Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

Casus breues super totum corpus iuris ciuilis

https://hdl.handle.net/1874/456960

Dit boek is gescand in het kader van het Incunabelen project.

Een incunabel of wiegendruk is een boek of geschrift dat gedrukt is vóór 1 januari 1501. Gezien de bijzondere aard van deze vroege gedrukte werken is besloten deze uitgebreid te beschrijven en te digitaliseren.

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:
https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/

Bij deze boeken wordt ook de volledige buitenkant gescand en een scan gemaakt van het geopende boek. De hierna volgende scans zijn (in volgorde waarop ze getoond worden):

- het midden van het geopende boek*
- de rug van het boek
- de kopsnede
- de frontsnede
- de staartsnede
- het achterplat

*Een deel van de banden in deze collectie bevatten meerdere titels, het is dus mogelijk dat de pagina's in deze overzichtsscan horen bij een andere titel.

This book has been digitized as part of the Incunabula project.

An incunable or incunabulum is a book, pamphlet, or broadside that was printed before January 1st 1501. Due to their special nature a project has been started to better describe and then digitize these early printed works in our collection.

More information on this collection is available here:
https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/

The digitized version of these books includes scans of the outside of the book and a scan of the open book. The scans after this notice are (in the order in which they are shown):

- the open book (opened approximately in the middle)*
- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

*Some of the bindings in this collection contain multiple titles, therefore it is possible that this scan shows pages which belong to a different title.

Bona. Pro pluribus hereditatibus dividendis potest vnum fami. bercis. iudiciū intentari. b. d. fm lecturam magis notabilē.

Non est ambiguum. Dec actio ē bone fidei et in ea habetur ratio fructuum.

Quotiens Testator potest inter suos heredes dividere salua falcidia et clausula generalis determinatur per specialem clausulam precedentem. b. d.

Inter filios. Hereditas patris debet dividi equaliter inter filios.

Non ideo In divisione non est necessaria scriptura. b. d.

Certum est. Profecticia veniunt dividenda ⁊ debitum vnius fratrum non onerat alios nisi de eius peculio profecticio.

Si familie. Ex contractu divisiōis obligatur quis de evictiōe quatenus socius habeat de parte consocij. b. d.

Si divisione. Ex pacto nudo divisionis non oritur actio neq; trasfertur dominium nisi traditione secuta. b. d.

Filij. Judex in dividendo inter liberos debet sequi voluntatem defuncti etiam non solennem. b. d.

Coheredibus. Divisio facta inter socios alijs socijs absentibus non preiudicat.

Filie. Quod pater nomine vnius filij cōparauit et tradidit debet ei filio adiudicari ⁊ in hoc iudicio habetur ratio sumptuum.

Incerti iuris. In hoc iudicio habetur ratio rerū subtractarū ⁊ etiā deteriorataru.

Si cogitatione. Judex in hoc iudicio debet sequi patris voluntatem.

Seruum communem. Error coheredum non facit alteri acquirere dominium. b. d.

Licet. Pactum cohered̄ non preiudicat creditoribus sed inter ipsos coheredes seruatur. b. d.

Ex causa. Qui non vult succedere nō tenetur alias cogitur conferre. b. d.

Inter omnes. Solūtas patris mīs solennis in divisione inter liberos est seruanda. secus quo ad extraneos. b. d.

¶ Rubrica de cōmuni dividundo.

Frater tuus. Judicium cōmuni dividundo datur contra emptorem et post litem super eo contest. res tanquam litigiosa nō potest alienari. b. d.

Si probatum. Contra eum ad quem transit possessio iure pignoris potest hoc iudicium intentari. b. d.

Ad officium. In hoc iudicio veniūt que sunt cōmunia et per iudicem fit diuisio certis regionibus vel adiudicationibus possessionum diuersarum vel etiam vnius aliarū extimatione refusa. b. d.

Si maior. Divisio facta inter fratres debet haberi rata nisi beneficio restitutionis rescindatur ⁊ non diuisa debet diuidi et in hoc iudicio habetur ratio culpe et fructuum. b. d.

Filium quem habentem. Dec lex legitur in glo. tribus modis. quarto modo legitur fm ia. de are. Secūm cōmunem lecturas dividitur in duas ptes. In prima ponitur thema et questio et extendit questionem ex themate. In secunda ponitur decisio questionum. secunda ibi. Post eius exitum. Et prima glo. huius l. prequitur tantū lec. antepenul. quorum fm quam lec. b. d. Datum causa conditionis implende computat̄ in quarta trebellianica que potest detrahi in vna re data a patre filio in peculio profecticio. b. d. Et fm lec. 10. b. d. Datum causa conditionis implende cōputatur in quarta trebellianica ⁊ debet vitaria portione fundi filio prelegati ⁊ de te stituendo granati. b. d. Sed ista lectu. non pbatur. Alia lec. est ascō. ⁊ bu. fm quā hoc intendit. Datum causa cōditionis implende cōputat̄ in trebellianica ⁊ hereditaria portione rei filio donate ⁊ donatio mortis cōfirmatur. b. d. Sed prima lec. l. antiquorū est verior.

¶ Rubrica. cōmunia vtrique iudicij tam famicisc. quam cōmuni dividundo.

Divisionem. Divisio similis est emptōi

Etiam si is. Divisio facta a iudice cō petenti potest consensu ptium validari.

Majoribus. In divisionibus subuenitur ei qui est deceptus dolo aduersarij vel ipsa vltra dimidiam iusti precij. b. d.

Si patruus. Res empta ex pecunia cōmuni vel redacta ex rebus cōmunibus nō est cōmunis sed pecunia peti debet. b. d.

Si fratres. Ex contractu divisionis quis de evictione tenetur nisi sciens res alienas vel obligatas accepit tunc non tenetur nisi promiserit. b. d.

Possessionum. Sic est facienda divisio vt agnationes ascripticiorum non separentur. b. d.

Illud. Dos vel donatio ante nuptias ad patrem reuersa debet esse precipua illius filie p̄ quā data fuerit extraneis instituti. Si vero alij filij fuerint etiam instituti debs ad eam pro qua data fuerit redire eatenus quatenus apud alios filios ex bōs causis datum peruenerat. b. d.

¶ Rubrica. Finium regundorum.

Si quis super. Primo de possessiōe secundo de proprietate debet indicari. tertio per agrimensorem fines poni etiam pte absente per contumaciam. b. d.

Si constiterit. Hanc questionē contingit Soffre. inter constitutiones que punit violentias. 7 b. d. Qui post litis contestationem super finibus aliquid innouauit indebite hac l. punitur. b. d.

¶ Rubrica de consortibus eiusdem litis.

Explosis Licet plures sint consortes eiusdem rei tamē quelibet potest pro sua pte agere ⁊ defendere. b. d.

Communem. Pro consorte post litem contest. absente potest quis agere ⁊ defendere sine mandato prestitis legittimis satisdationibus. b. d.

¶ Rubrica de noxalibus actionibus.

Si serui. Ne aliquis indebite damnum patiatur verba statuti recipiunt interpretationem restrictiuam. b. d.

Sine seruum. Actio criminalis vtra seruum actio ciuilis noxalis contra dominū proponitur. b. d.

Si seruus. Idem vult quod lex prec ceuens. b. d.

Rubrica ad exhibendum.

Si dominium Actio ad exhibendum est preparatoria ad rei vendicationem.

Si criminis. Etiam si agendum est criminaliter potest agi vt seruus exhibeatur.

Accp. Sententia absolutoria non nocet agere volenti de nouo ex alia causa.

Non ignorabit. Qui in inicio litis possedit adhuc bodie p̄sumitur possidere.

Exhibitionis. Qui rem deteriorata culpa exhibet in factum actione tenetur. b. d. Deinde. primo ponit dictum suum sub nube. secundo illud determinat ⁊ declarat. secunda ibi. Ita vt qui rem.

Si res tuas. Ex pacto alterius apposito in traditione rei mee queritur mihi actio vtilis. b. d.

Si ex quocunq;. Debitor qui solvit potest petere instrumentum cancellatum sibi reddi. b. d.

¶ Rubrica de religiosis ⁊ sumptibus funerum.

¶ Expliciunt casus breues libri tercij codicis.

¶ Incipiunt casus breues libri quarti codicis.

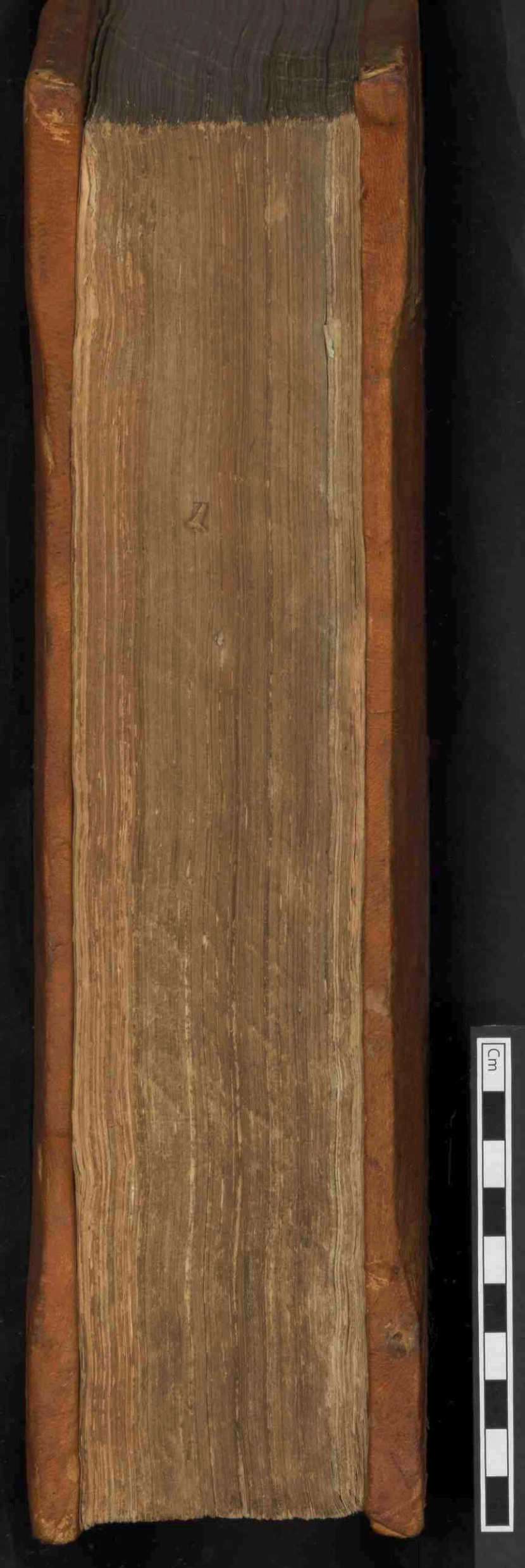
¶ Rubrica de rebus creditis et iureiurando.

L. fol.
757

RARIORA

Cm

Cm

Cm

Jus positivum et Interpretes

Folio nº. 757.

445. **Johannes** Turnhout (Noyens, Nouts), Casus breves super totum corpus juris civilis. [Memmingen, Alb. Kunne c. 1480]. 2º. L. 2º. 7571

Typen 1, 2. — H* 15686. — BMC III p. 727. — MMW II 304. — Pr. 2770. — BMC stelt dezen druk op den naam van Mich. Wenssler te Bazel.

Samengeb. met nr. 373.

373. **Johannes** Ebernhausen, Modus legendi abbreviaturas in utroque jure. Keulen, Joh. Guldenschaff [c. 1485]. 2º. L. 2º. 7572

Type 1. — C II 4314. — MMW II 543. — VK 815. — Zie over den drukker de aanteek. bij nr. 21.

Zie over den schrijver: Hurter II-1906 kol. 774. — Samengeb. met nr. 445.

Universiteitsbibliotheek
Utrecht

¶ Incipiunt casus breues super totum corpus iuris ciuilis per egregium virum magistrum Johānem Tornout alme vniuersitatis louanien. in vtroq; licenciatū notanter et optime correcti et emendati necnon eorum defectus supleti. Et primo casus primi libri ff. veteris.

¶ Prohemiū ff. veteris.

Rubrica hec simul cum constitutione est quedam epistola. Et diuiditur i tres ptes. primo ponit nomen mittentis eam cum noibus et cognominibus 7 durat vsq; versiculū. Theophilo. vbi est secūda pars in qua ponūt nomia quibus mittitur epistola cū cognominibus 7 durat vsq; ad versiculum. Salutem. vbi est tercia pars in qua ponitur salutatio 7 durat vsq; in finem. Et nota hic q̄ fit inuocatio diuini noīs scs Jhesu cristi. Ratio aūt quare fit inuocatio diuini noīs redditur per glosam in ꝓhemio instituk. 7 in autētico de bere. 7 fal. in rubrica. col. prima. 7 est talis q̄ q̄ñcūq; 7 vbicūq; fit inuocatio diuini noīs. sequitur bonū initium. melius mediū. 7 optimus finis.

Omnem. Ista ostitutio diuidit in quinq; ptes. prima vsq; ad ¶. Sed cū nos. tractat in genere post cōpilationē factā. necessario tradendi modum legendi istam ciuilem sapiam. Secunda ps. Cū nos. vbi ponit q̄ doctores debēt scire quid doceant. 7 siliter scolares quid eis sit docendū 7 durat vsq; ad versiculus. In tercio aūt anno. Alie partes patent in textu.

Sed cum nos. Hic ponit quid scire expedit doctoribus 7 scolaribus quid docendum sit. 7 quid per doctores legendum vsq; ad versiculum. Et antea quidem.

¶ Et antea Sicut expedit scire quid sit legendū tam doctoribus q̄ scolaribus. Ita similiter scire expedit quid olim legebat 7 tradebatur. Et opposita iuxta se posita facilius clarescunt.

¶ Nos vero. Reprobatis modis antiquis tradende ciuilis sapiētie 7 studio qō scolares faciebant traditur modus quē scolares tenere debent in addiscendo 7 doctores in legēdo siue docendo. hoc vsq; ad versiculum. Hec autem.

¶ Tercij. Declaratur quid in tercio anno sit legendum.

¶ Hec aūt. Hic exponitur in quibus locis iura ciuilia debeant legi 7 in quibus ciuitatibus.

¶ Illud aūt. Hic exponitur quō scribentes libros p signa puniunt ciuiliter 7 criminaliter vsq; ad ¶. Illud vero.

¶ Illud vero. Hic habet q̄ scolares non debent ludere nec in vill' ludis se immiscere. 7 maxime illi qui rudes veniunt ad hanc doctrinam.

¶ Hec autem Nota penam expulsionis a ciuitate sic. C. de epis. 7 cle. l. quecūq; q̄ cum similibus. h. t.

¶ Sequitur rubrica de iusticia et iure.

Rubrica ista diuiditur in quinq; partes. In prima ponit inuocationē diuini noīs. In secunda ponit denoīationē imperialis culmīs. In tercia enumerationē noui iuris. In quarta ponit nomen libri. In quinta ponit hic de quo ad pres sens tractare intendit. In secūda ibi. Domini. in tercia ibi. Juris enucleati. In q̄rta ibi. Digestoꝝ. In quinta ibi. De iusticia 7 iure.

Juri operam. Hoc principiū vsq; ad ¶. Huius studij diuiditur in quinq; ptes In prima ponit quid oportet facere volentes studere i iure. In secūda docet illud. In tercia probat per autoritatē celsi. In quarta ponit quid habeat quis assequi ex hoc studio.

A

DOMEIN-ARCHIEF TE UTRECHT.

In quinta vnde sequit hic honor. Secunda ibi. Est aũt. Tercia ibi. Nam ꝛ eleganter. Quarta ibi. Cuius merito, Quinta ibi. Just ciam nanq3.

¶ Huius studij. Hic iurisc̃onsult⁹ incipit tractare per modum diuisionis ꝛ pro cedit vsq3 ad l. Justicia. ī. e. ponendo exem pla. Et diuiditur principaliter in quatuor p̃tes. In prima ponit diuisionem iuris. In secũ da assignat rationem. In tercia ponit substã tiam iuris publici. In quarta ꝓsequit secun dum mẽbr3 diuisionis videlicet de iure pri uato ꝛ illud tripartitur. Secũda incipit ibi. Sunt ẽnim quidam. Tercia ibi. publicum. Quarta ibi p̃uatum.

¶ Jus. Ex isto ℈. habetur quomo do quis debet sue patrie siue p̃incie obedi re. Nam vt dicit cato. pugna pro patria. et obedire parentibus ꝛ patrie ꝛ pro ea pugna re est de iure gentium.

Vt vim. Vim vi repellere cũ modera mine inculpate tutele est de iure gentium. Hoc dicit l.

Manumissiones. Manumissio est datio libertatis. ꝛ p̃uatio p̃supponit suum habitum. hoc dicit.

Ex hoc iure. In ista lege numerant que sunt introducta de iure gentiũ secũdario

Jus ciuile. Per detractionẽ siue ad ditionem ius gentium efficitur ciuile.

Jus aũt. Jus ciuile scriptum ꝓpie sũ ptũ ostat ex quinq3 ꝑtibus in textu numerat⁹

¶ Jus pretoriũ Pretores introdu xerunt ius p̃toriũ causa adiuuandi vel sup plendi vel corrigendi ius ciuile.

Omnes populi. Omni populo iu risdictionem habenti ius ꝓpium statuere p̃ mittitur. quod ius ciuile vocatur. quod vero ab omni gente equaliter custoditur ius gen tium appellatur. h. d. Primo ponit dictũ bi mẽbre vsq3 ibi. Nam quod. Jbi. Secunda. Jbi ponit exemplũ primi mẽbri. In tercia ibi Quod vero. ponit exẽpũ secundi membri vsq3 adfinem legis.

Justicia. Hic incipit tractatus de iusti cia ꝛ dicit de iure quid sit ꝛ qualiter iusticia est constans.

Jus. In ista lege ponuntur diuerse ac ceptiones ipsius dictionis Jus.

Sequitur titulus de legibus

Lex. Mulieres non possunt esse ad fa cienda statuta. ꝛ per legem sponte vel ig noranter delinquentes. puniendi ueniunt. hoc dicit. l.

Nam ꝛ demostenes. Omnes ho mines legibus obedire debent. h. d.

Nam ad ea. Lex disponit de bis que faciliter ꝛ frequẽter accidunt.

Legis virtus. In ista lege ponuntur quatuor effectus legis.

Jura. Lex debet esse generalis.

Neq3 leges Leges non possunt ita scribi vt omnes casus comprehendantur sed debent scribi certe ꝛ ex casu claro scripto p cedere debet ad similem casum non scriptus nisi casus dubius non scriptus sit per consue tudinem interpretat⁹. hoc dicit cum tribus le gibus sequẽtibus.

In his. Nota ex hac lege. ꝛ g. Q̃ licet exceptio non sit de regula. id est non deter minat⁹ ſm regulã. ſm Jo. tñ exceptio est de regula. id est otentis sub regula Exemplum Nam bona est exceptio. qñ dico omnes libri sunt mei excepto tali libro. sed non est bona exceptio quando dico omnes libri sunt mei excepta domo quia exceptio non est de cõ tentis sub regula.

Scire leges Leges sunt benigne in terpretande ſm eaꝝ mentẽ. h. d. cũ duab⁹ l. sequentibus

Non oim. Non cogitur rationẽ le gis reddere si in ipsa lege ratio expressa non fuerit. h. dicit cum l. sequenti.

Cum. Remissio de preterito est p̃hibitio circa futuꝝ.

In ciuile. Nota quemadmodũ lex to ta edi debet sic etiam statutus. licet in instru mentis per que pertinet ad petentem solum edi debet.

Nulla iuris ratio. Illud quod est

in fanorem introductum non est retorquendum ad lesionem.b.d.

Non est nouū. Lex precedens determinat per sequentē.b.d.cū duabus l.se.

Contra legem Ista lex cum sequenti 7 cum gl. declarat quis dicitur facere contra legem 7 quis in fraudem legis.

Princeps. Princeps non astringitur legis necessitati.b.d.

De quibus. Ista lex est optima 7 tractat de tercia pte rubice.7 b.d. Occurrente casū legis non decisō recurritur ad consuetudinem vrbis rome.7 diuturna consuetudo pro lege obseruatur. Nam sicut lex sumit vigorem ex expresso consensū populi.ita consuetudo ex tacito.7 est tante autoritat̄ q̄ legem tollit.hoc dicit vsq; in finem. Diuiditur in quatuor partes. Nam in prima ponit vnum effectum qualiter negocia iure nō decisa per consuetudinē dirimunt̄. In secunda parte assignatur ratio dicti. In tercia assignatur ratio rationis. In quarta 7 vltima ponitur alius effectus cōsuetudinis scilicet qualiter lex per consuetudinē tollatur. Secūda ibi. Inueterata cōsuetudo. Tercia ibi. Nam cum. Quarta ibi. Quare.

Diuturna consuetudo. Longa cōsuetudo habet vim legis. maxime si in contradictorio iudicio sit opposita.7 sumit vigores ex tacita populi quentione.7 nō est necesse q̄ redigatur in scriptis.7 legem interpretatur cum de intellectu legis dubitatur 7 omnia predicta obtinent nisi consuetudo sit erronea.b.d.vsq; ad legem Ergo.

Ergo. Dic continuat̄ in textu ibi. cōsensus scilicet expressus.

Totum. Declarat in quibus consistit ius

¶ Sequitur titulus de constitutionibus principum.

Quod principi. Placita animō ius condendi facta habent vim legis generalis nisi facta sint ad certas psonas.7 tunc psonas nō egrediunt̄.hoc dicit vsq; ad fines. Et diuiditur in quatuor partes. In prima ponitur dictum. In secunda ratio dicti. In tercia ponitur quedam illatio. In quarta ponit̄ quoddā exemplū. secunda ibi. Utpote. tercia ibi. Quodcūq;. quarta ibi. plane.

¶ Sequitur titulus de statu hominum.

Omne ius. Nota q̄ omnia sunt hominū gratia constituta.vt infra de vsucap.l. In pecudum.

Cum igitur. Nota q̄ licet arguere ex ordine tituli licet q̄nq; quidam extranei tituli interserantur.b.d.

Summa itaq; Primo ponitur diuisio psonaꝝ. secundo diffinitio libertatis. tercio diffinitio seruitutis. quarto ponitur ethimologia huius vocabuli. secunda ibi. Libertas. tercia ibi. Seruitus. quarta ibi. Serui. vbi ethimologia ponitur 7 durat vsq; ad finem legis.

Et seruoꝝ. Diuiditur in quatuor partes. In prima ponitur alia diuisio psonaꝝ. In secūda dicit q̄liter fiāt serui. In tercia ponitur quī sunt ingenui. In quarta ponitur. qui sunt libertini. secūda ibi. Sin aūt. tercia ibi. Ingenui. quarta ibi. Libertini.7 sic summat̄ seruoꝝ vna est conditio. liberoꝝ duplex. hoc primo.7 serui fiunt dupliciter. aut de iure gentiū aut de iure ciuili. hoc secundo.7 si ne mater sit libera tempe conceptionis. siue tempore partus siue medio tempe inter conceptionē 7 ptum ptus est liber.b.d.

Qui in vtero Qui est in ventre primato habetur quo ad suū cōmodum.b.d.

Imperator. Nota q̄ error tabellionis parti non nocet.

In multis Pone casum vt in glosa.

Queritur. Quādo aliquid potest iudicari p̄m minus potens 7 magis potens attenditur magis potens.b.d.

Cum qui Patrimoniū a principio illicitum.non conualidatur per ius superueniens. quantū ad legittimationem filiorum iam natorum.hoc dicit.

Septimo. Natus in septimo mense dicitur legittimus.b.d.

Non sunt Partus monstruosi id est contra naturam seu formam hominū nō dicuntur esse legittimi.b.d.cū glosa.

Aretbusa. In prima parte ponit thema. In secunda parte ponitur duplex questio. In tercia responsio ad primā. In quarta ponit determinationē secūde questionis. In quinta ponit suā determinationē per simile. In sexta ponitur quedam diuisio. In septima ponitur quedam excusatio fm quā facit iurisconsultus. secunda ibi. Quesitum. tercia ibi. Hec conditio. quarta ibi. Sed non dubitari quinta ibi. Deluti. sexta ibi. In principio. l. septima & vltima in fine ibi. Questio ergo facti cē. Et sic summatur. Conditio ancille apposita circa libertatem si tres filios peperit impletur tres filios pariendo adeo quia quartus partus dicitur esse liber cum mater sit libera & conditio in dando apposita potest impleri per aliū.b.d.

Imperator. Mulier pregnans non debet dari vltimo supplici donec pareat. hoc dicit l.

Cum legittime. Legittime natus & ad conditionem & originē patrem sequitur. Matrem vero sequitur nō legittime natus.

Qui furore Superueniens furor non mutat dignitatem vel dominiū.b.d.

Ingenuū. Sententia facit ius inter omnes.

Sequitur de bis que sunt sui vel alieni iuris.

De iure. Hec l. vsq; ad l. Item in potestate nostra. hoc dicit. Personarū quedā sunt sui iuris. quedas alieni vt seruus & id quod p seruū acquiritur domino acquiritur. & dominus inhumaniter contra seruos seuiens punitur vt suum vendere tenetur.b.d.

Item in potestate. Ex legittimo matrimonio natus & descendētes ex eo sunt in potestate parentū. nepos ex filio post mortem aui recidit in potestatē patris si pater suus fuit in potestate aui quousq; auus vixerit.

Filium Ille dicitur filius legittim⁹ qui ex viro & vxore ad matrimoniū contrahendum & generandū habilibus simul constante matrimonio nascitur.b.d.

Si qua. Filio sublato de medio nepos succedit loco patris.b.d.

Patre furioso. Furor supernieniens non potest facere quo minus filij ex legittimo matrimonio nati ante vel postea dicuntur esse in potestate patris.b.d.

Filiusfamilias. Quantū ad ius publicum patris potestas non curatur.b.d.

Si iudex. Sententia lata in principali non preiudicat in incidenti in quo summarie est cognitum.b.d.

Inuiti. Filius naturalē tm̄ inuitus aut emancipatus non redigitur in potestate patris.b.d.

De adoptionibus & emancipationibus et alijs modis quibus ius patrie potestatis solnitur.

Filiosfa. Per adoptionē quis transit in potestatem adoptantis. & adoptio in genere cōtinet sub se adoptionē in specie & arrogatio fit de eo qui est sui iuris autoritate principis sed adoptio fit de eo qui est alieni iuris autoritate magistratus.b.d.cū l.se.

Si consul. Dbi officia non sunt repugnantia vnus potest vicem duoꝝ sustinere hoc dicit. & ad hoc allegatur ista lex.

In adoptionibus. In arrogatione requiritur voluntas arrogatoris & illius qui debet arrogari. In adoptione requiritur voluntas adoptantis & eius qui adoptatur & patris sui & nō aliorū consanguineorū. & si in loco nepotis quis adoptetur requirit filij voluntas que si nō adesset eius voluntas requirit qui loco patris esse debet & si nō adesset

non recideret in potestatem ipsius mortuo patre suo. b. d. cū l. se. ⁊ l. si is qui ꝯ. e.

Si quis nepotem. Adoptatus in locum nepotis tanq̄ ex filio natus nō fit heres suus ano viuente. b. d.

Qui liberatus. Ad patriam potestatem non potest quis reuerti honeste nisi p adoptionem.

In omni. Finita adoptione finiuntur oīa iura prouenientia ex ea. b. d. vsq̄ in finē

Si pater Ad patrem arrogantem trā seunt omnia iura seu bona arrogati ac etias filij sui in cuius potestate efficiuntur. b. d.

¶ Qui duos. Id quod quis potest facere tanq̄ ipse potest tāq̄ alius. b. d. ⁊ ad hoc semper allegatur.

¶ In arrogationibus. In adoptiōe considerant cause infra scripte ⁊ ars imitatur naturam inquātū potest. ⁊ tutor durante tutela ⁊ curator durante cura non potest adoptare pupillū vel adultū. b. d. vsq̄ ad ¶. eorꝝ in lege sequenti.

¶ Eorum. Arrogatio pupilli debet fieri cum cause cognitione que infra sequit. ⁊ arrogans pupillum debet satisdare restitutuꝝ bona ipsa arrogatione finita per mortem impuberis illis ad quos bona peruenire debent vtputa substitutis vel alīs hæredibus que satisdatio si nō fuerit apposita dat eisdē vtilis actio contra ipsum arrogantē. hoc dicit vsq̄ ad l. si arrogator.

Si arrogator. Mortuo arrogatore. ⁊ deinde impubere arrogato bona que peruenerunt ad arrogatorem arrogato sunt restituenda. ⁊ insuper quarta pars est relinquenda in qua pater arrogator potest facere substitutionē directas vsq̄ ad tempus pubertatis ⁊ non vltra etiam per fidei cōmissus hoc dicit.

Post mortem. Pater contra emācipationem a se factam ⁊ diuturnitate temporis roboratam venire non potest. b. d.

¶ Aliq̄. Id quod per me possum non possum per alium.

Liberum. Qui habet filium in potestate ⁊ ex eo nepotem. potest filium emancipare ⁊ nepotem in potestate retinere. vel nepotem emancipare ⁊ filium in potestate retinere. aut ambos emancipare. b. d.

Si pater In adoptione ⁊ arrogatione verborꝝ expressio non requiritur.

Non potest. Regula est q̄ filius qui est in potestate non potest cogere patrē suū eum emancipare. b. d.

Nonnūq̄. Vitricus potest esse tutor preuigni licet apud eum ali nō debet.

Emancipari. Emancipatio ⁊ adoptio que de voluntaria iurisdictione sunt possunt fieri. quocūq̄ loco tībi doneo. b. d.

Adoptio. In confirmatione adoptionis non iure facte requiritur citatio illorꝝ q confirmatione possunt ledi. hoc dicit cum lege sequenti.

Arrogatio. In potestatā arrogatoris transit arrogatus ⁊ filij eius. b. d.

Si pater. Emancipato filio vel in adoptione dato nepos ex eo post mortem aui non recidit in potestatem ipsius. b. d.

Etiam. Infans potest dari alteri in adoptionem.

Si is qui nepotem. Lex ista legitur duobus modis vno mō fm Sua. q̄ lex ista ponit duos casus primꝰ est q̄ aliquis fuit adoptatus loco nepotis tanq̄ nati ex filio

Onera. Ita est in monacho q̄ onera transeunt ad monasterium.

¶ De rerum diuisione.

Summa Lex ista ordinate procedit q̄ quedam res sunt diuini iuris. quedam humani iuris. quedam res sunt publice. quedā priuate. quedam sunt corporales. quedam incorporales.

Quedam. Hic ponitur quarta diuisio quoniam quedam sunt cōmunia vniuersitatis. quedam singulorꝝ. ⁊ hoc textus per exempla ponit. Textus legum istius tituli sunt

signandi non egent summario.

¶ De senatoribus.

Senatorem. A senatu motus non propter infamiam retinet dignitatem. & filius senatoris appellatur nedum naturalis & legitimus sed etiam legittimus tm̃. & filius a senatore adoptatus. & postea emancipatus per emancipationē dignitatem perdit. & per adoptionem dignitas non minuitur. hoc dicit cum lege sequenti.

Consulari femine Vir in dignitate positus. prefertur in dignitate vxoii & dignitas non trasfit de inferioribus ad superiores. hoc dicit.

Cassius. Remotus a senatu tanq̃ infamis non potest esse iudex nec testimonium perhibere. hoc dicit hec lex. quam nota quia optima est.

Qui indignus. Summat seipsam vt indignus inferiore ordine indignior est superiore.

Emancipatum. Filius naturalis & legittimus emancipatus a patre nihilomin⁹ filius senatoris dicitur. & conceptus ante remotionem patris a senatu licet post remotionem natus senatoris filius dicitur. hoc dicit vsq̃ ad. ¶. Si quis.

¶ Si quis. Macula patris non nocet filio. quomin⁹ ipse filius vti possit priuilegio & dignitate ex psona aui. b. d. vsq̃ ad fi.

Femine. Vxores choruscãt radijs maritorum eoꝝ dignitate & priuilegio gaudent etiam post mortem ipsorum. donec nubant alij inferioris gradus quo casu dignitatem amitterent. b. d. vsq̃ ad finem.

Filiam. Sicut casus patris non nocet filio. ita nec debet prodesse ne illicita facta sumant vigorem. hoc dicit.

Liberos. Appellatione liberoꝝ continentur omnes descendentes per lineas masculinas qui sunt naturales & legittimi siue legittimi tãtum. b. d.

Senatores. Dignitas senatoria nõ mutat ppriũ domicilium. sed aliud adiungit. hoc dicit.

Nupte Priuilegium potest princeps facere vt consularis femia nupta plebeo consularem retineat dignitatem. b. d.

¶ De officio consulis.

Officium. Consulatus officium circa manumissiones versatur & consules habent administrationē insolidum. & causa cõ vno ex consulibus cepta. non potest per alium explicari nisi in casu necessitatis qui & consules apud seipsos possunt suos manumittere. nisi sit minor. hoc dicit.

¶ De officio prefecti pretorio

Breuiter. Hec lex diuiditur in duas partes. primo ponit vnde sumpsit originem officium prefecti pretorio. secundo tractat de quibusdam priuilegijs eisdem concessis. secunda ibi. Nemõi. Et breuiter hoc intendit a sententia prefecti pretorio non appellatur nec potest peti in integrum restitutio. b. d.

¶ De officio prefecti vrbis.

Omnia. Prefectus vrbis habet cõmissionem seu cognitionē de omnibus intra vrbem & centesimum miliarium. & cõmissi delicti habet cognitionem. & potest cognoscere de querelis pro seruis contra suos dominos & de querelis porrectis per patronos contra libertos. & potest relegare & in insulam deportare & cognoscit & punit tutores male administrantes negocia pupillorum. & habet cognitionem circa nũmularios & liberos magistratus. & pro modo culpe potest corrigere & castigare. hoc dicit vsq̃ ad. ¶. Cura carnis.

¶ Cura carnis. Hic est bonus ¶

7 hoc dicit. vt victualia iusto precio vendan tur spectat ad prefectum vrbis.

Prefectus. Prefectus nec iudica re nec̄ citare extra territoriū potest. sed po test delegare. hoc dicit.

De officio questoris.

Quigo. Ponit primo vnde sumpsit que stor ougines. Secundo dicit quid sit eius of ficium 7 vnde fuit. secunda ibi. Ex questori bus.

De officio pretoris.

Apud. Emancipatio potest fieri apud filiumfamilias pretorem. etiam pretor suum ppriū filium apud seipsum potest emancipa re. hoc dicit cum lege sequenti.

Barbarius. Hec est bona 7 solennis 7 subtilis lex. Et legitur dupliciter. vno mo do fm glosam. alio modo fm vltramontanos. 7 fm glosam diuiditur in quatuor partes. primo ponit thema. secundo ponit vnam q̄em 7 rn̄sionē ad eā. tercio aliā questionē. quarto eius solutionem. secunda ibi. Et tamen videmus. Tercia ibi. Quid dicemus. quarta ibi. Se si sciuisset. Et fm lecturā glo se hoc dicit. Agitata per pretorē minus ydo neum utputa seruili macula aspersum tenent 7 valent ob publicam vtilitatem. immo plus quia seruus si electus scienter fuerit pretor liber 7 pretor dicitur fuisse. b. v. Vltramon tani intelligunt istam legem q̄ ista lex ponit vnam questiones tantū scilicet an agitata co ram barbario philippo tenea.t 7 fm hoc di uiditur hec lex in quinq̄ partes. Nā in prima ponitur quoddam thema. In secunda que dam circumferentia ad questionem mouen dam. In tercia ponitur questio. In quarta questionis solutio. In quinta ponuntur due rationes. In secunda ibi. Sed nihil. Tercia ibi. Quid dicemus. Quarta ibi. Et verum puto. Quinta ibi. Hec enim. Et fm istam le cturam hoc dicit. Agitata coram pretore mi nus ydoneo ppter publicam vtilitatē. 7 pro pter auctoritatem creantiū eum in pretores tenent 7 valent. hoc dicit. Et differt a lectu ra glose q; hic non dicit q; fuit liber 7 p̄tor.

De officio prefecti vigilum.

Apud. Hec lex primo ponit qualiter isti prefecti vigilum fuerunt a principio inuē ti 7 creati. 7 a quo. secundo dicit quid sit eo rum officius. 7 circa que habent iurisdictio nem 7 hoc dicit totus iste titulus. secūda ibi l. in. ℊ. cognoscit.

De officio proconsu lis et legati.

Proconsul. Antec̄ ingrediatur p uinciam sibi deputatam iurisdictionem volū tariam exercere potest non contentiosas. si legatus proconsulis nullam. hoc dicit vsq̄ ad l. obseruare.

Obseruare Proconsul post suum in gressum potest facere legatum. 7 eidem iu risdictionem cōmittere. 7 legatus antec̄ p uinciam ingrediatur iurisdictionē non hab; 7 ratihabitio pconsulis non confirmat acta per legatum nisi ex tunc. 7 proconsul si sit im peditus ex causa necessaria ante ingressum legatun potest mittere in puinciam. hoc di cit vsq̄ ad legem Solent

Solent. Proconsul potest quantus ad cognitionem meri imperij suo legato cōmit tere. non quantū ad decisionem. 7 procōsul non debet passim encenia recipere. licet quā doc̄ possit non tamen ea que in munus trā seunt. hoc dicit vsq̄ in finem.

Si in aliquam celebrem. Proconsul debet obseruare ea que inferius describuntur 7 in puincia sibi deputata ha bet pleniorem potestatem omnibus post pri cipem de causa tamen que vertitur inter fi scum 7 priuatum non cognoscit licet cogno scere possit. hoc dicit vsq̄ ad ℊ. Obi decre tum in lege Nec quic̄.

Nec quic̄.

ℊ. Obi decretum. Hic est opti mus. ℊ. 7 legitur quatuor modis in glosa et quinq̄ modis fm Jacobum de arena. 7 pri mo legitur fm glosas q; b̄ ponatur decretū

pro sententia diffinitiua 7 libellus ponitur pro quadam scriptura partibus missa. 7 fm hanc lecturam hoc intendit. Sententia diffinitiua debet ferri presentibus ptibus non p scripturam ptibus transmissam. b. d.

¶ De plano. Proconsul de plano cognoscit inter parentes 7 liberos patronos 7 libertos obsequia non prestantes. b. d.

Obseruare. Proconsul ordinem obseruare debet circa aduocatos audiendos 7 nō habentibus aduocatos dare debet 7 curare debet. ne imbecilles a potentibus oppримantur. hoc dicit vsq; ad finem.

Deminisse. Hoc principium est optimum. et dicit q; proconsul debet in causis cognoscere. 7 omnia agere vsq; ad euentum successoris.

¶ Legatum. Proconsul nō debet retinere legatum suum antequ; de prouincia recedat. hoc dicit.

Si quid. Causa que animaduersionē requirit non spectat ad legatum proconsulis. hoc dicit.

Legatus. Vice est duplex littera. Alii qui habent q; legatus proconsulis possit iurisdictionem subdelegare. Alij habent q; legatus proconsulis nō potest subdelegare.

Legati. Officius legati durat vsq; ad aduentum successorie.

Proconsul. Officium proconsulis durat donec iterū portam rome sit ingressus

¶ De officio prefecti augustalis.

Prefectus. Prefectus augustalis eo ipso imperium amittit q; successor alexandriam intrauit. b d. vsq; ad finem.

¶ De officio presidis.

Presidis nomen. Appellatione presidis continetur quicūq; rector prouincie 7 apud se talis preses nō potest manumittere. hoc dicit.

Preses. Preses prouincie cognoscit de criminibus in sua prouincia per quoscūq; cōmissis 7 ea punit donec est in prouincia. hoc dicit vsq; ad finem. ibi. Primatus est. quantum ad exercitium.

Illicitas. In principio istius legis ponuntur que spectant ad officium presidis.

Veritas. Allegatur iste. ¶. ad hoc q; iudex debet iudicare fm allegata 7 pbata non autem fm conscientiā.

¶ Ne potentiores. Ad presidē spectat ne impotentes a potentibus oppримantur. hoc dicit.

¶ Sicuti. Casus humane fragilitatis medico non imputatur sed imperitia sic.

¶ Qui vniuersas. Preses prouincie potest damnare in metallum non tamen deportare. hoc dicit.

¶ Preses. Vulcta ex causa necessitatis 7 paupertatis remitti potest. 7 licet ille cui facta est remissio efficiatur soluendo non tamen ꝓpter hoc tenetur. hoc dicit vsq; ad fi.

Preses. Ad iudicis officium. spectat facere edificia refici. hoc. dicit.

Sepe. Verba non necessitatiue a principe prolata ad impetrantem rescripta directa non imponunt necessitatem. b. d.

Omnibus. Presidis prouincie cognitio est ampla 7 cognoscit in prouincia sua de omnibus de quibus alij magistrat⁹ rome cognoscunt. hoc dicit.

Congruit. Ad presides spectat generaliter contra latrones inquirere 7 homines male conditionis punire. atq; eorū receptatores. Et ad presidis officium spectat vt furiosi in carcerem detineant̄ si alias cōmode retineri non possunt. 7 delictum per furiosum tempore furoris cōmissum puniri nō debet. secus si fuisset cōmissus tempore sane mētis. 7 ad custodiā furiosorū debet aliquis deputari qui si sit negligens punitur. hoc dicit. vsq; ad finem.

Illud. Preses non potest prouinciam

suã exire nisi causa voti adimplẽdi. ⁊ tũc nõ poterit per integram noctem extra suam p̃uincium dormire. b. d.

Senatus. ¶Primo ponit de actionib⁹ competẽtibus p̃esidi vel eius familie ex cõtractibus. vtrũ durante officio possunt intẽtari. ⁊ qualiter eis consulatur si non possunt intentari. Secundo ponit de actionibus cõpetentibus ex maleficio. secunda ibi. Si q̃d cum inuito. ¶Prima subdiuiditur ĩ duas. quia primo p̃ohibet. secundo remedium adhibet secunda ibi. Ita vt actiones. ⁊ breuiter hoc ĩtendit. Actiones p̃esidi vel eius familie competentes non possunt intẽtari efficaciter durante officio. sed si tempore amisse essent. peteretur restitutio. daret eis restitutio ⁊ hoc ĩ actionibus cõpetentibus ex contractibus. cõpetentes autẽ ex delicto possunt intentari vt lis in eis contestetur. b. d.

Si forte. Ignorans potest id quod non possit sciens.

Plebiscito P̃reses non potest donũ recipere. sed esculentum ⁊ poculentus quod paucis diebus cõsumeretur.

Obseruandum. Magistratus nõ debet leuis esse suis officialibus vel subditis ne ab alijs cõtemnatur. b. d.

Legatus. ¶Preses non potest suam iurisdictionem a se abdicare nisi in manu illius a quo suscepit illud officium. b. d.

Preses. Acta in causa ciuili p̃obant ĩ causa criminali. hoc dicit fm Guil.

¶ De officio procuratoris cesaris.

Que acta. Gesta per procuratorẽ cesaris tenent ⁊ valent dũmodo diligenter ⁊ per procuratorẽ cesaris queritur hereditas cesari que si appareat postea non soluendo habetur p̃o non adita. hoc dicit. vsq; ad legem Curatores. Et diuidit in quatuor partes. quia in prima parte ponit vnum dictum generale. In secunda ponit aliud dictum cum quadam limitatione dicti. In tercia ponit vnum speciale circa procuratorem In quarta ponit aliud speciale. secunda ibi. Si rem cesaris. tercia ibi. Et hoc precipuũ. quarta ibi. Q; si ea.

Curatores. ¶Procurator cesaris nõ potest imponere penam deportationis. sed colonos improbos potest a colonia remouere neq; ad eandem iterum reuerti possunt hoc dicit.

¶ De officio eius cui mandata est iurisdictio.

Quecũq; specialiter Cause meri ⁊ mixti imperij conceduntur maioribus indicibus specialiter ⁊ expresse. ⁊ in p̃iuilegium ⁊ ideo nõ possunt ab ipsis delegari nisi in casu absentie. cause vero iurisdictionis infime cõmittuntur ⁊ competunt cuilibet magistratui ⁊ delegari possunt. hoc dicit. Et diuidit hec lex in quinq; partes. Nam in prima ponitur vna regula. in secunda ponitur alia regula. in tercia ponitur quedam illatio. in quarta ⁊ vltima ponitur exemplũ p̃me regule et eius illatio. secũda ibi. Que vero. tercia ibi Et ideo. quarta ibi. Huius rei. quinta ibi. Et si a familia.

Qui mandatam. Delegatus non habet iurisdictionem ꝓpriã. sed vice fũgitur delegantis. habet tñ modicã coertionem. hoc dicit.

Mandata. Mandata manumissio debet fieri cum cause cognitione. Item venditio rerum minoris non potest delegari. hoc dicit.

Et si pretor. Delegatus licet sit ordinarius tñ iure delegãtis fungitur in causa delegata.

Cognitio. Cognitio de suspecto tutore potest delegari. b. d.

Et possessio. In his que semiplenã cause cognitionẽ requirũt ⁊ decretũ interponitur ⁊ delegantur. b. d.

Mandatam. Judex delegatus nõ delegat modicam tamẽ coertionem habet. hoc dicit.

5.6

¶ De officio assessoris.

Omne officium. Officium assessoris. in causaꝝ cognitiõibus postulationibus libellis ⁊ decretis consistat. boc dicit.

Liberti. Liberti possunt esse assessores. Infames vero non possunt assessores esse. boc dicit.

Hiem functo Presidi defuncto. debet salarium residui temporis assessori suo pstari. boc dicit.

Consiliarijs. In qua curia est aliqs assessor in eadem non potest esse aduocatus sed bene in alia curia sic. boc dicit.

In consilio. Curator reipublice alicuius ciuitatis potest esse assessor in eadem ciuitate. boc dicit.

¶ Explicijt casus breues primi libri digestorum veteris.

¶ Incipiunt casus breues secundi libri digestorum veteris.

¶ De iurisdictione omnium iudicũ.

Cosa continuat. Dictum est. s. singlariter de officio diuersoꝝ iudicum. hic coniungitur de iurisdictione omniũ simul simile ẽ C. cõmunia de manu. ⁊ C. cosa vtriusqꝫ iudicij ⁊ j. cõmunia predioꝝ ⁊ ex hac cõtinuatione habes quod idem est dicere de iurisdictione omniũ in. ⁊ de offi. iudi. Querit glosa que differentia est inter hunc titulũ. ⁊ de offi. eius cui mandata est iurisdictio. dic vt i glosa. Et quelibet solutio vera est ⁊ bona Bar.

Jus dicentis. Primo ponit dictũ in genere. secundo declarat illud per species. hec est cõmunis diuisio. potest dici q primo ponitur dictum. secũdo eius probatio. secũda ibi. Nam ⁊ bonoꝝ. boc dicit in summa. Officium iudicis est genus generalissimũ cõtinens omnia que possunt exped.ri per iudicem. boc dicit vsqꝫ ad vltima.

Cui iurisdictio. Cui delegat iurisdictio videtur ei omnia delegari sine quibus iurisdictio expediri nõ potest. boc dicit. glo. ponit duobus modis.

Imperium. Jurisdictio diuiditur in imperium ⁊ iurisdictionẽ. Imperium diuiditur in merum ⁊ mixtum. boc dicit.

Jubere cauere. Jubere cauere. Item mittere in possessionem sunt mixti imperij. boc dicit.

Morte maioris. Qui habet iurisdictionem in sua persona residentes potest delegare alias secus ⁊ morte delegantis re integra extinguitur delegatio. boc dicit cum lege sequenti.

Si quis id Contra corrũpentem vel corrumpi facientem album ꝓpositum vel qõ albo ꝓponitur datur actio popularis in quingentos aureos que in subsidium vel defectũ est corporalis. boc dicit.

Si familia. Plura facta vnius familie puniuntur vt plura vbi de publica vindicta tractatur alias vt vnum. sed vnum factũ semper punitur vt vnum vsqꝫ ad finem. b. d.

Qui iurisdictioni. Non debet quis esse iudex in causa sua vel liberoꝝ suorum vel familie. boc dicit.

Si idem cum eodem. Non debet fieri coaceruatio plurium summarum ex diuersis actionibus debitarum ad iurisdictionē impediendam.

Quod si mutue. Petitiones mutue debent coram eodem iudice expediri.

Si vna. Ex pluralitate personarum non fit diuisio rei in actione contenta rum. hoc dicit.

Magistratibus. Magistratus municipalis non potest ad mortem damnare sed modice castigare Concor. i corpe ff defenciui. C. Audient.

Eum qui. Ille potest delegare et delegatum cogere qui iurisdictionem habet. Item delegati vltimo die officij iudicare post finitum officium delegantis non possunt gl. optime legit hanc legem. b. d.

Est receptum. Judex maior potest se submittere iurisdictioni minori vel equali. hoc dicit.

Si per errorem. Ille qui errat non sentit. ergo iurisdictionem non prorogat.

Solet. Licet in totum vel in partē delegare et delegantis vice fungitur delegat? hoc dicit.

Pretor. Judex potest delegare in totum vel in partem maxime vbi causa subest.

Si conuenerit Pacto de litigando coram iudice non suo quis stare nō cogitur.

Cum quedam Mutatio facta post sententiam vel litis contestationē prori iudicum iurisdictionē non mutat. b. d.

Rubrica Quod quisq; iuris in alium statuit.

Dictum est. s. de iurisdictione iudicū verum quia iniquum interdum statuūt et equum est vt eodem iure vtantur ideo ponit rubricam istam.

Hoc edictum. Rectores ciuitatis et magistratus possunt facere statutum.

Hoc edicto Quantum ad impericias excusatur magistratus non ipse assessor.

Si quis. Hic incipit exponere verba et secundam partem.

Si procur. Ex impetratione procuratoris habentis speciale mandatū vel ratihabitione secuta dominus coercetur secus si habeat generale vel si in rem suam tūc coercetur procurator nota vsq; ad finem.

Si is pro quo. Impetratio principalis nocet fideiussori non contra. b. d.

Si filius. Impetratio filij nō coercet patrem. b. d.

Quod autem. Pena huius edicti transit in heredem.

Illud quoq; Pena huius edicti porrigitur ad actiones que post impetrationem iunt queste. hoc dicit.

Ex hac causa. Hoc edictum naturalem obligationem non tollit ergo soluti repetitionem non inducit. b. d.

Illud eleganter. Qui facit l. permittente non incidit in hoc edictum. b. d.

Rubrica. De in ius vocando.

In ius vocare. Hic enumerantur persone que non possunt in ius vocari.

Patris adoptiui Non summatur

Ait pretor. In dubio vbi sensus iudicis requiritur intelligatur causa cognita. hoc dicit.

Semp autem In verbis edicti ponitur q non vocentur certe persone et similes modo exponitur vtrum vocentur suo nomīe an alieno nomine.

Quamuis. Penitenti et actionem remittenti venia conceditur.

Si libertus. Absente patre filius pōt agere pro sua iniuria. hoc dicit.

Libertus. Non videtur in ius vocari qui offert seipsum paratum defendere.

Quesitum. Libertus potest alieno nomine in ius vocare patronum sine venia.

Eum pro quo. Cogitur quis iplere q̄ apud acta promisit.b.d.

Clericꝫ. Inuitus quis de domo non debet extrahi sed ibi existens potest verbaliter citari 7 contra contumacem sufficit missio in possessionem.b.d.

Neqꝫ impuberes. Nota ex hac lege q̄ impuberes 7 infantes non sunt citandi citatione reali vt capiantur pro debito facto.ꝑ.e.l.Quicūqꝫ in principio sed citatione verbali possunt cum autoritate tutoris. ℣. de admi. tu.l.i.§.Sufficit.

Si sint. Qui penam hic insertam non potest soluere luat in corpus.

¶ Rubrica si quis in ius vocatus non ierit.

Si quis in ius. Non videtur fideiussorem dedisse qui dedit eum qui foꝛi privilegio tutus est nisi ei renunciauerit.b.d.

Ex quacunꝫ. Citatus debet ī termino comparere alias mulctabit nisi ex causa excusetur vel non interfuerit actoris ipsius in termino comparere.b.d.

Cum quis In obligatione facti post moꝛam succedit obligatio 7 actio ad interesse hoc dicit.

¶ Rubrica in ius vocati vt eant caueant vel satisdent.

Edicto cauetur. Fideiussoꝛ de veniendo debet dari ydoneus 7 coniuncte pſone vt ydonee habentur recusans eas recipere punitur. hoc dicit. cum lege sequenti. Bar.

Qui duos. Qui vnum de duobus fecit nihil fecisse videtur.b.d.

¶ Rubrica si quis ius dicenti non obtemperavit.

Omnibus magistratibus Omnes iudices possunt inobedientes punire videlicet magni ī magnis causis 7 magnis mulctis parui in paruis causis 7 paruis mulctis.hoc dicit.

¶ Js ius dicenti. Pro qualibet inobedientia in quacūqꝫ parte iudicij 7 in q̄cunqꝫ parte iurisdictionis adhibita poterit quis mulctari.b.d.

¶ Si procuratoꝛ. Ille qui est in iudicio nomine alieno punitur ꝓpter suam ī obedientiam non dominus. Item hoc edictum habet locum in actoꝛe 7 reo.b.d.

¶ Hoc iudicium. Ex hoc edicto oꝛitur actio ad id quod interest ratione contumacie. Itē ad penam applicandam fisco 7 ita non datur post annum neqꝫ in beredem. hoc dicit.

¶ Rubrica ne quis eum qui in ius vocatur vi eximat.

Hoc edictum. Qui eximit eum qui non debebat trahi ad ius ratione pſone vel foꝛi hoc edicto non tenetur. b.d.cū l.ſe.

Si quis. Qui eximit eum qui ad iudicium ducitur eius qui non habet ius pſona liter capiendi non incidit in hoc edictum.

Si per alium. Qui mandat fieri tenetur sicut faciens.b.d.

¶ Jn eum autem. Hec actio datur ad penam que est quanti actoꝛ in litem iurauit.

Fideiussoꝛ. Non summatur.

Ru. qui satisdare cogantur.

Si quis. Quatuor modis legitur. primo modo si datur fideiussor de iudicio sisti is qui in iudicio esse non potest non valet datio, hoc dicit.

¶ Pretor ait. A personis hic nominatis qualiscūq; fideiussor accipitur. b. d.

¶ In fideiussorem. Fideiussor de iudicio sisti tenetur ad qz̄ interesse nisi i certam quantitatē interceserit 7 hoc etiam si actio sit penalis. b. d. cum l. se.

Si decesserit. Si reus decesserit ciuiliter vel naturaliter ante moram fideiussor de iudicio sisti liberatur. secus si post moras hoc dicit.

Si vero pro. Fideiussor condēnati non liberatur reo ciuiliter vel naturaliter mortuo. hoc dicit.

Quotiens. Non refert non fiat vel malefiat hoc dicit.

Si fideiussor. Qui habet exceptionem fori non est ydoneus fideiussor de iudicio sisti nisi in subsidiū. b. d.

¶ Si necessaria. Fauetur ei qui est in necessitate si ipse se in eam non posuerit, hoc dicit.

¶ Si satisdatum Si persona est suspecta potest res de qua litigat sequestrari. Item sequestratum tollitur dato fideiussore vel lite finita. b. d.

De die. In bīs que pertinent ad litis ordinationem fauetur actori potius qz̄ reo. hoc dicit.

¶ Qui mulierem. Mulier 7 miles non est ydoneus fideiussor nisi in rem suam. hoc dicit. Idem intelligit glo. in clerico 7 minore.

¶ Si seruus. Seruus nō est ydoneus fideiussor ideo debet de nouo caueri. Idem in minore 7 muliere. b. d.

¶ Si fideiussor. Si fideiussoris datio euanescit de nouo cauendū est. b. d.

¶ Tutor. Necessaria satisdatio ē ad quam quis lege astringitur licet causa fuerit voluntaria. b. d.

¶ Plane. Contumacia facit quem perdere beneficiū quod habebat in satisdatione necessaria.

¶ Jubetur Qui petit remissionē in municipius debet iurare de calumnia ea forma que hic ponitur qz̄ iuri parenti 7 patrono remittitur. b. d.

¶ Hoc autem. Culpa facit quem perdere bñficium reuocandi municipium.

Arbitro. Lista legitur tribus modis primo sic si eliguntur arbitri super incidenti seu emergenti potest ab eoz̄ sententia appellari. b. d. Nota qz̄ Bar. d. qz̄ nescit eam alibi fm secundam lecturam legitur sic. Potest in dicis officium implorari vt corrigatur p eū cui vnius cause articulus est cōmissus quod improbe factum est. b. d. Tercio modo legitur sic. A sententia delegati approbantis vel reprobantis aliquid potest appellari. b. d. dās Bartolus de saxo legum doctor.

Si ab arbitro. Videtur ydoneus confideiussor 7 ab arbitro est approbat? nec est reclamatus. Idem si sponte apte fuerit acceptus nisi inopia superuenerit. b. d.

Julianus. Mutatio contingens ex p te actoris satisdationē non perimit.

Inter omnes. Pro debito sub conditione ex vltima voluntate indistincte cauetur alias non nisi causa cognita. b. d.

Si filiusfamilias. Pater pro filio vel econtra non est ydoneus fideiussor sine satisdatione. b. d.

¶ Sed et qui vectigalem. Nota qz̄ ad hoc vt possessor vicatur requiritur qz̄ possideat iure directi vel vtilis dominij. secus si neuter istoz̄ est puta quia vsufructuarius.

Qui iura. In iuramento videtur excepta autoritas legis vel suplozis. b. d.

¶ Rubrica quemadmodum caueatur si ex noxali causa agatur.

Si qui

Si quis Si seruus desinat esse promissoris. Et prima repetitur id est cum possessor dicit in genere non exprimendo tamen postea illud ōclarat exponēdo causa. l. in pri. loquitur quando seruus est habitus pro derelicto 7 alius vadit 7 occupat 7 sic gabella non soluitur quasi nullus sit contractus celebratus. Bar.

Sed alio. Seruum absentem dominus debet defendere. aut defēdat 7 potest quis capere ex secundo decreto 7 si dns restituatur. restituetur etiam actori. b. d.

Si cum vsufructuario. Forma secundi decreti quod interponit cōtra fructuariū est vt ei vsufructus persecutio denegetur. b. d.

Si cum vno. Qui alium de necessitate defendit videtur suo nole esse in iudicio hoc dicit Bar.

Si seruum. Si seruus sistatur liber sciens in causis crimi alibus nō videt in eadē causa sisti nisi ei libertas fuerit annexa secus in ciuilibus noxaliter intentatis. b. d.

¶ Rubrica. de eo per quem factū erit quo minus quis in iudicio sistat.

Equissimum. In eū cuius dolo factum est quo minus quis in iudicio sistat dat actio ad interesse. b. d.

¶ Si reus. Non videtur interesse eius qui aduersus obligationē tutus est exceptione. hoc dicit.

¶ Si plures. Quando plures tenentur ad interesse vnus solus liberat alios hoc dicit Bar.

Si actoris. Ex facto serui dominus sciens tenetur in solidum alias non.

Ex hoc edicto. Si impeditus venire ad iudicium parte liberetur contra impedientem actio datur 7 si non fuerit soluendo in pristinum debitorem restituitur. b. d.

Si stipulator. Hec actio potest actori 7 etiam reo simi contra diuersos competere.

¶ Sed et stipulatio. Dolus cū dolo compensatur. b. d.

¶ Si a fideiussore. Hec actio contra impedientem datur ad interesse licis promissio fideiussoris minorem quantitatem contineat. b. d.

¶ Rubrica si quis cautionibus iudicio sistendi factis nō obtemperauerit.

Sicena. Absenti ad veniendum pro singulis. xx. miliaribus vnus dies est statuendus. b. d. Bar.

Non exigimus Per trāsactionē a cautiōe de iudicio sisti tingit liberatio vt si erat cōmissa pena parat reo exceptio. b. d.

¶ Si quis municipalis Impeditus impedimēto publico 7 necessario in penam non incidit. b. d.

¶ Si quis. Si iustum impedimentum supueniat in persona eius qui sistere vs vel in itinere vel in loco vbi debet sisti absq; culpa promissoris ei exceptio concedetur.

¶ Si nō propter valitudinē Nota q; mulier grauida non tenetur cōparere in iudicio personaliter.

¶ Similimodo dicit. Impedimentū superueniens facto mgratus dat exceptionē reo secus si est impedimentū priuati. hoc dicit.

Sed et si quis rei. Capitaliter cōdemnatus vel relegatus habet iustā causam in iudicio non sistendi. b. d.

Illud. Si quis sit citatus vt accusatus ex causa capitali non est iusta causa in iudicio non sistendi secus si detineat. b. d.

Quesitum est. Signalis renunciatio casuū fortuitor; non valet in iudicijs secus si specialiter exprimantur. b. d.

Item queritur. Si satisdatio interponitur per errorem in totum vel in partem

pmissor exceptione inuabitur secus. si ex certa scientia. hoc dicit.

Si duo. Culpa vnius ex reis credendi in acquirendo nocet alteri si sunt socij. b. d.

Item si duo Si sint duo rei vt pater 7 filius non potest ab vno peti res ab alio interesse. b. d.

Si quis fideiussor. Exceptio reo superueniens prodest fideiussori. b. d.

Si quis. Qui fideiussit pro seruo habet eas exceptiones quas si pro libero fideiussisset saluo q seruus reipublice causa abesse non potest b. d.

Et si post tres. In stipulationibus iudicialibus vbi est dies 7 pena admittit purgatio more infra modicus tempus si ius actoris non est factum deterius. b. d.

Si seruus. Stipulatio facti indiuidui in iudicijs si pro parte non impleatur in totū cōmittitur sed de equitate pro parte impleta obstat exceptio. b. d.

Si eum. Ratione dubitationis promittitur q alias non promitteretur. b. d.

Homo sisti. Licet euenerit conditio expectanda est dies. b. d.

Qui iniuria. Stipulatio alteri accessoria assumit sibi naturam eius cui accedit. hoc dicit.

Si quis. Promissum hominem debet quis sistere in eadem causa quo ad forū non quo ad facultatem. b. dicit.

Qui autem illud tenendum. Sufficit ab initio interesse licet desinat exceptio facto. b. d.

Quotiens. Qui promittit iudicio sisti tenetur in casibus in quibus esse non potest nō tenetur. hoc dicit.

Si procurator. Stipulatio procuratoris super re domini in dubio intelligitur facta ex procuratorio nomine 7 ad domini interesse hoc dicit.

Si tutor. Si promittens de iudicio sisti desijt posse conueniri stipulatio euanescit hoc dicit.

¶ Rubrica. De feriis et dilationibus

Si pretor. Valet iudicium in presentem si non opponatur exceptio feriarum sed in absentia. iudicium nullum erit. b. d.

Sed exceptio. Nota quando aliquid conceditur occasione necessitatis eatenus cōcedit quatenus necessitas esset 7 non vltra.

Eadem oratione. Nota q iudex principaliter aditur ad hoc vt pnunciet quē esse talis etatis.

Oratione. Post primam dilationem alia dilatio non est danda nisi causa cognita hoc dicit.

More romano. Dies incipit a me dia nocte 7 alia media nocte finitur. b. d.

Hinus. Negocia militaria pñt quolibet tempore expediri. b. d.

¶ Rubrica. de edendo.

Qua quisq. Petitio debet exhiberi reo vt possit deliberare an velit cedere vel contendere. b. d.

Editiones. Instrumenta debent edi sine die 7 consule secus in rationibus. b. d.

Edenda. Nota q parti debet fieri copia de oībus que in iudicio producunt. b. d

Edere. Nota q si producitur parti cula vnius instrumenti non facit fidem necp vnius statuti.

Ne quisq. Legitur duobus modis scilicet q fisco editur ad intentionē fundandam. secundo q fisco editur ad probandum replicationem.

Sed bis. Nota argumentū q ille qui desijt exercere vsuras ita compellitur ad editionem sicut cum exercet.

Si quis ex argentarijs. Successores tenent hoc edicto sicut ille qui

possidet sine sit vnus sine plures idem in pluribus tutoribus. hoc dicit.

¶ **Exigitur.** Qui petit edi sibi debet de calumnia iurare. b. d.

Rationem Illa ratio est edenda que ad argentariã pertinet secus in instrumentis ex alia causa confectis. b. d.

Pertinere. Nota q̃ ad eũ pertinẽt rationes ⁊ instrumenta cuius mandato sunt confecta quod intellige si eius vtilitatem cõtinẽt vt nota. in l. pretor. ff. i. §. e.

Si initium Dies ⁊ consul positus in principio refertur etiam ad sequentia que nõ habent diem. b. d.

Ubi exigitur. Non summatur per d. bar.

Dolo malo aũt. Inspicitur quantũ ab inicio interest. b. d.

Quidam sunt. Qui confecit rationes necessitate precedentis contractus vel q̃ si cogitur illas edere actione descendẽte ex eo contractu licet non ex hoc edicto. b. d.

Nihil. Hoc edictum habet locum in successores vniuersales. argentarij. licet eiusdem pfessionis sint secus in successoribus singularibus sed ad eos vtili actione in subsidium recurretur. b. d.

Argentarijs Argentarij ⁊ omnes qui gerunt officium publicum cogunt̃ suas rationes edere. b. d.

Edi. Non debet edi totus liber sed tota ratio put pertinet ad petentem. b. d.

Cum autem Ista actio datur ad interesse quod possibile est probari in secũdo licet in primo non potuerit.

Hec actio. Innuit q̃ hec actio sit ex delicto cum non detur contra heredes.

¶ Rubrica de pactis.

Huius edicti. Dicitur hic q̃ est hec equitas naturalis cum ius naturale est quod congruit omnibus animabus.

Conuentionis. Verbum conuentionis est generale ad omnia pacta contractus ⁊ distractus. b. d.

Item quia. Inuecta in domo conducta sunt tacite obligata pro pensione.

Huius rei. In stipulatione dotis inest tacita conditio si matrimoniũ fuerit contractum. hoc dicit.

Item iuliano. Que in prefationibus dicunt̃ in sequẽtibus repetita esse intelligũt̃

Iurisgentiũ Conuentio iurisgentium nolata parit actionẽ secus si est innolata nisi ꝑplemento iuste cause vel coherẽtia contractus vestiatur. b. d. vsq; ad §. adeo.

Et ideo puto Actionum alie natiue alie datiue. Natiue sunt que habent sufficientem materiã ꝑexistentem a qua oriuntur Datiue sunt que sufficientem ꝑexistentẽ materiam non habent.

¶ **Sed cum nulla** Nuda pactio obligationem non parit.

Quinimo. Pacta in continenti apposita nouã producũt actionem ⁊ veterem formant secus si ex interuallo. b. d.

Adeo. Pacta circa substancialia cõtractus apposita re integra etiam ex interuallo valent etiam quo ad actionem sive in totũ sive in partem sive cum vno sive cum pluribus contrabatur. b. d.

Pactorum. Omne pactũ vl̃ est in rẽ vel in personas. in dubio intelligitur in rem.

Si paciscar. Pactum per quod tollitur ius priuati sibi publica autoritate concessum valet secus si tolleretur ius publicũ quia tunc non valet ⁊ si fuerit stipulatiõe vel iuramento firmatũ. b. d.

Hodie. In his que sunt cõmunia pluribus vt singulis q̃ a maiori parte fit preiudicat alijs fauore libertatis. Hoc d. dominus Bartolus in summa.

Maiorem. Maior pars intelligitur pro cumulo debiti non pro numero personarum nisi quando in cumulo debiti esset equalitas. hoc dicit.

Si plures. Si plures pretenderent vnum debitum vel si plura sint debita competentia vni semper loco vnius habeantur. boc dicit.

Rescriptum. Pactum maioris partis creditoris presentium nocet absentibus etiam priuilegiatis ypothecam non habentibus. boc dicit.

Si pacto. Conuentio liberatoria nõ nouatur per sequentem stipulationẽ penalẽ sed aut pena petet aut exceptio opponetur.

Plerũq;. Pactum procuratoris prodest domino 7 nocet domino si habet speciale mandatum vel generale cum libera. secꝰ si ad agendum tñ sit. b. d. cum l. se.

Sed si tantum. Pactum factũ cũ procuratore dato ad actionem siue litem nõ nocet domino nec tali. procuratori potest solui nisi sit procurator in rem suam 7 tunc pactũ nocet. boc dicit.

Item magistri. Pactum factum a magistro collegij habente speciale mãdatũ prodest 7 nocet collegio. b. d. Similiter pactum tutoris. pdest pupillo. b. d. cũ l. se.

Si cum emptorem. Pactum factum ab eo cui cõpetunt vtiles actiones piudicat ei cui competunt directe. b. d.

Sed et si Interdũ pactus eius cui sunt cedende actiões nocet ei qui eas habet 7 cedere debet. boc dicit.

Si tibi decem. Prius possent cadere sidera de celo qꝫ obligatio que re contrahitur. obligetur vltra qꝫ conuenerit. boc dicit fm Dar.

¶ Quedam. Actiones descendẽtes ex maleficijs ipso iure tolluntur p pactus b. d. vsqꝫ ad ℔. de pignore.

¶ De pignore. Pignus solo consensu contrahitur 7 per pactum ipso iure non tollitur. boc dicit.

Si quis paciscatur. Pactũ personale non porrigitur ad heredem. b. d.

Si pactus. Non potest quis pacisci extraneo nec conualescit si extraneus paciscenti heres extiterit. Idẽ si quis paciscatur filio vt extraneo. boc dicit.

Pactum. Pactum personale viuo paciscente porrigitur ad successorẽ in rem etiã titulo singulari. b. d.

Filius. Serui qui sunt in potestate nostra possunt nobis pacisci. boc primo. secundo. Pactum personale filij transit ad patrẽ 7 ad heredem viuo eo. boc dicit.

Quod si servus Breuiter pactus serui non porrigitur ad dominũ nisi ope exceptionis doli. b. d.

Cum possessor. Pactum possessoris non prodest nec nocet heredi. b. d.

Non autem. Si pater paciscatur p filio vt extraneo non prodest filio secus si filio vt filio. patri tñ proderit si est actio. b. d.

In bis. Pactũ porrigitur ad quos porrigi pecuniariter interest personale personas non egreditur. b. d. vsqꝫ ad l. Fideiussoris.

Fideiussoris. Pactum fideiussoris non prodest reo nec cõfideiussoribus nisi esset fideiussor in rem suam. b. d. cum l. se.

Si vnus. Per pactum vel nouationem vnius ex duobus reis credẽdi socio alteri preiudicari non potest secus persoluti receptionem vel litis cõtestationem. b. d.

Si cum reo. Exceptio parti porrigitur ad fideiussorem. eatenus quatenus cõpetit principaliter. Item principalis potest paciscifideiussori. boc dit vsqꝫ ad ℔. Pactꝰ ne peteret.

¶ Pactus ne peteret.

Licet stipulatio per stipulationẽ ipso iure tollatur tñ pactum liberatorium per secundum ope replicationis eliditur si prima actio durat sed si est extinta per pactum non restauretur sed in bis obligationibus que consensu cõtrahuntur noua actio nascitur 7 res de facili ad suam naturam reuertitur. boc dicit iste ℔.

¶ Illud. Dolus futurus non potest remitti secus in preterito. b. d

¶ Si cum decem. Minor summa est maiori. boc dicit.

¶ Sed si stipulatus.
In obligationibus alternatiuis pactus de altero non petendo totam obligationem elidit secus in obligatione generis si est electio creditoris.b.d.cum §.sequenti.

¶ Item si pactus. Qui promisit non petere totum remouetur a petitione cu iuslibet partis eius.b.d.

¶. Si acceptilatio. In pactis libere ratoriis si non valet vt ago valet vt valere potest.b.d.

Contra. Pupillus paciscendo non potest suam conditionem deteriorem facere ꝫ meliorem sic.b.d.

¶ Si filius. Pactum de non petendo factum ab eo qui non potest petere nullius est. Item in generali de libera concessione non venit donatio. Item in ipso contractu potest filius7 seruus paciscendo preiudicare patri 7 domino.boc dicit vsqꝫ ad §.qui pecuniam a seruo.

¶ Qui pecuniam. Per stipulationem nouandi animo interpositā noua tollitur vel eliditur si sequens cōmittitur vel cōmitti posse speratur alias secus.b.d.

Paciſci. Contra tenorem legis priuatam vtilitatem continentis paciſci licet.b.d.

Quod dictum. Cessante ratione legis.cessat lex.boc dicit.

Anus. Per pactum liberatoriū potest quis vni ex heredibus prouidere.b.d.

Jus agnationis Jura sanguinis p pactum tolli non possunt.boc dicit.

Tres fratres. Ad species de nouo repertas dolo coheredis in premissis nō cōprehensas generalis quitatio nō porrigitur in effectu.boc dicit

Si eum fundum Pactum de solvendo alteri inducit exceptionem solutione subsecuta.vel sic si per eum nō stat cuius gratia pactum fuit appositum.b.d.

Imperatores. Administratores reipublice non possunt quem liberare pacto gratuito.boc dicit.

Heteribus. Ambigua conuentio interpretatur contra eum pro quo fertur.boc dicit.

Hale pactum. Confessio sine causa ad liberandum 7 extra dispositionem iudicium inducit 7 est in rem 7 sic prodest heredibus.

Post diuisionem bonorum. Perceptio vsurarum ab vno non perimit actionem contra alios cōpetentem in solidus.boc dicit.

¶ Pater qui dotem. Pactum factū vni qui solus successurus sperabatur prodest alys preter spem succedentibus.b.d.

Si intra. Ex pacto deliberando cōdition impleta non competit actio sed exceptio.boc dicit.

Inter debitorem Pactum priuatorum iuri publico non preiudicat.b.d.

In emptionibus. Contrahentes tenētur ad naturalem actum nisi aliud actū sit.boc dicit.

Cum in eo. Tutor creditor debet esse contentus ea parte ad quam creditores alij renocant.boc dicit.

Pactum. Potest testator 7 possunt contrahentes renunciare iuribus pro se introductis.

Emptor. Si emptio fuerit stipulatione vallata ab ea nudo consensu non recedit tur 7 pacta vltima sunt seruanda.boc dicit.

¶ Lucius titius. Liberatio generalis restringit ad ea de quibus est actū.boc dicit.

Si quis. Valet pactum ne quis conueniatur vltra cē facere possit.b.d.

Non impossibile. Quod fit per legem potest fieri per pactum.b.d.

Si cum te. Pactum factum per errorem cause actionem in effectu non perimit.boc dicit.

Epistola. Verba enunciatiua ꝑter

aliū ꝙ emiſſa diſpoſitionem nō inducunt.

¶ Si inter debitorem.

Pactum ſimplex debet ſeruari. etiam ab herede. hoc dicit.

¶ Pactum vt quis.

Pactum circa ſolutionem tributorum valet inter priuatos quo ad ipſos tantum. hoc dicit.

¶ De inofficioſo. Pactum perſonale non extenditur ad heredes. b. d.

Sumptus quidem Pactum de reddendis ſumptibus valet. ſecus in pacto de quota litis. b. d.

¶ Scevola. Non eſt in mora q̄ poteſt ſe cauſa legittima tueri. b. d.

Si debitor. Per ſeruum in quo habemus vſufructum acquiritur nobis exceptio ⁊ replicatio pacti. hoc dicit.

Si conuenerit. Ex cauſa poteſt pars vna contractus tolli alia remanente. hoc dicit.

Qui in futurum. Pro tempore q̄ vſura ſolnitur tacite pactum de non petendo inducitur. b. d.

Ab empt. Contractus qui conſenſu celebrantur ſolo conſenſu diſſoluuntur re integra alias non niſi actio retro ſimilis interceſſerit. b. d.

Per quos. Quoꝝ ſtipulatione nobis queritur ⁊ pacto. b. d.

Imperator anthonius. Vbi eſt paritas in cumulo debiti ⁊ dignitate ⁊ numero perſonaꝝ preferunt voces conſanguineoꝝ. b. d.

Nemo. Pactum de non alienando rē ppriam non valet. hoc dicit.

Si reus. Pactum principalis non preiudicat defenſioni iam fideiuſſori queſite. hoc dicit.

Rubrica. de tranſactiōibus.

Tranſactio. Tranſactio fit per pactum ſimplex ⁊ per acceptilationem. b. d.

Imperatores. Tranſactio inter ſcriptum heredem ⁊ venientem ab inteſtato legatario non preiudicat. b. d.

¶ Cum tranſactio. Tranſactio non porrigitur ad codicillos. b. d.

¶ Debitor. Tranſactio facta cum putatiuo herede ad verum heredem nō porrigitur. hoc dicit.

Aquiliana ſtipulatio.

Per aquilianam ſtipulationē omnes obligationes tolluntur niſi ille de quibus nō eſt cogitatum. hoc dicit.

Et poſt rem iudicatam.

Si de viribus ſententie dubitatur poteſt trāſigi. hoc dicit.

Cum hȳ. Super alimentis relictis nō poteſt tranſigi niſi pretore cauſa cognita autore. b. d.

¶ Cum tranſactio.

Tranſactio que fit ſine pretore per quā conditio alimentandi fit deterior improbatur. ſecus ſi melior. b. d.

¶ Vult igitur oratio.

Vbi requiritur cauſe cognitio. inquirendum eſt de cauſa modo ⁊ perſona. b. d.

¶ Qui tranſigit. Tranſactio alimentoꝝ facta ſimpliciter non porrigitur ad habitationem ⁊ veſtiariū. b. d.

¶ Sed vni. In alienatione vel diuiſione fundi ad alimenta relicti ⁊ pro alimētis obligatis pretoris autoritas requiritur.

¶ Sed pretor. Judex non debet ſolennia iuris obmittere ⁊ eoꝝ obmiſſio viciat id quod agitur. b. d.

¶ Sed et mandare. Ea que ſūt mixti imperȳ non poſſunt delegari. b. d.

¶ Tranſactio alimentoꝝ.

Ad auctorandū in tranſactiōe ille eſt index competens coram quo cauſa agitur. b. d.

¶ Sed eidem. Solutum ob trāſactionem alimentoꝝ inualidam in aliud debitum vel in alimenta preſtita imputabitur vel vt debitum repetetur. b. d.

¶ Si in annos singulos.
In relicto annuo facto locuplete non habet autoritas pretoris locū. secus si fiat pauperi

¶ Si cui. Permutatio rei ob alimēta soluenda non potest fieri nisi pretoris autoze si alimentarij conditio fit deterioz. b. d.

¶ Si ad habitationem.
Transactio per quam a forma legati non recedit ur et alimentarij causa deterioz non efficitur valet sine pretoze. b. d.

Qui cum tutoribus.
Transactio non porrigitur ad ius per successionem ab intestato proueniens. hoc d.

¶ Transactio. Transactio non porrigitur ad ea de quibus non est cogitatū

¶ Qui per fallaciam.
Transactio non porrigitur ad ea que dolo alterius partis celantur. b. d.

¶ Ei qui. Generalis transactio porrigitur ad ea de quibus esse actum per actorem ꝙ per excipientem probatur. b. d.

Hę re. Transactio partis filio non p̄iudicat. hoc dicit.

Post rem Si post sententiam potest esse dubium potest transigi. b. d.

Non est ferendum. Transactio super testamento simpliciter refertur ad quālibet partem testamenti nō ad codicillos postea repertos.

Controuersia. Facta diuisione hereditatis ex causa transactionis inter scriptū ꝙ legittimū quilibet a creditoribus conuenit pro bereditarijs portionibus. b. d.

Pacto conuento. Consilium est ꝙ in transactione pena ponatur. b. d.

Qui fidem Exceptio potest obijci ꝙ pena peti si apposita est in transactione clausula rato manente pacto. b. d.

Venditor Transactio facta ignorante ab herede preiudicat emptori hereditatis et fideicōmissario vniuersali. b. d.

¶ Explicium casus breues
¶ secundi libri ff. veteris.

¶ Incipiunt casus breues libri tercij. ff. veteris.

Rubrica de postulando.

Hanc titulū. Primo ponit causam edicti. secundo ponit sūmariū intellectum ipsius. tercio illud explicat particulariter. secunda ibi. Ea ꝓpter. tercia ibi. postulare.

Quos prohibet. Nota ꝙ prohibitus ex publica vtilitate a pretoris autoritem non potest postulare.

Imperator. Prohibitus ad tempus post tempus videtur esse permissus. b. d.

Ex causa Sententia iudicis qui infamiam non irrogat extra suum pretorium effectum non porrigit.

¶ Rubrica de bis qui notantur infamia.

Pretoris. Primo ponit quosdam casus in quibus quis infamatur ipso facto. secūdo ponit alios casus in quibus quis infamatur per sententiā. tercio ponit alios casus in quibus quis infamatur ipso facto. secūda ibi Qui in iudicio. tercia ibi. Qui eam. vt. l. Ait pretor.

¶ Ignominie Nota ꝙ in sententia debet causa inseri.

Quoniam. Videtur confiteri ꝙ pascitur. hoc dicit.

¶ Qui iussu. Jussus pretoris excusat iuramentū ꝙ non habet vim transactiōis quo ad infamiam. b. d.

Genero. Licitum est allegare ignorātiam ad cōmodū ignorantis. b. d.

Vxores. Nota ꝙ mulier non cogitur lugere sponsum nisi esset desponsata per verba de presenti quia tūc esset vir ut dicit glo.

Quid ergo. Quando consensus requiritur certo tempe ratibabitio sequēs retro non trahitur vt actum confirmet.

¶ Cum autem. Quādo lex punit

factum non curatur de iuris effectu.b.d.

¶ Ex cõpromisso De causa famosa potest cõpromitti.b.d.

Pena grauior. Si pena corporalis pro pecuniaria vel pro alia corpali grauior imponitur infamia non notatur reus. secus si pecuniaria grauior siue criminaliter siue ciuiliter ageretur.b.d.

Seruus. Licet ex suo nomĩe & ex suo facto quis damnet ex instãtia facta cum alio non est infamis.b.d.

Notatur. Ea que nõ est si vt prægnãs per calumniã in possessionẽ mittatur per sententiam infamatur.b.d.

Ob hec verba. Verba iudicis vituperosa causa cognita non prolata infamiã iuris non irrogant.b.d.

Lucius ticius. Scõm primã lecturam hoc dicit si fides attestationis nõ est habita non quia testes falsum dixerunt nõ sunt infames.b.d.fm secundã. sententia lata cum producente nõ potest testibus infamiam irrogare.

Ictus fustium. Scõm primã lecturam executio pene corporalis ex causa famosa infamiam irrogat licet sententiã non precesserit.hoc dict.

Rubrica de procuratoribus.

Procurator Primo ostendit quid sit procurator.secundo ad quid possit constituĩ tercio ad quid est vtilis. quarto qualiter constituitur.quinto per quẽ. sexto quis. septimo de effectu constitutionis.secũda ibi.procurator autẽ.tercia ibi. Usus autẽ. quarta ibi. Dari aũt.quĩta ibi.l. Filiusfamlias.sexta ibi ¶. Ipse quoq; septima in. ¶. Ille procurator vsq; in finem.vt in glosa.

Presens Nota quis dicitur esse pẽs & quis absens.

Filiusfamilias Filiusfamilias potest constituere procuratorem ad omnia que sine patre gerere potest.b.d.

¶ Procur. Procuꝝ.pro quo sciẽter dominus satisfecit cogitur precise suscipere iudicium nisi causa legittima excusetur hoc dicit.

¶ Qui ad cõmuni diuidũdo Procuꝝ.datus in duplicibus iudicijs videt fungi partibus actoris & rei & ideo vtriusq; satisdationem prestabit.b.d.vsq; ad ¶. Sed & si aduersarius.

Ante. Ante litem contestatã potest procurator a dño libere reuocari postea nõ nisi causa cognita.b.d.

¶ Sed et si aduersarius Suspectus est qui se ingerit & audiendus est qui vult suũ pudorem purgare.hoc dicit.

In cause ¶. Si ex pte. Stipulatio iudicatũ solui cõmittitur siue a dño in procuratorem vel ecõuerso.vel in alium procuratorem iudicium transfertur & in iudicijs per procuratorem queritur a dño vtilis.b.d.

Plane. Qui dicit in rem suam se constitutum vel velle retentione vti seu in totum reuocari audiendus est procurator & reuocatur recusans.b.d.

Si procurator meus Breuiter ex stipulatione procuratoris & ex sententia pro eo lata dño cõpetit utilis actio & simplex procurator non potest agere iudicati. Item procuratoris promissio dño nõ preiudicat.b.d.

Si actor Potest quis eligere dominũ potius q̃ procuratorẽ in rem suam si eum putat legaliorem.b.d.

Actoris Hic ponitur casus specialis. in quo procurator potest agere iudicati.

Si quis. Si procurator succedat cõdemnato in eum fit executio & pro pte bene ditaria repetet a coherede.b.d.

¶ Unus. Nota q̃ si plures habẽt rẽ vnam omnes possunt dare vnũ libellum vel cõueniuntur vno libello q̃ apparet hic dum dicit vnius litis facit ad hoc l.nõ id de iudi. & de re iudi.l. de vnoq;s. Secũdo nota q̃ quilibet potest dare suum procuratorem.

¶ Julianus ait. Per constitutionem secundi procuratoris videtur reuocari primus.hoc dicit

Pluribus. Per istam legem apponit in instrumētis clausula ista. q̄ non sit melior condicio occupantis q̄ per vnū ceptum fuerat alius possit prosequi q̄ sic fore de q̄ habetur hodie casus expssus in c. Si duo. de procuratoa. li. sexto.

Seruum. Seruꝰ q̄ filiusfamilias possunt cōstituere procuratorē in his que ipsi facere possunt. hoc dicit.

Equum. Procurator in rem suā nō factus ex necessitate nec ex cā onerosa nec fraudulenta tenet defendere in causa reconuentionis. hoc dicit.

Sed hee. Qui agit pro alio vt coniūcta persona tenetur in causa recōuentionis defendere. hoc dicit

Patronus. Quādo de causa status agitur ciuiliter admittitur procurator.

Non solum. Sine agatur per actionē siue per officiū iudicis siue extra ordinem siue summarie abiens debet in causa recōuentionis defendi in cōpetenti tribunali. hoc dicit.

Pretor satisdationem. Procurator cogitur p̄cise litem contestari nisi causa cognita recusauerit. b. d.

Defendere. In casibus in quibꝰ dominus nō cogeretur p̄cise defendere nec etiam procurator. b. d.

Omniū autem. Procurator debet defendere in omnibus actoribus q̄ vna actō non debet diuidi in plures defensiones secꝰ si plures noīantur actiones. b. d.

Non solum. Procurator qui debet defendere debet etiam respondere q̄ eo casu quo dominus tenet q̄ eius responsio q̄ taciturnitas preiudicat. b. d.

Qui alieno. Procurator actoris caret de rato si est dubium de mandato hoc dicit.

Sed interdum. Si aliquis agit nomine suo ad cōmodum alienū cogitur cauere de rato. b. d.

Queritur apud. Is ad quē ea res pertinet refertur ad dōm q̄ heredem eius non ad creditorem. b. d.

Si status. In causa status procuratoz cauet de rato siue sit ex parte actoris siue rei. b. d.

Est et alius. In causa restitutionis in integrum cauetur de rato q̄ iudicatus solui. hoc dicit.

Item ait. Procurator accusati de suspecto debet cauere de rato licet non de facili admittatur sine speciali mandato. b. d.

Pomponius. Quedam cause requirut speciale mandatū que hic ponuntur. hoc dicit.

Sed et bis. Qui defendit aliū in actione reali etiam de rato debet cauere hoc dicit.

Ratihabitionis. Exceptiōes procuratorie debent opponi ante litem contestatam non post. b. d.

In bis. Procurator admittit sine mandato non contra mandatū. b. d.

Femine. Femine pro parentibus possunt agere causa cognita. b. d.

Licet in popularibus. In actione populari procurator dari non potest nisi ad priuatam vtilitatem agentis pertineat. hoc dicit.

In actione In omnibus actionibus que competunt ad vindictam potest cōstitui procurator.

Ea obligatio. Obligatio ex contractu mandati parit actionem mandati nisi ex necessitate precedentis cōtractus mādatum foret subsecutū. b. d.

Is cui hereditas. Qui habet vtiles potest facere procuratorē eum qui habet directas. Item qui habet ius in re potest dōm illius rei facere procuratorem. b. d.

Porro. Vnus ex coreis potest alium procuratorē constituere actiue q̄ passiue. hoc dicit.

Si plures. In iudicijs diuisorijs

plures vnum procuratorē dare non possunt b.d.7 est bonus.C.ppter rationē.vt dic vn⁹ non potest esse pcurator cōdemnati 7 eius cui sit cōdemnatio.b.d.

Reo latitante. Si vnus velit reum defendere nō cōmittitur stipulatio ex clausula de defendendo.b.d.Bar.

Mutus et surdus. C.Cum queritur.Quilibet potest constituere procuratorem qui non reperitur pbibitus.b.d.

Is qui. Minor ad petendū curatorem potest facere pcuratorem 7 si dubitatur de mādato admittitur cum cautione derato.b.d.

Si procurator. Melius est habere actiones directas q̄ vtiles.b.d.

Qui non cogitur. Procurator qui satisdat de defendendo cogitur defendere si actio ex tempore peritura sit.hoc dicit.

Si procurator. Cui commissa sunt antecedentia videntur 7 consequentia 7 ideo cum sit certum de mandato nō cauetur de rato cum cōmitti non possit stipulatio.hoc dicit.

Qui proprio Post litis contestationem reus potest facere procuratorem 7 pro eo cauere.b.d.

Ei qui Sponte defendens potest tm̄ vnam causam defendere.b.d.

Qui alium defendit. Nō sūmat

Procurator. Procurator etiam ad litem tenetur reddere rationē 7 restituere reliqua hoc est quicqd eius occasione ad eum pervenerit 7 repetere expensas.b.d.

Si procurator. Iste singularis casus vnus procurator non potest agere contra alium nisi expresse sit ei mandatum.hoc dicit.

Ignoranter. Procurator nō potest facere condicionem domini deteriorem sed meliorem.b.d.

Minor. Qui potest in integrum restitui nō est ydoneus fideiussor 7 restitutio pr̄incipalis fideiussori prodest.b.d.

Quoniam. Nota q̄ defensor representat per omnia vicem eius quē defendit q̄ est vex in defensore volūtario nam q defendit ex necessitate ex persona sua potest defensionibus vti vt l.Idemq̄ C.generaliter infra mandati 7 l.procurator ad exhibendum.C.i.I.rē.ra.ba.7 l.sed et si lege.C.Item si rem.I.de peti.hereditā.

Ad rem. Cui cōmittuntur consequentia videntur cōmitti antecedentia.b.d.

Qui procurator Procurator datus ad agendum intelligitur etiam ad litem pficiendam.b.d.

Procurator. Procurator cum libera potest omnia facere que dominus 7 alienare si donationē non cōtineat.b.d. textus 7 glosa.

Mandato. Procurator generalis sine libera non potest transigere.b.d.

Plancius. In procuratore simpliciter non fit executio secus in defensore.b.d.

Ad delegat. Cū cōmittunt cōsequētia videntur cōmitti antecedentia etiam contra diuersas personas.b.d.

Procurator totor̄. Procurator generalis sine speciali mandato non potest vendere nisi res tempe perituras.b.d.

Is cuius nomine. A persona defensoris in dōm sit translatio litis causa cognita.hoc dicit.

Si procurator Procurator de cuius mandato constat non cauet de rato.Itē reuocatio mandati que in noticiā iudicis vel aduersarij non peruenit iudicium nullum nō reddit.hoc dicit.

Si is qui stichū. Electio facta per pcuratorem ita cōsumit ius eligendi sicut si facta esset per dōm.b.d.

Procurator Breuiter pcurator q̄ p euictione pmisit tenetur etiam officio finito.

Quod procurator Non summat

Pater filio. Procurator in rem suas ex causa lucrativa debet defendere dominum.hoc dicit.

Per procuratorem. Per liberas personam habita actio 7 ius habitum conseruatur. hoc dicit.

Si reus. Qui paratus est soluere non cogitur iudicium suscipere. b. d.

Aleq; et cetera.

Qui absent. Ab eo qui protestatur aliquid noīe alieno potest peti cautio de rato si petentis interest cauere. b. d.

Licius. Inopia rei non excusat defensorem qui satisdedit. ideo si non defendit stipulatio cōmittetur. b. d.

Omnes. Qui exceptiones frustratorias apponit nō videtur boni viri arbitratu defendere 7 ideo stipulatio cōmittitur. b. d.

¶ Rubrica quod cuiusq; vniuersitatis nomine.

Aleq; societas. Omne collegiū est reprobatum nisi specialiter approbatum. b. d.

¶ Quibus aūt. Collegia licita possunt habere bona 7 agere 7 cōueniri per suos actores 7 sindicos. b. d.

¶ Quod si nemo. Si vniuersitas non defendatur cōtra eam ad primū 7 secundum decretum procedetur. b. d.

¶ Et quidam. Nota q; si procurator venit sine mādato legittimo quod possit p̄cedi otra dōm tanq; otra contumacem nota bene finem legis.

Si municipes. Actor vniuersitatis non dicitur actor singulorū. b. d. nota q; vasallus vniuersitatis nō dicit vasallus oīm.

Nulli et cetera. Pro vniuersitate potest experiri permissus a lege vel a minore pte ordinis. b. d.

Plane. Banc legē inducit glo. in argumentū q; si electio cōmissa est tribus possunt eligere vnum ex se.

Illud notandū. Pater potest dare vocem suam filio 7 frater fratri quia in his p̄ria potestas non curatur. b. d.

Item eorū si decuriones. Decuriones possunt eligere 7 alijs electiōes cōmittere. b. d. vel aliter quod fit ab his qui hñt autoritatē de cōsilio videt fieri a cōsilio.

¶ Sed si ita. Quod fit p̄ter formam cōmissam ipso iure non valet. b. d.

¶ Quod si actor. Non sufficit esse mandatum si est reuocatum. b. d.

¶ Actor vniuersitatis. Sindicus alias actor cauet de rato si dubitatur de mandato. b. d.

Sicut municipū. Sicut vniuersitas potest agere. ita cōueniri. b. d.

¶ Si ad vniuersitatem. Nota diligenter q; pro debito vniuersitatis singuli conueniri nō p̄nt facit supra q; cuiusq; vniuersitatis l. prima in glo. magna.

¶ In decurionibus. Licet p̄sone mutent vniuersitas tñ remanet. Item si vnus solus remansit ius 7 nomen remansit in illo. hoc dicit.

Ciuitates. Si non reperiunt res mobiles 7 immobiles peruenitur ad nota. b. d.

¶ Rubrica de negocijs gestis

Hoc edictum. Ponit causas edicti 7 quare fuit positum edictum.

Si quis absent. Inter gerentem 7 cum cuius negocia gerunt. datur actio negociorū gestorū vtriq;. b. d.

Ait pretor. Hec verba. Nota q; masculus cōprehendit feminam de quo infra de verb. sig. l. i.

¶ Negocia. Nota ergo q; pluralis sermo reducitur singularitatem.

¶ Alterius pupillus.

¶ Si furiosi.

Hec verba Statutum super vno non extenditur ad illud. quod fm fictionem inducitur nisi specialiter exprimatur. hoc dicit. §. hec autem actio.

¶ Executor. Cōtra executores datur a pretore cōpetenti hec actio si quid dolo fecerint. b. d. §. Interdum.

¶ Hac actione Hec actio datur cōtra gestorē etiam ex necessitate vera vel putatiua. b. d.

¶ Apud marcellum.

Dic iuris cōsultus incipit intrare materiā tituli mandati mandatū tercij vel putatiui dñi nō impedit actiōes mandati negociorū gestorū contra dñm oriri. b. d. cū l. se. ⁊ se.

¶ Et videamus. Idem si tñ Falsa opinio dñj nō impedit actionem hāc ortā ve dñm oriri. b. d. Sed ⁊ si. §.

Si pupilli Actio cōpetens contra eū ad quē spectant negocia. cura ⁊ sollicitudie non impedit actionē cōpetere cōtra eum ad quem spectant re ipsa. hoc dicit.

¶ Item procurator. Ex mutuo contracto cum procuratore cōtemplatione dñi dñs obligatur. b. d.

¶ Item. obligatio procuratoris nō impedit actionem oriri contra dñm. b. d.

Si quis. Mandatum factum ab vno mei cause mihi actionem negociorū gestorū non tollit. b. d.

¶ Si quis negocia. Qui gerit negocia animo deprecandi actiōe negociorū gestorū tenet ipse tamen agere nō potest contra dominū nisi quatenus dñs factus est locupletior. b. d.

¶ Si quis ita. Quatenus negocium ad gerentem spectat actio ista non oritur sed inquantū spectat ad aliū orietur.

¶ Si quis quasi. Error in persona gestoris non impedit nasci actionē negociorū gestorū. b. d.

¶ Sed si ego Si negociū potest pertinere ad eum cuius contemplatiōe geritur quoq̄modo re ipsa contra eū cuius vere res est non agitur nec potest habere ratū ꝙ suo nōie non est gestum. b. d. Nota ꝙ peculium filij vel serui est patris vel dñi.

¶ Sed si bomines.

Contra eum ad quem vere spectat negociū competit hec actio non inspecta falsa opinione gerentis. b. d.

Si ticij seruum. Expensa facta ne res pereant repetitur ab eo ad quem res pertinet non inspecta falsa opinione gerentis. hoc dicit.

¶ Videamus. Gestor tenetur ō neglectis si alius esset gesturus diligentius. Item si a se non exegit. secus si non exegit ab alio nisi esset de bis q̄ possent agere sine mādato. b. d. cum l. se. in principio vsq̄ ad. §. Si fundus.

Si autem is fuit. §. Item si fundus. gestor tenetur totum reddere quod ad se peruenit. b. d.

¶ Si quoquomodo.

Sententia lata super exceptione inducit exceptionem rei iudicate si illud per modum actionis ꝓponitur. b. d.

Si ex duobus. Prohibitio impedit hanc actionē oriri contra prohibentē nō contra alium etiam prohibentis socium. hoc dicit.

Pomponius. Hec est lex multum difficilis ⁊ post l. frater a fratre est difficilior lege. ff. veteris in textu ⁊ glosa ⁊ apparatu ⁊ materia. hoc dicit. vbi negocium gestus ratum habui actio tollitur preterq̄ ratione doli fm pomponiū. sed fm scevolam ⁊ vulpianum durat ratione doli culpe ⁊ reliquorum. hoc dicit. cum principio legis sequentis.

Sed an vltro Negocium dicitur esse gestum vtiliter respectu domini licet vtiles effectum non habuit. b. d.

Si negocia Gestor tenetur de dolo ⁊ culpa. Item de casu si negocia insolita inchoauerit ⁊ damnum in vno compensatur cum lucro in alio. hoc dicit.

Successori Qui succedit ex lege cornelia 7 heres est filyfa. per occupationē peculij habet hanc actionem in qua veniūt omnia que considerantur in gestione bonorum inuentorū. b. d.

Debitor. Gestor non tenetur de casu nisi culpa precedat est autē culpa retinere creditoribus pecuniā debitam si quis eā habet solam paratam. b. d.

Cum actum Vbi mutatur conditio actoris de seruo in liberū in negocij semper actione principium nō spectatur in connexis si agatur vt ex causa veniunt separanda sed ex occasione veniunt prestanda. b. d.

¶ Si libero Necessitas vera vel putatiua impedit actionem mandati non neg. g. hoc dicit.

¶ Cum a me. Gestor neg. potest ignoranter rem dñi vsucapere 7 si ante vsucapionem completam scientia superuenerit debet facere se euinci ne hac actiōe teneat.

Non tantū. In actione neg. g. directa 7 contraria veniunt vsure. b. d.

¶ Cum apud. Seruti negocia captiui cōpetit actio contra ipsum si reuertatur vel contra successorem eius. b. d.

Nam et seruus. Quod vnus pro alio redimēdo cogitur soluere recupat hac actione. hoc dicit.

Qui negocia. In negocio heredi tatis non inspicitur persona heredis sed oritur obligatio tanq̄ cuiuslibet essent negocia. hoc dicit.

¶ Si vno. Mors dñi est iusta causa noua negocia non inchoandi non autes a ceptis desistendi. b. d.

¶ Mandato. Qui negocia aliena gerit per alium perinde tenetur ac si ipse gessisset. b. d.

Sine hereditaria. In negocio gesto necessario quisq̄ casus pueniens non nocet gestori nisi culpa precedat casum. b. d.

Si quis negocia. Non summatur per Bar.

Si ego hac mente. Per solutionem factam gestori non liberatur solues nec dominiū acquiritur creditori nisi ratibabitione secuta. hoc dicit.

Si quis negocia cum alicui Ecce pulcher casus 7 nota. officiales publici licet respectu rei publice alter pro altero teneatur non tamen respectu priuati ad quē negocium necessitate spectat.

Ex duobus. Gestor repetit expensas necessarias. voluntarias aūt nō. b. d.

¶ Vicium Expense facte causa pietatis non repetuntur. b. d.

Si quis mandato. Pro eo i quo est obligatus agit quis hac actione. b. d.

Cum pater Gestum noie ventris deuoluitur in actione tutele postumo nato alias in negocio gesto. b. d.

Ex facto. Sicut inter collegas equal potestatis est actio negociorū gestorū. Ita si sint inequalis potestatis. b. d.

Liberto. Ex contractu procuratoris tenetur dominus vtili institutoria. b. d.

¶ Inter negocia. Actio competens contra eum ad quem negocius spectat cura vl sollicitudine nō impedit oriri actiōes cōtra eū ad quē negociū in veritate spectat licet eius otemplatione nō sit gestum. b. d.

Item. Qui allegat causas absentie nō cōdemnatur nec appellare tenetur. secus in eo qui venit ad plenam defensionē licet post litem contestatā. b. d.

Qui aliena. Qui expēdit vltra q̄ sit sibi iniunctū non repetit.

¶ Quanq̄. Gestor negociorū nō potest constituere actorem. b. d.

¶ Uno defendente. In causa seruitutis predij cōmunis qō vnus expendit a socio repetit per actionem negociorū gestorū. hoc dicit.

Fideiussor. Quod quis facit ratione mandati per errorē nō venit in ista actiōe negociorū gestorū. Et qui ius suū vēdidit pignoraticia actione non tenetur. b. d.

¶ Ignorante. Qui ab alio meo nole recipit a domino actione neg. g. mibi tenetur. boc dicit.

Heres viri. Heredi viri contra vxorē defuncti datur bec actio de gestis constante matrimonio. b. d.

Aesennius appollinaris. Si per ascendentem gerātur negocia descēdentiū vel fiat protestatio vel onus alimentandi ad descendētes nō pertineāt expense alimētorū repetuntur. b. d.

Hinortio facto. Vt debitū añ administrationē cōuertatur in actione que ex gestione descendit duo oportet concurrere q̄ debitor a se exigere potuerit 7 q̄ dñi inde aliqua versetur vtilitas. b. d.

Si liber homo. Qui soluit creditori creditoris sui ex eadem causa liberatur ipso iure. b. d. l. Litis contesta.

Si pecunie. In bac actione veniunt vsure 7 habetur ratio culpe non casus fortuitus. boc dicit

Qui sine vsur. In bac actione veniunt vsure non centesime sed cōmunes.

Soluendo. Inuitum 7 ignorantem possumus liberare non autem ei actionē auferre. boc dicit.

Si cōmunes edes. Quod in re cōmuni quis facit non ex necessitate cōmuni onus venit in actione neg. g. b. d.

Qui seruum. Notarationem quas ponit glo. seruus non est in peculio suiipsius sed est res dominica 7 ideo qō quis impēdit circa eum insolidum non tenetur de peculio repetere. b. d.

Si serui. Mandatum serui non impedit banc actionem licet posset etiam ex persona serui cōueniri. b. d.

Cum pecuniam. Qui gerit negocium alterius ipso gesto habet banc actionē

Is qui Factum affectione paterna nō venit in bac actione. b. d.

Que vtiliter. Expense in bonor. b⁹ bac actione repetunt. b. d. pone exemplum in doctorandis 7 militandis.

¶ Qui pure. Liber non tenet exemplo ante gesto. b. d.

Licius In negocio qō est alterius ipso gesto tenetur ille ad quem vere pertinet licet contēplatione alterius gestū sit. b. d.

Mandasti. Qui contēplatione procuratoris gerit negocium qō spectat ad dominū solum vigore mandati contra dñm nō habet actionem neg. g. secus si cotemplatione dñi gesserit. b. d.

Actio negociorū. Inter actiones ꝓpositā cū solennitate vel sine nō est differēcia. b. d. fm primā lecturam. Secundo legit inter actionem directam 7 vtilem nō est differencia in effectu. b. d.

Ignorante. Qui habet actionē pro alio ad petitionem debitorem cogitur liberare. b. d.

Si rem. Negocium nole meo non gestum in subsidiū re perēpta vel prescripta possum habere ratum vt mibi bec actio cōcedatur 7 lego fm lecturam Azonis fm quam ponuntur tres casus. b. d.

¶ De calumniatoribus.

In eum. Primo ponit verba edicti. secūdo incipit exponere. secūda ibi. boc aūt

¶ Boc autem. Hic exponit verbū negocium intelligitur sive ex causa ciuili sive crimiali sive priuata sive publica. b. d.

¶ Sed et constitutio. Qui corrumpit iudicem vel aduersariū perdit causam secus si bona fide transigat. b. d.

¶ Pecuniam. Pecuniam accipere dicitur qui quocūq; modo cōmodū bursale consequitur. b. d.

¶ Si igitur. Punitur affectus licz nō sequatur effectus quando lex solum affectum sive effectum considerat. b. d.

¶ Illud erat Si turpitudo verset etiam ex parte dantis ei nō cōpetit repetitio. sed solum ei in cuius prīudiciū datū est.

Hec actio. Duobus modis legitur in glo. primo q̄ hec actio nō dat ad simplum q̄n cōpetit condicio ob turpem causam ista non est vera vt .j. l. proxima. ¶. fi. fm aliam. hoc dicit. hec actio non datur heredi nisi ad simplum.

In heredem. Hec actio datur in heredem quatenus ad eum peruenit. h. d.

Sed etiam preter. Hec actio quantū ad simplū cōcurrit cum condicione ob turpem causam ⁊ vna per aliam tollit.

Annus. Annus in hac actione cōputatur a tempe scientie. h. d.

Si quis ab alio. Hec actio cōpetit danti tñ potest esse obligatio ei ob cuius negocium datum est licet non dederit. h. d

Si ab eo. Qui accepit pecuniā vt desistat ab accusatione crimine nō probato tenetur hac actione. h. d.

De seruo. Separatorū separata debet esse ratio. hoc dicit.

¶ Explicunt casus breues libri tercy. ff. veteris.

¶ Incipiūt casus breues libri quarti. ff. veteris.

¶ De in integrum restitutionibus.

Utilitas. Breuiter q̄ lesis qualitercūq; subueniatur manifeste pertinet ad publicam vtilitatem. h. d.

Omnes. Restitutio cōceditur cognito q̄ causa ex qua petitur sit iusta ⁊ vera.

Scio a quibusdam. In his que sunt cōtra ius cōmune damnū de mīmis nō curamus. Item mīmum dicitur fm magnitudinem rei. hoc dicit.

Nemo Non videtur rem perdidisse q̄ ad eam potest restitui. h. d.

Non solum. Beneficium restitutionis transit ad heredes ⁊ ceteros vniuersales successores. hoc dicit.

Hinus. Ista est singularis lex in huius l. lectura glose male variauerūt ideo primo ponam fm Jo. casum postea fm Aso. fm Jo hoc dicit. verus cōtumax veniens iudice sedente pro tribunali restituitur ad appellandū idem si abfuerit dolo aduersarg vl absq̄ sua culpa. h.. d.

Inter minores Minores etiam legittime defensi restituunt ad totam causam absens vero ex causa necessaria ⁊ probabili legittime defensi restituuntur ad appellandum. hoc dicit.

¶ Rubrica de eo quod metus causa gestum est.

Ait pretor. Q3 metus causa gestum ē non habetur ratū ⁊ ponit diffinitionē metus ⁊ violentie. hoc dicit.

Metum. Metus intelligitur qui cadit in constantem virum vt metus vel cruciatus corporis vl seruitutis vel pudicicie. secus si alterius vexationis vel infamie. hoc dicit. vsq̄ ad legem Metum autem.

Metum autem. In hac actione debet probari metus periculi instantis non suspicati in futuro. hoc dicit.

¶ Idem ait. Hec actio concurrit cum interdicto q̄ vi aut clam. hoc dicit.

Aduertendum est autem. Sine violētia inferatur a p̄uato sine ab vniuersitate vel collegio habet locum hec actio hoc dicit.

Sed licet. Licet mihi accipere pecuniam vt a violentia illata per alium liberem

Idem pomponius.

¶ Sed q̄ p̄tor. Ex hoc edicto in rebus perfectis oritur actio. in imperfectis oritur actio ⁊ exceptio. b. d.

Volenti autem. Ex hoc edicto restituit p̄ima actio vtilis ⁊ competit actio q̄ metus causa vt restituatur in integrum. hoc dicit.

¶ Putat. Qui restituit rem per hāc actionem cogitur cauere de dolo. b. d.

¶ Licet actio. Si in rem tollitur p penalem ⁊ econtra quia in penali continetur persecutio rei. hoc dicit. Vel sic persecutoria toll.tur per penalem quando in est rei persecutio. b. d.

Ex hoc edicto. Per hanc actionē fit restitutio in pristinum statum ⁊ ad restitutionem metum inferens cōpelletur. b. d.

Julianus. Metum inferens tenetur restituere ⁊ de dolo cauere. b. d.

Cum autem. Hec actio est in rē scripta ideo datur aduersus omnes ad quos cōmodum peruenit ex metu. Item est restitutoria ⁊ ideo omnia in pristinum statum reponit. hoc dicit.

Si quis. Breuiter non tenetur quis ex metu illato per alium nisi quatenus ad eū cōmodum peruenit. b. d.

Sed et partus. Accessiones percepte et que a petitore percipi potuerunt veniunt in hac actione. b. d. Vel sic. Actio q̄ metus causa non competit ei qui ex metu damnificatus non est.

¶ Queri. Qui per metum reddit q̄ reddere tenetur hac actione vel alia nō habet actionem q̄ metus causa. b. d.

Exstat. Creditor qui per vim sibi soluit vel sibi solui fecerit amittit oīm ius ād hab⁹ in re vel p̄or re. b. d.

Si cum exceptione. Sibi nil abest in defectu non habet locum hec actio. b. d. Vel sic. Qui in effectu metum nō patitur ex hoc edicto actionem non habet.

¶ Si quis non restituat. Si quis non restituat quod eum restituere oportet infra tēpus quod datur iudicatis cōdemnabitur infra annum in quadruplū post annum in simplum. b. d.

¶ Post annum. Contra restituentem post annum hec actio competit ad simplum si alia actio non competit. b. d.

¶ In hac. In hac actione sufficit p bare metum illatum licet non declaratur p̄sona a qua. Item hec actio datur in quadruplum in penam non restituentis licet ipse metum nō intulerit. b. d. Vel sic. Qui agit hac actione duo debet probare scilicet metum illatum ⁊ ad inferentem metum cōmodum peruenisse. b. d.

¶ Hec actio. Hec actio est arbitraria et ideo contra non parentem iudici p̄ofertur condemnatio in quadruplum. b. d.

¶ Aliquando. Is ad quem res peruenit ex metu illato per alium metu rei interitu liberatur. b. d.

¶ Pedius. Alias est lex. ℔. iste, Alias. ℔. et venit ad probationem eius q̄ supra proxime dixi emptorem et donatariū teneri et sic hac actione tenentur metum inferens et is ad quem res peruenit ex metu. b. dicit.

¶ Labeo ait. Rescisso p̄incipali rescinditur accessorium secus econuerso. b. dicit.

¶ Quadruplatum Non eget summario facit ad questionem aliquis cōmisit maleficium in platea de nocte in festo sancti Herculiani an ex oīb⁹ istis pena duplicet

¶ Sed et si quis. Condemnatus ad quadruplum quia non liberat. triplū p̄estat et cogitur liberare. b. d.

¶ Quatenus Iste ℔. est difficilior qui sit in. ff. veteri. et breuiter dicit. Si res per vim compulsiuam extorta ante primam sententiam pereat perit periculo metum inferentis. si vero per secundam sententiã infra tempus iudicati perit in periculo domini si res eodem modo erat peritura penes eum alias secus. b. d.

¶ Qui intulit Violentia compulsiua furtum non cõmittitur. secus in ablatiua hoc dicit.

Eum qui. Hec actio concurrit cum actione de dolo. sed vna per alteram tollitur. hoc dicit.

Julianus. Id quo quis damnũ patitur quadruplicabitur. b. d.

¶ Secundum hoc. Hec actio est persecutoria ab inicio ⁊ vnius solutio liberat alium qui hac actione tenetur. b. d.

¶ Sed et si serui. Hec actio est noxalis ex facto serui ⁊ solutio facta tollit etiã actionem secus si seruus pro noxa detur. hoc dicit.

¶ In heredem. Hec actio datur contra heredes quatenus ad eos peruenit licet apud eos esse desierat ⁊ contra heredes heredis nõ inspecto q̃ ad vltimũ ꝑ q̃ ad primũ heredẽ peruenit. b. d. cum lege se.

Si ipsa res. Si res per metum extorta perit possessor locupletior non videtur secus si pereat res empta ex illa. hoc dicit.

Quod autem. Hec actio dat cõtra heredem in id qõ peruenit ad eum ⁊ dat perpetuo quantũ peruenit litis contestate tẽpus inspicitur. b. d. cum l. se.

Si mulier. Promissio facta metu iuste illato non rescinditur. b. d.

Qui possessionem. Alia est estimatio possessionis alia ꝓprietatis. b. d.

¶ Si dos. Iste est singularis casus contractus dotis factus metu est ipso iure nullus. hoc dicit.

¶ Si metu. Metus non impedit liberationem ipso iure ⁊ ideo hac actione agẽdum est vt obligatio restauretur. hoc dicit.

Si metu. Coacta voluntas est volũtas. ⁊ ideo quem hereditati obligat licet per hanc actionem restituatur. b. d.

¶ Si coactus. Per hoc edictum restituitur prima vtilis ipso iure ⁊ statuit actio q̃ metus causa. hoc dicit.

Si quis in carcerem Promissio facta in carcerem detrusi nullius est momenti. hoc dicit.

Non est verisimile. Vbi presumptio est contra illum qui probare debebat aufertur durioꝛi probatione. b. d.

¶ Si iusto. Metus ne quis iniuste vocatur ad iudicium ad actionem q̃ metus causa non sufficit. sed ꝑ officium iudicis succurritur. hoc dicit.

¶ Si fenerator Factum metu alicuius modice verecundie officio iudicis rescinditur. b. d.

¶ Si quis. Factum per vim ab apparitore in causa iudicis officio rescindetur quatenus quis damnũ patitur ⁊ non vltra. hoc dicit.

¶ Rubrica. de dolo malo.

Hoc edicto. Ponit causam condendi ⁊ subsequenter verba edicti. b. d.

¶ Dolum Hic incipit exponere verba edicti ⁊ illa est bona diffinitio que conuertitur cum suo diffinito aliter secus.

¶ Non fuit. Bonus est dolus q̃ committitur aduersus hostes publicos. hoc dicit.

¶ Idem pomponius.

Ei qui est tutus ipso iure vel per in integrũ restitutionem non competit hec actio. Item ad excludendum hanc actionẽ sufficit aliam

semel cõpetisse nisi in ea amittenda quis dolum passus fuerit. hoc dicit.

¶ Si quis. Si actio que primo cõpetebat facto partis est sublata actio de dolo non competit. b. d.

¶ Non solum. Si per aliam actionẽ contra alium idonee cõpetentem potest esse consultum cessat actio de dolo.

Eleganter. Dolus tercij contractũ non viciat is dolus contrahentiũ si det causam contractui bone fidei illum reddit nullũ ipsõ iure secus si incidat in contrariũ. b. d.

¶ Non solum. Si res debita solvatur deteriorata agitur ex stipulatione dolli si est interposita. alias in otractibus bone fidei ageret actione prima. in stricti iuris de dolo. hoc dicit.

¶ Si seruum. Actio legis aquilie 7 ad exhibendum 7 ex testamento banc actionem excludunt. b. d.

¶ Si quadrupes Actio l. acquil' vel de pauperie banc excludit actionẽ licet non solutio sed noxe deditio subsequitur secus si dominus esset nõ soluendo. b. d.

¶ Idem labeo. Actio furti impedit banc actionem 7 vbi cessat dolus 7 subest culpa agitur actione in factum. b. d.

¶ Seruus pactionis. Qui non obseruat pactum ad quod naturaliter non ciuiliter est obligatus tenetur lesa actione de dolo si aliud remedium deficit. hoc dicit.

¶ Si dolo. Si dolo procuratoris reus sit absolutus nec reus paratus sit iudicium suscipere tenetur de dolo si procur'. non est soluendo. hoc dicit.

¶ Idem pomp. Simplex mendacium nõ presumitur dolo esse dictum. 7 ideo non inducet actionem de dolo nisi causa sui lucri quis mentiatur. hoc dicit cum lege sequenti. nota causam legis sequentis.

¶ Si quis affirmauerit. Contra mentientem de substantia hereditatis datur actio ex contractu si interuenerit alias de dolo. hoc dicit.

Si oleum. Sequester non tenetur rẽ restituere nisi lite finita vel cum per actorem steterit. Item contra eum qui fecit fieri sequestrum indebite actione de dolo succurritur si alia deficit. hoc dicit.

¶ Et si seruum. Absolutus ab obseruatione iudicij qõ soluit ratione deteriorationis de dolo tenetur. b. d.

¶ Hec actio. Hec actio est noxalis. Item competit de peculio si circa res peculiares dolus est cõmissus. b. d.

¶ Merito. Hec actio non datur pro modica qualitate nec contra parentes vel patronos vel honestiores personas sed p actionem in factum succurritur. b. d.

¶ Item in cause. Pupillus potest conueniri de dolo ex persona defuncti Item ex sua si est proximus pubertati ex persona tutoris inquantũ locupletior factus est hoc dicit cum lege sequẽti in pr̃in.

¶ Et si ex dolo.

¶ Sed an municipes. In vniuersitatẽ non dat' hec actio nisi ex dolo administratoris quia vniuersitas non cõmittit dolum de facili nisi ex persona administrantium. hoc dicit.

¶ Item siquidem. Dominus tenetur ex dolo procur'. de eo q̃ ad eum peruenit. hoc dicit.

¶ In hac. In hac accione cum sit famosa 7 ex delicto agatur ciuiliter debent omnia particulariter designari sicut cũ quis criminaliter accusatur. b. d.

Si plures. Plures dolum committentes tenẽtur insolidũ tamen vnius solutione ceteri liberantur. b. d.

Arbitrio. Hec actio est arbitraria 7 ideo contra non restituentem iuratur in litem si res tempore condemnationis exstabat hoc dicit.

¶ Si dominus. Fructuario contra dominum non datur hec actio quia alie competunt. b. d.

¶ Dolo cuius. Ad causam seu litis instantiam pempto[illegible] non datur restitutio sed per actionem de dolo succurritur cõtra eum cuius dolo acciderit.b.d.

¶ Si seruum. Si speciem debitã tercius interminat vel fideiussor ante moras debitor liberatur ⁊ creditori contra interimentem actione de dolo succurritur.hoc dicit cum l.sequenti.

Seruus. Dominus cuius exhortatione seruus accipit pecuniam vt sibi solueret actione de dolo tenetur.b.d.

Si legatarius. Contra eum cuius persuasione indebitum soluitur actione de dolo succurritur.

Si dolo acciderit. Contra eum cuius dolo sententia pro libertate ⁊ absente profertur actione de dolo succurritur.b.d.

Eum a te. Is qui suo dolo est absolutus actione prima conuenitur ⁊ contra exceptionem rei iudicate de dolo replicabitur.hoc dicit.

In heredem. Hec actio datur in heredem ⁊ perpetuo quantũ ad eum peruenit hoc dicit.

Itaq; cui conueniens. Hec actio contra dolosum finitur anno.postea perpetuo datur in factum.contra heredem est perpetua quia non est famosa.b.d.

Cum quis Contra persuadentem fugam datur actio de dolo ad interesse.b.d.

Si filius Qui seruum in pernicie heredis ante tempus manumittit actione de dolo tenetur.b.d.

Rem quandam. Qui rei tue venditionẽ impedit tibi actione de dolo vel in factum tenetur.b.d.

Si cum mihi. Qui opus ceptum in suo ad mei vtilitates non permittit perficere actione de dolo tenetur.b.d.

Si quis tabulas. Qui testamentum deleuit tenetur legatario ⁊ heredi actione de dolo.hoc dicit.

Si duo Dolus cum dolo cõpensatur.

Quod venditor. Que fiunt animo cõmendandi rem actionem de dolo nõ pariunt nisi animus decipiendi interceserit. hoc dicit.

Quidam debitor. Qui pretextu falsarũ litterarum est liberatus actiõe de dolo tenetur.hoc dicit.

Si te ticio Qui impedit prestationis interruptionẽ contra alium actione de dolo tenetur.b.d.

Is qui Contra eum cuius dolo quis adẽpt hereditatem succurritur per hanc actionem vel si sit creditor per doli exceptionẽ. hoc dicit.

¶ Rubrica de minoribus vigintiquinq; annis.

Nec per liberos. Numerus liberorũ non supplet etatem quo ad impediendũ in integrum restitutionẽ sed quo ad decernendũ honores.b.d.

Denicq;. Princeps potest minori suorũ bonorũ administrationem concedere.nõ iudex inferior.b.d.

¶ Si ergo cum minore. Si dolo aduersarij negociũ tractatus est vt in maiori etate perficiatur vel si finis habeat necessariam consequentiã ad principiũ inspiciamus principiũ alias finis inspiciatur.b.d.

¶ Minorem. Minor etas cõputatur de momento ad momentũ ⁊ dies bisextilis cum sequenti computatur pro vno.b.d

¶ Sed vtrum. Fortis est. minor etiam filiusfamilias aduersus suam obligationem restituitur etiam si iussu patris contraxerit preterq; in mutuo ⁊ beneficium filij minoris ad patrem non porrigitur.b.d.

Si quis minor. Aduersus arrogationem minor est restituendus.b.d.

¶ Si quid minori. Aduersus liberationem legati conditionalis vel coherētis persone filiusfamilias restituitur.b.d.

¶ Sed si heres. Aduersus negligentiam in non denunciando adhibitā minor restituitur.b.d.

¶ Pomponius. Pater vt successor filij. Item ipse filius minor in castrensi peculio restituitur.b.d.

¶ Seruus Seruus rationem minoris etatis non restituitur in his que ad dominum spectant. secus si spectarent ad ipm seruum vt quia libertatem respicerent.b.d.

Minoribus. Licet quis non ledatur in cōmodo pecuniario. sed vexatur in litibus potest restitui.b.d.

Ait pretor Verbum gestum comprehendit omnē contractum vel quasi. Item soluti receptionem aduersus quem minor restituitur nisi fuerit facta iudice precipiente.hoc dicit.

¶ Aō solū Minori quasi cum eo gestum est sic succurritur siue intercedat siue litiget siue hereditatem vel aliam successionem apprehendat.b.d.

Et si finalis. Minoribus deceptis i eo q̄ non sunt lucrati succurritur.b.d.

¶ Restitutus. Minor restitutus vt adeat potest restitui vt repudiet 7 ecōtra. hoc dicit.

¶ Sed quod pap. Fortis est. 7 hoc intendit substitutio vulgaris expirat adita hereditate 7 ea per restitutionem repudiata in herede necessario vires reassumit si hereditas non est soluendo. Itē qui semel est heres per restitutionē non desinit esse heres directe sed vtiliter.b.d.

¶ Si non pronocauit. Qui non appellauit potest restitui vt appellet.hoc dicit.

¶ Item in heremodicijs. Si propter absentiam minoris instancia sit empta minor restituitur. Item maior ex causa.hoc dicit.

Minor esse. Contumacia non priuat minorem beneficio restitutionis in integrum aduersus sententiam.b.d.

Si ex causa Minor aduersus sententiam restitutus videtur restitutus aduersus executionem. Item aduersus creditorem si grande damnum imineat.b.d.

¶ In dotis Aduersus dotis constitutionē mulieri lese succurritur.

¶ Nunc videndum. Aduersus delictum dolo cōmissum minor non restituitur nisi habeatur pro transacto vel confesso. hoc dicit.

¶ Si mulier. Si diuortiū fiat dolo. aduersus penam diuortij minor non restituitur.hoc dicit.

¶ Pap. Aduersus actum per quem status alicuius permutatur restitutio non conceditur.b.d.

¶ Si in cōmissum Aduersus cōmissum vectigalis minor debet restitui.b.d.

¶ Aduersus. Aduersus liberta. minor non restituitur nisi ex causa principi fuerit consecutus sed ad certa damna contra manumissum actione de dolo succurritur.

¶ Quod si minor. Aduersus libertatem cōpetentem minor non restituitur sed aduersus cōpetitoram sic.b.d.

¶ Ex testamento. Aduersus sententiam ipso iure nullam minor non restituitur sed res in pristinum statum per iudicem cōpetentem reducitur.b.d.

¶ Sciendum. restitutio ex hoc edicto conceditur causa cognita hoc est si minor est lesus sui facilitate. secus si casu fortuito.hoc dicit.

Si apud. Nota q̄ priuilegium etatis est potentius priuilegio velleyano cum non superet eum intm̄ inquātū superat habentes macedonianum vt videtis hic.

In cause Minor restituitur non autē indefensor eius 7 restituitur aduersus obligationem principalis 7 aduersus eam qua fide iussor tenetur.hoc dicit.

¶ In summa. Prosequitur eandē materiam ⁊ declarat aliqualiter precedentia non autem ponit nouum casum.

¶ Causa autem cognita. In his que fiunt causa cognita requiritur ꝙ quis sit presens vel absens per contumaciam hoc dicit.

¶ Interdum. Minoris restitutio est stricta ideo in subsidium datur contra eum ad quem res peruenit licet cum minore non contraxerit. b. d. nota. Bar.

In casse. Auxilium extraordinarius in subsidium introductū cum ordinario omnino non concurrit. b. d. Nota quādo dolus dat causam contractui est ipso iure nullus dixi in l. eleganter. s. ti. i.

¶ Pomp. Condicio indebiti vel sine causa restitutionem non impedit. b. d.

¶ Nunc videndū Qui habet merū ⁊ mixtum imperiū potest in itegrū restituere etiā contra suam sententiā ⁊ minor nō restituit aduersus sententiam maioris. b. d.

¶ Si autem princeps. Aduersus sententiam principis nō potest peti restitutio nisi ex causa obmissa allegatiōis vel preuaricationis aduocati. Item solus princeps restituit aduersus sententiā suā ⁊ sui delegati. b. d. Nota ꝙ in libello restitutionis in integrū nō est necesse ꝙ pticulariter causa lesionis exprimatur. sed sufficit ꝙ dicat se lesum ⁊ sui facilitate l. ver. ¶. Sciendum. s. e. l. ꝙ si minor. ¶. Non semp. j. e.

¶ Non solum Restitutio transit ad heredem ⁊ si quidem est heres minor non currit tempus in minori etate. b. d. cū l. se.

Pap. exuli. Absens ex causa necessaria tm̄ non restituitur si potuit procuratorem mittere ⁊ non fecit. b. d.

¶ Si quis causa. Litis contestatio non prodest postea desistenti. hoc dicit. Nota ꝙ in causa restitutionis in integrū requiritur contestatio litis qō intellige quādo agitur contra certum aduersariū alias secus vt autentica si omnes C. si ab hē. se absti. Item hoc ver quando principaliter secus si incidēter vt extra de off. iudi. c. si bar.

In integrum restitutione. Dic iurisconsultus incipit tractare aliqua extraordinaria vsq; ad fi. ⁊ hoc intendit minore restituto aduersus additionem gesta per eū non rescinduntur. Item eo restituto aduersus repudiationē gesta per procuratorē bonor non irritantur. b. d.

Cum mandato. In his que minor facit vt procurator actio cōpetit contra alium ⁊ denegatur restitutio nili ille alias existeret non soluendo. b. d.

Quod si minor. Si minor aliena negocia gerit sine mandato potest restitui alias sibi actio denegatur nisi in integrum restitui sit paratus. b. d. Nota ꝙ ius petendi restitutionem in integr̄ potest cedi. simile in lege Si modis. j. de administra. glo. formatuo contraria solutio vt in ea. b. d. Bar.

¶ Non semper Gesta cum minore rescinduntur si equitas suadet hoc est quādo scilicet sui facilitate decipitur. b. d.

¶ Scevola Aduersus hereditates repudiatam minor restituitur in integr̄ rebus integris secus rebus distractis per substitutū hoc dicit.

¶ Si seruus. In integrus restitutio datur contra patrem vel dominū de peculio vel de in rem verso vel ex delicto noxalis. hoc dicit.

¶ Restitutio aūt. Per restitutionem omnia reponuntur in pristinum statum preter ea ex quibus minor lederetur. b. d. Nota ꝙ magis subuenitur ei qui facit ex necessitate q̄ ei qui facit ex voluntate l. cū postulassem in fi. j. de damno infecto. sed quid si soluit nō perditurus ⁊ perdidit de hoc fuerunt opiniones finaliter glo. approbat opinionem p. quam tenet.

¶ Ex hoc edicto Hec restitutio petitur per officium iudicis non iure actionis. hoc dicit.

Illud. Si minor soluit indebitum persona facit interdum locum repetitioni. hoc dicit.

¶ Si talis. Restitutionem debet quis petere per se vel per procuratorē bñ tes

speciale mandatus de quo si dubitetur cum cautione de rato admittitur. b.d. Nota q̄ hic est vnus de casibus in quibus requiritur speciale mandatum. Nota q̄ sicut vbi est dubium de mandato generali quis admittitur cum cautione de rato ita vbi est dubium de speciali. sed queritur quādo quis dicatur habere speciale mandatum Ci. tangit in l. i. c̄. ego plene dixi in l. filius. s̄. de dolo.

¶ **Quod si is.** Procurator eius cōtra quem petitur restitutio sustinet partes rei hoc dicit.

Patri pro filio. In casibus ī quib⁹ requirit speciale mandatū admittit cōiuncta persona si pretendatur ꝓpium interesse. alias secus. b.d. Nota q̄ coniūcta persona agit pro minore in casibus in quibus requiritur speciale mandatum vt hic a contrario ⁊ glo. ī l. tutores qui. ꝓpe finem. infra de admi. tu. dixi in l. exigendi C. de procur.

¶ **Si pecuniam.** Minor aduersus creditorē qui mutuauit restituitur si pecuniam dissipauit vl̄ ex causa debitorē nō ydoneus acquisiuit vel prediū precio cariori emit ⁊ tunc restituetur minor quantū non est locupletior. b.d. Nota ex principio modū sentiādi q̄n minor petit restitutionē aduersus obligationē quia iudex debet denegare creditori acc̄. Nota illum versiculū ex quo apparet q̄ minor recuperat pecuniam cū vsuris ⁊ fructibus perceptis ⁊ qui percipi potuerunt q̄ō est idem q̄ emptor habet titulū.

¶ **Si minor.** Minori restituit̄ actio in debitorem fideiussores ⁊ correos si aliquē liberauit acceptilatio. b.d.

Aduersus. Restitutio datur cōtra eos qui de dolo nō cōueniunt̄ excepto patre ⁊ patrono. b.d.

Cum minor. Restituta actione tutele non restituitur contraria. b.d.

Etiam. Vbi interuenit patris autoritas minor restituitur. hoc dicit.

Ex causa Si per restitutionem vnum capitulum sīe rescindatur cetera firma permanent. si illi non sunt connexa. hoc dicit.

¶ **Si ab hereditate** Restitutio concessa non citatis bis quoꝝ interest in eorum preiudicium nihil valet. b.d.

Si filius Per vnum actum contrariū quis renunciare videtur in integrū restitutioni. Item ille actus qui tolleret illud ad q̄ō petitur restitutio tollit restitutionē. b.d.

Si mulier. Minore restituto aduersus additionem libertates date ⁊ solū modo creditoribus facta non rescinditur. b.d.

Minor xxv annis Etas ex aspecta probatur ⁊ pronunciatio ex aspectu nō prodest eis qui sciebant contractum. ignorātes vero excusantur. b.d.

Minor xxv annis. Minori p restitutionem remittitur onus manumissiōis si est paratus restituere legatū q̄ō accepit. hoc dicit.

Si minor. Inter duos minores melior est conditio conuenti si vterq̄ certat de damno. secus si alter certat de lucro. hoc dicit.

¶ **Minores.** Eo ipso q̄ minor committit videtur lesus. hoc dicit quod nota multum.

Si emptionem. Propter interesse iuste affectionis minor restituitur. b.d.

Minor. Minor restituitur vt obmissas allegationem seu probationem ite⁊ inducat b.d. Nota bene vide Bar.

Auxilium. In actionibus cōpetentibus ad vindictam cessat in integrum restitutio. Item aduersus dolum p̄sumptū minor non restituitur. Item nec aduersus dolum preteritum nisi vt pena minuatur. b.d.

Emilius largus. Si prescriptio cōuentiōalis incipiat cum maiore ⁊ finiatur cū minore currit sine spe restitutionis nisi cum minore aliquid gestum fuit vel aliquid interueniat ex quo etiam maior restituetur. b.d.

¶ **Id quod dicitur.** Etias post emancipationem non succurritur filiofamilias in his q̄ patri acquirit. b.d.

Intra vtile. Ab interlocutoria que quasi totam causam dirimat ⁊ in alijs preiudicium pariat potest appellari ⁊ pendente

appellatione super interlocutoria iudicis officium cōquieſcit ſuper principali ⁊ tempus in ea non currit ⁊ ſi ſuccubuerit appellans cauſa ad iudicem primū redit.b.d.

¶ Vendentibus. Si minor omittit auxilium ordinariū contra adminiſtratores.⁊ inchoat ordinariū contra poſſeſſores tenetur reſtituere omnes expenſas.b.d.

Minor.xxv.annis. Stipulatio per quam novatur actio iudicati non habet paratam executionem ⁊ ꝓpter hoc reſtituitur minor.b.d.

¶ Predia. Vſure debite ab vno cum fructibus perceptis ab alio compenſantur.hoc dicit. Nota q̄ fructus compēſantur cum pecunia Bar.

Si iudex. Circūuentus beneficio cō petenti mihi ex perſona tua.nō vtor actra te. te inuito.b.d.

Preſes provincie Judex poteſt reſtituere contra ſententiam ſuam ⁊ predeceſſoris ſui.b.d.dñs Bar.

He etate. Lex iſta fuit repetita per me Bartholū de ſaxoferrato. Et hoc dicit. Ea que pariunt magnum prejudicium cum cauſe cognitione ſunt tractanda.b.d.

Non omnia. Minores reſtituūtur cum leduntur.alias ſecus.

Etiam. Aduerſus preſcriptionem cōpletam dum quis erat in vtero datur reſtitutio.hoc dicit.

¶ Imperator Poteſt minor prius agere cum tutore cū cum contrabente ⁊ ecōtra.b.dicit.

Eum qui In integrum reſtitutio non datur defenſori ſine mandato.b.d.

Tutor. Denunciatio eius qui non habet ius denunciandi non ſtituit aliquid malefidei. Item minor reſtituitur aduerſus bonefidei contractum.b.d.

¶ Curator. Si per inſtitutionem a parte contractus receditur poteſt ille contra quem agitur a toto recedere.b.d.

Minor. Reſtituto fideiuſſore non videtur reſtitutus principalis.b.d.

¶ Minor. Per reſtitutionem nō renocatur libertas conceſſa per emptorem. hoc dicit.

¶ Mulier. Aduerſus pactum ſicca dotem appoſitum minor reſtituitur.b.d.

Si res. Aduerſus venditionem validam minor reſtituitur.b.d.

Si vnus Minore reſtituto reſtituitur actio in priſtinum ſtatum contra debitorem in eo ſtatu quo erat tempore novatiōis. hoc dicit.

¶ Rubrica de capitis diminutione.

Capitis. Opponitur de l.iij.C.ſi.J.ad mace.So.facto bomīs interueniente Bar.

Pertinet. Hoc edictum pertinet ad capitis diminutionē que ſalua ciuitate contingit nō in alijs.hoc dicit. Vel ſic. Hoc edictum habet locum in minima capitis diminutione tantū.b.d.

¶ Bij qui. Capitis diminutio nō liberat quem a naturali obligatione nec impedit eum poſtea ciuiliter obligari.b.d.

¶ Nemo. Capitis diminutio non tollit actionem ex delicto deſcendentem. hoc dicit.

Ei qui. Arroganti non reſtituitur actō per hoc edictum.b.d.

Libertos. Arrogatione patris.filij capite minuunt.b.d.

¶ Emancipato. Emancipatiōe capitis diminutio contingit ⁊ qui caput non habet illud non mutat.b.d.

Amiſſione. Qui ciuitatem romanam perdit capite minuitur.b.d.

¶ Nunc reſpiciendum. Capitis diminutiōe mīma que publici iuris ſunt non pereūt.b.d.

Tutelas. Quod alicui ſub nomine

appellatiuo conceditur illo perempto perit concessio. alias secus. Item capitis diminutione nomina iuris pereunt non nomina naturalia. b. d.

¶ Iniuriarū. Actiones ex delicto cum capitis diminutione ambulant. b. d.

¶ Si libertate. In eo qui patitur maximam vel mediam capitis diminutionem ex hoc edicto nulla actio restituitur. b. d.

Eas obligationes. Que causas naturalem respiciunt capitis diminutione non pereunt. b. d.

Legatum. Ista cum similibus allegatis in glo. vult q licet frater minor non possit aliquid habere in ppio vel in cōmuni tamen si aliquid relinquitur ei pro alimentis potest habere quod valet quia potius in facto consistit vide Bar.

¶ Rubrica ex quibus causis maiores. xxv. annis in integrū restituuntur

Huius edicti. Primo cōmendat edictum 7 ponit eius summariū. Secundo ponit eius verba ad litteram. secunda ibi. Verba. 7 istud edictum est longum 7 forte. Diuiditur in quatuor partes quia primo puidet absentibus vel iusta causa impeditis. secundo puidet contra eos. tercio puidet contra negligenciam magistratus. quarto ponit casum generalem concedende restitutionis. secunda ibi. Itē si quis. tercia ibi. Cū ne. quarta ibi. Item si qua. 7 hoc sit loco summarij.

Metus. Queritur hic vtrum mine faciunt iustum metū vide Bar.

Ab hostibus. Nota q bonis absentium curator constituitur pro hoc l. i. de priuile. credito. ¶. Sed qō simpliciter.

¶ Sed quod simpliciter. Hoc intendit fm lecturam Bartholi qō dispositum est tempore absentie intelligitur de modico tempore quod excurrat postea si in eo quis fuit negligens q arbitrio iudicis terminabitur. b. d. cum l. sequenti.

Iulianus. Miles absens restituitur aduersus possessorem hereditatis vel ementem ab eo si adeat. alias secus. b. d.

¶ Eum quoq. Absens restituit vt capiat legatum qō amisit ppter conditionis defectum. b. d.

Sciendum est. Restitutio non conceditur ad lucrum quod capitur cum alterius iniuria 7 fictio postliminy non porrigit ad ea que sunt facti 7 cessat restitutio vbi equitas cessat. b. d. cum duobus l. se.

Item ait pretor. Hic incipit iurisconsultus examinare fm caput edicti 7 breuiter hoc intendit qō quis acquisiuit ppter suas absentiam cum nō esset defensus in integ restituitur. Item qui dicit aliquē non defensus debet probare. b. d. cum l. se.

Ait pretor. Sicut contra presentem qui ex causa ptātem secū agendi pstat nō facit ita contra alias non cōparentē in integ restitutio conceditur. b. d.

¶ Is autem qui. Captus ab hostibus nō potest vsucapere 7 reuersus ab hostibus non restituet sed restituetur 7 fructus recuperabit. b. d.

¶ Isq plane qui. Captini p subiectas personas possunt prescribere 7 ab actionibus cōpetentibus liberari 7 cōtra eos restitutio cōpetit. b. d.

¶ Deinde adicit. Incipit hic exponere verba. secum potestatē. Et hoc intēdit qui non patitur secum litem contestari ex causa iusta vel iniusta contra eum restitutio conceditur. b. d. cum l. se.

Sed si per pretorem. Aduersus vel contra absentem ex causa necessaria tm conceditur in integ restitutio ipse vero nō restituitur nisi cū dimittere nō potuit procuratorem vel dimisit 7 mortuus est. b. d.

¶ Ait pretor. Contra eum qui nō potest vocari in ius cōceditur restitutio. hoc dicit.

¶ Ait pretor. Siue per negligētiā vel dolum iudicis contigerit vt pereat ius agenti restituitur. secus si culpa actoris. hoc dicit. Nota ibi per magistratū 7c. q quādo

sententia fertur per sordes conceditur restitutio l. seruo iniuto. §. Cū pretor. ff. ad trebel. sed quando per pecuniā suam ē ipso iure nulla. l. venales. C. quando pno. non est necesse. Item nota q̄ iudex potest alicui venegare iurisdictionem suam. Bar.

¶ Si ferie extra ordinem.

Si ppter ferias repentinas aliquis ledatur. restituitur. secus si ppter solennes. b. d.

¶ Quociēs. Usucaptione rescisa. tpus tñ absentie restituitur b. d.

Necnon et si quis. Ista l. nō summatur sequitur. §.

¶ Si quis sepius. Iste. §. fm gl. totus intelligitur in tempore quod restituitur. sed fm Ja. de are. intelligitur q̄ principium loquatur in tpe infra quod petitur restitutio subsequēter de tempore quod restituitur 7 ista littera est multum clara ideo fm eam pono casum. hoc dicit. Tempus ad petendum restitutionē incipit currere ex nouissimo reditu. Item plurima absentiaꝝ tempa coniungūtur vt simꝫ restituāt. b. d. fm Ja. ō arena 7 fm hoc debet exponi. b. Bar.

¶ Si cum prouincia.

Qui est in loco vbi potest conueniri p̄sens esse videtur nisi habeat exceptionem fori. b. d. Nota q̄ non potest imputari actori si nō citauit reum quem sciebat habere exceptiones posito q̄ ipso iure possit. b. d.

¶ In actone rescisoria.

In actione rescisoria veniūt fructus. b. d.

Eum miles. Restitutio ex hoc edicto datur contra heredem sicut contra defunctum. hoc dicit.

¶ Si is qui. Post cōpletam vsucaptionem 7 rem alienatam conceditur restitutio. b. d. dñs Bar. §. Item. In reliquis vide glo. que legitur duobus modis.

Si is cuius. Possessionis appreben sio habet vim testationis 7 actionem perpetuat. hoc dicit.

Abesse reipublice. Abesse reipublice causa quis dicitur ab ea die qua quis puinciam egreditur quo aduscq̄ reuertatur ppter publicam vtilitatem nō causa ppria cō modi. b. d. cum tribus sequentibus.

Ij qui in prouincia.

Qui gerit officium contra ius officialium puilegio nō gaudet. hoc dicit.

¶ Tam diu. Durante officio dicitur quis abesse causa reipublice 7 eo finito q̄uscq̄ redire poterit fm qualitatē persone. b. d. Nota q̄ si ambasiatores infirmant in ambasiatis debet eis solui quousq̄ reuertātur quod nota.

Is qui rei Ista lex legit duob⁹ modis. primo de eo. alias in eo qui dimisit procuratorem 7 habuit sententiā contrariā 7 petit se restitui contra p̄sentē. primo casu fm veram lecturam sic summat. Absens causa rei publice legittime defensus non restituitur. b. d. secunda lectura est si absens procuratorem dimisit p̄sens contra eum non restituitur quia habuit quē conueniat. b. d. Bar.

Si qua militi. Militi militanti tempus accusationis non currit. b. d.

Si quis ticio. Actio absenti restituitur cum onere suo. b. d. Nota hic vnam glo. que facit ad qōem q̄ stat in studio nōvt studeat sed vt habeat fructus beneficioꝝ vt non debeat habere 7c. vide glo.

Si quis stipulatus. Sicut actio amissa restituitur. ita actio nō nata per in integrum restitutionē instituitur. b. d.

Qui reipublice. Absens cōtra absentem restituitur. b. d. Nota q̄ puilegiatus admittitur contra puilegiatum. b. d.

¶ Rubrica de alienatione iudicij mutandi causa facta.

Quibus modis. Primo cōmendat edictum. secundo ponit mentem edicti. secūda ibi. 7 cum intelligat. tercio incipit exponere edictum. tercia ibi. 7 hoc itaq̄. hoc intendit. Qui rem alienat causa mutandi iudicij actori ad interesse tenetur. b. d.

Quia. ¶ Sed si hominem.
Qui alienando facit causam fauorabilem ex parte sua tenetur hoc edicto. b. d.

¶ Item si locum. Si actio cõtra eum cui fit alienatio minus competit alienatori ex hoc edicto tenetur. b. d.

¶ Opus quoq; Si alienatõe obligatio vl' actõ extinguitur hoc edicto tenet'

¶ Ex quibus apparet.
Hec actio datur ad interesse expensaꝝ vel alterius incõmoditatis. b. d.

¶ Quid ergo. Si alienans paratus est defendere ac si possideret bac actione non conuenitur. b. d.

Item si res. Licet alienatione nõ extinguatur actio. sed prescriptione per alienationẽ alienatori bac actione tenetur. b. d.

¶ Itemq; fieri potest.
Si alienatur res causa mutandi iudicij 7 cessat dolus cessat bec actio idem si dolus adest non tamen alienatur causa mutandi iudicij. b. d.

Non solum. Contra ferentem possessionem bec actio vtilis locum babet. boc dicit.

¶ Si quis aũt. Hic ponit exemplum eius qõ dictum est. ẽ. l. prima.

¶ Hec actio. Hic iurisconsultus incipit exponere vltimas partem edicti.

¶ Ex hoc edicto. Non sufficit rem exhibere causa mutata. b. d.

¶ Ait pretor. Alienatio intelligitur facta causa mutandi iudicij de futuro. b. d. §. Alienare.

Cum miles. Singularis 7 fortis est ista lex. 7 breuiter boc intendit actor in quem facta ẽ alienatio causa mutandi iudicij exceptione repellitur 7 primus cedens agere cõpellitur. b. d.

Si quis iudicij. Qui partẽ rei sue alienat causa mutandi iudicij diuisorij ipsius iudicius diuisoriũ non poterit intentare pro fructibus vl' pro re nec ille in quem facta est alenatio. b. d.

¶ Rubrica de arbitris.

Compromissum. Querit glosa in quibus conueniant iudicium 7 cõpromissum dic vt in glo. in. c. Cum dilectus extra eodẽ

Ex cõpromisso. Ex sententia arbitrali non datur exceptio rei iudicate. boc dicit.

Labeo ait. Compromissum eo casu quo iudicis sententia non teneret 7 tunc si arbitri sententie non paretur pena cum effectu non petitur. boc dicit.

¶ Tam et si neminem.
Ab inicio nemo cogitur arbitrium suscipere sed post susceptum cogitur explicare. boc dicit. Et nota quia facit ad executionẽ vltimaꝝ voluntatum.

¶ Tractemus. Maior index cogit minorem non maiorem vel parem. b. d. cum. l. Nam magistratus.

Pedius. Potest cõpromitti in libertũ 7 etiam in infamẽ. b. d.

In seruum labeo. Si cõpromittatur in duos quoꝝ vnus non potest esse arbiter. alter sententiã dicere non cogitur nec dicta valeret nisi esset adiectum in solidum. boc dicit. Nota q; seruus non potest esse arbit'. sed querit glo. quid de monacho.

Sed ita. Compromissum potest fieri in plures in solidum vt sic valet q; alter solus facit.

Sed et si in seruum. Conditio arbitri inspicitur tempore cõpromissi. b. d.

¶ Si quis iudex. In iudicem ordinarium illius cause non potest cõpromitti etiam eo iubente.

Si de meis solis. Licet de controuersijs vnius compromittat' arbiter non cogetur sed ab vna parte tm plene cõpromittitur etiam si actor fuerit stipulator. b. d.

¶ Recepisse. Arbiter est qui inter partes iudicis assumit officium nõ qui amicabiliter cõponit. b. d. vide. Bar.

¶ Ex cõpromisso. Iurisconsult'

hic incipit exponere illa verba subaudita per glo· que dicunt hic sententiam ferre cogar ꝛ hoc intendit ꝙ arbiter non potest cogi ꝛ sententiare die feriata nisi ex causa nec etiaꝫ cogitur causa non cognita ex causa etiam non cogetur.b·d.

Item si vnus.

¶ **Item si plures.** Non potest vnus arbiter sine alio sententiam ferre. hoc dicit.

¶ **Pomp.** Si arbiter liberam potestatem sententiandi non habet cõpromissum non valet ꝛ si de pluribus nõiatis alter eligitur ille sententiam dicere cogetur·b.d.

¶ **Si in duos.** Si duobus datur potestas eligendi tercium si non cõsentirent cõpromissum non valeret·b.d.

¶ **Principaliter.** Si in duos cõ promittatur simpliciter valet cõpromissum ꝛ si dissentiunt coguntur eligere tercium·hoc dicit.

¶ **Celsus.** Alias lex Duo possunt pronunciare contradicente tercio vel tacente secus eo absente ꝛ idem pluribus iudicibus altero contradicente dum tamen omẽs iudicent.b.d.

¶ **Qualem autem.** Pretor cogit arbitrum vt iudicet non autem quid iudicet.hoc dicit·

Dicere autem. Sententia dicta videtur quãdo per eam a tota lite discedit·Item interlocutoria potest mutari. diffinitiua vero non nisi alias esset ex causa errois·hoc dicit.

Quid tamen si de plurimis. Non videtur dicta sententia si forma cõpromissi non est seruata. Item si sepatim pnunciatur nisi actum istud sit.b.d.

¶ **Si arbiter.** Qui pronũciat nihil videri esse debitum debitorem absoluere videtur.b·d. Nota ꝙ in personalibus valet sententia declaratoria in l. Cũ pretor.in pñcipio.ff.de iudi.

¶ **Pomp.** Sententia arbitri incerta non valet.b.d.

¶ **Item si arbiter.** Arbiter non potest pronunciare sup̃ pena.b.d. sicut si cõdemnauit ticiũ in decem ꝛ casu quo non soluerit intra mẽsem soluet.xx.nõ valet bar. vide qz est pena de qua non est cõpromissus

Si cum dies. Si per arbitrũ stet q̃ minus detur sententia cogitur pati iterato in se cõpromitti.b·d.

¶ **Plenum.** Plenum cõpromissum dicitur quando fit de omnibus ꝛ cõpromissum porrigitur ad ea de quibus est specialiter actum.b.d.

¶ **Si quis ex litigatoribus.** Impeditus ex iusta causa extra petitionẽ penetutus est exceptiõe si paratus est denuo cõpromittere.b·d.

¶ **Si arbiter.** In ea ciuitate est ferenda sententia in dubio in qua factũ est cõpromissum vel continentibus edificijs.scõm qualitatem personaꝝ.Item citatio facta ad locum inhonestũ non artat citatum.b.d.

¶ **Intra quantũ.** Vbi est pena ꝛ non dies admittitur purgatio more vsq̃ ad litem contestatã vbi vero est pena ꝛ dies more purgatio non admittitur de necessitate. sed si quis sponte susceperit rem petitio penetoletur·b.d.cum duabus l.se. Nota ꝙ mitius agitur cum l.cũ cum homine ꝙ qualiter procedit dixi in lege Amplius.ff.rem ra· haberi vbi dionisius tangit.

¶ **Idem ait si iusserit.** Si facto creditoris vel casu steterit quo minus soluatur ex posteriori mora debitoris pena cõmittitur·b.d.

Ab eo. Licet non valeat sententia valet prorogatio diei·Itẽ qui potest prorogare intelligitur cum omnibus qualitatibus precedentibus de quibus nihil potest dimittere hoc dicit.

¶ **Si per fideiussorem.** Si cum fideiussoribus fuerit cõpromissum ꝛ diem prorogari contigerit debent hij vel similes adhiberi.b.d.

Diem proferre. Interlocutoria in qua cause cognitio nõ desideratur potest absente parte proferri.b.d.

¶ Si heredis. Compromissum nō transit ad hēredes nisi sit actum effectus aūt sententie arbitri ad heredem porrigitur.

¶ Stari. Sententie arbitri etiam inique parendum est metu pene. hoc dicit.

¶ Si plures. Si arbitri pares numero discordant non valet sententia si impares statur maiori parti ⁊ omnes videntur cōsentire in summa minori. b. d.

¶ Si quis litigatorum. Arbiter non potest ferre sententias parte absente etiam per cōtumaciā. b. d.

¶ Coram. Coram aliquo dicitur si est presens ⁊ intelligens. b. d.

¶ Sed si pena. Si cōpromissum sit vallatum stipulatione absq; adiectiōe pene arbiter cogetur sententiā dare. b. d.

Aduersus sententiam. Si ab eo petatur ad quem exceptio rei iudicate porrigitur pena cōpromissi cōmittitur. alias secus. b. d.

Si quis rem. In cuius facto soluitur cōpromissum incidit in penas ⁊ pena que apponitur loco contemptus potest peti vna cum causa principali. b. d.

Ita demum. Pacta cōpromissi habent in se tacitam conditionem vt contra eā exactionem doli abiūciatur exceptio. b. d.

¶ Cōmittit. Id est cōmissa sub hac conditione exigitur.

Non distinguemus.

¶ Sacerdotio. Sacerdos potest esse arbiter quod intellige in seculari sacerdote. secus si est monachus vl' alius regularis de quo dic vt l. pedius. ff. e.

¶ Jul. De causa meri vel mixti imperij vel causa status non potest compromitti.

¶ Si seruus. Non valet compromissum factum a seruo. b. d.

¶ Item si quis. Legatus tempore legationis cogitur coram arbitro illis casibus quibus coram iudice ordinario cogeret

¶ Si is faciat. Si res ¡pecialis inter petitorem ⁊ possessorem hereditatis petatur arbiter debet dirimere simile si res sit specialis ⁊ coram arbitro. b. d.

¶ Dies. Si dictum est in cōpromisso de prorogatione per hoc non fit prorogatio nisi iussus arbitri subsequat' vel sic cōpromissum de prorogando non facit prorogationē nisi sequatur prorogatio. b. d.

¶ Cum in plures. Dictio quelibet est distributiua dictio omnis est collectiua. b. d. Nota istum textum vide Bar.

¶ Cum quidam Si arbiter efficiatur inimicus parti contra petitionē pene obstat exceptio doli. b. d.

¶ De officio. Arbiter nihil potest vltra hoc quod est sibi in cōpromisso concessum. hoc dicit.

¶ Quesitum. Abiter debet directe sententiare per quā sententiā lis finiatur nec potest in alium delegare nisi sit hoc sibi cōmissum.

¶ Si duo rei. Si sententia per arbitrum fertur pro vel contra vnum ex duobus reis si per alterū petatur vel contra alterum pena cōmittetur si socij sunt. alias non. hoc dicit.

¶ Semel. Pena semel cōmissa amplius non cōmittitur nisi sit actum. b. d.

¶ Si pupillus. Pupillo compromittente non cogitur arbiter sententias dicere nisi fideiussor interceſſerit. b. d.

Si feriatis. Sententia dicta die feriata ob necessitatem hominū valet. secus si esset ad honorem dei. b. d. ſm vnam lecturā ſm aliam hoc dicit sententia lata cogente prore die feriata ob necessitatem hominū valet. secus si prore non cogente nisi sit actū. hoc dicit.

Quamuis Effectus sententie abitri transit ad heredem. b. d.

Cum pena. In peius non inſpicimus interesse cum is offenditur cui principaliter est cōmissa. b. d.

Non ex omnibus Primo loquit' in quibus causis pena cōpromissi cōmittatur secundo an arbiter possit punire cōtumacias

litigatoꝛis. ꝓma pars legitur duobus modis ⁊ ſm ꝓmã lecturam veram hoc intendit qui non dat qđ dare iuſſus eſt vel dat operam ne feratur ſententia incidit in penam .b. d. Secundo legitur alio modo nõ curo. vemio ad ſecundã partem que legitur duobus modis ꝓmo modo de pena otumacis que infertur non reſtituenti ſcilicet de delatione iuramenti. ſecũdo mõ ponit penam ſcilicet mulctam ⁊ ſm ꝓmã. b. d. contra non reſtituentẽ poteſt arbiter deferre iuramentũ in litem teſtes aũt non ꝓducentẽ punire non poteſt. b. d. Secundo legitur iſta ſecũda ps que loquitur in mulcta ſm quã. b. d. arbiter poteſt mulctare partes ſi ſibi conceſſum eſt ⁊ in iuſſum percepit. b. d.

¶ Cum arbiter. Duobus modis legitur. b. d. ſi vtraq; pars eſt inobediens pena non cõmittitur. b. d. cum lege ſe. ſm alias lecturam. b. d. Ille qui eſt in mora ꝓrogan di diem incidit in penam. b. d.

Arbiter Qui non venit tempoꝛe quo non expediebat venire contumax non cenſetur. hoc dicit.

Cum lege. Minoꝛ. xxv. ãnis non poteſt eſſe arbiter. b. d.

¶ Maioꝛ. Minoꝛ reſtituitur ſi inconſulte paſſus eſt in ſe cõpꝛomittere. hoc dicit.

Arbiter. Sententia arbitri ſuper pena nõ valet ſi fiſco ſit inferenda ſed ſup alio ſententia remanet firma ⁊ pena cõmittitur. hoc dicit.

De rebus. Iſta lex legitur ſm primas lecturam. ſi cõpꝛomiſſum eſt generale ⁊ libellus eſt ſpecialis ſententia arbitri non poꝛrigitur niſi ad res in libello compꝛehenſas ⁊ ad eas que maligne obmiſſe fuerunt. hoc dicit. Scõm aliam lecturam hoc intendit ſi cõpꝛomiſſum eſt generale petitio generalis perſecutio ſpecialis ſententia generalis ſi non ꝓſecuta petantur pena non cõmittitur niſi malicioſe ꝓſecutio fuerit obmiſſa. hoc dicit.

Inter caſtellianũ In bis que habent cauſas ſucceſſiuam non ſufficit ab inicio factum niſi perſeuerantia ſubſequatur. hoc dicit.

De bis rebus. Compꝛomiſſum factum ſimpliciter non poꝛrigitur ad lites futuras. hoc dicit.

Si cõpꝛomiſſum. Si cõpꝛomiſſus tranſeat in pupillum vel furioſum preſentia tutoꝛ vel curatoꝛ requiritur. b. d.

Arbiter. Interlocutoꝛia de citãdo poteſt ꝓferri parte abſente. b. d.

¶ Si ab altera. Si cõpꝛomiſſus ab vna parte non eſt tranſitoꝛiũ ad heredes nec tunc erit tranſitoꝛium ab alia. b. d.

Arbiter. Si arbiter velle voltra cẽ poſſet ſententie eius nõ paretur nec pena cõmittitur. hoc dicit.

Si de ſua. In re ſua nemo poteſt eſſe arbiter quod nota ⁊ maxime rationem ſuam. Bar.

Si quis. Juſſus qui non ſoluit in termino incidit in penã licet moꝛe purgatio admittitur. b. d.

¶ Rubꝛica vt nauta caupones ſtabularij recepta reſtituant.

Ait pꝛetoꝛ. Primo ponit verba edicti ex hoc textu dicunt quidam iſtam eſſe arbitrariam actionem dum dicit niſi reſtituatur glo. dicit contrariũ ⁊ bene ratio quia contra eum qui non reſtituit datur actio ad id tãtum quod non reſtituit vnde arbitriũ iudicis non verſatur ſunt etiam alie rationes quas vide glo.

¶ Nouiſſime. Quando ad idem cõpetunt plures actiões quaꝝ vna eſt de iure cõmuni alia de iure ſpeciali vna per aliam tollit quantũ in ea plus eſt. b. d. Nota Bar.

¶ Sed ⁊ ipſi. Julianus. Nota qꝫ de veſtimẽtis que quis poꝛtat in doꝛſo non ſolvitur gabella. Itẽ nec de eo qꝫ poꝛtatur cauſa quotidiani victus qđ nota.

Debet. Nota q̄ exercitor non tenetur ex facto nautarū nisi cum delinquūt in naui eodem modo potestas non debet teneri de facto familie nisi deliquisset in officio vt lege. Cum exhibuissent. §. familie. ff. de publicanis nisi per statutum aliud indicatur.

¶ Item si predixerit. Protestatio cui aduersarius consentit liberat protestantem. hoc dici.

¶ Explicūnt casus breues libi quarti. ff. veteris.

¶ Incipiūt casus breues libi quinti. ff. veteris.

¶ De iudicijs.

Ji se subȳciant. Eius qui habet iurisdictionē et tribunal vel iurisdictionē tantū pōt iurisdictio prorogari. b. d.

Consensisse. Cōtinuat cum p̄cedēti. nam s. dictū est q̄ ex consensu ptium fit prorogatio hic querit qualiter et qualis dēat esse iste cōsensus 7 breuiter hoc intēdit in prorogatione iurisdictionis de p̄sona ad p̄sonā requiritur cōsensus ptium que sciāt illū nō esse suū iudicē cōsensus vero iudicis nō requirit sed in prorogatione de tempore ad tempus requritur consensus iudicis 7 ptiū. b. d. vsq; ad §. legatis.

¶ Legatis. Qui ex causa legatiōis vel testimony vel alteri⁹ litis cā ad aliū locū se transfert ibi non pōt cōueniri sed bēt p̄uilegium domum suam reuocandi. b. d.

¶ Si agant. Exisio. §. no. q̄ ille q̄ accusat criminaliter nō pōt reconueniri ciuiliter secus in eo q̄ ciuiliter agit. dixi plene in autēti ca 7 cōsequenter. C. de senten. et interlo.

¶ Sed et si dubitetur. Nota q̄ q̄n̄ est dubiū vtrū aliqs sit legat⁹ vel non. iudex ipse debet cognoscere hoc autem apparebit ex litteris legati. vide Bar.

Non videtur. Cōtra eum q̄ bēt exceptionē doli nō pōt intponi fm decretū.

Lis nulla. vide Bar. in quibus fallit.

Si quis ex aliena.
In dubio debet quis comparere 7 exceptionem declinatoriam fori allegare super qua eius iudicis que declinatur erit cognitio.

Si quis postea. Priuilegiū fori pēdente iudicio superueniens non eximit quē a iurisdictione iudicis. b. d.

Destitisse. Ad hoc vt aliquis desistēs puniatur requiritur q̄ in totum desistat nō solum differat. Item q̄ desistat a causa quā calumnioſe proposuerat secus si iustam causam habuit litigandi sed de nouo se iniuste litigare cognoscat. b. d.

Si me. Irritatur iudicium si deuenit ad illum casum a quo incipere non potuit.

Eum pretor. Quod quibusdam prohibetur ceteris videtur esse promissum. b. d

Si filiusfamilias. Si iudex per im periciam male iudicauit cõdemnatur inquã tum arbitrio iudicantis videbitur q̃ quãtita tem peculij non excedat si est filiusfamilias sed si dolo malo iudicauit condemnat in to tum que actio contra beredem non transit.

Julianus. Si iudex alicui ex litiga toribus successit in aliquo desmit esse iudex

Si longius. Judex non est diucius expectandus sed alius loco eius sumendus.

¶ Si filius. Propter absentias pa tris permittitur filio agere vbi alias non pos set absq̃ eius consensu.b.d. Nota q̃ male ficia non debent remanere impunita.

Heres absens. Heres sequitur fo rum defuncti nec potest ꝓpriũ priuilegiũ allegare

¶ Si quis tutelam Quandoq̃ quis sortitur forũ ratione quasi contract⁹ qñ q̃ ratione veri contractus.

¶ Apud labeonem Ratione contractus celebrati per alium quis sortitur forũ.b.d.

¶ Illud sciendum. Breuiter in loco domicilij et in loco vbi est facienda so lutio potest quis conueniri.b.d.

Omnem obligationem. In loco vbi contrahitur obligatio ibi regu lariter quis potest conueniri.b.d.

Si debitor. Breuiter in cõfessus nõ est ferẽda sñia sed danda ẽ ei dilatio ad sol uendum.b.d.

Qui nõ cogitur. Qui agit cogi tur se defendere.b.d.

Non potest videri. Breuiter qõ post litem contestatam accedit et non est ac cessorius ad ꝓpositũ in iudicio non venit sed noua instantia opus est.b.d.

¶ Sed si postuletur Legatus tempore legationis nõ potest cõueniri etiam acc̃.in rem ratione possessionis presentis rei quã ante legationẽ habuerit secus si tempore legationis ceperit possidere.b.d.cũ l.se.

He eo autem. Ratione quasi con tractus qui solo animo legati geritur nõ po test legationis tempore cõueniri.b.d.

Sed si restituatur. Ille cui ex fe belliano restituitur hereditas tempore lega tionis pro ea tunc nõ poterit conueniri.b.d

¶ Ex quibus aũt. Quãdo quis non cogitur se defendere nõ cogitur quis iu ramentũ prestare.b.d.

Sed si dies Ex causa necessita tis cogit legatus litigare inquãtũ necessitas exigit. Nota q̃ illud quod permittitur ꝓpter necessitatẽ eatenus pmittit quatenus neces sitas vrgeat et ideo vide Bar.

¶ Si pater. In ventre in dubio ꝓsu mũtur esse tres ideo iam natus ꝓ quarta he reditatis tm̃ interim poterit conuenire.b.d.

Qui prior. Glo.ponit casum tribus modis vide eam.

Si petitor. Breuiter sicut inter here des diuidit actio ita et instantia sup actione

Si index. Breuiter tpa apposita ī pri ma delegatione videtur repetita in psona ei us qui in locum primi est delegatus.b.d.

Non videtur. Qui petit copiã li belli non videtur consentire in iudicem.b.d

Non quemadmodum. Judicium non potest esse super futuro.b.d.

Interdum. Ex causa potest index dilationes prorogare.b.d.nota Bar.

¶ Senatore clare. Vbi quis ne gociũ gerit ibi se debet defendere fori priui legio non obstante.b.d.

Si de vi. Hec lex intelligit in glo.duo bus modis.vno modo vt ponat ordinẽ inter iudiciũ criminale et ciuile et fm̃ banc ista l.nõ haberet dubiũ glo.tñ istã lecturã nõ sequit sed eã tangit post mediũ glo.ibi vel loquit l. ista.b.d.fm eam. accusatio criminalis de vi debet prius expediri quas questio ciuilis de ꝓprietate.b.d.secũda lectura est vt ponat or dinẽ inter petitoriũ et possessoriũ et istã ꝓse quit glo.et fm̃ istam sunt hic opiniones dicit aũt si inter eosdẽ ẽ questio de ꝓprietate et pos sessione cã possessiois debet primo terminari.

Quod legat. Species debet solui vbi est,q̃ntitas vero vbi petit nisi aliud actũ sit.

Cum furiosus. Valet q̄ fit coram iudice furioso tempore quo habet vulcia interualla nec potest iudicare tempore furioso hoc dicit.

Non quicquid. Non omne quod iudex potest necesse habet facere.b.d.

In omnibus. Qui tenetur ad diem vel sub conditione potest conueniri ad prestandum cautionem.b.d.

Si vxor. Istam legē intellige quando fit matrimoniū contractū rome secus si alibi ⁊ ita videtur sentire glo.

Non idcirco. Si iudicium contra plures simul est inceptus potest respectu vnius sententiari respectu aliorū differri.b.d.

¶ **Cum postea** Quacunq; parte iudicij litigator deteg;tur seruus iudicium ē nullum.b.d.

Argentariū. Non summatur.

¶ **Nomine.** Sententia lata per iudicem vnius terre potest mandari executiōi per iudicem alterius terre.b.d.

Judex. Furor non tollit iurisdictionē sed impedit exercitiū.b.d.bar.

Obseruandum. Petitus a parte vna non est vandus iudex nisi ex causa. hoc dicit bar.

Pars. Qui sunt in maiori magistratu durante officio cōueniri non possunt. b.d.

Venditor Qui venit ad alium defendendum non potest allegare priuilegium sui iudicis.b.d.

¶ **Judices.** Nota q̄ si nuncius habuerit mandatū citandi aliquem ⁊ pendente citatione iudex moriatur q̄ possit citari ⁊ sine alio precepto ⁊ valet citatio vide bar.

Fideicōmissum. Heres non cogit respondere nisi vbi maior est pars hereditatis.hoc dicit.

¶ **Tractatum** Es alienum totum patrimoniū respicit nisi sit onus alicui rei iunctum.b.d.tene menti.

¶ **Sed rescriptum.** Heres potest conueniri vbi habet ꝓpriū domiciliū hoc dicit.

¶ **Quotiens.** Exceptioni fori videtur quis renunciare incipiendo soluere vl paciscendo vel iudicium suscipiendo.b.d.

¶ **Si libertis.** Si ex qualitate rei relicte vel ex persona eius cui relinquatur p̄ sumatur certo loco testatorem solui voluisse ibi heres se defendere debet.b.d.

¶ **Si ea res.** Petetur species vbi ē petetur causatio exceptione q̄ alibi sit maior pars hereditatis non obstante.b.d.

Sex certis. In causis que pertinent ad statum serui ⁊ in quibusdam que pertinēt ad publicam vtilitatem potest inter seruus ⁊ dominū consistere iudicius.b.d. nota casus in quibus inter seruum ⁊ dominū potest esse iudicium.

Edictum quod ab ancessore
Si omnes termini nō sunt dati nouus iudex debet eos perficere nec tenetur aliquē superaddere sed si omnes sunt dati a predecessore ipse nullam dilationem dare debet.hoc dicit.

Licet verum. Ratihabitō retrotrahitur ⁊ confirmat iudicium agitatum per falsum procuratorem.

Nam ex contractibus.
Mortuo filio instantia cum eo inchoata trā sit ad patrem licet actio contra patrem alterius sit qualitatis.b.d.

Judicium soluitur Hec lex ponit tres casus in quibus iudicium soluitur ex parte iudicis.

Si locus. Ille qui delegat iudices intelligitur in loco solito delegare.b.d.

Mortuo. Mortuo delegato instantia redit ad delegantem qui potest aliū substituere.b.d.bar.

Solemus In iudicio venit oīe id q̄ sub petitione ꝓposita potest cōprehendi nisi contrarium sit actum.b.d.

¶ **Latrunculator.** Judex maleficiorum non potest cognoscere de causa ciuili.b.d.bar.

Inter litigantes. In iudicio oportet q̄ sit actor ⁊ reus.b.d.

Recte. Defendere debet quis per se ipsum vel per alium cum satisdatione iudicatum solui.b.d.

Non a iudice. Interesse contra dolosum extimatur per iuramentum in litem. hoc dicit.

Exigere. In contractu dotis est speciale hoc q̄ non inspicimus locum contractus.sed locum vbi vir habet domicilium. hoc dicit.

Si quis intentione. Ambigua petitio siue exceptio interpretatur ſm profe rentem.b.d.

Qui se. Breuiter qui dicit se liber q̄ est liber a die sententie vel a die interpositi secū di decreti contra contumacem.b.d.

Ad peremptoriū. Ad sententiam peruenitur precedente peremptorio impetrato legittimo ordine hic expresso.b.d.

Et post edictum. Breuiter reo absente in termino peremptorio iterum ex benignitate citatur ⁊ sententia ſm iusticiam proferetur.actore vero absente in termino peremptorio cessat illa citatio ⁊ illius edicti instancia perimetur non autem diffinitiua pronunciabitur.b.d.

Sciendum. Verus cōtumax nō appellat.b.d.

De qua re Iudex debet pronunciare de re de qua cognouit.

Iudex. Iurisdictio iudicis potest prorogari de quātitate ad quātitatem.b.d.

Cum absentem. Iudiciū agitatum noīe mortui qui viuere putabatur quā tū ad eum est nullum sed noīe eius facta solutio poterit ab herede cui proficit repeti.

Si pretor iusserit. Breuiter index exequēs sententiā nō debet de iniquitate sententie cōgnoscere ſz sufficit pronūciatū esse b.d. Nota in personali actione sufficere q̄ index declarat quē debere licet nō condēnet ⁊ habeā perinde ac si cōdemnet ſlē.ſ.d arbi.l.qd tñ C.i.⁊ l.cū apud.ff.indica.solui.

Marcellus. Sententia ex falsis obligationibus contra absentem lata est ipso iure nulla. Ites sententia lata contra eū qui venire nō debebat vel nulla est vel annullanda.hoc dicit.

Proponebatur. Mutatione iudicis non mutatur iudicium.b.d.

Eum quem. Temerarius actor expensaꝝ damno afficitur.b.d.Bar. Nota ergo q̄ ratione temeritatis fit condemnatio expensaꝝ quinimo ratione victorie quia victus victori tē.vide Bar.

Iudicibus. Maior index minoribus consulentibus de iure respondet non de facto.b.d.

Si in iudicis nomine. Falsa demonstratio nō viciat iudicium.b.d

Qui nec. Priuatoꝝ consensus nō facit iudicem eum qui nulli iurisdictioni preest.hoc dicit.

Non nunq̄. Aliquando iudex cōmittit nuncio ex necessitate vt causam dirimat.b.d.dñs Bar.

Rubrica de inofficioso testamento.

Sciendum Inter ascendentes ⁊ descendentes ⁊ inter fratres locus est querele non inter alios.b.d.

Hoc colore. Querela ꝓponitur captato colore dementie in qua procedens debet probare se īdigne esse ab hereditate submotum.b.d.vsq̄ ad l.Postumus.

Postumus. Postumus preteritus vl exheredatus potest agere querela eo casu q̄ possunt iam nati.b.d.

Si quis. Rescisio facta per iudicem ad petitionem vnius etiam cuius nō interest prodest omnibus.b.d.

Si quis instituta. Querela non transmittitur nisi fuerit preparata que p̄paratio intelligitur modis in se.l. Expressis. hoc dicit cum se.

Papinianus. Pater nolle filiū eo in tuto querelā instituere non potest.b.d.

¶ Sequenti loco. Querela etiā preparata nō transit ad patrem qui occupat bona iure peculij nō iure hereditario.b.d.

¶ Si quis post rem. Desistens semel in hac accusatione post ea nō audit.

¶ Si imperator. Dignitas instituti hanc querelam non impedit.b.d.

¶ Pauper. Testamentū veteran subiacet querelē nisi infra annū missionis de cesserit.b.d.cum.ff.se.

¶ Sed nec impuberes. Tabule pupillares p se nō subiacent querele sed rupto paterno in totum ꝛ ipse rūpunt secus si pro parte.b.d.

¶ Si quis mort. Si quarta causa mort donetur querela excludit.b.d.

¶ Si quis impuberi. Propter pupillarē substitutionē filius nō hz querelā.

¶ Quoniam autem quarta Facit partem qui non admittitur ad partem sed admitti speratur.b.d.

¶ Quarta aūt. Quarta intelligitur deducto ere alieno ꝛ funeris impensa ꝛ seruis libertati donatis hoc primo. Item instituus in primo gradu ex causa habet querelam extra sibi vulgariter substitutū ꝛ in obmittendo hereditatē nō incidit in edictū.b.d

Ser. Potest dici. Hic iurisconsultus rādet ad vtranq; questionē ꝛ dicit q; siue filius fuerit institutus ex asse siue ex hereditate libertas minuit falcidiam.b.d.

Ser. Si conditioni. Datum causa cōditionis impl'ende in legitimā imputatur ꝛ querelam excludit.b.d.

Ser. Unde si quis. Grauatus de restituēdo post certū tpus fructus medij tpis sibi in legitimā cōputat.

¶ Si quis et irrit. Potest quis eligere vtr; d'cat nullum vel in officiosum.

¶ Si filius. Jus rescindens potest in modum exceptionis opponi.b.d.

¶ Meminisse. Nota q; aufert ab indigno applicat fisco. Item indignus est extra quē pñtem in querela sententia pfertur.b.d

¶ Si quis impuberes. Quarta ex cōstitutione diui pij excludit querelā. Item si in querela quis succūbit nō perdit q; vt es alienū sibi ex testamēto debetur

¶ Si ex causa Rescisso testamento non debentur legata neq; libertates ꝛ soluta repetunt sed libertates debent si post quī quēniū agat vel etiā ante si sunt directe relicte sed preciū pro eis pstabit.b.d.cū l. se. Nota q; rescisso testamēto nihil debet ex his que relicta sunt q; bodie est correctū p antēticā ex causa licet in hoc sint infinite opiniões teneo glosam. Nota secundo q; sñia lata cō tra heredem piudicat omnibus Bar.

Si pars. Violatis diuersis sententijs pualet ea que est pro testamento.b.d.

¶ Illud. Qui aliquid percipit ex testamēto excludit a querela nisi alij restituat

Etiam. Ille qui succūbit in querela nō perdit q; ex testamento non capit.b.d.

Nihil interest. Siue quis agnoscat relictum directo siue per consequētiam repellitur a querela.b.d.

¶ Et si filius Petitio sine effectu nō remouet filium a querela.b.d.

¶ Filius. Nō alicui per extraniū querit abiq; facto suo eū nō remouet a querela

Licia. Rupto testamento per querelā non debentur legata ex vigore repetitionis facte ab intestato.

Pater filiū. In successione contra testamētū filioꝝ causa est potior q; causa parentus quibus exclusis parentes admittētur licet turbato ordine eis successio debeatur. primo ponit thema ꝛ questionē. secundo respondet ad illam. tercio format vnam aliam questionem. quarto respondet cuidam tacite obiectioni. secūda ibi. In qōe. tercia ibi. Et si qua. qrta ibi. nā ꝛ si. in pri. l. se. mater decessit ꝛ querit cui prius det querela. nota q; dicit i successione extra testm causa filioꝝ ē prima. Nota q; paria sunt filios non extare vel extare ꝛ exclusos esse. tercio nota illud qō dicitur ordine mortalitatis turbato.

¶ Heredi. Breuiter qui a lite mota

desistit querelam non transmittit.

¶ Filius. Potest quis per querelam pro parte rescindere alia parte valida remanente. hoc dicit vlpianus. Ex postfacto potest decedere quis pro parte testatus et pro parte intestatus. b. d.

Pater filium. In querela filij parentibus preferuntur quibus exclusis parentes vocantur licet eis turbato ordine successio debeatur. b. d. cum pan. l. se. vide bar.

Filio quidem. Si vnus ex filijs p parte sua querelam intentauit alteri tacenti non prodest. b. d.

¶ Contra tabulas Pater qui contra tabulas indebite impetrauit filijs venientibus in querela hereditatem et fructus restituere tenetur.

Qui repudiantis. Qui non admittitur nec admitti speratur ad partem non facit partem secus si speratur admitti. b. d.

¶ Cum contra testamentū Sententia lata in querela facit ius q̄ ad omnes si lata est contra presentes. secus contra absentem. hoc dicit.

Mater decedens. Querela non potest intentari nisi pro ea parte pro qua quis successurus est sed si per eam solum testamentum infirmetur a successione ab intestato nō repellitur qui ex testamento adierat. b. d.

Qui de inofficioso Exheredato non datur carboniana bonorum possessio. hoc dicit. bar.

Cum qui. Qui per fraudem heredis scripti destitit destitisse non videtur. b. d.

¶ Qui sciens Indebitum soluens scienter non repetit. b. d.

Filius non. Factum patris nō tollit querelam filio cōpetentem et nomine alterius eget et si non obtinuit non perdit q̄ ei relictus est. hoc dicit. Nota q̄ quādoq̄ quis potest nomine alieno quod non potest nōie suo

Si proponas. Sine testamētum rumpatur per contra tabulas siue per querelam nepos potestate retentus filio emancipato coniūgitur. b. d.

¶ Si hereditatem. Per contractum exheredati cū herede factum testamentum videtur approbari. b. d.

¶ Si duo In querela est locus iuri accrescendi. b. d.

Circa. Ex postfacto potest quis decedere pro parte testatus et pro parte intestatus. hoc dicit.

Si non mortis. Datum inter vinos vt cōputetur in quartam querelam excludit et ad supplementum agitur et in collectionem venit. hoc dicit dñs bar.

Si quis cum non possit de. Non interest eo agente etiam cuius testamentum rumpitur et si precedens est exclusus sequens non admittitur.

Si sub hac. Libertas data causa implendi cōditionem in testamento inofficioso adiectam testamento rescisō non rescinditur sed eius precium a manumisso soluitur. b. d.

Si instituta. Si fides transactioni adhibita non est seruata potest exheredatus ad querelam redire. b. d.

¶ Ei qui. Licet exheredatus fuerit filius. negatus tñ habeat querelam. b. d.

¶ De inofficioso. Appellatione pendente debet exheredatus ali. b. d.

¶ De testamento. Preteritio matris de filio etiam quem ignorabat habetur pro exheredatione.

Cum mater Si testamentum rumpitur ex causa preteritionis facte re non consilio legata remanent valida. b. d.

Si suspecta. Ille cuius inter est potest interesse cause ne colludatur. b. d.

¶ Quamuis iusti. Per transactionem factam super querela testamentum nō infirmatur. b. d.

¶ Quoniā. Femīa p adoptionem nō potest habere filiū qui habet querelam.

Aduersus. Ista lex potest legi duobus modis vt in glosa. tercio modo ſm alios. primo q̄ filius datus in adoptione fecit

testamentum in castrensi vel quasi 7 fm hoc erit casus q̄ testamentū factum sup castrē si subiacet querele. secūdo modo q̄ filius datus in adoptionem fuit emancipatus idem si pater erat mortu⁹ 7 iste sunt lecture que mihi placent vide bar.

¶ Tutores Qui agit nomine alterius querela inofficiosi testamenti non est indignus legato. b. d.

Si is qui. In querela locus est successorio edicto. b. d.

¶ Si heres Heres instituti iure vniuersali succedens a querela non excluditur secus si titulo particular. hoc dicit.

Si exheredatus. Qui est aduocatus pro herede videtur testamentū approbare. hoc dicit.

Si legatario. Qui est heres legatario 7 legatum petit videtur approbare testamentum. b. d.

¶ Rubrica de petitione hereditatis.

Hereditas. Hereditas ad nos pertinet ex testamento vel ab intestato de iure antiquo vel nouo. b. d.

Si hereditatem Breuiter in iudicio vniuersali veniunt ea que post litem contestatam reus ceperit possidere. b. d.

Bonus pius. Possessor hereditatis que est in controuersia non potest alienare nisi prestita satisdatione vel causa cognita si necessitas vrgeat. b. d.

¶ Bonus Sicut quando est controuersia super hereditatis petitione possessor cogitur satisdare ita si deest falso testamento hoc dicit.

Si testametntū. Pendente accusatione falsi non potest peti legatum ex testamento. b. d. vel breuiter accusatio falsi est p̄ iudicialis ad omnem causam que ex testamēto dependet. b. d.

Legittimam hereditatem. Qui elegit ius incōpetens non videtur renūciare iuri quod sibi ignorat cōpetere. b. d.

Si quis libertatem. Judicia particularia per que fieret preiudiciū petitioni hereditatis vel preparatorijs eius debent differri quo ad iudicium vniuersale finem accipiat ad quod potest per iudicem statui certum tēpus secus in iudicijs particularibus que vniuersale preiudiciū non parant. b. d.

Bonus. Si seruus possidet hereditatem differetur de libertate questio vt prius agatur ex testamēto de hereditate. b. d.

¶ Licet minimam. Itaq̄ nota banc actionem dari pro mīma re 7 curatur de mīmis. b. d.

Qui interrogatus. Nota ex hac lege q̄ ratio est eadem cum dicto nihil concludit 7 ideo si testis dicat scio quia scio nihil valet 7 est ratio quia oportet q̄ rō sit semper clarior dicto. b. d.

¶ Omnibus. Quando titulus pro non titulo habetur vel pro herede vel p̄ possessore possidere dicitur. b. d.

Is autem. Qui non possidet non tenetur hac actione nisi dolo desierit possidere. hoc dicit.

Heracius. Licet quis possideat vero titulo ex causa ex persona actoris sui qui pro herede vel pro possessore possidebat potest conueniri petitione hereditatis. hoc dicit bar.

¶ Si quis. Notā duobus hic expresse petitione hereditatis dari contra titulo possidentem. b. d.

¶ Apud marcellū. Si hereditas detur in dotem maritus vtili uxor directa petitione hereditatis tenetur. b. d.

¶ Heredem aūt. Heres possessoris cum titulo potest vtili conueniri sicut defunctus poterat 7 directa q̄ defunctus absq̄ titulo possidebat. b. d.

Si quis absentis. Qui alieno nomine possidet non potest nolle p̄tio petitōe hereditatis cōueniri. b. d.

Non solum. Qui non possidet sed vt possessor se obtulit hac actione tenetur. hoc dicit.

¶ Item si quis dolo. Qui dolo desijt possidere vt possessor tenetur qui liberatur si possessor liti se offerat sed satisfactio eius qui dolo desijt possidere non liberat possessorem. sequitur l. ne forte 7 §. Item a debitore.

¶ Item a debitore. Modo incipit exponere istud verbum ius positum in l. regulariter breuiter debitor quasi possessor iuris hac actione tenetur siue sit ex contractu siue ex delicto dum tñ presens sit delictum. Item siue cõtraxit cum defuncto siue cum hereditate. Item qui hereditario nomine habet actionem hac actione tenetur tanq̃ iuris possessor. b. d. cũ. §. se. vsq̃ in l. Qõ si in diem vsq̃ ad. §. Julianus. 7 vsq̃ ad le. Qõ si possessor.

Quod si possessor. Possessor victus habet retentionẽ ppter expensas per eũ factas 7 pecuniam solutam si sibi culpa imputari non possit. b. d.

Item videndum Breuiter si pecunia per possessorem deposita sit cedendo actionem liberatur.

¶ Si quis cum peteretur. Possessio iuris vel rei pendente iudicio supueniens venit in hac actione. b. d.

¶ Nunc videamus Breuiter in hoc iudicio veniunt omnes res siue sunt iura siue sunt corpa siue ad defunctũ spectabant iure dominij siue possessionis. b. d. cũ pncipio l. se.

Et non tantũ. Nota q̃ in petitam hereditatis veniunt res quas defunctus non possidebat sed solum detinebat.

¶ Quod si pro emptore. Qõ non fuit defunct. sed est heredis in hac petitione non venit.

¶ Item veniunt. Res pro quib⁹ defuncto nõ cõpetebat actio sed retentio veniunt in hoc iudicio. b. d.

¶ Seruitutes. Quod non potest restitui in hac actione non venit. b. d.

Item veniunt. Empta causa hereditatis que sunt necessaria veniunt in hac actione. b. d.

¶ Simili modo. Res vendita sine necessitate venit in hac actione alias eius precium venit. hoc dicit.

¶ Item non solum. Hereditas augetur accessione ideo omnes accessiones veniunt. b. d.

¶ Cum prediximus Quando vna actio deuoluitur in aliam intelligit̃ deuolui fm eius naturam primeuã non fm accidentalem. hoc dicit.

¶ Idem recte. Quando vnum est in obligatione aliud in solutione ex dispositione legis tunc permittitur potestas soluendi cum super actione iudicati fuerit lis contestata. hoc dicit.

¶ Ait senatus Dicta in l. extendũt ad ea ad personas vbi est eadem ratio. hoc dicit.

¶ Petitam. Vbi denunciatio fit ad notificandum idem operatur scientia simplex qõ denũciatio 7 non refert de quo denuncietur. b. d.

¶ Ceterum. Possessor malefidei tenetur ad rem licet eam vendiderit sed si eam vendi expediebat est electio actoris rem vl̃ precium consequetur. b. d.

¶ Licet autem. Dicit quid iuris est de eo qui se hered̃ putat vel si quolibet alio modo arbitratus est se successorem breuiter idem est se putare heredem vel aliter successorem. hoc dicit.

Si possessor hereditat. Qui hereditatis pecuniã nõ attingit ad vsuras non tenetur. b. d.

¶ Redacte. Hic exponit verbus redacte 7 breuiter redactũ dicitur quod nõ est exactum sed exigi potest. b. d.

¶ Quod si post. Post motam cõtrouersiam vendens tenetur ad res nisi fuissent steriles quia tunc actoris esset electio. hoc dicit.

¶ Restituere autem.

Bonefidei possessor tenetur ad precium ma-
lefidei ad rem extimandã per iuramentum in
litem si exstat vel ad verum precium.b.d.

¶ Deperditum. Deperditum re-
fertur ad actum naturalem. diminutũ ad a
ctum ciuilem.b.d.

Si rem et preciũ. Bonefidei pos-
sessor tenetur restituere rem quam habet & si
quid eius occasione ei accessit.b.d.

Verum autem. Bonefidei possess-
sor non tenetur ad precium nisi quantũ est fa
ctus locupletior.b.d.

¶ Proinde. Bonefidei possessor te
netur ad precium & ad penam que loco pre-
cij accessit. secus de pena que certe iniurie p
sonalis exacta fuerit.boc dicit.

Sed et si lege. Nota ex hac l. cum
glo. q̃ dictio. sed. cũ copula aduersatur ad
factum non ad ius.b.d.

Item si rem. Bonefidei possessor tm̃
inquantũ ex precio est factus locupletior te
netur & non vltra.b.d. Nota q̃ licet precium
succedat loco rei tamẽ res empta ex precio
non succedit loco precij.

¶ Quod ait Incipit exponere ter
ciam partem senatusc̃onsulti ideo verba eius
recitat materialiter. predo siue possideat si-
ue dolo desierit possidere siue eius culpa ali
quid acciderit hac actione tenetur.b.d.

¶ Quod autem ait.
Predo dicitur qui nullam causam possiden-
di habet qui tenetur de fructibus perceptis
& percipiendis.b.d.

¶ De eo autem. Quantum ad
fructus paria sunt ab inicio malam fidem sub
esse vel ex postfacto supuenire.b.d.

¶ Scire Error iuris non inducit malas
fidem.b.d.

Si ante litis contestationem
Post litis contestationem omnes possesso-
res sunt pares & tenentur vt predones. boc
dicit.

¶ Proinde. Breuiter qui dolo ma
lo desijt possidere vel possessionem nõ que
siuit vt possessor tenetur ad rem & ad fructus
& cõtra eum iuratur in litem.boc dicit.

¶ Consuluit. Bonefidei posses-
sor tenetur inquantũ factus est locupletior
nec dicitur quis locupletior licet habeat aliũ
obligatum naturaliter vel ad antbidora nec
antbidora sint soluta.b.d.

¶ Si quis. Possessor dicitur locu-
pletior si res extant apud eum licet eo⁊ cõ-
templatione de suo latius expenderit. boc
dicit.

¶ Adeo. Expensa in dubio presu
mitur facta de parte expendentis & alterius
boc dicit.

¶ Quod autem quis.
Breuiter qõ bonefidei possessor de heredi
tate expendit illud sibi imputatur qõ aliter ī
pensurus erat si se heredem non extimasset.
boc dicit.

¶ Item si rem. Si iudicium vni-
uersale per particulare consumitur non ob
stat exceptio ne ei preiudicium fiat. Item em
ptor potest vti exceptione ex persona ven-
ditoris ne possessor bonefidei teneatur vltra
q̃ sit locupletior. Itẽ venditor offerente de
fensioni emptoris tutus est exceptione ex p-
sona sua.b.d. Bar.

Ver. Quoniam. Instat querẽs
probetis etiam istam minorẽ q̃ de hoc pre-
cio non possit esse iudicium petitionis here-
ditatis. Respondet iurisc̃onsultus si tibi actor
auocabit rem ab emptore emptor auocabit
precium a venditore agendo de euictione er
go ab ipso venditore non poterit peti precium
per petitionẽ hereditatis iam ab eo auoca-
tum.boc dicit.

¶ Si minore. Si petitor precium
rei vendite a possessore recepit a vendicatio
ne repellitur etiam si receperit quod a de-
bitoribus est exactum etiam si possessor fuit
malefidei.b.d.

¶ Petitio. Hereditatis petitio mi
xtam habet causam realiũ & personalium.
boc dicit.

¶ Hoc senatus. Quod dictum
est in hac actione habet locum in familie her
ciscunde.b.d.

¶ Augent hereditas augetur ꝓpter partum ⁊ fructus ⁊ alias pensiones etiam inhoneste perceptas. b. d.

¶ Post senatus A quolibet possessore omne lucrum aufertur. b. d.

¶ Julianus. Bonefidei possessor tenetur restituere sortem ⁊ vsuras quas exegit vel actionem cedere ꝓut ipse elegit licꝫ iulianus cõtradixerit. b. d.

Si quid. Primo loquitur in possessore soluente creditoribus hereditarijs. Secũdo de eo quod ipsi possessori debeat. Tercio qualiter possessori negligentia imputet. Quarto de eo qõ possessori est solutum. secunda ibi. Sed si possessor. tercia ibi. Sicut autem. quarta ibi. Qõ autẽ. Et prima pars dicit q̃ possessor soluit creditoribus hereditarijs imputant petitori nec cauet de defendendo si fuerit bonefidei aliter secus. b. d.

¶ Sed si ipsi. Malefidei possessor quod sibi debetur non potest deducere nisi hoc petitori expediat. secus in bonefidei possessore. hoc dicit.

¶ Sicut autem. Malefidei possessor deducit sumptus factos in hereditate et contra eum habetur ratio negligentie preterq̃ in actionibus exercendis ꝫs bonefidei possessori non potest negligentia imputari. hoc dicit.

¶ Quod autem possessori. Quod possessori est solutum indistincte restituit ⁊ debitores liberantur. b. d.

Per seruum. Per seruum hereditarium extra rem possessoris quesita veniũt in hac actione.

Alisi ex heredis. Si venditur res non necessaria hereditatis malefidei possessor tenetur ad precium alias ad rem si extat. hoc dicit.

Filyfamilias. Filiusfamilias ex testamento habet heredem ideo eius potest peti hereditas. b. d.

¶ Si seruus. Si filius vel seruus teneat hereditatem vel ius pater vel dominus potest conueniri hac actione. b. d.

Si a domino. Petitio hereditatis que datur contra patrem vel dominũ non habet naturam actionis de peculio nisi quãtum datur ad personales prestationes. hoc dicit.

¶ Sed a filiofamili Hac actione potest filiusfa. cõueniri ⁊ per transitum ⁊ in paternam potestatem cepta instantia non extinguitur. b. d.

¶ Si possessor. Pro seruo occiso a malefidei possessore datur hec actio ⁊ legis aquil. sed altera debet esse contentus sed si post aditam hereditatem fuerit occisus legis acquil. tm̃ cõpetit. b. d.

¶ Si predo. Re a predone vendita perempta est in electione actoris vtrum precium iustum vel conuentũ exigat. hoc dicit.

¶ Quo tempore. An quis sit locupletior tempus rei iudicate inspicitur. hoc dicit.

Illud. Mala fides que per litis contestationem inducitur non nocet possessori re naturaliter perempta. secus in eo qui sciuit vel fuit in mala fide. b. d.

¶ Actiones. Possessor tenet cedere actiones si quas habeat hereditarias ⁊ sibi debet caueri in eo quod obest. b. d.

¶ Ad officium iudicis. Si seruus possessoris dedit damnũ liberatur eum dando pro noxa. b. d.

Si quo tempore Possessor supueniens post litis contestationẽ venit in hoc iudicio. hoc dicit.

Si debitor. Debitor hereditarius nõ tenetur hac actione nisi se heredem ostẽdat. hoc dicit.

Postq̃. Qui legatum accepit nõ ꝓbetur petere ab intestato sed tenetur restituere legatũ cautione scilicet oblata nisi fuerit in euidenti calumnia ⁊ si legatum non restituitur de hereditate cõputabitur. b. d.

Qui se liti. Qui se liti obtulit vt possessor condemnabitur licet non possideat nisi petitor fuerit sciens. b. d.

Predonis. Qui tacitam fidem accomodat vt predo dicitur possidere. boc dicit.

¶ Lucius. Qui perdit in accusatõe falsi non prohibetur dicere nullum.b.d.

In extimatione. Ficta mala fides per litis contestationẽ faciet possessorem teneri ad verum preciũ rerum venditarũ ex voluntate sed si ex necessitate ad precium conuentum teneri.b.d.

Si bonefidei. Judicia particularia per vniuersalia nõ deferuntur sed res ex tẽpore peritura.b.d.

Non solum Res hereditarie possunt alienari ex necessitate eris alieni.b.d.

Ei qui. Ei qui emit hereditatem a fisco competit hec actio.b.d.

¶ Cum predia. Malefidei possessor tenetur ad id quo predia ex negligentia facta sunt deteriora.b.d.

Euicta hereditate. Etiam bonefidei possessor tenetur restituere totum quod nomine pene exegit.b.d.

Cum heredis Possessor tenetur restituere fructus quos percepit licet petitor percepturus non fuerit.b.d.

Cum idem Vnius petitio non impedit executionem alterius petitionis licet eius qui prius ad sententiam peruenit si alius non peruenit sed est possessori cauendum. boc dicit.

Filius a patre. Quod pater expendit in bonorem filij in dubio videtur expendere de bonis que habet pertinentibus ad filium boc dicit.

¶ Rubrica si pars hereditatis petatur.

Post actionem. Hec lex primo cõtinuat ad precedentia secundo intrat materiam secunda ibi. Is qui. prima pars non indiget summario quia continuat.

¶ Is qui. In petitione hereditatis concluso sumitur respectu iuris agentis non respectu possessoris conuenti.b.d.

¶ Quinimo. Plures heredes debent agere contra plures possessores nec potest vnus eligere vnum alius alium.b.d.

¶ Proinde. Si sint plures ad quos hereditas pertinet pro diuiso potest alter ab altero conueniri hac actione vel familie herciscunde si se fateantur heredes.b.d.

¶ Si ego ex parte. Si coheres meus cum extraneo possidebat hereditatem pro indiuiso extraneũ tantum conueniam.boc dicit.

Item si cum me. Qui partem possidet pro diuiso a coherede 7 extraneo possidentibus residuam partem petet vel inter eũ 7 coheredem cõpensatio fiet.b.d.

¶ Interdum. Propter incertitudinem nascendo ex ventre admittitur petitio partis incerte.b.d.

Si ex pluribus. Qui speratur admitti ad partem facit partem.b.d.

Antiqui. Postumus nascitur cũ ex ventre impedit sequentem gradum eos autẽ qui eiusdem gradus sunt statim admitti ac si tres nascituri essent afferatur vel concedatur alteri secundũ q casus occurrerit.b.d.

Illud. Incertitudo nascendo nõ impedit heredem adire licet que portio sibi cõpetat sit incertum.b.d.

Horoi. Qui ex postfacto apparet esse heres a quolibet auocat pro rata 7 pro rata sustinet.b.d.

Non possumus Per hanc actionẽ consequitur quis partem pro indiuiso que p iudicium familie herciscunde diuiditur 7 succeditur.boc dicit.

Cum multi Qui pro alio vt procurator alterius administrat non conuenitur petitione hereditatis nisi illius heres extiterit in totum vel pro parte.b.d.

Cum heredis. Qui negocia hereditaria absentis nomīe gerit ab his ad quos vere negocium pertinet negociorum gestorum actione poterit conueniri ⁊ petitione hereditatis si se heredem contendit.b.d.

¶ Rubrica de possessoria hereditatis petitione.

Ordinarium. Bonoꝝ possessori de iure pretorio cōpetit hec actio. In qua tantum venit quantū in petitione hereditatis ciuilis.hoc dicit.

¶ Rubrica de fideicōmissaria hereditatis petitiōe.

Ex ordine. Fideicōmissario vniuersali cui hereditas est restituta verbo cōpetit hec actio in qua veniunt hec omnia que in petitione hereditatis ciuili.b.d.

Nec interest. Hec actio cōpetit fideicōmissario eius heredi ⁊ bonoꝝ possessori ⁊ non datur contra verū heredem sed cōtra alios ⁊ eoꝝ heredes.b.d.

¶ Explicium casus breues quinti libri.ff.veteris.

¶ Incipiunt casus breues sexti libri.ff.veteris.

¶ De rei vendicatione.

Dost actiones. Hec actio est ad petitionē rerum singularius ⁊ cōpetit pro omnibus rebus corporalibus.b.d.

Per hanc. Libere persone que sunt in potestate nostra nō petuntur rei vendicatione sed alijs remedijs hic expressis nisi vendicant adiecta causa de iure ciuili.b.d

¶ Per hanc. Hac actione vendicatur vniuersitas rerum in totum vel in partem non obstante ꝙ aliqua res particularis non sit vendicantis.b.d.cum.l.se.

Sed si par. Si par numerus vtriusq; sit in grege non potest totum vendicari.

¶ Armamenta. Instrumentū nō venit in vendicatione rei distincte sed est specialiter vendicandū.b.d.Nota ꝙ non pcedit libellus in quo petitur domus cum singulis massarijs.sed debent specialiter exprimi vt hic.

¶ Pomponius scribit. Si duoꝝ res confundūtur efficitur res cōmunis ⁊ quilibet vendicabit pro rata ⁊ q dolo confundit tenebit ac si dolo desijsset possidere.b.d.

Idem pomponius In cōmixtis rebus dominiū est eoꝝ quoꝝ erat primo non quoꝝ voluntate sit facta cōmixtio.b.d.

¶ Idem scribit In rebus que cōmixtione mutant speciem possessores desinunt esse domini ⁊ res specificantis efficitur

¶ Sed si plumbū. In rebus diuersi generis que cōmixtione nō mutant speciem si possunt separi quilibet vendicabit siue alias cōmutabitur ⁊ pro parte vendicabitur.hoc dicit.

¶ De arbore. Arbor que radices egit cedit solo alias secus.b.d.

¶ Idem scribit. Fetus cedit ei cuius est mater non ei cuius est pater.b.d.

¶ Cum in rem Falsa demōstratio circa rem petitam non viciat.iudicium.b.d.

¶ Si plures. Incertitudo rei impedit cõdemnationẽ fieri. boc dicit.

Si in rem. Qui petit rem debet eas declarare in bello ſm ipſius naturam ⁊ qualitatem. b. d.

Si is qui se obtulit Solutio extimationis facta a non poſſeſſore non liberat poſſeſſorem. boc dicit.

Pomponius. Si res pīdiuiſo poſſideatur a ſocio meo ⁊ ab alio alium tm̃ poſſum cõuenire ſi pro diuiſo vtrũq; pro rata cõueniam. b. d.

Officium Nota q; bec actio datur cõtra eũ qui poſſidet vel eſt in poſſeſſione cauſa cuſtodie vel aliter poſſidet. b. d.

Si res mobilis. Bonefidei poſſeſſor debet rem reſtituere vbi eſt vel vbi petitur ſumptibus petitorum malefidei poſſeſſor vbi inuenitur alias vbi petitur ſumptibus ſuis b. d. cum duabus ll. ſequentibus.

¶ Item ſi verberatum.

¶ Si quis rem. Poſſeſſor qui ex neceſſitate diſtraxit tenetur ſolus ad preciũ quod recepit. b. d. Nota q; princeps poteſt auferre ius meum ⁊ dare alteri. vide Bar.

¶ Si ſeruus. Poſſeſſor qui nõ eſt totaliter malefidei non tenetur de interitu ſi eodem modo res erat peritura penes actorẽ Item re perempta neceſſaria eſt ſententia p acceſſione ⁊ ſtipulatione de euictione. boc dicit cum l. ſequenti.

¶ Culpa non eſt. Iſte. ℭ. in l. vtiq; b. d. non eſt in culpa ſi quis vtatur re ad eum vſum ad quem eſt deſtinata. b. d.

Julianus. Iſta lex legitur duobus modis ſm vnam lecturam. b. d. poſſeſſor tenetur de facto eius cui vendit ſicut de ſuo. b. d. Secundũ aliam lecturam boc intendit re perempta in ſubſidium tenetur ad preciũ poſſeſſor actione negocior; geſtor; licet nõ babeat titulum lucratiuũ ſi et contra perimẽtem poterit eſſe conſultum. b. d.

¶ Idem iulianus. Re perempta poſt moram poſſeſſor tenetur ad fructꝰ ⁊ ad ceteras acceſſiones. b. d.

Si poſt acceptum. Si pendente iudicio ius actoris perimitur ſine facto ſuo ⁊ facto rei peruenitur ad condemnationẽ ac ſi peremptum nõ eſſet ⁊ cautiones inuicem pſtabuntur. b. d.

Preterea. Reſtituit quicquid ſeruus lucratus eſt vel quod ex eo natum eſt venit in reſtitutionem. b. d.

Si a bonefidei. Re perdita vel pempta poſt litem cõteſtatam non tenetur poſſeſſor ſi culpa vel dolus imputari non poſſit boc dicit.

In rem actio. Non ſummatur.

¶ Loca. Que nullius bonis ſunt vẽdicari non poſſunt. b. d.

¶ Si quis. Pars cedit toto ⁊ liquidum cedit arido ſi ei vingatur. b. d.

¶ Sed et id Qui vendicat totũ re pellitur exceptione niſi reſtituat preciũ partis adiuncte. b. d.

¶ Item ea. Que vno corpore iunguntur cõpoſitione durante vendicari non poſſunt nec ea diſſoluta ſi per ferrumĩ ationem fuerunt iniũcta ſecus ſi per approbaturam ſed actione in factũ primo domino conſuletur ſed in vnione que ſeparatis corporibus conſiſtit quilibet partis dominus remanet. boc dicit.

¶ Lignum. Lignum alienum edibus iniunctum non poteſt vendicari nec priq; ſeparetur ſed actione de ligno iniuncto erit agendum. b. d.

¶ Item ſi quis ex alienis. Domo vnita dominus cementoris vendicare ea non poteſt ſecus ſi eſſent diſſoluta ⁊ tẽpora preſtationis cõpleta. b. d.

Is qui deſtinauit. Conſultius eſt agere poſſeſſorio q; petitorio. b. d.

Si autem. Non ſummatur.

¶ Poſſidere. Abſoluit reus etiã ſi poſt litem conteſtatã ſine dolo ⁊ culpa poſſidere deſierit. Item ſufficit q; poſſideat tempore ſententie licet ante poſſideat vt fiat cõdemnatio. boc dicit.

¶ Si homo petitur. Casus superueniens liberat possessorem a precedenti culpa.b.d.

¶ Si is qui ante Qui dolo desijt possidere vt possessor conuenitur.b.d.

¶ Si per filium. Si persona per quã quis possidet absit vel detur dilatio vel prestatur cautio de restituenda re.b.d.

¶ Si in re petita. Hic incipit tractare quod sit officium iudicis in hac actione & breuiter hoc intendit bonefidei possessor sumptus per doli exceptionem recuperat idem expensas factas in edificando de nouo recuperat nisi actor sibi deductionem concedat.b.d.

¶ Sed si puerũ Expense ad vtilitatem rei facte que deductionem non patiuntur recuperant a possessore in tribus casibus hic expressis.b.d.

Fructus. Possessor tenetur ad fructus perceptos & qui percipi potuerunt & ideo cũ desijt posse percipere absq; sui culpa desinit debere ab inde & cum percipere ceperit abinde incipiet debere tm.b.d.cũ l.se.

¶ Ubi autem. Si actor declaratur dominus etiam per errorem debet reus condemnari in fructibus.b.d.

¶ Petitor. Qui soluit litis extimationem cum possit rem restituere de euictione ei tunc non caueretur.b.d.

Qui petitorio Ante litem contestatam debet interrogari an quis possideat vel desierit possidere.b.d.

Julianus. Possessor q̃ ab inicio fuit bonefidei ex postcõ possessor malefidei qõ edificauit potest tollere nam expense doli exceptione retinentur.b.d.

In fundo. Primo ponit dictũ in genere. Secundo ponit vnum casum in quo equitas suggerit deductionẽ expensarũ. Tercio ponit vnum casum in quo suggerit equitas non deduci. Quarto ponit vnum alium casum in quo suggerit deduci. secunda ibi. Finge. tercia ibi. Si. q̃rta ibi. Finge. Et breuiter hoc intendit. possessor recuperat expensas a domino si dominus eas erat factus vel rem distracturus non alias si ex hoc re esset cariturus.b.d.

Redemptor. Qui in alieno edificat ex causa conductõis facit edificium domini soli.b.d.

Julianus. Creditor qui habet ius pignoris quod exceptione elidit ur ius vendendi non habet.hoc dicit.

Si quis. Existente conditione pacti adiectionis in diem emptor ipso iure desinit esse dominus ideo non poterit vendicare. hoc dicit.

¶ Si seruus. Qui emit ab eo qui habet possessionem a domino habet actionem in rem.hoc dicit.

Si in rem. Si heres non possidet absoluitur lite non contestata cum defuncto alias non.hoc dicit.

Si homo. Bonefidei possessor post litem contestatã tenetur de dolo malefidei de culpa bonefidei possessor lite contestata etiam culpa tenetur.b.d.

Eius rei. In soluendo litis extimationem transit dominiũ rei presentis vel postea apprehense.b.d.

Sumptus. Bonefidei possessor dolo exceptione expensas recuperat nisi computentur cum fructibus.hoc dicit. Nota hic casum in quo bonefidei possessor fructus ante litem contestatam non lucratur licet consumat quia compensat cum fructibus. hoc dicit.

Solum. Hec lex est breuis & ponit duo ex quibus constitit dominus scilicet ex solo & superficie.nẽ.

Si ager. Ex solo titulo absq; possessione non queritur dominium nec ius vendicandi.hoc dicit.

Si in rem actum sit. Si iudiciũ reale transfertur in heredem post litem contestatam venit dolus & culpa defuncti & heredis si ante nõ venit dolus nisi quatenus est factus locupletior.b.d.

Si fundi. In his que fundo meo cõtinentur mea contemplatione separatio non

committitur. boc dicit.

Inter officiū Sententia lata contra clientulus in reali non facit prejudicium advocato ad quem res in veritate spectat. boc dicit.

Si possessor Heres possessoris convenitur ante litis contestationē secundū q̄ possidet non p portione hereditaria. b. d.

Vendicatio Vniuersitas corporis ⁊ iuris non vendicatur. b. d.

Is a quo. Si duo vendicant eandem rem ab eodem possessore. primo vincenti tradit̄ prestita cautione. b. d.

Is qui. Si super eadem re est duplex iudicium scilicet petitorium ⁊ noxale si primo in petitorio vincitur res traditur prestita cautione si primo in noxali tradetur simpliciter. boc dicit.

Si habitator. Habitans in domo aliena domini voluntate quod ibi edificat domini non facit. ⁊ ideo poterit vendicare. boc dicit.

Si quis nauem. Quod adicitur rei causa refectionis ipsi cedit sed quod de nouo efficitur domini oportet remanere. b. d.

Si nauis. Accessiones ciuiles in hac actione veniunt sicut naturales. b. d.

Generaliter. Fructus percipiendi intelliguntur.

Si culpa. Ei qui culpa desijt possidere sunt cedende actiones ⁊ competūt vtiles sine cessione contra extraneum ⁊ etiā cōtra dominū cui extimatio soluitur. b. d.

Cum in rem Ea que sunt in vsu non habentur in fructu. b. d.

Emptor predij. Possessori debet restitui predium a domino quod in eius vtilitatem conuersum est cum vluris habita cōpensatione fructuum. b. d.

Non ideo minus. Res que subiacet restitutioni potest interim vendicari. boc dicit.

A tutore pupilli. Pecunia in re empta inuenta si erat thesaurus reddetur emptori si pecunia redderetur venditori. b. d.

Qui restituere. Nota ex prima parte quod in reali sententia cogitur quis restituere manu militari.

Is qui dolo. Ei qui dolo desijt possidere non cauetur nec actio ceditur nec publiciana datur. Item potest petitor obmisso iuramento in litem petere verā extimationē. boc dicit.

Si a ticio fundum. Publiciana competit contra dominū quando possessor ⁊ petitor habuerant causam ab eodem vel possessor a petitore. boc dicit.

In speciali. Conuentus rei vendicatione non cogitur respondere an sit dominus in totum vel in parte. b. d.

Superficiario. Superficiario cōpetit vtilis actio in rem boc dicit.

Que de tota. Quod iuris est de toto quo ad totum idem de parte quo ad partem. boc dicit.

Incerte partis. Admittit̄ vendicatio incerte partis si ex parte actoris est iusta causa ignorantie. b. d.

Quedam mulier. Si venditor vl̄ donator rem oducit ab eo cui cedit ipsa conductione transfert possessionem atq; dominiū. boc dicit.

Si eius. Fundi fructus efficiūtur bonefidei possessoris eo q̄ sunt separati a solo boc dicit.

Si hominem. Fructus non debentur ex quo desierint possideri vel posse percipi. boc dicit.

In rem actionem. Qui negat se possidere non potest conueniri hac actione sed si euincatur de mēdatio transfertur possessio in actorem. boc dici.

¶. Rubrica de publiciana in rem actione.

Ait pretor. Sed na. Ex qua cūq causa iusta transfertur possessio cōpetit publiciana. hoc dicit vsq ad legem Eum.

Eum qui a furioso. Titulus putatiuus inducit vsucapiendi conditionē 7 p consequēs publicianam. b. d.

¶ Sed et si quis. Titulus lucratiuus inducit publicianam. b. d.

¶ Si petenti. Re tradita ex iureiurando cōpetit publiciana. b. d.

¶ Pretor ait. Hec actio competit emptori bonefidei licet venditor habuit malam fidem. Item cōpetit heredi inspecta fide defuncti. Item domino inspecta fide serui amentis. b. d.

¶ Bona fide. Vt publiciana cōpetat requiritur titulus 7 traditio facta respectu eiusdem tituli bonafides tempore traditionis. hoc dicit.

Ne precio. Vbi lex non distinguit nec nos distinguere debemus. b. d.

Sine autem. Sufficit q res sit tradita vel pro tradita habita. Item sufficit rem esse emptam vel in re empta contineri. hoc dicit.

¶ Si duobus. Pluribus ementibus ab eodem potior est cui traditio est facta. primo si a diuersis preferatur possessor. hoc dicit.

Si ego. Pro seruitutibus realibus 7 p sonalibus habet locum publiciana. b. d.

¶ Partus. Difficilis est 7 hoc dicit. vicium furis iurantis impedit publicianā in re furtiua 7 partu eius apud furem 7 eius successorem vniuersalem sed apud successorem singularem titulo oneroso vel lucratiuo non impeditur vsucapio nec publiciana in partu 7 partu partus. b. d.

Cum sponsus Valet donatio facta a sponso sponse 7 ideo est sufficiēs causa ad vsucapiendū 7 ad publicianam. b. d.

¶ Is cui. Verbalis restitutio transfert in fideicōmissariū publicianam etiā possessione non apprehensa. b. d.

¶ In vectigalibus. Emptor rē spectu vtilis dominy habet publicianam. hoc dicit.

¶ Si res talis. Pro his que alienari non possunt non competit publiciana. hoc dicit.

Quecunq. Quecūq est iusta causa acquirendi dominiū sufficit ad publicianā

¶ Interdum. Solennitas extrinseca non presumitur nisi probibetur. b. d.

Si quis probibuit. Protestatione quis faciat id ad quod tenetur non impedit actum geri. b. d.

Si seruus. Per seruū fugitiuū querit domino publiciana. b. d.

Paulus notat. Exceptio dominy repellit publicianā. b. d. cum l. se. glo. ponit casus in quibus fallit ista regula.

¶ Rubrica si ager vectigalis vel Emphiteca/rius petatur.

Agri ciuitatum. Empbiteota vel babens fundus vectigalem quo ad dominū cessauerit facere solutiones pensionis babet vtilitatem in rem. b. d. totus iste titulus.

¶ Expliciunt casus breues sexti libri. ff. veteris.

¶ Incipiūt casus breues libri septimi. ff. veteris.

¶ Rubrica de vsufructu.

Vsusfructus. Glo. examinat istam diffinitionem 7 bene vide eam.

Vsusfruct. Nihil summatur.

Vsusfructus. Vsusfructus dicit esse diuiduus ab initio 7 ex postfacto. b. d.

Attenus Arboribus De illo per vnum actum singularem retinetur possessor totius iuris in vniuerso. b. d.

Si fur. Fructus nō efficiunt fructuarij nisi ab eo vel ab alio eius nomine separentur a terra 7 ideo actiones cōpetentes domino ei non cōpetunt. b. d.

Si eius. Benigp. Actio legis aquilie datur domino ꝓpter factum non ꝓpter negligentiam. b. d.

¶ Sed si inter. Nota ar. huius. ff. q quando inter duos est contentio de vna possessione q̄ iudex potest prohibere vtriq; parti ingressum ne veniatur ad rixas 7 ad arma Nota bene.

Proculus. Verba per modum conditionis prolata inducunt dispositionē quando dispositio sibi est annexa aliter non sortiretur effectum 7 tunc appellatione vsusfructus continetur ꝓprietas. b. d.

Defuncta. Fructus percepti pertinēt ad fructuarium 7 ad heredem ipsius non inspecto quota parte anni vixerit fructuarius. hoc dicit.

Vsufructuarius. Onus reale ciuitatis transit ab eo qui vult rem dimittere seu in onere personali. b. d. cū l. se.

Si dominus. Nota pro canonistis questionem cui possit concedi prima vacās licet contra bonos mores sit.

¶ Rubrica de vsufructu accrescendo.

Quotiens. Inter coniunctos est locus iuri accrescendi non inter totaliter diuīctos. b. d. quod nota.

¶ Benigp vsusfructus. Coniunctio realis inducit ius accrescendi. hoc dicit.

¶ Interdum. Coniunctio realis inducit ius accrescendi in vsufructu etiā post eum acquisitum. b. d.

Si duobus. Qui vocantur ad vsufructum non ex verbo testatoris ius accrescendi non habent. b. d.

¶ Non solum autem in lege idem. Inter legatum plene ꝓprietatis est locus iuri accrescendi. b. d.

Cum singulis. Inter eos heredes quibus est relictus vsusfructus de vna 7 eadem re est locus accrescendi. b. d.

¶ Rubrica quibus modis vsufruct. amittatur.

Sicut in annos. Vide Bartolum quia notabiliter declarat.

Si fructuarius. Lex ista legitur duobus modis. Sm primam hoc dicit. Fructus efficiuntur fructuarij cum ab eo in horreo reconditi bonefidei possessoris eo ipso q̄ sunt a solo separat hoc dicit. Scōm aliam. hoc dicit. Fructuarius facit fructus suos a q̄ cunq; a terra eius nomine separentur. b. d.

Si sub conditione. Ex testamentis diuersoꝝ non est locus iuri accrescendi hoc dicit.

Is qui. Vsus partis retinet ius totius a sciente secus ab ignorante. hoc dicit.

Si mulieri. Nota l. que probat q̄ si vir habitat in domo vxoris vel simit in domo alias habitare iure familiaritatis quod p se 7 suo nomīe possidet vt hic 7 l. familiaritatis. ff. de acqui. pos. Et dicitur habitare vbi familia sua habitat quod valet ad multa.

Si ager. Nota q̄ per inundationem perditur possessio.

¶ Rubrica de vsufructu earũ rerum que vsu consumũtur.

Tribus. Jsta lex continet tres partes principales vñ sic procedit primo ponit thema ex quo resultant tres questiones principaliter. In prima queritur vtr valeat legatum cautionis 7 quale sit 7 cuius effectus. Jtem iuxta ea declarat quoddam dubium. Secundo querit vtrum ex hac fideiussione agatur mandati. Tercio queritur cuius cõtemplatione tale legatum cautionis videatur legatum. vide Bar.

Rubrica si vsufructus petatur vel ad alium pertinere dicatur.

Si fundo fructuario. Quotiens in dispositione apponitur aliquid quod est contra naturã rei super qua disponitur non valet dispositio. b. d.

¶ Rubrica de vsu et habitatione.

Ceterum. Nota q̃ quis in domo cõmuni potest inducere personas de quibus. ã dictum est 7 recipere hospites qñq̃ 7 similia facit lex Si stipulatus fuerim. j. de verbo. obliga.

Plenum. Nota q̃ verba testatoris debent intelligi ſm conditionẽ persone cui datur seu ad quem dispositio confertur.

¶ Explicĩunt casus breues septimi libri. ff. veteris.

¶ Jncipiũt casus breues libri octaui. ff. veteris.

¶ Rubrica de seruitutibus.

Seruitutes. Seruitutes alie personales alie reales. b. d.

Seruitutes. Seruitutes possunt diminuere vtilitatem soli 7 vtilitates superficiei. hoc dicit.

Seruitutes. Seruitus non potest extingui tempore vel conditione vel constitui ex tempore ipso iure ſs ope exceptionis. hoc dicit.

¶ Modum. Seruitutes 7 earum vsus potest modificari in ipsa constitutione licet non extingui. b. d.

Via. Seruitus predialis potest constitui sicut personalis. b. d.

Vt pomum. Non potest imponi seruitus in predio que non respicit vtilitatem alterius predij. b. d.

¶ Si predium Pro parte seruitus retinetur licet ab inicio pro parte non acquiratur. hoc dicit.

Si cui. Jus seruitutis respicit fundum 7 quamlibet partẽ eiusdẽ. Jdem in eius vsu ab inicio sed cum per certum locum cepit vti nõ poterit postea variare. b. d. Vel sic verba contractus debent ciuiliter intelligi. 7 qui locum elegit variare non potest. b. d.

Si iter. Licet in predio seruienti edificare sine incõmodo vt possit cõmode vti seruitute. hoc dicit.

Pro parte. Seruitus non potest acquiri pro parte 7 actus non perfectus corrũpitur si deuenerit ad eum casum a quo incipere non potuit. b. d.

Non dubito. Fundo ciuitatis potest acquiri seruitus. hoc dicit.

Si tamen. Breuiter in seruitutibus realibus si non valet quod ago vt ago valet vt valere potest. b. d.

Seruitutes. Jncorporalia que non habent causam continuam vel quasi nõ possunt prescribi. hoc dicit.

Seruitus itineris. Seruitus ad sepulchꝝ est ꝓuata ⁊ de ea potest disponi vt de seruitute ꝓuata. hoc dicit.

Publice. Locus medius impediens cōmoditatem ex vno loco peruenire ad alium impedit constitui seruitutem. b. d.

Quotiens. Non potest imponi seruitus de eo ꝙ fundi vtilitatem non respicit. hoc dicit.

Seruit. Qui debet seruitutē cogitur pati non agere. b. d. Istam materiam vtrum ille qui debet seruitutem teneatur ali quid facere tangam in lege Sicuti. ℭ. i. ⁊. ij. ff. si seruitus ven. nē.

Ei qui pignori. Creditori competit vtilis actio ꝓ seruitute. b. d.

Hic itineris. Seruitutes sunt indiuidue ⁊ transeunt ad heredem insolidū actiue ⁊ passiue. b. d.

Papinianus. Seruitutes diffuse adicione debent per legatarium restaurari hoc dicit.

Si fūdo. Potest imponi seruitus de eo ꝙ non interest tunc si speretur interesse in futuro. b. d.

Quotiens. Qui debet seruitutē debet pati aduersariū vt qō ꝓ traditione habetur. b. d.

Si intercedat.

Si vsufru. Actio ꝓ seruitute debet intendi contra dominū ꝓprietatis nō contra fructuariū. b. d.

Rubrica de seruitutibus vrbanorum prediorum.

Luminum seruit. Ponit differentiam inter seruitutem luminum ⁊ ne luminibus officiatur.

Inuitum. Qui non consentit videtur contradicere. b. d.

Hec autem. Breuiter libertas seruitutis vrbane non prescribitur si dominus ꝓ dij dominātis solūmodo non vtatur sed requiritur factum prescribentis scilicet ꝙ domus altius eleuetur vel fozamenta obstruantur. hoc dicit.

Quod autem. Licet arbor altius extollatur non prescribitur libertas contra seruitutem altius non tollendi. b. d.

Parietem. Ex socijs vnus non potest destruere parietem cōmunem causa reficiendi. b. d.

Cum eo. Nō quis obscurare domū vicini si seruitus constituta non fuerit. hoc dicit

Qui binas. Heres non potest in domo que sibi remanet edificare ita ꝙ vsus edium legatarū totaliter perimatur. secus si equaliter incōmodetur. b. d.

Qui luminibus Non potest quis edificare contra formam statutam ne luminibus vicini officiat. b. d.

Si inter Si dubium est de mensura recurritur ad arbitrium. b. d.

Edificia. Plantatio arboris non est contra seruitutem altius nō tollendi sed cōtra seruitutem ne officiatur prospectui. hoc dicit.

Quidam vberus. Non licet iuxta vel supra parietem cōmunem aliquid facere per quod deteriozetur paries. b. d.

In area Potest quis in suo libere edificare si seruitus non impediat ⁊ legem obseruet. b. d.

Lumen. Que est differentia inter lumen ⁊ prospectum habent se vt excedentia ⁊ excessa si debeatur prospectus absq; determinatione certi loci tunc habet plus in se prospectus ꝙ lumen. vide Bar.

Si arborem. Arborque impediat videri celum contra seruitutem luminis habetur. secus si impediat venire solem nisi multum expediebat depressio autem edificij vel arboris regulariter non est contra seruitutē luminū. b. d.

¶ Hec lex. ¶ Pactio obscura interpretatur contra proferentē. b. d.

Si fistule. Damnum quod datur ex fistulis venit in actione in factum ⁊ in cautione damni infecti. b. d.

Fistulam Ista est notabilis lex ⁊ quotidiana ⁊ breuiter hoc dicit. in pariete cōmuni non licet aliquid facere vel aliquid adhibere per quod paries corrumpatur ⁊ q̄ subducto pariete stare non possit. b. d.

Seruitut. In seruitutibus tigni vel stillicidij imittendi imissione facta dicitur quis habere cōtinuam possessionem. b. d.

¶ Si domus. Licet alicui facere id sine quo seruitute uti non potest. hoc dicit

¶ Si sublatum Quantū ad iura seruitutum realium edificium destructum ⁊ destitutum idem videtur secus quo ad personales seruitutes. b. d.

Si ante. Dominus domus dominātis non potest facere id per quod conditio seruitutis fiat deterior sed melior. b. d.

¶ Quidam in ea area. Dominus predij debentis recipere stillicidiū potest edificare ibi dum tamen stillicidiū nō impediat. b. d.

¶ Si domus. Quando vni competunt plura iura ⁊ vnum remittit aliud remitti non videtur. b. d.

Qui edificium. Seruitus ne lumini officiat̄ pōnitur ad lumina presentia vel ad futura si ea actum ⁊ in dubio indefinito locutio equipollet vniuersali. b. d.

¶ Si seruitus. Futuro. Edificio futuro potest seruitus imponi ⁊ acquiri. hoc dicit.

Hoc quod dictum est. Seruitus tigni imittendi non potest deberi ei qui non habet edificium. b. d.

¶ Si ex tribus. Breuiter seruitus que tibi debetur a domo vicina non impedit domum altius edificare supra parietes cōmunem. hoc dicit.

In re cōmuni. In re cōmuni non potest quis aliquid facere vel prohibere iure seruitutis. sed ei per cōmuni diuidundo iudicium succurritur. b. d.

Sed si inter me. Pro eo quod fit ex edibus ppijs in cōmunes vl' ecōuerso potest agi negatoria. b. d.

Foramen Seruitus que non habet causam continuā non potest acquiri tempore et causam cōtinuā nō habet oīs seruitus ad cuius vsum factum hominis requiritur ⁊ damnū quod seruituti non iure debite contingit venit in cautione damni infecti. b. d.

Si quis Si ad aliquem predium seruiens incipiat pertinere insolidum seruitus extinguitur secus si pro parte. b. d.

Si testamento. Domus destructa potest vsq; ad statum pristinū restaurari ne luminibus officiatur. b. d.

Si edes mee. ¶ Potest aduersus vnū libertas prescribi aduersus alium non eadem edificatiua. b. d.

¶ Libertas. Nisi vrbana predia possiderentur cōtinue eoꝝ libertas non prescribitur. hoc dicit.

Cum debere. Nihil in hoc seculo potest esse perpetuū nisi per subrogationem. hoc dicit.

¶ Et qui duas. Si bina Rei sue non potest quis seruitutem imponere nisi in actu in quo alteri traditur. b. d.

Binas. Si edes legentur vel vendantur videtur actum vt tigni vti stant ita stent. hoc dicit.

Si edes. Edificia que ab inuicem nō videntur non possunt inuicem seruire. hoc dicit.

Eos qui. In pariete cōmuni non potest quis fenestras facere nisi sibi fuerit concessum. b. d.

Olimpico. Si res legatur ad viam in dubio nō videtur imposita seruitus licet duret facultas eundi. b. d.

Lucius. ¶ Potest quis aperire ianuā versus viam quatenus se extendit stillicidij vigor. hoc dicit.

Rubrica de seruitutibus rusticorum predioꝝ.

Seruitutes Vt glo. dicit quedam sunt nominate quedam inominate. primo ponit nomiationē. secundo innominationē. secunda ibi. In predijs.

Item. Qui habet. Cui conceditur aliquid videtur concedi omne id sine quo illud esse non potest ⁊ si nō valet expressum non valet tacitum. b. d.

Pecoris. Seruitus pecoris pascende ⁊ ad aquas expellende predialis est ⁊ potest finiri in persona si hoc est actum. b. d.

Hec haustum. Dicet seruitus realis non potest imponi nisi quantū exigit vtilitas predij dominantis. hoc dicit cū lege seq. Qui sella. vide Bar.

In rustico. Medium predium impedit seruitutem rusticam. b. d.

Per fundum. Quando requiritur consensus plurium vt singulorum potest seperatim adhiberi. Item licet vnius concessio non transferat ius reale concedentem tamen obligat personaliter. b. d.

Certo. Appellatio vinee refert in dubio ad solum non ad superficiem. b. d

Si totus ager. Seruitus respicit totum fundum antecē eius vsus certo loco limitetur que limitatio fiet per iudicem secundū legem nisi aliter actum sit. b. d.

Per quem. Si vni conceditur via nō potest concedi seruitus alteri per quam vsus primi impediatur. b. d.

Quintus mucius. Qui habet ius aqueducente potest in riuo quod vult facere si domino non noceat. b. d.

Imperator. Aqua ex flumine publico ad irrigandos agros ꝑm mensuram videtur nisi alicui aliter sit concessum. hoc dicit.

Vna est via. Si per plures fundos iter ad vnum seruitus vna est ⁊ per vsum in parte retinetur tota seruitus. b. d.

Si vnus. Seruitus non potest acquiri pro parte. sed per plures potest acquiri ⁊ per vnum peruenire ad plures. b. d.

Si mihi. Qui habet duo iura remittē do vnum non videtur remittere aliud. hoc dicit.

Seruitus. Pro lesione in seruitute naturaliter contingere nō tenetur. hoc dicit.

Si fundum. Licet fundum medium redimam non extinguas seruitutē que a tercio fundo debetur. b. d.

Si mihi. Licet totus fundus debeat seruitutem debet quis vti per eam partē que minus ledit. b. d.

Q. Qui constitui.

Si lacus. Per lacum perpetuū potest constitui seruitus nauigandi. hoc dicit.

Quecunq;. Breuiter ius seruitutis totum est in toto ⁊ totum in qualibet pte totius nisi vsum eius aliquid impediat. hoc dicit.

Ex meo. Non potest concedere quis aquam de suo aqueductu quam habet per fundum alienum. b. d.

Si partem. Diuisio aque fit ad mensuram predij dominātis non inspecta parciū bonitate vel necessitate. b. d.

Si via. Breuiter heres potest eligere per quam partem fundi viam constituat sine captione legatarij. b. d.

Si communi. Si a socijs fundi dominantis ematur cōmuniter fundus seruiens seruitus extinguitur secus si in fundis dominantibus non esset cōmunio. b. d.

Itinere. Nisi plures domini de loco itineris consentiant seruitus finaliter non acquiritur. hoc dicit.

Is qui duo. Seruitus aque immittende intelligitur de ea que in fundo colligitur. b. d.

Qui duo. Quod seruituti accedit iure seruitutis accedit. b. d.

Tria prędia. Redemptione partis etiam pro diuiso seruitus non extinguitur nisi omnes redimantur.b.d.

Fundus. In concessione partis facte socio potest concedens fundum ꝓprium seruum facere.hoc dicit.

Cum esset Tempore diuisionis potest agi vt fundus qui obuenit vni seruiat fundo qui obuenit alteri.b.d.

¶ Per plurium Qui habet seruitutem aqueductus non potest cōcedere haustum aque nisi de hoc pepigerit cum domino fundi.b.d.

Vnus ex socijs. Vnus ex socijs non potest fundum cōmunem seruum facere nec ei libertatem acquirere a socio vel extraneo.b.d.

¶ Si fons. Qui non vtitur iusto impedimento cessante congruo tempore seruitutem amittit sed ei restituitur ex clausula generali.b.d.

Cum fundo. Stipulatio realis ad personam relata non facit presumi seruitutē personalem impositam.

Lucius. Ex indeterminata concessione respectu fundi dominātis presumitur concessio personalis.b.d.

Flumine A flumīe quod transitur ponte vel vado potest incipere seruitus vie. hec si pontibus vel naviculis transeatur sed tale flumen seruitutem itineris alias ceptam non interrumpit.hoc dicit.

¶ Idem iur. sit. Valet concessio considerato eo ꝙ nunc fit non eo quia fieri solet ⁊ hoc sequitur ⁊ certe est idem iuris secundū p̄dicta tene primam lecturā positam in glosa quia vera.

¶ Rubrica cōmunia prediorum tam rusticorum ꝙ̄ vrbanorum.

Edificia. Nota ꝙ seruitus non potest deberi nisi a prędio.b.d.

De aqua. Jus hauriendi vel ducendi aquam ex flumine per castellum non est seruitus ꝓprie sed in hoc iure tanq̄ in seruitute quis tuebitur.b.d.

Caueri. Post monumentū constructum non potest limitari mensura vel numerus sepeliendo⁹.b.d.

Prop̄ium. In contractibus est locus iuri non decrescendi.b.d.

Si quis duas. In tradendo potest quis facere vt prędium quod traditur seruiat ei qō retinetur vel ecōuerso.b.d.

¶ Si quis partem. Tradendo partem pro diuiso potest vnam partem alteri seruam facere.b.d.

¶ Item si duo homines. Plures tradendo simul vel separatim idem efficere possunt ꝙ vnus solus insolidum dominus secus si pro parte dominus fuerit.b.d

Si in venditione Si aliquis dixerit rem venditam esse seruam simpliciter potest quam vult seruitutem imponere. secus si respectu certe persone. Item si hoc dixerit dubitans de seruitute iam cōstituta.b.d.

In tradendis Qui vult seruitutes excipere debet eam certam excipere.b.d.

¶ Interponitur. Domus vel p̄dium medium non impedit seruitutem constitui si postea acquiratur ⁊ si medium desinit seruitus nō extinguitur sed interpellatur hoc dicit.

Si cum duas Si duobus eodem momento diuersar⁹ rer⁹ fiat traditio nō valet seruitus alteri imposita. secus si separatim tradantur.b.d.

Si ei. Sēdita hereditate seruitutes cōfuse aditione debent restitui.b.d.

Quicquid. Venditor rei vendite debet nominatim seruitutem excipere ⁊ nō valet exceptio generalis.b.d.

Refectionis. Concessa seruitute

videtur concessa esse omnia sine quibus seruitute uti non potest ⁊ sicut quis non potest facere contra seruitutem ita nec contra ea que ei tacite accedunt. b. d.

Venditor. Potest quis se ⁊ suos heredes obligare ne in certa parte maris piscare liceat non tamen erit seruitus realis. b. d.

Si constat. Id qđ nostrum est absq; facto nostro a nobis auferri nō potest nisi in contrarium sit consuetudo. b. d.

Qui per certum. Per eundem locum potest seruitus pluribus constitui. hoc dicit.

In testamento. Potest etiam seruitus rustica vel urbana testamēto constitui. hoc dicit.

Si precario. De eo quod quis precario habet in tuo nō est locus interdicto de precario nec seruitus videtur imposita de eo vero quod p̄cario habet in suo loco mihi seruienti habet locum interdictum de precario ⁊ si donatum fuerit videtur seruitus remissa. hoc dicit.

Receptum. Si plures domini separatim constituunt nouissima constitutione confirmatur seruitus nisi mutatio contigerit in persona constituentis vel acquirentis vel alterius ex socijs. b. d.

¶ Rubrica si seruitus vendicetur vel ad alium pertinere negetur.

Actiones. Hec seruit. Breuiter confessoria ⁊ negatoria cōpetit domino ⁊ non alij. b. d.

¶ Recte. Fructuarius habet facultatem eundi per fundum dñi per quem ibat dominus non iure seruitutis. b. d.

¶ Pomp. Fructuario competit iudicium possessorium p̄o seruitute siue ipse fuerit in possessione siue non. b. d.

Loci corpus. In confessoria ⁊ negatoria habetur ratio interesse agentis. hoc dicit.

¶ Si fundus. Hec actiones competunt cuilibet ⁊ contra quemlibet ex dominis insolidum sed si darentur ad interesse haberetur respectus ad interesse agentis tantū hoc dicit.

¶ Si quis mihi. Confessoria cō petit contra eum qui reficere impedit sicuti contra eum qui seruitutem negat. b. d.

¶ Competit. Non potest quis excipere de iure tercij quod non est exclusiuū iuris agentis. b. d.

¶ Hec seruitus. Media domus depressa non impedit seruitutem deberi a domo ulteriori sed media eleuata seruitus interpellatur. b. d.

Et si forte. Sciendum. Iste actiones cōpetunt etiam possidenti seruitutem ⁊ quasi possessio dicitur si domus detinetur depressa secus si fuerit eleuata. hoc dicit.

¶ Etiam de seruitute. Dic iurisconsultus vsq; ad legem Sicuti ℔. Aristo tractat solum de seruitute oneris ferendi ⁊ tigni īmittendi ⁊ breuiter p̄o seruitute oneris ferendi competit hec actio etiam vt reficiatur paries qui debz sustinere onus que actio est in rem ⁊ competit cuilibet ex dominis insolidum sicut in alijs seruitutibus. hoc dicit.

¶ Veniunt. In hac actione veniūt fructus. Item paries potest effici melior non deterior. b. d.

Harum. In hac actione per officium iudicis fit restitutio rei etias p̄stat cautio ⁊ contra non parentem iuratur in litem. hoc dicit.

Sicuti. Quando paries seruiens reficitur fultura ne domus dominans corruat ad dominū eius pertinet. b. d.

¶ Competit mihi. Actio confessoria competit p̄o seruitute tigni immittēdi in qua dñs non cogitur reficere parietem

¶ in hoc differt a seruitute oneris ferendi. vide Bar.

¶ Sed si queritur. Si tigna sunt immissa dicitur quis esse in quasi possessione seruitutis si non dicitur aduersarius esse ¶ quasi possessione libertatis. b. d.

¶ Aristo celerio. Dominus partis inferioris non potest in superiores iure seruitutis fumum immittere ¶ dominus partis superioris non potest in inferiores immittere aquam nisi aliud actum sit ¶ pro his competūt iste actiones ¶ etiam interdicta possessoria. hoc dicit.

¶ Apud pomponium. Non valet pactum quod alicui facere liceat quod de iure cōmuni facere poterat secus si de iure cōmuni facere non poterat. b. d.

Si eo loco. Natura confessorie est vt per eam destruatur quicquid est factū cōtra seruitutem debitam sed si edificius ius seruitutis extinxit de dolo agitur. b. d.

¶ Qui latiore. Per vsum seruitutis partis retinetur seruitus tota. hoc dicit.

Si quis. In prescriptione seruitutum realium non requiritur titulus. b. d.

¶ Agi autem. Confessoria competit contra quemlibet qui vsum seruitut impedit. hoc dicit.

An vnus. Vnus ex socijs potest aliū edificantem impedire iure actionis non iure seruitutis. b. d.

Egi ius. Negatoria cogitur victus cauere ¶ in futurum seruiturte non vitatur. hoc dicit.

Fistulas. Nō potest quis habere canale in suo per quod aqua proyciatur in alieno. hoc dicit.

Si cum meus. Qui tigna immittit vltra cū statutū sit actione negatoria tollere cogetur. b. d.

Altius edes. Si administrator minoris faciat contra debitam seruitutem tenetur tutela ¶ etiam competit confessoria. hoc dicit.

Si ate. Ex titulo ¶ quasi possessione seruitutis consequitur quis actionem ¶ exceptionem. b. d.

Si quando. Si edificium vicini super meum inclinatur per negatoriam actionem tollere cogitur. b. d.

¶ Cum in domo. In loco qui debet seruitutem nihil faciendi non possunt fimi vel edes excrescentes poni. b. d.

¶ Secundum cuius. Non licet iuxta parietē alicuius aliqd ponere per quod paries deterior fiat. b. d.

Is cuius. Legitur duobus modis secundū veram lecturā hoc dicit. Qui agit cōfessoria pro seruitute ¶ interesse ratione contumacie mittitur in possessionē omniū bonorum a qua non recedit nisi fuerit integra satisfactio. hoc dicit. vide Bar. ¶ ibi pulchrus istius legis repetitionem.

Si de cōmuni. Sententia lata cōtra vnum ex socijs non preiudicat ceteris si eius culpa acciderit. secus si dolo. b. d.

Testatrix. Qui legat rem videtur velle vt ei concedatur seruitus per alias rem ipsius propriam pro vt ipse vtebatur. hoc dicit.

¶ Plures. Predium vniuersitatis potest seruire predijs singulorū ¶ ius seruitutis transit cum predio dominante quocunq; titulo concedatur nisi specialiter fuerit exceptum. hoc dicit.

Si aqua. Potest agi vt aqua inueniatur ¶ inuenta ducatur. b. d.

¶ Rubrica Quemadmodum seruitus amittatur.

¶ Seruitus. Seruitus retinetur per quemcūq; utentem nomine fundi. b. d.

Iam satis. Si ego via. Via indiuisibilis est 7 ideo vel tota amittit vel tota retinetur sed si de vna fiant due potest vna amitti 7 alia retineri 7 econuerso. boc dicit

Si sic constit. Seruitus que nō habet quotidianū vsum non vtendo amittitur constituto tempore. b. d.

Si stillicidij Qui permittit edificari in loco seruienti ius seruitutis amittit. boc dicit.

Is qui. Per vsum partis loci seruientis vel partis loci dominantis tota seruitus retinetur. boc dicit cum se.

Si cōem. In indiuiduis retinet quis per socium quod per se non potest b. d.

¶ Si is qui. Qui vtitur alio tēpore q̄ quo sibi debetur seruitus seruitutem non vtendo amittit boc. dicit.

Is cui. Qui vtitur seruitute plus debito seruitutem retinet b. d.

¶ Species. Si resoluatur ius concedendi resoluitur ius seruitutis cōcesse. boc dicit.

Qui fundum. Seruitus retinetur per quemcunq; vtentem etiam per aquā naturaliter currentem b. d.

Si quis ex fundo. Medius locus non seruiens seruitutē interpellat non extinguit et ideo ante finitum tēpus prescriptio potest reltaurari b. d.

Si locus. Si fundus flumine occupatus per alluuionē restituitur seruitus reltituitur. boc. dicit.

Si cum seruitus Redemptione vnius ex fundis seruitus non extinguitur via debita per alios. boc dicit.

Aquam. Si per eundem riuum aqua ad plura predia ducitur plures seruitutes sunt et potest vna amitti altera remanēte et quod vnus perdit alteri nō accressit. boc dicit.

Labeo ait. Qui perdit principale perdit accessorium. boc dicit.

Si quis. Tempus negligentie antecessoris coniūgitur cū negligentia successoris. boc dicit.

Si cum ius. Non prescribitur libertas in vrbanis seruitutibus factum domini p̄ dij seruientis interuenit boc dicit.

Si partem. Actio personalis p̄ seruitute non tollitur tēpore quo amittitur seruitus constituta. Item sola promissione inter viuos seruitus non constituitur sed legato sic aditione secuta nec potest repudiari si ad alium transitum fecerit. b. d.

Sius. Per quemcūq; nomine fundi vtentis seruitus retinetur. b. d.

Seruitus. In prescribenda seruitute requiritur p̄ bona fide quis vtatur iure seruitutis. boc dicit.

¶ Explicunt casus breues octaui libri. ff. veteris.

¶ Incipiunt casus breues noni libri. ff. veteris.

Rubrica si quadrupes pauperiem fecisse dicat.

Si quadrupes.

¶. Cum arietes. Nota ¶. pro statutis que loquūtur de aggressu 7 insultu ꝙ ille dicitur facere insultum qui promouit se de loco ad locum l. Is qui aggressionē. C. ad legem corne. de sicca.

¶ Plane si ante litem.

Facit ꝙ qui tenetur cappones debz eos dare vivos ad qō lex Qui dominē. i. de solu.

Rubrica ad legem aquiliam.

Item mela. Si plures.

Ex pluribus qui homicidio interfuerunt ille tenetur aquilia cuius ictu quis periit 7 si non apparet omnes tenentur 7 vno soluente alter non liberatur in pena. sed si ex intervallo plures percusserint vltimus solus de occiso tenetur. si omnes simul. equaliter tenentur. hoc dicit.

Si dominus seruum Hoc quod dicit ꝙ tenetur bonefidei possessori intelligo eo casu quo publiciana competit contra dominū alias non.

Quemadmodū protectum. Non possum mea autoritate tollere quod spra meum pendet. sed quod in meo est. b. d.

In lege. Hec lex legitur in glo. trib⁹ modis. prima lectura 7 vltima est notabilis. media nihil valet. Fm primam hoc dicit. Si de presenti aliquid est factū culpa 7 damnū spectatur de futuro statim fit condemnatio. sed differt exactio. hoc dicit. Scōm tercias hoc intendit. secundā obmitto. testes ex parte actoris possunt recipi lite non contestata quando statim non potest agere 7 suspicatur de morte vel absentia testium. b. d.

In lege aquilia. Si deletum habet tres lecturas. Prima ꝙ conditiōe pēdente agitur aquilia. Secunda est ꝙ condicione existente. Tercia est ꝙ non agatur aquilia. vide Barto.

Rubrica de bis qui deiecerunt vel effuderunt.

Pretor ait. Nota ꝙ debet emendari damnū per bominem contractum.

¶ Hec verba. Nota ꝙ si alicui abscindantur vestes an dicatur facta iniuria in personam de quo dic vt in lege Locatio. ¶. Quod illicite. i. de publicē. Nota bñ Bar.

¶ Habitatores. Nota qualiter qs dicatur habitator quod facit ad multa. vide Bar.

Rubrica de noxa actionibus.

In delictis. Si extraneus

Qualitas verbi significat fm proferentem tantum. hoc dicit.

¶ Si detracta. Absolutione facta ex maleficio non potest quis agere conditionē alterius qualitatis. Item qualitas non alterat 7 potest addi 7 detrahi pendente lite. hoc dicit.

¶ Si ex duobus. Nota ꝙ aliud est scire 7 aliud iubere nota glo. bene.

¶ Pretor ait Nota ꝙ quis cogit respondere positioni sue que delictum continet. b. d.

Et generaliter.

¶ Si condemnatus.

Nota ꝙ quando filius delinquit potest fieri executio in peculio aduenticio licet habeat pater vsufructus dixi in l. Si finita. ¶. Si de vectigalibus. ĵ. de damp. infec.

Explicīt casus breues libri noni. ff. veteris.

¶ Incipiunt casus breues libri decimi ff veteris.

¶ Rubrica finium regundorum.

Nec actio Sed ⁊ si quis Nota ꝙ vbicunq; quis non paret iudici potest deferri iuramentum in litem ad quod lex Qui restituere. ſ. de rei ven.

¶ Si dicatur. Ciuilis ⁊ criminalis non possunt simul ꝓponi lege Interdū. ſ. de publi. iudi.

¶ Hoc iudicium. Nota textum qualiter dicantur vicina ⁊ qualiter dicantur vicini de quo dixi in lege Tercius. ſ. de aqua plu. ar. quod notatur ꝓ statutis. vide Bartolū.

¶ Rubrica familie berciscunde.

Si heres. Qui putatur esse heres in solidum prodest eius victoria ei ad quem apparet hereditatem pertinere. b. d.

Alienationes. In iudicijs prohibētur res alienari mota controuersia vt hic in glo. alienatione voluntaria. secus in alienatione necessaria. hoc dicit.

Hijs consequenter. Contra agētem familie berciscunde non potest obici ꝙ hereditas ptinet ad fiscum quia ipe est indignus per coheredem. b d.

Si filia. Qui onera matrimonij sustinuit dēt dotem percipere. b d.

In hoc iudicio. Snīa non potest ꝓ parte valere ⁊ ꝓ parte nō valere. b d.

Fundus. Fundus in quo est locus religiosus venit in diuisionē loco religioso excepto. hoc dicit.

Que pater. Ea que sūt diuisa in vita veniunt et dividenda post mortem.

Si pater. Cō vni ex heredibus obuenit ex diuisione si est obligatū ab omnibus venit luendus. hoc dicit.

Seruos. Extimatio que fit tempore diuisionis non facit repetitionem.

Pomp̄. Inter patrem et filiū ex causa dotis cadit donatio. hoc dicit.

Cum putarem Hec exceptio tibi non competit ius agendi non potest opponi post sententiā nec reddit iudicem retro nullum ⁊ solutum auctoritate sententie non repetitur. hoc dicit.

Qui familie. Verba enunciatiua ꝓpter aliud immissa vim irrevocabilis cōfessionis non habent. b d.

Ex parte. Qui obtinet in causa cōmuni repetit expensas ꝓ rata.

¶ Intestato. Quo ad collationem testatus videtur decedere qui in codicillis d omnibus bonis disponit.

Filius. Debita contracta per vnum ex fratribus cōmunem hereditatem possidentibus non veniunt de cōmuni soluendo. b. d.

¶ Duos. Perempto principali facto testatoris perimitur accessorium.

Quedam mulier. Causa nullitatis pertinet ad iudicem appellationis qui potest sententiam ꝓ parte confirmare ⁊ ꝓ p te nullam pnuntiare. b. d.

Alienationes. In iudicijs phiben tur res alienari mota controuersia vt hic in glo. alienatione voluntaria secus in alienatione necessaria. b. d.

Qui erat. Qui vendit ex necessitate officij non tenetur duplum pmittere de euictione sed si pmiserit de euictione tenetur. hoc dicit. Nota ꝙ ad officium iudicis pertinet cognoscere eos qui succedūt defuncto

qula sepelire eum tenentur. Item nota q̃ subtrahens hereditarias rem vt defunctus sepeliatur nõ tenet vendere.

Rubica. Cõmuni diuidũdo

Nibil. Nota q̃ si eimus simul vnã rẽ q̃ in ea re dicimur esse socij tene mẽti ⁊ nota

¶ Explicunt casus breues libri decimi. ff. veteris.

¶ Incipiunt casus breues libri vndecimi. ff. veteris.

De interrogatorijs actiõibus

QSotiens primo ponit dictum. secundo illud limitat. tercio dicit de quo iure poterit fieri interrogatio. quarto vbi.

Si defensor Illud quer. Nota q̃ non cogitur quis dicere q̃ sit heres ex testamento vel ab intestato nisi per hoc impediretur deliberatio aduersarij. Item nota q̃ ille qui est heres per mediam psonam nõ cogitur dicere in libello an per mediam psonam sit heres nisi per hoc deliberatio aduersarij impediret. Ites nota q̃ index potest summarie cognoscere vtrũ positio sit pertinens vel impinens. b. d.

De etate Si cum esset. Nota quẽ puniri de mendatio. b. d. Nota q̃ quid sit mendatium aduerte.

Qui tacuerit. Tacens quo ad sui cõmodum habetur pro negante ⁊ insolidum cõuenitur. b. d.

Quod aũt ait. Non videtur respondere qui ad interrogata nõ respondet

Nibil. Nota q̃ responsio talis. credit put apparet manu talis notarij. nõ valet quoniã incertũ reddit nisi illud factũ esset penes interrogantem sed si dicit non credit nisi contrariũ appareat tunc valet.

Ex causa succurri. Ex causa veri erroris põt quis suã cõfessionẽ reuocare

Qui iusto errore. Erronea confessio etiam post litem contestatas potest reuocari ex causa iusti erroris secus si fuerit dolo vel lata culpa quia ante litem contesta tam potest reuocari indistincte nisi captio sit actoris. b. d.

Confessionibus. Confessionibus est standum quibus ius vel natura non repugnet. hoc dicit.

Si seruus. Quanq̃. Nota quid sit quãdo fit translatio de vno tẽpore in aliud requirunt extrema abilia.

Qui ex parte. Si ille qui alium vt principalem defendit non est soluendo in alium restituitur actio.

Si filius. Nota q̃ quando non tenet iudicium contumax in respondendo non potest haberi pro confesso. b. d.

Qui seruum. Si ex mutatione persone conuente nõ mutatur causa agendi vnius confessio ⁊ solutio vtrũq̃ liberat debitores secus si ex hac causa agẽdi mutaretur nisi vt eum defenderet interuenit. b. d.

Procuratore. Responsio facta in iudicio non pũdicat respondenti nisi respectu interrogantis nota bene.

¶ Rubica de quibus rebus ad eundem iudicem eatur

Si inter plures. In causis cõnexis plures licet diuersi fori cogũtur apud eundem iudicem litigare. b. d.

Rubica de seruo corrupto

Ait pretor. Quod autem Nota q̃ recipere dicitur quis aliquẽ quando aliquẽ abscondit ꝛ dando sibi potũ vt cõmessionem non. qõ facit pro statutis que dicunt q̃ si quis receperit malefactorem puniatur vel bannitum vide ea que dixi in lege. Non solus. C. Proculus. J. de in rem. de quo feci vnam magnã repetitionẽ. Bar.

¶ Bÿs consequenter.
Nota pro illo quod dicitur de interesse rei quoniam interesse dicitur quod sequitur rem ad quemcūqꝫ vadat nota bene.

¶ Rubrica de seruis fugitiuis.

Is qui fugitiuū. Nota ꝙ ei q recipit fugitiuū parcitur si eus reddat infra. x. dies secus in furto vt l. Que ea mente. ff. de furtis. Item notatur ꝙ pro inquirendo fugitiuū potest quis ingredi domū alterius de licentia iudicis eo inuito secus si pro alio furto vt hac glo. Ita tenet cy. C. e. l. si requirendi ad qō l. omnes. C. de aqueductu libro. xi. Item notatur ꝙ quis potest esse nuncius in ꝓpria re ⁊ pōt portare litteras ad sui vtilitatem vt l. eum quē. ff. de furtis.

¶ Rubrica de aleatoribus.

Pretor ait. Nota istam legem. nam in vno casu requiritur certum tempus ⁊ certus locus in alio nō nam verberari vbiqꝫ potest vbiqꝫ furari non potest nisi tempore quo ludit̄ vnde si fur vult se excusare debet probare ꝙ tempore ludi furatus fuerit. vide Bar. plenius.

¶ Rubrica Si mensor agri falsum modum dixit.

Vel per litteras. Nota ꝙ mensuratio potest renūciari per nunciū vel per literam. Item nota ꝙ quis potest alīq cōmittere vt mensuret.
Si duobus. Nota ꝙ competit actio illi qui mensurat.
Vel cuius. Nota ꝙ facit ad questionem tu scis ꝙ iudex vel arbiter male iudicādo facit litem suam quid de arbitratore casus est hic ꝙ sic ⁊ idē ō ꝓsencta. ff. de ꝓsenct̄

¶ Rubrica de religiosis et sumptibus funerū.

Locum. Nota ꝙ verbum alienū intelligitur ratione dominij.
Si scriptus. Nota ꝙ quis sepeliendo defunctum non videtur se gerere pro herede.

¶ Expliciūt casus breues libri vndecimi. ff. veteris.

¶ Incipiunt casus breues libri. xij. ff. veteris.

¶ Rubrica de rebus creditis et si certum petatur.

Bene. Ad cognitionem specialium debet precedere cognitio generis sed verbum credendi ⁊ verbum rei sunt generalia ideo hic a pretore premittunt̄ in rubrica. hoc dicit. l. prima.
Mutuum. Jurisconsultus in l. precedenti exposuit verba rubrice vez quia edictū tractabat de mutuo ideo hic incipit tractare de mutuo. Mutuū contrahitur cū spe recipiendi non id quod datur sed idem genus ⁊ consistit in bÿs que constant ponderе numero vel mensura ⁊ debet in accipientem transferre dominiū. b. d. vsqꝫ ad ¶. creditū
¶ Creditum. Creditum differt a mutuo vt genꝰ a specie quod quatuor probatur exemplis. hoc dicit.
Cum quid. Ista est notablis lex qō agitur tacite pro expresso habetur ⁊ tacite agi videtur vt eque bonū reddatur. b. d.
Si quis nec causam Si depositū fiet gra recipientis ad eū spectat periculū.

Res pignoꝛi. A fure ⁊ malefidei poſſeſſoꝛe res condici poteſt quod tribus pꝛobatur exemplis.b.d.

Quod te. Ita eſt ſolennis lex ad debitoꝛem ſpeciei poſt moram pertinet periculum interitus.b.d.

Certum eſt. Illud eſt certū quod apꝛaret quid quale quantū ꝓe ſit,b.d.

Omnia. Mutui datio poteſt ſuſpendi in euentum conditionis expꝛeſſe vel tacite. hoc dicit.

Certi conditio. Famoſa eſt hec lex ⁊ difficilis in tex.ſed bene gloſata.certi conditio competit ex omni contractu vel quaſi ex omni malefacto vel quaſi ſiue quōcunq;. hoc dicit vſq; ad ℭ.Quoniā.

¶ Quoniam igitur.
Inutilis ſtipulatio non impedit actionem oꝛiri ex vtili numeratione.b.d.

¶ Si nummos. Numerando pecuniam noſtram noīe abſentis ⁊ ignoꝛantis ei queꝛitur actio.b.d.

¶ Depoſui. Debitum ex vna cauſa poteſt conuerti in cauſam mutui ſola contrahentiū voluntate etiā ſine vſu pecunie niſi de vtendo fuerit actum.hoc dicit cum lege ſequenti.

Rogaſti. Pecunia redacta ex venditione rei mee de partium voluntate ſtatim in mutui cauſam conuertitur ⁊ periculū rei tradite ad vendendum vt pꝛecio quis vtatur pertinet ad tradentem ſi eam venalem habeat alias ad accipientem.b.d.

¶ Si tibi dedero. Obligatio mutui re contrahitur ideo non poteſt contrahi vltra q̄ ſit datum ſed in minus ſic, hoc dicit cum gloſa.

¶ Si fugitiuus. Si mutuat ſeruus qui habet domini volūtatē contrahitur mutuū alias ſecus ſed reconciliat conſumptione ſecuta.b.d.

Si a furioſo. Licet ab inicio nō trāſferatur dominiū tamen conſumptiōe ſecuta reconciliatur mutuū creditoꝛe furante.b.d. cum pꝛincipio l.ſe.

¶ Si ſeruus cōmunis.
Ex mutuo facto per ſeruum cōmunem queꝛitur actio dominis pꝛo dominica poꝛtione ⁊ ſi cōmunis pecunia debitoꝛi mutuetur pꝛo parte mutuātis mutuū contrahitur.b.d.ſumma aliter ꝓpter cōmunē vtilitatem cōmunis pecunia dꝛiditur numero licet coꝛpoꝛa dicantur eſſe cōmunia.b.d.

Si filius. Ex quibus caſibus dominio tranſlato naſcitur conditio ex eiſdem naſcit ab inicio dominio non tranſlato cōſumptione ſecuta.b.d.

Singularia. In mutuo pecunie ſunt quedam ſingularia contra regulas mutui quia iubendo debitoꝛem tibi ſoluere vel debitum a te ex vna cauſa in cauſam mutui conuertendo mutuū contrahitur licet nō fit de meo tuum.b.d.

Socius tuus. Pecuniam tuam alteri debitam poſſes mutuare ſed alienā non ſine domini voluntate.b.d.

Cum filius. Filio qui eſt in ſtudio de equitate ſubuenitur vt agat licet patri actio competat.b.d.

Si ego. Error in ſpecie contractus impedit contractum ⁊ dominꝝ tranſlationem que reconciliatur cōſumptione ſecuta ⁊ quo ad dandam petitionē ſeu actionem inſpicitur animus recipientis quo ad dandam exceptionem inſpicitur animus dantis.b.d.

Non omnis. Actus numerationis non operatur vt obliget vltra intentionē cōtrahentium.b.d.

¶ Si pupillus. Conſumptione facta per recipientem vel per aliū mutuū ⁊ ſolutio reconciliatur.b.d.

Si tibi pecuniam. Donatio in qua aliquod pactum apponitur ⁊ pecunia que aliqua ipontanea voluntate non creditur nō dicitur ꝓpie donatio vel creditū de rigoꝛe ſed de equitate ſecus.hoc dicit.

Quidam extimauerunt.
Creditoꝛ tenetur debiti confeſſati ptē recipere de parte vero dubia litigare.b.d.

Vinum. Extimatio vini debiti incipit creſcere a tempoꝛe moꝛe ſm vnam lecturam

vel a tempore contestationis fm aliam 7 habet consideratio loci vbi debet solui vel vbi petitur. hoc dicit.

Si eum seruum. Nota teneris mihi ad restituendū quod ex re mea ad te peruenit facit. ff. e. l. si 7 me 7 ticiū. b. d.

Si quis certum. Ex stipulatione continente certum oritur certi condicio. hoc dicit.

Creditor. Mutuans in rei refectione habet priuilegium. hoc dicit.

Si pecuniam. Per procuratorem queritur actio militi sicut per tutorem 7 curatorem minori. b. d.

Ciuitas. Ex mutuo facto administratori conuenitur ciuitas si est in eius vtilitatem conuersum alias ipse administrator. hoc dicit.

Creditor. Qui accipit pignus nō idoneum non renunciat personali actioni. b. d.

Si institutorem. Ex contractu institutoris cōuenitur dominus sicut ex contractu procuratoris. b. d.

Qui pecuniam. Qui spe future numerationis promisit habet necesse recipere. hoc dicit.

Cum fundus. In actione stricti iuris veniunt fructus 7 accessiones a tempore litis contestate. b. d.

¶ Seruum tuum. Ex equitate causa euitādi circuitus datur conditio ei cū quo negocium non est gestum 7 si dominus approbat contractus serui eius nomine tenetur insolidum si reprobat de pecul. o. hoc dicit.

Si et me et ticium. Si res mea ad te puenit nec est causa quare apud te debeat remanere eam certi conditione 7 sine causa condicam. b. d.

Principalibus. Officiales nō possunt contrahere consubditis nisi sint perpetui vel ad eor necessitatem. b. d.

Periculum. Si debitorum nomina efficiuntur deteriora periculum pertinet ad administratorem culpabiliter differentem. hoc dicit.

Pecuniam. Stipulatio conditionalis precedentem puram suspendit 7 eam nouat in conditionis euentum. b. d.

Cum ad presens. Conditio de presenti vel de preterito nō suspendit secus in cōditione de futuro. b. d.

Lecta. Etiam in contractibus stricti iuris pacta incontinenti apposita insunt vt nouam pariant 7 veterem infoment actionem ex vi exceptionis impediunt moram 7 stipulationem vsuras propter moram secus in stipulatione vsuras propter stipulationem. b. d.

Eius qui in prouincia. Difficilis 7 subtilis est hec lex ignorantia citra id quod extinguit mādatum excusat debitores soluentes 7 quod quis non facit vt heres non venit in fami. herciscun. iudicium. Item mutuum non contrahitur si dominium in accipientem non transfertur nec obligatio accessoria. Item si stipulatio conferatur nominatim in personam mortui domini est nulla si non nominatim acquiritur hereditati iacenti vel coheredibus ignorantibus. secus in scientibus hoc dicit tota lex quam nota bene.

Si ego decem. Qui promisit in defectum alterius petitione facta a primo non liberatur sed exactione idem econuerso. hoc dicit.

¶ Labeo. Impersonalitas circa verbum executiuum obligationem non viciat 7 tunc dando fideiussorem idoneum liberatur. hoc dicit.

¶ Rubrica de iureiurando sine voluntario.

Maximum. Iusiurandum inductum est ad lites finiendas. hoc dicit.

Jusiurandū dicitur hic q̄ iuramentum est spēs transactionis ⁊ sic transactio est genus.

Ait prętor. Juramento prestito aduersario deferente iurandum est in omnibus quo ad ipsos litigātes. secus quo ad extraneos. b. d. vsq̄ ad ℊ. Jurari.

¶ Jurari. Jurari debet eodem modo quo defertur dum tamen sit modus licitus ⁊ posteq̄ est iuratū habet p̄ro vero. b. d. cum l. se. vsq̄ ad ℊ. f. b. d.

Non autem.

¶ Sed neq; Juramenti delatio intelligitur vt in continenti iuretur vel remittatur sed si obmittatur p̄ro non delato habetur ⁊ remittere est volenti iurare iurati gratiā facere. b. d. cum l. se.

Ait prętor. Ex iuramento oritur exceptio reo ⁊ eius successori etiam in rem que exceptio impedit cōtestationē nisi requirat altiorem indaginem. b. d. cum p̄n. l. nam ⁊ postea nota q̄ appellatione rei continetur pars

Nam et postea. Nota q̄ exceptio iurisiurandi impedit contestationem

¶ Jureiurando. Ex iureiurādo oritur actio ⁊ exceptio ⁊ habetur p̄ro veritate

¶ Si damnetur. Sententia valet post iuramentū etiam si sit contraria. b. d

¶ Si is qui. Juramētum habet vim contestationis ⁊ act̄. perpetuat. b. d.

¶ Si minor. Iste est multum notabilis. ℊ. quādo alicui per officiū iudicis subuenitur ad aliquid rescindendum potest illo vti etiam excipiendo vel replicando eodē tñ modo ⁊ ī. eadem tpa. ī. que poterat agēdo

¶ Sed et si quis Cui contra iuramentum subuenitur per actiones subuenitur per exceptionem ⁊ replicationē. b. d.

Si petitor. In reali iuramento actori paritur actio reo exceptio ⁊ si iurauerit rē suam esse actio in rem. Idem in personali vt mixta. b. d. cum se.

Sed si possessori.

¶ Item si iurueris Summauit cum p̄cedentibus vel aliter verba iuramenti si non possunt stare fm ꝓpriam significationē fm improp̄riam intelligūtur. b. d.

Si tamen mul.

Si duo patroni. Lex ista est difficilis ⁊ multum intricata legitur in glo. ī. modis fm primā. b. d. Si vnus ex patrōis excludatur iureiurando non prodest alteri nō deferēti sed faceret p̄sumptionē p̄ro eo qui se insolidum diceret esse patronū. b. d.

Julianus. Ista lex legit duobus modis in glo. vno modo extra glo. fm primam lecturam. b. d. etiam ei qui p̄scripserat ex iuramento cōpetit actio vtilis. b. d. Secundū secundā. b. d. post iuramentū p̄scriptio cois non impedit actionem vtilem. b. d.

Idem iul. Quando iuratur super facto tollitur omnis actio que potest oriri ex illo facto. Item iudex non debet admittere impertinētes articulos nec sup̄ eo quod est iam desciſum vel responſum aliquis interrogetur. boc dicit.

Si quis iurauerit. Ex iuramento formaliter p̄stito dat actio vtilis ex eo cōtractu cuius formam continet iuramentum. boc dicit.

Marcellus. Quādo iuratur super contractu tunc competit vtilis ex eo contractu quando competeret si vere cōtractus intercessisset.

Si quis iurauerit. Qui iurando per principem deierat fustibus castigatur. boc dicit.

Quotiens. Juramentū veritatis patrono vel parenti non remittitur. b. d.

Ad personas egregias.

Ista lex seipsam summat.

Si patronus. Non cogitur quis iurare sup actione que otra eum nō pōt ꝓponi Item patrono remittitur iuramentū calūnie

Jusiurandum quod ex conuentione. Juramentum conuentionale non potest deferri. b. d.

Pupillus. Pupillus sine tutore non potest iusiurandum deferre tutori sine pupillo sic vel breuius qui non potest alienare nō potest iuramentum deferre. hoc dicit.

Procurator. Procurator potest iuramentum deferre. si habet generale cum libera vel speciale mandatū vel est in rem suam alias secus etiam si caueret de rato propter dubiū de mandato. h. d.

Seruus. Seruus et filius in causa peculiari potest patri ⁊ domino prodesse ⁊ obesse in causa non peculiari potest prodesse ꝛ obesse nequit. h. d usq; ad l. Qui iurasse.

Qui iurasse In principio nota ꝙ inspicitur conditio persone iurantis. h. d.

Si pater. Iuramentū patris sup obligatione pdest filio secus si iurauerit nihil esse in peculio. h. d.

Iurisiurandi Nota ꝙ iusiurandum pficiscitur ex conuentiōe ⁊ sic apparet ꝙ tollit obligationē naturalē quia habet cōsensum vt. ff. e. l. ij. facit. j. de peculio l. de positi. C. j.

Suobus.

A fideiussore. Iuramentum fideiussoris prodest reo principali si iuratū est super re secus si super persona. h. d.

Si ei qui. Iuramentū fideiussoris de iudicio sisti prodest principali. si agendo contra principalē veniretur contra iuramentum fideiussoris alias secus. h. d.

Si ex duobus. Iuramentum vnius ex reis debendi prodest alteri.

Exceptio. Ex iuramento oritur exceptio contra omnem actionem que oritur ex eadem causa super qua iuratum est. hoc dicit.

Si quis iurauerit. Ad remotionem speciei nō sequitur remotio generis. h. d. cum se.

Que iurauit. Exceptio iurisiurandi obstat si agatur aliqua actione in qua venit examinandū quod in prima erat descisum alias secus. h. d.

Item pomponius.

Item cum ex edicto. Posteriori iuramento etiam contrario primo standum est. h. d. cum l. se.

Cum qui. Qui in vno grauat in alio releuatur ⁊ econtra vel melius quando vnū grauamen est causa alterius cōmodi sublato grauamine cessat cōmodum. h. d.

Si iurauero. Per iuramentum non potest deberi res que nō est nisi ante interitum mora precesserit. h. d.

Si mulier. Si iuratur super iure obligationis tollit oīs exceptio que obligationē perimit si iurat sup facto tollit oīs exceptio p quā factū redderet nō vez secus in his que cōpetunt facti veritate manente. h. d.

In popularibus. In actionibus popularibus iuramentū preiudicat omnibus nisi fuerit collusum sicut sententia. hoc dicit.

Si libertus. Statur iuramento quo quis se non esse libertū iurauit. h. d.

Admonendi Sententia lata p̄ testa falsi iuramenti necessarij retractatur ꝓpter instrumenta de nouo reperta. secus in iuramēto voluntario vel iudiciali. h. d.

Qui pro salute. Si non est legitime iuratū iterum est iurandum. h. d.

Jus iurandum. De omni re potest iusiurādus deferri ⁊ ille cui defertur ex causa potest petere tempus ad deliberandum.

Defensor. Defensor ciuitatis potest deferre iusiurandū si ei est mandatum. hoc dicit.

Qui iusurandum.

C. legitur clare ⁊ colligit tria nota. primo ꝙ iuramentū calumnie potest tacite remitti de q̄ in l. ij. C. sed quia C. de in. ca. dic hodie potest obmitti non remitti extra de in. ca. c. primo libro sexto. Secundo nota olim pluries iurabatur hodie semel tantū quod intellige in bijs que emergunt post litem contestatam nam tunc prestatur vniuersale. in bijs que p̄stantur ante iura antiqua remanēt incorrecta. Tercio nota glo. super. C. e.

¶ Procur. Procur. vel defensor iurare non cogitur hoc. dicit.

Si non fuerit. Nota q̄ ille qui defert iuramentum non potest penitere postq̄ alius dixit se nolle iurare.

Si quis cum debitor.

Ex pacto collato in condicione iuramenti secuto iuramento sequitur exceptio. b. d.

Creditore. Si reus iurat ex causa que personas tantum ab obligatione eximit fideiussori non proderit. secus si iurat super contractu quod videtur facere in dubio. hoc dicit.

¶ Sed si actione. Ex iuramento defensoris queritur exceptio defenso7 ei cui quereretur si defensor iurasset idem in re iudicata. b. d.

¶ Rubrica de in litem iurando.

Rem iudicatam. Hec lex legitur duobus modis. Fm primū dic q̄ non debemus inspicere quod euenire potest si res non est ad id naturaliter destinata. b. d. Secū do modo legitur in glo.

Interdum. Ista lex potest continuari cum precedentibus 7 erit. ¶. interdum vel potest continuari 7 non erit. ¶. interdum tamē si est ¶. hoc dicit contra dolosum iuratur in litem non contra culposum. b. d.

Nummus. In bis in quibus non cadit affectio non defertur iuramentū in litem quod est affectionis sed defertur extra rem quando circa rem non cadit. b. d.

Videamus. In causa que ꝓpter tutorem agitatur pupillus vl̄ mater eius ad iurandum de affectione non tutor vl̄ curator non cogitur sed volens admittī adultus etiam admittitur. b. d.

Deferre. Hoc iuramentum prestatur iudice deferente non alio 7 potest iudex taxare vsq̄ ad quam quantitatē iuretur ante 7 post potest etiam ex causa iurata nō sequi.

¶ Ex culpa. Contra eum qui est in culpa non iuratur in litem. hoc dicit.

In actionibus. In actionibus in rem arbitrarijs 7 bonefidei iuratur in litem fm taxationem iudicis ob dolum tantum in alijs actionibus stricti iuris nō iuratur in litē nisi quando alias vera existimatio ꝓbari nō potest. hoc dicit cum lege sequenti.

Cum furti. Qui iurat rem valere centum que valet plus non est periurus licet nō dicat 7 plus. b. d.

De periurio. Iuramentum in litem non remittitur nisi ex causa. hoc dicit.

¶ Rubrica de conditione causa data.

Dedi. ¶ Idem erit sed 7 si ē. Breuiter hoc intendit. si do pecuniam vt stichum manumittas non potest repeti quia nō cauetur de manumittendo nisi fuerit actum quia potest repeti si dantem peniteat vel nō manumittat nisi quis sine dolo malo casu fuerit impeditus. hoc dicit.

¶ Si liber. Si causa ob quam datur. sequitur de facto 7 non de iure competit repetitio nec distinguitur sciens vel ignorans quis recepit. b. d.

¶ Si quis liber. Si pecunia datur vt aliquid ex certa causa sequatur si illud postea sequatur nō tñ ex eadem causa cōpetit repetitio. Item defectus cause a dante retente in mente conditionē non parit. b. d.

¶ Subtilius. Si id qō meū est tibi trado tanq̄ tuū nō trāsfero dominiū. b. d.

¶ Quāq̄. Habetur conditio ꝓ impleta qñ impedit is qui eam debet implere facto eius cui ex implemēto tenetur. b. d.

Si quis accepto tulerit.

Si causa ꝓpter quā debitor liberat nō īplet agit vt in pristinā obligationē se reponat.

Si pecuniam In cōtractibus īnoīatis si ex vna pte implet cōditio ex alia nō ꝓpter casum cessat condicio ob causam quasi causa secuta sed habet locū ex pna dum tñ aduersē partis idemnitate consulatur. b. d.

¶ Si seruum. In contractibus innominatis si res est integra siue aliquid ceptū sit vel p̄sumitur posse fieri facto tercio vel casu ex penitentia datur condicio ei qui ex parte sua implevit dūmodo indemnitati aduersarij cōsulatur si cū actionem illius contractus incurreret. b. d. vsq; in fi.

Si extraneus. Casus obmissus relinquitur dispositioni iuris cōmunis. b. d.

Qui se debere. Si debitor putatiuus p̄o muliere dotem p̄mittit & soluit ignoranter matrimonio non secuto ipsi cōdictio competit si scienter competit mulieri sed debitor verus indistincte condictionē habebit sed eam cedendo mulieri liberabitur. b. d.

¶ Fundus hac conditione repetit res cum accessionibus naturalibus. hoc dicit.

Quod seruus. Datum causa dotis non repetit donec mr̄imoniū putatur subesse vel spes est q̄ contrahatur. b. d.

Si donaturus. Nō secutis nuptijs datum ob dotem repetitur a muliere cui dāo donare volebat nisi aliud expresse sit actum hoc dicit.

¶ Si quis. Exceptio que obstat delegāti non obstat ei cui facta est delegatio ex causa onerosa nisi quatenus ad delegantem res est reuersura sed tunc delegato contra delegantem succurritur. b. d.

Si mulier. Si causa ob quam facta est liberatio secuta non est repetitur pecunia ac si soluta fuisset. hoc dicit.

Si heres. Datum nudo ministro causa non secuta condicitur vel aliter. datū executoꝛi vltime voluntatis si in causam debitas non expendit repetitur. b. d.

Cum quis. Reuocata donatione causa mortis res cum accessionibus condicitur indistincte vt l. qui se debere in fi. supra eodem.

Si filius. Collo ob causas facta causa non secuta repetitur. b. d.

Si procuratoꝛi falso.

Si procuratoꝛi falso in rem suam soluatur indebitum ab eo cōdicitur nisi domini ratihabitio sequatur. Itē si debitoꝛ alteri det vt tamen faciat liberari eum ab eo repetit nisi causa sequatur. Item q̄ debitoꝛ alteri tradit vt nuncio si ad creditoꝛem non portatur condicione furtiua repetitur & cum hoc furti agitur. b. d. fm glo.

Ser. Non enim. Forma sic casum in isto. &. tu dicis domine iurisconsulte q̄ quando solutum est debitum falso procuratoꝛi repetitur condicione indebiti quomodo potest hoc fieri q̄ debitum repetitur tanq̄ indebitum in veritate enim debitū est nec potest dici q̄ respectu procuratoꝛis erat indebitum. non enim fuit solutū tanq̄ debitus sibi sed tanq̄ debitus alteri cui debebat ad hoc respondet iurisconsultus q̄ hoc casu quādo debitum est solutum nō repetitur tanq̄ indebitus sed quasi ob rem datum scilicet vt liberetur ista solutione que res non est secuta ratihabitione intercedente. b. d.

Ser. Vel quod furtum. In quo sic forma casum vidi q̄ contra procuratoꝛem falsum subuenitur cōditione ob causam an habeat de bis alia remedia cōtra eū respondet iurisconsultus q̄ sic si procuratoꝛ eius falsus habuerit animum lucrandi sic cōmisit furtum tenetur nō solum actione sed cōdictione furtiua & omnibus condictionibus p̄dictis. b. d.

Cum seruus. Res ob causam data causa non secuta etiam si desierit extare condicitur & si non est translatum dominium ad exhibendum & furti agitur. hoc dicit. nota legem sequentem.

¶ Rubrica de condicione ob turpem causam.

Omne quod datum. Ob causam honestam non repetitur causa secuta sed datum ob turpem causam ex parte accipientis tantum repetitur. secus si est

turpitudo ex parte dantis vel vtriusq; .b.d vsq; ad .ℓ. Si tibi.

¶ Si tibi iudicium. Potest quis accipere honeste vt malefactorem iudicet nō vt eum tollat nisi sit particeps criminis. hoc dicit.

Si a seruo. Summata est.

Perpetuo. Regula est qō apud alī quem est ex iniusta ⁊ turpi causa repetetur. hoc dicit.

Ex ea. Non eget summario.

Si ob turpem causam. Promissum ex causa turpi ex parte recipientis si solnatur causa finita repetetur sed quando est turpitudo ex parte vtriusq; siue causa sit finita vel non solutum non repetitur. b. dicit. Vel in concedenda condicione ob turpem causam tempus solutionis non promissionis inspicitur. b. d.

Si vestimenta. Qui pecuniam recipit ꝙ faciat id quod gratis facere tenetur turpiter accipit. b. d.

¶ Rubrica de condicione indebiti.

Nunc videndum. Soluens indebitum ignoranter repetit scienter non. hoc dicit.

Si quis sic. Solutum indebitū etiā ex conuentione repetitur. b. d.

Si quid ex testamento. Solutum indebite repetitur ab eo ad quem postea ex postfacto apparet negocium pertinere etiam si ipse non soluerit. b. d. vsq; ad legem Si procurator.

Si procurator tuus Si procurator soluit indebitum repetit. secus si debitum. Item si procurator recipit indebitum repetitur. secus si debitum ⁊ de indebito recipiendo non videtur mandatum idem in tutore. hoc dicit.

Quod vide.

Quod nomine. Tutus exceptione ne exigatur nisi inquantū facere potest solutum per errorem non repetit. hoc dicit. cū lege sequenti.

In diem Ante diem soluens non repetit. hoc dicit.

Si is cum quo. Solutum pro seruo licet minus sit in peculio non repetetur. hoc dicit.

Si fundi. Ad heredē transit hec condicio. hoc dicit.

Naturaliter. Naturalis obligatio impedit repetitionem soluti ⁊ ei potest accedere fidideiussor ⁊ pignus. b. d. ℓ.

Item quod Pupillus obligatur in eo ꝙ fact⁹ est locupletior ideo solutum ex equitate naturali non repetit. b. d

Indebiti Ista lex est notabilis ī hac actione ex equitate naturali veniunt fructus ⁊ certe accessiones naturales. b. d.

Sub conditione. Solutū antequā debeat pendente dubio potest repeti si certum est debitum esse vel futurum esse repeti non potest. b. d. cū duabus ll. se.

Si pene. Liberatio que contingit ex pena non tollit naturalem obligationem. hoc dicit.

¶ Si falso. Si soluit indebite cōmunis pecunia pars diuidua condicitur non cuiuslibet corporis. b. d.

¶ Si putem me Solutum indebite per errorem circa rem repetitur. b. d.

¶ Si duo. Si per plures soluatur indebitum in quantitate cuilibet pro rata cōpetit repetitio si in specie est electio eius qui ad reddendum tenetur conductione. hoc dicit cum duabus ll. sequentibus.

Sed et si mee. Quando quis certat de damno vitando error in facto ꝓpio tolleratur. hoc dicit.

¶ Cum iter. Quando solnitur debitum aliter q̄ debeatur succurritur soluenti per actionem glo. melius.

Eleganter. Datum ex causa transactionis que secuta non est vel que inualida est repetitur. hoc dicit. v. cū ad ℔. Si quis.

¶ Si quis post. Iste est notabilis ℔. exceptio transactiōis impedit contestationem 7 si omittitur non reddit pcessum nullum 7 si post contestationē inceperit competere reliquam partem iudicij impediet si opponatur si non opponatur solutum potest repeti. hoc dicit.

¶ Si qua lex Solutum indebitus inactionibus penalibus repetitur. h. d.

Si is qui. Promissio facta a sciente se non posse compelli tanq̄ indebita non cōdicitur. hoc dicit.

Cum duo. Ex pluribus soluentibus ei qui vltimo soluit conceditur repetitio. hoc dicit.

Si non sortem. Ista lex habet subtiles casus quando lex obligationi non assistit nec resistit contrabitur obligatio naturalis que impedit repetitionem indebiti soluti si quando lex resistit impedit etiam naturalem 7 solutum repetitur. h. d.

¶ Si quis falso. Quod soluitur ne quis indebito putatiuo vexetur tanq̄ indebitum repetitur hoc dicit.

¶ Indebitum. Indebitum est quod non debetur ipso iure vel ope exceptionis perpetue. h. d.

¶ Si centum. In speciebus ratione partis pro alio indebite solute competit repetitio. secus in his que in genere suo recipiunt functionem hoc dicit cū ℔. se.

¶ Ad eos. Tutus exceptione perpetua per errorem soluens repetit. h. d.

Qui filio. Ignorans mandatū reuocatum soluens liberatur sciens nō liberatur nec vt indebitum repetit. h. d.

¶ Si filius. Non potest quis venire contra factum suum ad sui cōmodum 7 ex persona alterius. h. d.

¶ Si quis quasi. Qui soluit indebitum scienter vt incidat in aliud debitum puta tantum cū tum indebitū ē repetit. h. d.

¶ Heredi. Ab herede in omnē euētum solutum debitum 7 indebitum repetitur si in que questione de hereditate succumbat hoc dicit.

¶ Libertus. ℔. iste est multum vtilis si libertus operas officiales indebite prestitit non repetit idem si earum extimationes si fabules non repetet eas si earum extimationes repetet eas 7 in eis libertus poterit delegare. h. d.

¶ Si decem vel sticbum. Si soluatur pars ex rebus alternatiue debitis an competat liberatio vel detur repetitio pendet futuro euentu. h. d.

¶. Idē ait et si duo. In obligatione alternatiua solutione partium in diuersis rebus liberatio non contingit licet ad plures heredes creditoris vel promissoris obligatio transit. h. d.

Qui loco certo Sicut promissum certo loco potest vbicūq̄ peti ita solutum indebite ob errorem solutionis. h. d. Fm glo. Guiller. intelligit alio modo.

Judex. Tutus exceptione rei iudicate soluens non repetit. h. d.

Interdum. Ista est subtilis lex pupillus furiosus 7 prodigus solutum indebite repetunt etiam vbi alius non repeteret. hoc dicit.

Qui inuicem Si soluat tutus exceptione quia sibi debetur non repetit sed si indebitū repetit. h. d.

Is qui plus. Qui promisit plus cū deberet conditionem habet promissi indebiti. hoc dicit.

Cum is qui. Dna ex rebus alternatiue debitis simul solutis perempta quod superest remanet insolutum. h. d.

¶ Fideiussori. Solutio que fideiussori parit repetitionem non potest reo parere liberationem. h. d.

¶ Si mulier. Quando a pietate causatur error cessat repetitio indebiti soluti. hoc dicit.

¶ Qui hominem. Obligatio generis ⁊ alternatiua equiparantur ⁊ in obligatiõe generis qui certam speciẽ soluit putans se ad eam teneri repetit. b. d.

Si in area. Obi inter partes nullum negocium gestum est cessat repetitio indebiti. hoc dicit.

Is cuius Quãdo dispositio efficit debita solutum causa conditionis implende repetitur. b. d.

Qui ob rem. Potestas purgandi moram non facit vt indebitum videatur esse solutum. b. d.

Seruus. Pecunia accepta vt reddatur res quam quis recipiendo ⁊ pignori dando furtum cõmisit repetitur. alias secus. hoc dicit.

Seruum Solutum precium ex causa emptionis inualide repetitur. b. d.

Frater a fratre. Re et fama ita difficilis hec lex sicuti aliqua que sit in toto corpore iuris. casus summarius inter duos fratres qui sunt in eiusdem potestate ⁊ inter patrem ⁊ filium mutui datione sola naturalis obligatio tollitur que per fratrem mutuantẽ patri acquiritur. Item cum debitor creditori succedit pro quota obligatio extinguitur. Item huius obligationis onus peculiũ respicit ⁊ quatenus de eo pernenit ad creditorem obligatio tollitur. Item solutum in quantum erat obligatio extincta repetitur residuum non naturali obligatione impediente. hoc dicit.

¶ Legati. Fideiussori soluenti indebitum competit repetitio. b. d.

Si quis. Si cautio debita in soluendo fuit obmissa soluenti per conditiones succurritur. b. d.

Qui exceptionem. Jsta est notabilis lex tutus exceptione perpetua ⁊ fauoraliter soluens quocũq; errore repetit. secus si sit odiosa tantum. b. d.

¶ Si pars domus. Res data potest condici vt possit pro impensis retineri hoc dicit.

¶ Si pactus. Per pactum tollitur obligatio operarum que postea solute repetentur. b. d.

Quod pupillus. Pupillus vel infans sine tutore contrahens etiam naturaliter non tenetur. b. d.

¶ Si quis. Tutus exceptione iurisiurandi per errorem soluens repetit. hoc dicit.

Repetitio. An sit debitum inspicitur ex persona eius cui soluitur. b. d.

Si is qui. Qui ex hereditate sibi debita non deducit non repetit. b. d.

Indebitam. Jsta est notabilis lex Si fideiussor soluat indebitum debitori cõpetit repetitio si eius nomine est solutum. secus si fideiussor ipius proprio nomine soluit. hoc dicit.

Qui promisit. Inter si ⁊ cum nõ est differentia. b. d.

Is solum. Hec conditio est personalis cum detur cõtra eum cui soluitur nec est in rem scripta ideo non detur contra eũ cui solutio proficit. hoc dicit.

Ex quibus. Qui habet solam retentionem soluens non repetit. b. d.

¶ Quisquis. Soluens scienter indebitum non repetit. hoc dicit.

Damus. Datum ob causam de preterito non obligatis non repetitur datũ ob causam de futuro ea non secuta repetitur. hoc dicit.

Dominus Jsta est fortis lex solutum indebite si non est trãslatum dominiũ vendicatur a domino si est translatum condicitur ab eo imediate ad quem in veritate spectat vt enitetur circuitus. b. d.

Si urbana. Jsta est solennis lex ex locatione predonis non competit actio domino. Item ex locatione serui vel domini non recte soluitur predoni sed solutum vt indebitum repetitur. hoc dicit.

Sufficit Dubitatio exceptionis per-

petue an temporalis causa dubitationis pendente habet vim exclusionis perpetue.b.d.

Cum indebitum Ex solutione tutoris competit conditio impuberi.b.d.

¶ Creditor. Solutum indebite procuratori non habenti ad hoc mandatū repetitur ab eodem vel a domino.b.d.

Seruo. Conditio impossibilis quā testator putabat impossibilem viciat legatum vt l.obtinuit.ī.ō condi.7 demōstra.insti.de here.insti.¶.fi.glo.ponit multas solutiones hoc dicit Bar.

Si fideiussor. Si fideiussor solū est liberatus solues repetit secus si reus principalis soluerit.b.d.

Julianus verum debitorem. Subtilis est hec lex.q̄ ex nullo euentu est id dubietas non induxit. Et q̄ in omnem euentum certum est debitum mihi ab eodem id vt indebitum non repetitur.secus si diuerse persone illud sunt debiture.b.d.tota lex.

Tutores. Quod bona fide factum est habetur ratum etiam pupillo postea per restitutionem abstinente.secus si dolo. Ites repetitio cōpetit ei ad quem postea negocium incipit pertinere.hoc dicit.

Fideicōmissum. Indebitum scienter permissum non repetitur.b.d.

Meracius. Si species debita perfecte non soluitur talis solutio non parit liberationem nec inducit repetitionem.b.d.

Si id. Ista est subtilis lex.obligat' dominus seruo naturaliter que obligatio conseruitur ipsum etiam manumissum.b.d.in summa vide plures.¶.qui nō summātur p Bar. sed dumtaxat diuiduntur.

Stichus. Testamēto datū p libertate ab eo qui postea repetitur ingenuus repetitur.hoc dicit.

¶ Tutor. Si res mea ad te sine causa peruenerit 7 desinit mihi aduersus alium esse consultum a te repetam.b.d.

¶ Titius. Duobus idem debitum soluentibus vltimo soluenti repetitio concedetur.hoc dicit.

¶ Idem quesiuit. Iste est solennis.¶.per promissionē de non mouendo cōtrouersiam non tollitur conditio indebiti.hoc dicit.

¶ Lucius titius. Restitutio concessa super principali non extenditur ad accessoriū. Item per restitutionem in integrū quis consequi non potest recompensationes deducti.b.d.

¶ Rubrica de condictione sine causa.

Est et hec species. Ista est specialis condictio 7 concurrit cum condictione indebiti 7 ob causam 7 ob turpem causam.hoc dicit.

Si fullo. Si res p qua quis soluit extimationem ei a quo causam habeo ad eum redeat potest agi actione ex eo contractu sine causa ad extimationem soluti repetendā.hoc dicit.

Qui sine causa. Qui sine causa in totum obligatur vel in parte liberationē cōdicit.hoc dicit.

Nihil refert. Non refert in nuncio aliquid esse vel ex postfacto deuenire ad tale.hoc dicit.

Anūculo. Ista est fortis lex.b.d.si aliquid est datum ob causam 7 impossibilē de iure causa non secuta de facto repetitio datur.hoc dicit.

¶ Expliciūt casus breues libri.xij.ff.veteris.

¶ Incipiunt casus breues libri.xiij.ff.veteris.

¶ Rubrica de condictione furtiua.

Condictione. Qui nō potest furtum cōmittere potest hac actione ex alterius persona teneri. hoc dicit.

Si condicatur. In condictione furtiua habetur ratio interesse consistentis in lucro heredis. b. d.

Si seruus. Hac occasione tenet dominus ⁊ pater ex persona filij vel serui ⁊ datur noxalis in eo q̄ ad patrē vel dominū nō peruenit ⁊ qui furtum non cōmisit hac actione non tenetur. hoc dicit cum duabus legibus sequentibus.

Si pro fure. Descisio super actione furti non preiudicat in condictione furtiua. hoc dicit.

¶ Furti. Actio persecutoria nō tollitur per penalem nec econtra sed persecutoria per psecutoriā bene tollitur. b. d.

¶ Condictio. Hec actio datur cōtra heredem etiā in eo q̄ ad eum non peruenit quantūcūq; res perierit. b. d.

In re furtiua. In obligatione rem restituī demū re perempta succedit obligatio ad interesse quod est contra furem inquātum res plurimi fuerint ⁊ habetur ratio furtiuum. b. d.

In condictione. Hec actio datur contra heredes pro hereditaria portione nō ispecto si ad eos minus peruenit. b. d.

Siue manifestus. Hec condictio non competit contra furem manifestum siue non manifestum nisi si possessio rei ad dominum sit reuersa. b. d.

Tam diu. Iste est bonus. ¶. hec condictio datur domino ⁊ heredi eius non successori titulo singulari ⁊ durat etiam re alienata ex necessitate. secus si ex voluntate. b. d. vsq; ad l. Et ideo. ¶. Neracius.

Et ideo. Neracius. Si qui non est dominus sed habet ius in re in locum condictionis furtiue competit condictio incerti. hoc dicit.

¶ Ex argento. Etiam species facta ex materia mea venit in hac condictione ⁊ in hac causa habetur ratio meliorat. ōis facte etiam sumptibus furis. b. d.

Si seruus. Si actor pendente iudicio desijt esse dominus facto suo ius eius extinguitur. secus si facto furis. etiam res extimatur quantū vendi potest. b. d.

¶ Emere. Malefidei possessori litis extimationem soluenti de euictione non cauetur. hoc dicit.

¶ Bone. A fure possum etiam condicere rem meam ⁊ quod ex re mea supererest ⁊ qui consecutus est totum non potest petere partem ⁊ qui consecutus est partem potest petere residuum. hoc dicit.

Quod ab aliquo. Liber factus ex veteri contractu condictione furtiua non tenetur. b. d.

Qui furtum. In hac actione periculum interitus ad furem pertinet indistincte sed in actione ex cōtractu habetur ratio cuipe fm verum contractum. b. d.

Parui. Oblatione ⁊ nouatione purgatur furis mora. b. d.

Quoniam furtum. Falsus creditor indebitum accipiendo furtum facit ⁊ cōdictione furtiua soluenti tenetur. b. d.

Julianus. Hec condictio datur cum adiectione de peculio. b. d.

¶ Licet fur. Semper fur est in mora ideo ad eum spectat periculum interitus. hoc dicit.

¶ Rubrica de condictione ex lege.

Si obligatio. Quando per leges ciuilem inducitur obligatio imediate nec expmittitur actio cōdictione ex lege agit. b. d.

Rubrica de condictione triticaria.

Qui certam Hec condictio locū habet pro omni re excepta pecunia mutuata siue certa siue incerta siue dominiū siue possessio petatur. hoc dicit in summa.

Rem autem. Summa ui cum precedenti vel magis propie hunc. ℒ. summa sic. nemo condicit rem suam preterq̄ a fure ⁊ violento possessore ⁊ rem suam amissam quilibet condicit. b. d

In hac. Pro intellectu huius legis. si tempore sentētie vel tempore mortis res plurimi fuit illud inspicitur quanti plurimi fuit a tempore more. b. d.

Si res. De tempore ad locum licita est argumentatio seu idem est iudicium. hoc dicit.

Rubrica de eo quod certo loco dari oportet.

Alio loco. Qui promisit certo loco dare si in ea non reperiatur potest vbiq̄ cōuenire. hoc dicit.

Arbitraria. In actione arbitraria propter locus habetur ratio interesse rei ⁊ actoris. hoc dicit.

¶ Si quis ephesi. Locus debet exprimi in libello quando eius obmissio reo est nociua. b. d. notabilis est.

Non vtiq; Materia huius legis est valde difficilis. b. d. In alternatiuis i rei est potestate quid debeat non an debeat vt equipollens. b. d. vsq̄ ad. ℒ. Si quis.

¶ Si quis ita. Inter plura loca copulatiue posita. summa videtur pro rata esse diuisa. b. d.

¶ Si quis insulam. Qui stipulatur fieri insulas non adiecto loco inutiliter stipulatur. b. d.

¶ Si quis ita. Si solutio conferatur in alium diem seu locum q̄ fuit promissio ineſt tacite dies qua possit peruenire ad locū ⁊ impossibilitas viciat stipulationē. b. d.

¶ Idem iul. Dic. ℒ. est subtilis q̄ soluit alibi q̄ in loco destinato non liberatur sed propter interesse loci durat petitio. hoc dicit.

¶ Julianus scribit. Hic ponitur iuliani responsio bimembris dicit enim q̄ facta adiecto alibi q̄ in loco promisso solutio liberationem non parit ⁊ hoc primo. Item q̄ potest agi ad id quod interest ⁊ hoc secundo. hoc dicit.

¶ Nunc de officio Si agatur in loco non destinato actio est arbitraria ⁊ i ea habetur ratio interesse actoris ⁊ rei tam interesse intrinseci q̄ extrinseci ⁊ eius quod consistit in damno siue lucro. hoc dicit cum lege sequenti.

Quod si ephesi. Istud principiū ē subtile ⁊ subtiliꝫ glosatū si agit in loco destinato solutioni actio non est arbitraria propter locum nec crescit condemnatio nisi actor aliquid vltra fuit stipulatus vel interfit ratione temporis. b. d.

¶ Interdum. Sicut arbitrium iudicis versatur in augenda vel diminuenda cōdemnatione ita etiam totaliter in absolue do equitate dictante. b. d.

Si heres. Actio ex testamento ⁊ certi cōdictio ex mutuo sunt arbitrarie propter locum. b. d. cum l. se.

In bonefidei. Actiones bonefidei non dicuntur arbitrarie ꝓpter locum sed actiones stricti iuris. b. d.

Centum capue. Arbitraria actione fideiussor conuenitur vt reus. hoc dicit. Nec ex mora rei eius obligatio augetur. secus in vsuris per stipulationem debitis ⁊ hoc in textu cum officio iudicis mercenario exigatur in tantum durat pro rata inquantum de sorte restat soluendum. b. d.

Is qui certo. Non potest creditore inuito alibi q̄ in loco destinato solui. b. d.

Si post moram. Ita est difficilior lex. centum capue. s. ⁊ breuiter hoc dicit

fideiussor simpliciter acceptus non tenet ad interesse ꝓpter locum ex mora rei etiam precedētis nec admittit simplex solutio sortis nisi ꝓrata 7 interesse facta esse videat·b.d.

¶ Rubrica de constituta pecunia.

Hoc edicto. Ex principio huius legis nota tu iuuenis ꝙ graue est fidem fallere hic non sunt alia.

¶ Ait pretor. Masculinum concipit femininū. hoc dicit verba hic posita sunt imperfecta.

¶ Qui sic. Nota ꝙ hec dictio qui refertur ad masculos 7 ad femellas maiores 7 minores liberos 7 in potestate·b.d.

¶ Eum qui. Cū tractamus de obligatione inducenda si non valet vt ago non valet vt valere potest·b.d.

¶ In potest. Hic incipit exponere illud verbum debitam positū in edicto 7 durat hec expositio vsq; ad legem Qui autem. ¶. Consistere 7 ne procedā in equinoco hoc verbum pecuniam non exponit sed pro constanti pecuniam acceperunt omnes veteres pro qualibet re ergo ad expositionem huius verbi debitam accedit 7 breuiter hoc dicit sicut aliud pro alio potest solui ita aliud ꝓ alio potest constitui.b.d.

¶ Debitum. Debitum intelligitur ex quacūq; causa que parit obligationem ciuilem 7 naturalem vel naturalem tantum vel de iure pretorio sine exceptionis obstaculo. Item siue sit debitum purū siue in diem. hoc dicit vsq; ad legem Eum qui.

Eum qui. In promisso puro vero loco 7 constituto in alio varietas loci constitutum non impedit·b·d.

¶ Quod exigimus. Sufficit esse debitum licet nō debeat qui constituit. hoc dicit.

¶ Julianus. Per epistolam quis se obligare pōt constituendo se pro debito alterius non alium.b.d.

¶ Item se mihi. Verba constituti debent referri ad eum cui fit non ad alium nisi ille alius fingeretur idem ratione potestatis vel legittime administrationis·hoc dicit vsq; ad legem Sed 7 si.

Sed et si filio. Si mihi. Adiecto non potest constitui sed principali creditori 7 polt cū creditori fuerit constitutū impeditur facultas soluendi adiecto vel alteri correo credendi.b.d.

Hactenus. Sufficit ad constitutū ꝙ sit debitum licet non appareat ꝑsona que debeat. hoc dicit.

¶ Si quis centum. Qui plus constituit tenetur vsq; ad quantitatē debiti non vltra.b.d.

Qui aūt. Si quis cōstiterit. Sufficit ꝙ illud quod in constitutū deducitur sit de accessoriis ad debitum licet principaliter per se non sit debitum·b.d.

¶ Constituere. Jurisconsultus hic exponit verbum constituere positum in edicto dicit aūt ꝙ inter absentes interueniēte organo potest cōstitui 7 nuncius prestat nudum ministeriū.b·d·cū l.se.

Si duo. Constituendo possunt constitui duo rei. hoc dicit.

¶ Sed et certo. In constituendo potest adici locus 7 tempus 7 erit actio arbitraria. hoc dicit.

¶ Ergo si non stetit. Periculum interitus pertinet ad debitorem post moram quā potest purgare vsq; ad litis contestationem.b·d.cum l.se.

Item illa. Actor videtur esse in mora si tempore debito ad locum solutionis non venerit. hoc dicit.

¶ Quod adicitur. Sufficit debitum fuisse tempore constituti licet postea debitum esse desierit.b·d·

¶ Bene. Hec actio est rei persecutoria non penalis.b.d.

¶ Getus. Petitione ex hac actione nō tollit prima actio sed ex actione sic.

Id quod. Debitum sub conditione potest constitui pure sed suspenditur in conditionis euentū 7 debitum pure potest constitui sub conditione. b. d.

¶ Si pater. Sufficit debitum fuisse tempore cōstituti istam legem inducit glo. vide.

Promissor. In constitutum potest deduci extimatio rei perempte post moram boc dicit.

¶ Si sine. In constituto intelligitur tacite spacium. x. dierum boc dicit et singularis casus est

¶ Constituto. Qui constituit se soluturum nō liberatur dando fideiussorem vel pignora secus si constituit se satisdaturum boc dicit.

¶ Promissor hominis. Res debita si post moram pereat potest in constitutum deduci b. d.

Si ticius. In bīs que per epistolā possunt geri per eam inducitur obligatio b. d.

Illud aut illud. Qui constituit se soluturum vnam tantum ex rebus alternatiue debitis alteram soluere nō poterit. Nota q̄ in obligatione alternatiua vtrumq̄ est in obligatione quod dic vt in l. si duo. ff. de verbo. obliga.

¶ Si iureiurando. Si iuratum fuerit constitutum fuisse ex iuramento delato vel relato potest agi de constituta b. d.

Quidam. Constitutum potest fieri per epistolam b. d.

Utrum. Potest quis constituere pro debitore inuito. Item protestatio inhibitoria eius actionis ad quā quis est obligatus nullius est momenti facit ad notata. ff. de fideiusso. l. fideiussor. b. d.

Quisquis. Interuentu none persone constituentis non presumitur nouatio. boc dicit.

Qui iniuriaz. Actiones ex delicto possunt in constitutum deduci. boc dicit.

Si quis duobus. Per solutōnem factam adiecto in constituto qui non erat adiectus in principali tollitur actio ope exceptionis. b. d.

Lucius. Qui constituit se soluturum quod alius debet tanq̄ ipse deberet non tenetur. boc dicit.

¶ Rubrica commodati.

Ait pretor. Innuit q̄ hec actio est pretoria contra. ff. e. l. in cōmodato §. Sicut solutio. vt in glo. 7 bene dicit.

¶ Huius edicti. Commodari potest res mobilis 7 īmobilis. b. d.

¶ Impubes. Si cōmodatum ab inicio nullo iure consistit ex postfacto non reconualescit secus si saltem iure naturali consistat. boc dicit.

¶ Si reddita. In actione bonefidei nō videtur res reddita que deterior redditur ideo actio prima durat. b. d.

¶ Si heres. In obligatione rem restituī in contractibus bonefidei heres tenetur vltra hereditariam portionem quantum rei restituende habet facultatem. b. d.

¶ Si filiofamilias. Ex contractu cōmodati celebrato cum filio vel seruo ipse tenetur insolidum pater 7 dominus de peculio 7 de ipsorum dolo habetur ratio.

¶ Non potest. Cōmodatum non consistit in bis que vsu consumūtur nisi sic tradantur vt non consumātur. b. d.

Si vt certo loco. In hac actione ex natura officij iudicis quod deseruit actioni bonefidei habetur ratio interesse loci 7 temporis. boc dicit.

¶ Si quis hac actione. Litis extimatio similis est emptioni. boc dicit.

¶ Nunc videndum. In contractibus qui celebrantur gratia dantis tantū venit dolus 7 lata culpa in bīs que

gratia accipientis tantum venit leuis ⁊ leuissima in his que gratia vtriusq; venit lata ⁊ leuis de casu vero fortuito quis non tenetur nisi conuentio extimatio vel precedens culpa aliud inducat·b.d. vsq; ad. ¶. Denicq;.

¶ Denicq;. Si cõmodans non patit cõmodatariũ vti re ad eum vsum ad quẽ cõmodauit tenetur cõmodati contraria si commodatarius aliter vtitur tenet cõmodati directa ⁊ etiam furti.b.d.

¶ Vsq;. Diligentia debet haberi in re ⁊ eius sequela·b.d.

¶ Interdum. Si cõmodatum fiat gratia dantis vel eius oblatione cõmodatarius de solo dolo tenetur·b.d.

¶ Nunc videndum est. Si res data vt pignorẽtur non recolligit cõpetentibus actionibus est agẽdum vel actio debet cedi sumptu ⁊ periculo cedentis. b·d

¶ Si me rogaueris Culpa hominis cõmodati cum re cõmodatariũ nõ excusat secus in dolo.b·d.

¶ Si de me. Appositõ custodis facta ex postfacto non remittit custodiã ei cui res fuit cõmodata.b.d.

¶ Si duobus. In obligatione primitiua que ad rei restitutiones retrabitur quilibet tenetur pro parte quia insolidum peruenire ad eam non potest ac in obligatione secundaria que contrabitur ratione doli vel culpe quilibet tenetur insolidum quia pro parte dolus vel negligentia cõmitti nõ potest ⁊ si agitur contra vnum ex facto alterius ei actio debet cedi quia si cõtra ipsum ageretur actio pro rata tolleretur·b·d.

Rei cõmodate. Secundũ istam literam prout habetis accõmodando. nota quidem est dicere cõmodo ⁊ accõmodo.

Eum qui. Ex vsu ad quẽ res cõmodata est quis nõ obligatur de deteriorationẽ rei nisi ei sit admixta culpa·b.d.

Si rem. Contractus cõmodati iudicatur fm naturam notatorũ cõtractuũ quibus assimilatur·hoc dicit.

¶ Sed et si. Si res perit culpa nũ cũ deferentis perit periculo domini si enim mittit alias periculo commodatarij si nuncium malum elegit idem si nuncij dolo.b.d.

Si is. Si que. Ei ad quẽ rei periculũ non pertinet cõmodum non spectabit.hoc dicit.

Si libero. Error in iure consequtio non impedit actionem oriri ex contractu sicut nec error in iure vel in facto antecedenti impedit condictionem oriri extra id quod agitur.hoc dicit.

Si seruus. Ex eodem facto due actiones contrarie possunt oriri diuersis respectibus.b.d.

Cõmodare. Qui conuenitur ex cõtractu nõ põt questionẽ dñij monere.b·d.

In cõmodato. Pactum ne veniat dolus futurus non valet·b.d.

¶ Contraria. Actiones contrarie possunt principaliter intentari sicut directe.hoc dicit.

¶ Si ex facto Obligatione secũdaria quilibet heredũ tenetur ex facto suo in solidum.hoc dicit.

¶ Sicut. Si commodans nõ patitur cõmodatariũ vti re ad vsum ad quẽ cõmodauit contraria cõmodati ad interesse tenetur hoc dicit.

¶ Duabus. Ex pluribus rebus separatis potest peti vna nõ autem potest peti certa pars vnius corporis. b.d.

¶ Rem commodatam. Actio cõmodati cõtraria competit vt dominus reddat rem in sui vtilitatem conuersam vel extimationẽ acceptam.hoc dicit.

In rebus. Commodatarius tenetur de leuissima culpa si ipsius gratia fuerit commodatum non de casu nisi culpa precedat si si vtriusq; causa fuerit cõmodatũ tenetur de dolo ⁊ leui hoc dicit.

¶ Si autem. Pro culpa cõmissa in faciendo cõpetit actio ex eo cõtractu vt actio legis aquilie.b.d.

¶ Possunt. Expensas alimentorũ

vel valitudinis paruas cõmodatarius nõ reperit secus in magnis. boc dicit.

¶ Item qui sciens. Cõmodans tenetur de vicio si fuit sciens. b. d.

¶ Qui autem. Quod potest cõtrario iudicio peti potest in cõpensationem deduci. boc dicit.

¶ Ad eos. De damno dato a tercio non tenetur cõmodatarius vel cõductor boc dicit.

Argentum. Si res culpa nunc̃ pdatur perditur domini periculo si remittens non fuit in culpa male electionis. b. d.

Rem michi. Postq̃ quis est condemnatus in cõmodati directa potest agere cõmodati contraria. b. d.

¶ In exercitu. Dolus serui non preiudicat cõmodanti licet pro eo noxaliter teneatur. b. d.

Si cõmodauero. Si res vertatur ad vsum ad quem cõmodata est 7 pereat sine culpa cõmodatarij cõmodatarius non tenetur. boc dicit.

¶ Rubrica de pignoratitia actione.

Pignus. Pignus nudo consensu cõtrabitur etiam si alia res tradatur 7 error in materia pignoris constitutionẽ non impedit boc dicit.

Si debitor. Secundus creditor ex conuentione debitoris non potest in ius pignoris creditori succedere post pignus venditum. boc dicit.

Si quasi. Non videtur baberi fides de debito quod statim quis se recepturũ putat. boc dicit.

Si conuenerit. Pignus potest vendi si est actum vel dictum. Sed si est actum quod nõ vendatur trina denunciatione premissa vendi poterit, alias secus. boc dicit, 7 est singulare.

Quamuis. Creditor nõ cogitur vẽdere pignus sed cogitur debitori ostendere vt vendatur si sibi ydonee caueatur. boc dicit.

¶ Si creditor. In actione pignoraticia post moram veniunt vsure quia est bonefidei. b. d.

Si necessarias. Impense facte in re pignorata contraria pignoraticia repetũtur. boc dicit.

¶ Si pignori. Si creditor vendit de euictione promittit debet ei a debitore de indemnitate caueri. b. d.

¶ Si vnus. Si cessatur in solutione partis potest vendi totum. b. d.

¶ Si annua. vniuersalis negatiua non potest dici vera antecq̃ in quolibet particulari sit possibilis. Item vniuersalis oratio si in vno est falsa in totum dicitur esse falsa. Item oratio distributiua verificatur in quolibet particulari distributiuorũ. Item indefinita equipollet vniuersali. boc dicit fm glo.

¶ De vendendo. Pactũ de vendendo in dubio intelligitur personale. boc dicit.

¶ Cum pignus. Pignus potest vendi ob debitus 7 ceteras accessiones boc dicit.

Si rem alienam. Creditori decepto contraria pignoraticia contra debitorẽ succurritur. b. d.

¶ Non tantum. Pro omni obligatione potest dari pignus. b. d.

¶ Proprie. Seipsum summat 7 ponit differentiam inter pignus 7 ypotecam.

¶ Omnis. Pignoraticia directa nascitur cum est creditori solutum vel aliter satisfactum. boc dicit.

¶ Is quoq̃. Pro re aliena pignorata potest agi pignoraticia. b. d.

¶ Qui ante. Quando ius intentatum superuenit pendente iudicio ex causa ō preterito potest sequi condemnatio. boc dicit iste. ℓ.

Solutum. Donatio necessaria pignus non perimit. secus in voluntaria nisi in cõtrarium actum sit. b. d.

¶ Si quasi. Pignoraticia potest agi si principalis obligatio non perficitur vel perfecta tollatur acceptilatione vel pacto. hoc dicit.

¶ Si in sortem. Pignoraticia potest agi si illud est solutum pro quo pignus tãtum fuerit obligatum. b. d.

¶ Si creditori. Nisi omnibus debitis satisfiat poterit pignus vendi. hoc dicit.

¶ Solutam. Pignoraticia nascitur si soluatur creditori vl alteri pro eo legitime recipienti vel creditori creditoris. Item inuecta 7 illata per secundũ cõductore pro pensione ipsius secundi creditoris tenetur tãtũmodo 7 non vltra. b. d.

¶ Per liberam. Per liberam psonam non acquiritur nobis obligatio pignoris licet eius possessio possit acquiri. b. d.

¶ Sed si procur. Procurator q potest pignorare potest luere 7 pignoraticia agere quod est si habeat speciale mandatum vel generale ab homine consueto pignorare hoc dicit.

Si cum. Ex pacto creditoris vendẽtis potest debitor agere vel petere vt sibi cedatur actio. b. d.

Ea igitur Nota banc legem que docet practicam qualiter probatur culpa leuis certe quando quis obmittit facere ea que diligens paterfamilias faceret in suis rebus vel quando facit ea que diligens paterfamilias non faceret vt hic 7 lege Si putator. scs ad legem aquil. in culpa leuissima inspicitur illud quod faceret diligentissimus paterfamilias vt lege. In rebus in principio. ẽ. ti. i.

Creditor. Creditor cum reddidit pignus debet canere de suo dato 7 factor 7 neglecto. hoc dicit.

Tutor. Tuendus est creditor in pignore dato a tutore vel curatore legittime. hoc dicit.

¶ Contrariam. Si creditor decipiatur in pignore dolo vel culpa debitoris hz cõtrariã pignoraticiã ad interesse poterit etiã crimine stellionatus accusari si dolus interuenerit. hoc dicit.

¶ Etiam. Fũdus vectigalis vel emphiteotecarius põt obligari saluo iure omni. hoc dicit.

Si conuenerit. Nomen debitoris potest obligari pignori 7 quod inde redigitur vel compensatur vel loco pignoris retinetur. hoc dicit.

¶ Si nuda. Quod accedit pignori pignus est. hoc dicit.

¶ Si fundus. Res transit cum sua causa. hoc dicit.

¶ Si quis. Quando materia transit in materiatũ pignus alias pignoris obligatio extinguitur. hoc dicit.

¶ Seruus. Seruus 7 filius ex causa peculiari possunt rem peculij pignorare. hoc dicit.

Aliena. Res aliena potest pignori obligari dño volente vel ratũ habente de hoc bẽtis rubricam. C. si res alie. pig. da. fuerit.

¶ Si pluribus. Qui pares sunt in tempore pares sunt in iure. b. d.

¶ Si per. ℭ. seipsum summat.

¶ Interdum. Contra agentem pignoraticia potest excipi de euictiõe rei postea facta. hoc dicit.

Si pignore. Quod creditor consecutus est ab alio nõe pene debiti circa rem cõmissi computatur in debitum vel debitori restituitur. secus si ab ipso debitore pene nomine exigatur. hoc dicit.

¶ Si predo. Etiam predo potest agere pignoraticia ad rem 7 ad fructus. hoc dicit.

¶ Si post. Si creditor pignus quod conduxit nõ restituit ad interesse contrario iudicio conuenitur. b. d.

¶ Si creditor. Si creditor ven-

dens pignus promittit duplicia ex consuetudine vel vtiliter gesserit q̄ hoc nomine prestiterit contrario iudicio repetet. alias non vltra debitam summā. Item si ex stipulatione de euictione duplatio prestiterit sortē ⁊ vsuras consequitur si simplum sortem tm̄ modo hoc dicit cum l. se.

Eleganter. Re in solutum data a iudice vel a parte euicta non agitur primitiua sed vtili ex empto ad interesse qō etiam in cōpensatione deducitur. b. d.

Qui reprobos. Solutio pecunie reprobe soluentem non liberat sed nō cogitur soluere debitum nisi reproba pecunia redderetur nota istum casum.

Si vendiderit. Ad id qō plus debito pignus est venditum potest agere debitor vt sibi soluatur vel actio cedatur. hoc dicit.

Et si res. Si creditor res pignori datas male tractauerit pignoraticia tenetur nisi iure permittente fecit. b. d.

Si seruos. Expense necessarie vt vtiles debent restitui creditori si modo debitori non sint onerose quod arbitrio iudicis examinabitur. b. d.

Non est. Pignus pretorium non constituitur nisi quis in possessionē mittatur. hoc dicit.

Petenti. Si creditor rem sibi datam vt pignorazet pignorauit ⁊ luit conuenitur vt reddat. alias conuenitur vt luat. hoc dicit.

Creditor. Qui litis extimationem soluit creditori repellit debitorem vendicantes nisi extimationē solutam offerat. hoc dicit.

Si seruus. Hec actio datur cōtra dominū de peculio. b. d.

Si rem alienam. Si dominiū pignoris cepit esse creditoris pignus extinguitur et eius possessio debitori nō proderit sed precarium a debitore rogatum durat. hoc dicit.

Qui rationario Pign⁹ vi obreptū est periculo creditorum rapientis nisi expotestate sibi concessa per debitorem rapuerit hoc dicit.

Si seruus. Delictum serui obligat debitorem ignorantē dominum vsq̄ ad noxe deditionem scienter obligat insolidum. hoc dicit.

Cum debitore. Qui obliganit rem alienam tenetur contraria pignoraticia ad interesse. hoc dicit.

Si pecuniam. Si pignus est datū licet sub alieno nomine habet locum pignoraticia soluta pecunia ſm glo.

Ticius. Pactum quod pignus sit insolutum pro debito factum ex postfacto valet hoc dicit.

Consortis. Pecunia reddita ex venditione pignoris primo in vsuras deinde in sortem conuertitur. hoc dicit.

Pignus. Creditor pignus possidet ⁊ ab eo debitor potest condicere ⁊ precario rogare de clausula in glosa. hoc dicit.

Si quis. Si pro pignore constituto aliud subiicitur furtum committitur. hoc dicit.

Sed et si quis. Qui obligat rem alienam vel alij obligatam stellionatus committit nisi res cuilibet creditori sufficiat. hoc dicit.

Si pignus. Per conductorem creditoris creditor tenet possessionem. hoc dicit.

Pupillo. In recipiendo pignore est necessaria tutoris auctoritas vt pupillus possit pignoraticia conueniri. b. d.

Gayus. Qui se testamēto subscribit vt

testis non videtur approbare ea que in testamento cõtinentur ꝓpter quod ꝓsentia ꝙ subscriptio non ꝓiudicat. Nota ꝙ non solum nõ ꝓiudicat ad plenũ ꝓiudicium sed etiã non transfert onus probandi in ꝓsentem vt patientem quod apparet ex tex. qui dicit nullum ꝛc. vide Bar.

Debitor. Non potest debitor pignus emere a creditore sed precium solutũ in debitum conuertitur. b. d.

¶ Debitoris. Filius rem patris de pecunia ꝓfecticia emere non potest. b. d.

Rem alienam. Si dñium rei supueniat debitori confirmatur obligatio secus si dominus debitori succedat. b. d.

Creditor. Creditor qui vendit pign⁹ debet superfluũ precij restituere non debitorem delegare. b. d.

Pignori. Si creditor fuit in culpa restituendi instrumenta pignoris debitori tempore debito tenetur ad interesse, secus si culpa ei imputari non possit. b. d.

¶ Licius. Damnũ datum in pignore auctoritate curie non pertinet ad creditorem qui in culpa deprehenditur. b. d.

¶ Explicinnt casus breues libri. xiij. ff. veteris.

¶ Incipiunt casus breues libri. xiiij. ff. veteris.

¶ Rubrica de exercitoria actione.

Quis edicti. Dñs tenet ex facto magistri per eũ ꝓpositi cum sit eadem ratio immo maior. hoc dicit.

Magistri. Magister obligat dominũ ex omni facto ad quod ꝓponitur de cõditione ipsius ꝑsone distinctione non habita nauta vero ex solo delicto dominũ nõ obligat. b. d. vsq; ad. ¶. Magistri.

¶ Magistrum. Magister habet auctoritatem alium substituẽdi etiam si fuerit interdictum ꝙ ex substituti ꝑsona obligatur dñs. b. d. Nota ꝙ ꝓpositus negociationi vniuersali potest alium substituere sine speciali mandato. Secundo nota ꝙ qui patitur videt velle aliquẽ ꝓponere. Itẽ nota ꝙ speciale est vt ꝓpositus negociationi vniuersali possit aliquẽ substituere cõtra domini voluntatem. b. d.

¶ Non aũt Iste est notabilis. ¶. Si magister contrahit in re in qua ꝓpositus est tacite obligatur in hanc causam licet se contrahere exꝑmat hoc primo. Itẽ si contrahitur simpliciter nulla causa exꝑssa dominus non tenetur nisi in eius vtilitatem versum appareat. Item si contrahit in causam in quam expresse prohibitus est sufficit tũc expressio licet vera non fuerit. b. d.

¶ Igitur Modus ꝓponendi est cõsiderandus qui si excedit dominus nõ obligatur. b. d.

¶ Si plures Administratio ꝓuata ꝙ vniuersaliter ordinaria pluribus concessa simpliciter intelligenda est insolidus. secꝰ si diuisim vel aliud sit expressum. b. d. vsq; ad ¶. exercitorem.

¶ Exercitorem Expositũ est quis dicatur magister nũc declarat quis dicatur exercitor ꝙ breuiter dicit exercitor ẽ ad quẽ omnis redditus venit nec persone cõditio curatur nisi sit minor quia tunc tutoris vel curatoris auctoritas inspicitur. b. d.

¶ Est autem Contrahẽtes possunt eligere exercitorem vel magistrũ non econtra nisi in subsidium. b. d. Nota ꝙ magister vel institor potest conueniri ex cõtractu suo ꝙ hoc intellige in debitis.

¶ Si is qui nauem. Qui exercitorem habet in potestate si fuerit volens in merce dominica ꝙ nouali obligatur insolidũ sed in peculiari tributoria obligatur idem in nouali si sola scientia interuenerit. b. d.

In potestate. Prosecutus est expositiones verboꝝ voluntatis. Hic exponit verbum in potestate, verbum potestatis accipit

propꝛie ⁊ dicitur esse in potestate qui iuri alterius est subiectus. b. d.

¶ Hec actio. Exercitoꝛ ⁊ magister tenentur insolidum sed vnius solutio aliū liberat. hoc dicit.

¶ Si plures. Si plures nauem exerceant per tercium libeꝛ vel seruū vel vnū ex ipsis quilibet tenetur insolidum secus si simul exerceant. b. d.

¶ Si tamen. Si seruus. Mortuo magistro datur actio in dominum. hoc dicit.

Si eum. Tenetur exercitoꝛ licet inter magistrū ⁊ trahentem secum nō cadit obligatio ⁊ dominus serui magistri cedere exercitoꝛi actiones sibi quesitas tenetur. b. d.

Item sed si. Tenetur magistro contrahenti licet inter eum ⁊ exercitoꝛem nō cadit obligatio. b. d.

Lucius. Mutuans magistro habet exercitoꝛiam quatuoꝛ cōcurrentibus ⁊ sunt ista scꝫ cause veritas propositionis ⁊ cause scientia ⁊ credulitas congrua quātitatis ⁊ loci cōgruitas idem in institoꝛia. b. d.

¶ Rubꝛica ad legem rodiam de iactu.

Si laborante. Dominus iactaruꝫ mercium habet actionem cum magistro magister cum ceteris non solum habet actiones sed merciū retentionē. b. d.

¶ Si conseruatis. Si nauis deterioꝛatur nō fit contributio nisi acciderit voluntate mercatoꝛuꝫ vel alio iusto metu. b. d.

¶ Cum in eadem. Dñs nauis ⁊ domini omniū rerum in ea existentium excepto libero coꝛpe ⁊ cibariis p portione exercitoꝛis contribuūt ad quod magister ex locato tenebitur. b. d.

¶ Si nauis. Precium redemptiōis est ab omnibus conferendū secus in precio rerum predataꝛuꝫ. b. d.

Si nauis. Si perit scapha cum meribus causa limande nauis habet locum cōtributio. secus si nauis pereat ⁊ scapha remaneat. hoc dicit.

¶ Sed si nauis. Jactantibus fit contributio ex mercibus recuperatis ex naue per postea perempta sed recuperātes ex iactu in naue pdentibus nō contribuunt. hoc dicit.

¶ Cum autem. Pro rebus deteriꝫatis ratione loci cōfertur collectio iactātibus ipsis pro non deteriꝫatis ratione loci non cōfertur sed ratione loci asperginis ipsis conferꝫ ⁊ ꝫfertur damno deducto siue plus siue minus sit in dāno qꝫ in collectione. b. d.

Nauis. A domino fit collectio pro impensis que ad instruendā nauem fieri solent.

Qui. Res iactata in dubio non videꝫ haberi pro derelicta nisi ex modo iactus aliud presumatur. hoc dicit.

Deprecatio. Valet consuetudo cui lex non aduersatur. b. d.

Si vehenda. Ad petitiōem vecture sufficit in naui esse positus nisi aliud actū sit. b. d.

¶ Si ea. Casus superueniens excusat a pena precedentis culpe nisi actio actu non poterat intentari. b. d.

¶ Si conduxisti. Si mensura refertur ad lignum sufficit ligni capacitas si refertur ad onus speciei mensura oneris. b. d.

Rubꝛica de institoꝛia actione

Equū pretoꝛi visum est.

Dominus ex facto institoꝛis obligatur. Item agit si eius seruus est institoꝛ non alias nec cessa actio datur nisi in subsidiū. h. d.

Institoꝛ. Institoꝛ est qui alicui vniuersali negociationi questuarie preponitur certo loco nō designato secus si certe rei vel negocio questuario tunc ens magis procuratoꝛ vocabitur. h. d. vsqꝫ ad ¶. Non tn.

¶ Non tamen. Iste. ¶. est in lege cuicūqꝫ ⁊ hoc dicit dominus tenetur ex contractu institoꝛis circa id ad quod preponitur expresse vel tacite nisi forma repugnet. b. d.

Si ab alio. Si institor preponatur a defuncto obligatur heres si ab aliquo administratore obligatur ille cuius negocia geruntur si a procuratore obligatur dominus ⁊ preponens idem in gestore ratihabitione secuta.b.d.⁊ sic nota ꝙ per mortem non finitur mandatum vniuersale.b.d.

¶ **Parui.** De cõdicione persone institoꝝ non curatur nec ꝓponentis sed si est minor administratoꝛ auctoꝛitas tutoꝛis exquiritur.hoc dicit.

Sed si pupillus.

¶ **De quo palam.** Qui preponit aliquo certo loco videtur permittere cum eo contrabi nisi cõtrariũ litteris publice ⁊ legaliter prescribat contra quã scripturam non cadit ignorantia donec duret secus si fuerit extincta nisi dolus contrabentis affuerit. b.d.vsqꝫ ad.¶.Conditio.

¶ **Condicio.** Forma prepositionis institoꝝ inspicitur que si non seruatur dominus non tenetur nisi ei possit variatio imputari.hoc dicit.

¶ **Si institoria.** Posito vno de contrargs aliud cessat. Item qui succumbit per actionem ineptam recurrat ad aptã. hoc dicit.

¶ **Si a seruo.** Tenetur preponẽs licet inter cõtrabentem ⁊ institoꝛes nõ cadat obligatio ⁊ dominus serui prepositi tenetur de peculio.b.d.

¶ **Explicunt casus breues libri.xiiij.ff.veteris.**

¶ **Incipiunt casus breues libri.xv.ff.veteris.**

¶ **Rubrica de peculio.**

Ordinarium. Istud principium vsqꝫ ad.¶.potestatis diuido in quatuoꝛ partes primo enim ponitur continuatio. secundo quotdupliciter agatur ex hoc secũdo edicto.tercio ponuntur verba edicti.quarto illa incipit exponere.secunda ibi. Est aũt. tercia ibi.verba autẽ.quarta ibi. De quo aũt.⁊ hoc intendit sicut se habet patrimoniũ ad liberũ ita se peculium ad seruum vt pater vel dominus tenetur.b.d.fm Ja.Suter.

¶ **Si cum impuberem.** Ex cõtractu serui vel filifamilias minoris pr̃ vel dominus non conuenitur nisi quantũ locupletatũ est peculium.b.d.

¶ **Potestatis.** Hic iurisconsult⁹ exponit verbũ potestatis positum in edicto primo dicit ꝙ illud verbum potestatis refertur tam ad filium qꝫ ad seruum. secundo ꝙ seruoꝝ appellatione continẽtur nedũ ꝓpꝛij sed quos bona fide possidemus.tercio ꝙ eam appellatione seruoꝝ continentur nedũ ꝓpꝛij immo omẽs ⁊ breuiter hoc intendit verbum potestatis sumitur large vt cõtineat seruos ꝓpꝛios ⁊ omẽs bona fide possessos ⁊ eos in quos quis habet vsufructum ⁊ hereditarios comprehendit.b.d.cum se.

Licet pretor. Istud principium sumi mauí cũ precedentibus ⁊ adhuc venit ad expositionem illius verbi potestatis.

¶ **Parui.** Hic iurisconsultus exponit illud verbum edicti qui alterius ⁊c. ⁊ breuiter hoc intendit verbum alterius comprehendit homẽs vtriusqꝫ sexus minoꝛes ⁊ furiosos.hoc dicit.

In furiosi quoqꝫ curatores Nota ꝙ quando agitur contra furiosum debet formari libellus in personam curatoꝛis. Venio ad secundam partem principalem.⁊ breuiter hoc intendit. Seruus fideiubẽdo vel mãdato extra cãm peculiarẽ nõ obligat dñm de peculio ſs fideiussoꝛi dato a filio extra patrẽ succurritur si ipse est creditoꝛ alias mãdatarius odictione ⁊ fideiussoꝛ vtik exceptione. hoc dicit.

Ser. Si seruus. Hec ẽ septima ps principalis ⁊ breuiter hoc intẽdit qui nõ obligat indicio non obligatur cõpromisso.b.d

Ser. Sed et si filius. Hec est secunda pars principalis.⁊ hoc dicit filius fideiubendo ⁊ cõpromittendo patrẽ obligat de peculio.hoc dicit.

¶ Idem scribit. Istum .C. diuisi cum precedentibus 7 breuiter hoc dicit. In iudicio quasi contrabiur 7 ideo iudicati pa ter tenetur prime actionis origine non inspecta .hoc dicit.

¶ Ex furtiua. Ex maleficio nō da tur hec actio nisi quantū locupletatur pecu lium.hoc dicit.

¶ Si filius. Qui obligatur saluas fore rem pupilli non obligatur de quolibet singulari.b.d.

Peculium. Breuiter hoc intendit pe culium sola voluntate constituitur interueni ente traditione vera vel ficta.secus si nulla traditio interueniat.b.d.

¶ Ex bijs. Peculium non potest constitui domino ignorāte licet possit dimi nui si seruus ex delicto eius reus domino cō stituatur.b.d.

¶ Si opem ferente. Iste cadit in summario precedentis nam sicut vt supra diminuitur peculiū ex furto serui ita et quā do ipse opem fecit i eo q a fure consequi nō deducit hoc quod aliunde consequi potest hoc dicit.

¶ Si ere. Hic dicit q sicut diminu itur peculium ignorāte domino ita et auget Et breuiter hoc intendit licet ipsum ius vni uersale diminuatur corpora tamen diminui non dicuntur b.d.glo.formal vnā questio nem dic vt in ea hic non sunt alia dicit Bar.

¶ Explicunt casus breues libri .xv. ff. veteris.

¶ Incipiunt casus breues libri .xvi. ff. veteris.

¶ Ad senatusconsultum vellеyanum.

¶ Vellеyano senatus consulto. Per velleyanū mulieribus intercedentibus pa ratur exceptio 7 in veterem debitorem resti tuitur seu instituitur actio.b.d.

Sed et si ego. Mulier intercedē do velleyano iuuatur si creditor intercessio nem sciuerit.secus si ignorauerit. Item mulier soluens vel donans non iuuatur.b.d.

Si fideiussores. Mulier si fideiu beat vel alium fideiubere mandat iuuatur velleyano si recipiens hoc sciuerit.hoc dicit Nota q in facto proprio non est tollerabilis ignorantia. Nota q mandatum inutile nō im pedit actionem negocior gestor.

Quanq̄ Liberatio pignor non est in tercessio.hoc dicit.

¶ Si mulier. Mulier si alicui indē nitatem promittit non est intercessio.hoc di cit.

¶ Si mulier. Mulier iuuatur vel leyano aduersus primū creditorem 7 aduer sus eum cui est delegata licet marcellus ali ter distinxerit.b.d.

¶ Interdum. Mulier intercedēs siue soluat siue deleget debitorem repetit si alium deleget exceptione iuuatur.b.d.

¶ Quotiens. Hic loquitur de a lio remedio senatusconsulti 7 dicit q mulier excluſa actione restituitur in veterem debi torem.b.d.

¶ Si conuenerit. Paria sunt p missorem nullum dare vel dare mulierem.

¶ Marcellus. Acceptilatio fa cta mulieri velleyano non liberat debitorē sicut nec solutio nisi ne soluerit q repetere nequeat.b.d.

¶ Quānis. Mulieri subducta actio restituitur in omnes qui per eius oblationem fuerunt liberati non aūt omnibus.b.d.

¶ Si mulieri. Si creditor succe-

dat mulieri nihilominus actio restituit in veterem debitorem. b. d.

¶ Illud videndum. Muliere subducta actio non restituitur in eum qui ab inicio non potuit obligari ipso iure vel in effectu. hoc dicit.

Hec actio. Actiones restitute 7 institute dantur contra heredem 7 in heredē.

Si mulier. Mulier nō habet velleyanum si creditor eam ignorauerit intercedere. hoc dicit.

Aliquando. Si mulier reuera intercedit in causam ꝓpriam velleyano non iuuatur. hoc dicit.

¶ De pignoribus. Donatio que in effectu non valet non perimit ius pignoris. hoc dicit.

¶ Si sub conditione. Frustra expectatur conditio cuius nihil operatur euentus.

Si mulier. Muliere subducta restituitur actio in veterem debitorem 7 in eius fideiussorem. b. d.

Si mulieri. Si mulier promittit aliū ratum habitum quod ipsa gessit non iuuatur velleyano. hoc dicit.

Si mulier. Mulier non iuuatur velleyano si debitor sibi soluerit. b. d.

¶ Si ab ea. Mulier 7 fideiussor eius iuuantur 7 in primū debitorem actio restituitur. hoc dicit.

Sit uxori. Non sufficit creditori credere mulierem in rem suam intercedere quādo promittit nisi diligentius perquisuerit. hoc dicit.

Si mulier. Si mulieri cōsentienti obligationi rei sibi obligate pecunia soluit velleyano non iuuatur alias secus. b. d.

¶ Si mulier. Si mulier cum alio ut duo rei mutuū accipiunt in causam necessariam velleyano non iuuatur. Sed si in voluntariā eatenus iuuatur quatenus ad alterum pecunia peruenerit. hoc dicit.

Si mulier Qui ꝓprie obligatioi indē nitatem promiserit intercedere non videtur secus si obligationi alterius. b. d.

¶ Cum haberes. Creditor delegatus a muliere intercedente anteq̄ soluat tutus velleyano 7 sic agat exceptiōe velleyani repellitur. b. d.

Si pro aliquo. Si mulier intercedit in rem suam vel animo donandi non iuuatur velleyano. b. d.

¶ Si mulieri. Mulier que ex intercessione non damnificatur velleyano nō iuuatur. b. d.

Si mulier Mulier que scienter verū non respondit velleyano non iuuatur. secus si ignoranter. b. d.

Debitrix. Ista lex dicit id quod lex Si mulieri. s. c.

Si senatus. Per hoc senatusconsultum actio statim restituitur in pristinū debitorem in eo statu in quo erat. b. d.

¶ Si sicut. Iussus non est intercessio sed fideiussio. hoc dicit.

Bona. Velleyanū nō preiudicat ei q nō putat mulierem intercedere. b. d.

¶ Et serui. Mulier contrahens cū seruo velleyano non iuuatur. b. d.

¶ Uxor. Que intercedit in rem suam non iuuatur velleyano. b. d.

Sepa. Verba enūciatiua a testatore prolata creditoribus non preiudicant. b. d.

¶ Si index Que rem suam obligat vt pecuniam pro alio soluat iuuatur velleyano aduersus creditorem scientem. b. d.

Quidam. Mulier intercedens iuuat velleyano 7 actio restituitur in principalem debitorem 7 pignora. b. d.

Si decipiendum. Mulier decipiens non iuuatur velleyano. b. d.

Si mulier Adeundo nō videt quis intercedere nisi fraus creditoris interceserit.

Si mulier. Velleyanum prodest adversus eum cum quo contraxit mulier 7 successores eius ad rem 7 ad fructus. b. d.

¶ Item. Si mulier vendit fundum p alio iuuatur velleyano. boc dicit.

Si mulier. Si alius mandato muli eris intercedit exceptioni velleyani est locus si creditor hoc sciuerit. b. d.

¶ Si mulier. Si mulier exceptioni velleyani renunciat velleyano non iuuatur, boc dicit.

¶ Rubrica de cõpensationibus.

Verum. Fideiussor potest compensare quod debetur reo principali et sibi. boc dicit cum lege sequenti.

¶ Quod in diem. Sententia lata super principali non preiudicat in incidenti que potest per se stare. Item quis succũbit in exceptione rei iudicate si illud in modum actionis intentat. b. d.

In cõpensatione debitum litigiosum potest deduci quo nomie possunt pendere duo iudicia per modum actionis vt l. vbi acceptum. possunt tamen pendere duo vnum per modum actionis aliud per modus exceptionis. b. d.

Si cum filio. Illud quod poterat peti causa adiecta de peculio deducitur in cõpensationem. b. d.

¶ Sed si cum filio. Filius potest obicere compensationẽ de eo debetur patri si de rato cauet. b. d.

Si ambo socij Negligentie ad negligentiam admitti ur cõpensatio. Item debita ex disparibus casibus cõpensantur. boc dicit.

¶ Quotiens. Debitum ex delicto compensatur. b. d.

Cum aliter. Quo ad cursum vsurarum impediendum fit compensatio ipso iure etiam si non apponatur ab homine. boc dicit cum lege sequenti.

Quod labeo. Una causa non potest operari circa diuersos effectus. b. d.

Quecũqꝫ. Queritur vtrum de debito de quo quis est absolutus possit opponi cõpensatio de quo per cy. in l. Ex causa. C. e. dixi in l. procurator ad exhibendus. ſ. rem ratam. b. d.

¶ Pecuniam. Nota qꝫ non valens agere ratione loci non prohibetur compensare et debitum certo loco potest vbiqꝫ compensare habita ratione interesse ꝓpter locum. boc dicit.

Si cum militi. Non potest vni heredum compensatio opponi de eo quod ad alium peruenit. b. d.

¶ Cum intra. Dies qui miserationis causa additur solutioni compensationes non impedit. boc dicit.

Ideo. Condemnatus pena delicti cõmissi in annona non dicitur debitor ex causa annone boc dicit.

In rem suam De debito cesso potest quis obicere compensationẽ. secus si non sit cessum licet alius creditor velit. b. d.

Debitor. De eo quod potest peti actione de peculio potest obici compensatio. boc dicit.

Ob negocium. Debitum ex causa victuali non compensatur. boc dicit. nota glo. que enumerat casus in quibus non admittitur compensatio. v. de.

Postqꝫ. Procurator qui obicit cõpensationem non debet timere debitum. b. d.

Si debes x. Debito alternatiuo nõ potest opponi compensatio nisi quantitas obligetur. b. d.

Id quod pupillis. Nomine alterius nõ potest obici compensatio. b. d.

Rubrica depositi vel contra.

Depositum est. Quere sic cum genere dicit quasi depositũ qualẽcũ dictio de auget de quo dixi in l. que interdum de le. i.

nota istam litterā quia magistralis est a capite vsq; ad finem.

¶ Si quis seruū Qui dat pecuniam dicitur cōductor qui recipit dicitur locator. Item contractus innomīatus indicatur fm naturam contractus nomīati cui assimilatur nisi aliud actum fuerit.b.d.

¶ Si te rogauero. Cui datur res perferenda tenetur mandati cui datur custodia tenetur depositi.b.d.

¶ Quod si rem. Quando proceditur contractus 7 adicitur conuentio que potest cadere in nomen contractus magis inducitur informatio primi q̄ noui contractus. boc dicit.

¶ Idem pomponius.

Si res iussu meo deponitur apud alium recipientem pro me ego teneor depositi aliter tenetur recipiens 7 non ego nisi boc expresserim vel fideiusserim obligatio enim durat in principali siue berede defuncto.b.d.

¶ An in pupillum. Pupillus tenetur de dolo eatenus quatenus locupletior factus est.b.d.

¶ Si apud. In seruum manumissum non datur actio.b.d. Nota q̄ dolus q̄ purgatur p actionē descendentem ex cōtractu nō facit teneri seruū ex contractu. secus si purgetur per actionē descendentē ex delicto.boc dicit.

¶ Idem scribit Que post litem cōtestatam accidunt veniunt in bac actione. boc dicit.

¶ Est autem. Depositarius statim potest conueniri ad rei restitutionē nisi causa de nouo emergat.boc dicit.

¶ Si rem depositam.

Dolus cōmissus in vendendo non purgatur per redemptionē.b.d.

Non solum. Ex deposito facto per seruum nostrum vel in quo habemus vsufructum queritur nobis actio.b.d.

¶ Eleganter. Qui quasi de suo soluit non videtur depositum reddere.boc dicit.

¶ Sepe. Conuentio 7 spōtanea obligatio facit depositarium teneri de culpa leuissima.b.d. Notatur.j. de re.iur.l.contractus in fine.

¶ Si pecunia. Si depositum est diuiduū vni ex bæredibus reposcenti soluitur pro parte si indiuiduū soluitur insolidū si quidem ipse cauet alias deponeret.b.d.

¶ Apud iul. Si duo se beredes cōtendunt licet debitor soluere cui vult exacta cautione q̄ eum defendet.b.d.

¶ Si predo. Qui petit speciem argenteam debet inferere speciem 7 pondus si se nō scire iurauerit.b.d.nota glo.bñ

¶ Si cista signata. Qui vas plenum 7 signatū deponit si res ostendit de singulis rebus agit depositi sed si non ostendit simpliciter agere poterit.b.d.

¶ Si apud duos. Plures depositarij ad rei restitutionē tenentur insolidum 7 etiam de dolo si dolum vterq; cōmiserit. secus si alter tantū.b.d.

¶ Sed si duo. Plures deponentes possunt insolidum agere si est actū q̄ vni possit solui.alias pro parte tantū.b.d.

¶ Si deposuero. Potest quis repetere depositum quando statutum est tempus.boc dicit.

¶ Quod autem Depositarius nō tenet nisi de dolo 7 lata culpa 7 ideo re vendita per beredem absq; dolo nō tenetur nisi de eo quod ad eum peruenit.b.

¶ Ei apud. In contraria depositi non iuratur in litem.boc dicit.

¶ In sequestrum Contra sequestrum datur bec actio qui tenetur rem exhibere in loco conuento vel altero ex bis.boc dicit

¶ Si velit sequestrare.

Sequester non poterit officium suum impendere sua sponte nisi ex iusta causa.b.d.

Si hominem. In rem alienam intempestiue misericordia ostensa est doli presumptio.boc dicit.

¶ Datur actio. Quando dolus cõmissus purgatur per actionem descenden tẽ ex contractu heredes tenent de dolo de functi insolidum non aũt de eo qõ ad eos p uenit.b.d.

¶ Quotiens. Causa depositi pre fertur ceteris alijs etiam priuilegiatis nisi de ponens receperit.b.d.cum l.se.

¶ In depositi actione. In actione bonefidei quilibet heredũ ex suo facto tenetur in solidum ex facto defuncti,p hereditaria portione.b.d.

Quod seruus. Licet per seruũ cõ trahentem alteri queratur tamẽ ei potest sol ui nisi iusta causa sit credendi eum ad quẽ p tinet hoc non permissuꝝ fore.b.d.

Si in asia. Quod est faciendum de re deposita in dubio intelligitur expensis de ponentis nisi aliud dictum sit.b.d.

¶ Depositum. Res ibi debet re stitui vbi est nisi alibi expensis petentis petat hoc dicit.

¶ Cum sequestro. Actio depo siti sequestraria datur contra heredes.b.d.

¶ Quemadmodũ. Post litem contestatam periculum rei pertinet ad depo sitarium.hoc dicit.

Si quis inficiatus. Ab eo die q̃ quis cepit habere iniustam causam litigandi videtur dolo malo facere ꝛ ad eum spectat periculum.hoc dicit.

¶ Competit. Pro re deposita nõ cõpetit condictio ante dolum cõmissum.

¶ Sinautem. Si res deposita pe rit eo modo q̃ peritura esset apud deponen tem depositarius liberatur.b.d.

Qui rem. In re ppria depositum non consistit ideo depositi agi non potest idem in cõmodato ꝛ precario.b.d.

Si is apud quem. Deponẽs pri mus non habet actionem contra terciũ de positariũ nisi cessa fuerit.b.d.

Licet deponere. Apud sequestrum plures tm̃ deponunt ꝛ tunc amittitur possessio si hoc actum sit.b.d.

He eo. Actio depositi in quatuor casi bus cõtra heredem datur in simplum ex do lo defuncti.b.d.

Si apud. Emancipatus tenetur de deposito ante sibi facto idem in seruo manu misso.hoc dicit.

Si duo heredes. Si plures here des depositarij sepatim dolum cõmittunt q̃ libet tenetur pro parte vbi vero cõmuniter quilibet tenetur insolidum sed si ad rei restitu tionem agatur cõdemnatio fit pro pte.b.d.

Lucius ticius Cõmendatio ꝛ depo situm idem est. Item in actione depositi ve niunt vsure a tempore more etiam si pecunia mutuata deponitur.b.d.

Hie sponsalioũ. Qui me presente rem meam deponit actione depositi tenet.

Publia. Ex pacto depositi apposito in trad.tõe rei mee que durat mea alteri que ritur actio vtilis.b.d.

¶ Lucius ticius. In cõtractu bo nefidei ex solo pacto debentur vsure.b.d.

¶ Ticius. Verba enunciatiua in cõ tractu nõ inducũt obligationẽ. Item priua ta scriptura fidem facit contra pducentẽ nõ pro eo nisi ab aduersario fuerit approbata.

Lucius ticius. In contractu bone fidei ex nudo pacto veniunt vsure.b.d.

Quintus. Qui promittit prouisionẽ pro pecunia deposita tenet ad vsuras si eas percepit vel in vsus suos conuertit.b.d.

Bona fides. Bona fides est in gene re vt res deposita deponenti restituatur nisi extrinseca ratio fidem impediat.b.d.

¶ Incurrit. Nota q̃ dominus ve niens impedit restitutionem depositi.vt lege fi.C.e.

¶ Beneficium. Nota q̃ si vbi te neret contractus transiret sola detentio ta men hic vbi non tenet etiam possessio.

Quod nerua. Ista lex legitur duo bus modis. vnomodo fm glo. fm quã breui ter hoc intẽdit lata culpa dolo equiparatur

que presumitur si quis nō adhibet eam diligentiam in rebus alienis q̄s in suis.b.d. Alio modo legitur fm modernos cui lecture applaudent alique gloselle hic posite fm quam breuiter hoc intēdit culpa lata est dolus seu fraus presumpta 7 cōsistit in eo q̄ quis adhibet minorem diligentiam in rebus alienis q̄s in suis.b.d. primo ponit dictum. secundo rationem rationis. secunda ibi. Nam si quis. tercia ibi. Nec enim. Nota bene bar. facit repetitionem valde bonam.

Seruus tuus. Depositio serui apud sequestrum nō impedit dominū agere. b.d.

Notes. Qui recipit pecuniam vt reddat depositum depositi conuenitur.b.d.

¶ Expliciunt casus breues libri xvi. ff. veteris.

¶ Incipiunt casus breues libri xvij. ff. veteris.

¶ Rubrica mandati.

Obligatio mandati. Nota de isto verbo volo an dicat dispositionē 7 videtur q̄ sic vt hic contrariū notatur in lege Serui electione. j. de le. i. vide bar.

In fi. Nota q̄ officiū est q̄ō vnus debet alteri 7 hoc in vnoquoq; de mundo 7 sic in genere amicicia est in specie que inter paucos est. nota.

Mandatum. Nota q̄ nemo ex cōsilio tenetur quod intellige nisi fuerit dolosum vt in glo. per di. in c. Nemo ex consilio. extra de re. iu. libro sexto.

Preterea. In mandato determinato sufficit negociū vtiliter esse gestum sed si fuerit determinatū in excessum diminutiue quātitatis in preiudiciū mandantis nō dat actio mandati nisi ad formam debitam reducatur secus si in alia specie mandatū exerceatur. hoc dicit.

Si remunerandi. Remuneratio non impedit actionem mandati. hoc dicit.

¶ Si cui fuerit. Illa causa est, vera qua existente res existit 7 qua deficiente res deficit. b.d.

¶ Si passus. Qui patitur aliquem aliquid facere quod ad eius cōmodum spectat mandati tenetur. b.d.

¶ Si tibi. Ex mandato quod non fit gra mandatarij oritur actio alias sec⁹ nisi interfit eius vel alias facturus nō esset. b.d.

¶ Apud iul. In mandato speciali non venit mutuum secus in generali. hoc dicit.

¶ Maurus. Procurator qui pactus est de quota litis pro eo q̄ cōdemnat⁹ solvit vel vt fideiussor promisit actionē mandati non habet. secus si de quota nō fuit pactus sed precium fideiussionis recepit. b.d.

Salarium. Salarium nudo pacto promissum officio iudicis exigetur nisi sit pactum de quota litis. b.d.

Si procuratorem. Procurator nisi instrumenta sibi data reddat mandati actione tenetur. Item si passus est se vinci p collusionem. b.d.

¶ Si quis mandauerit. Procurator ad negocium potest alium procuratorem constituere secus si ad iudicia nisi post litem contestatam. b.d.

¶ Si tutores. Si tutor mandauit contutori quod ad pupillum nō pertinet est actio mandati vel actio tutele. Item negligētia mandatarij non excusat tutorem. b.d.

¶ Si liber homo. Si apparet emptionem nomine meo esse factam tenetur procurator nisi cedat actionem si quam habet efficacem alias secus. b.d.

¶ Mandati. Actio mandati datur ad interesse 7 ideo si non interest non cōpetit. hoc dicit.

¶ Si ignorantes. Fideiussorem incertam exceptionem obmittentem excusat ignorantia. nota appellantem excusat pauptas 7 denunciatio facta. b.d.

¶ Dolo. Procurator tenetur de dolo ⁊ de eo quod ad eum peruenit.b.d.

Benigne. Si procurator.

In actione mandati veniunt vsure.b.d.

¶ Si quis ticio. Si contrahendo mandatum impletur actio mandati non oritur sed ex nouo contractu agitur.b.d.

¶ Si cui mandauero.

Qui tenetur mihi actionem cedere potest cogi debitorē liberare vel alteri delegare mei petitione.b.d.

¶ Si quis ea que. Aditus vt consultor non tenetur mandati sed de dolo si dolus intercessit.b.d.

¶ Si mandauero. Procurator tenetur restituere id quod ad eum ex mandato peruenit.b.d.

¶ Item labeo. Procurator potest dominō imputare quicquid licite ad eū impendit.b.d.

¶ Generaliter. Obmissio exceptionis inhoneste non impedit actionem mandati. Item qui alium ex necessitate defendit exceptione ex sua persona vti potest. boc dicit.

¶ Si fideiussori. Actionem mandati nō parat liberatio ex causa simplicis donationis facta fide.secus si ex causa remunerationis.boc dicit.

Si vero. Vna fictio admittitur circa idem non plures.b.d.

¶ Si filio. Conditio potestatiua retro non trahitur ⁊ ideo quantū ad acquisitionem tempus existentis contractus inspicitur vt in contrarijs quandoq; est potestatiua et tunc retro non trahitur l.qui potior. ⁊ l. qui balneū. ff. qui po. in pig.ba.

¶ Inde pomponius.

Vnus actus donationis facit aliam donationem presumi.boc dicit.fallit fauore dotis. vt. ff. l. prox. ¶. si tibi.

¶ Si mihi. Procurator ad emendum potest repetere precium quod soluit ⁊ si quod amplius impendit.b.d.

¶ Cum quidem. Verba cōmendatoria non obligant.b.d.

¶ Si quis mandauerit.

Si mutuatur filio non contra senatusconsultum macedonianū vel cum de hoc dubitare tur mandati tenetur.b.d.

¶ Si post creditam.

Mandatū non potest interuenire pro eo qđ est fiendum.b.d.

¶ Si mandauero. Mandatum potest reuocari ad petitionem mandantis, boc dicit.

¶ Idem marcellus. Mandatū quod fertur post mortem non finitur morte mandantis. Item potest agere vt sibi detur pecunia pro executione mandati necessaria boc dicit.nota bene.

Heredem. In emptorem hereditatis non transeunt actiones nisi que tunc temporis competebant.b.d.

Si mandassem. Reuocatio mandati nō preiudicat procuratori si ad eius noticiam non peruenit.b.d.

Si quis mihi. Per mandatum vt in meo edificem ad vtilitatem tercij mihi paratur actio quatenus interest mea.b.d.

Si mandauero. Actio superueniens pendente iudicio ex causa de preterito prodest actori ad condemnationem.b.d.

Si mandauero tibi. Qui fideiubet vel soluit ante diem non potest agere nisi adueniente die.b.d.

¶ Interdum. Quando mandatū respicit cōmodum meū ⁊ alienū oritur actio mandati.b.d.

¶ Si bȳ. Valet mandatū de re mea emenda.boc dicit.

¶ Julianus. Consistit mandatum de emenda re que mandatarij est pro parte. boc dicit.

¶ Is cuius. Qui retinet ea que insrigentium sunt habet actionem ciuilem.boc dicit.

¶ Qui ad edem. Mandatum rei turpis non valet. b. d.

¶ Si tibi centum. Qui pecuniã in vsus suos cõuertit etiam furti tenetur ⁊ nõ potest quis seipsum eligere.

¶ Si mandauero. Solutio facta de pecunia creditoris vel eius nõe acceptа non liberat debitorem. b. d.

¶ Fugitiuus. Si res empta a seruo tradatur alteri eius mandato venditor liberatur alias secus. b. d.

¶ Si curator. Si ad quem negocium spectat datur mandati actio si intercessit alias neg. g. li eorũ contemplatione est gestum alias habet actionem in factum. b. d.

¶ Sicut. Qui mandatũ susceptum non implet vel tempestiue non renunciat tenetur mandati ad interesse nisi ex iusta causa fuerit excusatus. b. d.

Inter cas. Nota q licet mandatum finiatur morte tamẽ si post mortem impletur a mandatario ignorante sufficit quo ad actionem ⁊ liberationẽ. b. d.

¶ Abesse. Aliquis fideiussor delegans debitorem etiam non soluendo solui se videtur. b. d.

¶ Non omnia. Damna casu fortuito contingentia dominis procur. nõ emẽdat. hoc dicit.

Si quis alicui. Mandato Mandatori sunt cedende actiones vtra principalẽ reum ⁊ solutiõe mandatorũ in dubio non liberatur reus. b. d. cum l. se.

Si fideiussor. Si fideiussor soluit ignorans debitorem liberatum vel exceptione legittima tutum non ignorantia supina habet actionem mandati. b. d.

¶ Quedam. Quedam non imputantur fideiussori si obmisit exceptiones que fuit de apicibus iuris si de veritate negocij disputauit. hoc dicit.

¶ In omnibus. Indebitum solutum repetitur nisi autoritate rei iudicate fuerit solutum. b. d.

¶ Fideiussor. Si sit fideiussor tẽpore liberatus si tamen soluit repetit per actionem mandati. b. d.

¶ Si hominem. Generalis procurator non mutat id quod est a domino specialiter permissum nisi ex causa iusta quam dominus ignorauit. hoc dicit. nota multum. Nota etiam q in protestatione debet inseri causa de necessitate qõ dicã plene in materia protestationis in lege Non solum. ff. j. de noui ope. nunci.

Si negocia. Actio etiam penalis deuoluitur in actionem mandati si procur. etias a seipso non exegerit. b. d.

Si hereditatem. Hereditas potest esse damnosa legatis non ideo mandatũ de adeunda hereditate est obligatoriũ. b. d.

Rogatus. Fideiubens in minus cũ sit mandatum habet actionem mandati. sec si in plus. hoc dicit.

Qui negocia. Pecunia debita solutioni non parata in mutuũ non conuertitur nudo pacto ⁊ in contractu bonefidei debentur vsure. b. d.

¶ Cum beres. Si mando q rem emas quam habes cum alio cõmunẽ pro parte socij tantum tenet mandatum pro parte tua mandatum de precio. Item mandatum finitur morte emptio non. b. d.

Si fundum. Si mãdo q rem emas quã habes cõmunem cum alio certo precio aliorum partibus emptis pro residuo partem tuam dare teneris. sed si precium determinatum non fuerit tua pars boni viri arbitrio extimari debebit. b. d.

¶ Quod si fundum. In mandato de emendo rem cõmunem cum pluribus nisi totus fundus redimatur mandati actione non agitur si est actum. secus si simpliciter sit mandatum. b. d.

Hominem. Quando extimatio debetur iure obligationis presens contractus obligationis iudicis officio inspicitur in stipulationibus tempus more. b. d.

Lucius ticius. Qui obligatur pro alieno pignore vel pro se antecẽ soluat põ

agere vt liberetur in casibus expressis. hoc dicit.

¶ Et aristoni. Per pactum potest quis in se suscipere casum fortuitum. b. d.

Si pro te presente. Prohibitio impedit actionem mandati 7 negocio⁹ gesto⁹ vidistis in l. Solvendo. ff. de neg.

Dolus. Qui non vult facere id ad qđ scit se teneri 7 potest in dolo est. b. d.

Si mandato. Mandati actione potest agere mandatarius ante mandatum. aliter secus. hoc dicit.

¶ Item si dum. Nota q⁹ creditor non tenetur suscipere alium ad iudicium animo novandi glo. d. contrariū.

Julianus ait. Abesse videtur dos eoipso qđ quis sustinet onera matrimonij. hoc dicit.

¶ Si is qui. Solutio que non liberat debitorem non parit actionem mandati sed recōciliata solutione nascetur. b. d.

Quintus mucius. Excusatur qui parcit propio pudori propter suum cōmodum. secus si parcit pudori alterius 7 alteri⁹ incōmodū. hoc dicit.

Seruum ticij. Qui vendidit vt procurator de euictione tenet. 7 ideo si vendicet rem venditam exceptione repellitur. Itē qui mandat rem suas vendi ex vna causa quā putat suam ex alia causa non poterit vendicare. hoc dicit.

¶ Si is qui. Qui solvit pro fideiussore potest ab eo repetere. b. d.

Fideiussorem. In obligatione generis liberatur quis solvendo per nunerum qui est in ipso genere.

Qui fide. Fideiussor potest habere obligationem principalem 7 alium principalem tantum vel alium tantum. b. d.

Cum seruus. Cum seruus se mandat emendū emptione nō secuta mandatū est nullum sed ea secuta reconualescit 7 dominus agere posset non mandatarius contra dominū. Item si liber homo se emendū mandauit actionem habet. b. d. Nullum est emptione non secuta nec ex parte serui nec ex parte domini considerato iure ciuili 7 naturali vt plene notatur. C. Si seruus extero. lege vnica.

Qui mutuam. Que dubitationis causa tollende contractibus inseruntur ius cōmune non ledunt. b. d.

¶ Non ideo. Domino reuertente mandatum finitur 7 si fuerit reuocatum debitum primū non deuoluitur in secundo. hoc dicit.

Mandatum. Mandatum non trāsit ad heredem mandatarij. Item publiciana non competit contra dominum. b. d. Nota q⁹ in dubio videt electa industria mandatarij ideo mandatum ad heredem nō trāsit vt in fi. huius l.

Si precedente. Mandatum morte finitur non actio mandati. Item nec obligatio que oritur ex negocio gesto. b. d.

¶ Lucius ticius. Decretum iudicis pro creditione non preiudicat absenti q in actione competenti contra mandatorem non consensit. b. d.

Si mandato. Qui mandato alteri⁹ stipulatur in dubio non videtur adhibitus animo donandi. b. d.

¶ Paulus. Bona fides que in contractu requiritur facit vt quod non possum vt ego possum vt alius. b. d.

¶ Paulus. Dies adiectus solutioni obligationem non perimit. b. d.

¶ Paulus. Plures mādatores q tenentur pro alio tenetur insolidum ex mandato 7 sententia vera simpliciter tenetur viriliter. hoc dicit.

¶ Ille. Dies adiecta causa limitande obligationis non liberant debitorem existentem in mora. b.

¶ Paulus. Cautio vdonea intelligitur cum fideiussore vel pignore. b. d.

Creditor. Pendente appellatione mādatorꝫ potest conueniri reus. b. d.

¶ Ad eum. Mandatum quod fit propter vtilitatem mandantis actionem mandati non parit. hoc dicit.

¶ Duobus. Plures mandatarij tenentur in solidum. b. d.

¶ Si inter maritum. Si vir alit vxorem vt vir debet habere vsuras dotis integras sed si eam alit vt minister debet habere vsuras dotis vsq; ad concurrentem quantitatem. b. d.

¶ Lucius ticius Si negocium cõmittitur procuratori liberas habenti valet quic quid agitur cessante dolo. b. d.

¶ Item. Ex facto domini nõ potest conueniri seruus. b. d.

Controuersia. Ex mandato vt patiatur quem agere potest mandator conueniri de eo quod ad eum peruenit. b. d.

¶ Mandauit Mandati agitur siue quis mandatum siue aliquid equipollens faciat, hoc dicit.

¶ Rubrica pro socio.

Quilibet. Nota tex. hic cum fi. l. precedentis q; in societate transfertur dominium sine possessione sed quid si bona concedantur alicui vniuersaliter quasi pro socio dic vt j. pro dote l. i. nota Bar.

Ea vero. De illo. Justa hereditas propie dicitur que ab intestato defertur. hoc dicit.

Si conuenerit. Pactum de non diuidenda societate nil relevat. b. d.

Si quis socio. Stipulatio penalis nõ nouat precedentẽ obligationẽ ex causa onerosa factam sed actio vna tollitur per aliam quatenus concurrũt. b. d.

Si actum. Actio cõmuni diuidundo non tollitur per actionem pro socio quia habent se vt excedentia 7 excessa. b. d.

¶ Rei cõmunis. Actio persecutoria non tollitur per penalem nec econuerso sed vna persecutoria tollitur per aliam. hoc dicit.

Cum duobus. Contra mandatum vni factum veniens conueniri non potest secus si contra contractam societatem venerit. hoc dicit.

¶ Si in coeunda. Quãdo vn' ponit operam in societate alius rem venit eiam dolus 7 culpa. b. d.

¶ Damna. In hac actione quis nõ tenetur casu fortuito etiam si rem extimatam recipit. Item furtum in dubio culpa eius qui patitur factum esse presumitur. b. d.

¶ Quidam Damna que ratione societatis obueniunt simul sunt cõmunicanda. hoc dicit.

¶ Cum duo. Societas vnius negociationis non porrigitur ad aliam negociationem. b. d.

¶ Pap. Quod fratres per se habent qui bona cõmunia habent alibinde in cõmune non est redigendum. b. d.

¶ Idem. Qui plures habet vias potest eligere faniorem. b. d.

Ideo. Nota q; pactum non potest fieri q; societas transeat ad heredem. Ratio q; impedit liberam factionem testamenti l. cum duobus. ¶. Idem. ff. e. Ex quo nota q; pactum per quod impeditur libera testamẽti factio non valet. Bar. Item nota q; societas vectigalium ad heredes non transit. inter heredes non est actum.

Si socij. Socius. Damna 7 lucra contemplatione societatis obuenientia sunt cõmunicanda secus si contemplatione persone obueniunt licet societas fuerit occasione. hoc dicit.

Verum est. Socius non condemnatur nisi quatenus facere potest vel desijt posse dolo quod beneficium ad fideiussorem vel heredem non transit. b. d.

¶ Si cum tres. Inter socios intercem agentes non est melior conditio occupantis. hoc dicit.

Duo societatem. Si otractui iuris

gentium subꝫciatur stipulatio continens idē nouatur pēna si actum est alias secus. Item stipulatio penalis non nouat precedentē obligationem ex causa onerosa. h. d.

Socius. In societate culpa leuis est non adhibere eam diligentiam quā quis in suis adhibere solitus erat tempore cōtracte societatis. h. d.

Si societatem. Sententie arbitri omnino est parendus sententia vero arbitratoris si fuerit iniqua reducitur ad arbitriū boni viri. hoc dicit.

Arbitrorū. Iste. ℊ. sic procedit quia primo ponit thema ⁊ questionem prout facta est. secūdo prout fieri debuit tercio ponit vnam distinctionem. quarto determinat. quinto declarat vnum dubium circa premissa. secunda ibi. extimatio. tercia ibi. Arbitrorum. quarta ibi in l. Inposita autem. quinta ibi in l. Quid enim. ℣. ⁊ illud. Et in summa breuiter. h. d. sententie arbitri omnino est parendum.. sententia vero arbitratoris si fuerit iniqua reducicur ad arbitrium boni viri. hoc dicit.

Si socius. Pactum inter socios ꝙ si lie de cōmuni dotentur est validum ⁊ si durante societate dos recuperetur in communi ⁊ cum sua causa reuertitur. secus si societate soluta recuperetur per filiam ⁊ si acceptilatione fuerit liberata solutio proderit. hoc dicit.

Explicunt casus breues libri. xvij. ff. veteris.

Incipiunt casus breues libri. xviij. ff. veteris.

Rubrica de contrabenda emptione.

Origo emendi. Per istam legem videtur ꝙ contractus emptionis non sit de iure gentiū quia pecunia non fuit de iure gentium sed de iure ciuili cuius contrarium dicitur in hac lege. Bar. In fine glo. in l. eos. s. de capi. di. videtur dicere ꝙ emptio est de iure gentium. vide Bar.

Inter patrem. Si fundus sibi contractus ex conuentione resoluitur actione ex eo contractu agitur. h. d.

Hec venditio. Si alterius ex contrahentibus in arbitrium conditio conferatur intelligitur de arbitrio boni viri ⁊ tūc arbitrandi facultas extinguitur cum in mora fuerit. hoc dicit.

Hec emptio. Si venditur res nō valet venditio nisi res existat si vēditur dubius euentus in ipso consistit venditio licet nichil sequatur. hoc dicit.

Qui fundum. Renunciatio facta post terminū conuentionalē nullius est momenti. Item per renunciationē vniuersales satiffit termino si aliud non est expressum. hoc dicit.

Cum ab eo. Modus adiectus contractui contractum non suspendit ⁊ actiones ex eo contractu quis postmodum potest adimplere secus in conditione. h. d.

Ea que. Facit ꝙ testis qui loquit' maliciose ⁊ obscure illud quod dicit reputatur tāq̄ falsarius lege Presbiteri. C. de episco. et cle.

Labeo libro posteriorum Conditio habetur pro impleta quantū ad illum contrabentem per quem non stat. hoc dicit.

Homum. Si res que venditur nō sub est venditioni non valet venditio sed si subesset pro parte valeret ⁊ officio iudicis preciū minuitur ⁊ interesse prestatur. b. d.

Fundus ille est. In contractibus inter vinos locus est iuri accrescendi quando promissoris hoc interest. hoc dicit.

Pacta conuenta. Pactum super accidentibus seu naturalibus contractus ex interuallo appositum ad exceptionē tantum prodest sed apponatur super substantialibus prodest etiam ad actionem. b d.

¶ In lege. Paria seu similia sunt non esse ⁊ non apparere. b. d.

Fistulas. ¶ Fundum. Tutor rem sibi debitam potest tradere sibi ipsi. hoc dicit.

¶ Frumenta. Casus fortuitus intelligitur casus inopinatus non ex consuetudine obueniens. hoc dicit.

Licius. Pactum simile legis cōmissorie reprobatur inter creditorem ⁊ debitores ⁊ tercium. hoc dicit.

¶ Lucius. Obligatio personalis fūdi insequitur possessorem fundi. hoc dicit.

¶ Rubrica de hereditate et actione vendita.

Venditor hereditatis. Nota distinctionem inter venditionem vniuersalem hereditatis in qua precium succedit loco rei ⁊ venditionem rei particularis in qua precium non dicitur ex re quod videtur contra legem Quod procuratoz. ex re. §. de procur.

¶ Rubrica de rescindenda venditione.

Si id quod pure. Secunda emptio imperfecta non tollit primam perfectam hoc dicit.

Fundus. Nota q̄ per ista verba offero me paratum soluere venditio non impeditur ipso iure sed facit qō debeat rescindi. secus si quis obtulisset pecuniā ita intelligitur glo. in l. Si residuum. C. de distrac. pig.

Geyus. C. fi. Nota q̄ licet quis vnbitet questiones sibi moueri a certis personis tamen fideiussor de euictione debet dari generaliter. hoc dicit.

¶ Epliciunt casus breues libri. xvij. ff. veteris.

¶ Incipiūt casus breues libri. xix. ff. veteris.

¶ Rubrica de empti et venditi actione.

Res vendita. Si venditor est in mora tradendi rem potest conueniri ad interesse singulare ipsius est emptoris quod est circa rem quod potest excedere precium cōmune ⁊ conuentum. b. d.

Si in emptione. Si non reperitur mensura data venditor tenetur. b. d.

¶ Vacua. Possessio rei venditę debet tradi vacua que a nemine detineatur nec possideatur. hoc dicit.

Ratio possessionis. Non videtur tradita possessio que auocari potest. b. d.

¶ Si emptor. In stipulatione vacua possessionem tradi non veniunt fructus tempore more sed veniunt in actione ex empto. hoc dicit.

¶ Si iter. In incorporalibus patientia est pro traditione. b. d. et venit ad declarationem primi capitis.

¶ Si per venditorem.

Venditor tenetur quāti plurimi interest a tē
pore more. Item quo loco plurimi fuerit id ē
conuerso si emptor fuerit in mora.b.d.

Si seruum. Antēq̄ res euincatur nō
pōt agi de euictione sed ex empto ꝓpter qua
litatem a sciente collatam.b.d.

Si modus. Quod deficit in mē
sura extimatur pro numero in genere nō re
spectu bonitatis loci quia quod non est non
habet bonitatem nec maliciam.b.d.

Si heres ex testamento quid
Si venditio fiat ex necessitate precedentis a
ctionis actio ex eo contractu competit cum
effectu nisi per errorem facta fuerit.boc di
cit.7 est eius casus extrauagans.

Tenetur ex ēpto. Ista venit ad de
claratione tertij capitis.

Si vendendi. Actio descen
dens ex contractu competit ad ea que veni
unt pacto in continenti apposito.b.d.

Si locum. Tenetur venditor si
rem facit deteriorem antēq̄ tradat.b.d.

Si vos. Quod dictum est de mo
do agri idem de mensura 7 pondere vasis.
boc dicit.

Si mihi. In venditione 7 locatio
ne vasis in dubio intelligitur vt incorruptum
prestetur.boc dicit.

Si tibi. Si res euincatur facto
emptoris de euictione non agitur. secus si
facto venditoris.b.d.

Si filiusfamilias.
Ex boc contractu tenetur filiusfamilias sicut
paterfamilias.boc dicit.

Si dolo. In boc contractu taci
te videtur promitti dolum malum abesse.vel
aliter dolus in boc contractu admissus per
actionem ex boc contractu purgatur.boc
dicit.

Si vendito. Pactum ne quis
de euictione teneatur non prodest ei qui sci
uerit causam ex qua euincitur 7 tacuerit.boc
dicit.

Cum fundum. Mādatū circa sub
stantiam persone non inducit hāc actionem
nisi venditoris ceperit interesse. boc dicit.
Vel aliter si quod attribuitur vni alteri acqui
ritur intelligitur cum omnibus cōditionibus
persone nomīate coherentibus.b.d.

Si tibi liberum. Si dolus re
ipsa cōmittitur non est ꝓpositio per hāc acti
onem.boc dicit.

Si is qui lapides. Emptor vt tol
lat rem vēditā actione ex empto cōuenitur.

Non est nouum. Due actiones ei
usdem speciei competentes eidem ad diuer
sa possunt 7 debent in eodem libello simꝫ cu
mulari.boc dicit.

Ex empto. Actio ex empto competit
emptori ad promissa ea que veniunt ex natu
ra contractus boc est q̄ res tradatur 7 de e
uictione obligetur.boc dicit.

Si quis virginem.
Si emptor errauerit in qualitate rei vendito
re sciente quoniā si sciuisset non emisset hac a
ctione agitur ad resoluendum contractum.

Is qui vina. Hec actio datur
ad resoluendum contractū quando boc est
actum pro restitutione arraꝝ quo casu con
currit cum condictione ob causam.b.d.

Etiam si ignorans.
Venditor tenetur prestare seruū non fugiti
uum nec furtis nec noxijs obligatū.b.d.

Ait et ex empto. Si non ob
seruatur quod debet hec actio ad interesse
cōmittitur 7 de interesse totali deducitur in
teresse pticulare quod prestitū est si soluatur
in pecunia.secus si res ipsa soluatur alias tra
datur.boc dicit.

Emptorem. Qui non defendit emp
ptam rem hac actione aget si notorium erat
ementem habere iusticiam.b.d.

Idem neratius. Emptor de
bet fieri potior in causa possessionis.b.d.

Cassius. Qui consecutus est du
plā ex alijs capitulis hac actione non agit.

Idem que. Qui ex aliquo ca
su de euictione non tenetur poterit conueni
ri si sciens 7 in dolo repertus fuerit.b.d.

¶ Sententiam hic dicit iurisconsultus idem quod ē proxima.

¶ Si quis rem. Actio ex empto pro euictione cōmittitur pro accessorijs sicut pro principali, secus in actione ex stipulatu. hoc dicit.

¶ Qui autem. Qui promisit de euictione pro se ⁊ herede suo tantum alijs euincentibus non tenetur nisi ad precium nisi de hoc etiam noīatim sit cautum ne ad precium teneatur. h. t.

Si actum. Extimatur incertum antecq̄ certificetur ⁊ postea extimatur ipsa res hoc dicit.

Julianus libro. xv. Qui tradit rem viciosaz scienter tenet ad interesse extra rem si ignoranter tenetur quanto minoris fallit in seruo fure. h. t. cum. ℓ. se.

¶ Si venditor. Si per dolū res pluris minoris venditur per banc actionem purgatur. hoc dicit.

¶ Item iul. Factum quod quis nō teneatur non prodest in casu in quo venditor sciebat ⁊ tacuit. h. t.

¶ Sed cum in facto. Ex dolo tutoris ipse conuenitur non pupillus nisi inquantū ipse est factus locupletior. hoc dicit.

¶ Offerri precium ab emptore. Actio ex empto nō competit cū effectu nisi precio integre soluto. hoc dicit. Vel aliter ex contractu vltrocitroq̄ obligatorio non potest effectualiter agi nisi ab eo qui totum contractum ex parte sua impleuit hoc dicit.

¶ Si fructibus iam maturus ager. Fructus exstantes videntur venditi re vendita pensiones ⁊ cetera que occasione rei debentur non ex re debentur vēditori licet cedere teneatur emptori. h. t.

¶ Si ticius. Alluuio superueniēs ante traditionem prodest venditori ad mensuram si fuerit ignorans, secus si sciens. hoc dicit.

¶ Si fundum. Causa lucratiua cum non lucratiua concurrit. h. t.

¶ In bȳs. In hac actione venit dolus ⁊ culpa circa rē ipsam ⁊ circa accessoria. hoc dicit.

¶ Idem celsus. Quando pars pro indiuiso actione personali debetur illud quod ex diuisione debitori euenit ex vigore eiusdem obligationis debetur. h. t.

¶ Si quid seruo. Quicquid lucratur seruus venditus pertinet ad emptorē hoc dicit.

¶ Preterea. Sumptus facti in re vendita per actionem ex vendito repetuntur. hoc dicit.

¶ Si inter. In actione ex vendito venit illud quod deuenit in pacto in continenti opposito. hoc dicit.

¶ Si procur. Ex venditione procuratoris dominus obligatur ⁊ actio sibi queritur. hoc dicit.

¶ Idem pomponius. Quando pena consistens in quātitate adiicitur solutioni quātitatis in fraudem vsurarū videtur adiecta. h. t.

¶ Si quis colludente. Ex contractu facto cum procuratore colludente vel cum minore potest agi vt voluntas domini discernatur. h. t.

¶ Si quis a pupillo. Claudicat cōtractus si fiat cum pupillo sine tutoris auctoritate. hoc dicit.

¶ Si habitationem. Per banc actionem facere coguntur quod deuenit in pacto in continenti apposito. Item qui habet actionem ad cōmodū alienum cogitur. hoc dicit.

¶ Edibus. Edibus distractis veniunt omnia ipsis affixa ⁊ que ibi sunt ad perpetuū vsum edium secus in bȳs que ad tempus vendito fundo veniunt omnia que sunt intra fundum ad perpetuam fundi vtilitatem. h. t.

Si sterilis. Quamuis. Licet emptor erret in qualitate actionem

tamen ex empto habet contra venditorem. hoc dicit.

Cum per venditorem. Contra non tradentem agitur ad interesse quod est circa rem non ad id quod est extra rem nec habetur ratio. b. d.

¶ Qui domum. In obligationibus annuis alternatiue conceptis licitum est variare. hoc dicit.

Si quis seruum quem cum peculio. Qui manumittit seruū venditum tenetur emptori ad interesse in quo venit quicquid habere si manumissus nō esset. Vel aliter propter necessitatem precedentis contractus valet pactum de futura successione. hoc dicit.

Si seruus in quo. Res empta p fructuariū acquiritur ei ex cuius peculio solvitur precium si solvatur vsusfructu durante alias indistincte queritur dño. b. d.

Si seruum ex eo pe. Ab eo qui ex re mea factus est locupletior possum condicere ꝛ ipse a me repetere quod expendit. hoc dicit.

¶ Seruo. Qui fideiubet pro seruo vendente tenetur sicut si fideiuberet pro libero. hoc dicit.

Qui pendentem vindemiam Si venditor re non tradita agat ad precium exceptione repellitur post rem traditā si emptorem impediat alijs actionibus competentibus conuenitur. b. d.

Qui res. Quando quis a seipso evincit actionem ex empto habet. b. d.

Predia mihi. Actio ex vendito informata non novatur per stipulationem penalem sed ex actione secuta stipulatio penalis per eā ope exceptionis perimitur ipsaq; p exactionem ex stipulatione penali ipso iure tolletur quatenus concurrunt. b. d.

Si seruus quem a me cum. Si seruus furtum facit domino eius peculium diminuitur si vero postq; desijt esse dominus tunc quantū peculium locupletatum est novus dominus conuenitur. b. d.

Si sciens. Qui vendidit rem alienam scienter propter dolum hac actione cōuenitur etiam anteq; res empta sit evicta secus si ignorans. b. d.

Si ea res quam ex empto. Venditor non tenetur de casu fortuito tenetur tamen cedere actionem occasione rei sibi competentem. hoc dicit.

¶ Uterq; nostrum. De duobus emptoribus ille est potior cui primo possessio tradita est. b. d.

Si quis a me. Si quis contrabentium ex falsis ponderibus vel mensuris deciatur per hanc actionem potest habere recursum. hoc dicit.

Si quis fundum. Et ita vendita seruitute agitur ex empto nō de evictione. b. d.

Venditor. Ante traditionem venditor tenetur ad custodiam propter quod etiā debet de damno infecto cauere. b. d.

Sicut equum est Dolus venditoris non prodest emptori. b. d.

Si venditor. Seruus. Fistule ꝛ cannales que sunt etiā extra domum cedunt domui. b. d.

¶ Quero. Generalis conuentio non prodest venditori in bijs que specialiter scit nec exprimit. b. d.

Quintus. Qui emit arbores exstantes non facit eas suas donec a solo separentur ꝛ ideo vendicare non potest sed agit ex emptio. b. d.

In vēdicatione. Emptori decepto succurritur per actionem ꝛ per exceptionem. b. d.

Si duorum fundorum. Si venditor per ignorantiam in vna re decipit in alia decipitur vs boꝫ inuicem fieri compensatio. hoc dicit.

¶ Hicius. Emptor serui propter evictionem iurispatronatus habet actionem ex empto. Item interesse sumptum nō debet

excedere duplum, rei contra ignorantem secus si contra scientem. b. d.

Si quis alienam. Jus superueniens creditori prodest emptori.

Lucius ticius. Pena in quam incidit defunctus potest exigi ab herede ⁊ commissio pene non impedit quin possit peti pro interesse ⁊ usura. b. d.

Ticius sempro. Venditor tenetur emptori instrumēta per que iura fundi declarantur ostendere cum expediens fuerit. hoc dicit.

Qui per collusionem ymaginarium colo. Qui decipit emptorē apponendo colonus hac actione tenetur ad interesse. hoc dicit.

¶ Precij. Que veniunt in officio iudicis mercenario principaliter peti non possunt. hoc dicit.

Bona fides. Liberato vno ex contrahentibus ex dispositione legali alter effectualiter non tenetur. hoc dicit. Item in cōtractibus innominatis habet locum condictio ob causam si ex dispositione legis nō impleatur. hoc dicit.

Si per emptorem. Mora debitoris non inspicitur etiam si creditor est in mora hoc dicit.

¶ Quod si. Ultima mora nocet nisi dolus aduersarij intercesserit quod nota. hoc dicit.

Creditor fundum sibi. Etiam qui vendit iure creditoris debet emptori instrumenta ostendere cum sibi opus fuerit. hoc dicit.

¶ Predium. Si filia abstinet ab hereditate paterna debet ⁊ ab herede predium dotale defendi. hoc dicit.

¶ Inter. Qui vendit militias debet actiones suas cedere. b. d.

¶ Ante domum. Venditioni domus cedunt pile ⁊ columne extra domū domui iuncte. b. d.

¶ Si mercedem. Quando quis vendit rem cum mercede debita intelligitur debita venditori. b. d.

¶ Si eum fundum. Venditioni fundi cedunt sepulchra nisi sit exceptum vel ademptum aliud ex sepulchro. hoc dicit.

¶ Sed si habitatoribus. Si in venditione excepta sit habitatio non intelligitur de habitatione vendentis nec alterius ab eo causam obligatoriam habentis hoc dicit.

Si seruus tuus. Venditor circa rem venditam tenetur de dolo et culpa et ideo quod ante venditionem culpabatur post venditionem punitur. hoc dicit.

¶ Si dolo. In obligatione generis subalterni electio est debitoris. b. d.

¶ Si seruus. Valet venditio serui qui est apud hostes ⁊ differt̄ prestatio donec redeat. b. d.

¶ Rubrica locati et conducti.

Locatio. Contractus locationis similis est emptioni differunt tamē quia i emptione ⁊ venditione principaliter venit traditio in locatione ⁊ conductione principaliter venit factū. hoc dicit.

Cum fundus. In dubio extimatio facit emptionem. b. d.

Locatio. Voluntas morte finitur. hoc dicit.

Si tibi alienam. Si conductor uti re conducta prohibeatur agit actione ex conducto ad interesse. hoc dicit.

Si quis domum. Si conductor non potest uti re conducta potest agere ut ibi frui liceat locator vero liberatur prestando interesse vel eque cōmodam prestationē eu habitationem. hoc dicit.

¶ Sic subiungi. Si conductor desinit posse vti re absq; culpa locatoris fit ei remissio mercedis si vero culpa locatoris interuenit ad totale interesse tenetur. hoc dicit.

Si quis fundum. Valet pactum q quis teneatur de casu fortuito.b.d.

¶ Si colonus. Qui promisit innocentem ignem habere si casu fortuito oriatur incendium non tenetur.b.d.

¶ Imperator. Legit in glo.tribus modis 7 breuiter hoc intendit pro tempore q conductor nõ potest frui re fit remissio mercedis non solute soluta nõ repetitur. hoc dicit.7 quelibet lectura glo. potest esse bona teneas quam vis.

¶ Celsus. Impericia culpe ammiratur.hoc dicit.

¶ Si alienam. Si res locata efficiatur conductoris seruatur locatio 7 potest agi vt ab emptione liberetur.b.d.

Videamus. Conductor tenetur locatori 7 alijs secum habitantibus si in culpa fuerit malos seruos seu noxios inducendo in domũ.hoc dicit.

¶ Si hec. Qui promisit ignem non habere tenetur qualitercũq; habuit.b.d.

¶ Qui vinum. Conductor tenetur reddere locatori possessionem rei locate absq; controuersia nisi culpa locatoris acciderit.hoc dicit.

¶ Inter conductorem. Tenetur conductor si contra pacta locationis faciat.hoc dicit.

Item queritur. Si conductor fuerit in culpa tenetur alias non.b.d.

Her. Si lege. Excessus in mercede tunc dicitur quando ex eisdem pactis facta est vtriq; locatio.b.d.

¶ Qui impleto. Si conductor post tempus remanet in predio rustico renouata videtur conductio 7 pignora eiusdem. secus si alterius.in predio vero vrbano quatenus habitauit renouata videtur nisi in fructus prima conductio fuerit celebrata vel nisi dominus posse consentire deuerit. hoc dicit.

Ex conducto. In actione ex conducto veniunt que hac lege exprimuntur. hoc dicit.

¶ Si ius. Propter casum contingẽtem in fundo vel fructibus anteq; separẽtur fit remissio mercedis si damnũ est incurabile.secus si contingat fructibus iam collectis Item vbertas vnius anni cum sterilitate alterius compensatur.b.d.

¶ Cum quidam. Licet sterilitas tribuat remissionẽ.secus si in exiguitate. hoc dicit.

¶ Item cum quidem. Casus contingens ex parte locatoris propter quem impeditur vsus locationis inducit repetitionem mercedis.b.d.7 in toto isto ti.appello conductorem illum qui dat pecuniam locatorem illum qui dat operas.

¶ Ubiq; Propter casum cõductoris non potest agere ad interesse sed ad exonerationem mercedis.secus si facto suo vel culpa impediebatur.b.d.

¶ Interdum. Pupillus restitutus vt adeat agit vt locatione defuncti liberetur si res alij locata erat sed contra tutorem habet regressum si erat in culpa abstinendi. hoc dicit.

Sed addes hoc iuliani sententie. Istud principium cum superioribus summatur.

¶ Si quis voli Qui locat vasa viciosa scienter vel ignorãter in totum interesse tenetur in alijs rebus distinguitur sciens ab ignorante.b.d.

¶ Illud. Locator fundi tenetur colono prestare instrumento fructum liquidorum querendorũ causa necessaria nisi aliter actum sit hoc dicit.

¶ Si dominus. Potest solui vna quantitas pro alia si hoc actum est 7 sub existimatione qua actum est.b.d.

¶ Si quis cum in annum. prorogauit. Id est ante tempus solui 7 sic videt casus q̄ pensio nō debet solui in principio anni. sed in fine de quo p glo. 7 doctores i lege cedere. C. e. dixi in l. Si seruus meus. ff. de sti. ser.

¶ Si quis. Pro infante nato in nau pensio non debetur. hoc dicit.

¶ Cum quidem. Casus contingens in persona conductoris eum non liberat a mercede nisi locator alij suas operas locet. hoc dicit.

Sicut. Si vēditor locat emptori rem venditam quo ad precium soluatur solus cōductor obligatur. h. t. cum sequenti.

Item si precio. Nota q̄ vbi principaliter venit factum secūdarium datio tunc est locatio dixi in l. ij. §. e.

¶ Quemadmodum. In precio 7 in pensione licitum est contrahēntibus inuicem se decipere sine dolo. h. t.

Si in lege. Quod enim cōmittitur alterius arbitrio intelligitur arbitrio boni viri. Item qui habet arbitrium super facto non intelligitur habere super termino facti. Item arbitrium dolose latum nullius est momenti hoc dicit.

¶ Si colonus. Res secundi conductoris ex conuentione nō intelligūtur obligate primo conductori. h. t.

¶ Si domus. Quādo obligatio cōmittitur ꝓpter non factum ab inicio 7 certum est nō posse fieri ex postfacto statim agitur ad totale interesse in contractibus bone fidei. hoc dicit.

Si colonus. Quando obligatio cōmittitur ad interesse ꝓpter maleficius ab ipso inicio potest agi ad totale interesse si illud maleficium suum effectum porrigit ad totum tempus. Item moza potest purgari 7 infra paucos dies. h. t.

¶ Qui in plures. Liberatio cōductori relicta in testamento eum liberat a mercede salua ratione fruendi. h. t.

Si merces. Si cōmittitur merces arbitrio incerte persone non valet idem si certe 7 ille noluit arbitrari vel non potuit. hoc dicit.

¶ Qui fundum. Si emptor repellit conductorem venditor tenetur ei ad interesse. h. t.

¶ Si vicino. Si habitatio incōmodatur licet inquilino recedere 7 ad possessiones ꝓ rata tenetur.

¶ Conductor. Conductor fundi tenetur omnia facere que fm consuetudines locoꝝ requiruntur. h. t.

¶ Culpe. Damnum quod quis patitur ab inimicis ꝓpijs sua culpa pati intelligitur. hoc dicit.

¶ Vis maior. Pro damno tolerabili fit remissio mercedis conductori 7 augmentum locatoris non habet locum in colono parciario. h. t.

Habitatores. Modica incōmoditas conductoris non inducit remissionē mercedis. h. t.

¶ Iterum. Iustus timor facit vt fiat mercedis remissio magistratibus non sic persecutionis periculum secus in timore iniustio vel si ante non recesserit. h. t.

In lege. Verbum sinere importāt ne quid faciat 7 q̄ curet ne per alium fiat. hoc dicit.

Qui insulā. Refectio necessaria que impedit habitationem conductorum inducit remissionem mercedis pro rata nō necessaria obligat locatorem ad interesse. h. t.

¶ Edilis in municipio. Conductori fit remissio pro rata quare frui non potest etiam si alteri gratis concesserit. hoc dicit.

¶ Cui mulas. Qui animal conductum onerat pondere graniori hac actione tenetur. hoc dicit.

¶ Qui edem. Quando pensio ꝓstatur ad mensuram tantum pro rata operis facti peti potest. hoc dicit.

Colonus. Exceptio violentie intelligitur de ea que infertur ab extraneo nō a se vel a suis.b.d.

In naue. Actio oneris aduersi non habet locū in re que remanet locatoris ⁊ tūc actio alia non concurrit. Item debitor quātitatis respectu certe speciei liberat si illa species casu euincatur.b.d.

Qui fundum. Successor singularis non tenetur stare colono nec colonus ei. hoc dicit.

Si fundum. Si conductor frui nō pōt re absq; culpa locatoris fit ei mercedis remissio pro rata locatoꝛ culpa interueniente ad totale interesse tenetur.b.d.

Et hec distinctio. Nota distinctionem huius legis.

Cum fundum. Inter socios eiusdem rei si sit locatio alternis annis habet locū actio ex locato ⁊ conducto ⁊ etiā actio que ad cōmunionē descendit.b.d.

Opus est. Qui suscepit in se periculū operis tenetur quo ad opus approbet ⁊ qui debet opus ad mensurā tenetur quoad mēsuretur quod intelligitur de periculo saltem leuissima culpa contingente.b.d.

Qui operas. Locatoꝛ operaꝝ debet habere mercedem tocius temporis si per eum non stat.idem in aduocato.b.d.

Non solum. Glosa legit duobus modis.primo quando dominus conduxit rē suam quod sibi non preiudicat de quo plene in lege Si rem aliquam.ff. de acqui. poss. secundo modo legitur quando quis locat rem suam alicui tunc non tranffertur dominium fallit in l.Naue.§.e.

Qui mercedem. Qui promisit custodiam tenetur de periculo ⁊ damno ab aliquo dato quod per custodiam potuit reparari.hoc dicit.

Si locatum tibi seruum. Hec actio concurrit cum actione furti ⁊ legis aquilie sed altera debet actoꝛ esse contētus.hoc dicit.

Si damnum. Datum damnū a seruis locatoris non venit in hac actione.hoc dicit.

Si hominem tibi loc. Damnū datum ab homīe locato non venit in hac actione si locatori nihil potest imputari.hoc dicit.

Si quis conduxerit. Non valet conductio vno nūmo.b.d.

Cum apparebit. Ex hoc contractu possunt constitui duo rei nec habet locum beneficium diuisionis fm ista tempora. sed beneficium cessionis sic.b.d.

Si cui loca. Potest quis locare qō conduxerat ⁊ in hac actione contra non restituentem iuratur in litem.b.d.

Si ignorans. Qui ignorat qualitatem pers.one non punitur si cum eo contraxit tanq; cum quolibet.b.d.

Ea lege. Pactum appositum pro locatione non extenditur vt ei noceat.b.d.

Locaui. Singularis est.qui locauit operas suas vt certum opus faceret tenetur de operis viciosis sine vna pensio sine in singulis diebus prestita fuerit qui autē operas suas singulis diebus locat nec ad certus opus se astringit de viciosis operis non tenetur.hoc dicit.

Si x. Si in quantitate mercedis erretur statur voluntati eius qui mercedem recipere debet.b.d.

Qui fideiussor. Qui fideiubet pro conductione conductoris non tenetur dño principali.b.d.

Quero. Qui in vniuersam causam intercedit vel fideiubet iudicatum solui vel indemnitatem promisit tenetur ad sortes ⁊ usuras etiam officio iudicis venientes.

Inter locatorem. Promissio de non expellendo intelligitur si colonus in solutione pensionis per biennium non cessauerit.hoc dicit.

Seruus Estimatio facit transire periculum in accipientem.b.d.

Dominus horreoꝝ. Dñi horreoꝝ non tenentur ad fracturā nisi custodiam promiserunt custodes tñ exhibere tenentur. hoc dicit.

¶ In conducto. Quod inquilinus expendit in meliorando domum potest repetere a domino. b. d.

¶ Qui contra legem. Qui rem conductam deserit ante tēpus domino ad interesse tenetur. b. d.

Cum domini. Si conductores non apparent nec soluunt per biennū possunt domus ꝛ horrea aperiri ꝛ que ibi sunt coram publicis personis debent scribi. b. d.

Qui domum. Damnū contingēs ex humore prestito parieti per terram apposi tam per actionem ex locato purgatur. b. d.

Insulam. Pactum ꝙ pensiones debeantur emptori intelligitur de debitis venditori. hoc dicit.

¶ Inopis. Brevitas termini nō viciat contractum bonefidei. b. d.

¶ Quidam in municipio. Si cōductori promittitur pecunia ad opus potest illam primo petere si satisdat de ea exponenda in opere. b. d.

Marcus. Casus contingens in pte operis facti cedit ad periculum locatoꝝ nisi culpa conductoris intercesserit. b. d.

Cum in plures. Si domus non potest habitari vel ad habitandus locari debet fieri remissio nisi alia eque cōmoda prestetur hoc dicit.

¶ Vestimenta. Quando vnus cōuenitur ex facto alterius principaliter velin quēus potest petere vt principalis primo cōueniatur vel sibi actio cedatur ꝙ in arbitrio iudicis venit. b. d.

¶ L. dicta. Permutatio operis facta locatore volente petitiōem mercedis nō impedit. b. d.

¶ Mandauit. Si dolus aduersarij dedit causam contractui potest cōtrahēs penitere ꝛ qō dedit repetere. hoc dicit. Dei dic ꝙ hic loquit de dolo q̄ cidit in ꝓtractu.

¶ Messem. Colonus nō potest cō dictione furtiua agere sed potest agere contra dominū vt agat. b. d.

¶ Locator. Propositum in mente retentū parti nō expressum nihil relevat. b. d.

¶ Seruū meū. Ex contractu seruī tenetur dominus de peculio ꝛ de in rem verso ex contractu ꝓpio tenetur fm qualitatem culpe cōmisse per eum. b. d.

¶ Vehiculum. Passagium quod soluitur pro vehyculo soluit dominus vehyculi quodvero soluitur pro rebus ibi positis soluit dominus rerum. b. d.

¶ Rem custodiam. Locatoris toꝝ horreoꝝ de custodia non tenet. b. d.

Colonus. Etiam qui ejcitur ꝓpter pēsionem non solutam repetit expensas vtiliter factas. b. d.

¶ Navem conduxit. Quādo casus occurrit in re locata culpa cōductoris integra merces debetur. b. d.

¶ Si rinū. ante approbationē operis periculum est domini nili vicio operis casus euenerit. b. d.

¶ Rubrica de extimatoria actione.

Actio. Quando res extimata venden da traditur extimatoria actione prescriptis verbis agitur que est bonefidei. b. d.

¶ Extimatio. Extimatio facit transire periculū in accipientē. b. d.

¶ Rubrica de rerum permutatione.

Sicut. Permutatio est contractus innoīatus ꝛ ideo ꝓducit actionem prescriptis verbis ꝛ ex solo consensu non contrahit nisi rei interuentu vestiatur ꝛ in ea locus est conditioni ob causam. b. d.

Aristo. Qui permutat debet cauere de vicijs ꝛ moribus sicut vendens. b. d.

¶ Rubrica. de prescrip. ver. et de infactum actione.

Nonnunq; . Ubi incertum est in quam speciem cotractus quis cadat ad actionem prescriptis verbis seu in factum recurritur. boc dicit.

Ver. Et si quidem. In l. naturalis et breuiter boc dicit. Si pecunia datur vt res recipiatur est emptio et si res pro re est contractus innominat⁹ ex quo oritur actio prescriptis verbis ad interesse et potest eciã agi condictione ob causam et periculum rei pertinet ad eũ qui eandem rem recipere debet sicut in emptione et venditione. boc dicit. nota bene

¶ Quod si faciã. In contractu facio vt des non habet locũ actio prescriptis verbis sed ad actionem de dolo recurritur. boc dicit.

¶ Sed si facio. Ex contractu facio vt facias oritur actio ꝑscriptis verbis que habet similitudinem cum actione mãdati boc dicit.

¶ Si ergo. In facio vt facias datur prescriptis verbis actio in qua venit quantũ interest mea fieri q̃ conuenit quod si illud interesse cessat quanti interest mea me non fecisse. Item habere libertum non est ius extimabile. boc dicit.

Insulam. Error in nomine contract⁹ contractum non viciat. boc dicit.

Si tibi x. Ubi cessat interesse fieri q̃ conuenit recurrimus ad condicionẽ ob causam. boc dicit.

Si dominus. Ubi est do vt facias? des oritur actio prescriptis verbis vt fiat q̃ conuenit. boc dicit.

Ob eam. Si liberatus ob causam cõuenitur habet actionem liberans vt alter faciat quod conuenit. b. d.

Partis. Cantõ obmissa repetitur per actionem incerti vel actionem in factũ boc dicit.

Quia. Ubi deficit lex aquilia supplet⁹ actio in factum. boc dicit.

¶ Si vir. Actio prescriptis verbis datur vt fiat quod conuenit in pacto inconuenti apposito. boc dicit.

Si tibi rem vendendam. Si res vendenda datur certo precio vt superfluum venditori liberetur hac actione agetur. boc dicit.

Si tibi aree. Ubi res ad meliorandum traditur et q̃ melioratio diuidatur si dominium transfertur in totũ erit actio prescriptis verbis alias si dominium non transfertur in totum is in partem erit societas b. d

Qui seruandarum. Actio de pastu pecorum non habet locum quando fructus mei qui cadũt in alieno depascuntur sed ad actionem in factum recurritur. boc dicit.

¶ Solet si qui nouerunt. Precium conuentum pro iudicãdo iure potest peti actione prescriptis verbis nũ dolus iudicantis interuenit. b. d.

Permisisti. Ex contractu facio et do vt facias oritur actio prescriptis verbis nisi datum fuerit propter pecuniam et sic caderet in emptionem. boc dicit.

¶ Permisisti. Ex facio vt des? do vt facias si aduersario nihil queritur nõ competit actio prescrip. ver. sed de dolo. b. d.

Si gratuitam. Si conceditur habitatio gratuita agitur actione prescrip. ver.

¶ Si margaritas. Aut res datur vendenda gratia venditoris et susceptor tenetur de dolo et lata aut datur gratia susceptoris et tunc etiam de leuissima aut gratia vtriusq; et de leui tenetur et eius gratia contractus dicitur celebratus qui rogauit.

Si rem tibi. Si res datur inspiciẽda et ignoratur vbi sit ad hanc actionem recurritur alias alijs actiõibus potest agi vt in hac actione venit culpa habita consideratione eius cuius gratia sit cõtractus celebratus

¶ Si cum vnum bouem. Si cõmodo vt cõmodes agitur prescrip. ver. quia cõmodatum non est gratuitum. b. d.

¶ Si cum vestimenta.

Is cui res inspiciendā cōceditur de casu fortuito non tenetur.b.d.

¶ Si quis sponsionis.

Qui accepit rem ab vno vt eandem alteri in casū certe victorie vel in alium euentum actione prescrip.ver.dare tenetur.b.d. cū l.se.

Rogasti. Si res vendenda datur vt precium in mutuum conuertatur si non venditur vel precium non recipitur actione prescrip.ver.agitur.b.d.

¶ Apud labeonem. Qui rem experiendam recepit quicquid ex re interim lucretur domino reddere debet.b.d.

¶ Item apud. Si res datur experienda emptione perfecta datur ex vendito alias prescrip.ver.b.d.

¶ Si cum. Is cui res inspiciēda data non tenetur de casu contingēte cum res deportatur sed de dolo et culpa hac actione tenetur.b.d.

Quotiens. Glo.hic tractat vnā materiam de qua plene per doctores in.l. Ex placito.C.de rei.permu.dixi plene in vna distinctione.ē.de condi.ex l.et ibi reperitur vna distinctio que multa dicit sed non ponit veritatem bar.

Quod si pollienda. Si suscipit opus faciendum gratis est mandatum si propter mercedem in pecuniam certa est locatio alias contractus innominatus.b.d.

Duo. Dos babuistis.ē.de eo qui recepit rem inspiciendam volens eam emere hic de eo qui recipit eam inspiciendam causa locationis et conductionis vel cognitionis vel delectationis quo casu de culpa tenetur et prescrip.ver.agitur bar.

Licius. Si pecunia datur vt ex eius usuris tributa danti soluantur contractus innominatus est et actiōe prescrip.ver. agitur et piculū pecunie ad recipientē nō pertinet.

¶ Si operas. Si opere pro operis dantur actione prescrip.ver.agitur.b.d

¶ Si tibi. Nihil dicit.

¶ Explicunt casus breues libri.xix.ff.veteris.

¶ Incipiunt casus breues libri.xx.ff.veteris.

Rubrica de pignoribus et ypothecis.

Quoniō. Obligatio generis porrigitur ad bona presentia et futura sed obligatio certe rei non cōtrabitur etiā in illa re postea debitoris effecta si creditor sciens fuerit.b.d.

¶ Seruo. Obligato seruo non intelligitur obligatum peculiū tunc vt postea quesitum ideo per creditorem non potest vendi

¶ Cum predium. Difficilis est et breuiter hoc intendit fundo obligato non veniunt in obligatione fructus a bonefidei emptore postea percepti vsucapione triēnij ius pignoris non extinguitur.b.d.

¶ Pacto placuit. Valet pactum vt non solutis vsuris fructus loco vsurarū cedāt sicut q̄ non solutis minoribus curātores.b.d.

¶ Cum predium. Uxor potest se propriam obligare pro marito quatenus est debitor est.b.d.

Si fideiussor. Cōtra fideiussorem q̄ pignora a creditore suscepit agitur mandati non pignoraticia.b.d.

Si superatus. Sentētia lata contra debitorem non preiudicat creditori si fuerit lata post pignus contractum secus si ante.

Contrabitur. In contrabenda obligatione bonorum non requiritur solennitas verborum et scriptura magis fit ad probandum et non ad substantiam.b.d.

Res ypothece. Pro qualibet obligatione res possunt obligari pure 7 sub conditione.b.d.

Obligatione. In generali obligatione non veniunt ea que quis in specie nō esset verisimiliter obligaturus.b.d.

Si debitor. Si duobus res simul

obligetur insolidum quilibet eorum contra extraneum vincet. Inuicem vero melior est conditio possidentis secus si pro parte.

Si is qui bona. Administratores publici possunt bona ciuitatis obligare.b.d

¶ Si antiphana. Per immissionem ex primo decreto contrahitur pignus in quo potest insisti donec debitum resolua tur et deiectus habet actionem in factum.

¶ Usufructus. Seruitutes personales possunt pignori obligari secus in mere realibus vrbanis prediis debitis in rusticis nō idem.b.d.cum l.se.est subtilis.

Grege. Uniuersitates rerum possunt pignori obligari.b.d.

¶ Cum pignori. Duobus modis legitur. Primo fm glo. valet q principiū loquitur quando pignus datur pignori.secunda pars quando ipsum nomen debitoris datur pignori.secunda ibi. sed pōt dubitari. Et fm istam b.d. pignus potest dari pignori et tenebitur quatenus vtraq pecunia debebit sed si nomen datur pignori exactum cōperiatur vel in causam pignoris retinebitur. Secundū alios legitur alio modo videlicet q totus. ¶. loquitur quando pignus datur pignori et primo loquitur d effectu pignoris secundo loquitur de effectu solutionis facte a primo debitore.secunda ibi.sed potest dubitari. et fm hanc breuiter hoc intendit. pignus potest dari pignori et primus debitor poterit secundo creditori soluere et solutum cōpensabitur vel in causam debiti retinebitur hoc dicit bar.

¶ Et in superficiarijs. Qui habet vtile dominium potest pignori obligare et tunc ypoteca competit contra quēlibet possessorem.b.d.

¶ Etiam si creditor. ypotheca non tollitur si principalis debitor vel fideiussor condemnetur nisi realiter satisfaceret.b.d.

¶ Si sub conditione. Qui ante conditionem agit male agit nec rei iudicate exceptione repellitur si postea conditōne exeunte cepit agere interim tamen poterit cautio postulari.b.d.

Quesitum. Si debitor est suspectus ante diem vel conditionem competit persecutio pignoris.b.d.

Et que nondum. Quod non est sed esse speratur potest pignori obligari.

¶ Quod dicitur. In obligatione speciali requiritur rem tunc esse in bonis debitoris in generali sufficit si postea quandocunq inueniatur in bonis.b.d.

¶ Qui res suas. Res obligata potest alteri obligari sine periculo si secundus creditor certificetur et intelligitur obligari in residuo et si satisfiat primo totum cadit in obligatione secundi.b.d.

¶ Si fundus. Quod accedit fūdo venit in obligatione.b.d.

¶ Si nesciente. Voluntas domini reconciliat.b.d.

¶ Si res. Additio vl detractio circa rem non extinguit ypothecam.b.d.

¶ In venditione. ypotheca datur contra possessorem qui liberatur si soluit vel restituit alias condemnabitur et si fuerit contumax in litem iurabitur tam pro re quas pro fructibus constantibus.b.d.

¶ Creditor ypok. Sententia lata contra vnum non potest mandari executioni contra alium sed iterum debet agi ypothecaria et ex sententia lata pro me cōtra me non opponitur.b.d.

¶ Si amplius. Si contra debitorem sit iuratum in litem ex equitate liberatur debitum cum vsuris soluendo.b.d.

¶ Si duo pariter. Si res obligatur pluribus diuersis momentis cuilibet tenetur insolidum pro suo debito si eodem momento cuilibet pro parte nisi aliud actum sit

¶ Potest ita fi. Valet pactum vt debito non soluto creditor habeat pignus iusto precio emptum.b.d.

Pignoris. Actio ypothecaria est in rem.b.d.

Si ab eo. Qui habet quasi dominium potest pignori obligare quatenus illius iuris se vires extendunt.b.d.

Qui pignori. Nota istam legem.

¶ Tum conuenit. Si obligatur pē sio in creditorem transeunt vtiles actiones.

Si inter. Pignus contrabitur per procuratorem vel gestorem ratihabitione secuta. hoc dicit.

¶ Si debitor. Si quasi dominus obligans conueniatur non potest de dominio cum effectu excipere. b. d.

¶ Si res pignorata. Contra debitorem non restituentem in hac actōne non iuratur in litem secus si contra alium et quod amplius creditor consecuturus fuit restituetur. b. d.

Si ticio. Si dominus succedit debitori pignoranti non confirmatur pignus sed tenetur pignoraticia actione contraria ex persona defuncti. b. d.

In quorum. Qui prohibetur emere non prohibetur pignus accipere. b. d.

Cum viciose. Vtilis obligatio nō parit ius repetitionis. b. d.

Fideiussor. Si debitor soluit creditori recuperat pignora data fideiussori.

¶ Pater sep. Qui scribit contractū obligationis rei sue videtur obligationi consentire. b. d.

¶ Lucius ticius. Res loco rei subrogata non cadit in obligationem nisi ex re prima ortum habuit. b. d.

Seruum. Si debitor rem pignoratas faciat deteriorem creditori contra eum succurritur licet ad debitum actionem non habeat. b. d.

Si legati. Stipulatio legatorum extinguitur spe legati extincta nec transit ad eum ad quem cōmodum legati transit ad idē in obligatione pignorum. b. d.

Paulus. Generalis obligatio facta a defuncto non porrigitur ad bona heredis

¶ Si mancipia. Partus rei pignorate cadit in obligatione si a debitore percipiatur. b. d.

¶ Si sciente. In obligatione generali venit seruus qui obligationem cōtrabit.

Periculum. Glosa ponit hic casum vno modo vt habes. tu ponas simpliciter.

¶ Lex vectigali. Resoluto iure datoris resoluitur ius acceptoris. b. d.

Debitor pactus. Ea videntur inducta in predium que ad vsum perpetuum inducuntur. b. d.

Is qui adiecto. Non potest pignus dari et datum repeti. b. d.

Cum tabernam. Appellatione taberne venit vniuersitas mercantie que ibi exercentur ideo illa cadit in obligatione que in tempore quo agitur reperitur. b. d.

¶ Idem quesiuit. Per epistolam potest contrahi pignus nec viciatur licet in ea non sit dies et consul. b. d.

¶ Creditor. In obligatione generali venit etiam pecunia quocunq; modo quesita. hoc dicit.

¶ Si insula. Pactum de vendendo ad insulam renouatā porrigitur. b. d. in prin.

¶ Rubrica ex quibus causis pignus vel ypotheca tacite contrahitur.

Senatus. Vincenti in refectionem domus est tacite pignus obligatum siue domino siue conductori operis pecunia sit soluta.

Pomponius. Inuecta et illata obligata sunt pro pensionibus et alio interesse.

Si horreum. Inuecta in horreis inuicta domui et illata sunt in obligatione sicut ipsa domus. b. d.

Eo iure. Hic ponit differentiā inter predia vrbana et rustica.

¶ Stabula. Stabulū q̄ est remotum a predijs vrbanis non multum differt.

Pōponius alias si gratuitū. Fideiubendo videtur quis approbare obligationem bonorum suorum ante factā secus

in ea quam postea facit. b. d.

Licet. Data seu facta obligatio fm' manumissionem non impedit. b. d.

In predijs. Fructus obligantur tacite pro pensione. b. d.

Cum debitor. Potest creditor fructū pignorum in vsur. compensare. b. d.

Est differentia. Mancipia specialiter obligata non possunt manumitti sed obligata tacite sic ante cū includantur. b. d.

Tutoris. Per obligationem ex causa transactōnis non videtur tacite actum vt res veniat in obligatione primeua si transactioni non stetur. b. d.

¶ Rubrica que res pignori obligari non possunt.

Pupillus sine tutorum.

Glo. dicit q̄ nec cum tutore siue decreto q̄ est verum si contrahit de voluntate secus si ex necessitate. vt. l. fi. ¶. necessitatem. C. de admi. tu.

¶ Si filiusfamilias. Filius vel seruus non potest pro alio rem peculij obligare nisi libertas sit concessa. b. d.

¶ Eam rem. Res cuius non est cōmercium non cadit in obligatione. b. d.

¶ Quid ergo. Sicut res litigiosa non potest alienari ita nec pignori obligari. hoc dicit.

Si quis. Exceptio que competit principali porrigitur ad pignus ab alio datum. hoc dicit.

Aristo. Secundarius creditor in ius pignoris prioris non succedit nisi sit actum cum actū est succedit in pignus et in iure rē ditionis. b. d.

Licius cum mutuam.

Quando est in potestate debitoris pecuniā non accipere tempus cōuentionis pignoris inspicitur secus si in eius potestate non est. hoc dicit.

¶ Rubrica Qui potiores in pignore vel ypotheca habeantur et de hijs qui in priorum loco succedunt.

Qui potem. Quando est in potestate debitoris pecuniam non accipere tempus solutionis inspicitur quādo non est in eius potestate tempus obligationis contracte inspicitur. b. d.

Qui generaliter. Prior in specie prefertur posteriori siue generalem siue specialē habeat ypothecam nisi aliter actum sit. b. d.

Creditor. Pignora in obligatōe nouante repetita intelligantur cum priuilegio priorit. b. d.

¶ Cum ex causa. Si primo obligetur debita secundo eadem effecta ppria prior in specie prefertur nisi seruus debēti rē in specie successerit. b. d.

¶ Post diuisionem.

Facto pacto q̄ liceat vendere intelligit res obligata. Item pignus in parte indiuisa duret pro indiuiso etiam post diuisionem inter socios factam. b. d.

Si debitor. Jus secūdi creditoris cōfirmatur si ius primi liberatur solutiōe vel cōpensatione vel alio modo. b. d.

Interdum. Regula est q̄ qui prior est tempore potior est in iure. vt. s̄. e. l. i. que regula fallit interdum. ideo hec l. incipit Interdum quasi dicat causaliter non generaliter ratione cause posterior potest esse potior priore veluti si ad rem conseruādā posterior debitori crediderit. b. d. cum. l. se.

Idemq̄. Jsta l. legitur duobus modis. Primo fm glo. parum posita super verbo comparata et scōm eam hoc intendit pupillus in re per eum empta prefertur anterioribus creditoribus quatenus ex eius pecuīa

est solutum.b.d. Legitur secundo modo In re empta per debitorem ex pecunia pupilli prefertur pupillus antiquoribus creditoribus quatenus ex eius pecunia est solutum. hoc dicit.

¶ Si tibi. Si duobus res simul obligatur sub conditione que simul extitit ābo concurrunt in pignore.b.d.

Si pignus. Res publica vel priuata prior in tempore prefertur fisco in pignore.hoc dicit.

Qui balneum. Tempus conuentionis inspicitur si non est in potestate debitoris an debitum contrabitur vel conditio impleatur sed si in eius fuerit potestate tempus quo cedit et venit dies obligationis inspicitur.b.d.

¶ Licia predium. Pignus super re aliena contractum non potest confirmari si tempore quo causa confirmationis superuenit res in bonis debitorum non reperiatur.b.d.

Si a iure. In pignoribus captis ex cā iudicati qui prior est tempore potior est iure. hoc dicit.

Potior est. Si obligatio conditionalis purificetur retro non trahitur si fuerit conditio potestatiua.secus si casualis.b.d.

¶ Si colonus. Iste.ℭ.potest cadere super precedenti summario vel dic licet obligatio principalis sit pura si tamē obligatio pignorum est sub conditione potestatiua contracta tempus existentis conditionis inspicitur.b.d.

¶ Si de futura. Si obligantur partus vel fructus temporis futuri requirit ꝙ res principalis tempore obligationis sit in bonis debitoris.b.d.

¶ Si paratus est. Posterior creditor habet ius offerendi priori et sibi pignꝰ confirmandi.b.d.

Creditor. Prior in tempore contra secundum agentem habet exceptionem ⁊ cōtra excipientem habet replicationem ex prioritate temporis.b.d.

¶ Si qui. Qui soluit litis extimationem primo non liberatur a secundo.b.d.

¶ Si primus. Qui prior de ypotheca conuenit potior est alio qui prius conuenit de debito.b.d.

¶ Si tecum. Si res obligata alteri obligatur volūtate creditoris obligatio quo ad illum prioris ypothece inutilis est quo ad alios inspicitur ꝙ est actum.b.d.

Si prior creditor. Potest quis in suum met locum succedere et ratio priorita tis facit vt possit quis inuito alio pignus vendere.b.d.

¶ Sciendum. Seruus creditor contra omnes est potior excepto primo.hoc dicit.

¶ Si tercius. Non solum qui soluit sed qui patitur pignus vendi vt potior solua tur potest in prioris creditoris locum succedere.b.d.

¶ Si prior. Prior potest impedire secundum volentem vēdere licet ipse vēdere nō possit.b.d.

Insulam. Ista lex legitur duobus modis. vno modo fm glo. scōm quam hoc intendit conuentio facta super debito diuidendo inter plures videtur poni ad pignora si vterqꝫ sufficit pignus alias cui primo debet solui debitum prefertur in pignore nisi aliud actum sit.b.d. Secundo hoc intendit conuentio ꝙ pignora pertineant ad vtrunqꝫ intelligitur ex ordine quo solui debet debitum principale nisi aliud actum sit. hoc dicit.

Si non dominus. Qui prior est tempore potior est in iure quando ab eodem pignora sunt recepta si a diuersis non domi nis possessor est potior.b.d.

Etiam superficies. Insula superficiaria pignori dari potest.b.d.

Claudius. Si primus creditor a tercio superatur non preiudicat secundo qui per hoc non succedit tercius in locum primi.

et sententia inter alios lata alijs non preiudicat. b. d.

Qui a debitore. Emptor pignoris potest in locum priorum creditorum succedere si ad eum precium pervenit. b. d.

Lucius. Qui prior est tempore in sorte intelligitur etiam prior tempore in usuris. hoc dicit.

Nullier. Possessor instituitus habet ius offerendi priori creditori et cessionē impetrandi. b. d.

Querebatur. Secundus creditor confirmat sibi pignus soluendo primo debitum quod precedit nec tenetur primo offerre quod postea est secutum cum in eo nō sit potior. b. d.

Licius seye. In pari causa qui prior est tempore potior est in iure et in quesitis et in querendis. b. d.

Rubrica. De distractione pignorum vel ypothecarum.

Creditor qui. Secundus creditor ypothecam non potest prius vendere nisi precedente dimisso sed si vendiderit a precedente creditore non potest conueniri sed emptor poterit ypothecaria conueniri. hoc dicit.

Fideiussor. Licet fideiussor emat pignus debitori vel seruo creditori soluenti restituere cogetur licet extraneus emptor cogi non possit. b. d.

Cum prior. Qui emit a creditore primo irrevocabiliter possidet sed qui emit a debitore licet precium primo creditori soluatur poterit conueniri si solutum ei offeratur. hoc dicit.

Cum soluende. Non potest pignus vendi antequam debitor sit in mora soluendi. hoc dicit.

Cum. Secundus creditor potest vendere pignus pro eo q̄ sibi debetur et quod prior obtulit creditori. b. d.

Si secundus. Secundus creditor vel fideiussor non emit irrevocabiliter. hoc dicit.

Si creditor. Si creditor pignus vendidit extraneo non potest debitor recuperare rem nisi ex pacto vel ratione minoris etatis. b. d.

Queritur si pactum. Pactum de non vendendo appositum ab eo qui habet ius in re impedit venditionem. hoc dicit.

Creditor. Potest creditor eligere vnum ex pignoribus. hoc dicit quod nota contra opinionem rusticorum.

Quesitum. Venditio non liberat debitorem nisi precio creditori soluto. hoc dicit.

Quod in pignoribus. Pactum de residuo soluendo creditori est superfluum quia tacite intelligitur. b. d.

Et si is. Creditori non tenetur de euictione ipse tamen non potest euincere. hoc dicit.

Arbiter diuidende heredi. Diuisio coheredum non impedit ius creditoris pignus vendere volentis. hoc dicit. Vel aliter. Ille in quem transfertur ius nouum transfertur ius vendendi pignora. hoc dicit.

Rescriptum. Creditor potest emere pignus a debitore. b. d. istud pūn.

Aliena res pignori. Quicquid ex re pignorata vel ex eius occasione consequitur creditor pignus extenuat si id irrevocabiliter extenuat alias debitoris liberatio ex futuro pendet euenta. b. d.

Creditor. Creditor tenetur iura cedere et possessionem tradere. b. d.

Rubrica Quibus modis pignus vel ypo. soluitur.

Debitoris. Is cuius pecunia pignus liberatur non succedit in ius debitoris quo ad actionem sed quo ad exceptionem.b.d.

Cum venditor. Pciato expsso non viciatur tacitum si non est eadem ratio viciandi vtrimq;.b.d.

Defensor. Mutata psona ex parte rei cautiones iudiciarie extinguuntur.

Si creditor. Possessor qui litis estimationem soluit creditori excipit contra dominum vendicantem nisi sibi debitum offeratur.b.d.

Si res distracta fuerit sic. Si ius debitoris obligantis res resoluitur ex causa antecedenti necessaria resoluitur pignus.secus sic ex causa voluntaria.b.d. cum pan.l.sequen.

Si in venditione. Qui consentit venditioni pignorum dicitur ius suum remittere nisi contrarium fuerit protestatus vt venditio non tenuerit.b.d.

Soluitur. Siue ypotheca remittat expresse siue debitū ypotheca videtur esse remissa quatenus debitum est remissum. hoc dicit.

Qui paratus. Solutione vel obligatione in iudicio pignus liberatur.secus est si alio modo quis paratus est satisdare nisi creditor hoc admiserit.b.d.

Si consensit.

Videamus. Procurator nō potest pignus remittere sine speciale mandato sed potest remissionem acquirere.b.d.

Si conuenerit. Pignus pōt remitti pro parte pro indiuiso.

Illud. Si diuisio fiat pro socijs nō tollitur ius reale alteri competens pro indiuiso secus si esset ius personale vt.l. vel. C.

Idem celsus.ff.de ac.emp.

Sicut. Extinctione rei obligate extinguitur pignus.b.d.

Creditor. Pactum factum heredi transit ad fideicommissarium vniuersalem.

Si procurator. Pactum procuratoris in rem suam prodest et nocet dño. hoc dicit.

An pacisci. Filius vel seruus non potest libere remittere pignus.b.d.

Si voluntate. Qui consentit alienationi videtur remittere pignus si alienatio est secuta.b.d.

Superuacuam. In dubio non presumitur alienasse qui repertus est possidere.b.d.

Illud. Si creditor venditioni consentit vt sibi de precio satisfiat et non satisfit non impeditur agere ypothecaria cōtra debitorem et eius heredem non autem contra extraneum emptorem.b.d.

Venditionis. Appellatione venditionis continetur omnis actio per quam transfertur dominium etiā ex vltima voluntate.b.d.

Si debitor. Pignus videtur remissum sola venditione si debitor teneatur tradere.b.d.

Sed si permiserit. Si permittitur vnus actus alienationis videtur permitti omnis alius illi similis importans effectum similem vel meliorem secus si deteriorem. hoc dicit.

Non videtur. Presens et tacēs non videtur pignus remisisse secus in eo qui se subscribit.b.d.

Si debitori. Qui consensit debitori sponte videtur consentire eius heredi. hoc dicit.

Si debitor. Permissio facta vni non porrigitur ad extraneum et tacta ad pignus non porrigitur vltra.b.d.

Licius. Si duo simul emunt videntur sibi inuicem consentire.b.d.

¶ Ticius. Qui succedit in locum vni
us vtitur remissione illius creditori facta.
Voluntate. Si dissoluatur venditio
vel res ex eadem causa ad debitorem rede-
at pignus in statum pristinum restauratur.
Lucius ticius. Qui consentit rem si
bi obligatam in dotem dari pignus videtur
remittere.b.d.
Paulus. Qui consentit q pignus pig-
noratum videtur pignus remisisse non aliū
in eius locum successisse.
¶ Qui pignus. Quilibet possessor habet ius offerendi creditori.b.d.
Si deferente. Jureiurando et sentē-
tia liberatur pignus.b.d.
Cum collocatio. Ex pacto pignus
tollitur satisfactione.b.d.
Sumi. Quando vnus est debitor ex
pluribus causis cogitur creditor recipere si
offeratur totum qđ ex vna causa debetur.

¶ Expliciunt casus breues
libri.xx.ff.veteris.

¶ Incipiunt casus breues
libri.xxi.ff.veteris.

¶ Rubrica de edilicio
edicto.

Quid si fugit.
Nota istum tex.in fi. q vsura-
rius quando desinit fenerari
adhuc dicatur fenerari? seu
vsurarius. ¶. Sicuti. Nota ad questionem q
fuga est inter cetera cōtra malefactorū vnū
iudicium l.comelij.in fi.j.ad sill. vide mira-
bilia fm bar.in ista ru.et nota bene.
¶ Rubrica de euictionibus.
Si fundus. Nota q in bijs que perti-
nent ad occasionem contractus locus cōtra-
ctus inspicitur de quo plene dixi in l. cūctos
populos. C. de sum.tri.
Rem heredi. Nota q sequitur si te-
nent ur plures insolidum ergo duo vel vnus
insolidum quod nota multum.
¶ Expliciunt casus breues
libri.xxi.ff.veteris.
¶ Incipiūt casus breues
libri.xxij.ff.veteris.
Rubrica de vsuris.

Omnunq̄. Quando
quis rogatur restituere quic-
quid separatur ex hereditate
Item quando dilatio apponi
tur gratia fideicōmissarij fructus veniunt in
restitutione.b.d.
Si auro vel argento facto.
In debito specierū vsure non veniunt nisi p
venditionem species sunt in pristinum statum
redigende.b.d.
Si stipulatus sis rem dari.
In stipulatione rem dari seu tradi non ve-
niunt fructus tamen si simul immiserit fm illū
iudicatur.b.d.
Cum de in rem verso cum b.
Ex diuturna prestatione vsurarum presumit
contracta obligatio super vsuris et sup sorte
quatenus est necesse ad illam prestationē re
digendam in prestando ad necessitatem.
Cum de in rem verso.
Diuturna prestatio vsurarum est sufficiēs p
batio debiti et etiam vsurarum.b.d.
Rubrica de probationibus

Cum de debito. Nota q̄ quis potest uti in eodem iudicio duabus defensionibus contrarijs. Nam hic primo se defendebat negando postea defendit confitendo solutionem tamen dicit fuisse debitum ⁊ ideo granatur in onere probandi. ita etiam loquitur autentica contra qui propriam. C. de nō nu. pe. Bar.

¶ **Sinantem.** Nota q̄ ratio que nō habet causam presumitur extorta inde bite nisi aliud probetur hoc est verum in cautione que de se nō est obligatoria sed fit ad probationem obligationis vt. l. publia in fi. ē. depositi.

¶ **Rubrica de testibus.**

Lege iulia. Ista l. innuit q̄ isti possunt admitti ad testimonium volētes ⁊ ita est ar. q̄ licet testis se ingerat ad testificandum non repellitur a testimonio de quo dixi in l. post legatum. ī. de bīs quibus vt indig. Nota q̄ homo non potest producere in testem aliquem suum subditum de quo vide Cy. in. l. liij. C. e.

¶ **Explicīnt casus breues libri. xxij. ff. veteris.**

¶ **Incipiunt casus breues libri. xxiij. ff. veteris.**

Rubrica de sponsalibus.

Sponsalia. Glo. tāgit hic vnam questionem si aliqs stipulatur aliquam sibi vxorē et postea nolit esse an possit agi ad interesse forte quia erat diues mulier Cy. tangit in. l. i. C. e. di. in l. ticia. ī. de verobli. dic vt plene ibi.

Tutor. Nota q̄ quedam impediunt facienda que non impediunt iam facta ad qō l Si patre. ē. de bīs qui sui vel ali. iu. sunt. Nota q̄ sola uuctione in domū non contrahuntur sponsalia q̄ dic vt in c. i. extra de spon. in prin. li. vi.

¶ **Rubrica de ritu nuptiarum.**

Nuptie. Nota q̄ in ea que requiruntur in confectione alicuius actus illa requirūtur in refectione facit q̄ si in principio requiritur consensus partis in confectione instrumēti. ita quando est amissum in reconfectione ipius.

Qui libertos. Filia potest cogere patrem officio iudicis vt eam maritet ⁊ dotem det. b. d.

Sciendum. Nota q̄ ad officium curatoris pertinet curatio rerum non persone secus in tutore.

¶ **Plerīq;.** Modicum interuallum temporis non inducit diuersitatem actuum.

Generali. Nota q̄ non dicitur speciale mādatum si dicatur simpliciter ad matrimonium contrahendum sed requiritur q̄ exprimatur matrimonium.

Palam. Nota l. pro decretali q̄ rustici manifesti non possunt facere testamentū nisi certis solennitatibus vt. c. quanq̄. extra de usu. li. vi. et ibi per doc.

Inde. Quod cōmune est merum non est dixi in. l. serui electione. ff. de le. i.

Conuenit. Nota q̄ imperator potest legittimare filios vt in aut. qui. mo. na. effi. sit. C. pe. sed non quo ad spiritualia.

Non solum. Nota q̄ inter contractas personas de facili presumitur fraus. l. iij. C. de nā. li.

¶ **De iure dotium.**

Si proprietati. Facit q̄ si ille q̄ emit vel in dotem accepit soluit gabellam visitrix eu redeunte ad proprietatē non tenet soluē p eo nec est noua inquisitio is prima res ingesta in seipa augmentatur absq̄ facto hominis.

Notis. Nota q̄ traditio in dubio videtur facta animo transferēdi dominiū quod intelligē qñ ponit cām que bēat transferre dīnium alias secus l. cū pater. C. tpe. ī. de le. ij. in g.

Sed hoc. Nota q licet sit causa eius cui datur non intelligitur impulsiua sed similis ratio quia hec causa respicit actū primum

Si res. Paria sunt fieri tempore prohibito vel fieri non tempore permisso vel conferri in tempus prohibitum.b.d.

Julianus. Origo rei non potest conferri in tempus quo debet extingui.b.d.

Stipulationum. Nota q simplex stipulatio de dote habet tacitam condicionem si matrimonium sequatur.b.d.no. bar. in istis legibus.

Si serua. Nota q dos data in primo matrimonio invalido tacite intelligitur repetita in valido.b.d.

Sinus severus. Dos data in primū matrimoniū intelligitur in secundū repetita.

Res in dotem. Nota q si dos fuerit data in moneta antiqua et in illa debet fieri restitutio.b.d.

Cum vir. Nota ar. facere mutare pecuniam et vendunt nomine debitorum existentium non soluendo.

Si sponsalibus. Ex asse. Per delegationē non liberatur debitor nec liberatur creditor nisi delegato actio quera tur. Item restitutio hæredi fideicōmissario nō potest fieri per procuratorem.b.d.

Notis. Sermo simpliciter prolatus intelligitur pro prima vice.b.d.

Cum pater dotem. Conditio adiecta in precedenti pacto in sequenti intelligit repetita si alias pactum redderetur inutile.

Pater cum filie. Conditio existens in vita stipulatoris vel post mortem stipulationem purificat.b.d.

¶ Uxor viro. Nota l. quia habes q fundus dotalis nō potest alienari vllo modo etiam volente muliere sed si datur extimatio tunc potest alienari volente muliere vt hic.l. Si constante.ī. So.ma.

¶ Rubrica De fundo dotali.

Interdum. Prohibitio alienationis facta a lege non habet locum in alienatōne necessaria.b.d.

Si fundus. Que prohibentur alienari et prescribi et causa prohibitionis interueniens prescriptionem iam ceptam non interrumpit.b.d.

¶ Eplicunt casus breues libri.xxiij.ff.veteris.

¶ Incipiūt casus breues libri.xxiiij.ff.veteris.

¶ De donationibus inter virum et uxorem.

Uobus. Nota istas l. q contractus inter virum ⁊ uxorem non firmentur iuramēto quia imitaretur ad delinquēdum de quo vide vt dixi in lege si quis pro reo.ī.de fide.

Cum sponsus. Generalē. Nota ad solutionem brocardi vtile per inutile non viciatur quod est verum quādo sunt separabilia alias non vt hic et l.i.ḡ.item queritur.et.ḡ.se.ī.de aqua plu.ar.

¶ Filio. Per seruum non queritur bonefidei possessori filio sed malefi.b.d.

Si is seruus. Donationes inter virū et uxorem quo ad fructus et alias cōmoditates retrotrahuntur.b.d.

Usucapt. Donatio causa mortis reuocata videtur per aliam dispositionem factam ante causam donationis secus si post ea.b.d.

Papinianus. Donatio inter virum et vxorem que fit simplici promissione non confirmatur morte.b.d.

Inter. Donatio inter virum et vxorem prestat iustam causam vsucapiendi ante contractum matrimonium et post eo dissoluto vel constante.b.d.

Mulier. Nota q vestes mulieris sunt viri quod intelligitur de vestibus precio sis secus in vestibus necessarys ad quotidianum vsum tunc enim nō est donatio sed magis est datio necessitatis nec potest reuocari.vt.l.Sed si vsufruc.§.i.et ibi no.j. ad le. fal.ita debet intelligi.

Cum hic status. Donatio inter virū et vxorem morte donatorum superstite donatario confirmatur nisi apparet reuocata.

¶ Penitentiam. Nota q vltima voluntas est ambulatoria.

Si maritus. Nota q in pignorādo videtur quis reuocare donatiōem secus in legato.vt insti.de le.§.Si rem.

Sine vxor. Valet donato quā vxor facit viro vt filiam dotet.b.d.

¶ Datio enim. Qui soluit litis extimationem debet causam dicere si causam habet ab actore.b.d.

Si sponsus. Potest vir cum vxore anulum sponsalicium permutare.b.d.

¶ Si seruus. Pro parte quam vir habet in re non valet donatio inter coniunctas personas presentia tamen et taciturnitate donatio inducta videtur.

¶ Vxorem. Debitor delegatꝰ potest opponere exceptionē delegationis inualide si tamen eam ignoranter obmiserit et solvit liberatur.b.d.

¶ Si extraneus. Vsucapiens videtur rem habere ex titulo precedenti nō a domino contra quem vsucepit.b.d.

Utrum. Ex qualitate expensarum presumitur an animo repetēdi an nō quis fecerit

Mulier. Nudus minister dicitur q nullu m cōmodum sentit alias nō dicitur nudus minister.b.d.

¶ Cum mulier. Coīpo quis est locupletior q ab obligatōne liberatur non autem coīpio q quis sibi pecuniam dat nisi ex ea pecunia appareat aliqd apud eū remanē.

Unitas. Mulier quicqd querit presumitur verisimile quesisse de bonis viri.b.d.

¶ Vir vsuras. Si vsuras dotis vir meus non petijt donare videtur et morte periculo viri sunt.b.d.

¶ Vxor marito. Res empta ex pecunia mulieri donata vtili vendicari potest.

¶ Que donatio. Res que pōt condici potest in stipulatione conuerti et stipulatio potest probari per litteras.b.d.

¶ Peculia. Valet donatio inter concubinam et amasium non inter virum et vxorem.b.d.

¶ Vir mulieri. Donatio facta mulieri diuertenti vt reuertatur valet si diuortium vere non ficte factum appareat.b.d.

¶ Rubrica de diuorcijs.

Diuorcium. Nota ista verba quia vtilia verba sunt ad probandum qualiter quis abiecerit familiam vel socium quod nota.

Julianus. Ibi est dare pānatum vbi est habitum. Nota casus in.l. Quod autem qualiter probaretur quem desinere velle q facit ad multa.nota.l.fi.

¶ Explicunt casus breues super.ff.veteri.secundū dominum Bartholum cum notabilibus.

Incipiunt casus breues ff. infortiati.

Rubrica. Soluto matrimonio quemadmodum dos petatur.

Dotis causa. Dotis causa priuilegiata est propter fauorem reipublice qui vertit ī liberis procreandis. b. d. dicit vt in glo.

Soluto matrimonio. Diuiditur in duas partes vsq; ad. l. de diuisione. prima loquitur de muliere sui iuris. secunda de ea que est in potestate patris. secunda ibi in ¶. Si in patris. Item prima diuiditur in duas. quia primo loquitur de solutione. secundo de promissione. secunda ibi. Nec cogit. et breuiter hoc intendit. Soluto matrimonio debet dos reddi et ab inicio soli mulieri promitti et non alī si marito noceret. b. d.

¶ **Nec cogitur.** In hoc ¶. sūt due glo. In prima ponuntur lecture diuerse. In secunda ponuntur contraria et questiones. Continua sic. Dictum est. ī. q dos dēt reddi mulieri queritur an vir cogatur dotem p mittere alteri et sic alteri reddatur. Respondetur vt habes in littera et legitur duobus modis. Primo in dote promittenda ab inicō scilicet inchoato matrimonio et hoc propter verbum. Ab inicio. quod est in littera 7 scōm hoc loquitur de nuda promissione siue fide iussore. Secundo modo legitur de promissione facta ab inicio scilicet soluto matrimonio et scōm hoc loquitur de promissione cū fideiussore vt. l. Si constante. ¶. Quotiens. i. e. Et ad istam lecturam nos inducit vt prosequatur eandem materiam cum principio scz soluto matrimonio.

¶ **Quod si in patris.** Hec est secunda pars principalis vsq; ad. ¶. voluntatem. tractat vnam materiam et hoc intēdit patris et filie est cōmunis actio de dote profecticia nec alter in alterius preiudicium potest repetere vel delegare. b. d. diuiditur q; ponit vnum dictum in genere. secūdo ex eo infert aliquas illationes. tercio ponit quid si fuerit contra factum. secunda ibi. Denicq. tercia ibi. Ceterum.

¶ **Voluntatem.** Filia sane mentis dicitur velle si scit et non contradicit. Item si est furiosa. secus si est absens. b. d. 7 habet tres partes vt patet ex littera.

Non solum. De dote cuius actio ē cōmunis solutio facta vni non preiudicat alteri nisi pecunia in eius cōmodum sit conuersa. b. d. cum. l. se.

¶ **Sed si pecunia.** Hic habes q; si peruenit pecunia ad alterum non consentientem contingit liberatio.

De diuisione. Supra tractauit iurisconsultus materiam cōmunionis inter patrē et filiam in actione de dote. hic incipit tractare qualiter fructus vltimi anni quo matrimonium separatur diuidantur inter virum 7 vxorem seu heredes eorum et hanc prosequitur vsq; ad l. Si ab hostibus. et breuiter hoc dicit vltimus annus a die traditionis connumeratur si nuptie precesserunt. b. d.

Si ante nuptias. Si traditio precessit dies nuptiarum inspicitur et fructꝰ aī percepti augent dotem. b. d.

Fructus. Fructus intelliguntur mariti et mulieris deductis impensis. b. d. primo loquitur qñ matrimoniū durauit vno āno vel minus. secundo quādo plus. secunda ibi. ita est. Item prima subdiuidit quia primo ponit dictum. secūdo declaratio dicti. tercio exēplum. secunda ibi. q; scenola. tercia ibi. nam si mulier.

Minoritio. Si fundus plenus fructibus datur in dotem tempus locationis inspicit vt sciamus quid percipitur tempus matrimonij inspicitur vt sciamus pro quota parte de pensione vir lucretur. sed si fundus vacuꝰ datur in dotem tempus locationis permisse inspicitur. b. d. vsq; ad. ¶. Ob donationes.

¶ **Quod in anno.** Qz dz in āno intelligit de vna cultura siue sit maioris temporis siue minoris. b. d.

Non solum. In animaliū fructu 7 p̄diorum vrbanorum fit diuisio sicut in fructibus rusticorum prediorum. b. d.

¶ **Si fundum.** Arbores cedue

computant in fructu secus in arboribs fructiferis et thesauris.b.d.

¶ Si vir in fundo. Lapis q non renascitur nō est in fructu secus si renascitur Item in cretifodinis et argentifodinis.b.d.

¶ Interdum. Si fundus restituitur pendentibus fructibus mulier viro cauet si eis perceptis et matrimonio soluto.post annum maritus mulieri nil restituit. si intra ānū fuerit solutum restituitur pro rata quod etiā ad socerum ⁊ heredes eorū extenditur.b.d Et iste ℣. ponit practicam eorum que dicta sunt supra.

Impendia. Impendia facta cā querē dorum fructuum de fructibus deducuntur et cetera necessaria et vtilia repetuntur.

¶ Si fundus. Alias est hic lex. Cō modum lapidicinarum existentiū in re dotali pertinet ad maritum nisi aliud actum sit.

¶ Quod in sementem. Impensa facta in certis fructibus deducitur de alijs fructibus eiusdem anni et fundi.

Si mora. Mora mulieris in non recipiendo fundum dotalem facit maritum teneri de dolo dumtaxat et de fructibus quos perceperit.b.d.primo ponit dictum de re.secūdo rationem. tercio ponit aliud dictum de fructibus.secunda ibi.Ille facto. tercia ibi. Fructus.

Si ab hostibus. Idem iuris est siue filia decedat in potestatem vere siue ficte.

¶ Si vir vxorem. Qui occidit vxorem non debet aliquid de dote lucrari.

Idemq; et econtrario. Iste ℣. legitur duobus modis. primo scōm gl̄. et bene in muliere que stipulata est lucrari donationem propter nuptias.secundo legitur scōm quosdam q si mulier occidit virum non possit repetere dotem quasi ei⁹ culpa matrimonium sit solutum.vt.l. consensu. C. de repu. Quod licet in se sit verum quantum ad istam legem non placet dīno quia ē. loquitur quando vir punatur lucro hic mulieri infertur damnum et sic non esset bona similitudo.

Si alienam. Mulieri repetenti dotem non obijcitur exceptio q non sit domina.

Maritum. In precedentibus iurisconsultus tractauit primo materiā cui competat actio de dote vicz ad.l. de diuisione. postea tractauit de diuisione fructuū vsq̄ anni vsq̄ ad hāc.l.excepta l. Si ab hostibus. Hic tractat de quadam exceptione que competit marito vt non conueniatur vltra quā facere possit vsq̄ ad.l. Si mulier. Et breuiter.b.d. Maritus habet beneficium vt non cōdemnetur nisi inquantum facere possit quod nō porrigitur ad heredes licet porrigatur ad defensionem.b.d.

¶ Eleganter. Pactum q maritus conueniatur vltra quam facere potest nō valet quia contra bonos mores.

¶ Heredi. Heres mariti potest obijcē compensatiōem ob res donatas vel amotas non ob mores.b.d.

¶ Socero. Socero ex vtraq̄ pte et etiam ipi mulieri datur hoc beneficium.b.d cum se.

¶ Si in iudicio. Exceptio que nō impugnat sententiam potest opponi post sententiam.b.d.

Etiam. Hec exceptio transit ad filios eiusdem matrimony.b.d.

¶ Licet. Dolus a marito cōmissus in rebus ꝓpr̄ijs perdendis eum facit beneficiū perdere si contra mulierem cōmittatur in rebus vero dotalibus aduersus quoscunq̄. b.d. primo ponit vnum dictum qualiter dolus et culpa obligent.secundo ponit aliud qualiter dolus et culpa faciant hoc beneficiū perdi.secunda ibi. Cum tamē. Item secūda ibi diuiditur quia primo loquitur in dolo commisso in rebus ꝓpr̄ijs ipius viri.secundo i dolo cōmisso in rebus dotalibus. secunda ibi. q offilius. Item quelibet istarum diuiditur i dictum et limitationē dicti vt patet ex l̄ra.

Si mulier. Si pendente iudicio deficiat id quod est cā concedende actionis expirat iudicium.b.d.

Quamuis. Si mulieri ex iustis causis soluatur vel maritus ipe iustas causas expendit eatenus dotis actio tollitur. b.d. cū l.se.et est singularis.l.

Si cum dotem ¶ Qui sibi prouidet in vnum casum alij renunciare videtur. b. d scom vnam lecturã. Vel aliter. Casus omissus remanet dispositioni iuris cõmunis b. d. scom aliam.

Si post solutum ¶ Per solutionem factam filie patri non tollitur actio nisi ex iustis causis soluatur filie non perditur.

Si mulier ¶ Delegatio paupis debitoris ignorate muliere dotis actionẽ non perimit. b. d. scom glo.

Si pater ¶ Legatum videt relictũ animo compensandi indebitum. b. d.

Si patri ¶ Propter patris absentiam necessariam potest solui mulieri cauenti patrem ratum habiturum. b. d.

Eo autem tempore.

Ante litem contestatã potest filia mutare voluntatem. Item ex causa quando actio dat filie et patri denegatur et econtra. b. d.

Si maritus ¶ Furiosus nõ põt cõingem repudiare nec ipse ex hac causa repudiari nisi furor sit intolerabilis. b. d.

Si autem in seruissimo ¶

Maritus cogitur vxorem furiosam alimentare et si dotem dissipat dos sequestrabitur.

Item pater ¶ Pater potest agere pro se et filia furiosa et pro ea repudiũ mittẽ

Si soluto ¶ Patre furente eius curator vel filia de dote agit. Idem in patre capto. b. d.

Transgrediamur.

Hec actio datur contra maritum si ipse dotem perceperit per se vel per alium. Item cõtra socerum si sibi vel eius iussu est dos soluta alias de peculio filius tantum tenebitur ĩ solidũ. b. d. Primo loquitur in viro sui iuris. Secundo in eo qui est in patris potestate. secunda ibi. Item si filius.

Si mulier ¶ Vxor putatiua habet quasi priuilegium in actione de peculio contra omnes preterquã contra dominũ et contra virum in rebus extantibus que propter impensas poterunt retineri. b. d. cum. l. se.

Si constante ¶ Si bona mariti ad dotem non sufficiunt constante matrimonio dotis exactio competit mulieri. b. d. diuidit in duas partes. primo querit. secundo respondet. secunda ibi. Et constat.

Si exheredato ¶ Iste ℊ. legitur quatuor modis duobus in glo. ista. aliis duobus in glo. legis. pater. in prin. ĵ. de dote prelegata breuiter hoc intendit scom lecturam quam teneo. Inopia contingens per beredationem incipit esse euidens a die adite bereditatis. b. d.

Quotiens ¶ Si per maritum nõ satisdatur cum possit statim insolidum condemnatur si nõ potest medij temporis ĩter usurium deducetur nec mulier poterit voluntatem suam mutare. b. d.

Si vir ¶ Vir tenetur restituere quicquid habet vel habere iperat a liberto dotali nisi animo donandi sibi promissum fuerit manumittere. b. d.

Si maritus ¶ In bonis sufficit maritum talem esse in rebus dotalibus qualem in suis. secus in malis. b. d.

Si vxor ¶ Qui propter dolum tenetur rem restituere non consequatur dilationem ad eam perquirendam. alias secus.

Si bona ¶ Si iudicium tenet pro parte sufficit pro parte ferri sententiã. Iterum in fiscum non transit instantia iudicij. b. d.

Si filiosa ¶ In peculio filij videtur esse quicquid mulier filio debet et ideo illud mulier poterit compensare. b. d.

Maritum ¶ Maritus qui dotẽ restituit tenetur cauere de dolo et culpa ꝛ cõtra non restituentem iuratur in litem. b. d.

Si post diuortium.

Post mortem periculum rerum dotalium spectat ad virum. b. d.

Si qui dotalis ¶ Vir tenetur prosequi seruos fugitiuos sui culpa suis expensis. b. d.

Si vir in quinquennium.

Vxor cogitur stare colono et pensiones sequentium annorum spectant ad eam. precedentium ad maritum. b. d.

Semel. Oblatio sequens purgat precedentem moram et eius effectum tollit. b. d.

Si post diuortium. Licet mutetur persona actoris non mutatur qualitas actionis respectu conuenti. b. d.

Facere. Quod vir ab vxore potest exigere in eius bonis computatur et illud dicit posse facere. b. d.

Quotiens. Pater appropriat sibi actionem de dote si tantum matrimonium stipuletur. vel post tempus traditionis alias secus nisi filia postea consentiat. b. d.

¶ Si quis pro muliere. Si extraneus dotem stipuletur solutio facta vxori maritum non liberat. b. d.

¶ Quotiens. Non potest quis petere quod exactum cogeretur reddere sed satis est debitorem liberari. b. d.

Si marito. Pro qua parte bona mariti publicantur pro ea ad dotem fiscus tenet

¶ Si pater. Dotem sibi pacto remissam soluto matrimonio pater non exigit.

¶ Si voluntate. Actio iudicati post mortem patris consolidatur in filiam sicut actio de dote. b. d.

¶ Cum patri. Quatenus solutum est mulieri eatenus vir a coheredibus eius non repetit. b. d.

¶ Si fundum. Fructus augent dotem et ideo quod iuris est in dote et in fructibus. b. d.

Si pro. Qui promittit quod debet intelligitur de debito cum effectu. b. d.

Que dotis. Ista. l. est pulchra et bene materiam pessime examinata et. b. d. scom lecturam quam tenebo. Adhibitus ad stipulandum partem dotis animo donandi videtur adhibitus et mulieris maritus heres ei tenebitur etiam si hereditas soluendo non sit. b. d. primo ponit thema. secundo respondet ad questionem. tercio respondet cuidam tacite obiectioni. secunda ibi. Nihilominus. tercia ibi. Nec ad rem pertinere b. d.

Licia. Exceptio opposita a tercia persona cuius interest obstat et examinanda venit in iudicio. b. d. et est no. l.

Liberta. Liberta que legittime a patrono recessit potest ab eo petere dotem.

Si maritus. Etiam si fiscus succedat vxori non perditur priuilegium mariti. b. d.

Dotem. Non videtur contradicere filia que iustam causam contradicendi non habet. b. d. sed filia comparente et contradicente causa prius examinabitur. vt. l. ii cum dote. ¶. eo autem tempore. s. e.

Lucius. Sponsalia contracta per patrem non extinguitur ius petendi vel retinendi dotem filie competens culpa mulieris. b. d.

Viro. Paria delicta mutua compensatione tolluntur. b. d.

Post dotem. Primo ponit dictum dicit ibi. Si condicio. Ibi ponitur responsio bimembris et propter diuersitatem lecturarum non recepit congruum summarium.

Si pater. Dos soluta soluto matrimonio per actionem de dote repetitur. b. d.

In insulam. Dotis ciuilis facit actionem de dote filie esse pro soluto. b. d.

¶ Fructus. Vir non lucratur fructus putatiue dotis retinet tamen quatenus in vxorem consumpsit et quatenus necessario vel vtiliter impendit. b. d.

¶ Usuras. Debitum bincinde ex causa usuraria compensatur. Item marito non debentur usure qui non alit vxorem. b. d.

¶ Ad virum. Reintegrato matrimonio iudicium de dote inceptus per extraneum non dissoluitur. b. d.

Si maritus. Maritus non tenet pro restitutionem actionis de dote nisi inquantum facere potest et actiones cedere non tenetur si aliud ad vitam sufficiens sibi non manet.

Si socer. Successio soceri quam facit marito actionem non permittit. b. d.

¶ Lucius. Qui petit quod restituturus est alteri quam ei a quo petit dolo facere non videtur. b. d. primo ponitur thema et questio secundo responsio. tercio rñdet obiectioni

in contrarium. quarto probat illud per reductionem ad inconueniēs. quinto iuxta predicta formatur vnam questionem. secunda ibi. respondi. tercia ibi. Nec nulla. quarta ibi. Alio quin. quinta ibi. Sed si ex parte.

Gayus. Ex pacto aui paterni neptē uxor tantus soluto matrimonio vtilis actio queritur mulieri. b. d.

Qui dotem. Legatum quod nō pōt capi non potest in debitum compensari

Si dotali. Appellatione liberorum cōtinentur nepotes. b. d.

Venia. Maritus non tenetur de piculo nominis si sibi culpa imputari non potest.

Fundus. Si predium extimatū in dotem datum sine culpa viri euincatur non debetur extimatio mulieri. b. d. et est subtile.

Cum mulier. Siue maritus excipiat de adulterio vt dotem lucretur siue criminaliter accuset exceptione lenocinij repellet.

Si extimatis. Fundus extimatus tali extimatione que non facit emptionem pōt alienari muliere nolente. b. d.

Extimate. Seipsam summat.

Maritus. Dos indebite reddita concipitur. b. d.

Si filiofamilias. Primo ponit vnū dictum cōmuniter in patre et filio. Secūdo in filio tantum tollit tres dubitationes. Tercio in patre tantum tollit vnam. Quarto in filio tantum tollit aliud dubium. secunda ibi. Nec interest. tercia ibi. At quin. quarta ibi. At si cum filio.

Maritus. In extimatione quantum quis facere potest non fit deductio eris alieni nisi in donatione. b. d.

Cum mulier. Viro restituenti dotes debet a muliere cauēri de indemnitate.

Si quis sic stipulatus. Stipulatio generalis refertur ad omnes casum soluto matrimonio. b. d.

Usufructu. Usufructus in dotem datus in re propria mulieris sibi et heredi eius restituit facto diuortio. in re vero mariti sibi dumtaxat. in aliena vero cōmoditas percipiendi fructus sibi et heredi debet restitui. b. d. Diuiditur in quinq; partes. Primo ponit vnum dictum in quo dicit simpliciter vsum fructum mulieri et heredi eius restitui vsq; ibi Quod an sit verum. Ibi secūda in qua quod dictum est de herede reuocat in dubium vsq; ibi. Si cum haberet. Ibi tercia in qua declarat quando mulier dedit in dotem vsum fructum fundi qui erat mariti vsq; ibi. Et si fundi. Ibi quarta in qua ponit aliud dictum quando mulier dedit vsufructum fundi qui erat ipius mulieris et durauit eius vsq; ibi. Si vero alienata. Ibi quinta in qua prosequit duos casus cōmuniter scilicet quando dedit in dotem vsufructum fundi mulieris qui non durauit eius sed alienauit vel si dedit in dotem vsufructum fundi alieni vsq; ad finem. Et ista vltima pars diuiditur in duas. q; loquitur de restitutione que fit mulieri. secūda de restitutione que fit heredi eius. secunda ibi. Nam et finge.

Seruus dotalis. In rebus que ad alienum cōmodum gerūtur consilium est illius voluntatem exquirere vt gestor se a periculo gestionis exoneret. b. d.

Filie. Repudium fraudulentū patri non preiudicat. b. d.

Si filiafa. Expensa funeris statim repetitur non expectata dilatione legali.

Dotalem. Jurisconsultus tractat b̄ materiam vnam de seruo dotali manumisso vsq; ad. l. in bis. Et primo loquitur quando vir manumisit vxore contradicente vt hac lege dotalem. Secundo quando vir manumisit vxore volente animo donandi vt. l. q; si vir. cum. l. se. Tercio quando vir manumisit vxore volente animo non donandi. vt. l. si vero. vsq; ad fi. et. b. d. Si vir manumittit vxore non contradicente restituit omnia.

Quod si vir. Si vir voluntate mulieris donātis seruos dotales manumittit de impositis operibus nil restituitur.

Si vero negocium. Si marit⁹ manumittit muliere volente eo animo vt eius geratur negocium restituit omnia que vt patronus consequitur mulieri et eius heredi. secus in eo quod consequitur vt quilibet. b. d. vsq; ad. §. de viro.

¶ De viro. Prouisio legis contra ius cõmune non extenditur contra illud qõ lege expãmitur licet sit eadem ratio.b.d.

¶ Quod ait. Quando quis tenet ad quantitatem respectu speciei soluẽdo speciem liberatur.b.d.

Hec actio Ipsam summat.

In bys. Damnum datum ab inimicis mariti videtur culpa mariti datũ ideo tenet

¶ Seruus. Facto diuorcio maritus vestimenta data seruis dotalibus recupat intelligas de precio quod valebãt vestimenta eo tempore quo factum est diuorcium, alias compensat in dote.b.d.

¶ Filiafa. Voluntas de soluendo patri non impedit filie ius solidationis mortuo patre in ea parte que soluta non est.b.d Concor.ff.e.l.Si marito.¶.Si voluntate.

¶ Mancipia. Si ad maritũ spectat periculum ancillarum ad eum spectat partꝰ ancillarum.b.d.

¶ Mulier. Si maritus promisit plus per errorem debito nõ potest exigi vltra debitum.b.d.

¶ Vxor. Dos primi matrimonij videtur in sequens matrimoniũ repetita.licet matrimonium tercij in medio interuenerit.

¶ Si vir. Dos acceptilata põt repeti sicut dos data.b.d.

¶ Si quis pro muliere. Pro qua parte mulier tenetur soluere p ea parte ad virum non spectat periculum.

In parte. Vir tenetur de dolo ꝛ culpa inquirendo et conseruando peculio ꝛ fructus peculij spectat ad virum.b.d.

¶ Explicunt casus breues libri.xxiij.digestorum.

¶ Incipiunt casus breues libri.xxv.digestorum.

¶ Rubrica de impensis in res dotalibus factis.

Impensarum. In isto ti. iurisconsultus sic procedit. quia primo ponit vnam diuisionem generalẽ impensarũ vsq; ibi. Necessarie. Ibi tractat de necessarijs vsq; ad.l.q dicitur.¶.vtiles. Ibi incipit tractare de vtilibus vsq; ad.l. Voluntarie. Ibi de voluntarijs vsq; ad.l. Vtilium. Ibi incipit tractare cõmuniter ꝛ permixtim de omnibus vsq; ad fi.

Quod dicitur. Expẽse necessarie in dotem facte minuunt dotem ꝛ quantitatẽ in dote contentam non corpa dotalia. secus si extra dotem sint facte. Item mulier soluẽte eas dos crescit.b.d.et est difficilis et subtilis multum.

Si dos. Dos soluta sine deductiõe expensarum necessariarum indebiti condiciõe condicitur.b.d.

Voluntarie. Ipsam summat.

Vtilium. Jurisconsultus hic incipit tractare cõmuniter de omnibus impensis vsq; ad fi.ꝛ b.d. Mulier tenetur ad impensas vtiles si eius vtilitate facte sunt vel aliunde restituere possit.b.d.

Pro voluntarijs. Mulier debet pati virum tollere quod voluntarie impendit si viro cõmodo cedat. alias secus, et si nõ patiatur debet soluere.b.d.

Omni modo. In actõne de dote impensa modica non curatur. secus in actione negotiorum gestorum.

Ne quis stipendium. Qui percipit fructus debet collectas et tributa soluere.b.d.no.banc.l.

Quod dicitur. Expense necessarie minuunt dotem si in dote sunt facte ad perpetuam vtilitatem. secus si causa querendorum fructuum vel ad custodiam rei.b.d.

¶ Rubrica de rerum amotarum actione.

Rerum. Licet mulier cõstante matrimonio furtum faciat furti non tenetur sed facto diuorcio actione rerum amotarũ cõuenitur

nisi post diuorcium contrectauerit.b.d.

¶ Item si seruus. Ex persona alterius inter virum et vxorem datur cõdicio furtiua.b.d.

¶ Item verum. Hec actio datur etiam in rebus consumptis.b.d.

¶ Si filiafa. Filia amouens tenet in solidum et pater de peculio ⁊ pater actã cta filia dotem repetens eam tenetur defendere ⁊ ea viua ⁊ mortua tenetur in eo quod ad eum peruenit.b.d.cum.l.se.

Contra. ¶. Quotiens. Pro rebus que spectant ad virum non competit socero hec actio.b.d.

¶ Item cum rerum. Hec actio datur contra virum etiam si fuerit filiusfamilias et in patrem de peculio.b.d.

¶ Si post diuorcium. Hec actio transit ad heredem et contra heredem. Item heres viri potest condicere res amotas eo marito licet tacẽte hereditare nõ fiat furtum.b.d.

Mulier. Si maritus et vxor inuicem agant rerum amotarum poterunt cõpensari

Si cum dos. Qui soluit quod debet non prohibetur petere quod sibi debetur.

¶ Sabinus. In hac actione contra non restituentem iuratur in litem et soluenti extimationem non tenetur de euictione.

Marcellus. Tam viro ꝙ vxori cõpetit hec actio.b.d.

¶ Qui rerum. Conuento hac actione potest deferri iusiurandum nisi alieno nomine conueniatur et is cui defertur non potest referre.b.d.cum duabus se.

He rebus. Circa diuersas res admittitur variatio.b.d.

Nihil. In hac actione non curatur an simul habitauerint coniuges.b.d.

¶ Vxor. Contra coniugem eius quã quis habet in potestate non datur actio furti. secus si emancipata fuerit.b.

Ad fiscum. Hec l. loquitur pluribus modis tam in primo ꝙ in secundo responso. Primo loquitur in viro damnato in metallũ et eius solutionis causa vxor amouit certe tenetur fisco actione rerum amotarum in simplum quod nota quia scõm hoc est casus ꝙ hec actio locum habet si quis amoueat propter spem mariti soluendi aliter quã per diuorcium. Secundo modo potest legi ꝙ mulier amouerat causa diuorcij postea maritus fuit damnatus in metallum vel deportatus ⁊ mulier diuertit non enim per deportationẽ solutur matrimonium nisi diuorcium sequatur vt.l.i.C.de diuor.

Si concubina. Inter eos inter quos non est matrimonium vere non habet locũ hec actio.b.d.

¶ Res amotas. Causa diuorcij potest amoueri tunc cum fit diuorcium vel etiam ante si postea celetur.b.d.

¶ Non solum. Hec actio cõpetit pro rebus extantibus ⁊ peremptis.b.d.

Sed diuorcij. Amouere dicitur qui dolo causam dat vt alios amoueat.b.d.

Si rem. Hec actio competit cõiugi pro re a se bona fide possessa.b.d.

Si mulier. In eam que cã sperate mortis amouit hec actio datur vtilis.b.d.scõm primam lecturã. Legitur alio modo sic. Qui amouerit causa mortis sperate tenetur hac actione si postea diuorcium est secutum.

¶ Si seruus. Etiam si amouendo furtum non fiat mulier cuius dolo fit tenet rerum amotarum actione.b.d.

¶ At si in dotem. Ex facto serui dotalis mulier tenetur si fuerit sciens alias liberatur dando eum pro noxa.b.d.

¶ Rerum amotarum actio. Ite.¶. est fortis ⁊ legitur duobus modis. primo quando fuit amota res dotalis. secunda quando fuit amota res viri. et hec secunda colligitur ex glo. ibi. Non ergo interim locus est ⁊c. Sequens glo. prosequitur vtrã ꝙ lecturam permixtim. ⁊.b.d. Si res dotalis amoueatur habet locum hec actio ꝓpter interusurium medij temporis.b.d.

Si propter res. ¶. Nec viro. In actionibus ex delicto non habet locum beneficium vt quis condemnetur inuãtum facere

poteſt.b.d.

¶. Rubrica de liberis agnoſcendis vel alendis a parentibus.

Dictum eſt.ſ.quia ſoluto matrimonio eſt cõtentio quẽadmodum dos petatur et eſt contentio de impenſis poſuit titulum de impenſis.eſt contentio de rebus amotis et poſuit titulum de actione rerum amotarũ. erat cõtentio de liberis agnoſcendis poſuit hic.

Senatuſconſultum. Juriſconſult⁹ vſq; ad legem. Sine contra.

¶ Quia plaucianum.

Primo ponit in ſumma de quo tractat ti.vſq; ibi. Permittit ergo. Ibi ponit mentem ſenatuſconſulti inquantum ſpectat ad mulierẽ cum quibuſdas declarationibus vſq; ibi.mariti. Ibi tercia in qua ponit mẽtem ſenatuſcõſulti inquantum ſpectat ad maritum vſq; ibi. Sed ſi maritus. Ibi tractat cõmũiter de marito et muliere cõcedentibus ſenatuſcõſultis vel obedientibus vſq; ad.¶.qz plaucianum.

¶ Sed ſi maritus. Si mulier cõtemnat plaucianum preiudicat filio niſi vere probet ſe filium.fallit ſi ex erroze vel ſi ex neceſſitate mulier denunciationẽ omiſerit.

Quod ſenatuſconſulto.

Si maritus contemnit plaucianũ cogit⁹ partum agnoſcere niſi vere probet non filium. ſi mulier contemnit maritus non cogitur niſi ille vere probet filius.b.d.vſq; ad.¶.plane

Sine contra. ¶.Quia plaucianum. Iſte eſt ſolennis et ſubtilis et ſingularis. ¶. et multum aduertẽdus. Et.b.d. Si partus naſcitur cõſtante matrimonio vel eo ſoluto morte viri ano ſuperſtite vel ſi de hoc dubitetur vel ſi dubitetur an ſit vxor preiudicialiſ in rem locum habet cum extraneis in petitione hereditatis incidenter de filiatione examinabitur vel ad carbonianum deuenitur⁊ hec inſtantia cepta cum patre ad heredẽ nõ tranſit.b.d.

Si quis. Alimenta liberis a patre vel patribus a liberis decernunt officio iudicis cognoſcentis an ſit filius vel pater⁊ an de facultatibus conuenti poſſit ali et an ſibi pete re ſufficiat propter res⁊ operas ſuas vt cui ſubſit cauſa per quam poſſit legittime denegari.b.d.vſq; ibi. Solent.

¶ Si vel parens. In cauſa alimẽtorum proceditur ſummarie⁊ ſententia lata non facit preiudicium in cauſa filiationis ordinarie exercenda.b.d.

¶ Si mater. Si onus alimentandi ſpectat ad virum poteſt mater repetere expẽſas quas fecit in filium.b.d.

¶ Item reſcriptum.

Onus alimentandi in ſubſidiũ tranſit contra heredes.b.d.

¶ Solent. Hic incipit tractare de vltima parte rubrice ſcilicet de alimentis prestandis inter libertos et patronos. et ſic ſummatur. Liberti coguntur alere patronos et eorum filios⁊ petere officio iudicis cognoſcentis an ſit libertus⁊ de facultatibus liberti et patroni et an cauſam habeat recuſandi b.d.vſq; ad fi.l.

Alimenta. Si patronus liberto denegat alimenta perdit ius patronatus.ſi libertus patrono redigitur in ſeruitutem.b.d.

Non quemadmodum.

Deſcendentes per lineam maſculinam cogũtur alere.ſecus ſi per lineam femininã niſi in ſubſidium.b.d.

In bonis. Patronus non habet ius in bonis liberti niſi pro alimentis in caſu neceſſitatis.b.d.

¶. Rubrica de ventre inſpiciendo.

Temporibus. Hoc dicit a nouo facto noua conſequo.et eſt notabile.

¶ Quod autem ait.

Omiſſio modice ſolennitatis non viciat.

Edictum. Mulier propter impericiam excuſatur.b.d.

Si is a quo. Fideicõmiſſarius vniuerſalis cuius conditio deficit propter natiuitatem poſtumi admittitur ad cuſtodiendum partum.b.d.

¶ Rubrica si ventris nomine mulier.

Hoc edicto ✦ Primo cõmendat edictũ et eius rationem ponit. secundo ponit mentem edicti. tercio exponit edictum vsq; ad finem. secunda ibi. Idcirco. tercia ibi. Interest autem.

¶ **Idcirco** ✦ Ista secunda pars subdiuiditur in quatuor. Primo dicit actionẽ dari in mulierem. Secundo in patrem. Tercio dicitur ad quid detur. Quarto dicit actionem dari in extraneũ. ⁊ hec est mens edicti. secunda ibi. Non solum. tercia ibi. Actionem q;. quarta ibi. Necessario.

Si et patris ✦ Ite versiculus legit' duobus modis. primo vt ille versiculus preter sunptus determinet sequentia. secundo vt determinet precedentia.

¶ Rubrica si mulier ventris nomine in possessione calumnie causa esse dicatur.

Si de possessione ✦ Juramentum mulieris eam excusat a calumnia ⁊ partui nõ prodest nec nocet. b. d.

Sub pretextu ✦ In hoc interesse potest venire extimatio tocius hereditatis si propter ventrem alius successurus est ab hereditate exclusus. b. d.

Si substitutus ✦ Contra mulierem succurritur heredi substituti defuncti ⁊ conseruantur libertates ⁊ legata. b. d.

¶ Rubrica de concubinis.

Que in concubinatu.

Cum ingenua honeste nata indubie presumitur matrimonium nisi contrarium probetur. secus si fuerit liberta vel viliter nata.

¶ Explicium casus breues libri. xxv. digestorum.

¶ Incipiunt casus breues libri. xxvi. digestorum.

¶ Rubrica de tutelis.

Tutela ✦ Primo ponit diffinitionem tutele. Secundo diffinitionem tutoris. Tercio ponit allusionem seu deriuationem huius vocabuli tutor. secũda ibi. Tutores tercia ibi. Ex qua re.

¶ **Mutus.** ✦ Mutus ⁊ surdus tutores esse non possunt.

Qui habet tutorem. ✦ Quãdo cõcurrunt due cause vna naturalis alia accidẽtalis prevalet naturalis. b. d.

¶ **Si pupillus** ✦ Propter litem q; quis habiturus est cum tutore vel curatore detur curator qui non datur nisi presenti vt petenti. Item cogitur quis petere. b. d.

¶ **Si pupillus** ✦ Curator simpliciter ad litem datus intelligitur datus ad omnes lites quas pupillus habet cum tutore cũ quo litigare intendit. b. d.

Cum semel ✦ In eadem causa dato vno curatore non potest dari alius. Itẽ datus in vna potest dari in alia. b. d.

Muto ✦ Muto potest dari tutor qui ei poterit autorari. b. d.

Sub conditione. Iudice nō potest dari tutor sub conditione ꝛ expressio eius quod tacite inest dispositionē conditionalē non facit. b. d.

¶ Tutoris. Heres potest dare tutorem cui specialiter prōmittitur. b. d. Vel aliter. Tutele datio est mixti imperij. b. d.

¶ Ei cuius pater. Ei cuius status est dubius non potest dari tutor sed dabit curatorē bonis. b. d.

Si filiusfamilias. Si pater dissentit filio tutoris datiuo tenetur insolidum et āmonitio prō consensu non habetur.

Patronos. Reputatur negligentia fraus in bonis liberti sicut extranei. b. d.

In eos. Fraus in assumendo tutelā vl male āministrando extra ordinem punitur.

Etiam Dic est duplex littera. prima est affirmatiua scōm quā dicit q municeps pōt dari tutor et municipi hoc est ciui ciuitatis ꝛ sic innuit secus esse si non esset ciuis ciuitatis. Alia littera est negatiua scōm quam dicit q non municeps potest dari tutor municipi.

Quesitum. Tutores dati in locū absentis durant etiam illo defuncto. b. d.

Solet. Curator vel coadiutor tutori adiungitur ex causa per iudicem vel p ipsius tutorem cum decreto iudicis. b. d.

Si arrogati. Si pupilli transeant in alterius potestatem vel perdant ciuitatē tutela finitur. Item si tutor remoueatur vel cōditionis euentus extiterit. b. d.

Si quis. Si tutor est apud hostes si nō mutat statum non finitur tutela. b. d.

Tutela. Tutela est officium virile ꝛ nō transit ad heredes. b. d.

¶ Rubrica de testamentaria tutela.

Dictum est. s. de tutelis in genere sequit de tutelis in specie verum quia tutela testamentaria precedit alias ideo premittit de testamentaria tutela.

Lege. Parentes possunt dare tutorem in testamento liberis natis ꝛ nascituris qui in alienam potestatem recasuri non sunt. b. d.

Testamento. Testamento videt dati qui sunt in codicillis testamento confirmatis.

Pater. Pater dat tutorem filio instituto vel exheredato. mater instituto tantū. et tunc etiam cum inquisitione confirmabitur.

¶ Cum a patre. Tutor datus a patre non legittime confirmatur sine inquisitione nisi noua causa supernenerit. b. d.

Si quis. Appellatione filiorum continent postumi filij nō nepotes. sed appellatione liberorum etiam nepotes continentur. appellatione vero postumorum omnes descendentes continentur. b. d.

Tutores. Dies tutele cedit ab adita hereditate et immediate illa potestas tranſit in tutorem a testatore. b. d.

¶ In tutoris. In tutele datione attenditur vltima scriptura. b. d.

Si nemo. Non valent disposita in testamento nisi adeatur hereditas saltē pars ex pluribus. b. d.

Si hereditas. Pendente aditiōe hereditatis potest dari pupillo tutor.

¶ In tutelis. In tutelis attendim nouissimam scripturam. b. d.

¶ Qui filium. Si nepos vino ano incipit tenere locum sui sicut confirmatur testamentum per legem velleyam ita tutele datio. b. d.

¶ Si furiosus. Inabilis intelligit tutor datus cum fuerit abilis. b. d.

¶ Seruus alienus. Seruus pōt dari tutor sub conditione libertatis et si simpliciter datur in dubio videtur ei relicta fidei cōmissaria libertas. b. d.

Si quis sub conditione.

Spes testamentarie facit cessare legittimā ꝛ locum esse datiuo. Idem si testamentari sit esse iudice principaliter hoc agente sec si eē desyt naturalit vel ciuilit iudice pncipalit hoc non agente. q tūc legittima succedit nisi

aliquis ex testamentarijs supernixerit. b. d. Primo ponit quando testamentaria non cepit sed eius spes subest. Secundo qñ subesse desijt iudice hoc principaliter agente. Tercio quando cepit et desijt naturaliter vl' ciuiliter iudice principaliter hoc non agente. Quarto quando testamētaria in vnius ipsona desijt et cepit in alterius persona subesse secunda ibi. et si semel. tercia ibi. ℣ si tutor. coniuncto §. Ceterum. qui est in fi. l. quarta ibi. Plane.

Certarum ✦ Tutor non potest dare certe rei sed persone vel vniuersitati b. d. cū duabus se.

Si quis ita ✦ Indefinita in singulari vt in plurali prolata in tutelis equipollet vniuersali non tamen comprehendit eos de quibus constat testatorem non sensisse. b. d.

Testamento ✦ Testamentarij non cogūtur satisdare sed ipsi possunt offerre vt soli administrent ad quod admittentur nisi alij etiam offerant vel iudici cognoscenti aliud videatur et si plures simul offerant idoneior eligitur. b. d. cum. l. se.

Si nemo ✦ Extraneus volens satisdare non repellit tutorem ab administratione

¶ Testamento ✦ Pro eo ℣ qs gerit antequā nascatur postumus tenetur actione negociorum gestorum. et si post eum natum gerat in actionem tutele devoluitur.

Si quis tutorem ✦ Si quis relinquit tutorem filio suo seruum quem putabat liberum non videtur ei relicta libertas. b. d.

Tutor ✦ Incertitudo circa personas quibus datur tutor viciat dationem. Item actio certa potest conferre in voluntatem ei⁹ qui datur. b. d.

Huobus ✦ Excusatus a tutela vnius nō excusatur propter hoc a tutela alterius. b. d Vel aliter in separatis de vno ad aliud non infertur. b. d.

Jure nostro ✦ Mater non potest esse tutrix testamentaria nec a iudice cōfirmat.

¶ Honoris causa ✦ Non videtur tutor honorarius qui ab alijs exigere rōnem debet. b. d.

¶ Propter litem ✦ Datus in testamento de cuius viribus dubitatur a pretore confirmatur et interim erit tutor sed qualis sit declarabit eventus. b. d

¶ Cum autem ✦ Propter cām stat⁹ receditur a legittimo 7 loc⁹ est datuo.

Qui tutelam ✦ Qui a tutela se excusat perdit id quod sibi suisq; ea cōtemplatione est relictum. b. d.

¶ Herbis ✦ Seruus datus tutor non erit liber in continenti si de eius libertate aliter non prouidetur. b. d.

¶ Impuberi ✦ Patronus non pōt dare tutorem liberte sed confirmabitur. b. d

Ex sententia ✦ Qui sibi describit tutelam non erit tutor nisi testator subscripsit 7 excusationem admittit. b. d.

Huo sunt ticij ✦ Incertitudo persone que tutor datur viciat dationem. b. d.

Si pater ✦ Tutores dati a patre in testamento rupto debent confirmari. b. d.

Quero ✦ In testamento pōt dari tutor non ciuis. b. d.

¶ Item paulus ✦ Tutor datus causa noticie tenetur vt alius. b. d.

¶ Lucius ✦ Licet expressum deferat tacitum non deferet b. d. Colligor. l. Lucius. in prin. ff. i. j. de āministratione tu.

Tutoribus ✦ Verba pītis tempis cū aduerbio tunc referuntur ad temp⁹ mortis.

Cum codicillis ✦ Defectus cause finalis viciat dispositionem. b. d.

¶ Rubrica de confirmando tutore.

Quia tutores inutiliter dati in testamēto veniunt confirmandi ideo ponitur hic ista rubricella.

Ut nec ✦ Legittime datus in testamento non eget confirmatione. secus si minus legittime vel ex persona dantis vel eius cui datur vel ex modo dandi. b. d.

Mulier ¶ Tutor vel curator datus a matre confirmatur ex inquisitione. b. d

Qui a patre ¶ Datus tutor a patre in testamento inualido confirmatur ac si testamento valido datus esset. b. d.

Si patronus ¶ Quilibet potest dare tutorem impuberi quem constituit si nil aliud habet. b. d.

Tutores ¶ Ad magistratus qui tutores confirmãt sine inquisitione et fideiussores nõ recipiunt pertinet periculũ administratiõis.

Si filio ¶ Tutor datus a patre sine inq sitione confirmatur. b. d.

¶ Si curator ¶ Hic ponitur forma quando tutor confirmatur ex inquisitione.

In confirmando ¶ Licet pater tutorem dederit filio tamẽ inquiri debet an patris voluntas mutata fuerit vel mutari debuerit maxime si diu post testamẽtũ factũ decesserit. b. d. cum duabus sq.

Auia nepotibus ¶ Curator datus a patre non debet satisdare rem saluam fore sed de fidei cõmisso sibi relicto restituendo si curam dimiserit. b. d.

¶ Rubrica de legittimis tutoribus.

Post tutores testamẽtarios 7 testamento cõfirmatos veniunt legittimi ideo ponitur hic rubrica de legittimis tutoribus.

Legittime ¶ Legittima tutela ex mẽte et verbis legis duodecim tabularum deferẽ agnatis ad quos defertur hereditas fallit si mulier est in medio. b. d.

¶ Si apud hostes ¶ Spes primi legittimi facit tutelam non deuolui ad sequẽtem sed esse locum datio. b. d.

¶ Interdum ¶ Licet patronus propter delictum priuetur iure succedendi non priuatur honore tutele. b. d.

Legittimam ¶ Legitima tutela tollitur capitis diminutione. b. d.

Tutela ¶ Ex lege dicitur quod ex mente legis colligitur licet verba deficiant. b. d.

¶ Sed et si hac lege ¶ Contumax in manumittendo priuatur hereditate licet non tutela nisi in totum inspectus perdiderit. b. d.

¶ Si duo ¶ Si plures sunt patroni omnibus defertur tutela 7 uno deficiente remanet penes ceteros. omnibus deficiẽtibus vadit ad liberos eorum per eum modum per quem hereditates deferuntur. b. d.

¶ Queri potest ¶ Si primus legittimus desinat facto iudicis hoc principaliter agentis locus est datiuo non sequenti legittimo. secus si desyt casu naturali vel ciuili iudice hoc principaliter non agente.

¶ Si parens ¶ Pater est legittimus tutor filij emancipati. frater fratris emancipati est tutor fiduciarius. b. d.

Legittimos ¶ Tutores legittimi ostituuntur ipo iure non tñ pñt administrare nisi satisdent que satisdatio a patrono nisi cã cognita non exigitur. b. d.

¶ In legittimis ¶ Oni ex tutoribus legittimis ex ca põt decerni administratio 7 se inuicem pñt prouocare ad satisdationem nisi sint patroni. b. d.

¶ Si legittimus ¶ Capitis diminutione pereunt tutele etiam iam suscepte.

Intestato ¶ Qui non relinquit tutorem dicitur intestatus quo ad tutelam 7 mortuo testamentario deuenitur ad legittimos. b. d cum. l. se.

Si reliquero ¶ Qui sunt impari gradu agnatiõis vocantur pariter ad tutelã. b. d. cum. l. se.

Agnato ¶ Propinquior agnat9 non impedit sequentem agnatum. et propinquior agnata non impedit sequentẽ agnatum.

¶ Rubrica de tutoribus et curatoribus datis ab hys

Post tutelam testamentariam et legittimam deuenitur ad datiuam ideo de ea ponit.

Siue proconsul ¶ Is potest dare

tutorem cui hoc est concessum et illi sue iurisdictioni subest.b.d.

Cum quidam Propter absentiã vel appellationem aliorum datur tutor ad tps.

Pretor ipse Pretor non potest se dare tutorem vel delegare.b.d.

Illud semper Absens et inuitus7 absenti et inuito potest dari tutor.b.d.

Non tantum Curator potest dari ad autorandum in vno contractu tantũ.

Nec mandante Tutele datio non potest delegari ei qui non habet iurisdictionem.b.d.tex.cum glo.

Si pretor Qui non intelligit licet habeat iurisdictionem non potest illam exercere.b.d.

Dari tutor Tutor potest dari etiam die feriata.b.d.

Tutor Si in causa dandi tutoi erretur datio nulla est.b.d.primo loquit in specie.secundo subdit regulam generalem.lectã da ibi. Nam et si.

Curator Presente tutore non potest dari curator pupillo.b.d.

Cui qui Filius potest dari curator patri egenti.b.d.

Sinus pius Filio prodigo ad matris instantiam datur curator. Et prodigus est qui in sermonibus videtur sapiens in factis vero est insipiens.b.d.

Si impuberi Ista est optima 7 aurea lex et deberet scribi litteris aureis. Sic summatur. Seruo pupillo in causa quã potest habere cum domino datur tutor qui desinit statim cum ceperit habere patronum et legittime satisfecerit.b.d. Primo loquit in eo cui est relicta hereditas et libertas per fideicomissum. Secundo in eo cui est relicta libertas directo et hereditas per fideicomissum. Tercio respõdet cuidam tacite obiectioni. Quarto formal circa predicta que dam dubia et soluit. secunda ibi. Postea. tercia ibi. Quamuis autem.quarta ibi. Et ergo. Prima subdiuidit in duas. In prima ostẽdit per senatusconsultum prouisum esse impuberi seruo vt ei detur tutor qui petat heredem institutum cogi hereditatem adire7 illã manumittere et ei restituere hereditatem. Secundo in versiculo. Qui tutelam. declarat quanto tempore durat tutor hic datus. Et dicit q statim cum heres institutus manumittit seruum incipit esse patronus et per cõsequens tutor legittimus.et sic videtur q cesset tutela datiua tamen dicit q non aufert primo administratio donec patronus hereditatem restituat et caueat rem pupilli saluam fore.

In omnem Curator datus in locum tutoris absentis datur in omnem rem.b.d. et est bona lex.

Ubi absunt Quando rectores non sunt in ciuitate iurisdictio remanet apud ordinem decurionum.b.d.

Ventri Ventri non datur tutor sed curator sic.b.d.

Scire oportet Malieres non possunt esse curatrices. fallit hodie in matre et auia.b.d.

Si mater Cum quid vna via prohibetur alia non debet esse permissum.b.d

Eos qui Absens causa reipublice nõ debet dari tutor et si tutor datur ex inquisitione inquiritur de moribus dandi. nec dẽt dari ille qui se ingerit.b.d.

Et qui non sunt Nobiles possunt esse tutores popularium et econuerso.b.d.

Sinus marcus Si idoneus tutor in ciuitate non reperitur perquiritur in circumstantibus ciuitatibus.b.d.

Curatorem Curatus datus impuberi durat vsq; ad purbertatem.b.d.

Sepe egresse Si curator detur vt impuberi ei qui non est valet datio.b.d.

Pupillo In loco originis datur tutor a iudice originis alius datur a iudice domicilij si in vtroq; habeat bona.b.d.

Romanus Potest quis dari cõtutor ei pro quo tenetur.b.d.

Si peregre Tutoribus datis debs intra triginta dies per iudicem nunciari.

¶ Rubrica Qui petant tutores vel curatores.

Matris sollicitudo. Mater tenetur filijs impuberibus petere tutores vel curatores non adultis.b.d.

Si minores. ¶ Pupillis petendi sunt a matre tutores alias priuatur successione ⁊ a libertis qui alias punirentur alij agnati vel cognati possunt hoc facere. sed si neglexerint non punientur.b.d.

¶ Siquidem. Qui litigaturus est cum pupillo non debet ipe petere tutorem sed alijs nunciare quibus negligentibus iudici referre b.d.

¶ Curatores. Minores petunt sibi curatores per se vel procuratorem.b.d.

Curatorem. Tutor non potest petere curatorem pupillo et qui non legitime petijt curatorem pro eo tenetur.b.d.

Qui qualitercunq; Remotus a tutela non habet necesse alium petere.b.d.

Credendum. Mater qui tutorem nō petijt confirmari vel in locum excusati aliū dari cum alius non supereſſet perdit successionem filij non id quod ei debeꝫ ex testamēto mariti nec sibi imputatur si vt suspectū nō petijt remoueri.b.d.

¶ Rubrica de administratione et periculo tutorum vel curatorum.

Gerere. Tutor cogitur administrare ⁊ ad eum spectat periculum ex quo scit se datum.b.d.

¶ Sufficit. Tutor potest defendere pupillum per se vel ei defendēti autorari ꝓ ut ipse elegerit sed curator potest defendere adultum per se vel ei defendenti autorari prout elegerit actor. Item tutor et curator possunt agere vel agētibus autorari prout ipsi elegerint.b.d.⁊ est solennis et magistralis casus. Dinide. primo loquitur in pupillo conuento, secundo in adulto conuento. tercio in eis agentibus. secunda ibi. In cāis aūt tercia ibi. Non denegari.

Si tutor. Actio iudicati non datur cōtra tutorem nisi se liti obtulerit sed contra pupillum nisi ab hereditate cuius causa est condemnatus se abstinuerit.b.d.

Si plures. Ex pluribus tutoribus vl curatoribus quilibet potest administrare et vni erit decreta administratio per iudicē vel si vni erit decreta p testatorem illi stabitur et alij non gerentes tenentur ad ea que hic ꝓmuntur in tex.b.d.

¶ Quamuis. Ex causa receditur a voluntate defuncti et alij quā testator dixerit administratio cōmittetur. Idem in curatoribus. et si testator non dixerit vnus eligetur

¶ Si non erit. Tutores pñt vni ex eis administrationem permittere vel omnes simul gerere vel dinidere.b.d.

Ita autem. Dictum determinat ꝫ cōm suam causam.b.d.

¶ Gessisse. Iste. ℭ. venit ad declarationem legis prime in principio. s. c. vbi dixi q tutor qui non gessit cogitur gerere sec⁹ si gessit hic dicitur quis gessisse dicatur⁊ hoc intendit. Gessisse dicitur etiam qui modicū attingit per se vel per aliū et si cessat vt suspectus poterit acculari qui non gessit tenetur vtili.b.d.

¶ Debitor. Debitum ex alia cā devoluitur in actionem tutele.b.d.

Si tutor. Tutor finita tutela tenet ad monere minorem vt sibi petat curatorem alias tenebitur.b.d.

¶ Post completum. Post completam tutelam vl curam cogitur quis litem ceptam perficere nisi instrumenta litis et rationem eis reddiderit.b.d.

Quidam decedens. Si relinquitur liberatio a reddendis rationibus nihilominus tutor de dolo tenetur qui non potest remitti. secus si de damno quod ina cupa sentiret b.d. Concor. l. si seruus vetitus. ff de legatis primo.

Pater tutelam. Si tutor iubetur gerere consilio eius qui non potest esse pticeps

officij de honestate illum requirit nec tenet sequi sicut alias quando a voluntate defuncti receditur.b.d.

¶ Ex quo. A tempore scientie pcium est tutoris et ignorantia presumitur nisi scientia probetur.b.d.

Tutor qui repertorium. Contra tutorem qui non facit inuentarium absq causa iuratur in litem et antequam faciat non potest administrare nisi ea que dilationem nō recipiunt.b.d.primo ponit dictū secundo effectum dicti.secunda ibi. Si quis ergo.prima subdiuiditur in duas. scilicet in dictum et in exceptionem. secunda ibi. Nisi forte. Item secunda subdiuiditur in quatuor primo ponit vnum effectum. secundo ponit eius practicam quantum ad modum probādi tercio ponit alium effectum.quarto ab eo excipit.secunda ibi.q ex iureiurādo.tercia ibi. Nichil itaq.quarta ibi.Nisi id quod.

¶ Si tutor. Nimia negligētia vel festinantia tutoris in rebus vendendis punitur

¶ Competit. In emendis rebus tutor non tenetur nisi de dolo et lata culpa.

Si tutele. Tutor tenetur restituere pecuniam quam credidit adueniente die nisi in credendo non possit sibi culpa imputari.

Quotiens. Tutor debet facere si potest vt pupillo queratur directa alias actionem vtilem queri sufficit.b.d.

¶ Si paterfamilias. Debitū ex alia causa in actionem tutele deuoluitur si tutor debuit et potuit soluere et pupilli interest q in actionem illam deuoluatur b.d.

¶ Sicut autem. Tutor potest sibi et alīs soluere debet enim bonam fidem agnoscere.b.d.

¶ Non tantum. Tutor pōt a pupillo mutuo accipere et seipsum debitorem asscribere.b.d.

¶ Constat. Tutor datus patrimonio superuenienti non tenetur de anteriori sed prior tenetur de augmento aduenienti.

Generaliter. Tutor non videtur defendere qui non facit ea que faceret quilibet legittime defendens.b.d.

Circa pupillum. In rebus emptis p tutorem qui pronunciatus est seruus dominus non habet ius deductionis.b.d.

Cum plures. Durante tutela non potest agi actione tutele.b.d. Circa quod distingue plene.vt.l.ij.C.e.per glo.7 doc.

¶ Que bona fide. Que legittie et bona fide alienata sunt non retractantur ex eo q bona pupilli sunt.b.d.

¶ Nimium. Non potest tutor ppter pupillum suo nomine plus expendere. b.d.

¶ Cum tutor. Circa personam pupilli debet tutor expendere q bonis moribs 7 honestati et extimationi pupilli conueniat

¶ Non est audiendus. Quod quis facit de suo presumendum est q potuerit facere de alieno.b.d.

¶ In soluendis. Tutor debs soluere debita et expensas necessarias facere et contutores suspectos accusare. expensas vero que in donationem caderent facere nō potest.b.d.

Si tutor. Negligentia in non cōuentiōdo debitores et in non mutuādo pecuniam imputatur tutori.b.d.

Cum queritur. Si in eadem administratōne plura nomina contrabātur ad petitionem administratoris debet dns vel omnia agnoscere vel omnia reprobare.b.d.

Qui iussus. Tutor tenebitur a tempore quo iussus est administrare si ante ignorauit.b.d.

Si tutor. Tutela potest geri 7 tutor obligari licet in nullo actu interponatur autoritas.b.d.

Actus. Durante administratione non tenetur quis reddere rationem college sed eū ad administrationem admittere.b.d.et est bona lex.

Tutor. Qui succumbit in excusatione tenetur ex quo debuit gerere.

Lucius ticius. Si pater consentit filio qui administrat vt testamentarius non tenetur nisi de peculio et de in rem verso.

Vulgo. Tutor non dēt cauere de rato nisi de eo ꝑte dubitet. b. d. et est no. casus

Decreto. Ex causa constituitur actor p tutorem decreto iudicis. b. d.

¶ Si duobus. Vnus ex pluribs tutoribus potest agere. b. d.

Si minoris. Auxilium ordinariū nō impedit extraordinarium quando competit contra diuersos. Item beneficiū restitutionis potest in alios per cessionem transferri. b. d. primo ponit vnum dictum. secundo illationem ex dicto. tercio vnā questionem circa premissa. secunda ibi. Et idcirco. tercia ibi. q tamen.

Tutor qui. Tutor cum benefacit habetur pro domino. b. d.

Tutor. Pro pupillo finita tutela finiūtur satisdationes iudiciales. b. d.

Maxime. Ille per quem non stat quominus soluat reliqua ad uiuras non tenetur

Diuus. Donec plures gerunt ex facto publico tenentur insolidum secus cum incipiunt gerere ex priuato. b. d.

Sine herede. Mortuo principali sine herede tenetur fideiussor ad id ad quod principalis tenebatur. b. d.

Modestinus. Tutori non imputat damnum absq; sui culpa contingens. b. d.

¶ Modestinus. In reddenda ratione sufficit contra tutorem probari q fructus bona fide percipi potuerunt licet pceptos per eum non probetur. b. d.

¶ Interposito. Restitutus ad rem venditam non debet restituere precium nisi quatenus ex eo factus est locupletior nec expensas voluntarias sed auferri possunt.

¶ Lucius ticius. Cōsuetudo que respicit rem sicut ligat maiores ita et minores

¶ Tutores. Relegatione non finit tutela ideo tutor conueniri potest. b. d. et est bonus casus.

A tutoribus. Tutor tenetur facere illud quod diligens paterfamilias facturus esset. b. d.

¶ Officium. Curatoribus constitutis in eos administratio transfertur et tutoris officium finitur. b. d.

¶ Heredibus. Jus eligendi vnū ex reis transit ad heredes. b. d.

¶ Principalibus. Expense circa personam tutoris non imputantur pupillo nisi per iudicem ei salarium fuerit ordinatū.

Julianus. In cā suspecti tutoris pōt tutor queri serui pupilli. b. d.

Tutor. Sequens administrator nomina facta a primo non tenetur recipere suo periculo. b. d.

Inter tutores. Hec lex legitur quatuor modis. Primo scōm Johannem. Secūdo scōm quosdam alios de quorum opinione fit mentio in lectura Aso. Tercio legitur scōm glo. quarto scōm bugulinum. Prior quor lecturam asonis tanquam verioze scōm quam breuiter b. d. Diuilio qualitercunq; facta impedit quin de re pertinente ad administrationem vnius contra alium possit obici compensatio vari petitio. b. d. primo determinat vnam questionem. secundo probat per rationem. tercio ponit vnum dictum ex quo potest sumi argumentum ad probationē predictorum a maiori. secunda ibi. Nam diuisio. tercia ibi. Hec experiri.

Tutorem. Si variatur conditio pſone gerentis vel eius cuius negocia ex necessitate geruntur variat obligatiōis conditio. b. d. primo ponit vnam regulam. secundo illas exemplificat per quatuor exempla. secunda ibi. Secundum quam.

Si plures. Inter tutores contumaciter non gerentes habet locum beneficiū diuisionis non autem cessionis. b. d. et est notabilis. primo loquitur de beneficio diuisionis. secundo de beneficio cessionis. secūda ibi. Vnde querendum. Item in prima ponit primo vnum dictum. secundo circa illud examinat vnū dubium. secunda ibi. Si quidē.

Tutores. Ei qui non potest agere nō imputatur periculum si nomine debitorum

sunt effecta deteriora.b.d.

Curator. Tutor inutiliter dat⁹ gerens postquã alius fuerit datus legittime nõ tenetur.

Heres Ea que sunt agenda cũ persona pertinent ad tutorẽ eius regionis vnde est persona que sunt agenda in rebus pertinent ad tutorem eius regionis vbi sunt res.

Aduersus. Qui contraxerit cum tutore tanquã cum priuata persona potest eum conuenire licet pecunia peruenit ad pupillum.b.d.

Curatores Sublata causa cautionis interponende tollitur effectus cautionis interposite.b.d.

Tutor Periculum temporis currẽtis pendente appellatione frustratorie interposita ad rationem pertinet.b.d.

Rerum Tutor vnius prouincie recte petit curationem constitui ad causam que in alia prouincia agitatur.b.d.

Patruus Tutor datus certe regioni administrat ea que tpe dationis erant eiusdem regionis.b.d.

Curatores Procuratores tenẽtur insolidum vt tutores.b.d.

Tutoribus Ste.g. legitur in gl. multis modis. Tene illam q vnus heres nõ tenetur ex persona sua si non exegit heredẽ alterius tutoris.b.d.

In eum. Primo tenetur gerens q̃ non gerens pro gestis pro neglectis quilibet equaliter.b.d.

Tutores Licet finita tutela causa cepta possit peragi per tutorem nõ tamen potest agere iudicati.b.d.

Ab eo Pupillus factus maior põt tutoribus si damnum fecerint partem damni vel totum conuentione remittere.b.d.

Adolescens Per actionem prepositam contra tutores non tollitur actio cõtra curatores nisi quatenus est exactum.

Tutor. Tutori imputatur negligẽtia si heredem contutoris non conuenit sicut si contutorem suspectum facere neglexerit.

Impuberi Priuilegium concessum minutibus circa testamẽta intelligitur circa eorũ bona nec vltra se extendit.b.d.et est notabilis casus.

Qui plures Duobus modis principaliter legit.primo in liberatione relicta vni ex tutoribus per testatores qui tutores dabant et banc prosequitur glo. secundo in liberatione relicta per ipsum pupillum factũ adultum.et banc ponit di. Scõm primã b. d.licet vni relicta sit liberatio reddendarus rationum non prohibetur pupillus alium ex illius persona conuenire si eum suspectum facere neglexerit.b.d.

Ex pluribus. Que non sunt trãsmissibilia ad heredes non possunt cedi.b.d.

Cum post mortem Si mortuo pupillo res eius ceperint perire liberatur tutor a periculo pereũtarum rerum.

Qui cum esset Primo ponitur thema et questio. Secundo vna ratio cõtra patruũ. Tercio alia ratio p patruo. Quarto determinatur illa questio noua circa predicta. Quinto determinatur questio proposita. secunda ibi. Quoniam. tercia ibi. Monet. quarta ibi. Preterea quinta ibi. Respondi. Et hec quinta subdiuiditur in tres partes quia primo ponit quando curatori nullo mõ subuenitur. secundo quando ei subuenitur contra adultam. tercio quando ei subuenit contra eum cui dotem promisit. secunda ibi. Sed is. tercia ibi. Quod si mulier.

Qui nominibus Qui nomĩa que sibi a priore administratore assignantur agnoscit eorum periculo est astrictus.b.d.

Sed si pupillus Legit in glo pluribus modis. Tene secundam. Et b.d.p receptionem vsurarum pupillus non perdit priuilegium.b.d.

Si pupillus Quatenus vnus ex tutoribus est liberat⁹ facto pupilli eatenus alter eius nomine conueniri non potest. b.d. Vel aliter. Qui tenetur cedere actionem si eam cedere non potest facto suo repelletur actione cedendarum actionum.b.

Lucius titius. Si adultus debitorē suum procuratorem constituat non videtur eum vt debitorem idoneum ex causa pambula approbare.b.d.

Sempronij. Diuisio facta inē plures tutores a ipsis non facit quin vnus pro alio teneatur antequam perueniatur ad magistratum.secus in diuisione facta a pluribus reipublice administratoribus.b.d.

Tutorem. Si tutor de re pupilli facit id ad quod tenetur licet suo nomine ad vtilitatem tamen pupilli facere presumitur. b.d.et est casus valde notabilis.

Quesitum. Finita tutela ante solutionem currunt vsure que prius currebant.

Paulus Fideiussor tutoris non tenetur ad ea que tutor post pubertatem sponte gessit.b.d.

Tutele. Apoce tutoris debitoribs date fidem faciunt contra pupillum licet ipe contra tutorem habeat regressum.b.d.

Cum testamento. Si tutor testamentarius et datiuus gerunt diuisim pro datiuo prius peruenitur ad magistratum cē ad tutores.secus si essent omnes datiui.b.d scām lecturam quam teneo et est singularis casus.

Tutoribus. Tutor potest solutionem recipere non donare vel pro modico sine causa transigere.b.d.

Vicium et meuium. Jussus facere cum consilio alterius si quidem est particeps officij tenetur eum requirere et sequi alias secus.b.d.

Tutores. Ad tutorem apud quē instrumenta ad administrationem alterius pertinentia reperiunt pertinet alteri notum facere alias tenebitur.b.d.

A matre. Res non legittime venditas potest pupillus vendicare.b.d.

Prefectus. Ea que tutor potest facere pro pupillo 7 pro se licite faciēdo simpliciter videtur facere pro se.b.d.

Lucius titius. Damnum subito emergens in re pignorata tutori non imputatur.b.d.

Altero. Tutor qui est debitor pupilli in genere si rem emat suo nomine nō videtur emisse de pecunia pupilli.b.d. scām dinum.

Tutor. Tutor vnius regionis pōt soluere creditori alterius.b.d.

Inter bonorum. Ponit' differentiam inter curationem ventris et bonorum ex vna parte et curatorem furiosi et prodigi et pupilli ex altera.

Ob fenus. Tutor qui non est solueōdo ob negligētiam punitur in corpore.b.d.

Si res. Casus fortuitus non imputatur tutori.b.d.

Si duo. Eo modo quo vnus tutor tenetur pro alio eo modo tenetur fideiussor eius.b.d.

Emilius. Ad tutorem 7 magistratū pertinet periculum tutoris qui non satisfecit si tempore finite tutele reperitur non solueōdo.alias secus.b.d.

Non existimo. Tutor potest accipere pecuniam pupilli mutuo a cōtutore vel a seipso palam et bona fide non clam.b.d. Et nota distinctionem huius legis.

Tres tutores. Ista.l. diuiditur diuersimode scām diuersos doctores. Ego diuidam eam ponendo casum secundū qō mihi videtur processisse de mente iurisconsulti.primo ponitur thema.et questio vsq; ad &. Et tutoris.et in hac parte est variatio quidam ponunt qd tercius tutor nil gessit pse sed cōtutoribꝫ tutelam cōmisit. Alij qd tercius nullo modo gessit nec alteri cōmisit.et hoc mihi placet per tex. qui dicit nihil omnino gessit.

Tutor. Rem pupilli iuste venditam potest tutor sibi licite retinere si emptor precium non soluit et ipse tutor de suo precium in vtilitatem pupilli conuertit.b.d. Et iste casus e notabilis et singularis.

Cirographis. Imputatur tutori si ex instrumentis in inuentario exēplatis potuit

conuenire debitores et neglexit.b.d.

¶ Ab eo. Facta pendente appellatõne si appellans succumbat officio iudicis appellationis in statum pristinum reponuntur.

Qui negociationem. Si tutor facit id quod testator mandat presumit in dubio nomine pupilli facere licet nõ expmat.b.d.

¶ Ex duobus. Quod tutor ab alio exigit nomine sortis vel vsurarum quantum ad eum loco sortis habetur.b.d.

¶ Testamento. Tutores inutiliter dati in testamento non tenentur de periculo contingente ante confirmationem b.d facit.ẽ.e.l. Impuberi.et.l. Tutores qui post ff. Curatores.

¶ Pupillo. Tenet tutor si relictũ pupille negligit a fratre eius petere.b.d.et est notabile.

¶ Quesitum est. Quod ab inicio pro vsuris datur quantum ad recipientẽ pro sorte habetur.b.d.

Cum hereditas. Pactum quod tutor facit cum creditoribus pupilli tenet seruare in semetipso.b.d.

Si tutoris. In actione tutele venit qõ factum est ab herede implente inchoata per defunctum.b.d.

Apud aristonem. Pupillus tenetur ex culpa tutoris quatenus est locupletior et etiam vltra si tutor non est solubilis sed liberatur cedendo actionem.b.d.

ff Rubrica de autoritate et consensu tutorum et curatorum.

Quanquam. q non licet iure dicto licet per consequentiam. Item quis non potest autorari in negocio ex quo sibi paliter acquiritur.b.d.

¶ Tutor si inuitus. Non valet autoritas interposita a tutore inuito nec presentia corporis cum ignorantia

¶ Nulla differentia. Quod.ẽ. dixit in specie hic ponit in genere.

Etiam. Sufficit autoritatem tutoris interponi parte non interrogante.b.d.

Et si pluribus. Sufficit vnius tutoris autoritas si potest amministrare alias secus.b.d.

Pupillus. Pupillus non potest obligari naturaliter tutori autorizanti nisi quatenus est locupletior sed cum alterius tutoris autoritate sic.b.d.

¶ Pupillus. Pupillus in cõtractu vltro citroq obligatorio nõ obligatur sine tutoris autoritate sed alium sibi obligat.

Item ipse tutor. Nota q inter emẽtem et vendentem debet esse differentia. Item nota q eo ipso q quis emit per interpositam personam presumitur fraus nisi hoc tecerit palam et bona fide.

Tutores. Tutores non possunt administrare nisi eis administratio decreta fuerit et tunc non possunt emere vt extranei b.d.

¶ Si duo. Diuersitas tutorum aut curatorum non impedit constitutionem duorum reorum.b.d.

¶ Si pater. Filius tutor non potest interponere autoritatem contrahente patre in cuius est potestate.b.d.

Et si conditionalis. Interpositio autoritatis est actus legittimus qui conditionem nõ recipit.b.d.

¶ Tutor statim. Autoritas debs in ipo negocio interponi.b.d.

¶ Etiam. Sufficit tutorem autorari pupillo presenti licet alia pars sit absens.

Tutor qui. Non imputatur tutori si impeditus non autorizatur.

Si ad pupillum. Hereditas vel bonorum possessio non potest agnosci sine autoritate tutoris vel curatoris furiosi q tenẽt

si non vtiliter fuerunt autorati.b.d.

Si seruus Si seruus cõmunis acquirit quod vni ex dominis non potest queri queritur alteri cui potest.b.d.

Impuberes In contractu qui nõ celebratur verbis non est necesse pupillum loqui et ei tutor poterit autorari.b.d.

Non multum Tutor cum presens negocium pupilli contrabendum siue cõtractum ignorauerit non intelligitur autoritatẽ prestare.b.d.

Accipientis Vna vice potest interponi autoritas duobus diuersis actibus.

Si tutor Non cogitur tutor incerto cõtractu autorari pupillo.b.d.

Potest pupillus Que sunt gerenda cum alio possunt expediri tutore autore secus si cum ipso tutore. tunc enim non põt autorari nec ad id se autore procuratorem facere.b.d.

Curatorem Curator potest dare pupillo ad agendum non ad autorandum.

Inter pupillos Non est necesse tutorem autorantem diuisioni se subscribere.

Defendente Petitio restitutionis impedit executionem sententie.b.d.

Si quid est Actus qui tendit ad liberationem tutoris non potest fieri eo autorante.b.d.

Rubrica Quando ex facto tutoris vel curatoris.

Ob dolum Quando pupillus cõuenitur ex dolo tutoris non admittitur probatio per iuramentum in litem.b.d.

Si tutor Quod tutor vel curator acquirit ex pecunia minoris efficitur minoris.

Dolus Pupillus non tenetur ex dolo tutoris nisi quatenus ad eum peruenerit.

Post mortẽ De eo quod quis gessit vt administrator finita administratione non tenetur.b.d.et hoc in amministratore necessario. In voluntario dic vt in l. procurator. qui pro euictione.ff. de procuratoribus.

Tutor Si tutor simpliciter cõtrahat in re ptinẽte ad pupillum intelligitur tutorio nomine cõtrahere si in re que potest ad ipsum et pupillum pariter pertinere intelligitur nomine proprio contrahere nisi aliud actum sit.b.d. Et sic habet duas partes.secunda ibi. Non idem in eo.

Tutor interposito Sicut pupillo queritur per tutorem a pretore constitutum ita et per sententiam eius decreto latam.

Tutor Si negocium pro parte spectat ad pupilliũ pro illa parte videtur tutorio nomine facere. pro alia proprio.b.d.

Rubrica de suspectis tutoribus et curatoribus.

Hec clausula Procedit per modum summe. primo ponit quid induxit ad tractandum istam materiam. secundo modo ponit sex que requiruntur ad hoc vt ista materia intelligatur et illa per ordinem tractat per totum titulum.

Bonus Causa suspecti põt agitari coram ordinario et coram delegato.b.d

Ostendimus Omnes tutores cuiuscunq; conditionis existant possunt accusari de suspecto si male gerunt.b.d.

Consequens est Quilibet admittitur ad accusandus tutorem de suspecto etiam mulier si ex pietate mouetur.b.d.

Si quis Ob facta atrocia tutor non solum remouetur sed etiam punitur.b.d. Et hic dicit de vltima parte de qua dixit se tractaturum in principio legis scilicet de pena suspecti.

Tutor quoq; Tutor potest accusare contutorem suspectum etiam si ipse sit remotus.b.d.

¶ Preterea ✦ Tutor potest remoueri ex officio iudicis sine accusatione.b.d.

¶ Nunc videamus. Tutor remouetur ob dolum in tutela commissum. secus si extra tutelam. Item secus si in alia tutela si est qui eum actione tutele cõueniat.b.d.vsq; ad.¶.Si tutor inimicus.

¶ Si tutor inimicus ✦ Propter inimicicias cum pupillo vel parentibus remouetur tutor vt suspectus.

¶ Seuerus ✦ Propter res male vẽditas potest tutor vt suspectus remoueri.

¶ Tutor qui ✦ Tutor qui denegat alimenta indebita potest vt suspectus remoueri et etiam puniri.b.d.

¶ Tutores ✦ Tutor qui non facit inuentarium vel pecuniam ad comparationem non deponit pertinaciter in vinculis est ponendus nisi fuerit in dignitate positus.b.d.

¶ Qui ob segniciem ✦ Remotus propter culpam non est infamis. Idem in eo cui alius adiungitur.b.d.

Hee enim cause ✦ Remotus absq; dolo non est infamis et si in sententia causa non exprimitur non intelligit ex causa famosa remotus.b.d.

¶ Si pretor ✦ Idem est prohibere gerere ⁊ remouere.b.d.

¶ Qui nihil ✦ Tutor qui nihil ad hoc gessit non potest suspectus accusari. verum qui propter ignauiam aut dolum non gesserit remouebitur.b.d.

Suspectus ✦ Satisdatio non impedit quin quis possit vt suspectus remoueri.

Impuberibus ✦ Adulti possunt accusare curatores de suspecto cum consilio cõsanguineorum. secus in pupillis.b.d.

¶ Si fraus ✦ Tutor potest remoueri propter latam culpam.b.d.

¶ Preterea Ex sola cõtumacia quis suspectus efficitur et vt suspectus remoueri potest.b.d.

¶ Item si quis ✦ Tutor qui copiã sui pupillo agere volenti non prestauerit tã quam suspectus remouebitur.

Suspectum Suspectus dicitur tutor ex moribus non ex diuiciarum defectu.

Si tutor ✦ Si coniunctus per remotionem infamaretur melius est sibi curatorẽ adiungi.b.d.

Secreto ✦ Post remotionem non spectat ad tutorem periculum tutele.b.d.

Post finitã Finita causa litis finitur instantia.b.d.

Nihil ✦ A seruis pupilli potest inquiri de fraude tutoris.b.d.

¶ Imperator ✦ Pater cogitur se obligare pro filio tutore si est necesse.b.d.

¶ Expliciunt casus breues libri xxvi digestorum.

¶ Incipiunt casus breues libri xxvij digestorum.

¶ Rubrica de excusationibus tutorum et tempibz earum

Continua Rubricam vt in glo. et per doc. et p Aso. in sum. Vel sic. Supra dixit qui et a quibus tutores constitui possunt. verum quia cõstituti excusantur interdum ideo ponit hunc ti.

Berennius ✦ Intellige q primo fuit i greco et postea in latino. Diuide banc. l. in tres partes. In prima ponit cõmendationem tractatus quare intendit de greco in latinus transferre. In secunda ponit modum quem

intendit seruare in prosecutione translatiõis In tercia aggreditur opus suum secunda ibi Faciam autem tercia ibi. Dicendũ ergo. et vsq; ad. ℊ. Non potest. b. Libertus tutor vel curator dari nisi forsitan in subsidium ingenuus prohibetur. datus autem excusare se debet alias ad reductam obligationem se obligat libertus vero non potest se a dicto onere excusare. b. d. prin. huius l. bẽt duas lec-

Excusantur. Etas septuaginta annorum probata legittime tempore creationis ℸ perfecta tribuit excusationem a tutela vl̃ cura testamentaria vel datiua. b. d.

¶ Remittit. Perfectus numerus filiorum legittimorum et naturalium superstitum in hoc computantur nepotes qui supersunt expremortuis filijs pluribus tamen ex vno patre relictis loco illius computandis. b. d. vsq; ad. ℊ. amplius.

¶ Amplius. Numerus trium tutelarum vel curarum simplicium non administratarum pupillorum diuersũ patrimoniũ habentium non cõmune principaliter iusta excusatione facultatem prebet a quarta.

Tria onera. Trium pupillorum cura nõ facit tria onera sed trium pupillorum tria patrimonia possidentium. b. d.

Siximus. Ad terciam tutelam vl̃ quartam vocatus appellatione interposita ℸ pendente ad aliã vocari non potest sed terminꝰ ipsius appellationis spectatur ℸ in ea succumbens quartã repellit eius autem victoria illam admittet nisi de iure illa fuerit recusata.

¶ Si pater. Tria onera tutelarus penes eosdẽ qui sunt in eadem potestate ab alijs tutelis excusat nisi primo earũ alia acceptа fuerit absq; volũtate pr̃na b. d. cũ. l. se

Si duas. Si due deferantur diuersis temporibus prior posteriori prefertur si vero insimul deferantur erit ibi ascriptus quẽ deferens declarauerit. b. d.

¶ Grammatici. Doctores medici et sophiste a tutelis excusantur iuxta modus in textu designatum. b. d.

Philosophi. Vere philosophantes excusationem consequuntur a tutelis ℸ curis, secus si ficte et hoc dicit. Et idem est in alijs priuilegijs per que immunitas adiudicatur eis legatione milicia vel alio famulatu. b. d. cum. l. se.

¶ Amplius. Docens grãmaticã vel curans in propria patria habet excusationẽ in illa secus si docet in patria aliena nisi sint valde disciplinati quia tunc vbiq; docentes etiam extra numerum excusationem consequuntur. Nota hic ꝙ ciuitates possunt cõcedere immunitates. et cessas aufferre. bat

Athlete. Vere militantes presides ℸ magistratus excusantur a tutela.

¶ Tutela. Tutela non est onus patrimoniale sed personale.

¶ Hat remissionem. Primo ponit regulam et exceptionem. secũdo ab exceptione aliam exceptionem vt patet in littera. et hoc dicit in summa capitales inimicicie liberant a tutela si ante testamẽtũ quo tutor datus sit orte sint aut post longe durauerint.

¶ Amplius. Nota ꝙ si quis questionem pupillo mouet de statu vl̃ de omnibus bonis aut maiori parte liberatur a tutela. verum est si non calumniose vt per hoc agat alias secus. b. d.

¶ Be rusticis. Simplices et illiterate persone excusantur a tutela si modo nõ fuerit alias exptes.

Paupertas. Qui minus possidet pupillo excusat a tutela vl̃ q ob pauptatẽ nõpoterit pupilli sed suas res ãministrare. b. d.

Sed et milites. Veterani milites ℸ tempus cõpleuerit milicie quanquã non militent liberantur a tutela.

¶ Qui numero Qui turpiter militauerit nõ habet ipse nec filij eius excusatõs tutele. b. d.

¶ Qui olim. Qui iam non militat licꝫ militauerit nisi sint veterani nõ excusant

¶ Quandoq;. Qui nõ opleuerit milicie tempus habet quartam partem cõpleti temporis excusationem. b. d.

¶ Qui autem. Supra dictum est de his q militãt ex ciuitatẽ romanã b de his q in ciuitate romana custodiẽdo eã ꝺ nocte

¶ Scribit autem. Qui deportatus vel relegatus est quia non possit ciuitatem intrare excusatur a tutela. Nota ex hoc ℭ. q̄ ex eodem facto. propter q̄ scilicet quis deportatur sequitur pena ideſt deportationis et p̄mium ideſt excusatio a tutela.

¶ Si tribunus. Plana est lex.

Non solum. Quicunq; rei publice causa abest habet annum post reuersionē q̄ excusatur a tutela. b. d.

¶ Annus denicq; . Annus iste datur p̄o futuris tutelis non p̄o his que iam susceperint rei p. causa absentes.

¶ Annus autē copulatorū. Absens rei pub. causa debet ire directas viasq; non inuerit directas ſ̄ p circuitiones ī cipit eidem currere annus eo die quo si directas iniſſet venire potuerit. b. d. et valde caute.

¶ Et qui in testamento. Tutor datus simpliciter potest refutare administrationem rerum et possessionum que ī alia regione siue p̄uincia sunt siue situātur.

¶ Si libertus. Nemo potest esse tutor minor. xxv. an. etsi dat⁹ sit donec ad maiorē tatem puenerit non molestabitur sed in locum suum interea creabitur curator.

¶ Si quis ita. Infirmitates et egritudo corp̄is excusat a tutela non mō suscipienda verum etiam susceptā. b. d. cū. l. seq̄.

Idē vulpianus. Qui infirmitate excusatur non imp̄petuum sed ad tempus infirmitatis excusabitur et datur interim curator

¶ Sunt et alij. Qui ex p̄missione p̄incipis domicilium suum trāstulerit excusatur a susceptis tutelis. Nota ex hoc. ℭ. quod si p̄inceps cōcedat aliquid ex certa scientia contra aliquas legem sufficit licet non faciat huius. l. in rescripto mentionem.

Scire oportet. A tutela vel cura nemo potest appellare ſ̄ aduersus sententiam p̄toris auferētem ei excusationem potest qs curator datus appellare.

¶ Multa enim. Non leuiter debet quis admitti ad p̄standum excusationes a tutela ſ̄ habebit cōstituto sibi tp̄e ad iudicē irē allegaturus causas impedimenti. quod si neglexerit nō audietur. Est autem constitutum tempus vt in littera.

¶ Oportet autem. Preses qui tutorem dederit habebit ei in faciem vel ad domum intimare se datum post diem autem notitie habet datus tutor et alius. xxx. dies. b.

¶ Aliud autem. Quotiēs ex verbis legis simpliciter ītellectis resultat iniq̄tas recedimus a verbis ⁊ mentem seruamus.

¶ Consequens. Nota ℭ. singulariſſimū et dicit q̄ voluerit aliqua quacūq; etiam ſp̄ecie excusatiōis vti nō audit alias nisi debito ⁊ statuto tp̄e adinerit p̄sidē. eo excepto q̄ alteri⁹ ciuitatis fuerit ciuis. ⁊ si nō ōbito tp̄e veniēs postea ſnīa p̄toris remissus sit nō ts.

¶ Sufficit. Sufficit se intra ōstitutum tp̄s solū excusare ſ̄ nō solū p̄tare iudici infra ōstitutū tp̄s postea vero excusare ⁊ si qs infirmitate aut latronū ī cursu aut alio fortuito ⁊ iusto impedimēto detēt⁹ nō possit cōstituto tp̄e venire sit erit ignoscēdō. b. d. cū ℭ. seq̄. Nota q̄ vter q̄ reputat ōtumax non veniēs et veniens nō aūt iustū quid allegans.

Quinquaginta. Plana est littera.

¶ Oportet autem. Quis excusaturus tenet ad minus vnā ſp̄em excusatiōis aut viua voce vel in scriptis iudici p̄tare.

¶ Qui non iuste. Quisquis tutor dat⁹ ex iuris quauis occasiōe nō tenet administrare nō oportebit eū ōstituta excusationis tempora obseruare.

¶ Similiter autem. Nota q̄ q̄ ī ciuitate nō ciuis aut alteri⁹ ciuitatis ciuis a p̄side dat⁹ sit ñ tenet facit ar. neminē obligari ex mādato p̄toris nō sui iudicis. qm̄ qō ad exemplū statuit oībus equalibus adaptatur.

Libertum. Libertus nō solū nō pōt se excusare a tutela p̄roni sed ⁊ mris pupillorū ad nepotes etiam ⁊ neptes ex pupillorū latere debet hoc referri.

¶ Si plures. Vnus ex pluribus libertis tutor datus multis et omnibus liberis p̄roni non habebit trium onerum appellatione excusationem.

¶ Ratiocinatio. Prius debet quis introitum quam exitum pretiare.

¶ Si ciuitatis. Magistratus aut pr ciuitatis non habet cōnumerationem bu ius obligationis quam ex creando aliquem in alterius tutorem contraxerit quo minus a lias tutelas iuscipiat.

¶ Qui iura. Que non prosunt singula.collecta non iuuant.intellige de pluri bus imperfectis diuersi generis.secus eiusdē generis.b.d.

¶ Qui absolutus.

Nota bunc.ℊ.valde subtilem et in fauorem pupillorum cautum. dicit enim ꝙ nemo pos sit omnino bisdem excusationibus quibus cō tra vnam creationem vsus est in alys etiā vti nam res inter alios acta ꝛc.

¶ Est autem. Qui affectauerit su pra tres tutelas non vtetur beneficio excu sationis.pauper autem in tutela repertus p̄ sumitur eam affectasse.b.d.

Si quis inter. Gerens tutelam sui emancipati filij habet annumerare banc suf ficienter alys duabus tutelis.

¶ Si quis. Seipsum summat.

Gaius. Si tutor vel curator datus inu tiliter cōfirmare se permiserit non poterit p̄ ea se excusare.b.d.

Non tantum. Tutor pupilli qui pxi mus est pubertati non habebit excusationē illius occasione tutele.

¶ Jlicensibus. Qui pred.tus est dig nitate aut sanguinis aut bonoꝝ immunis est a tutelis non predictorum.

¶ Eos qui. Priuilegium pauperta tis cessat cum tuerint adaucte facultates.

¶ Sane notum. Qui habet digni tatem cum administratione excusatur.

Bello amissi. Nota qui in bello rei p. causa cadit censet domine proderit enim eum filium vnum alys cōnumerari ad tutelarum excusationem.

Illud. Seipsam summat.

Si pupillum. Plana est.

¶ Propter litem. Ista est bona.l. et habuistis in .l.athlete.s.e. ꝙ quando est questio status tunc excusatur a tutela ꝛ tota plana est.

¶ Geometri. A tutela seu cura ter remensores excusationem non habent. sec⁹ in procuratore principis durāte eius officio est seruandum.b.d.

Propter. Magistratus in municipio nō excusat.secus in ciuitate.

¶ Si in castris. Sententia a non suo iudice lata non tenet.

Nequaquam. Qui fideicōmissarius libertatem consecutus est potest si quas ex cusationes habuerit eis vti aduersus pupil lum patroni.b.d.

Excusare. Glo. ponit casum sex mo dis.teneas secundam lecturam quam sequi tur dinus.

Mensores. Plana est lex et seipsam summat.

Legatarius. Quid in testamento lega tum quid fuerit vt tutele subeat onus si roga tus fuerit vt alij restituat volens se a tutela excusare acquiritur alij scilicet fideicōmissa rio legatum.secus si non rogatus maluit se excusare quam onus subire quia tunc apud heredem remanet legatum.

Tutor. Seipsam summat.

¶ Que tutoribus. Heredes q tranei possunt legatum quod tutori relictus erit remunerande tutele gratia volenti se a tutela excusare apud se retinere. sec⁹ si filio in testamēto pater quid reliquerit vt alteri filij impuberis tutor sit.

Plane. Tutor qui imperpetuū exilium mittitur excusatus est a pena qui etiam si cō tutorem suum de suspitiōe nō accusauerit fa cilius exilij causa veniam meretur.b.d.

Jurisperitos ✦ Qui non habet limitatum tempus intelligitur imperpetuum. b. d.

¶ Cum oriundus ✦ Quivnius pupilli susceperit tutelam habentis domicilium in alia provincia bona quoq; in alia non videbitur duas habere tutelas.

Si is qui tres ✦ Primo ponit thema questionem et solutionem vsq; ad versiculū Hec me monet. Ibi secunda in qua ponit responsionem ad tacitam obiectionem vsq; ibi Idem euenire. Ibi tercia in qua ponit prouis solutionis extensionem vsq; ibi. Illa quoq;. Ibi quarta in qua ponit quasdam differētias inter tutelas. et illa durat vsq; ad fi. Et b. d. Ex duabus tutelis testamentarijs vel datiuis tres tutelas habenti delatas ante excusationem ex tribus vna finita statim tenetur ad aliam que loco tercie subrogatur. Aquinta vero que loco quarte succedit infra tēp⁹ legittimum excusetur alias gestionis periculum sustinet. postea vero ipsam retinet. b. d. vsq; ad. ¶. Eum qui.

¶ Eum qui ✦ Inter tutorem habentē tres tutelas cui postea fuit data quarta a qua non excusatur cum vna decernas si sit finita per ascensum pupilli. b. d.

Aleuenius ✦ Hoc principium diuiditur in tres partes. Primo ponit thema in quo thematе ponitur questio. tercio ponit aliam questionem circa premissum thema. secunda ibi. Et quid. tercia ibi. Et an aliquid. Item secūda diuiditur in tres partes. secunda ibi. Qui iure. et hoc dicit in summa. qui non seruat p̄ceptum defuncti non debet habere cōmodum ab eo.

Qui testamento ✦ Insertio falsē cause reddit sententiam ipso iure nullam fauore minoris. b. d. din⁹. Vel aliter. Si omittitur causa vera in pronunciatione et inseritur falsa sententia non tenet fauore minoris. b. d. et est valde notabilis ista lex. Alia lectura ē decretum iudicis iniustum seu nullum tutorem testamentarium excusat in amministratione tamen cessante errore excusatur. secus si propter fraudem et malitiam omittitur. b. d. scōm Ray.

Quinquaginta ✦ Spacium quīquaginta dierum ad proponendas in iudicio excusationes tutoribus et curatoribus est statutum. sed quatuor menses cōtinui a die nominationis et scientie ad instantiam finiendā nisi prosequētes contradicant aut facto aduersarij impediti. b. d. cum. l. se. scōm ray.

Post susceptam ✦ Defectus visus auditus sermonis ac intellectus egestas intolerabilis ac perpetua valitudo etiam suspecti excusatiōem tribuit impedito. b. d. fm. ray.

Administrantes ✦ Procurator principis etiam absq; dignitatis collatione p̄fecti q; vigilum et annone a tutelis et curis etiam susceptis excusationis priuilegio sunt subecti Assessores vero seu milites i numero absētiū causa reipublice a tutelis nouis excusantur sed veteres non deponūt. b. d. fm. ray.

¶ Qui corporis ✦ In collegio seu corpore licito cōstituti excusantur ab extraneorum tutela filiorum. Item collegia tutoris infra centesimū miliare coguntur esse sed vlterius excusantur. vbiq; vero sunt immunes q speciali priuilegio sunt muniti. b. d. fm ray. cum. l. se.

Libertus ✦ Senatoris libertus filiorum eius tutelam cum alio administrans a tutelis aliorum excusationis priuilegium non sortitur. b. d.

Cum exoratione ✦ Ingenuus vel libertus iure aureorum annulorum munus excusari potest a tutela seu cura liberti nisi etiā eodem iure sit tutor illius etiā tutelā vel curā et post excusationem suscipere compellitur b. d. scōm Ray.

¶ Et q̄uis ✦ Libertus senatoris sol⁹ ipsius procurator excusare potest se ab aliorum tutelis nisi iure aureorum ānulorum a principe sit dotatus. b. d.

Licius ✦ Diuide hāc l. in d. p. principales

In prima parte fuit excusatus. In secunda desit esse tutor ipso iure. secunda ibi. Sed si ita. Et breuiter. b. d. Tutor testamentarius reipublice causa absens veterem tutelam excusationis priuilegio circūscripto assumere tenetur statim post reditum āministratione prioris tpis cōuentione cessante nisi dispositione testatoris expressa fuerit absolutus tunc a posteriozis tpis āministratiōe 7 absentie priuilegio se excusat post hereditatis adītionem seu euentum cōditionis quibus in testamento fuerat constitutus. b. d. ray.

¶ Si a pretore. Curator datus a iudice mente capto muto seu ventri se excusare non potest ꝓpter liberozum numerum.

¶ Rome. Tutores a magistratibus romanis dati seu in testamēto rome cōfecto vel eius suburbīs dicuntur in ipa vrbe constituti. b. d. fm ray.

¶ Si tanta. Libertus aduersa valitudine corpis seu mentis si preesse ꝓpīs negocīs impeditur a tutela patroni eiusq; liberozum de iure cōmuni poterit se excusari. b. d. scōm Ray.

¶ Qui in collegīs Pistores in collegio in legittimum numerum constituti pistoriam per seipsos exercentes a tutelis et curis etiam collegarum excusantur vrbici excusari possunt si in loco vbi dati sunt domicilium non habent. b. d. scōm Ray.

Rubrica Ubi pupillus educari vel morari debeat.

Continua banc Rubricam ad precedentia quia in educando pupillum multum consistit administratio tutoris adeo ꝙ propter cessationem vel mendacium aliquando remouetur. aliquando permittitur vt. ī. de administratione tutoriī. l. tutor. ¶. Item solet. et de suspectis tutoribus. l. iī. ¶. tutor. et. l. Impuberibus. ¶. fi. et. j. e. l. fi. ideo post precedentes ti. ponit istam ru. scōm di.

¶ Solet pretor. Pupillus educari et morari debet apud virum idoneum eius ꝓpinquis presentibus ex persona conditione et tempore, pretoris arbitrio eligendum exclusō nisi expresse contrarium caueatur. b. d scōm Ray.

¶ Quamuis. Liberti parētes cognati seu pupillozum affines educationē precise suscipere a pretore cogūtur. extranei vero excusantur ab hoc onere sed ꝓmantur hereditate ac legatis in testamento patris sibi relictis nisi aliter foret sibi relicturus. b. d. scōm Ray.

¶ Officio. Tutor a pupillo tutele actione conuentus sumptus in alimentis ac disciplina eius factos ab illo scōm iura facultatis eius sibi poterit imputare non vltra etiam si moderata taxatio facta fuerit in testamento vel a pretore. b. d.

¶ Jus alimentozum. Pretor adexpensas et alimenta seu instructionem minorū cuiuscunq; sexus inspectis mancipīs deputatis ad vsum eozum mercedibus ab eis debitis eozum etati vestibus atq; tecto scōs vires patrimonij eozum de quo sibi constat extra iudicium vel per cognitionem iudiciariam inter tutorem et eum qui postulat alimenta decerni habita ab eodem mercede cum primo aliquo reddita annuo reservato taxare debebit illozum pecunia apud tutorem constituta in hoc ab eo punienda in vsuris, centesimis eo propter contumaciam seu mendacium puniendo. b. d. scōm Ray.

¶ Qui filium. Tutor ad expensas 7 disciplinas artium liberalium de bonis pupilli heredis a patre scripti ab eo factas citra decretum pretoris eius sozoi exheredate in primo testamento dotate eidem puberi et ipsius substitutis actione tutele directa competentis etiam dote illi mulieri soluta de iure poterit imputare b. d. scōm Ray.

Si disceptetur. Controuersia de alumno pupilli presidis iudicio est dirimenda illis exclusis quas foret verisimile eum facere in preiudicium. b. d. scõm Ray.

Si absens. Tutor absens voluntarie continuax in alendo pupillum hoc in iudicio requirentibus amicis officialibus vel cognatis eius velut suspectus causa cognita remouebitur a pretore vel ei curator generalis et perpetuus ab ipso adiungetur necessario vero absens in officio idoneus non tenetur specialem sibi curatorem ad prestatõnem alimentorum dumtaxat adiungendo. b d. scõm Ray.

Rubrica de tutelis et rationibus distrahendis.

Continua ad precedentia sic. Quia ratiõe administrationis quam faciunt tutores de quibus dictum est superius obligantur tribus diuersis actionibus ideo ponit istam Ru.

In omnibus. Tutor pupillo actione tutele directa de gestis ac neglectis per dolum seu culpam leuem ac de autoritate si bi prestita in donãdo causa mortis seu inter uiuos tenetur reddere rationem licet talis donatio sit eidem sicut testamenti factio interdicta. b. d. scõm Ray.

Sed nonnullos. Tutor alimenta prestita de pupilli facultatibus valde amplis dumtaxat eius matri vel sorori põt iputari decreto iudicis sibi aut ipsius substituto et per negligentiam illud omittens eis tutele actione tenetur. secus si munus eidẽ miserit nuptiale. b. d.

Officio. Tutor librum rationũ cõficere ac reddere pupillo tenetur alias tutele iudicio obligatur. b. d. scõm Ray.

De seruis. Inuentarium ac libram rationum pupillo exhiberi tutore cessante serui negocia gerentes possunt interrogari simpliciter et cum tormentis et sine. Idem si fiat fraus in scribendis rationibus p tutores ipsis imputetur. b. d. scõm Ray.

Si probatum. Pro nomie debitoris minus ydonei ex re pupilli a tutore contracto ipsum absoluit sequens ad probationẽ tenetur. b. d.

Alterius. Restitutio inadulta minori pat viam restitutioni in integrum indulgẽde maiori. b. d. Vel sic Minoribus in integrum restitutis cõtra maiores sibi restituitur actio cõtra tercium minoris bñficio liberatũ. b. d. scõm primam lecturam. Sed scõm aliam dicit q minori plus soluenti restitutionis priuilegio de iure speciali repetitio cõceditur contra alium eius beneficio liberatum in subsidium ppter inopiam illius cui predicta solutio facta fuit. b. d. scõm. ray. scõm secundã lec.

Non idcirco. Conuento minore nomine illius contra quem ipotest in integrum restitutio postulari illius iuris beneficio restituitur in integrum quia restituit actionem. b. d.

Cum pupillus. Cessione actiõis tutele pupillo facta contra collegam tutore in solidum cõdemnato secuta solutio debiti nõ excusat. b. d. scõm ray.

Defensor. Nouatio necessaria non perimit priuilegium tutele. b. d. Vel aliter priuilegium tutele pupillo cõpetens non pimitur nouatione necessaria per sententiam cõdemnatoriam latam in tutoris preiudicium cõtingentem. b. d.

Postbumo. Tutor datus postbumo ab eo nato vtili tantũmodo actione negociorum gestorum cõuenitur. b. d. fm ray.

Non solum. In bonis tutoris pro tutela et cura minores ac furiosi a iure priuilegium cõsequũtur. b. d. fm. ray.

Rubrica de contraria et vtili tutele actione.

Continua istam Rubricam. quia supra dictum est de actione que datur pupillo. nunc de actione cõtraria que datur tutori.

Contrariam. Pupillus tutori actione in rem suam p expensis ab eo factis circa administrationem tenetur. b. d.

De eo qui pro tutore vel curatore negocia gessit.
Quod falso tutore autore gestum esse dicetur.
¶ Ru. De fideiussoribus nominatoribus et heredibus tutorum et curatorum.
De magistratibus conueniendis.
De rebus eorum qui sub tutela vel cura sunt.

Quamuis. Decretum antecessoris potest reuocare successor.b.d.

Illicite. Exceptio que incipit competere venditori post contractum transit ad emptorem.b.d.

Paulus. Testamentum irritum probat voluntatem.b.d.

¶ Rubrica de curatore furiosi.

Consilio. §. Tum dementis. Contra exceptionē rei iudicate curatoris primo remoti datur heredibus furiosi replicatio propter secundū curatorem qui condemnare fecit primum et contra secundū datur replicatio ipsi primo quia conuersa fuit pecunia in vtilitatem dementis.b.d.

¶ Explicium casus breues libri. xxvij. digestorum.

¶ Incipiunt casus breues libri. xxviij. digestorum.

¶ Rubrica Qui testamenta facere possunt.

Testamentū. Hic ponit diffinitio testamenti.

In eo. Tempore testamenti requiritur sanitas mentis nec curatur si est infirmitas corporis.b.d.

Si queramus. Primo querendū est de persona testantis & de solennitate testamenti.b.d.

Qua etate. Impuberes possūt facere testamentum et quantum ad hoc dies incepta habetur pro impleto.b.d.

¶ Qui in potestate. Filiusfamilias nō potest testari etiam patre permittente

¶ Surdus. Surdus et mutus non possunt testari sine permissu principis sed hoc vicium postea superueniens testamentum ante factum non rumpit.b.d.cum.l.se.

Eius qui. Testamentum factum quando quis erat seruus hostium non valet.b.d.

¶ Si cui aqua. Damnatio per quā perditur vita libertas vel ciuitas impedit testamentum fieri et rumpit iam factum.secus in damnatione per quam fama tantum leditur.b.d.

Si quis post. Pendente processu capitali non impeditur quis facere testamentum.b.d.

Qui manus. Qui non habet manū potest testari.b.d.

Lege cornelia. Testatore decedente apud hostes testamentum ante factum per legem corneliam confirmatur.b.d. Primo ponit dictum.secundo ponit duas illationes secunda ibi. Quare.

Qui a latronibus. Capti a latronibus 7 legati apud extraneos possunt face

testamentum.hoc dicit.

¶ Si quis in capitali. Valet testamentum decedentis appellatione pendente.

Qui in domini. Ista l. ponit casus in terminis et l. sequens ponit eius summariū

Filiusfamilias. Qui non habet testamenti factionem actiue absq; sui delicto hēt testamenti factionem passiue.b.d.

In aduersa. Alienatus mēte ꝓpter infirmitatem non potest facere testamentum. b.d.secus si esset infirmus corpore et sanus mente vt.ff.e.l.ij.

Is cui lege. Interdictio facta bonis a iudice impedit testamentum fieri iam factum non rumpit.b.d.

¶ Si quis ob damnatus propter infamiam impedit facere testamentum.

Si filiusfamilias. Testamentū qō ab inicio non valet ex defectu testantis non confirmatur impedimento cessante.b.d.

Qui testamento. Heres in potestate testatoris constitutus non potest esse testis in testamento.secus in legatario. Itē pater et fratres militis possunt adhiberi vt testes in testamento.b.d.vsq; ad ¶.quecunq;

¶ Quecunq;. Sicut filius non potest esse testis patri in testamento ita non potest esse in aliquo negocio per quod patri aliquid acquiratur.b.d.scōm pūmam lectu ram quam tenet glo.

¶ Cum qui. Qui non potest esse testis in iudicio non potest esse testis in testamēto. Item mulier in testamento testis esse non potest. In alijs casibus sic nisi sit in famis.

¶ Seruus quoq;. Seruus non potest esse testis in testamento

¶ Et veteres. Testis debet astare donec testamentum perficitur. et debet testificari de eo quod sensu percepit.

Heredes palam. In testamēto inscriptis heredes debent scribi in nuncupatione palam debent nominari vt testes exaudire possint.b.d.vsq; ad ¶.Si quid post.

¶ Si quid post. In mutando vel addendo requiritur eadem solennitas que i constituendo.secus in declarando.b.d.

¶ In testamentis. In testamentis debent esse testes rogati hoc est certiorati ꝙ ad hoc sunt adhibiti.b.d.

¶ Uno contextu. Uno contextu debet fieri testamentum.

Ad testium. ¶.Conditionem. Tempore testamenti inspicitur cuius conditionis sit testis.b.d.

¶ Si ab ipso. Testis potest sigillare ānulo testatoris vel alterius.b.d.

¶ Si signa. Si testator turbauerit signa non videtur signatum.

¶ Si quis. Requiritur signatior sub scriptio et alterum sine altero non valet.

¶ Signum. Signari potest ānulo vel sigillo vel aliquo alio signatorio.

¶ Posse. In nocte potest qs testari.

¶ Signatas. Tabule dicunt signate si est signatum quod eis adheret.

Si testamentum. Si testamentum restauretur sufficiunt noua sigilla cum subscriptionibus pūmis.b.d.

Unum testamentum. Unum testamentum potest publicari in plu ribus cartis.b.d.

Si is qui. Ex testamento non completo nihil debetur.b.d.

Cum lege. Verbū intestabilis impor tat ne quis possit facere testamentum nec eē testis in testamento nec ei testimonium dici.

Homicius. Scriptor testamenti non ꝓhibetur esse testis in testamento.b.d.

Seruus. Seruus potest iussu testatoris testamentum scribere.

Ex ea scriptura. Ex scriptura nō lecta vel publicata coram testibus non ꝓbat testamentum.b.d.

¶ Ex bijs verbis. Verba si non

valent iure testamenti importāt vt relicta debeantur venientibus ab intestato. b. d.

Singulos In testamento debent singuli testes ꝑpꝛijs literis subscribi ⁊ suis noīb⁹ cuius etiam sint testes.

Eius bona. Verba prolata causa iactantie non inducunt dispositionē. b. d.

¶ Rubrica. De liberis et postumis.

Quid sit Indifferenter quis noīe ꝓ nomīe sine cognomine dicitur noītim exheredatus.

Nominatim. Quando nomen appellatiuum congruit uni tm̄ equipollet nomini ꝓꝓio. secus si pluribus b. d. ⁊ est bonus ⁊ notabilis casus.

Et si pepercerit. Adiectio matris facit quem videri exheredatū ⁊ adiectio connitū exheredationem nō viciat. b. d.

¶ **Pure autem.** Filius debet pure exheredari b. d.

¶ **Filius.** Clausula posita intra vnus capitulum ad illud tantū refertur. sed posita intra plura capitula vel ante omnia vel post omnia refertur ad omnia. Item exheredatio facta a certa persona vel sub conditione nō valet b. d. ⁊ est notabilis. primo loquitur qñ exheredatio est facta intra gradū. secundo quando a certa persona. tertio quando post aditam hereditatem. quarto quando omnes gradus. quinto quando inter duos gradus. sexto quando post gradus ⁊ inter gradus. secunda ibi. Nisi forte. tertia ibi. Quēadmodum. quarta ibi. Ante heredis. quinta ibi. Sed inter duos. sexta ibi. In eo qui.

¶ **Si ita testatus.** Si non valet institutio facta testamentū incipit a substitutione. b. d.

Placet. Institutio posthumi trahitur ad omnē posthumū etiam ex alia vxore natum. b. d. quod nota.

Sed est quesitum. Qui impeditur generare ꝓpter accidēs non ītenditur posthumū instituere. secus si a natura b. d.

Si filius. Testamentū ex quo impossibile est hereditatem adiri de iure ciuili primū testamentum non rumpit.

Si a primo. Jam natus rumpit spem eius gradus a quo preteritus est in continenti posthumus vero statim cum nascitur. b. d.

Si quis posthumos. Non potest quis posthumū vt suū instituere quē non pōt habere impediente natura vel iure. secus si haberi potest licet cū difficultate b. d. principium cum. ¶. finali.

¶ **Si filium.** Filio exheredato ⁊ querela excluso morte vel repudiatiōe nepos ex eo qui tempore mortis primū locum non tenuit preteritus non rumpit alias secus. sed institutis repudientibus potest succedere et legittimus b. d. Et habet quatuor dicta.

Commodissime. Qui prouidet in vno casu in alio videtur omittere. sed prouisio simplex porrigitur ad omnē casum b. d.

In suis. In suos heredes dicitur cōtinuari dominiū non nona hereditas peruenire licet possint exheredari b. d. primo ponit vnum dictum. secundo illud declarat. tercio illud probat ex cōmuni vsu loquendi. quarto cōcludit primū dictum esse verꝫ. quinto exꝑ dictis ponit vnam illationem. sexto respondet cuidam obiectioni. secunda ibi. Dñ etiam quarta ibi. Jtaq; quinta ibi. Hac ex causa. sexta ibi. Nec obstat.

Quod dicitur. Etiā q ex scisso dētre trahit ꝓteritus testamentū rumpit b. d.

Si ita scriptum. Prouisio facta in casibus separatis porrigitur ad casum i quo illi duo simul cōiunguntur b. d.

¶ **Regula.** Quando sunt duo quorum vnum non sine alio esse non potest vnum nō poterit sine alio tolli. sed sublatū virtute remanentis perdurat b. d.

¶ **Testamentum.** Exheredatio que per additionem cōfirmari non potest in vita exheredati est ipso iure nulla b. d.

Si postumus. Postumus preteritus rumpit spem eius gradus a quo preteritus in continenti cum nascitur nec confirmatur gradus ille licet natus ante decedat q̄ eius locus veniat et si rumpitur pars testamenti totum rumpitur hoc dicit ad. ¶. Quod vul-

go. Tres partes habet. secunda ibi. Itaq; tercia ibi. Nam ⁊ cum duobus.

¶ **Quod vulgo** Filius institutus in primo gradu in totum vel pro parte licet sit preteritus in secundo testamentum nō rumpit b. d.

¶ **Si quis ita** Exheredatione facta cum causa que respicit filiationem si causa falsa probetur testamentus rumpitur b. d.

Si filius heres Ista est valde difficilis lex quando filio datus est substitutus vulgariter existentia sui heredis non operatur transmissionem alias secus b. d. ſm vez intellectum. primo loquitur quando filius institutus est pure dato sibi substituto vulgari ter. secundo quando institutus est sub conditione potestativa que non potest impleri vltimo vite spiritu. secunda ibi. Quod si nemo. Item secūda subdiuidit quia primo ponit dictum. secundo exemplificat. secunda ibi. Sicut euenire solet

Multi Exheredatio quandoq; fit propter bonum b. d.

Cum quidam Odia restringi fauores conuenit ampliari b. d.

Sub conditione Vt quis sit suus heres patri requiritur ꝙ non sit in potestate alterius tempore mortis ⁊ conditionis existētis b. d.

Cum postumus Sufficit ꝙ tempore natiuitatis filius institutus pure reperiatur b. d.

Filio quem pater Quando veritas ⁊ fictio tendunt ad eundem finem veritas preualet fictioni b. d.

Postuma Si tempore natiuitatis filius non reperit se legittime institutum testamentum rumpitur b. d.

Titius Qui exheredat filios videtur nominatim exheredare ⁊ exheredatio non porrigitur ad filium quē quis se habere ignorat b. d. ⁊ est notabilis lex.

¶ **Lucius** Fauore testamenti ⁊ppter testatoris ignorantiam natus habetur ꝓ non nato b. d. vl' aliter prouisio facta in vnum casum porrigitur ad alium in quem testator verisimiliter prouidisset si de eo cogitasset b. d ⁊ est notabilis casus.

Filiusfamilias Filiusfamilias miles potest exheredari sicut paganus b. d.

Postumum Postumus potest heres sicut iam filius natus institui b. d.

Filius a patre Si exheredatio facta in conditionis defectum non potest confirmari aditione testamentum est nullum ⁊ filius patri ab itestato succedit. secus si potest confirmari b. d. Diuiditur in d. p. primo loquitur in instituto sub conditione casuali qui non habet coheredem vel substitutum. secū do quando habet coheredem. secunda ibi. Herede autem.

Filiusfamilias Qui morte aui reincidit in potestatem patris si ante reperitur institutus testamentum non rumpitur b. d. primo ponitur questistio. secundo arguitur ꝓ vna parte. tercia pro alia parte ⁊ determinatur questio. quarto formatur alia questio et deciditur'. secunda ibi. Non quidem. tercia ibi. Sed tamen. quarta ibi. Sed si heres

¶ **Si quis eo** Potest quis instituere postumum ex ea que tunc vxor sibi non ē sed spes est ꝙ esse possit b. d.

Gallus Re ⁊ fama difficilis est hec lex Diuiditur in rres p. principales ſm diuī ⁊ omnes. primo ponitur consilium galli cum reprehensionibus ⁊ suppletionibus scenole vsq; ad ℣. Nunc de lege. secundo ponitur prouisio legis velleye in duobus capitibus vsq; ad ℣. Ille casus. tercio ponitur prouisio iuliani in casu difficili vsq; ad finem. Itē prima subdiuiditur in quinq; partes. primo ponitur consilium galli vsq; ad ℣. Quidam recte. secundo ponitur suppletiones ⁊ reprehē siones scenole vsq; ad ℣. Instituens. tercio breuis ordinatio testamēti vsq; ad ℣. Si ei⁹. quarto quedaz dubitabiles questiones vsq; ad ℣. In omnibus. quinto ⁊ vltimo ponuntur quedā regule generales vsq; ad ℣. Nūc de lege.

¶ **Quidam recte** Hic ponitur prima reprehēsio scenole contra gallum de superfluitate vsq; ad ℣. Item credendum. Ibi ponitur reprehensio de insufficientia circa numez personaz vsq; ad. ℣. Et quid si tantum. Ibi ponitur reprehensio circa casus

vsq; ad ℭ. Instituens.

¶ Item credendum Hic ponitur reprehensio scuole contra gallum circa personas. Et diuiditur in tres p. vsq; ad ℭ. Et quid si tãtum. primo loquitur quando solus nepos vinit. secundo quando solus filius. tertio quando vterq; · secunda ibi. Sed etsi viuo · tercia ibi. Nam et si filius.

¶ Et quid si tantũ Hic reprehẽditur gallus de insufficientia circa casus 7 p sequitur vsq; ad ℭ. Quid si is. Et hoc dicit p uisio facta in vnum casum porrigitur ad alios sibi similes b. d.

¶ Quid si is Hic ponitur noua reprehensio contra gallum circa casus.

¶ Instituens Hic incipit tercia ps huius prime partis. In qua ponitur breuis ordinatio testamenti vsq; ad ℭ. Si eius. Et primo ponitur breuis ordinatio testamenti specialis quo ad omnes casus speciales 7 quo ad personas. secundo breuis ordinatio generalis quo ad casus 7 quo ad personas ẽm intellectũ prime glose. secunda ibi · Atq; etiã.

¶ Si eius. Hic incipit quarta pars huius prime partis in qua ponuntur quedas difficiles dubitabiles questiones vsq; ad ℭ. In omnibus. Et primo legas vsq; ad ℭ. Forsitan · primo ponit vnam questionem. secundo aliam · tercio vnam determinationẽ. secunda ibi. Quod querendum. tercia ibi. Sz cum testamentum.
Nota noli plus sapere q̃ oportet. Nota q̃ postq̃ habemus determinationẽ legis nõ est necesse vlterius querere vñ lex processerit.

¶ Forsitan. Hic ponuntur alique alie dubitabiles questiones. et primo loquit̃ in pronepote nato post mortẽ nepotis 7 paui vsq; ibi · Ergo. Ibi ĩ pnepote nato apud hostes viuo pr̃e suo q tñ redijt post mortẽ pr̃is 7 proaui vsq; ibi. Atq;. Ibi de eo qui adoptatus est existens apud hostes qui post mortem omnũ reuertitur vsq; ad ℭ. In omnibus ex qua diuisione habes vez casum huius ℭ.

¶ In omnibus Hic est quinta 7 vltima pars prime partis in qua ponunt̃ tres regule generales circa consilium galli.

¶ Nunc de lege. Hic incipit secũda pars principalis legis 7 consueuit reputari difficilis 7 durat vsq; ad ℭ. Ille casus. Et diuiditur ĩ tres partes principales. prima cõtinuat se 7 ponit mentem vtriusq; capitis legis velleye. secundo declarat primũ caput tercio declarat secundum. secunda ibi Et videtur. tercia ibi. Etiam si viuo parẽte. Item secunda subdiuiditur in quinq; particulas. In prima ponit mẽtẽ primi capitis legis velleye. secundo illud declarat ponendo exemplum. tercio ostẽdit quid addidit lex velleya ad illud quod erat prouisum per legem. quarta. quarto probat qõ dictũ est scilicet mentẽ legis velleye esse veram per rationem. quinto probat illud esse verum ex verbis legis. secunda ibi. Ergo. tertia ibi. vt non solũ. quarto ibi. Quid enim. quinta ibi. Nam 7 si ita. Et prima pars est multum difficilis.

¶ Etiam si viuo parente. Quidam dicunt q̃ hic non est ℭ. Alij faciũt ℭ. 7 bene vt in precedentibus dictum est. Et incipit hic terca pars secunde partis. In qua iurisconsultus prosequitur secundum caput legis velleye vsq; ad. ℭ. Ille casus 7 diuiditur in d. p. principales. primo declarat intellectum secundi capitis legis velleye. secundo illud extendit ad nouum casum. secunda ibi. ℭ. Videndum. Prima subdiuiditur ĩ quatuor ptes. primo ponit mentes legis velleye · secundo illam declarat per exemplum tercio commendat legem 7 ponit eius verba declarando ad quos casus porrigitur. quarto tollit vnam dubitationẽ circa premissa. secunda ibi. Et ita. tercia ibi. Et bene. quarta ibi. Nec solum.

¶ Videndum Hic scuola fin caput legis velleye extendit ad nouũ casus

¶ Ille casus indifficilis. Iste est notabilis ℭ. Et diuiditur in d. p. primo ponitur prouisio iuliani in casu difficili. secundo questio scuole circa consilium iuliani · secunda ibi. Queremus. Item prima subdiuiditur in tres. primo ponitur dubitatio iuliani. secundo ratio dubitationis. tercio decisio. secũda ibi. Non enĩ. tercia ibi. Juliano

¶ Queremus Hic scuola ponit vnam questionem circa consilium iuliani et est clausula ·

Inter cetera. Filio in ptãte pterito

testamentum est ipso iure nullum b. d.

Cum apud. Filius apud hostes preteritus non rumpit testamentum si non redit hoc dicit.

Si filio. Ab intestato suus ⁊ emancipatus succedunt equaliter b. d. vel aliter. Exheredatus non habet contra tabulas beneficio alterius preteriti b. d. hec lex legitur duob⁹ modis. primo. quod loquatur in duobus filius ⁊ tunc est plana. secūdo ꝙ loquatur in filio emācipato ⁊ nepote ex eo in potestate retento qui veniunt per edictum de coniungē. cum eman. li. quod edictus est correctum vt dicit glo.

¶ Rubrica de iniusto rupto irrito facto testamento.

Dictum est supra de testamentis; verum quia quandoq; fit iniustum ideo ponitur hic ru. de iniusto rupto ⁊c. vel dic vt in glosella.

Testamentum Glo. diuidit banc l. in quinq; ptes sicut ponit quinq; modos nullitatis. Tu diuide in tres ſm quod de trib⁹ tangit rubrica quia primo de iniusto. secūdo de rupto. tercio de irrito testamento. secunda ibi. Aut rumpitur. tercia ibi. Aut irritum Et circa primum ponit duos casus. circa secundum alios duos. circa tercium vnum tm̄ ⁊ sic pōt sustineri glo. que dicit ꝙ ponit quinq; modos rumpendi.

Hunc autem Ista lex determīat qō supra dixerat de testamēto rupto per aliud testamentum.

Postumi Postumi sunt nominatim exheredandi ⁊ postumi appellantur qui post humum nascuntur b. d.

¶ Nominatim. De re que non habet nomen proprium dicitur nominatim dispoñi si sub nomine sui generis nominat b. d.

¶ Licet autem. Postumus rumpit eum gradum vel spem eius a quo reperitur preteritus ⁊ ꝙ dependet ex eo quod nō consistit re nec spe. b. d. cum se.

Si quis filio. Nepos preteritus ita demum rumpit testamentū si tempore mortis aui eum filius non precedit vere nec ficte sed ab intestato succedit vt suus si tempore quo testamentum destituitur proximus reperitur si in vita aui fuit cōceptus b. d. vsq; ad ¶. Sine autem.

¶ Sine autem Nepos apud hostes vel in ciuitate conceptus rumpit si preteritus reperitur nisi postumus sit institutus vel exheredatus b. d.

¶ Irritum Eius qui perdit ciuitates vel libertatem vel vitam per sententiam testamentum rumpitur. Fallit in milite cui hoc p iudicem reseruatur b. d.

¶ Eius qui Si damnatio suspendi tur per rescriptum principis factum testamētum non rumpitur. etiam si reus decedat nisi conscientia criminis se occidat b. d.

¶ Si autem Testamentum damnatoꝝ non rumpitur si appellauerint siue appellatio recepta fuerit siue non nisi cum per appellatum executio nō differtur b. d.

¶ Quod si quis Sententia nulla testamenti factionem non tollit b. d.

¶ Quatenus Reuersi ab hostibus restituti per principem testamenta reconualescunt b. d.

¶ Filiifamilias. Mutatione status in melius testamentum nō rumpitur hoc dicit.

Nam si miles Rupto primo gradu q valet iure speciali. secundus qui dependet ex eo non rumpitur b. d.

Certum est Agnatione filij ciuilis rūpitur testamentum b. d.

¶ Filia. Preteritione filij vel nepotis emancipati non rumpitur testamentum hoc dicit.

Si pater. Per reuersionem testatoris ab hostibus vel filij instituti testamentum non rumpitur b. d.

Si bine. Per secūdas tabulas vacuas pūme non rumpūtur b.v.

Postumus. Testamentum ruptus postumi agnatione eo vecedente vivo testatore reconualescit de iure pretorio. Idem si filius iam natus pteritus vivo testatore vecedat vel impedimentum capitis viminutionis tempore mortis cessauerit. hoc vicit notabilis lex est.

¶ Si pagānus. Testamentum primum confirmatum per secundū valet iure codicillorū b.v.

Postumorum Filio sublato vemedio nepos tenet locū sui 7 testamentum rūpitur si non reperitur institutus vel exheredatus hoc vicit.

Si ita. Legitur duobus modis. Primo si exheredauit masculum 7 natus est masculꝰ non rumpit testamentum. Item si exheredauit feminam 7 nata est femina 7 sic diuersi intelligunt. Secundo modo legitur q testator exheredauit per hec verba. si filius masculus natus nataue sit tunc illud ve accipitur pro 7 et vtrisq; natis testamentum nō rumpitur.

Qui vxorem. Statim cum postumus nascitur patre vivo apud hostes testamentum rumpitur nec reconualescit filio interim vecedente b.v.

Cum in secundo. Per secundus testamentum in quo heres est institutus pure vel sub conditione primum rumpitur nisi cōvitio sit talis per quā secundum testamentū nullum redditur b.v.

Filio preterito. Jsta est solēnis lex 7 eius materia est multum practicabilis 7 sic summatur filio preterito relicta in testamento non vebentur nisi filius ius suum obmiserit b.v. primo loquitur quando filius preteritus non amisit ius suum. secundo quando omisit. secunda ibi. ¶ si bonis.

Si quis heres. Si extraneus institutus incipiat esse suus institutio non vitiatur b.v.

Si ego. Causa testati non trahit ad se causam intestati si testator prohibuit. secus si non prohibuit b.v. Vivide primo loquitur quando testator vuos instituit. secundo quādo eos invicē substituit. tercio circa primum casum vocet qualiter possit adiri heredi tas. secunda ibi. Sed si ego. tercia ibi. Jn prima.

Lucius. Testamentum incisum a testatore non sane mentis non rumpitur b.v.

¶ Rubrica. De hijs que in testamento velentur.

Que in testamento. Primo ponit vnum victum. secundo exponit quodlibet verbum per multas particulas illi⁹ victi secunda ibi. Legi autem. Item secunda vivitur in multas partes.

Ver. Legi. Vic exponit verbum legi.

¶ Sed volentibus. Vic exponit verbum inconsulto veleta.

¶ Et ideo. Vic formal vnam questionem circa premissa.

¶ Sed si legi. Vic formal aliam questionem circa premissa.

Ver. Sed et si consulto Vic facit vnam questionem.

Ser. Et si quidem Hic incipit exponere verba posita in principio ibi. Con sulto.

Ser. Si vero Hic exponit illud quod in principio dictum est ibi. Id vero quod non iussu ⁊c.

Ser. Et hereditatis. Iste ℔. refertur ad totum dictum.

Cancellaverat In dubio cancellatio restringitur ad rationem ipsi cancellationi adiectam h.t.

Proxime. Instrumentum qđ cancellatū ē siue in eo aliqua nota legatarioꝝ inducta non omnino irrita sunt sed eatenus dumtaxat quatenus testatoꝛ induxerit.

Pluribus. Si de eodem facto sunt plura instrumenta vnius cancellatio alteri⁹ vires non tollit nisi de mente constet h.t.

℔ Rubrica. De heredibus instituendis.

Qui testatoꝛ. Hec lex tota cōtinua est ponens formam ⁊ ordinem instituendi heredes. ⁊ poteris eam in tot partes diuidere quot habet ℔.

Circa eos. Defectus conditionis de presenti vel de preterito viciat institutionē. sed si de futuro non preiudicat. etiam si ex facto testatoꝛis dependet. h.t. fm dnum.

Seruus alienus. ℔. Si seruum. institutioni videtur adiecta conditō que adꝺitur libertati hoc dicit.

Si quis ita. De aditione alteri⁹ alteri potest conditio adꝺi h.t.

℔ Qui fideicommissariam.

Licet ius institutionis non mutetur tñ qualitas acquisitionis mutari potest h.t.

Suus quoq;. Suus heres pōt sub omni conditione institui filius vero sub potestatiua tantum cui si non parueri ab hereditate excluditur ⁊ coheres statim potest adire non expectato q impleat conditionem. h.t. Diuiditur in quatuoꝛ. primo ponitur dictum. secundo excipit a dicto. tercio fomat vnam questionem circa premissa. quarto illationes. secunda ibi. Sed excipiendus. tercia ibi. Sed iterum. quarta ibi. Et ideo.

Puto. Conditio dicitur potestatiua vel nō fm illud q frequenter accidit hoc dicit.

Sed et si filio. Conditio potestatiua que potest impleri vltimo vite spiritu viuo filio non admittit substitutum nisi in ea dies fuerit adiectus secus si vltimo vite spiritu impleri nō potest hoc dicit cum principio legis se.

Sed si conditioni. Nepotes liberi sequentis gradus post filium possunt sub omni conditione institui hoc dicit.

Solemus. Incapacitas medij temporis institutionem non viciat h.t.

Seruus alienus. Exemplum precedentis summarij

Si seruum communem. Si seruum cōmunem institutum redimat dominus in vita testatoꝛis efficitur necessarius secus si post mortem hoc dicit.

Sed si sit. Si seruus solus cū libertate instituatur libertatem recipit a seipso ideo a seipso adimi non potest h.t.

Si seruus. Plana est 7 seipas sūmat.

Duo socij. Si hereditatis delate a duobus dominis dies simul cedit seruus vtriq; necessarius heres est b. d.

Quotiens. Lex tota diuiditur principaliter in duas ptes. primo tractat de forma institutionis. secundo de institutionis effectu. secunda incipit in §. Heredes iuris. Prima subdiuiditur quia primo loquitur quādo fuit erratum in corpore. secundo quando fuit erratum in quantitate. tercio quando in ipsa institutione. quarto quādo erratur in appositione persone extrinsecus. quinto quādo dubitatur de certitudine institutionis. secunda ibi. Sed si nō in corpore. tercia ibi. Tantundem. quarta ibi. Sed si cū principiū. quinta ibi. Si quis nomen. Sic summat. Error in corpore viciat institutionem 7 legatum b. d.

¶ **Sed si non in corpe** Error in quātitate continua vel discreta dispositionē non viciat 7 qō est dictū prevalet ei qō est scriptū b. d. De quātitate ctinua loquit vsq; ad §. Si si quis p cētū. vtputa tercia quarta quīta et similia. De quātitate discreta loquit versiculus Sed si quis pro centū. quia ois numerus est quātitas discreta.

¶ **Tantundē.** Error in conditione quā quis destinauit inserere istitutonē viciat

Sed si cum primum persona institutioni adiecta p errorē heres nō erit b. d.

¶ **Si quis nomen.** Sufficit heredē demōstrari aliter q̄ noīe proprio b. d.

¶ **Si quis ita.** Sufficit personas esse certas licet portionū distributio ex futuro euentu dependeat b. d.

¶ **Heredes iuris.** Hic incipit secūda pars in qua tractat de institutionis effectu 7 hoc d. p institutionē succedit in ius defuncti 7 plures in dubio intelliguntur equaliter instituti b. d.

¶ **Si duo.** Plures instituti ex pte certa dimidiant sibi rem equaliter nisi testator manifestissime aliud voluerit b. d

¶ **Si quis ita.** Dictio postea non ipedit diē hereditat 7 lībtatis sit cedere b. d

¶ **Si quis primum.** Primo ponit questionem. secundo determīat duas alias questiones. tercio reassumit primā. secunda ibi. Et quidem. tercia ibi. Sed 7 si pure.

Si alterius. Plures instituti ex diuersis reb⁹ admittunt equaliter istituti b. d.

Titius. Coniuncti instituti in re certa habentur p uno quo ad diuisionē hereditatis faciendam cum alio instituto b. d.

Si inequalibus. Etiam in distributione ptium vltimū dictū prevalet b. d.

Interdum. Dictio eque. facit vt cōiuncti disiunctis equaliter admittant b. d.

¶ **Paterfa.** Res est diuisibilis in infinitas partes b. d.

¶ **Denicp.** Hic primo loquitur quādo testator legauit vni partē 7 alteri partem. secundo quando legauit vni totū 7 alteri p tem. tercio qñ vni totū 7 alteri totum. quarto qñ pluribus totū et alteri partē. secunda ibi. Sed si excesserit. tercia ibi. Si si duos. quarta ibi in alio versiculo. Sed si duos.

Si quis. Si quis multos heredes primū in primā secundū 7 terciū in secundam 7 tertiam partem scripserit intelliguntur oīes equaliter instituti.

Julianus quoq; Relatiuū quis vel qui ī dubio facit veram relationē nō iīm plicem b. d.

Item cp sabinus. Hic incipit tractare aliam materiā quādo aliquis est institutus sine parte.

Ser. Unde idem. Iste est forcis casus q; quosdā instituit ex vndecim vncis 7 duos sine ptibus certe illā vnciam habēt illi q sunt scripti sine ptibus 7 si vnus ex eis repudiat illa semiūcia oībus accrescit b. d.

Quesitum. Institutus sine pte habet hoc qō deest ad diponditū b. d.

¶ **Sed si.** Nota q; ille cui relinquunt reliqua si nihil reperit nil habebit.

Ex facto. Verba enunciatiua cōditionaliter plata nō inducunt dispositionē b. d. 7 est notabilis casus. hic est duplex līa vna. quē nō instituerat. alia. quē instituerat. 7 sunt verba testātis 7 sm istā positi casum sūmariū

Quo loco ℓ. Si iã mortuo. Si iã mortuo relinq̃t id accrescit alijs ⁊ verba testatoris dñt intelligi si ita ẽ put testator putauit b. d

Trebatius. Si ita scribit quisq̃s mihi heres fuerit stichus liber ⁊ heres esto valet testamẽtum ⁊ ex eo stichus libertatẽ ꝺsequit ⁊ heres fit.

Si quis instituatur. Difficilis est ⁊ diuidit in ꝺ. p. ꝑcipales. primo ponit qd põt facere heres institutus in diẽ certũ vel ĩ certũ. secũdo qd põt facere iudex. secunda ibi. Sed si bonoꝝ possessionẽ. et hoc dicit. missus in possessionem pendente conditione potest oĩa facere que curator datus heredi tati b. d. Fm vnã lecturam.

¶ **Sed si bonorum** Hic ponit quid habeat facere iudex aliq̃ instituto sub ꝺditione. Et diuidit̃ qz primo loquit̃ de instituto sub cõditione ꝑtitua. secũdo de instituto sub ꝺditõe casuali. scõa ibi. Itẽ si ꝺditiõi. Et ꝺ. d. Si institutus differt ꝺditionẽ ꝑtituã ĩplere ei ad hoc p iudicẽ tmin? statuit̃ b. d

¶ **Item si conditioni.** Primo ponit vnũ dictũ. secũdo vnã questionẽ circa illud. scõa ibi. Sed si sub cõditione. ⁊ hoc intendit pendẽte ꝺditõne casuali iudex statuit terminũ infra quẽ si nõ petat̃ bonoꝝ possessio vel hereditas adeat̃ creditores in possessionẽ mittent̃ ⁊ curatorẽ bonis cõstituet̃ b. d.

¶ **Sed si sub conditione.** Diuidit̃ in ꝺ. p. Primo formaꝝ vnã questionẽ circa ꝑdicta ⁊ eam determinat. scõo circa suã ꝺtermiationẽ tollit vnã dubitationẽ. secunda ibi. Et ideo. ⁊ sic figurant̃ vtriq̃ casus dictũ est supra q̃ p curatorẽ vendunt̃ res que sunt tpe piture queritur an per curatorẽ possint vẽ di res nõ piture vt satisfiat creditoribus. Respondẽdũ q̃ sic si est grauis es alienũ vt qz debetur sub pena. vel quia debet̃ rei p.

¶ **Et ideo** Legitur in glo. tribus modis. Sed tu assume terciam fm quã b. d. Ad uersus facta per talem curatorẽ nõ restituit̃ pupillus sed absens vel aliter ĩpeditus b. d.

Titius et seius. Substitutio vulgaris fit verbis affirmatiuis ⁊ eodem modo fit substitutio in legatis sicut in hereditate b. d tres leges continue.

Si te solum. Si prima institutio est plena. scõa in eodem testamento facta est invalida b. d.

Si ita quis. Varietas ordinis institutionem non viciat b. d.

Hoc articulo. Pronomen quisq̃s p ꝑte est collectiuũ sed fauore institutionis vt ꝺstributiuũ assumitur b. d. Diuiditur in tres partes primo ponit verboꝝ significationem propriã. secũdo dicit mentẽ seruandã. tercio ponit qualis mens in dubio presumat̃. scõa ibi. In quo puncto. tercia ibi. Sed hũanius. et quidam habẽt hic quisq̃s. ⁊ est ista bona lra Alij habent. quisqs. ⁊ ista non est bona quia dictio quisquis est vere ꝺstributiua.

Illa institutio. Vltima voluntas non debet ex alieno arbitrio pendere b. d.

¶ **Is qui.** Captus ab hostibus ⁊ seruus eius potest̃ instituti propter spem postliminij hoc dicit.

Si quis ita. Non expectatur conditio cuius nihil operatur euentus b. d.

Ex facto Institutio plurium ex rebus certis valet ⁊ sunt heredes equaliter ⁊ illas res tanq̃ prelegatas accipiũt. Item dicitur esse res vbi perpetuo debet esse non vbi ad tempus b. d. Diuiditur quia primo ponit thema ⁊ questionem vsq̃ ibi. Dicebas. secundo declarat quasdam dubitationes pertinẽtes ad materias questiõis proposite vsq̃ ibi. Cũ hec ita sint. Ibi determinat questionem vnam que colligitur ex themate vsq̃ ibi. Rex. aũt Ibi ponit quedam conferentia ad determiationẽ alterius questionis que ex themate colligitur ⁊ in textu expressa fuit vsq̃ ibi. Que res in proposito. ibi illam questionem determinat vsq̃ ad finem.

Si quis ita. Defectus conditionis de futuro que dependet ex facto testatoris institutionẽ non viciat hoc dicit.

Cum in testamento. Non admittitur cõcursus instituti ⁊ substituti b. d.

¶ **Hec verba.** Copula vltimo posita etiã inter precedentes solute positos videtur apposita b. d. et hoc prout est copula ibi. Et gaius. Quidas habent sine. et. ⁊ tũc

b.d. Soluta resolnitur in coniūctam b.d.

¶ Qui tres. Indiffinita non cōprehendit eum de quo specialiter est prouisum boc dicit.

Qui filio. Post mortem legatarij potest seruus legatus heres instituī b.d.

¶ Seruus testamento. Conditio tacite hereditati adiecta non potest codicillis adimi boc dicit.

¶ Si quis seruum. Sublata cū viuo testatore propter quam conditio vni rei adiecta alteri intelligitur repetita cessat repetitio conditione pendente. secus si iam esset defecta b.d.ꝛ est subtilis casus.

¶ Cum venditor. Quicquid p̄ venditionem acquirit mediante seruo venditor restituit emptori vel eius heredi b.d.

Si paterfamilias. Propter repugnantiam iuris communis admittitur concursus instituti ꝛ substituti b.d.

Et boc. Quācunqꝫ seruus hereditatē adierit institutus quasi ingenuus heres acquirit domino suo.ꝛ nota in causa propria p̄nceps est index.

Qui soluendo. Defectus extrinsecus si tempore aperture tabularꝫ cessat testamentum reconualescit b.d. Concor. supra. e.l.pignori.

Paterfamilias. Ex facto alterius alius exheredari non debet b.d.

Si menia. Conditio que de preterito fuit impossibilis reicitur boc dicit.

Quidam cum. Singularis ꝛ quotidianus casus est. Ex testamento non potest cōueniri qui a defuncto grauatus non probatur. sed conuenitur ex mandato quod suscepisse probatur boc dicit.

Si ita scriptum. Dictio. ymmo. ponitur correctiue boc dicit.

¶ Quidam testamento. Qui primo reliquit vncias postea partes videtur facere de residuo.

His verbis. ¶. Illa institutio. Verba maledictionis vniuersam institutionem non viciāt boc dicit.

¶ Interdum. Seruus de adulterio accusatus a domina non potest instituī boc dicit.

¶ Si in patre. Falsa demonstratio non viciat institutionē si de persona instituti constat boc dicit.

Si alienum. Inutilis est institutio serui alieni cum libertate nec tractu temporis confirmatur boc dicit.

¶ In extraneis. In extraneis heredibus requirit capacitas tempore testamenti mortis. ꝛ additionis ꝛ media tempora non nocent boc dicit.

Seruum meum. Media tempora non nocent boc dicit.

¶ Si in non faciendo. Impossibilis conditio de institutione reicitur b.d.

¶ Hereditas. Hic iurisconsultus ponit omnia nomina vnciarum.

Talem institutionem. ¶. Si quis ita. Suus esse dicitur in quo ius patronatus tenetur b.d.

Seruus. In seruo hereditario instituto citur conditio defuncti b.d.

Lucius. Si testator expleto asse alicui heredes instituit videtur eos in alio asse vocare non autem primis substituere b.d.

Pater filio. Vt primum testamentum tollatur per secundum sufficit esse possibile ꝙ ex secundo adeatur hereditas. Item seruus substitutus pupillo est ei necessarius si seruus reperiatur tempore mortis patris pupilli boc dicit.

Si is qui soluendo. Illius serui institutio prevalet qui fraudandi creditoris causa institutus non reperitur b.d.

Potest quis. Potest quis facere testamentum sub conditione si infra certum tempus decesserit b.d.

Si is qui soluendo. Substitutus liber preferetur instituto seruo si per eius libertatem creditores fraudentur b.d.

Nemo. Pronomen hic hec hoc demonstratiuū est rei presentis ad oculus b.d.

Liber homo. Si liber homo adit vt seruus iussu alterius non valet aditio b.d.

Si quis ita. Potest relinqui portio hereditatis per respectum ad portionem alterius rei hoc dicit.

Titius. Duo coniuncti habent vnum semissem vnus disiunctus alium b.d.

Cum quis. Portio deficiens ei qui nemini erat coniunctus accrescit omnibus hoc dicit.

Si heres. Media tempora non nocent hoc dicit.

Titius. Institutus ex parte pure ex parte sub conditione si habet coheredem adeundo ex parte pure institutionis conditionalis est heres cōditione pendente sed ea existente in totum sine noua aditione 7 decedens interim nō transmittit b.d.

Si attilicinus. Qui adit hereditatem coheredis defuncti ex parte licet p priam suam institutionem omittit eius portio pro parte sibi accrescit si habet coheredem. alias insolidum hoc dicit.

Qui soluendo. Seruus primo loco institutus ab eo qui non est soluendo est heres necessarius hoc dicit.

Qui volebat. Verba enunciatiua etiā in actu odioso dispositionē inducūt b.d

In tempus. Potest quis instituī in tempus quo capere potest hoc dicit.

Quotiens. Dociatur institutio propter incertitudinem persone.

Heredes. Portio coniuncti deficiēs accrescit coniunctis. disiuncti omnibus b.d.

Eius seruum. Potest institui seruus eius qui post mortem testatoris nascet b.d.

Hereditas. Non videtur quis eum instituere quem legando grauauit b.d.

Si ita quis. Coniunctus re tm̄ et coniunctus verbis tm̄ ad portionem vacantem pariter admittuntur hoc dicit.

Si ita scriptum. Institutio pleniori prevalet hoc dicit.

Si quis sempronium Institutio non potest conferri in alterius voluntatem expressam sed velatam sic b.d.

Cornelius. Expressio eorum que tacite insunt nihil operatur si exprimantur ut insunt. secus si alio modo b.d.

Captatorias. Si quis bonis 7 blandis verbis meuū inductus eum heredem instituit valet institutio. secus si instituitur ad conditionem aliene voluntatis.

Ille autem. Nota q̄ sicut quis non

videtur astringi ad instituendum alium metu pene ita non potest astringi spe lucri.

Si quis solidum. Nota q̄ id qđ in lesionē vnius est introductū non debet in alterius fauorem redundare.

Sub conditione. Condicio adiecta in institutione nō videtur repetita in substitutione b.d.

Si ita. Vide que dicta sunt supra e. l. quotiens. §. Si duo.

Seruus. Donari potest marito donationem reuocante.

Asse toto. Agitur ex scriptura declarata non ex declarante b.d. vl̄ aliter. In vna scriptura videtur contineri id quod continetur in alia ad quam refertur b.d.

Qui non. Nota q̄ illud quod quis accipit actione iuris computat̄ in quartam iure exceptionis doli.

Lucio. Due partes intelliguntur duo de .xij. partibus totius hereditatis nisi ex aliquo adiuncto appareat testatorem aliud sensisse.

Quod si. Dictus est in l. ij. supra e. tī.

Clemens. §. Si ita relatiua quātitatis etiam inducunt conditionem que cum defecerit inanis videbitur substitutio vl̄ institutio

Si quis ita. Ex voluntate defuncti prius est locus successioni ab intestato q̄ ex testamento b.d.

Si non lex. Quando plures leges concurrunt ad vnum effectum si cessat vna remanet virtus alterius b.d.

Si seruo Seruus cui testator necessitate debet libertatem nō potest eiusdē cessarius heres fieri b.d.

Lucius. Si in qualibet parte alternatiue mens testatoris non verificatur disiuncta accipitur pro coniuncta b.d. & est singularis lex. & non habet nisi vnam propriam cordantiam.

Jam dubitari Seruus potest instituī sub conditione si voluerit nec eget exheredatione in conditionis defectum & per eum efficitur voluntarius & implendo conditionē videtur hereditatem adire b.d. Et dividitur in duas partes. primo dicit de institutionis substantia. secundo de acquisitione hereditatis. secunda ibi. Non ab re.

Ei qui. Qui semel est heres non potest esse heres hoc dicit.

Si socius. Hec lex ponit tres casus in quibus seruus cōmunis equiparatur proprio & glo. ponit casum.

Testamento Lex ista est singularis cum sua glo. & est determinatio plurium legum in hac materia. & hoc intendit. Sufficit mortis tempore quem fuisse seruum si ante conditionis euentum alias libertatem consequatur hoc dicit.

Imperatorem. Nemo potest principem litis causa vel calumniādi heredem vocare tos heredem instituere b.d.

Pacumenius Hec lex est singularis in iure nec alibi reperit. Falsa causa dicitat institutiones legata tamē firma permanere hoc dicit.

¶ **Rubrica. De vulgari et pupillari substitutione.**

dictū est supra de institutis in primo gradu modo sequit videre de illis qui sunt instituti in secundo gradu. verus quia hoc fit per substitutionem vulgarem et pupillarem. Ideo post precedentē ti. ponitur iste.

Heredes. Ista lex diuiditur principaliter in tres partes. prima ponit vnam diuisionem inter institutos ⁊ substitutos vsq; ibi. Heredis substitutio. Ibi secundum membrū substitutionis. ex qua subdiuisione apparet differentia inter substitutionem vulgarem ⁊ pupillarem vsq; ibi. Substituere. In tercia incipit tractare materiam substitutionis pupillaris.

¶ Substituere Hic iurisconsultus incipit tractare materiam pupillaris substitutionis. Et diuiditur iste §. in tres partes. primo dicit quando potest fieri substitutio pupillaris. secundo qui possunt substitui. tercio quis pōt substituere pupillariter. secunda ibi Et tam eum. tercia ibi. Substituere.

Horibus. In hac l. iurisconsultus tractat primo quo iure est introducta substitutio pupillaris ⁊ quibus ⁊ vsq; ad quod tempus ⁊ quis possit substituere pupillariter ⁊ qualiter ⁊ quando effectum habeat substitutio pupillaris vt patet per multos versiculos vsq; ad §. Interdum. vsq; ad quem prosequitur. In prima quatuor expediuntur permixtim vsq; ad §. Quisquis. Quintum a §. Quisquis vsq; ad §. Adeo. Sextum a §. Adeo. vsq; ad §. Interdum. Item ibi. Ita enim. ponitur nouus casus.

¶ Interdum Institutus cogit ad ire propter fideicōmissum datum in secundis tabulis. Item aditio facta iure restitutionis. confirmat tabulas pupillares. b. d. Diuidit in duas partes ⁊ quelibet pars habet duas lecturas. In prima parte tenet secundam lecturā. In secunda tenet primam. secunda ps incipit ibi. Ergo ⁊c.

¶ Pius autem. Si aliquis substituat filio exheredato debet pius sibi heredes scribere. alias substitutio viciat. Sed si substituat filio instituto ordo non attenditur. b. d. vsq; ad fi.

¶ Sed si quis Diuiditur in tres p. In prima fecit pius substitutionem pupillarem deinde instituit. In secunda fecit pius substitutionem vulgarem. deinde instituit et extitit conditio vulgaris. In tercia substituit eodem modo cum deficit conditio vulgaris ⁊ extitit conditio pupillaris. secunda ibi. Si ita. teria ibi. Sed etsi extiterit.

Cum filio Qui est heres defuncto per mediam personam alterius non admittitur ex substitutiōe facta p hec verba. Quisquis mihi heres erit. b. d.

Jam hoc iure Ista est mirum pulchra ⁊ notabilis lex ⁊ hoc dicit. Expressa vulgaris continet in se tacitam vulgarem ⁊ econuerso b. d. vsq; ad §. Duos.

¶ Quoduis Breuiloqua facta duobus impuberibus in vtraq; persona vulgarem ⁊ pupillarem continet b. d.

¶ Sed etsi alter Substitutio breuiloqua facta personis disparibus ad eū casum ponitur qui vtriq; conuenit b. d.

¶ Hoc itaq; casu Substitutio vulgaris seu pupillaris separatim pluribus facta ad vtrūq; casum ponitur licet sint persone disparis ⁊ vbi sunt verba clara non admittitur questio voluntatis b. d. vsq; ad finē fm opinionem glo.

Si in testamento. Substitutus p verba. si quis michi heres erit. ad substitutionem pro hereditaria portione vocatur ī qua computatur etiam id quod habet iure accrescendi b. d.

Si is qui ex bonis. Si filius naturalis substituatur pupillo in bonis testatoris non potest succedere vltra statutam portionem in bonis pupilli insolidum potest succedere b. d.

Verbis ciuilibus. Balde singularis est ⁊ multus subtilis. Compendiosa facta a pagano per verba directa non valet vltra tempora pubertatis. Ita qui non admittitur vt substitutus non admittitur vt coniunctus hoc dicit.

¶ Hec verba Qui est heres p̄me diam personam alterius non admittitur ad

substitutionem factam per hec verba. Quis quis mihi heres erit. b. d. Vel aliter. Qui est heres defuncto non ex eius iudicio non admittitur ad substitutionem factã per hec verba. Quisquis mihi heres erit. b. d. et est notabilis textus.

Si pater. Disiunctus in vnam dimidiã et plures coniuncti in aliam dimidiam pro hereditarijs portionibus ad substitutionem vocantur. b. d.

Sed si plures Spes substitutõis pupillaris ad heredem non transit b. d.

¶ Filio impuberi Substitut⁹ pupillariter non potest hereditatem pupillarẽ separare a paterna si est adita per pupillum Item nisi adeatur paterna non potest ex pupillari adire b. d. cum §. se. et est notabilis.

¶ Si ex asse Extraneus solus instítutus repudiando hereditatem paternã non potest agnoscere pupillarem b. d.

¶ Ad substitutos Substitutio pupillaris porrigitur ad omnia bona patris et filij nisi ex testamento militis aliter disponentis b. d.

¶ In arrogato Pater legittimus tm̃ potest substituere filio pupillariter solũ in bis que ab eo profecta sunt b. d.

¶ Nemo Si aliquis sibiipsi substitutus non valet si substitutio cõmodum afferat b. d.

Si is qui heres Capacitas vl̃ incapacitas substituti tempore mortis pupilli inspicitur b. d.

Si filius qui patri Existentia sui heredis operatur confirmationem tabularũ pupillarium ad commodum substituentis. b. d. Ista est solennissima lex. Et diuiditur in tres partes. Quia primo ponit dictum. secũdo respondet duabus obiectionibus cõtra dictum. tercio ponitur quedas illatio ex predictis. secunda ibi. Justinus. tertia ibi. Itaq; legata.

In pupillari Ista est bona lex et non eget summario.

Centurio In ista lege tractatur per bar. materia substitutionis compendiosissime et est famosa vtilis et pulchra lex. Et diuiditur in d. p. primo loquitur de filijs decedentibus infra pupillarem etatem. secundo de decedẽtibus postea. secũda ibi. Post eam autem. Et breuiter b. d. Substitutus cõpendiosa facta a milite infra tempora pubertatis trahitur ad omnia bona patris et filij cũ fructibus postea vero iure directo ad bona patris tantum ex priuilegio speciali b. d.

Si quis cum Si seruus legatus substituatur pupillo euanescit legatum in condítionis euentum b. d.

¶ Si suo Rupto testamento patrono rumpitur pupillare et paterno remanente remanet pupillare b. d.

Si seruus communis. Istud principium ponit tres casus faciles satis. ideo non summatur b. d.

Patris et filij Testamentum patris et filij quo ad quid habetur pro vno et quo ad quid pro diuersis b. d.

Ver. Sed etsi pater Vide pro nit quando habetur pro diuersis.

Si ita quis Substitutio pupillaris facta ad tempus post tempus videtur prohibita b. d.

Qui plures heredes Spes substitutionis breuiloqua ad heredem non transit et in dubio per nomina appellatiua facta interpretatur et ideo solum qui sunt heredes ex ea vocantur et pro hereditarijs portionibus b. d. cum l. se. et est optima lex.

Si pater impuberes In dubio extraneus post mortem omnium filiorũ substitutus videtur hoc dicit

Si pater filium Substitutio vulgaris non habet locum etiam instituto viuo testatore defuncto. b. d. Fm glosam. et est difficilis et subtilis textus.

Lex cornelia. Pulchra lex et bona ratio legis cornelie sicut testamentum patris confirmat ita et pupillare si post mortem testatoris vere vel ficte in pupillari etate decesserit pupillus. Secus si vere vel ficte

decesserit añ b.d.cū se.7 pcedit hoc ordīe primo ponit vnum dictum.secundo illationes secunda ibi.Quapropter. Item secūda subdiuiditur in quatuor partes. primo loquitur quando post mortem testatoris impubes decessit vere in ciuitate.secundo quando ficte. tertio quando ante mortem testatoris filius decessit vere 7 ficte.quarto quando añ mortem testatoris filius decessit ficte post mortem vere.secunda ibi.Sed si pater.tertia ibi Si vero viuo.quarta ibi.Quare etiam.

Quidam testamento. Ex presūpta voluntate defuncti cōiunctus prefertur substituto b.d.

In substitutione. Sufficit sel' quēs heredem extitisse nisi testator eum heredem esse tempore mortis requirat quod ex dictione.tunc presumatur b.d.vl' sic.rupto testamento paterno per querelam pro parte substitutio pupilli remanet in totum.7 tunc hec dictio.tunc.denotat tpis extremitatē b.d.

Qui cum plures. Ex psumpta voluntate defuncti plures coniuncti vocantur in viriles respectu vnius disiuncti.sed inter se hereditarias b.d.7 est singularis casus.

Si mater. Mater potest īstituere filiū in tēpore pubertatis 7 ei substituere vulgari ter b.d.7 ista est difficilis lex tam in principio q̄ in fine.

¶ **Si filius.** Iste est subtilis ℭ Si institutus est heres euanescit substitutio vulgaris prima 7 omnis posterior b.d.

Ex duobus. Supremus seu vltimus est quem nemo sequitur b.d.

¶ **Filium.** Ad substitutionē impuberi factā per hec verba. qsquis mihi heres erit ille qui non est heres directo 7 īmediate defuncto admittitur b.d.

¶ **Etiam si contra.** Rupto testamento per contra tabulas nō rumpitur substitutio pupillaris nec legata a substituto b.d

Et si contra. Ista lex reputatur difficilis 7 habet tres partes. prima pars durat vsq̄ ad ℭ. Sic 7 crescere. secunda vsq̄ ad ℭ. His consequens. tertia vsq̄ ad finē legis.

¶ **His consequens.** Allegat ad hoc q̄ operat̄ ꝓpositum in ꝓposito idem operatur appositum in apposito.

Potest. Hec lex continuatur cū l.px.

Qui plures. Potest quis omnib' liberis substituere vel parti eorum vl' nulli eorum 7 ad totum tempus pupillaris etatis vel ad partem eius b.d.

¶ **Etsi a patre.** Aditione facta a coacto extrebelliano confirmantur tabule pupillares b.d. Et habet tres lecturas.

Cum ex filio. Filio impuberi emancipato nō potest pupillariter substitui.sed potest eius institutio omitti 7 per fidei cōmissus in tpe pubertatis relinqui q̄ō importabit tandem quātum substitutio pupillaris b.d.

¶ **Filio.** Expressum facit cessare tacitū in quo expressa vulgaris non continet tacitam pupillarem 7 econtra ꝓpter expressam prouisionem b.d.

¶ **Quidam.** Jus accrescendi transit ad filium ad quem transit portio iure substitutionis b.d.

Causa cognita. Substitutus impuberi qui se postea dedit ad arrogandum habet vules actiones si postea arrogatus decedat b.d.

Coheredi. Ista est bona lex. Substitutus ei qui est substitutus coheredi suo vtroq̄ defuncto vocat̄ in vtriusq̄ portionē b.d

¶ **Cum filie.** Iste ℭ ponit sex notables casus vt patet in littera.

Ser. Quod si heredem Dic ponitur secundus casus huius.ℭ.

¶ **Qui discretas.** Substitutio breuiloqua vocat prius in īstitutione coniūctos postea disiunctos b.d.7 est valde notabilis casus.

¶ **Qui patrem.** Substitutio breui loqua non refertur ad eos quibus est specialiter substitutum b.d.

¶ **Coheres** Legata in secundis tabulis relicta contribuunt̄ cū relictis ab eodem substituto in substitutōe sua nō cū relictis ab alio īstituto b.d.7 tractat materiā attributōi

¶ Non videri. Hic est valde notabilis. ℭ. et legitur duobus modis et vterq; ẽ pulcher casus scõm primam lecturam. b. d. Substitutus in ptem admittitur in totũ si nõ reperiatur alius. b. d. scõm aliam lecturam hoc intendit. substitutio facta filio si impubes decessit valet licet institutio non pcedat q; p̃ cedere fingitur. b. d.

Qui duos. Si duo impuberes simul decesserũt substitut⁹ succedit vtriq; eorũ ex pupillari directa alias vltimo tantum in cui⁹ hereditate repperit hereditatem primi tanq; bona aliunde quesita. b. d.

Ex facto. Substitutio exemplaris expirat impedimento cessante vel liberis post ea susceptis. b. d. Dividitur principaliter in quatuor partes. primo ponitur thema ⁊ questio. secundo ponuntur quedam preambula ad determinationem questionis. tercio ponitur questõis determinatio. quarto determinat nouam questionem dependentem ex p̃missis. secunda ibi. Beneficia. tercia ibi. Igitur etiam. quarta ibi. Nec interest. vsq; ad ℭ. Item quero. Secunda pars principalis subdividitur in quatuor. primo premittit vnũ ad sui excusationem. secundo dicit talem substitutionem euanescere impedimento cessante quod probatur ex verbis rescripti. tercio illud probat per similitudinem impuberis. quarto per similitudinem furiosi. quinto probat hoc per reductionem ad absurdũ quarta ibi. Nam et si furioso. quinta ibi. Etenim iniquum.

¶ Item quero. Species tempis derogat generi temporis. b. d.

¶ Lucius. Rupta institutione testamentum potest incipere a substitutione vulgari. b. d.

¶ Julianus. Qui semel est beres licet ei vt indigno auferatur hereditas vt ipso iure desinat esse beres admittitur ad substitutionem factam per hec verba. Quisq; mihi beres erit. b. d. vsq; ad fi.

Ex pupillari. Principale per accessorium non confirmatur b. d.

Lucius ticius. Substitutio breuilo-

qua facta personis imparibus continet vulgarem tantum. si paribus personis continet pupillarem et matrem excludit b. d. vsq; ad ℭ. Paulus. Ista lex est facilis in tex.

¶ Paulus respondit. Spes substitutionis reciproce ad heredes non transit. b. d.

Paterfamilias. Notabilis et pulchra lex est et b. d. Pupillaris expressa que non continet tacitam vulgarem trahitur ad omnia bona patris et filij hoc intendit scõm dinum. Vel aliter hec conditio. Si mihi heres non erit. videtur existere si aliquis est heres heredis ex dispositione defuncti. b. d. et istud est notabilius summarium.

Qui habebat. Spes substitutionis pupillaris non transit ad heredem pupillarem substituti. b. d. et est difficilis et subtilis iudicio meo.

Seruum communem. Difficilis est hec tota lex et b. d. Aditio hereditatis extinguit spem substitutionis vulgaris in portionem adeuntis tantum. b. d. illud principium.

¶ Ticius heres. Multum est difficilis ⁊ b. d. Quotienscunq; substitutio est plenior quam institutio prevalet substitutio hoc intendit. Quatuor partes habet. primo ponitur thema et questio. secundo rationes ad questionem ponendo quatuor casus. tercio reassumit questionem et eam determinat. quarto ponit vnam questionem et eã solvit. secunda ibi. Et quidem. tercia ibi. Secundo hoc. quarta ibi. Quid ergo.

¶ Rubrica de conditionibus institutionum.

Dictum est. ff. de institutionibus tam in primo gradu quam in secundo. verum quia conditiones apponuntur ideo hic ponitur de conditionibus institutionum.

Sub impossibili. Hec lex hẽt duas lecturas que consistunt super verbis illis. Alio modo. vt d. glo. ⁊ vtraq; est vera.

Si in testamento. Conditio. si merit. Verificatur in proprietatem totius vel

partis nisi defuncti contraria voluntas appareat b.d.

Sed si duo. Dna pluralitas gemlat plures singularitates hoc dicit.

Si ita beres. Conditio potestatiua habetur pro impleta si stat per eum in cuius persona debet impleri b.d.7 habet hec lex vnam bonam glosam.

¶ Idem iulianus Iste §. tractat d muciana cautione.

Si heredi Ad veritatem copulatiue requiritur vtrāq; partem esse veram. sed ad veritatem disiunctiue sufficit alteram partes esse veram hoc dicit.

Si quis ita. Impossibilitas de institutione reycitur b.d.

Que sub conditione Conditio iurisiurandi heredi vel legatario vel fideicō missario vel mortis causa donatazio apposita remittitur siue sola siue cōiunctim siue disiunctim cū alia fuerit apposita hoc d.vsq; ad. §. Quotiens..

¶ Quotiens. Licet iusiurandi remittatur tamen dandum vel faciendum est qđ sub illo iuramento p̄cipiebatur. Item cō ditio potestatiua vel modus habetur pro impleto si non stat per eum qui debet implere sed per casum hoc d.

¶ De hoc ireiuran. Quod a iure remittitur non est necesse remitti a iudice. Item tacita conditio non impedit transmissionem hoc dicit.

Institutio talis. Dna scriptura videtur cōtinere illud quod continetur in alia ad quā illa refertur b.d. Et habuistis simile i l. Asse toto supra de bere.insti.

¶ Si quis ita. Implementum conditionis non inducit additionem vel legati irreuocabilem acquisitionem hoc dicit.

Filius. Conditio turpis adiecta in institutione filij viciat testamentum. Item non dicimur posse qđ honeste non possumus b.d.

Si ticius. Impossibilitas rōe perplexitatis viciat b.d.

Cum seruus. Condictio adiecta in institutione videtur in legato repetita b.d.

Mulier. Conditio de non petendo in vltimis voluntatibus per acceptilationē impletur. Item si alio modo de iure peti nō potest hoc dicit.

¶ Si quis hereditarium

Si conditio non potest impleri de iure sufficit qđ impleatur de facto b.d.

¶ Si quis te heredem.

Substitutio proprie est institutio 7 non improprie ad hoc alle. §. Iste.

Quidam in suo. Conditio que cōtinet in humanitatē respuitur.7 ex sermonib⁹ incongruis p̄sumitur quis non sane mentis nisi probetur contrariū.b.d.

Si filius Filio instituto sub conditione que non potest impleri vltimo vite spiritu decedente anteq; impleat cōditionē facit locū substituto vel venientibus ab intestato ipso viuo. secus in ea conditione que potest impleri vltimo vite spiritu quia tūc ipso mortuo admittitur hoc dicit. Et diuidit in quinq; ptes primo ponit thema 7 questionē. secundo questionem auget ponendo dubiū bimēbre. tercio respondet primo dubio 7 illud probat p̄ simile. quarto respondet secundo dubio. quinto ponit vnum casum similem prime questioni. secunda ibi. Cum non sufficit. tercia ibi. Nam superior. quarta ibi. Altera vero. quinta ibi. Quēadmodum. Et ista lex est valde difficilis.

¶ Rubrica. De iure deliberandi.

¶ Explicunt casus breues libri. xxviij. digestorum

¶ Incipiunt casus breues libri. xxix. digestorum.

¶ Rubrica. De testamento militis.

Similes. Id quod ex nostra volũtate dependet intelligimur facere omni modo quo melius possumus.b.d.

Ex militari. Sermo debet intelligi fm conditionem persone ad quam refertur.b.d.

¶ Cum miles. Fauore militis vel fauore libertatis 7 institutionis fideicõmissaria substitutio trahitur ad directam.b.d.

¶ Si quis. Priuilegium militis non tollit delictum scribentis.b.d

Hicius. Qualitas adiuncta verbo vl participio debet intelligi fm tps verbi vel p ticipij.b.d.

Si filiusfa. Ista lex ponit duos casus per pulcherrimã rationẽ 7 vnus casus est quando postumus natus est militi eo existente in militia.secundo qñ natus post militiã.

Eius militis. .ℓ.militia. Facilius tollitur quod valet iure speciali ꝙ illud qõ valet de iure cõmuni.b.d.

Ex eo tempore. Non a tempe electionis.sed a tempore quo scriptus est in matricula militum incipit quis vti priuilegio militari.b.d.

Filiusfa. Habetur pro facto quod ꝺ proximo est fiendum.b.d.

¶ Rubrica. De acquirenda vel amittenda hereditate.

Qui totam. Per additionem partis totum potest acquiri siue simul siue disiunctis partibus hereditas deferatur.b.d.cus l.sequitur. Diuide. primo loquitur quando hereditas p partes fuit delata pluribus.sed per repudiationem deuentum est ad vnũ 7 hoc fm glo. secundo quando hereditas p partes fuit delata vni.secunda pars in.l.secũda.vel aliter 7 melius. prima loquitur quando hereditas tota fuit delata vni sine distinctione partiũ. ecunda quando vni per distinctionẽ partiũ Et ista est secunda lectura glose in. l. prima que est verior 7 magis applaudit littere.

Qui in aliena. Hereditatẽ quãcũq; mõ delate filius adeũdam nõ obligat patrem nisi precedat iussus sed in bonor possessione sufficit si ratihabitio sequatur.b.d.

¶ Et si non adierit. Ex diuturnitate temporis presumuntur omnia solenniter acta.b.d.

¶ Si is qui. Qui iussu alterius adire presumitur solũ iubenti velle acquirere si iussum credit valere. secus si sciat inualidũ vel sine iussu adit.b.d.

¶ Interdum Si filius in potestate est alicui heres necessarius prem necessariũ heredẽ facit.secus si voluntarius heres fuerit

¶ Celsus. Protestatio precedens actiui sequenti contraria facit vt subsequens actus nihil operetur.b.d.fm di.

Si quis filiumfamilias. Vulgaris substitutio expirat si per institutus hereditas alteri acquiratur.b.d.

¶ Si filiusfa. Suus hereditatẽ patris non aditam transmittit cum beneficio abstinendi.b.d.

¶ In omni. Hereditatem agnitam p defunctũ nõ potest heres eius repudiare.

Nota. Qui non potest se obligare nõ potest adire.b.d. Et ista lex habet in modo legendi aliquã varietatem tamẽ omes lectre tendunt ad idem. Scõm primã. primo ponit vnum dictum.secũdo aliud simile.tercio modo potest legi melius. primo ponit vnam regulam generales.secundo infert ad speciẽ 7 sic positum est summarium.

Pupillus. Pupillus potest cum tutoris autoritate adire.b.d.

Ei qui se. Suus qui se nõ immiscuit põt se abstinere bñficio edicti prętoris sine aditione iudicis.b.d.

Is qui heres. Illa hereditas repudiatione amittitur que potest adiri.secus si tunc adiri non poterat.b.d.

¶ Si quis. Qui nõ potest adire propter dubitationem vel conditionis pendentiam non potest repudiare.b.d.

Js qui putat. Error eius qui dubitat an sit necessarius vt non impedit repudiationē 7 additionem.b.d.

Alecis. Qui dubitat de viribus testamenti nō pōt adire. Item dictum alterius non impedit eum qui certus est.b.d.

¶ Beres institutus. Repudiatione vnius ītis non videtur repudiatū aliud nisi repudiatū exp̄sse sine alia repudiatione tacite iuris nō exp̄esse repudiari nō pōt.b.d

Js potest. Qui habet ius adeundi p̄cipaliter 7 p se nō impeditū ad sui vtilitatem is repudiare potest alter nō. b.d.tex.cū gl.

Pro berede. In p̄cedentibus 7 specialiter in l. Js pōt 7 l. se. dixit iurisconsultus de iure sub ptāte adeūdi.b.d. de ipo aditōis actu 7 sic summat. Qui facit aliquid tanquā beres oneribus hereditarijs obligat. secus alio modo faciat qō apparere pōt vel ex p testatione vel ex facti qualitate.b.d.vsq; ad ¶. Si quid tamen.

¶ Si quid tamen. In bīs que nō transeūt ad heredes extraneos nomē heredis intelligit de filio 7 ideo si illū actū facit vt beres oneribus hereditarijs nō obligat b d. Fm intellectū quē habuit hic iurisconsultus licet glo. aliter intelligat.

¶ Papinianus. Sūmariū pōit iurisconsultus in fine. ¶. Tunc itaq;.

¶ Si sepulchū. Qui agit actione psonali cōpetenti ad vindictam licet pro re hereditaria īmiscere se non videtur

Si quis extraneus. Animus de linquēdi cōtrarius est animo adeundi.b.d.

¶ Interdum. Si quasi beres res nō hereditarias nō attingat adire videtur 7 ita demū acquirere si fuerit delata.b.d.

¶ Si quis partē. Error in quota nō īpedit additionē nec ignorātia additōis.

Si is ad quem. Error īcausa acquisitionis īpedit additionē.b.d.7 est mgra. lex.

Fuit questionis. Qui pecuniā vel .pmissionē dat vt repudiet nō videt adire.b. d. alias si hereditatē adeat videt p berede gerere.

Si quis mibi bona. Seruus bona fide possessus si adeat iussu possessoris ei nō acquirit.b.d.

¶ Seruus. Seru⁹ vniuersitatis iussu rectoris 7 seruus fisci iussu p̄curatoris adibūt hereditatē 7 seruus pene ē īcapax.

¶ Jussum eius. Jussus debet p̄cedere autoritas sequi.b.d.primo recitat vnū dictum antiquo⁹. secūdo circa illud format plures questiones. secunda ibi. Sed vtrum. vsq; ad fi.

¶ Sed vtrum. Jussus debet specialiter interponi respectu hereditatis licet p iubentē dubitet de causa acquisitiōis.

¶ Sed quid si mandauit. Jussus intelligit q̄cunq; modo 7 p quecūq; verba voluntatē patris appareat p̄cessisse.

¶ Si coram. Pater potest iussum limitare vel in numero vel in quota quam limitationē non licet egredi si per eam cōditio fieret deterior. secus si melior.b.d.

¶ Sed si mandauit. Jussus respectu paterne hereditatis nō porrigitur ad pupillos. sec⁹ si simpliciter iussit respectu testamenti.b.d.

¶ Sed si postea. Nuda p̄nia iubentis reuocatur iussus. Item mutatione status eius cui iubetur.b.d.

Si ego. Qui vult portionē sibi delatas per alium vult sua.b.d.

Arisco. Rationes defuncti pīt peti vt videatur causa deliberatiōis 7 ex hoc nō videtur adiri.b.d.cum l.se.

Cum quidam. Impeditus libere p pter absentiā restituitur ad adeundū.b.d.

¶ Quod dicitur. Primo ponit regulam antiq; bimēbrem. secūdo examinatur primū mēbr⁹ tercio secūdū mēbr⁹. secunda ibi. Et nō solū. tercia ibi. Et si ipe. Et hoc di. Denter qui pariturus est postumū qui a lijs antefertur impedit sequētes adire sine sit plenus sine putetur. secus si vere est vacuus 7 sit opinio adeuntis 7 cōis.b.d.

Ser. Et non solum Hec secūda pars subdiuiditur. primo dicit regulā habere locū sive ex testamēto sive ab intestato.

succedat secūdo siue venter pariturus sit siue nō dū tñ alys pferat. tercio siue succedatur de iure ciuili siue de iure ptorio. quarto cōcludit ad pdicta ponendo rationē. quinto exponit verbū. putatur. secūda ibi. Et in eo. tercia ibi. Idēq; quarta ibi. Siue ergo. quinta ibi. Quod dicit si putetur.

Ser. Quod si ipse. Jurisconsultus hic exponit scōm membz regle 7 hec ps subdiuidit in tres ptes. primo dicit q; scire dicit ille qui scit iustis rationibz motus vt puta fm opinionē multoz. scōo dicit q; opinio que nō concordat cū veritate nō sufficit tercio dicit q; qñ aliquis certus est per sensū xpianū sequēs opinio nō curatur. scōa ibi. Quid ergo. tercia ibi. Sed 7 si ipla.

¶ Suum heredem. Lex semp certa est de eo qđ est ideo incertitudo bois nō viciat additionē que a lege inducit. b. d.

¶ Scientia autem. Adeuntis scientia inspicitur nō patris vel dñi inbētis.

¶ Si certus Qui est certus per sensum suum non reddit dubius per litem. b. d.

Heredi. Portio deficiens accrescit etiam ignoranti eam esse defectā. b. d.

Heres. Ignorantia mortis vel existentie additionis 7 dubietas an testator fuerit sui iuris impedit additionē nisi in omnē ptem dubietatis testamentū valiturū esset. b. d.

Sed etsi de sua Error in cōditione pſone adeuntis additionē non impedit quia p hoc de causa acquisitionis nō dubitat. b. d.

Sed etsi cum esset. Jnstitutus pre si putat se institutū sub cōditione 7 ea purificata nō impeditur adire. b. d.

Si quis heres. Ei qui adiuit ptem aliam. ibi delata accrescit inuito. b. d.

¶ Si exclusus. Acquisitione partis nō acquiritur alia eo iure quo deficit nec debet acquiri per alium nisi noua aditio interueniat. b. d.

Si duo. Qui vult vnam ptem videt velle alteram sibi accrescentem. b. d.

Quesitum est. Qui repudiat paternam potest adire pupillarē hereditatem si habet coheredem. alias secus. b. d.

Filius. Existentia sui heredis cōfirmat tabulas pupillares ad cōmodum filij abstinentis. b. d. 7 nota eam.

Julianus. Existentia sui heredis cōfirmat tabulas pupillares ad cōmodum filij cui facta est substitutio. b. d. primo ponit dictum iuliani qđ cōtinet regulam 7 exceptionem. secundo ponitur reprehensionem marcelli circa exceptionē. tercio cōsilium marcelli. opinio iuliani esset vera. quarta declaratio reprehensionis. scōa ibi. Que sñia. tercia ibi. Alioquin. quarta ibi. Sed quid in fine.

¶ Si in societate. Qui pfecturis inchoatis ī vita patris videtur se imiscere. secus si nouа inchoaretur. b. d

Si seruum. Qui mūmittit seruū paternū videtur se imiscere. secus si seruū castrenſ peculij. b. d. cū ¶. ſe.

Heres. Per seruū hereditariū nō pōt queri aliquid quod sit hereditatis. b. d.

Quotiens. Gesta per pupillū bona fide habentur rata eo p restitutionē abstento hoc dicit.

Aditio. Aditio hereditatis nō est opus ideo requiritur iussus dñi. b. d. Glo. diuidit dicens. quia primo ponit dictū qđ probatur tribus rationibus. vel fm dinū primo ponit regula. secūdo tres illationes ex regula. tercio respondet cuidam obiectioni que posset fieri in cōtrariū. secunda ibi. Et ideo. tercia ibi. Et quidem.

Cum falsum. Questio falsi nō impedit additionem eius qui suo facto est certus de viribus testamēti. b. d.

Qui seruum. Jussus renocat furore superueniente. b. d.

Si quis alicui Furor superueniēs nō renocat ea que sunt perfecta vigore mandati sed impedit perficienda. b. d.

Pupillum. Tutor qui nō gerit sed gerere potest pōt autorari. b. d.

Si per epistolam Morte tutoris renocatur mandatū factū ab eo. b. d.

Cum qui. Si dubitatur de viribus

testamenti nō potest adiri hereditas.b.d.

¶ Filiussa. Iste.C.legitur duobus modis primo vt sit.C.ibi.Filius acceptis 7c. secūdo vt nō sit ibi.C.Scōs primā b.d.Etiā in mandatis habet locum sensus a cōtrario. b.d.Scōm aliam.b.d.Non valet adītio si non est seruata forma iussus heredis.b.d.

¶ Sed etsi quis. Hereditat aditio non recipit cōditionē.b.d.

Cum heres. Si pater est furiosus si lius potest adire7 sibi querere sine iussu.b.d 7 est singularis casus.b.d.

¶ Qui ex parte. Non expectat cōditio cuius euentus nihil opatur. b.d.

Qui ex duabus Etiam heredi he redis pro parte acquiritur portio in conditio nis euentum.b.d.

¶ Qui semel. Portio deficiens ac crescit heredi inuito.b.d

Heres. Hereditatis aditio retro tra hitur ad tempus mortis.b.d.

Cum hereditate Propter vnū ab stinentē potest alius qui adierat a toto rece dere nisi creditores eum pro parte abstinen tis voluerint molestare. Ides in herede eius b.d.7 est valde singularis lex.

Necessarijs. Suus habet a pretore beneficium abstinendi si se solenniter nō īmi scuit tunc secus.nisi restituatur vt minor.ne cessarius vero heres nullo modo se abstine re potest hoc dicit.

Ex parte. Seruus licet habet cohere dem extraneū pro sua parte est necessarius nisi fuerit sub conditione institutus.b.d.

Qui patri. Jus accrescendi transit ad heredem 7 si est vnicum cum pupillari substi tutione trahitur ab ea vt habeat locum post aditam hereditatem 7 trahitur ad bona īpu beris.b.d.7 est l.valde singularis nec est ali bi.Deinde primo ponit dictum. secūdo de clarat illud habere locum in herede heredis secunda ibi.Quod sic.

Filium. Institutus si adit ab ītestato videtur repudiare ex testamento 7 facit lo cum substitutioni.b.d.

Si minor. Portio abstinentis se per restitutionē nō accrescit coheredi inuito.

Antistius. Qui implet conditionē nō videtur adire nisi expresse hoc animo fecerit

¶ Si seruus. Si dñium serui mutat nouus iussus requiritur.b.d.

¶ In libro. Furioso non acquirit voluntate sua sed voluntate legis vel alteri cum iussu curatoris.b.d.

Seruus. Seruꝰ plurium potest par tem vni acquirere 7 partem sibi si fuerit ma numissus.b.d.

Si seruus. Seruus plurium potest omnibus necessarius existere heres.b.d.

Seruus cois. Ex coniūctione lega li in hereditate locus est iuri accrescēdi. b. d.7 est notabilis lex.

Cum seruus. Seruus plurium pōt sepatim adire per sepationem que a lege in ducitur licet nō a testante.b.d.

Quādiu. Sequentes in gradu non admittuntur nisi primis exclusis ideo primis statuitur tempus ad adeundum vltra qō nō audiuntur.b.d.

In plurium. Sine succedatur de iure ciuili sine de iure pretorio scripti prece dunt legittimos etiam si conditio sit adiecta 7 interim non potest quis repudiare nisi cōa iudice.b.d.

Si seruum. Seruum alienū ab ho stibus redemptum potest quis necessarium sibi heredem facere sed dño primo extima tio debetur.b.d.

¶ Si quis hac lege. Potest quis pro parte temporis esse heres necessarius p parte voluntarius.b.d.

¶ Pretor ait Qui amouet aliquid de hereditate antecq̄ abstineat mala fide p dit beneficium abstinendi.secus si post abste sionem.b.d.usq̄ ad finem.

Si quis heres Finita causa dilatio nis finitur dilatio.b.d.7 est bona lex.

Si quis non quasi. Qui quis facit quasi filius non vt heres nō inducit īmixtionē

Qui putat. Cõditio vandi implet si datur plus. secus si minus. b. d.

¶ Qui bona fide. Liber putans se seruũ iussu alterius adeundo nõ obligat. secus si sua sponte. b. d. cũ ℓ. se. De eo.

Ex semisse. Qui adiuit ex pte minori cum defertur hereditas pro maiori nõ obligatur si huius erat propositi. b. d.

Si tu ex parte Quocũq; iure adeat quis portio alia que potest acquiri sine noua aditione acquiritur. Item qui ex institutõne repudiat partẽ pot in alia pte ex substitutione succedere 7 repudiatã ptes iure accrescendi habebit. b. d. 7 est fortis lex. Dimidiũ. primo ponitur vna questio qñ quis adiuit ex substitutione 7 postea extat cõditio institutionis 7 ad istam rñdet. secũdo qñ primo repudiauit ex institutione 7 postea vult adire ex substitutione 7 ad istã nõ rñdet. tercio rñdet cuidam questioni p quã apparet solutio pcedentis. secũda ibi. Itẽ si tu. tercia ibi. Respondi non dubito.

Illud dubitari. Qui vult consequens vult antecedens. b. d. vel sic Ad positionẽ cõsequẽtis sequitur positio añcedẽtis.

Suo fratres Suus rerum cõmuniũ aditionẽ hereditatis socij nõ inducit nisi quis vltra fecerit ℓ ex necessitate cõmunionis facere teneat. b. d. 7 nota istã legẽ in casu suo.

Placet. Que nobis acquirunt per eos qui sunt in potestate nostra non resident momento penes eos. b. d.

Si solus In bis que acquirere potest quis per se aditione partis totum querit. sec' in bis que quis potest acquirere per alium. b. d. 7 est magistralis multum 7 glosat multum istum titulum.

Hotiens. Jus substitutionis nõ transmittitur ad heredes. b. d.

Si seruus Seruus non capax in totũ vel in partem si instituitur cõtemplatione sui serui tempus adite hereditatis inspicit.

Si totam Portio accrescit portioni non persone ideo qui perdit portionem perdit ius accrescendi licet nomen heredis remanet 7 est bona lex.

Ventre. Ex testamento nõ potest esse heres qui de viribus dubitat nisi sit suus 7 in se verũ sit testamentũ valere alias nõ 7 qui in omnẽ euentum futurũ se heredem cognoscit interim decedens transmittit. b. d. Primo ponit vnum dictum. secundo ostendit quõ in pdictis differt suus ab emancipato vel extraneo. tercio oñdit ex predictis insurgere vnũ inconueniens. quarto contra id inconueniens dat remedium. secũda ibi. Sed si vacuo. tercia ibi. Ergo si venter. quarta ibi. Et ideo.

Si metus. Aditio facta metu rescinditur. b. d.

Pantbonius. Impeditus adire propter iustam absentiam si decedat interim ius petendi restitutionẽ ad adeundum suo heredi relinquit. b. d. notabil. ter multum. primo ponitur cõstitutio principis cõtinẽs aliud contra ius cõmune. secundo ponitur dictum meciani continens ius cõmune. secunda ibi. Decianus.

¶ Rei per duellionis Eius qui est suspectus de crimine maiestatis interim potest adiri hereditas. b. d.

¶ Pro herede. Vltimam voluntatem condendo potest quis hereditates adire. b. d.

Cum bonis Ille actus qui inexpertineo inducit aditionem in suo inducit immixtionem. b. d. 7 signa banc regulam.

Pupillus. Minor restituto restituuntur actiones confuse. b. d. vel aliter. Minoris restitutio vel pupilli prodest fideiussori eius. b. d.

Gerit. Hereditas animo aditur licet nihil hereditarium attingatur. b. d. Dimidium in tres partes. primo ponit dictum. secundo illud probat per exemplũ de re nõ hereditaria in qua defunct' ius habebat. tercio per exemplum de re nõ hereditaria in qua nullum ius habebat. secũda ibi. Unde et si vnum. tercia ibi. Idemq; est.

Si pupillus. Restitutio pupilli prodest fideiussoribus eius. b. d.

Paulus. Alias incipit per. pro curatorem. Hereditas non potest adiri per

curatorem ꝛ mutatione persone desinit pe culium esse castrense.b.d.

Si is qui bonis Abstēsio facta ma la fide non prodest quod presumitur nisi om nia bona patris euenerit vel pinterposītā p sonam mercatus fuerit.b.d.fm verum intel lectum ꝛ est notabilis lex.

Filiussa. Non valet aditio facta iussu patris a nepote qui est in potestate ani.b.d.

Pater filio. In mandante requirit certitudo cause.b.d.

Nutus. Jussus potest fieri nutu et litteris aditio.b.d.

Qui superstitis. Non nocet nobis repudiatio facta de bonis viuentis.b.d.

Qui se pupillum. Error adeūtis in etate propria adītionem non impedit. b.d

Clodius. Qui adit ex posteriori testa mento inualido per iuris errorem videtur ex primo repudiare scōm papi.sed pau. cōtra.

Que neptis. Post restitutionem co heredum alius remanēs heres vniuersis one ribus tenetur.b.d.

Aristo. In eum qui post abstentio nem vnius omnia bona vendicat vsq; acti ones integre.b.d.

¶ Rubrica Quemadmo dum testamēta aperian tur inspiciantur et descri bantur.

Omnibus. Primo ponit mentē edicti. secundo rationem.tercio incipit exponere. secunda ibi. Ratio.tercia ibi. Si quis.

¶ Si quis neget. Onus ex testib' necessarijs asscriptis in testamento contra dicens fidem instrumenti facit vacillare.

¶ Testamentum. Omnis scriptu ra que prima facie continet vltimam volun tatem pertinet ad hoc edictum.b.d.

¶ Si dubitetur. Si dubitatur de vita testatoris testamentum non aperiatur nisi causa cognita.b.d.

¶ Hiem autem. Inspectio et de scriptio tabularum fit sine die et consule.

¶ Utrum. Ex causa datur tempus ad exhibendum tabulas.b.d.

¶ Si quis. Hoc edictum compe tit contra confitentem contra negantem in terdictum et hereditatis vendicatio cōpetit

Cum ab inicio. Primo loquitur qñ omnes testes sunt presentes. secundo quan do quidam presentes quidam absentes. ter cio quando omnes absentes. secunda ibi in lege. Sed si maior.tercia in.l. Sed si quis. ¶ Et si forte. Et in.his legibus tractatur quale debet esse officium iudicis in aperiendo ta bulas postquam iam liquet q̄ aperiri debēt et hoc sit pro summario.

Pupillares. Tabule pupillares nō aperientur viuo pupillo nisi ex causa.hoc d. cum.l.se.

¶ Si sui natura. Quod natura facit non eget ministerio iudicis.b.d.

¶ Rubrica si quis omissa causa testamenti.

Pretor. Primo ponit mentem edicti. secundo incipit exponere.scōa ibi. et parui. Et breuiter hoc intendit.Qui possidet ab in testato tenetur legatarijs ac si adisset ex te stamento si hoc poterat.b.d.

¶ Et parui. Qui potest esse heres per se vel per alium si omittit ex testamento et habet ab intestato hoc edicto tenetur.

¶ Si proponatur. Si idem est si bi substitutus potest ex institutione omittere ex presumpta voluntate defuncti.b.d.

¶ Pretermittere. Premittere est in extraneo repudiare.in suo abstinere. in in stituto sub conditione potestatiua conditio nem non implere.b.d.

¶ Non querimus Qui omittit ex testamento tenet hoc edicto si possidet p herede ab intestato vel pro possessione vel dolo desijt possidere vel possessionem acq rer.b.d.vsq; ad. ¶.fi.

¶ Si quis per fraudem.

Qui omittit hereditatem vt vadat ad legitti mū tenet legatarys si pecuniā receperit pos sessore prius excusso.b.d.cū l.se.

Si pecuniam. Si institutus omittit pter pecuniā 7 substitutus ab intestato adit quilibet ptrys tenet legatarys actionib⁹ qui bus poterit insolidū cōueniri.b.d.

Si quis pecuniam Si institu tus omittit in fraudē vt vadat ad aliū pecuīa nō accepta possidēs solus tenet si pecuīa ac cepta tenetur vtrīq.b.d.

¶ Quanquam Quicūq; curat vt omittat ex testamēto hac actione tenet.

¶ Si quis. Debitor hereditatis te netur quasi possidens nō quasi dolo desinēs possidere.b.d.

Excusatus Si aliquis est granatus in legittima habet iustam causam omittēdi.

Quia autem. Non videt pmissum īstituto vt adeat ab intestato ex eo q aliqua fideicōmissa sunt ab ītestato relicta 7 si fece rit incidit in edictū vt tñ prius relicta in testa mēto soluant.sed si testator hoc exp̄sse pmi serit non incidit in edictū 7 oīa legata cōtri buunt.b.d.primo ponit questionē.secundo rñdet ad illam ponēdo dictū iuliani.tercio dictū iuliani declarat 7 ex eo colligit vnum notabile.quarto formar vnā questionē nouā 7 rñdet ad illam.secūda ibi.Et iulianus.ter cia ibi.Ordo.quarta ibi.Q; deinde.

¶ Non simpliciter Qui omittit dolo tenet hoc edicto si possidet.secus si ex iusta causa.b.d.

¶ Si patronus Licet patronus iu stam causam haberet omittendi tenet ex hoc edicto si ptcipauerit fraudē cū herede omit tente.b.d.

¶ Hoc edictum. Qui omittit otra tabulas 7 adit ab intestato tenet hoc edicto.

¶ Si libertas. Relicta cōseruant ex hoc edicto cum sua causa scz vt cōditiona lia debeant cōditione impleta.b.d.

Quidā titiū. Qui potest adire here ditatē si omittit bñficio huius edicti nō vtit

Si quis sub conditione. Pro eo q in vi cōditionis relinquit nō cōpe tit actio ideo nō cōseruatur hoc edicto.b.d.

Si non solus. Si plures possident ab intestato vno omittēte qlibet tenet in vi rilem si pecunia accepta est quilibet tenetur insolidum.b.d.

¶ Cum substitutis. Ei qui adeū do potest ose q hereditatē si omittit hoc edi cto non subuenitur.b.d.

¶ Si duo. Si institutus 7 substitut omittūt ex testamēto si institutus solus possi det tenetur ad oīa 7 si substitutus dolo re pudianit si substitutus solus possidet tenetur ad oīa 7 etiā institutus si repudianit accepta pecunia.si vterq; possidet quilibet suis lega tarys tenetur.b.d.

¶ Si ab instituto. Legatarij oīs pñt euenire quē volunt institutū. aut substi tutū 7 cōpetūt libertates tam directe q; fi deicōmissarie.b.d.cum pūn.l.se.

¶ Heredem eius. Actio ex hoc edicto tranit contra heredem insolidum ed si defunctus tenebatur ex dolo tranit inquā tum ad heredem peuenit.b.d.

Et si non totam Siue partē siue rē ex hereditate qs possideat hoc edicto tenet

Si quis omissa. Qui omittit here ditatē absq; dolo nō tenetur hoc edicto sed ad petitionē fideicōmissarij pōt cogi adire.

Suo heredes. Plures omittentes ab intestato possidētes ac si ex testamēto ad issent cōueniunt.b.d.

¶ Admonendi Ex hoc edicto pe tuntur legata salua ratione legis falcidie vel portionis alio iure debite.b.d.

Si eadem In specie prefertur ille cui ab intestato relicta est.b.d.

Si filius. Actio ex hoc edicto cōpetit contra patrem qui ex persona filij omisit ex testamēto 7 adiuit ab intestato.b.d.

Si in testamento. Per hoc edictū non cōseruantur ea que p se pñt subsistere 7 de necessitate alio⁹ aditio nō expectatur.

Si quis. Legatū substituto institutōis defectu cōseruatur per hoc edictū.b.d.

Si filius. Institutus omittēs contra tabulas sibi cōpetentē beneficio p̄teriti omnibus ad integra legata tenetur.b.d.

Si dolo. Pupill⁹ ex hoc edicto nō tenetur nisi in eo qđ ad eum puenit ex facto tutoris. Idem in adulto.b.d.

Cum seruus. Qui omittit ex institutione sua 7 adit ex substitutione serui hoc edicto non tenetur.b.d.

Julianus. Qui omittit ex cōstitutiōe 7 sibi acquirit ex substitutōe tenetur hoc edicto nisi sit substitutus filio suo 7 relicta ex substitutiōe p̄ius defalcank'.b.d.7 est magistratus silius qui est in eius ptāte.secūdo qñ exheredato filio substitutus est pater. secūda ibi Deniq3. Prima subdiuidit'.nā primo dicit bere locū hoc edictū.secūdo dicit que legata p̄ius defalcank'.secūda ibi. Sed si varia. Jtē p̄ma subdiuiditur quia primo ponit dictum.secundo rationē.secunda ibi.Q̄m.

¶ In sententia Qui nō implet cōditionē potestatiuā non directo 7 adit ab intestato hoc edicto non tenetur.b.d.

¶ In eum. Tercius possidens ab intestato tenetur hoc edicto si cum institutо fraudem participauerit.b.d.

Si seruum. Qui habet precium vel hē hereditatē iō flicta a se pstare tenet'

¶ Institutus. Fideicōmissa vlta cōseruank' p hoc edictū salua trebellianica.

Qui omissa. Per hoc edictum conseruank' libertates saluo iure patronatus.

Qui omissa. Qui omisit ex testamento 7 possidet aliquo iusto titulo inter vinos non tenetur hoc edicto,b.d.

Rubica. De senatusconsulto silleiano.

Cum aliter Hic ponit causam quare fuit factum hoc edictum.

¶ Occisorum Nō tenetur serui de morte dñi si ei opem ferre nō potuerūt. b.d

Hinus. Dñs pcussus pōt seruare innocentiam seruorum suorū b.d.

¶ Si quis mouens A seruo interfectus nō pbat cōtra occisorem nisi aliter probetur.b.d.

¶ Si cum omnes. Licet seruo vni ex dominis gratificere.b.d.

¶ Si quisquam Qui defendit vnū ex seruis malefactoribus videtur esse obnoxius criminis.b.d.

¶ Utrum autem. Non videk' invicasse qui vltro non indicauit. Jtem fauore publice vtilitatis gñalis locutio non recipit restrictionē de abilitate p̄sone.b.d.

¶ Quod ad causam Supra expeditū est de questione 7 vindicta seruorū q dñm nō iuuarūt 7 de premio eorū qui malefactores indicauerunt. hic ponit' vnum dictum in quo phibet' testamentū apiri recitari vel describi vel hereditas adiri sub certa pena ante questionē habitam de morte defuncti 7 contra facientibus penam imponit.

¶ Eleganter. Si hereditas metu pene eius edicti nō adeatur 7 heres interim decedat trālmittit.secus si hoc 7 aliud impediret adire.b.d.cum.l.se.

Necessarios. Pena que imponitur extraneo adeunti imponitur necessario se īmiscenti.b.d.

¶ Non alias. Non publicantur bona nisi adicio contra edictū sit secuta.b.d

¶ Si vnus. Serui possunt torqueri p̄o non cōparente sicut mortuo.b.d.

Senatusconsulto. ¶.Si filiusfamilias. Ex quibus causis extraneo auferetur hereditas ex eisdem causis castrense peculium confiscatur hoc dicit.

Cum fisco. Ad fiscum tranſeunt bona cum onere legatorū.b.d.

In cognitione Hec l.ponit practica

totius huius materie ⁊ hoc dicit. Accusatio contra occisores habet effectum cõfiscationis bonoꝝ cõtra heredes extraneos infra quĩquẽniũ cõtra eos qui de morte defuncti possint de paricidio teneri sp.b.d.fm glo.

Excipiuntur. Impuberes qui non iuuant dñm non tenent senatusconsulto nisi in eis tria cõcurrant que exprimit hec lex.

Si sequens. Fiscus succedit in locũ heredis indigni ⁊ preferur substituto etiam necem vindicanti.b.d.

¶ Cum ex parte Ab indigno auferur hereditas ⁊ legatum ⁊ quicquid quocunqꝫ iure de bonis testatoris mortis causa caperetur.b.d.

Domino. Etiam seruus cõmunis cõsequetur libertatem.b.d.

Propter necem. Mors clãdestina ab extraneo facta additionẽ non impedit.secus si a familia facta dicatur.b.d.

¶ Heptis. Si cui auferur hereditas vt ab indigno ꝓpter dolum non restituũtur actiones confule.secus si ꝓpter culpam. b.d.⁊ est notabilis.¶.iste ⁊ etiaz glo.ad quã sepe remittitur.

¶ Presidis. In dubio non dicuntur heredes indigni si non puocauerũt.b.d.

Gaius. Causa ciuilis bonoꝝ cõtra heredes occisoribus cõdemnatis nõ finitur decennio nec morte heredis.b.d.

Si antequã. Ex cã p fideicõmissaria cogitur heres adire ante vindicatã mortem defuncti.b.d.

Lege cornelia. Pro quolibet seruo aufugiente cõuicto dabuntur euincenti quĩqꝫ aurei de bonis cõuicti si habet.alias ẽ bonis defuncti.si habet alias a fisco.b.d. Dixi de.primo loquitur quãdo quis cõuincit seruos non manumissos testamento. secundo quãdo cõuincit seruos manumissos in testamento.secunda ibi.Preterea.

¶ Ex hoc edicto. Qui tabulas tñ aperit contra edictum tenetur ad cẽtus aureos actione populari quoꝝ medietas est accusatoris alia medietas datur fisco.

Fideicommissum. Qui debitum accepit ab heredibus nõ ꝓhibetur eos accusare de inulta morte defuncti b.d.

Si de pluribus. Delictum vnius ex heredibus non nocet aliis.b.d.

¶ Rubrica. si quis aliquem testari prohibuerit vel coegerit.

Qui dum captat Ab eo qui testamentum ꝓhibet fieri vel mutari auferur hereditas vt ab indigno.b.d.

¶ Si dominus. Dolus ꝓhibentis mutari testamentũ nocet seruo vel filio instituris non legatariis.b.d.

Si quis dolo. Qui impedit testes accedere impedit testamentũ fieri.b.d.

Sirum. Licet testatori blando sermone persuaderi.b.d.

¶ Rubrica de iure codicillorum.

Sepissime. Si non valet quod ago vt ago non valet vt valere potest.b.d.

Si ei qui. Potest relinqui ei qui non est tpe testamenti sed tpe codicillorꝫ. secus econuerso.b.d.

¶ Codicillorum. Facta in codicillis habẽtur perinde ac si facta essent in testamento.b.d.

¶ Furiosus. Furiosus habetur ꝓ absente ⁊ nõ cõsentiente.b.d.

¶ Hereditas. Hereditas nõ potest directo dari vel confirmari in codicillis sed ad fideicõmissum trahitur.b.d.

Si quis cum nullum. Per codicillos factos ab intestato videntur rogati omnes quĩcunqꝫ iure succedentes nati ⁊ nascituri.b.d.

¶ Testamento. Ad confirmationem codicillorꝫ requiritur aditio ex testamẽto si factum fuit.b.d.

Ante tabulas. Per sequens testamentum reuocantur codicilli nisi aliquo indicio cõfirmentur.b.d.

Diuus. In codicillis non potest adici conditio institutioni directe.b.d.

¶ Licet. Nemo potest sibi legem imponere a qua non liceat recedere.b.d.

¶ Si post. Legata pro nõ scriptis non valẽt etiam in codicillis.b.d.

Quedam. Codicilli facti ab eo qui desijt esse testabilis non referuntur ad testamentum. Item verba prolata in codicillis intelliguntur vt ex tunc nõ ex tempe testamẽti

¶ Codicilli. Qui impedit facere testamentũ impedimento iuris impeditur facere codicillos. secus si ipedimento facti.b.d.

¶ Si post factum. Valent codicilli facti medio tempore quo quis erit testabilis.b.d. Deinde primo ponit questionẽ secundo ponit vnam rationẽ que videbatur facere pro quesito. tercio tollit aliam rationẽ quarto questionẽ determinat. secũda ibi. Nã & testamentum. tercia ibi. Nec similis. quarta ibi. Sed dicemus.

Per. Nam et testamentum Iste ¶. habet duas lecturas prout est in littera. sed.

¶ Si miles. Codicilli facti a milite possunt stare per se ideo ad testamentum nõ referuntur.b.d.

¶ Si ei seruo Si legatum non valeret ab inicio cõfirmatur ex post facto ipedimento ex vltima voluntate testatoris sublato.b.d.

¶ Si quis certi Qui confirmat codicillos posteriores videt reprobare prio res.b.d.

Aristo. Non possunt fieri codicilli ab eo qui dubitat de statu suo nisi sit miles.b.d

Quod per manus. Principale non debet confirmari ab accessorio.b.d.

Qui grauí. Legatum ab eo quem quis insolidum successurum putabat si alius cum eo succedat in partẽ debetur in totum. fallit in libertatibus hoc dicit.

Illud. ¶. Tractaturi. Si testator institutionẽ fecit heredis in dubio videtur voluisse testari.b.d.

Quidam referunt. Diuiditur in duas partes. primo Quãdo vnum heredem instituit & post mortem primi filij codicillos fecit. secundo quãdo duos instituit & codicillos fecit post mortem vnius. secunda ibi. Et si duo. Prima pars hoc intendit. Sicut legatum est nullum quãdo relinquitur ei qui tpe legati non est in rerũ natura ita quãdo relinquitur ab eo qui tempe legati nõ vivit.b.d.

¶ Si duo. Legata in codicillis a duobus institutis relicta vni vno eorũ mortuo pro parte eius non est legatus inualidũ b.d. cum l. sed cum ea. ĩ. e. que debet cõtinuari cum ista licet multi primi habeant legem ab intestato.

Ab intestato. Hec lex seipam sũmat

Plotiana. Si actus importatur per verbum futuri temps cedit in eo qõ est de pterito & dispositio refertur ad illud.b.d. facit l. Cũ tale ¶. Falsam. ĩ. de condi. & demõ.

Is qui vnum. Relicta ab eo quem quis solum sibi successurũ putabat si p parte succedit pro parte debent si sunt diuidua. si indiuidua nichil.

Si palam. Nominatio heredis sine scriptura non facit vt scriptura continens legata sine institutione sit testamentũ sed vt codicilli habetur.b.d.

¶ Explicíunt casus breues libri.xxix. digestorum.

¶ Incipiunt casus breues libri.xxx. digestorum.

¶ Rubrica de legatis et fideicõmissis primo.

Nec verba. Expressio conditionis per eum modum per quem ex necessitate inest nihil operatur.b.d.

Si quis in fundi Error nois pro pria nō viciat legatum.secus si erretur in corpore vel in nōie appellatiuo.b.d.

¶ Si quis heredes. Distributiuum quod requirit duo verba fm qō distribuit actum ita distribuit actum secundi.b.d

¶ Serui electiōe. In vltimis voluntatibus non possumus in electione variare.b.d.

¶ Labio ait. Quod cōmune est meū est quātum ad dispositionē partis mee.

¶ Cum fundus. In dubio legando rem videtur quis legare partem quā habet in re.b.d.

Sticbum. Relatiuū quis vel qui iūctum verbo futuri tempis inducit cōditionē verbo presentis tempis demonstrationem.

Si ex toto Si rei legate detrabitur legatum minuitur.si adgciatur augetur.b.d vel aliter.Quod operatur adiectio ad augmentū idem opat detractio q̄ ad diminutos

¶ Si ita scriptum. Alternatiua posita inter grauatos facit eos teneri insolidum vt duos reos ꝛ per petitionem vel partis perceptionē factam ab vno non inducit diuisio.b.d.ꝛ est notabilis ꝛ fortis.ℓ.

¶ Si ita legatum. Si in vna parte alternatiue legatum est vnum sed in alia plura illud quod est vnum non recipit diminutionem.b.d.

Id quod. Id in quo habemus spem postliminij potest legari.b.d.

Cum filiusfa. Difficilis est lex ista Qui capit cōmodum per mediam psonas alterius ex vltima voluntate potest onere hdeicōmissi grauari ꝛ si extraneo grauat tūc vt heres trebellianicā quartam deducet si ei per quem acquiritur non videtur grauatus vt heres nec quartam deducet.fideicōmissario mortuo ante diem cedentē fideicōmissus remanet apud grauatū.b.d. Diuide primo ponit vnum dictum.secundo illud declarat tercio ponit vnam illationem iuliani.quarto ponit vnā aliā illationē autoris. scōa ibi. Et tunc.tercia ibi. Denicz.quarta ibi. Et ideo.

Si mihi et tibi. Quando plurium iura deueniūt ad vnus potest ille facere qō poterant illi plures.b.d. Et legitur duobus modis fm glo.vel q pluribus eadem res fuerit legata cōiunctim re ꝛ disiunctim verbis vel ecōtra disiunctim re ꝛ cōiunctim verbis.

¶ Si quis seruus. In testamētis difficultas prestationis subducitur legatum firmū remanet.b.d.

¶ Regula. Seruus dicitur esse capax si capax est dominus.b.d.

¶ In legatis. Posterior voluntas seruatur nisi precedens sit derogatoria.

Cum incertus Legato' generis videtur is legatus qui postea legittime est solutus.b.d.

Si ita sit scriptum. Sive ademptio precedat sive sequatur in eodem testamento legatum perimit ipso iure ꝛ qō minimum est debetur.b.d.

Qui quartam Voluntas testatoris probata prenalet scripture in augmēto ꝛ diminutione legati.b.d.

Si quis vnam. Nomia sive appellatiua sive collectiua relata ad plures cōiunctionē verbales inducunt ꝛ inter eos est ius accrescendi.b.d.

Si duobus. Qui nō est sed esse speratur facit partem.b.d.

¶ Heres. Heres tenetur ad totum onus iniūctum sibi ꝛ ei qui a testatore grauari non poterat.b.d.

¶ Si ticio. Qui non est in rerū natura nec esse speratur non facit partē sed totum debetur cōiuncto re tm̄ vel re ꝛ verbis vt verb tm̄b.d. Habs tres ptes. primo loqr in cōiunctis re tm̄.secūdo i cōiūctis re ꝛ verbis.tercio in cōiunctis verbis tm̄.

Qui filiabus. Appellatione filiarum continetur postuma si de ea testatorem sensisse aliquid appareat per indicia.b.d.

¶ Si quis ita. Distributiuū. siquis actum p̄mi verbi attribuit pluribus insolidum eos insolidū ad emolimentū vocat.

¶ Si vni. Qui repudiat hereditatē consequitur p̄legatum totum. b. d. cū l. se.

Legata. Verbum hoc. amplius. inducit repetitionē p quā p̄cedentia legata innalida ꝙmanēt. secus in adiectiōe que fit ad dilationē cōcedendā heredi. b. d. Primo loquitur quando repetitio est facta in p̄mo gradu. secundo quādo dilatio solutionis est cōcessa. tertio quādo repetitio est facta in secūdo gradu. scōa ibi. Et diuersum. tercia ibi. Idem in eodem.

¶ In legato. Si partes nō adiciātur legato intelligitur eque. b. d.

Qui duos. Si legatur incertū de certis legatarij est electio. b. d.

Grege Vniuersitati legate accedunt postea nata. b. d.

Si grege. Vniuersitati legata quod supest tpe mortis debēt licet mutata fuerint legata vel ad vnum puenerint. b. d.

Si quis bonorum Legatarius p tis bonoꝝ nō petit fructus nisi a tpe more.

Quod in rerū. Quod futuꝝ est legari potest. b. d.

¶ Si vsufructū. In dubio videt quis legare ius qō habet in re licet eius more sit p̄turum.

¶ Si quis post. Si res legata augeatur legatū crescit. si diminuat decrescit. b. d. Quod dic vt l. Si ex toto in p̄in. ff. e.

¶ Et si nauem Eadem est nauis que destruitur ⁊ reficitur eadem carina remanēte. b. d. Et dicitur venter nauis.

A filio. A filio herede pōt legari patri sed si adierit iussu patris nō tenet legatum.

Non amplius. Illud videt quis habere quod remanet deducto onere. b. d.

¶ Si certum Species legata perit periculo legatarij. b. d.

¶ Cum bonorum Legatario p tis bonoꝝ potest heres soluere extimationē vel ptes reꝝ vel res put sibi placebit ⁊ iudici expedire videbit. b. d. p̄mo ponit questionem ⁊ opinionē iurisc̄onsulti. secūdo determinationē autoris legis. scōa ibi. Sed optet

Si creditori. Si creditori debitor legat debitū ita demū valet si creditoris interest. b. d. cum. l. se.

Talis scriptura. Scriptura p quā legata pecuniaria quibus dies nō est adiecta porrigant nō ptinent ad corpora nec ad legata quibus dies est quoq adiecta modo ⁊ porrigitur ad legata p̄cedentia ⁊ sequentia etias post in codicillis relicta. b. d. tota lex. Dini de. p̄mo ponit verba testatoris. secundo exponit verbū. quas pecunias. postea exponit verba. quibus dies appositus nō est. quarto exponit verbum. legauī. secunda ibi. Ad corpora. ⁊ in §. Item si legetur. quē hic iunge. tercia ibi. Et ad ea. quarta ibi. Ex hac adiectione.

¶ Hanc autem. Hic exponit verbum legauī. ⁊ d. legauī preteriti tpis porrigitur ad preterita ⁊ futura. b. d.

Si quis a filio. Repetita a substituto intelligunt repetita pure nisi aliud ex p̄matur. b. d.

¶ Si quis plures. Si testator censit de certo ⁊ dubiū est de quo electio ē heredis. b. d. notabiliter multum.

¶ Si parti. Valet quod relinquit parti ciuitatis. b. d.

Si pluribus. Si pluribus eadem res legetur coniunctim cuilibet debetur pro si disiunctim partes sibi faciunt per concursum nisi testator voluerit a p̄mo adimere vt cuicq in solidum concedere. b. d. cum p̄in. legis sequentis.

¶ Si eadem res. Si circa idem corpus multipliciter a testatore legetur non debetur nisi semel. secus si a diuersis testatoribus. sed si circa quātitatem vel genus pluries debetur si de voluntate testatoris processerit hoc dicit.

¶ Quod si rem. Si res legata efficitur mea eatenus valet legatum quatenus mihi abest pro ea. b. d.

¶ Si coniuncti. Coniūctus ī cui⁹ ꝑsona quoq; modo legatū cōsistit vel ꝑ ratur cōsistere facit ptem cōiuncto. b. d.

¶ Si duobus. Heres idemq; legatarius ab initio nō facit ptem collegatario secus si legatarius per ꝑsonam mediā heres fuerit. b. d. primū ⁊ tercium reiponsum que debent simul legi ſm glo.

¶ Inde dicitur. Si a legatario legatur heredibus heredes admittuntur ꝑ hereditarys portionibus. b. d. ſm primam lecturam vel aliter. si heredes grauantur in uicē ꝑstare corpus hereditariū qlibet capiet ꝑ hereditaria portione alterius. d. d. ſm aliā lecturam.

¶ Si ita. In alternatiua si verba executiua referunt ad legatariū eius erit electio

Sed et si quis Pars fundi dicit fundus si de mente testatoris appareat. b. d.

Si heres. Interitu speciei sine culpa heres liberatur. b. d.

Hitie textores Si duobus diuerse species seruoꝝ legant serui qui ꝑticipant de utraq; debent sine fuerint excepte obscure sine nō excepti. secus si clare fuerint excepti b. d. Diuide. primo legauit ⁊ legando excepit obscure. secundo legauit ⁊ nihil accepit. tercio legauit ⁊ accepit clara. secunda ibi. Hoc enī. tercia ibi. Et si hoc.

¶ Nihil differt. Inter. et. ⁊. cum. nō est dīa qñ ponunt inter personas. b. d.

¶ Si alteri. Si quātitas debet respectu speciei pempta specie debitor liberat

¶ Legato generaliter In legato generis electio est legatarij vt medio crem eligat sed si testator sensit de certo electio est heredis. b. d.

Legatarius. Actio ꝓ legato diuidi tur inter heredes ⁊ ideo potest vnus acquirere alius repudiare licet diuiū ctus nō possit

¶ Si legatum Non dicit legatū exquo est repudiatū. b. d.

Cum seruus. Seruū exītem in fuga vel in longinq; tpe testamenti heres debet suis sumptibus ꝑsequi ⁊ legatario dare. b. d

Apud iulianum ¶. Fructus antē. Heres post moꝝ tenet de fructibus pceptis ⁊ qui pcipi potuerūt ⁊ de interitu ⁊ oi casu.

¶ Si titius. Res mea testatoris debita pōt mihi legari ⁊ in quo ꝺsistat legatū declarabit euentus. Idem in re aliena testatoris debita hoc dicit. primo legauit rem meā sibi debitā. secūdo alienā rem sibi debitā. scōa ibi. Idem iulianus. Ites prima subdiuidit in tres. quia primo legauit rem emptā añcq; traderetur ⁊ precium solueret ⁊ testator decesset post rē traditā ⁊ preciū solutū. secūdo ꝑ traditionē ⁊ ante p̄cij solutionē. tercio post solutionē p̄cij ⁊ ante traditionē rei. secunda ibi. Sed si nondū. tercia ibi. Idemq;.

¶ Si quis alicui. Si verba legati referunt ad factū in dubio concessio intelligitur personalis. b. d.

¶ Heres cogitur Onus tributi et vectigalis spectat ad heredē ꝑ tpe ꝓterito.

¶ Scio ex facto In dubio debetur quod minus est. b. d.

¶ Constat Res que nō ē in cōmuni cōmertio vel est cū magna difficultate non potest legari. secus si est in cōmuni cōmertio sed nō est ita legatarij absq; eius delicto qt tunc extimatio debetur. b. d. cū. l. se.

Cetera. Omnia p̄nt legari que nō sunt ꝓhibita. Item ꝓhibita sunt edibus iniuncta.

¶ Tractari Legatum pur⁹ ab initio inualidum nō cōfirmatur impedimento cessante. secus in legato conditionali. b. d.

¶ Item queri potest. Extra ꝺ edibus possunt res affixe in aliā transferri idē est dns vtrarūq; insolidū. sec⁹ si vni⁹ tm vel ꝓ pte. b. d. cum ¶. Si duobus.

¶ Sed si quis. Potest detrahi et legari ex edibus ad utilitatē reipublice in cuius territorio res est non alterius. b. d.

¶ Hoc senatusconsultum. Hoc senatusconsultum habet locum vbicq; ꝑ debito publico nō debet domus destrui.

¶ Hoc senatusconsultum. Prohibitio senat⁹ extendit ad oīe edificiū

vt ei iniuncta nō detrabantur. secus in alijs que non sunt affixa. b. d.

¶ **Sed et si paruerit** Licet res sit edibus destinata non prohibetur legari ⁊ legatum extinguitur si postea per testatorem iniungitur. secus si p heredem. b. d

Senatus. ℭ. Marcellus. Parua domūcula rustica potest destrui ⁊ per hoc legari. b. d.

Seruum filij. Regula catboniana non habet locum in legatis in quibus impedimentū cessat ex causa que retro trahitur.

¶ **Si quis rem.** Qui rem sibi legat tam ignorans legat siue acceptat siue repudiat valet legatum factum a se. b. d.

¶ **Si pocula.** Si fiat mutatio de materia in formam vel econuerso legatum nō mutatur si testator voluntatem nō mutauit.

¶ **Si arce** Quod edificatur in area legata debetur legatario. b. d.

Cum qui cirographum. Vbi est eadem ratio licitum est arguere de cōtractibus ad vltimas voluntates. b. d.

¶ **Si idem.** Legatum libertatis inualidum ipsius serui legatū nō perimit. b. d.

¶ **Si statu liberum.** Legato statu libero expedit heredem soluere ipm potius cū extimationem. b. d.

¶ **Si duos** Qui legat vsufructum in fundo videt legare viam si aliunde nō hs.

Si a substituto. Quod contingit medio tempore non viciat legatū. b. d.

¶ **Heres seruum.** In legato generis heres de euictione tenetur. secus in legato speciei. Idem in stipulatiōe rem tradi. b. d

Cum res. Ista est lex magistralis. et ponit tot casus ꝙ nō recipit ogruam summationē fm ia. de are. Sed diuide fm di. Prio ponit in quo loco debeat solui res legata. secundo quid in ris sit si res legata nō appareat tercio qualiter culpa heredis extimatur circa rem legatam. secūda ibi. Itaq; tercia ibi. Culpa. Prima subdiuiditur in duo. quia primo loquitur de specie certa. secundo de eo quod cōsistit in pondere numero vel mensura. secunda ibi. Sed si id petatur.

¶ **Itaq; si stichus.** Ista secūda pars principalis subdiuiditur in duas. primo loquitur quando legata est species. secundo i legato alternatiuo. scōa ibi. Sed si stichus

¶ **Culpa autem.** Quando testamentum videtur factū principaliter causa heredis tenet de culpa leuissima. b. d. fm glo.

¶ **Item si fundus.** Post moram periculū interitus pertinet ad heredem. b. d

Si heredis seruus. Legatarius agit contra heredes ex delicto serui heredis etiam circa rem legatam. b. d.

¶ **Si vnus.** Heres delinquens tenetur non coheres. b. d.

Si cui legetur. Si legatum offertur in tempus certe etatis vltimus annus debz esse cōpletus vt debeatur ⁊ exinde dies prestationi adiectus nisi propter scientiā testatoris aliud inducatur. b. d.

¶ **Hoc autem.** Tempus certe etatis onerati facit conditionē. secus in tempore simplici. b. d. vel fm dñm ray. sic summat dies incertus dispositioni adiectus reddit legatum cōditionale nō autem certus ex voluntate defuncti a fine ipsius cōputandus

¶ **Si ticio.** Si legatarius grauatur soluere creditori defuncti heres ⁊ fideiussor agere possunt non creditor. b. d.

Si fideiussor. Viciato expresso nō viciatur tacitum eque principale. b. d.

¶ **Deminisse.** Damnatus vendere intelligitur iusto precio. b. d.

Si seruus ℭ. Si hereditatis. Sola lata cōtra heredē nō defendentē vel culpabiliter nō appellantē legatarijs nō pindicat ⁊ quis nō pōt suam turpitudinē allegare. b. d.

¶ **Si quis ante.** Hereditas transit ad fiscum cum onere legatoꝝ. b. d.

¶ **Si numerus.** Legatum obscurum declaratur ex cōiecturis ac lege expressis.

Si cui. Dictio. cum. ponitur augmentatiue non taxatiue. b. d.

¶ Si a filio. Repetitō a substituto simpliciter facta ītelligitur pure ⁊ impubere adeunte debetur ex primis tabulis nisi relictum sit vltra vel cōiunctus sit datus b.d. cū pan. l. se.

Quid ergo. ℔. Si quis duos. Q. ō relinquitur a diuersis per inde est ac si relinqueretur in diuersorū testamentis b.d.

¶ Si heres. Si heres rem legatam iuste interimit non tenetur. secus si iniuste vel non diligenter si habuit b.d.

Turpia. Legata facta per verba diffamatoria non valent hoc dicit.

¶ Si ticie. Defectus conditionis inualide non perimit legatum hoc dicit.

¶ Sed et si serui. Si conditio testatina deficiat per casum legatum non perimitur hoc dicit.

¶ Si pars. Nomīati per nola. ppria tenenť inutiles per appelatiua inhereditarias portiones. b.d.

Nemo potest. Breuius est nec eget summaria ⁊ est pulcherrima. Diuiditur prio post dictum. secundo illud ꝓbat per tria exē pla. secunda ibi. Quia nec tempore.

Si legati Stipulatio erronea in effectu non obligat b.d. vel aliter. Stipulatio accessoria limitatur fm naturam sui principalis b.d. fm aliam lecturam.

Si res obligata. Rem legatam cogitur heres luere in tribus casibus ⁊ illis modis qui hac lege expīmūtur b.d. Diuide primo dicit per quē modum heres cogetur actione ex testamento. secundo in quibus casibus heres tenetur luere. secūda ibi. Q. si testator.

Homos. Expense facte in repanda re sub conditione legata a legatario repetunť rei valore inspecto b.d.

Si ancilla. Dictio. cum. ⁊ dictio. ⁊. posita inter personas seruorū legatorū equi valent b.d. cum l. se.

Captatorie. Legatum quod confertur in alterius voluntatē non valet b.d.

Si ita legatum. Dictio. preter. habet excludere id ad quod refertur b.d.

¶ Illi si volet. Expressio eorum que tacite insunt per alium modum ēē inutile aliquid operatur b.d.

¶ Si domus. Si domus legata particulatim reficiatur legatū non extinguitur secus si in totum destruatur ⁊ a testatore reficiatur. hoc d.

Et si equo Valet legatum de re emenda vel vendenda iusto precio b.d.

Seruus. Traditio rei legate differtur ex causa legittima hoc dicit.

¶ Si ex pluribus Nominati per nola propria vocantur inutiles b.d.

Si post mortem. Quo ad acquisitionem inspicitur dies legati cedentis ⁊ non currit in puncto fauemus ei cui legatum est. hoc dicit.

¶ Si pure. Datio libertatis directe sub conditione facit legatum videri datū sub contraria conditione. Sed si detur in eum oīno extitum legatum videtur simpliciter reuocatum.

Seruo legato. Seruo proprio legato potest quis legare ⁊ dies cedit ab adita hereditate b.d.

¶ Si seruum. Alienatio rei sub conditiōe legate vires legati non perimit. hoc dicit.

¶ Si testator Ille agit ex legato cuius interest licet ad eum verba non dirigātur hoc dicit.

¶ Si fundus. Species legata debet dari talis qualis est nisi aliud sit expressum hoc dicit.

¶ Si res. Si dubitat an res legata existat heres debet cauere de persequendo ⁊ restituendo si eam inuenerit b.d.

Si seruus. Si res in qua vel ꝓ qua ius habeo peruenit ad me sub spe restituendi possum per retentationē conseruare ius meum hoc dicit.

Si domus. Legatum incertum rei qui habet fines facto bonis valet si in patrimonio reperiatur. alias secus. b. d.

De euictione Re legata evicta non prestita cautione agitur ex testamento sed antequam evincat officio iudicis cautio postulatur. b. d. primo format vnam questionem secundo permittit vnam regulam. tertio ex illa regula infert ad solutionem questionis. secunda ibi. Et regulariter. tercia ibi. Ceterum.

In pecunia. Cōfitenti fit precptum de soluendo a iudice et datur termin ad soluendum et ex causa permittitur vt saluatur extimatio ex specie sine causa nō. b. d.

Si fundus Ei qui habet dominiū directum potest legari ab eo qui habet vtile et in dubio videtur quis legare ius quod habs in re. b. d.

Si quis legauerit Exceptio rei que non reperitur nihil importat. b. d.

Si heres Qui iussus est facere vt habeam tenetur mihi dare. b. d.

Licis Licis potest ligari sicut ciuitatibus. b. d.

Licet imperator Relicta ab instituto videretur repetita a substituto vulgariter nisi aliud ex coniecturis appareat. b. d.

Si sic legatum Valet legatum in arbitrio heredis tanquam in bonū virū collatū sit hoc dicit.

Si mihi. Legatum est inutile si relinquatur in tercia vel in secunda persona sine quātitas expimatur sine nō sed in prima valet quantitate expressa alias inutile cōstituitur. b. d. fm di. vel aliter. Relatiuum conuictum secunde vel tercie persone quātitate expressa demōstrationē. si nō sit expressa cōditionē inducit. b. d. fm al. vel sic fm bar. de facto debiti demōstrati quātitate nō expressa facit deficere substantiā legati. Idest si quā titas expimatur et ipsi debitori vel tercio relinquat. secus si per debitorē creditori hoc dicit.

Si quis ita. In alternatiua obligatione si legatur quod debetur cogit heres ad cedēdum si legatur vna de rebus cogitur ad agendum. si legatur vtraq res diuersis cogitur heres vtriq satisfacere insolidum primo erat electio creditoris et legauit quod debetur. secundo erat electio debitoris et legauit vnam tantum ex rebus. tercio erat electio creditoris et legauit vtrāq rem diuersis. secunda ibi. Perinde. tercia ibi. Et si quis.

Si pecunia. Debitor potest grauari onere fideicōmissario.

Si quis testamento. Qui reliquit decem non videtur relinquere viginti.

Apud iulianum Propter defectum facultatū et pter falcidiam fit diminutio legatoz pro rata. b. d.

Si fundum sub conditione. Per legatum heredis non auffertur dominium legatario defuncti. b. d.

Si seruo communi. Onus ex dominis potest repudiare legatus seruo communi.

Stichum. Existente conditione substitutiōis facte legatario legatum transit ad substitutum. b. d.

Qui fundum. Qui excipit edificium videtur excipere solum in quo consistit in dubio et per rem legatam debet heredi constitui ius eundi sicut ibat testator. b. d.

Si libertus. Onus ex heredib in specie hereditaria grauatus pro portione sua tantum grauatus videtur et extimatio testatoris nihil operatur. b. d.

Licio fundum. Liberatio habet p solutione etiā quo ad additionē implendas.

Si licius. Dominiū quod erat apud defunctum transit ad legatarium etiā si defunctus ignorabat et possessio apud eū non erat. b. d.

Si paterfa. Repetitio facta a substituto impuberis habet locum etiā si legata ceperunt non deberi ab intestato. b. d

Iis verbis. Hec verba vobis vel alteri vestrum intelligūtur si oms nō supsunt.

Cum statu liber. Defectus cōditionis libertatis validat legatū serui. b. d.

cum sequen.

Non quocunq;. Si res ex causa lucratiua ad nos peruenit sub spe recedendi alia actio ex causa lucratiua cõpetens nõ p̃mittitur.b.d.

¶ Si ex bonis. Regula catboniana cessat quãdo impedimentu subest vere non cum iuris fictione.b.d.

¶ Fundus mihi. Quatenus ex re ad me ex causa lucratiua peruenit caten⁹ actio ex illa causa lucratiua perimitur.b.d.

¶ Julianus. Quo titulo ad me p̃uenit ancilla eodem titulo p̃tus dicitur peruenire.b.d.

¶ Qui gayum. Si duobus sepatim cõtra singulos ex duobus reis actio legetur heres quilibet insolidum satisfacere cõpelletur licet ex actione vnius facta p̃ testatorem vtrũq; legatum p̃imatur.b.d.

¶ Cum mihi stichus. Si vna ex rebus alternatiue debitis ex causa lucratiua efficit mea aliena petere nõ potero.

Hicius stichi In re que non potest ad oculum demonstrari due cause lucratiue possunt cõcurrere.b.d.

Huiusmodi. Legatum sub cõditiõe si cauerit de aliquo dando vel faciendo assimilatur ei cui in vi modi vel cõditionis fideicõmissi onus imponitur.b.d.

¶ Si sempronius. Due cause lucratiue ex persona duoꝝ qui habentur loco vnius indicantur ac si ex testamento vnius p̃cederent.b.d.

¶ Si cui bõ. Debitor generis re oblata perempta liberatur.b.d.

¶ Edes. Actio ex testamento durat ad diem si res est tradita nõ perfecte heredi.b.d.

¶ Qui seruũ. Iste est fortis.§. Qui rem legatam sibi emit dẽt bñe rem⁊ p̃cium non soluere.q; si soluerit potest repetere remedijs cõpetentibus hic exp̃essis.b.d

¶ Cum pater. Si pater p̃ũo dotat p̃mittendo.secundo negat videtur p̃o dote legare.b.d.

¶ Si ita cui. Conditio de instrumentis reddendis cõtinet in se etiam p̃stari liberatõnẽ quod solum sufficit si instrumẽta reddi non possunt.b.d.

¶ Si ticio. Qui nõ admittitur ad partem iure actionis facit partes si habet ius retentionis etiam iure suo.b.d.

¶ Stichum. Si qui habet electionem ex vltima voluntate variare nõ licet.

¶ Legatum. Qui est in fuga p̃sumitur esse in loco a quo recessit.b.d.

¶ Si ticio stichus. Si vna ex rebus alternatiue legatis a testatore mihi legatario donatur alia in legato remanet.b.d.

¶ Quibus. Cõiunctio verbalis nõ inducit ius accrescendi in rebus p̃sonis diuersis.b.d.notabiliter.

¶ Si is cui. Plures simul venientes ad legatum coguntur concordare in actione.secus si veniant sepatim.b.d.

Si tibi homo. Si res mea pignorata mihi legatur ab extraneo tenetur heres soluere pignus ⁊ liberatur.b.d.

¶ Si testamento Qui consecutus est extimationem totius a grauato singulariter nihil debet consequi a grauatis vlr. b.d.⁊ est fortis §. Tria innuit ille §. primo q; si relinquitur a pluribus heredibus sepatim non tenentur insolidum sed semel tm̃ debet heres habere legatarius ab omnibus. secundo q; si grauat vnum in certa specie ille tenetur in totum.tercio dicit q; solutione extimationis facta ab vno alij liberantur ipso iure.

¶ Cum seruus. Rei legate dominium transit ab adita hereditate ⁊ eodem modo debentur que rei legate accedunt.

¶ Si fundus. Actione personali ex testamento nõ potest cõueniri heres nisi p hereditaria portione etiam si insolidum rem possideat.b.d.

Filio pater. Suus vel emancipatus se abstinens p̃legatum in totum consequitur nisi testator aliud voluerit vel p̃legatario loco hereditatis posuerit hoc dicit vsq; ad

legem. Quesitum.

Quesitum. A filio instituto potest legari patri vel alij cuicunq; in eadem potestate constituto. b. d.

¶ Presenti. Si dies libertatis7 legati cedit simul vel libertatis prius valet legatum. secus si prius cedat dies legati. b. d. et est subtilis q.

Huobus. Si seruo legato vino testatore obuenit libertas relictum eidem debebitur. b. d.

¶ Si seruus. Ea que acquiruntur per seruum viuo testatore non queruntur legatario. b. d.

Cum homo. Si legatur homo alienus accessiones veniunt a tempore litis cõtestate. b. d.

Si fundum. Qui consentit alienationi rei a testatore pure sibi relicte potest ad huc petere precium licet heres soluendo rẽ liberare se possit. b. d.

Si ticio. Licet modus per casum deficiat debetur legatum. b. d.

¶ Sicuti. Potest relinqui fideicommissum a succedentibus ab intestato pupillo quod expirat pubertate adueniente.

¶ Qui rogatus. Venditor seruj heredis de restituẽdo rogati tenetur fideicõmissario si est soluendo. alias contra emptorem habetur recursus. b. d.

¶ Si cui sticbus. Grauatus vna re vnam de rebus alternatiue relictis tenetur ad illam etiam si illam elegerit. b. d.

¶ Qui testamento. Cui est prohibitum nõ pecunialiter grauari nõ potest. b. d. Cor. j. ti. secundo l. tercia q. Si rem.

Quidam testamento. Designatio vnde legatum soluat post legatũ relictũ apposita ipium condicionale non facit. b. d.

¶ Quotiens. Bona vadũt ad fiscũ cum onere legatorum. b. d.

¶ Si tibi seruus Qui tenetur ad precium rei re empta liberatur. b. d.

¶ Si scriptus. Executor non debet ante pecuniam petere cũ conditio legati extiterat. b. d.

¶ Cui statu liber. Ille cui datur aliquid causa conditionis implende pot one re fideicõmissi grauari. b. d.

Si mibi sticbus. Fideicõmissum alternatiue datum in re legata prestatur vt accipitur. si de alia. prestat integrum. b. d.

Seruus. Is in quo est ius postliminij potest legari. b. d.

Si domino. Cui optio est legata potest optare seruũ specialiter alteri legatũ

Si mibi. Dispositio heredis non tollit dispositionem defuncti. b. d.

Si seruo meo. Qui repudiat ex p sona serui potest agnoscere ex sua. b. d.

¶ Si ei qui. Qui decedit apud hostes tempore captiuitatis qui reuertit videt semp fuisse in ciuitate. b. d.

Si minor. Legatum 7 pure relictũ seruo non iuste manumisso non valet nec cõfirmatur si postea manumittatur. b. d.

In tacitis. Videt in in fraudem quis fideicõmissum assumere quãdo non publice sed secrete de restituendo pmittitur. b. d.

Ab omnibus. Si testator vnum ex heredibus exemit ab onere ceteri ad on3 integrum tenebũtur. b. d.

¶ In testamento. Legatario mortuo ante conditionẽ existentiam possibilis legatum extinguitur. secus in conditione impossibili. b. d.

¶ Cum quidam. Conditio adiecta in institutione non videtur repetita in legato eidem ab alio gradu relicto. b. d. vt sic Conditio tacita vt expressa que tacite inerat transmissionem non impedit. b. d.

¶ Si socero. Heres instituit fideicõmissarium deducto eo quod sibi debetur

Legatum. Qui legat quod alius sibi debet videtur legare actiones. b. d.

Si in testamento Oratio impfecta

pficitur ex psumpta voluntate defuncti.

Si a pluribus Legatarij pnt cõuenire oms heredes pro hereditaria portione. vel eum heredẽ q tact⁹ est executor insolidũ

Si seruus Seruus qui fugit post testamentũ ante mortem debet psequi sumptibus legatary.b.d.

¶ Si id quod Due cause lucrative que habuerunt originẽ in psonis diuersoꝝ possunt in eadem re cõcurrere.b.d.

¶ Cum homo In legato generali legatarij est electio.b.d.

¶ Cuiusmodi Potest legari vni ex duobus qui prius cõditionẽ impleuerit.

¶ Stichum Due cause lucrative nõ possunt cõcurrere circa idem nisi ex altera aliquid absit ex ipsa re vel eius occasione.

Si ita scriptum Dictio amplius. quãdo facit comparationem actus ad actũ non inducit repetitionẽ sed si rei ad rem tũc repetitionẽ inducit si reperitur quid repetat. b.d.cum ℓ.se.

¶ Si seruus Utile legatum pinutilem libertatis dationẽ nõ viciat.

¶ Qui quinq; Defectus demõstrationis pque deficit substantia legati legatum perimit.b.d.

¶ Si seruus legatus Post moram heredis res legata est periculo eius. b.d.

¶ Cum quid tibi In legatis ⁊ fideicõmissis culpa venit ad similitudinẽ otractuũ

¶ Qui margaritã Licet verba legati referant ad debitorẽ actio cõpetit cõtra heredes cui in dubio videt onus ipositũ

¶ Auidius Onus de mutuãdo alicui iniunctũ valet.b.d.

Si quando Verba debent intelligi vt aliquid operentur.b.d.

¶ Heres cuius Facultas soluendi aliud pro alio transit ad singularem successorem.b.d.

Si heres generaliter Qui soluit seruum malum actione de dolo tenet ad dãnum ⁊ actione psonali ad rem legatam.b.d.

Etiam si partis Onus pro ptecusatum facit legatario pdere totum.b.d.

Si quis inquilinos Si legatores cuius nõ est cõmercium sepatim ab aliis debetur extimatio.b.d.

¶ Cum seruum Qui alienat rẽ legatam tenetur legatario ad extimationẽ.

¶ Si ita Dictio cum.cõiungit hic.

Si quis scripserit Legatum ⁊ iramentum cõtra bonos mores nõ tenet.

Seruo alieno Seruo alieno potest legari quo ad seruiat.b.d.

¶ Si quis post Alimenta possunt relinqui seruo ꝑpio.b.d.

¶ Si quis a primo A substituto vulgariter itelliguntur repetita relicta ab instituto oia substituto pupillariter nõ debẽt ex repetitiõe que a pupillo deberi ceperũt.

¶ Si ab impubere Non tenet repetita conditio que repetita viciaret.b.d.

¶ Ineptas Inepte volũtates defunctoꝝ nõ sunt seruande.b.d.

¶ Qui in testamento Eadem ma sic omnes istos tres casus precedentes. Filius miles a patre libertus a patrono ⁊ gliber a fisco succedente potest ab intestato fideicõmissum relinquere.b.d.principiũ legis vsq; huc.

¶ Apud marcellum Inquã tum quis bono⁊ intm aggrauatur. Dicit fm lecturam claram. primo ponitur rubrica et questio. secundo responsio quando certum est vtrunq; legatum fore dilatum in tempus.tercio quando certum est fideicommissum fundi esse dilatum in tempus ⁊ pecuniariũ non.quarto quando est dubium vtrũ ad tercium ⁊ circa illud determinat vnũ dubium. secũda ibi. Et ait marcellus. tercia ibi Sed si ticij.quarta ibi. Sed vix ẽ.quinta ibi. Certe. Scõm glo.legitur alio modo vt patet in ea ⁊ fm hoc est varietas solum in verbo culo. Sed si ticij.

Si quid alicui. Legatum rei cui? est cõmercium ĩ cõmuni licet nõ sit legati va let vt extimatio debeatur.b.d.

¶ Et quis heredem Verba di recta trabunt ad fideicõmissus si nõ possunt iure directo valere.b.d.

¶ Secundum vulgarem. Non potest quis grauari vt filium suum emã cipet.b.d.

¶ Edes destruende Non potest legari edes destruenda.b.d.

¶ Si fideicommissum. Legatum seruo acquirit ei si liber repitur tẽ pore quo dies cedit.b.d.

¶ Sinus seruus. Fideicõmissum vle nõ potest ante cõditionẽ restitui fideicõ missario in potestate cõstituto vel si sunt plu res fideicõmissarij. Item ante diem nõ cogit restituere sed cauere.alias patitur ĩmissionẽ 7 misso patris vel dñi potest pdesse seruo vl filio.b.d.primo loquitur in fideicõmisso con ditionali.secundo in fideicommisso in diem secunda ibi. Idem principes.

¶ Cum quis erit rogatus. Quo ad cõditionis defectum sufficit extare libros licet non sunt heredes.

¶ Cum pater. Ad renocandum fundum defuncti alienatũ viuo herede ad mittuntur filij eius emãcipati in potestate ve ro retenti eo mortuo.si ei heredes nõ sunt nõ videtur extra familiam alienatũ si omnibus inequaliter vel vni tm̃ est relictum.b.d.

¶ Interdum Per interitum speci ei pluribus insolidum debite quis liberatur ab omnibus.b.d.

Legatum Ponit diffinitionez legati

¶ Heredi. Quatenus relinquit he redi a seipso nõ valet 7 accrescit cõiuncto

¶ Fundus legatus Seruitutes predij legati aditione confuse sunt restauran de.b.d.quod nota.

Si quid. Quod relinquitur in bono rem ciuitatis valet.b.d.

Si seruus. Remissio reddenda? ra tionum nõ se extendit ad reliqua nec ad dõ lum nec ad peculium.b.d.

Nihil proponi. Onus pstando rum redditũ alienationẽ ppietatis non im pedit.b.d.

¶ Omnibus Quotiens aliquid est phibitum cõsensu eo? in quo? fauorem pro hibitum est efficitur licitum.b.d.

¶ Fructus Legatarij non tenentur stare colono.b.d.

Si quis leganerit. Dictio.cum. siue proferat a testatore siue a lege cõiunctio nem inducit.b.d.

Ciuitatibus. Ciuitas potest petere quod relinquitur ad honorem ciuitatis.

¶ Lucius ticius. Portio heredi tatis pro non scripta accrescit cum onere co heredum simul cum deficiente grauato.

Eum qui fundus. Non põt quis in plus grauari quã in eum rem maneat de ducto onere conditionis.b.d.

Lucius ticius. Si creditor debitori succedit creditum extinguitur pro parte he reditaria nisi phet testatorẽ opẽsare voluisse

¶ In testamento. Si ex verbis testatoris non apparet de persona cui debet fieri restitutio talis qualis presumptõ assumi tur tacite fidei in fraudẽ legis assumpte

Si heredes. Nominati nomine pro prio tenentur in virilem si in appellatiuo tenẽ tur in hereditarias portiones.b.d.

Si heres centum. Sicut legata p contra tabulas patroni minuuntur ita pcep tiones heredum.b.d.

Ab exheredati. A substituto velle g ttime exheredato non potest legatum relin qui.secus in instituto qui beneficio preteriti succedit.b.d.

¶ Cum a postumo Relicta a postumo instituto debentur substituto nõ na to postumo.b.d.

Heredi. Postumo alieno potest legari 7 potest heres institui postumus alienus.b.d.

Si tutor. Qui accipit vxorem illegit time sciēter ab ea nō capit ſz ipſi relinquere potest.b.d.

¶ Explicunt casus breues li/ bri xxx digestorum.

¶ Incipiunt casus breues libri xxxi digestorum.

¶ Rubrica De legatis et fi deicommissis secundo.

Al arbitrium. Legatum ſi in arbitriū alterius cōditionaliter cōferatur ſuſpendit ſi cut p quālibet aliā cōditionē.ſed ſi nō oditio naliter non ſuſpendit.b.d.

Quotiens. Si plures res nolentur plura ſunt legata.ſecus ſi ſub vniuerſali nolē cōprehendantur.

Si ita legetur Valet legatū etiam ſi oferat in oditionē que alteri⁹ ptāte oſiſtit.

Aleminem. Si vna res vel plures legat ſub nolē collectiuo nō pōt vna accepta ri alia nō.ſecus ſi plures nolatim niſi illa que repudiatur bēat onus annexū.b.d. cū duabus l.ſe.

Si ticio. Qui nō capit ptem quia ¦ndignus facit partem .b.d.

¶ Si ita leget Legatū alternatiue cenſetur plura quo ad rez notationem vnū quo ad preſtationem.b.d.

¶ Si quis legauerit. Si legat certū corpus illud debet qō exillo corpore reperitur.b.d.

¶ Si inter duos. Si teſtator ſen ſit de certo legatario nec apparet de quo po teſt heres eligere quē vult .b.d.

¶ Certam pecuniam. Si in pe tendo legatarius ⁊ ſubſtitutus ſibi cōcurrāt in dubio eſt primus legatarius pferendus.

¶ Si cui certam. Si legat pars hereditat intelligit cū onerib⁹ ⁊ bonorib⁹ ſi ps bonorum intelligitur deductis oneribus

Cum fundus. Quod rei legate ac cedit ad legatariū pertinet.b.d.

Statu liberum. Statu libero nō po teſt heres legare niſi ſub cōditione libertatis vel ſi morīēte herede ſeruus futurus ſit liber.

¶ Sticbum. Permiſſum ad temp⁹ poſt tempus videtur eſſe pbibitū ⁊ poſt elec tionem ſola res electa videtur eſſe in legato ⁊ variare nō licet.b.d.

Si pecunia. Pecunia legata etiam ſi in bonis nō eſt tenetur heres ſi ſoluendo ē hereditas.b.d.

¶ Quod ita. Dies incertus habet pro conditione.b.d.

Qui duos. Quando facto heredis debitor liberatur imputat heredi.b.d.

¶ Si is qui. Si idem legat duob⁹ inſolidum vni debet res alij extimatio.b.d.

Si idem seruus. In dubio liber tas prevalet legato.b.d.

Si quis duobus. Non pōt pa vni uiſq; rei alternatiue legate preſtari ſed vna ſola debet ſolui.b.d.

Si ticio. Duo rei credendi per dictio nem alternatiuā poſſunt conſtitui ⁊ ille erit potior qui prius litem cōteſtabitur.b.d.

Si quis ticio. Quādo fideicōmiſ ſum deficit legatū remanet penes legatariū niſi ſit nudus miniſter.b.d.

¶ Si heres. Negligentia eius q pōt eligere vnū ex certis facit omnes ad legatū admitti.b.d.

Heredem. Poteſt mihi legari res mea ſub conditione ſi mea eſſe deſierit.b.d.

Si is cui. Per petitionem vel ſolutio nē vnius ex rebus alternatiue legat ius elig gendi aſumit etiā ſi eam ſolam quis legatam putauit.b.d.

Et proculo. In legato pprietatis cō iunctio legalis nō inducit ius accreſcendi.

Cum quidam Falſa demōſtratio qua titate expreſſa legatū nō viciat.b.d.

Lucius. Legato facto a teſtatore po ſtea ſoluto legatario actio denegat niſi per

eum de testatoris mente doceatur. Idem de parte soluta. b. d.

Lucio ticio. In alternatiuis in dubio electio est legatarij. b. d.

Cum quidam. Primo ponunt quatuor dicta marcelli. secundo reprehensio scevole circa vltimum dictū. tercio reprehensio vulpiani circa idem. quarto limitatio circa p dicta. secūda ibi. Scevola. tercia ibi. Videt enī. quarta ibi. Nisi forte. Et breuiter hoc dicit. Si electio psone cōmittit in liberam voluntatem heredis potest eligere indignum. secus si in arbitriū. 7 si eligere differat omēs vocant 7 ad heredes transmittūt nisi ipsi in petendo negligentes fuerint. b. d.

Is cuius. Heres non potest retinere vsufructum in re legata antea sibi debitū. b. d. Concor. j. e. l. Cum filius. C. dōis.

Si illud. Legatū alternatiue vel sub diuersis cōditionibus relictum est vnum respectu vnius solutionis. b. d.

Cum patronus Priuilegium psonale non transit ad heredem. b. d.

Celsus. Legata caduca remanēt apud heredem cum onere suo. b. d.

Quod alicuius Portio cohedis deficiens accrescit sine onere illi nominatim iniuncto.

Quidam in testamento. Legatum incertum ad viā reficiendā valet.

Si quis. Si deficit fideicōmissum legatum nō remanet apud nudum ministrū.

Omnia. Legata simplicia debent ab adita hereditate. b. d.

Fundum autem. Pendente conditione legati potest res legata cum fructibus vendicari a legatario. b. d.

Cum ita. Appellatione rerum que sunt in loco cōtinent serui. b. d.

Cum ita. Non videt esse in loco qui dolo legatarij ibi illatus est. b. d.

Quod a legatario Morte grauati nō extinguit fideicōmissum. b. d

Species. Heres nō tenetur ad speciem legatam nisi probetur eam habere vel dolo desijsse possidere. b. d.

In fideicommisso Ad relictum familie primo vocantur nominati post eos qui proximiores sunt in gradu. b. d.

Legatorum. Non tenetur quis ad legatū ex psona coheredis q nō est soluēdo

Qui plures. Clausula generalis refertur ad specificata tm̄ si plura supererunt hoc dicit.

Ticia. Verba enunciatiua de futuro emissa ppt aliud vl enūciatiua de pterito sine expressione rei dispositionē nō inducūt.

Lucius ticius Verba testatoris extra propriam significationē verborū intelligūt vt legatum nō reddatur inutile. b. d.

Lucia ticia. Qui est adhibitus actui vt testis nō pīudicat iuri suo. b. d.

Gayus seyus. Verba enunciatiua non inducunt dispositionem vltra verborū significationem. b. d.

Si ea condtione. Si nō stat per legatarium videtur impleta cōditio. b. d

Qui in vita Si pater legat filie quia in vita dotē exigerat filia debet esse contenta alterutro nisi plus sit in dote. b. d.

Lucius ticius Dispositio specialis derogat generali. Item verba generalia obscura declarantur p pcedentia clara.

Ticia cum nuberet. Verba dispositiua ad quēcūq; directa fidei cōmissi petitionē inducunt. Idem quādo voluit res ad aliquē ptinere ad tempus post illud videtur velle ad suū heredem redire.

Legatis Ea vident ad alicuius vsum parata que ad eius tm̄ non ea que ad cōmunē vsum cum alio sunt parata. b. d.

Qui testamento. Vtile per inutile non viciatur hoc dicit.

Si aree. Quod edificatur in area legata cedit legato. b. d.

Si duobus. Si relinquitur duobus seruis ita habet locum ius accrescendi sicuti si duobus liberis legetur. b. d.

Venio fundi. Portio deficiens accrescit cõiuncto verbis tm̃ 7 cõiuncto re tm̃ pro rata.b.d.fm veram lecturam.

¶ A me herede Si maritus vel alius legat mulieri dotem aut dicit quicquid in dotem dedit 7 nõ deducuntur impense aut dicit dotem simpliciter 7 impense deducunt boc dicit.

Cum ei qui Qui partem tm̃ capit propter se potest solidum capere propter alium boc dicit.

Si ita. Ista lex habs diuersas lecturas Scõs veram breuiter.b.d. Indefinita equipollet vñ. secus in oratione pticulari que si ẽ dubia interpretatur in meliorem partes. boc dicit.

¶ Legatus. Relictum in diem debetur sine fructibus medij temporis si gratia heredis dies fuit appositus secus si gratia legatarij boc dicit.

¶ Si ita scriptum In alternatiua summarij vel temporis illud qõ minus est. est in obligatione.b.d.

¶ Si ita legatum Si vni a diuersis heredibus quãtitas relinquatur in dubio ab vtroq; tota debebit.b.d.

Si ita sit. Masculinũ continet femininum non econtra.b.d.

¶ Si sub conditione Añ euentum diei vel cõditionis legatũ nõ potest repudiari boc dicit.

¶ Si pater. Conditio nuptiarum intelligitur de futuris nuptijs nisi testator presentes ignorauerit.b.d.

Si ita scripsisset. Verba presentis temporis nõ porrigũtur ad debita in diem vel conditionalia nisi aliud exprimatur. boc dicit.

Sempronius Si in duabus scripturis principalibus eiusdem testamenti apparet diuerse quãtitates legate minor debetur. boc dicit.

Licinius. Fructus 7 partus pcepti cõditione pendente ad legatarium non pertinent. boc dicit.

¶ Bonorum Curator qui bonorum possessionem pro demente agnouit tenetur ad legata cautione recepta.b.d.

Mortuo bone. Quod supest exre mihi indebita ante mortem perempta mihi nõ debetur.b.d.

¶ Si ticio. Legatus cuius estimatio debetur ita ad heredem transmittitur sicut si res ipsa deberetur.b.d.

¶ Labio. Res cuius cõmercium propter eius delictum legatarius nõ habet mihi debet nec estimatio. secus si legatarius habeat cuius cõmercium heres nõ.b.d.

Si testator. Portio hereditatis deficiens accressit cum onere p rata b.d.

Et heredibus Heredibus legatarijs 7 donatarijs causa mortis potest subueniri.b.d.

Si ticius. Si legatur vna ex rebus alternatiue debitis euentus solutionis declarabit an legatum valeat.b.d.

¶ Cum ita. Relatiuum quãtitatis cõiunctũ verbo futuri temporis in dubio cõditionem non facit.b.d.

Si ita quis. Verbus potest esse extensiuũ 7 ideo licet sit pãtis tempis porrigit ad futura.b.d.

¶ Is cui in tempe Cuiles filij cõditionem nõ implent.b.d. vel aliter. Adimplementũ conditionis nõ sufficit civiliter factum.b.d.

Non oportet. Non debet de abilitate persone disputari sepatim ab alia lite. boc dicit.

Cum ab vno. Si legatum ab vno herede relictum animo cõpendi faciendi cum debito ille heres illius debiti onus sustinet 7 debitũ qõ quis insolidum sustinet i totum cõputat imponẽda ratione falcidie.b.d 7 est singularis lex ista quã nota.

Si cui fundus. Valet legatum rei vendende pro iusta extimatione.b.d.

¶ Si eo herede. Hereditas rep

sentat personam defuncti non heredis.b.d.

Quod principi. Relictum sub nomine dignitatis transit ad successorem in dignitate quã quis habet per se.secus si per cõsequẽtiam alterius.b.d.cum l.se.

Si cui res. Qui cognoscit partem videtur agnoscere totum legatum.b.d.

Si mihi pure. Potest quis ex sua persona repudiare 7 ex persona serui agnoscere. hoc dicit.

Julianus. Si fideicõmissum deficit legatum remanet penes legatariũ 7 ad heredem nõ redit.b.d.

Si ticio. Si portio nõ grauata accedit grauate fit cõtributio 7 legata soluta prestãtur hoc dicit.

Julianus Portio deficiens accrescit cum onere etiã succedentibus ab intestato.b.d.

Si alienus. Si per seruũ nõ queritur hereditas domino sed sibi manumisso tenet ad onera domino imposita.b.d.

Si heres. Si per heredem res legata sine dolo cõsummat legatario per actionem in factum succurritur.b.d.

Cum proponebat. Verba enunciatiua inducunt probationem eorũ que in testamento sunt gesta.b.d.

Peculium. Si legatur vniuersitas augmentum 7 diminutio contingens etiam vino testatore ad legatarium pertinet.hoc dicit.

Quadrige. Si legatur res ex pluribus corporibus cõsistens si extinguitur quod ibi est principale perit legatum.b.d.

Hicio. Si legatum relinquitur ab heredi sub cõditiõe que ex eius persona dependet si legatum transferatur ad alium nõ transfertur conditio.b.d.

Venius Debitor petis fundi si credito ri sub eadẽ additione qua debebat legauit intelligitur aliam partem non illam quã debebat legare b.d. Primo ponitur thema 7 questio,secundo determinatio questionis.tercio responsio ad vnam obiectionem que fieret i cõtrariũ.quarto responsio ad aliam obiectionem que fieret.secũda ibi. Voluntatis.tercia ibi.Sane.quarta ibi.Debitor autẽ.

¶ Quibus testamentis.

Iste ¶.consueuit reputari difficilis. Et diuiditur in tres partes principales.prima loquitur de legato generis hoc est quotitatis adiecta certa demonstratione.secunda loquitur de legato quotitatis nõ expressa certa quantitate. tercia loquitur de legato alicuius speciei in genere.secunda ibi. Sed si pars.tercia ibi. Non idem. Secunda pars principalis subdiuiditur in tres.primo ponit vnum dictum diuersum a primo in iure 7 in facto. secundo determinationem vnius questionis dependentis ex dicto. tercio ponitur ratio vtriusq; dicti.secunda ibi. Atq; etias.tercia ibi. Neq; enim. Tercia pars principalis etiã subdiuiditur in tres. primo ponit dictum diuersum a precedenti in homine legato in genere.secundo illud extendit ad stipulationẽ tercio assignatur ratio dicti.secunda ibi. Eadem.tercia ibi. Omnis enim. Et hoc intendit Due cause lucratiue in eiusdem persona 7 i eadem specie vere que possit ad oculum demonstrari non possunt concurrere eodem tẽpore quo ad effectum solide actionis.b.d. Et cessant quasi omnia contraria.

In fundo. Si res legata tradit non perfecte actio ex testamento adhuc durat ad ipsam.b.d.

Eum qui. Dispositio generalis sequens derogat speciali precedenti quãdo cadit inter grauatos.b.d.

Fundo legato. Heres tenet si fundus traditur diminutus in iure vsufructus vel pignoratus vel ab alio possessus. secus si alteri seruiat. Item non valet legatum rei mee propter seruitutem alĩ debitam.b.d Primo loquitur quando mihi legatur res aliena in qua deficit ius. secundo quando mihi legatur res mea in qua ius aliquod deficit.secunda ibi. Sin autem. Item prima subdiuiditur in quatuor. primo quando deficit

tus vsufructus. secundo respondet cuidã obiectioni. tercio quando res est pignorata vel ab alio possessa. quarto quando deficit ius alterius seruitutis. secunda ibi. Vsufructus enim. tercia ibi. Fundo vero. quarta ibi. Nõ idem.

¶ **A municipibus.** Municipib⁹ potest vsusfructus reseruari quia potest extingui. b. d.

Unum ex familia. Nec l. vsq; ad ℓ. Si rem. prosequitur vnam materiam multum solemnem. 7 vsq; ibi diuiditur in sex partes. secũda ibi. Si de falcidia. tercia ibi. Si si vno. quarta ibi. Si duos. quinta ibi. Sed et si fundum. sexta ibi. Rogo Et hoc intẽdit principium huius legis. Iussus restituere vni ex certis cum moreretur sufficit q̃ eligat et vsq; ad mortes potest variare. b. d. Et istud principium ponit tres questiones et solutiones ipsarum et rationem solutionum. secũda ibi. Et ei. tercia ibi. Utrum ergo.

¶ **Si de falcidia.** Prosequit eã dem materiam 7. b. d. Electus non capit ex testamento eligentis sed eius qui iussit restitui 7 fm illud falcidie ratio mittitur 7 vno electo ceteri excludunt. b. d. Primo soluit vnã questionẽ 7 ponit duas rationes solutionis. secũdo soluit aliam 7 annectit rõs. scõa ibi. Itaq;.

¶ **Sed si vno.** Si vnus ex certis instituatur. 7 fundus extraneo legetur ab eo vendicabitur deducta portiõe heredis. b. d. Iurisconsultus hic determinat duo dubia circa eandem materiam 7 sic habet duas ptes. secunda ibi. Verum.

¶ **Si duos** Si plures ex certis instituantur 7 ps fundi extraneo relinquat̃ illa vẽdicabit̃ excepta pte que ist̃ute copeteret

¶ **Sed et si fundum.** Eligens non potest electum grauare vt alteri restituat nisi ei tantũdem relinquat 7 etiam tunc poterit ab extraneo vendicari si dictum fuerit ne exeat de familia. b. d. Primo soluit vnã questionem 7 ponit limitationẽ. secundo soluit aliam 7 ponit vnam illationem ex ea. secunda ibi. Et si talia.

¶ **Rogo.** Iussus cum moreret̃ eligere potest eligere donec viuit 7 añ nullus admittetur. sed eo non eligente oĩs. b. d.

¶ **Si rem tuam.** Testator legat rem heredis vt suam. b. d.

¶ **Si omissa.** Licet verba fideicõmissi sint defectiua tñ debetur si ex mente colligitur. b. d.

¶ **Item marcus** Verba enũciatiua futuri euentus ad grauatum directa fideicõmissum inducunt. b. d.

Sequens questio. Ea que quis capet alio herede exãte nõ vt ex vltima voluntate in fideicõmissum generale nõ veniunt

Peto. Verba dispositiua ad grauatũ vel bonoratũ directa fideicõmissi petitionem inducunt. b. d.

¶ **Predium.** Res prohibita potest alienari ex causa necessitatis.

¶ **Mater filio.** Relicta a tutore videntur relicta a pupillo 7 ideo valent licet tutoris datio nõ sortiatur effectum. b. d. primo ponit vnum dictum de matre. secundo illud probat per simile de patre. tercio quod dixerat de tutore extẽdit ad curatorẽ. quarto quod dixerat quando tutele datio nõ valet ab inicio extendit ad casum quando vẽnit ex postfacto. quinto ex pdictis ponit vnã illationem. secunda ibi. Nam 7 si. tercia ibi. Idem. quarta ibi. Nec interest. quinta ibi. Hac deniq;.

¶ **Fratre herede.** Res alienata extra familiam contra prohibitionem testatoris reuocatur per omnes de familia ostendo sequentibus 7 si cautio obmittatur nõ cõdicitur res sed casu eueniente vendicatur sufficit quẽ fuisse in familia tempore testamenti. b. d. primo ponitur thema. secundo ponitur sex questiones et earum solutiones per ordinem.

Imperator. Legatarius tenetur cedere fideicõmissario actionem vel rem illa habet. b. d.

¶ **Si centum legatis.** Onreatus in quantitate non pot vltra grauari q̃ sit illa 7 eius vsure si onus in quantitate constat. secus si in specie. ppia. b. d.

cōsistat. secus si in specie ꝓpria. b. d.

Cum quidam Honoratus in q̄ta nō potest granari in alia q̄ta vltra vires relicti. b. d

Cum autem Preciū 7 res cōpta ex p̄cio succedit loco rei in vniuersalibus.

Si quid ex pamphila. Partū dicitur quis habere eo titulo quo habet matrem. b. d.

Decio centum. Prolongatio dieī legatoris facta simpliciter refertur etiam ad ea que diem habent. b. d.

Miles. Non refert cum quo quis loquatur quando verba dispositiua proferunt

Pro parte. Prelegata nō veniunt in substitutione vulgari. b. d. Huic cōcor. j. ti. primo l. sextiliam.

Cum filius Si testamentū rumpitur pro parte. plegata non debent. sicut nec legata. extraneis libertates debent et pstant insolidum pro seruitute actio datur insolidū sed pro pte obstat exceptio nisi ptis extimatio offeratur. b. d. fm di.

Lucio. Legatarius hereditatis debet sustinere cōmoda 7 incōmoda illius.

Dominus Heres non potest retinere vsufructum vel ptem rei legate. secus in certis fructibus seu seruitutibus. b. d.

Heres meus. Non videtur esse falsum quod innatur pmordio veritatis. b. d primo ponit dictum. secundo rādet annectē do rationē ꝙ falsa demōstratio nō viciat legatū. tercio annectit aliam rationē ibi. Nec in totū 7c.

Seruus pure Si aliquo casu libertas impeditur tēpe quo cedit dies legati viciatur legatū. b. d.

Pater. Qui legat vni ex certis pl videt omnibus legare 7 excessus in illo in bonis arbitrio ponere.

Non iure. Ille per quē nō stat q̄minus tutelā suscipiat nō p̄iudicat legato.

Qui muciana. Ex muciana cautiōe tenet quis restituere rē cū fructib⁹

Sarys. Quādo sunt plures actiones que electione tollunt non admittit cumulatio. b. d.

Repetendoū. Damnata memoria testatoris repetunt legata soluta.

Cum pater. Si dēt retineri species 7 pecunia. species de tota hereditate deducetur. pecunia de pte restituentis tm. b. d.

Eorum quibus. Donationi causa mortis potest fideicōmissum imponi 7 ex ea detrahet falcidia qua detracta fideicōmissum intrinsecum minuet secus i legato

Pater filys. legatario eidēq; debitori nō solum actio cōpetit sed exceptio

Surdo. Legati emolimentum 7 onus queritur ignorantibus. b. d.

Hereditatem. Mutatione status nō perdit ius eligendi 7 mors ciuilis non facit additionē existere sed mors naturalis sic

Qui dotale. Qui legat precium ei videtur legare animo pensandi cū re.

Denio. Qui soluit cōtemplatiōe mādati reuocati sciēter donare videtur. secꝰ si ignoranter. b. d. vel aliter. Mandatū simplex cuius effectus cōfert post mortem reuocatur morte si mandatarius sciuerit. secus si ignorauerit. b. d.

Cum pater. Portio deficiens defertur a substitutis 7 coheredibus cum onere suo. b. d.

Euictus. In prelegato vni non debetur euictio. secus si pluribus prelegetur b. d. fm doc. 7 est singularis casus.

Pater certam. Si testator iubet heredes dotem filie stipulari intelligitur ea moriente in matrimonio non ea supuinente. Item sermo simpliciter prolatus intelligit pro prima vice. b. d. Ad primum concor. ff. de pac. do. l. secunda. Ad finem concor. l. bones C. Hoc sermone. j. de C. sig.

A filia. Cui cōmittitur electio persone cum moreretur nō potest ante tempus cum effectu eligere. b. d. primo ponit thema secundo duas rationes. secunda ibi. ꝓpter incertum. tercia ibi. Nam in eum.

¶ Fidei heredū. Manumissi ex causa fideicōmissi continentur appellatione libertorū testatoris.b.d.

¶ Fidei tue. In fideicōmisso relicto pverba gñalia veniūt postea legata.b.d.

¶ Hari volo predia Filius naturalis in seruitute conceptus excludit substitutum.b.d.

¶ Curatoris. Frustra legatur debitum creditori a debitore. Item dilatio in tempore non pfecte etatis creditoris fauore pſumitur.b.d.

¶ Ab instituto. Relicta ab instituto videntur repetita per legem sub eadem conditione.b.d.

¶ Mense Legatū vniuersitatis iuris valet etiam si incōmodū contineat.b.d 7 est notabilis ℭ.

¶ Pater filie. Si pater legat filie res quas dedit in dotem filie debetur ipsa extimatio 7 ea que ex bis nata sunt si sunt dotales. Idem si res donate legentur vxori b.d.fm glo.

¶ Hereditatē Per simplicē diuisionem nō tollitur ius fideicōmissi 7 ideo nō tenetur quis de periculo rei vltra eā teneret primo.b.d.

¶ Filia mea. Qui legat hereditatē sibi quesitā nō videtur legare fructus quos ipse consumpsit.b.d.

¶ Hulcissimis. Dictum restringitur per rationem.b.d.

¶ Pater pluribus Traditio clauium 7 assignatio rei in dubio pſumit causa custodie si titulus abilis nō pcedit ad dominij translationem.b.d.

¶ Cum impfecta. Oratio impfecta perficitur ex pcedenti vel sequenti si cōgrue fieri potest.b.d.

Filius matrem. Juramentū testatoris vl heredis habet vim repetitionis ab intestato.b.d.

¶ Mando. Verba que proferunt in modum cōsilij nō important necessitatē.

¶ Rogo. Si nō eligitur vnus ex certis oēs admittunt qui nō sunt indigni.b.d.

¶ Honatoris Quando sunt verba dispositiua nō refert cum q quis loquat sed q quē voluntatis intentio dirigatur.b.d.Con cor.supra e.l.Miles.in prin.

¶ Libertis Qui venit contra voluntatem defuncti in eo qō est causa fideicōmissi ab eius petitione repellit.b.d.In prima parte alienauerūt omnes vno excepto.In secūda omnes simul nullo excepto.In tercia primo vnus 7 postea alius.In quarta nullus sed decessit vltimus extraneo herede relicto.Secunda ibi.Alioquin.tercia ibi.Tetex.quarta ibi.At si nemo.

¶ Cum inter libertos. Filius liberte ēnumerat in familia liberto

Cum existimaret Si ille quem defunctus putabat ab intestato successurū inuolidum.succedat pro parte.legata ab eo noīa tim relicta pstabunt p parte.libertates insolidū.

¶ Pater qui filio Si fideicōmissum inuicem datum ōtinet tantūdem in qualitate 7 quātitate non valet. Item extimatio testatoris nullam necessitatem inducit.b.d.

¶ Licio frater. Si testator grauat heredem in eo qō sibi debebat 7 debitum cū fructibus cōpensat fraudem facere nō videt secus si debitum cum falcidia cōpensat.b.d. diuidit. primo loquitur quādo testator vult debitum compensare cū fructibus. secundo qñ vult debitū a se cōpensare cū falcidia.secunda ibi.Plane. Item prima subdiuidit quia primo ponit thema 7 questio. secundo rnsio tercio rō rnsionis.secūda ibi. Cum ex fructibus.tercia ibi. Quoniā.

Ser. Plane. Diuidit. Nam primo ponitur thema 7 questio. secundo rnsio.tercio ponitur quedā iniquitas ex responsione resultans.quarto contra illam iniquitatem prouidet.quinto respondet cuidam obiectioni que posset fieri in contrariū.secūda ibi.falcidiam.tertia ibi. Sed iniquitatē.quarta ibi.Quidenti aūt.quinta ibi.nec videbit

¶ A te peto. Disiuncta posita inter personas inter quas cadit affectio ordinata non resoluitur in cōiunctam.b.d.

¶ Sicos ciuitati. Valet legatū licet qualitas non fuerit adiecta quā testator adiectuꝝ se dixerit.b.d.

Qui solidum. Justa causa in parte non tollit moram in alia parte.b.d.ꝛ est notabilis casus.

Cum post mortem. Legatario debetur extimatio ipsius rei vel partis que ad heredem loco rei puenit.b.d.quod nota.

¶ Etiam respublica. Respublica ꝓpter moꝝ tenetur ad vsuras ꝓpter temeritatem ad impensas litis licet habeat regressum contra administratorē. Idem in pupillo ꝛ tutoribus.b.d.

¶ Predium. Ultimus de familia prædium alienare prohibitus est ꝛ eius portionem ad extraneum heredem transmittit.

¶ Si creditor. Qui vocantur ad fideicōmissum pdio alienato non reuocant ab eo qui emit a creditore testatoris.b.d.

Que fideicōmissum. Qui per ignorantiam iuris patitur aliū vti re sibi debita non cadit a debito.b.d.

Legatum. Dominiū transit in legatarium recta via sicut in heredem adeuntem. b.d.vel aliter. Quod optatur aditio quo ad heredem illud agnitio legati quo legatariū.

Si quis testamento. Legata reticta a scriptis venientibus ab intestato non debentur.b.d.

Debitor. Casus qui supuenit tendens ad eundem effectum licet eo exīte dispositio ab initio nō valuisset dispositōs ñ viciat.

¶ Si primo. Si plures sunt substituti quilibet tenet ad legata relicta ab institutis in quoꝝ loco succedunt.b.d.

¶ Seruo alieno. Seruo eius q est capax potest relinqui quicquid eidem seruo facto libero relinqui posset licz nō eodem modo.b.d.primo ponit vnū dictū. secundo rñdet cuidam obiectioni. tercio ponit vnum dictū iuliani. quarto ꝙ illud formal duo argumēta cōtraria ꝛ soluit. quīto ex pdictis potest vnā illationē. sexto cōcludit ad primū cassum. scda ibi. cū enī. tercia ibi. Et iō. quarta ibi. Calumniosa. quinta ibi. Ex illo. sexta ibi Ita non miꝝ.

Latinus. Conditio adiecta fideicōmisse intelligit repetita in substitutōe facta circa idem de eadem pson.b.d.

Si quis seruo. Si libertas p fideicōmissū debita retardet nihilominꝰ ipa ꝛ fideicōmissum pecuniariū debebit.b.d.

Creditorem Si debitor legat creditori in dubio non intelligit alio cōpensandi.

Gayus. In legato gñali nō cōtinent nomina debitoꝝ.b.d.

¶ Ticius. Diuisio gracia vberioris culture diuersos fundos non facit.b.d.

Ticia. In legato quātitatis nō habet locum regula de duabus causis lucrativis. b.d.fm vnā lecturā vel aliter fm aliā lecturam. Qui iubet rem alteri cōpari nō videtur rem legare sed extimationē ꝛ ideo ea re habita ex causa lucrativa actio nō extinguitur b.d. Et huic lecture magis applaudit lra.

¶ Usuras. Finita causa priuilegij finitur priuilegiū ꝛ ad moꝝ sufficit vna interpellatio.b.d.ꝛ nota bene.

¶ Seya libertis. Fideicōmissum relictū ab vno exheredibus vel legatarijs q vltimo decesserit facit videri heredes seu legatarios inuicem substitutos.b.d.ꝛ est singularis casus.

¶ Imperator. Donatio inofficiosa collata in filium vel nepotē p aliū vsqz ad legittimā reuocat. b.d. Et iste ℂ.ꝛ sequens tractant de materia inofficiose donationis ꝛ nō alibi principal in toto libro pandectaꝝ

¶ Lucius. Is cui donat inofficiose pōt onere fideicōmissi grauari. Item querela pōt in modū replicationis ꝓponi.b.d.

Lucius ticius. Legato vniuersitat cedit q ex causa deducitur si in eam postea redigatur.b.d.

¶ A te peto. Nudus minister nullum cōmodum sentire debet.b.d.

¶ Que marito. Cum iniū gunt onera ꝓterita ꝛ futura intelligit de ꝓteritis pendentibus nondum finitis.b.d.

¶ Quisquis Legatarius p quem non stat quo minus impleatur modus etiam si stet p casum admittit ad legatum.b.t.

¶ Sempronia Qui factum bere dis impugnat nō testamentū nō ē indign⁹ legato.b.t.7 tota die allegat 7 ē pulcher ca⁹

¶ Testatoꝛ Solutum ab herede pl⁹ debito nō cedit ad incōmodum alioꝝ legatoꝝ.b.t.fm primā lecturam.vel aliter Solutio aliquoꝝ legatoꝝ facta ante diem non p̄iudicat heredi vt alia legata facta ante diē soluere teneatur.b.t.

¶ Lucius titius Plures coniū cti admittunt in viriles portiones si res p̄hibet alienari extra familiam.b.t.

¶ Impuberem Ite ℊ.debet scribi litteris aureis.7.b.t. Duplicatio legatoꝝ trahit ad legata que consistunt in quantitate non ad ea que cōsistunt in specie.b.t.

¶ Tinibus. Si legatur nomen debitoꝛis heres liberatur cedendo actionē.

¶ Filiam exasse Relictum in defectum institutoꝛis videt relinqui a veniētib⁹ ab intestato. Item verbū ptinere trahit ad fideicōmissum.b.t.

¶ Quisquis mihi Cōfessio debiti a testatoꝛe nō p̄bat debitum sed fideicōmissi petitionē inducit.b.t.

¶ Lucius titius Verba generalia etiam in beneficijs restringunt vt odiosa non cōprehendant.b.t.fm ia.de are.vel aliter.offendentibus 7 non p̄bantibus sequens meritū nō p̄stant legata.b.t.fm di.

¶ Same et pampbilo. Si heres in suo testamento relinquit quod testatoꝛ reliquerat debet ex p̄imo testamento non ex secundo. Item appellatōne filioꝝ cōtinent filij naturales in seruitute concepti

Codicillis. Si onus iniūctū legatario est inutile mixta cōsideratione testatoꝛis 7 fideicōmissarij legatū efficit inutile q̄ ad actionē nō q̄ ad retentōnē.b.t.7 est singularis ca⁹

¶ Insulam Si liberti cōsentiūt heredi patroni alienanti rem eis relictum p̄sumitur animo donādi nisi aliud appareat.

¶ Instituto Prohibitus vendere vel legare nō videt p̄hibitus locare.b.t. sic Qui obligat nomē cōductoꝛis domus alienari p̄hibite nō videtur alienare domū vel obligare.b.t.

¶ Patre Prohibitus alienare in p̄sonas certas p̄hibetur in eas ab intestato legittimo iure transferre.b.t.Cōcoꝛ.j. de ꝛ. obli.l. Si ita quis.ℊ. Ea lege.

¶ Lucius Hec verba q̄ valeat omni modo quo melius de iure potest intelligi tur etiam ab intestato.b.t.

Testatoꝛ Voluntas testatoꝛis a contrario sensu sumpta p tacitam volūtatem cōtrariam reuocatur.b.t.

¶ Qui indiuisam Verba generalia debent ad tempus testamenti referri.

¶ Sepo. Conditio apposita in p̄sona eius legatarij in p̄iona alterius sibi coniūcti non videtur repetita.b.t.

¶ Lucius Valet fideicōmissum interuenientibus defunctum de bonis cōmunicandis.b.t. Facit j.ad trebellianū.l.Lucius.in p̄in.

¶ Quatuoꝛ. Singularis ℊ.est ille ratione cōiunctiōis qui non admittitur ut ipse admitti tanq̄ alius p̄hibet.b.t.

¶ Filie Filia potest gravari in dote quatenus dos est vltra legittimā b.t.fm di. 7 mar.sy.

¶ Filium et filiam. Pluribus post eoꝝ mortem simul rogatis vno mortuo alijs supstitibus cōpetit fideicōmissi petitio.

¶ Maritus. Iusta heredis ignoratia alienationem rei p fideicōmissum relictę que subiacet restitutioni confirmat.b.t. Ille ℊ.est singularis 7 quotidianus.

¶ Expliciunt casus breues libū.xxxi.digestoꝝ.

¶ Incipiunt casus breues libū.xxxij.digestoꝝ

Rubꝛica De legatis et fideicommissis tercio.

¶ Jncertus. Dubius de statu suo ꝓpter errorem facti vel iuris non potest testari. b. d.

Si filiusfamilias. Dic est difficilis ℔. 7 bonus 7. b. d. Si testamentum ab initio deficit ꝓpter defectum testatis ex noua uolũtate nõ cõualescit impedimento cessante. secus in codicillis. b. d.

¶ Bȳs quibus Deportatus a pñcipem cõfirmetur. secus in deportato a pretecto pretorio vel eo qui eius vice cognoscit

¶ Illud. Relictum nominatim ab eo qui est in primo gradu nõ debetur ab eo qui est in secundo ii ad eum hereditas pinet

¶ Ex filio. Non valet fideicõmissum quod relinquitur a preterito. b. d.

Si mulier. Ab eo cui mortis causa donat vl relinꝙ potest fideicõmissus relinq

¶ Si rem. Licet legatũ certe rei pure debite valeat non tamen poterit legatari onere fideicõmissi grauari. b. d.

Sed et si sic. Heres heredis potest onere fideicõmissi grauari sub nomine appellatiuo nõ sub nomine propꝛio hoc dicit. magistralis casus est.

¶. Cum ita. Qñ duo recipiunt vnã determinationẽ intelliguntur eam uniformiter recipere. b. d.

Si ita. Verba generaliter prolata referuntur ad omnes 7 ad omne tempus.

Si ita quis Verbum cõmendo fidei cõmissum non inducit. b. d.

¶ Cum esset. Ablatiui absoluti ñ solum cõditionem sed etiam dispositionem inducunt quando referuntur ad eos quos testator potest grauare. b. d.

¶ Si sic fideicommissum. Dic prosequitur quadruplicem conceptum. primo legauit testator nisi heres voluerit. In secunda legauit cum heres voluerit. In tercia relegauit si heres voluerit. In quarta legauit nõ ꝓ verbũ voluerit sz ꝓ verbũ extima uerit vel putauerit seu ꝓ aliud qõ importat arbitriũ boni viri de pña vsꝙ ad ℔. hoc autẽ legatũ. de secũda vsꝙ ad ℔. Quãꝙ. de tercia 7 quarta a. ℔. Quanꝙ vsꝙ ad. ℔. Hec verba.

¶ Hec verba. Verbum peruenire inducit fidei cõmissum. b. d.

¶ Si filio. A patre potest relinqui filio si verba sapiant quoquo modo vt fideicõmissum in tempore existentie sui iuris videatur delatum. b. d.

¶ Si cum fuerit. Non refert quid ex equipollentibus fiat. b. d.

¶ Si rem. Diuiditur in duas ptes primo loquit in alienatione rei alienate. secũdo in actione debiti legati. secunda ibi. Ergo 7 si nomen.

¶ Si seruo. Si rem legatam legatarius habere non potest absꝙ iui delicto ꝓstabitur extimatio si testator fuit sciens. b. d.

¶ Si quis decem. Dictio. rursus verificatur in duabus vicibus tm. b. d.

¶ Item si quis. Fideicõmissum relictum animo cõpensandi petitionem non inducit hoc dicit.

¶ Plerꝙ. Vsꝙ ad ℔. Si in opere. Diuiditur in tres partes. primo loquitur quando testator nominat vnum cui vult ꝓuidere 7 plurium interesse. secundo quando vult prouidere pluribus 7 plures notat. tercio quando vult ꝓuidere vni 7 nõiat alium secunda ibi. Sic euenit. tercia ibi. Interdum

¶ Si in opere. In indiuiduis qui libet heredum tenetur insolidum. b. d.

Stichus. Legatum incertum valet relictum in his que alimenta respiciunt. b. d.

Si ure. Hec ẽ solẽnis 7 bona lex Legatũ relictũ in voluntate solẽni ꝓ voluntatẽ minus solẽnem nõ intelligit tacite reuocatũ.

Si tibi. Non potest peti legatum nisi caueatur de modo implendo. b. d.

Si quis in principio. Jsta lex diuidit principalr in tres p. primo ponit dictũ scõo rõ dicti. tercio limitatio. secũda ibi. Nõ ẽnsi. tercia ibi. Sed ita hec. et. b. d. Si prima voluntas est derogatoria vltime prima prevalet nisi ꝓ vltimã pme specialr deroget.

¶ Paulo. Legatum filie testamēto nō revocatur per legatum factum patri in codicillis.b.d.

¶ Pomponius. Hic est pulcher casus 7 generalis verba generalia preterita nō futura cōprehendunt.b.d.fm di. vel aliter. Si testator iubet aliquē esse cōtentū certa re pro bis que in testamēto reliquerat ītel ligitur de relictis pure nō aūt de relictis sub conditione.b.d.

¶ Julius. Si debitum demōstratur vnde soluatur nō videtur granatus debitor sed heres.b.d.

Qui cōcubinam. Duo adiectiua plata respectu vnius generis verificant dispositiones in altero licet vtriusq; veritas nō cōcurrat.b.d.

¶ Cum ita. In dubio assumimus quod minus est.b.d.7 est satis subtilis.

¶ Cum ita. Verbum peruenisse seu puenerit intelligitur cum effectu.b.d.

¶ Si heres. In legato generis ab herede debetur euictio. Itē qui ex causa lucrativa est habiturus regressum de euictione debet ante iudicium acceptum denūciationē facere.b.d.7 iste ē bonus casus 7 menti tenendus.

¶ Si stichus Pluralitas geminat duas singularitates.b.d. Concor.l. falsa in fi.j. de condi.7 demon.

¶ Qui ortos. Heres damnatus sinere aliquē vti frui re cōducta tenetur prestare mercedem.b.d.

¶ Cum in testamento Condicio apposita libertati videt apposita legato.

Qui fundum. Hic est bonus 7 notabilis §. legato fundi non cedit pars quam defunctus alij personali actione dare debebat.b.d.tene menti.

¶ Exori. Hic est bonus §.7.b.d. Legatum animū factum quo ad cū filio moraretur debetur semper si per filium stat sed si per casum deberetur pro eo tm quo morari incepit non pro futuris.b.d.

¶ Si edes. Qui non potest emere quod testator iussit tenetur ad extimationē.

Si cui. Ratione aditus iudicatur de cenaculo cui cedat.b.d.

Sextiliam. Prelegata non veniūt in substitutione vulgari.b.d.

Exori. Domus pro parte legata ratione incertitudinis debetur tota.b.d.fm di.vel aliter Ibi dicitur quis morari.§. cum familia sua morat.b.d.7 est pulcher casus

Exori. Ea que post testamentū sunt donata nō cōtinentur in legato.b.d.fm di. vel aliter.verbum preteritū licet alias posterigatur ad futurū nō tm porrigitur ea que a ire cōmuni exorbitant.b.d.

¶ Cum sepa. Si dubium erat quamēte quis aliquid faceret inter vinos potest declarari ex verbis in vltima voluntate prolatis.b.d.7 est nouus casus.

Nomen. In legato nominis continet debitum et vsura.b.d.

¶ Filio. Verba futuri temporis propter fraudem heredis trahūtur ad tempus testamenti.b.d.§.et est bonus casus.

¶ Sni. Heredes non tenentur ad onera nisi quatenus per testatorem res onerate estimata sufficit.b.d.et est bonus.§.

¶ Pater filio. Verba ad declarationem apposita non debent diminutionē inducere.b.d.

Patronus. Si heres iussus est nē alteri cōparare post mortem potest cōuenire ad extimationem.b.d.

¶ Sempronio. Error qui est in cōfinibus designādis non viciat legatum dum modo de corpore constet.b.d.

¶ Libertis. Error regionis nō nocet si de corpore constat.b.d.

¶ Codicillis. Legato vsū balnei videntur legata omīa necessaria ad balneū

¶ Apud. Rupto testamento p querelam non prestantur legata etiam si ab intestato fuerint repetita.b.d. Concor.l.tercia

supza de inof.test.

Cum quis decedens. Si non te net legatum nec onus fideicõmissi adiectũ.

Qui testamento. Promissio facta cõtemplatione alicuius cessanti emolimenti ipso cassato non tenet.b.d.

Seya. Verba directa in codicillis prolata trahuntur ad fideicõmissum.b.d. Idem in l.scevola.ſ.ad trebel.

Pater. Donatario obligato possest imponi onus fideicõmissi tanqz debitori.

Auptura. Qui stipulatur dotem sibi reddi mandato mulieris presumitur vt minister electus in dubio.b.d.

Codicillis Confessio debiti facta in testamento si testator iurauit vel iurasse se dicit probationẽ inducit.b.d.

Licia. Si testator cõfitetur se debere non capaci talis confessio nihil opatur

Exbis verbis. Verba generalia per adiectionem specialiũ factam per dictionẽ.siue.non restringunt.b.d. vel aliter. dictio.siue.nõ inducit restrictionẽ. b.d

Pater. Prohibitio alienatiõis ad alienationem necessariam se nõ extendit sed ad voluntariam.b.d.

Huobus. Libertus liberti nõ cõtinetur appellatione liberto.z.b.d.

Si salua. Res contemplatione plurium prohibita alienari ad eum ex pluribus ptinet qui tempe alienationis supest.

Fundum Alienatio prohibita ad tempus post tempus videtur esse pmissa.

Julianus. Nudum preceptum vel.pbibitio alienationis siue causa alienationem nõ impedit.b.d. Idem habetis.ẽ.ti. primo l.filius ¶.diui.

Cum decem. Qui prohibetur alienare partem suã non videtur prohibitus alienare partem quã redemit.b.d.

Fusculanus. Fideicõmissum quod tenuit a pncipio si deficit ex postfacto remanet apud legatarium.b.d.

Pater. Non solum ex verbis sed etiam ex mente testatoris fidei cõmissum inducitur.b.d.vel aliter.Prohibitio alienationis facta cõtemplatione heredis vel successoris ipsius alienationẽ nõ impedit.b.d.

Ex parte. Verba institutionis trahuntur ad fideicõmissum.b.d.7 est notabilis ¶. Et alibi forte nõ reperies.

Pampbilo. Verba enunciatiua ad grauatum directa dispositionẽ inducunt.

Propositum. Verbum volo seu vellem a testatore.platum dispositionem inducit.b.d.

Huos. Reuocato legato videt reuocatum onus legato adiectum.b.d.

Post emancipationem. Grauatus prestare fideicõmissum tenet ad illud insolidum licet tam ipse quã alius cũ eo succedant defuncto alio iure quam defunctus crediderit sed in eadem portione. b.d.

Seya. Iussus aliquod corpus hereditarium retinere pro parte sua pro pte coheredum etiam petitionem habebit b.d.

Xorem. Si verba legati sunt ambigua causa legati est inspicienda.b.d.

In testamento. Non est verisimile testatorem grauare heredem duplici pstatione.b.d.

Codicillis. Non est verisimile testatorem duram separationem adiunxisse b.d. Vel aliter. Legato generali per minus generale derogatur.b.d.

Felicissimo. Generi per speciẽ derogatur.b.d.

Testamento. Verba pñtis temporis restringunt ad tempus testamenti.

Concubine. Propter duram separationem vitandam verbum filij porrigit ad nepotes hoc dicit.

Legauerat. Appellatione patrie cõtinentur 7 suburbia. Item kalendaria 7 pecunia ad kalendarium destinata nõ cedunt legato eoz que sunt in loco.b.d. 7 est bonus.¶

¶ Cum testamento. Ex legato revocato vel cui renunciatū est nihil petit. b. d. fm vi.

¶ Heres. Onus de aliquo adoptan do 7 fideicōmissum in defectum adoptionis iniunctum non tenet. b. d.

¶ Agri plagam. Uno ex bis cui heres iussus est vendere parato emere cō petit vendicatio pti. b. d. fm intellectū vi.

¶ Bonoꝝ Appellatione mancipioꝝ nō continent postea nati ex eis. b. d.

¶ Pater. Pater naturalis dotan do filiam in dubio nō presumit habere ani mū donandi sed magis cōpensandi cum eo quod filie deberet. b. d.

¶ Sepa Restitutio fideicōmissi facta ante diem alīj nō prudicat. b. d.

¶ Scevola. Rogat⁹ restituere cū valet post mortem rogatus esse videtur. b. d vl aliter. In vltimis voluntatibus moriendo quis videtur velle. b. d.

¶ Heredis Fideicōmissum pure relictum potest peti in cōtinenti 7 qui vetat satisdationes exigi nō videtur diem fideicōmissi differre hoc dicit.

Hicius heres. Is cui cura monumēti cōmittitur ad expensas insolidū nō tenet.

Si filie. Arbitrio boni viri dos constituitur dignitate 7 facultate testatoris 7 numero liberoꝝ pensatis. b. d.

Si fundus Non videntur esse in loco que ibi sunt ad tempus. b. d.

Hoc legatum. Ea videntur cum alienatis puta que ad eius vsum ꝓprium destinata sunt. secus si ad vsum cōmunē eius 7 alterius. b. d. vel aliter. Verbū quod se habet per prius 7 postponitur simpliciter sumptus accipitur per prius. b. d. fm pe.

Ea tamen. Relatiuū quis vel qui positum sine copula precedētiū significationes restringit si copula ponatur augebit. b. d. 7 est multum notabilis lex.

¶ Inter emptum. Ad positionē speciei sequitur positio generis nō ecōuerso.

Item legato. ¶. Item interest. In legato generis cōtinent omnia legata sed in legato speciei nō cōtinetur alia species sub genere contenta. b. d.

Cum filio. Ista est bona lex 7 singularis. Et hoc dicit. Verba cum in suam tutelam peruenerint. diuersimode intelliguntur inspecta cōditione persone ꝓferentis 7 eius de quo ꝓfertur. Idem in verbis similibus. b. d. vsq; ad fi.

Librorum. Appellatione librorꝝ cōtinent olea volumia i quacūq; materia scripta

¶ Si cui. In dubio appellatio libri intelligitur de vno volumie nō de libris numeralibus p quos volumen diuiditur. b. d

¶ Si bonoꝝ Heres librorꝝ legatū non tenetur facere cōpleri. b. d.

¶ Libros. Libris legatis nō tinent ea in quibus libri reponunt. b. d.

¶ Quod tamen cassius. Liberis legatis carte non scripte nō continentur 7 cartis legatis nō tinent libri nisi aliter voluntas esset inefficax. b. d.

¶ Item carte. Legato cartarꝝ nō continentur membrane nec ecōuerso. b. d. 7 est bonus. ¶.

¶ Sed nec. Libri cepti scribi nō cōtinentur appellatione librorꝝ secus si sunt cōpleti nō tm correcti vel cōglutinati. b. d.

¶ Cartis. Legato materiato nō intelligitur legata materia. b. d.

Si tibi pure. Dictio. hoc amplius ꝓcedentium repetitionē inducit. b. d.

Ligni. Appellatione ligni legati continetur lignum cōburendi causa ꝓpatus a terra sepatum speciali noīe non submissum nisi voluntas vel conditio testatoris aliud inducat. b. d. tota ista l. fm ia. de are.

Seruus. Cui est legata materia nō est legatum materiatū. b. d.

Qui cirographum Legato instrumentoꝝ continent noia debitoꝝ. b. d.

¶ Lana. In bis que quis ꝓpter

vendit 7 vtitur illud videtur vxoris causa paratum quod ad eius vsum annuum est necessarium. b. d.

¶ Prediis. Que pertinent ad ornamentum vel custodiam non dicuntur pertinere ad culturam fundi. b. d. Vel sic. Ornatus et custodia fundi non dicitur cultura. b. d.

Textoribus. Mutatio artificij ad officium non mutat substantiam legati. b. d.

Qui duos. Masculinum concipit femininum. b. d.

In repetendis. Vbi est personarum vel rerum idemptitas dictio Item. inducit repetitionem precedentis qualitatis. b.

Qui filium. Kalendarium continet nomina debitorum 7 pecuniam ad kalendarium destinatam siue kalendarium legetur siue a legato accipiatur. b. d.

Legatis. Negociatores dicuntur q cū aliis utrabūt. secus in eo qui aliquod officiū exercet vbi contractus non interueniret.

¶ Si ex officio. Artificium extinguit nomen officij non econtra. b. d. 7 ē pulcher ℔.

¶ Si vnus. Seruus cedit legato ei⁹ artificij in quo plus versatur. b. d.

¶ Ornatricibus. Legat⁹ ornatrici bus cedunt scolares illius artificij. b. d.

Qui saltum. Verbum solum denotat proprietatem. b. d.

Julianus. Qui omne dicit nil excipit

Ex his verbis. Verba enunciatiua futuri euentus non inducunt dispositionem

¶ Seruos. Hec cōditio. si meus erit intelligitur insolidū si testator hoc sentit.

¶ Ticius. Juuenis dicitur qui inter seniores non numerat⁹. b. d.

Si cui lana. Appellatiōe lane cōtinetur lana etiam si a pellibus aī alium motuo⁹ non sit separata siue purgata siue pectinata 7 filata vel non dūmodo non sit tincta vel ad formam tele redacta vl ad alium specialem vsum deputata. b. d.

Cum sue. Hec lex cum se. tractat bonam materiam. Sui dicuntur serui qui ad aliquem pinent iure domini vel quasi. secus si iure usufructus vel pignoris. Item secus in his qui ad videndum habentur vel sunt vicarij seruo⁹ cōmunes vero serui dicūtur. b. d. cum tribus legibus se.

Quesitum. Qui studio⁹ causa abest abesse non videtur. b. d.

¶ Meny. Genus in medio positum ex precedentibus 7 sequentibus restringitur

¶ Predia. Ea videntur esse in fundo que ibi sunt vt perpetuo sint. b. d.

¶ Illud. Appellatione materie non continetur materiatū quod ad sui materiam reuerti non potest.

Cum vir. Res extimate in dotem date non continentur appellatione sui si nō fuerunt ad vsum tradite. b. d.

¶ Rei que in fundo. Que casualiter absunt abesse non videntur b. d. facit. j. e. l. ita legatum.

Si chorus. Quod operatur genus q̄ ad omnes idem operatur particulare q̄ ad particularia. b. d. vel aliter. Non refert vtrū vniuersaliter vel singulariter res designetur.

¶ Bys verbis. Nummi repositi vt mutuo dētur non vident⁹ esse in loco. secus si ibi repositi sunt vt ibi perpetuo sint. b. d.

Seruis. Masculinum genus concipi femininum et non econuerso. b. d.

Seruus. Qui fugit dicitur esse in loco a quo fugit. b. d.

¶ Idem testator. Appellatiōe posterorum continentur libi non liberti. b. d.

Super. Pronomen adiectum certo corpori cū verbo presentis temporis facit demonstratōnem. si incerto corpori taxationes si cum verbo futuri tempis facit conditionē.

Si ita. Inspici debet vbi res esse solet perpetuo non vbi casu adest vel abest. b. d.

Re coniuncti. Ita l. diuidit⁹ in duas ptes principales. primo loquit⁹ de diūctis

Secundo de effectu coniūctionis scilicet ō iure accrescendi. secunda ibi. Preferur. Itē pma subdiuiditur in tres quia primo de cōiunctis re tm̄. secundo de coniunctis verbo tm̄. tercio ponit rationem p̄cedentiū. secunda ibi. Item verb. tercia ibi. Quoniā semper Item secunda pars principalis diuiditur in duas. primo ponit dictum. secundo probat illud per argumentū a sufficienti diuisione. secunda ibi. Q; si re tm̄.

Predijs Verba generalia accessorie posita ad suum principale restringūtur. b. d. 7 est satis bona lex 7 notabilis casus.

¶ Hicio Omnes isti casus qui sequūtur vsq; in finem sunt pulchri. Ex vsu testatoris magis q̄ ex instrumentis emptionis eius voluntas perpenditur. b. d.

¶ Balneas Ex aditu iudicatur an balnee legato ozto cedant domo. b. d.

Si mihi. Legato generali non continentur instrumenta. b. d.

Lucius Nudum preceptum testatoris non valet. b. d.

¶ Sempronee Si profertur absolutozia in vna causa nō obstat exceptio rei iudicate agenti ex alia. b. d.

¶ Quesitum Appellatione fratrum continenf sozores. b. d.

Ex parte Verba institutionis directa ad alium non ad eum qui instituitur habent vim fidei cōmissi. b. d.

Is qui. Appellatione familie continē tur etiam hi qui a testatore non sunt noīati.

Quisquis. Verbum quanta 7 verbum summa refertur etiam ad corpora. b. d. 7 est notabilis lex.

Si ticius Appellatione hereditatis non continētur legata 7 fideicōmissa. b. d. 7 est notabilis casus 7 sepe de facto occurrit.

Offilius. Ista est difficilis lex in textu Appellatione reliquo; non continetur pecunia iam redacta vel que vsibus patrisfamilias est deposita. b. d. Diuiditur in quinq;. primo ponuntur verba testamenti. secundo verba libelli legatarij 7 qualis secuta est sentencia. tercio ponunf verba eius qui succubuit 7 appellauit. quarto ponuntur verba imperatoris indicantis. quinto formaf vna noua questio 7 eius determinatio. secunda ibi Legatarius proferebat. tercia ibi. Ex diuerso. quarta ibi. Imperator. quinta ibi. A parte legatarij.

Si plures Indefinita equipollet vniuersali. b. d.

Si seruus Ista lex est clara in vltimis voluntatibus illi ducūtur serui vbani quos testator vrbano; nole habuit.

¶ Si alij Generi per speciē derogaf 7 quod in duabus speciebus reperitur inter legatarios diuersa; specie; cōmunicatur. b. d. 7 est pulcher casus.

Heres meus Verbum reddendi habet significationem per se vandi. b. d.

¶ Hue statue. Si noīantur alique individua speciei cōtenta sub genere ad alia sub specie contenta non porrigitur illud genus hoc dicit.

¶ Hxoi. Singulare neutrum potest referri ad omnia precedentia cuiuscunq; generis existunt. b. d.

¶ Cuius Legatis vasis non cedant alia vasa in quibus reponuntur nisi sint vilis materie. b. d. 7 est bonus casus.

¶ Cui. Principale trahit ad se accesozium tanq; sit principale. b. d.

Qui habebat Legatis predijs testatoz non videtur legare ea que sunt sibi obligata nisi ex cessione debitozis ea habeat. Appia. b. d. 7 est bona lex.

¶ Peto. Fundo legato vti est nō cedunt reliqua colono;. b. d.

His verbis Si verbus potest se habere ad preteritum 7 ad futu; ex coniuncta scriptura declaratur ad quod se habebat. Item presentis vel preteriti tempozis verba restringuntur ad ea que sunt tempore testamenti. b. d.

¶ Item quesitum Legato generali non veniunt ea que instrumentis continentur hoc dicit.

Paterfami. Falsa demonstratio non viciat legatum.b.d.

Alumno. Si legatarius quod sibi debet emi ab herede emat habet actionē ad precium.b.d.

Idem testator. Si legatur res empta precium rei debet solui ab herede nō a legatario.b.d.

Si pater. Legata ab heredato substituto non valent etiam si per mediam personam alterius ad eum bona defuncti perueniant hoc dicit.

Si filius. Quod operatur ꝓpositum in ꝓposito opatur oppositū in oppositō

Expliciunt casus breues libri. xxxij. digestorum

Incipiunt casus breues libri. xxxiij. digestorum.

Rubrica. De annuis legatis

Dictum est ſ̄ de legatis in genere. nunc videndum est in specie Sed quia certa legata annua occurrūt multa dubia ideo posita est hic tu. de annuis legat

In annos singulos. Si mora particularis aufert cōmodum totius tēporis obligatio statim ad totale interesse cōmittit.

Si legatum. Legata annua bima trima die debent prestari per annuas prestationes equales nisi alia mens testatoris appareat.b.d. ⁊ est multum notabilis lex ⁊ singularis.

Si cui. Certa vsura etiam ex vltima voluntate nō potest legittimū modum excedere hoc dicit.

Si singulos. Legatum annuū ꝓ primo anno est purꝫ pro sequentibus conditionale hoc dicit.

A vobis quoq;. Sufficit vltimus annuū esse ceptum vt legatum annuū ꝓ illo anno transmittatur.b.d.

Annua. Propter mortem executiōis legatum annuū non extinguitur.b.d.

Quintus. Dispositio respiciens solas autoritatem defuncti nō cōmodum alterius non iure actionis sed per officium iudicis executionis demandatur.b.d.vsq; ad fi.

In singulos. Legatū in annos singulos est simile legato vsufructus nisi in tribus que hac lege ponuntur.b.d.

Fundus quem. Etiam res pignorata potest capi ex primo decreto.b.d

Seyo amico. Legatum relictus ob causam determinatur ſm causam sibi annexā

Medico. Dictum ordinariū ad extraordinarium non refertur.b.d.

Exoꝛ. Dictio. preter. ponitur inclusiue quādo ponitur inter res sepatas quarum vna in alia non continetur.b.d.

Libertis. Si testator legat quod vnus prestabat ea sola debentur que legata rij gratia prestabant.b.d. ⁊ est notabilis casus ⁊ menti tenendus.

Gayus. Annua prestatio fienda ex redditu certe rei finitur morte legatarij. b. d

Venia. Conditio que pendet ex potestate legatarij 7 alterius si ex facto alteri impediatur sine legatarij culpa habetur pro impleta. b. d.

¶ Exoti. Qui tenet cum aliquo morari nō tenet eum simpliciter assequi sed hoc declarabit arbitrio boni viri. b. d.

Si cui annuum. Fauore alimentorum valet legatum incertum. b. d.

Cum qui. Alias incipit. Jaboleuus. Si dilatio apponitur gratia legatarij nō potest ei solui ante. secus si gratia heredis. b. d.

Gernus. Legatum annuū relictū serno a domino debetur tempore seruitutis 7 libertatis. b. d.

Legatum. Legatum donec nubat in dubio intelligitur annuū. b. d.

¶ Sini. Quod deficit ex fructu vnius anni suppletur ex fructibus sequentiū anno in annuo legato. b. d.

Codicillis. Petitio legati diuisi per tempora exonreationis gratia transmittitur ad heredes 7 adiectio temporis in dubio nō refertur ad tempus etatis. b. d.

¶ Sticho. Nudo ministro recusante legatum recipere legatarius potest petere ante diem hoc dicit. 7 est bonus casus.

Licia. Legato incepto 7 per mortem legatarij finito onus sibi iniunctus extinguit quo ad omnes. b. d. Et concor. j. de alimentis legatis lex sticbus C. primo.

Qui marco. Legato generali per speciale non derogatur quando fit simpliciter non ob eandem causam. b. d.

¶ Lucio tício. Si testator relinquat ad pondus quod p̄stabat ad numerū 7 pondus nibilominus valet legatum. b. d.

Annua. Si conditio deficiat per mortem eius in cuius personam confertur nō extinguitur legatum. b. d.

¶ Aticia. Relictum sacerdoti vel ministris ecclesie videtur esse relictum.

Liberto. Alienatio hereditatis nō extinguit legatum prestandum ex redditu certe rei. b. d.

¶ A liberto. Legatarius onere extrinseco grauatus nō defalcat contra legatum licet sibi fuerit defalcatum. b. d.

¶ Filium ex dodrante. Ex voluntate defuncti portio que iure fidei cōmissi percipitur in fidei cōmissum deducitur. Deducuntur etiam fructus percepti dicij testatoris. b. d. 7 est notabilis casus.

¶ Lucius. Si legatarius nō implet modum a testatore adiectum legatum sibi solutum reuocatur. b. d.

¶ Largius. Minister electus ad distribuendum satisdare nō debet nisi pauper fiat testatore ignorante. b. d. 7 est singularis casus.

¶ Pater duos. Finita causa dilationis debet cessare dilatio. b. d. fm di. Sed aliter. Dispositio collata in tempus quo finietur pubertate sortitur effectum etiam si tutela finiat morte. b. d. 7 est subtil casus.

Filie mee. Sufficit anni inicium esse ceptum. b. d. Simile. s. e. l. a vobis.

Cum quidam. Legatum relictum in diem reiterabile intelligitur esse annuum 7 perpetuum. b. d. 7 est mirabilis lex.

Cum erat. Tantū est dicere per quadrienniū quātum singulis quadriennijs 7 eadem ratione tm̄ est dicere per annū quantū singulis annis. b. d.

¶ Rubrica. De vsufructu legato.

Dictum est s̄ti. primo in le. in singulos q̄ legatū vsufructus est s̄mile legato annuo ideo post precedentem ti. ponitur iste ti.

Nec vsufructus. vsufructus seruitutis realis non potest legari vt proprie prestetur sed prestabitur prout potest. b. d. Ista

est subtilis 7 difficilis lex. Et diuidit in tres ptes. primo ponit vnum dictū. secūdo rndet tacite obiectioni. tercio ponit quedā ꝓuisio circa ꝑdicta. scda ibi. Hec erit. tercia ibi. sed interim.

Domis. Ista lex ponit tres differētias inter legatū opatū 7 legatū vsufructus.

Vsufructum. Non pōt quis incipere vsufructū ab eo casu a q̄ debet extingui. b. d Concor. l. Ticia cū moreret s̄ de vsufru.

Si vsufructus mihi. Hec est bona lex in obligationibus faciēdi qñ deſit pol se fieri petit interesse. b. d.

Si ab eo. Legatum caducū vel qua si remanet apud heredem cum suo onere.

Si tício. Coniunctio posita inter cōpatibilia resoluit in disiunctā. b. d. 7 est no. ca.

Heres. Heres nō pōt tollere edificiū positū in re cui⁹ vsufruct⁹ est alteri⁹ eo inuito

Suos separatim. Si heres nō prestat duobus insolidū fm defuncti voluntatē cuilibet tenet ad id qđ sibi deficit. b. d.

Qui duos Si cui legatur vsufructus fundi debetur via per aliū fundū testatoris etiam alteri legatū. b. d.

Legatum. Relictum ad opus illicitū debet uerti in opus licitū de ꝯsensu partiū. secus si ad opus liticum fuerit relictum. b. d. cum l. se.

Qui plures. Si non apparet ꝑsona legatarij legatum reddit nullum. b. d.

Si alij. In dubio debet stari scripture etiā si aliud actū sit dūmō de illo nō ꝓstet

Exoń vsufructu. Hec lex diuidit in d. p. ꝓn. primo loquit in pecunia fenerata p defunctū. secundo in pecunia fenerata per heredē. secūda ibi. Non idem seruatur. Prima diuiditur in duas. 7 secunda in alias. vt patet in littera. Et hec diuisio sufficiat pro sūmario. Vel sic sūmat. Vsure pecunie fenerate p defunctum qñcūq; currentes debent fructuario cauenti. sed si p heredem fuerit fenerata a tpe more debent. b. d.

Her. **Non idem.** Legit duob⁹ modis. vno modo q̄ ponat vnū casum. alio mō q̄ ponat duos casus. et ista ē vera lcūra.

Qui fructus. Non valet legatū quo fructuarius de re cum fructibus restituenda ꝓprietario post mortē suā grauat. b. d.

Sempronius. Sicut morte finit spes vsufructus ꝓstituēdi ita finitur spes vsufruct⁹ constituti.

Si fundus. Plures coniūcti ad vnā portionē vocant cū aliis disiunctis. b. d

Exoń. Quod postea apparet solutus indebite repetitur. b. d.

Quero. Vsufructuarius tenet ad solvendum collectas 7 alias ꝑstationes. b. d.

Si quis vsufructum. Vsufructu legato 7 p fideicōmissum relicto inspicit potius ꝑsona fideicōmissarij q̄ legatarij. b. d.

Cui vsufructus. Conditio sub qua legatū cōficit debet resolui impleta p pte. legatū p pte resolvit. b. d. nota istam l.

Is qui fundum. Diuisio facta cū ꝓprietario nō ꝓiudicat fructuario. b. d.

Generali. Verba adulatoria ad honoratum directa nō inducūt dispositionē.

Filium. Verba a testatore plata debent intelligi vt aliquid operentur ne alias dispositio reddat inutilis. b. d.

Exoń. Legatum generale mercēs et venalia non comprehendit et p sequēs speciale generale restringitur. b. d.

Lucius. Ad expensas factas pro fructibus colligendis vsufructuarius tenet pro rata. b. d.

Duas. Finita causa finali legati extinguitur legatum. secus in causa impulsiua.

Heredis. Vsufructus subrogat⁹ in verba legati debet sequi materiam ipius. b. d. scōm di.

Vsufructum. Cum relinquit vsufructus bonorum potest heres soluere extimationem vel rem sed onus tributorum ꝓtinet ad legatariū vsufruct⁹. b. d. vsq; ad fi.

Sempronio. Legato gñali bitatiōis

vel vsufructus nō derogatur p legatū ꝓpie tatis.b.d.principiū valde notabile.

¶ Ex his verbis. Si testator legat quod vnus prestabat debetur legatario id qđ iure familiaritatis pstabat.b.d.

¶ Codicillis Si heres granak aliquid pati intelligit granatus vt patiak eo modo quo patiebak defunctus.b.d.

Codicillis. Fideicōmissum relictum post mortem omniū ab vltimo decedēte videk esse relictū.b.d.7 est notabilis casus.

Qui sempronian. Fideicōmissus relictū a curatore quē quis putabat se legitime dare ab herede scripto debek.b.d.

Uxori. Licet extiterit cōditio tñ expectanda est dies que supest.b d.

Uticho. Qui habet ius in rem in dubio videtur legare rem respectu iuris quod habet licet eius morte finiatur.b.d.7 est alia quātulū subtilis lex.

Uxori mee. Qui legat vsufructum omniū suoꝝ bonoꝝ intelligit de mobilibus 7 immobilibus.b.d.

Fundi trebeciani Hec est valde notabilis 7 singularis lex 7 ponit multos casus 7 ideo nō summak.7 vltima questio posita in fine est clauis totius huius legis.

Filios. Proprietas reuersura mortuo legatario ad heredem tancꝫ ipsi relicta sit declaratur hoc dicit.

Illi cum illo. Dictio.7.et dictio.cū. equipank q ad inducendā cōiunctionē.b.d.

Cum ita. Legatū annuū ꝓpria manu accipi debet, adinstar vsufrcūs si verba concurrūt.b.d.

In fructu. Fructuario 7 colono ad sui cōmodum licet pcipere fructus 7 solutiones.

Multum interest. Hec est multum mgralis lex.7 habet duas lecturas vna dicit.Multum interest.alia dicit.Nihil interest. Et quelibet istaꝝ lecturaꝝ subdividik in duas quas vide in glo.7 secūda lectura glose est notabilis.

¶ Rubrica. De seruitute legata.

Dictū est ꝑ de seruitute psonali legata nunc sequik de seruitute reali ideo ponit hanc istā rubricā. Qui duas. Si dom⁹ mea sustineat actū seruitutis hōis causam cōtinuā 7 pmanentē 7 alienetur in dubio seruitus videk imposita.

Fundum Vt valeat legatū vide requiritur q legatarius tpe mortis testatoris repiat dñs pdij dñantis in totū vere vl ficte, alias legatū extinguik.b.d.tota ista lex.7 est multum notabilis. Diuiditur in quatuor ptes principales. In prima loquik quādo testator legauit fundum duobus 7 viam vni 7 vterqꝫ legatū agnouit.secundo qñ vnus tm legatum agnouit.tercio qñ vni tm leganit fundū sub cōditione 7 viam pure.quarto qñ ex duobꝰ dñis vni viam leganit pure alij sub cōditione. Quātā.quarta ibi. Vt responsum.

Si is qui duas. Dic est bonus casus sed cōmuniter nō summatur.

Pater. Ex qualitate rei legate 7 psone legatarij pſumitur legatum seruitutis magis factum cōtemplatione psone qꝫ rei.b.d. Et est materia huius legis multum pulchra subtilis.

¶ Rubrica. De dote prelegata.

Cum dos. Dotis legatum cōtinet id quod actio de dote originaliter cōtineret 7 exceptio que ex pacto oriek tollit dilationem realem. exceptio vero pemtoria quem lege inducitur tale legatum non perimit.b.d.7 nil aliud.

¶ Adeo autem. Dotis legatum extinguitur si postea dos mulieri recte soluatur vel res dotales intereant vel si ab inicio dos pfecte constituta non fuerit sicut cū legatur corpus quod in rerꝫ natura nō est.

Si socer. Diuiditur.primo quando testator legat dotem nurui vsqꝫ ad ꝙ. Per cōtrariū. secundo quādo legat dotē viro vsqꝫ

ad ℊ. Idem querit. tercio quãdo legat dotẽ extraneo vsqꝫ ad ℊ. Julianus. quarto ponit casus cõmunes ad omnia dicta precedentia vsqꝫ ad finem legis. ⁊ quelibet particula dividitur in alias partes.

¶ Per contrarium. Legatum dotis filio exheredato ipsum actione de dote non obligat. sed si legatum petere vellet ab eo heredibus cauere debet. b. d.

¶ Idem iulianus. Solutio dotis facta mulieri extinguit legatum dotis facti cum viro. b. d.

¶ Idem querit Hic est tercia pa ⁊ hoc dicit. dos legata extraneo ⁊ mulieri restituendo defalcatur quod mulieri nõ noceret nisi cõpensationis cõmodum. b. d.

¶ Idem iulianus Si mulieri dos legetur nõ potest grauari vt alij restituat nisi id quod vltra dotem caperet in quo ⁊ falcidiam detrabet. b. d.

¶ Sed et marito Dos legata matrimonio constante patitur falcidiam licet illud in fami. hercis. iudicium deducatur. b. d.

Cum quis. Supra locutus est iurisconsultus de prelegato dato. hic vero loquitur de fideicõmisso quo grauatur mulier cui est dos prelegata. Siue legetur dos mulieri siue aliud pro dote eatenus potest onerari fideicõmissi grauari quatens relictum dotis quãtitatem excedit. b. d. fm di.

Mulier. Iste ℊ. cõprehenditur sub precedenti summario. vel summa lic. Si quid legatur mulieri animo cõpensandi ⁊ ad eum peruenerit non solum rem principalem sed etiã fructus restituet. b. d. ⁊ est notabilis casus.

Qui ita. Dictio. amplius. repetitionem inducit. b. d.

Cum vulgari. Prorogatio diei legatorꝫ ad legatum non pertinet. b. d.

Dote prelegata Propter impensas vtiles vel donationes dos legata non retinetur. b. d.

Cum scriptum. Si aliquod legatur p dote adiecta certe quãtitate siue dos fuerit nulla siue minor tenet legatum. b. d.

Pater. Ista lex videtur aliquantulũ intricata sed in veritate non est. Primo ponit vnum dictum vulgare. secũdo circa illud format sex questiones per ordinẽ. secunda ibi. Sed si pius. tercia ibi. Et si ratum. quarta ibi. Et si totã. quinta ibi. Sed si priusqꝫ. sexta ibi. Forte. septima ibi. Quid ergo.

Sir vxori Licet mancipia moriantur extimatio eorꝫ circa legata debetur. b. d. ⁊ est notabilis lex.

Vxori mee Legatum in speciebus extimatis ⁊ inextimatis cõprehendit nõ preciũ earũdem. b. d.

¶ Si seye. Illud quod detrabitur a collegatario matris falcidie nomine accrescit mulieri. b. d.

Seya. Adhibitus ad stipulandum totam dotem in dubio non videtur adhibitus animo donandi. Item adhibitus animo donandi in dubio intelligitur causa mortis si mortis facta est mentio.

Qui dotem. Si conditio pro parte est impossibilis sufficit eam impleri pro ea parte pro qua est possibilis. b. d. ⁊ est satis notabilis lex.

Theopompus. Ista lex ponit vnũ notabilem casum ⁊ multi credunt eum scire ⁊ eum ignorãt. Et. b. d. Dicto vnius testis statur ex voluntate ⁊ dispositione defuncti cuius solius dispositioni staretur. b. d.

Licet. Si res obligata in dotem detur ⁊ dos legetur non debet ab herede lui. b. d

Qui dotem. Non est verisimile testatorem velle grauare heredẽ duplici prestatione. b. d.

Vxori. Si testator legat vxori que sibi dedit videtur legare dotem. b. d.

¶ Dicie. Legatum dotis certam quãtitatem cõtinens ad instrumentũ dotale refertur. b. d.

¶ Rubica. De optione legata.

Dinus. Optio legata pliter acepta

refertur ad tria.b.d.

Quotiens. In hac lege ponit casus qualiter relinquit optio vel electio. Ite quis eligit quid eligatur quid erit si electio nō valeat⁊ qualiter electio debeat fieri⁊ hoc vsq; ad legem mancipio. ⁊.b.d. Electione legata legatarius pōt eligere quē vult⁊ si electio est nulla electionē nō tollit.b.d.

Scipbi. Electio ante exhibitionē rei non tenet nisi legatarius fuerit sciens.b.d.

Mancipiorum. Legatario optiōis terminus ad eligendū statuit quo elapso eligere non poterit si res nō est integra. b.d.⁊ est bona lex.

Si ex quatuor. Falsa demōstratio legatum non viciat.b.d.

Cum ita. ℊ. Quesitum. Ille cui legata est optio nō potest eligere seruū pure vel sub cōditione manumissum nisi cōditio defecerit hoc dicit.

Si pampbilo. Jus electionis relictum seruo cōpetit cuius dño post manumissionē si vult sed si non vult tunc ipsi seruo manumisso licet petere.b.d.

Si beres. De legato facto seruo alij legato ad legatariū optionis nil ptinet.b.d.

Seruo. Heredes quib⁹ data est optio per iudicem concordare cōpellunt.b.d.

Si optio. Lex ista est satis subtilis⁊ diuiditur in d.p.primo loquitur in instituto herede voluntario.secūdo in instituto herede necessario.secūda ibi. Nā si necessarius. Item prima subdiuidit. primo ponit dictum. secundo respondet tacite obiectioni.secūda ibi. Nec aduersarium⁊c. Et breuiter. b.d. Optionis legatum non confirmat legatū seruo sine libertate nisi ad hunc solū familia reducatur.

Pomponius. Ad petitionē emptoris hereditatis certum tempus est legatario optionis statuendū.b.d.

Si cum optio Quis non potest venire contra factum suum licet de iure non tenuerit.b.d.

Seruo. Legatū qđ ab inicio est inutile ex postfacto confirmat.b.d.

Cum optio. Appellatione ceterorū continentur omnes.b.d. facit lex ceterorū. j. de ſ. ſig.

Homine. Legatario generis non preiudicat repudiatio speciei.b.d.

Illud aut illud. Facultas eligēdi que cōpetit alicui iure suo transmittit ad heredes hoc dicit.

Apud aufidium. Qñ electio trahit secum executionē nō admittit variatio.

Filium. Fructus pendente conditione ex re legata percepti legatario nō deberet nec nudo ministro.b.d.

Maritus. Legatum optionis simplicit cōprehendit ea que sunt tpe mortis licet nō essent tempe testamenti.b.d.

Rubrica. De vino tritico et oleo legato.

Cum alij Generi p speciem derogat.

Si vinum. Vino legato nō cedunt vasa magna nec pua in quibus vinū ponitur de loco ad locum sed vasa pua in quibus vinū cōseruat⁊ cū vino vendunt cedūt.

Cum certum. Quātitate legata simpliciter electio est heredis quale soluat nec consuetudo testatoris inspicit.b.d.

Cum certus. Cū est dicere qđ natū ē quātū est dicere qđ natū erit.b.d. quod tenet.

Cum vinū. Vino legato intelligit de eo qđ de amphoris⁊ in cadis est. Item legato vino cū āphoris venit vinū qđ ē in doliis.

Quidam. Legatū indefinitū patoris ad victum licet incertū vniuersalit cōprehendit que ex bonis sunt testatoris.b.d.

Si beres damnatus. Non pōt heres vnū legatū p corbes effundere nam ꝓpter moram legatarij vini effusio nō accidit dum tñ ab eo indēnitas pbeatur.b.d.

Si quis vinum. Omnis liquor ex vino procedens est vinū secus si aliunde ni si consuetudo utentis aliter se habeat.b.d.

¶ Item si vinum. Vinum vetus intelligitur ãni ꝓcedentis nisi ex vsu testatoris aliud appareat. b. d. cum du. se.

¶ Cui dulcia. Adiectiua indefinite vel generaliter vel neutraliter posita referuntur ad oẽs res ad quas possunt adaptari ratione adiuncti cuius significatio restringitur. b. d. et est maledictus ℔.

¶ Rubrica De fundo instructo et instrumento legato.

Cum pater. Prelegatis partibus in virilem deducuntur ꝓpter expressiones ꝓprias nominũ. b. d.

¶ Notes predioꝝ. Iste ℔. habet duplicem litteram vnam affirmatiuam et aliam negatiuã. Ltra negatiua est verior et. b. d. Legatum fundi simpliciter nõ cõprehendit instrumentũ. b. d.

Fundum. Talia sunt subiecta qualia predicata demonstrat et ecõtra. b. d. vel aliter. In restitutione cũ illa qualitate res vel cũ qua primitus fuit relicta. b. d. vsq; ad. ℣. Sed si medij temporis.

¶ Minor viginti. Manumissio licet inualida extinguit legatum serui. b. d.

Cum quidam. Magis inspicitur fundus in quo quis operat̃ q̃ fundus in quo moratur. b. d.

Si cui fundus. Dictio. cum. et dictio. et. participant in cõiungendo sed in modo cõiungendi differunt. b. d. Et ista est difficilis lex.

Aepoti. Per solam sententiam non fit revocatio vt legatum extinguatur. b. d.

Taberna. In eo in quo apparet esse mutata voluntas testatoris videtur revocatum legatum nõ in alium. b. d.

Instrumentum. Instrumenta fundi dicuntur que gratia colligendoꝝ et conseruandoꝝ fructuum sunt parata et que sunt illa hic ponuntur per exemplum.

Quesitum. Hec lex diuidit in tres partes. primo ponit quid sit instrumentum fundi vsq; ad ℔. Si domus. secundo illud confirmat vsq; ad ℔. Sed et si fundum. tercio que sit differentia inter legatum fundi instructi et fundi cũ instrumẽto et circa hoc multa dicta interserit vsq; ad finem legis. Et breuiter hoc intendit. parata ad victum cultoꝝ fundi vel seminis. Item vasa fructuũ deputata cedũt instrumento.

¶ Si quis fundum. Iste ℔. habet materiam ꝓfundissimã. Et hoc intendit. Enumeratio specieꝝ respiciens actum legãdi nõ restringit genus precedens hoc primo Item quãdoqui legatur genus alteri species species allegato generis videtur excepta. b. d. cum ℔. se.

Taberne. Taberna est nomẽ iuris loci. Caupona est nomẽ negociationis. b. d.

¶ Mulier. Instrumento fundi cedit mulier que villam custodit sicut et saltuarium. b. d.

Ville. Ville instrumento non cedit supellex hoc dicit.

Pictoris. Pictoris vel balneatoris instrumento legato omnia necessaria ad suum ministerium continent̃. b. d.

¶ Cui fundum. Enumeratio q̃rundaꝝ individuoꝝ a legato generis eximit speciem sub qua individua enumerata cõprehenduntur. b. d.

¶ Sabinus. In dubio ea videntur esse in fundo que maiori pte anni ibi sunt.

¶ Quidam cum ita. Si enumeratio specieꝝ veniat ad determinationẽ verbi per quod genus significatur videtur facta causa determinationis. b. d. Vñ opiniones quam tenet bar.

Si mancipia. Legatum instrumẽti est vniuersale ideo recipit augmentũ vsq; ad mortem testatoris. Item enumeratio specieꝝ in dubio fit causa augendi legatũ.

Seye. Quando enumeratio specieꝝ venit ad determinationẽ ꝓcipiũ per quod genus significat̃ videt̃ facta cã limitatiõis et determinatõis. b. d. vl̃ aliter p enumeratõs spẽs factã in codicillis restringitur legatum generis factum in testamento. b. d. et nil aliud.

¶ Liberto suo Legato fundi instru
eti non cedit seruus qui colit data mercede
hoc dicit.

¶ Sapo. Virtus copulatiue quātita-
tem precedentis legati repetit in sequenti. b.
d. 7 est notabilis casus 7 menti tenendus

¶ Predia. Debita in nouationē de
ducta legato instrumenti nō cedunt. b. d.

¶ Item quesyt. Filij 7 vxor serui
nomīatim legati legato nō cedunt. b. d.

¶ Sampbile. Non videt absens
a fundo qui alibi causa discipline est missus.
hoc dicit.

¶ Hiranne. Pascua deputata ad
vsum fundi 7 cum eo vno nōe cōputata le-
gato cedunt. b. d. 7 tene menti.

¶ Instructus. Quod alibi causa
custodie est repositum instrumento domus
cedit. b. d.

¶ Quidam. Dic ℔. habet dupli
cem litteram 7 fm diuersitatem littere di-
uersificatur lectura. Scōm primā lecturam
b. d. fornacis instrumento legato non cedūt
fornarij qui maiori parte anni alibi operant.
b. d. 7 fm istam lecturam debetis habere.
Fligrinos. Vel aliter fm aliam lecturam.
Qui legauit instrumentum fundi vbi est for-
nax non videtur legare fornacem. b. d.

¶ Item. A quo remouetur genus 7
quelibet eius species. b. d.

Predia. Instrumento fundi mariti-
mi non cedunt serui piscatores dominum se
quentes. b. d.

¶ Affini. Qui peregrinatur ad tē
pus cedit instrumento fundi. Item fructꝰ nō
expressi cedunt. b. d.

¶ Liberto. Generali legato eorum
que in fundo erunt cedunt omīa nisi aliud ō
mente testatoris appareat. b. d.

¶ Ita legatum. Legatum fun-
di sicut est vel sicut erit equiparatur legato
fundi instructi. b. d.

Lucius. In legato fundi instructi in-
spicitur tempus more. b. d.

Si nauem. Disponens 7 dispositū
non cōpatiuntur se sub eodem genere. b. d.

¶ Etenim. Que differūt fm plus
7 minus. non differunt genere seu specie. b.
d. 7 est lex multum philosophica.

¶ Rubrica. De pe culio legato.

Seruo legato. Extincto prīci-
pali extinguitur accessoriū. b. d. primo. di-
ctio. 7. cōiungit accessorie in his quoꝝ natu
ra est vt vna res alteri accedat. in aliis con-
iungit principaliter. b. d. cum tribus se.

¶ Interdum. Que inducunt ad
diminutionem operantur augmentum quan
do alias dispositio nullum haberet effectum
b. d. Cōcor. l. proculus in prin. ff. de vsufru.

Quidam. Transpositio voto-
tum non viciat. b. d.

Seruo. Generi per speciem in aliā
translatam derogatur. b. d.

Stichus. Quod dominus soluit. p vi-
cario quem in causa noxali defendit de ipsi
us vicarij peculio toto deducit 7 de peculio
ordinarij vsq; ad extimationē vicarij. Si ve
ro alias. p vicario soluit de ipsius vicarij pe-
culio tm deducit. de peculij ordinarij nul-
lo modo. Item nemo est in peculio suipsius
b. d. ista lex multum notabiliter 7 subtiliter

¶ Si filia. Dispositio circa spe-
ciem facta inter viros derogat generi. b. d.

Dominus sticho. Primo seruꝰ ges
sit negocia liberti. secundo libertus decessit
7 instituit patronus pro dimidia. tercio de-
cessit patronus 7 dedit libertate ē seruo si rēs
reddiderit de his que gessit in bonis liberti.
quarto decessit seruus redditis rationibus 7
reliquis solutis 7 ad liberationē perductis.
Questio est an patroni teneant cedere acti-
ones beredibus gerentibus contra debito-
res pro quibus soluit 7 dicit ꝙ tenētur 7 ita
ponit casum dinus 7 bene.

¶ Testamento codicillis. Q̃ dominus debet seruo cõputatur in pecu lio si talis erat domini cõsuetudo. h. t.

¶ Seruis. Quos testator iubet nõ deberi testari 7 sine inquisitione esse eis non videtur relictum peculium nec reliqua. h. t.

Dici. Quod patri pro filio stipulatur i profectitio peculio ei in dubio concedere ui detur. h. t. 7 est bona lex 7 menti tenendo.

¶ Rubica. De penu legata.

Boni. Si legatum penale incipiat a precedenti dispositione ipsum legatum est in petitione nõ in petitione quo ad executio nis effectum 7 mora potest purgari usq; ad litem cõtestatam vel ad diem a testatore sta tutus siue legatum sit vnum siue ini annos sin gulos. h. t. Dividitur. primo ponit thema 7 questionẽ. secundo respondet quãdo legatus est vnum. tercio quãdo legata 7 penus sunt in annos singulos 7 penus est vna. secunda ibi. Et siquidem. tercia ibi. Q̃ si in annos sin gulos. quarta ibi. Q̃ ergo. usq; ad finem.

Qui penum. Esculenta 7 poculen ta ad usum patrisfamilias 7 amicoꝝ ipsius in indefinite legata penus nõe cõtinent. speci ale vero legatum ad ipsius usum restringitur 7 si nuda penus legetur nulla vasa cõprehẽ dit. liquida vero penus vilia tm̃ vasa cõpre hendit. 7 si legatum penoris extinguitur 7 le gatum vasoꝝ. h. t.

¶ Item si quis. Penoris legatum venalia non cõprehendit 7 si promiscue ute batur tunc ad usum annuum varia continet. hoc dicit.

Si ita. Urbis seu ciuitatis appel latio muris finitur vt roma paruius 7 similes continentibus edificijs. et hec adiectio urba na magis qualitatem q̃ locum significat.

¶ Rubica. De suppelle ctili legata.

Labeo. Instrumẽta domestica ad usus patrisfamilias deputata suppellectilis lega tum cõprehendit ex ꝓpria significacione vo cabuli 7 ea que possunt sub diuersis generi bus contineri ex usu testatoris cõplectuntur legata. Sed in his que constat aliam speciẽ continere testantis usus non inspicitur. h. t. Primo ponit quid sit suppellectile ſm labio. Secundo quid sit supellex ſm tuberonem. Tercio ponit dictum suum in his que pos sunt sub diuersis generibus cõtineri. Quar to ponit dictum tuberonis cõtradicentis ser uio in uno mẽbro sui dicti. Quito ponit dcm̃ iurisconsulti autoris huius legis in quo tube ro reprehenditur 7 dicto seruꝰ statur. secun da ibi. Tubero. tercia ibi. Sed de his. quar ta ibi. Idem tubero. quinta ibi. Sed 7 si ma gno.

Cum quidam. Hec lex hoc ītendit Argentum escarium 7 potorium appellatio ne suppellectilis non continet nisi ex usu pa trisfamilias aliud significetur. h. t.

¶ Explicunt casus breues li bri. xxxiij. digestorum.

¶ Incipiunt casus breues libri. xxxiiij. digestorum.

¶ Rubica. De alimentis et cibarijs legatis.

Dictum est ꝺ̄ de legatis in genere. Item in specie a titulo de annuis legatis vsqꝫ huc. sed quia circa legata occurrunt dubia ideo ꝛc̄.

Si alimeto. Legato alimentoꝝ cedit aqua vbi est venalis. b. d.

Si quis alimenta Appellatione liberto⁹ suo⁹ cōtinētur serui legati vt manumittantur. Item bona transeunt ad quēlibet cum onere alimentoꝝ. b. d.

Solent. Si pluribus alimenta debentur fiet diuisio prestationis vl̄ vnus qui prestet eligitur. Item executor datus cogitur satisdare hoc dicit.

Libertis. Si fundus relinquit plurib⁹ vt alimenta percipiant videtur relicta plena ꝓpietas que transmittit ad heredes ꝫ etiā ad cōiunctos. b. d. vl̄ aliter. Causa que fauorem legatarij respicit vires legati non artat b. d. Diuidit in duas ptes. primo ponit thema ꝫ questiones descendētes ex themate. secundo ponit determinationem. secūda ibi. Modestinus rñdit.

Lucius. Hic est notabilis ℊ. Et b. d. legatum alimentoꝝ relictū a quibusdas heredibus noīatis debetur a substitutis ꝫ cōiunctis. b. d. ſm glo.

Verba testamenti. Specialis cōmenda liberoꝝ p̄cedenti legato generali nō derogat. b. d. vel sic. Enumeratio quoꝝūdā individuoꝝ legatū generale non viciat.

Pecunie. Heres cui est aliquid prelegatum cum onere alimentoꝝ non tenet cauere vel reddere coheredibus deficientius portionem. secus si est electus vt nudus minister. b. d. primo ponit vnum dictum. secundo ponit aliud dictum diuersum ab illo. tercio rationem diuersitatis assignat. secunda ibi. Diuersa causa. tercia ibi. Nam ea res.

Alio herede. Nudus minister non potest bona defuncti distrahere sed actionē habet p̄ relictis in causam alimentoꝝ vsqꝫ ad falcidiā. Item libertus qui aliquid annuū vel menstruum percipiebat in dubio videtur alimenta percipere. b. d. Diuide. primo ponit thema. secundo ponitur responsio ad tres questiones descendentes ex themate. tercio ponitur nouū thema ꝫ noua questio ꝫ eius decisio. secunda ibi. Respondi. tercia ibi. Cum quoqꝫ.

Cum vnus. Prelegatum cum onere alimentoꝝ transit ad heredes heredis licet sint plures. b. d. primo ponit dictum. secundo formatur vnam obiectionē ꝫ ad eam respondet. secunda ibi. Si tñ plures.

Verbis. Alimenta debent etiam p̄ eo tempore quo fuit retardata libertas absqꝫ mora heredis. b. d.

Alimentis. Vir bonus debet arbitrari alimenta p̄ quantitate relicte dotis que alimenta crescunt crescente etate. b. d.

Is cui. Damnatus in metallus post restitutionem preteriti ꝫ futuri alimenta petere potest hoc dicit.

Lucius. Si predia p̄ alimentis relicta obligentur ex hoc alimentoꝝ legatum non augetur vel minuitur. b. d.

Gayo seyo. Legatum in dubio intelligitur translatum in alium cum onere suo b. d. Concor. l. legatum. ī. c.

Imperator. Legatum alimentoꝝ factum alicui quo ad cum aliquo moratur durat etiam mortuo eo cum quo debs morari. Item eo viuo ex iusta causa potest abeo decedere. b. d. Concor. l. prima. C. de legatis.

Mela. Adiectiuū significatiuū etatis persone legatarij non restringit legatus. Item Concor. s. lex prima ℊ. fi. Item alimentoꝝ fauore in masculis pubertas intelligitur vsqꝫ ad decimū octauū annum. In feminis vsqꝫ ad decimū quartū. b. d.

Quidam. Qui relinquit aquas videtur relinquere p̄cium aque ꝫ tale legatum non continet seruitutem sed debitum personale. b. d. primo ponit dictum. Secundo obiectionē. Tercio responsionem. secunda ibi. Nec videri. tercia ibi. Nec enim.

A filio herede. Mulier pōt esse executrix testamēto⁹ ꝫ cogit illud officiū accē

ptare si agnouit relictū sibi factū a defūcto. Item hoc officium si habet onus bursale an nexum transit ad heredes.b.d.

Testatoz Relatiuū quis vel qui limitat suum antecedens non solum in quātitate sed etiam in tempoze.b.d.

¶ **Licia** Relatiuū quis vel qui limitat suū antecedens ad quod referr nō alia.

Alimenta Legata relicta ab herede debentur ab herede heredis. Item appellatione liberoꝝ heredis continet libertus liberti quē testatoz tractabat vt suū.b.d.

¶ **Basilice** In legato nō reiterabili dispositio generalis nō refertur ad ea de q bus specialiter est puisum.b.d.

¶ **Qui societatem** Appellatio ne liberoꝝ suoꝝ otinentur liberti cōmunes pio ea parte quā quis habet in eis.b.d. Con cor.l.si quis seruus.§.de legatis tercio.

Seruos Hec est bona lex ⁊ notabilis toꝝ. Item potest relinqui causa alimentoꝝ. Item potest relinqui templo quod non dum est sed esse speratur.b.d.

Libertis Per clausulam generalē apposita in alia voluntate circa idem videtur recessum a speciali.b.d.

¶ **Manumissis** Alimenta debita nō soluta pñt peti tam preterita q̄ futura

¶ **Ab heredibus** Tempe etatis grauati adiectum grauato in dubio condicionem non facit.b.d.

¶ **Postumus** Diminutio legatorū relictoꝝ in testamēto nō ptinet ad legata nec ad alimenta relicta in codicillis vel in tabulis pupillaribus.b.d.

¶ **Libaria** Non impleto onere demorando incerto loco libertus relicto pri natur hoc dicit.

Testamento Absens ꝓpter negocia testatoris dicitur esse presens ⁊ ab eo debet alimenta percipere.

Stichus Dispositio generalis nō refertur ad eos de quibus circa eandē causam specialiter est puisum ⁊ alimentoꝝ pstatio ne granari potest legatarius singularis.b.d

¶ **Licia** Cum finitur legatum tunc finitur onus legato adiectum nisi aliud de voluntate testatoris appareat.b.d.

¶ **Pater filio** Legatum alimentoꝝ condicir per casum contingentē in persona eius in quē specialiter est collatū.b.d.

Cum alimenta Si alimenta simpliciter relinquunr debentur arbitrio boni viri inspectis cōditōnibus hic insertis.b.d.

¶ **Qui fratris** Cui relictum est animo cōpensandi non potest petere legatū nisi heredes liberet quo omisso doli excepti one repellitur hoc dicit.

Rogatus Itē est alimenta relinquere vel heredem grauare aliquem alere.b.d.

¶ Rubrica. De auro et argento legato.

Dictum est ꝑ de legato alimentoꝝ nunc videndum est de legato auri ⁊ argenti ⁊ vestis ⁊ similium.

Si alij vestimenta Legato generis generalissimi derogatur per legatū generis subalterni vel speciei ⁊ genus restringitur vt non cōtineat speciem de qua sunt aliqua indiuidua notata.b.d. Et cum hoc fine concordat l.heres meus ¶.primo ꝑ de legatis tercio.

Qui ceptum Qui debet pondus argenti in genere liberatur dando extimationem. secus si debeatur certa species hoc dicit. Concor.ĵ.e.l. Cum centum. ⁊ l. Cum aurum.

Cum tibi Verba futuri temporis restringuntur ad tempus mortis vt vltra nō extendantur ⁊ oratio respectiua deficit deficiēte persona vel qualitate persone cuius respectu profertur.b.d.vsq̄ ad.l.Seya.

Seya Solutio legati non translati in aliam speciem facta a testatore legatum extinguit hoc dicit.

Apud. Solutio legati vl' translatio in aliam speciem facta a testatore legatum extinguit.b.d.

Lucius. Valet legatum per quod ciuitati aliquod queritur ornamentum.b.d.

Si ita esset. Legatum simpliciter 7 indefinite platum ad tempus testamenti refertur.b.d.vel sic. Nota possessiua meū tuum suum presens tempus significant.b.d.

Plancius. Verba testatoris in dubio debent intelligi ita q̄ nō sit in constitutione peccatum.b.d.

Quintus mucius. Non intelligit uxoris causa paratū quod ipsius 7 alterius causa patur. Item falsa demōstratio legatū generis restringit.secus in legato certe speciei. Item quando disiuncta cadit inter gen' 7 speciem accipitur pro cōiuncta.b.d.

Si quis. Relatiuū quis vel qui restringit antecedēs ad quod refertur.b.d.

Uxori. Causa intelligitur de pxima 7 immediata 7 etiam de remota 7 mediata.

Si statura. Aditum pme forme legatum nō minuit.b.d.quod nota.

Species Qui legat videtur legare p pietatem 7 adiectio vt habeat vsufructum non facit aliud legatum v.deri.b.d.

Filiam. A patre potest legari filio si legatum in tempus exītie sui iuris cōfertur.

Qui uxori. Quod alicui legatur vt ppium si ppium non est quo ad omnia iure legati capitur 7 ex fideicōmisso vniuersali restituitur boc dicit.

Cum aurum Auri appellatione factum continetur 7 infectum quāuis signatam pecuniam non cōprehendat nec deaurata tm̄ vel suppellex argenti pondus quātitates continet non speciem nisi argenti facti mentio habita fuerit in legando 7 si pondus auri legatur plumbea materia sepatur 7 ornamētum sequitur rem ornatam.b.d. primo loquitur quando legatur aurum 7 argentum simpliciter nō expressa quātitate vel materia.secundo quando legatur expressa quantitate ponderis non materia.tercō quādo vtrunq; exprimitur.quarto qualiter ponderari debeat.quinto cui cedant res auro 7 argento annexe.secunda ibi.Proinde.tercia ibi.Si argenti.quarta ibi. Idem celsus.quinta ibi Plane.7 durat vsq; ad.§. Idem celsus.in principio legis se.

¶ Infecti. Infecti appellatio cōprehendit rudem materiam captam nō fieri paratam boc dicit.

Quāuis. Idem debet attendi ad qō principaliter res paratur non id ad quod accidentario.b.d.fm di.

¶ An cui argentum. Ille cui legatur omne argentum nō debet pecunia signata.b.d.

¶ Argento. Illud dicitur esse suū quod potest vendicari.b.d.

Cum in testamento Non videtur alicui' vsus cā paratū qō cā cōmodi habet.

Si quando Accessorium cedit principali.b.d

Si quis ita. Dictio seu.est amplatiua boc dicit.

Qui lancem. Minor intelligitur media boc dicit.

Pediculis. §. Auro. In legato auri facti veniunt gemme 7 omnia que testator auri munere habuit.b.d.

¶ Item cum queritur. Qui legat ornamenta tua non videtur legare ea que habet causa vendendi.b.d.

¶ Veracius. Ex aspectu declaratur que materia alteri accedat 7 si dubius est consuetudo testatoris inspicitur.b.d.

¶ Labeo. Enumeratio speciei nō restringit genus precedens.b.d.

¶ Licia. Mundo muliebri legato argentum balneare debetur.b.d.

¶ Item cum Accessorio extincto extinguitur principale.

¶ Inter vestem Veste legata inspicitur consuetudo testatoris.

Qui vestem. §. Proponius. Qui

legat aut̄ suum intelligitur de eo quod po-
test vendicari. b. d.

¶ Idem scribit. Legatum factū cum demonstratione pñtis tpis cum aliena-
tione rei nō extinguitur ipso iure sed ope ex
ceptionis si alienatio est voluntaria. secus si
necessaria. Item secus si legatum est factum
cum demostratione futuri temp'is. b. d.

Fiche. Quando legatur certum pon
dus auri liberatur debitor soluendo extima
tionē tñ ipsum aut̄ est in obligatione 7 con
demnatione. b. d.

¶ Gemponie. Optio legata in-
telligitur de bis que sunt in hereditate si re-
periuntur. alias de bis que vendicantur.

¶ Gepa. In fauorem religionis in du
bio accipitur quod est maius. b. d.

Si vxori. Mūdo muliebri legato ce
dunt solū ea que exercendi causa vxori sunt
tradita. Vel aliter. Adiectiuū in legato re-
stringitur fm qualitatē persone legatarij.

¶ Cum ita. Argentum quod est de
positum vel cōmodatū vt habeat de primo
in domo videtur esse. b. d.

Dedico. Oratio indefinita restringit
ad presens tempus. b. d.

¶ Vxori. Dictio. hoc amplius. am-
pliationē legis inducit.

Mulier. Legato generis nō derogat
per legatum speciei inualidum. b. d. hec lex
notabilis 7 menti tenēda 7 est singularis ca.

Rubica. De libera tione legata.

Liberationem. Qui dat vel dari
mandat instrumentū videtur liberationē re-
linquere hoc dicit cum principio legis sequē
tis alias lex sequens est ¶.

¶ Hunc de effectu. Legatum
liberationis importat vt debitor acceptila-
tione liberetur si est solus 7 habet correum
socium si habet correum non socium pacto li
berari debebit. b. d. vsq; ad ¶. Cōsequēter

¶ Consequemter. Etiam nō no
minatus in testamento habetur pro legata-
rio si testator illi pspicere voluit 7 interest no
stra plures reos habere. b. d.

Quod ergo. Ista lex continuatur
ad precedentes ideo non summatur fm bar.

Si quis reum. Si relinquitur libe
ratio reus liberari potest per acceptilationē
vt sic fideiussori pficiat nisi esset talis reus q
contra fideiussorem non haberet regressum
Si relinquitur liberatio fideiussori debet li-
berari pacto 7 reo non pdest nisi esset talis
reus qui a fideiussore repeteret.

¶ Idem iulianus. Pater cui est
liberatio relicta debet liberari pacto etias si
nihil est in peculio. sed si filio liberatio relin-
quatur acceptilatione liberabit. b. d.

¶ Idem iulianus. Si liberatio re-
linquit ei qui ī duobus tenet ab vtroq; est li
berandum in dubio nisi aliter actum sit. b. d.
textus cum glō.

Non solum. ¶. Si is qui. Cui libera
tio est legata abona ex rebus alternatiue de
bitis per acceptilationem debet liberationē
consequi ab altera. b. d.

¶ Liberatio. Legatum liberatio-
nis habet effectum nisi a testatore vero de-
bitum sit exactū. secus si a testatore ficto vel
ab herede exigatur. b. d.

Non solum Debitor cuiuscūq; po
test liberatio relinqui 7 damnatus ad tēpus
non petere interim liberari non cogitur nec
illius tempis vsura vel pena petetur. b. d.

¶ Tale. Legatum liberationis perso
nalis non transit ad heredem nisi per heredē
testatoris petendo contrafiat.

¶ Si heres petitus. Quāuis
heres damnetur non petere a gestore tamē
pter dolose gesta petere potest. b. d.

Si debitor. Ob hoc q̄ interest mea
potius non soluere q̄ solutum repetere va-
let legatum. b. d.

Lucius. Liberatio ab onere reddendaꝝ rationū ad reliqua non porrigitur nisi expīmatur.b.d.

Si creditor. Non valet legatum liberationis relictum ei qui potest se exceptione tueri.b.d.

¶ Si quis testamento.

In dubio relictus liberationis intelligitur in rem vt sic personam heredis comprehendat. hoc dicit.

Ei cui fundum. Si legatur liberatio conductori omne id videtur remissum ad quod prestandum actione personali tenetur hoc dicit.

Aurelio. Si legatum liberationis ē personale ad heredem non transit.b.d.

¶ Gaius. Si testator liberat curatores ad rem nō videtur relicta liberatio dō li vel reliquoꝝ.b.d.

Si id quod mihi. Legatum liberationis vel nominis extinguitur solutiōe vel alia liberatione viuo testatore contingente. secus si eo mortuo facto heredis cōtingit.

Procurator. Si relinquitur liberatio a reddendis rationibus non videtur relictum creditū nōie dñi contractum.b.d.

Cum heres. Si legat liberatio debitori heredis restringitur ad debitum quod manet a tempe aperta ꝝ tabulaꝝ.b.d.

Legati licio. Defectus debiti demōstrati impedit substantiā legati relicti a creditore debitori ss nō īpedit sōam legati relicti a debitore creditori si certa quātitas expīmatur, alias secus.b.d. Diuiditur in tres. In pīma ponunt due questiones. In secūda respondet ad pīmā. In tercia respondet ad secundam. secunda ibi. Respondi. tercia ibi. Contra autem.

Tutor. A legatario potest relinqui liberatio heredibus qui legatarius agnito legato repellitur acceptione nisi beneficio etatis iuuetur.b.d.

Videamus. Aliquando dicit quis legatarius ꝓpter spem.b.d. quod nota bñ.

Aurelius. Effectꝰ liberatiōis relicte pupillo non extenditur ad tutorem.b.d. Sic. Effectus liberationis non porrigitur ad creditum ab herede contractū.b.d.

¶ Testamento. Legatum liberationis factum in pīmo testamento et repetitum in secundo ad debitum tempore testamenti restringitur.b.d.

¶ Licius seyo. Legatum liberationis ad debitum tempore testamenti restringitur nec ad postea contractum extenditur hoc dicit.

¶ Licius testamento. Generalis liberatio patri relicta continet remissionem reliquoꝝ. secus si extraneo.b.d.

¶ Venia. In generali liberatione non videntur remissa ea que possunt vendicari.b.d.

¶ Restamento. Verba restrictiua adiecta legato in codicillis facto restringunt legatum factum in testamento ꝛ cū ipso legato codicillo ꝝ tacite repetitur.b.d.

¶ Legatum. Legatus liberationis extenditur ad debitum accessorie post relamentum contractum.b.d.

¶ Sticho. Legatum restringitur p responsionem. Item ex responsione apparet qualiter quis interrogationē intellexerit hoc dicit quod nota.

¶ Centum. Cui relinquitur liberatio ad tempus potest petere vt interim heredi silentium imponatur.b.d.

¶ Filias. Legatum ne rationes exigantur importat quatenus testatorem voluit ēpbabitur.b.d.

¶ Cum qui. Non valet legatum factum creditori ad eius vtilitatem sed ad vtilitatem tercij debitoris valet.b.d.

¶ Item queryt. Potest quis ex scripture ꝓ parte stare probando contrariū hoc dicit.

¶ Quidam ita. Si debitum legatur creditori non valet legatus ꝛ in diuersis instancijs ācmittit variatio.b.d.

Si is qui duos. Inter duos coreos quoꝝ cuilibet est relicta liberatio est lo-

ens iuri accrescendi. Item socius non capax
pter socium capacem percipit cōmodum le
gati.b.d.

Petitor. Si non valet principale nō
valet accessorium.b.d. Vel aliter. Si lega
tum non valet pter rem principalem nō va
let propter sumptus litis.b.d.

Creditor. Legatum liberationis non
extenditur ad debitū post testamentū testa
tor solutum sed ad debitum ante solutum
extenditur si per verba preteriti temporis le
gatum fuit relictum 7 testator hoc non igno
rauit hoc dicit.

¶ **Inter cetera.** Legatum libera
tionis non facit quē desinere teneri ad reden
dum liberos rationū. secus in bis que in rem
dñi conuersa sunt.b.d.

¶ **Ticia.** In generali legato libera
tionis non venit id quod potest vendicari.
Item in dubio relatō fit ad id quod principa
liter in oratione ponitur.b.d.

¶ **Sayo sepo.** Legatum liberatio
nis porrigitur ad debitum accessorie post te
stamentū contractū 7 etiam ad nouū debi
tum quod in loco primi succedit.b.d.

¶ Rubrica. De adimen
dis et transferendis lega
tis.

Dictum est s a titulo de legatis primo hucvs
q de legatis relinquendis vez quia legata
interdum adimuntur in totū interdū transfe
runtur in aliud ideo sequitur iste titulus.

Qui actu. Legato adempto partis
substantialis non valet.b.d.

Fundo legato. Si precedit oratio
negatiua dictio. preter. ponit id de quo pri
us erat dispositum.b.d.

Si quis ita. In conditionibus que
semel tantum possunt existere verbum quod
potest se habere ad plura tempora intelligi
tur fm quod prius euenit.b.d. nota istud.

¶ **Si quis ticio.** Dic est pulcher
7 notabilis q. Si verba executiua ad legata
rium sunt relata vel simpliciter plata non di
cuntur existere nec effectum habere nisi mo
ra heredis precesserit cōmunis vel specialis
secus si verba ad heredem sunt directa.b.d.
Primo loquitur quando verba executiua di
riguntur ad legatariū. Secundo qñ simplici
ter proferuntur. Tercio quando dirigūtur
ad heredem. secunda ibi. Idem dominū. ter
cia ibi. Sed 7 cum quis.

¶ **Si quis.** Quando ex facto le
gatary potest damnificari heres cogitur le
gatarius ei cauere de illo nō faciendo.

¶ **Si quis** Adimens plusq̄ dederit
recte adimit 7 ademptio partis substantial
non valet.b.d.

¶ **Si quod duob⁹.** Incertitu
do personaꝝ viciat ademptionē sicut viciat
legatus.b.d. fm vnam lecturam que habet
neutri.

¶ **Si ticio.** Si ademptio referatur
ad rem videtur adimi omnis dispositio facta
circa rem illam.b.d.

¶ **Conditio legati.** Non solus
quod legatur fm illud quod ad qualifican
dum legatū exprimitur potest adimi.

¶ **Cum ticio** Dictio taxatiua in re
siduo ademptionē inducit.b.d.

¶ **Non solum** Tacita voluntate
ex grauissimis inimicicijs reuocantur lega
ta 7 fideicōmissa 7 restaurantur bys cessan
tibus.b.d.

Cum centum. Si quantitas bis re
linquatur bis debetur nisi animo adimēdi se
cunda voluntas fuerit expressa.b.d. 7 est a
liquātulum difficilis.

Si legatum. Si legatarius purus
cui sub conditione adimitur decedat condi
tione pendente non transmittit ad heredes.

Huic seuerus. In adimendo id qō
a testatore conceditur verbis testatoris sta
tur.b.d.

Legata. Que inducunt ad diminu
tionem non operant augmentū.b.d.

Cum seruus. Legatum extinctum

alienatione nō restauratur redemptione nisi de nouo ꝓbetur voluntas.b.d.qō nota.

Rem legatā Alienatio volūtaria extinguitur legatum.b.d.

Si adimendo. Legatum ademptum simpliciter remanet apud heredem cū onere suo hoc dicit.

Et si transferam. Inutilis translatio primit legatū.b.d.7 est bonus casus.

Legatum. Legatum filio vel seruo nō potest adimi a patre vel dño.b.d.

Ex parte. Inimicicie supuenientes 7 testamentū impfectum heredis institutiones non viciat sed legatum.b.d.

Pater inter filios. Si ex pecunia legata per testatorem aliquid ematur legatum non extinguitur sed ex re empta prelabitur hoc dicit

Legatum. Legatum videtur transferri cum conditionibus suis nisi conditio psone cohereat.b.d.Concor.l. Gayo.in pin.s ō ali.7 ciba.le.

¶ Pater. Per donationē inutilem inducitur legati ademptio.b.d.

Alteri heredi. Per ademptionem prelegati vni ex heredibus facti causa adequationis prelegatū alteri factus intelligitur reuocatum.b.d.

Si seruo. Alienato seruo expressa libertate ademptio legati sibi coniūcti tacitam reuocationē inducit.secus si adimat ipso manumisso.b.d.7 est difficilis.

Si tibi certam. Translatio legati facta de vno in eundem nō videtur facta cū onere hoc dicit.

Alumne. Fideicōmissum ab vno in alium transfertur cū onere speciali et on⁹ primo iniunctum in psona ad quam transfertur in onere speciali non videtur repetitum.

¶ Licia testamento. Si de rebus specialiter legatis 7 sub nomīe generali cōfirmatis vna alteri legetur in totum videtur esse legata 7 a legatario primo adempto

¶ Seya libertā. Per ademptionem oneris adiecti in vi modi etiam legatū videtur ademptum.b.d.

¶ Qui filias. Quātum ad res formatas videtur testator voluntatem mutare non quātum ad alias.b.d.

¶ Cum post. Translatio legataria facta occasione mortis sperate ex instanti infirmitate ita demū habet effectum si ex eadem infirmitate legatarius moriatur nō si ex alia hoc dicit.

Filio ex parte Si seruus legatus transferatur in fundum vt ibi perpetuo it legatum de eo factum videtur extinctum.b.d

¶ Matri sue. Si fideicōmissum ē ademptum ex dispositione testatoris expressa legatum non remanet penes gratiatus sed videtur ademptum.b.d.

¶ Seya testamento. Qui accusat testatorem de crimine capitali videtur sibi capitaliter inimicus vnde ei legatū videt ademptum.b.d.

¶ Filie quam. Per exactōes debitoris legatus de eo factum videtur extinctū nisi aliud appareat.b.d.Concor.l. fideicommissa §.si rem s de legato tercio.

¶ Rubrica de rebus dubijs.

Continua sic. dictum est s de legatis.verum quia circa legata occurrunt dubia ideo ponitur ti. de rebus dubijs.

Fundum. Ista lex habet duas lectiras 7 quelibs potest diuidi in duas ex diuersitate littere quia in fine quidā habent lectiram negatiuā alq affirmatiuā.fm primā.b.d Si in aliqua parte alternatiue est aliqua res dubia declaratur habito respectu ad extra tionē rei in alia parte alternatiue posite.b.d Secundo modo legitur fm litteram affirmatiuam 7 fm hoc videtur in totum ꝑcedenti lecture cōtrariari.7.b.d.fm ro.Quādo dictiunctiua ponitur inter totū 7 partem totā ptem non cōprehendit.b.d.7 est notabilis lectura.

Si ciuibus ciuitatis. Quod relinquitur administratoribus alicuius vniuersitatis videtur relictum ipsi vniuersitati.b.d.

Paulus. Cõditio dandi potest offerri in personam certam 7 incertam.b.d.

Paulus. Si persona legatarij non apparet non valet legatum.b.d.

Quedam testamento. Valet legatum factum incerte persone de certis vel de incertis si incertitudo venit declarda ex aliquo futuro euentu.b.d.

¶ Si tibi et postumo Postumus qui non nascitur non facit partes. si vero plures nascuntur quilibet cum sibi cõiuncto admittitur in virilem.b.d.

Strum. C. Cum quidam. Substantia legati vt fideicõmissi in alterius volũtate nõ potest cõmitti sed electio psone bene cõmittitur hoc dicit.

¶ Quesitum est. In fideicõmisso heredibus relicto intelligitur portio p mortuo onerisheredibus pro fideicõmisso iniuncti alias debet pro hereditarijs portionib⁹.

Si inter virum. Ad confirmationem donationis sufficit contingere donantẽ donatario superuixisse.b.d.

Qui duos Ultimus seu supremus dicitur quem nemo sequitur etiam si nullus precedat. primus seu primus dicitur quẽ nemo precedit. etiam si nullus sequat 7 sic idem potest esse primus 7 ultimus.b.d.

¶ Cum in bello. Si vno casu decedat pater 7 filius pater primus decessisse presumitur.b.d.

¶ Si luscus Si filius pubes cũ patre moritur psumitur pater superuiuere impubes nõ sed pater ei.b.d.

Si fuerit. Incertitudo psone legata rij.pcedens ex euentu casus in quẽ legatum confertur vt explozatione defuncti viciat legatum ademptionẽ aũt non viciat.b.d. Et ponuntur hic sex casus per ordinem.

¶ Plane si ita. Si de natiuita tis ordine non apparet primus natus psumitur ille ex quo mater libertatem cõsequetur.

Si is qui ducenta. Sicut dictio 7.ita dictio.cum.in dubio dicit cadere iter diuersa hoc dicit.

¶ Si quis ita Si seruus nominatus potest accipi vt res tibi legata 7 vt psona legatarij in dubio accipitur vt res legata.b.d

¶ Cum ita Diuide. In prima pte incipit stipulatio a precedenti cõditione diuisiue 7 negatiue cõcepta. In secunda parte incipit stipulatio a pcedenti dispositione affirmatiue 7 copulatiue cõcepta. In tercia pte incipit a precedenti cõditione copulatiue 7 negatiue concepta. secunda ibi. Idemq; . tercia ibi. Vel vt pprijs.

¶ Item si pater. Si substitutio directa fiat filijs diuiunctiue diuiuncta accipit pro coniũcta.b.d.

Si quis ita. Potest quis legare e qui est testis in testamento 7 incertitudo que venit certificanda legatum non viciat.b.d.

Quedam. Legatario repudiante fingitur res nunq; fuisse legatarij sed semp heredis.b.d.

Quod de pariter. Vt possit agi ex dispositione inter vivos vel ex vltima volũtate vnus de pariter morientibus nunq; supuixisse presumitur.b.d.

Si cognatis. Qui legat cognatis videtur legare hijs qui sunt agnati tpe testamenti vel tempore mortis.b.d.

Cum senatus Collegio licito legari potest. illicito non singulis tñ de tali collegio licite relinquitur.b.d.

Qui habebat. An sit nomen ppriũ vel appellatiuũ seu demõstratiuũ magis inspicere debemus ex qualitate noticie disponentis que inspicit.b.d.

Plures testameto. Clausula in fine posita non refertur solum ad proxima sed ad omnia precedentia continuata scriptura prolata hoc dicit.

¶ Rubrica. De his que pene nomine relinquuntur

Dictum fuit ẽ de legatis. sed q; circa legata

quedam apponuntur noīe pene ideo subīci tur ru. de bis que nomine pene.

Filiofami. Si precedit dispositio illicita vel prohibosa relictum noīe pene a quo cūq; non valet.b. d.

¶ Rubrica. De regula catboniana.

Dictum est ō de legatis. sed quia catbo circa legata fecit vnam regulam ideo ponitur ista ru.

Catboniana. Legata pura que testamenti tempe non valerent si tunc testator decederet non confirmanť impedimēto cessante. secus in legatis conditionalis vel in diem incertum.b. d. Diuiditur in duas partes. primo ponit regula catbonis. secūdo eā declarat. secunda ibi. Que diffinitio.

Catboniana. Supra pxime iurisc̄ sultus exposuit verba regule. si testator decederet legatus quod inutile foret tē. hic autem exponit illa verba. de legatis tē.

¶ Rubrica. De bis que pro non scriptis habentur.

Si quis hereditatem. Licet institutio 7 legatum sit pro nō scripto facto heredis substitutio tñ 7 fideicōmissum remanēt in suo robore.b. d.

Si in metallum. Quod relinquit penitus incapaci non queritur fisco. Itē qui libet est capax legati alimentoꝝ.b. d.

¶ Rubrica De bis quibus vt indignis.

Diuus. Qui post mortem defuncti ingratitudinis causam cōmittit indignus est legato hoc dicit.

Auferur Qui contra tabulas petit indignus est oīo cōmodo ex eo testamento. Item qui contra mandatū principis vel senatusconsulti vxorem duxit indignus est oīo cō modo ex eo testamēto. secus in vxore ducta

Post legatum. Diuidit in quattuor partes. primo ponit an ille qui cōsecutus est legatum possit testamentum infringere. secūdo an ille qui voluit testamentum infringere possit legatū consequi vel recipere. tercio iurisc̄sultus ponit modū dicendi nullū. quarto ponit quid habet facere index in cognoscendo 7 pnunciando. secunda ibi. Illic autem. tercia ibi. De eo vero. quarta ibi. Prohibendi.

Amittere. Qui se excusat a tutela testamētaria indignus est oīo cōmodo ex illo testamento. secus si se excusat a datiua. 7 qui agnouit legatum ex testamento excusare se non potest.b. d.

Si pater. Qui in accusatione falsi succūbit perdit omne cōmodum quod sibi debetur ex testamento ex persona sua vel alterius. secus in eo quod alteri deberetur si in eius potestate sit positus.b. d.

Qui accusauit. In iure questo post accusationem non dicitur quis indignus hoc dicit.

Qui principale testamentum accusat repellitur ab omni cōmodo quod sibi defertur ex eo vel eius accessorio secus si ex alia voluntate per se principaliter subsistente. sed qui accusat accessoziū non repellitur ab eo quod sibi debetur ex principali. b. d. cum se.

Rescriptum. Pena nō debet egredi delictum.b. d.

Si inimicicie. Propter inimicicias tacite videtur esse renocatum legatum 7 q causam status mouet legato est indignus et fisco applicabitur.b. d.

Si quis ei. Rogatus restituere capaci licet tempore mortis sit incapax legatum retinet nisi tempore mortis expleto sit actum hoc dicit.

Cum quidam Licet testamentum vltimum non valeat tamen a scriptis in primo tanq̃ ab indignis aufertur hereditas nõ autem prelegata nisi aliud testatorem voluisse appareat.

Claudius Non potest iuste ducere in vxorem eam quam polluit per adulterium 7 a tali vxore tanq̃ ab indigna aufertur ei quod a viro relinquitur.b.d.

Mulierem. Quod relinquitur a milite ei quam stupro cognouit a fisco vendicatur hoc dicit.

Heredi. Qui impugnat accessoriũ nõ priuatur eo quod concipitur a principali sed eo solo quod concipitur ab accessorio. b.d.

Cum tabulis. Qui dicit pupillum fuisse suppositum videtur secundas tabulas impugnare 7 ideo eo quod in eis relinquitur est indignus.b.d.

Quoniam stuprum. Inimicicie inter legatarium 7 testatorem preuenientes absq̃ legatarij culpa eum legato non priuant hoc dicit.

Heredem. Qui non vindicat mortes defuncti indignus est hereditate 7 actiones confuse non restaurantur nisi ignorantia fuerit deceptus.b.d.

Eum qui. Qui tacitam fidem accommodat de restituendo fideicõmissum tenetur ad fructus 7 post litem contestatã ad vsuras dictorũ fructuum venditorũ de rigore. secus de benignitate.b.d.

Bonis. A quo vniuersa bona auferũtur apud eum onera eris alieni nõ remanent tamen iura confusa non restaurantur. hoc dicit.

Pro parte. In bonis que auferũtur ex causa tacita fideicõmissi prelegata non veniunt 7 prelegata intelliguntur prout testator relinquit non prout de iuris subtilitate debentur hoc dicit.

Tutorem. Qui ex necessitate officij testamentum accusat ab eo quod proprio nomine mouit non repellitur. Item quando plura iura concurrũt in persona eius perinde est ac si concurrerent in personis diuersorũ. Item pupillus ex facto tutoris perdit qđ restauratur.b.d. tota lex ista.

Si gener. Sola ratio coniunctionis non inducit presumptionem fraudis. Item vt locus sit fisco oportet in personam incapacis diem cedere.b.d.

Explicunt casus breues libri xxxiij digestorum.

Incipiunt casus breues libri xxxv digestorum.

Rubrica. De conditionibus et demonstrationibus.

Legatis. Primo ponit vnam diuisionem trimembrem cum vna exceptione vsq; ibi. Cum dies. Jbi ponit vnum dictum de natura secundi membri vsq; ibi. Dies autem. Jbi ponit vnū quartum membrū vñ gloſam. vel dic q; ibi declarat secundū membrū debere intelligi de die certa an. ſed incerta quando vsq; ibi. Jneſt autem. Jbi ponitur declaratio exceptionis.

Conditionum. Conditiones caſuales poſſunt vino teſtatore adimpleri. ſecus ſi fuerint poteſtatiue 7 faciles quia tunc debēt impleri poſt mortem a ſciente non fato.

Obtinuit. Conditio impoſſibilis in vltimis voluntatibus habetur pro non appoſita hoc dicit.

Si bis legatum. Sicut ſcinditur legati preſtatio ita conditionis implementū. hoc dicit.

Si ita ſcriptum. Si conditio deficit ante diem expectatur dies ꝓpter dictionem. tunc. que temporis extremitatem ſignificat hoc dicit.

Conditionibus. Pupillus filius 7 ſeruus poſſunt conditionē implere. h. t.

Mulcta teſtamento. Quantum ad pene cōmiſſionem etiam in vltimis voluntatibus a perſona non receditur. h. t.

Si ſernos. Pro ea parte pro qua conditio eſt impoſſibilis remouetur pro alia firma remanet. h. t.

Muciane. Jſta eſt notabilis lex 7 habet materiam extraordinariam a libris ordinarijs 7 non tractatur alibi tm̄ quantū in lege iſta 7 in lege prima. C. de bis que pe. no. Et. h. t. Jn conditionibus de non faciendo 7 que non poſſunt impleri ante vltimū vite ſpiritum ſine expectatiōe triſtis euentus cautio de non faciendo pro implemento habet Jtem ſi non ſit cui caueatur. h. t. Diuiditur in quatuor partes. primo ponitur ꝓpoſitio mucij vsq; ibi. Nec ſolum. ſecundo ponitur probationis extenſio vsq; ibi. Unde ſi vxor. Jbi tercia in qua formar vnum dubium circa ꝓmiſſa vsq; ibi. Os ſi ex aſſe. Jbi formar aliud dubium vsq; ad finem.

Si quis ita. Qui debet cum aliquo morari non tenetur cum eo quolibet momento durare. h. t.

Solemus. Verbum quod reperitur in preterito 7 futuro in vltimis voluntatibus intelligitur in futuro. h. t.

Nec conditio. Conditio non facilis poteſt quandocūq; impleri dum tm̄ impletū de iure conſiſtat. h. t.

Si ſic legatum. Conditio caſualis ſi tempore teſtamēti extiterat teſtatore ignorante facit diſpoſitionem haberi pro pura hoc dicit.

Si iam facta. Quando relinquitur aliquid alicui ſub conditione ſi extiterat conditio aut tempore teſtamenti aut poſt teſtamentū 7 poſt mortem. primo caſu aut teſtator ſciuit conditionem extitiſſe 7 habetur pro impleta vt ō le. proxima in fi. 7 hic. aut ſciebat contractam 7 tunc aut erat talis conditio que interim poterat impleri 7 interim expectatur impleatur vt hac l. in pn̄. aut non 7 habetur pro impleta vt j. l. proxima 7 hic a cōtrario ſenſu. ſecundo 7 tercio caſu diſtingue vt in lege ſecunda ō e. 7 hic in §. Item ſciendas

Si ita legatum. Falſa cauſa non viciat legatum. h. t.

Si fundus. Cōditio de vando pupillo vel furioſo impletur dāndo tutori vel curatori hoc dicit.

Si ticius. Conditio impedita ꝓteritum legittime habetur pro impleta. h. t.

Cum fuerit. Conditio nuptiarum impletur cum nuptie conſenſu contrahuntur. hoc dicit.

Demonſtratio Falſa demonſtratio non viciat legatum. h. t. Jſtud principium diuiditur in tres partes vsq; ad §. Ex antes. prima loquitur de demonſtratione que adijcitur rei legate per relatiuū. ſecūda de ea que adijcitur rei legate per adiectiuum. tercia de ea que adijcitur perſone legatarij. ſecūda ibi. Ergo etiam ſi ita. tercia ibi. Nam 7 ſi.

¶ Quod autem. Falsa causa nō viciat legatum.b.d. Diuiditur. Primo dicit quando falsa causa exprimitur casualiter. secundo quando conditionaliter. secunda ibi. Ac si conditionaliter

Is cui. Cautio muciana prestatur bis quor interest.b.d.

In conditionibus. Conditiones debent intelligi sm testatoris voluntatē que in vltimis voluntatibus dñatur.b.d.

¶ Ex scriptura. Conditio que tacite inest si exprimatur legatum conditionale non facit nisi testator aliud voluerit. Item conditio que est de presenti non suspendit. boc dicit.

¶ Si patronus. Conditio. si heres non erit. deficit eo admisso per bonorū possessionem de iure pretorio.b.d.

Si a primo. Conditio. si aliquis heres non erit. deficit vno existente herede pro parte. boc dicit.

Non dubitamus. Turpis conditio habetur pro non apposita.b.d.

Multum interest. Ad hoc vt possit adiri hereditas requiritur q conditio adiecta in institutione existat 7 eam heres sciat extitisse in cōditionibus iuris sufficit solum modo q existat.b.d. ista notabilis lex.

Quotiens sub conditione. Fideicōmissum relictum in defectum conditionis que a iure remittitur non debet.b.d.

Qui duobus Conditio non potest scindi sed pro solido potest impleri.b.d.

Iure ciuili. Si per grauatus impeditur implementum conditionis pro impleta habetur tam in vltimis voluntatibus q in cōtractibus boc dicit.

Cum vir. Si inter virum 7 vxorem fit mentio de liberis intelligitur de natis ex eis boc dicit.

Ex scriptura. Conditio alterna tina dicitur vna que potest duobus modis impleri 7 si in conditione est aliquid turpe illud reiicitur 7 aliud est implendū.b.d.

¶ Cum eadem Jus accrescendi trāsmittitur ad coheredem.

In testamento. Si deficit exemplar deficit exemplandum.b.d.

Filie sue Conditio de nubendo arbitrio alterius reiicitur nec nocet si ille qui debet arbitrari antea moriatur.b.d.

¶ Licia vxor. Vna species loco alterius succedit ex voluntate defuncti.b.d Concor. cō de dona. inter vi. 7 vx.l. Si donate. C. si sponsus.

Hec conditio. Conditio potestatiua facilis debet impleri statim cum potest. boc dicit.

Si separatim. Coniunctis re portio accrescit sine onere.b.d.

In testamento. Ista est bona lex 7 magistra in suo ti. Si conditio mixta deficit per casum deficit relictum. secus si per alium in cuius personam confertur fuerit impedita boc dicit.

Quamuis. Error calculi in reddēda ratione 7 in reliquor restitutione non facit conditionem deficere.b.d.

Falsa demonstratio. Falsa demonstratio non viciat legatum.b.d.

¶ Si quis legauit. Vna pluralitas geminat plures singularitates.b.d.

¶ Sed si. Argumentum dignitatis non viciat legatum boc dicit

Nominatim. Demonstratio fit p expressionem qualitatū rei demonstrate. 7 de mō. falsa non viciat.b.d. primo ponit q demonstratio fit per nota ppria. secundo p demonstrationē corporis. tercio per demonstrationem artificij vel officij. quarto p demonstrationē necessitudinis vel affinitatis.

Publius menius. Conditio casualis potest quandocū q impleri.b.d.

¶ Licia codicillis. Non est verisimile q testator plus diligat substitutum q

primo loco positum ⁊ non potest prius conueniri heres q̄ defunctus poterat.b.d.

Si quis eum. Licet deficiat onus legatario iniunctū legatum nō deficit.b.d.

Si ita scripsero. Ex testamento debetur quod ibi expresse relinquit ad questionem vel relationē ad aliud.b.d.

¶ Cum ita. Si locus loci in testamento non ascribitur subintelligit locus vbi testator domiciliū habet.b.d.

Quibus dies. Dies impedimenti non computantur in termino.b.d.

¶ Quidam. Appellatione expensarum rei precium non continetur.b.d.

¶ Quidam ticio. Conditio apposita in quacūq; pte testamenti reddit conditionale legatum.b.d.

¶ Si dominus. Appellatione debiti continetur naturale tm̄ si ad aliud referri non potest hoc dicit.

¶ Qui dotalem. Falsa demonstratio certe rei legatum non viciat.b.d.

¶ Trimilius. Legatus sub modo non potest effectualiter peti nisi cautione p̄stita de modo implendo.b.d.

Filiofamilias. Si relinquit filio sub cōmemoratione patrie potestatis ⁊ in id tempus confertur cōtemplatione patris videtur esse relictum.b.d.

Plancius. Si legatum rescinditur p̄ contra tabulas vel alio modo scinditur on⁹ in vi additionis adiectum.secus si per falcidiā minuatur. Item secus in onere in vi modi adiecto.b.d. Et diuiditur in duas partes. primo loquitur de onere adiecto in vi conditionis.secundo de onere adiecto in vi modi. secunda ibi. Heracius. Item prima subdiuidit in tres.primo loquitur quando legatum scinditur per contra tabulas. secundo quādo p̄ falcidiam.tercio quando alio modo. secūda ibi. Diuersum.tercia ibi. Item scinditur.⁊ ista lex est difficilis.

Qui heredi. Qui iussus ē dare seruo causa conditionis implende sub noīe p̄cio vel sub noīe heredis soluendo dño nō implet. Fallit in statu libero. Item iussus dare dño non implet cōditionem si dat seruo. boc dicit.

Cum hereditas Conditio de dando heredi in ipsius personam non in persona fideicōmissarij impletur ⁊ quod datur causa conditionis implende non venit in restitutionem.b.d.

¶ Si duorum. Ex pluralitate dominoꝝ scinditur cōditio seruo adiecta.b.d.

¶ Si pars. Diminuto legato per vsucapionē minuitur conditio.b.d.

¶ Plancius. Iussus dare heredibus si tempore quo dat reperit se heredem deducit partem suam p̄ rata. secus si nō sit heres sed esse speratur tunc nil deducitur sicut legatarius.b.d.

Julianus. Dare ⁊ remittere non est idem ꝑprie.b.d.

Si in diem. Dies apposita ad implēdam conditionē in persona heredis incipit currere ab adita hereditate.

¶ Seruo libertatem. Si conditio expressa nihil opatur in principali nec in eo operabitur ad quod per repetitionem porrigitur hoc dicit.

Non putabam. Annus inceptus nō habetur p̄ cōpleto.b.d.cum l.se.

Si cui libertas. Iussus reddere rationes potest petere vt ponantur calculatores qui indicabunt de reliquis et de libris rationum hoc dicit.

Sub diuersis In libertate leuissima in legato nouissima spectatur conditio. hoc dicit.

¶ Heredi decem dare. Cōditio pōt impleri in p̄sōnā heredis nō in heredem legatarij.b.d. Sm vnam lecturam.prima pars huius ℔. non variatur.secūda in ℔. nō similiter habet tres lecturas. prima est que iam posita est.⁊ illa est vera in se.secundo legitur vt mittet casum sic. Fauore libertatis potest impleri conditio in herede heredis secus in alio legatario.b.d.tercio sic. Ex

parte eius in quē debet impleri conditio trā sit ad heredem non ex parte eius a quo debet impleri hoc dicit.

Nonnūq̄. Legatum potest conferri in alterius voluntatē extranei velatam nō explicitam.b.d.

Si quis seruum. Adempto onere in vi conditionis apposito emolimentū nō vidēt ademptum.b.d.

Si quis. Clausula relata ad legata quibus dies nō est apposita nō referē ad legatum collatum in tēpus certe etatis.b.d.

Duobus. Conditio dandi pluribus adiecta diuiditur inter eos.b.d.

Heres. Conditio designat nudus ministerium facti ⁊ debet impleri in forma specifica.b.d.

Cui fundus. Conditio dandi adiecta vni non scinditus.secus si pluribus adūci atur.b.d. primo loquit quando cōditio adū citur vni ⁊ durat vnus.secundo quādo adū citur pluribus.tercio quādo adūcitur vni et deuenit ad plures.secunda ibi. Dissimilis cā est.tercia ibi. In eo.

Quelutum. Seruus inssus prestare operas potest per se operari nisi ab herede impediatur ⁊ tunc conditio habetur pro impleta.b.d.

Intercidit. Legatario mortuo vel libertate priuato cōditione pendente legatū extinguit.secus si sola ciuitate priuet.b.d.

Si vir vxori. Relictum in tempus liberoꝝ intelligitur de procreandis post testamentum nisi aliud testator expresserit.b.d. cum pān.l.se.

Sed et si hoc. §. Cuidas. Tantū quis videtur capere quantū sibi remanet deducto eo qđ soluitur causa conditionis implende hoc dicit.

Cum vir. Conditio que indicit viduitates in omne tempus respectu omnis persone ⁊ omnis loci spernitur.secus si indicat viduitatem respectu certe persone vel certi loci vel temporis.b.d. cum duabus se.

Legato. Morte grauati nō extinguit legatum conditionale.b.d. Vel aliter. In legatis spes obligationis cōditionalis passiue ad heredem transmittitur.b.d.

Heres. Licet representetur libertas cōditionale fideicōmissum debet expectare.

Cum sub hac. Si deficit conditio p qua fuit interposita cautio muciana legatum debetur ei in quem in eum casum legatū fuit translatum hoc dicit.

Si ita legatum. Verbum quod reperitur in preterito ⁊ in futuro in dubio in vltimis volūtatibus intelligit de futuro.b.d.

Si ita expressum. Conditio si voluerit legatarius facit legatum cōditionale.

Huos. Conditio tacita ex testamento pueniēs impedit diem legati cedere quo ad acquisitionem.b.d.

Titio centum. Modus respiciēs vtilitatem legatarij dicitur impulsiuus si vtilitatem tercij dicitur esse finalis.b.d. ⁊ est tota lex notabilis ⁊ bona.

Titio centum. Matrimonia debent esse libera a pena damni non a pena amissoris lucri.b.d.

Titio centum. Conditio vel modus per quē libertas infringitur nō seruat preterq̄ in libertis.b.d.

Titio genero. Diuiditur in sex partes.primo ponit cui competit petitio.secundo cui debeat vel possit fieri solutio.tercio quid si matrimoniū nō otrahit.quarto an quando soluitur constante matrimonio debeat aliqua cautio recipi.quinto quid si ante matrimoniū dos soluatur.sexto quid si maritus a causa ceciderit.secunda ibi. Si post diuorciū.tercia ibi. Aū nuptias. quarta ibi. Sabinus.quinta ibi. Sed cum ante nuptias sexta ibi. Nā si maritus.

Cum tale legatum. Conditio negatiua que nō potest ipleri vino legatario sine expectatione tristis euentus impletur p stita cautione muciana.b.d.

Titius heredem. Conditio negatiua que potest ipleri vino legatario nō impletur per cautionē mucianā. Item dictio Ne si adūcitur actui explicando ante emoli-

mentum quesitum facit conditionē alias mo dum inducit. boc dicit.

¶ **Rescriptum.** Conditio deficiēs non extinguit que pendens non suspendit le gatum boc dicit.

¶ **Venie.** Si conditio de non in bendo adiciatur cum tempe mortis ytrunq; reiicitur si cum alio reiicitur conditio ⁊ tem pus remanet. b. d.

¶ **Legato.** Falsa causa non viciat legatum nui de voluntate testatoris docea tur boc dicit.

¶ **Falsam conditionem.** Conditio de futuro que implicat aliquid de preterito si est impossibilis non viciat secus si est possibilis ⁊ deficiat. b. d.

¶ **Falsam legati** Que adiciunt ad diminutionē non opantur augmentum. b. d. facit s de lega. primo l. legata inutiliter

Licius fundus. Deficiente con dition pro qua fuit prestita cautio debetur legatum ei in quem in eū casum fuit transla tum ⁊ liberatur beres actionem cedēdo etiā si cautio sit defecta. b. d.

Mulieri Qui admittitur ad legatum de iure speciali contra voluntatem defuncti nō habs ius accrescendi. b. d. ⁊ ista est solen nis lex ⁊ singularis.

Dies. Dies incertus p ditiōe babet

Quia. Conditio institutione apposita in legato eidem facto intelligitur repetita. b. d. nota istam legem.

¶ **Licio.** Conditio. si non nupserit. respuitur in extraneo de restituendo mulie ri rogato. b. d.

¶ **Pater.** Conditio apposita admi nistratori non suspendit dationē tutele. Jtē conditio limitatur ex presumpta volūtate de functi. Jtem conditio cautionis non petēde intelligitur remissi. b. d. Et bebet tres partes secunda ibi. Cautio vero. tertia ibi. Jtaq;.

Cum pupillus. Pupillus potest im pedire conditionem impleri. b. d.

¶ **Disiunctiua.** In alternatiuis suf ficit alteꝝ adimpleri. b. d.

Heres meus. Dies incertus non ap tus suspendere legatum post mortem legata rij transmissionē non impedit alias secus.

¶ **Quod in fraudem.** Conditio. si non nupserit. reiicitur in extra neo ꝓpter mulierem verisimiliter nubere cer saret. b. d.

Eas causas. Primo loquitur in con dition de presenti vel preterito. secundo in modo. tertio facit differentiam inter modus ⁊ conditionem de futuro. secunda ibi. Eas vero. tertia ibi. Nec enim.

Julius paulus. Conditio apposita vni in persona alterius sibi coniuncti per bāc dictionem cum de equitate non intelligitur repetita. b. d. Et nota bene istam legem.

Cum seruus. Conditio adiecta li berti videtur repetita in legato ⁊ cōditio ra tionū reddendaꝝ est mixta vandi ⁊ faciēdi

Lucius Filiatio non potest plene pro bari boc dicit.

Illis libertis. Si cōditio mixta de cit per casum non deficit relictum alimen toꝝ nisi fauore eius in cuius persona deficit fuissent alimenta relicta. b. d.

¶ **Licia.** Legatum alicui cū petie rit non est conditionale. b. d.

Julianus. Seruus manumissus vel alie nat⁹ vel legatus nō consequitur legatum nisi impleat cōditionē in cuius euentū legatū est expresse collatum. Jtem regula catboniana non impedit legata quoꝝ dies cedit ab adi ta bereditate nisi beres necessarius existat. b. d. Diuiditur in duas partes secunda ibi. Cum vero.

Quod traditum. In libertatib⁹ leuissima spectatur conditio in legatis vltio loco scripta si ex interuallo fuit apposita si in cōtinenti legatarij est electio nisi secunde sub cōmemoratione prime scribatur. b. d. cū va abus se. ⁊ nota bene bunc textū.

Si cui legatū. Rogatus emācipa re filios nō pōt cogi iure actionis sed officio iudicis. Jtem q vult antecedēs vult ⁊ consē quēs sine q illud quasi nulli⁹ esset momēti. b. d. cū l. se. ⁊ dicit i d. p. scōa ibi. Cui⁹ rei.

Legatum. Legati translatio in dubio videtur fieri sub eadem conditione.b.d.

Licio vsufructus. Non dicit de simere quod esse non incepit.

¶ **Serui.** Fauor libertatis prefert fauori nuptiarum.b.d.

Municipibus. Municipes possunt iurare per eos qui regunt municipiū.

Licie. Allegās contraria nō auditur.

Pater seuerinam. Non dicit nolle quod non potest velle.b.d.

¶ **Ita fideicommisso.** Non videtur decedere sine liberis qui vnicum filium relinquit.

¶ **Conditionum.** Verba vsq; ad tempus possunt stare in ppria significatione post tempus transire ad impropriam.b.d 7 est notabilis casus 7 facit multum ad materiam substitutionis cōpendiose.

¶ **Socrus.** Conditio que potest impleri in vita legatarij expectatur nec est locus cautioni muciane.b.d.

¶ **Fideicommissa.** Dictio.quādiu facit conditionē 7 repetitionē inducit.b.d.

Cum annis In fideicōmisso vniuersali relicto a filio post mortem intelligitur si decesserit sine filijs.b.d.

Cum qui Non nocet medio tempe añi existentiam cōditionis pdere ciuitatem.b.d

Si fundum. Alienatio rei legate sb conditione vel impositio seruitutis irritatur conditione aduemente.b.d.

Hoc genus. Conditio que potest impleri viuo legatario nō impletur plita cautione muciana.

Aliquando. Expressio eorū que tacite insunt nihil operatur. Item additio tacita pueniēs ex testamēto impedit transmissionē

Libertis. Dicio.boc amplius.non solum est repetitiua legati sed etiam conditiōis pambule.b.d.

A testatore Ad beredē ius implende conditionis non transit vt fideicōmissum pficet.b.d.7 est notabilis lex.

Hales cōditiones. Conditio indiuidua pluribus apposita nō potest nisi ab oībus impleri. diuidua vero ex causa diuidit tam ex pte implentis q̄ ex parte eorū in q̄rū psonis debet ipleri.b.d.vsq; ad ¶.Fiscus.

¶ **Fiscus.** Statu liber debet rōnem reddere vbi iudici videbitur.b.d.

Cum filius. Non dicitur quis posse res suas ante vicesimū quintū annū administrare.b.d.7 est notabilis textus.

Rubrica. Ad legem falcidiā

Dictum est ō de legatis.ver; quia de legatis detrabitur falcidia ideo sequitur videre de lege falcidia.

Lex falcidia. Diuiditur in tres partes. primo ponitur origo quō lex falcidia introducta est vsq; ibi. Que primo capite. Ibi ponitur mens 7 verba primi capitis vsq; ad ¶.secundo capite. Ibi ponitur mens 7 verba secundi capitis vsq; ad ¶.Lex falcidia.

¶ **Lex falcidia.** Etiam ad testamenta pfictionē legis cornelie confirmata pertinet lex falcidia.b.d.

¶ **Ad eos qui obmissa.** Falcidia habet locum in legatis que de iure ptorio tm debent 7 in bis quorū dies cedit ab adita hereditate 7 in bis que ex postfacto an debeantur appareret.b.d.

¶ **Non solum.** Ad omnia legata que debent de substantia testatoris pficisci pertinet lex falcidia.b.d.

¶ **Item si ita.** Si legatum soluat antecq; in aliud legatum transfundat lex falcidia locum habet. secus si postea. Item q̄ mortis causa datur ad euitandum alterius legati prestationem ad legem falcidiam non pertinet.b.d. Diuiditur in duas partes. primo ponit quando legatum incipit a precedēti dispositione. secunda quando a precedenti conditione. secunda ibi. Idem erit.

¶ **Si vsufructus.** Si aliquid diuiduum sit legatum de ipso detrabitur falcidia nō de extimatiōe ipsius. secus in indiuiduo

vtrunqꝫ tamen extimatur vt sciaꝫ an falci-
dia locum habeat.b.d.

¶ Si quis creditoꝝ. Si debitor legat creditoꝝ repñtationis cõmodũ defal catur.b.d.

¶ Si legatarius. Heres errans repetit a legatario vltra eꝫ habet fm legem falcidiam.b.d.

¶ Interdum. Annalia legata de bentur ex substitutione vel conditionis ad-uentu legata pura prestentur cautione rece pta hoc dicit.

¶ Id quod. Bona que a cohere-de pueniunt ex substitutione vulgari contri buunt cum habitis ex substitutiõe idem in le gatis nisi sint notatim relicta.b.d.

¶ Si coheredis. Si portio gra-nata accrescit nõ granate per ius accrescen di non est locus cõtributioni.b.d

¶ Si heredem. Si portio accedit portioni postꝫ legata ceperũt abrotoqꝫ co herede non est locus cõtributioni.b.d.

¶ De impensa. Impensa monumẽ ti 7 funeris necessaria facta ab herede de-trabitur vt res alienum. Item pecunia legata ad monumentũ defalcatur nisi quatenus sit necessarium.b.d. Diuiditur in duas partes primo loquitur de impensa facta ab herede. secundo de pecunia legata alteri ad facien-dum monumentũ.secunda ibi. Idcirco. Ista prima subdiuidit in duas. quia primo ponit dictum sabini.secũdo dictum marcelli.

Si heres institutus. Quod acq rit heres ex sua prudentia vel alterius stulti-cia non cõputatur in bonis.b.d.7 tene men ti istam legem.

Fundo legato. Potest quis causas dñij mutare noua causa sibi extrinsecus su-peruenie nte.b.d.

Verbis legati. Non viciatur res si peruenit ad eum casum a quo incipere nõ po tuit si casus superueniẽs tendit ad eundẽ effe ctum cum primo.b.d.

In lege falcidia. Ista est singula-ris lex.7.b.d. Fructus pendentes dicuntur pars rei 7 eam faciunt pretiosiorem secus in parte existente in ventre.b.d.

In ratione. ¶. Si seruus sub condi tione. Illud quod si extaret nõ extimaretur heredi non imputatur alias secus etiã si est p emptum.b.d.

¶ Imperator marcus. Quod ab herede auferꝫ ex facto quod tra-hit originem tastatore viuente nõ cõputatur in quartam.b.d.cum se.¶.

¶ Si seruus testamento. Illud peremptum nõ extimatur quod si ex-taret nõ extimaretur.b.d.

¶ Quod vulgo. Ne ¶. est dif-ficilis in testamento patris 7 filij vna falcidia ocum habet 7 legatoꝝ 7 bonoꝝ fit contri-butio 7 in detrahenda falcidia tempore mor tis patris inspicitur 7 bonoꝝ augmentũ vel diminutio postea cõtingens nõ prodest nec nocet legatarijs. Diuiditur i quatuor partes fm di. Primo ponitur vulgaris regula vsqꝫ ibi. Quãuis. Ibi ponitur primus effectus re gule vsqꝫ ibi. Secundus que. Ibi ponitur se cundus effectus regule 7 eius exemplũ vsqꝫ ibi. Nec ad rem. Ibi respondetur tacite que-stioni vsqꝫ ad ¶. Si filio.

¶ Si filio suo. Pro parte substi tutus in secundis tabulis solus granatus ex sua psona dumtaxat coheres vero que facta contributione reperitur esse granatus ex sua persona pupilli falcidiam consequit̃.b.d. Et diuiditur in duas partes. primo loquitur in eo qui est granatus ex sua psona tm. secũ do in eo qui est granat9 mixtim ex sua perso na 7 pupilli.secunda ibi. Quid dicemus. Pri ma i quatuor.quia primo ponitur questio secundo allegatio pro vna parte.tercio so-lutio questionis.quarto 7 vltimo ratio solu-tionis.secunda ibi. Et facile. tercia ibi. Sed verior.quarta ibi. Ut enĩ. Item secunda sub diuiditur in quinqꝫ pticulas.primo ponit que stio secundo allegatio contra substitutum. tercio allegatio pro substituto. quarto solu-tio questionis. quinto determinat vnã questi onem circa pmissa.secunda ibi. At quin. ter cia ibi. Rursus.quarta ibi. Itaqꝫ.quinta ibi. Huic obsequẽs. Et otinnat iste ¶. ad inuicẽ quia ꝑ loquit qñ vnus est institutus alteri sub stitutus hic quando pupillus est institutus et plures substituti.

¶ Quesitum si quis. Legata a pupillo in primis tabulis ⁊ coheredē sibi substituto in secundis debent contribui. secus si ab vtroq; in primis tabulis sint relicta ⁊ eadē in diuersis ptibus instituto contributio fiet. b. d. Diuiditur in quatuor ptes. primo ponitur questio. secundo vna determiatio in qua debet fieri cōtributio. tercio alia in qua cessat contributio. quarto ponit vnum casum q predictis videbatur similis non tamē est. secunda ibi. Et dixi. tercia ibi. Sed legata. quarta ibi. Et aliam.

¶ Si quis exheredato. Relicta ab instituto in primis tabulis ⁊ ab eodem in secundis tabulis filio exheredato debent contribui. b. d.

Si debitor. A creditore potest heres grauari vt falcidiam sibi compenset cum debito. b. d.

Si tacitum fideicommissum. Qui est in potestate alterius excusatur si ab eo tacitum fideicōmissum suscepit. b. d

Pater filiam. Ista est pulcherrima lex ⁊ vtilis que extra causam testamenti capiuntur in trebellianica vel falcidia non imputantur. b. d.

¶ Quia nepotibus. Onus non deducendi falcidie ex alio testamento debite cum alijs legatis ⁊ alijs oneribus cōmiscetur. hoc dicit.

¶ Duobus. Iste ℔. est difficilis intutus vtriq; directo succedat contributio locum habet. secus si vni directo alteri per cō sequentiam. b. d. Diuiditur in duas. Primo quando vtriq; iure directo succedit. secundo quando vni directo alteri per consequē tiam. secunda ibi. Et si frater.

Quod de bonis. Contra debitorem mortis causa liberatum opposita replicatione quis falcidiam consequetur. b. d.

¶ Frater cum heredem. Pactum factum in vita defuncti de falcidia non petenda non valet. b. d.

¶ Non idcirco minus. Licet vnum legatum quis soluerit integrum non prohibetur ab alijs legatis falcidiam detrahere. hoc dicit

¶ Quod annus. Quod defunctus debet heredi vt es alienum deducitur nisi testator prohibuerit nec videtur eum prohibere si eum grauat vt ppria bona restituat ⁊ fructus percepti indicio testatoris in debitum cōputantur. b. d.

¶ Cum fideicommissum. In filijs primi gradus debitum cum falcidia non cōpensatur etiam si testator hoc expresserit. b. d. Vel sm aliam lecturam sic. Etiam in filijs primi gradus falcidia cum debito cōpensatur testatore iubente. b. d.

¶ Ex donationibus. Quod ab heredibus vxoris ex donatiōibus viri debet reddi vt es alienum detrahitur. b. d.

¶ Fructus predioꝝ. Quod ex re legata percipitur in falcidia cōputatur ⁊ heres debet habere quartas ⁊ fructus quarte a tempe mortis. b. d.

¶ Si ex pluribus. Falcidia nō deducta ex vna re vel pte soluta potest deduci vel ex re vel ex parte eiusdem soluenda hoc dicit.

Si post missionem. Legata relicta in milicia cum legatis relictis post contribuuntur quantū ad diminutionē ꝓpter defectum patrimonij faciendum non autē quo ad diminutionē per falcidiam introductam

Filius fami. qui militauerat. Iste est notabilis ℔. Filiusfamilias miles potest grauare patrem ab intestato vt peculiū restituat ⁊ per restitutionē peculium efficiatur hereditarium ⁊ fructus medio tempore percepti patri in falcidiam cōputant. b. d.

¶ Si signum. Precium rei dicitur capi iure hereditario ⁊ ideo computatur in quartam. b. d.

Si a seruo. Legatum inutile falcidiam non inducit. b. d.

Si pupillus. In concursu duarū causaꝝ inspicitur illa que falcidiam minuit ⁊ illa que impedit repetitionē. b. d.

¶ Si ego et seruus. Si iure postatis vt dñij portio nō grata accrescit grauate fit cōtributio. secus econuerso. b. d.

¶ Seruo herede. Si ā dño ⁊ seruo insolidum instituto legatur prius legata a seruo soluunt. Item si dñs institutus repudiat ⁊ per seruum substitutum acquirit prius legata in institutione soluunt. b. d.

¶ Si debitori. Si liberatio relinquitur debitori in ratione legis falcidie plo cuplete habet alias an sit soluendo inspicit.

Si fundus. Ne legatum pereat vna res pro alia defalcatur. b. d. fm vi. Ista est pulchra ⁊ subtilis lex.

Paulus respondit Qui rem subtrahit in ea falcidia non vtitur ⁊ quod ex re legata percipitur in quartam imputatur si res erat testatoris alias secus. b. d.

¶ Maritum. Si portio non granata accedit granate iure potestatis fit contributio alias secus. b. d.

¶ A liberto. Diminuto legato non minuitur fideicōmissum a legatario relictum si legatū remanit ad onus sufficiene.

Seyus augerius. Quod non valet per modum dispositionis reiicitur p modum conditionis. b. d. Vel aliter. Conditio in fraudem adiecta pro non adiecta habet.

Si a me tibi Quod heres habiturus non ē herditario iure nō imputat in falcidiā

In ratione. Damna post mortē testatoris cōtingentia sine culpa legatarij imputātur heredi ⁊ cōmoda seu lucra legatarijs non prosunt. b. d.

¶ Vendere autem. Jussus emere vel vendere eatenus computat in legato quatenus est excessum in re vel in precio

¶ Diligenter. Casus non liberat debitorem generis generalissimi sed debitorem speciei sic. Item liberat debitorē generis subalterni illo genere pempto. b. d. vsq; ad ¶. Tametsi.

¶ Tametsi. Licet datus causa cōditionis implende non imputet in falcidiam datum tñ vt precium in falcidiam imputat. b. d. ⁊ est notabilis ¶.

¶ Cum lex falcidia Legata que non valent non veniunt in cōputatiōe legis falcidie. b. d.

Penales. Actiones in heredem trāsitorie penales vel nō etias si a psona heredis incipiant ex parte actoris augmentū, expte rei diminutionē patrimonij inducunt, secus si ad heredem vel cōtra heredes nō transeat. b. d. Diuiditur in tres ptes. primo loquit de actionibus penalibus nō cōpetentib⁹ ad vim victam. secundo de bis que cōpetunt adversus ex cōtractu que nō transeūt ad heredes vel incipiunt ab heredib⁹. tercio de actionibus pretorijs. secunda ibi. Sed nec in actoris. tercia ibi. Honorarie quoq;

¶ Julianus scribit. Stipulatio interposita vni ex heredibus ad alios nō porrigitur. Item si pena cōmittit ex stipulatione pactoria facta vni heredū ipse solus non alij tenebuntur. b. d.

¶ Si ticio viginti Pars legata a legatario eatenus minuit quatenus sibi legatum minutum est. secus si totum rogatus sit restituere vel seruum manumittere. b. d. Legit mltis modis fm diuersas litteras tñ in effectu pax differt vna ab alia.

Si seruus. Legatum libertatis vel serui vt manumittat nō defalcatur nisi cum hoc alia res defalcabilis sit legata. legatum vero pecunie vt seruus manumittat nō defalcatur si per hoc manumissio impeditur. alias secus. b. d. cum tribus l. se. vsq; ad ¶. Sincertum. Et primo ponitur lex gay. secundo lex iuliani. tercio lex vulpiani. quarto ponitur determinatio. l. iuliani in principio. legi. Si non seruus. quinto ponit determinato ad legem iul. ibi. Si solus.

¶ Si incertum sit. Iste est difficilis ¶. si seruus legatur pure vt manumittat in diem vel sub cōditione heredi legatū interim defalcatur sed quo ad alios legata prius talis seruus exemplo statu liberi extitur. b. d. cum l. se.

Cum emptor. Obligatio inter heredem ⁊ testatorem consistens heredi ⁊ contra heredem conseruat in simplū ad inducendum ⁊ excludendū falcidiam. b. d. ⁊ est singularis lex.

Plancius. Species defalcanda cō manis est heredis 7 legatarij 7 quod legatur cōmuni seruo eis acquiritur quibus potest.

Ex asse. Legatum inutile ꝓpter incapacitatem legatarij prodest alijs legatarijs. b.d.fm glo.

¶ Pater filium. Fideicōmissum a defuncto heredibus debitum vt es alienū detrabitur.b.d.

¶ Licio cum in annos. Legatus annuū pendente dubio extimatur quantū vendi potest eo finito extimatur quā tum debetur.b.d.

Cum quo. Augmentum facultatum hereditarij debitoris quandocūq; contingens prodest legatarijs in falcidia detrabē da hoc dicit.

¶ Sichum tibi Si legatum dñi non est defalcabile de legato serui detrabitur falcidia pro vtroq; 7 idem econuerso.

Sepius. Quarta a testatore vino collata facit cessare falcidiam.b.d.

Cum dotem. Non debet inspici persona primi legatarij sed persona fideicōmissarij in quē legatum debet vltimo residere.b.d.

Beneficio. Qui agit vt legatum incidat beneficio legis falcidie priuatur idē in eo qui in se tm fidem assumpsit de prestando non capaci.b.d.

Cum pater. Prelegata relicta imputari nō imputant in falcidia pupilli.b.d.

¶ Legato petito. Quod heres plus soluit in penam contumacie legatarijs non nocet hoc dicit.

Alienus Si heres ꝓpter suam stulticiam plus soluit non nocet legatarijs.b.d.

In lege falcidia. In duobus reis socijs debitum vtriq; pro parte videtur actione 7 passiue in non socijs eius videtur debitum qui debitum occupauerit.b.d.

Precia rerum Res debet extimari cōmuni extimatione non ex affectione singulari. Item qui habet ius adeundi hereditatē non dicitur locupletior.b.d.7 est clara lex 7 deberet tota scribi litteris aureis.

¶ Non nullam. Iste est notabilis ¶. Ex loco 7 tempore res precia variantur 7 caristia que modico tempore fuit nō inspicitur hoc dicit.

Si is qui quadringenta. Pupillariter substitutus grauatus potest falcidiam retinere licet alius substitutus non sit grauatus hoc dicit.

¶ Quedam. Legata indiuidua defalcantur prestita parte extimationis.b.d.

Querebatur. Debitor sibiipsi in totum dicitur esse soluendo quo ad alios tantum extimatur quantū potest exigi 7 quantū residuū potest vendi. Diuiditur in quinq; partes. primo ponit thema 7 questionē vsq; ibi. Dicebam. Ibi ponit quedas euidentialia ad solutionem questionis vsq; ibi. Quare cum. Ibi tercia in qua ponit vnam aliam questionem quando nomen tm fuit legatum vsq; ibi Sed cum debitori. Ibi quarta in qua ponit alia questio quando liberatio fuit tm legata debitori vsq; ibi. Cum ergo. Ibi quinta 7 vltima in qua redit ad solutionē prime questionis ꝓposite vsq; in finem.

Si vos socero. Si filius est heres in solidum totam dotem vxoris sue vt es alienum deducit.b.d.

Licia testamento. Ista est singularis lex 7 non habet parem nec concor. prelegata non veniunt in fideicōmisso qñ quis primū rogat. secundo prelegat Itē qui quartam detrahit de voluntate defuncti quartā hereditarie sibi cōputat in quartam alias totam hereditariam partem.b.d.

Qui fundum. Quod precij nomine capitur non videtur legatum sed iure heredi tario capi.b.d.istud principium.

¶ Si tu ex parte. Iste est bon⁹ ¶. 7 hoc dicit. Conditio cuius euētus vl⁹ defectus nihil operatur legata 7 libertates non viciat eoꝝ petitionem non differt. Item oēs partes vnius in legis falcidie ratione contribuuntur.b.d.fm di.

¶ Qui filium. Si heres partem coheredi tradendā habeat ex substitutione vulgari locus est atributioi sed si ex pupillari

portio grauata accedat nō grauate nō est locus contributioni secus econuerso. b. d. vsq; ad ℔. Qui filios.

¶ Qui filios. Si exheredatus succedat fratri ex substitutione ⁊ sic ex voluntate exp̄ssa valent legata ab exheredato substituto. sed si succedit ex potestate legis nō valent. b. d. Diuidit in tres. primo ponit vnam questionē ⁊ ei⁹ determinationē vsq; ibi. Nec huic otra. ibi rñdet vni obiectioni que posset fieri in otrariū vsq; ibi. Dicet aliquis. Ibi format vnā aliam questionē ⁊ eius responsiones ⁊ responsionis rationē vsq; ad finem

¶ Coheres. Iste est notabilis ℔. ⁊ fm verā lectura. b. d. Si portio minus grauata accedit plus grauate ex substitutōe pupillari loc⁹ est otributōi sic̄ si accedēt ex vulgari

Qui quadringenta. Si perplexitas otingit ex accedenti p̄ter testatoris ꝓpositū fm mentē testatoris dirimitur. b. d.

¶ Qui decente. Iste ℔. est de dificilioribus inforciati ⁊ est clarus textus. sed glo. facit eum difficilē recitando opiniones. Et. b. d. vsure que pendēte additione pcipiūt de re legata in l. falcidia iputant ⁊ qō deest ab omnibus legatarijs pro rata supplet. b. d. Diuidit in tres ptes. primo ponitur thema ⁊ questio vsq; ibi. L. falcidia. secundo recitat opi. quoꝝdam vsq; ibi. Quod minime. Ibi tercia in qua ponitur reprehensio illoꝝ ⁊ solutio questionis fm di.

Hiui seuerus Notabilis lex est. Legatum alimentoꝝ defalcatur heredi. b. d.

Si heres tuus. Qui repudiat ℔ quartā nō minuit quartā nō deducit. b. d.

In quartam. Primo loquit de quarta iure institutionis vsq; ibi. Sed in fideicōmissaria. Ibi in quarta trebel. vsq; ibi. Si qō vero. Ibi redit ad primū vt determinet quādam questionē ⁊ loquit de quarta iure institutionis. Et breuiter. b. d. In falcidia īputat tm̄ qō de iure hereditario capit is in quarta trebel. Iputat quicqd ḡcūq; iure indicio defuncti vnifoꝛmiter capit. Id vero qō diffoꝛmiter hoc est prim iure hereditario prim alio capit ꝓ pte hereditaria tantūmodo īputat

Acceptis. Si heres nō grauat vt heres sed vt alius cōmodū sentiens falcidiam non deducit hoc dicit.

Filio. Prelegata nō Iputantur in falcidia nisi quo ad eum a quo pcipiuntur. b. d.

Maritus. Istud est notabile principiū Et. b. d. ℔ heres ds defūcto oputat Ibonis

Post aditam. Reus tenetur edere rationē actoꝛi ad replicationē fundandā.

¶ Rubrica. Si cui plus ℔ per legem falcidiam.

¶ Hec verba. Verbus amplius q̄ℓ ℔ totum continet. b. d.

¶ Interdum. Iste est notabilis ℔. Et. b. d. vbi alio iure heres quartā detrahit cessat falcidia. b. d. Vl aliter. Non debēt detrahi due quarte. b. d.

¶ Quamuis. In legatis minutis causa alimentoꝝ nō pstatur hec cautio. b. d

¶ Et hec cautio. Ista cautio debet prestari quando recipientis interest. b. d.

Videamus. Legatarius debet caue re heredi ⁊ fideicōmissarius legatario vel fi deicōmissarius heredi causa euitādi circuit?

Cum non facile. Ei qui non pōt satisdare remittitur satisdatio. b. d.

Hiius. Ista ē bona lex ⁊ glo. legit vno modo. sed potest legi alio mō ⁊ erit sine cōtrarijs tota fm bar. Et fm lecturā glo. b. d. Herus executoꝛ nō tenetur heredi cauere.

Si non in controuersia. Cautio vsufructu finito rem restitui debet interponi ei ad quem ꝓprietas ptinet non heredi tantūmodo. b. d.

¶ Explicunt casus breues libri. xxxv. digestoꝝ

¶ Incipiunt casus breues libri. xxxvi. digestoꝝ

¶ Rubrica. Ad senatusconsultum trebellianum.

Explicito. Primo continuat titulum. secundo ponit tempus cõfectionis huius senatusconsulti. tercio ponit eius verba. secundo ibi. Factũ est. tercia ibi. Cuius verba ff. h. d. facta restitutione transeũt actiones et iura in fideicõmissariũ et hæredi pat exceptio

¶ Sublata. Per hoc senatusconsultum ptium est heredi et fideicõmissario.

¶ Hoc autem. Hic incipit exponẽ verbum heredem positũ in senatusconsulto.

¶ In filij. Prosequitur expositionem eiusdẽ verbi. heredẽ. vsq; ad ℓ. Si heres.

¶ Si illo. Fideicõmissarius restituendo secũdo fideicõmissario trãsfert actões

¶ Sed quotiens. In fideicõmissario pti cui facta est restitutio in solidũ trãseunt actiones que ipso iure transibãt in fideicõmissariũ cõditionalẽ exãte additione. h. d.

¶ Si filio Siue rogatur heres siue pater vel dñs vel administrator heredis locus est senatusconsulto. h. d.

¶ Fuit quesitum Pupillus nõ põt restituẽ hereditatẽ tutori eo autore. adultus põt curatoris. quoꝝ autoritas nõ ẽ necessaria.

¶ Si aũt collegiũ Collegiũ põt restituere hereditatẽ vni ex collegio. h. d.

¶ Si heres Hucusq; tractauerant iurisconsulti de primo remedio trebel. s. trãsferende actiõis. hic tractat de secundo scs de retentiõe quarte. et h. d. Res que remanet apud heredem extimatur cum qualitatibus suis nec cautio interponitur. h. d.

¶ Si is qui quadringenta

Heres qui hereditatẽ restituit retenta certa quãtitate nõ sub noĩe quote tenetur legatarijs eo qõ habet vltra quartã si a fideicõmissario legata exigi non possunt. h. d.

¶ Denicp Licet non detrabatur falcidia non tamen tenetur quis ad legata vltra vires hereditarias. Itẽ fideicõmissarioꝝ quartam nõ detrabit nisi liberalitatẽ in eũ heres exercuerit. h. d.

¶ Sed si quadringenta.

Heres apud quẽ remanet dimidia sub noĩe quote ponitur ad legata ĩ eo q; habet vltra quartã. h. d.

¶ Idem iulianus. Si heres restituit hereditatẽ detenta certa quãtitate que ad quartã tm̃ sufficit legatarius nõ tenetur.

Qui quadringenta Ista lex consueuit reputari horribilis. tm̃ nõ est si ordinate legatur. et h. d. Legata pticularia in ratione legis falci. tribuũtur cũ fideicõmisso vlt qõ extimatur quantũ supest in hereditate deductis legatis et fideicõmissarius nõ tenet legatarijs in plus q; teneret heres. h. d. Diuiditur ĩ tres ptes pãcipales. primo ponitur thema et questio. secũdo determiatio questiõis inspecta lege duodecim tabularum. tercio ponitur determiatio questionis inspecta ptate legis falci. scõa ibi. Dicẽdũ. tercia ibi Itaq;.

Ver. Dicendũ Hec secunda ps diuiditur in tres partes. primo ponitur determinatio questionis. secundo ponitur quedam ratio quando restitutio fideicõmissi pueniet legatorij prestationem. tercio ponitur alia ratio quando legatorij prestatio preuenit fideicõmissi restitutiões. secũda ibi. Quia presumptum. tercia ibi. Nam heres.

Ver ¶ Itaq; Ista tercia ps subdiuiditur in duas. primo loquitur qualiter fiet cõputatio herede adeunte sponte. secundo qualiter fit cõputatio herede adeunte coacte et sic soluit questionẽ positam in principio legis. secunda ibi. Non ergo.

Marcellus Legata pticularia contribuũtur cum fideicõmisso vniuersali quod extimatur quantũ valet tota hereditas deductis legatis. Item intm̃ tenetur fideicõmissarius ad legata inquantũ tenẽtur heres si spõte adisset. h. d. Diuiditur in tres partes. primo ponit determinationẽ vniuersalem quando heres sponte adiuit. secundo qñ adiuit coacte. tercio ponit extẽsionẽ siue determiatiõis secũda ibi. Nã si suspecta. tercia ibi. Nã aũt.

¶ Idem pomponius.

Etiã si rogatꝰ sit hæres restituere deductis legatis fiet distributio legatorij et fideicõmissi vlis

¶ Si is qui rogatus.

Si hereditas delicto heredis sit publicata fideicõmissum debetur a fisco.

Quia poterat. Supra l. prima in prin. ⁊ ℔. primo vsq; ad ℔. Si heres tractauit de remedio cedenda⁹ actionū ⁊ de exceptione que datur heredi ⁊ cōtra heredē ⁊ sic de tribus in ℔. Si heres tractauit ō quarto remedio. s. deductione quarte trebel. hic tractatur de quinto. s. de remedio coactiōis ⁊. b. d. Heres pōt cogi adire ⁊ restituere nec est querenda causa quare adire recusat cum sit p̄o ratione voluntas. b. d.

Sed et qui. Dignitas heredis grauati ⁊ vtilitas defuncti non excusat quin heres cogatur adire. b. d.

Recusare. Ab absente pōt recusari additio ⁊ in absente pōt interponi decretum coactionis. b. d.

Meminisse autem. Successores ab intestato etiā sui coguntur adire ⁊ restituere. b. d.

Si fisco. Fiscus ciuitas ⁊ collegiū cogūtur adire hereditatē ⁊ restituere. b. d.

Licius heres Verbū substituo intelligitur directe etiā in eo q̄ est p̄ fideicōmissum grauatus. b. d

Si quis. Eodem loco ⁊ tempe debet hereditas restitui si fieri potest si fuerit dies certa ante dies certū. si incerta añ ℔ certā restitutione facta p̄ trebel. actiones non transeūt. b. d. vsq; ad l. Apud iulianum.

Apud iulianum Heres nō cogitur adire nisi omne damnū quod sentit sibi resarciatur vel a p̄tore remittatur. b. d.

Idem iulianus Ad confirmationē tacite vulgaris requiritur aditio ex testamento paterno. b. d. fm glo. Dl' dic q̄ loquitur de pupillari ⁊ fm hoc intendit. ꝓpter fideicōmissum relictum in secūdis tabulis cogitur institutus ī testamēto paterno adire vt pupillares tabule ofirmentur ⁊ cōsequens fideicōmissum. b. d. ⁊ est notabilis. ℔.

Utrum autem. Coactus adire ⁊ restituere si actiones ex trebel. in fideicōmissariū nō transferūtur p̄inde non tenetur ac si nō adīsset. b. d. cum ℔. se.

Ille a quo. ℔. Si de testamēto. In causis summarijs nō admittitur exceptio que rei interesse nō videt aliās admittitur, sed si requirat alteri⁹ indaginem reseruatur. b. d.

Tempestiuū. Maior minorē potest cogere. par in parem nō hs imperiū. b. d

Nam quis. ℔. Sed ⁊ qui. Etiam post repudiatiōs quis cogitur adire nisi bona sint vendita. b. d.

Si quis compulsus. p̄ aditionē factam a coacto confirmatur legatū ⁊ fideicōmissum tabule pupillares ⁊ cetera alia. b. d.

Qui compulsus. Qui cōpulsus adīt penitēdo ñ reacgrit bñficiū quarte

Non omnes. Iurisconsultus postq̄ posuit illud caput senatusconsulti de coactione in lege. Quia poterat. Inde declarauit quis cogi posset vsq; ad l. Ille a ℔. tempestiuū ibi. per quē. Inde vsq; ad ifm ℔. ostendit ad cuius petitionem index cogat heredem vsq; ad l. Testamēto. ⁊. b. d. Bonorum gatus de restituēda re vel quātitate non potest cogi adire secus si rogatus de vniuersitate rei⁹ vel q̄ta. b. d. vsq; ad l. Cogi. ℔. Cū quis

Si quis. Fideicōmissarius vnus potest cogere heredē adire sine sit vnus siue plures siue insolidū siue p̄o pte. b. d.

Sed et si quis. Ratione ꝓprie hereditatis testatoris locus est trebelliano ī hereditate aliena. b. d.

Sed et si miles Eo casu quo ad institutū ex certis rebus transeunt intra ⁊ actiones illo a fideicōmissario certa⁹ rerum potest cogi adire ⁊ restituere. b. d.

Cum quidam Rogatus restituere ad diem certus potest interim cogi adire ⁊ restituere. b. d.

Decianus Ad petitionem eius ex fideicōmissarijs potest heres cogi adire ⁊ restituere totum ⁊ ille cui totū restituitur a fideicō. quartam detrahit. b. d.

Idem decianus. Coactio vnius ex fideiuss. facit heredes perdere quartā ℔ ad omnes si cōtemplatione totius cogit. secus si cōtemplatione ꝓprie hoc dicit.

Si seruo duorum. Rogatus

restituere seruo pluriũ pinde est ac si rogat⁹ esset restituere pluribus.b.d.

¶ Si pater. Ad petitionẽ filij i testate potest pater cogi adire 7 restituere i nõ castrensi 7 etiã in castrensi.ad petitionem serui ꝓpij quis non cogitur adire sed sponte adiens cogitur restituere.b.d.

¶ Ij qui Qui non potest capere soli dum per se capit vt alij restituat.b.d.

¶ Si ergo Onus solus institutus heres potest cogi adire a seruo seu seruis.b.d.

¶ Talis quoq; casus Qui ab vno cõsecutus est libertatẽ potest alium cogere adire 7 restituere hereditatem.b.d.

Ex facto. Jurisconsultus hucusq; tractauit ordinate ꝺ quibꝫ remedijs senatusco. trebel.scilicet de tribus primis in l.prima vsq; ad ℔. Si heres.ibi de quarto remedio scs detractiõis quarte vsq; ad.l. q; poterat. A scs coactionis vsq; ad hanc l. Jn hac l. tractat mixtim de omnibus.7 hic tractat primo de viribus fideicõ. Et hoc dicit. Verba directa que iure directo valere nõ possunt trahuntur ad fideicõmissum.b.d.

¶ Si quis rogatus. Filij natu rales in seruitute concepti faciunt fideicom. conditionem deficere alias ex conditione 7 dignitate persone diuersimode statuitur.

¶ Ex facto. Filij concepti ante deportationẽ faciunt deficere conditionẽ fidei cõ.relicti si decesserit sine liberis sec⁹ si post deportationẽ concepti fuerint.b.d.

¶ Si quis rogatus. Per deportationẽ non perdit quis ius eligendi fideicõ. secus per damnationẽ in metallum.b.d.

¶ Si quis aũt. Conditio.si quis decesserit sine liberis.intelligitur superuenientibus 7 ideo si liberi ante rogatum vel cum eo moriantur non faciunt fideicõ. conditionem deficere.b.d.

¶ Si quis ita. Conditio.si sine berede decesserit.intelligitur si sine liberis. b.d vel aliter. Verba conditionis debent intelligi vt habeant se adesse 7 non esse.b.d.

In fideicommissaria Primo ponit dictum.secundo duas exceptiões.tercio aliud dictum.quarto rationẽ predictoꝝ.secunda ibi.Nisi 7 mora.tercia ibi.Plane quarta ibi.Quotiens.7 summat seipsam.

¶ Si legatum. Quando prelegata non veniunt in fideicõ. debent intelligi de ea pte que ab berede percipitur non de ea que iure hereditatis continetur.b.d.

Sibi pure. Fideicõ.ita relictum filio fa.vt ad eum perueniat videtur dilatum in tempus existentie sui iuris.b.d.

¶ Rogo te. Rogatus hereditatem partiri cum alio videtur rogatus partem restituere.b.d.

Sed si ad tempus. Qui decedit vxore pregnante que postea parit videt⁹ decessisse cum liberis.b.d.facit.j.de re.iu.l. Si quis pregnantem.

Heres. Quod heres indebite restituit recuperat condicendo vel possessiones adhuc vacantes apprehendendo vl quod debet nõ soluat vel debitoribus ne soluant denunciãdo hoc dicit.

Mulier. Jn conditionibus que effectum respiciunt non refert quid exequi pol lentibus fiat.b.d.

¶ Non est dubitandum. Seruus potest cogere beredem a quo ei libertas 7 fideicõmissaria hereditas est relicta hoc dicit.

¶ Si heres. Fructus percepti negligentia non petentis nõ cõputantur in quarta.secus si iudicio testatoris.b.d.

¶ Sed enim. Heres tenet⁹ fideicõ.vniuersali de dolo.7 lata culpa tantum. hoc dic.

¶ Cum proponeretur. Filia potest res que subiacent restitutioni in causam dotis alienare nisi ex fructibus tm̃ p cepit q; doti sufficiat.b.d.

¶ Et trebelliano. Trebel.ita demum locum habet si aliquis rogatus est vt heres hoc dicit.

Quotiens. Portiones adiecte in institutione videntur repetite in fideicõ. nisi ex

onere apposito vel expressione ꝓpꝛioꝝ nominū aliud inducatur. b. d.

Quidam ita. Translatio fideicō. in dubio presumitur esse facta si primo fideicō. restitutio facta non fuerit. primo ponitur thema 7 questio. secundo vna responsio. tercio illa responsio in dubio reuocatur. quarto in totū illa responsio corrigitur 7 noua ponitur. secunda ibi. Respondi. tercia ibi. Sed an. quarta ibi. Marcellus.

Si seruo Valet fideicō. quo dñs seruo restituere rogatur. h. d.

Si quis filium. Seruo q̄ subiacet restitutioni cū vniuersitate potest testamento libertas relinqui 7 fideicō. eius extimatio debetur. h. d.

Omnibus. Ciuitatibus que non sunt hostes imperij potest fideicō. relinqui 7 agere possunt per suos syndicos. h. d.

Ita tamen. §. Si seruū. Quesita per seruum post aditā hereditatē ab hærede coacto non veniunt in restitutione. secus in quesitis hereditate iacente. h. d.

Qui suspectam. Qui adit coactus nullum cōmodū sentit ex hereditate. h. d. primo ponit regulam. secundo declarat eam per exempla. secūda ibi. Et ideo.

Si pater. Existentia sui heredis operatur confirmationem fideicō. vt p restitutionē transeant actiones. h. d.

A patre. Propter fideicom. relictum in secūdis tabulis cogitur quis adire ex primis demū mortuo pupillo herede. Itē cō firmatis secundis tabulis omnes coguntᷣ adire 7 restituere. h. d.

Quotiens. Si filius petit cōtra tabulas heres institutus non potest cogi adire 7 restituere. h. d.

Qui ex trebelliano. Remedia trebel. habent locum post restitutionem. secus antecꝫ restituatur hereditas hoc dicit.

Trebellianum. Quando testator rogat de hereditate sua vel eius parte locum habet trebellianū. secus si de hereditate alterius. sed si sponte adiret hæres cogetur restituere. h. d.

Si ex trebelliano. Fideicō. dantur actiones pro rebus retentis indebite contra heredes. h. d.

Marcellus. Inter heredem 7 fideicō. partis competit fa. ber. iudicium.

Qui rogatus. Heres cogitur adire licz fideicō. possit alio remedio esse cōsultum. h. d.

Si patronus Patronus potest cogi adire 7 restituere ante sententiam. h. d.

Si preceptis Per coactionem perdit quis legata nisi essent sibi relicta sub conditione si heres non erit. h. d.

Heres ex asse. Gravatus vltra vires hereditatis illud quod deest supplet ex fructibus iudicio testatoris pceptis 7 ex eo quod vltra quartam est 7 relictum sibi retinet. Et si fructus non sufficiunt omnibus fit pro rata diminutio. h. d. primo ponitur the. secundo quatuor questiones ex themate. tercio responsio. secūda ibi. Quero. tercia ibi. Respondi.

Qui seruos. Hic est duplex littera. Fm primā litteram deficit suos in textu. Fm istam glo. ponit primo casum. 7. h. d. Si seruo relinquitur libertas 7 aliud pecuniarium relictum tunc relicto pecuniario detrahitur falci. etiam de precio seruoꝝ vt l. plane. §. ad l. falci. Et alia littera I qua est suos Fm illam ponitur casus in glo. secūdo modo

Ex asse. Si vnus ex fideicō. heredem cogit adire 7 restituere in totum fructus iudicio testatoris pceptos suo fideicō. non restituit. secus in eo quod iure accrescendi. lucratur. Item quartam ab eo non detrahit. hoc dicit.

Si quis prior Si confirmatum est non potest confirmari 7 agitur ex confirmāte non ex confirmato. h. d.

Si legatus. Etiam tempore dilationis cogitur quis hereditatē adire 7 restituere hoc dicit.

Si quis bona Fideicō. vniuersalis est si aliquis rogetur restituere bona sua vniuersaliter siue indefinite. h. d.

Si filiofa. Non valet restitutio nisi consentiente vel ratū habēte eo in cuius potestate est heres cui facta est restitutio.

Si cui seruus. Qui per aditionem abilitatur ad repudiandū hereditatē potest cogere heredem adire 7 restituere. secus si p aditionē non abilitetur. b. d. cum se. ℓ.

Si quis sub conditione Heres cogitur parere conditioni potestati ue sue eius damno 7 adire. secus si conditio fuerit casualis. b. d.

Halista. Si fideicōmissum relinquit sub noīe geminato vel sub noīe appellatiuo pecunie. veniūt fructus iudicio testatoris percepti. secus si sub noīe simplici. debet tñ fideicō. ex eis suppleri si fuerit diminutū. b. d. cuius. ſe. 7 est singularis multum.

Eum qui. Succumbit actor si nō probat quod est causa sue intentionis. b. d.

Eum heres. Curator furiosi potest agnoscere bonorū possessionē fm tabulas 7 hereditatem restituere. b. d.

Eum hereditas Trebel. non tenet heredem in obligationibus per eum tractis ideō ei per fideicō. de indemnitate cauetur.

Restituta. Restitutio fit re 7 verbis. Item tradendo vel paciendo. b. d.

Quamuis. Etiam actiones pretorie transferuntur per trebel. per heredes 7 per eos qui in ius hereditate succedunt.

Nihil interest. Non curat qua lis sit persona procuratoris ad negocia.

Papinianus. Quod iure accrescē di acquiritur ad fideicō. pertinet. b. d.

Postulante. Ad id ad qō poterat compelli defunctus poterit cōpelli heres eius licet verbis legis non exprimatur. b. d.

Sed in huiusmodi Accessiones que querunt ex prouisione defuncti veniunt in restitutionē si per heredem coacte non fuerint. b. d. Primo ponit duas questiones 7 opinionē querentis. secūdo ponit vnā rationem pro illa. tercio determinat. quarto respondet vni questioni que in contrariū posset fieri. secunda ibi. Respondi. tercia ibi. Sed quia. quarta ibi. Sed cū hereditarios.

Qui totam. Qui quartā nō vult retinere cōsultō facit si adit coacte quā si adiret sponte. b. d.

Seyus saturninus Tempe certe etatis ex presumpta voluntate defuncti propter coniunctionē persone facit diem non cōditionē. Item fideicō. mortuo ante restitutionem postq̄ dies fideicō. cessit illud ad heredem transit. b. d

Si heredi. Solutum occasiōe debiti naturaliter restituitur fideicō. b. d.

Paulus. In rebus subtractis per fideicō. perdit fideicō. petitionē. b. d. Concor. l. Non dubium. C. de legibus.

Cum hereditas Qui alias non cogitur suscipere iudicium cogitur tūc quando actiones erant tempe periture. b. d.

Imperator. Pater dissipans fideicō. cogitur filio existenti in potestate restituere. Etiam ante conditionis euentū. b. d.

Cum heredes. Deductio legatorū nō intelligitur de legatis inualidis. Item dos deducitur vt debitū nec impeditur quarte trebel. deductio. b. d.

Si res aliena. Heres nō cogitur restituere qō ad eum peruenit nō vt ad heredem. hoc dicit.

Seruus Si ab vno debetur hereditas ab alio libertas non est locus cautioni secus si ab eodem vtrūq̄ debeatur siue ab ītio siue ex postfacto per accidens. b. d.

Titius rogatus. Rogatus restituere quod ex hereditate supfuerit potest bona fide minuere. Item in dubio expēsa ex vtroq̄ patrimonio facta intelligitur omne prata. b. d. primo poītum dictū. secundo illud probat. tercio illud cōmendat. secunda ibi. Diuus aūt. tercia ibi. Quod mihi videtur.

Si patroni. Quod ad heredem heredis non transit non transfertur in fideicōmissarium per trebel.

Imperator Non habet ius cogendi heredem qui habet libertatem in diē.

Qui fideicommissariam.

Fideicõ. licet cogat beredem a secũdo fideicõ. quartam non detrabit. Item fideicõ. primus non cogit beredem sme secũdo fideicõ. nisi apud eum quota sit remansura. Item beres coactus nullum cõmodũ sentit quod habiturus non esset si non adiuisset. b. d. Diuide. quia tres questiones psequitur per ordinem. secunda ibi. Secundũ que. tercia ibi. Sed nec illud. Item prima subdiuiditur. q primo ponit dictũ. secũdo respondet vni obiectioni in ctrarium. tercio respondet alĝ obiectioni. secunda ibi. Nec ad rem. tercia ibi. Et non est contrariũ.

¶ Cum ticiana. Fideicõ. non põt restituere fideicõ. debitum a defuncto. b. d.

¶ Actiones. Tempales actiones que transferunt ex trebel. si fideicõ. declarat indebitum delinunt cõpetere nisi etiã cui cens ad illud necessario teneretur. b. d. Legitur duobus modis principaliter. Secũdũ primam lecturam loquitur de actionibus hereditarijs que transferuntur per trebel. Et hec variatur quatuor vel quinq modis. secũdo principaliter legitur in actione que cõpetit ad ptendũ restitutionẽ. 7 ista fuit lectura ru. posita in fine glo.

Filiam fratribus. Heres debet mitti in possessionem licet sit de restituendo grauatus 7 alienationes facte p fideicõ. confirmãtur restitutione secuta. hoc dicit.

Heredes mei. Grauatus restituere quicqd puenerit nõ videt grauat9 õ fructib9

¶ Cum ita. Multum quotidianus ẽ q. iste. Et. b. d. Fideicõ. relictum a duobus cum expressiõe nois collectiui debetur etiã si in persona vltimi tm conditio extiterit si psona non supereset que fideicõmissariũ exprẽsumpta voluntate defuncti excludat. b. d.

¶ Peto de te. fideicõmis. relictũ pluribus vel vni ex eis intelligitur primis deficientibus 7 inter personas inter quas est affectio ordinata ordo scripture inspicitur.

Deducta. Debitum ab herede per aditionem confusum in actione ex testamento deuoluitur. b. d.

¶ Cum hereditas. Exigere a q busdam non facit beredem tenen de periculo alioz hoc dicit.

Qui post. Obuentiones post mortem ex prouisione testatoris prouenientes si per heredem exacte non fuerint veniunt in fideicõmissum. alias secus. b. d.

¶ Ante diem. Partus ancillarum 7 fructus pecoz que ponunt in loco vetito non sunt in reddit. fructus percepti iudicio testatoris imputantur in quartam. secus in his qui percipi potuissent a diligentissimo patrefa. b. d.

¶ Quod ex hereditate. Rogatus restituere quod supererit ex hereditate non tenetur ad fructus nec ad luenidas res bona fide pignoratas. b. d.

Debitor. Aditio que fit coacte naturalẽ obligationem non perimit. Item dominium rei pignorate quod peruenit ad creditorem reuocabitur ypotecam nõ pimit. b. d

Ea que. Ab ascendentibus ex linea materna per descendentes actio non queritur Item quod quis habet ex erronea sententia in restitutione non venit. b. d.

Patronus Restitutione facta in fideicomissarium inualidum actiones non transeunt per trebel. b. d.

Paulus respondet. Sive quota lit in fideicõ. sive in solutione loc9 est trebel.

Filia. Dos data sive promissa per patrem filie in fideicõmissum non cadit. b. d

¶ Alumno. Si dilatio apponitur gratia fideicõ. cessante caussa dilationis cessat dilatio. b. d.

Facta. Per restitutionem verbalẽ trãseunt omnia iura in fideicõ. b. d.

¶ Si is qui. Si fideicõ. deducatur in stipulationem 7 restituat transeunt actiones p trebel. secus si litis extimatio sit soluta.

¶ Si heres. Sententia vel renunciatio post restitutionem procedens fideicõ. non preiudicat. b. d.

¶ Si quis. Pro eo q indebite restituitur respectu quote non transeunt actiones. secus si respectu rei certe. b. d.

¶ Si heres. Quod pendente dila

tione per seruum hereditariū queritur in restitutione non venit sicut alij fructus iudicio testatoris percepti. b. d.

Rescripto Licet fideicōmissarius pecuniam quam debet dare tardius soluat ad vsuras non tenetur quia nec fructus percepit. hoc dicit.

Si sub conditione. Conditioni potestatiue facili honeste ⁊ transitorie heres cogitur parere. inhonesta difficilis vel perpetua ei remittitur. b. d. Primo loquitur in instituto sub conditione potestatiua honesta ⁊ facili. secundo in instituto sb conditione turpi vel difficili. secunda ibi. Si vero temporis. Item secunda subdiuiditur. quia primo ponit quid iuris sit de rigore. secundo quid iuris sit de equitate pretoria. secunda ibi. Si in dando. Itē hec secunda subdiuiditur. quia primo loquitur in conditione que habet difficultatē. quia patrimoniū diminuitur in dando. secundo in aditione turpi. tercio in conditione que habet difficultatem quia est perpetua non transitoria. secunda ibi. Q; si cōditio. tercia ibi. Si vero nolis.

Si cum suspecta Si heres adiit coacte fideicō. retrahit falcidie relictis ab herede non derelictis a se. b. d.

Si ticius. Quatenus defalcatur a primo fideicōmissario eatenus defalcat ipse a suo legatario. b. d.

Julianus. Fideicō. prefertur substituto vulgariter. b. d. fm primam lecturam magis notabilem.

Si quis. Si institutus passus est labi tpus petendi bonoꝝ possessionem fidei cōmissario succurritur vt tempus restituatur ⁊ agnoscere cogatur. b. d.

Admonendi. Ad petitionem eius serui fideicō. cogitur institutus adire ⁊ restituere hereditatē etiam ei qui soluēdo nō erat hoc dcit.

Si eius pupilli. Obligationes naturales totaliter transeunt in fideicō. ideo respectu heredis dicitur indebitum.

Si necessarij Etiam necessarij heredes coguntur parere conditioni ⁊ adire ⁊ restituere. hoc dicit.

Si quis rogatus. Heres heredis decedentis añ restitutionē cogitur restituere ⁊ quatenus heres est transibunt actiones hoc dicit.

Si patronus Patronus potest grauari vt hereditatem restituat liberis libertis etiam in debita portione. b. d.

Seruo inuito. Hereditatis restitutio fit seruo volente dño vel ratum habente ⁊ etiam ipsi domino licet in hereditate debeat precedere iussus ⁊ sequi aditio serui ⁊ ībo. pos. serui voluntas requiritur. b. d.

Si testator. Heres rogatus restituere sub aditione que remittitur vel que per cautionē mutianā impletur cogitur adire ⁊ restituere. b. d.

Cum pretor. Sententie licet īiuste ꝓpter eius auctoritatē parendum est.

Si pupillo Pupillo cum auctoritate tutoris vel soli tutoris si est infans potest restitui hereditas. ⁊ mutus nihil intelligens ī fanti equipatur. b. d.

Si singule. Qui ad mandatū fideicō. alij res singulares restituit hereditatē restituere videtur. b. d.

Qui ita. Aditio coacta īplet aditōes

Etiam absentis Heres nō cogitur adire ad petitionē procuratoris de cuius mādato dubitatur sed si sponte adiuit cogitur restituere. b. d. fm diuisionē glo.

Si damnū. Actiōes que nō fuerunt in bonis tempe mortis defuncti per trebel. nō transeunt. b. d.

Si legatus Exceptio coherens persone heredis non transit in fideicō. b. d.

An vbi defunctus. Fideicō. conuenitur vbi habet domicilium vel vbi est maior pars hereditatis. b. d.

Si postulante. Qui cogit heredes cogit actiōes hereditarias pati. Itē per aditionem factam a seruo vel extraneo nō incidit quis interdictum fraudatoꝝ. b. d.

Si donatiōis. Nō pōt p heredē trās ferri ī fideicō. plus q̄ possit capere a defūcto.

Si heres Fideicōmissus vniuersale vel hereditate exñte non soluendo. secus in fideicōmisso singulari.b.d.

¶ Si totam Qui in restituendo quartā nō detrahit non ꝓsumitur errasse nisi ꝓbetur.b.d.

De euictione. Heres institutus non cauet de euictione sed sibi cauetur a fideicōmissario.b.d.

Si heres institutus In eum qui hs directas non transeunt vtiles.b.d.

¶ Si heres Pro damno dato ab herede añ restitutionē tenetur heres actiōe ex testamēto.pꝫ restitutionē actōe legis aquilie

¶ Si tpalis. Negligētia heredis nocet fideicōmiss.b.d.

Omnes. Heres non obstante tempore ad deliberandū cogitur statim adire sed ex effectu deliberationis apparebit an possit quartam retinere vel non.b.d.

Heres percepto Si heredi restituēti fundus retentus euincatur actio ei de euictione datur.b.d.

Si heres pecuniam. Actiones que cōpetūt heredi ex sua ꝓpisione nō trāsferuntur facta restitutione per trebel.sed nouna cessione opus est.b.d.

Qui filium. Qui iubet aliquē non facere testamentū videtur rogare de hereditate restituēda ab intestato.b.d.

¶ Sabinus Fauore filij annus ceptus habetur ꝓ cōpleto.

¶ Epistolam. Defectus cause de futuro facit deficere legatus.b.d.

¶ Mulier In dubio qñ quis rogat restituere ei a q̄ accepit intelligitur post mortem suam.b.d.

Scenola. Substitutio directa in codicillis facta trahitur ad fideicōmissum etiā si mater est in medio.b.d.

Heredibus. Conditio de educandis liberis nō requirit liberos tpe mortis supfore

¶ Licius nepotes. Verba si de cesserit sine liberis debent intelligi de his q̄s rogatus habere potest.b.d.

Lucius licius Possunt aliqui grauari de bonis inuicem cōmunicandis.b.d.

Venia. Nudi executores testatoris in his que non sunt ad pias causas contra heredes actionem non habent.b.d.

¶ Tres heredes Portio in qua ē institutus seruus ꝑ fideicō. manūmisso ei debetur iure directo non per fideicō. Item qō fideicō. percipitur venit i fideicōmisso ꝑ ea generalia relicto.b.d.

¶ Pater. Portio deficies accrescit ꝓ portionibus hereditarijs ꝓ quibus facta est substitutio.b.d.

¶ Venia. Fideicōmissum relictum fratribus sub nomīe appellatiuo ꝓ hereditaria portione debetur.b.d.

¶ Licia. Si fundus pignoratus dolo vel lata culpa heredis alienatur heres tenetur fideicō.b.d.

¶ Gayo seyo Si duo post mortem vtr̄ restituere rogantur vno mortuo statim ꝓ pte eius cōpetit fideicōmissi petitio.b.d Idem.ff. de lega.secūdo l.fi.§.filium.

¶ Filiam. Verba enūciatiua cōmendatiua alicuius modi p̄cedentis restringūtur ad illum. Itē in fideicōmisso vniuersali relicto per mulierem non veniūt res dotales.

¶ Que habebat. Paria sunt ab inicio partes relinquere vel relictum simpliciter per partes modificare.b.d.

Heres institutus Fideicōmissarius detrahit q̄tenus sibi detractus est.b.d. de q̄ dic plene vt l. Facta.§. Licius.ff.e.

¶ Heredum. Si dilatio adiciatur in fauorem fideicōmissarij fructus interim ꝑcepti veniunt in restitutionem.b.d.

¶ Pluribus heredibus. Prohibita alienari nō cadūt in cōmisso vti.

¶ Maritus Dos plegata nō cadit in fideicōmissum nisi specialiter dictū sit q̄ta ad dotem sufficiat.b.d.

¶ Rogatus Instātia cepta cū herede facta restitutiōe durat ꝯtra ipm̄ 7 heredē ei

Heres. Res de nouo reperte nō restitute debēt restitui nisi prima restitutio per modum transactionis fuerit facta. b. d.

Si pupillus. Etiam post restitutionem potest fideicōmissarius fideicōmissus remittere ppter heredis partem que incipit de nouo vacare. b.

Patrem. Conditio facta causa interuertendi fideicōmissum imputatur heredi in eo quod sibi defunctus debebat. b. d.

Julius phebus. Fideicōmissum limitatur ſm noīs precedentis substitutiones nisi ex voluntate defuncti aliud presumatur ex natura sermonis. vel ex alia coniectura.

Rn. Quando dies legatorū vel fideicōmissorū cedat.

Si pure. Legatū seruitutis psonalis cedit ab adita hereditate. b. d.

Si cum heres. Si legatū confertur in mortem heredis est conditionale. secus si in mortem legatarg. b. d.

Si post. Primo dicit legatum transmitti ad heredem post cessionem diei. secundo dicit qñ dies cedat q̄ ad transmissiones.

Quod pure Conditio tacita ex testamento pcedens impedit diem legatorū cedere. secus si extrinsecus veniat. b. d.

Heredis aditio. Hereditatis aditio non differt diei cessionem sed petitionem qualitercūq; differt. b. d.

Si in habitatione. Relictū annuū respectu certe necessitatis debetur tempore necessitatis. b. d.

Ismōi. Conditio oīo extitura si dubitatur an vivo vel mortuo legatario existat impedit diem legati cedere.

Si vsufructus. Si legatū cuius dies cedit ab adita hereditate ⁊ aliud legatum cuius dies cedit a tpe mortis alternatiue relinquātur quantū ad detractionē vtrūq; tempus inspicitur quantū ad transmissionē qō libet naturam primā retinet. b. d.

Si ita. Non refert quid ex equipollentibus fiat. hoc dicit.

Cum seruo. Dies vsufructus legati seruo hereditario demum post aditam vtriusq; hereditatem cedit. b. d.

Cum legato Dies legati relicti seruo legato cedit ab adita hereditate. Item ad legata que cadunt ab adita hereditate regula catho. non vendicat sibi locum. b. d.

Cum sine prefinitione. Si legatum incipit a precedenti dispositione sequēs in quē transfunditur statim mora cōmissa petetur si incipit a precedenti cōditione legatario interim morīēte nil ab herede transmittit.

Si cum prefinitione. Ista est notabilis ⁊ singularis lex ⁊ determinatio quasi omniū legum de hac materia loquentiū. Et b. d. Legatum annuū cum prefinitione temporis relictum in dubio si sit causa alimētorū dicitur plura legata alias vnīcuius dies cedit a tempore mortis. b. d.

Si ticio Dictio. si. facit principaliter cōditionem. secūdario tps. Dictio. cū. facit principaliter tēpus. secūdario cōditionem. b. d.

Si penū. Legatum primū purū in sequens legatum transfundit demū post mortem heredis ⁊ ad heredem legatarij transmittitur transfusione non facta. b. d.

Cum illud. In legatis alternatiuis vnum est legatum ⁊ si vna ps est conditionalis legatario interim decedēte nihilominꝰ ad heredem transmittit. b. d.

Heres meus. Conditio tacita que inest ex natura rei legate non impedit trāsmissionem legati. b. d.

Cū ab heredibus. Tpus certe etatis adiectum causa legatarij diem nō conditionem inducit hoc primo. Item contra merū executorem actio legatarijs non datur.

Filiumfa. Conditio adiecta institutioni non videtur adiecta legato precedēti.

Menstruos. Legatū menstruū relictum seruis debetur a tempore competentis libertatis. b. d.

Si fundus Si fundus instructus relinquitur dies legati cedentis inspicitur. b. d.

Quod pupille. Cõditio nuptiaꝝ nõ impletur ex nuptijs inualidum. b. d.

Exoñ. Conditio si heres non erit moriente instituto purificatur. b. d.

Ru. vt legatorum vel fideicõ missorum nomie caueatur

¶ Si cui ita. Legatum repetitum bis tm̃ debetur 7 p ipso legato ab herede vl̃ heredi a legatario non cauetur. b. d.

¶ Si quis sub conditione. Si vna actio in locum alterius succedit eius naturam assumit.

¶ Si decem que in arcba

Primo loq̃tur qñ ꝓprietas 7 vsufructus legata sunt pure. secũdo qñ sub ꝺditione. secũda ibi. Sed si sub ꝺditione. Itẽ prima diuiditur in tres. primo dicit quid põt petere quilibet ipso iure. secũdo inquãtũ obstat exceptio de eqtate. tercio quid iuris qñ legatarius ꝓprietatẽ possidet. secũda ibi. Sed cũ decẽ. tercia ibi. Plane si decẽ. Item secũda ps principalis subdiuidit in. d. primo ponit quid iuris sit ꝺditione pendente. secũdo qd iuris sit exñte ꝺditione. secũda ibi. Sed si omiserit.

¶ Qui minorẽ. Pro ea pte p qua alicui hereditas diminuitur ipso iure vel i effectu sine culpa sua p ea liberatur ab obligatione que ex hac stipulatione descendit.

Postq̃ heres Ista est tota notabilis lex. 7. b. d. Si conditio stipulatiõis existat tẽ poze q̃ nõ est ꝑsona principalis vere vl̃ interpretatiue stipulatio cõmittit 7 fideiussoz non tenetur. b. d.

¶ Imperator. Iste est notabilis. Q. diuidit in quinq̃ ptes. primo ponitur rescriptum impatoris. secũdo. rñdet vni obiectioni. tercio rñdet alie obiectioni. quarto suam rñsionẽ ꝓbat p silẽ. quinto inxta predicta formatur duas qões. secunda ibi. Certe. tercia ibi. Cum alia. quarta ibi. Sicuti. quinta ibi. Potest autem.

¶ Si dies Legatario non debet caueri nisi scripturã testamenti ostendat.

Licet Si cautio de facto petatur ꝺditio nõ petende cautionis deficere non dicitur. b. d. diuidit in tres. primo ponit dictũ. secũdo illationẽ ex dicto. tercio rõis illationis. secũda ibi. Et ideo. tercia ibi. Quia postq̃.

Ei quoq̃ Qui potest cõueniri ex edicto. Si qs ob. ca. tes. ad hãc cautionẽ tenet.

Que filium Satisdatio remissa non potest peti etiã si heres dilapidet. Itẽ qui petit qõ restitutus est ex iteruallo exceptione dolo facis. non repellitur. b. d.

Ru. vt i possessionem legatorum seu fideicõmissorum nomine eatur

Dictũ est. s. vt legatoꝝ noĩe caueat̃ qñq̃ non cauetur 7 quis mittitur in possessionem non ponitur hic ista ru.

Si quis cum vetitus Cautio que nõ debet ꝓstari põtita scienter nõ ꝺdicitur sed p ignorantiã facti ꝺdicitur q̃ ad plenã liberationẽ 7 p ignorantiã iuris ꝺdicit q̃ ad liberationẽ fideiussoꝝ tm̃ quibus etiam exceptio competit. b. d. fm vi. 7 glo.

Si is a quo. Istud est notabile principiũ. 7. b. d. In causis summarijs exceptio que requirit altioẽ indaginẽ admittit̃ si excipiens paratus est in otinenti ꝓbare. b. d.

¶ Si ex duobus Quãdo est missio in ꝑte rei cois alicuius in cuius ꝑte nõ est facta missio potest satisdare 7 administratio nẽ rei recipere. b. d.

¶ Cessatum. Non potest dici cessatum si non est persona que interpellet. b. d. Simile in l. Cum quidam. s. de vsu.

¶ Si ticio pure. Iste est difficilis Q. Et hoc intendit. Si legatarius a quo relictum est fideicõmissum nõ cauet fideicõmissario suo fit missio in ea re vel iure qõ habet ꝓ legato vel eius occasione.

¶ Explicunt casus breues libri. xxxvi. digestorum.

¶ Incipiunt casus breues libri. xxxvij. digestorũ.

Ru. de bonoꝝ possessionib⁹

Dictum est in p̄cedentibus de successionibus que nob̄ querūtur ō iure quasi in ciuili·ve⁊ q⁊ limitate successiones de iure p̄torio hic nob̄ querūt ió ē videndē que sūt iste successiones

Bonorum possessio. In hac lege cum se. iurisc̄onsultus ponit effectum bonorū⁊ possessionis agnite quē effectū ꝓbat duabus rōnib⁹ iuliani ibi. hoc videt. ⁊ ió sicut p̄ aditionē hereditat̄ querūtur oīa ista ita p̄ bonorū⁊ possessionē agnitā ⁊ admissam.

Bona autē. Iurisc̄onsultus volēs diffinire qd sit bonorū⁊ possessio añ oīa oñdit significationē hui⁹ verbi bonorū⁊ huius verbi possessio que sunt sīl c̄posita vsq⁊ ad ¶. inuito. ⁊ sic habet tres p̄tes. secūda ibi. Hereditas. tercia ibi. bonorū⁊.

¶ **In bonorum** In bonorū⁊ possessione hꝫ locū ius accrescēdi. Ite⁊ portio deficiens accrescit ei qui suā agnouit si eodē iure succedit sine noua agnitiōe. sec⁹ si diuerso q⁊ tunc noua petitione opus est. h. d. vsq⁊ ad ¶. Sed cum patrono. ¶. Bonorū⁊.

In bonorum. Diuidit in tres p. primo ponit dictū generale. secūdo ponit exē plū in bo. pos. ex testamēto. tercio in bo. pos. ab īte⁊tato. secūda ibi. Et ió. tercia ibi. sat̄ ē.

Cum quidam Qui testm̄ dicit falsus videtur bonorū⁊ possessionē agnoscere si ō testamēti vinb⁹ cert⁹ erat b. d. ⁊ ē notabil̄ lex.

¶ **Rubica. Si tabule testamenti extabant.**

Ru. de bonorum possessione que infanti vel furioso.

Dixit. ē. de bonorū⁊ possessione ī genere. sed q⁊ est tractatur⁹ de bonorū⁊ possessiōe in specie ponit ō bonorū⁊ possessiōe que datur quib⁹ p̄sonis hic enumeratis. de primis duabus dicitur in l. prima. de alys dicitur in l. fi.

Furioso. Primo ponit dictū. secundo respondet tacite obiectioni. tercio formal vnā quēstionē ⁊ eā determīat. secūda ibi. Nec⁊ si curatoꝛ. tercia ibi. Qꝫ ergo si curatoꝛ.

¶ **Ru. de bonorum possessione contra tabulas.**

In contra tabulas Primo ponit mentes edicti p̄toris de otra ta. secūdo exponit edictū. secūda ibi. Hec aūt clausula.

¶ **Si ex tribus** Facit p̄tē que speratur admitti ad p̄tem. h. d.

¶ **Qui filium.** Filius non capax sicut mortuus non obstat sequētibus in gradu h. d. iste notabilis. ¶.

¶ **Si duos.** Si aliquis ex liberis adoptetur durāte adoptione succedit. put adoptatus est finita ea succedit. put naturaliter vocatus est. h. d. cum duobus ¶. se.

¶ **Si emancipatus.** Dicē bonus ⁊ notabilis. ¶. Nepos potest venire otra testm̄ aui nō obstante q⁊ filius fuerit emancipatus vel iuste potuerit exheredari. h. d. Diuiditur in quatuor. primo ponit vnū dictū secundo respondet tacite obiectioni. tercio ponit aliud dictū. q̄rto assignat rōem. secunda ibi. Nō ei. tercia ibi. Nā ⁊ si. q̄rta ibi. Nec enī

¶ **Si emancipatus** Sicut filius qui nō adit hereditatē p̄dit ius successiōis ita si efficiatur nō capax añ petitā bo. pos.

¶ **Si quis** Datus in adoptionē alicui de familia non repellitur a otra ta. si eum alius non p̄cedat. h. d.

¶ **Si pater.** Licet mutetur familia facto patris nihilominus filius hꝫ otra ta.

Si quis eum. Institutus filius beneficio p̄teriti nati vel nasciturī potest petere cōtra ta. ⁊ eo casu decedens ante eam petitas transmittit. h. d.

¶ **Bꝫ qui** Beneficio mihi cōpetenti ex iure alterius possum vti otra aliū. h. d. ⁊ est multum notabilis ¶. ⁊ menti tenendus.

¶ **Si pāus.** Per secūdū testm̄ in q̄ filius est p̄teritus si in eo sunt scripti venientes ab intestato rumpitur testm̄ primū. h. d. ⁊ est multū singularis ⁊ notabilis casus.

Si ex duobus. Si institutus adit hereditatē bñficio p̄teriti cōmittentis in edictū nō p̄t p eū otra tabulas peti vl eius portio augeri sed legata oīb⁹ debent p̄stari h. d. vsq⁊ ad ¶. Filius.

Filium. Ista est difficil̄ lex sicut aliqua

que sit in inforciato. Diuidit in quatuor ptes. primo ponit thema 7 questio qualit succedat qñ emãcipatus est pteritus suus exheredatus 7 extraneus institutus. secũdo determiatio qõis pdicte. tercio ponitur alia qõ vtrũ eo casu fiat collatio. quarto ponitur alia qõ quib⁹ 7 a q̃ eo casu legata pstent. secũda ibi. Dixi. tercia ibi in §. Videam⁹. quarta ibi §. Legata tm. Secũda ps subdiuidit in tres ptes. primo ponit qualit succedat inspecto rigore iuris ciuilis 7 inspecto rigore iuris pto⁹. secũdo qualit succedat de eqtate qñ hereditas nõ ẽ adita. tercio qualit succedat de equitate qñ hereditas est adita. secũda ibi. Sed cũ exheredatio. tercia ibi. Sed quẽad modũ. Et ista secũda ps breuit hoc intendit Si suus est exheredat⁹ emãcipatus pteritus extraneus institut⁹ siue adeat hereditas siue nõ vtercz dimidiã aduocabit licet vnus sit emãcipat⁹ extra tabulas 7 alter ab intestato.

¶ Videamus. Ista est tercia pars principal. 7 subdiuidit. primo ponit questio secũdo ponũt due rões ad oñendũ q⁹ collatio nõ habet locũ. tercio determiat collationem locũ nõ habere p aliã rõem nouã. secũda ibi. Emãcipato nãcz. tercia ibi. Et vero⁹. Et breuiter. h. d. Inter eos qui diuerso iure succedũt nõ habet locũ collatio. Item emãcipatus filius quando nõ facit iniuriam suo non habet locum collatio. h. d.

¶ Legata. Hic est quarta ps. legata pro dimidia põstat emancipatus comũ ctis personis suus nullo modo. h. d.

¶ Ru. de legatis prestandis

Sic titulus. Primo cõmendat edictum 7 ponit mentẽ edicti. secũdo incipit illud exponere. secũda ibi. Generaliter autẽ. vsqz ad fi. 7 est pulchra lex.

Filium. Petita extra ta. bo. pos. relicta a pupillo. debent exceptis psonis. relicta a substituto debent omnib⁹ salua rõe falcidie

Galuius. Hñ quibus legatũ vel portio hereditatis oseruatur vltra virilem non admittuntur. h. d. cum l. se.

¶ Non omnia. Iste est difficilis §. 7 ponit multos casus. Ea legata debẽtur ex hoc edicto que sunt relicta ab eo gradu extra quẽ petita est bo. pos. si p timorẽ bo. pos. extra ta. nulla efficiat. sed si alias de iure cõmuni debent etiam legata ab alio capite. h. d. usqz ad l. Nonnũqz.

Si extraneo Conditio debet impleri in psona eius qui petit extra ta.

¶ Ru. De collatione bonorũ

Quia illi. Qui petunt extra ta. tenẽtur conferre. ideo ponit ti. de col. bo.

¶ Inter eos. Collatio fit inter eos qui petunt contra ta. de iure cõmuni siue de iure speciali. h. d.

¶ Si ex dodrante. Emancipat⁹ veniens contra ta. confert suo 7 p ea parte quã sibi aufert collatio cessat. h. d. vsqz ad §. Ibidem. 7 est difficilis §.

¶ Ibidem. Ius conferendi questũ transmittitur ad heredes alias secus. h. d.

¶ Jubet. Iste §. vsqz ad §. Is quoqz tractat de modo oferendi. 7. h. d. Qui debs oferre cogit satisdare si deiussor⁹ vel pignoribus de oferendo. Quod si recusat p cõtumaciã denegant sibi actiones 7 si p impotentiã sibi dabitur curato⁹ bonis vt fiet collatio re ipa si certe sint res oferende alias secus vt fiet cõpensatio alterius rei loco collationis dimisse. h. d.

¶ Is quoqz Cum adoptiu⁹ admittit ad extra ta. patris naturalis pater eius ad optiuus pro eo debet conferre nisi eum ante sine fraude emancipauerit. h. d.

¶ Nec castrense. Castrense peculium vel quasi 7 qõ dignitat filij nomĩe a patre dat vel debet in collationẽ nõ venit. h. d. 7 habet tres ptes. vt ex lra. secũda ibi. Sed an id. tercia ibi. Sed si adhuc.

¶ Qui ab hostibus. Qõ quis habet post mortẽ patris vere venit in collationẽ si retro habitũ fingitur. h. d.

¶ Si emancipato. Qõ quis hs tpe mortis patris venit in collationẽ. secus in eo quod queritur post mortẽ patris. h. d. cũ §. se. vsqz ad §. Ibidem.

¶ Si impuberi. Que nõ transmittuntur ad heredem nõ conferunt. h. d.

¶ Si is qui. Qõ queritur post mortẽ si retro quesitũ fingit venit in collationẽ.

Si quis. Si nepos in potestate reten tus veniat ad successionē pris emācipati an? p eo cogit? offerre nisi eū bona fide emācipet.

Botem Pro nepote ex filio in ius q̄ bs an? in dote succedit ille filius siue sit institu tus siue exheredatus. b. d. 7 est notabilis ca sus 7 menti tenendus.

Nonnūquā Circa hereditatē admit titur variatio vsq; ad annū. b. d. 7 ē bona l.

¶ Ru. De dotis collatione.

Dictū est ⁊ de collatione bonor in genere nunc dicit de collatione dotis in specie.

Quānis. Duo dicit I pācipio vt 1 lra q; casus vsq; ad ¶. Cū dos. vt patet I textu

Filius. Erronea successio nō inducit col lationem hoc dicit.

Pater filium. Si testamentū rāpit querelas pro pte 7 p pte nō cessat collatio 7 silr̄ inter eos q diuerso iure succedūt. b. d

Pater. Verba enūciatiua p modum cō ditionis plata exceptionē inducūt. b. d.

Fuit. Qui nō vult hereditatem nō cogit ad collationem. b. d.

¶ Rubrica. De ventre in possessionem mittendo.

¶ Rubrica. De coniūgendis cum emancipato liberis

Continuatio apparet ex pācipio legis prime Nam dictū est ⁊. de cōtra ta. vel q; ad de terminationē eor? que ibi sunt dicta factū ē istud edictū ideo ponitur hec ru.

Si quis. Primo ponit iurisc̄onsultus mentē edicti. secūdo illud exponit. sc̄da ibi. Hoc edictum.

Emancipatus. Jurisconsultus hac vsq; expedinit primā ptē edicti scz de cō iunge. hic I cipit dicere de secūda pte dicti. scz de colla. bo. que inducitur p hunc titulū 7 durat vsq; ad fi. l.

Nihil in hac Jsta est notabilis lex. 7. b. d. Clausula adiecta in l. interpretata videtur repetita in. l. Interpretatia. b. d. quod nota 7 multa.

Qui duos filios. Jsta l. est magne difficultat? in casu 7 pue vtilitatis 7 primo po nitur thema 7 questiones examinande. secūdo ponitur rnsio ad primā qōem. tercio rnsio ad secundā. secūda ibi. Rndi si filio. tercia ibi. Quoniā si pater.

Si post emancipationem. Jurisc̄onsultus hic primo ponit vnā qōem cui nō rndet. secūdo ponit aliam cui rndet. ter cio ponit aliā cui nō rndet. Sed ad qōes nō solutas rndet glosa añpenultia. secūda p̄ cipit ibi. Et apponam?. tercia I cipit ibi. Et cui

¶ Ru. De carboniano edicto

Dictum est ⁊. de bo. pos. cōtra ta. 7 de mul? edictis factis circa illud. Sed q; dictū car bonianū est factū circa edictū de cōtra ta. ideo sequitur ista ru.

Si cui. Jurisc̄onsultus primo ponit edi ctum. secundo incipit edictū exponere. secū da ibi. Non tm̄ masculi 7c.

Licet mulier. Donec vivit aliquis ex pticipib? crimis nō pōt agi ciuiliter ō crimle contra tercium. b. d.

Si duo. Ad petitionē puberis in ferētis causam stat? nō debet in tpūs puber tatis differri ⁊ ad petitionē ipuberis paciēt

Cum extaret. Etiam si ꝓpter p ticularia debita questio status infertur ipu beri differtur in tpūs pubertatis. b. d.

Missum Jste est optimus ¶. 7 bre uiter. b. d. Missum in possessionē ex hoc edi cto p̄tor tuetur nō tm̄ missus vt carbonianus possessor pōt hereditatē vel res singulas vē dicare nisi velit de filiatiōe plene docere.

¶ Ru. De bo. pos. secundū ta.

Dictū est ⁊ de bo. pos. cōtra ta. vel q; ē alia bo. pos. que vocat? fm̄ ta. que nō bs locū do nec pōt intētari otra ta. vt p̄ e. l. sc̄da in prin. 7 ¶. primo ideo sequit? ru. de bo. pos. fm̄ ta.

Exigit. Jurisc̄onsult? p̄cedit hoc ordie. primo dicit a qbus debēt esse facte ta bule vt bo. pos. possit peti. secūdo dicit quō. tercio dicit qñ. quarto dicit p qua pte debs

dari bo. pos. qnto dicit ex quibus causis debet dari bo. pos.

Equissimũ Hic iurisc̃onsultus incipit tractare quo tempe debet peti bo. pos. fm ta.

¶ **Si duo** Substitutus pferr' conitẽ cto q̃ cessante conitẽctus admittit. b. d.

¶ **Testamẽto.** Hic est subtil' ¶. Et primo ponit vnũ dictũ. sc̃dm ei⁹ limitationẽ. tercio ponit aliud dictũ q̃ videt' sibe primo. quarto assignat aliquas dissimilitudines inter illud dictũ terciũ & primũ. sc̃da ibi. Plane. tercia ibi. Non secus. quarta ibi. Nec putauerit. Et breuiter. b. d. Testamẽtũ ei⁹ qui sedit ad arrogandũ irritat' nisi postq̃ fact⁹ fuerit sui iuris noua volũtate appbet. Itẽ testamentũ primũ tollit' p secũdũ nisi secundũ postea factũ rescindat' & primũ firmet' quia tũc primũ ad exequẽdũ tm̃ valebit. b. d.

An scriptus. Ad hoc vt heres possit hãc bo. pos. agnoscere requirit' q̃ ipse cert⁹ sit demõstrat⁹ in testamẽto & q̃ certa portio sibi deferatur alias secus. b. d.

¶ **Rubrica. Si quis a parẽte manumissus fuerit.**

¶ **Rubrica. De bo. pos. ex testamento militis.**

Non dubio. Milites & priuati exñtes in acie belli possunt testari quo volunt tã in terra q̃ in mari. b. d.

¶ **Ru. De iure patronatus.**

Si libertus. Singularis est multũ & b. d. Alienatio facta in fraudẽ legis ipso iure nõ valet. facta aũt in fraudẽ hois valet. ꝑ reuocatoriam rescindit'. b. d.

Sini fratres Delictus aui vel patris non nocet nepoti vel filio in iure liberto⁊.

Carmelia pia. Judex appellatiõis põt p pte sniam confirmare & p pte nullã pnũciare. b. d. Sic hẽus ẽ fami. hercis. l. quedã.

¶ **Rubrica. De obsequijs a libertis aut liberis prestãdis.**

Explicunt casus breues libri. xxxvij. digestorum.

¶ **Incipiunt casus breues libri. xxxviij. digestorũ.**

¶ **Ru. De operis libertorum.**

¶ **Rubrica. De suis et legitimis heredibus.**

Queri poterit. Ex seruo q̃ mox patit' libertatis dicit' nasci suus & liber nec dicit' nasci seruus cũ libertat' mox patiat'. b. d

¶ **Sed si quis.** Non succedere videmur nõ solũ ei qui hẽre desinit, sed etiam ei cui spes habere deficit. b. d.

¶ **Sciendũ.** Q̃n quis intestat⁹ decedit an sit suus tpe mortis inspicit' si decedit facto testamẽto tpe q̃ testamẽtũ destituit' inspicit

¶ **Interdũ.** Proximior intelligit' tpe mortis si nullũ est cõditũ testamẽtũ. alias ꝑ ⁊ mior intelligit' eo tpe q̃ testamentũ destituit.

¶ **Unde velle.** Scripto heredere pudiante succedunt ꝓximiores in gradu cũ onere fideicõmissi ab intestato repetiti. b. d.

Si ex pluribus. Jus accrescẽdi inquit' rẽ & ideo trãsit ad heredẽ ins substitutio nis respicit psonã ideo ad heredẽ nõ transit.

¶ **Rubrica Ad senatusc̃õsultum tertullianũ & orfitianũ**

Sine ingenua. Tota ista lex tractat de bñficio senatusc̃õsult⁹ officiani q̃ filius succedit mri. ꝑ secũda lex loquit' de senatusc̃õsulto tertuliano p q̃ mr̃ succedit filio

¶ **Liberi.** Supra dixit q̃ mat' nõ admittit' ad successiõs filiorũ. hic vero ponit an filij filiorũ mr̃em excludũt vsq̃ ad ¶. Objcit. ibi ponit an pater mr̃em excludat vsq̃ ad ¶. Si mat'. Ibi an mat' excludat' ex eo q̃ filius tutorẽ nõ petyt. vsq̃ ad fi. legis.

¶ **Si mater.** Dictũ est ꝑ quale mat' excludit' a successiõe filij vel cõsanguineorũ ꝓpt' filios & agnatos. mõ est videndũ q̃n pua mat' successiõe ꝓpt' tutorẽ nõ petitũ. Et primo ponit mentẽ cuiusdã institutiõis. secũdo inci pit illã institutionẽ exponẽ. sc̃da ibi. Et quidẽ

¶ **Explicunt casus breues digesti infortiati.**

Sequuntur casus ff. noui. Rubrica de noui operis nunciatione.

Hoc edicto. Diuiditur in duas partes. Primo ponit effectum nunciationis. Secundo effectum remissionis. Secunda ibi. Deinde remitteretur.

Hoc autem edictum. Per hoc edictum quatenus est pbitorium subuenit aduersus futura opera. pro preteritis non. sed per interdictum quod vi aut clam aut alys remedys succurretur. hoc dicit.

Nunciatio. Ex hoc edicto absq; prelatoris aditione alieno nomine diebus omnibus nunciamus aduersus absentes inuitos et ignorantes. h. d.

Sed & si cui. Omnis actio preiudicialis ad istud edictum interim debet silere et istud agitari. h. d.

Et post operis. Pronunciationis executione itur ad iudicem vel de voluntate partium fit remissio. h. d.

Hoc autem edictum. Hoc edictum solum ad opera que coherent loco pertinet non ad alia. h. d.

Si quis edificium. Reficienti nouum opus non nunciatur. h. d.

Sive autem. Sive in ciuitate sive extra fiat opus habet locum operis noui nunciatio. h. d.

Nunciatio. Ex causa triplici nunciatur vt hic subgitur per exempla. h. d. vsq; ad §. Juris nostri.

Juris nostri. Hic incipit dicere quae persone nuncient.

Usufructuarius. Usufructuarius extraneo procuratoi nomie dñi nunciat nouum opus. domino non. sed poterit cõfessoriam intentare. h. d. cum. l. se.

Si vero. Beneficium huius edicti est extraordinariũ in subsidium introductũ ideo cessat vbi habet locum ordinarium. h. d. Et habet tres ptes. Quandoq; vnus ex socijs vult nunciare comunicino et loquitur principium vsq; ad §. Plane. Quandoq; vult vn⁹ ex socijs nunciare socio pro damno quod datur in re communi et loquitur §. Plane. Quandoq; vult nunciare pro damno quod datur in re propria ex opere quod edificatur in cõmuni et h. d. §. fi socius.

Si ego. Superficiarius qui habet vtile dominium potest nunciare nouũ op⁹. h. d.

Si publico. Publici iuris tuendi causa denunciare omnes ciues possunt excepto pupillo et seruo proprio. pro ppio dãno potest nunciare pupillus cum tutoris autoritate. h. d. vsq; ad. §. Nunciationem. in. l. de pupillo.

Nunciationem. Nũciatio noui operis debet fieri in re presenti nec requiritur presentia domini alibi enim facta nõ facit locum huic intẽdcõ. h. d. vsq; ad. §. Si pluriũ

Si plurium. Nunciacio noui operis ex parte eius cui nunciatur est in rem & ideo sufficit si vni de socijs fiat nunciatõ ex parte eius qui nunciat est in personam et non debent omnes socij nunciare. h. d. cum. §. se.

Sextus pedius. Ex causa triplici nunciatur naturali publica & impositiua. h. d. vsq; ad. §. Meminisse.

Meminisse. Qui nunciat simplici verbo perdit possessionem si eam habet. secus si per pretorem vel iactum lapilli & contra eũ qui edificat spreta nunciatione interdicto q vi aut clam vel vti possidetis poterit experiri. h. d.

Si quis rivos. In riuis vel cloacis et vbicũq; dilatio est periculũ allatura spernitur nunciatio. h. d. Diuiditur in d. primo ponitur theorica secundo practica. secunda ibi. Tociens autem.

Qui opus novum. Nunciãs debet de calumnia iurare coram pretore parte petente. h. d.

Qui nunciat. Qui nunciat in certa pte opis eam debet demonstrare si nunciat in toto ope sufficit in toto demõstrare. h. d.

Si pluribus. Si plura sunt loca requruntur plures denunciationes et plures remissiones.b.d.

Qui procuratorio. Procurator nuncians non auditur si dubitatur de mãdato nisi de rato caueat.b.d.

Qui remissionem. Qui remissionem petit sustinet partes rei et sufficit q̃ caueat de opere demoliendo.b.d.

Si procurator. Qui defendit cõuẽtum ex hoc interdicto ex ea parte ne vis fiat ei prestat satisdationem rei alias sibi denegantur actiones.b.d.cum duabus l.sc.

Non solum. Non solum vicino ꝓximo sed etiam vlterioribus potest quis nunciare nouum opus.b.d.

Si cum iure. Pro priuata nunciatiõe requiritur satisdatio.pro publica sufficit sola promissio.b.d.

Morte eius. Nunciatio ex pte nuncianti est in personam ideo eius morte ꝯ alienatione extinguitur.ex parte eius cui nunciatur est in rem ideo eius morte ꝯ alienatiõe non extinguitur.b.d. Diuiditur in duas partes. Prima loquitur in persona nunciantis. secundo in persona eius cui nunciatur. Scda ibi. Et si quis. Et prima subdiuiditur.quia ponit duo dicta et rationem.

Si prius. In actione confessoria et negatoria contra reum se non defendente officium iudicis est vt cogat eum cauere se nullam nouitatem facturum donec de iure suo doceat et partes actionis sustineat.b.d. Diuiditur in tres. Prima loquitur in reo contumace cum agitur cõfessoria quale debet eẽ officium iudicis vsq; ibi. Idemq; reo. Ibi secunda que loquitur in reo contumace cum agitur negatoria quale debet esse officium iudicis vsq; ibi. Ea que rõ. Ibi tercia in qua ponitur quedam conclusio ad precedentia vsq; ad finem.

Stipulatio. Primo loquit' qñ ista stipulatio interponitur vsq; ibi. Si quis autem ibi ponitur stipulationis effectus ex vtraq; parte vsq; ad. ℔. Habet autem. Ibi ponitur tercio quando cõmittitur vsq; ad. ℔. Opus. Ibi p quo ope cõmittatur vsq; ad. ℔. Siue. Ibi ad quid cõmittatur vsq; ad. ℔. Quesitũ.

Quesitum. Si pluribus nũciatur omnes debent satisdare.si plures nunciant dẽt omnibus vel vni pro omnibus satisdari; tũc stipulatio simpliciter concepta ad omnium interesse refertur .b.d.vsq; ad fi. ℔.

Qui opus nouum. Hoc edictus datur contra heredem ad pacientiam non ad impensam.b.d.

Si is cui. Istud interdictum est in rem scriptum ideo transit in singularem successorem.b.d.

Rubrica de damno infecto.

Glosa continuat vno modo. dic vt in ea. Dl' aliter dcm ẽ.s. ó nũciatióe noui operis que fit qñq; cã dãni ifecti vt s.ti.l.l.i. ℔. nuciam' ideo post illum tractatum ponitur hic titulus.b.d.

Damnum. Cum lege sequẽti primo exponit quid est dictum infectum sequens exponit quid est dictum damnum.

Pretor ait. Non fit missio contra absentem nisi prius nuncietur ad domum inquilini vel procuratoris vel nullo habitante libellus ipse domibus applicetur.b.d.

In eum qui. In magistratum qui pdicta non fecerit datur actio in factum que verum continet interesse.b.d.

Hoc autem iudicium. Iste ℔. cõtinuatur cum precedenti ꝯ continet duo dicta vsq; ad. ℔. Si tam vicinum. Cautõ damni infecti debet postulari iudice sedente pro tribunali.b.d.

Si plures. Contra vnum ex pluribus non cauentem fit missio in possessionẽ si plures petunt mitti omnes ex primo decreto eq̃ualiter admittentur.b.d.

Euenit. Si damnum contingit ante petitam cautionem dominus nõ tenetur.si omnia que iacent pro derelicto habet.b.d.

Pretor ait. Istud edictum fit hic contra non admittentem et contra cõtumacem

Hoc edictum. Hoc edictum primet ad futura damna non ad preterita et habet

causam quasi noxalem pro damno preterito actione in factum vel interdicto de tollendis ruderibus succurretur·b.d. vsqz ad. ℔· de bis.

Unde queritur·Hic prosequitur iurisconsultus tractatum quãdo domus mea damnum dedit ante cautionem petitam. Et dividitur in duas·Prima loquitur quãdo dñs domus ruinose petit vt sibi liceat rudera tollere·Scda quãdo nihil petit sed ab eo petitur vt rudera tollat. secunda ibi. ℔. Qñ si dominus. Et illa subdividit in duas· In prima non fuit negligens nec impeditus impedimento necessario sed probabili quia poterat derelinqui sed non sine incõmodo. secunda loquitur quãdo fuit impeditus impedimento necessario et probabili. scda incipit ibi in.l. Hoc amplius. ⁊ hoc probatur in ℔. deniqz.

De bis autem·Exportata in fundũ alienum ex vi fluminis non potest quis tollere nisi de damno futuro caueat. scõm quos dam etiã de preterito quoz opinio est vera b.d.

Quesitũ è·Superficiarius tenetur satisdare dominus vero promittere.b.d·

Sine autem corpus·Quicunqs habet ius in re sufficit q promittat de damno infecto nuda cautione·b.d.

Celsus quoqz·Dividitur in duas. Prima loquitur qualiter debeat caueri de re cuius vsufructus est alterius. Scda qualiter prouideatur cõtra vsufructuariũ cõtumacem. scda ib.. Qñ si in pos. Scda dividitur in duas· Prima loquitur quando missus contra fructuarium impetrat scõm decretũ Scda quando ꝓpter contumaciam fructuarij tranlit ad dominum et facit sibi caueri et querit qualiter domino contra vsufructuarium succurratur· secunda ibi· Idem ait.

Quamuis·Primo ponit quid debet fieri proprietario vel fructuario non cauẽti· Secundo qualiter succurritur proprietario cauenti contra vsufructuarium· Tercio qualiter vsufructuario contra proprietariũ. secunda ibi. Sed nisi. Tercia ibi. Sed si fructuarius.

Quid de creditore·Creditor tenetur satisdare sibi qui recte caueri postulat· b.d.

Qui bona fide·Possessor bone fidei cauet non satisdat.b.d·

Sine·Idem dicit cum.l.hoc amplius. ℔ quesitum supra eodem.

Cum inter·Si presens status rei tendit ad aliud inspicitur quod euenire potest b·d.

Qui damni·Ubi damnum timetur de re ad rem petitur cautio damni infecti secus si de re ad personam.b.d

De illo·Hoc auxilium est extra ordinarium ideo cessat vbi habet locum ordinariũ b.d·

Si quis insta·Iste.℔.habet vnũ casum quomodo ei qui sui culpa damnũ timet hec cautio non prestatur.b.d.

Si quis opus·Hoc remedium non tollitur per aliud auxilium extraordinarium vel etiam ordinarium quod competit ad diuersa.hoc dicit·

Si quis quia·Ei cõtra quem facta est missio in possessionem tanqz contra non cauentem hec cautio ipsarum edium nomĩe non prestatur.b.d.

Si quis stipulatus·Qui petit sibi caueri debet iterum iurare de calumnia licis primo iurauit in alia instantia que apparet finita·b·d·

Si alieno·Qui alieno nomĩe petit caueri debet iurare de calũnia nisi is cuius nomine petit iurare non deberet·b.d.

Huic stipulationi·In hac stipulatione debet dies inseri causa cognita. b.d. cum.l.se.

Si finita·Die finita iterum stipulatio interponetur ⁊ si dies omittatur ex certa sententia perpetuo cõmittetur. si p errorem cõsuetudo inspicitur·b.d·

Deinde·De eo quod fit in flumine publico vel eius ripa satisdatur infra decem annos. si in via vel in alio publico tempore iudicis arbitrio statuendo nisi opus fiat ad publicam vtilitatẽ tũc non satisdatur sed iudex

pro indemnitate conseruanda aditur. b. d. vsq; ad. ¶. Ex hoc edicto.

Ex hoc edicto. Si est ruinosa pars substantialis fit missio in totas edes. secus si pars artificialis nisi occasione contiguatiõis vel alia pars viciosa aliam ad se trahit. b. d.

Si plures. ¶Plures ex primo decreto siue simul siue seorsum mittantur omnes sunt pares in iure. sed si vnus in secundo decreto peruenerit domini loco habetur. b. d.

Julianus. Missus ex primo decreto non prescribit anteq; interponatur secundũ b. d.

Si autem hoc. Si pluribus eodem tempore secundum decretum interponitur quilibs pro rata damni admittitur si pro vno primo ille domini loco habetur sed ex primo decreto omnes mittuntur in totum sed partes faciunt sibi per concursum. b. d. cum ¶. sequen.

Si quis autem. ¶Per missionem ex primo decreto ille contra quem facta ẽ missio non compellitur de possessione decedere Jo.

Sed si forte. Ex causa damni infecti et contra non latitantem procedetur ad secundum decretum saluo sibi iure restitutõis in integrum b. d. Vel aliter. Missio in possessionem ex secundo decreto facta contra absentem reipublice causa vel minorem valet sed remedio restitutionis retractat. b. d.

Si de vectigalibus. Contumacia eius qui fundum vectigalem habet non preiudicat domino quo ad secundum decretũ sed ipsius domini contumacia requirit. b. d. Vel aliter. ¶Per missionem ex secũdo decreto consequitur missus solum illud quod competebat illi contra quem facta ẽ missio. b. d. Jo. Diuiditur in duo. ¶Primo quando interpellatur qui habet fundum vectigalem tm. Secundo quando interpellatur dominus. scõa ibi. Sed quid de vectigali.

Eleganter. Si post petitam cautionẽ ante decretum interpositum ꝓpter subterfugia non cauentis interim damna contigerint cessat missio ex hoc edicto. sed cõtra nõ cauentem cõpetit officium iudicis vt de dãno preterito et futuro cauere cogatur vel ad hoc teneri per iudicem pronũcietur. b. d. scõm verum itellectum. Vel aliter. ¶Pro dãno dato post cautionem petitam et anteq; prestetur non fit missio licet cautio de dãno infecto vendicet sibi locum. b. d.

Si quis metu. Quando quis recedit de possessione de necessitate vel animo retinendi pretoris beneficium non perdit. secus si animo deserendi. Item qui negligit possessionem intrare pro damno secuto perdit pretoris beneficium. secus si non negligerit. b. d.

Damni. Etiam ei qui ius habet in re cõpetit ius agendi et stipulatio de damno infecto que stipulatio non trahitur ad cum casum de quo non est verisimile cogitatũ. b. d.

Sed quod. Quod quis perdit siue culpa vel iure publico in hac actõne non venit hoc dicit.

Ei cuius. Ordinarium auxilium excludit extraordinarium nisi esset plenius b. d. cum. l. Inter fructuarium infra eo.

Si is qui edes. Stipulatio de dãno infecto simpliciter interposita non refertur ad aliam domus partem vel ad aliam domum item post stipulationem quesitas sed ad alias res postea in domum inductas bene porrigitur b. d.

Emptor. Diuiditur sic. Quandoq; stipulatur de damno infecto emptor tantum et loquitur pinci. vsq; ibi. Sed si venditor. Quandoq; stipulatur venditor tantum. tũc quitur vsq; ibi. Quod esse iniquissimũ. Quandoq; stipulatur vterq; et tunc loquitur vsq; ad finem. ¶Prima subdiuiditur in tres. prima quando venditori non potest imputari negligentia vsq; ibi. Sed quid fiet. Ibi scõa. quando venditori non potest imputari culpa vsq; ibi. Sed nihil. Ibi tercia. quando venditori potest imputari culpa. et ideo iste ¶. debet intelligi ut prima parte in textu ibi. Renoluitur autem. Idest aget emptor pro vtroq; tempore ea ratione que sequit. et hoc dicit. Stipulato emptoris simpliciter interposita porrigit ad dãnum tamen post traditionem contingens nõ ad id quod ante contigerat nisi contra venditorem nõ daretur regressus. sed stipulatio

venditoris ad omne tempus porrigitur q si vterq; stipuletur stipulatio venditoris tempore traditionis finitur. stipulatio emptoris abinde in antea habet effectum. b. v.

Sabini. Quando finis habet necessariam consequentias ad principium inspicimus principium. b. v.

Si filiusfamilias. Si filiusfamilias est inquilinus sibi et patri cauebitur pro periculo rerum peculiarium pro periculo eius filio si actum est vt ad eum solum pericu lum spectet. b. v. Primo loquit' qñ petit' cautio pro damno quod timetur in rebus peculiaribus. scda ibi. Nisi. Quando petitur pro damno quod timetur in edes conductas.

Si proprietarius. Primo ponit vnū dictum bimembre. scilicet q proprietario succurritur contra fructuarium et econuerso. Secundo ibi. Sed si ponit practicam qualiter domino succurratur. tercio ibi. Idemq; qualiter fructuario contra dominum.

Fluminum. De eo opere quod fit in publico ad priuatam vtilitatem debet satisdari de vicio operis. sed de eo quod ad vtilitatem publicam non satisdatur. sed competens iudex pro indemnitate aditur. hoc v. et habetur hec lex ꝟ. e. l. Si finita. ℭ. Deinde ait prętor. Diuiditur in tres. Primo loquitur de eo quod edificatur in publico ad vtilitatem et priuatam. Secundo de eo qđ edificatur in publico ad vtilitatem publicas. Tercio limitatur primum dictum secunda ibi. Quod ergo. tercia ibi. Sed quod dictum est.

Addicitur. Jurisconsultus plene exposuit verba edicti. nunc est videre de forma stipulationis. ideo primo ponit que persone debent stipulatione cōprehendi. In proximo ℭ. dicet de quo vicio debeat cauere. In ista stipulatione cōprehendūtur successores vniuersales et in rem ex vtraq; parte. b. v.

Vicium autem. Stipulatio damni infecti simpliciter interposita non porrigitur ad damnum quod vicio naturali contingit. vel casu aduersus quē non potuit prouideri. secus si potuit prouideri. Item non porrigit' ad damnum culpa tali cōmissum quod velit in actione legis aquilee b. v. vsq; ad. ℭ. Itē videamus.

Quāquam. Supra exposuit quid est dictum vicium soli. nunc quid est dictus vicium operis boc est a quo debet esse factū opus vt stipulatio cōmittatur.

Item apud. et. ℭ. Idem ait. Hic reuertitur ad declarationem istius verbi vicium loci.

Item videamus. Ex opere quod facit promissor in suo ꝓpter quod stipulator amittit lucrum quod percipit a priuato hec stipulatio nō cōmittitur nisi ex certa scientia de hoc caueatur vel iure seruitutis debeatur. b. v. vsq; ad. l. Si plures.

Si plures. Si plures stipulantur debent simpliciter stipulari. sed si plures promittunt debent pro parte promittere. b. v.

In hac stipulatione. Hec stipulatio continet interesse ⁊ etiam expensas factas in fulciendo et lucrum cessans propter emigrationem inquilinorū nisi iusto metu interueniente. b. v. cum. l. se.

Damni. Pro opere quod fit iure seruitutis debet domino caueri nō satisdare b. v

Si edibus. Qui habet ius reficiendi non habet ius repetendi hanc cautionem. Item ista cautio non cōmittitur ad id quod per aliam actionem ordinariam peti potest. hoc dicit.

In cōmunis parietis. Si paries idoneus destruatur vel non idoneus sed viciose restituatur hec stipulatio committetur ad interesse totale. b. v. cum duabus. l. se. Tria facit. Primo premittit duo membra distinctionis. Scdo declarat vnum dubiū circa predicta in. l. Sed ita idoneum. Tercio reassumit illa duo membra et ipsa per ordinem postea declarat in. l. Nam si.

Cum emptor. De damno contingente ante traditiones emptori non cauetur nisi cum ad eum custodia pertinet. b. v.

Si agri. In predio rustico fit missio i partem tantum. in predio vrbano quandoq; in totū. qñq; in partem causa cognita. b. v.

Inter quos. Si in pariete communi vnus edificat vel vterq; ⁊ alter habet pretiosiora edificia cautio ab inuito exigit' b. v

Primo ponit vnam regulam generalem. secundo vnam limitationē. tercio aliam. quarto ponit vnam cōclusionē. secunda ibi. Sed tunc ea cautio. tercia ibi. Vel alter precioza. quarta ibi. alioquin si equale.

Ex damni. §. Quotiens. Si cōmunis paries sine alicuius vicio damnū inferat stipulatio non cōmittit. sed si culpa vnius committeret. secus si culpa cōmuni vtriusq; b. d.

Damni. §. Cum parietem. Vtroq; edificante in pariete cōmuni stipulatio nō dēt interponi. sed interposita ex certa sciētia simpliciter ad dimidiū committet vel ad totū si hoc sit dictum in qua non venit q; alter socius socio ex stipulatione prestiterit. b. d.

Si dominus. Possessor debet cauere vt possessionē in petentē trāsferre b. d.

Damni. Ista stipulatio prestat plurib⁹ et ad plurium interesse committitur. b. d.

Damnum. Si damnū contingit casu cui non potuit puideri hec stipulatio non cōmittetur. Item verba stipulationis debent intelligi scōm naturā cōtractus super quo interponuntur. b. d.

Cum postulassem. Interpellatio extra iudiciū nō cōstituit in mora eū q; solus per iudicis officiū pōt conueniri. b. d.

Damni. Ab eo qui est missus ex secūdo decreto creditor nō potest res aduocare nisi expensas reficiat. et de damno infecto caueat. secus si aduocat ab emptore. b. d.

A quo fundus. Quando agit cōfessoria si pro constituēda quasi possessione seruitutis debet aliquid fieri cōtra otumacē ex primo decreto fit missio in loco seruiēte. ex secundo decreto statuimus certum tempus infra quod agatur. b. d.

Si quis. Domus nō pōt demoliri cā negociandi sed causa concedendi ad opus publicum. b. d.

Ru. de aqua pluuia. arcēda. Dictum est. §. de damno infecto quod timetur vicio edifi. sed de damno quod timetur ex aqua pluuiali. Vel aliter. Dictū est. §. de officio iudicis per quod subuenit aduersus dāna facta vel q; q̄nq; subuenit adūsus dāna facta p actionē ordinariā. ideo ponit b titulus

Hec actio. Quando damnū timetur ex aqua pluuia. ope manufacto ista actio locum habet. secus si naturaliter noceat. b. d.

De eo opere. Opus quod fit cā agri colēdi sine fiat aratro sine alio modo si aliter coli nō poterat in hac actiōe nō venit.

Denique. Quilibet pōt facere in suo quicquid vult dummodo non facit animo nocēdi alteri. b. d.

Sciendum. Si aqua noceat edificiis vrbanis hec actio locum habet sed recurrit ad negatoriam gñalem si noceat rusticis hec actio locū hēt aque origine nō inspecta. b. d.

Sicut autem. Si cui infertur lucrum non competit hec actio. secus si inferat damnū otra debitā seruitutē vel loci naturā. b. d.

Denique. In cursu aque primo debet inspici conuentio. secundo loci natura. tercio vetustas. Item qui debet seruitutē potest cogi vt patiatur non vt quid faciat. b. d. cum pān. l. se.

Apud labeonem. Qui impedit me vti seruitute mihi debita vel prescripta tenetur hac actiōe. secus si opus fiat publica utilitate vel facti memoria non existente. b. d. vsq; ad §. Item varus.

Item varus. Qui nō patit opus naturale vel quasi in pristinū statum reduci hac actione vtili conuenit. b. d. vsq; ad §. Item labeo. §. Itē labeo. Qui vult pbare meā otiā extare non debet pbare diem et consulem sz sufficit testimoniū de auditu. b. d.

Quanquam. Sufficit ad hāc actionem quē esse dñm loci tpe q̄ edificauit. b. d.

Idem iulianus. Dñs qui non fecit nec nomine suo vtiliter factum est tenet hac actione ad patientiā et tenet qui fecit ad interesse interdicto q; vi aut clam. b. d. cum. l. se.

Si quis prius. Hec actio est pōnal scripta in rem et ideo pro damno futuro ad singularem successorem transit. b. d.

Is cum quo. Qui cōuenit ex suo facto non liberatur cedendo rei. secus si extranei facto conueniatur. b. d.

In concedendo ¶ In seruitute irre-
uocabilit restituēda requirit consensus om
nium qui habēt ius in re vl in seruitute vl ba
bere sperāt ex cā de pterito. b. d. cum duā-
bus. l. se. vsq ad. ¶. Si flumen.

Supra iter ¶ Usq ad ¶. Si pontē. Le
gitur tribus modis. primo non licet dño ppe
tatis facere pontē seu arcū cā ducēdi aquā
supra iter alienū illo cui debet inuito sicut ñ
potest arcū facere ille cui debet seruitus a-
queductus supra iter alienū. et hunc casum
ponit gl. secunda lectura est. Non licet dño
ppietatis facere arcum cā eundi supra iter a
lienū constitutū cā ducendi aquā hoc est su
pra aqueductū alienū. sed nec is cui iter vel
actus debet potest hoc facere. ¶ hanc etiaz
ponit gl. tercia lectura est Ja. de are. Ille q
habet ius ducēdi aquā non pōt facere arcū
causa ducēdi sup iter alienū nec is qui serui
tutem habet itineris vel actus potest facere
arcum super alienum aqueductum.

¶ Cassius ¶ Hac actione potest vnus
ex pluribus agere cum vno vel cum simglis
sepatim vel singuli cum singulis ¶ ecōuerso.
¶ vnius solutione aliorum actio perimitur li
cet soluenti cōtra ceteros occurratur. b. d.

¶ Apud ¶ Ille socius qui non facit
opus cōuenit ad patientiam tantum non ad
impensam. b. d.

¶ Officium ¶ Unus ex pluribus dñis
siue agat siue conueniat hac actiōe p parte
tm sua condēnat siue ei odēnatio fiet. b. d.

¶ Trebacius ¶ Non cogit qs pcise
ad demoliendū qō patet ex dcōne oī mō.

Emptor ¶ Ubi hec actio est in rem scrip
ta datur cōtra singularem successorem non
simulatum. b. d.

Tactenus ¶ Pro damno pterito infra
annū potest quis cōueniri q vi aut clam post
annū actione in factū ex edicto de alienati-
one mutandi iudicij causa facta. b. d.

Post venditionem ¶ Damnū otin
gens post litis cōtestationē ex fundo vendi
to venit in hoc iudicio. Item hoc iudicium
contra eum qui dominus est ponitur. b. d.

Si pūs ¶ Per vsum seruitutis vnius
alia non retinetur. b. d.

¶ Plancius ¶ Alias. Recte placu
it. Contractus factus in dubio potest intelli
gi scōm consuetudinem. b. d.

¶ Via publica ¶ Locus publicus
medius interueniēs non impedit seruitutem
haustus imponi. b. d.

¶ Sacro loco ¶ Locus sacer medi
us impedit seruitutem constitui. b. d.

¶ Sed si fundus ¶ Fundus medi
us extraneo non impedit seruitutē constitui
illo extraneo permittente vti. b. d.

Si vsufructuarius ¶ Hec actio nō
datur vsufructuario nec in vsufructuarium
directa sed vtilis sic. b. d.

Vicinus ¶ Si errando aliquis opus faci
at ex quo aqua possit nocere vicino si aliter
fundus coli nō potit hac actōe nō teneť. b. d

Si cui ¶ Alias. Is cuius. Si aliquid no
ceret vie p quā itur ad fundū noceret fundo

¶ Solere eos ¶ Consuetudo dat iu
risdictionem contentiosam. b. d.

¶ Rubrica de publicanis et vectigalibus.

Dictum est de damno infecto per quod p-
uidetur ad damna futura. verū qť fūt dāna
et extorsiones p publicanos ideo hic ponit
de publicanis.

¶ Hic titulus ¶ Supra ponit verba
edicti. hic incipit exponere.

¶ Unde queritur ¶ Expedita lře
expositione et cōtrario nunc format questio
nem. Auxiliū extraordinariū coadiuuandi
cā introductū nō tollit per ordinariū. b. d.

¶ Familie nomen ¶ Nomen fami
lie porrigit ad seruos et liberos qui in eodē
ministerio habentur. b. d.

¶ Quod nouissime ¶ Si famu-
lus delinquens a publicano non exhibeat si
ne noxe deditione tenetur. b. d.

Si publicanus ¶ Hec actio dat cō-
tra beredē publicani eatenus quateus ad

eum peruenit.b.d.

¶ De rebus. De rebus quas rectores sūt et suorum vsus gratia portant non debet solui vectigal.

¶ In vectigalibus. Consuetudo seruatur in vectigalibus.b.d.

Hoc edicto. Si publicanus soluit añ sententiam liberatur a pena.b.d.

Si multi. Plures officiales ex eodem delicto tenent in solidū sed exactio fit p ptē nisi alter esset non soluendo.b.d.

Imperatores. Onus ꝓbandi vectigal incumbit possessori.b.d.

Fraudati. Habet duas lecturas. vno modo in heredē publicani qui aliqd exegit indebite. et alio modo in heredem eius q debuit soluere vectigal et per fraudē reliquit.

¶ Quod illicite. Qui extorsit illicite ciuiliter et crimīaliter punitur.b.d

¶ Dominus. Pro illicitis mercibus bona trāsferētis nō alterius publicant.b.d.

¶ Eam rem. Añ venditur res mea que fuit vel etiam durat mea ⁊ venditur me inuito admittor ad emendum.

Commissa. Res que īcidit ī cōmissus vēdicat ab herede put a quolibs possessore

Cesar. Inspicitur tps quo quis possiderit non tempus quo quis repulsus per vim recessit.b.d. Del sic. Statuta recipiūt interp tationē restrictiuā ne qs īdebite puniat.b.d

Interdum. Propter rationes reddendas debet seruus reuendi domino.b.d.

¶ Idem. Propt penā inferendā seruus dēt reddi dño iusta extimatiōe recepta b.d

¶ Idem seuerus. Ad publicationem serui non sequit publicatio peculij b.d.

¶ Quotiens. Pro nouicijs mancipijs dēt solui vectigal non p veteranis.b.d.

¶ Serui qui. Serui fugitiui non incidunt in commissum.b.d.

¶ Hinus. Licet de re solui non deat

gabella tamen debet assignari. aliās incidit in cōmissum sed minori succurritur.b.d.

¶ Si quis professus. Remissio publicani excusat quem a pena.b.d.

Rubrica de donationibus.

Donationes. Donatio ꝓpria est que fit ex liberalitate et irreuocabiliter sed que fit sub cōditione vel pure resoluēda sub condītione donatio ꝓpria appellat.b.d. Et primo procedēdo ponit de donatiōe pura. secundo de donatione conditionali. tercio de donatione pura resoluēda sub cōditiōe. quarto ex pdictis docet soluere vnam aliam rietatem. secūda ibi. dat aliqs vt tunc. tercia ibi. item cū ipe. quarta ibi. igit cum dicimus

Si cum filiusfa. Filius pōt volūtate patris donare et pater delegādo filiū in um debitorē vel extraneum qui sibi donare velit donare pōt et exceptio que obstat delegāti obstat ei cui facta est delegatio ex cā lucratiua vel ex onerosa putatiua.b.d. vsq; ad. ¶. Si pecuniam.

¶ Si pecuniam. Donatio simplex cōditionalis valet conditione existente post mortem donatoris.b.d.

¶ Sed si quis. Mandatū de soluēdo ex cā donatiōis morte mādātis finit.b.d

¶ Vicio. Defectus cause finalis patet donatori condītionem ob causam secus in defectu cause impulsiue.b.d.

Filiusfamilias. Filiusfamilias qui habet liberam peculij administratiōnē non potest donare nisi ex iusta cā vel patris pmissione vel ex qualitate pſone aliud presumatur. Itē causa mortis donare non potest sine expressa patris concessione nisi in castrensi vel quasi castrensi.b.d. vsq; ad finem.

In edibus. Qui donat habitationem videtur donare mercedem.b.d.

¶ Quod filius. Habes duas partes. Si filius donat nomine patris et ipse pater videtur donare.b.d. prima ps. ⁊ hoc siue incipiat a promissione siue a traditione ⁊ sine res sit patris siue filij.

Absenti. Res donata non queritur

absenti per seipsum sed per seruum suum si tradens hoc agat. b. d.

Cum de donatione. In extimatione donationis fructus nō computat. b. d

Qui ex donatione. Donator tenetur inquantū facere pōt deducto ere alieno. b. d.

Qui mihi. Rei donate nobis domini um queritˇ per seruū et per procuratorē nostrū si tradēs ipse agat licet recipies mandatˇ b. d.

Qui alienum. Expēse culture facte causa donationis non repetuntur. b. d.

Post contractam. Reus pōt donare post crimen contractū et ante sententias condemnatoriā et post nō. b. d. scōz glˇ. Vel aliter. Donatio facta ante sententiam a reo criminis valet nisi sequatˇ sententia condemnatoria. b. d. scōm oō.

Ex hac scriptura. Verba enuncia tiua in vltimis voluntatibus dispositionē inducunt. b. d.

Si in stipulato. Per acceptilationem potest fieri donatio. b. d.

Aristo ait. Contractus innominatus quatenus continet donationem non potest ex penitentia reuocari. b. d.

Labeo ait. Donator non tenetur de euictione sed de dolo si intercessisset. b. d.

Hoc iure. Donatio rei publice sine causa fieri non potest. b. d.

Labeo ait. Quod ob causas datur non est donatio. b. d.

Si quis. Mandatū morte finitur sed ꝓpter ignorātiā eius effectus durat quo ad liberationem et quo ad actionem. b. d.

Si quis seruo. Solutio naturalis debiti non est donatio. b. d.

Stipulationes. Stipulatio ob causam non est donatio. b. d.

Si patronus. Promissio facta pˇ errorem non preiudicabat patrono in portiōe sibi debita si bēdi bñ iudicat in falcidia. b. d

Est mihi. Potest qs donare patiēdo se delegari. Item verus debitor delegatus non habet exceptionem donationis immodice nisi rescissoria sit conuentus. b. d.

Cum qui. Donatio est contractus stricti iuris ideo non venit usure ex mora. b. d.

Modestinus. Usure pñt ex cā donationis remitti sine insinuatione. b. d.

Fideiussor. Exceptio donationis immodice competit fideiussori inuito reo. b. d.

Si tibi. Qui suo nōe numerauit qō alieno debebatˇ non facit accipientis pecuniā de rigore et furti tenetur secus de equitate. b. d.

Nuda ratio. Ex rōne sine ptis ꝺsensu cōfecta donatio non probatˇ. b. d. scōm primam lecturā. Vel aliter. Ex nuda rōne ab inserti one cause donatio nō probatˇ. b. d. Sm aliā.

Aquilius. Ab eo cui facultas inhabitandi ex cā remunerationis conferrˇ nō dēt reuocari et sibi expulso iudicis officio subuenitur. b. d.

Hereditatem. Pater ad obseruandū promissa tempore donationis tacite vel expresse cogitur actione prescrip. ꝙ. b. d.

Quidam. Per responsionē factam in iudicio inducitur confessio. b. d.

Donationem. Qui donat bona viuētis eius hereditate est indignus. b. d

Donationes. Donatio facta in cōcubinam non reuocatˇ secuto matrimonio cum dubitatur persone conditio inspicit. b. d.

Species. Si res donatˇ ad vsum videtur donari ꝓpietas nec reuocatˇ nisi ex magna offensa. b. d.

Qui id quod. Ex causa donatiōis obstat priuilegiū ne quis condemnetˇ non in quantum facere potest et post constitutā et post rem iudicatam. b. d.

Si cum pāmus. Exceptio iure personalis que obstat deleganti non obstat ei cui facta est delegatio. b. d.

Si pater. Patre patiente stipulari filium perficitur donatio. b. d.

Si quis aliquem. Istum. ℭ.

adiunge in.l. Aquilius. ℣ quando sit ex causa remuneratiõis donatio nõ eget insinuatõe

Ad eum. Mandatũ in rem suam ex cã donationis morte finitur scõm hec tpa. b.t

¶ Lucius titius. Per ignorantiã non reuocatur donatio sed res transit cũ sua causa.b.t.

¶ Quia sub nomine. Conuẽtio per quam absenti queritur actio perficit donationem sicut traditio.b.t.

¶ Rubrica de donationibus causa mortis.

Qui precio. Quicquid occasiõe mortis alterius capitur causa mortis capio nuncupatur.b.t.

Si cui. Donatario causa mortis potest substitui.b.t.

¶ Marcellus. In mortis cã donationibus inspicitur quod inter partes de reuocatione agitur.b.t.

Marcellus. Cui permittit testari permittitur mortis causa donare.b.t. Vel lic. Priuilegium concessum circa actum testãdi porrigitur ad actum donandi.b.t.

¶ Paulus. Donata et legata equi parantur.b.t.

Et si debitor. Non valet donatio cã mortis vltra vires hereditarias.b.t.

Mortis causa. Potest quis donare causa mortis sue et alterius.b.t.

¶ Donatum. Ex donatione causa mortis intantũ quis capit inquãtum quis debito liberatur vel exacẽ.percipitur.b.t.

¶ Licia. Mandatum quod confertur post mortem non finitur morte.b.t.

¶ Qui hominem. Res tm̃ valz quantum vendi potest homini scieti eius cõditionem ℣ recipienti in se periculũ rei.b.t.

Si filiofamilias. Contra prem naturalem datur actio de peculio contra arrogatorem vtilis vendicatio.℣ cum res non potest restitui precium condicetur.b.t.

Ei qui. Mandatum causa conditionis impliende minuitur minuto legato.b.t.

Si filiofa. In donatione facta filiofa inspiciẽ cuius otẽplatiõe sit facta donatõ.b.t

Quod debitori. Qui est liberatus acceptilatione non potest vti prescriptione qua vteretur si liberatus non esset.b.t.

¶ Filiussa. Filius põt donare patre volente.b.t.

Si bij qui. Ad cõfirmationẽ hui⁹ donationis sufficit donatorẽ non superuiuere donatario.b.t.

Sbi ita. Conuentio contra substantias cõtractus facit conuentionẽ in aliũ otractus transire si verborũ significatio patiẽ.b.t.

Auunculo. Qui otra voluntatem defuncti petit exceptione doli repellitur.b.t.

Si mortis causa. Si dominiũ nõ est trãslatũ donator reuocat rei vẽdicatõne directa alias vtili vl̃ additione.b.t.cũ.l.se.

Mortis causa. Sbi spẽale nomẽ cadit causa mortis capio nuncupatur.b.t. vsq; ad.ℓ. Si mortis causa.

Si mortis causa. Ex donatiõe cã mortis tantum quis capit quantum egerit vl̃ inquantum liberatur.b.t.

Senatus. Ei potest causa mortis donari cui potest legari.b.t.

¶ Si quis mortis. Stipulatio mortis cã ãnua est vna.legata ãnua sunt plũa

Quod conditionis. Quod cõditionis implẽde causa dat̃ putat̃ in portionẽ quã qs de bonis defuncti capere põt sed in falcidiam non computatur si tempe mortis in bonis defuncti non erat.b.t.

Illud generaliter. Mortis causa donatio legatis assimilatur.b.t.

¶ Julianus ait. Peremptare donata facto donatarij potest condici vel vtili in rem peti.b.t.

Inter mortis. Mortis causa donatio est quãdo pñs pñti dat causa mortis. sed mortis causa capio est que in speciale nomẽ

non cadit.b.d.scõm vnam lec.

Quod statu datum a statulibero de bonis defuncti causa implẽde conditiõis computat in falcidiam et venit in hereditatis petitione et trebellianica restitutione 7 ĩ trebellianica cõputat vndecũq; eẽt datũ.b.d

Sepa cum bonis Mortis cã donatio extinguit si donatari⁹ p̃decedat 7 viuo donatore non põt peti nec p ea cautio postulari post mortẽ donationis põt peti is ex ea falcidia detrahit. b.d.vsq; ad .¶. Cum pater. Diuidit in septem partes. primo ponit vnum thema. secundo ponit prima questio. et eius determinatio. tercio secũda questio et eius determinatio scõm gl'. 7 scõm alios nõ determinat. quarto ponit tercia questio quã hic non determinat. quinto quarta questio 7 eius determinatio. sexto ponit solutio duarum quest. onũ scz secũde 7 tercie quas insolutas dimittit. septimo formak 7 soluit quĩta questõ Secunda ps ibi. Igit si singulas. tercia ibi. Nonefidei. quarta ibi. Sed nũquid. quinta ibi. Utrũ ergo. sexta ibi. Sequit ergo. septima ibi. Quiere denicq;.

Cum pater Infirmus non presumitur causa mortis donare nisi reddẽdo cõueniat vel fiat mentio mortis.b.d.

Fulcinius Ad donationes cã mortis inter virum et vxorem sufficit mortis cognitio.b.d.

Si seruo In donatõne cã mortis quã tum ad executionẽ inspicit tps mortis.b.d.

¶ Explicĩt casus breues libri.xxxix.digestorum.

¶ Incipiunt casus breues libri.xl.digestorum.

Rubrica de manumissionibz

Qui pene Si alienatio est reuocabil reus crimis capitalis nõ põt reuocare.b.d.

Julianus Illud quod nõ est ĩ bonis debitoris simpliciter non transit in obligatõnem creditoris simpliciter.b.d.

Puella Sufficit ad euitandam penã si de facto sicut factum.b.d.

Ru. de manumissis vindicta

Si pater Voluntas non finitur morte libertatis fauore. Item reuocatio nõ debet peruenire in noticiam mandatarij si ex reuocatione non leditur.b.d.

¶ Rubrica de manumissionibus que seruis ad vniuer.

¶ Rubrica de manumissis testamento.

Si fructuarium Qñ testator legat rem suã trãsit dominiũ recta via in legatariũ sed qñ heredis nõ transit recta via.

Si ita scriptum Si fauore cẽte rei verba trahuntur ad ꝓpriam significationẽ talis fauor ad dispositionẽ sibi coniũctam non traditur.b.d.scõm ia. de are.

Post annos Plus locutio duorus numero est contenta.b.d.

Ex scriptura Hec verba. Ita vt. faciunt modum et potest quis compelli ad modum implendum.b.d.

Qui duos ¶. Hec conditio. Si tempus apponitur substãtie legati in dubio tps incipit a morte testatoris.b.d.

Seruos Deminisse videtur qui non apparet dememinisse.b.d.

Stich' Dictio ymmo ponitur correctiue.b.d.

Qui filium Quitatio tutoris valet nisi int ipm 7 eũ cui facta est sit collusus b.d

Cum ex pluribus Incertitudo rerum et psonarũ viciat legatũ.b.d.scõm di.

Sciendum Existentia sui heredis cõfirmat libertates.b.d.

Cui Jus consistens in vãdo non põt impleri per psonam curatoris adulti.b.d.

Qui babebat Error in sillaba non nocet b.d.

¶ Rubrica de fideicõmissa/rijs libertatibus.

Si quis. Ad confirmationem eorum que in testamēto relinquūtur requiritur aditio ab intestato. b. d.

Si sub conditiōe. Facultas implē di conditionem ad beredē transfertur. b. d.

Lucius. Non intelligitur repetitum qō repetitum viciaret. b. d.

De statu liberis.
Qui ⁊ a quibus.
De iure aureorum anulorum.

¶ Rubrica. De natalibus restituendis.
De liberali causa
Quib⁹ ad libertatē pclamare ñ licz

Licinius rufinus. Paria sunt aliquid in esse consistere vel in eo statu qui de proximo rem producit in esse. b. d.

¶ Explicunt casus breues libri. xl. digestorum.

¶ Incipiunt casus breues libri. xli. digestorum.

¶ Rubrica de acquirēdo rerum dominio.

Qa ratione. Scriptura cedit carte. tabula vero cedit picture quo ad dominiū directum. secus quo ad vtile hoc dicit.

In laqueum. Quod in laqueum meum incidit non est meum nisi manualiter capiatur. b. d.

¶ Rubrica de acquirenda vel amittenda possessiōe.

Dictum est supra de acquirendo rerum dominio de iure gentium. sequebatur videre de vsucapione. verum quia vsucapio nō procedit sine possessione vt. ſ. e. l. sine possessione ideo premittit hunc titulum.

Possessio. Appellata est possessio a pedum positione et ab ea olim incepit dominium ⁊ hodie incipit in bis que in nullius bonis sunt. b. d. Diuiditur in tres partes. Primo ponit allusionē possessionis. scō esse ctum possessionis qui erat olim. tercio esse ctum possessiōis qui est hodie. scōa ibi. Dominumq; tercia ibi. Eiusq; rei.

Adipiscimur. Adipiscimur possessiones per nos maiores et sane mentis. secus furioso ⁊ infante sine tutoris autoritate. b. d

Si vir vxoi. Ex inutili cōtractu trāsfertur possessio. b. d. primo ponit victū vsq; ibi. Quoniā. ⁊ hoc est verum. scō ibi. Quoniam. respondet tacite obiectioni vsq; ibi. Quid attinet. ibi respondet alteri obiectiōi.

Item acquirimus. Per seruum ⁊ filium ex causa peculiari acquirit nobis ignorantibus possessio ⁊ vsucapiendi conditio. Item per seruum ⁊ liberum et bona fide possessum acquirimus. Item per seruum cōmunem et fructuarium si tamen sciens exstiterit. b. d. vsq; ad. ¶. Pupillus.

Per seruum. Seruum fugitiuū possidemus vsucapimus ⁊ per eū acquirim⁹. b. d

Per seruū. Per seruum a nobis pignori traditū nō acquirit nobis possessio. b. d

Heteres. Per seruum hereditariū nihil nobis hereditatis acquiritur. sed per emptū et donatum alie res empte et donate acquiruntur. b. d.

Per procuratorem. Per procuratorē nobis acquiritur possessio si hoc agatur. alias secus. b. d.

Si inserim. Oculis et aspectu acquiritur possessio rei ab alio tradite. b. d.

Municipes. Vniuersitas per seruos et alium pōt possidere ⁊ possessionē acquirere. b. d. primo ponit duo dicta. scō vnā disputatiōes circa primū dictū. tercio determinationē disputatiōis. scōa ibi. Sed nerua. tercia ibi in lege. Sed hoc iure.

Possideri autem. Corporalia pro prie possidentur et animo et corpore possessio queritur ꝛ per ingressum partis acquirit possessio totius.b. d. Primo ponit que res possunt possideri. Scõo que requirant.tercio qualiter acquiratur possessio. scõa ibi. Adipiscimur.tercia.ibi. Nõ autem dixim⁹.

Incertam partem. Incerta pars rõne loci et quote nõ potest possideri .b.d

Heracius. Thesauri possessio non queritur nisi per apprehensionem .b.d.

Ex pluribus. Ex pluribus causis nõ contrarijs sed diuersis se inuicem cõpatienti bus possessio potest haberi . dominiũ vero non potest haberi ex pluribus causis diuerꝝ acquisitionis cõcurrentibus vtraq; causa re manẽte b.d.tex.ꝝ gl'.vsq; ad. ℭ. ex contrario

Ex contrario. Eadem possessio numero non potest esse insolidũ apud plures. sed plures possessiones eiusdes rei specie vl' numero differentes possunt esse insolidum apud plures b.d. Diuiditur in sex. Primo ponit dictum.scõo ratio dicti.tercio dictus sabini quod videtur aduersari precedentib⁹ sed non aduersatur.quarto ponunt tria dicta trebaciꝰ.quinto labeo reprehendit trebacium circa scõm dictum.sexto ponitur cõclusio precedentis materie pauli iurisconsulti.scõa ibi. Contra naturam.tercia ibi. Sabinus tamẽ.quarta ibi. Idem trebacius. quĩta ibi. Quem labeo.sexta ibi. Non est magꝭ.

In amittẽda. Possessio retẽta añ ꝝ corpe nostro vel animo tantum non perdit' secus in ea que animo nostro et alieno corpore retinetur b.d.vsq; ad. ℭ. Si seruus.

Si seruus. Seruus fugiens pñat me possessione si diu in libertate moretur.b.d.

Saltus. Animo meo tantum vel animo meo ꝝ corpore alieno vel etiã animo ꝝ corpe alieno possum possidere.b.d.

Herua filius. Ciuilis possessio rei mobilis inanimate tam diu animo possidet' ꝙdiu per facultatẽ apprehendẽdi naturalẽ eius custodia coerceatur vel ex consuetudine redeundi.b.d.vsq; ad. ℭ. Labeo.

Si rem. Furtum non contrahitur añ sed contrectatione quia dominus pñatur possessione et furi queritur b.d.

Illud quoq;. Non potest quis causam possessionis sibi mutare causa extrinsecus non accedente.b.d.

Genera. Quot sunt modi acquirendi tot sunt differentie possessionis.ꝝ ois possessio aut est bona fide aut non bona fide et missus ex pmo decreto non possidet ex secundo.b.d.

Quicquid filius. Per filium etiam ab alio possessum nob possessio queritꝭ.b.d

Si ex stipulatiõe. Ex vera causa ñ queritur nobis possessio iusta sine possessorie voluntate .b.d.

Clam possidere. Inspicimus inicium possessionis que non mutatur de iusta in iustam .b.d.

Qui ad nundinas. Absens qui neminem domi relinquit retinet possessionẽ ciuilem. naturalem perdit ꝝ ingrediens clã naturaliter possidet ꝝ si reuertentem nõ admittit ꝝ ipse reuertens suspicatur se posse repelli vi ciuiliter possidebit .b.d. Diuiditur in quinq; partes. Primo thema et questio resultans ex themate.scõo solutio questionis tercio illatio quedam .quarto quedã nona questio ꝝ eius solutio .quinto alia questio et eius solutio.scõa ibi. Videre clam.tercia ibi Retinet ergo.quarta ibi. Verum si reuertẽtem.quinta ibi in lege. Sed et si.

Si quis ante. Due cause ex quarum altera possidetur altera detinetur non concurrunt in idem sed vltima prevalet nisi essꝫ invalida. secus si ex vtraq; possideatur vel neutra.b.d.

Nihil commune. Diuiditur in tres partes. Primo ponit dictum in genere.scõo infert ad speciẽ.tercio respondet tacite obiectioni.scõa ibi. Et ideo. tercia ibi. Nõ enĩ. Et b.d. Post intentatum petitorium non prohibetur quis intentare possessorium retinẽde .b.d.

Pomponius. Rei mobilis perditur possessio ciuilis cũ non põt adipisci naturalis homine excepto.b.d.

Cum quis. Qui vtitur accessione sui actoris vtitur cū sua causa suisq; vicys. b. d.

Preterea. Emptor vtitur accessiōe vēditoris 7 vēditor emptoris facta redibitiōe. b. d.

Si liber homo. Non vtitur quis accessione eius a quo causam non habet. b. d.

Quesitum. Ex possessione non continuata non datur accessio. b. d.

Si is qui. Eius qui a nobis p̄cario possidet dat nobis accessio recisо p̄cario b. d

Ex facto. Ex viciosa possessione non datur accessio. b. d.

Si iussu. Autoritas iudicantis facit et eius rei que mihi restituitur vt mea transferatur vsucapiendi conditio. b. d.

Sed et legatario. Legatario dat accessio ex persona defuncti et ex persona heredis. b. d.

Si filiusfamilias. Possumus vti accessione ficti actoris. b. d.

Kemp. Rei subtracte perdimus possessionem nisi is qui est in nostra potestate surripuit. b. d.

Differentia. Non potest quis animo perdere dominium possessione retenta secus in possessione. b. d.

Quod meo. Eius quod possidemus possumus alium facere possessorem constituendo nos eius nomīe possidere. b. d.

Si furioso. Tradēs amittit possessionem licet illi cui traditur non curatur. b. d.

Si dum in alia. Per ingressum nō queritur possessio rei non vacantis. b. d.

Interdum. Potest quis trāsferre possessionem quam ante actum traditionis non habuit sed i ipso actu tradendi quesiuit. b. d scōm veram lecturam.

Qui ex naufragio. Quod capit ex naufragio non potest vsucapi quia cadit in vicium furti. b. d.

In bis. Fictio postliminij circa recuperandam possessionem non fingit. b. d.

Item quero. Liber homo nō potest possideri a sciente. b. d.

Quod seruus. Possessio quesita p seruum queritur domino si est iusta alias secus. b. d.

Per colonos. Per colonos et inquilinos sicut per seruos possidemus nec perdimus licet moriant vel furiosi efficiātur. b. d

Quod autem. Qui possidet ciuiliter per ingressum alterius possessionem nō pōt nisi reuersus admitteretur vel suspiceretur se posse repelli. b. d.

Locus. Locus certus ratione loci vel quote pōt possideri. secus si esset vtraq; ratione incertus. b. d.

Si is qui. Furiosus non potest desinere possidere. b. d.

Possessionem. Pupillus nō potest animo desinere possidere. b. d.

Qui vniuersas. Qui possidet vniū totum integrale nō possidet singulares partes eius. b. d.

Possessionem. Possessio perditur ab ignorante et iuito superueniente defectu ex parte rei vel persone. b. d.

Per colonum. Heres non acquirit possessionem nisi eam apprehendat vere vel ficte. b. d.

Si ego. Per colonū cōmodatariū vel depositariū et si alij locet cōmodet vel de ponat possessionē retinemus. b. d.

Si colonus. Per colonū absentē alio retinemus possessionem naturalem. b. d.

Si conductor. Ficta traditio colonī nō priuat dominum possessione. b. d.

Fundi. Cui datus est executor non pōt ingredi sua autoritate. Item mandatū eius qō quis habet necesse facere nō finitur morte. b. d.

Si me in vacuam. Error nominis acquisitōem possessionis nō impedit sed error in corpore sic. Item dissensus accipientis impedit perditionē possessionis. b. d.

Exitus. Possessorium retinende debs puus terminari vt post hoc petitorium terminetur.b.d.

Qui pignoris. Debitor prescribit p creditorem possidentem vel sibi precario cedentem.b.d.

Qui absenti. Non perdit quis possessionem serui absentis donec ad eum iuuere libertatis perueniant.b.d.

Si quis possessionem. Possessio et dominium potest sub conditione transferri et defectus conditionis impediet eius translationem.b.d.

Si is qui. Per seruum hereditariū ex alia causa habitum res hereditarie possunt queri.b.d.

Interesse. Rei sequestrate de partius voluntate perditur possessio nisi causa cessadie sequestretur.b.d.

Si de eo. Violentia serui proprij quē possessionem non priuat.b.d.

Si forte. Si colonus recedit non animo deserende possessionis nulla possessio perditur sed si animo deserendi vel mutat naturalis perditur et etiam ciuilis si naturalem negligat adipisci.b.d. Habes quatuor dicta per ordinem.

Seruum tuum. Possessio iusta vel iniusta abinde noua cā extrinseca non mutat.b.d.

Si seruum. In qua re non cadit locatio et precarij rogatio in ea non cadit clam destinitas.b.d.

Qui iure. Qui ingreditur fundum ratione amicicie vel familiaritatis non dicitur possidere.concor.s.de fideiuss.li.l. ḡsimiliter

Si quis fundum. Qui scit certam partem diuisam vel indiuisam esse alienū vt tus aliquod eatenus non prescribit.b.d.

Peregre. Per oblitionem partis loci in qua res mobilis custode causa reponit possessio non perditur nisi p aliū occupet.b.d

Quesitum. Ex causa peculiari querit vsucapiendi conditio et possessio dño ignoranti.ex alia.possessio et vsucapio tantū scienti.b.d.

Quibus explicitis. Possidēs suo animo et corpore demum sciens possessionē amittit.secus in eo qui suo animo et corpore alieno possidet.b.d.

Si rem. Possessio rei mobilis cōtrecta te furandi gratia perditur ab ignorante. Idē si rei custodia amittat.secus si in animali rationali statuitur.b.d.

Predia. Per instrumentum non pbat possessionis traditio. Item instrumentū veritatur ex actu vero non ficto.b.d.

Et si possessio. Possessio et dominiū queritur per procuratorem.actio personalis non queritur nisi cedatur.b.d.

¶ Rubrica de vsucapionibus et vsurpationibus.

Dictum est supra de acquirenda possessiōe verum quia vsucapio est causa acquirende possessionis vt.l.sine possessione.ff.c.ideo de vsucapionibus ponit. Verum quia vsucapio interrumpitur ideo ponit de vsucapionibus quod idem est quod interruptio.

Labeo. Sufficit q res furtiua reuertat ad eum per quem dominus possidebat vl q reponatur in loco vbi stabat domino ignorante alias dñi noua scia et volūtas requirit.b.d. Diuus.diuidit in quinq partes. Primo loquitur i re peculiari surrepta ab extraneo domino ignorante. Secundo in re peculiari surrepta domino sciēte. Tercio in re dñica surrepta ab extraneo. Quarto in re dñica surrepta a seruo quam non retinuit in peculio. Quinto in re dñica surrepta a seruo quam tenuit in peculio. Secunda ibi. Commodatus. Tercia ibi. Nec enim. Quarta ibi. Ideoq si seruus. Quinta ibi. Si eam rem.

Item labeo. Sufficit rē redisse ad eum per quem quis possidebat.b.d.

Si pupilli. Sufficit rem redire in ptātem legitimi administratoris.b.d.

Hunc autem. Ad hoc vt purgetur vicium furtiuitatis requiritur q res redeat irreuocabiliter in domini potestatē vere vl interpretatiue.b.d.

Se illo. ¶Partus ancille furtiue editus penes bonefidei possessorem non pōt vsucapi si fur in eius potestate fuerit aliter potest vsucapi si ante natiuitatē scientias rei aliene nō habuit.b.d.vsqs ad.¶.Lana.¶Primo loquitur quando fur est in nostra potestate. secundo qñ alius fuit fur.secūda ibi.Sed q si.

Naturaliter. Ista l.diuiditur in tres partes. ¶Primo ponit qualiter interrumpat possessio.secundo ponit effectum interruptiōis.tercio circa predicta remouet duo dubia.vnum ex parte dēncientis. aliud ex pte possidentis. secunda ibi. Quo casu. tercia ibi.nec eo.

Scevola. ¶Partus conceptus et edit⁹ penes furis heredem est vsucapibilis ab extraneo.b.d.

Si mandauero. Qui scit se actiōe personali tātum teneri non est possessor male fidei.

Si is qui. ¶Principium huius legis principaliter diuiditur in quatuor ptes scōm qō in fine est lra negatiua. ¶Primo ponit dictus de bis que captiuus possidebat per se vl per alium suo nomine extra causam peculiarem et hoc vsqs ibi. Q si seruus.ibi secunda ī qua ponitur opinio Juliani in bis que seru⁹ captiui post captiuitatem cepit peculiari nomīe possidere vsqs ibi.Marcellus. Ibi ponit dictum Marcelli contradicentis Juliano vsqs ibi.Quemadmodum. Ibi ponitur dictū Juliani reprehendentis Marcellum vsqs ad ¶. Si seruus. Et scōm lecturam cōmunem procedit ista diuisio 7 hoc intēdit. Vsucapionē rerū quas quis per se vl per alium extra causam peculiarem suo nomine possidet supueniens captiuitas interrūpit nec per fictionē postliminij vel legis cornelie restaurat secus in bis que peculiari nomīe per aliū possidētur vel post captiuitatem cepta sunt possideri.b.d.quasi cum tota materia.

Serui nomine. Qui non possidet nec detinet licet habeat facultatem rei restituende non conuenitur rei vendicatione vl eius ꝓparatoria. Item debitor accedit possessio creditoris et econuerso.b.d.

Si per errorem. Autoritas iudicis facit vt etiam in eo quod nobis traditū tanqꝫ nostrū transferat vsucapiēdi conditio.b.d.

Si hominem. Si res redit ad venditorem ex pacto datur sibi accessio eius qui quo fuit apud emptorem.b.d.

Ei a quo. Conductio rei siue nō valet et per talem conductionē locator non retinet possessionē sed pdit. idē ī emptore.b.d.

Eum qui. Corpus integrale possidet non res singule ex quibus constituit. Item quod cepit per se possideri poterit ex antecessoris titulo prescribi.b.d.Diuidit in.v.p. principales.secunda ibi. Sinautem demolita. ¶Prima subdiuiditur in quatuor.primo ponit dictum.secundo probatio per rationem naturalem.tercio probatio per rationem ciuilem.quarto tollit unum dubium quod circa predicta fieri potest.

Celsus. Qui putat se habere titulū ex error iniusto non vsucapit.secus si iusto.b.d

Cum solus. Eius quod ex causa diuisionis michi traditur tanqꝫ meum vsucapiendi conditionē non habeo.b.d. scōm communem modum allegandi. Vel aliter 7 subtilius. Qui habet titulum ab vno 7 possessionem ab alio non vsucapit si titulus est falsus scienter vel putatiuus etiam errore iusto.b.d.Diuiditur in quinqs partes. ¶Primo ponit dictum.secundo vnam rationes.tercio vnā aliam rationem.quarto vnam limitationem quinto extensionem ad aliud dictum.

Rerum mixtura. ¶Primo ponit dictum.secundo altius exoreditur ponendo diuisionem trimembrē.tercio quodlibet membrum prosequitur per se.

Non solum. Quilibs bonefidei possessor cum titulo vsucapit partū ancille furtiue apud se conceptum et editum.b.d.

Quod vulgo. Nemo potest causas siue possessionis mutare nisi supueniat causa extrinsecus iusta et vera vel putatiua.b.d.

Si dominus. Non sufficit quem de iectum nisi prediū sit vi possessum.b.d.

Si michi. Traditio facta ab eo qui cōuenitur actione psonali prestat iustam causam vsucapiendi.b.d.

Qui pignori. Per creditorē cui res traditur debitor vsucapit que vsucapio

interrumpitur si per creditorem possessio in alium transferatur.b.d.

¶ Si rem tuam. Rei.ppie nō consistit pignus et si tali creditori traditur vsuca pio interrumpitur.

¶ Si rem pignori. Si seruus debitoris vel creditoris surripiat rem pignori traditam vsucapio non interpellatur siue sit tradita vere siue ficte.b.d.

Si homo. Crimen expilate hereditatis insucapibilem rem non facit secus i furto commisso aduersus fructuarium vel beredem.b.d.

Cum vir. Ista.l.habet tres particulas. Primo ponit vnum dictum in re dotali vendita.secundo determinat vnam questionem descendentē ex illo dicto.tercio ponit aliud dictum in re furtiua.secunda ibi.Quam defuncta.tercia ibi.Idem iuris.Et.b.d.Si venditor succedit domino vicium reale purgatur.b.d.

Heres. ¶.patrem.Legitur duobs modis.Primo quando filius emit suo nomīe in peculio.secundo qñ nomine patris emit.

Iusto errore. Per filium putatiuū nobis non queritur.secus per seruum putatiuum.b.d.

¶ Et si. Quantum ad bonam fidem inicium possessionis inspicimus quo ad ipas rem et etiā quo ad ea que procedunt ex ea.

¶ Filius. Error in facto non impedit vsucapionem.Item circa traditionem iusticit error iustissimus.b.d.

¶ Non mutat. Vsucapio triennij non perimit ius fructuarij vl̄ creditoris.b.d

¶ Cum qui. Furor nō extinguit vsucapionem ceptam.b.d.

¶ Si cum apud. Quod a tempore captiuitatis ex causa peculiari emitur prescribitur.secus si ex causa dominica sed tunc patre defuncto ibi filius per ficționem pro se ipso prescribet.b.d.

¶ Rubrica pro soluto.

Rubrica pro emptore.

Pro emptore. In emptione requiritur bona fides duobus tempibus ideo iustus error causam vsucapiendi nō pstat.b.d

¶ Si sub conditione. Pendente conditione emptionis non pcedit vsucapio etiam si extitisse putetur.secus si extitisset licet extitisse ignoretur.b.d.Primo ponit vnum dictū.secūdo remouet duo dubia circa illud.tercio determinationē secundi dubij reuocat in dubium 7 eam verā esse determinat.secunda ibi.Idem est.tercia ibi.Est tamen.

¶ Si in diem. Ex venditiōe pura resoluenda sub conditione interim pcedit prescriptio titulo pro emptore.b.d.cum duobus.¶.se.

¶ Eius bona. Mala fides auctoris nocet emptori vniuersitatis seu omnium bonorum.b.d.

¶ Tutor. Emptione facta solēniter per tutorem a pupillo transfertur in tutores dominium si est dominus alias vsucapiendi conditio.b.d.

¶ Procuratorem. Procurator emens a cōprocuratore prescribit.b.d.

¶ Si seruus. In rebs peculiaribs scientiam serui inspicimus in dominicis sciētiam domini et illa sciētia inspicitur que fuit in inicio possessionis non que postea supuenit.b.d.vsq; ad.¶.Si a pupillo.

¶ Si a pupillo. Error iustissimus prestat causam vsucapiendi in titulo p emptore secus si sit error iniustus vt error iuris.

¶ Si eam. Bona fides autoris nō p dest singulari successori habenti scientiā rei aliene secus in successori vniuersali.b.d.cū ¶.se.

¶ Si rem. Per litis cōtestationē nō interrūpitur vsucapio triennij.7 ex duabus causis se non compatiētibus res non potest possideri.b.d.

Si rem. Furtum factum a domino insucapibilem rem non facit.b.d.

Qui cum berede. Qui ab alio

rogat precario quod possidet ⁊cipit possidē ex noua causa et desinit ex antiqua.b.d.

Qui fundum. Ad vsucapionem ſufficit ſola ciuilis posſessio.b.d.

¶ Si fundum. In pte addita fundo noua emptione noua prescriptiōe opus est.b.d.

¶ Seruus. Restitutio pcuratoris facta ei qui scit vel scire debet ad ie non pertinere vsucapiendi causam nō tribuit nisi pcurator restituēs fuerit sciens tunc em donare videtur.b.d.

¶ Si tutor. Furtum tutoris facit rē inusucapibilē nec sufficit rem in tutoris potestatem reuerti.b.d.

¶ Qui bona fide. Eo tempore quo possessio recipatur debet quis esse bonefidei alias nō procedit prescriptio siue recuperet extra iudicium siue per actionē plōnalem siue per interdictum.b.d.

¶ Qui sciens. Qui scienter emit ab eo cui est interdicta administratio a iudice vel a lege non prescribit.b.d.

¶ Procurator. Malicia pcuratoris non nocet emptori bone fidei secus si pcurator colludat.b.d.

Si quis. Qui emit ab eo quem scit cō sumpturus preciū bone fidei est nisi sciat eū consumpturum in aliquē malum vsum. b.d. scōm veram lecturam.

Qui ob. Dominus potest vsucapere partū ancille furtiue ab alio cū a seruo subtracte et per seruum dño tradite.b.d.

Seruus. Dominus pōt vsucapeptum ancille a seruo manumisso subtracte et sibi tradite.b.d.

Quod vulgo. Justissima causa erroris in titulo pro emptore tribuit causas vsucapiendi.b.d.

Alienam. Nunciatio noui op̄is non interrumpit prescriptionem soli b.d.

Intestate. Qui emit ab aliquo tanquā a negociorum gestore vel coniūcta psona ē malefidei nisi credat eum b̄re mandatū.b.d

¶ Rubrica pro herede.
Rubrica pro donato.

Si is qui. Contestatio facta q̄ ad vnū non interrupit p̄scriptionē quo ad aliū.b.d

Si vir. Si cōcurrit error iuris cum errore facti non impedit vsucapio.b.d.

¶ Rubrica pro derelicto.

An pars. Quod iuris ē de toto q̄ ad totum idem iuris est de parte quo ad partem sed non est idem iuris de pte quo ad totum

Gemptonius. Qui negat alimenta et alīq̄ tradi mandauit pro derelicto videtur habere.b.d.

¶ Rubrica p legato.
Rubrica pro dote.

Titulus. Si res detur in dotem vnā ſaliter vel ſpecialiter matrimonio contracto vsucapitur pro dote ante contractum vero vsucapitur pro suo nisi expresse sit actum q̄ non transeat dominiū nisi matrimonio contracto et hoc siue res detur extimata siue inextimata.b.d.cum.l.ſe.

Hue filie. Res prescripta vel vsucapta in iudicium diuisoriū non venit.b.d.

¶ Rubrica pro suo.

Pro suo. Pro suo possidet qui possidet ex causis ex quibus de iure gentium dominium queritur. Ites quocūq̄ titulo possidet. Item quilibet dominus b.d.cum.l.ſe.

¶ Explicīūt casus breues libri xli. digestorum.

¶ Incipiunt casus breues libri xlī. digestorum.
Rubrica de sententia et re iudicata.

Qui pro tribunali. Judex potest sentētiam causa cognita tempore executionis prorogare vel minuere. Idem sūn sententia nichil est dictum. iudex qui de executione cognoscet facere potest. b. d. Dividitur in duas partes. Primo loquit' qñ iudex in sentētia diffinitiua vult tps augere vel minuere. Secundo an iudex qui de executione cognoscit idem possit facere si ī sentia nichil sit dictum. Secūda ibi. Sed p raro.

Si se. Actio iudicati non datur procuratoi qui se liti non obtulit nisi sit in rem suam. Idem in tutore ⁊ actore municipū. b. d. cum ver. se.

Si ex conventione. Sententia habet executiones paratam nisi sit novata. b. d.

Celsus. Qui seruum noxe tradi tum non facit perfecte accipientis potest ex prima sententia conueniri. b. d.

Si iudex. Paria sunt in sentētia certam quantitatem exprimere vel eius verba ad acta certam quantitatem continentia referre. b. d.

Miles. Miles habet beneficium vt nō exigatur ab eo nisi inquantū facere pōt. b. d

Decem. Si vnum est in obligatione aliud in solutione illud petetur quod est ī obligatione. sed si vtrūq; est in obligatione vtrunq; peti potest. b. d.

Qui iudicati. Non licet victori sua auctoritate sententiam exequi. b. d.

Intra dies. Intra tempus quod datur iudicatis potest quis soluere vel aliter se liberare. b. d.

Qui cum se. Propter dolum quis prodit beneficium ne conueniatur nisi inquātū facere potest. b. d.

In depositi. Ei qui conuenit ex cōtractu licet dolo desierit possidere cedunt actiones. b. d.

Si quis ab alio. Qui promittit satisdare tenetur ad interesse quod est quatenus reus princip alis facere non possit. b. d.

Si quis. In obligationibus faciendis post motam succedit obligatio interesse. b. d.

Quod iussit. Judex potest suam sententiam interlocutoriam reuocare non diffinitiuam. b. d.

A divo pio. Primo dicitur p quos mandatur sententia executioni vsq; ad .¶. In venditiōe. Ibi qualiter sentētia mādatur executioni

Sētentiam. Potest vnus iudex alterius iurisdictionis iudicem requirere vt eius sententiam exequatur. b. d.

In venditione. In executione primo debent capi mobilia. scōo immobilia tercio nomina. b. d.

Si pignora. Si pignus dat' creditori in solutum simpliciter pōmitur datus p toto debito. b. d.

Si super rebus. Coram iudice exequēte examinatur questio emergens sup rebus pignori captis summatim que cognitio nō facit preiudicium volēti ordinarie agere ⁊ post pignus additum creditori ad vsucapionem proficiet. b. d. Primo dicit cuius est cognitio. scōo quis est effectus cognitionis si apparet esse debitores. tercio qualiter debet adhiberi ista cognitio. quarto quis est effectus si apparet motētis esse controuersiā quīto quis est effectus executiōis ideo facte quia debitor apparuit. secunda ibi. et si. tercia ibi. sed sciendum. quarta ibi. nec sentētiā quinta. ibi. nec eum.

Sed et illud. Quando est aliqd quod posset capi sine controuersia illud quod captum est cum controuersia dimittit' ⁊ precedēs summaria cognitio cessat ⁊ illud quod est sine cōtrouersia capietur. Itē simo uetur questio de iure pignoris non retardatur executio sed pignus vēditur et priori creditori satisfit. reliquū in causas iudicati conuertitur. b. d.

Si post. Post rem venditas vel insolutū datā cessat summaria cognitio iudicum exequentium. b. d.

Sed si emptor. Si per iudicem

exsequentem res est vendita precio non soluto cessat officium iudicis in precio exigēdo vnde res debet vendi pñte pecunia vel res vendita reuocari.b.d. Diuide. Primo ponit dictum et rationē.secundo ostendit rationē esse verā.tercio approbat dictum suū addēdo aliam rationē.quarto docet quid sit faciendum re integra venditione non facta.quīto docet quid sit faciendū re vendita nō pñsente pecunia.secunda ibi. Quid em̄.tercia ibi. Celius igitur.quarta ibi. Oportet enim quinta ibi. Certe.

¶ Hic quoq; . Vbi alie res nō sunt nomina capiuntur eorum qui confitent̄ que exigentur vel vendētur vt iudici videbitur.

¶ Sed si . Si creditor habet pecuniam debitoris vel debitori destinatā ipa pecunia capitur non debitoris nomen.b. d.

Sunt qui . Persone hic enumerate cōueniuntur et exigunt̄ inquantū facere pñt et ere alieno non deducto. fallit in donatario.b.d.vsq; ad.l. Non tantum.

Sicut autem . Socer vxoris p dote conuentus hoc beneficiū habet sed socer viri non si conueniatur soluto matrimonio.secus si eo constante.b.d.

¶ Quod autem. Qui mentit̄ in eo quod est causa beneficij perdit bñficium

Si procurator. Exceptionē iure psonalem competētem domino opponit procurator et defensor.b.d.

Et si fideiussor. Exceptio iure psonalis competit fideiussori.b.d.

Preses. Appellatio non rite interposita non retardat exsecutionem.b.d.

Debitoribus . Condemnatis et confessis datur terminus ad soluēdum ⁊ ex cā prorogatur quo elapso pignora capiuntur et post duos mēses distrahūtur.b.d. primo ponit duo dicta.secūdo pbat p duo scripta

Hinus adrianus . Sententia lata p textu falsorum testium per restitutionē in integrum reuocatur et delictum punitur.b.d

Imperatores. In causis publicis ex causa retractatur sententia propter instrumenta de nouo reperta.b.d.

Duo ex tribus . Non valet sententia plurium altero absente licet valeat eo presente et contradicente.b.d.

Commodis . Premia possunt capi causam iudicati in subsidium.b.d.

Alesenius . Exceptio iure personalis non obstat ei cui facta est delegatio ex causa lucratiua vel onerosa licet obstaret delegāti.b.d.

¶ Fundum. Donator conuentus rei vendicatione non habet beneficium ne conueniatur nisi inquantū facere potest pro re vel fructibus.b.d.

Paulus . Circa accessoria pōt iudex supplere eodem diem.b.d.

Ex contractu. Jus exequēdi sententiam transit contra eum qui in locum eōdem nati succedit.b.d. Vel aliter. Testa cū minoris herede non retractantur licet in integrum restituatur.b.d.

Acta . Acta non possunt destrui sine consensu partis et iudicis.b.d.

Si quis . Legitur quatuor modis scōs duas primas lecturas stat tex. p̄ue scōs duas vltimas exponitur. Venditor.i. emptor. prima lectura est plana.secunda est bona.

Si reum . In actionibus descendentibus a delicto cessat beneficiū ne quis cōueniatur nisi inquantū facere potest.b.d.

Contra . De tribus dicit q̄ peremptorium est nullum.b.d.

Post rem . Sententia insurandū et confessio in iudicio habet executionē parē

Quidam . Maior decem et octo ānis potest esse iudex delegatus et ordinarius. Item minor decem et octo maior quatuordecim pōt esse delegatus si ex consensu primum delegetur vel ordinarius si ex certa scīa imperator eum iudicem dederit.b.d.

In summa . Sufficit si in sententia exprimatur verbum condemno vel equipollēs et q̄ exprimatur certa quantitas expresse vel per relationem ad acta.b.d.

Qui fortis. Sententia incerta non valet. h. d.

Si quis. Sententia lata contra mortuum est ipo iure nulla. h. d.

Quesitum. Febricitans febre natura li non tenetur expectare vel in peremptorio comparere. h. d.

Sepe constitutum. Sententia lata contra vnum non preiudicat alteri q eum prohibere non poterat vel ab eo causam nō habebat. secus si poterat prohibere q ab eo causam habebat et sciens erat. h. d.

Negociorum. Pendēte appellatione frustratoria currunt vsure. h. d.

Rubrica de confessis.

Dictum est. ſ. de re iudicata. verum q̄ confessi habētur pro iudicatis. vt. ff. e. l. i. ideo ponitur ti. de confessis.

Rubrica de cessione bonorū

Dictum est. ſ. de confessis et condemnatis. verum quia confessi et condemnati detruduntur in carcerem si non soluunt. vt. C. e. ti. l. i. ideo est adinuenta bonorum cessio ex qua succurritur cōdemnato ne in carcerē detrudatur.

Qui bonis. In exigendo vel cōuenie do aliquem inquantū facere potest inspicit quantū ex eius patrimonij fructibus pōt redigi nō quantū ex venditiōe rerū redigeret

Rubrica quibus ex causis in possessionem eatur.

Dictum est. ſ. quādo fit executio sententie vel confessionis. verū quia quandoq; qs nō est confessus neq; condēnatus sed est otumax ex quo peruenitur ad primum et scōm decretum ideo ponitur hec Ru.

Apud iulianum. Si contractus vel quasi descendit ex pſona maioris etiam contra pupillum potest fieri missio et venditio. h. d. cum. ſ. Marcellus.

Cum hoc. Quando lex reqrit actum cum limitatione non sufficit actus sine limitatione nec limitatio sine actu. h. d. Vel aliter. Quādo lex requirit actum cū aliqua qualitate nō sufficit actus sine qualitate nec qualitas sine actu. h. d.

Si in diem. Quia. ſ. exponendo edictum facit mentionē creditoris exponendo qualiter quis latitet aduersus creditorē. ideo incipit dicere qui sunt creditores.

Hinus. Propter'nimiā cōtumaciā potest pretor decernere vt ex primo decreto missus fructus lucretur. h. d.

Rubrica de rebus auctoritate iudicis possidendis

Si seruus. Instituto sub conditiōe testatiua statuitur tempus infra quod conditionē impleat et adeat alias hereditate priuabitur sed libertati preiudiciū non fiet.

Si pupillus. Gesta per pupillū obseruātur licet postea se abstineat. Item solutio facta vni creditori altero negligēte nō reuocatur sed vtroq; instante in subsidiū cōuincatur quod solutum est vel pupillo restituetur si de suo soluit. h. d.

Cum vnus. Primum decretū interpositum ad petitionem veri creditoris pdest omnibus alijs creditoribus. secus si primus creditor fuit putatiuus. Item primo dimisso ius ceterorū non leditur. h. d. Et diuiditur primo ponit dictum. secundo respondet tacite obiectioni. Tercio soluit duas questiones que possunt oriri circa predicta. secunda ibi. Nec videbitur. tercia ibi. Plane.

Is qui. Simplex iudicis preceptū vltra eius territorium non extenditur. h. d.

Si propter. Paria sunt rem nō posse reperiri vel non posse possideri. Item ad secundum decretū posset peruenire licet quis non sit ingressus ex primo. h. d. cū. l. se.

Cum plures. Creditoribus missis in possessionem permittit facere inuentarium et eis detur copia instrumentorū vt eorum summam pscribant vel ex causa totū exemplent et ei qui semel exēplauit non pmittitur terū exemplare nisi iuret se primū non habere. h. d.

Rubrica de priuilegijs creditorum.

Cum bona ꝓ plūbus volētibus emere ꝓfertur ille qui est creditor 7 cognatus debitoris Item crebitor tantū ꝓfertur cognato tantum et inter plures creditores ille ꝓfertur qui est creditor maioris summe .h.t. scōm Ja. de are. licet glo. aliter intelligat.

Quesitum . Funeraria actio est priuilegiata siue fuerit funeratus defunctus siue alius cuius onus funerādi ad eū spectabat.

Paterfamilias ꝓ Si impubes ab hereditate paterna se abstinet ipo iure vel per restitutionem paternis creditoribus non tenetur ipe nec sibi pupillariter substitutus ꝓpter bona postea quesita. hereditate vero adita et retenta vterq; creditoribus cū effectu tenetur .h.t. Et diuiditur in tres. primo loqtur quando filius a paterna hereditate se abstinuit. secundo quando hereditati paterni se immiscuit et eam retinuit. tercio redit ad primum capitulum quādo pupillus a paterna hereditate se abstinuit ipo iure vel per restitutionē. secunda ibi. At cum substitutus. tercia ibi. Et si substitutus.

Imperator ꝓ Non debet a principe petrari quod de iure cōmuni conceditur.

Si creditores . Heres suspectus cogitur satisdare causa cognita contra nō satisdantem proceditur ad missionē 7 vēditionē

Anthiocensium . Hec lex habet duas lecturas. et vtraq; est bona. Sic summatur. Jus pignoris competens priuato ꝓfertur. Sed scōm aliam lecturas dicit q; priuilegium competens pōnali beneficio principis non ꝓfertur priuato hāti ypothecā.

Rubrica de separationibus.

Debitor . Cum fideiussor principali succedit extinguitur obligatio fideiussoria si ad ncōmodum creditoris non cedit alias sec⁹. Jrē post admissos creditores heredis creditores defuncti ad eius heredis bona possunt habere regressum .h.t.

Creditoribus . Creditores conditionales et in diem et etiam legatarij possunt impetrare separationem .h.t.

Si creditores . Qui sepationem impetrauerunt non possunt cum creditoribus heredis concurrere sed ad bona postea ex hereditate quesita aliunde nullo modo .h.t. Et diuiditur in tres partes. primo loquitur vtrum illi qui sepationem impetrauerūt possint reuerti aut concurrunt cum creditoribus heredis in bonis tunc habitis. secundo vtrum possint concurrere in bonis postea ex hereditate quesitis. tercio vtrum cōcurrere in bonis aliunde quesitis. secunda ibi. Sed si post. tercia ibi. Ac si.

¶ Rubrica de curatore bonis dando.

Si sub conditione . Primo loquitur in instituto sub conditione potestatiua. secundo sub conditione casuali. tercio adicit ad predicta exemplum. secunda ibi. g; nihil. tercia ibi. Sicuti cum venter.

De curatore ꝓ Supra loquitur qn̄ curator datur bonis defuncti hic quando bonis viuentis datur.

¶ Rubrica de bijs que in fraudem creditorum.

Ait pretor . Primo ponit edictum pretoris 7 eius verba materialiter. secūdo illud edictum exponit. secunda ibi. Ait ergo pretor. hic incipit exponē illa verba gesta sunt.

Si debitor ꝓ Cum res vendita reuocat precium emptori non restituitur nisi in veritatem debitoris appareat esse conuersum.

¶ Ita demum ꝓ Creditores preteriti habent reuocatoriā non creditores posteriores nisi in locum priorum successerint. h.t.

¶ Si debitorem . Qui pecuniam sibi debitam a debitore fugiente abstulit cōmunicare nō cogitur alijs creditoribus aīa bona possessa secus si post bona possessa.

Si pater ꝓ In generali concessione nō videtur concessa fraus .h.t.

Omnes ꝓ §. Lucius. In donatione omnium bonorum presumitur fraus. Item sufficit libellum concludere presumptiue .h.t.

Primo gradu ꝓ Pactum factū inter

creditores et heredes non nocet libertatibs et legatarijs. b. d.

Pupillus. Quod vni ex creditoribs ē solutum per gratificationem vel extorsiones venit cōmunicandum ceteris. b. d.

¶ Explicunt casus breues libri. xlij. digestorum.

¶ Incipiunt casus breues libri xlij. digestorum.

Rubrica de interdictis.

Videamus. Jurisconsultus in hac. l. et se. prosequit diuisionē interdictorum et primo ponit diuisionem respectu rerum pro quibus competūt interdicta. secundo respectu effectus interdicti. tercio ponit aliam diuisionem respectu temporis pro quo datur. quarto ponit vnam regulā. quinto ponit vnam diuisionem respectu iuris pro quo datur. secunda ibi. Interdictorū. tercia ibi. Interdicto. rum quedam. quarta ibi. Interdicta. quinta ibi. Interdictorum.

Interdictorum. Hic ponit aliā diuisionem interdictorū. et prima est diuisio respectu personarū quibus cōpetunt. secūda est respectu effectus. tercia similiter respectu effectus. secunda ibi. Interdicta autem. tercia ibi. Quedam interdicta.

Rubrica quorum bonorum.

Dictum est. s. de interdictis in genere nunc sequitur de interdictis in specie et premittit de interdicto quorum bonorū quod est gña le et denominat a prima parte bonorum.

Rubrica quorum legatorum

¶ Quia autem. Obicunqz incertitudo causatur ex facto rei admittitur libellus incertus. b. d.

¶ Rubrica ne vis fiat ei.

¶ Rubrica de tabulis exhibendis.

Si quis dolo. Primo ponit vnam dictum. secundo ponit vnam dubitatōnem circa illud et illam declarat. tercio ponit vnum aliud dictum et illud determinat. secūda ibi. Nec prudicat. tercia ibi. Et posse

¶ Condemnatio. Primo ponit vnum dictum et eius rationē. secundo ponit vnam dubitationē circa predictam illam declarat. secunda ibi. Unde queritur.

Ru. ne qd in loco sacro fiat.

Rubrica de locis et itineribus publicis.

Ru. ne quid in loco publico

Ru. de loco publico fruendo

Rubrica de via publica et itinere publico fruendo.

Rubrica de via publica et itinere publico reficiendo.

Rubrica de fluminibus.

Quo minus. Hec. l. tria facit. primo ponit dictum vsqz ibi. Si modo. Ibi dictus suum limitat vsqz ibi. Sed et si. Ibi ponit limitationis exemplum vsqz in finem.

¶ Ne quid in flumine publico.

¶ Ru Vt in flumine publico nauigare liceat.

De vi et vi armata.

¶ Sine metu. Hoc interdictū nō bet locū p violētia cōpulsiua sed expulsiua.

¶ Eum qui. Interdictus recuperande possessionis concurrit cum petitorio. b. d.

¶ Merito. Ad violentū expulsores pertinet periculum interitus indistincte. b. d

¶ Rubrica Vti possidetis.

Hoc interdictum. Hic iurisconsultus incipit exponere verba edicti pretoris

¶ Si duo. Ex duobus possessoribus ille succumbit qui ab altero possidet iniuste. sed si vterqz iniuste possideat neut vicit

¶ Item videamus. Iste. ¶. vsqz

ad. ¶. Creditores. Diuiditur in duas ptes principales. Primo loquit quando habeo p iectum qđ est fundatū in solo a me possesso et ptenditur supra alienū. Secundo qñ habeo cenaculū quod totum fundat sup edificio ab alio possesso. secūda ibi. Sed si sup edes. Prima subdiuidit in duas. q; prima loquitur qñ edificium ptendit supra solum ab alio possessum. secundo qñ ptendit supra solum cōmune. secunda ibi. Labeo. in principio. ¶. Item videamus.

¶ Sed si supra edes.

Primo loquit in eo qui habet cenaculū sup edificium alienum non cōductum a dño tā quam superficiarius. secunda ibi. Ceterum.

In summa. Habet quatuor ptes. In prima est contentio inter duos fructuarios in secunda est contentio inter dominum et fructuarium quoniā vterq; inuicem agit contra aliū. in tercia sunt opiniones. vna q; fructuarius tantū agit quasi possessione vsufructus. vel q; agit vti possidetis et p possessione rei et ista secūda est verior. in quarta qñ est contentio inter fructuariū et vsuariū. secunda ibi. Et si aliter. tercia ibi. Idem erit. quarta ibi. Perinde.

¶ Rubrica de superficiebus
¶ Rubrica de itinere actuq; priuato.

Dictum est. s. de interdictis possessorijs rerum corpalium. sequitur de possessorijs rerum incorporalium.

¶ Si tibi fundum. Primo ponit vnum dictum. secundo illud. pbat per dictū Juliani. tercio ex illo dicto determinat vnas questionem a seipso. secunda ibi. Idq; tercia ibi. Que ratio.

¶ Rubrica de aqua quotidiana et estiua.

¶ Si aquam. Diuiditur in tres partes. primo loquit quando flumen mutauit alueum repente nullo loco priuato dimisso in medio. secundo qñ mutauit alueum paulatī tercio qñ mutauit loco priuato dimisso in medio. Et habs totus iste. ¶. duas lecturas primo quando quis ducebat aquā iure sibi concesso a principe vel ab alio habente ius concedendi. Alia lectura est quando quis ducit aquas a flumine per fundum alienum iure seruitutis.

Qui per fundum. Ille q habet ius ducēdi aquam pōt ducere per quācūq; partem vult ab inicio sed postea non potest mutare. b. d.

¶ Rubrica de riuis.
¶ Rubrica de fonte.

Hoc interdictum. Hbi est eadem rō ibi est idem ius. 7 hoc qđdie allegat

¶ Rubrica de cloacis.
Rubrica quod vi aut clam.

¶ Hec verba. Hic incipit exponē verbum. Factum est. positum in edicto. Et diuiditur vsq; ad finem. quia primo ponit dictum mucij. secūdo reprehendit eum in eo q; dixit. Tu. tercio reprehendit eum in eo q; dixit. Tuorum. quarto reprehēdit eum in eo q; dixit. Tuo iussu. quinto ponit vnam regulā generalem. secūda ibi. Labeo aūt. tercia ibi. Si quis seruus. quarta ibi. Similiter. quinta ibi. Et cum interdictum.

Si quis. ¶. q; ait pretor. Exponit respectu psonarum et postea respectu loci in q; fit. nunc exponit respectu temporis in quo factum est vel durat factum.

¶ Si postea. Ex verbis edicti iurisconsultus hic incipit dicere cui cōpetat hoc interdictum vsq; ad. l. Denicq; ¶. Si colonus. ibi tractat contra quem competat vsq; ad finem. l. Competit. Hinde tractat quasdam questiones ordinarias permixtim.

De remissionibus.
De precario.
De arboribus cedēdis.
¶ Ru. De glande legenda.
De libero homine exhibendo.
De liberis exhibendis et introducendis.

Deinde ait. Supra posuit de liberis

exhibēdis nunc dicit de liberis deducēdis.

¶ Rū. de utrobi interdicto.
de migrando.
de salviano interdicto

¶ Explicunt casus breues libri.xliij.digestorum.

¶ Incipiunt casus breues libri.xliij.digestorum.

¶ Rubrica de exceptionibus.

Dictum est.s. de pluribus ptibus iuris 7 de actionibus.et.s. primo de interdictis que sunt arma actoris. sequitur de exceptionibus que sunt arma rei et quia nomē exceptionis est gñale 7 quedā sunt prescriptiones et quedā exceptiones p̄ iudiciales ideo subiūgit de preiudicijs.

Agere. Primo loquit gñaliter in qualibet exceptiōe siue actoris siue reo competat secundo loquitur in reo.secūda ibi.Nā reus

Tundum. Quando duo iudicia sic se habent q̄ absolutoria lata in primo parit exceptionem rei iudicate in secundo 7 cōdemnatoria lata in secundo parit reo preiudiciū in primo concursus non admittitur alias secus.b.d.cum duabus.l.se.

¶ Rubrica de exceptione rei iudicate.

Si mater filij. Si in petitione hereditatis precedat gñalis petitio 7 specialis.p secutio obstat exceptio in omnibus casibus nisi actoris ope restitutionis iuuetur.b.d.

¶ Heniq. et ¶. Si quis autē. In actione reali si est petitio gñalis et .p̄secutio specialis obstat exceptio in omnibus casibus sec⁹ si vna causa spēaliter exprimeretur.b.d.

¶ Eandem causam. Si in actione reali apponatur petitio gñalis absolutoria lata parit exceptionē rei iudicate ex omī cā que tūc competebat.secus si causa de nouo supueniat nisi fingatur retro competijsse.b. d.vsq; ad.¶. Si quis. Diuiditur in quatuor Primo ponit iurisconsultum.vnum dictū bimēbre. secundo exceptionē a dicto 7 eius exemplū tercio ponit exemplū secundi membri.quarto exemplum primi.secunda ibi. Nisi forte. tercia ibi. Ac si.quarta ibi. Et ideo.

¶ Actiōes. Diuiditur in duas.prima loquit de actione psonali.secunda de actōne reali.scōa ibi. Ac cū. Et legit tribus mōis Uno modo scōm di. Alio modo scōm glo. tercio modo scōm guil. de Sulsa.et Ja. de are.videt eum sequi. Et hoc intendit. Actō psonalis simpliciter .p̄posita restringit ad cās quam quis in iudicio est prosecutus.secus in reali.b.d.

¶ Rubrica de diuersis et tēporalibus prescriptionibus.

Dictum est.s. de exceptiōibus in gñe. Item de exceptiōe rei iudicate verū q̄ est quedā exceptio cū tpe iō ponit ista ru. Item q̄ in prescribendis rebus dat accessio possessionis ideo ponitur de accessione possessionum.

Quia tractatus. Ad hoc vt vtilia currant tpa requirit q̄ non sit impedimētū agendi nec ex parte actoris nec rei nec iudicis.b.d. Diuidit in duas ptes. primo ponit causam legis condende.secundo ponit statutum suum.secunda ibi. Et quidem.

¶ Rubrica de doli mali et metus exceptione.

¶ Anus. Verba enūciatiua in modū cause.plata exceptionem inducunt.b.d.

¶ Ex quadrante. Pendente lite de re empta nō pōt cogi emptor ad precij soluendum.b.d.

¶ Marito. Conditio apposita in institutione in legatis et fideicommissis intelligitur repetita.b.d.

¶ Rubrica quarum rerum actio non datur.

¶ Rubrica de litigiosis.

¶ Rubrica de actionibus et obligationibus.

Ex depositi. Quandocunq; dolus purgatur per actionem descendentē ex cōtractu vel quasi tenetur heres sicut defunctus.b.d.

Si a furioso. Ubi non requiritur cõ sensus tacitus vel expressus furiosus põt obligari et obligatio sibi queri sicut homini sane mentis.b.d.

In honorarijs. Primo ponit vnas regulã in actionibus pretorijs plecutorijs. secundo ponit vnam regulam in actionibus penalibus.tercio ponit vnam regulam qualiter transeunt actiones cõtra heredes.quarto ponit exemplũ de actionibus plecutorijs quinto ponit exemplum de actionibus plecutorijs que dant contra ius ciuile. secũda ibi. Tetere.tercia ibi. Honorarie autẽ.quarta ibi. Ille autem.quinta ibi. Sed cũ rescissa

¶ Expliciunt casus breues libri xliij. digestorum.

¶ Incipiunt casus breues libri xlv. digestorum.

¶ Rubrica de verborum obligationibus.

Stipulatio non potest. Dividitur in tres ptes.scõm Ja. de are. Primo dubitat vtrum stipulatio reddat inutilis ratione psonarum. Secundo vtrum reddatur inutilis ratione interualli. Tercio vtrus reddatur inutilis ratione defectus verborũ seu forme. Quarto vtrum reddatur inutilis ratione diuersitatis in qualitate interrogationis et responsionis. Quinto an reddit inutilis ratione diuersitatis in quãtitate. Sexto an reddatur inutilis ꝓpter adiunctam rem in sermone. Septimo an reddatur inutilis ꝓpter diuersitatem loquele. Sic summat. Stipulatio non potest concipi nisi vtroq; loquente et sermonis efficaciã intelligente.b.d. Hoc principium diuidit in tres ptes. primo ponit dictum. secundo illationẽ. tercio consilium. secunda ibi. sed ideo. Tercia ibi. Si qs igit.

Qui presens. Obmissio responsionis viciat stipulationem non modicum interuallum.b.d.

Si quis ita. Sufficit quo ad obligationem consensum colligi ex verbis per interpretationẽ, secus si ex signis et actibus colligitur.b.d.

Si quis simpliciter. Diuersitas qualitatis obligationis inter interrogationem et responsionẽ viciat stipulationem nisi diuersitas illico complacuerit.b.d. Dividitur. Primo ponit diuersitatẽ in condicione. secundo in tempore. secunda ibi. Aut sub ita. Tercio limitat pmissa ibi. Tum adijcit

Si stipulanti. In maiori summa minori ineest.b.d. Primo loquitur qñ qd adjicitur. secundo qñ qd detrahitur obligatõi.

Si si mihi. Stile per inutile nõ viciatur.b.d.

Eadem. Diuersitas lingue non viciat stipulationem dũmodo contrahentes intelligant per se vel interpretes.b.d.

Et earum omnium. Primo loquitur in stipulatione que continet diuidua natura et effectu. secundo de stipulatione que continet indiuiduũ simpliciter. tercio de ea que continet diuiduũ naturã sed indiuiduum effectu. secunda ibi. Quedã partes. tercia ibi. Quedam ptis. Et hoc intẽdit Stipulatio dandi est diuidua naturã et effectu. sed stipulatio seruitutis est simpliciter indiuidua. et stipulatio gñalis et alternatiua est diuidua natura et indiuidua effectu.b.d.

Ex bijs igitur. In obligatione diuidua natura sed indiuidua effectu si sint plures pmissorijs heredes quilibet tenet ꝓ parte sed ptis prestatio liberationẽ non prebet. sed in obligatione indiuidua omnino heredes pmissorijs tenent in solidũ et heredibus stipulatorijs in solidum actio cõpetit.b.d. Dividitur in tres ptes. primo ponit vnam illationem vsq; ibi. Ideo. secũdo ponit aliam vsq; ad. ℈. ibi. Ex quo. tercio ponit aliam vsq; Si tamen. Item pma subdividitur in duas partes. scilicet in dictum et rationem. secunda in duas. scilicet dictum et determinationem questionis circa illud. tercia in duas. scilicet in dictum et responsionem tacite objectionis.

Si tamen hominem. Iste. ℈. legitur in glo. duobus modis et tercio modo scõm Se. et meline. Et scõm suas lecturã.b.d. Per sententiã et acceptilationẽ vnus ex heredibus pmissorijs qui tenebatur

in genere potest liberari. b. d.

¶ Item si in facto. Supra visum est de obligationibus iuris et etiam aliqualiter facti. nunc ponit de obligationibus facti mere. et usq; ad. §. Catho. hoc intendit. vno ex heredibus promissoris contra faciẽte omnes tenentur pro hereditaria portione. sed si vni ex heredibus stipulatoris contra fiat pro parte sua tantum stipulatio cõmittetur ad interesse. ad penam vero cõmittetur in solidũ licet alij agentes exceptione doli repellant. b. d. primo loquitur qñ vnus ex heredibus promissoris cõtrauenit. secundo qñ ventum est contra vnum ex heredibus stipulatoris. tercio distinctionem ponit. quarto rationes huius distinctionis assignat. quinto intendit ad aliam obligationem. secunda ibi. Contra autem. tercia ibi. Nam si pena. quarta ibi. In legge idem. §. sed hec differentia. quinta. in legge eadem. in prin.

¶ Catho. Continuatur ad precedẽtia scõm ipsum. hoc modo. dictum est. ff. e. l. ij. quedam stipulationes quedam in dando quedam in faciendo consistunt de his que in dando consistunt dictum est. ff. e. l. ij. usq; ad. §. Si in facto. licet dixerit de fructibus que habent in se aliquid facti. vt no. ff. e. l. ij. §. i. et ibi incipit dicere. de his que in faciendo consistunt et precipuus est usq; adhuc. verum qz catho circa hoc posuit vnam suam dictum obscurum. ideo illud hic ponit et declarat iurisconsultus. Dividitur iste. §. in quatuor partes. Primo ponit dictũ cathonis de cuius intellectu dubitabatur usq; ibi. Ab omnibus. Ibi secunda in qua distinctio actionũ declaratur usq; ibi. differentie. Ibi tercia in qua differẽtie rationẽ assignat. usq; ibi. Sed videamus. Ibi quarta in qua reuocat in dubium quod primo pro constanti posuerat et decidit usq; ad finem. §. Hanc diuisionem ponunt di. pe. et Ja. de are. licet omnes diuersimode loquãtur. Et sic potest summari. de vnã ex heredibus promissoris pro pte heredi taria cõmittit tota oẽs. in facto vero diuiduo pro pte tota fatiẽtis tm modo. ff. aduersus ipm promissorẽ insolidum. b. d.

¶ Si is qui. Stipulatio dupli fructuaria damni infecti et de ope. no. nũ. si a d interesse committitur inter heredes stipulatoris diuidit. secus si ad factũ. b. d. secundum lecturam quã tenet. bar. secundum quã diuiditur in tres ptes. In prima ponitur qualiter diuidãtur iste stipulationes inter heredes stipulatoris qñ agit ad interesse. secõo qualiter diuidant int eosdẽ qñ agitur ad ipm factus. tercio qualit diuidãt ex pte promissoris. secõa ibi. restitui. tercia ibi. vtilitatis causa

¶ Satis acceptio. Satis acceptio est cũ fideiussore. b. d.

¶ Si sortem. Prestatio partis ab vno ex coheredibus non impedit quin pena cõmittatur insolidum in obligatione data. b. d.

Is cui bonis. Is cui bonis ẽ interdictum potest sibi acquirere non autem obligari etiam naturaliter. b. d.

Impossibilis. Impossibilis conditio affirmatiua viciat stipulatiõnẽ secus in negatiua. b. d.

In illa. Dies adiecta conditioni valide que in facto promissoris cõsistit in stipulatione intelligit repetita. secus in inualida vel que in facto promissoris non consistit. b. d. cũ. l. hoc iure. j. e. secundũ vnã lecturam.

Si ticius. Non potest quis agere sine actione cũ separatur oriri in cõtesta. b. d.

Si ita stipulatus fuero decẽ. In alternatiua summarũ et tpis minꝰ ẽ in obligatione. b. d.

Si ita stipulatus. Stipulatio facti cõmittitur cũ transierit tm tempus quod factum potuit explicari per casum repentinũ reintegratur dilatio. b. d. cum. l. se.

Si stichum aut pamphilum. Si vnus ex alternatiuis stipulatoribus efficiatur nõ solnẽdo non liberatur promissor. b. d

Qui bis idem. Qui bis ides promittit nõ tenetur ex secũda promissiõe nisi prima in effectu esset inualida. b. d. cũ. l. fi. infra. e.

Si ita stipulatio. Dissolutio matrimonij debet esse libera a pactis cõuẽtionalibus. b. d.

Si dinortio. Falsa causa non viciat stipulationem sicut nec legatũ. b. d.

Si id quod aurum ¶ Error i materia stipulationem non viciat.b.v.

Si ex legati causa ¶ Debitor spēi eius interitu liberatur ante moram que interpellatione contrahit si fiat maiori vel tutori pupilli.b.v.cum.l.se.

Generaliter ¶ Stipulatio turpis est ipo iure nulla.b.v.

Scire debemus ¶ Tot sunt stipulationes quot sunt species vel summe specialit designate sed si res vniuersaliter vel generaliter designatur stipulatio vna erit.b.v. primo loquitur qñ res specialiter designank. secundo ponit illatio ex precedētibus. tercio quando res designātur vniuersaliter vel generaliter.secūda ibi.Secundū quod.tercia ibi.Quamuis.

Si a fure ¶ Quod meū est possum stipulari michi tradi non mihi dari.b.v. scōm cōmunem opinionē. Vel aliter.Quod meū est possum stipulari mihi dari ex causa furtiua.alias secus.b.v.

Sciendum ¶ Solēnitas ītrīseca p̄sumitur.b.v.Simile instit.de inuti.sti.§.Si scriptum.et de fideius.§.fi.

Multum interest ¶ Si res non est i cōmercio stipulatiōis nō valet stipulatio. secus si non est in cōmercio.pm.ssoris.b.v.

Si stipuler ¶ Si stipulatio continet impossibilitatem de iure vel natura non valet

Si in locādo ¶ Contractus qui celebrantur consensu valēt etiam adhibita solennitate verborum.b.v.

Si quis cum aliter ¶ Cōtra stipulationem in qua sit dolus adhibitus vl̄ que ī se dolum habet doli exceptio obīcik.b.v.

Si certos ¶ Nota q̄ quando quantitas vt species debetur per.t p̄culo stipulatoris

Stipulatio ista ¶ Diuiditur in tres ptes. et durat vsq̄ ad.§. bÿ. primo loquitur ex cuius facto cōmittat hec stipulatio.secundo loquik ex quo facto. tercio cui et contra quem cōmittitur.secunda ibi.Si quis forte.tercia ibi.Sicut autem et durat vsq̄ ad.§.Bÿ qui. Prima subdiuiditur in alias pticulas.et prima loquitur in stipulatione simpliciter interposita.secundo loquitur qñ de se tm̄ promisit. tercia qñ de extraneo .quarta quando simpliciter promisit.et sic debet iungi cum prima.secunda ibi.Sed si se.tercia ibi.Sed si qs promittat.quarta ibi. Sed quatenus. Et hoc intendit. Stipulatō baberi licere simpliciter inī posita omnes cō tinet inspecto rigore verborum sed ex iuris interp̄tatione ex facto p̄missoris ꝛ successoris ipius tantum cōmittitur. Idem si de se tm̄ tum promisit sed non p̄o facto extranei etiā si expresse sit dictum nisi pena apposita sit.

Si quis forte ¶ Hec stipulatio continet non fieri quo minus baberi liceat actionem dominÿ vl̄ alterius iuris habiti vl̄ habendi.b.v.cum.§.se.

Sicut autem ¶ Hec stipulatio cōmittitur contra promissorē et eius successores et eius stipulatori et eius successoribus.

Bÿ qui sunt ¶ Hec stipulatio non continet si potest alias referri ad factum.

Hec quoq̄ ¶ Verbum possidere intelligik ciuiliter nisi conditio p̄one faciet intelligi de naturali detentatione.b.v.

Si quis ita ¶ Stipulatio interposita super iure p̄sonali ad heredem non trāsmittitur nisi exp̄matur.b.v.

Si quis dolum ¶ Stipulatio doli simpliciter interposita etiam dolum heredis cōprehendit non extranei nisi pena fuerit apposita.b.v.

Inter cetera ¶ Debitū in diem certū pōt solui añ diē.secō si in diē incertū.

Alteri stipulari ¶ Non pōt quis alteri stipulari nisi filius vel seruus sed meum pene stipulationis ei petur.b.v.primo ponitur regula.secūdo exceptio.tercio rō regule quarto cōsulit otra regulā.scōa ibi. ptertiā. tercia ibi.Inuente sunt.quarta ibi.Plane.

Si stipuler alicui ¶ Qui alteri stipulatur pōt ex ea stipulatione agere si sua interest.b.v.vsq̄ ad.§.Si quis ita.

Cum qui kalendis ¶ Qui stipulat kalēdis itelligik de p̄ximis nisi aliud actū sit

¶ Quotiens ✦ Si dies non additur presenti die debetur. b. d.

Qui hoc anno ✦ Quando vna prestatio est faciēda petitur in fine temp̄is. b. d.

Si quis arbitratu ✦ Arbitratore non arbitrante non valet stipulatio et ab eo persona non receditur. b. d.

¶ Si quis ita ✦ Si stipulatio p̄ris confertur in tempus existentie sui iuris filio queritur vtilis actio. b. d.

¶ Non solum ✦ Inter si et cum nō est differentia cum apponit actui extrinseco

¶ Id autem ✦ Stipulatio facti que personam promissoris concernit ad heredē non transit. b. d.

¶ Si ita stipulatus ✦ Promissio cum valueris valet si ante mortes declaras te velle. secus in pmissione si volueris. b. d.

Qui sic stipulatur ✦ In stipulatiōe nouante dies precedentis obligatiōis intelligitur repetita. b. d.

Si decem ✦ Facultas denūciādi trā sit ad heredem non facultas implende cōditionis. b. d.

Cum filiusfa ✦ Mora principalis nocet fideiussori et p̄ī. secus econtra. b. d.

¶ Si stipulatus ✦ Obligatio nō facēdi cōmittit il contra fiat per principales. secus si per fideiussores b. d.

¶ In hac stipulatione ✦ Stipulatio de non faciēdo cōmittitur si cō trafiat per heredem etiam ignorantem. sec si est pupillus. b. d.

¶ Si promissor ✦ Interpellatio facta non congruo tempore nō cōstituit quē in mora. b. d.

In illa stipulatione ✦ Nō sufficit abstinere a malo nisi fiat quod est bonum.

In conuentionalibus ✦ Verba dubia in stipulationibus conuentionalibus interpretātur ex mente contrahentium. in pretorijs interpretantur ex mente p̄ toris. b. d.

¶ Si quis vacuam ✦ Promissio traditionis vacue possessionis non cōtinet nudum factum sed causam bonor. b. d.

Stipulationes ✦ Clausula generalis non refertur ad specificata et ad hoc allegatur in stipulationibus. Stipulatio specierus diuiditur in quota. stipulatio generum diuiditur numero. b. d.

¶ Opera ✦ Stipulatio pluriū operarū diuiditur numero. secus si vna opera. b. d.

Cum quis sibi ✦ Heredi adiecto non potest solui. b. d.

Cum qui ita ✦ Qui stipulatur sibi et alij decem de bisdē decē non alijs intelligit.

¶ Si te et ticium ✦ Expressio futuri heredis nichil operat et perinde habetur ac si expressus non esset. b. d. Nel sic. Non potest contrahens vnum ex pluribus heredibus contrahendo grauare. b. d.

¶ Qui sibi a filio ✦ Filio adiecto ad solutionē etiam post emancipationē pōt solui secus si adiūgiatur ad obligationē. b. d

¶ Qui ita stipulatur ✦ Obligatio sui natura est perpetua et non finit tempore ipo iure etiam ex partium conuētione sed ope exceptionis quod tribus probatur exemplis. b. d.

¶ Si a te stipulatus ✦ Quod solutum non inducit liberationē illud pmissus non inducit nouationē. Item solutione totius liberatur debitor partis. b. d.

¶ Si hominem ✦ Stipulatio conditionalis anīo nouandi morā precedētem non purgat et cum certum est secundā stipulationem cōmitti non posse possit statim agi ex persona et re deficiēte in cōditionis euentu. secunda cōmitti non pōt. secus si extat licet prima obligatio sit sublata. b. d.

Si quis ✦ Effectus obligationis cōditionalis transit ad heredes. b. d.

Qui vsufructum ✦ Si secūda stipulatio continet plusquā prima presumit nouatio. secus si minus nisi actum sit expresse.

Quotiens ✦ In extimatione que venit iudicis officio inspicitur tpe more. b. d.

Stipulatio hoc modo.
Non valet stipulatio per quam aufertur libera testandi facultas.b.d.

Seruus vetante ¶ Seruus acqrit inuito domino.b.d.

Si quis ita ¶ Stipulatio semel cõmissa iterum non cõmittitur. et ad veritatem diuisiõ ctiue sufficit alterum esse verum.b.d.

Huiusmodi stipulatio ¶ Potest confici stipulatio sub conditione vt existẽte conditione retro a die interposite stipulatõ nis annua pecunia debeatur.b.d.

Que extrinsecus ¶ Verba supua cua item dissonantia in mente stipulationes non viciant.b.d.

Si minor ¶ Quod ego per me nõ possum neqz ab alio stipulari facere possum de re ad me pertinente.b.d.

Illa stipulatio ¶ ℭ. Eum qui. Impsonalitas circa verbum executiuum obligationis stipulationem non viciat.b.d.

Si penam ¶ Obligatio dandi quando mea nõ totaliter interest ad interesse cõmittit.

Si homo ¶ Pena adiecta precedẽti dispositioni impossibili non potest cõmitti.

Mulier ¶ Infans stipulari non põt.b.d.

Eum quid ¶ Hic ponitur forma cõtractus qualiter pena debet apponi facto vl nõ facto et hoc pro summario.

Stipulationes nõ diuidũtur
Diuiditur ista.l.in duas partes principales. Primo loquit de obligatione primitiua seruitutum 7 factorũ. Secũdo de obligatione subrogata ad interesse post moraꝫ.secũda ibi Celsus tamen. Prima subdiuiditur in tres ticulas.qꝫ primo loquit de stipulatõne totalit idinidua ut de stipulatiõe fuitutis. scõo de stipulatiõe indiuidua ex post facto vt de stipulatõe factoꝝ.tercio assignat rõnẽ secũda ibi. Idem puto.tercia ibi. Horum enim. Item secũda subdiuidit in alias tres. Primo ponit vnum dictũ scilicet qꝫ post moraꝫ subrogatur obligatio ad interesse.secũdo poit illationẽ ex dicto scilicet qꝫ ista obligatio secundaria est diuidua.tercio ponit aliã illationem quia sicut interesse succedit in obligatione ita in petitione. secunda ibi. Ideoqꝫ. tercia ibi. Secundũ que. Et breuiter.b.d. Stipulationes seruitutum nullatenus diuiduntur.stipulatio factorũ partis prestatiõe non impletur sed post moram succedat obligatio ad interesse quod diuiditur et in petitionem deducitur.b.d.

¶ **Si quis ita** ¶ Penalis stipulatio adiecta obligationi facti cum adiectõe diei demum cõmittitur adueniente die alias cũ ceperit esse in mora inchoandi ad particulare interesse cõmittitur.b.d.

Interdum ¶ Stipulatio pura scõs ser ba quandoqꝫ ex natura rei recipit dilationẽ

¶ **Promissor** ¶ Licitum est moram purgare.b.d. In prima parte loquitur ispecie debita. In secunda parte in quantitate debita.

Stipulationum quedam
Quando in obligatione venit id quod non est variabile ex natura rei vl promissoris voluntate stipulatio continet certum alias incertum.b.d.vsqꝫ ad fi.l.se.

¶ **Fundi** ¶ Usufructus est incertus pter varietatem pecunie ad quam quis tenet. Item in viuo melioꝝ potest solutio variari ex voluntate.sed quando non potest variari tunc est certum.b.d.

¶ **Qui id quod** ¶ Obligatio fieri vel non fieri est incerta.b.d.

¶ **Qui illud** ¶ Obligatõ alternatiua si electio est promissoris continet incertum si creditoris certum dicitur continere.b.d.

¶ **Qui sortem** ¶ Qui stipulat sortem et vsuras stipulatur certum quo ad sortem incertum quo ad vsuras.b.d.

¶ **Hec stipulatio** ¶ Qui tenet ad dandum dare precise compellitur.b.d.

Si stipulatus ¶ Facultas eligẽdi non transit ad alium preter stipulatoris heredẽ.

Cum stipulamur ¶ Verba pñtis tẽ poris non porriguntꝫ ad futura.b.d.

Ad diem ¶ Ex hereditate iacente ex cursu diei apposite pena cõmittitur.b.d.

Si filiusfa. Quãtum ad acquisitionẽ tempus contractus in picitur.b.d.

Cum fundum. In actiõe stricti iuris non veniũt fructus nisi a die litis cõtestate.b.d.tex.cum glo.

Si procuratoꝛ. Presentia persone inducit vt alteri per alterum actio queratur

Quotiens. In ambiguis assumim⁹ interpretationem que vicio caret.b.d.

Quotiens quis. In stipulatõnibus pretoꝛijs simpliciter cõceptis videtur qs promittere se curaturum Item in obligatiõe facti succedit obligatio ad interesse.b.d.

Si procuratoꝛ. Aliqñ stipulatio procuratoꝛie refertur ad interesse domi.b.d.

Nemo rem. ℊ.Si p⁹ moꝛã. Periculũ interitus spectat ad debitoꝛẽ moꝛosum.b.d

Inter stipulantem. Quis nõ põt tractum alienũ promittere sed simpliciter promittendo videtur promittere se curaturũ qñ precedit contractus ex cuius natura hoc venit

Si stichum. Dissensus viciat stipulationem sed non iudicium.b.d.

Si stipulante. Si alternatiue interroganti respõdeaꝛ de vno viciatur stipulatio in specie licet secus in summis. Item si precedat interrogatio copulatiua.b.d.

Sacram. Si res a cõmercio communi eximatur super ea obligatio non cõtrahitur et iam contracta extinguitur nec reuiuiscit impedimẽto cessante. secus si fructus nati perirẽt aut si nauis repandi animo dissolnatur tunc eñ obligatio non extinguitur sed cessat ideo reassumit effectũ impedimẽto cessante.b.d. Diuiditur principalit in septem partes. Primo determinat vnã questio nem. Secundo determinat aliã que dependet ex antecedẽtibus. Tercio assignat vnã rationẽ in contrariũ. Quarto ponit duo dicta que videnꝛ esse cõtra precedentẽ determinationem. Quinto, soluit dicta contraria dissimilitudinẽ assignãdo inter stipulationẽ hominis liberi et viui seu fructuũ. Sexto ponit differentiã inter hominẽ et nauem. Septimo ponit effectum pñtis inquisitionis, scõa ibi. Nec reuocatur. tercia ibi. Quoniãquidẽ quarta ibi. Nam ꝛ si nauẽ. quãta ibi. Sed dissimilia. sexta ibi. Quamuis sciat. septima ibi. Hic tractatus. Prima subdiuiditur qꝛ primo soluit questionẽ. secũdo rationẽ dubitatiõis ponit. tercio rationẽ solutionis. secunda ibi Quãuis res sacra. tercia ibi. Nam ꝛ cum qs.

Si rem. Due cause lucratiue non possunt concurrere circa eandem rem nisi vna sit reuocabilis.b.d.

Stichum. Res pempte post moꝛtem potest cõdici et in stipulationẽ deduci.b.d.

Si insulam. Diuidit in duas partes. Primo loquitur de tempoꝛe ante litem otestatam. secundo de tpe post litem otestatam Interesse cõmissum post moꝛam petit ante litem cõtestatam secus.b.d. Vel diuidit in tres ptes. primo ponit thema et questionem secundo reꝛsponsionẽ de tempe ante litẽ cõtestatam. tercio de tpe post litis otestationẽ

In executione. Obligatio dandi certam quantitatẽ est diuidua quo ad obligationem et solutionẽ. obligatio faciẽdi vel non faciendi est penitus indiuidua.b.d.vsqꝫ ad. ℊ. pro parte.

Pro parte. Obligatio gñal ꝛ alt natiua est diuidua quo ad petitionem interesse indiuidua quo ad solutionem.b.d.

In solidum. Denũciatio debs fieri cuilibet hæredum in solidũ. Itẽ defensio non diuiditur, sed interesse diuiditur.b.d.

Item si ita. Stipulatio penal ad iecta obligationi dandi etiam certe speciei p solido cõmittit nisi solidum det.b.d.

Moꝛa. Moꝛa rei nocet fideiussoꝛi nisi creditoꝛis moꝛa quo ad fideiussoꝛem pcesserit. moꝛa tamen fideiussoꝛis ipi soli nocebit.

Cum stipulati simus. Litis cõtestatio cursum vsurarũ non impedit.b.d.

Si seruum. Re perempta vel a cõmuni cõmercio exempta tenetur debitoꝛ si moꝛa vel culpa precessit ipius vel eius qui ab eo causam habet.b.d.vsqꝫ ad. ℊ. sequitur.

Sequitur. Vltima moꝛa nocet. ꝛ in pari causa melioꝛ est conditio possidẽtis.

¶ Nunc videamus. Mora pñ cipalis obligationem perpetuat quo ad se 7 fideiussores et eorum successores mora fide iussoris quo ad se et successores suos. b. d.

¶ An filiusfa. Mora filij perpetuat obligationem contra patrem. b. d.

¶ Effectus. In obligationibus vãdi res perempta post moram durat in obligatione quo ad petitionem acceptilationem et nouationem. b. d.

Si sic stipulatus. Electio est creditoris si verba executiua referantur ad eum. b. d.

Triticum. Incertitudo viciat stipulationem nisi ex coniecturis ꝓbabilibus declaretur. b. d.

Qui insulam. Qui stipulatur opus fieri debet locum expũmere vbi et talem q̃ interfit stipulatoris. b. d.

Si ita stipulatus. ℊ. Possum vtiliter. Qui promittit se soluturum pro alio promittit factum ideo succedit obligatio ad int̃ esse secus in eo qui se daturum promittit. b. d. scõm verum intellectum.

¶ Si tibi nupsero. Inter spõsum et sponsam non valet promissio ex causa lucratiua que in matrimonij tpe confert. b. d.

Existimo. Quando est impedimentum mixta consideratione rei et persone valet stipulatio si impedimentũ cessat tempe existentis cõditionis. b. d. Diuide. primo ponit duo dicta. secundo illa probat per reductionem ad absurdum et primo reducit ad absurdum circa primum dictum. secũdo circa secundum.

Quicquid astringende. Obscuritas omnimoda viciat stipulationes si potest interpretari interp̃tatur pro ꝓmissoue sed vbi verba sunt clara interpretationem non recipiunt. b. d. scõm di. Diuiditur in prima parte fuerunt verba omnino obscura. in secunda parte fuerunt verba equoca. in tercia fuerunt verba clara pro stipulatiõe secunda ibi. Aut certe. tercia ibi. nec rursus

Conditio in preteritum. Conditio de preterito vel de presenti non suspendit. b. d.

Senditores. Qui ꝓmittit sumptus factos in lite de re non tenetur ad sumptos factos in lite de precio. b. d.

Liber homo. Liber homo vel fundus bostium in stipulationem deduci non potest

Cum seruus. Sufficit contractum impleri a contrabente vel ab alio eius nolẽte b. d. Vel aliter. Non refert a quo aliquid fiat dummodo fiat. b. d.

Si stipulatus sum. Vna ex rebus alternatiue debitis oblata post eius incertũ debitor liberatur. b. d.

Qui ex pluribus. In obligatione generis subalterni est electio debitoris 7 potest variare vsq; ad solutionem. b. d.

Strum. Valet promissio facta pro aliq̃ emancipando. b. d.

A ticio. Stipulatio concepta sub cõditione que pendet ex facto certe persone valet 7 vbi diuersitatis ratio reddi non pot̃ idem ius est. b. d.

Si ita stipulatus. In alternatiua summarum inspicimus id quod est minus in alternatiua temporis inspicimus id quod est longius. b. d.

Si mihi et ticio. In cõtractibus nõ est locus iuri accrescendi. b. d.

¶ Si stipulatus fuero. Quando verba sunt clara pro stipulatione interp̃tationẽ restrictiuam nõ recipiũt. b. d.

Si stipulatus fuero. Contractus stricti iuris recipit interpretationẽ extẽsiuam quando alius non habet effectum.

Si quis stipulatus sit. Qui habet electionem per futurũ subiũctiui nõ potest variare secus si per futurum indicatiui. b. d. Diuide in duas partes.

¶ Si quis ita. Qui promittit satisdare si non satisdat tenetur ad interesse qõ est inquantum principalis non est soluendo vel si conuenire non potest. b. d.

Cum ita stipulatus sim.

Prorogatio termini impedit penam cõmitti sed cõmissam non purgat. Dicide. Primo potest quẽstionẽ. secundo quẽstionẽ soluit. tercio respondet tacite obiectioni. quarto concludit ad premissa. secunda ibi. Proculus. tercia ibi. Nec ad rem. quarta ibi. Et prope modum.

¶ Cum venderet. Qui non dat fideiussorem et non liberat vt promisit tenet ad interesse. b. d.

Ita stipulatus. Penalis stipulatio viciat ex errore vel incertitudine que principalem stipulationẽ reddit inutilẽ sinautẽ vtilem conuentionem penalis stipulatio subsequetur tunc penalis cõmittitur cum sup prima mora contrabitur & si non cõuentio sed cõditio penalem stipulationẽ precedat tũc cõmittitur cum omnino cõditionem existere certum erit sed in vltimis volũtatibus absq; distinctione a tempe cessationis pena committit̃ que pena solũmodo exigit̃ nisi actum sit vt vtraq; petat̃. b. d. scõm di. Diuiditur ĩ duas ptes. prima tractat qñ penalis stipulatio cõmittitur. secũda quid cõmissa ea exigatur. scõa ibi. Quod sine dubio. Prima subdiuiditur in quinq; ptes. in prima tractatur de quadam pretoria stipulatione cõuentionali que incipit a precedenti conuentione alias quatuor pticulas videatis per eum.

Decem stipulatus. Non sequit̃ primatio nisi precedat habitus. b. d.

Liber homo. Liber homo prior ex stipulatione obligatur ex qua cã ab alio stipulando mihi acquiris ex eadem tibi pmittẽdo non obligor. Item ex pmissione facta fructuario vel bonefidei possessori a dño dñs de peculio non tenetur. b. d.

¶ Decem bodie. Adiectio instãtis tpis exactionem non differt hoc dicit

¶ Decem mihi. Si datio referat̃ ad stipulatorẽ obligatio continet certum si ad alium continet incertum. b. d.

Soli clausula. Clausula gñalis nõ refertur ad specificata. b. d.

Si ita stipulatus fuero. Conditio de preterito deficiens reddit stipulationem inutilem ab initio. b. d.

Ex ea parte. Legitur p glo. duob' modis primo vt loquitur in stipulatione interposita et scõm istam lecturam nihil habet vtilitatis Alia ẽ lectura bona fm quã. b. d. Qui promisit cauere ad sensum sapientis et non cauet ad interesse tenetur. b. d.

¶ In insulam. Nõ sufficit ciuiliter factum. b. d.

Qui rome. Si tpe adicitur gra credito vel vtriusq; non põt solui ante tempus hoc primo Item obligatio facta in dgruo et tempore debitorem non excusat. b. d. scõo.

¶ Calimachus. Qui est positus ad recipiendam solutionem non põt terminum prorogare nisi tpe et locus fuerint ĩ eius voluntatem collata. b. d.

¶ Flauius hermes. Stipulatõ penalis non nocet precedentem cuentionẽ ex causa onerosa Item vbi est pena et nõ dies admittitur purgatio more Item ex pacto libertatis agere potest seruus dño differente b. d. scõm op. bar.

¶ Coheredes. Qui tenetur sub pena vni alienare illo exñte in mora põt alienare cui volet. b. d.

¶ Augerius. Facultas implendi cditionem ad heredem non transit. b. d. fm veram lecturam

¶ Sepa. Non currunt vsure si creditor est in mora recipiendi. b. d.

¶ Duo fratres. Iniusta snia p quã quis contra diuisionem facere declaratur facit penam amitti. b. d. primo ponit thema et questionem. secundo rnsionem

Si plagij. Promissio facta ob turpem causam de preterito vel de futuro est ipso iure nulla. b. d.

Si insulam. Stipulatio facti que hẽt diem non amittitur ad interesse ante diem licet certum sit ante diem fieri nõ posse. b. d.

Cum stipulamur. Verbũ presens non trahitur ad futurum. b. d.

Si ita stipulatus fuero. Existẽte conditiõe retro põt deberi pecunia

¶ Licius amenio. Qui promisit

vsufructum et proprietatem separatim solu-
to vsufructu liberatur. secus in eo qui plenā
proprietatem promisit. b. d.

¶ Grisogonus per liberam pō-
nam non quentur nobis actio ex stipulatiōe
sed ex numeratione sic. et qui stipulatur imp
sonaliter sibi stipulari videtur et nunquā per
sona extrinsecus subintelligitur. b. d. Diui-
ditur in tres partes. primo ponitur exceptio
stipulantis. secundo declarat quedam du-
bia emergentia circa principalem stipulatio
nem. secunda ibi. Respondi per liberam. ter
cia ibi. Sequens stipulatio. Secunda subdi
uiditur in tres. primo ponit duas regulas. se
cundo ex eis decidit questionē descendētes
ex numeratione. secunda ibi. Sed quid. ter-
cia ibi. Superest vt queramus. Tercia prin
cipalis diuiditur in tres. in dictū. 7 duas rōes

Si pupillus . Interpellatio que nō
constituit principalem in mora non nocet fi
deiussori. b. d.

Si duo rei . Si psona vel res ad ob-
ligationem adiūcitur inutiliter non prodest
ad solutionem. b. d.

Si quis ita . Ad veritatem copulatiue
requiritur vtrūq; esse factum. ad veritatem
disiunctiue sufficit alterum tantum. b. d.

Quod dicitur . Si pater stipulatur
filio quod iuris est sibi acquirit. secus si id qō
est facti per filium explicādi. filius vero que
rit patri sine factum sine ius stipuletur eides
b. d. Diuiditur in duas ptes. primo loquitur
in stipulatione facta per patrem filio. secun
do quando filius stipulatur patri. secunda
ibi. Contra autem.

Julianus scribit . ℊ. Qui fundum.
Si in iure soluta deficit aliquod ius adhuc
ipa res peti potest. b. d.

Quidam cum filium . Qui ali-
quem tanquam filium pmittit tractare ipsum
emancipare instituere vel exheredare tenet
de iure vel de facto alias pena cuicunq; sti
pulationi cōmittitur. b. d. Primo ponit tres
questiones. secundo vnam responsionē gña
lem ex qua colligitur responsio secunde que
stionis. tercio ponitur responsio prime questi
onis. secunda ibi. Respōdi vtilis est stipula-
tio. tercia ibi, Sed videamus. quarta ibi. In
eo autem.

¶ **Filiusfamilias** . Si stipulatio
sub conditione potestatiua concipiatur quā
tum ad acquisitionē tempore existentis con
ditionis inspicitur. b. d.

Si sic stipulatus . Stipulato semel
ad interesse cōmissa si factum est reiterabile
iterum cōmittetur quotiens contra fiat nisi
actum aliter sit.

Hicia . Stipulatio penalis inter spon
sos et eorum parentes sup sponsalibus inter
posita est ipo iure nulla. b. d.

¶ **Idem respondit** . Que in pre
fationibus dicuntur in sequentibus repetita
intelliguntur. b. d.

¶ **Idem respondit** . Verbū pro
misit redactum in scriptis intelligitur per sti
pulationem. b. d.

Si ita quis promiserit .
Verbum. qua die petiero. non denotat con
ditionem sed magis admonitionem. b. d.

¶ **Seya cauit** . Exparte creditoris
ad actionem conseruandā admittit purga-
tio more intra modicum tempore si aduersa
rij non interest. b. d.

¶ **Ea lege** . Prohibitio alienationis
in contractu non impedit translationem do
minij licet cōtrafaciens ad interesse teneat.

¶ **Filia** . Trāslatio facta super vna cā
non obstat agenti ad candē ex alia causa.

Si sub vna . ℊ. Si quis viam. Ante
rem pfectam et consummatā viciatur si de-
uenit res ad eum casum a quo non potuit in
choari. b. d.

¶ **Cum ita stipulatus sum** .
Si solutio certo loco cōfertur stipulatio ha
bet diem qua ibi potuit cōmode peruenirī
vbi est certum coniecture non est locus. b. d

¶ **Item qui insulam** . Quanto
tempe opus possit edificari iudicis arbitrio
cōmittitur. Item si non inchoatur ad pticula
re interesse stipulatio cōmittitur. Item post
moram admittitur purgatio. b. d.

¶ Illud inspiciendum.

difficultas non impedit diem obligationis cedere et venire. secus si est impossibilitas. b. d. Diuide in sex partes. Primo format vnas questionem. secundo ponit vnam rationem pro vna parte. tercio illi rationi respondet. quarto probat illam rationem esse falsam per reductionem ad inconuenies. quinto cōclu dit et ponit determinationē. sexto probat di ctam responsionem esse veram per reductionem ad inconuenies. secunda ibi. Quid g. tercia ibi. Sed hic. quarta ibi. Alioquin. qui ta ibi. Et gñaliter. sexta ibi. Nec incipiat.

Si ab eo. Possum stipulari ab eo qui non potest facere illud quod per aliū est factibile. b. d.

Cum quis sub conditione Non sufficit de facto fieri ad pene cōmissionem. b. d.

Preterea sciendum. In dandis non potest quis vni ex heredibus providere sicut in faciendis. b. d.

Cum qui. Promissio facta in nūdinis intelligitur de die vltima nundinarum b. d.

Cum pure. Qui habet electionē a lege potest quandocunq; variare b. d.

Cum ex causa duple. In causa euictionis si pro parte non defendatur pena in solidum cōmittitur. b. d.

Et si placeat. Dispositio nō perfecta et consummata viciatur et si ad eū cui non venerit a quo non potuit inchoari secus in dispositione perfecta. b. d. Primo ponit regulam. secundo ponit tria exempla in quibus regula fallit.

Si seruus Facultas eligendi cohe ret persone. b. d.

Pupillus Vbi est etatis defectus patris autoritas non sufficit ad obligandum. b. d.

Si inter eos Angustia temporis viciat stipulationem nisi in loco destinato p sentia procuratoris interueniat. b. d.

Cum mihi a ticio. Diuersitas rerum temporū qualitatum vel conditionū adiecta facto extranei in stipulatione vtili facti non viciat nec ob eiusdem factū valida stipulatio impeditur. b. d. vsq; ad finem.

Rubrica de duobus reis promittendi et stipulandi

Cum duo Primo ponit qualiter cō stituantur duo rei. secundo quis est effectus Et sic summatur. hec adiectio idem facit vt videantur constituti duo rei debēdi et credēdi et vnius petitione et acceptilatione tolli tur obligatio. b. d.

In duobus Licet prius contrahat obligatio vnius postea obligato alterius nō viciatur constitutio duorum reorum et frustra timetur innouatio. b. d.

Ubi duo rei Potest a quolibet correorum in solidum peti et etiam pro pte et vna solutio sufficit. b. d.

Duo rei Siue vnica voce respondeatur siue pluribus non viciat constitutio duorum reorum. b. d.

Nemo est Obligationi psonarū potest accedere fideiussor et in ea actiue et passiue possunt duo rei constitui. b. d. Glo. dicit hanc l. vt in ea. Sed scōm Ja. de are. et bar. sic diuiditur. primo loquit in simplici promissore. secundo in fideiussore et principali tercio in duobus reis.

Duos reos Ex duobus interrogatis vel interrogātibus qui respondet obligat et cui respondetur queritur obligatio. et ab vno tantum ex correis pōt accipi fideiussor.

Duo rei Modicum interuallum constitutionem reorum non viciat nec actus medius constitutioni correorum non contrarius. b. d.

Ex duobus Disparitas qualitatis que speratur reduci ad paritatem nō viciat constitutionem correorum. b. d.

Hijs verbis Si in vnius psona non consistit obligatio alter tenetur in solidum si tanquā duo rei se obligabant alias in virilē.

Eandem Re verbis consensu testamento possunt constitui duo rei. b. d.

Sed si quis. Imparitas culpe ab inicio viciat constitutionem duorū reorū secus si ex post facto. b. d.

Qui duos ¶ Disparitas locorum non impedit constitutionem reorum.b.d.

Si duo rei ¶ Correus non socius non opponit compensationes de eo quod alteri correo debetur.b.d.

Reos. Duo rei possunt invicem fideiubere et potest actor actionem dividere quo ad quantitatem et quo ad petendi modum.

¶ Cum in tabulis. Plures intelliguntur in dubio numeraliter obligari et vtiliter stipulari nisi aliter actum sit.b.d.

¶ Si ex duobus. Interuallum inter interrogationē et responsionē impedit respondentem obligari.b.d.

¶ Si a ticio ¶ Disparitas in obligationis substantia non impedit duorum reorum constitutionem.b.d.

Si reus ¶ Due obligationes paris potētie invicem non tollunt se sed magis potens tollit minus potentem.b.d.

Si id quod. Disparitas rei debite vl̄ causē debendi impedit duorum reorum cōstitutionem.b.d.

Ex duobus ¶ Onus ex reis credendi lite contestata perimit ius alterius.b.d.

Sine a certis ¶ Videntur heredes in dubio grauari pro portiōibus hēditarijs

Ex duobus reis. Factum vnius ex reis debendi nocet alteri.b.d.

Cum duo. Si persona vnius ex reis debendi ab obligatione eximatur remanente alter non liberatur et potest illi obligationi fideiussor accedere.b.d.

¶ Rubrica de stipulatione seruorum.

¶ Si seruus tuus. Stipulatio inutilis non tollit domino rei vendicationem.

¶ Si seruus communis. Stipulatio facta vni nō tollit certi conditionē ex mutuo alteri acquisitam.b.d.

¶ Communis seruus ¶ Nō vni ex dominis non acquiritur alteri in solido queri potest.b.d.

¶ Si fructuarius ¶ Alternatiua inter personas quibus equaliter pōt queri vicinat stipulationem sed si alteri tantū queri pōt alius habebit vt adiectus.b.d.

¶ Si seruus communis. Si stipulatio principalis cōfertur in persona vnius. penalis in persona alterius. prima pena penalē nō nouatur ipo iure sz ope exceptionis perimitur.b.d.

Seruus communis ¶ Inter eum q sibi stipulatur et rem in stipulatōne deducta debet esse diuersitas. b.d. Diuide. Primo ponit dictum. secundo respondet tacite obiectioni. secunda ibi. Non enim.

Si seruus communis ¶ Generalis promissio refertur etiam ad eum cui posterea specialiter est promissa.b.d.

Seruus communis Ex stipulatione serui cōmunis acquirit dominis pro parte dominica nisi fuerit vnus nominatus vel iubens. Idem in alijs acquisitionibus.b.d. cū l.sequen.

¶ Si seruus communis. Qui stipulatur alvno a dominis si alteri nominati vel iubenti valet stipulatio in totum vel pro portionibus dominicis aliorum.b.d

¶ Interdum ¶ Quod vni nō potest queri queritur alteri cui pōt.b.d. cum.l.sc.

Item si seruus. §. Sed z si cū. Qui stipulatur pluribus dominis quibus equaliter potest queri alternatiue intelligit stipulatus secus si sibi primo qz tunc domini vt adiecti habentur. Idem si vni queri non possit qz debebitur vt adiectus.b.d. cum quatuor.l.sc.

Seruus meus ¶ Si seruus stipulatur nominatim malefidei possessori nec domino querit.b.d. scōm vnam lecturā. Vel aliter. Qui stipulatur ei cui seruit intelligit stipulari ei cui de facto seruit.b.d.

Si meus seruus communis ¶ Ex stipulatione serui acquirit ei domino cui potest si stipuletur individuū queriē cuilibet in solidum.b.d.

Si seruus communis meus ¶ Mortuo vno ex dominis sine herede vel

hereditate non adita ex stipulatione serui queritur in solidum superuenti domino.

Si seruus capto Seruus vel filius acquirit patri vel domino reuerso quocūqꝫ modo stipuletur sed si ibi decedat stipulatio nominatum concepta est nulla simp icit cōcepta valet in seruo secus in filio.b.d.

¶ Cum seruus fructuarius. Diuiditur in tres partes.primo ponit dictū Juliani.secundo illud declarat.tercio tacite obiectioni respōdet.secūda ibi. Que sententia.tercia ibi. Nam et cum idem. Et hoc dicit. Si seruus fructuarius aliquod annuum pro operis stipuletur in inicio cuiuslibet anni vsufructuario queretur vsufructu durāte pro futuro tempore domino queretur iure suo.b.d.

Si alienus seruus .Quod vni ex possessoribus queri non potest queret alij cui potest.b.d.

Liber homo .Liber homo bona fide possessus quod non potest querere sibi querit possessori quod non potest querere possessori querit sibi.b.d.

¶ Apud labeonem. Tractatur de cōmodo filij existentia sui heredis eum facit heredem etiam errantem et ignorantem.b.d.

Si seruus communis. Stipulatio alternatiua inter personas quibus equaliter potest queri viciatur.b.d.

Si seruus hereditarius. Prescriptio currit a die a quo fuit facultas agendi.b.d.

Usufructus .Substantia stipulationis pure vel conditionalis non potest esse in pendenti sed legatum potest pendere antequam eius dies cedat.b.d.

¶ Illud . Hereditatis adītio retro ad tempus mortis trahitur.

Si cum duorum .Si fuus vni ex fructuarijs stipuletur nominatim ex re que pertinet ad vtrunqꝫ ei soli querit.b.d.

Si seruus testamento. Liber bō non querit malefidei possessori.b.d.

Quod seruus. Stipulatio serui qui non habet dominum non valet.b.d.

Si communis seruus. Si ppria nomina expimantur vocantur domini in vi riles.si appellatiua vocantur in dominicas. si vtraqꝫ expimātur in dubio inspicitur qō precedit.b.d.

Quicquid .Licet stipulatio serui et filij conferatur in tempore existentie sui iuris nihilominus patri et domino queritur.b.d.

¶ Explicunt casus breues libri.xlv. digestorum.

¶ Incipiunt casus breues libri.xlvi. digestorum.

¶ Rubrica de fideiussoribus

Omni obligationi.

Omni obligationi et ciuili et naturali accedere potest fideiussor b.d.cum.l.se.

Qui satisdare. Qui dat fideiussorē illum qui non potest conueniri tenet de nouo satisdare.secus si dedit fideiussorem non idoneum.b.d.

Generaliter .Obligatio principal extinguit accessoriam si in eadem psona cōcurrit.secus in duabus obligatiōibus paris potentie.b.d.cum.l.se.

Grece. §. Et post litem. Post litem cōtestatam pōt accipi fideiussor 7 fideiussor de iudicio sisti non tenetur post sententiam.

¶ Illud commune est. Fideiussor non potest teneri in causam grauiorem quam principalis sed in nō guiorē sic

¶ Si quis sticbum. Alternatiue obligationi non pōt accedere fideiussor.b.d

¶ Idem iulianus ait. Quo ad electionem fideiussoris non potest in causam duriorem accedere sed in cām leuiorem sic.

Si dubitetur .Si dubitatur an fideiussor sit soluendo non potest opponi simpliciter beneficium diuisionis.b.d.

Filiusfa. Filiusfamilias pro patre

vtiliter fideiubet et ex hac causa pater q̄ iussu et de in rem verso tenetur et filio emancipato soluenti de castrensi peculio subuenit b. d. vsq; ad finem.

Qui contra. Vbi nulla subest obligatio non potest accedere fideiussor.

Si stipulatus esset. Fideiussor potest opponere exceptionem ex p̄sona rei eo inuito. b. d.

Si ex duobus. ¶ Pactū vnius fideiussoris non p̄iudicat creditori contra alium fideiussorem agenti. b. d.

Qui certo loco. Non potest obligari fideiussor in causam duriorem. b. d. cū §. Fideiussor.

Cum fideiussor. Fideiussoria obligatio concepta si reus p̄incipalis nō soluerit ex mora rei p̄incipalis vel ex eius morte cōmittitur. b. d.

Seruus inscio. Si p̄o serui fideiussione soluatur pecunia dominica vendicatur si peculiariter p̄o debito non repetit p̄o indebito condicitur sed si dominus soluit ipe ab eo cui soluit repetit. b. d.

Heres a debitore. Actiones quesite heredi ex facto suo non transeunt in fidei cōmissarium vel in eum qui venit per contra tabulas nisi facta cessione. b. d.

Nō est nouum. Due obligationes fideiussorie p̄t concurrere in persona vnius. b. d.

Seruo tuo. Non pōt quis fideiubere p̄o seipo p̄o alio sic. b. d.

Quod si hic seruus.

Si debitor succedit fideiussori extinguit accessoria si p̄incipalis est vtilis. secus si inutilis. b. d. Concor. ff. de separa. l. Si debitor. in p̄in. et. ff. de solu. l. stichum. §. Nō vulgo.

Quod si stipulator.

Si p̄incipalis reus succedit creditori omnis obligatio extinguitur si fideiussor sola obligatio fideiussoria extinguit. b. d. cū. §. se.

Cum tu. Potest vnus esse fideiussor duorum correorum. b. d.

Cum fideiussor. Successio non habetur loco solutionis quo ad lucrum heredis. b. d.

Mortuo. Si obligatio consistit in p̄sona representata potest accipi fideiussor.

Si mihi aut ticio. Adiectus fideiussorem accipere non potest. b. d.

Lucius ticius. Pro parte hereditaria tantum confusione extinguitur obligatio et heredes fideiussoris vel mandatoris non tenentur in solidum. b. d.

Marcellus. Qui fideiubet p̄ pupillo furioso vel prodigo naturaliter obligatis efficaciter tenetur nec contra eos per mādati actionem regreditur. b. d.

Inter fideiussores. Si ante diuisionem vnus ex fideiussoribus non soluendo vel sine herede decedat ad periculum ceterorum spectat. b. d.

Si plures. Fideiussor qui tenetur sub conditiōe facit locum beneficio epistole sed si tunc soluendo non esset in alios fideiussores actio restituetur. b. d.

Preterea. Heredi et eius fideiussori datur beneficium epistole respectu confideiussoris. secus respectu p̄incipalis et in bonis p̄incipalis computant vires fideiussoris. b. d.

Si eum hominem. Instantia cause transit ad heredem quo non defendente cōmittitur stipulatio contra fideiussores datos a defuncto iudicatū solui nisi heres seruus fuerit petitoris.

Hȳ qui accessionis. In causas leuiorem pōt quis incedere non in grauiorē.

Cum hȳs. Fideiussori soluenti debent actiones cedi: q̄ soluendo videt eas emisse.

A ticio. Si tempore existentie cōditionis non est res vel p̄sona que in obligationem deducatur fideiussor non obligat.

Et si fideiussor. Fideiussori cōtra fideiussorem non datur actio nisi cessa. b. d.

Si fideiussores. Si fideiussori defectum p̄incipalis accipitur eo existente soluendo fideiussor non tenetur. b. d.

Idem respondit. Exceptio

que non impugnat sententias potest opponi post sententiam.

Si ita fideiussorem ✦ Si principal' pmittit pecuniam fideiussor aliam quantitatem non tenet'.h.t. Vel sic. Fideiussor non potest obligari in alia re quã principalis.

Si a tício ✦ Fideiussores diuersorũ nõ recipiunt beneficium diuisionis.h.t.

Stipulatus es ✦ Contractus cui nõ statur stipulationis non impedit cõmissionẽ.

Fideiussor ✦ Pro venditore fideiussor postquam est condemnatus agere potest.

Si debitorí ✦ Pro deportato ex maio ri obligatione non potest accipi fideiussor.

Si filius ✦ Si filius numerat post emancipationem acquiritur sibi actio licet tẽpore patrie potestatis fuerit stipulatus.h.t.

Si tícius ✦ Qui non potest effectualiter conuenire facit locum beneficio diuisionis ni si cum fideiussor fuerit sciens vel errans inistre vel exinterallo intercessit nisi bis casibus fuerit in dolo creditor.h.t.

Si testamento ✦ Exceptio que cõpetit principali competit fideiussori.h.t.

Ex duobus ✦ Vbi solutum põt repeti vel redditum teneri talis solutio non parit liberationem.h.t.

Quod si duo ✦ Lege duodecim tabularũ diuiditur obligatio inter heredes ipo iure ideo q̃ vltra debitum soluit' potest condici secus in diuisione que fit ex ep̃la.

Si debitorí ✦ Pro qua quãtitate creditor debitori succedit pro ea spõte soluta obligatio extinguitur.h.t.

Inter eos ✦ Inter fideiussores q̃ tenẽtur in solidum est locus epistole. secus si intercesserunt in virilem.h.t.

Fideiussor ✦ Quod est solutũ nõ venit in diuisionis ratõnem ex epistola de rigore secus de equitate.h.t.

Duo rei ✦ Inter fideiussores diuersorum non est locus beneficio diuisionis.

Creditor ✦ Non cogitur q̃s p̃ius pignus distrahẽ q̃ ad fideiussorẽ venire.

Cum inter fideiussores ✦ Facta diuisiõe periculum ptinet ad creditorẽ.

Bonis damnati ✦ Fisc⁹ vt hẽres fideiussoris potest beneficium diuisionis implorare.h.t.

Amissi ✦ Damnũ amissi pignoris ad creditorem non spectat.h.t.

Fideiussores ✦ Iste.C.habet duplicem lecturam. scõm primas.h.t. Fideiussor simpliciter acceptus tenetur ad precium iustum fundi.h.t.

Plures ✦ Absolutoria lata p̃ vno ex mandatoribus alijs non prodest.

Capitis rei ✦ Fideiussores tenent' licet capite principalis sit damnatus.h.t.

Si in pignore ✦ Qui fideiussor est in principali non tenetur in eo quod venit in pignoraticia.h.t.

Si ita stipulatus ✦ Si verba sunt apta ad infinitatem toleratur infinitas.h.t.

Cum lex ✦ Vbi lex resistit venditioni nõ tenetur fideiussor.h.t.

Si quis pro eo ✦ Juramẽtum non est modus inducende obligationis in ingenuo ideo non potest ei accedere fideiussor.h.t.

Vbicumq; ✦ Si debitor liberatur a ciuili fideiussor cum effectu tenetur sec⁹ si prima iure nouationis tollatur.h.t

Si vt proponitur ✦ Mandans simpliciter videtur mandare in eum locũ in quẽ principalis se soluturum pmisit.h.t.

Si fideiussor ✦ Si ad denunciationes fideiussoris debitor idoneus non exigit' creditori nou imputatur.h.t.

Inter creditorẽ ✦ Ex verbis contractus colligitur fideiussorem teneri in id quod minus ex venditione pignoris posset redigi.

Sicut reus ✦ Etiam fideiubendo nõ potest quis factum alienum promittere.h.t.

Exceptione ✦ Iniuriosa sentẽtia otra fideiussorem lata sui culpa non preiudicat debitori.h.t.

Fideiussores ¶ Qui intercedit pro officiali simpliciter videt in intercedere interesse non in penam ex maleficio impositam.

¶ Cum pro aurelio ¶ Qui intercedit in summam non tenetur ad usuras.

Tutor datus ¶ Si obligatio fideiussoria tempe tollit in aliam transfundit & principalis remanet solutio fideiussoris liberat principalem et mãdati actionẽ contra eũ parit.b.d. Diuiditur qz primo formatur quã questionem inter tutorẽ et principalẽ. secundo ponitur questio inter principalẽ et tutorẽ eũdem fideiussorẽ qñ solutio facta est finita tutela.tercio ponitur questio inter tutorem et principalẽ qui soluit durante tutela.secũda ibi. Quamuis.tercia ibi. Licet enim.

Si a reo ¶ Pro obligato sub conditiõe potest accipi fideiussor sub duabus conditõnibus copulatiue conceptis si vero diuiuctiue inspicitur que prius extiterit.b.d.

¶ Sub diuersis ¶ Si inter obligationem principalis et fideiussoris est diuersitas conditionis inspicit que precedit.b.d.

¶ Si reo ¶ Si reus pmittit fundũ põt accipi fideiussor in usufructum.b.d.

¶ Item quod vulgo ¶ Pro maleficijs non potest accedere fideiussor sed pro obligationibus descendentibus ex maleficio sic.b.d.

Franeus ¶ Per confusionẽ persona ab obligatione eximitur et eius accessorie obligationes secus in correis principaliter obligatis que in obligatione remanent.b.d.vsq ad.¶. Si ponamus. Diuiditur. primo ponit thema et questionẽ & allegationẽ p vna parte.secundo ponit quedã conferentia ad decisionẽ questionis.tercio ostendit dubitationem et ponit decisionẽ.quarto osulit mandatori de equitate.quito loquit qualiter cõtra correum põt agi.sexto ponit nouus casus scilicet si creditor fideiussori succedat. secunda ibi. Et quidẽ.tercia ibi. Sed cũ duo rei.quarta ibi. Plane.quinta ibi. Cum altero autem.sexta ibi. & si creditor.

¶ Si ponamus ¶ Factum factus vni ex correis non preiudicat mandatori.

Fideiussori ¶ Acceptilatio facta fideiussori qui in obligationem non incidit nõ p dest fideiussori.b.d.

Cum procurator ¶ Cõtumacia rei non auget obligationem fideiussoris.b.d.

Rubrica de nouationibus ¶

Nouatio ¶ Primo dicit quid sit nouatio.secundo vnde dicatur.tercio qualis debeat esse obligatio nouata.quarto qualẽ debeat esse obligatio nouans.secunda ibi. Nouatio enĩ.tercia ibi. Illud.quarta ibi. Primõ. Prima & secunda ps non egẽt summario.tercia et quarta breuiter hoc dicunt. per sequẽtem obligationẽ etiã naturalẽ tantũ nouat precedens qualiscunq obligatio fuerit.

Omnes res ¶ Omnis obligatio potest nouari si tamen hoc agatur.b.d.

Si vsufructus ¶ In obligationibus que contrahũtur super rebus inseparabilibus a psona non cadit vera delegatio.b.d.

In diem ¶ Obligatio pura potest nouari in diem et ante diem non fiet exactio.

Si ita ¶ Obligatio fideiussoris nõ nouat principalem.b.d.

Cum pecuniam ¶ Si vna cã venit ad implementum alterius agitur ex implero non ex implente.b.d.

Si stichum ¶ Stipulatio nouans tollit primam obligationem et purgat moram.

¶ Legata ¶ Obligatio in diem vel pura potest statim nouari sed conditionalis demum in conditionis euentum.b.d.

¶ Si quis ita ¶ Conceptio stipulationis nouantis potest precedere stipulationem nouatam.b.d.

¶ Idem celsus ¶ Actio indicati nõ nouatur p stipulationẽ indicatũ soluit.b.d.

¶ Si decem ¶ Si debita a duobus alternatiue promittantur nouatio nõ cõtingit.

¶ Si ab alio ¶ Potest alius me inuitum liberare non autem mihi inuito actionẽ auferre.b.d.

¶ Qui actum. Si secunda stipulato cõtinet minus non presumitur novatõ. secus si contineat plus. b. d.

Si quis deleganerit. Delegat' sciens sibi exceptionẽ competere eam videt' remittere ignorans non potest accipere cõtra eum cui facta est delegatio sed cõtra delegantem sibi succurritur. b. d.

Quotiens. Dividit' in duas ptes. primo loquitur qñ stipulatio cõditionalis interponitur ad novandũ puram. secundo qñ stipulatio pura interponitur ad novandũ conditionalem. secũda ibi. Scõm quod. Et bene b. d. Stipulatio conditionalis novat puram in cõditionis eventum sed statim mo ram precedẽtis obligationis purgat. Itẽ stipulatio pura novat cõditionalẽ in conditionis eventũ si tunc existat persona in quã obligatio cadat. b. d.

Si creditor. Pena non intelligitur repetita in stipulatione novante. b. d.

Novatione. In stipulatione non intelligitur repetitum pignus vel usura. b. d.

Soli. Exceptio que obstabat deleganti non obstat ei cui est delegatum nisi contra eum eadem ratio concedende exceptionis subsistat. b. d.

Emptor. Cursus usurarum ex natura actionis pcedens in stipulationis novãte nõ intelligitur repetitus. b. d. scõm primam lecturam glo.

Fundum cornelianum. Si secunda stipulatio continet aliud q̃ prima novatio non psumitur. Item qñ extima tio debetur iure actionis tempe contracte obligationis quando officio iudicis tempus petitionis inspicitur. b. d.

Aliam. Per litis contestationẽ non fit deterius ins agentis. Item in stipulatõne novante intelligunt repetita privilegia que fuere agentis vel cause erant in prima nisi aliud actum sit. b. d.

Si rem aliquam. Stipulatio conditionalis novat puram in conditionis euẽtum vt si tunc res extat vel ante secundã stipulationem post moram desierit vel post secundam facto debitoris perierit. b. d. scõm terciam lecturam positam in glo.

¶ Si duo. Unus ex reis credẽdi potest in alterius preiudiciũ novare delegare et nomen debitoris cedere. b. d.

Si ticius. Exceptio coherens psone que obstat deleganti non obstat ei cui facta est delegatio. b d.

Dubitari. Qui habet liberam peculij administrationẽ potest novare nisi aliõ vo nandi hoc facit. b. d.

¶ In summa. Una stipulatio põt novare plures stipulationes. b. d.

Rubrica de solutionibus.

Continuat' ista Ru. hoc modo. dictũ est. s. de novationibus verũ qz novationes equalent solutiõibus vt. s. ti. l. l. si rem. ¶. fi. ideo ponitur hic ru. de solutionibus.

Quotiens. Dividit' in quatuor ptes primo loquitur quando debitor soluens eligit in quã causam soluat. secundo quãdo nõ eligit debitor sed creditor. tercio quãdo debet fieri ista electio. quarto quid iuris sit nemine eligente. secunda ibi. Quotiens vero. tercia ibi. Sed constituere. quarta ibi in. l. Ceterum. ¶. ℣. si forte. et durat vsq; ad. ¶. Si duos.

¶ Imperator. Dividitur in duas partes. Primo loquitur in pecunia redacta ex venditione pignoris. secundo in pecunia soluta. secunda ibi. Sed et si forte. Item quelibet pars dividitur in alias duas particulas vt patet in tex.

¶ Apud marcellum. Quando mens legis est certa de ordine nõ curatur. b. d.

Stipulatus. Si seruus est adiectus non potest solui domino. b. d.

¶ Qui decem. In obligatione quãtitatis vel speciei certe solutio partis liberat a parte secus in obligatiõe generis nisi in eadem re reliqua pars soluatur. b. d.

Si stipulatus fuero. In solutione que ad cõmodum pupilli nõ cedit tutoris auctoritas non requiritur. b. d.

¶ Sed et si quis. Mandatum potest reuocari is nō facultas soluēdi adiecto.

Sub conditione. Debitor conditionalis solutione vera vel ficta tunc liberatur vere quando conditio extitit. et retro tñ fingitur liberatus. b. d. Diuiditur in duas ptes prima loquitur in vera solutione. secunda in acceptulatione.

Si quis seruo. Si ad reuocationes mandati sufficit vnum illud ignorari oportz a debitore soluēte si requirūtur duo sufficit ignorari vnum vt liberatio competat licz recipiens scienter furti teneatur. b. d.

Fugitiuus. Solutio facta seruo fugitiuo ab ignorante eum liberat si pecunia soluta efficiatur domini. b. d.

Si rem. Si res non efficiatur pfecte creditoris debitor non liberatur. b. d.

Etiam. Si in re soluta deficit aliquod ius liberatio non contingit. b. d.

Cum sticbus. Obligatio specierū diuiditur per quotas. obligatio gñis vel quantitatis diuiditur numero. b. d.

¶ Qui sticbum. Solutio vel obligatio rei deteriorate facto debitoris eum non liberat. b. d.

¶ Si ticium. Reuocatio mādati nō nocet debitori soluenti in cuius noticiam nō peruenit. b. d.

¶ Qui perpetua. Eadem solutio non pōt parere liberationē 7 repetitionē

Quotiens. Fideiussor soluens nomīe rei pro pte sua se solum liberat. b. d.

Cum quis. In principio b. d. Si cōditio adiecti mutat in deterius ei non potest solui. b. d.

¶ Si debitorem. Post mandatum reuocatum debitor ignorans soluendo liberatur ipo iure si recipiens bonam cām habuerit alias ope exceptionis si soluens conditionem cedere sit paratus. b. d.

¶ De peculio. Eadem solutio pro dest ad diuersas cās obligationis tollēdas

¶ Qui hominem. Qui hominē debet in genere soluendo statu liberum nō liberatur nisi conditio libertatis eo viuo de fecerit secus si eo mortuo. b. d.

¶ Si quis pro eo. Pro eo contra quem potest ī integrum restitutio postulari potest accedere fideiussor et cursus talis pdest reo presenti non reo absenti. b. d. Et diuidit tur. primo ponit dictum. secundo determinationem dcti. secunda ibi. Et quidem.

¶ Qui pro te. Si fideiussor debitori succedit obligatio fideiussoria extinguitur secus in pignore. b. d.

Si soluturus. Diuiditur in quinq; partes. In prima imputatur creditori culpa in male eligendo. In secunda imputatur culpa sine causa oblationē recusando. In quarto et in quinto casu nulla sibi culpa imputat. secunda ibi. Cum tamen. tercia ibi. Nā tunc perinde. quarta ibi. In qua specie. quinta ibi. Is consequens.

Reo. Alienatio necessaria non interdicitur reo criminis. b. d.

In numerationibus. Vna solutio potest parere diuersos effectus non contrarios. b. d.

Quamuis. Pactum de pignore vendo insolutū nō prudicat creditori possidēti.

Si quis aliam. Si spēs pro spē soluta euincat in totū vl in ptē liberatio nō tingit

In pupillo. Qñ aliquē esse locupletem elt cā actiōis vāde vel denegāde tpe litis contestate inspicitur et ille dicitur locupletior qui non est pauperior. b. d.

Si ticia. In pretorio pignore fructus extenuant debitum. b. d.

Si cum aurum. Indebitum solutū scienter contra agentem ex eadē causa ope exceptionis repetitur. b. d.

Si quis stipulatus fuerit. Contestatio litis tollit facultatem soluendi circa rem adiectam ad solutionem 7 circa personam. b. d.

Si ita stipulatus sum.

per ꝯstitutū tollit facultas solueñdi adiecto a filio pōt soluere pater et quod adiecto solutū tur potest condici a domino.b.d.

Is qui ✦ Usucapio creditoris pro solutione liberat debitorem soluentē.b.d. Vel bene tiua. Solutio reconciliatur vsucapionem.

Quotiens ✦ Due cause lucrative non possunt concurrere circa idem.

Dispensatorem ✦ Debitum in seruitute contractū minuit peculium secus si est cō tractum in libertate. Item quod semel repro bauit postea approbare non possum ad actō nem consequendam.b.d. Diuiditur in duas partes. Primo loquitur quando debitores liberantur solutōne. secundo quando non liberantur. secunda ibi. Si vero non liberant Prima subdiuiditur. q? quandoq; soluitur actoris reuocato post libertatem. quandoq; ante libertatē. secunda ibi. Cum vero ante.

Si pupilli ✦ Pupillus nō obligatur facto suo nisi quatenus est factus locupletior.

Si quis duos ✦ Una res potest solui ex duabus cāis lucrativis Item in quantitatibus non habet locū regula de duabus cansis lucrativis.b.d.

Si seruus ✦ Conditio consistens in dāno in persona pupilli siue tutoris vel curatoris auctoritate non impletur secus si in facien do consistat.b.d.

Si hominem ✦ Non liberatur qs dāno pro noxa seruum pignoratum vel in quo habetur vsusfructus.b.d.

Item si ignorans ✦ Actus meus interueniens facto hominis negocium geri non impedit nec ratihabitionem retrahi.b.d.

Qui decem ✦ Re perempta post obligationem debitoris generis liberatur ope exceptionis speciei ipso iure. Idem in debitore generis ex causa dotis.b.d.

Cum mihi ✦ Stipulatio cōditionalis animo nouandi tollit effectū more si erat res pereens alias secus.b.d.

Stichum ✦ Diuiditur in tres ptes. Prima loquit in obligatione alternatiua. secunda in obligatōne generis gñalissimi. tercia in obligatione generis subalterni. secunda ibi. Sed et. tercia ibi. Ac si ex his. Primū loquitur in obligatione alternatiua. secundum responsum loquit in obligatione gñis.

Qui hominem ✦ Qui soluit rem quam habere creditori non licet non liberat secus si sibi habere licet quamuis vilem.b.d

Ob triginta ✦ Pecuniam redactā ex venditione pignoris potest creditor vertere in quam causam vult.b.d.

Modestinus ✦ Nō valet cessio facta post solutionē cōtra correum pariter obligatum nisi pactum de cedendo p̄cesserit.b.d. Et diuidit in duas ptes. primo loquitur qñ cessio fit post solutionem nullo precedente pacto. secundo quando ante vel post precedente pacto. secunda ibi. q; si ante.

Si alieni ✦ Cōmixtione nummorū reconciliatur solutio.b.d.

Pecuniam ✦ Per aspectum querit dominium rei solute.b.d.

Pro vt quisq; ✦ Quelibet obligatio dissoluitur eo modo quo colligatur.b.d.

Si stipulatus sum ✦ Heres adiecti nō pōt solutionem recipere.

Si lance ✦ Res indiuidua q̄ ad solutionē potest quibusdā ex heredibus soluī mandato iudicis.b.d.

Si cum cornelius ✦ Pactū de soluendo tercio ex interuallo appositum idem operatur quod simplex mandatum.b.d.

Si seruo tuo ✦ Qui soluit debitū naturaliter tantum non repetit.b.d.

Hoc iure ✦ Procuratori litis non potest solui nisi ad hoc datus sit.b.d.

Filie ✦ Ex re pupilli per extraneū nō tutorem sibi non queritur nisi in subsidium.

Si ex pluribus ✦ Clausula generalis restringitur ad specificata tantum si hoc fieri potest salua rōne recti sermonis.b.d.

Lucius titius ✦ Ille qui habet mandatum recipiēdi solutionem ex certa cā non potest ex alia causa recipere.b.d.

Lucius titius ✦ Simplex solutio

refertur ad causam antiquiorem si vtraq; est vsuraria licet vna grauioribus pregrauetur vsuris.b.d.

Filius ¶ Solutio facta ei heredi qui p' ea per in integrū restitutionē est absitentus liberat debitorem.b.d.

Si debitor ¶ Per nouatōnem debitor inuitus et contradicens potest liberari.b.d.

Si mihi ¶ Manumissio similis est morti.

Si duo rei ¶ Obligatio principalis p cōfusionem extinguit accessoriā secus ī alia eque principali. Item cui ad idem competūt due actiones debet exprimere quā intentat

Si is cui ¶ Numeratio pecunie aliene liberationem vel obligationem non parit nisi ea consumpta vel domino satisfacto creditor tamen agens ad restitutionem tenet.b.d

Flauius ¶ Solutus simpliciter videtur solutum in causam efficacem et mandatum de soluendo ad causam efficacem videtur directum.

Si stichum ¶ In obligatione alternatiua sine culpa debitoris altera re pempta ī superstite obligatio tamen durat idem si vilior pergt eius facto et per interitus alterius postea contingentem liberatur debitor a directa ꝫ ad extimationē priorus vtili conueniturb.d. Diuiditur.quia primo dicit quando erat electio creditoris.secundo quando debitoris.secunda ibi.q; si promissoris. Secunda diuiditur in tres partes. Prima loquitur quando vna ex rebus alternatiue debitis pergt sine culpa promissoris.secundo quando pergt culpa promissoris.tercia quando vna pergt culpa promissoris alia sine culpa.secūda ibi.Enimuero.tercia ibi.Tam et ī aliter.

Aditio ¶ In isto.§.ponunt tres effectus aditionis hereditatis.nam quandoq; obligationem extinguit iure confusionis.qñq; eam extinguit iure solutionis. quandoq; obligationem confirmat.

Quod vulgo ¶ Ite.§.in.&. Ecōtrario.habet duplicem litteram.scōm vnam est ibi tantū vna negatio.scōm aliam est ibi duplex negatio.prout est vna negatio iste.§. diuiditur in duas ptes. prima loquit quādo fideiussor succedit debitori efficaciter obligato.secunda loquitur quādo fideiussor succedit debitori tuto exceptiōe transitoria ad heredes non ad fideiussores.secunda ibi.ꝛ econtrario. Et scōm istam lecturam ista secunda pars subdiuiditur in duas.primo ponit dictum.secundo exemplum.secunda ibi Nam et si minori. Sed scōm aliam lecturam prout est hic duplex negatio legit' duobus modis. vno modo q; primo loquitur iste &. Econtrario.quando fideiussor succedit debitori tuto exceptione personali non transitoria ad heredes videlicet ad fideiussores.secunda istud probat per simile quando fideiussor succedit debitori tuto personali transitoria ad heredes non tamen ad fideiussores et est beneficium restitutionis in integrū. Et ista lectura tangitur in glo.parvula inpbo. defensionem. Alio modo potest legi totum loquatur vno casu et primo ponat dictum in genere.secundo exemplum.ꝛ ista lectura tangitur in glo.super verbo.ecōtrario

Naturalis ¶ Naturalis obligatio pacto et iureiurando tollitur ipo iure quod prodest fideiussori.b.d.

Quesitum ¶ Tuncpater potest adjici a filio ad solutionem cum patri actio non creditum sed filius indistincte a patre adjcitur.b.d.

Usumfructum ¶ Primo loquitur an posset solui adiecto capite minuto.secundo an possit solui vel causa conditionis implendi dari ei qui repñtat personam adiecti ratione administratiōis.tercio an possit bene fieri in persona eius qui repzesentat personā adiecti ratione dominj.secunda ibi. Nam si furiosi.tercia ibi. Ceterum qui seruo.

Si creditor ¶ Sola perventione rerum ad creditorem non liberatur debitor nec fideiussor.b.d.

Solo ¶ perceptione rei omnes liberantur sed perceptione precij non liberatur possessor rei.b.d.

Si mandato ¶ Quando obligationes sunt dispares solvens etiam ex interuallo potest petere vt sibi actiones cedant.

Si creditor ¶ Si creditor non potest cedere actionē mandatori vel fideiussori exceptione cedendarum repellitur.

Pupilli. Delegatio tutoris liberat debitorē pupilli ita demū si fuerit fca bonafide

¶ Si cum pupillo. Transactiōe rescissa ex qua inducebat exceptio tollit exceptionis effectus p transactionē inductus.

¶ Gozo. Periculum nominis cessi p tinet ad cessionarium.b.d.

Qui res. Euicta re pro alio debito in solutum data prima actione agitur nisi debitus creditori imputetur. Item ad liberationē sufficit rem solutam pfecte ex post facto creditoris fieri.b.d. Diuiditur in quatuor ptes. primo loquitur quando res data in solutum euincitur et recipienti eam in solutum nō pōt dolus vel culpa imputari. secundo qñ pōt ei imputari culpa. tercio quando potest ei ī putari dolus. quarto qñ res data in solutus ab inicio creditoris non efficit perfecte. secunda ibi. Diuersam. tercia ibi. Duc applicatur. quarta ibi. Rem autem.

¶ Mibi decem. Causa leuior vt durior adiectionem non viciat.b.d.

¶ Qui stipulatur. Primo loquit quando ppter adiectum stipulatio est conditionalis et hoc colligit ex dictis si. secundo qñ est conditionalis et hoc apparet ex mente expressa. tercio qñ de hoc nihil apparet. quarto ponit vnum casum qñ adiectus adūcit ad maiorem quantitatem cū principalis. secunda ibi. Et ideo. tercia ib. Ac nisi. quarta ibi Contraria.

¶ Mibi rome. Diuidit. primo loq tur in obligatione mixta dandi et faciendi. secundo in obligatione mere dandi. tercio in obligatiōe mere faciēdi. scōa ibi. Libera retur. tercia ibi. At vbi.

¶ Aream. Exemptio speciei debite de rerum natura vel cōmuni cōmercio obligationem perimit nec reuiuiscit impedimēto submoto. translatio vero in corpus integ le obligationē non pimit sed res ipa debet peti extimatio vero prestabitur creditori.

Quero. Solutio pertinet ad illos qui habent administrationē loci vbi est faciēda nec locus contracte obligationis inspicitur nisi aliud actum sit.b.d.

Paulus. Solutum quod potest repeti non parti liberationem.b.d.

Creditor. Si creditoris vel tutoris culpa non precessit periculum pecunie pertinet ad debitorem vel pupillum.b.d.

¶ Cum de sorte. Pecunia cedit in causam expressam a soluente.b.d.

¶ Valerius. Solutum in dubio cedit in causam antiquiorem.b.d.

¶ Licinius. Quod in causam indebitī est solutum cedit in debitum.b.d.

Aliud est. Jus quesitum ex conuentiōe non tollitur vnius partis reuocatione. secus in mandato.b.d.

Ei qui mandato. Duas ptes habet. In primo casu huius legis fuit mandatū alicui q̄ stipularetur et stipulatus est in secūdo fuit mandatum q̄ sibi solueretur nec fuit solutum.

Rubrica de acceptilatiōibus pluribus.

Acceptilatio gñalis refert ad oīa nisi appareat esse censum de certis.

An inutilis. Hic est duplex lra. vna affirmatiua. alia negatiua. et scōm vtrumq; b.d. Si acceptilatio peccat in forma nō bēt vim pacti secus si peccat im materia.b.d. Fm vnam lecturā habet vim pacti scōm aliā nō.

¶ Seruus. Seruus cōmunis q̄ querit obligationem potest querere obligatiōis liberationem.b.d.

¶ Filiusfamilias. Obligatio ciuil tollitur per acceptilationem non pretoria. Item sublata principali tollūtur accessione vndecunq; inducte.b.d.

¶ Si stichum. Si acceptilatio non valet in expresso non valet in tacito.b.d.

¶ Et si fideiussori. Acceptilatio interposita super obligatione per consequentiam tollit obligationem alio modo contractam.b.d.

¶ Si legatorum. Acceptilatio facta fideiussori pendente conditione cui⁹ existentia non fingit quem retro obligatum nō prodest principali.b.d.

Nisi consentiat. Si ī acceptilatiōe

venit aliud q̄ sit in obligatione nō valet.

Si is qui stichum. Adiectō vltra debitum acceptilationē non viciat.b.d.

Si ex pluribus. Acceptilatio facta vni ex pluribus reis debendi ceteros liberat sicut solutio.b.d.

Qui hominem. Pars vnius ex reis alternatiue debitis potest acceptilatiōe ab obligatione subduci.b.d.

Si ego. Resoluta vna pte contractus totus contractus resolnitur.b.d.

¶ Rubrica de pretorijs stipulationibus.

Pretoriarum. Hec.l. dinidit in quatuor partes.primo ponit diuisionē stipulatōnum.secundo quālibet partes diuisionis.tercio dicit qualiter debeant interponi. quarto ad cuius iurisdictionē spectat cognitio super eis.secunda ibi.Judiciales.tercia ibi.Stipulationum.quarta ibi.q̄ si sit.

Quod si sit. Hic ponitur tercia pars in qua ponitur cuius sit iurisdictio sup istis stipulationibus.7 diuiditur.quia primo loquitur quando mouet cōtroueria tempe stipulationis interponende et an debeat interponi.secundo quando mouet post stipulationem interpositā.vel quando scilicet gñaliter deberet interponi.secunda ibi.Sed et si qd.

Sed et si vnus. Dinidit in tres partes scōm lecturam veriorem 7 cōmunem in prima decedit quis rei vendicatione conuentus ante litem contestatā 7 querit qualiter heres qui totam rem possidet in rei vendicatione condemnetur in stipulatione iudi. sol. in tercia decedit reus post litem contestatā in rei vendicatione et queritur qualiter condemnetur heres qui totum possidet in rei vēdicatione.Secunda ibi.In quantum. tercia ibi.Sed si lite.

In omnibus. Ex stipulationibus p̄torijs per procuratorē queritur actio dño sine cessione causa cognita sicut in contractibus institorum.b.d.

Pretorie. Hec.l.legitur in gl. duobus modis. Secundū vnam lecturam dicit in p̄torijs stipulationibus non potest quis dare pignora vel depositū facere loco fideiussoris sed fideiussor tenetur dare.scōm alias lecturam dicit q̄ nō cogitur quis dare pignora vel facere depositum p̄o fideiussore sed potest si vult.

Valerianus. alias incipit.Si preses. In stipulationibus pretorijs interuētu nouē persone non presumitur recedi ipō iure sed exceptionis.b.d.

¶ Rubrica Item pupilli salnam fore.

Si plures. Diuiditur hec.l. Primo ponit vnum dictum q̄ fideiussor vnius tutoris non habet beneficiū diuisionis.secundo respondet cuidam tacite obiectioni quasi secus sit in pluribus tutoribus.tercio format aliam obiectionem 7 ei respondet.secunda ibi.nec quisquam.tercia ibi.Ceterum.

¶ Rubrica iudicatum solui.

Cum lite. Perempta instantia liberat fideiussor iudicatum solui.b.d.

Stipulationem. Diuiditur iste ¶.primo dicit q̄ istam stipulationē possunt exigere vtiliter procurator tutor et curator.secundo format aliquas questiones circa procuratorem.tercio format questionem circa tutorem.quarto format questōnem circa curatorem.secunda ibi.Procuratorem.tercia ibi.Sed et q̄ debitorem.quarta ibi.Sed et curatorem.

Si reus. Dscz modo iurisconsultus tractauit de psonis que pñt istam stipulationem recipe que stipulatio bēt in se tres clausulas vt.j.e.l. Judicatū solui. Hic incipit tractare de prima scilicet de clausula de defendendo de qua hic et duabus.l.se.

Si plures. Pena cōmissa in non ōfendēdo pōt purgari vscz ad sñias p̄ sñias vero vel solutionē purgari non potest.b.d.

In hac stipulatione. Stipulatio semel cōmissa ad interesse totale vlterius non cōmittitur.b.d.

Si ante acceptum. Dinidit in tres ptes.primo ponit vnū dictū bimembre scōo ponit rōnē.tercio ponit duas illatiōes ex rōne.scōa ibi.Nas vt cōmittat.tercia ibi

Et ideo. Et breuiter hoc dicit. Mutata cō-
ditione defensoris rei de habente manda-
tum ad non habentem vel econtra vl' ipsum
principalem actore sciente stipulatio iudica
tum solui non poterit cōmitti. secus actore
ignorante. b. d.

Cum querebatur ✦ Jsta l. diuidit' in
quinq; partes. Primo ponit vnam questionē
secundo ostendit dubium questionis. tercio
facit vnam allegationē in questione. quarto
questionem determinat. quinto ponit vnam
nouam questionem. secunda ibi. Dicebam.
tercia ibi. Ecce enim. quarta ibi. Proinde vi
dendum. quinta ibi. Proinde et si forte. vsq;
ad. ℭ. fi. Et breuiter. b. d. Diffinitiua allata
contra cōtumacem extinguit actionem com
petentem ob rem non defensam nisi sup ea
prius lis fuerit contestata. Jtē quocunq; mō
desinat actio competere vel lis fuerit termi
nata stipulatio ob rem non defensa finitur.

ℭ **Si fuero** ✦ Mutatio actiōis vl' rei
impedit stipulationē iudicatū solui cōmitti.

Monissima ✦ Hec l. diuidit' in tres par
tes. primo loquit' ad que tempa porrigat' sti-
pulatio doli. secūdo ad quas psonas. tercio
ponitur declaratio primi dicti. secunda ibi.
Itaq;. tercia ibi. Doli autem. Et b. d. Clau-
sula doli cōmittitur ppter dolum cōmissum
ab inicio stipulationis vsq; ad finem iudicij
ex dolo principalis et heredis eius 7 etiam
extranei si pena fuerit adiecta. b. d.

Cum apud ✦ Fideiussor acceptus in
prima causa non tenetur in eo quod iudicat'
in causa appellationis nisi aliud actum sit.

Si vnus ✦ Primo ponit duo dicta. se-
cundo respondet cuidam obiectioni. secun-
da ibi. Quoniam in vnius. et in fine huius. l.
summat' sepam hoc modo. Hec stipulatio
ex duabus clausulis potest cōmitti cōtra di
uersos sed contra eundem non sed prevalet
causa iudicati. b. d.

ℭ **Rubrica rem ratam ha**
beri et de ratibabitionis ✦
Duas partes habet hec Ru. Primo Rem
ra. ba. hoc est de illa stipulatiōe rem ra. ba.
secundo dicit de ratibabitione hoc est quali
ter possit haberi ratum.

Cum quis ✦ Quando conuenit' ille cui
exceptio rei iudicate competeret si verus p
curator exegisset stipulatō de rato cōmitti'

Cum minor ✦ Jsta l. diuiditur in tres
partes. primo loquitur in procuratore vero
minoris. secundo in procuratore falso mino
ris. tercio dat consilium circa verum procu-
ratorem. quarto circa falsum procuratorem
secūda ibi. Deniq;. tercia ibi. Et ideo. quar
ta ibi. Mandato vero.

Tutore ✦ In causa suspecti. procurator
ex parte rei cogitur cauere de rato. b. d.

Si is cui ✦ Heres non potest ratum ha
bere quod factum est nomine defuncti in. bis
que ad heredem non transeunt. b. d.

Procurator ✦ Propositio actiōis cō
tra quam exceptio rei iudicate non obstaret
si dominus verus egisset non facit stipulatio
nem de rato cōmitti. b. d.

ℭ **Si procurator** ✦ Defensor ex ne-
cessitate potest exceptionem ex sua psona
apponere. b. d.

Actor ✦ In hac. l. iurisconsultus facit mē
tionem de quatuor personis. quarum prima
cauere tenetur de rato. tres non.

ℭ **Si procurator** ✦ Factum eius q
causam habet a me censetur factum meum.

Si procurator ✦ Stipulatio que ad
pertinere interesse cōmittitur potest sepius
committi b. d.

Ale satisdatio ✦ Cautio de rato non
interponitur cum est certum de mandato se
cus in cautione iudicatum solui. b. d.

Si sine ✦ Hec l. vsq; ad. ℭ. Si procura
tor diuiditur per di. in duas partes. Prima
loquitur in procuratore falso exigente vsq;
ad. ℭ. Cum autem. Jbi in procuratore vero.
Jtem prima pars subdiuiditur in quatuor.
quia primo loquitur de procuratore falso ex
igente indebitum extra iudicium. secūdo lo
quitur de procuratore falso exigente debi-
tum extra iudicium. tercio de procuratore
falso exigente indebitum in iudicio. quarto
de procuratore falso exigenti debitum in iu
dicio. secunda ibi. q; si procurator. tercia ibi.
Q; si procurator per iudicem. quarta ibi. Q;
si debitam.

Cum autem. Iste. ℔. diuiditur in duas partes. prima loquitur quando non habs ratum factum veri procuratoris obtinuit. secunda quando succubuit. scōa ibi. Marcellus. Et quelibet istarū partium habet duas lecturas. Prima est quādo verus procurator egit et obtinuit. secunda qñ verus procurator egit et succubuit. dominus vero non habens ratum egit et obtinuit in istis duobus casibus. Secūda pars similit habet duas lecturas. Una est quando verus procurator egit et succubuit. Alia quando egit et obtinuit licet dominus postea agens succubuit.

Qui patris. Mutatione psone extinguitur cautio rem ratam haberi et in stipulatione sunt cōpbendende persone ad quas verisimiliter iudicium debet transire.

Procurator. Factum falsi procuratoris non facit cōmitti stipulatōnem de rato ab alio interpositam. b. d.

Bonorum. Si supuenit defectus ex parte ratum habentis rati habitio impedit.

Pater. Quādo quis succedit ei quem promisit ratum habiturū non tenetur. b. d.

Procurator. Defectus supueniēs ex parte ratum habentis vt legis dispositiones impedit rati habitionem. b. d.

℔ Expliciunt casus breues libri. xlvi. digestorum.

℔ Incipiunt casus breues libri xlvij. digestorum.

Rubrica de priuatis delictis.

Ciuilis. Hec. l. dinidit in tres ptes principales. primo loquitur quando actio ex delicto transit cōtra heredes. secundo quādo transit ad heredes. tercio qñ transit cōtra eūdem mutatione cōditionis. secūda ibi. Heredem. tercia ibi. Non tantū. Prima ps sub diuiditur in duas partes. Primo loquit de actione penali. secundo de psecutoria. secūda ibi. Sed quamuis.

Nunquam. Glo. diuidit hanc. l. in duas partes. sed bar. in quatuor. Primo ponit regulam. secundo probat eam quatuor exemplis. tercio format vnam questionē circa predicta. quarto redit ad regulam 7 eam probat tribus alijs exēplis. secūda ibi. Qui hominem. tercia ibi. Quesitum. quarta ibi. Idem si quis.

¶ Rubrica de furtis.

Dixit. s. de priuatis delictis in genere sequitur videre in specie. Sed quia delictum furti frequētius cōmittit ideo de furtis primittit.

Furtum. Ponit tres diffinationes furti. prima est a tpe. secunda est ab animo. tercia est ab actu corporeo.

Si quis furti. Diuiditur hec. l. in tres partes. primo ponit vnum dictū. secundo aliud scilicet quod sit officium iudicis quando fuit prius actum conditione furtiua 7 nunc agitur rei vendicatione. secunda ibi. Sed si eam. tercia ibi. ℔ si ex conditione.

Gulgaris. Ista l. diuiditur in tres partes. primo ponitur questio. secundo responsio offilij. et eius ratio et illatio. tercio ponit ratio iurisconsulti autoris huius. l. et pbatio per exempla. secunda ibi. Offilius. tercia ibi. Sed verum.

Qui seruo. Qui prestat opem furto irregulari non tenetur furti nisi furtum irregulare sequatur. b. d.

Inter omnes. Actio noxalis nō extinguitur licet ex post facto desinat esse. b. d.

Si seru⁹. Pluribs competit actio furti si pluriū interest. b. d. vsq; ad. ℔. recte.

Recte. In delictis licet allegare ignoratiam ad cōmodum ignorantis non ad incōmodum. b. d.

Si dominium. Interuentu noui domiuij assidua contrectatione nascitur actio furti. b. d.

Si seruus communis. Hec. l. diuiditur in sex ptes. primo loquit de seruo cōmuni surripiente. secundo de seruo pignoratio dato. tercio de suo redibito. quarto de seruo empto mandato alicuius. quinto de seruo deposito alicuius. sexto de seruo cōmodato. secunda ibi. Dūs etiam. tercia ibi. Itē

dicendam. quarta ibi. Quod vero ad mãdati actionem. quinta ibi. Id quod euidentius. sexta ibi. Circa commodatum. vsq; ad. ¶. Locaui.

Qui ea mente. Qui tenetur ex delicto actione oꝛiginaliter penali non liberat penitentia. b. d.

¶ Si tibi. In actione hac habetur ratio interesse quod est extra rem. b. d.

¶ Infans. Pro toto tempoꝛe vnũ furtum est nisi fuerit possessio interrupta. Itẽ in actione furti inspicitur quanti plurimi res fuerit a tempoꝛe furti. b. d.

Hereditarie. Non haberet quis per alium quod per se habere non potest. b. d.

¶ Si ticius. Primo loquitur qñ fal⁹ procuratoꝛ recepit indebitũ. secundo qñ recepit debitũ. tercio ponit quasdam questiones circa predicta. secũda ibi. ¶ si pecunia tercia ibi. Falsus autem.

Rubrica de tigno iniuncto.

Rubrica si quis testamento liber esse iussus fuerit.

¶ Ante aditam. Supra expositã verba. Si qs testamẽto liber eẽ iussus est. nunc exponunt verba ante aditam hereditatem.

¶ Scevola. Dictum est. s. proxime q̃ ista actio pertinet ad furta modo queritur vtrum proprie ad furta pertineat. ¶ respõde vt in textu.

Rubrica furti aduersus nautas cauponas stabularios.

Inter eos. Primo ponit mentem edicti vbi. Nauiganti.

Rubrica si familia furtum fecisse dicatur.

¶ Cum plures. Si scõm iudicium ista se habet ad pumum q̃ condemnatoꝛia lata in pumo et ex actione secuta tollat. scõm interim differtur et emulatio impeditur.

Quotiens. Diuiditur in duas ptes. Primo loquitur an solutio domini prosit habentibus causam a domino. secundo an solutio habentium cãm a domino prosit domino. secunda ibi. ¶ si pumus.

Si familia. Ista l. diuiditur in tres partes. primo loquitur quando familia plurium petit alias delinquit vno sciente non tamen iubente. secundo qñ delinquit vno iubente tercio repetit q̃ dixit in principio. et circa illud determinat vnam questionẽ. secunda ibi Et si seruus. tercia ibi. Si ergo.

¶ Rubrica arborum furtim cesarum.

¶ Rubrica si bonorum raptorum.

Qui rem. Quando duo debita ex eodem facto descendẽtia se habent vt genus et species pene tolluntur inuicem quatenus concurrunt. b. d.

¶ Hoc edictum. Primo ponit vnũ dictum. secundo ponit opinionẽ quorundas circa vnum dubium descendẽs ex dicto. tercio ponit determinationem illius dubij. secunda ibi. Nec; debere. tercia ibi. Sz vtilius. Et legitur iste. ¶. in glo. tribus modis. ¶ scõm lecturam io. que est verioꝛ. b. d. qñdo ex eodem facto oꝛitur ciuilis et criminalis p̃ hibetur quis eas simul intentare sed vna per acta poterit ad aliam redire. b. d.

Si seruus. Quando actio vna numero datur contra diuersos negligẽtia adhibita contra primum preiudicat contra alium.

¶ Rubrica de incendio ruina naufragio.

¶ Rubrica de iniurijs et famosis libellis.

¶ Si tantum in fundum. Iste. ¶. diuiditur. primo ponit dictum labeonis. secundo ponit reprehensionẽ dicti. tercio ponit vnam determinationẽ generalem circa premissa. secunda ibi. Ego puto. tercia ibi. Tantum agitur.

¶ Si quis libellum. Hic ponit de secunda pte Ru. Primo ponuntur verba

iurisconsulti. secundo exponit aliqualiter illa verba in. l. q senatus.

¶ Si dicatur. Iste ℓ. diuidit in quatuor ptes. primo ponit duas questiones et resp onsionē. secundo opponit et soluit. tercio ponit aliam questionis responsionē. quarto similiter ponit aliam questionē et responsionem. secunda ibi. At quando. tercia ibi. qd ergo. quarta ibi. Ergo si quis. Prima ps loq tur vno modo scōm glo. alio modo scōm ia. de are. secunda et tercia ps legūtur vniformiter scōm omnes. quarta ps legit duobus modis scōm gl. tercio modo scōm ia. de are Et scōm glo. iste. ℓ. b. d. Si actum est actione ciuili que competit ad vindictam tollitur criminalis accusatio. secus si ad rem familiarem ciuiliter sit actum. b. d.

¶ Si mandato. Iste. ℓ. diuidit in quatuor partes. primo loquit in eo qui mandauit extraneo q delictum cōmitteret. secundo loqtur in conducente. tercio in mandante subditis sibi personis. quarto in psuadente. secunda ibi. proculus. terc a ibi. deni q. quarta ibi. Attilicinus.

¶ Si quis virgines. Talis quis esse presumitur in quali habitu reperitur.

¶ Si iniuria. Quando iniuria infertur in aliquē principaliter veritas inspicit potius quam opinio et cum infertur in aliques per cōsequentiā inspicit opinio potius quam veritas. b. d.

de extraordinariis criminibus.

de sepulcro violato

de concussionibus.

de abigeis.

de preuaricatoribus

¶ Ru. de receptatoribus.

de furibus balnearis.

de effractoribus.

de crimine expilate hereditatis.

de crimine stellionatus.

¶ Ru. de termino moto.

de collegiis illicitis.

Sodales. Primo ponitur qualiter vocentur qui sunt de vno collegio. secundo petit quid pñt facere inuicem collegiati. tercio dicit vnde predicti habuerūt originem scilicet a lege solonis greca. quarto ponit interpretatio illius legis grece. secūda ibi. Is aūt. tercia ibi. Sed hoc. quarta ibi. Si aūt ptes.

¶ Rubrica de popularibus actionibus.

¶ Expliciunt casus breues libri. xlvij. digestorum.

¶ Incipiunt casus breues libri. xlvij. digestorum.

Rubrica de publicis iudiciis

Non omnia. Dec. l. diuidit in duas ptes. primo ponit regulā in quedā verba ex quibus colligit regula. secundo ponit exceptionē a regula. Et breuiter b. d. omnia delicta punita sunt exceptis quibusdam hic enumeratis. b. d.

Publicorum. Illa sunt iudicia capitalia ex quibus pditur libertas vita vel ciuitas alia non. b. d. Et diuiditur in tres ptes. primo ponit diuisionē huiusmodi. secūdo prosequitur secundū membrū. tercio prosequitur secundū. secunda ibi. Capitalia. tercia ibi. Non capitalia.

Publica. Quidā habent in littera peritur. alij habent pmittitur. Secūdū primā litteram dicitur q mortuo accusato vel accusata accusatio extinguit. Secundū aliam litteram dicit q reo seu accusato vt rea defunctis accusatio pmittitur et sic durat. et sic iste littere sunt contrarie.

Interdum. Pendente iudicio super actione ciuili non potest apponi accusatio criminalis super eodem crimine. b. d.

Is qui reus ✦ Diuiditur in duas partes primo loqtur vtrum accusatus possit accusare suum accusatorē pendente iudicio, secundo vtrum possit accusare post sententiā. secunda ibi. Illud. Item secunda subdiuiditur in alias duas ptes. quia prima loquitur vtrū post condemnationem possit reaccusare de nouo. secundo an possit prosequi accusationem iam inchoatam. secunda ibi. Inchoatas plane. Et breuiter hoc intendit. Receptus inter reos non potest suum accusatorem reaccusare si fuerit cōdemnatus. pena que aufert ciuitatem vel libertatē poterit tamē accusationes inchoatas persicere. b. d.

Infamem. ✦ Damnatus publico iudicio est infamis. secus si priuato nisi sit tale crimē cuius ciuilis actio infamaret b. d. Diuidit in duas partes. primo ponit vnum dictum in publico iudicio. secundo aliud in iudicio priuato. secunda ibi. Itaqz.

Inter accusatorem. ✦ Hec. l. habet duas lecturas in gl. scōm primam diuiditur in duas partes. primo ponit vnum dictum. secundo ponit aliud dictum distinctum 7 seperatum a primo. Scōm aliam lecturam etiam diuiditur in duas partes. Primo ponit vnum dictum. secundo ponit effectum illius dicti et scōm hoc debet habere littera. Ne per triduum. Et ibi est secunda pars.

Custodias ✦ Diuiditur hec. l. in duas partes. primo loquitur qui debent adesse examinationi reorum. secundo loqtur quo tpe debet fieri examinatio reorum. secunda ibi. Et feriatis.

Accusatorem ✦ Hic habētur tres litere. vna habet. indicantem. alia habet. inchoata. alia. iudicata. Scōm duas primas litteras. b. d. Accusatore defuncto iudex potest. pcessū prosequi 7 ipm finire et determinare. Scōm terciam litterā dicit. q res iudicata ab alio potest executioni mandari per presidem etiam accusatore defuncto et non petente.

¶ Ad crimen ✦ Hic. ¶. Diuiditur in duas ptes. prima loqtur de eo qui venit ad prosequendū crimen publicū. secunda loquitur de eo qui venit ad allegādas causas absentie. secunda ibi. Sed excusationes. Item secunda subdiuidit in duas ptes. primo ponit dictum. secundo effectum illius dicti. secūda ibi. Et si iustam. Item prima principalis subdiuiditur in duas partes. prima loquitur de procuratore ex parte actoris. secunda de procuratore ex parte rei. secunda ibi. Multo magis. Et breuiter b. d. in crimine publici iudicij non potest interuenire procurator ad alligandas causas cause. sed ad allegandas causas absentie admittetur. b. d.

Generi ✦ Sententia iniusta patrem prosequentem necem filij non infamat. b. d.

¶ Rubrica de accusationibus et inscriptionibus ✦ Continua Ru. sic. Dictum est. s. de publicis iudicijs. verum qz publica iudicia exercent per accusationes ideo ponitur Ru. de accusationibus Item quia in accusationibus ponitur inscriptio ideo in Rubu. sequitur de inscriptionibus de quibus inscriptionibus habetis. j. e. l. Libellorum. 7. l. si cui. in prin.

Libellorum ✦ Dictum est de materia qui accusare non pñt hic incipit de materia accusationis.

¶ Sed si aliud. ✦ Iste ¶. legitur duobus modis. Scōm vnam lecturā. b. d. Eodem modo debet formari libellus in alijs crimibus similibus sicut in adulterijs. Scōs aliam lecturam. b. d. Non solum de crimie adulterijs sed et de pluribus alijs simil. bus poterit quis accusari. b. d.

Si accusator. ✦ Accusatore defuncto vel aliter impedito rei nomen aboletur 7 infra triginta dies repetitio conceditur.

¶ Ex hijs ✦ Absolutus non pōt de eodem crimine accusari ab eodem vel ab alio nisi fuerit ignorans et suam iniuriā prosequetur. Item idem accusator non potest eūdem de alio crimie accusare nisi suam sequatur iniuriam. secus in filio eius. b. d. vsqz ad ¶. Idem imperator.

¶ Idem imperator. ✦ Ibi debet quis puniri vbi deliquit.

¶ Cum sacrilegium. ✦ Quis debet suum pcessum expedire antequam reum etiam p maiori crimine ad iudicem alterum remittat. b. d.

Qui accusare. ✦ Cognito vno de

contrarijs cognoscitur aliud ⁊ contrariorū eadem est disciplina. Vel aliter. Omnes regulariter ꝑñt accusare nisi persone ꝓhibite.

Eos accusare. Diuisus est qualiter accusatio debet formari. Ites que persone ꝑñt accusare et que non. hic autem incipit dicere que persone possunt accusari et que non.

¶ Omnibus. Iste ℣. diuidit in tres partes. primo ponit qñq; pena non cadit in seruū ideo quia nō potest priuari bonis que non habet. quandoq; pena non cadit in seruum quia non potest priuari statu quē non habet. qñq; pena non cadit in seruum quia in eum verba legis non cadunt. Istis tribus casibus loquitur hec lex. secunda ibi. Idēq; dominiū. tercia ibi. Idem nec lex pompeya. quarto redit ad primum ibi. Item cornelia. quinto consulit in omnibus predictis ibi. sed durior. et sic quinq; particulas habet.

In eum. Non cogit quis omittere actionem ciuilem et ꝓponere criminalem descendentem ex eodem facto. h. d.

Ex indicio rum. Diuiditur hec. l. primo ponit vnam regulam in accusationibus. secūdo ponit exceptionem. tercio ponit vnā determinationem dubij dependentis ex ꝓdictis. quarto et vltimo ponit vnam regulam in ciuilibus. secunda ibi. Excepto. tercia ibi. Ideo. quarta ibi. Ex ceteris.

¶ Rubrica de custodia et exhibitione reorum.

Dictum est. s. de accusationibus. verum q; accusati custodiūtur et exhibentur. ideo ponitur hic ista Ru.

De custodia. Accusatus custodit arbitrio iudicis causis inspectis que hac lege ponuntur. h. d.

Si quis seruum. In causis capitalibus seruus ex vinculis causam dicit nisi ꝓ eo dominus vel extraneus satisfecerit ad quod admittentur etiam postquā seruus fuerit vinculatus. h. d.

¶ Qui exhibendi. Qui propter vnum crimen detinetur vel ad iudicium vocatur ꝓpter aliam causam euocari non debs

Diuus. Denunciationibus non est credendum quo ad condemnationē sed ex eis potest procedi ad inquisitionem et veritate comperta absoluet vel condemnabit denūciatum vel denuncianté. h. d. Diuidit in tres partes. in ꝓma parte dicit q; enunciatio nō prodest ad condemnationē et hoc ꝓbat duobus exemplis secundo dicit q; enunciatio prodest vt pueniatur ad inquisitionē. et hoc probat duobus rescriptis. tercio dicit quale debet esse iudicis officium super processu quem facit super inquisitione. secunda ibi. ꝓ cap. tercia ibi. Et ideo cum quis.

In eos. Supra visum est qualiter puniuntur persone que non custodierunt bñ. nūc sequitur videre de personis custoditis.

¶ Rubrica ad legem iuliam maiestatis.

Dictum est. s. in genere de publicis iudicijs nunc sequitur in specie et primo incipit dicere de criminibus grauioribus.

¶ Rubrica ad legem iuliam de adulterijs.

Continua Ru. quia crimen adulterij est crimen grauius quia omne crimen cōmittit extra corpus fornicatio vero cōmittitur in corpus. vt prima ad cor. vi. circa fi. ideo ponit hic Ru. ad legem iuliā de adulterijs.

¶ Si publico. Exceptio lenocinij opposita a muliere int' reos recepta maritū nō repellit ꝑs eū puniri facit. ꝑs si obijciat ab extraneo nihil importat. h. d. Diuiditur in quatuor partes. Primo ponit vnum dictum. secundo illationem ex dicto. tercio determinat vnam questionē dependētem ex predictis. quarto ponit aliud dictum. secunda ibi. Lenocinij. tercia ibi. Vnde queri potest. quarta ibi. Extraneus autem.

Volenti. Vxor non repudiata nō pōt de adulterio accusari. h. d.

Licet ei. Adultera secundo nubens nō potest accusari, nisi prius conuicto adulterio. h. d.

¶ Mulier. Fama excusat a dolo nisi habeat originem ab eo qui propter famam se vult excusare. h. d.

Ream. Non videtur in culpa que dimittit eam quam retinere non potest.

Si maritus. Quando duo habent equale ius et est locus preoccupationi si vn⁹ est impeditus impeditur socius. b. d. principium huius legis.

Lex iulia. Minor non potest accusare de adulterio nisi de cõmisso cũ vxore sua et in eo de facili calumnia non presumitur. b. d.

Qui vxoi. Diuiditur cum. l. se. Primo ponit vnum dictum. secundo circa illud formal quinq; questiones per ordinem vsq; ad. ℔. Queritur. in. l. denunciasse.

Accusaturus. Per correctionem libelli male concepti non interrumpitur prescriptio adulterij. b. d.

Si adulterium. Si cõmittatur adulterium cum incestu mulier punitur vt vir. Idem si cõmittatur stupũ et incestus. sed ab incestu excusatur ppter ignorantiam que presumitur in muliere minore et statim penitẽte. b. d. vsq; ad. ℔. imperatores. Diuiditur principaliter in quinq; ptes. Primo loquitur qñ cõmittit adulterium cũ incestu. secũdo loquit qñ cõmittit stupũ 7 incestus a masculo. tercio quando cõmittitur stuprum et incestus a masculus aliqualiter excusatur. quĩto qñ in totum liberatur. secunda ibi. Stupũ. tercia ibi. Quando mulier. quarta ibi. Nonnũ quam. quinta ibi. Fratres deinq;.

Stuprum. Hec est secunda pars et legitur duobus modis. Primo q; hic loquatur finaliter de adulterio et incestu. secundo q; loquatur de stupro et incestu. 7 q; hec lex loquitur de incestu et adulterio. Primo facit tex. qui dicit. An adulterij pena sufficiat. Item q; loquetur de stupro et incestu. facit tex. qui dicit. Stuprum. prime lecture applaudit glo. super verbo. Concurrunt. secunde lecture applaudit glo. super verbo. Adulterij. et super verbo. Duplex. et super verbo. Errore.

¶ Rubrica Ad legem iuliam de vi publica.

¶ Rubrica Ad legem iuliam de vi priuata.

¶ Rubrica Ad legem corneliam de siccarijs.

In lege. In penis corpalibus lata culpa non equipatur dolo sed mitius punitur.

¶ Rubrica Ad legem pompeiã de parricidijs.

¶ Ru. Ad legem corneliam de falsis.

Pena. Diuiditur in tres ptes. primo loquitur de eo qui vere falsum cõmisit et ĩ hoc ponuntur septem vel octo casus. secundo loquitur de eo qui cõmisit quasi falsum. tercio ponitur pena falsi et quasi falsi. secũda ibi Ad testamenta. tercia ibi. Pena. et prima ps loquitur in scribente falsa vel in eo qui tradidit dicta testium falso iudici.

Ad testamenta. Hic incipit secũda pars in qua incipit tractare de crimine quasi falsi.

Pena falsi. Hic ponitur tercia ps de pena falsi et quasi falsi.

Si quis legatum. Si legatum est innalidum ratione rei legati vel alterius vicij visibilis ascribens pena falsi tenetur secus si vicium esset invisibile. b. d.

Maritus. Iste. ℔. diuiditur in quinq; ptes. primo ponit thema et questionẽ secundo ponit duo euidentialia ad solutionem. tercio ponit solutionẽ questionis. quarto ponit vnum dictum contra solutionẽ et illud soluit. quinto ponit aliud dictum 7 illud determinat. secunda ibi. Respondeo. tercia ibi. Ergo. quarta ibi. An ideo. quinta ibi. An ideo.

Adlebus. A crimine falsi potest qs libere desistere ante sententiam scõm glo.

Eos qui. Diuiditur in tres ptes. primo loquitur de eo qui dixit varia et diuersa testimonia eodem tempore et coram eodẽ iudice et in eadem cã. secundo loquitur de eo cuius testimoniũ variat ab eo quod alias dixit ex indiciũ. tercio de eo cuius testimoniũ

variat ab eo quod alias dixit in alio iudicio secunda ibi. Et eum qui contra signum. tercia ibi. De imprudentia.

Ad legem iuliam repetundarum. ad legem iuliam de annona. ad legem iuliam petulatus. ad legem iuliam de ambitu. ad legem fauiam de plagiarijs. ad turpilianum.

¶ Ru

Accusatorem. Primo dicit accusatores tripliciter delinquere. secūdo illa tria delicta numerat. tercio illa tria delicta pse quitur per ordinē. secunda ibi. Calumnianti tercia ibi. Calumniatoribus. et ibi vsq; ad ¶ Preuaricatorem. ponit de calumniatore et preuaricatore. Ab inde vsq; ad. ¶. Si qs autem. ponit de terginersatore vsq; ad fi. legis Et ista pars que incipit. Calumniatoribus. diuiditur in tres ptes. primo dicit calumniatorem puniri. secundo ponit modum pcedē di. tercio modum et effectum pnunciandi. secunda ibi. Sed non vtiq; tercia ibi. Nam liquidem. in ¶. Queri potest.

¶ **Accusationem.** Primo ponit vnum dictum. secundo ponit dictum pāp. quod videtur sibi aduersari. tercio ponit aliud dictum pāp. qđ videt sibi cōsonare. quarto ponit determinationē et cōclusionē omnium precedentiū. secunda ibi. Atqui. tercia ibi. Ac quidem. quarta ibi. Merito.

Querebatur. Quando quis accusationem non psequit qr iudex exceptionem tpis obstare pnunciat in turpilianū non incidit. b. d. scōm veram lecturam.

Si interueniente. Qui reum non repetit publica abolitione interueniēte in se natusconsultum non incidit. b. d.

Lucius. Ad crimīa in quibus ex vtraq; pte incūbit onus pbandi abolitio nō porrigit

¶ **Ru. de requirendis reis.**

Dictum est. ¶. de varijs et diuersis delictis. Item dictū est qualiter cōtra accusatorē nō prosequentē vel psequentē calūniose procedatur. sequit videre qualiter cōtra reum sed qr reus qñq; est cōtumax ideo premittit qualiter pcedit cōtra reum cōtumacem vt hoc istulo. qñq; vero qr reus est pñs ponit qualiter procedat cōtra reum ad criminis examinationem. vt. j. ti. de quest. post maleficiū vero confitentum ponit qualiter pcedatur cōtra reum ad pene impositionem. vt. j. ti. de penis.

¶ **Ru. de questionibus.**

In crimīnibus. Hec. l. diuidit pncipaliter in tres ptes. Primo loquit qñ puenitur ad questionē seu torturam. secūdo loqr que psone debeant torqueri et que nō. tercio de effectu questionis seu cōfessionis habite per tormēta. secunda ibi. Diuus aduianus tercia ibi. Item seuerus. Item quelibet pns in plures ptes diuidit ideo prosequitur per singulas. et in ista prima parte primo introducit consultus dicit quedā gñalia postea descendit ad speciem.

¶ **In causa.** Iste ¶. potest legi tribus modis. Uno modo dicit sic. seruus cuius est obmissa pfessio potest torqueri cōtra obmittentem etiam si sit seruus reipublice. secūdo sic. Seruus reipublice pōt torqueri contra obmittētē professionē alicuius rei. tercio sic. Seruus potest torqueri si ipe dicat obmisisse professionē alicuius rei. Et per oēs istos casus intellige esse obmissam istam professionem in cā tributorum. et sic seruus est capitaliter puniendus.

¶ **Si quis vltro.** Si post sententiam ex prima cōfessione latam de innocentia rei constiterit debet condemnatus restitui a principe non ab inferiore. b. d.

¶ **Cognituruṁ.** Judex debet dare terminū pti ad faciendū suam defensionē licet possit fieri defensio sine termino. b. d.

Maritus. Testis qui non debet examinari ppter partis reuerentiā examinatus non facit iudicium nec pbationem. b. d.

¶ Rubrica de penis.

Quotiens. In imponēdis penis tps delicti non sentētie tempus inspicitur. b. d. superius dixit in genere hic in specie.

Absentem. Primo ponit vnū dictum secundo ponit aliud dictum. q ō videt primo contrariu. tercio soluit cōtrarietatē. secūda ibi. Nec de suspitiōe. tercia ibi. Potest quis.

Famosos. Iste ℔. intelligitur duobus modis. Uno modo intelligit vt latro dicat fur qui clam furat. Alio mō intelligit de latronibus hoc est de raptoribus ītratarum qui hoc faciunt publice.

Ru. de bonis damnatorum.

Ru. de bonis eorū qui ante sententiā mortē sibi cōciuerūt

De prima pte ru. tractatur in. l. fi. de secūda tractatur in. l. prima et secunda.

¶ Rubrica de interdictis.

Volent. Cui interdicit minus officium nō potest accedere ad maius. sed nō habet locum econuerso.

Rubrica de sententiā passis et restitutis.

Ru. de cadaueribs punitorū

¶ Expliciunt casus breues libri. xlviij. digestorum.

¶ Incipiunt casus breues libri. xlix. digestorum.

Ru. De appellationibus.

Appellandi vsus.

Istud principiū diuidit in duas ptes primo ponit cām inducēde appellationis. secundo rādet cuidā tacite questioni. secunda ibi. Nonnunquam.

¶ Si quis in appellatione.

Error in appellādo iudicē maiorē vel parem appellationē non viciat secus si minorem appellauerit. b. d. primo ponit questionē. scō solutionē. tercio eam probat per rescriptum secunda ibi. Et siquidē. tercia ibi. Demum.

¶ Libellus. Libellus appellatorius debet continere psonam appellātis psonam iudicis a quo appellat. sententiā a qua appellatur. personam vero eius cōtra quē appellatur de necessitate nō debet cōtinere et tps sentētie pōt quis solo verbo appellare dicē do appello. b. d. cum. l. se. et pen. l. se.

Ab executore. Ab executore nō appellat. s ab iniqua sñe interptatiōe sic ꝛ tūc solū de iniusticia inpretāt querit. b. d. Dēt tres ptes vt ex summario colligit. secūda ibi. Ab eo. tercia ibi. Ita tamen.

¶ Alio condemnato. Alio cō demnato nō appellāte vel appellationē nō psequēte alius cui⁹ interest poterit appellare et appellationē interpositam ab alio psequi.

¶ Si procurator. Procurator q li tē otestatus ē si vincat. pcuratorē appellat.

A sententia. A sñia inter alios data pōt appellare is cui⁹ interest rōne pleni vel tal' qual' iudicij ꝛ cām appellationis a victo interposite pōt prosequi. b. d. cū duo. ℔. se.

Non tamē. Cuilibet licet puocare p eo q ad supplicium ducit etiam eo inuito.

Illud sciendum. Appellās nō dēt iniuriari ei a quo appellat. alias punitur.

Illud sciendum. A sñia lata p libertate pōt appellari nō in integrū restitutō peti

Si quis separatim. Si pres sint diuersis sentētijs cōdēnati pluribus appellatōribus opus est nisi vna pbatio esset otra omnes cōuenirent. b. d. istud principiū cum ¶. Si tñ aduersus. q cum isto debet iungi.

¶ Si quis cum. Plures summe ex diuersis spēbus que eadē actiōe cōprehēdūtur debent inspici cumulate non separate.

¶ Quotiens. Si pres vna sñia condemnantur quilibet in virili tenetur. b. d.

Si constat. Si electio et confirmatio est inualida appellatio non est necessaria.

Si perlusorio. Aduersus sñiam cōtra testamētum legittime latam, permittitur legatarijs appellare. b. d.

¶ Quotiens. Sententia lata contra testamentum in contumacem beredē nō facit ius nisi contra ipsum beredem. b. d.

Seruus ¶ Dominus et alius potest appellare a condemnatione facta de seruo et etiam ipse seruus in subsidium. b. d.

Constitutiones ¶ In tribus casibus hic expressis non auditur appellans. b. d.

Cum in una ¶ Vbi duplex fertur sententia ibi duplex appellatio est necessaria.

¶ Tutor ¶ Exceptione tutoris seu appellatione interposita interim habitur curator pupillo et curatoris pupilli autoritas ad adeundam hereditatem non sufficit ideo ad id ex causa specialiter tutor habitur. b. d.

Lucius ¶ Dominus appellationem quam interposuit pro seruo post p. eq p. curatore.

Si expressum ¶ Sententia que continet expressum iuris errorem est nulla et appellatio ab ea non est necessaria et si appelletur et deferatur appellatio sententia non confirmatur. b. d. Primo ponit dictum. secundo illud declarat. tercio illud infert ad declarationem noue questionis. secũda ibi. Non iure. tercia ibi. Vnde si quis.

Imperatores ¶ Primo loquit qñ fuit appellatum a magistratu municipij ad principem omisso prelide in medio. secundo qñ fuit appellatũ a delegato plidis ad prĩcipẽ.

Ad principem ¶ Hec. l. legitur duobus modis. vno modo scõm glo. scõm quam breuiter. b. d. Qui reperit se iudicem incõpetentem potest causam ad iudicem cõpetentẽ remittere et acta apud se habita circũducere. b. d. Secundo legitur scõm guil. de iusta Judex qui cãm cõsulendam remisit ad principem potest remissionẽ circũducere 7 ipe de ea cã cognoscere. b. d.

Ex consensu ¶ A iudice delegato ex consensu partiũ potest appellari. b. d.

¶ Filiumfamilias ¶ In prouecticijs filius potest tantum nolle patris appellare.

¶ Eum qui ¶ Seruus contumax non appellat. b. d.

¶ Curator ¶ Iuuenis adolescens factus maior debet prosequi appellationẽ interpositam a suo curatore. b. d.

Creditor ¶ Seruus pro domino nõ potest appellare. b. d.

¶ Jussus ¶ Etiam contumax in nõ exhibendo auditur appellans. b. d.

¶ Substituti ¶ Finito officio tutoris ad petitionem eorum contra quos litigabat ex causa litem exercere cogetur. b. d.

¶ Rubrica A quibus appellari licet vel non.

Tractandum est ¶ A principe vel senatu non appellatur. b. d.

¶ Interdum ¶ Imperator pot delegare cãm appellatione remota nõ aliter.

Quesitum ¶ Ad reprobandũ arbitros a delegato potest appellari et potest exercio delegationis quod factum est per eos corrigi.

¶ Rubrica Quis et a quo appelletur.

Quod dicitur ¶ A iudice appellat ad eum qui eum dedit vel ad successorem suum. b. d.

¶ Ab eo ¶ A subdelegato non appellatur ad proximum subdelegantem sed ad ordinarium. b. d. scõm lec. gl. Vel aliter. A vicario non appellatur ad eum qui eum dedit vicarium sed ad superiorem ipius dñi.

¶ Rubrica Quando appellandum sit et intra que tempora.

Si quidem ¶ Potest appellari cũ principi rescribitur et cum scõm eius rescriptum sententiatur. b. d.

Si quis tutor ¶ Si onus est munus publicum autoritate sed vtilitate pensatum debet excusari. si vero publicum omnino debet appellari. b. d.

¶ Volent ¶ A decreto electionis nõ a notatione appellatur et ab ordine appellat

ad presidem licet ipe eum nominauerit vel de collegio fuerit.b.d.

¶ Biduum. Tempus appellatiõis interponende currit a tempore sententie late etiam si sententia fuerit conditionalis.b.d

¶ Quod in sententijs. Tempus appellationis interponende est vniforme a quocunq; actu interponatur.

¶ Dies. Tempus appellationis interponende est vtile quo ad inicium continuus q; ad processum.b.d. Vel aliter. Tempꝰ appellationis interponende currit a die sententie si est facultas adeundi iudicem a quo vel ad quem 7 tunc videtur esse facultas cum in dex in publico se ostendit.b.d.

¶ Tutores. Tutores et defensores videntur esse in iudicio nomine alieno 7 ideo in eis constituitur triduum ad appellandum.b.d.

¶ Rubrica de appellationibus recipiendis vel non

Ante sententiam. Ab interlocutoria que infert grauamen quod non potest reparari per appellationem a diffinitiua appellatur.b.d.scõm lecturam Jo. que placet sola.

Eius qui. Propter supplicationẽ factã principi index inferior impeditur procedere et qui ob eam causam appellat non audit.

Si cuius. Appellatione interposite sive sit recepta sive nõ debet officium iudicis conquiescere et attemptata reuocantur per superiorem.b.d.vsq; ad ¶. Plane.

Sciendum. In appellatione nõ recepta nil dẽt innouari Item apostoli etiã refutatorij debẽt dari ita q; partes quid in eis cõtinetur intelligant.b.d.

Si res. Primo ponit regulam q; in his que non recipiunt dilationem non po est appellari. secundo banc declarat per tria exẽpla. tercio ponit duos casus in quibus nõ ligula. secunda ibi. Seluti. tercia ibi. Item si expetuo.

Ru. de libellis dimissorijs.

Ail nouari appellatione interposita.
Que sententie sine appellatione rescinduntur.
An per alium causa appellationis.

¶ Ru. Dictum est. s. de appellationibus et a qbus 7 quando sit appellandum. restat videre per quos cause appellationis debeant exerceri.

Si tutor curator vel magistratus appellauerit.
Apud eum a quo appellatur.

¶ Ru. Eum q̃ appellauerit in pronuncia defendi

Si pendente appellatione mors interuenerit.
de iure fisci.

¶ Senatus. Primo loquitur qñ delator et possessor est contumax. secundo qñ delator tantũ. secunda ibi. Quotiens tamẽ In prima pte fit absolutio ab instãtia iudicij in secunda fit absolutio ab impetitione.

Si quis palam. Inspicitur id quod prodest non id quod nocet.

Si is qui. Licet priuatus habeat ypothecam gñalem anteriorẽ in tpe tamẽ fiscus preferr̃ in bonis post suã obligationẽ queritꝰ.

Eius qui delatorem. Ista. l. diuiditur. primo ponit vnum dictũ. secundo determinat vnã questionẽ dependẽtem ex dicto tercio rñdet cuidã tacite obiectioni. quarto responsionem illam determinat atq; declarat. secunda ibi. Sed etenim. tercia ibi. Nec enim. quarta ibi. Plane.

Gratuis. Reuocato testamento nō vi-
detur reuocatū fideicōmissus tacite inūctū

Cornelio. Fideicōmissum relictū
in diem mortis non cedit ante diem mortis
naturalis. b. d.

Tripbonio. Inspicitur dies quo
pensio debet prestari non dies quo fructus
percipiuntur. b. d.

Rubrica de captiuis et postliminio reuersis.

Hostes. Dec l. diuidit. quia primo dicit
qui sunt hostes. secundo qui sunt latrunculi
tercio quid iuris sit de captis a latrunculis.
quarto qd iuris sit de captis ab hostib⁹. secū
da ibi. Ceteri. tercia ibi. Et ideo. qu. ta ibi.
Ab hostibus.

Si quid in bello. Primo ponit
vnum dictum. secundo ponit limitationē iu-
risconsulti circa illud.

Rubrica de re militari.

Rubrica de castrensi peculio

Filiusfamilias. Filiusfamilias non bēt
heredem ab intestato. secus si fuerit testatus
b. d. cum. l. se.

Pater peculij. Nunc. ¶. diui-
de in tres ptes. vsq; ad fi. ti. Primo quando
pater manumisit in testamento seruū filij et fi
lius intestatus decessit. scō qñ instituit ex-
tranеum qui non audiuit. tercio quando pa
ter fuit institutus. secunda ibi. Non tamē fuit
heres. tercia in lege fi. que obtinuat cum ista

Rubrica de veteranis et eorum filijs.

Explicunt casus breues libri. xlix. ff.

Incipiunt casus breues libri. l. digestorum.

Rubrica ad municipales et de incolis.

Continua sic Ru. Quatuor sunt gñā cogni
tionum scilicet de re pecuniaria aut de extra
matione aut de crimine capitali aut de mu-
neribus et honoribus. vt. l. Cognitionum. in
prin. ff. de va. et extraor. cogni. de primis tri
bus dictum est. s. sequitur videre de quarta
scilicet de mu. et ho. Verum quia predicta
iudicia tenentur ciuibus et incolis ideo pre
mittit ti. Ad muni. et inco.

Municipem. Primo ponitur qualiter
efficiantur municipes ipo facto. secūdo qua
liter fiant ex dispositione ciuitatis. tercio qd
importat nomen municipis largo modo. q im
propie sumēdo. quarto inducit predicta ad
determinationem vnius questionis. quinto a
determinatione predicta ponit vnam excep
tionem quam pbat per rescripta principum.
sexto circa predicta ponit quorundā falsam
opinionem quā reprobat. secūda ibi. Impio
pie. tercia ibi. Sed nunc abusiue. quarta ibi
Qui ex duobus. quinta ibi. Nisi forte. sexta
ibi. Quod beneficium.

Filius. Hic habes duo. primo q fi
lius sequitur originem patris quantū ad ciui
litatem. secundo q filius non sequitur domi
cilium patris.

Licio. Qui exercet alterius actū man-
datum sub certo salario salariū petere pōt.

Licius. Si sequētes officiales ap
probant nomen cōtractus habiti ab officiali
bus precedētibus precedentes a piculo libe
rantur. secus si non approbauerint. b. d.

De iure. Istud principium legitur duo
bus modis. Uno modo scōm Dinum. Alio
modo scōm Ia. de are. et ol. Scōm Dinum
diuiditur sic. primo loquitur quando ciuitas
vendicabat aliquem in suum ciuem intelli-
gas aliquem singularem vel vniuersalem ali
cuius ville. secundo quando aliquis negat se
esse ciuem vel incolam alicuius ciuitatis. se-
cunda ibi. Eum tamen. Sed scōm Ia. de
Are. Primo loquitur quando est contentio
inter duas ciuitates que subsunt diuersis p̄
sidibus quia vterq; preses simul cognoscit.
secundo loquitur quando est contentio in-
ter priuatum et rem publicam. et hoc scōm
Ia. de are. et Ol.

¶ Rubrica de decurionibus

Continuatur hoc modo. Supra dictum est de municipibus. sequitur videre de his qui regunt municipia.

Rubrica de albo scribendo.

¶ Rubrica de muneribus et honoribus.

Munerum. Primo loqtur de muneribus psonalibus publicis autoritate 7 utilitate. secundo de muneribus publicis autoritate et utilitate pñatis. secunda ibi. Eque personalibus.

de excusatione et vacatione munerum
de iure immunitatis.
¶ Ru. de legationibus.
de administration rerum ad ciuitatē pertinentium.
de decretis ab ordine faciendis.
de operibus publicis
de nundinis.
de pollicitationibus.

Tandem. Hic est duplex littera. vna negatiua. alia affirmatiua. Prout habes negatiuam legitur duobus modis. Secūdum primam. b. d. Epistola non obligat aliquem ad munus edendū. b. d. Alio modo legitur scōm litteram negatiuā sic. Excusatio ab iuncto munere non potest fieri p epistolam b. d. Alia littera est affirmatiua scōm quam b. d. per epistolam quis ciuitati obligat ad implendum quod promisit.

¶ Rubrica de varijs 7 extraordinarijs cognitionibus.

Hinus. Licet aduocatus non possit adimplere aduocationem ꝓpter casum fortuitum in eius personam contingentē tamen totum salarium debet consequi. b. d.

de prosenetis.
¶ Ru. de censibus.
de verborum significationibus.

Sepe. Oratio coniuncta ponitur p disiuncta nisi iuris dispositio alias repugnet. disiuncta vero posita inter genus et species ponitur pro cōiuncta. soluta vero in illam rē soluitur ad quā facti qualitas et iuris dispositio adaptatur. b. d.

Liberorum. Appellatio liberorū omnes cōprehendit nisi per pferentē aliter limitetur. appellatio vero filiorum adulteriores non extendit nisi de dura sepatione tractet. Item qui vnicū nepotem reliquit non videt sine liberis decessisse. b. d. Et primo ponit q comprehendant appellatione. secundo dicit ad quid fuit inuenta denominatio filiorum 7 nepotum. tercio ostēdit per autoritatē pāp. nepotes quandoq; contineri appellatione filiorum. quarto ostendit idem ex alluſione vel deriuatione vocabuli. prima durat vsq; ad §. Totiens. secunda vsq; ad §. Sed et pāp. tercia vsq; ad §. Preterea. quarta vsq; ad finem.

Duobus. Due negationes faciunt vnā affirmationem. b. d.

Rubrica de regulis iuris.

Quia non est nouum vt quibusdam declaratis et enumeratis generalis regula ponatur. vt. l. Si seruum. §. inquit. ſ. ad. l. acqui. ideo hic iurisconsultus quia. ſ. posuit de iure ciuili et pretorio nunc subijcit regulas illorum iurium.

¶ Regula. Diuiditur in quatuor partes vt patet in textu.

¶ Explicium casus breues super. ff. nouo.

Incipiunt casus breues primi libri Codicis.

Hec rubrica

Hec rubrica potest diuidi in tres partes. Primo ponitur quedam Rubrica generalissima ad oē opus faciendū vt inuocatō diuini nominis. Secundo ponitur rubrica generalis ad totum hūc librū. Tercio ponitur rubrica specialis ad hanc questionem. secūda ibi. Codicis domini iustiniani hec secunda pars diuiditur. quia primo ponitur denotatio huius libri cum adiectione principis tanqz cause efficientis. Secundo ponitur causa materialis. Tercio cā formalis. secunda ibi. Repetite prelectionis. tercia ibi. Incipit constitutio prima.

Rubrica. De summa trinitate et fide catholica.

Cunctos populos.

Hec lex diuiditur in tres ptes. Prima subdiuiditur in duas. quia prima precipit fidem seruari declarando eam implicite vsqz ibi. Hoc est. nē. Ibi declarat eas explicite q̄ scilicet fides trinitatis fm apostolicā doctrinā est seruanda et seruantes vocabuntur christiani. non seruantes vt dementes heretici et infames a deo et a principe puniuntur. b. d.

Rubrica. De sacrosanctis ecclesijs.

Habeat vnusquisqz.

Collegio religiosorum seu ecclesiasticorum potest relinqui. b. d. Primo ponit dictum. Secundo remouet vnam dubitationem alias obiectōnem propter fauorem eius cui relinquitur. Tercio ponit rationem propter fauores relinquentis. secunda ibi. Nō cassa sunt. tercia ibi. Quia nihil est.

Nemo.

Ista l. legitur multis modis. Secōm primam lec. dicit q̄ corpa nō debēt sepeliri in ecclesia imo nec etiā in ciuitatibus vt. l. ij. §. Diuus. ff. de sepul. vio. Secundo modo legitur q̄ homines seculares non debent sedere in choro quādo dicitur officiū. Tercio modo legitur q̄ in ecclesia non pōt fieri contractus. et ista est verior lectura.

Placet.

Ecclesia non tenetur nisi ad ordinaria tributa. b. d.

Qui sub pretextu.

Qui officium diuinum solo nomine exercet priuilegio clericorū non gaudet sed debet eius loco alius subrogari. b. d.

Jubemus nullam.

Nauis ecclesie non excusatur ab onere ferē dārum rerum vl personarum ex re publica et illa que subtrahitur publicatur. b. d.

Neminem.

A muneribus incumbentibus propter principis expeditionē nec priuatus nec ecclesia se excusat. b. d.

Priuilegia.

Diuiditur. primo cōfirmat priuilegia ecclesiarū. secundo reuocat priuilegia in cōtrarium concessa. tercio principi elemosinas consuetas dari iubet. secunda ibi. Omnes. tercia ibi. Et q̄ humanitatis

Generali.

Ecclesiastice persone pñt relinquere bona sua libere clericis et pauperibus

Autentica. Ingressi.

Primo ponitur antecedens. secundo segtur cōsequens. tercio cōsequentiam probat.

Autentica. Si qua mulier.

Diuidit in duas partes principales. primo loquitur quando ingrediens monasteriū nō habet liberos. secundo quando liberos hēt secunda ibi. Sed si p̄ona. Item secūda subdiuiditur in tres ptes. primo loquitur quādo filius quis vult relinquere quantum minus potest. secundo quando filius vult relinquere cōtum plus pōt. tercio qñdo nihil vult disponere. secunda ibi. Sed ii. tercia ibi. Sinautē

Jubemus.

Hec lex diuiditur per glo. in tres ptes. Et breuiter. b. d. Prelatus cū toto capitulo non potest immobilia ecclesie alienare. b. d. istud principium.

Autētica. Hoc ius porrectū

Ista autentica diuiditur in septem partes. primo legem extendit. secūdo prohibet alienationē simplicit. tercio permittit pignorationes

in casu necessitatis. quarto pmittit vēditionē si creditor nō cōtentat. qnto pmittit dationē in solutum si non reperitur emptor. sexto declarat que res debeant vendi. septimo quis intelligatur creditor. secunda ibi. Ac nec. tercia ibi. In ceteris. quarta ibi. ꝙ si nolit. quinta ibi. emptore. sexta ibi. Sic tamen. septima ibi. et is creditor.

Autentica. Multomagis.

Propter quod vnumquodq; tale et ipsum magis. b. d.

Autentica. Si quas ruinas.

Diuiditur in duas partes. primo loquitur qñ ille qui recipit domum ruinosam in empbitheosim statim vult soluere pensionem. secundo quando prius vult reedificare et postea soluere. secunda ibi. Aut prius.

Autentica. Perpetua.

Ista autentica diuiditur in tres partes. primo quando res est talis qualis erat quando peruenit ad ecclesiam et est fructifera. secūdo loquitur quando redditus rei sunt diminuti ob cladē. tercio quando res est cara et modicum fructifera. secunda ibi. Aut si ob cladē. tercia ibi. ꝙ si res.

Illud quod. Ecclesie et ciuitati pōt donari vsq; ad quingentos aureos sine insinuatione. b. d.

Sancimus. In prima parte pbibet alienationem. secundo conceditur vendicatio rebus extantibus. tercio remouet exceptionem. quarto concedit actionem re perempta. quinto ponit exceptiōem a primo dicto sexto et vltimo declarat ad quas cās porrigitur presens constitutio. secunda ibi. sed ab bijs. tercia ibi. nulla eis. quarta ibi. Sinautē quinta ibi. Excepta videlicet. sexta ibi. Hoc obtinente. Et breuiter b. d. Vasa sacra et vestes sacre non possunt alienari vel pignorari preterquā pro redemptione captiuorum et a recipiente vendicantur omni exceptione remota. b. d.

Sancimus. Ecclesia habet immunitatem a lucratorum descriptione. b. d.

Et inter diuinum. Primo ponit statutum suum in quo concedit priuilegium. secundo illud repilogat et declarat. tercio concedit priuilegium circa actiones. quarto declarat ad quas causas hec lex porrigatur secunda ibi. Sine itaq; tercia ibi. In bijs. quarta ibi. Hec autem omnia. Et breuiter hoc intendit. Ecclesia et ciuitas in rebus relictis in re hereditario vel legati donationis et venditionis habent priuilegium circa prescriptionem et dominij acquisitionem. Item habet personalem ypothecariam et in rem actionē

Rubrica de episcopis et clericis.

Continuatur sic. Visum est. ē. de ecclesijs. sequitur modo videre de rectoribus earum

Si quis non dicam rapere. Punitur affectus licet non sequatur effectus

Decernimus. Reliquie sanctorum debent poni in ecclesijs non in alijs locis publicis. b. d.

Nulli licere. Si ad faciendam distributionem inter pauperes vel captiuos certus executor est a testatore ōputatus sibi ius agendi et exequendi competit. alias hoc fieri debet per episcopum eius loci vnde testator est vel vbi moritur si extranee nationis sit de qua executione rationem reddere debet

Si quenquam. Episcopus non debet eligi per pecuniam sed meritis nec ille q appetit sed qui dignitatem aufugit. et cōtra facientes legittime puniuntur b. d.

Orbanotrophos. Hospitalarij equiparantur tutoribus et curatoribus tam in bonis hospitalium ꝙ̄ in bonis hospitalium nec tenentur reddere rationem. b. d.

Sacrosancte. Clerici licet sint in potestate patris de omnibus que clericatus ratione lucrantur tanquam de quasi castrē si peculio possunt disponere. b. d.

Si quis ad declinandam. Si qui instituantur captini vel pauperes valet institutio et ipse actiones hereditarias intentabit et inter captiuos distribuet et inter pauperes hoc modo vt det illi hospitali qō solum est in ciuitate et si sint plura det pauperiori. b. d.

Cum lege. Testamenta clericorum facta super bonis eorum tanquam castrensi peculio querele inofficiosi non subiacent. b. d.

Si quis in conscribēdo. Licitum est vincuiqz renunciare iuri suo hoc dicit.

Generaliter. Omnes religiosi et clerici in sacris ordinibus constituti habent immunitatem a tutela vel cura nisi sint vagantes et in diuinis misteriis desides. b. d.

Deo nobis. Per introitum religionis soluuntur sponsalia sine pena arrarum. Item ingressus religionis equiparatur morti et pactum de lucrando in casum mortis in illum casum vendicat sibi locum. b d.

¶ Hoc eciam. Religiosi ex testamento et ab intestato parentibus 7 agnatis atqz cognatis succedunt ac si essent etiam seculares. hoc dicit.

¶ Bijs ita. Judei beretici vel pagani seruos xp̃anos habere non possunt pena ac lege statuta. hoc dicit.

¶ Rubrica de episcopali audientia.

Si clericus. Ille qui añ diffinitiuam sententiam appellat eam frustrandi iudicium mulctabitur. b d.

Autentica. Presides. Defensores ciuitatum de iure cōmuni nō habent metum nec mixtum imperium nisi in causis pecuniarijs vsq ad trecentos aureos. hoc dicit.

¶ Rubrica de beretitis et manicheis.

¶ Rubrica de sanctū baptisma iteretur.

¶ Rubrica de apostatis.

¶ Rubrica de iudeis et celicolis.

Quod cornelia Collegium iudeorum est improbatū ideo ei legari nō potest.

Judei. Judei habent ea que sunt ciuium romanorum 7 coram iudicibus xp̃anis debent litigare et possunt vnum ex eis arbitrum assumere. hoc dicit.

Nemo. Judei non possunt artari ad vendendas res proprias aliter quam xp̃ani hoc dicit.

Die sabbati. In die sabbati et alijs festiuitatibus iudeorum ipsi non possunt conueniri nec alios conuenire. b d.

Hac valitura. Judei nō possunt habere aliquē honorem vel dignitatē. b d.

¶ Rubrica. ne cristianum mancipium hereticus vel paganus.

¶ Rubrica. De sacrificijs et paganis 7 templis eorū.

¶ Rubrica. De bijs qui ad ecclesias confugiunt.

Fideli. Qui sunt in ecclesijs inuiti extrahi non possunt. b d.

Presenti. De ecclesia nullus debet extrahi sed ibi debet verbaliter citari. b. d. vsq ad. ¶. Cum autem.

¶ Cum autem. Citatus in ecclesia potest per se vel per procuratorem comparere et si non compareat procedetur contra eū ad primum vel secundum decretum et ad eorum inuestigationem fm iuris ordinem. b. d. vsq ad. ¶. Sane.

¶ Rubrica de bijs qui in ecclesia manumittuntur.

¶ Rubrica de legibus et constitutionibus principum et edictis.

Inter equitatem. Hoc d. fm verā lecturam. Jus scriptum prefertur equitati nō scripte et solus princeps pōt aliud statuere.

Que ex relationibus.

Rescriptum principis non facit ius generale et qui de eo dubitat punietur.b.d. Dividitur in duas partes. secūda ibi. nec ab aliquo

Leges. Dividitur in duas partes. secunda ibi. Interlocutionibus. In prima ponitur qualiter ius generale cognoscitur. In secunda ponit q interlocutiones principis ius generale non sunt.

Digna vox. Quatuor facit. primo ponit dictum. secundo rationem. tercio cōmendationem. quarto indicat successoribus secunda ibi. adeo. tercia ibi. revera. quarta ibi. et oraculo. Et hoc d. Equum et dignum est principem legibus viuere et quemlibs habentem imperium.

Non dubium. Primo ponit dictum secundo effectum, tercio declarat dictum. quarto extendit dictum suum. quinto ponit vnam illationem ex predictis. secunda ibi. Nec penas. tercia ibi. Nullum. quarta ibi. Quod ad omnes. quinta ibi. Secundū predictam. Breviter hoc intendit. Incidit in penam legis qui facit contra mentem seruatis verbis licut is qui facit contra mentem 7 verba et quod fit contra legem habetur pro infecto et quicquid sequitur ex eo vel ob id.

Humanum. Lex hoc ordine debet fieri q primo examinetur. secundo scribat. tercio recitetur.

Leges sacratissime. Leges debēt ab omnibus sciri.b.d.

Si imperialis. Sententia diffinitiua principis lata super causa de qua cognouit et eius declaratio habet vim legis et eius est interpretari cuius est condere.b.d.

¶ Rubrica de mandatis principum.

Si quis. Non creditur alicui q habeat mandatum principis nisi ostendat publicū instrumentum.b.d.

¶ Rubrica de iuris et facti ignorantia

Dictum est s. de legibus et senatusconsultis. verum quia sunt quidam qui errant in iure sō subditur rubrica de iuris ignorantia. verum quia quidam errant in facto ideo subditur in rubrica de iuris et facti ignorantia.

Quamuis. Licet militi post sententiā opponere exceptionem peremptoriam.

Cum ignorantia. Patroni repudiāti hereditatem maternam pretextu ignorantie non subuenitur.b.d.

Si emancipata. Iuris ignorantia non excusat in lucro seu quasi lucro.b.d.

Si post divisionem. Primo ponit theoricam. Secundo ponit practicam. Fa ibi Ostende ergo apud rectorem. Et hoc dicit Divisio facta cum herede putatiuo per ignorantiam non preiudicat.b.d.

Cum falso. Falsa confessio circa protestatem rei non preiudicat.b.d.

Si non transactionis. Qui soluit indebitum illud repetit soluto pius eo quod debet.b.d.

Error facti. Duas regulas ponit. Vnam affirmatiuam aliam negatiuam. Affirmatiua est ista. Error facti potest revocari ante latam sententiam et sic non nocet. Negatiua est. Error facti post latam sententiam non potest revocari. et sic sententia nō potest rescindi. secunda regula est ibi. Nam causa decisa.

Cum testamentum. Verba enunciatiua erronea et pro libertate non inducunt dispositionem.b.d.cum l.sc.

Ne passim. Mulieribus non succurritur propter iuris ignorantiam vltra quam masculis nisi in casibus a iure expressis.b.d.

Cum quis. Duas partes habet. prima loquitur in ignorante ius. secunda in ignorante factum. secunda ibi. Per ignorantiam enī Et hoc dicit. Debitum naturaliter tantum ciuiliter indebitum solutū per ignorantiā iuris non repetitur sed per ignorantiam facti sic.

¶ Rubrica de precibus imperatoū offerendis.

Licet seruilis. Seruus admittitur ad supplicandū 7 ad accusandū de nece dñi

Quotiens. Petitio per quam dilatio concedatur vel remittatur potest pduci. secus si peremptoria exceptio cōcedi vel remitti postuletur. b. d. fm veram lecturam.

Uniuersa. Qui habet dilationē a pincipe tenetur satisdare de soluēdo in termio.

Si quis aduersus. Aduersus sēntiam prefecti pretorio potest supplicari sibi tantum. b. d.

Autentica. Que supplicatio Primo ponitur infrā quod tempus debeat supplicari. secundo de supplicatiōis effectu tercio quid si non sit seruata forma in supplicando. secundo ibi. Quo subsecuto. tercio ibi. Nisi sub hac.

Uniuersis. Nō est querendū a quo aliquid fuerit impetratum. b. d.

Rescriptum. Ponit dictum et duas exceptiones. b. d.

Instrumentorum. In supplicationibus debet poni effectus instrumentorum vel verbi sup quibus dubitatur non totus tenor eorum. b. d.

¶ Rubrica Quando libellus principi datus.

Libium. Libellus datus principi si ad eum est rescriptum interrumpit prescriptionem et facit actiones transitorias in heredē et hoc in actionibus pretorijs et annalibus. b. d. totus ti.

¶ Rubrica Ut lite pendē te vel post pronocationes

Licet postq̄. Sententia lata post supplicationē porrectam antequas princeps respondeat valet. b. d.

Supplicare Dividitur in duas ptes. primo loquitur quando aliquis supplicabat lite pendente. secundo quando post sententiam. secunda ibi. Qui autem. prima subdiuiditur quia primo ponit dictum. secundo exceptionem.

¶ Rubrica Si contra ius vel vtilitatem publicam

Non idcirco. Licet in precibus aliquid obmittatur nihilominus valet rescriptū

Prescriptione. Exceptio mendacium impedit iurisdictionē iudicis delegati. sed debet cā fm veritatem cognosci p eum ad quem de iure cognitio pertinet. b. d. fm vnum modum legendi quem ponit glo. 7 est plana. vel aliter. Exceptō mendacij non impedit iurisdictionē delegati sed debz de causa fm veritatem cognoscere. b. d. fm lecturā azo. et Jo.

Omnes cuiuscunq; Rescripta contra ius vel contra publicam vtilitatē nō sunt seruanda. b. d.

¶ Rubrica de diuersis rescriptis et pragmaticis sanctionibus

Si libellum. Preiudicij partitas 7 rationis idemtitas facit vt in rescriptis intelligatur repetita persona que in interrogatiōe precessit. b. d.

Falso. Rescripta principum sunt perpetua. b. d.

Sancimus Dec l. legitur duobus modis in glo. Scōm primum modum dicit q̄ ipsum rescriptum originale pbat non eius exemplum. Scōm alium dicit et notabilius q̄ exemplari et autenticari potest originale rescriptum non exemplum ipsius. b. d.

¶ Rubrica de statuis et ymaginibus.

¶ Rubrica de officio prefecti pretorio orientis.

¶ Rubrica de officio prefecti vrbis.

Quod promulgatis.
Non potest ad inquisitionem procedi nisi fama precedat.b.d.

¶ Rubrica de officio magistri officiorum.

¶ Explicinunt casus breues libri primi codicis.

¶ Incipiunt casus breues secundi libri codicis.

¶ Rubrica de Edendo.

Ipse despice.
Duobus modis legitur principaliter. vno modo q̄ loquat in rōnibus. alio modo q̄ loquatur in instrumentis. quelibet lectura pōt esse vera. Unde breuiter dicit. Reus non tenetur edere actori ad intentōnem fundandā ex causa tñ iudicis officio compelletur.

Is apud quem. Acta ciuilia ⁊ criminalia iudicis officio exhibentur.b.d.

Edita. Libellus debet continere clare id sup̄er quo debet litigari qui potest emēdari et mutari saluo interesse conuenti.b. dicit diuiditur in duas ptes. q̄ primo ostendit reo. secūdo ostendit actori. secūda ibi. quā emēdari.

Qui accusare. Reus non edit actori ad intentionē fundandā sed actore nō probante reus absoluitur.b.d.

Non est nouum. Actor edit reo ad exceptionem pbandam.b.d. fm lecturā quam tenet bar.

Iustum. Priuato etiam a fisco fit edicio ad defensionem probandam.b.d.

Procuratori. Instrumenta cōmunia debēt esse apud digniorem et alteri fiet copia ⁊ cum expedierit originale edetur.

Autentica. Si quis in ali.
Quando vnum instrumentū facit mentionē de alio non probat nisi illud exhibeatur vel aliter comprobetur.b.d.

Et que. Hoc intendit fm primam lecturam antiquorum que videtur verior. Reo edit ab actore ad exceptionē pbandam. actori non editur a reo ad intentionē fundandam sed ad replicationem probandam.

¶ Ru. De in ius vocando.
Glo. cōtinuat vt in ea patet. Aliter cōtinuat fm bar. sic. Dato libello est necesse q̄ citetur pars ideo post ti. de edendo vbi ponit de editione libelli ponit ti. de in ius vocādo.

Sicut bonis. Reuerētia que debetur marito debetur vxori non econuerso.

Venia. Reuerentia ī nō faciendo que debetur patrono transit ad heredes etiā extraneos et erranti in iure quasi naturali non parcitur et per rescriptum non remittitur pena que debetur parti.b.d.

Qui in potestate. Pater vel mater non potest vocari in ius sine venia.b.d.

¶ Rubrica de pactis.
Continuatur sic. Impator dicturus de iudicijs premisit de edendo et de in ius vocādo ideo quia postquā quis est citatus quandoq̄ contingit q̄ amici se ponunt in medio et faciunt q̄ actor faciat reo pactum gratuitum ideo ponitur hic ru. de pactis. qñq̄ tran igitur igitur sequitur ru. de transactionibus. qñq̄ nullo modo possunt concordari sed omnino intendunt litigare et tunc est necesse q̄ instituatur aduocatus ideo ponit ti. de postulando et aduocatis et postea debet inueniri procuratori ideo ponit ti. de procuratoribus. et q̄ in predictis aliqui lesi restituūtur rōne etatis vel absentie ideo subsequenter ponitur ti. de in integrum restitutione et postea venit liber de iudicijs.

Conditionis. Fideicōmissum ex futuro euentu pendens potest per pactum remitti.b.d. diuiditur in duas ptes. primo ponit dictum in genere. secundo infert ad speciem. secunda ibi. Cum igitur.

Post venditionem. Conuentione facta de procuratore in rem suam ex parte rei liberatur reus exceptione taciti pacti. b.d.

Postquam. Qui renunciat liti mote videtur renunciare liti et cause.b.d.

Creditori. Obligatio potest tolli partim solutione partim pacti exceptione. b. d

Debitori. Si creditor succedit debitori actio extinguitur et promissa cum aliquid traditur sunt seruanda. b. d.

Si pascenda. Pactum inter dominū et eum qui pecora pascenda suscepit est seruandum. b. d.

Cum postea. Pacta inita volo' voli exceptione tolluntur. b. d.

Legem. Pactum appositum iuxta rei traditionem vestitur ab ea vt actionem inducat. hoc dicit.

Ex conuentione. Ad eos' ex'tenditur pactum ad quos extenditur illud super quo interponitur. b. d.

Pacta nouissima. Pacta nouissima priorib⁹ contraria debent seruari.

Si pacto. Quando penalis stipulatio incipit a precedenti conuentōne nuda debita pena peti licet reus possit soluere quod in prima conuentione deuenit et translatio bonorum non fit sine ordine. b. d.

Pactum. Pactum per quod aufertur alicui libera testamenti factio non valet.

Cum proponas. Substitutio conditionat' fideicōmissaria potest inter partes per pactum remitti. b. d.

Pactum. Tantum valet pactum cum scriptura quantum sine. b. d.

Si creditores. Exceptione ptis debitis facta ab vno de correis inducitur diuisio exqua oritur taciti pacti exceptio. b. d.

Licet. Pactum de succedendo sinnicē non habet vim vltime voluntatis nisi inter milites. b. d.

Cum proponas. Frangenti fidem fides frangatur eidem.

Pactum. Curator non potest de bitum liquidum gratuitum remittere. b. d.

Si actionem. Pactum factum beredi putatiuo beredi vero nō prodest. b. d. fm vnam lecturam. Scōm aliam dicit pactū factum vni ex beredibus ad alios nō porrigit.

Petens. Pactum nudus appositū iuxta contractum stricti iuris veterem actionē informat 7 nouam parit. b. d. tex. cum glo.

Si certis. Prestatio longi temp⁹ non firmat pactum inualidum. b. d.

Si quis in scribendo. Priuilegio fori potest quis renunciare hoc primo. 7 cuilibet est licitum renunciari iuri suo hoc sc̄o diuiditur. primo ponit questionem. secundo eius decisionem. tercio rationem. quarto ponit extensionē. secunda ibi. Sancimus nemī tercia ibi. Si enim ipo edicto. quarta ibi. omnes itaq;.

De questione. Pactum per quod de hereditate viuentis certo modo disponitur non valet nisi ille qui consenserit prius in eadem voluntate permanserit vsq; ad mortem b. d. primo ponitur questio. secundo dubitationis ratio. tercio decisio. quarto exceptio. quinto extensio. secunda ibi. faciebat. tercia ibi. Sed nobis. quarta ibi. nisi ipe quinta ibi. Jubemus.

¶ Ru. de Transactionibus

Aeq; pactio. Primo loquitur in genere. secundo in specie. secunda ibi. Cum igitur. Et b. d. Transactio facta cum vno ex pluribus obligatis ad alios non porrigitur.

Cum te proponas. Transactio facta metu future litis tenet. b. d.

Age. Hoc dicit fm vnam lecturā. Quando est petitio generalis transactio spālis nō pīndicat nisi in bīs de quibus est transactū. b. d. fm vnā lec. Vel sic. Si pars debite quātitatis petitur 7 super ea transigit' in residuo non obstat exceptio. b. d. fm aliam lec.

Actione. Ad actionem extinctā non datur regressus 7 deceptio p actionē de dolo succurretur nisi sit de dolo transactū. b. d primo ponit dictū. secūdo exceptionem. tercio exceptionē exceptiōis. secunda ibi. Nisi de dolo. tercia ibi. Nisi specialiter.

Cum te. Transactio sine scriptura vals

Cum mota. Ad querelā extinctā non datur regressus sed si promissa non seruent per actionem ex stipulatu vel prescrip. ver.

succurritur.b.d.primo respondet ad questio nem.secūdo dat exiliū.scōa ibi.verū si fides

Transactionis. Procurator ad litē non potest transigere.b.d.

Si super. Valet transactio etiā si nil ad partem puenit ꝛ pactum transactiōis etiā in actionibus realibus exceptionē inducit.

Fratris. Transactionis exceptio impedit litis contestationem.b.d.

De fideicommisso. Fideicōmissum inter fratres potest relinqui nec ex hoc dicitur minor leui licet ex casu sibi possit esse dānosum.b.d.

Preses. Administrator vniuersitatis potest de re dubia transigere non liquidum debitum remittere.b.

Interpositas. Transactō facta iusto metu rata non habetur ꝛ inter dominum et seruum non valet transactio.b.d.Habet d. partes principales. Prima tractat an valeat transactio facta metu. Secundo an valeat inter dominum ꝛ seruum.secunda ibi. Sed quoniam. Item prima subdiuiditur.quia primo ponit vnum dictum.secundo illud declarat in theorica tercio illud declarat in practica.secunda ibi. Nec tantum.tercia ibi. ad vim tamen.

Si diuersa. Consensu partium potest a transactione recedi et ad causam redire.

Et sponsum. Transactio facta per aquilianam stipulationem et acceptilationem omnem actionem tollit etiam in rem.b.d.

Cum proponas. Potest quod est datum repeti ꝛ exceptio apponi si in transactione sit opposita clausula.rato manente pacto.alias exceptio tantum apponitur.b.d.

Transigere. Diuiditur in quatuor partes.primo ponit vnam regulam permissiuam. secundo ponit exceptionem. tercio ponit regulam prohibitiuam.quarto ponit exceptionem.partes patent in littera.

Sub pretextu. Transactio non rescinditur pretexte instrumenti de nouo repti et si dolus rei dat causam transactioni actori per replicationem vel doli exceptionē succurritur.boc dicit.

Non minorem. Transactio ꝛ rēs mediata equipantur ꝛ tātum valet facta de nocte quantum de die.b.d.

Cum ea. Similate venditionis precium peti non potest.b.d.

Nec intentio. Exceptio facti vel intentionis non potest opponi post transactionem lite finita.b.d.

Si quidem. Solutio partis ex causa transactionis inducit liberationē a toto.secō in confessione partis facta a reo.b.d.

Si maiores. Transactio nō rescinditur ob defectum cause non expresse.b.d.

Siue apud. Statur transactiōibus legittime factis ꝛ si fiat transactio pacto nudo ex ea non agitur sed ad primā actionē actor reuertitur.b.d.Diuidit. primo loqtur in genere.scōo refert ad spēs.scōa ibi.si qnīs

Sub pretextu. Sibi pactio est gīalis et transactio gīalis referē ad omnia que in actione ꝓposita poterant cōprehendi.secō in hīs que postea emergunt.b.d.

Transactione. Quis non pōt suum dolū,ad suū cōmodū allegare.

Si decerta. Verba gīalia transactionis restringunt ad rem de qua litigabatur

Si causa cognita. Sup eo qō est iudicatū non potest transigi sed potest acceptilatione remitti.b.d.

Si profundo. Si fundus ex cā trāsactionis traditus eniīcat de euictione agit. si non est traditꝰ sed apud trāsigentē dimissus eo euicto non agitur.b.d.

Cum donationis. Scienti nō infertur dolus ꝛ pollicitatio successionis non obligat pollicitantem.b.d.

Transactionem. Presentia amicorum facit cessare presumptionem metus.

Si maior. Etiam post terminū rem referendo ꝓmissa implet transactionē ꝛ sibi parat efficacē exceptionē.b.d. Fm intellectum magis notabilem.

Promissis. Si non implent ꝓmissa ex causa transactionis pena cū effectu cōmittit

Quamuis. Contractus transactiõis ex penitentia non resoluitur.b.d.

Sibi pactum. Si stipulatione 7 acceptilatione transactio est firmata actor cõtra veniens repellit 7 data repetunt 7 pena per reum petetur.b.d.fm lec. quam tenet Bar.

Si quis maior Qui venit contra transactionẽ iuratam per deum vel principẽ infamatur. penam soluit. sibi data reddit et actionẽ pdit que pti obseruãti applicantur.

Si ex falsis. Transactio eatenus rescinditur quatenus fuit facta ptextu falsorum instrumentorum etias si fuerit iuratum nisi fuerit super falso transactum.b.d.

Jubemus. Transactio facta super cã liatus valet.b.d.

¶ Rubrica de Errore calculi.

Errorem calculi. Si in calculo ẽ erratum potest sepius retractari nisi sup eo sit iudicatum vel transactum et indebitũ pro missum condicitur.b.d.

¶ Rubrica de postulando.

Cum a prefecto. Qui non appellat videtur sententie consentire.b.d.

Nec ceterorum. Libertus non põt esse aduocatus.b.d.

Si sub specie. Si occasione salarij ex causa mutui pmittat infra tẽpus legitimum põt exceptio obiici et liberatio odici.

Velamento. Non rescindit sententia propter absentiam aduocati.

Si qui. Qui de quota litis paciscit ab aduocationis officio remouetur.b.d.

Quisquis. Non fit quis aduocatus 7 index. inhoneſta verba non dicat. cum clientulis non contrahat. amicicias gratanter nõ recipit. litem non differat. stet 7 non sedeat.

Prouidendum. In causis ex vtraq; parte aduocati debent esse equales. aduocatus qui contemnit aduocatione priuatur. pars que hec pcurat cõtra eam presumptio paratur.b.d.

Nemo. Nullus potest esse aduocatus qui non sit christianus.hoc dicit.

¶ Rubrica de aduocatis diuersorum iudiciorum.

Si patronum Preuaricatio aduocati probata facit aduocatum puniri 7 iterus de causa queri.non probata facit accusantẽ puniri 7 sententie stari.b.d.

Qui necessario Aduocatus qui in terra sua ad magistratum assumitur extra eã non potest vagari 7 in ea potest aduocationis officium exercere preterquam rempublicam.hoc dicit.

Ne quis. Aduocati non possunt effici susceptores collectarum volentes neq; inuiti.hoc dicit.

Jon tui. Quod aduocati querunt ex aduocatione vel eius actione. qua castrense peculium reputatur.b.d.

Quicquid. Priuilegia quibusdas cõcessa possunt ad alios per superiorem generalibus verbis transferri.b.d.

Sancimus Aduocatis nullum munus personale debet iniungi si necessitas iudicandi soluendi seu arb.trandi.b.d.

Cum aduocatio Officium aduocati fisci liberat a conditione curiali vel coartali nec erit de cetero aduocatus sed aduocatorum officio pacietur 7 quod lucrabitur quasi castrense reputabitur.b.d.

Si quis aduocatus Si aduocat' ad vnum officium assumitur eo finito, potest aduocationis officium remittere.

Hinos Quando in officio cui vnus consueuit preesse plures eliguntur quilibet eorum illis priuilegijs vtitur quibus ille solus vtebatur.b.d.

Nemini licere Sub coloze assidẽ di prohibitus in consilium non debet assumi. Item nullus in aduocatorum collegio assumatur nisi prius probatum fuerit eum nõ esse coartali conditione astrictum et doctoris iuramento fuerit approbatus filijs aduocatorum 7 eis qui sunt vltra numerum in subzogatione preponendus.b.d.

Cancimus. Officium aduocati durat biennio.b.d.

Aduocati. Aduocati dicuntur ita in legibus militare sicut milites armis et magis sunt necessarij reipublice quam milites. b.d.

Post duos.

Ser. Hijs quoq; Si officialis decedit infra annum heredes eius debēt habere salarium illius anni.b.d.

¶ Rubrica de aduocatis diuersorum iudicum.

¶ Rubrica de errore aduocatorum.

Ea que Quod dicit aduocatus pte presenti videtur ipsa pars dicere.

Errores. Error scribentium libellum non nocet parti probato errore.b.d.

Sententijs. Error aduocati potest reuocari probato errore vsq; ad sententiam et etiam in causa appellationis.b.d.

¶ Rubrica Et que de sunt aduocatis partium iudex suppleat.

Dubitandum. Judex potest supplere de iure non de facto.b.d.tex.cum glo.

¶ Rubrica Ex quibus causis infamia irrogatur.

Continuatur ista Ru.sic quia per infamiam quis repellitur a postulādo ideo post tractatum de aduocatis ponit tractatum ex qbus causis infamia irrogatur.

Infamie. Missus in carcerem vel vinculatus causa maleficij inquirendi nō est infamis.b.d.

Aleq; furti. Damnatus ex edicto de publicanis non est infamis.

Et si seuerior. Si pena caula cognita minuatur infamia videtur esse remissa.b.d.

Si possidonium. Dec l. legitur in glo. duobus modis et sm vtranq; lecturas b.d. Si pena est aucta vel minuta causa cognita videtur super infamia esse transactum

Decuriones. Condemnatus de iniuria est infamis.b.d.

Si furti. Furti damnatus est infamis.secus in damnato quia res furtiua penes eum reperta fuerit.b.d.

Iniuriarum. Condemnatus de iniuria illata in villissimam psonam infamatur.

Si te. Condemnatus crimine expilate hereditatis est infamis.b.d.

Ea que pater. Verba patris in testamento prolata iuris infamiam non irrogant

Nullam. Tormenta ad inquirendā veritatem infamiam non irrogant.b.d.

Decreto. Non seruare luctum in babito non infamat.secus si festinanter nubat.

Fustibus. Ictus fustius cum causa infamat.hoc dicit.

Verbum. Verbum iniuriosum interlocutione iudicis platum non infamat.

Non damnatos. Condemnatus vel pactus de iniuria data pecunia infamatur.secus si causa sit iureiurando decisa.

Interlocutio. Admonitio presidis vt quis ad meliorem vitam se reformet nō infamat.b.d.

Si fratres. Si minor artem ludicram exercet non infamatur.b.d.

Fidem. Damnatus in actione pro socio de fide rupta est infamis.b.d.

¶ Ru. de procuratoribus. Dictum est ō. de aduocatis et quia procuratores in aliquibus similes sunt aduocatis hō de eis ponit.

Cautio rati. Procurator actoris cauet de rato cum est dubium de mandato.

Cum rem. Legitur duobus modis sm vtranq; lecturam b.d. In causa pecuniaria principali vel appellationis admittitur procurator prestitis debitis cautionibus.b.d.

Eum qui res. Ex cõtumacia ad ministratoris potest ipse ab administratione remoueri vel cõtra principalem admissionẽ ex primo decreto peruenire. b. d.

Qui absente. Absens ex causa necessaria et probabili restituitur ad processus et factum mulieris non nocet viro. b d.

Actionem. Qui pro alio agit ds eum defendere. alias ab agendo repellitur. b d.

Reum. Accusatus de crimine capitali non potest esse procurator alterius. b d.

Militem. Miles non potest esse procurator alterius etiam cõiuncte persone etiam ex rescripto principis. b. d.

Quod quis. Procurator ad iudicia ante litem contestatam alium substituere nõ potest sed post sic. b d.

Qui stipendia. Miles potest esse procurator in rem suam. b d.

Si procurator. Si procurator fines mandati egreditur domino non preiudicat secus si non egreditur sed in eo quod do lo fecerit poterit a domino conueniri. b d.

Necꝫ tutores. Tutor ⁊ curator ex sua persona procuratorem non cõstituit sed minori constituenti autorisatur. Itẽ post litẽ contẽ. ipse ex sua persona constituere potest hoc dicit.

Exigendi. Quilibet minor etiã sine mandato admittitur ad defendẽdũ absentẽ ad agendum cõiuncta persone põt admitti. Item minor admittitur ad defendendũ patrẽ absentem cum contra eum põt peruenire ad diffinitiuã sentẽtiã. b d. Ds d. p. primo extimabitur exceptõ defectus mandati. Fo exceptio defectus etatis. secunda ibi Sane.

Ita demuꝫ. Exceptio procuratoria non potest opponi post litis contẽ. in causa appellationis. b d.

Non eo minus. Quod in fauorẽ alicui⁹ introductum est non dẽt in eius lesionem conuerti vel sñia lata pro procuratore minoris non legittime constituto valet.

Litem. Pactum de quota litis etiã in procuratore reprobatur b. d. vel aliter. Exceptio quod procurator pactus est de quota litis eum ab agendo repellit. b d.

Procuratorem. Procurator et actor non possunt alienare nisi hoc spãliter sit mandatum vel habeãt generale cũ libera.

Inuitus. Non cogitur quis procuratores accipere ex parte actoris vel rei et qui suscepit ds appellare non tamen appellationem prosequi b. d. Fm lcũrã veram et clarã que ponitur circa finem vltime glo. Et habet ista l. tres principales. p. prima loquitur in procuratore actoris. Fa in procuratore rei. tercio ponit regulam generales ad omnia pdicta. Fa ibi Si nec. tercia ibi. Cum fide. Prima subdiuiditur. Nas prima loquitur antecꝫ procurationem suscepit. Fa loquitur ea suscepta ad quid extendatur. Fa ibi Nec eãdem.

Alienam. Mater non potest defendere filium pupillum sed eidem tutorem petere hoc dicit.

Si precium. Precium conuersus in vtilitatem domini vendicantis rem venditã emptori ds restitui. b d.

Maritus. Maritus tãcꝫ coniuncta psona admittitur ad agendum sine mandato prestita cautione ⁊ quod in vno cõceditur in ceteris prohibetur. b d. Diuiditur in tres. p. prima ponit dictũ qñ maritus nullum habebat mandatus. Fo ponit racionẽ. tercio põt aliud dictũ qñ maritus habebat mandatum in quibusdam. scõa ibi. nec femine. tercia ibi Sinautem. b d.

Procuratoribus. Procurator p contestationem efficitur dominus litis nec potest reuocari nec remoueri sine cã b. d.

Nulla. Post contestationẽ factam a procuratore morte domini non finitur mandatus et potest alius a procuratore substitui hoc dicit.

Licet. Exceptio que reddit iudicium retro nullum quandocunꝫ opponi potest.

Quicunꝫ. Illustris persona non litigat per se sed p. procuratorem alias punietur.

In pecuniarijs. Citatus potest cõparere per procuratorem si in citatione non exprimitur nec cogitur quis comparere personaliter nisi ex causa. b. d.

¶ Rubrica Ne liceat potentioribus patrocinium litigantibus prestare.

Diuine. Qui patrocinium potentis rõne officij procurauit causa priuatur et ille potentior punietur et rector puincie iudex erit. b. d. primo loquitur in genere. secundo rõdet querenti. secunda ibi. Quare cum interfit. Item prima subdiuiditur. quia primo ponit partem procurantem. secundo ponit potentiorem hoc facientẽ. secunda ibi. Quem palam

Si cuiuscunq; Si actio cedatur potentiori rõne officij actor cadit a causa. b. d.

¶ Rubrica de his qui potentiorum nomine titulos predijs affigunt.

Continuatur fm Bar. Supra punit litigantes qui aduocant patrocinũ potentiorũ dicto vel facto ipsorum potentiorũ. hic punit litigantes qui aduocant patrocinia potentiorum dicto vel facto ipsius litigantis quod facit affigendo titulos vel pretendendo noĩa.

Animaduertimus. Qui titulos potentiorũ predijs suis affigunt vel eorũ nomina in lite pretendũt priuantur suo iure et in metallo damnantur et potentior si cõsenserit infamatur. b. d. Diuiditur. primo loqtur in genere. secundo respõdet querẽti repetendo quasi illud idem. secunda ibi. q̃squis igit̃.

¶ Rubrica Ut nemo priuatos titulos predijs suis

Ne quis. Rebus alienis non potest qs titulum vel arma alterius imponere et faciẽs punietur et posita licet cuilibet euellere sine metu processus. b. d.

¶ Rubrica. Ut nemini liceat sine iudicis auctoritate.

¶ Rubrica. Ne fiscus vel respublica procurationem alicui.

Reipulice. Non potest dari insolatus reipublice actio litigiosa vel dubia. b. d.

Cum allegas. Actionem litigiosam vel dubiam ex causa donationis respublica non potest suscipere. b.

Abhoreat. Pretextu debiti non debet fiscus contra aliũ procurationem prestare

Ad fraudem. Omnes leges precedẽtes loquũtur de procuratõe seu auxilio exparte actoris. hic ex parte rei. Et breuiter h. dicit. procurationem ad defensionẽ priuati fiscus non debet suscipere. b. d.

¶ Rubrica de negocijs gestis.

Dictum est s. de procuratoribus qui gerũt negocia cum mandato. verum quia negocia q̃nq; gerũtur sine mandato iõ de hijs ponit.

Cum tutores. Expense facte pietate materna vel affectione domestica non repetuntur actione neg. ge. b. d.

Contra impuberes. Minores tenentur actõne neg. ge. in eo qõ sunt locupletati. Item expense facte in petẽdis turoribus repetũtur nisi ab alijs gratis fuisset factum. b. d. primo loquitur in genere. secũdo infert ad speciem. secunda ibi. Que tibi quoq;.

Qui pupille. Mandatum gestoris non impedit hãc actionẽ oriri inter dominũ et gerentem. b. d.

Officio. Quod quis facit ex necessitate obsequij debiti in hac actione non venit.

Curatorem. Si officium iniunctũ nõ artat gerentẽ p gestis petit actio neg. ge.

Si ab eo. Pro ea parte pro qua debitor creditori succedit extinguitur actio preliquis firma remanet. b. d.

Aduersus. Actio neg. ge. nõ tollitur prescriptione longi temporis. b. d.

Si pecuniã. In negocio qõ ẽ nrm ratihabitiõe hec actio oĩ ratihabitiõe secuta.

Si seruum. Quod expenditur in curando seruum vtilem a domino hac actiõe repetitur.b.d.

Alimenta. Quod mater expendit circa personam filij in dubio non videtur facere animo repetendi.secus in eo quod expendit circa res.b.d. Et habet hec l.d.p. vt patet ex littera.

Si filius. Si filius soluit pro parte animo repetendi potest repetere.b.d.

Quod in vxorem. Expense facte in curando vxorem non repetuntur.secus in expensis funeris.b.d.

Si mandatum. Mandatum mariti non impedit hanc actionem oriri inter gerentem et mulierem.b.d.

Si paterno. Expense facte circa personam prelati non repetuntur nisi fuerint facte animo repetendi.b.d.

Si negocium. Expense facte p rebus sororis repetuntur hac actione vel mandati si interessent.b.d.

Curatoris. Contra heredes gestoris ex necessitate datur hec actio vtil in qua venit dolus et lata culpa licet officium ad heredes non transeat.b.d.

Ob negocium. Hec actio est bone fidei siue sponte siue ex necessitate geratur cõ ex mora in ea veniunt vsure.b.d.

Ab vno. Etiam pro cõmuni negocio habet locum hec actio.b.d.

Tutoris. Tutor et curator differunt a gestore.quia ipsorum officium est necessarium et finitur necessitate cessante.secũdi officium est voluntarium et voluntate termniatur. Item primi possunt exercere actiones. secundus non.et vterq; etiam de leui culpa tenetur.b.d.

Si cognati. Obligatio personalis nõ impedit libertatem serui et factus liber nõ tenetur ex ante gesto.b.d.

Negocium. Tutor non tenetur de casu fortuito.b.d.

Si quis nolente. Prohibitio tollit actionem negotie in bijs que post pbibitõ nem gerũtur.secus in bijs que gesta sunt añ.

Rubrica de his que vi metusue causa gesta sunt.

Clo.cõtinuat vno modo. Vel aliter põt cõtinuari. Supra dictum est de pactis ⁊ trãsactionibus.verum quia predicta fiunt aliquando de metu vel dolo ideo subiungitur rubrica de bijs que vi vel metu.⁊ postea de dolo

Persecutionem. Ad furem et metum inferentem spectat piculum interitus.

Cum te non solum. Solutio spõtanea purgat vicium metus adhibiti tempore promissionis.b.d.

Si vi vel metu. Coactus fundum vendere potest illum repetere a quolibz possessore si precium restituit et prescriptio non currit.b.d.

Si per vim. Hec actio infra annus datur ad quadruplum post annum ad simplum si alia actio non competit.b.d.

Non interest. Siue quis coactus sit vendere siue minori precio vendere habet locum hec actio.b.d.

Ad invidiam. Ex dignitate sola contrabẽtis violentia non probatur.b.d.

Si donationis. Quilibet tract⁹ celebratus iusto metu rescindit hac actione.

Cum te. Factum metu iniusto per hanc actionem non rescinditur.b.d.

Metum. Legitur tribus modis.primo ⁊ logtur ex pte inferentis metus.⁊ fm hunc modũ.b.d. Ex solis minis non pbatur met⁹ nisi fuerit deuentum ad actum. Secũdo mõ legitur ex pte paciẽtis vim et metũ. Fm quas lectura b.intendit. Ex sola ptestatione vl ia ctatione actoris non pbatur metus b.d.tercio mõ legitur ex parte vtriusq; vt nomen iactationis referatur ad inferentem metum non men protestationis ad passum.

Accusationis. Accusatio instituta vel instituenda non est iustus metus ad hanc actionem inducendam.b.d.

Si per impressionem. Conditio celebrata per impressionẽ official' cõdicioẽ ex hac lege rescindit nec preciũ restituitur.

Venditione. Ista lex potest loqui in casu precedentis legis et extendit legem precedentem. Et breuiter h.t. Quod in precedenti lege de venditione dicitur per hāc ad omnes contractus extenditur.h.t.

¶ Rubrica de dolo malo.

Si fideiussor. Fides debita ratione cōtractus facit quod non possum vt ego nō possum vt quilibet.h.t.

Non possunt. Tempus actionis de dolo non currit abienti causa reipublice

Cum proponas. In contractu facio vt des si facienti non seruantur promissa si factum nō est repetibile datur actio de dolo.si est repetibile datur conductio ob causam vel alias conceditur repetitio.h.t.

Si superstite. Transactio tollit exceptionem ope exceptionis vel ipso iure si acceptilatio interceſſit et contra patrem non datur actio de dolo sed in factum.h.t.

Si maior. Actio de dolo datur occasione lucri non facti dolo alterius.h.t.

Optimum. Actio de dolo debet infra biennium continuum intentari ⁊ terminari

¶ Rubrica de in integrum restitutione minorum.

Illud inspiciendum. Minor lesus renunciando querele tacite vel expresse restituitur.h.t.

Eo tempore. Numerus liberorus supplet etatem ad impediendam restitutionem.

Si curatorem. Si minor habēs curatorem contrahit sine eo contractus est nullus.si cum eo valet contractus sed restituitur si ledatur.h.t.

Si minorem. Ille debet probare etatem qui eam allegat siue actor ad fundandā intentionem siue reus ad fundandam exceptionem.h.t.

Minoribus. Quando quis est minor et lesus potest impetrare restitutionem in integrum de gestis ante vicesimū quintum et in vicesimo quinto.

Si intra. Mors rei non impedit causas restitui a minore inchoatam.h.

De tutela. Sciens non decipitur iō qui minorem sciuit etatem probatis etatis se deceptum esse allegare non potest.h.t.vel aliter. Affinitas tutele et affinitas sanguinis facit presumi vt quis sciat etatem minorem.

Minoribus. In obmissis et etiam neglectis minoribus succurritur.h.t.

¶ Rubrica de filiofa. minore.

Filiussa. Si filiussa.fideiussit pro patre vel extraneo potest restitui nisi lesio per successionem tollatur.h.t.

Si frater tuus. Filiussa.minor aduersus mutuum restituitur nisi iussus patris interuenerit vel macedoniano iuuetur.

¶ Rubrica de fideiussoribus minorum.

Postquam. Restituto minore non videtur restitutus fideiussor nisi dolus creditoris interceſſerit.h.t.cum.l.ſe.

¶ Rubrica Si tutor vel curator interuenerit.

Si iam puberes. Minor aduersus aditionem potest restitui infra tempus legitimum quo elapso contra eius curatorē qui sibi autoratus est succurretur.h.t.

Minoribus. Tutoris autoritas in iudicio vel extra non impedit restitutionem minoris si est lesus.h.t.

Etiam. Etiam in bijs que gessit tutor ſo lus minor potest restitui ⁊ contra tutorem experiri.h.t.

Si creditorem. Minor non restituitur aduersus obligationem administratoris quia ipse non tenetur.h.t.

Etiam. Auxilium extraordinariū cōcurrit cum ordinario quando competunt cōtra diuersos nec electione tolluntur.h.t.

¶ Rubrica. Si in communi eademq; causa in integrum restitutio postuletur.

Nec si maior. Factum vnius ex fratribus non nocet alteri et restitutio que competit vni minori non prodest alteri maiori. boc dicit.

¶ Rubrica. Si aduersus rem iudicatam.

Minus ex tutele. Actori minori succurritur si reus in minus extiterit cõdemnatus non maiori. b. d.

Si cum pater. In causa status filius minor aduersus sententiam latam pro patre repetit rest. tui. b. d.

Aduersus. Aduersus sententiam vicarij vel delegati principis solus princeps restituit. b. d.

Cum minores. Sententia lata aduersus minores indefensos est ipso iure nulla si sunt defensi est valida sed possunt restitui.

In rem pupilli. Eo modo restituitur minor aduersus sententiam latam cõtra eius administratorem sicut cõtra ipsum. b. d.

¶ Rubrica. Si aduersus venditionem.

Si minor. Juramentum de non veniẽdo contra restitutionem impedit postulare

In integrum. Minor restituitur aduersus venditiones nocuas sibi per se vel tutores factas. b. d.

Autentica. Sacramenta. Diuiditur. quia primo loquitur de iuramento interposito sponte. secundo de iuramẽto interposito vi. secunda ibi. Verum autem.

¶ Rubrica. Si aduersus venditionem pignoris.

Etiam. Aduersus pignus pretorium qõ incipit a minore si vẽdatur minor restituitur si graue damnum interceſſit vel fraudis collusio alias consilium. b. d.

Rem quam. Si pignus quod cepit a maiore vendatur nullo modo minor restituit sed contra vendentem vel eius administratorem sibi succurritur. b. d.

¶ Si aduersus donationem.

Si que res. Moderata antenuptialis donatio per restitutionẽ non rescinditur.

Si in te. Si consensus ipso iure nõ precedat restitutio non est necessaria alias debet restitutio postulari. b. d.

¶ Si aduersus libertatem.

Si post. Aduersus libertatem datã nõ datur restitutio sed aduersus datam sic. b. dicit quasi totus ti.

Et si minor. Etias si minor sit dolo deceptus aduersus libertatem non restituitur sed ei contra dolosum succurritur. b. d.

Quos retrabi. De nullitate libertatis potest queri non per in integrum restitutionem rescindi et dolus tutoris potest ciuiliter et criminaliter puniri. b. d.

Si aduersus transactionem.

Cum in integrum. Restituto minore videtur restitutus aduersarius quatenus ex contractu erat lesus. b. d.

Si ex persona. Restituto minore restituitur aduersarius vt habeat replicationem si actio prima durabat. alias ad actionẽ

¶ Rubrica Si aduersus solutionem.

Exemplo. Licite soluitur curatoribus licet minores aduersus illam solutionem possent restitui. b. d.

Indebito. Si minor soluit indebitum naturaliter debitum per errorem iuris restitutione iuuatur. b. d.

¶ Rubrica. Si aduersus dotem.

Quoniam. Aduersus dotem immo
ratam restituit mulier et heres eius. b. d.

¶ Rubrica. si aduersus delictum.

In criminibus. Aduersus delictum dolo commissum minor nō restituitur secus si culpa. b. d.

Licet. Minor etas excusat matrē que filiys tutorem non petit. b. d.

¶ Rubrica. si aduersus vsucapionem.

Contra. Minor restituitur aduersus vsucapionem. b. d.

Si probus. Si minor a procuratore fisci decipitur potest restitui. b. d. Vel alit. Ita restituitur minor aduersus fiscum sicut aduersus priuatum. b. d.

Edicto. Quando fiscus vendit rem minoris tanqz̄ sui debitoris minor nō iuuat nisi fraus intercesserit vel solennitas seruata non fuerit. b. d.

Aduersus. Preses est iudex int priuatos procuratoz inter fiscum et priuatum. hoc dicit.

¶ Rubrica. si aduersus creditorem.

Cum et ipse. Minor restituitur aduersus feneratorem nisi per eum probetur pecuniam in eius vtilitatem esse conuersam b. d. totus titulus.

¶ Rubrica. si vt ab hereditate se abstineat.

Si vos. Qui se non immiscuit hereditati tutus est ipso iure. alias potest restitui.

Autem. Si omnes. Ista assumitur ex corpore vt spon. lar. C. ad hoc

Si cum aui. Potest quis ab hereditate paterna abstinere per restitutionem 7 auitam amplecti. b. d.

¶ Rubrica. si vt amissam hereditatem.

Minores. Minor restituitur ad hereditatem 7 bonorum possessionem vel alia lucra amissa. b. d. totus ti.

¶ Rubrica In quibus causis in integrum restitutio nō est necessaria.

Minoribus. Minoribus mortem defuncti non vindicantibus ipo iure non nocet

Adolescentie. Tempus statutum ad proponendam querelam inofficiosi testamenti in minori etate ipo iure non currit.

In minorum. Fauore minoris re ipa mora sine interpellatione contrahitur. Item actio in testamento licet sit stricti iuris equipatur actioni bonefidei. b. d.

Si tutor. Sententia lata contra tutorem qui non cauerat ipo iure pupillo non preiudicat. b. d.

Sancimus. In casibus in quibus minor contra prescriptionē olim contra se cepta et finitam restituebatur hodie ipo iure seruatur illesus nisi sit triginta annorum prescriptio. b. d. Diuiditur in quatuor partes. primo loquitur in specie. secundo illud ostendit generaliter. tercio ponit rationem. quarto a generalitate ponit exceptionem. secunda ibi. Sed humanū. tercia ibi. Melius enim quarta ibi. Videlicet.

¶ Rubrica. qui 7 aduersus quos in integrum restitui non possunt.

In consilio. Vbi minor semiplene vocuit de lesione recurritur ad verisimilia sed vbi de lesione constat verisimilia minime attenduntur. b. d. fm glo. Sed fm vltramontanos breuiter b. d. In actibus in quibus quis est approbatus indultrioris cessat restitutio rōne etatis. secus si in subsidium est assumpt.

Cum apud. Rōne minoris etatis contra patrē vel patronū restitutio denegat.

Rubrica Si minor se maiorem dixerit

Si cum minor. Si minor dixit se maiorem dolo aduersarij ei non denegatur restitutio. secus si dolo proprio sed si nullus intercesserit restitutio concedit nisi iuratum fuerit. hoc dicunt iste tres ll.

Si alterius. Scom veram lec. l. ista diuiditur in tres ptes. primo loquitur quando minor se asserit maiorem proprio dolo. secundo quando dolo aduersarij. tercio qñ neutr?. secunda ibi. Quod si per iniuriã. tercia ibi. Aditur itaq;. Et breuiter hec l. ponit casus precedentium legũ 7 addit vnum aliũ casum.

Cum circa. Si restitutio est denegata propter etatem non probatam ad restitutiões 7 etatem probandam iterum admittit. h. d. sm lec. magis notabilẽ. Legitur duobus modis principaliter q; fuit erratum per iudicem inuicantem. secundo legitur q; fuit erratũ a te stibus qui dixerũt falsum circa etatẽ. Et ista lex subdiuiditur in d. vna q; iudex de etate pronunciauit interlocutoue. alia q; pronũci auit diffinitiue.

Rubrica Si sepius restitutio in integrum postuletur.

Si post sententiam. Si restitutio fuit semel denegata iterum non conceditur nisi ad appellandum vel nisi ex noua causa. h. d. totus iste ti.

Rubrica de bis qui veniam etatis impetrauerũt

Eos qui. Cui etatis venia est accessa restitutio denegatur. h. d.

Omnes. Masculus probata etate viginti annorum feminam decem 7 octo veniã cõsequitur etatis per quas tantum immobilia alienari non poterunt. h. d.

Eos qui. Qui veniam etatis meruerũt non possunt alienare vel immobilia obligare sine decreto. h. d.

Si quis aliquid Ad implendũ cõditionem non sufficit ciuiliter factum.

Rubrica Si maior factus ratum habuerit.

Si inter minores. Ratihabitio maioris tollit restitutionẽ aduersus lesiones que in minori etate contingit. h. d.

Qui post. Hec l. loquitur magis generaliter q; precedens quia s. loquitur de diuisione facta simpliciter a minoribus. hic de diuisione facta simpliciter. h. d.

Rubrica Ubi et apud quem in integrum restitutio.

Si quid Aduersus sententiã procuratoris cesaris solum cesar restituit. h. d.

Quoniam Quando restitutio petitur aduersus contractum actoris sequit? forũ rei.

Cum simus Restitutio que officio iudicis conceditur potest postulari ab ordinario 7 delegato spẽaliter ad illam causam vel vniuersaliter non coram arbitris vel iudicibus cartularijs vel delegatis ab eis. h. d. Diuiditur. primo ponit questionem. secũdo determinatiões. tercio determinationẽ suã limitat 7 declarat circa iudices pbibitos restituere. quarto limitat circa eos quibus est pmissum. quinto limitat circa modum permittendi. secunda ibi. Sancimus. tercia ibi. Ne quis. quarta ibi. Cum hos. quinta ibi. Ne quid penitus.

Rubrica de reputationibus que fiunt in iudicio in integrum restitutionis.

Qui restituitur. Restituto minore omnia reponuntur in pristinum statū tas aduersus minorem q̄ aduersus extraneum.

¶ Rubrica etiam per procuratorem causam restitutionis in integrum agi posse.

¶ Rubrica In integrum restitutōne postulata ne quid noui fiat.

¶ Rubrica de restitutione militum et eorum qui rei publice causa absunt.

Dictum est s. de restitutōne minorum. verū quia quidam maiores restituūtur vel ex causa milicie vel absentie ideo ponit rubrica de bijs.

Si valerianus. Restitutio que cōpetit maioribus rōne absentie etiam inquilē dis transmittitur ad heredes. b. d.

Si quid de bonis. Sine sit prescripta res sine sit prescripta actio absentis causa reipublice infra annum vtilem datur restitutio. b. d.

Quod tempore. Hec l. habet duo lec. vnam fm martinū. aliam fm bul. Scōm lec. verior̄ē que est bul. b. d. Finita absentia ex causa necessaria datur restitutio cōtra p̄scriptionem vt subducatur de medio omne tempus absentie quodcūq; fuerit primū medium. vltimumve. b. d.

Ignorare. Contra absentē non latitantem potest pueniri ad primum decretum non ad secundū. b. d.

Nec. Prescriptio contra absentes q bus alias restitutio proficit ipo iure nō currit

Si cum. Aduersus venditionē factas per negligētiam cōmissam tempore absentie iuste petitur restitutio. b. d.

Ea que. Causa absentie ipi absenti restitutio datur vel eius heredi aduersus cōtractum a se celebratum. b. d.

Sancimus. Sola milicia non est ca concedende restitutionis sed occupatio ca militares expeditiones. b. d.

¶ Rubrica de vxoribus militum vel eorum qui reipublice causa absunt.

Temporalibus. Quilibet absentes cum suis viris restituunt vt sui viri. b. d. o. ti.

Ei qui. Hec l. est difficilis 7 plures habet lec. vt patet in glo.

¶ Rubrica de temporibus in integrum restitutionis.

In bijs. Cū vna causa petende restitutionis succedit post aliam tempus petēde restitutionis non currit.

Si intra. Si minor succedit maiori cū milicie absenti toto tpe minoris etatis tempus petende restitutionis non currit. b. d.

Ex persona. Quod dictū est quando vna cā restitutionis succedit post aliā tps non cutrit in eadē p̄sona 7 hered hue patet.

Ea que. In minori etate non currit tps petēde restitutionis sed supueniente maiore in eius p̄sona vel in p̄sona successoris incipit currere. b. d.

Petende. Si petitur dilatio que tēp instantie non excedit tam actori q̄ reo cōceditur. q̄ si excedat non actori sed reo conceditur poterit tñ actor vti dilatiōe reo accepta

Supernacuam. Pro anno restituatur hodie quadriennij continuū de quo minoris etas 7 iusta absentia excipiatur. b. d.

¶ Rubrica Quibus ex causis maiores restituuntur.

Si propter. Legatio est iusta causa absentie vt restitutio concedatur. b. d.

Si idcirco. Singula publica sunt iusta causa concedende restitutionis. b. d.

Si ab hostibus. Restitutione habita competit vtilis rescissoria que anno finit.

Rubrica de alienatione iudicij mutandi cā facta.

Cum in rem. Si res est alienata cau sa mutandi iudicij potest agi contra alienan tem ex hoc edicto vel contra possessorem actione in rem. b. d.

Rubrica. De receptis arbitris

Ex sententia. A sententia que nulla est appellari non potest. Item sententia arbi tri lata vltra diem compromissi penam com mitti non facit. b. d.

Si contra. Qui est contumax in nō cō parēdo cōā arbitro īcidit in penā cōpmissi.

Arbitrorum. Aduersus petitionem pene competit excepcio doli si per sordē fue erit arbitratum. b. d.

Ne in arbitris. Diuiditur in ples p. primo ponit probemiū. secundo ponit dictū quando iurauerunt partes 7 arbiter. tercio quando iurauerunt ptes 7 non arbiter. quar to quando iurauit arbiter tantū. quinto quā do de iuramēto nihil cōstat sed altera pars tantum. sexto quando post sententiam par tes emologauerunt. secunda ibi. Si igit. ter cia ibi. Sinautem. quarta ibi. Sed si ipse. qn ta ibi. Sinautē in scriptura. sexta ibi. Si quis autē. Breuiter b. d. Si in cōpromisso fuerit iuratum a partibus 7 ab arbitro vel a par tibus tantum vel ab arbitro tantū ex arbitri sententia oritur actio 7 exceptio. secus si al tera pars tantū iuratum asseuerat. Item si arbi tri sententia emologatur producit actionē.

Autentica. Decernimus. Super compromisso non iuratur. b. d.

Cum antea. Ex sententia arbitri pa cto nudo et sine pena assumpti emologata tacite vel expresse oritur actio 7 fit prescrip tionis interruptio 7 ex actis coram eo in alio iudicio fit probatō b. d. primo recitat ius an tiquum. secundo ponit statutum qñ ptes ap probant expresse. tercio quando ptes appro bant tacite. quarto qñ expresse reprobatur. quinto ponit an fiat prescriptiōis interruptio sexto an acta probent in alio indicio. secun da ibi. Sancimus. tercia ibi. Sinautē. quar ta ibi. Altera aūt. quinta ibi. Licet. sexta ibi. Ad hec.

Sancimus. Mulieres non possunt ar bitrium sumere. b. d.

Rubrica. De satisdando.

Non est iuris. Procurator actoris fa ctus apud acta non tenetur satisdare de ra to sed de defendendo. Item reuocatio pcu ratoris que in noticiam iudicis vel aduersarij non peruenit iudicium non impedit procu rator vero rei indistincte cauet de iudicato soluendo. b. d. Diuiditur in duas partes. pri mo loquitur de procuratore actoris. secun do de procuratore rei. secunda ibi. Rei aūt prima subdiuiditur in tres. quia prima loqui tur quando exigebatur cautio de rato. secū da quando fuit reuocatum. tercia quādo ex igitur cautio de defendendo.

Rubrica de formulis 7 impetratione actionum sublatis.

Rubrica de iureiuran do propter calumniam vando.

In omnibus. Siue quis ab aduer sario exigat pbationem siue se petat ad pro bandum admitti debet prius iurare de calū nia. b. d. primo ponit quando quis exigebat pbatiōes ab aduersario. secūdo qñ volebat admitti ad probandū. secunda ibi. Nec aūt.

Cum et iudices. In prima pte quis li tigat per se et durat vsq; ad §. qd obseruari Et breuiter b. d. Litigantes etiam patroni cā rum debent iurare de calumnia 7 it ad iudi cium quis venire non potest mittitur ei sacra mentum ad domum. primo ponit que pone debent iurare. secundo quid et qualiter iu rare debent. tercio quid debeat fieri quādo ille qui debet iurare non potest venire ad iu dicium. secunda ibi. Et actor quidam. tercia ibi. Sinautem vel dignitas.

Quod obseruari. Qui se legittimos administratores asserunt debent de calumnia iurare 7 alie leges que de iuramento loquūtur in suo robore per ue nerent. b. d. Continua hunc §. hoc modo. Dictum est §. de bys qui litigant per seipsos

hic ponitur de hijs qui litigant per alios vt puta per administratores legittimos. infra p xim9 dicitur de hijs qui litigant per procuratorem. Item hic ℔. diuiditur in tres partes primo ponit dictum. secundo ponit rationē. tercio confirmat leges antiquas de iuramento loquentes. secunda ibi. Conuenit em̄. tercia ibi. In omnibus.

¶ Sinautem. Si causa agitur per procuratorem principalis debet iurare de calumnia. h. d. Continua. Dictum est ē. quādo causa agitatur per legittimum administratorem. hic quando agitur per procuratorem. Et diuiditur. primo loquitur de pcuratore actoris. secundo de pcuratore rei. secūda ibi. similiq3 modo.

¶ Sed quia veremur. Sacramentum calumnie non potest remitti a partibus h. d. Vel aliter. Hijs que ad vtilitatem publicam sunt inducta non potest consensū partium renunciari. h. d.

¶ Hoc etiam. Qui admittitur cū cautione de rato non poterit in causa procedere nisi per principalem de calumnia sit iuratum. h. d.

¶ Quod si actor. Si actor non vult iurare de calumnia cadit ab actione reus vero nolens iurare habebitur pro confesso

¶ Antiqua. Hec lex habet locū in litibus inchoandis post hanc legem 7 in pendentibus si partes sunt presentes. alias secus

¶ Explicunt casus breues libri secundi codicis.

¶ Incipiunt casus breues libri tercij codicis

¶ Rubriba de iudicijs.

¶ Postis preparatorijs iudiciorum sequitur videre de iudicijs.

Judicio. Per litis otestationem non extinguitur obligatio vsq3 rarum cōmissa vel cōmittenda. h. d. Primo premittit vnū antecedēs ex quo sequitur determinatio questionis. Secundo ponit ipam determinationē. secunda ibi. sed si peresset.

Licet. Dñ est petitio gñalis pcessio spēalis et sentētia gñalis contra exceptionē rei iudicate replicatio voli obijcitur. h. d.

Quotiens. Judex incidenter pōt cognoscere de eo de quo alias principaliter nō potest. h. d.

Si cum tibi. Sententia gñalis partis exceptionem etiam in non prosecutis si tamē sunt de appendicijs prosecutorum. h. d.

A iudice. Delegatus non subdelegat nisi sit delegatus a principe. h. d.

Seruus. Seruus non habet legitimam personam standi in iudicio. h. d.

Cum debitoris. Contra seruum ex persona defuncti domini agi non potest sed si non defendatur per officium iudicis actor in possessionem mittetur. h. d.

Placuit. Equitas scripta pferetur rigore. h. d.

Judices. In causis in quibus sententia lata plenum preiudicium parit debet adhiberi cause cognitio. h. d.

Nulli. Hec lex legitur duobus modis principaliter. Et. h. d. Cause cōtinentia non debet coram diuersis iudicibus diuidi. h. d.

Properandum. Hec lex primo ponit statutum suum in quo limitat tempus instantie. secundo punit actorem cōtumacem. tercio reum contumacem. quarto iudicē negligentem. quinto aduocatos negligentes. sexto tutores7 curatores. secūda in ℔. Et hoc dem. tercia ibi. sinautem reus. quarta in. ℔. Sinautē vtraq3. quinta in ℔. Illo. pcludubio sexta in. ℔. Sin vero cause. Et principium breuiter hoc intendit. Instantia cause ciuilis durat triennio exceptis causis fiscalibus et publicarum functionū. h. d. Diuiditur istud principium. primo ponit phemium. secundo statutū. tercio exceptionē. quarto repilogat

precedentia. quinto respondet cuidam tacite obiectioni. secunda ibi. Censemus. tercia ibi. Exceptis. quarta ibi. Sed omnes. quinta ibi. Hoc enim.

¶ **Et siquidem.** Actor absens legittime citatus si de causa non liquet condemnatur in expensis si de causa liquet diffinitiua fertur sententia pro habente iusticiam 7 si fuerit absens ille contra quem fertur sententia tenebit sine spe retractationis. b. d.

¶ **Sinautem.** Hic incipit tercia pars in qua loquitur de reo absente et breuiter b. d. Reo absente legittime citato si de causa liquet ad diffinitiua sententiam deuenitur que executioni demandabitur sine spe recuperande possessionis vel appellationis et hoc spe finem trienny debet heri. b. d.

¶ **Sine autem alterutra.** Victus victori debet condemnari in expensis b. d. Et iste ¶. est de precedenti pte legis.

¶ **Sinautem vtraq;.** Hic incipit quarta pars in qua punitur negligens iudex et breuiter. b. d. Judex negligens causam infra terminum trienny terminari petitis legittimis punietur 7 si iudex fuerit mutatus 7 ad litem terminandā minus anno supererit annus supplebitur. b. d.

¶ **Illo proculdubio.** Hic incipit quinta pars in qua puniuntur aduocati negligentes. et b. d. Si per negligentiam aduocati causa differtur ipse legittime punietur 7 si propter salarium non solutum retardetur pars soluere compellitur. b. d.

¶ **Sin vero cause** Hic incipit sexta pars. 7. b. d. Si per tutoris vel curatoris negligentiam extiterit quo minus causa intra triennium terminetur perit instantia iure remanente minoribus saluo. 7 damnum quod inde contingit administratores respicit. b. d.

¶ **Rem non nouam.** Judices 7 aduocati debent iurare solenniter vt hac l. Exprimitur. b. d.

Sancimus. Contumax non auditur nisi refusis expensis. b. d.

Apertissimi. Judices delegati pñt ex causa suspitionis recusari sed partes cogēntur ad eligendos arbitros qui vice delegati fungentur. b. d. primo ponit dictum. secundo illud extendit ad delegatos a principe. tercio ponit rationem. quarto ponit aliud dictū in delegato a principe. quinto illud extēdit ad delegatos ab alijs. secūda ibi. Licet enim tercia ibi. Cum post litem contestatam. quarta ibi. Eodem. quinta ibi. q 7 si.

Certi iuris Magistratus militares 7 homines illitterati possunt esse iudices 7 iudicare. hoc dicit.

Cum specialis. Libellus recusatiōis debet proferri coram recusato si est presens. alias coram iudice eius loci vbi est pars qui debet partes cogere ad arbitros eligendos quorum sententia per primum delegatum executioni mandabitur sed ad delegantem appellabitur. b. d.

¶ Rubrica de sportulis et sumptibus in diuersis in dicys faciendis.

Quisquis Executor qui fuit in principio litis debet in causa vsq; in finem pristere

Omnibus Si executores non fuerit idonei sed negligentes remouētur et alij in eorum loco subrogantur.

¶ Rubrica de pedaneis iudicibus.

Procuratori. Sententia lata a delegato ab incompetente iudice est ipso iure nulla. b. d.

Placet. Causas medias presides debent audire per se vel delegare reseruata eis sententia nisi per occupationes publicas vel causarum multitudinem impediantur. causas vero meri et mixti imperij 7 causas iurisdictionis magnas iudices per seipsos audiant. causas vero minimas delegent indistincte. b. d. cum l. se. iuncta l. fi.

Quedam sunt. Cause iurisdictiōis minime possunt sine distinctione aliqua delegari. b. d.

Placet. Judices delegati possunt

iudicare nec possunt ad delegantem remittere et ab eis potest appellari. b. d.

Placuit. Si iudices delegati causam determinare impediantur debet causa alij delegari. b. d.

¶ Rubrica. Qui pro sua iurisdictione.

In causarum Non potest delegari in cā que ad iurisdcōnē delegātis nō ptinet 7 ille cui delegat dz eē de iurisdcōne dlegāt certus. Itē cū delegatus principis subdelegat appellatur ad ipsum. b. d. Habet tres p. primo quando causa non est de iurisdictione delegantis. secundo quando nec causa nec persona est de eius iurisdictione. tercio loq̄tur de delegato a principe fm glo. nostram secunda ibi. q̄ si quis. tercia ibi. Nec si.

¶ Rubrica Ne quis in sua causa iudicet.

¶ Rubrica Qui legitimam personam in iudicijs habent vel non.

Si cum esses Sententia lata contra minorem defensore carentē non valet. b. d. cum l. se.

Momentanee. Diuiditur in tres partes fm lec. magis vtilem. Primo dicit q̄ minor habet legittimam personas standi in iudicio momentanee possessionis. secundo q̄ non habet legittimam personam in causa proprietatis. tercio q̄ non potest per modum cōuentionis minor recōueniri in causa proprietatis sine legittimi administratoris autoritate secunda ibi. sub colore. tercia ibi. nihil antē. Et hoc sit p̄ summario fm lec. 250. magis vtilē

¶ Rubrica Ut nemo in vitus agere vel accusare cogatur.

¶ Rubrica. De ordine iudiciorum.

Adito Super incidenti non est pronūciādum sed pronunciatur super principali. b. d. primo ponit dictum. secundo respondet cuidam obiectioni. secunda ibi. Neq̄ enim.

Cum ciuili. Quando ciuilis incidit criminali vel econtra vtraq̄ causa eadem sententia dirimitur. b. d.

Quoniam Quādo inter duos oritur causa ciuilis 7 causa criminalis pendente criminali supsedetur de ciuili. b. d. Concor. ff. de iudicijs. l. per minorem.

Ru. De litis contestatione.

Res in iudicium. Postulatio vel actionis edicio litis contes. non facit sed fit per narrationem negocij et responsionem.

Autentica. Offeratur. primo ponit quid debeat facere actor. secundo quid reus. tercio quid iudex. quarto quid iuris si predicta obseruata non fuerint. secunda ibi. Et exinde. tercia ibi. Deniq̄. quarta ibi. Litis ergo.

¶ Rubrica de plus petitionibus.

Odiosas. Qui per dolum cautionem pluris exigit 7 per dolum plus petit litem cō testando debitum pdit nisi transactio vel secunda cautio interuenerit. b. d. primo ponit dictum. secundo exceptionem. secunda ibi. Transactionibus.

¶ Ru. De dilationibus.

Quoniam. Judex debet dare dilationes moderatas fm diuersitatem locorū 7 non facile amplius q̄ semel. b. d.

Si quando. Non debet alicui dari dilatio ad id super quo ante iudicium potuit esse instructus. b. d.

Sine pars Pendēte dilatione debet iudicis officium conqescere 7 in numero dierum computantur etiam feriati. b. d.

A procedente. Que cause cognitionem desiderāt debent expediri iudice sedente pro tribunali non a procedente seu pambulante 7 sup emergente est pronunciandū.

A nobis. Coram eo a quo postulatur consilium non postulatur neq; datur dilatō
Inter pūatos. In causis fiscalibus dantur dilationes.b.d.
Nec de statu. In questionibus status et bonorum terminus dilationis in.l.i.statutus non exceditur.b.d.

¶ Rubrica. De ferijs.

Quoniam. Diebus feriatis potest appellatio interponi.b.d.
Omnes. Dies dominica est feriata in omnibus preterq; in opere rusticali.b.d.
Nullo. Judices sua autoritate ferias non inducunt.b.d.
Publicas. Cause publice et furnalium possunt tractari diebus feriatis ob necessitatibus hominum.b.d.
Quadraginta. Tempore quadragesime in causis criminalibus sunt ferie.
Omnes. Omnis dies est iuridicus ni si specialiter sit expressum q; sit feriatus. b.d.
Actus. Actus qui spectant ad iurisdictionem voluntariam possunt celebrari diebus feriatis in honorem dei.b.d.
Provinciarum. Contra latrones in signes potest fieri examinatio 7 executio die bus feriatis etiam in honorem dei.b.d.
Dies festos. Diebus dominicis 7 feriatis in honorē dei debet cessare omnis cognitio 7 executio. possunt tamē celebrari cō tractus. spectacula vel prelia sunt illis diebꝫ totaliter interdicta.b.d.

¶ Rubrica de iurisdictione omnium iudicum. et de foro competenti.

Non quidem. Jurisdictio eius q alias iurisdictionē habet potest inter non subditos consensu partium prorogari.b.d.
Juris ordinem. Actor sequitur forū rei qui est in loco domicilij quod habuit tempore contractus.b.d.
Privatorum. Consensus privatorus non dat iurisdictionem.b.d.
Nemo potest. Ordinarius nō potest recusari nec pōt ante sententiam diffinitiuas appellari.b.d.
In criminali. Qui alium in vetito trahit examine perdit causam.b.d.
Magisterie. Magister militum potest cognoscere etiam summarie inter milites.
Per iniquum. Qui sunt de aliquo collegio ratione pfessionis iurisdictionē eius qui preest collegio recusare non potest.

¶ Rubrica Quando imperator inter pupillos et viduas.

Si contra. Miserabiles persone non possunt trahi ad ius extra prouinciam si ipse alias trahere possunt.b.d.

¶ Rubrica Ubi de criminibus agi oportet.

Questiones. De crimine potest cognosci in loco delicti in loco domicilij in loco prorogate iurisdictionis 7 in loco vbi qs plurimum conuersatur.b.d.cum l.se.
Autent. Qua in provincia. Primo ponit vnū dictū vbi qs debeat conuiniri quod erat de iure antiquo. secundo ponit quedam singularia que inducūtur per hanc autent. tercio excipit a predictis. secunda ibi Si ergo. tercia ibi. Excipitur.

¶ Rubrica Ubi de possessione agi oportet.

Ubi autem. Ubi est facta vis 7 vbi est possessio ibi potest agi de possessione.b.d.

¶ Rubrica Ubi fideicommissum peti oportet.

¶ Ru. Ubi veniatur qui certo loco dare promisit.

Qui certo. In actione arbitraria p pter locum habetur ratio ad interesse vtriusq; partis. b. d.

¶ Rubrica. Ubi in rem actio exerceri debeat.

In rem actio. Actio in rem datur contra possidentem ex psona autoris nō fit mutatio iudicis.

Si quis alterius. Alieno nomine possidens conuentus potest dām in iudicio nominare et ei sunt dande inducie ad denūciandum domino q̄ habet vim quasi cōtestationis quo ad interrumpendā prescriptionē vt reuersus dās de possessione nō audiatur

Actor. Actio in rē potest exerceri vbi possessor habet domicilium vbi res est.

¶ Rubrica. Ubi de hereditate agi oportet.

Illic. Missio in possessionem debet peti vbi res et petitio hereditatis potest intentari vbi heres habet domicilium. b. d.

¶ Rubrica Ubi de ratio cinijs tam publicis quam priuatis agi oportet.

Eum qui. De āministratione tam publica q̄ priuata ibi rō reddi dēt vbi est gesta

¶ Rubrica Ubi causa status agi debeat.

Ea que. An quis fugerit debet prius per iudicem examinari et repertus fugisse ad locum vnde fugerit debebit remitti vbi stat? questio agitatur. b. d.

Procuratores. Procurat. cesaris non est competens index in causa status.

Si in possessione. In causa status actor seqtur forū rei et ptes rei substinet q possessionis cōmodo gaudet. b. d. cum l. se.

Jam dudum. Cause libertinitatis et seruitutis inter fiscū et priuatum examinētur a procuratore cesaris. cause vero libertatis et ingenuitatis a preside. b. d.

In litibus. In questionibus ingenuitatis vinētis pscriptō quinquēnij est sublata

¶ Rubrica. Ubi quis de curiali vel coartali.

Si quis. Homo alteri obnoxius refugiens potest capi et sub iudice sub quo captus est causa eius status examinatur. b. d.

Hac perpetua. Dominee obnoxiati vel qui pro exactionibus vt concussionibus conueniūtur non possunt fori prescriptiones opponere nisi sint milites armate milicie vel specialiter sit eis concessum. b. d.

¶ Rubrica Ubi senatores vel clarissimi

Quicunq;. Qui occasione criminis conuenitur occasione dignitatis infra illustrem priuilegio fori non vtitur. b. d.

Quotiens. Viri habentes dignitatem illustrem ex administratione in causis criminalibus solam cozam principe vel cui ipse mā dauerit pñt accusari et poterūt absolui non cōdemnari principe in cōsulto et eozū aduersarius poterit de calumnia damnari nisi ista dignitatis existat. b. d. primo. Qui vero sunt illustres ex cōcessione absq; administratione potuerunt sub quibusdam iudicibus nominatis in vrbe in prouincijs vero eozum apud eozum rectozes accusari qui eos poterūt absoluere sed non cōdemnare principe in cōsulto. b. d. tota ista l. Et habet duas partes. secunda ibi. Viros autem illustres.

Senatores. Senatores etiam in causis ciuilibus possunt conueniri q. habent domicilium vel maiozem ptem bonozū vel vbi cō uersantur. in vrbe vero cozā suis iudicibus.

¶ Rubrica In quibus causis militantes fori prescriptione non vtantur.

Omnes. Militantes etiam in curia principis fori prescriptionē non pñt in publicis functionibus vel si pro priuatis negociacionibus conueniunt nisi tempore remeatus.

¶ Rubrica Ubi cause fiscales vel diuine.

Non defense. Ista l. declarat 7 ponit practicā qualiter bona auferātur ab herede indigno qui mortē nō vindicauit defuncti. et breuiter b. d. De bonis transferēdis ab here de qui mortē defuncti non vindicat non pōt agi nisi cōiunctis reis vel defunctie. b. d.

Rubrica Quando liceat vnicuiq; vindicare se.

Supra habitum est in alio ti. de iudicijs qñ quis implorat iudicis officium cōtra aliū. hic quando seipm vindicat vel rem publicam. et de pena pte ru. logtur l. i. de secunda parte rubrice loquitur l. ij.

Liberam. De nocturno depopulato agroū 7 de roboratore stratarum pōt quis sua autoritate vindictam sumere. b.

Oppimendorum. Milites deserto res possunt a quocunq; capi 7 resistentes impune occidi. b. d.

Ibu. de inofficioso testō.

Cum de inofficioso. Querela et post eam hereditatis petitio pōt otra fideicō missarium sicut contra heredem intentari.

Si mater. Postumus preteritus a matre que mutandi testamentū facultatē non hab3 videtur cum alijs viriliter institutus si3 si eēnt extranei inst. tuti querela agere debet. b. d.

Cum ex causa. Rescisso testamen to p querelā nō rescindūtur libertates dcesse

Si pater. Querela preparata transmit titur. b. d.

Cum queritur. Filius cui relicta est legittima non habet querelam.

Neptem. Neptis ex heredata hab3 que relam. b. d.

Parentibus. Pater pōt hereditatē di videre inter filios dummodo vnicuiq; legit timam relinquat 7 qui iudicium defuncti ag nouit non potest intentari querelam. b. d.

De inofficioso. Testamentū mili tis non subiacet querele. b. d.

Si heredum. Cōtra fiscum qui succe dit heredi scripto potest intentari querela.

In arenam. Turpitudo quē a succes sione intestati non remouet. Item non pōt quis obijcere turpitudinē q̄ ipe incurrit obgciēs.

Si pater. Propter fideicōmissum in uicē inter filios relictū nō est locus querele.

Cum duobus. Testamēto rescisso pro parte legata dimidia pro pte prestantur indiuidua pro solido sunt prestanda.

Cum qui. Qui succumbit in vna actione que ex vna causa proponitur nō repel litur ab alia que ex diuersa causa proponitur.

Filiam. Preteritus a matre habetur p exheredato ideo hēt necesse intētare querelā

Contra maiores. Pendente vno iu dicio non currit tempus in alio quod illa pē dente non poterat inchoari. b. d.

Cum filium. Preterito matris facta filio habetur pro exheredatione 7 locus est querele. b. d.

Cum te pietatis. Exheredatus a pa tre sine iusta habet querelam.

Filia. Nolle diuertere a marito nō est iusta cā exheredandi vel exheredationis.

Si filiam. Justa est cā exheredandi fi liam propter vite turpitudinem. b. d.

Fratris. Soltra fratres nulli cōpetit actio querele. actio aūt falsi omnibus pmittitur.

Si maritus. Testamēto rescisso p que relā actiōes cōpetētes heredi que erāt ofuse restituuntur. b. d.

Testamenti. Qui impedit alium testa ri iustam causam exheredationis cōmittit.

Testamentum. Testamentū militis non subiacet querele inofficiosi.

Filius matrem. Conditio que filij in stituti fauorem respicit non facit locum que rele neq; testamentum anullat. b. d.

Ex tribus. Instituto in legittima potest pupillariter substitui. b. d.

Fratres. Fratres dsanguinei hñt que relā otra testm fratris turpē psonā instituētis nisi seruum necessarium instituat querela aūt nulli alij ex transuersalibus competit. b. d.

Liberi. Liberi exheredati presumūtur ingrati nisi probēt se gratos parētes vero presumuntur grati nisi probentur ingrati. b. d.

Quoniam. Dos et donatio ꝓpter nuptias computantur in legittimas portionē

Omni modo. Ille cui aliquid in testamento relinquitur non potest illud impugnare sed debet ad supplementum legittime agere nisi probetur ingratus. in hys vero quibus nihil relinquitur iura vetera non mutantur. Item datum causa militie cōputatur in legittima. b. d.

Que nuper. Precedens constitutio habet locum in testamētis etiā nuncupatiuis

Quoniam in prioribus. De legittima subducitur omne grauamē cōditionis vel temporis vel alterius grauamīs

Si quis in suo. Qui in dando legittimam que sola relicta est vsqz ad sententiam fuit contumax ipsam duplicatam soluere cogitur. b. d.

Legis autem. In postumo non cadit iusta causa exheredationis cum non possit alieno odio pregrauari. b. d.

Si quis filium. Querela etiam nō preparata trāsmittitur ad liberos ꝺtra quos poterit opponi de ingratitudine transmittētis 7 de restitutione de eo facta 7 de repudiatione vel temporis cursu. b. d.

Si quando. Concessio testande legittime intelligitur solennitate iuris seruata.

Scimus. Sicut si ab initio minus legittima relinquatur agitur ad supplementū ita si ex postfacto legittima minuatur que repletio debet fieri de substantia testatoris 7 temporis dilatio de legittima subducitur. b. d.

Illud preterea. Tempus querele incipit currere ab adita hereditate que debet adiri temporibus his expressis 7 querela non preparata transmittitur ad liberos

Cum antiquis. In peculio castrēsi vel quasi filiusfamilias habet duplex priuilegium scilicet q̄ in eo potest testari 7 q̄ testamentum suum non subiacet querele sed postquam factus est sui iuris desinit esse peculiū

hoc dicit tota lex.

Rubrica de inofficiosis donationibus.

Si vt allegatis. Si per donationes filiorum legittima minuatur per querelā inofficiose donationis vsqz ad legittimam reuocantur. b. d.

Si pater. Si pater donat filio in potestate quatenus immoderate donauerit nō te non confirmatur ideo ad reuocandū non est opus querela sed agitur familie herciscūdi de iudicio. si vero donauit filio emancipato ab inicio valet et querele est locus. b. d.

Precibus. Hec querela habet locum etiam quando donans intestatus decessit.

Si filius tuus. Aliud auxilium extraordinarium istam querelam excludit.

Si totas. Quod immoderate liberis est donatum ꝓpter supuenientes liberos etiā viuo donatore reuocatur. b. d.

Cum donationibus. Impeditur intentare hanc querelam qui iudicium defuncti agnouit vel aliud remedium habet vel ei quantū sufficit ad legittimā fuit relictum.

Si mater. Donatio reuocatur quatenus immoderate est facta. b. d.

Si liqueat. Donatio facta viri ex liberis immoderate re 7 consilio reuocatur quatenus est gestum immoderate. Jtem in eo qō vxor donat de bonis viri ds inspici an filij ꝓ illam donationem in bonis viri fraudētur.

Non conuenit. Eiusdem nature est querela inofficiosi cum ista. b. d. Fallit in casibus quos habetis in glo.

Rubrica de inofficiosis dotibus.

Cum omnia. Si per donationem dotem filij legittima defraudantur reuocatur per querelam inofficiosis dotis.

Rubrica de petitione hereditatis.

Senatus. Bonefidei possessor hereditatis tenetur quatenus factus est locupletior ante litem contestatā. malefidei vero vel bonefidei post l. cōtes. tenetur ad vsuras et fructus perceptos. 7 qui percipi potuerūt b. d. Dividitur in tres ptes primo ponit preambulum ad decisionem questionis. secundo loquitur in bonefidei possessore tercio in malefidei possessore. secunda ibi vsuras. tercia ibi. Post litem autem.

Si post motam. Emptor hereditatis malefidei tenetur de fructibus. bonefidei vero a tempore litis contestate 7 petitione hereditatis conuenitur. emptor vero rei singularis rei vendicatione tenetur. b. d. Et habet tres ptes. vt patet ex summario. secunda ibi. Si vero vendicationem. tercia ibi. Emptor autem.

Hereditas. Qui succumbit in vno iudicio non repellitur exceptione rei iudicate in alio quod ex alia causa descendit. b. d.

In restituenda In restituenda hereditate habetur ratio expensarū factarum in defunctum 7 solutarum pecuniarū creditoribus hereditarijs. b. d. cum l. se.

Si ptas Auus paternus potest ab iniustis tutoribus possidentibus hereditatē ad nepotes pertinentem hac actione auocare. b. d. fm lec. veriorem et secundam.

Hereditatis. Hereditatis petitioni p̄scribitur triginta annis. rei vendicationi prescribitur longo tempore. b. d.

Liber. De persona testantis ante omnia debet inquiri. b. d.

Si scripti. Is ad quem pertinet hereditas de iure ciuili et pretorio debet eā petere

Si filiusfa. Detentio hereditatis p longum temp⁹ facta per filiū facit presumi iussu patris precessisse 7 aditionē secutam esse.

Cogi. Nemo cogitur dicere titulum siue possessionis ad vtilitatem actoris nisi in petitione hereditatis. b d. primo loquitur in genere 7 regulariter. secundo ponit exceptionem argula. secunda ibi. Preter.

Cum hereditatis. Quando est controuersia de hereditate legatarij p̄nt agere contra heredem scriptum prestita cautione. creditores possunt agere contra petitorem vel possessorem. libertates possunt peti post annum 7 hec actio est bonefidei. b. d.

¶ Rubrica De rei vendicatione.

Etiam per alienum. Per seruum alienum bona fide possessiones quis querit ex re propria vel ex opera serui. malefidei vero possessioni nihil queritur.

Si inferiorem. Edificium cedit solo.

Mater tua. Rem meam nō meo nomine venditam vendicare possum 7 possum ratum habere quo ad perdendū dominium rei mee et quo ad parandam actionem neg. ge. in subsidiū. b. d.

Aduersus Ab eo qui emit a malefidei possessore potest res vendicari nisi prescripserit. b. d.

Bonum Malefidei possessor tenetur de fructibus perceptis 7 percipiendis et expensas necessarias officio iudicis recupat vtiles detrahit. b. d.

Si ex ea Res empta ex pecunia mea non est mea 7 ideo a me vendicari non pōt.

Partum Eius est ptus cuius ē mater.

Si vt proponis Res empta ex pecunia militis potest ꝑ eali fauore a milite vendicari potest etiam agi neg. ges. vel mandati si interceserit. b. d.

Note. Vxor non potest vendicare rē dotalem. b. d.

Cum super. Dominium probari pōt per testes vel instrumenta vel alijs probationibus. b. d.

Si quis sciens. Quicquid plantatur seritur vel seminatur omne solo cedit radices si tamen egit.

Inciuile In cōtractibus nominatis nō est locus condicioni ob causam contra eum qui contractum ex parte sua nō impleuit sed ad ea que in contractu eueniunt est agendum. b. d.

Ordinarij. Possessorium retinende debet prius examinari deinde ad petitorium peruenirj. b. d.

Cum a matre. Pro ea parte qua qs succedit defuncto pro ea eius repñtat psonã et eatenus contra eius factũ venire non pot

Quotiens. Ille est potior in dominio cui prius res traditur licet alius in titulo prevenerit. b. d.

Si in area. Quod in cõmuni edificatur cõmune efficitur sed edificanti bona debent restitui. b. d.

Si fundum. Denunciatio facta a domino ne quis emat emptorem constituit malefidei possessorem. b. d.

Judicia. Dominium potest probari instrumento et alijs indicijs. b. d.

Non seruum. Contra dominum debent institui actones pro rebus quas detinet seruus non contra seruum. b. d.

A possidentibus In actione in rem contra non restituentem iuratur in litem.

Si mancipium. Qui repetit rem suam non tenetur reddere precium ab alio perceptum. b. d.

Nullo. Qui titulum iustum non habet longo tempe non prescribit. b. d.

Solennibus Per solutionem pensionis non consequitur quis dominium. b. d.

More litis. Prescriptio longi temporis post litis contest. non currit. b. d.

Seruum. Ex solo titulo sine possessione non queritur dominium. b. d.

Res aliena. Nisi actor suam intentionem probat reus possidens licet iniuste absolvitur. b. d.

Rubrica. De vsufructu et habitatione.

Si vsufructus Fructuarius prestare debet cautionẽ quã testator remittere nõ potest q per consequens vsufructuarius añ cautionem prestitam vti frui non potest. b. d.

Verbis. Proprietarius non impedit obligare ꝓprietatẽ licet vsufructus sit alien⁹.

Si patri. Morte ꝓprietarij non tollitur vsufructus sed fructuarij &c.

Vsufructu. Vsufructuarium siue ex testamẽto siue ex contractu oportet cauere de vtendo fruendo arbitrio boni viri. b. d.

Si pater. Vsufructuarius fructus perceptos post tempus vsufructui adiectum tenetur restituere. b. d.

Interest Maritus vsufructũ in dotem recipiens ꝓprietatem obligare non potest. q idem si ꝓprietatem inextimatã in dotẽ recipiet. si vero extimatã obligare possit. b. d.

Cum ad quem Modica expensa pertinet ad vsufructuariũ magna ad ꝓprietariũ

Alego. Vsufructuarius vel eius heres non prescribit proprietatem. b. d.

Vsufructu. Vsufructuarij vel ille cui sunt relicte ope serui alienandi facultatẽ nõ habet. b. d.

Si domina. Habet duas lec. Scõm primam lec. b. d. Morte domini nõ extinguitur vsufructus. Scõm alias lec. b. d. Morte eius qui cõduxit vsufructum vsufructus conductus extinguitur. Et ista vltima est magis notabilis.

Habitatio Habitatio finitur morte q eam habet non potest alienare ꝓpuetates etiam in vltima voluntate. b. d.

Ambiguitatem. Añ tempus certe etatis apponitur ad exclusionẽ iuris iam quesiti in dubio facit diem nõ cõditionẽ q vsufructus morte finitur. b. d. tota ista lex.

Cum antiquitas. Habitatio est ius per se et qui eam habet potest locare non tamen potest dominium vendicare nisi hoc in concedendo fuerit expressum. b. d.

Antiquitas. Appellatio heredis relata ad id quod de sui natura non est transibile ad heredes in psona primi heredis finitur.

Inter antiquam Per alienationes partis serui non extinguitur vsufructus pure concessus. b. d.

Corruptionem. Usufructus nō vtē-
dor psonalis actio pro eo competens spacio
longi temporis finitur nō minori. finitur etiam
per mortem 7 capitis diminutionem non mi
nimam. b. d.

Ex liberis Si filius cui est usufructus
concessus ante patrem decedat videtur cō-
templatione patris concessus sed si pater pri
us decedat tunc contemplatione filij. b. d.
Dividitur in duas partes. prima loquitur qñ
filius vel seruus predecessit. secunda quādo
pater predecessit. Item in prima loquitur de
filio 7 seruo. in secunda de filio tantum. se-
cunda ibi. Nec si pater.

¶ Rubrica. De seruitutibus et aqua.

Si quas. Ista lex legitur tribus modis
et quelibet lec. est bona. Et b. d. fm primam
Seruitus qui habet causam continuam acq
ritur spacio longi temporis si prescribens fu
erit bonefidei. b. d. Scōm secundā lec. b. d.
Libertas seruitutis altius non tollendi queri
tur longo tempe ab eo qui bona fide fuit in
quasi possessione libertatis. b. d. Scōm ter
ciam lec. hoc intendit. Patientia eius qui vi
vel clam vel precario possidet non tribuit al
teri ius seruitutis prescribende. b. d. Et ista ē
magis notabilis

Si aquam. Seruitus que habet cām
continuam acquiritur longi tempore nisi fue
rit interrupta. b. d.

Et in prouinciali. Predio tributa
rio potest imponi seruitus 7 res transit cum
onere suo. b. d.

Aquam. Ex fundo alieno non potest
duci aqua nisi domino volente. b. d.

Si quid pars. In confessoria venit
vt in pristinum statum res reducatur et dam
num sarciatur. b. d.

Preses. Omnis caritas incipit a seipsa
b. d. et ad hoc allegatur.

Si manifeste. In aqueductu antiqua
consuetudo conseruanda est.

Altius. Solum est liberum vsq; ad ce
lum nisi seruitus sit imposita 7 in piete alteri⁹
nemo potest fenestrā facere. b. d.

Si in edibus. Qui edificat contrā
debitam seruitutem cogitur tollere. alias nō
potest prohiberi altius edificare. b. d.

Si tibi Quilibet in suo potest facere qō
vult nisi faciat contra debitam seruitutem.

Per agrum. Non potest quis ire per
agrum alienum sed per viam publicam.

Sicut vsufructum. Seruitutes
reales non vtēdo pduntur spacio longi tpis.

Cum talis. Seruitus habens vsum
discontinuum pditur tempe duplicato.

¶ Cum autem apertissimi.
Si area non potest habere ventū nisi ex vna
parte ipso iure predio vicino seruitus est im-
posita ne altius tollat et ventum impediat.

¶ Ru. De lege aquilia.

Ex morte. Ex morte serui potest agi ci
uiliter 7 criminaliter.

Contra negantem. Actio legis a-
quilie crescit contra inficientem. b. d.

¶ Rubrica. De iudicio familie herciscunde.

Si non omnem. Si quid hereditā
tis non est diuisum hoc iudicio agitur et di-
uidatur. b. d.

Uxor tua. In hoc iudicio filius deduc
cit precipuam dotem vxoris vinētis vel post
mortem patris defuncte. b. d.

Aduersus Hoc iudicium excludit cri-
men expilate hereditatis. b. d.

Si filiusfa. Castrensia in diuisione
deducuntur precipua. secus si non sunt ca-
strensia. b. d.

In ipsius Voluntas vltima potest mu
tari tacite 7 expresse. b. d.

Ea que Nomina non veniunt per hoc
iudicium diuidenda cum sint ipso iure di-
uisa. b. d.

Si qua. In hoc iudicio habetur ratio
fideicōmissorum et prelegatorum. b. d.

Bona. Pro pluribus hereditatibus diuidendis potest vnum fami. bercis. iudiciū intentari. b. d. fm lecturam magis notabilē.

Non est ambiguum. Hec actio ē bonefidei et in ea habetur ratio fructuum.

Quotiens Testator potest inter suos heredes diuidere salua falcidia et clausula generalis determinatur per specialem clausulam precedentem. b. d.

Inter filios. Hereditas patris debet diuidi equaliter inter filios.

Non ideo In diuisione non est necessaria scriptura. b. d.

Certum est. Profecticia veniunt diuidenda 7 debitum vnius fratrum non onerat alios nisi de eius peculio profecticio.

Si familie. Ex contractu diuisiōis obligatur quis de euictiōe quatenus socius habeat de parte consocij. b. d.

Si diuisione. Ex pacto nudo diuisionis non oritur actio neq; trauffertur dominium nisi traditione secuta. b. d.

Filij. Judex in diuidendo inter liberos debet sequi voluntatem defuncti etiam non solennem. b. d.

Coheredibus. Diuisio facta inter socios alijs socijs absentibus non preiudicat.

Filie. Quod pater nomine vnius filij cōparauit et tradidit debet ei filio adiudicari 7 in hoc iudicio habetur ratio sumptuum.

Incerti iuris. In hoc iudicio habetur ratio rerū subtractarū 7 etiā deteriorataru.

Si cogitatione. Judex in hoc iudicio debet sequi patris voluntatem.

Seruum communem.
Error coheredum non facit alteri acquirere dominium. b. d.

Licet. Pactum coheredū non preiudicat creditoribus sed inter ipsos coheredes seruatur. b. d.

Ex causa. Qui non vult succedere nō tenetur alias cogitur conferre. b. d.

Inter omnes. Voluntas patris minus solennis in diuisione inter liberos est seruanda. secus quo ad extraneos. b. d.

¶ Rubrica de cōmuni diuidundo.

Frater tuus. Judicium cōmuni diuidundo datur contra emptorem et post litem super eo contestatum tanquam litigiosa nō potest alienari. b. d.

Si probatum. Contra eum ad quem transit possessio iure pignoris potest hoc iudicium intentari. b. d.

Ad officium. In hoc iudicio veniūt que sunt cōmunia et per iudicem fit diuisio certis regionibus vel adiudicationibus possessionum diuersarum vel etiam vnius alterius extimatione refusa. b. d.

Si maior. Diuisio facta inter fratres debet haberi rata nisi beneficio restitutionis rescindatur 7 non diuisa debet diuidi et in hoc iudicio habetur ratio culpe et fructuum. b. d.

Filium quem habentem.
Hec lex legitur in glo. tribus modis. quarto modo legitur fm ia. de arc. Scōm cōmunē lecturas diuiditur in duas ptes. In prima ponitur thema et questio et extendit questiones ex themate. In secunda ponitur decisio questionum. secunda ibi. Post eius euētum. Et prima glo. huius l. psequitur tantū lec. antiquorum fm quam lec. b. d. Datum causa conditionis implende computat in quarta trebellianica que potest detrahi in vna re data a patre filio in peculio pfecticio. b. d. Sfm lec. io. b. d. Datum causa conditionis implē de cōputatur in quarta trebellianica 7 hereditaria portione fundi filio prelegati 7 de re stituendo grauati. b. d. Sed ista lectu. io. re pbatur. Alia lec. est azo. 7 bu. fm quā hoc intendit. Datum causa cōditionis implende cō putat in trebellianica 7 hereditaria portiōe rei filio donate 7 donatio morte cōfirmatur b. d. Sed prima lec. l. antiquorū est verior.

¶ Rubrica. cōmunia vtri usq; iudicij tam fami. bercis. quam cōmuni di.

Diuisionem. Diuisio similis est emptōi
Etiam si is. Diuisio facta a iudice cō
petenti potest consensu ptium validari.
Maioribus. In diuisionibus subueni
tur ei qui est deceptus dolo aduersarij vel
re ipsa vltra dimidiam iusti precij. b. d.
Si patruus. Res empta ex pecunia
cōmuni vel redacta ex rebus cōmunibus nō
est cōmunis sed pecunia peti debet. b. d.
Si fratres. Ex contractu diuisionis
quis de euictione tenetur nisi sciens res alie
nas vel obligatas accepit tunc non tenetur
nisi promisit. b. d.
Possessionum. Sic est facienda
diuisio vt agnationes ascripticiorum non se
parentur. b. d.
Illud. Dos vel donatio ante nuptias
ad patrem reuersa debet esse precipua illius
filie. pō data fuerit extraneis institutis. Si
vero alij filij fuerint etiam instituti debs ad
eam pro qua data fuerit redire eatenus qua
tenus apud alios filios ex bgs causis datum
perseuerat. b. d.

Ru. Finium regundorum.

Si quis super. Primo de possessiōe
secundo de proprietate debet iudicari. ter
cio per agrimensorem fines poni etiam pte
absente per contumaciam. b. d.
Si constiterit. Hanc questionē con
iungit Soffre. inter constitutiones que puni
unt violentias. 7 b. d. Qui post litis contesta
tionem super finibus aliquid inuadit indebi
te hac. l. punitur. b. d.

Rubrica de consortibus eiusdem litis.

Explosis Licet plures sint consortes
eiusdem rei tamē quelibet potest pro sua pte
agere 7 defendere. b. d.
Communem. Pro consorte post lite
contes. absente potest quis agere 7 defende
re sine mandato prestitis legitimis satisdatio
nibus. b. d.

Rubrica de noxalibus actionibus.

Si seruus. Ne aliquis indebite damnum
patiatur verba statuti recipiunt interpreta
tionem restrictiuam. b. d.
Sine seruum. Actio criminalis otra
seruum actio ciuilis noxalis contra dominū
proponitur. b. d.
Si seruus. Idem vult quod lex prec
dens. b. d.

Rubrica ad exhibendum.

Si dominium Actio ad exhibendus
est preparatoria ad rei vendicationem.
Si criminis. Etiam si agendum est cri
minaliter potest agi vt seruus exhibeatur.
Nec. Sententia absolutoria non no
cet agere volenti de nouo ex alia causa.
Non ignorabit. Qui in inicio litis
possedit adhuc bodie pīsumitur possidere.
Exhibitionis. Qui rem deteriorata
culpa exhibet in factum actione tenetur. b.
d. Diuide. primo ponit dictum suum sub nu
be. secundo illud determinat 7 declarat. se
cunda ibi. Ita vt qui rem.
Si res tuas. Ex pacto alterius appo
sito in traditione rei mee queritur mihi actio
utilis. b. d.
Si ex quocunq. Debitor qui sol
uit potest petere instrumentum cancellatum
sibi reddi. b. d.

Rubrica de religiosis 7 sumptibus funerum.

Explicunt casus breues libri tercij codicis.

Incipiunt casus breues libri quarti codicis.

Rubrica de rebus creditis et iureiurando.

Causa. Causa iureiurãdo decisa non retractatur pretextu periurij.b.d.

Iureiurando. Periurus non a lege sed a solo deo punitur b.d. Diuiditur. primo loquitur de eo qui iurauit per eum. secundo de eo qui iurauit per principem. secunda ibi. Periculum autem.

In bonefidei. In defectum pbationis iudex defert alteri ptium iuramentum

Si ad excludendam. Pupillus non potest iusiurandũ deferre.

Cum etiam. Relictum a tutore videtur relictum a pupillo 7 in causa pupilli pôt iusiurandum deferri tutori.b.d.

Cum proponas Super causa status potest iusiurandum deferri.b.d.

Nec filius Juramentũ vel dilatio vni non debet obesse alteri.b.d.

Actori Ex iuramento prestito vel remisso oritur actio in factum sicut ex sententia.

Delata. Reus cui defertur iuramentũ debet iurare referre vel soluere.b.d.

In actione Super actione depositi potest iusiurandum deferri.b.d.

Si quis. Delatio iuramenti antequas prestetur potest reuocari donec iuret vl sentietur.b.d.

Generaliter. Primo pôit qñ debet iurari. secundo loquitur de effectu iuramẽti partibus absentibus. tercio loquitur de effectu iuramenti ptibus presentibus. quarto cõfirmat iura antiqua. secunda ibi. Sed iuramẽto. tercia ibi Nos de presentibus. quarta ibi In omnibus autem. Et hoc sit p summario.

¶ Sed iuramento. Si cã decidit sacramento delato prestito vel recusato non est locus appellationi sed quãdo pôt pronocari procedit eo ordine quo hac lege

Cum quis Juramentum retractatur pretextu testamenti de nouo reperti.

Rubrica Si certum petatur.

Nec. Heredes debentur ad debitã pro portionibus hereditarijs nullo respectu habito ad prelegata.b.d.

Quamuis. Ex mutua rei aliene nascitur nobis actio si fuerimus stipulati que poterit cedi domino.b.d.

Eos qui. Ubi quis exercet officium non potest exercere fenus.b.d.

Si absens. Si pecunia aliena absentis domini nomine mutuetur ei queꝝ actio quod si ratum nõ habet mutuanti cedere cogitur alias vtilis ei competet.b.d.

Si non singuli. Ex contractu mutui quis non tenetur vltra id quod ad eũ peruenit nisi plurium reorum constitutio vel intercessio vel biennij cursus intercesserit.b.d. Diuiditur in duas partes. primo loquitur qñ pecunia fuit numerata 7 confessata. secũdo quando fuit numerata pecunia sed fuit confessatum aliud pro ea. secunda ibi. At multo mags.

Si ex precio. Debitum ex vna causa potest conuerti in aliam per stipulationem non pacto nudo ex interuallo apposito. secus si in continenti.b.d.hec l.et.l. Si pro mutua.j.e.

Cum te Si plures simul mutuant qlibet agit pro parte nisi actum fuerit vt essent duo rei credẽdi vel alteri ab altero est mandatũ

Eo quod. Plures vno instrumento possunt ôbligari. Item vnum debitũ in aliud potest per stipulationem conuerti.b.d.

Incendium. Casus fortuitus non liberat debitorem quantitatis seu generis.

Si in rem. Qui pro alio soluit pôt ab eo repetere.

Eum qui. Inspicitur cuius contemplatione quis mutuet non cuius contemplatione quis accipiat.b.d.

Mutue Subscriptio ñ obligat eũ qui nec accepit nec stipulanti promisit.b.d.

Non aduersus. Creditor non pôt cogi a debitore vt eo dimisso agat contra debitorem debitoris.

Quisquis. Judices in prouincia quam iudicant fenus exercere non possunt 7 qui pecuniam pro bonore dat pena punitur exilij.b.d.

Super cyrographarijs. Si contractus excedit summam quinquaginta librarum auri tres testes debent adhiberi in instrumento obligationis vel liberationis.

¶ Rubrica de Suffragio.

Si qui desideria. Salarium aduocato promissum ex hac lege condicione petetur.et si res mobilis pro salario tradat traditio sola sufficiat.sed si immobilis contractus debet in scriptis celebrari 7 vera traditio sequi et si aduocatus inuaserit restituet et actione privabitur.b.d. Dividitur in quatuor partes.primo loquitur quando salarium promittitur.secundo qñ traditur pro salario res mobilis.tercio qñ res immobilis.quarto quã do aduocatus inuadit indebite.secunda ibi Sed et si quid eo nomine.tercia ibi.q si pre dia.quarta ibi.q si quis.

¶ Rubrica de probibita sequestratione pecunie

Quotiens. Sequestratio est regula riter probibita.b.d.

¶ Rubrica de Condicione indebiti.

Pecunie. Indebitum ex causa iudicati solutũ non repetitur 7 in actionibus stricti iuris non veniunt vsure etiam post litis otes.

Si citra. Delegatus indebitum repetit a delegante non ab eo cui est delegatus.

Cum et. Solutum 7 etiam promissum potest condici.b.d.

Ea que. In bijs que crescũt per inficia tionem solutum vel promissum indebito mõ condicitur.b.d.

Si a patre Qui non est heres 7 soluit cum se putat heredem repetit.b.d.

Si per ignorantiam. Indebito soluto alteri per alterum queritur actio sicut in mutuo.b.d.

Fideicommissum. Idem dicit q.l. Cum quis.ẽ.de iuris et facti ignorantia.

Creditoris. Indebitum solutum p pro curatorem in rem suam ab eo repetitur.

Indebitum. Soluens scienter indebitum non repetit et solutio in dubio presumitur illicita.b.d.

Si quis. Cuius est electio in soluendo eiusdem est electio in repetendo.b.d.

Pro dubietate. Dubitans 7 ignorans quantum ad repetitionem indebiti equiparatur.b.d.

¶ Rubrica de conditione ob causam.

Pecuniam. Quod datur ob causam dotis pro matrimonio illicito per conditionẽ ob causam repetitur.b.d.

Ea lege. Pactum de non alienando rem donatam operatur vt eius metu qs non alienet vel si alienabit condicione ob causas tenebitur.b.d.

Si vt proponis. Si donatarius nõ implet pactum in donatione appositum hac conditione ad reddendum quod accepit tenetur.b.d.

Si cum exignam. Per hanc condicionem condicitur liberatio si non est secuta causa ꝓpter quam facta est obligatio.b.d

Si militem. Si causa ꝓpter quam est datum non impletur ꝓpter iuris impossibilitatem quod datum est repetitur.b.d.

Cum ancillam. Donatio simplex non reuocatur donatio ob causam reuocatur causa non secuta.b.d.

Si repetendi. Causa dandi in mente retenta non expressa si non impleatur hãc condicionem non inducit.b.d.

Victam. Si causa non impletur facto accipientis hac condicione tenetur.

Si liber. Datum ob causam non secuta repetitur nisi cum seruus domino decesserit

Pecuniam. Si causa non impletur casu fortuito cessat condicio. b. d. cum .l. se.

¶ Rubrica de condicione ob turpem causam.

Si ex cautione Promissoris ex cā turpi in veritate licet in cautione causa exprimatur honesta potest condici liberatio.

Cum te. In pari causa turpitudinis potior est conditio possidentis. b. d.

Quod enitandi. Quando turpitudo versatur ex parte recipientis tantū quod datum est repetitur z turpitudo punitur.

Quotiens. In actione stricti iuris nō veniunt vsure. b. d.

Mercalem. Promissum ob turpem causam ex parte vtriusq; non potest peti.

Ob restituenda. Qui recipit pecuniam vt faciat quod facere tenebatur cōdicione ob turpem causam tenetur. b. d. cū. l. se.

¶ Rubrica de conditione furtiua.

Preses Actiōes penales contra plures dantur insolidum z vnius solutione alter nō liberatur. secus in persecutorijs. b. d.

Ante oblationem. Periculum rei furtiue spectat ad furem. b. d.

¶ Rubrica. de conditione ex lege sine causa vel iniusta causa.

Licet. Fiscus debitorē pure vel in diem debitoris sui ex causa principali pōt conuenire etiam ante diem condicionis ex hac l.

Dissolute. Debitor liberatus solutione potest debiti instrumētum cōdicione ex hac l. condicere. b. d.

Si non est. Infra tempus infra quod potest opponi exceptio non numerate pecunie potest condici liberatio. b. d.

¶ Rubrica de actionibus et obligationibus.

Data. Legitur duobus modis. vno mō in glo. fm quam lec. hoc intendit. Ex contractu innominato non cōpetunt vtiles actiones me cessione nisi in subsidium b. d. Secūdo modo legitur fm aso. in sum. licet gl. de eo hic non faciat mentionem. Et fm eum breuiter b. intendit. Mandatū directarum actionum ex causa emptionis expirat mandante mortuo sine herede et vtiles sole remanent. b. d. Vel aliter et fm Bar. Quādo creditor mandat soluenti cedere actiones tale mandatum morte finitur licet in subsidium vtiliter detur si non est qui cedat. b. d.

Hominibus. Ex contractu venditionis et emptionis transeunt vtiles sine cessatione.

Ob causas Coloni non possunt cōueniri pro dominis. b. d.

Sicut. Bones ligantur per cornua et homines per verba. b. d.

Si insolutum. Cui cedantur actiones personales videtur cedi ypothecaria pro alio debito cum sua causa vt ei creditor potior preferatur. b. d. cum l. se.

Si quidem donationis. Donatio perfecta non reuocatur mandatū vero mandantis morte finitur. b. d.

Negantes. Qui negat debet de iure conueniri non per vim exigi.

Aduersus. Per electionem ypothecarie non impeditur personalis. b. d.

Nimia Dominus non potest cōueniri pro debito coloni. b. d.

Ob es. Ob es alienum non potest quis seruus effici alterius. b. d.

Cum qui. Debitor est conueniendus nō ille qui a debitore precium rerus quas sibi vendidit recepit. b. d.

Est in arbitrio. Creditor potest agere personali vel ypothecaria. b. d.

¶ Rubrica. Et actiones ab here de7 cōtra heredē incipiāt

Cum et. Actiones possunt incipe ab herede et contra heredem sublata antiqua regula que contra dicebat.b.d.

¶ Ru.Ale vxor pro marito vel marit' pro vxore.

Frustra. Rubrica summatto.istū ti.

Cum te. Qui soluit debitum vnum pro alio non cogitur alia soluere.b.d.

¶ Ru.Ale filius pro patre vel pater pro filio.

Alecp ex eius. Rubrica est summa totius tituli 7 nihil aliud dicit.

¶ Rubrica.An seruus ex suo facto.

Quamuis. Seruus ex contractu facto in seruitute non tenetur factus liber nisi cum pro libertate promisit.ex delicto vero factus liber tenetur extraneo non domino.b.d.

¶ Rubrica Quando fiscus vel priuatus.

Propter es. Res tutoris non pñt in quietari pro pupillo.b.d.

Si in causa. Si alia non reperiuntur vltimo loco fit executio in nominibus debitorum.b.d.

Si debita. Debitor debitoris fisci cogitur soluere fisco.b.d.

Non prius. Ad debitorem debitoris non peruenitur nisi primo debitore excusso.

Insolutum Ex datione insolutum transeunt vtiles sine cessiõe directe vero nõ possunt exerceri nisi mandentur.b.d.

¶ Rubrica de actionibus hereditarijs.

Pecuniam Coheredes possunt cõuenirj psonali pro hereditaria portione ypothecaria insolidum.b.d.

Pro hereditarijs. Actiones personales dantur contra heredes pro hereditarijs portionibus reales quatenus possident.

Heredem Contra debitorem hereditarium non competit actio personalis.b.d.

Et debitum Donec hereditatis questio terminetur alter ex litigantibus non põt sibi petere debitum.b.d.

Sub pretextu. Questio pecuniaria propter pupillarem etatem non differt.

Si adulta Contra heredes potest qs agere pro hereditaria portione 7 si non sint soluendo potest impetrari separatio.b.d.

Creditores. Creditores debent cõuenire heredes non legatarios.b.d.

¶ Rubrica.Ex delictis defunctorum inquantum heredes conueniantur

Post litis contestationem. Actiones descendentes ex delicto post litis contes.dantur contra heredes insolidum alias quantum ad eos peruenit.

¶ Rubrica.de Constituta pecunia.

Si pro alieno. Actio de constituta est perpetua alias propria 7 transitoria ad heredes et contra heredes.

Recepticia Recepticia actio est sublata et omnis res potest in constitutū ōduci. Item actio de constituta est personalis et propria.b.d.tota ista.l.

Diui. Exceptio diuisionis que oritur ex epistola diui adriani habet locum etiam inter plures constituentes.b.d.

¶ Ru.de probationibus.

Et creditor. Actor suam intentionē reus suam exceptionem debet probare.

Possessiones. In reali debet pba re petitor non possessor.b.d.

Ex persona. Ex ꝑsona cōtutoris qui fuit soluendo tempore depositi officij non debet alius conueniri.b.d.

Proprietatis. Dominium pōt ꝓbari per instrumenta ⁊ per alias legittimas probationes.b.d.

Instrumenta. Legitur duobus modis. Uno modo ſm glo. ſm quas breuiter d. Priuata scriptura non inducit ꝓbationem sibi non est causa.b.d. Alio modo legitur ſm vltramōtanos ⁊ breuiter b.d. Priuata scr.ptura non facit fidem nisi alijs adminiculis vt puta litterarum compationibus adiuuetur.

Rationes. Quas ptes habet. Prima loquitur in ratione. Secunda in vltima voluntate.prima pars b.d. Rationes defuncti nō probant aliquem fuisse debitorem defuncti. b.d. Secunda pars ſm glo. breuiter.b.d. Uerba enunciatiua defuncti in vltima volūtate debitores non liberant.b.d.

Autentica. Quod obtinet Uerba enunciatiua testatoris non preiudicant heredibus nisi testator iurauerit.b.d.

Exemplo. Scriptura propria non facit fidem pro producente.b.d.

Frustra. Reus nō debet probare sed actor.b.d.

Cum te minorem Ei qui etatem allegat incumbit onus probandi eam.b.d.

Aleg natales. Non probat hoc esse quod ab hoc cōtingit abesse.b.d. Uel aliter Articulus impinens non debet admitti.

Si scriptum In dubio presumitur p testamento nisi probetur contrarium.b.d.

Cum res. Per instrumenta res nō geritur sed per instrumēta ꝓbatur. potest etiam alijs modis legittimis probare.b.d.

Non epistolis Per verba enunciatiua in epistolis vel libellis prolata cōsanguinitas non probatur.b.d.

Non nudis. Asseueratio fraternitatem non probat et que est in possessione fraternitatis presumitur frater nisi probetur cōtrarium.b.d.

Lis eius Uiolenta possessio non relevat possidentem ab onere probandi.b.d.

Siue possidetis. Quod fuit meum vel autoris mei presumitur semp esse meū nisi probetur contrarium.b.d.

Patrem. Qui est in possessione seruitutis debet liquido probare se ex libera esse natum.b.d.

Cum precibus. Presumitur verum quod continetur in instrumento nisi probetur contrarium.b.d.

Exceptionem Exceptio dilatoria solutionis potest opponi ab initio sed debet probari post intentionem actoris fundatam

Si de possessione. Habere instrumentum cancellatū nō prodest ei qui subtraxit. Item qui instrumentū subtraxisse ꝓbatur contra eum faciet plenā fidem.b.d.

Ad probationem. Instrumenta p sunt hijs quorum mandato sunt pfecta nō extranei. Item articulus impinens non est admittendus.b.d.

Ad probationem. Articulus qui non adminiculatur ad causas non est admittendus.b.d.

Actor. Ei qui dicit incumbit onus probandi non ei qui negat.b.d.

Jubemus. Qui producit scripturas ſuspectas debet probare eas est veras. alias punitur vt falsarius iudicis officio.b.d.

Sciant. In criminalibus exiguntur probationes luce clariores.b d.

¶ Rubrica de testibus.

Si tibi. Status alicuius non solum p testes sed etiam per instrumenta probatur.

Etiam Testimonium persone domestice non valet.b.d.

Solam. Attestatio sola legittimis adminiculis non fulcita non probat.b.d.

Nimis. Non debet inicium probatis de domo aduersarij sumi.b.d.

Jurisiurandi. Dec l. ponit tria dcā testes debent iurare 7 honestioribus debs adhiberi fides 7 dcō ynius nō creditur. b. d.

Omnibus In re propria nullus est idoneus testis. b. d.

Quoniam. Principiū huius l. legitur pluribus modis. vno modo q̄ otinuetur ad precedentem legē sic. Dictū est s. q̄ in re ppria quis nō est idoneus testis. ratio q̄ nō esset liber in testificando ppter affectionē quā habs ad seipsum 7 testes dñt pduci liberi b. d. pā. Filio mō legitur q̄ nō continuetur 7 sm hoc ista l. dicit duo. q̄ testes dñt esse liberi. Jtes non debent esse iocy vel participes criminis postea dicit a quo alimētari debent.

Libertorum. Liberti non debent examinari contra patronos. b. d.

Nullum Testes debent ferre testimoniū omni fori p̄scriptione cessante 7 si falsum dixerint poterant officio iudicis puniri. b. d

Si quis. Contra psonam testis quas quis produxit non potest opponere nisi cā de nouo emerserit sed cōtra dicta sic. b. d.

Testium. De debito in scriptis cōtracto nō potest pbari liberatio nisi p quinq̄ testes vel aliam scripturam. b. d.

Si quando. Est in electione testis sa tisfacere vel iurare de non recedendo 7 dñt examinari infra quindecim dies nec vltra expectare tenētur 7 iudex negligens alteri pti adinteresse tenetur. b. d.

Si quis. Testes ex cā p̄nt recipi ante lis. ntes ad perpetuā rei memoriam. b. d.

Cum apud. Si testes examinati coram arbitris vnū est in electione eius otra quem attestationes producātur vel eis stare vel petere q̄ de nouo examinētur sed si sunt mortui attestationibus de necessitate est stādum. b. d.

Rubrica de Fide instrumentorum.

Debitores Si alie pbationes supsunt non nocet instrumentorum amissio. b. d.

Si veteris Licet instrumentū sit pronunciatum falsum cōtra vnum non nocet alteri ipm pducenti sed debebit accusari de nouo

Cum aduersarius Qui instrumēto quod reuocatur suspectum se non vsurā pfitetur videtur ofiteri id non esse verum.

Illate. Pecuniam fisco solutam pbatur per libros fiscales. b. d.

Sicut iniquum. Amissio instrumentorum non nocet alias probanti legittime.

Statum Perdito instrumento natalius non vsciatur status. b. d.

Si solennibus. Idem dicit q̄ l. superior.

Emancipatione. Acta possunt pbari per testes si scriptura inde confecta probetur amissa. b. d.

Apud eos. Protestatio instrumentorum amissorum nihil releuat. b. d.

Scripture. Illa l. legitur duobus modis. vno modo in scripturis diuersis ita q̄ nō cōtrarijs. alio mō in scripturis contrarijs.

Contractus. Contractus qui celebrā tur in scriptis debēt p̄ius in totum scribi nec habent vllam firmitatem nisi a ptibus fuerint habiti et pfectis 7 absolutis. b. d. vsq̄ ad ℔. Illud.

Illud. Qui recedit a contractu arras quas dedit pdit. quas recepit reddit duplicatas. b. d.

Judices. Judex pōt omittere examinationem testium iudici illius terre vbi sunt testes et ptes ad illum locum destinate. Jdē si de fide instrumentorum queratur. b. d.

Plures. Qui recipit apocam cogitur reddere apocam.

Comparationes. Scriptura de qua fit compatio debet esse scriptura p̄uata approbata forensis vel publica et hij q̄ eam faciunt debent solēniter iurare. b. d. Diuidit tur in tres ptes. p̄mo ponit phemiū. secūdo ponit statutum. tercio statutū suū declarat. secunda ibi. Jdeoq̄ sancimus. tercia ibi. hijs omnibus. Jtem secūda diuidit in tres. p̄mo

ponit ex quibus scripturis debeat fieri cōpa
tio. secundo ponit per quos debeat fieri cō
paratio. tercio apud quos. secunda ibi. om
nes autem. tercia ibi. Et hoc obseruari.

Cum quidam Instrumentum illius fides est semel approbata debet iterum pro duci si aduersarius velit redarguere de fal so. 7 si non producatur pro falso habetur nisi ille qui non produxit se perdidisse solenniter iurat. h. t.

¶ Rubrica plus valere quod agitur quam quod simulate concipitur.

¶ Rubrica de commodato

¶ Rubrica de pignora ticia actione.

¶ Rubrica per quas perso nas nobis acquiritur.

Excepta. Scōm veram lec. videtur hoc dicere per liberam personam acquiri nobis possessio non dominium actu ciuili inter ueniente. h. t.

Cum per liberam. Cum p liberam personā acquiritur nobis actio principalis que ritur etiam accessoria. h. t.

Si duo Simplici iussui prevalet nota tio. iussus spēalis prevalet nominationi.

¶ Rubrica. Ad senatus consultum macedonianū.

Si filiusfa. Ratihabitio retro trahi tur et mandato compatur. h. t.

¶ Sinautem. In filiofamilias mili tante cessat senatusconsultū macedonianū.

¶ Rubrica ad senatuscon sultumvelleianum.

Si cum pater. Ubi est locus excep tioni iuris cōmunis non habet locum velle ianum. h. t.

Jubemus. Mulier pōt renunciare in ſi ypothecarum que renunciatio non extendit ad alias res vel personas nec ad eas quibus facta est renunciatio. h. t.

Si mulier. Mulier que secundo cauit post biennium non iuuatur velleiano.

Antique. Mulier potest precio cō fessare recepisse in instrumento publico vt intercedat vel velleiano non iuuatur si in ve ritate recepit. h. t.

¶ **Ne autem.** Mulier interceden do ipso iure non obligatur nisi cōtractus in scriptis celebretur vel a tribus testibus sub signetur. h. t.

Ceterum. Mulier intercedendo p libertate non iuuatur velleiano. h. t.

Generaliter. Mulier intercedendo pro dote non iuuatur velleiano.

¶ Rubrica. De non nu merata pecunia.

Si pecuniam. Etiam si incidenter queritur de debito creditori incumbit onus probandi pecuniā numeratā. h. t. primo log tur quādo agitur pro pignore a debitore cō tra creditorem. secundo loquitur qñ agitur ypothecaria per creditorēc contra debitorē. secunda ibi. Eademq;. Item prima subdiuidi tur quia prima loquit quid habz facere actor tam in formādo petitionē q̄ in probādo. se cunda loquitur quid habeat facere reus tam in formādo exceptionē q̄ etiam in probādo secunda ibi. Nam intentio.

Minorem. Exceptio non numerate partis pecunie potest obiici. h. t.

Si ex cautione Si contra creditō rem agentem opponat exceptio non nume rate pecunie creditor debet numerationem probare alias reus absoluitur. h. t.

Cum fidem. Qui post primam promis sionem eam aliquo mō approbat ab excep tōe non numerate pecunie cadit. h. t.

Aduersus. Exceptio non numerate pecunie non habet locum in promissione quā quis non facit spe future numerationis sed ex causa de preterito. h. t. cum l. sc.

Si quasi. Ab eo q̄ nō numerauit pōt odici liberatio 7 ei opponi exceptio. h. t

Si intra. Tempus quod quis habet ad opponendā exceptionē banc transmittit ad heredes ⁊ oppositio facta per defunctum prodest heredi.b.d.

Cum vltra. Qui obligatur verbis spe future numerationis habet banc exceptiōes.

Assueratio. Ei qui excipit incūbit onus probandi quando excipiendo aliquid ponit.alias secus.b.d.

Si transactionis. Quando non fit promissio spe future numerationis non habet locum hec actio.b.d.

Iam mandatori Hec exceptio trā sit ad obligatas accessorie.b.d.

Generaliter. Promissio facta ex certa causa de preterito in scriptis est valida ni si contrarium per aliam scripturam pbetur.

In contractibus. Exceptio nō numerate pecunie pōt obiici infra biennium ab eo qui confitetur sibi numeratā exceptis quibusdam casibus hic expressis.ab eo vero qui confitetur sibi solutū potest obiici infra triginta dies.b.d.vsq; ad ¶.Illo.

¶ Illo. Post elapsum bienniū non potest quis creditori deferre iusiurandū de non numeratis.b.d.

¶ In omni. Hec exceptio pōt opponi q̄cunq; et renunciari ei contra quem opponitur si pñs est.si absens est coram iudice.et si ipse sit officialis coram episcopo vel alio iudice competenti.b.d.

Si cui. Qui habet obligata bona debitoris potest ex p̄sona debitoris banc exceptionem opponere.b.d.

Indubitati. In iuramento intelligit illa tacita conditio que intelligitur in obligatione principali.b.d.

¶ Ru. De cōpensationibus

Et senatus. In causis fiscalibus pōt obiici compensatio q̄n debitum ⁊ creditum ex eadem fatione procedit.b.d.

Si constat Quantū ad impediendum cursum vsurarū fit compensatio ipso iure vsq; ad concurrentem quantitatem.b.d.

Etiam si. De debito ex cā fideicōmissi potest obiici compensatio.b.d.

Alegs scriptura. Legitur duobus modis principaliter.primo vt petatur debitum ex alia causa q̄ā dotis.et hec lec subdiuiditur in tres.secundo vt petatur debitum ex dote.⁊ hec lec. diuiditur in alias

Si ex venditione Etiam in causa venditionis pōt obiici cōpensatio preterq̄ in causa fisci.b.d.

Compensationes. Debiti liquidi ad liquidū potest obiici cōpensatio si requirat altiorem indaginem debet in alio iudicio reseruari excepta causa depositi et inuasiōis possessionum.b.d.

¶ Ru. de vsuris.

Si interrogatione. Q̄n stipulatio pbatur per testes debet pbari interrogationem precessisse ⁊ rñsionem secutam esse.b.d

Vsuras. Emptor qui pcepit fructus rei empte tenetur ad vsuras precq̄ etiam depositi non legittime.b.d.

Quamuis Vsure non debent ciuiliter nisi stipulatione.ex pacto nudo debent naturaliter.b.d.

Per retentionem. Signora pñt retinere pro vsuris naturaliter tm. Item que dicta sunt in precedētibus in sequentibus factis ex interuallo,repetita nō intelligūtur.

Aduersus. Exceptione numerorū vsurarum inducit tacitum pactum de nō petendis maioribus etiam in causis publicis.

Si crediti De tempe obsignationis et depositionis non current vsure.b.d.

Creditor. Ex diuturna prestatione nō inducitur vsurarū obligatio.b.d.

Si per te Oblatio sola impedit cursum vsurarum que currere inceperunt.b.d.

Vsure. Quod dicitur vsuras non debere excedere duplum intelligitur de vsuris vnius ann.b.d.

In bone fidei. Post latam sententiam de sorte non pōt agi per se de usuris officio iudicis debitis. b. d.

Si ea pactione. Si habitatio loco usurarum conceditur non inspicitur quantum res locari potuit nisi per creditorem locata fuerit. b. d.

Cum allegas. Quando pena adicitur solutioni quātitatis non potest legittimū modum usurarum excedere. b. d.

Cum non. Etiam in frumento nō pōt promitti usura ultra modum legittimum.

Si ea lege. Non debet inspici quātus contingit fructus valere sed quantum cōmuniter valere solent. b. d.

Acceptam Oblatio et depositio totius debiti legittime facta tollit cursum usurarum liberat debitorem pignoraticiam actionē parat. et creditori contra depositariū dat actiō contra debitorem non nisi debitor eam receperit. b. d. Diuiditur in duas ptes. primo cōsulit debitori. secundo creditori. Item prima subdiuiditur. primo dicit pecuniam ob ignāndam in loco publico. secundo declarat quis sit locus publicus. tercio ponit effectū cōsignationis. quarto hoc extēdit ad pecuniā trajectitias. secunda ibi. In hoc. tercia ibi. Quo non subsecuto. quarta ibi. et etiam.

Eos. Sublata obligatione principali tollitur obligatio usurarū. Item modus usurarum fm diuersitatē tēporū ē hac l. taxat⁹.

De usuris. Lex noua trahitur ad ptērita quatenus tractum habuit pro tpe futuro

Ut nullo. Usure usurarū nullo modo possunt exigi nec usure cōputātur in sortem.

Rubrica de nautico fenore.

Cum proponas. Qui suscipit in se periculum tenetur de eo nisi ex culpa alteri⁹ partis contingat. b. d.

¶ Rubrica de deposito.

Si incursu Depositarius tenetur de dolo et lata culpa non de casu. b. d.

Usure. Ista actio est bonefidei ideo usure in ea veniunt. b. d.

Si quis vel. Depositarius sine dilatione compellēdus est ad restitutionē nec potest obicere compensationem vel dicere sibi in contrarium factam protestationem. b. d.

Supernacuam. In bijs que in pōdere numero vel mēsura consistunt si vni exheredibus depositarius pro hereditaria pte prosoluit residui periculum ad ceteros ptinebit.

¶ Rubrica. Mandati.

¶ Rubrica. Si seruus extero emi se mandauerit.

Si extero. Si seruus se emi mandauerit non valet mandatum emptione non secuta sed ea secuta valet de eqtate. et si emptor soluit venditori nūmos ppios non liberatur et non potest quis ōtrarias actiōes intēdere.

¶ Ru. Pro socio. De contrabenda emptione et venditione. De hereditate vel actione vendita. De rescindenda venditione.

Rem maioris. Si aliquis in venditione decipitur ultra dimidiā iusti precij potest agere vt res reddat vel iustū pciū suppleat.

Ratas. Ad positionē vnius incōuenientis sequitur positō alterius ad hoc allegatur.

Si maior. Protestatio facta ab eo qui nō habet ius protestandi nihil relenat.

¶ Rubrica. Quando liceat ab emptione discedere.

Post perfectam Hec l. habet tria dicta. primum est satis cōmune. secundū est q⁹ si res euincitur ex causa antecedēte cōtractum venditor tenetur de euictione. secus si ex causa que sequitur post contractum. tercio dicit q⁹ emptor debet denunciare venditori vt assit cause agende.

¶ Rubrica. de actionibus empti et venditi.

Si pater. Ex eo q̄ quis pro re soluit tributa non probatur rei possessio. b. d.

Expulsos. Venditor nō tenetur defendere emptorē a violentia que sibi infertur de facto. b. d.

¶ Ru. Si quis alteri vel sibi sub alterius nomine.

Multum. Dividitur in duas partes. secunda ibi. Si vero ab initio. Iterum prima subdividitur. q̄ primo ponit unum dictum bimembre. secundo p̄sequitur primum membrū. tercio secundū. secunda ibi. Nam si quidem. tercia ibi. q̄ si emisti.

¶ Ru. De rebus alienis non alienandis.

Sancimus. Alienatione p̄hibita videt prohibitus omnis actus per quem fit translatio dñij directi vel utilis vel iuris alicuius in re

¶ rubrica. De cōmunium rerum alienatione.

Multum. Nōne partis fiscus pōt vendere totum. secus in pupillo. b.

Ru. de pactis inter emptorem et venditorem cōpositis

Si fundum. Actio p̄scrip. verbis potest cōcurrere cum alia quando ex diversis fontibus habent originem. b. d.

Cum te fundum. In contractibus nominatis nō est locus condicioni ob cām si nō fuerit pactū q̄ principaliter ōdit cās ostractui

Si a te comparauit. Ad actionē ꝑsequēdā nō sufficit sola oblatio sed requiritur depositio et cōsignatio.

Si quis ita. Valet pactum appositū tempore venditionis ne liceat fundum religiosum vel sacrum facere. b. d.

¶ Rubrica Si servus exportandus veniat.

Moneor. Talis quis esse p̄sumitur in quali possessione vel habitu reperitur. b. d.

Qui exportandus. Cui interdicit civitas. ppria videt interdicta civitas romana.

Ru. Si mācipiū ita fuerit.

Ea quidem. Non sufficit contra fieri ad penam cōmittendam. b. d.

Si puellam. Ad evitandā pene commissionē non refert a quo fiat dūmodo fiat.

de edilicijs actionibus de monopolijs.

¶ Ru. de nundinis. de vectigalibus.

Aleps. Res que incidit in cōmissum pōt vendicari vsq; ad quinquēniū post non pōt.

Nova vectigalia instituī non posse.

¶ Ru. de commercijs et mercatoribus. de rerū permutatione.

Si cū patruus. Si res permutet cū re que venalis erat exposita non habet locū cōdicio ob cām. sec⁹ si venalis nō esset exposita

Permutationē. Actio p̄scrip. verb. ex permutatiōe ē bōe fidei sicut actio ex empto

Ex placito. Ex pacto permutationis non oritur actio nisi vestiatur. b. d.

Cū pcibus. Cōdicio ob cām ē p̄sonalis iō dat otra otrabētē ñ otra tertiū possessorē

Ru. de locato et conducto.

Ad probationem. Ex contractu locationis non probatur dominium. b. d.

Si quis. Cōductor cōuentus condicione ex hac l. debet antē omnia restituere rem nec potest questionem referre dominij. b. d. Fm lecturam quam puto veram.

¶ Rubrica. De iure emphiteotico.

Jus emphitheoticis.
Contractus emphitheoticus est cõtractus p quē pena in eo apposita valet. ⁊ si perit res tota liberatur emphitheota, secus si pro parte.

In emphitheoticarijs.
Dividitur in duas ptes principales. primo ponit dominio. secundo emphitheote. secunda ibi. Ne autem. Item prima subdividitur. Nam primo statuit pactiões appositas in hoc cõtractu esse validas. secundo statuit p cessionem triennij rem redire ad dñm. tercio removet tres obiectiones que possent fieri per emphitheotam. secunda ibi. Sinautē nihil. tercia ibi. Nulla. et ista sufficiāt p summario

Cum dubitatur. Emphitheota pōt vēdere dño irrequisito si adest alias si abest ꝺs eum requrere ⁊ per duos mēses expectare postea potest alienare quinquagesima precij soluenda domino. b. ꝺ.

¶ Explicīunt casus breues libri quarti codicis.

¶ Incipiunt casus breues quinti libri codicis.

¶ Rubrica. De sponsalibus.

Dictum est ō. de contractibus qui celebrātur sup rebus. sequitur de cõtractibus qui celebrātur sup personis hoc est de matrimonijs. et quia sponsalia precedunt ideo premittitur de sponsalibus. ⁊ quia in sponsalibus dantur arre. ideo p̄mittit de arris sponsalicijs. Item sunt quedam prosenete qui faciūt hoc ideo p̄mittit de prosenetis.

Arris. Casus nō facit quem pdere arras sponsalicias nisi culpa ipsius precedat casum hoc vult iste tex.

Si pater. Tutor vel curator nō pōt dissolvere sponsalia contracta p patrē pupille.

Mulier. Primo loquit quando spōsalia dissoluūtur sine aliqua causa. secūdo quādo dissoluūt ex cā phabili. tercio removet vnū dubiū. quarto phibet exigi penā quadrupli. quinto prohibet exigi penam ex stipulatione. secūda ibi. que ita custoditi. tercia ibi. hoc. quarta ibi. quadrupli. quinta ibi. extra diffinitionem. b. ꝺ.

¶ Rubrica. Si rector prouincie vel ad eum pertinentes.

Si quis. Primo ponit vnū statutū circa rectorem prouincie. secundo ponit circa sistētes sibi. tercio potit qd iuris finito officio

¶ Rubrica. De donationibus ante nuptias vel propter nuptias.

Quod sponse. Aliquid fieri tempore prohibito vel licito tempore conferre in tempore prohibitum paria sunt. b. ꝺ.

Si constante. Primo loqtur qñ volunt dotē vel donationē augere. secūdo qñ volunt dotem vel donationē minuere. secūda ibi. Sed et si econtrariū. quelibet istarū partium subdiuiditur.

¶ Rubrica. De nuptijs.

Si nuptijs. Ubi consensus alicuius requiritur non est necessaria subscriptio libertatis. b. ꝺ.

Imperialis. In hac l. primo imperator ponit vnum suum prohemiū. secundo vnum suum dictum in versi. Sed et si tales.

Sancimus. Cum de tempore nuptia fuit mentio intelligitur de die quo nuptie celebrantur. b. ꝺ.

Autentica. Quod eis.
Non est obligatorium contras bonos mores prestitum iuramentum vt hic et in corpore vnde sumitur. et in. c. Non est obligatoriū de regu. iur. li. vi.

¶ Rubrica. De incestis et nephariis nuptijs.

Dictum est ſ. de nuptijs verum quia quedā ſunt inceſtuoſe nuptie ideo ſubijcit rubrica de eis.

¶ Rubrica de interdicto matrimonio inter pupillam et tutorem.

¶ Rubrica. Si quacunq; preditus poteſtate.

¶ Rubrica. De ſecundis nuptijs.

Supra vium eſt de primis nuptijs. ſequitur videre de ſecundis.

Cum in alijs. Mulier tranſiens ad ſecunda vota que lucratur a primo viro teneat liberis primi matrimony reſeruare que lucrata eſt. a ſecundo tenetur reſeruare filijs ſecūdi matrimonij. ſine ad tercia vota migrauerit ſine non. aliunde queſita inter filios equaliter diuidentur. b. d.

Generaliter. Eo iure quo lucra debet mulier liberis reſeruare eodē iure q earū ſerum eſt eis alienatio interdicta. b. d.

¶ **Ilys autem.** Predicta lucra debentur liberis etiam parentū hereditate nō agnita. b. d.

Hoc edictali Principium huius legis vsq; ad ¶. Ilys illud. b. d. Tranſiens ad ſecunda vota non poteſt cōiugi ſuo plus relinquere vel alio mo cōcedere q̄ vni ex liberis primi matrimony cui minus cōcedit q vltra cōceditur inter liberos equaliter diuidit.

In quibus. Lucra que quis debet ſeruare nepotibus ex eis procedētibus ſalua electione. b. d.

Quoniam. Quod vltra debitum cōiugi ſecunde relinquit debet inter filios vtriusq; matrimony in capita diuidi. b. d.

Cum apertiſſime. Liberi ingrati nō admittuntur ad lucrum eius quod vltra debitum ſecunde cōiugi eſt relictum. b. d.

¶ Rubrica. Si ſecundo nupſerit mulier.

¶ Ku. de dotis promiſſione vel nuda pollicitatione.

Fruſtra Duo ſpecialia non poſſunt circa idem concurrere. b. d. tex et glo.

Si pro dote. qō inducit preſtatio vſurarū longi tpis illud inducit vnica pmiſſio

Si cum ea. Promiſſio dotis incerta valet intelligi arbitrio boni viri. b. di. ſimile habet in l. cū poſt. ¶. gener. de iure do.

Si voluntate. qō quis i dotē profeſſus eſt recepiſſe ſi non cepit poteſt petere. b. d.

Si pater. Si pater pro filio vel filia bñ te aduenticia dotē vel donationē ſimplicit dederit de ſuo dediſſe pſumit. Idem ſi ō bonis ſuis q filij dare ſe dixerit niſi laborat inopia. b. d. primo ponit duas qōes. ſecūdo ſolvit primā. tercio ſolvit ſecundā. ſecunda ibi. Utrunq; igitur. tercia ibi. Ubi autem.

¶ Ku. de iure dotium.

Evicta. Si dos incipit a promiſſiōe dāſ de evictione teneat ſecus ſi a traditione niſi promiſſio vel dātis dolus intercedat. b. d

Si ſtipulatio. Adhibitus ad ſtipulandam ptem dotis videt adhibitus animo donandi nec pōt vltra grauari q̄ ſibi ſit relictū

Etiam ſi non dotem Non eget ſummario et eſt notabilis l.

Si inter virum. Si agitur q res extimate reddātur extimatio nō facit emptōem

Si mulier Qñ cauſa apposita in ſtipulatione cōtinet cōmodum ſtipulātis nō dicit cauſa finalis ſed impulſiua. b. d.

Ubi adhuc. Marito vergēto ad inopiam mulier pro rebus obligatis pro dote hz exceptionem q actionē ptāte alienandi penitus interdicta et pactis dotalibus in ſuo robore permanentibus. b. d.

In rebus. Soluto matrimonio mulier p rebs dotalibus etiā extimatis hz vēdicat ōs q vtra eā nō currit pſcriptio niſi mrimonio ſoluto val viro vergēt ad inopiam. b. d.

Cum quidam. Ista l. habet tres ptes principales. ſecunda ibi. Similiq;. tercia ibi. Preterea ſancimus. Breuiter b. d. Cum dos

datur extranea merito dicitur datio ob causam quantum ad mulierem est donatio simplex tamen insinuatione non indiget. b. dicit istud pncipium.

¶ Similiqꝫ donatio propter nuptias eget insinuatione et insinuatio facta a muliere porrigitur ad eum cui per consequentiã videtur esse donatum. b. d.

¶ Preterea sancimus. Promissor dotis per cursum biennij constituitur in mora vt ad fructus et vsuras hac lege expressas teneatur nec prohibetur maritꝰ infra biennium dotem petere. b. d.

Rem in presenti. Impator primo ponit suum pbemiũ. secundo illud exequitur. secundo ibi. Rei itaqꝫ. Prohemium non indiget summario.

¶ Rubrica. De rei vxorie actione.

Rei vxorie. Vsqꝫ ad ¶. Primum. Breuiter b. d. Dos petitur actione ex stipulatu etiam si non fuerit interposita stipulatio et ex vtraqꝫ pte inest tacita ypotheca et est actio bone fidei. b. d.

¶ Primum itaqꝫ. Actio ex stipulatu p dote non minuitur propter legatũ factum vxori nisi expimatur. ꝛ hec actio transit ad heredes sine mora nec patitur retentionẽ ob mores. ob res amotas. ob liberos vel impensas. sed predicta actionibus competentibus repetentur. b. d. vsqꝫ ad ¶. Illo.

¶ Illo Mortua vxore in matrimonio hec actio fm sui naturam ad heredes transmittitur. b. d.

¶ Cum autem Hec actio contra virum datur inquantũ facere pot. ꝛ rerũ mobilium restitutio debet fieri infra annum. ꝛ rerum immobiliũ in cõtinẽti. ꝛ vsure debentur a tpe more. fructus a tempore soluti matrimonij. b. d. vsqꝫ ad ¶. Igitur.

¶ Igitur. In ratione legis falcidie mulier instituta dotem tanquam es alienum deducit. b. d.

¶ Cunqꝫ. Hic impator incipit tractare qd attribuitur actioni ex stipulatu ex natura rei vxorie ꝛ quid erat vtriusqꝫ cõe. Breuiter d. ptus ancillarũ ptinent ad mulierẽ. fetus pecorum ad virum. redditus vltimi anni diuidũtur p rata. ꝛ cautio de defendẽdo inuicem inter fratres tempe diuisionis pstatur.

¶ Videamus. Filia sui iuris effecta morte vel emancipatione dotis actio cõsoli datur in eam que cõputat in quartã ꝛ venit in collatione. b. d.

¶ Accedit Si extraneus dat dotem pro muliere mulieri querit actio integre nisi dãs in cõtinenti fuerit stipulatus. ꝛ extraneꝰ intelligitur quicunqꝫ non habet in potestate.

¶ Et per hoc. Viuo patre hec actio est cõmunis patris et filie. sed patre mortuo et post testationem ad mulierem integre pertinet. b. d.

¶ Et cum lex. Fundus dotalis vbicunqꝫ positus non põt alienari neqꝫ obligari impediente lege iulia fundi dotalis per hanc confirmata ꝛ declarata. b. d.

¶ Illud. Omnia pacta dotalia que non sunt cõtra leges seruẽtur intacta ꝛ hec l. in preteritis locum habeat. b. d.

¶ Rubrica de pactis conuentis tam super dotis quam super ante nuptias donatione.

Legem quam. Pactũ appositum iuxta contractũ vel iuxta rei traditionẽ cohe rentia rei vestitur. b. d.

Fructus Glo. legit duobꝰ modis ꝛ fm vtranqꝫ lec. breuiter b. d. Pactũ de fructibus rei dotalꝫ est seruandũ. b. d. Loquit fm vnã lecturam vxori. sc̃ om aliam loquitur viro.

Quamuis. Pactum patris nõ nocet filie in actione dotis. b. d.

Pactum. Filijs per matrẽ non queritur actio. ꝛ inter patrẽ ꝛ filium familias consistit obligatio ciuilis in aduẽticijs. b. d.

Hereditas. Pactum de dote mulieris post mortẽ reddẽda vim testamenti nõ obtinet. b. d. Legitur duobus modis. vno mõ marito. alio mõ in extraneo. et ista de extraneo est vera vt probatur ex pin. legis.

Si conuenit. Pactum patris nocet ipsi patri cum actio dotis ad eum integre cepit pertinere.b.d.

Pater pro filia. Per ascendentes p lineam paternam descendentibus queritur actio vtilis.b.d.

Hac lege. In rebus paphernalibus maritus intromittere se non debet muliere contradicente.b.d.

Ex morte. Facta de lucrando in dote ff donatione propter nuptias debēt esse equalia respectu quote non respectu quante etiam si ab extraneo pro muliere dos doneť

Lege leonis. Disparitas in pactis ō lucrando reducitur ad paritates in quātitate

Si mulier. Maritus in rebus paphernalibus intelligitur procurator ꝛ vsus pōt in cōmodum cōmune cōuertere ꝛ pro bȳs bonis sunt obligata nisi ipsa obligatō sibi prospexerit et tenetur maritus adhibere in eis diligentiam quam in suis adhibet.b.d.

Rubrica de dote cauta non numerata.

Dotem. Dos confessata non numerata effectualiter non potest repeti.b.d.

Quod de suo. Dos confessata animo donandi morte confirmatur.b.d.

In dotibus. Marito et cuilibet qui dotem recepisse confessus est licet exceptio nē non numerate pecunie proponere infra tē pora hic constituta.

Rubrica de donationibus inter virum et vxorem.

Bona. Donatio inter cōiuges morte donantis confirmatur etiam si sine herede decesserit.b.d.

Si ancillam Milites non possunt donare suis ancillis concubinis.b.d.

Donatio. Donatio facta ab vxore viro eius morte confirmatur ꝛ post morte vxoris donatio a socero in generum statim perficitur.b.d.

Si vt proponis. Donatio facta a genero non confirmatur si filia superuixit.

Etiam. Licet quis suum nomine alterius deponat donare videtur et ꝙ vxor querit in dubio presumitur querere de bonis viri sui.b.d.

Si ex voluntate. Donatio inter coniuges veros non valet nec etiaz inter putatiuos.b.d.

Si fructus. Etiam fructuum non valet donatio inter coniuges.b.d.

Et si de tua Dominium rerum emptarum de pecunia viri pertinet ad vxorem si ei sint tradite sed pecunia repetetur.b.d.

Si maritus Spoliatus ante omnia est restituendus et sepatorum separata ratio est habenda.

Sicut cessat. Donatio annua valet traditione secuta sed ex ea non datur petitio hoc dicit.

Si maritus. Per specialem ypotecam videtur reuocari donatio facta cōiugi. hoc dicit.

Si quidem Donatio nō tollit ius ypothece cōpetēs creditori ꝛ ypotheca non porrigitur ad res perfecte donatas.b.d.

Ex verbis Qui confirmat illud quod potest per se stare non videtur de nouo concedere.b.d.

Si non verum. Simulata venditio ius creditoris non impedit et donatio reuocata non impedit dominium ad heredem transire.b.d.

Si filȳ. Exemptione facta nomine alterius donatio non presumitur si ei cuius nomine emitur non tradatur alias presumitur.

De bȳs. Si maritus res vxoris consumit ea patiente presumitur donatio ideo tenetur qualiter est locupletior.si ea inuita totum repetitur.b.d.

A marito. Rei donate inter cõinges non transfertur dominium nec confirmatur secuto diuorcio vel si prius donatarius moriatur vel si fuerit reuocata.b.d.

Si constante. Inter socerum et generum valet donatio.b.d.

Creditor. Mulieri facta venditio p traditionem viri de pignore liberato nullius est momenti.b.d.

Si propris Quod expenditur a marito pro vxore non repetitur si in eius vtilitatẽ non conuertitur.b.d.

Si te. Valet donatio inter socerum et generum nec reuocatur penitentia.b.d.

Res vxoris. Donatio inter coniuges confirmatur morte naturali vel ciuili ex qua libertas pditur.secus si pditur ciuitas libertate manente quia tunc mors naturalis expectatur.b.d.

Donationes. Donationes que rõne matrimonij vel potestatis impediũtur morte confirmãtur.secus si aliud impedimentũ accedat tunc enim confirmatio expressa requiritur que retro non trahit.in tacita vero sec⁹

Donationes. Inter principem 7 augustam valet donatio in cõtinenti.b.d.

Si vnus. Si donator capiatur ab hostibus et ibi decedat vel si donatarius capiatur et post mortem donatoris redeat donatio confirmatur.b.d.

¶ Rubrica.De repudijs et diuorcijs.

Matrimonium. Per amissionẽ ciuitatis non tollitur matrimoniũ dos tamen ex equitate repetitur.b.d.

Liberum. Mulier nõ tenetur spõsum vltra triennium expectare.b.d.

Dissentientis. Diuorcium filie non est in potestate patris nisi ex causa.si filia fuerit emancipata nullo modo.b.d.

Vxor. Vxor que per quadrienniũ de marito noua non habuit palam nubens adulterij vitat periculum.b.d.

Consensu. Matrimoniũ non potest dissolui sine causa legittima hac lege expressa mulier cõtra faciens pdit dotem et donationem ꝓpter nuptias 7 infra quinquenniũ non nubet.vir cõtra faciens dotẽ reddit 7 donationem pdit 7 ad probationẽ eorum domestici admittuntur.et quod in hijs causis alter cõiugũ lucrat filijs ex eodẽ mrimonio suat.

Si constante. Diuorcium potest fieri vtriusq consensu.b.d.

In causis. Si vir intra biennium nõ põt vxorẽ cognoscere eã iuste põt dimittere

Jubemus. Qui mulierem accipit sine dote et eam sine causa repudiat in tercias ptem bonorum punitur ita tamen ꝙ centum aureos non excedat pena que applicabitur filijs si extant.Idem econuerso in muliere.7 judicium de moribus est sublatum.b.d.

¶ Ru.Soluto matrimonio quemadmodum dos petatur.

Rubium. Extimatio ancille dotalis electiõe mulieri suata facit sibi ptim deberi.

Secundum. Nec otrabendo nec qua si filie põt pater in dote preiudicare.b.d.

Si ignorans. Dos data seruo p matrimonio putatiuo ab ignorante repetitur et filij sunt liberi licet spurij.b.d.

Si quidem. Captiuitas vxoris non facit locum repetitioni dotis sed moris.b.d.

Si circumscripta. Si maritus vel vxor in rei extimatione sunt decepti cuilibet succurretur.b.d.

Filie. Ex cã deposito pater põt filio auferre profecticia nisi sit dos.

Nec maritus. Exceptio ex lege videtur ne quis conueniatur vltra ꝙ facere possit non prodest ei qui postea diues efficitur et ad heredes non transit.b.d.

Actionis. Actione sibi competenti debet quis agere non sua autoritate possessionem inuadere.b.d.

Si socero. Socer qui dotem recepit pro filio pro ea conuenitur insolidum nō de peculio.b.d.

¶ Rubrica Si dos constante matrimonio soluta fuerit.

Si constante. Si dos constante matrimonio soluatur sme causa potest repeti etiam ab heredibus eius qui sic recepit.b.d.

¶ Ru. De fideiussores vel mādatores dotium dētur

¶ Rubrica. De actione rerum amotarum Compensationis. Cōtra actionē de dote obiicitur compensatio de rebus amotis.b.d. Vel aliter. Mutue cōpensatiōes debent eodem tempore terminari.b.d.

Diuorcij Hec actio cōpetit soluto matrimonio eo constante agitur in factum b.d.

De rebus. Hec actio datur cōtra heredes quatenus ad eos peruenit.b.d.

¶ Ru. de fundo dotali.

Si extimata. Fundi dotalis alienatio est prohibita non necessaria.b.d.

¶ Rubrica. diuorcio facto apud quem liberi edūcari debent.

Licet. Facto diuorcio in arbitrio iudicis est apud quem liberi alantur.b.d.

¶ Rubrica. De alendis liberis a parentibus.

Si competenti. Mater pōt agere cōtra patrem vt filium alat.b.d.

Si patrem. Pater officio iudicis cogitur alere filium non ingratum & debet pā de filiatione constare.b.d.

¶ Ru. de naturalibus liberis et matribus eorum.

Senatores. Viri in dignitate positi si ex vilissimis mulieribus filios legittimos habere voluerint sunt infames. & quod eis vel eorum alteri titulo donatōnis vel emptiōis tradiderint per psonas legittimas retractatur q bus cessantibus venit fiscus que per earū qōnes poterūt indagari.b.d. Diuiditur in d. p principales. primo punit psonas. secūdo dat remediū otra fraudes. secūda ibi Ipsas etiam Item prima subdiuidit in tres. q primo punit patrem. secundo filios. tercio vxorē. secūda ibi. Ita vt quicqd. tercia ibi. Sed & vxori. Itē secunda subdiuidit in alias tres. q primo dat remediū otra occultantē res. secundo contra fraudē adhibitam in cōtractu. tercio contra negligentiā psonarum. secunda ibi. Siue tacq. tercia ibi. q si existunt.

Patre. Si pater naturalis habet matrem vel legittimos filios naturalibus vt indignis et eorum matri vsq ad vnciā relinquat et quod vltra relinquitur dictis legittimis reseruatur.b.d.

Si quis. Si pater suos naturales filios curie propie ciuitatis tradiderit vel si sit ex regijs vrbibus alicui ciuitati que prouincie caput obtineat pōt eos insolidū instituere q dictam conditionē non poterūt recusare si bona paterna repti fuerint possidere. Idem si naturalem filiam curie tradiderit.b.d.

Quoniam. Naturalis curie deputatus si onus agnoscit hereditatē patris repudiare non potest.b.d.

Diui constantini. Cum lex in pteritum quid indulget in futurum vetat.

Jubemus. Hac l. pmittitur naturalib⁹ quolibet titulo dari et relinqui et possunt p sequens matrimonium et per adoptionem legittimari.b.d.

Legem. Per hāc l. declaratur q pce dens l. non habet locū in natis ex coitu reprobato. et habet effectum vsq ad diem psentis legis ab hinc non licet naturales legittimari.b.d.

Humanitatis. Naturales matre et legittimis liberis non extantibus vsq ad sex vncias succedere possunt ex voluntate expressa vel inter vinos vel in vltima voluntate ab intestato in nihilo.b.d.

Communium. Filius legittimat⁹ p oblationem curie soli patri efficitur legittimus non alijs agnatis nec agnati sibi.b.d. vsq; ad.§. sed si quidem.

¶ Sed si quidem. Curiali succedunt liberi eius salua quarta portione curie si non sint facti curiales.7 nati post oblationem omnino curiales sunt.b.d.

¶ Sin vero. Oblatus curie si sine liberis decesserit succedit mater in tercia.in reliquum curia.matre non subsistente curia in pnis.in reliquum cognati succedunt si cognatus curie se offerat omnia paterna occupat vel ad ea facit matrem admitti.b.d.

¶ Ea vero. Huius legis statuta hāt locum in bijs que post banc.l. decesserunt.

Et quoniam Etiam extantibus legittimis potest quis naturalem curie deputare dūmodo non minus ei quā vni legittimo relinquat.b.d

Cum quis Per sequens matrimonium cum concubina factum naturales legittimātur postea cum legittime natis pariter admittuntur.b.d.

Auper. Per sequens matrimoniū liberi nati ex concubina legittimantur etiam si alij postea non edantur et tempus natiuitatis vl conceptionis inspicitur prout filio vtilius reperitur.b.d.

Quidam. Appellatio filij sub certa q̄litate non porrigitur ad nepotes in quibus illa qualitas non reperitur.b.d.

¶ Rubrica.de testamentaria tutela.

Quem dicis. Tutor non legittime datus si non administrauit non tenetur.si administrauit tenetur actione neg.ge.b.d.

Et si a patre. In bijs que eodem tempore confirmātur si possunt simul concurrere credo q̄ compositionis ius non inspicitur.

Si tutores. Licet vnus ex pupillis ad etatem adultam peruenerit alteri tutela non finitur.b.d.

¶ Rubrica de confirmando tutore.

Testamento Tutor datus a matre non habet necesse excusare se nisi confirmetur

Neq; Tutor non potest dari a patre in voluntate imperfecta sed datus debite gittime confirmari.b.d.

Si vt proponis. Antequā inutiliter datus confirmetur si alius detur a iudice valet

Naturalibus. Pater potest dare tutorem filijs naturalibus sed datus a iudice confirmatur.b.d.

¶ Rubrica. De legittima tutela.

Frater. Sicut sup emāncipatione ad hereditatē mr vocat ita ad tutelā legittimā.

Nemo. Qui non est perfecte etatis nō pōt alterius tutor esse seu curator existere.

¶ Qui petant tutores vel curatores.

Diso §. de tutela testamentaria et legittima. videndum est de datiua.verum quia videndum est primo qui petant.postea vbi tercio quis petatur.ideo premittit qui petant tutores vel curatores.

Admone. Patres et liberti 7 amite et etiam creditores possunt pupillis postulare tutores.b.d.to.ti.

Cum. Casus supueniens in psona eius q̄ missus est ad tutores petēdos excusat matrē

¶ Rubrica. Vbi petantur tutores vel curatores.

Magistratus. Vbi quis sortitur domicilium ratione origin.s vel maioris partis bonorum ib. potest et tutor constitui.b.d.

¶ Rubrica. De tutoribus et curatoribus illustrium vel clarissimarū psonarū.

Illustribus. Illustribus datur tutor vel curator in vrbe per prefectum et pretorē et decem viros senatores 7 eis decreto ptoris cōceditur administratio. in prouincijs vero nominant curiales.b.d

Generali. Hic prohibet imperator ne ille qui est curialis vel obligatus curie possit esse tutor illustrium personarū et hoc vult ista l.

¶ Rubrica. Qui dare tutores et curatores possunt

Cum tibi. Ei de cuius statu dubitat potest tutor vel curator dari lite pendente.

Maritus. Maritus non potest esse tutor in causa vxoris.b.d.

Milicie. Qui in milicia occupatur nō potest esse tutor vel curator.b.d.

Aleps a preside. Non potest qs dare tutorem eum qui sui iurisdictioni nō subest

Quod dicis. Patre negligēti alij coniuncti possunt tutores petere.b.d.

In seruili. Seruꝰ non potest dari tutor nec curator.b.d.

Creditorem. Creditor non potest dari tutor debitori.b.d.

Si soror. Habenti tutorem legitimum alius dari non potest.b.d.

Curatorem. Habenti curatorem non potest alius dari nisi causa cognita vel priore remoto.b.d.

In vniuersis. Minor sine curatore generali vel ad litem non habet legittimā personam in iudicio.b.d.

Curator. Generalis curator non debet a lite desistere propter specialem curatorē datum ad litem.b.d.

Ne magistratuum. Colonus principis vel alias priuilegiatus tutor dari non potest.b.d.

¶ Rubrica. Quando mulier tutele officio fungi potest.

Tutelam. Mulier de iure cōmuni tutrix esse non potest.b.d.

Matres. Matres tutorem filiorū impetrare debent a principe 7 iurare se ad secundas nuptias non venire 7 si cōtra fecerint bona matrum pupillis obligātur 7 testamētari⁹ et legittimus matrem precedit.b.d.

Si pater. Mulier potest petere tutelas filiorum suorum naturaliū si pater testamento eis non dederit.b.d.

¶ Rubrica. In quibus causis tutorem habenti tutor vel curator dari potest

Si in locum. Curator datus ob absentiam tutoris desinit esse finita absentia.

Potuit. In locum excusati seu remoti dandus est alius et curator datus loco tutoris desinit pubertate.b.d.

Propter. Diffusum patrimonium est causa vt habēti tutorem tutor vel curator cōstituatur.b.d.

Licet. In locū tutoris excusati siue remoti alius est dandus.b.d.

Cum ob augmentum. Augmētum facultatū est causa vt tutori adiungatur curator. Item non gerens nō tenet nisi tempe administrationis deposite ille qui gessit fuerit non soluendo.b.d.

¶ Rubrica. de amministratione tutorum vel curatorum

Frustra. Curator adulti non tenetur p tutoribus precedentibus nisi sibi possit negligentia imputari.b.d.

Aduersus. Actio pro vniuersali administratore non potest exerceri durante tutela vel cura.b.d.

Sumptus. Expense facte in pupillū possunt sibi imputari licet non fuerint taxate a iudice.b.d.

Nisi eam. Libertus negligens in

exigendo a seipso potest amoneri.b.d.

Frustra Nō est iusta causa recusandi solutionem q debitor dicat q sibi non liqueat in quam causam pupillo soluere debeat.

Non est ignotum Administratores qui iustam causam litigandi non habuerunt pprio nomine in expensis legittimis cōdemnantur.b.d.

Tutelam Tutor nō debet rem pupilli alienare contra formam datam ab eo qui rem ipsam ligauit.b.d.

Et si scisses. Ignorans se tutorem nullo modo sciens de neglectis ita demum tenetur si gerens non sit soluendo.b.d.

Si curatores. Potest adulta iudicis officiū intentare vt curatores eam dotēt

Si liberti. Liberti male administrantes remouentur z criminaliter puniuntur.

Si bonam. Qui appellauit et non est psecutus cum bonam causam habuit pupillo ob hoc condemnabitur.b.d.

De bis. Numerus liberorum non supplet etatem nec ppter hoc quis ad agendum admittitur.b.d.

Tutores Tutores non tenētur satisdare rem ratam haberi.b.d.

Rationes. Pro vniuersali administratore non potest durante officio actio intentari nec ab eo rationes postulari.b.d.

Si non subscripsisti.

De eo quod quis fecit vt tutor non potest p pro nomine cōueniri nisi se pro pro nomine obligauerit.b.d.

Non omni titulo. Alienatio tutoris non prestat iustum titulum possidendi nisi fiat causa et modis a iure permissis.

De successione. Administrare tutelam non aufert ius testandi vel donandi.

Debitoribus. Administrator debet debitores monere z eis cessantibus pignora vendere.b.d.

Tutor. Absentia non recusat tutorem scientem et non gerentem.b.d.

Pro officio. Pro male administratis et neglectis bona administratoris sunt tacite obligata.b.d.

Pupillorum. Tutor tenetur de administratione tutele si conditionem pupillo vtilem implere neglexerit.

Que tutores. Immobilia z mobilia que quādo quari pñt nō pñt alienari sine decreto. secus in his que seruando seruari non possunt.b.d.

Si tutoris. Imputatur tutori si res emphiteotica ppter canonem non solutum redit ad dominum.b.d.

Tutores. Tutor cum primum potest debet facere inuentarium de rebus in instrumentis z res que possunt seruari debet in tuto collocare vel predia idonea emere.b.d.

Sancimus. Qui soluit tutori ex precepto iudicis plenissimā consequet liberationem. Item pensiones et redditus soluti tutori sine decreto plenissimā liberationem pstāt

Cum quidam. Quod quis facit et tutor sibi preiudicat vt priuato.b.d.

Constitutionem. Quod dictum est in l. Sancimus. ē. e. non habet locum in viris que faciunt magnam summam vel in pensionibus biennalibus.

Sancimus. Tutor et curator debent defendere minorem quod si recusauerint a tutela remoueantur.b.d.

¶ **Sed et si quis.** Lite cepta si persona indiget curatore ad illam litem datur officio iudicis qui illi liti presit.b.d.

Personis. Ad curam eius qui tenetur pupillo postulare tutorem ptinet vt tutores defensores ōstituantur. vel si inerint se moti alij donei cōstituātur.b.d.

¶ **Defensionem.** Tutores et curatores non debent satisdare sed possunt p defensione bona pupilli obligare.b.d.

Omnem. Tutores z curatores debent specialiter et expresse quando creantur ppmittere et defensioni subibunt.b.d.

¶ **Bys que** Licet tutoribus z

curatoribus fructus vēdere sub ea extimatiõ ne que a maiori pte cõmuniter venditur.

¶ Rubrica. De periculo tutorum et curatorum. Et qui noticie.

Tutor datus causa noticie tenetur si vtilia pupillo tacuit vl fraudem cõmisit. vel pticipauit vel cum tutores certos facere cessauit. b. d.

Ad eos. Cum administratio est diuisa per puincias vnus tutor de facto alterius nõ tenetur. b. d.

Si res pupillares. Tenetur tutor si culpa precessit casum. alias non tenet de casu fortuito. b. d. cum l. se.

Si tutor. Ad eum qui se ignorat tutorem piculũ administrationis non ptinet.

¶ Rubrica. Quando ex facto tutoris vel curatoris.

Juliana. Ex sententia non datur actio in tutorem vel curatorem officio finito sed in ipsum principalem. b. d.

Et si tutores. Ex stipulatione tutoris super re pupilli queritur actio pupillo.

Si in rem. Ex cõtractu tutoris in vtilitatem pupilli tenetur pupillus. b. d.

Si bõ qui. Tutores et curatores ex administratione tenẽtur pupillo et ex eorum facto pupillo queritur actio.

Per tutorem. Per tutorem non queritur actio pupillo extra rem pupilli. b. d.

¶ Rubrica. Si ex pluribus tutoribus omnes vel vnus agere.

Ab vno. Vnus ex pluribus tutoribus potest insolidum pupillum defendere. b. d.

Si diuisum. Si administratio diuisa est per puincias tutores illius prouincie tantum conuenienti sunt. b. d.

¶ Rubrica. ne tutor vel curator vectigal conducant

Competens. Qui tutelam vel curam gerit rationem eius non reddit vel ad cõducenda vectigalia non admittitur. Si accesserit pena falsi tenetur nisi vtrique idonee satisfecerit. b. d.

¶ Rubrica. De tutore et curatore qui non satisfecit.

Si nondum. Minores possunt a suis administratoribus satisdationẽ exigere qui si cessauerint probibentur administrare.

Et eum. Qui non satisdat remouetur a tutela cum infamia si dolo fecerit alias sine infamia et in locum defunctorũ alij dñt dari. q rationes preteritorum exposcent. b. d.

In dubium. Tutores non testamentarij dñt satisdare alias facta p eos nõ valẽt

Non omnium. Testamentarius. Confirmatus non satisdat. Item ex pluribus testamentarijs ille in administratione pferatur qui alijs satisfecerit. b. d.

Tutor qui. Qui non satisfecit non potest administrare ne gerere nisi ea que sunt tẽporis peritura vel nullũ preiudiciũ patura.

¶ Rubrica. De suspectis tutoribus et curatoribus

Libertum. Tutor põt postulari suspectus durante tutela non ea finita. b. d.

Curatores Si curatores gerere cessẽt possunt remoueri vt suspecti. b. d. cum l. se.

Etiam. Tutor testamẽtarius potest postulari suspectus. b. d.

In postulandis. Nomen potius quã diuitie in tutoribus spectantur.

Si etatis. Quilibet potest tutorem postulare et pauptas non est iusta causa suspitõnis sed est causa propter quam potest curator adiungi. b. d.

Cum quem Pendente causa suspecti non potest tutor administrare sed loco eius debet curator constitui. b. d.

Si non suspectum. Tutela pendente a non remoto nõ põt administratiõis

liste ratio exposci.b.d.

Suspectos - Remotus ob dolum est infamis alias secus.b.d.

¶ Rubrica de eo qui pro tutore negocia gessit.

Etiam - Mulier que gerit vt tutrix pro tutela tenetur.b.d.

Inutiliter - Exceptio q̄ quis non sit tutor potest opponi in quacunq; p̄te iudicij.

¶ Rubrica Si mater indemnitatem promiserit.

Duo - Mater que tutorem petit ex facto illius tutoris non tenetur.b.d.

Quedam - Licet mater indemnitatem p̄miserit tamen pupillo actio contra tutores decernitur.b.d.

Ob tutorem - Nec l.quasi idem dicit q̄ p̄ma mater que petit tutorem ex eius officio tenetur nisi hoc sit actum.b.d.

¶ Rubrica Si contra voluntatem matris tutor datus sit.

Si contra - Ex eo q̄ quis creatus sit tutor contra matris vltimam voluntatem potest remoueri.b.d.

¶ Rubrica Vt cause post pubertatem assit tutor.

Tutores - Cause iam cepte debet adesse tutor etiam tutela finita ante rationem et instrumenta teddita.b.d.

¶ Rubrica Vbi pupillus educetur.

Educatio - Pupillus educandus est apud matrem ad secunda vota non transeuntem. q̄ quando de hoc est cōtentio iudicis determinetur arbitrio q̄ onus alimētandi pupillum est necessarium.b.d.

Vtrum nepos - Vbi pupillus educetur est in iudicis arbitrio q̄ de eo qui debz pupillo succedere est iusta suspicio.

¶ Rubrica de alimentis pupillis prestandis.

Pupillus - Tutor debet pupillo alimenta prestare q̄ si negligat potest cogi etiam si status questio pendeat.b.d.

Quod plerumq; - Alimenta a iudice taxata si non sunt tamen idonee facta a tutore imputātur pupillo q̄ in dubio p̄sumitur pupillus alitus a tutore.b.d.

¶ Rubrica Arbitrium tutele.

Nomina - In exigendis nominibus debitorum tutor de dolo q̄ lata culpa tenetur

Curator - Minor potest eligere an petat pecuniā tat emptum ex pecunia sua an petat pecuniā

Cum qui - Ex eo q̄ minor cōsequitur a tutore indistincte a paterna hereditate abstinente non pōt creditoribus conuenīri.

Omnes - Si plures habēt vnam causam omnes apud eundem iudicem sunt vocandi.

Cum interdicte - Est in electione minoris approbare venditionē indebite factam et precium iustum a tutoribus petere q̄ potest primo conuenire tutorem vendentē q̄ postea ad alios peruenire nec a principe est impetrandum hoc quia a iure cōmuni conceditur.

Quicquid - In actione tutele q̄ utili neg. gest. venit dolus et lata culpa q̄ levis.

Tutores - Actio tutele non p̄scribitur longo tempe nec contra eum cui tutor indēnitatem promisit.b.d.

Si defunctus - Que tutor questus in dubio ex bonis pupilli que fuisse nō p̄sumit

Tutor - Administratio cōtinuata post finitam tutelam venit in actionem tutele.

Veteris - Concessio tutoris error nea circa pupilli patrimoniū sibi non p̄iudicat nisi inuentario fecerit scribi tunc enī probatio in contrarium non admittitur.

Illud - Tutor nō pōt administrare nisi facto inuentario sibi decernatur administratio nisi per testatorem fuerit remissum q̄

tutor qui non fecit inuentariam remouetur vt suspectus.b.d.

¶ Rubrica. De diuidenda tutela.

Si post. Tutor non tenetur ex facto cotutoris idonei tpe tutele finite.b.d.

Si diuisio. Administratione non diuisa a seipsis tutoribs quilibet tenetur insolidū ea diuisa a testatore vel iudice quilibet tenet pro parte sua nisi in casibus hic expressis.

Licet. Hāc conueniendus est gerens quam is qui non gessit.b.d.

¶ Rubrica de in litem iurando.

Aduersus. Aduersus heredes tutoris iuratur in litem ob dolum suum tantum. Item ob dolum tutoris verus nō presumptū nisi cum tutore lis fuerit cōtestata.b.d.to.ti.

¶ Rubrica. Si tutor non gesserit.

Certum est. Tenetur gerens si ei pōtest negligentia imputari cur contutorē suspectum non fecit.7 libertus non potest patri moniū accusare sed iudicis officium implorare.b.d.

¶ Rubrica. De heredibus tutorum.

Heredes tutorū. Heredes tutoris tenentur de dolo et lata culpa tutoris etiam non gerentis vel a se non exigentis7 de dolo suo proprio.b.d.totus ti.

¶ Rubrica. de vsuris pupillaribus.

Tutorem. Qui pecuniam pupilli in vsus suos conuertit ad vsuras tenetur.

Eius quod. In actione tutele etiam pro eo qō gs debet pro tutore veniūt vsure.

Si pupillarem. Si tutori nō pōt imputari culpa nō debent vsure pecunie.

Pupillus. Legitur duobus modis. Scōm vnam lec.b.d. Reus non potest cōgere actorem agere sed potest petere vt super suis defensionibus testes ad perpetuam rei memoriaz examinētur.b.d. Vel aliter fm aliam lec. Actor non potest cogi agere sed ex causa potest sibi statui tps infra qō agat vt postea non audiatur.

¶ Rubrica. de fideiussoribus vel tutorum vel curatorum.

Eligere debes. Simul7 semel non potest agi contra plures insolidum.b.d.

Non est. Solutio tutoris liberat fideiussorem. et si principalis soluit partem fideiussor potest in residuo cōueniri.b.d.

¶ Rubrica. de contrario iudicio.

Si pro iudicato. Post solutionē nō potest peti cessio nisi ideo fuerit solutum vt cedatur.b.d.

Si non ex propria. Quando qs non ex propria culpa damnatur contra contutores habent beneficium cessionis et vtilis actionis.b.d.

Si pater. Successio non cōfundit actionem nisi pro ea parte pro qua succeditur.

Ru. de autoritate prestanda Heterem Si sunt plures tutores in quolibet actu vnius autoritas sufficit nisi in eo per quem finitur tutela.b.d.

¶ Rubrica. Quando tutor vel curator esse desinit

Si curatores. Tunc finitur officium adiuncti quando finitur officium eius cui adiungitur.b.d.

Tutoris. Voluntate pupilli non finitur tutela.b.d.

Indecorum. Etate non aspectu coporis finitur tutela.b.d.

¶ Ru. de actore a tutore seu curatore dando.

Si sui iuris. Tutor potest administra re tutelam per actorem non per procuratorē.

¶ Rubrica. de excusationi bus et temporibus earum

Si curatores. Curator generaliter datus tenetur de bonis que sunt extra pro vinciam nisi de bīs fuerit excusatus. b. d.

Excusationis. Si ingenuus detur tutor liberto pōt excusari. Ites sententie qua excusatio reprobatur debet acquiesci nisi fu erit appellatum. b. d.

Amplissimi. Si aliquis creatur cura tor vxori ignorans debet excusari vt in penā senatusconsulti non incidat. b. d

Libertos. Liberti a tutela vel cura fili orum patroni nullam habent excusationem

Quinquaginta. Tempus excusa tionis currit a tempe scientie et iniuriosa sen tentia nocet nisi fuerit prouocatum. b. d.

Alecp. Debitum vel creditum nō est cā excusationis tutele. b. d. tamen hoc corrigit per auten. Nouis. s. qui da. tu. pos.

Coloni. Coloni fisci non habent excu sationem a muneribus. b. d.

Frater. Monoculus nō excusatur a tu tela et cura. b. d.

Exactores. Exactor tributorū duran te tpe exactionis a tutela vel cura excusat.

Testamento Tutor testamentarius astringitur ad gerenda etias extra prouinciā constituta nisi ab hoc se excusauerit. poterit tamen ex causa curator sibi adiungi. b. d.

Voluntarie Per vnum actum otrariū non perdit quis priuilegium in alīs. b. d.

Nec senatorum. Liberti non bñt excusationē a tutela ideo quia gerunt negocia patronorum nisi in vno liberto senatoris negocia gerente. b. d.

Seueriter. Qui nominat aliquē ad mu nera vt eum redimi faciat criminaliter puni tur. qui nominat vt vexet ad expensas ciuili ter tenetur. b. d.

Quanquam. Licet id super quo pān cipaliter litigatur intereat tamē lis debet p pter excessoria terminari. b. d.

Si vt allegas Propter litem malo ris ptis bonorum pōt qs a tutela excusari.

Licet orationis. Si aliqs datur cu rator vxori potest excusari. b. d.

Tutores. A creatione tutele vel cure non appellatur sed excusatio ponit. Ites de bitor tutoris eum a tutela non excusat. b. d.

Insitatam. Debitum a matre pupil li tutori eius non prestat excusationem.

Curator. Si creatur curator qui pūs fuit tutor iuste excusatur. b. d.

Quod res. Cōmunio rerum non pre stat excusationem a tutela. b. d.

Si tutor Ad tutorem excusatum non pertinet periculum. b. d.

Humanitatis. Propter magnā litem cum sorore tutoris potest tutor excusari.

Viros. Consiliarij principis excusantur a tutela vel cura. b. d.

¶ Rubrica. Si ex falsis al legationibus quis excu satus sit.

Si absentibus. Excusatio concessa ob falsas allegationes tutorē non relevat.

Tutores. Post ceptam administra tionem frustra ponitur excusatio.

Si vt proponis. Ista dicit idē qd prima. Excusatio habita ambitōne nō potest

¶ Rubrica. Si tutor rei publice causa abierit.

Qui tutores. Qui abest cā reipubli ce excusat a tutela nisi filiorum cōmilitonum vel veteranorum. b. d.

¶ Rubrica. Qui numero filiorum se excusant.

Qui ad tutelam Numerus libero rum fm diuersitatem locorum a tutela excu sat. et filij defuncti nō cōputant in numero.

¶ Rubrica. Qui etate.

Pater. Etas lxx. annorum excusat a tutela. b. d.

Ru. Qui numero tutelarum

Si tres. Tria onera tutelarum nō affectata prestant excusationē ab bȳs ⁊ in bȳs que sunt diuersi generis que non prosunt singula multa non iuuant. b. d.

Ru. de curatore furiosi.

Curatores Causa accidentalis inspicitur demum causa naturali finita. b. d.

Prohibitionis. Quod cōstitutū est in prohibitis alienationibus rerum minorum extenditur ad res furiosorum. b. d.

Si pater. Filȳ possunt petere patribs mente captis curatorem qui habebit legitimam administrationem. b. d.

Cum repudiante. Mater filie furiose curatorem concedere non potest.

Ne lucrum. Emancipatus potest esse curator legittimus fratris sui. b. d.

Cum alȳs. Curator furiosi cessat ab administratione tempe dilucidi intervalli et eam reassumit reuertente furore. b. d.

Cum furiosus. Pater est legittimus administrator filȳ furiosi. b. d.

¶ Sinantem. Pater potest furiosus instituere ⁊ ei exemplariter substituere. et furioso suo queritur paterna hereditas non extraneorum sed debet per curatorem peti bonorum possessio. b. d.

¶ Si cum antiquitas.

Curator furiosi testamentarius non debs satisdare sed debet solenniter iurare ⁊ inuentarium conficere. curator vero legittimus vel datiuus tenetur satisdare si non est idoneus facultatibus. Item datiuus est dandus forma tradita hac lege. b. d.

¶ Hali itaq; Hereditas furioso delata potest per procuratorē agnosci ita vt si furiosus ad sanam mentē peruenerit posset eam sibi retinere siue respuere. si in furore decesserit ad heredes furiosi non transit sed legata et fideicōmissa sine dubio acquirūtur ⁊ transmittuntur. b. d.

¶ Sinantem curator.

Curatore defuncto alius est creandus ordine ⁊ forma ante dictis. b. d.

¶ Rubrica. de predȳs et

¶ alȳs rebus minorum.

Venditio. Prohibitio alienationis rerum minorum non extenditur ad alienationē necessariam. b. d.

Non est vobis. Quod ipso iure non tenet non potest rescindi per restitutionem. secus si tenet et pupillus decipitur. b. d.

Cum emancipatis. Etiam pater curator non pōt bona filiorum alienare sine decreto. b. d.

Non solum. Nullo titulo possunt immobilia minoris alienari sine decreto ⁊ minor revocans debet reddere qō accepit.

Et si preses. Decretū interpositum ex falsa causa nullius est momenti. b. d.

Minorum. Non sufficit causam allegari per libellum sed coram iudice perfecte probari. b. d.

Si ad resoluendā. Sicut minor non pōt alienare immobilia ita nec obligare de alienando. b. d. fm lec. veram et bonam.

Predia. Ex cā donationis ppter nuptias immobilia nō pñt alienari sine decreto.

Et si is. Licet alienatio sit pbibita fauore minoris alȳ tamen possunt obligari et eorum res obligare. b. d.

Predioꝝ. Minor vendicās non in re alienata tenetur restituere precium quatenus probetur in eius vtilitatem conuersum.

Si quidam. Si alienatio est nulla nō est necessaria restitutio alias poetst peti prestitutionem rescindi. b. d.

Ob es alienum. Ob es alienū vel similem causam possunt immobilia cum decreto alienari. b. d.

Etiam. Predium emphitheoticū non potest alienari sine decreto. b. d.

Utere viri Minor vendicās alienata

iniuste doli exceptione repellitur nisi preciū in eius vtilitatem conuersum restituat. b. d.

Si minor. Immobilia minoris nō pñt pro alio debito insolutum dari sine decreto.

Si predium. Immobilia minoris alie nata sine decreto iudicis in cuius territorio res est possunt vendicari sed precium in eius vtilitatem conuersum restitui debet. b. d

Inter omnes Minor diuidēdo non pōt alienare nisi prouocetur a maiore.

Si minores. Propter debita non pñt immobilia alienari nisi causa probata et interueniente decreto. b. d.

¶ Rubrica. quando decreto opus non est.

Si probare. Ex voluntate parētis pupilli adhibita in contractu possunt immobilia alienari sine decreto. b. d.

Illud requirendū. Si vendicio fit ex licētia pncipis nō requrit decretū iudicis

Si prediū. Ex volūtate defuncti manifesta pñt immobilia alienari sine decreto.

Et sine interpositione. Res que vsu sumūt pñt alienari sine decreto

¶ Rubrica. Si quis ignorans rem minoris esse.

Si ea que. Emptor malefidei nō pscribit. emptor bonefidei lōgo tpe prescribit.

Si contra. Minor rem alienatā iniuste vēdicat cū fructibs nisi emptor hūit bonā fidē

Possessiones. Iniuste alienata etiā a secūdo emptore vēdicant nisi prescripserit

Quoniam. Possessor bonefidei prescribit cōtra minorem spacio longi temporis.

¶ Rubrica Si maior factus sine decreto factam alienationem ratā habuerit.

Cum proponas. Ratibabitio maioris preiudicat in iure q̄ sibi cōpetit rōne precedentis minoris etatis nō in eo qđ competit cuilibet maiori. hoc primo. Itē qñ solutōe seu obligatione est spēs 7 quantitas alterna tiue rōne quātitatis pōt fieri cōpensatio.

Si sine. Indebite alienata pñt vēdicari nisi ratibabitō vl̄ pscriptō vēdicātē repellat

Si quando. Si immobilia sunt sine decreto alienata titulo oneroso a minore vl̄ eo sciēte taciturnitas quinquēnij eo expecto maiore ratibabitionē inducit si titulo lucrati uo requiritur taciturnitas longi temporis.

¶ Rubrica. De magistratibus conueniendis.

Si magistratus. Minores in subsidium habet regressum cōtra magistratus qi tutores dederūt 7 contra fideiussores quos pro indemnitate receperunt. b. d.

In heredes. Cōtra heredes magistratus non datur actio ex leui culpa.

Si tu. College 7 plures magistratus si sunt solnēdo hñt inter se bñficiū diuisionis.

Aduersus. Cōtra magistratus datur actio insolidum excussis tutoribus fideiussoribus et collegis. b. d. cum l. se.

Cum sit adiecta. In eo q̄ quis dānificatur in eo q̄ notarius scribere omisit datur actio contra notarium. b. d.

¶ Explicunt casus breues libri quinti codicis.

¶ Incipiunt casus breues libri sexti codicis.

¶ Ru. de seruis fugitiuis.

Seruum fugitiuum. Seruus fugitiuus est res furtiua ideo tpe non acquiritur.

Requirendi per officium iudicis datur facultas dño in alienis domibus pquirendi fugitiuos. b. d.

Si fugitiui. Si serui in actu transeũdi ad hostes deprehẽdantur pena pedis aut mortali puniuntur. b. d.

Quicunq; Qui seruum fugitiuũ sciens suscipit pena hic statuta punitur. secus si ignoranter 7 dñs dolũ cõmittens seruo parabitur. b. d.

Mancipia. Qui mancipia 7 libertos ciuitatis suscipiũt pena huius legis tenẽtur 7 etiã index qui in eis pquirẽdis negligẽs repit

Cum seruum. Si extra agentẽ condicione ex lege. Quicũq; ff. e. opponitur dñi exceptio statim p tortura serui examinabitur

Si quis. Occultans seruũ fisci punitur pena huius legis. b. d.

Si by qui. Si seruus publicis opibus deputat' tabernariũ cũ ancillis extraxerit ipe vxores 7 liberi in publicũ retrabuntur.

Rubrica. de furtis et seruo corrupto.

Si ex pecunia. Allegãs contraria nõ auditur. b. d. Vel aliter. Qñ sunt due actiones que nõ cõtradicũt ad inuicẽ sed in exercicio contradicunt debet qs vnam eligere.

In ciuilem. Qui emit rem a fure dño eam reddere debet precio sibi nõ restituto.

Si nondum. Rei non consecrate ff ad consecrandũ destinate cõmittitur furtũ. vel aliter. Actio furti datur cõtra vitricum. b. d

Aduersus eum. Diuerse actiões ex diuersis delictis descẽdentes possunt cõtra eundem per procuratorem intentari. b. d.

Ciuile. Emptor rei furtiue debet ex bonitate dñm in iudicio nominare non exnecessitate. b. d.

Alienum. Alienãdo alienum seruum domino non preiudicatur et qui sciens contractat furti tenetur. b. d.

Si is cui. Qui pecuniã quã alius pferẽdã accepit sibi detinet furtũ facit.

Etiam. Si publicanus aliquã spẽm p vim abstulit etiã furti tenetur. b. d.

Subtracto. Rei furtiue vi vel clam possesse periculum ptinet ad furem 7 ad violentum.

Si abducta. Res furtiua non potest vsucapi et res successori debet restitui. b. d.

He bijs. Quod post aditam hereditatem et possessionẽ apprehensam nouerca abstulit in furti actione venit. b. d.

Ancille. Partus ancille furtiue editus penes furẽ 7 malefidei possessorẽ est furtiuus et non potest vsucapi 7 pro eo cõpetit actio furti 7 cõdicio furtiua 7 psecutoria non tollit per penalẽ. b. d. Diuiditur. primo ponitur dictum. secundo illatio. tercio ratio illationis. quarto pbat dictum suum a minore. secũda ibi. Qua propter. tercia ibi. Tũ altera. quarta ibi. Tum etiam.

Post decisionem. Transactio impedit quem agere non partis exceptio. b. d.

Eos qui Qui recipit res subtractas p eis furti 7 cõdicione furtiua poterit cõueniri.

Furti actione. Penalis non transit contra successores secus in persecutoria.

Si seruum. Qui vendit seruum alienum eum contractat 7 furti tenetur. b. d.

Quamuis. Crimen expilate hereditatis non potest contra vxorem defuncti intendi sed rei vendicatio intentabitur. b. d.

In eum. Qui ex naufragio surripit tenetur infra annum ad quadruplum post annum ad simplum potest etiam criminaliter coerceri. b. d.

Falsus procurator. Falsus procurator recipiendo debitum furti non manifesti et condicione furtiua tenetur. b. d.

Si quis seruo. In delictis que tribi possunt facile in exemplum punitur factũ licet non sit perfectum. b. d. Diuiditur. primo ponitur thema et questio. secundo determinatio questionis. tercio responsio ad quedam iura que videbantur facere in contrarium. secundi ibi. nobis. tercia ibi. licet enim.

Apud antiquos. Eius serui p quo quis potest actione noxali conueniri p eius facto noxalem acquirere non potest illo tē pore sed postea sic et pro facto liberi hoīs actio noxalis non opetit. b. d. Tota ista l. diuiditur in duas ptes principales. prima loqtur de seruo. secūda de libero bona fide possessio. secunda ibi. de eo autē qui liber. Ites prima subdiuiditur. qz primo ponit duas questiones. secundo ponit applicationem ad dictas questiones cuiusdā regule vestre antique scōm antiquos. tercio ponit applicationē dicte regule scōm se scilicet autorē huius legis ex quo colligitur questionū solutio. quarto concludit ad ꝓposita. secunda ibi. cuncq generalis. tercia ibi. Nos aūt. q̄rta ibi. sicigit.

Manifestissimi. Primo ponit vnā regulam generalē. secundo determinat tres questiones iuxta regulam. secunda ibi post principiū. Sed querebatur. Item secunda sicut determinat tres questiones ita bēt tres partes. secunda ibi. Sed cum in secundam. tercia ibi Cum autem in confinio.

¶ Sed querebatur.

Si res cōmodata subtrabatur est in electiōe domini vtrum agat cōtra furem aut contra commodatarium et vno electo cōtra alium agere non poterit si sciens fuerit secus si fuerit nesciens vel dubitans. b. d. vsq ad. ¶. sed cum in secundā. Diuiditur iste ¶. in tres ptes primo ponitur thema et questio 7 antiquoꝝ opinio. secundo determinatio. tercio limitatio siue determinationis. secunda ibi. Talis. tercia ibi. Si autem nescius.

¶ Sed cum in secundam.

Si cōmodatarius a fure rem et penam exigi non tenetur eam reddere dño.

¶ Cum autem. Si marito res cōmodata subtrabitur ab vxore vxor si eligatur a domino furti cōuenitur si eligatur maritus marito in factum ꝓpter res amotas tenet nec poterit mulier eligi si vir soluendo extiterit. b. d.

¶ Ru. de operis libertorum.

Si tempore. Diuiditur in tres. primo loquitur qñ ope sunt imposite. secūdo an possit peti preciū oparū. hec pticula videtur sibi contradicere. tercio qñ ope non sunt imposite. secunda ibi. Solet aūt. tercia ibi. Cum et si ope. Breuiter dicit ope ꝑmisse dēt prestari nō precium earū nisi ex cā necessitatis.

Manumissionis. Qui manumittit ex necessitate nō bēt p omnia ius patronat⁹.

Qui nūmis. Ei qui manumittit acceptis nūmis non debentur opere.

Si quam. Precius oparū ꝑmissum potest peti tñ hoc exigēs ius patronat⁹ amittit.

Mater tua. Catenus quatenus quis de necessitate manumittit operas imponere non potest. b. d.

Liberti. Heredibus extraneis non debētur opere. b. d.

Neq patronus. Pro operis fabris non licet mercedem recipere. pro preteritis sic. Item duo filij in potestate liberāt a ꝑsitatione operarum. b. d.

Si tuis. Emptus ꝓpriis nūmis 7 manumissus non debet suo patrono opas 7 ab eo non reuocatur in seruitutē. b. d.

Liberte. Vxor non debet vt liberta operas viro suo sed eo inuito non potest diuertere tenetur tamen prestare operas viro suo tanq vxor non tanq liberta. b. d.

Licius. Legitur duobus modis. Fm vnam lec. d. breuiter. Qui grauat onere nō pecuniario non pōt onere hideicōmissi gratuari. b. d. Fm vnā lec. Vel sic Fm aliam. Tps adiectum libertati videtur repetitū ad limitandē prestationem in conditione libertatis

Quod ex liberta. Filij libertorum sunt ingenui 7 matrimoniū liberat mulierem a prestatione operarum. b. d.

Qui manumittuntur. Liberti ꝑnt morari vbi volunt nec ꝑnt reuocari in seruitutē nisi ex cā ingratitudinis.

In redibitione Qui alienū tenet libertum tenetur ad reddēdas operas.

¶ Ru. de bonis libertorum et de iure patronatus.

Multum interest. Datio pecunie et pactū de maū mittēdo cum futuro dño ꝑmit otra tabulas sec⁹ cū ꝑnti. Itē fiscus succedit in ius patronatus. b. d.

Si liberti. Si patronus patitur libertum cum ancilla principis habere consortium ius patronatus amittit.

Si quis. Qui remittit ius patronatus omne ius perdit preter reuerentiam 7 ius reuocandi in seruitatem. b. d.

¶ Rubrica. Si in fraudem patroni a libertis aliena tio facta fuerit.

Si in fraudem. Alienata in fraudē patroni possunt per patronū reuocari nisi ratum habuerit. b. d. Diuiditur in tres ptes. prīo dicit quid possit reuocari per patronum secundo qua actione. tercio ponit vnam exceptionem si patronus consenserit. secunda pars incipit in l. ꝯ. tercia ibi. Verum.

¶ Rubrica. de obsequijs a libertis prestandis.

Liberte. Legittime nupta liberta non prestat obsequium. b. d.

Etiam. Dare pecuniā dño presenti pro liberatione ius patronatus non perimit.

Si manumissoꝝ. Libertus non debet contra patronum vim vel audaciam inferre vel eum in ius sine venia vocare.

Etiam. Liberis patronorum damnatorum debetur obsequium 7 eis cōpetit ius reuocandi libertos in seruitutem. b. d.

Libertos. Liberti debent obsequiū et seruicium patrono portabile non durum et importabile.

Necp libertis. Prenignis et filijs patroni debetur reuerentia alias punit libert⁹

¶ Rubrica de libertis et eorum liberis.

Non est. Qui ex necessitate manumittitur ius reuocādi in seruitutem non habet

Si manumissus. Pro leui iniuria in faciendo cōmissa libertus reuocatur in seruitutem quod filijs postea nascituris nocebit 7 reuocatus in seruitutē absq; licētia principis ad libertatem perduci non potest. b. d.

Liberti. Reuerentia debet heredibus extraneis et officium iudicis implorat pro ingratitudine coercenda. b. d.

Libertine. Liberti 7 eorum liberi ppter ingratitudinem reuocātur in seruitutem.

¶ Rubrica. de iure annulorum aureorum et de natalibus restituendis.

Natales. Ciuitas non potest restituere natales. b. d.

Aureorum. Jus annulorum aureorum facit imaginarie natalium restitutionem non vere. b. d. Vel sic. Jus anulorum aureorum non facit ingenuum vere sed imaginarie natalium restitutio vere. b. d.

¶ Rubrica. Qui admitti ad bonorum possessionem possunt.

Dictum est ſ. de bonis libertorū in quibs cō petit patrono bonorū possessio. cōtra tabulas eius occasione p̄mittit generaliter de bonorum possessione et est ista rubrica generalis ad sequentem.

Bonorum. Filius ignorante patre potest bonorū possessionē sibi delatā agnoscere et patre ratum habenti cōmodum queritur 7 amittitur cursu tempis. b. d. potest diuidi in tres partes.

Si bonorum. Ad agnoscendā bonorum possessionē collateralibs statuūt centum dies descendentibus annus. b. d. cum l. Emancipata. ī. c.

Infantis. Bonorum possessio agnita pro infante transmittitur ad heredes. b. d.

Quamdiu. Donec ē locus successori ex testamēto non est locus successori ab intestato nec tempora currūt. b. d.

Juris ignorantiam. In lucris iuris ignorantia mulieribus non prodest.

Bonorū. Tutor pōt agnoscere bonorum possessionē p̄ pupillo nō pupillus sine tutore nisi tutoris defectū iudex suppleat.

Quicunqꝫ. Hec l. legitur tribus m

dos. fm primum modum dicit ignorantia facti facit ne tempus bonorū possessionis pertende currat. b. d. Vel aliter. Non obstat si bonorū possessio sit petita iudice non sedēte pro tribunali alias non seruata iuris solennitate. b. d. Et fm istam lec. melius adaptatur lex sequens.

Et verborum. Bonorum possessio non debet peti sed sufficit coram iudice eam agnosci et tempus currit secundo statim cū primus excluditur. b. d.

¶ Rubrica. Quando non petentium partes petentibus accrescunt.

Quotiens Inter succedentes de iure pretorio est locus iuri accrescendi. b. d.

¶ Rubrica. de bonorum possessione secundum tabulas.

Pendente. Donec est dubium de viribus testamenti non est locus successioni ab intestato. b. d.

Bonorum Ex testamēto in scriptis petitur bonorum possessio scōs tabulas. ex nūcupatiuo petitur vtilis vel bonorum possessio sōm nuncupationem. b. d.

¶ Rubrica. De bonorum possessione contra tabu.

Liberi. Rupto testamento per contra tabulas quibusdam coniunctis personis tantum legata debentur. b. d.

Postumo. Suus preteritus potest dicere testamentum nullum 7 venire per cōtra tabulas. b. d.

¶ Rubrica. de bonorum possessione contra tabulas liberti.

Licet. Patronus preteritus per contra tabulas aufert a scripto legittimā suam.

Patronus Patronus qui recipit mercedem pro operis perdit contra tabulas.

¶ Rubrica. Unde liberi.

Si auus Filij emancipati succedunt equaliter patri per vnde liberi. b. d.

Ex testamento. Donec est locus successioni ex testamento non est locus successioni ab intestato. Item donec est locus successioni descendentium nullus alius potest succedere. b. d.

Qui se patris. Qui repudiat beneficium patris non potest habere hereditatē aui nisi de iure pretorio.

¶ rubrica Unde legitimi et vnde cognati.

Consobrinorū. Nati ex duabus sororibus succedunt inuicē per bonorū possessionem vnde cognati.

Cum propriorem Ista l. dicit idem quod precedēs q̄ q̄ ex cōsobrino natus ꝑ succedit per vnde cognati.

Nepotibus. Nepotes succedūt auo materno de iure pretorio. b. d.

Non hoc. Tota die allegat ista. l. nō probat hoc esse quod ab hoc cōtingit abesse

Certum est. Cognati inuicē non succedunt nisi per bonorum possessionē ad quā petendam nemo compellitur. b. d.

¶ ru. de successorio edicto

Si mater Excluso primo sequētes i gradu vl̄i capite admittūt ex successorio edicto.

Si anie. Si primus non agnouit bonorum possessionē vl̄ non agnouit vt debuit deferr̄ sequētibus. secus si debito mō agnouit

¶ ru. de carboniano edicto

Si tibi. Hec l. bēt duas lec. 7 breuit fm vtrāq. b. d. Si filio impuberi monet̄ qō status tus 7 bonorū p carbonianū dēt qō stat? impubertatis tpe differri 7 satisdatione ꝑstita si non possidet in possessione cōstituitur vel si possidet eius possessio confirmat̄ si non satisdat debet possessio ad alios transferri.

Carbonianum. Bonorū possessio carboniana conceditur probatis summarie bus que hac l. dicuntur. b. d.

¶ Rubrica. Unde vir et uxor.

Maritus. Non existentibus agnatis seu cognatis coniuges inuicem sibi succedūt fiscum excludunt.

¶ Rubrica. de repudianda bonorum possessione.

Emancipatus. In repudianda bonorum possessione non requiritur presentia aduocati fallit in fisco in quo requiritur presentia aduocati.b.d.

Filio. Pater non potest repudiare bonorum possessionem filio delatam.b.d.

¶ Rubrica. de collatiōibus

Emancipatos. Inter succedentes ex testamento non est locus collatōi nisi aliud sit a testatore expressum.b.d.

Si pater. Dos promissa confertur liberatione vel cautione de indemnitate interposita.b.d.

Factum. Factum q̄ filia dote cōtenta non succedat patri non valet sed succedit et confert dotem.b.d.

Filie dotem. Filia confert dotem profecticiam ⁊ aduenticiam suis.emancipatis vero profecticiam tantum.b.d.

Dotis. Dos data constante matrimonio confertur minus accipiendo b.d.

Ea demum. Filij emancipati conferunt bona sua deducto ere alieno.b.d.

Filiam. Qui ex testamento succedit dotem non confert.b.d.

Si soror. Si diuisio est facta partibus vel a iudice ⁊ collatio sit omissa vt conferat iterum potest agi.b.d.

A patre. Que in vltima voluntate relinquitur in collationem non veniunt.

Postumo. Postumo preterito succedenti cum fratribus conferuntur bona ⁊ nolenti conferre denegantur actiones.b.d

Filie. Ei qui non confert dotem denegantur actiones ⁊ filius emancipatus debet omnia conferre excepto castrensi vel quasi.

Si donatione. Quesita post mortem non veniunt in collationem et cōcessum in peculio venit diuidendum.

Si maritus. Jus petendi collationē transit ad heredes.b.d.

Nec emancipati. Emancipati quesita post mortem patris non conferunt.b.d.

Filiam. Codicilli non impediūt collationem cum fratribus.b.d.

Et liberis. Dos ⁊ donatio ꝓpter nuptias inter liberos in potestate vel emancipatos venit in collationem. ⁊ emancipati cōferunt que sunt sibi in collatione collata.

Liberos. Quocunq; modo liberi sui iuris efficiantur ad collationē tanquam emancipati vocantur.b.d.

Illam merito. Primo ponit dubiū questionis ⁊ inserit vnum casum indubitabilem. secundo arguit ad questionē dubiā pro et cōtra. tercio illam determinat. secūda ibi Supstitibus. tercia ibi. Talem igitur. Et.b. dicit. Nepotes ex filia cum patruis ⁊ nepotes ex filio vel filia cum auūculis succedunt cum diminutione certe ptis ⁊ debent oferre dotem ⁊ donationē ꝓpter nuptias eorum patri vel matri concessam.b.d.

Illud. Primo ponit vnam regulā quā approbat. secūdo ponit vnā regulā quam improbat. tercio statuit simplicē donationē nō venire in collatione cā eqtatis seruāde. secūda ibi. hec aūt. tercia ibi. ad hec. ⁊ breuit.b.d. Omnia que computātur in quartam veniunt in collatōne sed nō ecōtra. ⁊ simplex donatio non venit in collatione cā eqtatis seruande.b.d.

Si emancipati. Emancipati inuicem nō oferunt sed emancipati suis oferunt si ab intestato succedunt.b.d. hec l. ⁊ est clauis totius materie. Diuiditur in duas p. primo loquit' qñ omnes sunt emācipati. secūdo qñ qdā sunt in ptāte ⁊ quidam emancipati. secunda ibi. Si autem.

Ru. de testamento militari.

Dicturus de testamentis premittit de testamento militis tanquã nobiliorus et quia imperator est miles ideo premisit. sed in ff. postponitur quia iurisconsulti non sunt milites.

Frater tuus. Inter institutũ a milite in bonis paganicis ⁊ alium in bonis castrensibus non est locus iuri accrescendi. b. d.

Miles. Institutio facta in castrensibus non trabit ad se paganica. b. d.

Quanquam. Institutio facta a milite in certa parte hereditatis trabitur ad alia que sunt eiusdem hereditatis. b. d.

Si rufinus. Priuilegium militis non tollit leges que in eius fauores ꝓpter imbecillitatem conditi sunt inducte.

Ex testamento. Ex testamento militis debentur legata ⁊ fideicõmissa. b. d.

In testamento. Diuiditur in duas partes. primo ponit vnum dictũ de quo nõ fuit quesitum conferens ad questionẽ ꝓpositã secundo respondet questioni ꝓposite. ibi. Sed cum ex testamẽto. Breuiter hoc intendit. Substitutio breuiloqua facta psonis imparibus cõtinet vulgarẽ tantũ nec cõtinet substitutionẽ quã testator facere poterat ex priuilegio spãli nisi de eius voluntate ꝓbetur.

Ex bys verbis. Verba enunciatiua emissa ꝓpter aliud in testamẽto militis inducunt dispositionẽ secus in testamento priuati. b. d.

Certi iuris. Miles potest facere testamentum ad tempus. b. d.

Sicut certi. Preteritio filij facta a milite quem se habere sciebat habetur ꝓ exheredatione. secus si ignorabat. b. d. cum. l. se.

Captatorias. Captatoria institutio non valet etiam in testamento militis. b. d.

In testamento. In testamento militis cessat falcidia sed potest fieri diminutio ꝓpter defalcatum defectum.

Et militibus. Militi damnato potest reseruari testamenti factio in castrensibus et intestato succedit fiscus. b. d.

Si a fratre. In testamento militis licet non solenni licite capitur hereditas. b. d.

Milites. Milites in expeditione degentes possunt facere testamentũ quomodo voluerint nulla iuris solennitate seruata.

Scriniarios. Adscripti matriculis militum si non sunt milites non gaudẽt priuilegio militari. b. d.

Ne quidam. Miles non militans nõ gaudet priuilegio militari. b. d.

Licet Pupillus licet sit tribunus militũ non potest facere testamentũ. b. d.

Rubrica. Qui testamenta facere possunt vel non possunt.

Quanquam. Qui habet bona communia cum alio non ꝓhibetur facere testamentum. b. d.

Si is qui. Ideo quia quis se interfecit testamentum non irritatur si hoc metu future pene non fecit. b. d.

Genum. Etas vel corporis infirmitas que non alienat mentem testamenti factionẽ non impedit. b. d.

Si frater. Minor quatuordecim annis non potest testari secus si sit maior. b. d.

Eunuchus. Eunuchus potest cõdere vltimam voluntatem. b. d.

Si quis. Testamẽtum in quo imperator instituitur potest mutari. b. d.

Cum heredes. In testamentis cum princeps vel augusta instituitur ius cõmune seruatur. b. d. Vel melius. Princeps ⁊ augusta in testamentis ius cõmune obseruant actiue et passiue. b. d.

Hac consultissima. Leci possunt vltimam voluntatem condere obseruatis solennitatibus hac lege expressis. b. d.

Furiosum. Furor impedit testamentũ inchoari ⁊ inchoatum perfici ⁊ valet testamentum factum tempore quo furiosus habet dilucida interualla. b. d.

Discretis. Surdus et mutus naturaliter non testantur secus si accidentaliter. ⁊ scribere sciant. surdus tantū testatur. ⁊ mutus tūm testatur si scribere scit. b. d.

Nemo. Filiusfa. in aduenticijs non pōt testari. b. d.

Omnes. Filiusfamilias potest testari in castrensi vel quasi castrensi nec tale testamentum querelatur. b. d.

¶ Rubrica. De testamentis et quibus modis testamenta ordinentur.

Testes. Cōmunis error facit ius ad hoc allegatur cōmuniter. Vel aliter. Debet inspici cōditio testis putatiua eo tempore quo adhibetur ad testimonium non vera. b. d.

Publicati. Testamento publico adhibetur fides licet originale sit perditum.

Ex imperfecto. Instituti nobilitas non facit vt ex testamento inutili capiatur hereditas. b. d.

Si in nomine. Error in ꝓprio nomīe institutionem non viciat. b. d.

Lecta professio. Quod relinquitur vt filio alicui si filius non reperitur nō valet.

Verba. Verba enunciatiua non inducunt dispositionem in preiudicium eorum quos testator grauare non potest. b. d.

Errore. Error scribentis non viciat testamentum. b. d.

Casus. Propter necessitates iuris dispositio suspenditur ad tempus non in totū tollitur. b. d.

Si non speciali. Quando fit testamentum testes debent esse in conspectu testatoris nisi ex priuilegio aliud sit concessum.

Si testamentum. Testamētum validum propter rescriptū non debet rescindi.

Non idcirco. Furtum testamenti non irritat testamentum. b. d.

Si vnus. Defectus solennitatis facit testamentum deficere rasura vero vel interlineatio facit vt pueniat ad veritatis indaginē

Testandi. Nemo potest facere ne leges in suo testamento locum habeant. b. d.

Non codicillum. Ex anterioribus ꝓbatur vltima voluntas. b. d. Vel aliter. qui heredem facit videtur velle testari. b. d.

Quoniam. Verborum solennitas in testamento reijcitur. b. d.

Non dubium. Dignitas honorati non facit inutilem dispositionē ⁊ approbatio heredis cogit eum ad legati prestationem.

Testamentum. Solennitas omissa viciat dispositionem ⁊ abūdans cautela non nocet. b. d.

Testamenta. Insinuatio facta coram non competenti iudice viciatur. b. d.

Omnium testamentorum
Testamētum factum coram principe vel alio iudice pōt mutari ⁊ approbari cum duobus testibus. b. d. primo ponit vnū dictum. secūdo illud probat per augmentū a minori. tercio remouet vnum dubiū. quarto remouet aliud dubiū. quinto imperator se extendit. sex to statuit posse per duos testes ꝓbari.

Volumus. Testamentū primū nō rumpitur per aliud minus solenne licet in eo fuerit institutus imperator vel alia persona in dignitate posita. b. d.

A consultissima. Forma testamēti in scriptis traditur hac. l. b. d. vsq; ad §. Ex imperfecto. ⁊ aliter cōgrue summari nō pōt.

¶ Ex imperfecto. Testamentum imperfectum ratione solennitatis valet quo ad liberos tantum. b. d.

¶ Per nuncupationem.
Supra dictum est de testamento in scriptis. nunc de testamento nuncupatiuo. ⁊ hoc dicit. Testamētum nuncupatiuum debet fieri coram septem testibus voluntates testatoris audientibus. b. d.

¶ Si quis autem. Testamentum perfectum non tollitur per sequens imperfectum nulli in eo sunt scripti venientes ab intestato et quinq; testes affuerint. b. d.

Dictantibus. Dictãtibus et testibus potest in testamento relinqui. b. d.

Consulta. Insinuatio facta coram iudice incõpetenti vel coram rectore ecclesiarum est ipso iure nulla. b. d.

Ambiguitates. Verborum ambiguitas vel ordinis puerilio testamentũ nõ viciat

In testamentis Testatoris pdictio testibus facienda tollitur hac l. b. d.

Sancimus. Testamentum pfectum non tollitur per imperfectũ nisi cursus decennij subsequatur. b. d.

Cum antiquitas. Modicum interuallum seu actus contrarius ex necessitate nature interueniens testatori vel testibus testamentum non viciat. b. d. vsq; ad §. Cum autem.

¶ Cum autem. Testator post testamentum scriptũ bodie se scribere nõ tenet

Jubemus. Testator debet sua manu nomen heredis scribere vel cum voce p plia testibus nũciare quod in testamẽtis post hanc legem condendis locum obtinet. b. d.

Nostram. Si signa sint incisa testatore volente rumpitur testamẽtum alias remanet validum. b. d.

Et ab antiquis. Permissum est rusticis in comitatu facere testamentum coram quinq; testibus si plurium copiam habere nõ possunt. b. d.

¶ Rubrica. de heredibus instituendis.

Qui deportantur. Deportati non possunt ex testamento hereditatem capere.

Pater tuus. Appellatõ residui potest ad totum referri. b. d.

Cum proponas Si testator instituit seruum communem credens eum liberum vulgariter ei substituit ex testatoris voluntate dominus admittetur vel totaliter repelletur

Si pater Si constituitur vt coniunctus ille qui nõ est a testatore errãte institutus nõ capiet cum effectu. b. d. cum l. nec apud. j. c

Non ideo. Appellatio affinitatis facta a testatore sciente institutionem non viciat. b. d. Vel aliter. Quod iuris est de aliquo idem de eius principio. b. d.

Si compensandi. Institutio facta animo cõpensandi excludit institutum a petitione debiti. b. d.

Collegium. Collegium nõ approbatum non potest institui. b. d.

Extraneum. Hec l. habet duas lectiones contrarias. Scõm vnas b. d. Institutio facta sub die incerta valet & diei vicium amouetur b. d. Vel sic fm alias. Institutio facta sub die incerta valet & diei spectatur euentus. b. d.

Neq; Qui non põt per se succedere neq; per seruũ eius. b. d. Vel aliter & magis generaliter. Qui non põt per se neq; per alius

Extraneum. Incognitus põt institui

Hereditas. Orbs romanus & alie ciuitates possunt capere relictum in vniuersali et particulari. b. d.

Quotiens. Institutus in re certa habetur loco legatarij quo ad hoc vt oneribus hereditarijs non teneatur & actionibus hereditarijs vti non possit. b. d.

Cum in libris. Si testator aliquẽ eẽ heredem tercie persone disposuerit valet ille testator illius tercij heres fuerit vel illus tercius heredem instituerit alias secus. b. d.

¶ Rubrica. de institutionibus et substitutionibus vel restitutionibus sub conditione factis.

Cum anum. Conditio mixta assistes in facto instituti & alterius debet impleri vel facto alterius impediri vt institutus possit adire. b. d.

Conditioni Si conditioni mixte non

paretur facto instituti institutio locum habe-
re non potest. b. d.

Si mater Non refertur quid ex egpol
lentibus fiat. b. d. vel aliter. Institutio colla
ta in vnum casum refertur ad alium sibi sil'em

Si pater . Si filius instituitur sub con
ditione causali vel mixta non valet testa-
mentum nisi in eius defectum fuerit exhere-
datus et sic hereditas potest adiri ab intesta
to. hoc dicit.

Reprehendenda . Institutio facta
sub conditione turpi remanet pura et valida
condicione reiecta. b. d. vel aliter. Conditio
impossibilis de iure de institutione reiicitur

Generaliter . Fauore liberorum diffu
cta inter conditiones posita resoluitur in cō
iunctam quod ad extraneos est extensum. b.
d. vsq; ad ¶. Cum autem.

¶ **Cum autem.** Substitutio facta
liberis legittimis vel naturalibus post mortē
eorum intelligitur si decesserint sine liberis
legittimis. b. d.

Si quis heredem. Conditio casu
alis vel alia non facilis potest vino testatore
adimpleri. b. d.

Si testamentum. Valet institutio
licet testator non inserit conditiones quas
inferre pollicitus est et in quacunq; pte te-
stamenti conditio inseratur redditur institutō
conditionalis. b. d.

Cum quidam. Tacita pupillaris
non admittitur contra matrem. b. d. fm cō-
munem opinionem.

¶ **Rubrica.** de impuberum
et alijs substitutionibus .
Dicto de institutionibus in primo gradu re-
stat videre de institutōnibus in secundo gra
du.

Cum heredes . Partes adiecte in in
stitutiōe in substitutione implici intelligūtur
tacite repetite. b. d.

Hereditatem. Substitutio breuilo-
qua facta personis imparibus porrigitur ad
eum casum in quo vterq; potest pariter sub-
stitui. b. d.

Heres. Qui repudiat ex testamento fa-
cit locum substituto vulgari qui excludit ve-
nientes ab intestato. b. d.

Quamuis. Substitutio vulgariter
porrigitur ad tacitam pupillarē nisi testato-
rem aliud voluisse. ꝓbetur vel ꝓpter impa-
ritatem persone adiuncte pupillo aliud pre-
sumatur. b. d.

Post aditam. Vulgares substitutio
nes adita hereditate expirant. b. d.

Testamento. Inter institutos 7 inui
cem substitutos est locus iuri accrescendi. b.
d. Vel breuius. Substitutio ius accrescendi
non impedit. b. d.

Si testamento. Per successionem
pupillarem succeditur pupillo ex testamēto
et venientes ab intestato excluduntur. b. d.

Precibus. Diuiditur in duas ptes. pri
mo repetit thema et elicit questiones. secūdo
ad questiones respondet per ordinem. secun
da ibi. Nam non est incerti. Breuiter b. d.
Substitutio vulgaris expirat adita hereditā
te nec per tacitam pupillarem in ea contentā
mater excluditur sed ex substitutione pupil-
lari vel compēdiosa facta a milite substitut'
in totum iure directo infra tempora puberta
tis admittitur. postea vero si mater est in me-
dio compendiosa obliquatur. b. d.

Humanitatis. Parētibus vtriusq; per
mittitur filios mēte captis saltem in legittima
institutis substituere que substitutio finietur
si ad sanam mentē puenerint. et si hñt filios
vel fratres alterus ex eis debent substituere
b. d. primo ponit dictum qualiter potest fieri
substitutio exemplaris. Fo ponit qualiter fini
tur hec substitutio. tercio ponit limitationem
primi dicti. Fa ibi. Ita tamē tercia ibi. Vel si
filij.

Cum quidam. Quando duobus
impuberibus fit substitutio cū adiectione no
minis collectiui ita demum substitutioni lo-
cus est si in vtriusq; persona vicio substitu
tionis verificatur. b. d.

Si quis duobus. Si cū pluribus
institutis tercius substituatur cum adiectiōe
nomis distributiui pocatur quilibet in viri-
lem 7 si patri et filio insimul institutis tercius

adiungatur patet et filius loco vnius baben tur et vnam portionem accipiunt.

¶ Rubrica. de necessarijs seruis heredibus instituendis vel substituendis.

Is qui. Ille qui non est solvēdo potest vnum seruū facere necessariū heredē nisi specialiter esset obligatus. b. d.

Cum serui. Qui in institutione aliquē dicit esse libertum videtur libertatem relinquere. secus in legato. b. d.

Si tutor. Tutor non potest seruos pupilli sibi necessarios heredes instituere.

Cum quidam. Seruus potest ab instituto libertatē consequi et pupillo necessarius heres existere. b. d.

Quidam. Si seruus fuerit heres institutus in toto vel in ptem sine libertate vel tutor datus vel libertas ei in codicillis fuerit relicta erit heres tutor et liber. b. d. vsq; ad ¶. Illo.

¶ Illo. Si legatum seruo sine libertate relinquitur heres prestare non cogitur sed ad prestandum hortabitur. b. d.

¶ Que iuris. Si seruꝰ a primo gradu legatur 7 pupillo additionaliter substituatur si conditio substitutionis extiterit heres erit et liber si defecerit legatum valebit.

Decisione. Si seruus pure instituatur 7 sub cōditione libertas detur si quidē cōditio ptātiua defecerit hereditate priuatur. si casu alis libertatem cōsequetur 7 hereditate priuabitur. si solvēdo fuerit testator alias vtrāq; habebit. b. d.

¶ Rubrica. de liberis preteritis vel exheredatis.

Continuatō est in glo. Vel aliter cōtinuatur Dictum est de institutionibus 7 substitutionibus. verū quia exheredatio fit qñq; a gradu instituto rū quandoq; a gradu substituto rum ideo ponit hic hanc rubricam.

Cum post. Si exheredatio fiat ab omnibus gradibus tacite vel expresse valet testamentum. b. d. Vel aliter. Clausula in fine posita refertur ad omnia precedētia si non ē rō quare magis ad vnū referatur quā ad aliud.

Si auus. Nepos qui per mortē patris incipit tenere primū locum si repitur. preterit tus rumpit testamentum per legem velleyā.

Si quis. Qui iubetur esse alienus a substantia defuncti exheredatus videtur. b. d.

Maximum vicium. Masculi et femine equaliter ex testamento 7 ab intestato succedunt 7 debent nominatim equaliter exheredari et eodem modo vicūt nullum 7 petunt contra tabulas. 7 idem in filijs et nepotibus natis et nascituris. b. d. Diuidit in tres partes. primo ponit quatuor vicia iuris antiqui. secundo illa corrigit. tercio ponit quintū vicium 7 illud corrigit. secunda ibi. Sancimꝰ itaq; tercia ibi. Sed quia. Item prima subdiuiditur. Nam primo ponit tria vicia. secūdo ponit exemplu primi vicij. tercio ponit duas pluasiones ad ostēdendū qꝫ predicta sunt vicia. quarto ponit quartū vicium. secūda ibi. Et si pteritus. tercia ibi. Qui enī. quarta ibi. Cum etiam.

¶ Rubrica. de postumis heredibus instituendis vel exheredandis.

Si post testamentum. Natiuitate postumi preteriti testamentū rumpitur et ex eo nihil debetur. b. d.

Exors. Abortiuus partus testamentū non rumpit. secus si nascitur viuus licet statim decesserit. b. d.

Quod certatum. Si postumus nascitur viuus licet postea statim decedat rūpit testamentū. secus si nascitur mortuus. b. d.

Quidam. Duas sec. habet. Breuiter dicit. Institutio facta de postumo in vnū casum porrigitur ad aliū in quē testator veriſimiliter putasset si de eo cogitasset. b. d. fm vnā lec. Vel aliter. Verba ambigua interpretantur vt testamentum non rumpatur. b. d.

¶ Rubrica. de iure deliberandi et de adeunda vel acquirenda hereditate.

Dictum est ſ. de testamētis 7 de institutiōibus et substitutionibs. verū quia ex hijs acquirit

hereditas 7 in acquisitione hereditatis precedit deliberatio ideo premittit in rubrica. de iure deliberandi. post deliberationē sequit adicio 7 acquisitio hereditatis ideo annectit in ru. de adeūda 7 acq̄reda hereditate. Q̄ñ q̄ sequitur repudiatio ideo ponit in ti. se. de repudianda hereditate.

Si a patre. Qui non pōt heres eē nisi de iure pretorio peractū extraiudiciariū nō videtur hereditatem agnoscere. b. d.

Cum debitum. Qui aliquid facit vt heres videtur hereditatē adire. b. d. Vel aliter. Qui solvit debitum hereditariū simpliciter videtur adire. b. d.

Si fratris. Filius in ptāte hereditatem patris non agnitā transmittit ad quoscūq̄ secus in emācipato. b. d. Fm veram lec. vt aliter fm lec. glo. Hereditas adita per filiū transmittitur secus si nō fuerit adita. b. d. Fm lec. glo. licet non bñ. Diuiditur in duas ptes primo loqtur in filio in ptāte. secundo in filio emancipato. Vel fm glo. prima loquitur in hereditate adita. secunda in hereditate non adita. secunda ib. q̄ si cum.

Filiosamilias. Sufficit patrē volētē filio aliqd agere vt inducat solēnis aditio.

Potuit. Pupillus potest adire hereditatē tutore autore nō tutor solus fmc pupillo

Si avia. Solo animo adit hereditas et sufficit animū ex voluntate ostendi. b. d.

Quoniam. Hereditas extraneorum non adita non transmittitur.

Licet. Jus adeundi hereditatē non prescribitur longo tempore. b. d.

Si curatoris. Jus cui defertur hereditas eam pōt adire 7 si de aditione non constat interrogabitur 7 petenti tempus ad deliberandum dabitur. b. d.

Si te bonis. Inopia defuncti vel inimicia tercij non excusat heredem quin creditoribus teneatur. b. d.

Renitente. Pater cōtradicēte filio nō potest hereditatem filio delatam repudiare vel seruos hereditarios manumittere. b. d.

Haberem. Qui agnoscit bonorū possessionē videt de iure ciuili adire si potest.

Cum heredem. Qui repudiauit de iure pretorio pōt adire de iure ciuili.

Si tutori. Hereditas potest queri licet bona non possideātur et postea poterunt a possessoribus vendicari. b. d.

Non dubium. In querenda hereditate tempus additionis inspicitur. b.

Nec emere. Non cogitur quis inuitus cōtrahere vel quasi contrahere adeundo.

Cretionum Hereditas potest adiri quolibet tempore. b. d.

Si infanti. Hereditatem delatā infanti ascendens per lineam masculinā potest adire et ante aditam infante defuncto ex pupillo pupille gio sibi querere. ascendēte nō existente tutore potest pro infante adire sed ea non adita nō transmittit. in maiore infante ascendens dictum priuilegiū nō obsequit 7 tutoris defectus inde ex supplet. b. d. Vnde primo loquitur in infante cōstituto in potestate. secūdo loquitur in infante sui iuris bñte tutorem non ascendentē. tercio loquitur in bñte ascendentē. quarto loquitur in pupillo maiore infante. secunda ibi. Parente vero. tercia ibi. Ea vero. quarta ibi. Sinautem septē.

Cum antiquioribus.

Sciens hereditatē sibi delatā ius deliberandi 7 adeundi hereditatē infra annū a tempe scientie transmittit ad quoscunq̄ heredes. b. d. primo ponit quid dedit cām legi cōdende secundo ponit suū statutū. tercio illud epilogat 7 declarat. secūda ibi. ideoq̄. tercia ibi. Et siquidē.

Quidam. Institutus pluribus vicibs ex diuersis ptibus in vnam agnoscat cogitur vtranq̄ accipere. 7 qui agnoscit institutionem cogitur agnoscere substitutionē pupillarem b. d. Tres ptes habet. primo ponit vnā questionē. secundo ponit aliā. tercio determinat vtranq̄. secunda ibi. Similiter modo tercia ibi. Vtranq̄ igitur.

Cum aliquis. Cum aliquis instituit heres cum adiectiōe alicuius qualitatis que si vera esset alteri quereretur hereditas illius cōtemplatione institutus esse videtur. b. d.

Scimus. Ista l. tota diuidit in quinq̄ partes. primo ponit pbemiū. secundo solvit

beredibus 7 formam inuentarij ponit. tercio ponit effectum inuentarij 7 olulit creditoribs quarto legitur de eo qui petit tempus ad deliberandū. quinto 7 vltimo ponit vnā suam cōclusionem. secunda ibi. Cum igitur. tercia ibi Et si prefatam. quarta ibi. Et hoc quidem de hīs. quinta ibi circa finem. Notissimum aūt. Ista prima pars que ponit prohemium non eget summario.

¶ Cum igitur. Certus de viribus hereditatis potest adire vel repudiare. dubius verovt sit certus ne damnum sustineat debet inuentarium conficere infra tempora et ea forma que traditur hac lege. b. d

¶ Et si prefatam. Qui fecit inuentarium solenniter vltra vires hereditarias nō tenetur 7 falcidia utetur 7 illis satisfaciet qui primo veniunt de pecunia vel de rebus hereditarijs quibus deficientibus creditoribus contra legatarios quibus prius solutū est vt contra creditores posteriores in tempe opportunis remedijs succurrit. cōtra ipm vero heredem vel ementē ab eo regressus nō datur h. d. vsq; ad ¶. In cōputatione. Diuidit iste ¶. primo. puidet heredi. secundo. puidet creditoribus contra legatarios. tercio. puidet creditoribus cōtra creditores posteriores in tē pore. quarto repilogat quedā que ś. dixit. puidendo heredibus. secunda ibi. Licencia. tercia ibi. Si vero heredes. quarta ibi. Contra ipsum.

¶ In computatione. Expensa funeris testamenti 7 inuētarij 7 aliarum causarū necessariarum 7 quod debetur heredi vt es alienum deducit. h. d. vsq; ad ¶. Licentia.

¶ Licencia. Creditores et legatarij pñt pbare maiorem esse substantiā hereditatis quā in inuentario sit conscriptū. ad quod etiam de domo heredis probatio assumitur ac si heredes dolum fecerint in duplum refundent. h. d. vsq; ad ¶. Donec.

¶ Donec. Infra tempus cōficiēdi inuentarium non pōt heres a creditoribus vel legatarijs conueniri 7 contra eos interim tē pora non currunt. h. d.

¶ Sin vero postquam. Qui inuentarium solenniter non facit creditoribus tenetur insolidum 7 falcidiā non detrabit. hoc dicit.

¶ Et hoc quidem. Qui vult tempus ad deliberandū a principe consequitur annum ab alio iudice nouem mēses ad plus nec sepius conceduntur.

¶ Sinautem hoc aliquis. Qui petit tempus ad deliberandū licet inuentarium confecerit 7 hereditatē adierit vel nō repudiauerit creditoribus tenet insolidū detrabit tñ falcidiā de legatis. si vero inuentarium non fecerit 7 hereditatē adierit vel nō repudiauerit creditoribs tenetur insolidū nec falcidiam detrabit. si repudiauerit res ptecte restituet. h. d. vsq; ad ¶. Notissimum.

¶ Notissimum Omnia que in aliis cōstitutionibus cōtinebātur hec l. complectit et priuilegium militum in suo robore manet.

¶ Rubrica. De repudianda vel abstinenda hereditate.

Si paterna. Filius qui se abstinuit si in domo patris ex iusta cā morari nō videtur suam abstentionem reuocare. h. d.

Si paterna. Qui post abstentionem bona paterna bona fide emit non videt suas abstentionem reuocare. h. d.

Suus heres Qui dicit testamentum nullum videtur adire. 7 inutilis transactio nō habet vim pacti. h. d.

Sicut maior. Sicut hereditatē repudiatam non potest quis adire ita nec aditam repudiare. h. d.

Pupillorum. Pupillus sine tutore repudiare non potest. h. d.

Si quis. Suus heres maior repudians potest suam abstentionē reuocare infra tempus minum ante bona vendita sed minor vel infantili tempe constitutus potest etiam post triennium 7 post bona vendita. h. d.

¶ Rubrica. Quemad modum testamenta aperiantur.

Et testamentum Testamentum petitur aperire per officium iudicis. h. d.

Testamenti Testamentum debet aperiri scdm cõsuetudinẽ fori vbi fit apertio et absentibus testibus fit coram viris bonestis.

Eius quod Facienda est copia testamenti eius ptis que potest ptinere ad petentem sine die et consule.b.d.

Codicillos. Codicilli petuntur aperiri eodem modo quo testamenta.b.d.

¶ Rubrica. de edicto diui adriani tollendo.

Post apertum testamentum et aditam hereditatem petit scriptus heres ẽ mitti in possessionem quod olim fiebat ex edicto diui adriani quod est sublatum. ideo ponitur hic titulus de edicto diui adriani tollendo 7 quẽ admodũ scriptus heres in possessionẽ mittat.

Cum inter institutum.

Institutus mittendus est in possessionẽ ante quam substitutus.b.d. Vel breuius. Institutus mittendus est in possessionem ante quam substitutus. Ideo prius accipienda possessione institutus substituto profertur.b.d.

Quamuis Dicium testamenti inuisibile quod requirit altiorem indaginem non impedit scriptum heredem mitti in possessionẽ.

Edicto Edictum diui adriani cũ sua vicesima est sublatum 7 scriptus heres ex sola inspectione testamenti mittitur in possessionẽ si non apparet legittimus cõtradictor 7 si apparet mittitur causa cognita et angustie tpis sunt sublate nisi res legittime sint prescripte. Diuiditur hoc modo. primo tollitur edictum diui adriani cum sua vicesima. secũdo ponit pnum dictũ quando non apparet legittimus cõtradictor. tercio ponit aliud dictum quando apparet legittimus ctradictor. quarto angustie tempis tolluntur. quinto 7 vltio ab isto dicto exceptionẽ ponit. secunda ibi. Sancimus. tercia ibi. Sinaũt aliquis quarta ibi. Nullis. quinta ibi. Nisi tantum.

¶ Rubrica. Si quis alium testari prohibuerit vel coegerit.

Continuatur vt in glo. Vel aliter. Dictũ est ff. de acquirenda hereditate verum qr qñq; hereditas acquisita aufertur ab herede vt ab indigno ideo sequitur videre de bijs quibus vt indignis. sed quia vna est causa spalis qua re quis reputatur indignus scilicet aliquẽ testari prohibuerit vel coegerit ideo de ista premittit.

Simili. Qui aliquem testari prohibuerit vel coegerit criminaliter punietur 7 hereditas ei vt indigno aufertur.b.d.vt in l.se.

Judicium. Licet blandicijs puocare testantem vt sibi prouideat.b.d.

¶ Rubrica. De bijs quibus vt indignis.

Heres. Heres qui necẽ testatoris nõ vlciscitur hereditatẽ cum fructibus restituit 7 ad vsuras tenetur a tempore mote l tis.b.d. Diuiditur in duas ptes. prima loquitur de rebus ex quibus fructus pcipiũtur naturaliter secundo loquitur de rebus ex quibus fructus non possunt percipi nisi vsure. secunda ibi. Ex hereditate autem.

Polla. Factum defuncti maioris non retractatur ex psona heredis minoris. Item si tutor in accusatione falsi succũbit pupillum hereditatem pdere facit 7 ipse ei tenebitur 7 de calumnia punietur.b.d. Diuide in tres ptes. primo ponit vnũ dictum de eo qõ factũ fuit a defuncto maiore. scdo ponit aliud dcm d accusatõne instituta p pupillo qualr ipi pupillo piudicet. tercõ qualr piudicet ipi tutori. secunda ibi. Sed si pupilli. tercia ibi. Et de calumnia.

Si ea questio Siante habitam questionem de seruis tabule sint aperte 7 hereditas adita aufertur hereditas ab heredibus tanq; ab indignis nisi essent pupilli.b.d.

Hereditas Hereditas non pot adimi in codicillis sed si in eis heredes reputantur indigni applicantur fisco.b.d.

Non oportet Qui expensas funeris non facit vt iniunxit testator non remouetur vt indignus.b.d.

Minoribus Crimen inulte necis non obest minoribus 7 qui accusauit debet cãm appellationis prosequi.b.d.

Si ideo Si occisores non repiunt non

puniuntur heredes non accusantes. b. d.

Alia causa. Humanū est peccare ꝫ diabolicum perseuerare. b. d.

Cum fratrem Si defunctus occisus est clam potest hereditas adiri ꝫ post eā aditam vindicari. b. d.

Dolorem Non imputatur heredi q nō accusauit si ab alio fuit preuentus. b. d.

Cum sillanianum. Dilatio legat nemini debet esse damnosa. b d.

Valis. Sub eodem tecto dicuntur q stant in eo loco in quo possunt clamorem domini exaudire. b. d

Rubrica. De codicillis.

Rupto postumi agnatione rumpitur testamentum et codicilli testamento confirmati ꝫ qui testamentum ruptum coram quinq; testibus confirmat facit iure codicillorum ipsum valere. hoc dicit.

Hereditatem. Hereditas non potest dari neq; adimi in codicillis directo sed per fideicommissum sic.

Cum proponatis. Per sequētes codicillos non derogatur precedentibus nisi quatenus inuicem sunt contraria. b. d.

Non idcirco. Mater potest facere codicillos absente filio. b. d.

Nec codicillos. In negatiua qualitatis naturalis ei qui negat incumbit onus probandi. b. d.

Sine in inicio. Codicilli possunt testamento confirmari ante ꝫ post. b. d.

Si idem codicilli. Diuersitas nominū ꝫ tractatuus inducit diuersitates effectus. hoc. dicit.

Si quis agere. Non potest quis ex eadem scriptura petere hereditatem vt ex testamento ꝫ vt ex codicillis ꝫ iste vie electiōe tolluntur nisi fit de coniunctis personis et testamentum imperfectum non habet vim codicillorum nisi sit dictū ꝫ in oī vltima voluntate excepto testamento sufficiunt quinq; testes b. d. Diuiditur. primo ponit dictum. Secundo declarat illud. tercio ponit aliud dictum. quarto ponit exceptionem a primo dicto. quinto ponit vnum dictum generale ad omēs vltimas voluntates. Fa ibi Tantus enim tercia ibi Illud quoq; quarta ibi. Si quis vero. quinta ibi. In omni autem.

Rubrica. De legatis

Quamuis. Secundum vnam opinionem. b. d. Conditio mixta deficiens per casum non facit relictum alimentorum deficere hoc. dicit.

Quamuis. Conditio hereditatis heredem non liberat licet contra emptorem regressum habeat.

Qui post. Per substitutionem pignoris rei legate non extinguitur legatum. b. d.

Seruis. Quando legatum est nullū iuxta considerationem legantis ꝫ legatarij regula catboniana impedit confirmari illud impedimento cessante. b. d.

Non est dubium. Si legatarius rē legatam capit cum vicio perdit legatum.

Si legata. Substitutio facta in legato extinguitur per agnitionem primi.

Si forcidianum. Coniuncti re sibi partes faciunt per concursum hoc primo. Et error in nomine nō nocet si de corpore constet

Ab amministratione. Conditio impossibilis de iure legatum non viciat. b. d.

Si in fraudem. Cautio hereditate evicta legata reddi cōmuniter si controuersia mouetur. sed cautio reddi quod vltra legem falcidiam quis accepit interponitur etiam si controuersia non mouetur. b. d.

Cum alienam. Legatus rei aliene valet si fit a sciente vel coniuncte persone.

Filia. Si pater primo legauit ꝫ post ea dotauit legatum extinguitur. b. d.

Cum responso. Heres qui hereditatem repudiat integrum prelegatum consequitur. b. d.

Propias. Quod meū est nō pōt amplius fieri meum. b. d.

Monumenta. Res religiose non possunt relinqui sed ius qō quis habet in eis.

Creditor. Si debitor legat pignus creditori potest creditor debitum petere et pignus retinere. b. d.

Datum. Sicut potest legari ita potest adimi. b. d.

Ex legato. Ex legato nominis non transeunt directe sed viles actiones competunt. b. d.

Non tantum. Brevitas temporis quo matrimonium duravit non impedit matrimonium capere ab vxore. b d.

Soror. Qui legat rēs in quibus habet ius quod morte finitur videtur voluisse illud ius legasse ut ultra heres nō teneatur b. d.

In legatis. Non est curandum quibus verbis exprimantur legata. b. d.

In annalibus. Appellatio herē dis in dubio intelligit de omnibus heredibus inperpetuum. b. d.

Cum questio. Qñ vni relinquitur totus alteri ps illud qō scdo relinqtur videtur primo ademptum. b. d.

¶ Sed et. Plures nominationes de eodem vniformiter facte non faciunt eum vocari ad pluralitatem portionum. b. d.

Cum quidam. A substituto impuberis exheredati nō potest legatum vel fidei commissum reliqui. b. d.

Si legatarius. Qñ cā quare qs est indignus respicit fauorem certe persone quod auferur ab indigno applicatur illi persone. b. d.

Illud quod. Proprietas pōt relinqui ad tēpus vt post tēpus redeat ad heredē

¶ Ru. De verborum et rerum significatione.

Predijs. Legato fundi instructi nō cedunt ea que ibi sunt ad tempus sed que sunt causa perpetui vsus. b. d.

Fundo. Legato fundi instructi cedunt instrumenta fundi 7 patrisfamilias hoc dicit.

Sancimus. Verbum cautionis platum a testatore vel a lege intelligitur de nuda nisi aliter sit expressum. b. d.

Cum quidam. Disiuncta posita inter personas honoratas resoluiter in cōiunctam sed posita inter res stat in propria significatione tam in contractibus qz in ultimis voluntatibus. b. d. Totam istas l. diuide in quatuor p. primo ponit questionem et opiniones antiquorum. secundo determinat questionē tercio ponit qñ disiuncta ponit inter res. quarto banc l. extendit. secunda ibi Deinde tercia ibi Sinautem quarta ibi Quod in cōtractibus

Suggestum. Relictum familie debetur gradati personis que appellatione familie continentur licet qñdoqz nomen familie porrigatur ad res. b. d.

¶ Rubrica. Si quis omissa causa testamenti.

Si in fraudem Si institutus dimittit hereditatem vt vadat ad substitutus legata debentur a substituto. 7 si pecuniam ob hoc institutus accepit etiam ipse tenetur hoc dicit.

Cum qui. Si obmittitur ex testamēto hereditas vt adeatur ab intestato legata et libertates debentur sed si ex testamento non potest adiri ex defectu testamenti vel heredis instituti tunc secus. b. d.

Si proculiana. Etiam si legata deberentur ex hoc edicto est locus falcidie b. d

¶ Rubrica. De indicta viduitate et lege iulia nicella tollenda.

Legatum. Indicio viduitatis in psona

tercū non reprobatur. hoc dicit.

Ambiguitates. Condicio que viduitatem inducit spernitur. ⁊ l. iulia nicella ⁊ iuramētum ⁊ cautio que per eam inducitur est sublata. b. d.

Legem iuliam. Cōditio que viduitatem inducit sicut in feminis spernit ita ⁊ in masculis. secus si relictum tempore viduitatis confirmatur non vt in ea permaneat. b. d.

¶ Rubrica. De bijs que pene nomine in testamentis vel codicillis relinquuntur.

Superuacuam. Quod pene nomīe relinquitur valet nisi turpis vel impossibilis dispositio precedat. b. d.

¶ Rubrica. de fideicōmissis

Si probaueris. Prestatio triennal facit q̄ alimenta etiam in futurum debeātur ex inutili voluntate. b. d.

Et si inutiliter. Ex inutili voluntate non potest peti fideicōmissum. b. d.

Cum secundum Fideicōmissum vniuersale transmittitur ad heredes ante restitutionem ⁊ si debitor creditori succedit extinguuntur actiones. b. d.

Voluntas. Prohibitio alienationis extra familiam non impedit alienationē que fit in familia. b. d.

Si frater Pupillaris directa adueniēte pubertate expirat. secus in fideicōmissaria simpliciter facta vel cum temporis distinctione. b. d.

Predia. Si res obligata legetur a sciēte vel conuncte persone heres eam luere cogitur vel preciū soluere si a creditore alienet

Qui. Seruo ꝓprio potest relinqui legatum si ei relinquatur libertas. b. d.

Ab eo. Quē nō honore non onere.

Verbum. Si in oratione deficiat verbum subintelligitur verbum per quod dispositio valeat. b. d.

Quotiens. Alienatio a testatore prohibita potest fieri consensu omnium quorum fauorem respicit prohibitio. b. d.

Post mortem Fideicōmissum relictum adiens incertum pōt añ diem restitui.

Quotiens Legata relicta a secundo gradu non debētur si illi gradui locus nō est

Ea quam. Ista l. habet duas lec. ⁊ diuiditur in tres partes. primo rādet querenti. secundo rādet tacite obiectioni. tercio suam rāsionem adaptat ad questionē ꝓpositam. et hoc sm vtrāq; lec. secunda ibi. Tunc enim. tercia ibi Q̄ō rescripsimus. Et hoc intēdit sm lec. antiquorum. Legata ⁊ fideicōmissa ab intestato repetita debētur ab instituto si adiuit. alias a venientibus ab intestato. b. d. sm lec. placentini que lec. est vera in se. Alia est lec. a30. Sm quam b. d. Q̄ñ hereditas nō potest adiri ex testamēto ꝓpter errorem defuncti in coniunctione psone legata ⁊ fideicommissa simpliciter relicta debētur a venientibus ab intestato b. d. sm lec. a30.

Quamuis. Qui vult antecedēs vult consequēs sme quo antecedēs nullius est effectus. b. d.

Cum virum. In fideicōmisso verbis generalibus relicto veniunt ꝓtelegata.

Si creditoris Ex legato liberationis paratur exceptio reo ante liberationē factā.

Cum necessitatem. Testator pōt remittere onus reddende rationis. b. d.

Clari et aperti Posterior voluntas valet. b. d.

Etiam. Quod relinquitur ab administratore videtur relictum ab eo cuius bona administrantur. b. d.

Si in personam Fideicommissum transmittitur ad heredem etiam non attentem defunctū ante restitutionē ⁊ si creditor debitori succedat a possessione hereditatis hereditatē dēt vendicari non debitū ꝓtere

Et in epistola. Fideicōmissum relictum potest quolibet voluntatis iudicio legitimis testibus approbato. b. d.

Si veritas Ex voluntate non solemni

beres non cogitur nisi soluendo vel promittē do postea se astrinxerit.b.v.

Instrumenta. Heres non debet legatario pstare instrumēta rei legate sed debet cauere de exhibendo cum opus fuerit.

Heredū. Pōt qs legare rem heredis vt propriam.b.v.

Ex repudiatione Repudiatione perditur legatū et repudiatio patris nō nocet filio.b.v.

Fideicommissum. Ex sola testatoris penitentia renocatur legatum.b.v.

Ex testamento. Exinutili testamento non debentur legata nisi sint repetita ab intestato.b.v.

Cum acutissimi. Descendētes rogati restituere post mortē intelliguntur si decesserint sine liberis.b.v.

Quidam. A preterito non pōt legata vel fideicōmissa relinqui.b.v.

Questionem. Diuiditur in tres ptes. primo ponit dictum.secundo rōnē.tercio rñdet tacite obiectioni.secūda ibi. Cum ipse. tercia ibi.Cum enī. Et habet duas lec. quarum quelibet est bonas notabiles. Scō in primam breuiter v. Qui primo negau trelictus non pōt postea ofiteri relictum esse7 se tueri ex minus vtili voluntate.b.v. Sed fm alias lec.hoc intēdit. Qñ testator noluit solēniter testari sed in fide heredis ponere heres vēt iurare non esse relictum vel soluere.b.v.

Rubrica. Communia de legatis et fideicommissis.

Cum bȳ Relictis legandi varietatibus plegato opetūt tres actiōes p onales in rē et ypothecaria in rebs tm que a testatore ad granatū puenīūt.b.v. Diuidit in qnq; ptes. primo ponit pbemiū.scōo ponit statutū. tercio ponit rōnē sui statuti.quarto suū statutū extēdit ad certas psonas a qbus relinquitur. quinto restringit circa res in qbus ypotheca cōcedit.scōa ibi. Omnibus vero.tercia ibi. Cum enim.quarta ibi. Et hoc disponimus. quinta ibi. In omnibus autem.

Omne verbum Verborum varietate relecta exequatal sunt legata7 fideicommissa adeo q sunt effecta quasi synonima.

Si duobus. Incertitudo seu varietas inter plures actores que in cōmodū ipsorum agentium respicit sorte dirimitur.b.v.

¶ Sed et si quis Si relinqtur res eligēda pterciū illo nō eligente vel negligēte per annum transfertur electō in legatariū dūmodo eligat mediocrem.b.v.

¶ Sed quia Legata7 fideicōmissa pura vel in diem certam relicta non possunt alienari vel obligari.b.v.

Ru. De falsa causa adiecta legato vel fideicommisso.

Quia in legatis qñq; modus qñq; demonstratio adiicitur ideo hic7 in se.ti.ponitur.

Verba testamenti Verba enūciatiua emissa principaliter ꝓpter se dispositionem inducunt nisi pbetur testatorem errasse b.v.hec l.et l.Si votem .j.e.

Etiam. Falsa demōstratio que nō pmit substantiam rei legate legatū non viciat.

Si non designata. Falsa demonstratio quantitate non expressa viciat dispositionem. secus quantitate expressa.b.v.

Refert. Falsa demōstratō quantitate nō exp̄ssa viciat legatū.secus si quātitas exp̄matur exp̄sse vl̄ p relationē ad aliud instrumtū

¶ Rubrica. De bȳs qui sub modo legatis vel fidei commissis relinquuntur.

In legatis. Modus7 conditio equiparantur fm qu d.b.v.

Ex bȳs. Illud qō in vi modi relinq̄t pōt peti7 vltra quā qs onerek nō pōt cōueniri.

Ru. de cōditionibus insertis

Cum testatorem Nō videk sine liberis decessisse q vnicū nepotē reliqt ex filia.

Cū patremfa. Argumētum a ctrario sensu nō pt suū qñ resultat prau⁹ intellectus

Si ea. Si cōditio mixta defecit facto eius cui relinquitur non debetur legatum.

Legatum. Si cõdicio mixta defecit per casum non debetur relictum. b. d.

Si uxorem. Quo ad acquisitionem legati inspicitur tẽpus quo dies legati cedit hoc dicit.

Si plures. Pluralitas geminat singularitates 7 implementum conditionis pro dest impleti et non alij. b. d.

Cum quidam. Condicio in dando libertati adiecta si casu vel facto eius cui dari deficiat pro impleta habetur secus si facto serui seruus tamen ad dandũ remanet obligatus quando casu deficit. b. d.

¶ Rubrica. De usuris et fructibus legatorum et fideicommissorum.

Legatorum. In legatis et fideicommissis tenetur heres de usuris et fructibus a tempe more si iustam causas nõ habet litigã di. b. d. totus titulus.

¶ Rubrica. Ad senatus consultum trebellianum.

Si ex senatusconsulto. Qui hereditatem restituit repetit sumptus quos creditoribus soluit. b. d.

Ad eum. Onera hereditatis inter heredem 7 fideicommissarium diuiduntur pro rata. b. d.

Si per fideicommissum. Fideicommissum reipublice relictum etiam a uenientibus ab intestato per trebellianum minuitur. b. d.

Non iustam. herede rogato decedente ante aditam hereditatem post iussum fideicõmissum potest peti tamq̃ ab eo adita fuisset hereditas. b. d.

Et sine. Etiam ab intestato potest relinqui fideicõmissum 7 locus est deductioni quarte. hoc dicit.

Jubemus. Qñ filij rogantur de hereditate restituenda fratribus vel eorum filijs fructus nõ computantur in quartã trebellianicam sed eã debet habere de defuncti substancia b. d. usq̃ ad §. In supradictis

In supradictis. Inter fratres et inter patrem et filius cessat satisdatio de fideicõmisso prestando adueniente cõdicione nisi testator dixerit vel parens ad secũda vota migrauerit. b. d.

Si autem is. Non videtur sine liberis decessisse qui unicum filium vel nepotẽ reliquit. b. d.

Illud. Que supra dicta sunt ultra casus hac lege expressos nõ extenduntur. b. d.

Sancimus. Tutori infantis vel pupilli absentis 7 curatori furioli recte fit hereditatis restitutio 7 ipli alteri recte restituunt sine cautione. b. d.

¶ Cum autem. Per trebellianũ trãseũt actiones ĩ fideicõmissariũ sine restitutione in tribus casibus hic expressis. b. d.

Quidam. Legata 7 fideicõmissa relicta simplicit in dubio a fideicõmissario sunt prestanda. b. d.

¶ Ru. Ad legẽ falcidiã.

Scire debes. Si falcidia nõ detrahat donatio nõ videt. b. d. f. mentẽ bar.

Falcidie. Falcidia resecat oĩa legata prorata. hoc dicit.

Etiam. Etiam qñ hereditas aufert ab indigno locus est falcidie. b. d.

Et in legatis. Contra principes est locus falcidie. b. d.

Si mortis. de morte causa donatioẽ detrahit falcidia. b. d.

In imponẽda. In rõne legis falcidie es alienũ deducit etiã qõ heredi debebat

In testamento. In testamẽto militis cessat falcidia nõ ãt cessat dõductio eris alieni.

Irritũ. Grauatus de restituẽdo nõ ipe dixit testari licet fideicommissus vt es alienum veniat deducendum. hoc dicit.

Erroꝛ. Indebitum per falcidiam solutum per facti erroꝛem repetitur. secus si scienter vel ab errante in iure soluatur. b. v.

Quanquam. Pater grauatus de restituendo quod potest detrabere per falcidiam ad suos heredes transmittit. b. v.

Si vt allegas. Si testatoꝛ pro falcidia reliquit sunt species extimande ꝙ qꝫ ad falcidiam deficit est heredi supplendum.

In donationibus. In donationibus que morte ꝛmantur locus est falcidie

Si ea. Relictum ꝓ libertate vsqꝫ ad serui pretium non detrahitur sed in residuo sic et ꝙ relictum agnouit suum seruum cogitur manumittere. b. v.

Licet. Per successionem extinguitur actō pro hereditaria portione tamen in ratiōe legis falcidie vt res alienum deducitur.

Si predionum. De instrumētis prediorum falcidia non detrahitur. b. v. Vel aliter. De cartis relictis falcidia nō detrahit.

Successoꝛes. Quod relinqtur vltra vires patrimonij non valet. b. v.

A coheredibus. De legatis relictis inter coheredes detrahitur falcidia. b. v.

Si quis. De mortis causa capione que ꝓficiscitur ab herede testatoꝛe disponēte detrahitur falcidia. b. v.

Cum certum. Nota ꝙ vbi est eadem ratio ibi est idem ius.

Autentica. Sed cū testatoꝛ.

Primo ponit qñ falcidia cessat ꝓpter defuncti prohibitionem. secundo ponit penam ꝓpter heredis cessationē. tercio ponit falcidiā cessare ꝓpter solidi legati prestationē. quarto addit solennitatē testium ad nuētarū cōfectionem. quinto limitat tempus instantie. secunda ibi. Et si heres. tercia ibi. Item si quevam. quarta ibi. Hac quoqꝫ. quinta ibi. Nulla autem. Et ista autentica debet sttuari immediate post l. in testamento. ē. e.

Rubica. De cadu cis tollendis.

Et nomen. Primo ponit suum ꝓbemiū. secundo illud exequitur vsqꝫ ad fi. legis secunda ibi. Et cum lex papia. In isto suo ꝓbemio impatoꝛ primo ponit casum quare fuerunt introducta ista caduca. secundo ponit vnam rationem iniquitatis l. papie quia erat inuidiosa. tercio ponit aliam rationem iniquitatis eius quia erat contra volūtatem defuncti. secunda ibi. Et quēadmodum. tercia ibi. Sed et ipis.

Et cum lex. Hereditas potest adiri a morte testatoris ꝙ dies legati ꝙ fideicōmissi puri vel in diem certum relicti a die mortis cedit quo ad transmissionē sublata iniquitate legis papie. b. v. primo ponit iniquitatem legis papie. secundo illam coꝛrigit. secūda ibi. Primum hoc coꝛrigentes.

Et cum triplici. Legata deficiētia aut sunt ꝓ non scriptis aut quasi caduca aut vere caduca. b. v.

In primo. Hic incipit exponere primum. ꝙ breuiter dicit. Pro non scriptis legata vadunt ad substitutum vl coniunctum alias remanet apud eum a quo relinquuntur sine aliquo onere. b. v.

Pro secundo. Quasi caduca vadūt ad substitutum vel coniunctum vel remanet apud eum a quo sunt relicta cū onere suo. hoc dicit.

In nouissimo. Legata pure vel in diem certum cadunt a tempe mortis quo ad transmissionē exceptis casibus hic exꝑssis hereditas vero non adita non transmittit. hoc dicit.

Si autem aliquid.

Legata relicta sub conditione vel die incerto cedunt a die aduenientis conditionis vel diei incerte ꝙ si efficiātur caduca vadunt ad substitutum vel substitutos vel coniunctos aut remanēt apud eos a quibus relicta sunt si sunt heredes ꝓ hereditaria portione si sunt alij ꝓ virili cum onere suo. b. v.

Ale autem hoc.

Nō dictum est ꝙ legata transeunt vel remanent cum onere suo intelligitur de onere qō consistit in dando vel in faciendo id quod potest per alium explicari. secus si consistat in facto quod certe persone coberet. b. v.

Hijs itaq; Portio vnius ex heredibus deficiēs coheredibus inuitis accrescit pro hereditaria portione si omnes sunt cōiuncti vel omnes diuuncti alias cōiunctis primo postea diuunctis accrescit cum onere suo.

Ubi autem. In legatis portio deficiens accrescit cōiunctis volentibus cū onere suo sed si legatarij sunt diuuncti verbis et coniuncti re et omnes acceptāt ibi ptes faciunt per cōcursum nisi testator aliud expresse disposuit et si vnius ps deficit apud alios remanet per ius non decrescendi sine onere.

Que autem. Que dicta sunt de hereditatibus que auferuntur ab indignis intacta permanent.b.d.

Cum autem Hereditas non adita nō transmittitur sed vadit ad coheredes vel ad venientes ab intestato vel ad fiscum.b.d.

Hec autem omnia. Hac l. statuta locū hāt in codicillis et donatione causa mortis.b.d.

Rubrica. De hijs qui ante apertas tabulas hereditatē transmittunt.

Per hanc. Hereditas ascendētiū non adita transmittitur ad descendētes nisi repudiata sit. Idez in legato nō agnito b.d. Diuiditur in tres partes. primo ponit vnū statutum quod dicit ius spēale. secūdo ponit aliud dictus quod dicit ius cōmune. tercio ponit rationem. secūda ibi. q; scilicet. tercia ibi Si quidem.

Rubrica. Quando dies legati vel fideicommissi cedit.

Si competenti. Dies annui legati etiam quo ad exactionem cedit in principio cuiuslibet anni.b.d.

Agrum. Substitutio facta q; aliquid deueniat in supuiuentem non habet locum in persona vltimi superuiuentis.b.d.

Si pōcionilla. Dies legati relicti in tempore certe etatis cedit aduenīēte etate.

Cum vxori. Dies relicti in tempe liberorum cedit statim cum filius nascitur.

Ex hijs verbis. Cum tempus certe etatis adicitur prestationi legati legatū conditionale non facit et ideo legatarijs decedentibus transmittit expectabitur tñ dies.

Si fideicommissum. Legatum etiā a legatario ignorante in testamento relictum transmittitur.b.d.

Rubrica. Et in possessione legatorum vel fideicommissorum.

Quoniam Cū petitur satisdatio debet adhiberi summaria cognitio.b.d.

Ipsis. Cautionē de legato pstando testatoz potest remittere.b.d.

Si postquam. Quando queritur pignus pretorium 7 conditionale qui prior ē in tempore potior est in iure.b.d.

Cum archimedorum. Ante euentū diei incerte non pōt peri fideicōmissum sed cautio de eo prestando.b.d.

Qui legati. Missio in possessionē causa legatorum solum pignus constituit et actionem ex testamento non impedit.b.d.

Certa est forma. Legati cā pōt fieri missio in res hereditarias quas heres possidet vel desīt possidere volo 7 in heredi propriis post sex menses.b.d.

Scire debetis Cautio legatorū pōt remitti per testatorem non cautio fructuaria

Contra eos. Administratores reipublice poterūt cōueniri si satisdationē de legato prestando non exegerūt.b.d.

Rubrica. De suis et legittimis.

Dictum est s. de successionibus a testato sequtur videre de successionibus ab intestato verū q; primus gradus est liberorū ideo pōt de suis et legittimis. verum quia in nepotibus ex filia seruantur quedā spēalia merito aditū gitur et ex filia nepotibus.

Si fratri Succedenti de iure non est limitatum tempus centum dierum.b.d.

Nepotes Nepotes succedunt auo in stirpes non in capita.b.d.

Ab intestato Nepos ex filio defuncto succedit equaliter auo cū supstite filio.

Intestato Filius etiam postumus preferetur sororī.b.d.

Si te parens Filius adoptiuus succedit cum filijs naturalibus et legittimis.b.d.

Ex libera Conceptus ex patre seruo est spurius et ei non succedit.b.d.

Filium Libertus pōt habere filiū in potestate et eum pōt habere suum heredem.

Apud hostes Existētia sui heredis operatur transmissionē hereditatis nō agnite etiam in filio ignorante.b.d.

Si defunctus Nepotes ex filia succedunt cum diminutione tercie ptis siue ab intestato siue cōtra testamentum veniant.

Sibi aniarum In successione seminarum emancipatio non attenditur.b.d.

Si matre Descendentes excludunt ascendentes.b.d.

Quotiens Descendētes licet nō habeant vnde liberi ceteros agnatos in totum excludant.b.d.

¶ Rubica. Ad senatusconsultum terculianum.

Visum est qualiter succedant descendentes ascendentibus restat videre qualiter succedant ascendētes descendētibus. verū q hoc fuit introductū p terculianū tō de hoc ponit

Licet Mater succedit filio et etiā ifanti

In successione In successione libertorum pater prefertur matri.b.d.

Patres In successione filij puberis nō obstat matri exceptio non petiti tutoris.

Si qua mulier Mulier infra tps lūs etas ad secūda vota transiens est infamis et si restituatur filijs non succedit quouscq; alius superexerit.b.d.

Mater que Mater que ad secunda vota transiuit eorū que p filij mortē quesiuit siue acquiret si fuerint paterna vsufructum si aduenticia retinet plenum ius.b.d.

Omnem Mater que assumpta filij tutela ad secunda transierit vota antequā alium tutorem dari fecerit rōnem reddiderit et relicta soluerit ab omni filij successiōe excludit.

Si quis Ista l. habet tres ptes. primo quando decedēs reliquit matrē et fratrē. secūdo qñ decessit supstite matre et fratribus plurib⁹. tercio loqtur quādo quis decessit supstite patre et matre et fratribus et erat emancipatus. quarto loqtur qñ quis decessit supstite patre et matre et erat in ptāte. secūda ibi Ista tamē. tercia ibi. Si autē defuncta. quarta ibi. Si nō defuncta. et hoc tibi sufficiat p summario.

¶ Rubica. ad senatusconsultum orphicianum.

Si intestate Filij excludunt matrem et fratres.b.d.

Non pro numero Hereditas ascendentis in cuius ptāte quis non est nō adita non transmittitur etiā ad alios ascēdentes.

Quotiens Filij excludūt patrem et matrem.b.d.

Patri Patri succedit filius p orphicianum.b.d.

Si qua illustris Illustri mulieri nō succedit filius spurius extantibus legittimis. secus si ex coitu cōcubinario siliter habuerit

Quidam Nati ex ancilla morā passa in libertate sunt ingenui et tam matri quam filijs succedunt.b.d.

¶ Rubica. De legittimis heredibus.

In successione Fratres et sorores ad successionem pariter admittuntur.

Si eius que In hereditate querenda

tempus adicionis inspicitur.b.ō.

Consanguinitatis. Frater ⁊ sozor excludunt filios fratris premortui tam de iure ciuili quam de iure pretorio.b.ō.

Si autem. Paria sunt non esse vel nō esse legitimum.b.ō.

Ad intestati Agnati preferuntur cognatis.b.ō.

Defuncti. Suis repudiātibus sequens in gradu pōt succedere de iure ciuili.b.ō.

Patruo. Patruus vt agnatus pfertur matertere ognate.b.ō.

Si bijs de quorum.
Decedētibus apud hostes succeditur per l. corneliam.b.ō.

In successione. Sozor vt agnata pferetur auie materne.

Sciant Qui tutorē pupillo non pecijt infra annū excluditur ab eius successione in re intestati vel substitutionis pupillaris.

Si ab eo. Si ius agnationis reseruat emancipato videtur reseruatum emancipato et ceteris agnatis.b.ō.

Si maior. Natus ex quinquagenaria est legitimus ⁊ succedit.b.ō.

De emancipatis Emancipatis cō tracta fiducia succedūt fratres in ꝓprietate ⁊ pater in vsufructu ⁊ fratres vterini in bonis quesitis a mre pferūtur fratribs ꝫsanguine.s.

Lege duodecim tabularum.
Femine iure agnatis succedūt sicut masculi sublato iure quod cōtrarium inducebat. Itē filij sozoris consanguinee vel vterine ius legitimū agnationis huius legis autozitate nāciscuntur.b.ō.

Meminimus. Lex precedens sit cō firmata ⁊ filij emancipati tanquā sui succedāt inuicē ⁊ patri ⁊ fratres ⁊ sozores vterini iura agnationis legitima nāciscūtur. ⁊ inter agnatos est locus successozio edicto quod locū habet etiam in tutelis.b.ō.

¶ Rubrica. communia de successionibus.

Scire. Ad successionem fratris emancipati alius emancipatus ⁊ in potestate retētus pariter admittantur.b.ō.

Si pater Qui est heres heredis potest hereditatem primi defuncti vendicare.b.ō.

Vitrico. Vitricus et priuignus sibi inuicem non succedunt.b.ō.

Seruus. Seruus non pōt hre successorē.b.ō. Fallit in calibs poittis hic in gl.

Amite. Priuignus non pōt succedere nouerce per se sed per mediam personam filij qui priuigni sit frater.b.ō.

Auunculo Auunculus pfertur consobrino.b.ō.

Affinitatis. Inter affines nulla est successio.b.ō.

Antequam. Quamdiu est spes successionis ex testamento non habet locū successio ab intestato.b.ō.

Sancimus. In bonis maternis frater succedit fratri patre excluso vsufructu integro reseruato.b.ō.

¶ Rubrica. de bonis maternis et materni generis.

Res que. In rebus maternis filio competit ꝓprietas. patri vsufructus cū plena administratione excepta alienatione.b.ō. Diuiditur. primo ponit quod ius habeat pater et quod filius in bonis maternis. secūdo ponit cui competat administratio. tercio intermicit alienationē. scōa ibi. Parentes autem. tercia ibi. Ita vt.

Quicquid. Que s. pxime dicta sunt in bonis mrnis locū hnt in bonis maternis.

Si diua. In bonis mrnis filijs emancipatis delatis pater succedit p virili in vsufructu si sunt in ptāte in totū vsufructū. Idem in nepotibus et pronepotibus.b.ō.

Omnem. Per transitum ad scōa vota non pdit pater vsufructū in bonis filij quesitis

¶ Ru. De bonis que liberis in potestate constitutis.

Cum venerande. Sicut bona materna ita lucra nuptialia filijs quo ad ꝓpietatem patri quo ad vsufructum queruntur.

Constitutionis Lucra nuptialia ex bonis patris ꝓfecta pleno iure reuertuntur ad patrem.

Quod scitis. Hec l. habet duas p. Et breuiter dicit. Filio decedēte succedit liberi nec ꝑt ꝑ ei⁹ bona occupare iure peculij.

¶ Sinaũt. Nepote decedēte in bonis quesitis a matre vel linea materna auus maternus ꝑfertur paterno. b. d. fm vnā lectionē quā glo. videtur ponere. Alij legūt istū. ℣. alio modo. & fm eos b. in ēdit. In successiōe nouercalis pater ꝑferetur auo. b. d.

Quecunq;. In bonis que patri non querūtur modis transmittit primo ad filios. secundo ad fratres. tercio ad parentes.

Non sine ratione. Appellatione vocis tinetur spōsa interꝑtatione extēsiua

Cum oportet. In aduenticijs filijs queritur ꝓpietas patri vsufructus exceptis castrensibus. b. d. vsq; ad ℣. Non autem.

¶ Non autem. Administratio patria est libera ab ypotheca ab onere reddē de rōnis ab omni ꝺtradictione alienatōe rei tantūmodo interdicta. & de eo qō querit de fructibus potest tanquā de ꝓpr̄o disponere.

¶ Sinautem. Si pater patitur filium tenere & ꝑcipere vsufructū de rebus in quibus ipi patri queritur vsufructus ei videtur vsufructum donare. b. d. cum glo.

¶ Cum autem. Si pater emancipauit filium in premium emācipationis sibi retinet dimidiā vsufructus nisi aliud sit exꝑssum

¶ Sed cum tacitas. Pro rebus filij in quibus pater est legittimus administrator habet filius ypothecam a tempore administrationis inchoate. b. d.

Cum multa. In rebus quas imꝑator vel augusta donat filiofamilias patri vsufructus non queritur. b. d.

Cum non solum. Si hereditatem vel alias res que filio deferūtur filius acquirere nolit pater potest eas pleno iure acquirere. & ecōtra si pater recuset filio sibi pleno iure querit. b. d.

¶ Necessitate In rebus in quibus patri non queritur vsufructus qz non vult cogi pater filio in iudicio consentire. b. d. fm veram lecturam.

¶ Sinautem. Si filius minor discordat a patre idem iuris est qō s. sed cum filius sibi querit per ꝓcuratorem sibi datum administrabit. b. d.

¶ Simili modo Etiam in castrensibus quod filius recusat patri queritur.

¶ Sibi autem. Sibi filius adit sibi ꝓpietas patri vsufructus queritur cum plena administratione excepta alienatione nisi in casibus necessarijs hac l. exꝑssis. b. d.

¶ Filijs autem familias. Filij non possunt de aduenticijs absq; patris voluntate disponere in ꝺtractu vel in vltima voluntate. b. d.

¶ Sibi autem. Hereditatem infanti delatam potest pater pro infante adire vel repudiare restitutione in integrum filio reservata et semel restitutus iterum non restituet

¶ In seruis autem. In bijs que momēto ꝑmansura sunt penes filium patri non queritur vsufructus. b. d.

¶ Rubrica. De hereditatibus decurionum.

Si quis nauicularius. Hereditas eorum qui in hac ru. nominantur si successores ab intestato non habent queritur illis qui sunt de eorum collegio. b. d. tot⁹ iste titulus.

¶ Explicium casus breues libri sexti codicis.

¶ Incipiunt casus breues libri septimi codicis.

¶ Rubrica. de vindicta libertate et apud consilium manumissione.

Edum. Uno modo legit in decretis interptatis ex cā falsa in jure vera tamen in facto. Alio modo legitur ecōtra. ⁊ fm vtrancz lec. breuiter b. d. Decretū ex causa falsa impositum fauore libertatis non rescinditur. b. d. fm vtrancz lecturam.

De testamentaria manumissione.
De fideicommissarijs libertatibus.
De seruis reipublice manumittendis.

¶ Ru. De vsucapione pro emptore.
De vsucapione pro donato.
De vsucapione pro herede.

Nihil. In suis heredibus cessat vsucapio pro herede. b. d. tex. et glo.

¶ Rubrica. Communia de vsucapionibus.

Jam pridem. Res fiscales non pñt vsucapi. b. d.

Si mala. Mala fides autoris nocet successori vniuersali. b. d.

¶ Rubrica. De vsucapione transformanda.

Cum nostri. Temporum curriculis vel circulis res mobiles vsucapiūtur triēnio a possidente titulo et bona fide nec supeniens mala fides talem vsucapionē interrūpit et sublata est differētia rerum ytalicarum et prouincialium. b. d.

¶ Rubrica. De acquirenda ⁊ retinenda possessione.

Per liberam. Per liberam psonam queritur primo ignozāti vsucapiendi cōdicio demum scienti. b. d.

Dinus. In bijs ad que quis tenetur patientia habetur pro consensu. b. d.

Donatarum. Infanti queritur possessio rei sibi tradite. b. d.

Licet. Possessio nudo animo nō queritur sed nudo animo retinetur ⁊ qui ad possessionem non accedit metu persone possessionem non perdit. b. d.

Cum nemo. Nemo potest sibi causas possessionis mutare nulla causa supeniēte legittima. b. d.

Si nulla. Qui occupat possessionem sine causa tenetur eam restituere. b. d.

Improba. Possessio viciosa nō pdest ad vsucapionem. b. d.

Ille ex vera. Justus titulus et impro ba possessio ad vsucapionē non sufficiunt. b. d. vt. l. stipulatorem. ff. e.

Nemo ambigit. Possessio interrupta non prodest ad vsucapionem. b. d

Licia. Licia realia transeunt cum quolibet successore. b. d.

¶ Rubrica. De longi temporis prescriptione.

Cum post. Perempta instantia remanet vicium litigiosum quod ad singularē successorem non transit qui adminiculo autoris non vtitur. b. d.

Exceptio prescriptionis potest opponi in inicio sed post lit. contes. pbari.

Cum in longi. Presentes dicūtur q sunt de eadem prouincia. et debet inspici vbi ptes bñt domicilium non vbi res est sita. Nē ad prescriptionem scientia eius contra quem prescribitur non requiritur. b. d.

Rū. In quibus causis cessat longi temporis prescriptio.

Rū. Aduersus creditorem.

Sinturnum. Contra ypothecā pscribitur longo tempore a quolibet possidēte ex cepto creditore ⁊ eius herede. b. d. cū l. se.

¶ Rubrica. de quadriennij prescriptione.

Omnes. Qui emit a fisco aliquā rem tanquā fiscus non pōt cōueniri sed cōuenitur est fiscus infra quadriennium nō postea.

Bene a senone. Quod ff. l. pxi. statutum est in bȳs qui emerūt a fisco idem bēt locum in bȳs qui emerūt vel alio titulo recesserunt ab augusta vel principe vel eorum p curatoribus. b. d.

Rū. de prescriptione triginta vel quadraginta annorum.

Cum asseueres Res vendita ꝑpter tributa non soluta non obseruatie omnibus solennitatibus vendicatur nisi triginta annorum prescriptio interuenerit. b. d.

Male. Qui pro alio possidet nullo tempore prescribit. b. d.

Sicut in rem Omnes actiones que minoꝝ tpe nō tollunt triginta annis tollunt que pscriptio tpe pupillaris etatis cessat ⁊ dormit

Omnes nocendi Omnes actiones que triginta annorū spacio vel minoꝝ nō tolluntur quadraginta annis tolluntur. b. d.

Prescriptionem Curiales nō pscribunt libertatem quadraginta annis. b. d.

Comperit. Prestatio tributi que fit in recognitione vniuersalis dñij tpe nō tollit.

Cum notissimi. Actio ypothecaria ab extraneo possessore tringinta annis pscribitur nisi fuerit interrupta. a debitore vel eius herede quadraginta annis. a secundo vero creditore viuo debitore similit quadraginta annis. Idem eo mortuo si eius vtilitatis adminiculo alias triginta ānis. Idem in iure offerendi. b. d. vsq; ad ¶. Illud.

Illud. In obligationibus in diem vel sub conditione incipit currere tempus aduenīente die vel conditione. b. d.

¶ Immo. Per possessionē rei obligate p secundas cautionē vel debiti agnitionē fit interruptio prescriptionis. b. d.

¶ In bȳs. In obligationibus ānuis vel mensruis non inicium obligationis sed inicium tpis in quo obligatio cessat inspicit.

¶ Nulla. Emphiteota vel colonus nullo tempe scribit. b. d. Idem dicit l. Male agitur. ff. e.

Si quis emptionis. Per pscriptionem longi temporis querit ius vendicādi. Idē per prescriptionē longissimi temporis bona fide factam sed malefidei possessor solam exceptionem acquirit. Item violentus inuasor non potest referre questionē dominij. b. d. vsq; ad ¶. Sed et si quis.

¶ Sed et si quis. In reali ille cōtra quē facta est missio ex primo decreto restituat infra annum. post annum non auditur nisi de ꝓprietate. b. d.

Sepe. Per litis cōtes. actio in quadraginta annis perpetuatur. b. d.

¶ Rū. de annali exceptione italici contractus tollenda.

Super. Annali exceptione sublata omnes personales actiones triginta ānis tollūtur nisi sup bȳs lis fuerit cōtestata. ypothecaria vero quadraginta annis. ⁊ illi qui non pōt agere non currit prescriptio. b. d.

Ut perfectius Si possessor prescribēs est absens vel furiosus vel infans vel in ptāte positus potest ei fieri interruptio pscriptiōis per denunciationē factam ꝑsidi vel ep̄o.

Si ex multis. Si taceo facta seu libellus oblatus sup vna summa causa nō expressa vel sup obligatione non exꝑssa cā vel summa sufficit ad interrūpendā omnem prescriptionem que sub illius petitionis generalitate potest comprehendi. b. d.

¶ Rubrica. de sententijs prefectorum pretorio.

Dec Ru. continuatur per glo. vel aliter Quedam sunt solēnitates que precedūt sententiam. quedam requirūtur in ipso actu sententie. quedam sequūtur post sententiam. de prima loquitur iste ti. de secunda ti. proxim⁹ de tercia ti. j. de execu. rei iudi.

¶ Rubrica. Quomodo et quando iudex.

Non semper. Quicquid iudicis potestati cōmittitur necessitati subiacitur. Vel aliter. Verbum solere in hijs que habent rationem diffortmem non inducit necessitatem. Dividitur. qz primo ponit solutionem questionis tacite intellecte. secundo ponit vnde oriebatur dubium questionis. tercio ei rñdet. vel primo ponit dictum. secundo ponit tacitas obiectionem. tercio ei rñdet vel soluit. secunda ibi. Propter subscript. onē. tercia ibi. Ad eum.

Cessante Valet sententia licet peremptorium non precedat si tamē precedat alia monitorio tantundem importans. b. d. fm cōmunem lecturam.

Ab eo. Non potest infirmari sententia que congruo iure non vtitur. b. d.

Si vt proponis. Sententia nulla iudicis delegati iurisdictionē extinguit 7 causa poterit alteri delegari. b. d.

Si vt proponis. Mutatio loci excusat quem a cōtumacia ex qua redditur sentētia nulla. b. d.

Si preses. Sententia nulla impedit ordinarium iterum sup eodem cognoscere.

Ea que. Sententia lata contra absentem non solenniter citatum est nulla. b. d.

Consentaneum. Reus conuentus reali absens post litis contes. debet in contumacia solenniter constitui 7 tunc contra eum poterit alterum de tribus remedijs exerceri vel persone captio vel possessionis translatio vel sententie diffinitiue latio. b. d. Dividitur in tres ptes. primo loquitur qñ 7 qualiter debet in cōtumacia cōstitui. secundo per quem. tercio quod sit iuris officium cōtra cōtumacem. secunda ibi. Quod vel. tercia ibi. A quo.

Autentia. Qui semel.

Dictum est in l. codicis de cōtumace reo est videndum de actore cōtumace qualiter reo succurratur contra eum. ideo posita est hec auteñ. Et dividitur. primo ponit qd debeat facere actor. secundo qualiter actor cōstituatur in cōtumacia. tercia per quem iudicem. quarto quo casu. quinto quid sit officiū iudicis actore constituto in cōtumacia. secunda ibi. 9 si causam. tercia ibi. Que si tacio. quarta ibi. 9 locum. quinta ibi. Qui si. Iterum ista quinta particula subdividit in tres ptes. primo ponit quid sit officiū iudicis actore nullo modo veniente. secūdo quid sit officium eius actore veniente admisso 7 postea desistente. secunda ibi. Sed non. tercia ibi. Jo quoq. Et ista diuisio sufficiat p summario. Et quando cunqz pceditur contra contumacem debet fieri ad petitionem presentis vt hic.

Tres. Tres denunciationes habent vim peremptorij. b. d.

Cum non. Sententia lata contra absentem ex causa phabili et necessaria nō debet ei nocere. b. d.

Cum presentibus Non pōt venire contra sententiam qui de procuratore legitimo tempore non conqueritur. b. d.

¶ Rubrica. de sententijs ex periculo recitandis

Arbitri. Sententia debet scribi in scriptis recitari et p iudicem proferri nisi sit de maioribus qui poterit pferre p alium si aliter fiat sententia est ipso iure nulla. b. d. to. ti.

Hac lege. Dividitur. Nam sententia primo debet ferri in scriptis per iudicem. secundo ea lata phibet eam corrigi. tercio a pdicto dicto excipit maiores iudices. secūda ibi. Sed nec. tercia ibi. Exceptis.

Statutis Primo recitat legem precedentem secundo illi addit.

¶ Rubrica. De sententijs et interlocutionibus omnium iudicum.

Non videtur. Sententia in qua non condemnat procuratorem sed dominus q iudicio

non interfuit est ipso iure nulla.b.v.

Si arbiter Ista lex habet duas lecturas. Scõm primam.b.v. Cõmunis error excusat. Scõm secundã.b.v. Casus superueniens in personam iudicis sententiam non extinguit.b.v.

Preses Sententia que non continet absolutionem vel condemnationẽ vel equipollens est ipso iure nulla.b.v.

Prolatam. Sententia lata cõtra ordinem iudiciorum est nulla.b.v.

Cum eorum Valet sententia lata sub modo nisi per appellationẽ rescindatur.

Cum sententiam. Sententia que nõ est lata in locum maiorum nec presentibus officialibus est ipso iure nulla.b.v.

Ex stipulatione. Verba iudicis p lata cause cognitione non precedente nõ habent vim sententie.b.v.

Libera. Sententia per quam res euincitur non rescinditur nisi appellatione sed ei qui perdit suum autorem succurritur.b.v.

Post sententiam. Sententia diffinitiua non potest retractari. secus in interlocutoria.b.v. primo ponit dictum. secundo respondet duabus obiectionibus. secunda ibi. Nam.

Nulli. Nota q̃ qui non habet merũ vel mixtum imperium non potest aliquem relegare.b.v.

Cum index. Sententia que nõ continet absolutionem vel condemnationẽ vel equipollens est ipso iure nulla.b.v.

Nemo index. Non exemplis sed legibus est iudicandum.b.v. Dividitur in duas ptes. prima loquitur de exemplis imperatoris. secundo de exemplis aliorum iudicum secunda ibi. Nec si conditionales.

Cum papinianus. In causa reconuentionis non habet locum exceptio iudicis incõpetentis.b.v. primo ponit dictum pap. secundo illud extendit. tercio rationem annexit. secunda ibi. Quia sm odi sententiam. tercia ibi. Tutius enim in agendo.

Autentica. Et consequenter dividitur in tres ptes. Nam primo sicut p l. codicis aufertur actori priuilegium ne possit coram alio iudice recõueniri a reo. secundo permittit reo ab inicio recusare iudicem. tercio dicit quid iuris quando non vult recusare nec recõuenire coram eodẽ. secunda ibi. q̃ si displiceat. tercia ibi. Aliquando.

Cum solitum. Quando duo vocabula veniunt ad determinationẽ eiusdẽ verbi debent intelligi vt vniformiter operentur. b.v. primo improbat repetit illud sup quo dubitatur. secundo ponit quorundam opiniões tercio dat consilium. secunda ibi. Quia putabant. tercia ibi. Cauent.

¶ Rubrica. De sententijs que sme certa quantitate prolate sunt.

Cum iudicem. Valet sententia de futuro si dependeat a iure de presenti.b.v. Sm vltimam lectu. hic positam in glo. que est vera.

Quanquam pecunie. Vbi petitur incertũ valet sententia incerta.

Hec sententia. Sententia que non continet certum per se vel per relationẽ ad aliud est ipso iure nulla.b.v.

Hec sententia. Sententia nulla rõne incertitudinis non impedit aliam ferri sñiam

¶ Ru. de sententijs que pro eo quod interest

Continua Ru. ad precedentẽ hoc mõ. Dcm est s̃. de sententijs que sme certa quantitate proferuntur. verum quia sup interesse pfertur q̃q̃ sententia incerta ideo subditur Ru. de sententijs que p eo qõ interest. Ista continuatio non est vera. quia sup interesse debet proferri sententia certa insti. de acti. ¶. Curare. et dicemus. j. in processu materie. debet ergo aliter continuari. Dictum est. s̃. de sentẽtijs in genere 7 in specie de sententijs que sine certa quantitate. verum quia in proferendis sententijs seu sup interesse cõsueuerunt oriri plura dubia ideo ponitur hic Ru. de sentẽtijs que pro eo quod interest.

Cum pro eo. Diuiditur in quinq; partes. primo ponit phemium suum. secundo ponit statutum suum. tercio illud probat per remissionem ad absurdum. quarto illud pbat a simili. quinto ponit duo generalia dicta ad alia precedentia. secunda ibi. Sancimus ita q;. tercia ibi. Ar dum. quarta ibi. Cū scimus quinta ibi. Et hec non solus. Breuiter hoc intendit. Prolixitates antique circa interesse cessant per banc l. & in casibus certis venit totum qđ interest & habetur ratio lucri & damni. h. d. tota l.

¶ Rubrica. Si a non competente iudice.

Judex. Cōtinua Ru. quia quandoq; sententia est nulla ꝓpter defectum iudicis incompetentis ideo de hoc hic ponit. Et hoc intendit totus iste ti. Sententia a non suo iudice lata est ipso iure nulla. h. d.

¶ Rubrica. de pena iudicis qui male iudicauit.

Constitit. Qui corrumpit iudicem vel aduersarium principalem perdet actionem.

Autentica. Nono iure.

Diuidit in duas ptes principales. In prima loquitur quando aliquis arguit iudicem de corruptela et pbat. secundo qñ arguit & non pbat. secunda ibi. Sed si datum. Prima subdiuiditur in d. quia prima dat modum arguendi. secunda punit corruptum. secunda ibi. Qui accipit. Secunda pars subdiuiditur in tres. primo ponit qualiter puniatur ille q non probauit. secundo qualiter puniatur ille q sacramentum purgationis subire noluerit. tercio permittit partes post sacramentū de nouo conuenire. secunda ibi. Sed & si persona. tercia ibi. Si quis litigantium.

¶ Rubrica. Sententiam rescindi non posse.

Neq;. Sententia per quam rescinditur sententia ꝓpria vel predecessoris est ipso iure nulla. h. d.

Peremptorias. Exceptio peremptoria admittitur ante sententiā & sententia non rescinditur nisi restitutionis vel appellationis remedio. h. d.

¶ Rubrica. de fructibus et litis expensis.

Litigator. Post contes. ponitur certū de fructibus pceptis et percipiendis. Idem in herede. h. d.

Terminato. Post diffinitiuā sententiam non est de expensis tractandum nisi iudex in sententia reservauerit. h. d. primo ponit dictum. secundo exceptionē. tercio rationem. partes patent in littera.

Non ignoret. Contra actorem non ꝓsequentem vel perdentē ꝓfertur sententia calumnie damnorum & expensarum.

Cum quidam. Scōm primam lectu ram breuiter h. d. Priuilegiū concessum litis expens. porrigitur ad aduersarium propter equitatem seruandam in iudicijs. h. d. Vel aliter ſm secundā lec. Victus victori cō demnat in expens quas facit non in bijs que ex priuilegio remittuntur. h. d.

¶ Ru. De re iudicata.

Dictum est de sentētijs sequitur videre quando dicatur res iudicata et de eius auctoritate ita dicit glo.

Rebus quidem. Contra sententias pōt opponi exceptio quod petis intus bēs.

Si pecuniam. Etiam si sentētia contineat penā est standū ei nisi appelletur. h. d.

Ad solutionem. Qui petit dilationem ad soluendū videtur approbare iniam.

Gesta. Acta publicata faciunt fidem etiam mortuo iudice.

¶ Rubrica. de executione rei iudicate.

Nimis. Exceptio nullitatis potest opponi in executione. h. d. Vel aliter. Non est inchoandum ab executione. h. d.

Si causam. Sententia habet patam executionem nisi sit nouata. b. d.

Odo rei. Si non repitur emptor pignoris dabitur creditori in solutum. b. d.

Si vt proponis. Pronunciatio executionis sententiam non infirmat. b. d.

Si longis. Portna spē debita fit executio in extimatione.

Eos quos. Post lapsum tpis quod datur indicatis debent capi pignora ꝛ distrabi. b. d.

¶ Rubrica. de vsuris rei iudicate.

Is qui bona. Qui non paret sentē tie infra tempus tenetur ad vsuras cēteſimas

Eos qui. Condemnatus ad soluendū habet quatuor menſes a die ſententie pme si non fuerit appellatum vel a die confirmationis si fuerit appellatum. b. d.

Sancimus Quadāmestri tempe elapso currunt vsure legittime sortis tantū ꝛ nō usurarum ꝛ dilatio que datur reo pdest fidei iussori. b. d. Diuiditur in duas ptes principales. In pma dicit vsuras currere super sortem tantum. In secunda dilationē porrigit ad fideiussorem. secunda ibi. Et cum antiquitas Iterum pma subdiuiditur qꝛ primo ponit ꝛ citum. secundo probat per rōnem. a remotione generis. tercio per rationē a remotiōe ab surdi. quarto per rōnem a maiori. quinto per rōnem a nouatione. secunda ibi. Tercia ibi. Si enim sine. quarta ibi. Si enī ex indicati. quinta ibi. Si enim nouatur.

¶ Rubrica. Si plures vna sententia condemnati sunt.

Si non singuli. Plures simpliciter condemnat intelligūtur in ptes equales nisi aliud sit expressum. b. d. totus ti.

¶ Rubrica. Quibus res indicata non nocet.

Si nec. Res indicata contra vnum non nocet alijs siue sit coniuncta persona siue non siue in causa ciuili siue in crimnali siue sit eadem causa siue similis. b. d. to. iste ti.

¶ Rubrica. Comminationes epistolas subscriptiones.

Ista rubrica ponit summariū totius ti.

¶ Rubrica. Si ex falsis instrumentis iudicatum fuerit.

Si tabulas. Sententia pretextu falsorum instrumentorū rescinditur tribus cōuenientibus si falsa sunt pducta de falso nō est cognitum et propter illa falsa sit iudicatum. quod prodest ad tria. ad sententiā rescindendam. ad executionem impediendā. ꝛ ad solutum repetendum b. d. totus ti.

¶ Ru. He confessis.

Confessos. Confessus habetur pro condemnato ꝛ contra eum potest fieri executio. et habet duas partes iste textus vt patet in summario.

¶ Ru. res inter alios acta.

Ista Rubrica summat totum ti.

¶ Ru. de relationibus.

Si quis. Diuiditur. primo ponit quale sit officium iudicis facta relatione. secundo quale sit officium iudicis in ipsa relatione facienda. secunda ibi. Sed nec ad nos. Hec uiter hoc intendit. Facta relatione dēt officium iudicis conquiescere alias appellabitur Item relatio debet fieri plene alias appellabitur ꝛ examinatione facta eius cū ptibus.

Super delictis Quando ps cōtra dicit puncto formato iudex debet dare terminum ad allegandus quicquid vult contra illum punctum. ꝛ si iudex pnunciauerit non obstantibus allegatiōibus partis habendū est consilius sup hoc puncto pinde ac si pars consentiret. vel ergo ps debet consentire vt iudex super hoc pnunciare. b. d.

¶ Ru. de appellationibus et consultationibus.

Bains. Quando puertitur ordo vni⁹ cause ad aliam sententia tenet licet possit p appellationem rescindi.b.d.

Aonum. A sententia lata scōm consi lium principis potest appellari.b.d

Appellatione Appellatione interpo sita iudicis officium conquiescit.b.d.

Preses Si appellatō non fuit pducta in termino absq; culpa appellantis appellan ti succurritur.b.d.

Eos qui. Hec l.habet quinq; vel sex partes.prima pars breuiter dicit. Judex ad quem appellatur debet de cā cognoscere et iudicare non eum ad iudicem primum remit tere.b.d.

¶ Si quid autem. In causa ap pellationis non probatum probabo non al legatum allegabo.b.d.

¶ Si quis autem. Qui testes fa cit ad iudicium euocari eis debet expensas facere.b.d.

¶ Super bis. In causis capitali bus qui idoneos fideiussores non dant pen dente appellatione detinētur.b.d.

¶ Ale temere Qui extra ordinē ap pellat extra ordinem punietur.

¶ Sinautem Ad appellandum in propria cā datur biduum.in aliena triduum.

¶ Apostolos Judex debet dare a postolos etiam non petenti ⁊ cautio de ex ercenda appellatione non interponitur.

Qui ad ciuilia Clerici ad munera publica autoritate ⁊ vtilitate vocati debent appellare ⁊ suam appellationē instam osten dere alias videntur consentire.b.d.

Si contra. Si appellatō debito tpe non est prosecuta pendente appellatione sen tentia executioni mandatur.b.d.

Dominus. Dominus pōt psequi appel lationem a procuratore interpositā.b.d.

Si actor Appellationē interpositam ab actore curator exequitur vel minor factus le gittime etatis.

Cines. Que manifesta sunt probatiōe non indigent.b.d.

Minime. Condemnatus in ciuili nō de bet in carcere detineri.secus in criminali si fi deiussores non habeat.b.d.

Ex illo tempore. Lite pendente p appellationem vel consultationē non debet aliquid innouari etiam ex rescripto principis b.d. Del aliter ⁊ magis notabiliter. Lite pen dente per appellationē vel consultationem non debet iudex admittere instrumenta vel alia que coram eo producuntur sed iudici ap pellationis vel consultori acta prima remittet.

Litigatoribus Statim lata sentētia potest viua voce appellari.b.d.

Ne causas Que retractationi nō sub iacent diligenter sunt agenda.⁊ iudex qui cō sultori omnia acta non miserit infamatur.

Etiam. A delegato principis potest appellari.b.d.

Si apud. A pretore appelletur ad pre fectum.b.d.

Quoniam. Si appellatio est deserta pter apostolos non petitos vel psecutionē omissam sententia executioni mandatur

A proconsulibus. A quolibet in dice excepto prefecto pretorio potest appel lari.⁊ si appellatio non recipitur appellās po test prosequi ac si recepta fuisset. ⁊ succubue rit puniatur.si obtinuerit iudex mulctabitur. hoc dicit.

Et in maioribus. A sententia lata in quacunq; causa potest appellari.b.d.

Quoniam. Si iudex appellationem a diffinitiua non recipit punitur ipse⁊ eius of ficialis.b.d.

Judicibus. Judices debent appel lationes recipere et apostolos tradere alias mulctabuntur.b.d.

Cum post. Exeuntes cause ⁊ itineris tō ginquitas facit vt iudex appellationis causam in patria litigantiū delegare cogatur.

Nominationes. Ab electione inua lida non est necesse appellare.b.d.

Si quis libellos. Qui appellauit potest penitere.b.d.

Ad dictos. Damnatos ad mortem nemo potest vi eximere sed pro eis pmittitur appellatio ad iudicem competentem.b.d.

Si quis. Ab iniqua sententia potest appellari. Item ppter iniuriam facti pōt appellari 7 in totum iudicis iurisdictio recusari.b. d.fm lec.pla.que est magis notabilis.

Si appellationem Si appellatio non recipitur vel apostoli non dātur ad exponendam querimoniā de hoc fm diuersita tem iudicum diuersa tempora statuuntur.

Precipimus. Si appellatur ad principem a sententia spectabilium cognoscit prefectus 7 questor. si a sententia clarissimorum prefectus tantū.7 a delegato appellatur ad delegantem. et si princeps deleganerit non illustri 7 a tali delegato appelletur cognoscit prefectus 7 questor. Si vero ab illustris sententia appelletur per consultationē principis terminabitur per quod sentētie tēpus inspicit et idem si illustri non illustris adiungatur. Di uiditur primo loquitur quando appellatur a sententia spectabilium vsq; ibi.q; si a duce.

¶ Quod si a duce Hic loquit quando appellatur a sententia clarissimorum iudicum quales sunt presides prouinciarum 7 duces.

¶ In hys autem. Hic disponit q debent scribere in ist.s causis.

¶ Hoc si. Hic loquitur quando a delegato appellatur.

¶ Hoc saluberrime. Hic loquitur quando imperator causam delegauit non illustri.

¶ Sane Supra dictum est de spālibs et clarissimis. hic loquitur quando a sentētia illustrium appellatur.

Hoc casu. Quando appellatur a sentētia lata super statu curialium magister militū debet esse iudex.b.d.

Jubemus. Quando princeps sup aliqua causa consulitur ab eius consiliarijs partibus pñtibus vel absentibus causa examinatur 7 ab eorum cōsultationibus nō appellat.

In offerendis. In causis que sunt vsq; ad decem libras auri solus vnus iudex cognoscit. in causis que sunt vsq; ad viginti principium nō mutatur. in causis que sunt vltra viginti cōmune adiutorium principis expectatur 7 ad appellationem introducendā est biennium constitutum 7 noue etiam probationes recipiuntur.b.d.

Si quando. Si appelletur a duce siue sit illustris siue spectabilis solum magister officiorum cognoscit 7 in hoc corrigit l.precipimus.b.d.

Ampliorem Appellationem pōt exercere tam appellans quam appellatus.b.d.

¶ In refutatorijs.
Gaudent breuitate moderni.b.d.

¶ Sed cum scimus.
Si tempore sententie summa reputatur maior quam prima facie videbatur non impeditur iudex super toto pronunciare.b.d.

¶ Rubrica. De tempo ribus appellationum.

Si quis. Tempus exercende appellationis interposite a notatione ad munera est duorum mensium a tempore sententie. b.d.

Tempora. Si appellatur ab ordinario ad appellatiōis prosecutionē inchoandū primum fatale est sex mensiū 7 dantur alia tria vnius mensis pro quolibet 7 a principe potest infra tres menses repatio postulari nec partis citatio requritur. si appellatur a delegato eadem sunt fatalia repatiōe excepta. sed si appellatur a delegato illustris vel spectabilis primum fatale est duorum mensiū cetera nō mutantur. 7 si vltima dies cadit in feriatā precedens inspicitur. 7 fatalibus elapsis pro nō appellante habetur.b.d

Nemo. Habet duas partes fm verum intellectum. primo phibet prorogari tempus inciandi processum super appellatione vltra tempus statutum.ē.l.pxi. Secundo dicit tēpus appellationis introducēde seu producēde non debere spectari vsq; ad finem. et sic primo loquitur de tempe inciandi pcessum. secundo loquitur de tempore appellationis

producende seu intimãde. secunda ibi. ita vt

Cum anteriorib⁹. Lex. i. ſ. e. per hanc. l. corrigitur 7 fm diuersitatem locorum tempa primi fatalis mutãtur. b. d. istud pñ.

¶ Et cum ante. Lex. ij. ſ. e. corrigitur. 7 vltimus dies termini solum non intelligitur esse fatalis sed quatuor dies ante vltimum 7 quinq; dies post intelliguntur esse fatales.

¶ In bÿs. Supra per totam hanc l. habitum est de tempe accesso ad iniciandũ processum sup appellatione. hic loquitur de tempore concessio ad appellationẽ producẽdam siue intimandã iudici 7 b. d. Qñq; statuitur terminus ad appellationẽ ꝓducendã.

¶ Illud. Dt visum est ſ. pxi. ¶. qñ q; appellatione producta statuũ termin⁹ ad processum iniciandũ vt hac. l. in pñ. 7. ¶. i. qñdo processu iniciato ad exercendã appellationem 7 cõplendum processum super appellatione 7 de hoc loquitur hic ¶. 7 hoc sufficiat pro summario.

¶ Sinautem. Potest per pactum future appellationi renunciari. b. d.

Autentica. Ei qui appellat. Diuiditur in tres ptes. primo loquitur qñ cõparet appellans tantũ vel vtraq; pars. secundo qñ cõparet appellatus tantum. tercio qñ neuter. secũda ibi. Appellatore cessante. tercia ibi. Neutro.

Autentica. Si tamen. Non currit tempus ei qui semper litigat etiã coram arbitro. b. d.

Per hanc. Diuiditur in tres ptes. primo permittit nõ ꝓpositum ꝓponi. secundo nõ probata ꝓbari. tercio rationem assignat. secunda ibi. sed et siqua. tercia ibi. Quo exercitat. Et breuiter b. d. In causa appellationis vtri q; pti licet non ꝓpositum ꝓponere non ꝓbatum ꝓbare si actionẽ antiquam respiciat aliter secus. b. d.

¶ Rubrica. Quando prouocare non est necesse Latam. Sententia contra sententiã lata est ipso iure nulla. 7 appellare non est necesse.

Si cum Sententia lata cõtra ius cõstitutionis est ipo iure nulla. secus si contra ius litigatoris. b. d.

Si vt proponis. Causa ꝑiudicialis impedit electionem ad munera. b. d.

Cum magistratus. Non valet sñia plurium delegatorum nisi omnes sententiẽt.

Certa ratione. Impositio mulcte vltra quam iudex possit est ipo iure nulla.

Cum non eo. Sententia que nõ fuit lata in termino pemptorij est ipo iure nulla.

Senales. Sententie late precio sunt ipo iure nulle secus si essent late gratia. b. d

Si pater Defectus etatis facit nominationem ad munera ipo iure nullam. b. d.

Veteranis. Si veteran⁹ eligitur ad munera non tenet electio nec est appellare necesse. b. d.

Omnem Si victus appellationẽ prosequitur victor non potest appellare ꝓter condemnat õem expensarũ omissam si iudex de eo iudicare debebat. Idẽ si non ꝓsequitur.

¶ Ru. Quorum appellationes non recipiuntur.

Eius qui. Serus otumax nõ appellat.

Obseruare. Ad hoc vt qs non possit appellare requiritur q; sit cõuictus 7 spõte cõfessus si qõ eorũ õfecerit appellatõ admittet

Nulli. Officialis alicui⁹ iudicis a sententia contra eum data de delicto cõmisso in officio per eum ab illo iudice nõ appellat secus si in alia causa fuerit victus. b. d.

Abstinendum. Debitor publicus victor non appellat. b. d.

Ab executione. Ab execut õe non potest appellari nisi excedatur in exequendo et tunc res mobiles 7 fructus rei immobilis sequestrat 7 ꝑ penã appellans punitur. b. d.

Quisquis. Ne testamentũ aperiatur vel scriptus heres in possessionem mittatur appellari non potest. b. d.

Ante. Ab interlocutoria appellare

non potest.b.d.

Et publicarum. Publicus debitor manifeste convictus non appellat.b.d.

¶ Rubrica. Si pendente appellatione mors interuenerit.

Eius qui Scom lec.magis notabilē. b.d. Ib annotatione pōt appellari ꝛ appellatione pereūte morte rei pena extinguitur.

Etiam. Instātia cause appellationis transit ad heredem.b.d

Si is qui Ademptio expressa bonorū morte appellātis nō pmittur. secus in tacita.

Si pater. Causa appellationis super muneribus personalibus morte finitur.b.d.

Quamuis. Doctna ancilla durat causa ppt. r periculum.b d.

Si vnus. Habet duas partes et b d. Ultra id tempus quod datur appellanti heres eius habet quatuor menses.b d. prima particula que est clara. secūda particula legitur duob⁹ modis. Uno modo fm glo. Alio modo fm doc. magis notabiliter. Scom glo.b d. Dicti quatuor menses elapso tempore qō heredibus datur ad deliberandum non currunt.b d. Vel aliter. Here ultra tempus datum ad deliberandum per l. Cum antiquiores habet quartuor menses.b d. fm doctores prima lectura videtur magis amica litere sed tamen tenenda est secunda.

¶ Rubrica. De bȳs qui propter metum iudicis non appellauerunt.

Si contra te. In curia pncipis cessat presumptio iusti timoris.b.d. Simile in l. nō est verisimile. ff. Quod metus causa.

Isȳs qui. Qui dimittit appellationem absq; iusto timore a quiescit sentētie q vero iuste timuit prestatione de hoc legittimo tpe facta ac si appellasset auditur.b.d.

¶ Rubrica. Si vnus ex pluribus appellauerit.

Si iudici. Cause cōmunitas et defensionis paritas facit vt sentētia in causa appellationis dicta pro vno alīs prosit.b.d.

¶ Rubrica. Si momentanea possessione fuerit appellatum.

Cum de possessione. A sententia lata super possessione nō pōt appellari cā pprietatis integra remanente.

¶ Rubrica. Ne liceat in vna eademq causa tercio prouocare.

Si quis. Qui in duabus appellationibus succumbit non pōt tercio prouocare vel supplicare ꝛ recusatō iudicis inter iura appellationum non computatur.b.d.

¶ Rubrica. Qui bonis cedere possunt.

Qui bonis. Cessio bonorū non liberat debitorem sed facit ne possit detrudi in carcerem.b.d.

Si quantitatem Qui vult solvere creditoribus pōt bonorū cessionē revocare

Propter. Propter onera ciuilia bonorum cessio non admittitur.

Si pater. Propter debitū cōtractū per patrē in ciuili officio admittit cessio que in bonis filȳ cedentis non preiudicat.

Legis iulie. Facta cessione bonorū nō pñt creditores bona ppria aucte tenere in re dñi. secus si data fuerint in solutum.

Cum et filȳfa. Filiusfa. sive habeat castrēse peculiū sive nō pōt cedere bonis.

Cum solito. An detur dilatio vt admittatur cessio statur maiori parti creditorū inspecto cumulo debiti vel numero psonarū q si vtriusq; est paritas sententia benignior admittitur.b.d.

¶ Rubrica. de bonis auctoritate iudicis possidendis

In bonis. Qui debēt habere legata a defuncto herede preferuntur legatarijs ab eodem. h. t.

Est iurisdictionem Creditores defuncti impetrant separationem bonorum si fidem heredis non sunt secuti. h. t.

Ex contractu Qui cedit bonis ex aliena gesto non potest conueniri nisi de eo quō post ea suplucratus est deducto ne egeat. h. t.

Inciuile. Non debet cogi vnus ex creditoribus bona suscipere et alijs satisfacere

Si bona Si mortuus non habet heredem creditores in possessionē mittuntur.

Pro debito. Creditores ypothecarij preferūtur cirographarijs nec possunt bona vendicare sed possessionē & venditionem debent impetrare. h. t.

Si vxor Pro parte qua creditor succedit debitori extinguitur actio p residuo pñt coheredes conueniri. h. t.

In possessionem. Missus in possessionem ex primo decreto nunc̄ prescribit.

Cum proponas. Contra debitorē latitantem proceditur ad missionem & postea ad venditionem. h. t.

Cum apud Si vnus ex creditoribus mittatur in possessionē ex primo decreto eius missio prodest omnibus alijs creditoribus p̄sentibus infra biennij abſentibus infra quadriennium venientibus & debitum ostendentibus & expensas pro rata reficient. h. t.

¶ Sinautem. Si missus ex primo decreto ad venditōnem puenerit debet sibi primo satisfieri & residuum deponi vt creditoribus postea venientibus & debitū ostendentibus satisfiat. h. t.

¶ Vt autem Vt cessetfraus debet de deposito & venditione fieri scr ptura cū solennitate hac l. expressa. h. t.

¶ Ru. de priuilegijs fisci.

Bona. Mulier in rebus ppijs est potior fisco creditore nisi ex causa primipili. h. t.

Quamuis. Mulier in dote & fisc⁹ paribus passibus ambulant vt qui prior est tempore potior sit in iure. h. t.

Si cum pecuniam. Fiscus p̄fertur omnibus creditoribus ypothecā nō hñtibus

Si debitor Obligatō & priuilegiū fisci non extenditur ad bona debitoris añ vēdita

Pecunia. Fiscus potest reuocare pecuniam alij creditori solutam sine vsuris.

Cum patrem. Fiscus alienata reuocat p suum debitorē causa dotis ostituende

Si in te Priuilegiū fisci potest transferri per cessionem. h. t.

¶ Ru. de priuilegio dotis.

Scire debes. Priuilegium qō datur ratione persone ad heredes non transit. ad hoc allegatur hec l.

¶ Ru. De reuocandis hijs que in fraudē alienata sūt

Si heres. Ad eum cuius res in fraudē sunt alienate pueniēt demū bonis principalis excussis. h. t. fm cōmunē modū legendi.

Si successione. Ea que sunt data in dotem si non sunt obligata nec̄ in fraudem data a creditoribus non reuocantur. h. t.

Si paterna. Filius non heres pro debitis patris conueniri non potest. h. t.

Filios. Heres non auditur allegando turpitudinem defuncti.

Ignoti. Bonis principalis excussis reuocant̄ a possessoribs titulo oneroso si fraudem participauerint sed in titulo lucratiuo fraudis participatio non requiritur. h. t.

Si actu. Ista legitur duobus modis Scōm primā lec. verā hoc intēdit. Cōtra debitorem qui in fraudē creditorū est liberatus datur reuocatoria inquantū facere potest. l. actione prima cuius erat nature. h. t. fm verum intellectum.

¶ Expliciunt casus breues libri septimi codicis.

Incipiunt casus breues octani libri codicis.

Rubrica. De interdictis.

Quom proponas. Interdictū ne rami arborum noceant per idemtitatem rationis extenditur ne earū radices officiant. b. d.

Preses. Judex contra eum qui nō est de suo foro cognitionem non habet. b. d.

Incerti. Si petitorium ⁊ possessorium simul intententur debet causa possessoris p̄terminari vt petitorij questio exinde ordinet. b. d. primo ponit dictum. secundo eius declarationem. tercio rōnem. quarto respōdet ad tacitam obiectionem. secundo ibi. Competentibus. tercia ibi. Vt ex hoc. quarta ibi. Interdicta autem.

Si quis. Ab inicio debet actor suas actiones proponere. b. d.

Ru. Quorum bonorum.

Dictum est s. de interdictis in genere sequit videre in specie ideo ponitur primo de interdicto quorum bonorum quod est vniuersale ⁊ est adipiscende possessionis.

Hereditatem. Qui habet bonorum possessionem non possidet ideo p̄o adipiscēda possessione debet istud interdictum p̄ponere ⁊ de suo iure docere. b. d.

Si ex edicto. Qui habet bonorum possessionē debet intentare hoc interdictū vt constituatur possessor.

Constat Exceptio dominij que requirit altiorem indaginem non obstat intentāti interdictum adipiscende possessionis sed ei debet per iudicem reseruari. b. d.

Rubrica. Quorum legatorum.

Dictum est s. de interdictis adipiscende possessionis quod est generale. sequitur de alio interdicto adipiscende possessionis quod est singulare ⁊ denominatur a principio edicti scilicet quorum legatorum.

Heredi Heres contra legatarium possidentem habet hoc interdictum vt si possessionem restituat possit falcidiam retinere. hoc dicit.

Rubrica. Unde vi.

Dictum est s. de interdicto adipiscende possessionis. sequitur videre de interdicto recuperande possessionis.

Recte. Pro defendendis rebus vim vi repellere licet cum moderamine inculpate tutele. b. d.

Si pulsos. Hoc interdictum est annale ⁊ non datur contra heredes nisi quatenus ad eos peruenit. b. d.

Autoritatem. Per rescriptum principis violenta possessio non confirmatur.

Si de possessione Spolians aliū de possessione potest accusari criminaliter et conueniri ciuiliter hoc interdicto ⁊ tenetur de fructibus perceptis et percipiendis. hoc dicit.

Invasor Hucusq; tractauit imperator materiam interdicti vnde vi. in hac l. ⁊ seq. ponuntur alie questiones circa violentos nec ptinent ad interdictum vnde vi sed hñt separatam materiam. ⁊ sunt constitutiones multū vtiles et singulares. Legitur hec l. multis modis. sed ſm veram lec. breuiter dicit. Qui invadit rem possessam ab alio preteritarum legum pena punitur. qui inuadit possessionem vacantem ad eius restitutionem ex hac constitutione tenetur. b. d.

Deminerint. Si autoritate rescripti iniusti vel iniuste sententie quis possessionem ingreditur suo iure priuatur ⁊ delictum administratoris non nocet minori sed ipse punitur et spoliatus iniuste autoritate iudicis ante omnia est restituendus. b. d. Diuiditur in duas partes. prima loquitur quando quis suo iure inuasit. secunda quando administrator alterius. secunda ibi. Sinautem.

Si quis in tantam.

Qui possessionem rei sue apud alium constitute invasent eam restituit et dominio pnatur. si vero rem alienam invasit eam restituet et extimatione condemnatur b. d. Glo. dividit hanc l. in quinq; ptes. sed Bar. in duas partes principales. prima loquitur quãdo quis invasit possessionẽ rei sue. secundo quãdo aliene. secunda ibi. Si vero alienarum. Item prima subdivid.tur quia prima loquit de persona invadente. secunda de re invasa tercia de tempore invasionis. quarta de pena invadentis.

Momentanee. Hec cõstitutio in principio legitur duobus modis. primo quãdo contra possessorem tantum commissa est violentia. secundo q; loquatur in quolibet interdicto. Scõm primum modũ. b. d. Violentia cõmissa cõtra possessorem non semper punitur accusatione legis iulie de vi publica vel pvata sed q̃q; civiliter agitur per interdictum in quo pceditur summarie et sine inscriptione et spoliatus ante omnia est restituendus. b. d.

Si quando. Difficultas pbationis et odium delinquentis facit vt admittatur pbatio per iuramentum actoris. b. d.

Non ab re. Qui possessionẽ alieno nomine tenent si in ea restituẽda v̄sq; ad sententiam fuerint contumaces ad restitutionẽ eius et ad extimationes condictione ex hac l. condemnabuntur. b. d. Similis constitutio habetur in l. Conductores. ẽ. locati.

Cum querebatur Qui occupat possessionem rei aliene vacantẽ ad eam restituendam condicione ex hac l. tenetur quatriginta annis finitur. b. d. primo ponit questionem et rõnem dubitationis. secundo ponit determinationẽ. tercio soluit rationem que posset fieri in contrarium. quarto suã determinationem probat per simile. quinto ponit vnam limitationem. secunda ibi. Nos. tercia ibi. Ridiculum. quarta ibi. Cum talis. quinta ibi. Hys videlicet.

¶ Rubrica. Si per vim. vel alio modo.

Judices Absens spoliatus ante omnia est restituendus et ad hãc causam quilibet admittitur etiam si non habet mandatũ et si fuerit servus absens etiã reverius audietur cursu tpis non obstante et causa pprietatis ordinario agitabitur. b. d.

Nec imperiale. Nec rescripto pncipis nec iudicis sententia debet quis alteri possessionẽ pte non citata turbare. b. b. d.

¶ Rubrica. Uti possidetis.

Uti possidetis. Hec l. fm lec. glo. dividitur in d. p. primo ponit de natura interdicti vti possidetis. secundo ponit de officõ iudicis in cã pprietatis. secũda ibi. Ac satisdationis. Et fm hanc breviter d. Si plures iuste possident p hoc interdictũ phibẽtur invicem vim inferre et in cã pprietatis qui nõ satisdat possessione rei pvatur. b. d. Fm glo. Alia est lec. Ja. de are. scilicet q; primo loquitur de natura interdicti vti possidetis. secundo de officio iudicis interdicto vti possidet secunda ibi. Ac satisdationis. Scõm q; lec. b. d. Si plures iuste possidẽt per hoc interdictum phibentur invicem vim inferre et õ hoc coguntur satisdare vel possessione pvãtur donec de proprietate cognoscatur. b. d.

Ru. de tabulis exhibendis. Dictũ est ẽ. de interdictis adipiscẽde recuperande et retinende possessionis. sunt quedam alia interdicta exhibitoria ideo de hys post.

Si in potestate. Post mortem pupilli tabule pupillares postulantur exhiberi hoc interdicto. b. d.

¶ Rubrica. De liberis exhibendis.

Si vt proponis. Si inter patrem et filium est contẽtio de potestate propter res per hoc interdictum expeditur. b. d.

Si adinstar. Ad similitudinẽ bonine interdicti potest agi de vxore exhibenda.

¶ Rubrica. De precario et saluiano interdicto.

Si te non remittente.

Pro pignore vendito contra emptorem nõ competit interdictum saluianum directũ sed ad ypothecariam actionem est recurrendũ.

Habitantis. Contra heredes eius q̄ rogauit competit interdictum de precario.

Ru. de pignoribus.

Ista Rubrica potest continuari duobus modis. Uno modo. Dictum est. ſ. de saluiano in edicto vbi fit mentio de pignore. ideo me dicto subnectitur hec rubrica de pignoribus. Uel sic. Dictū est. ſ. de obligationibus principalibus et etiam dicitur in pluribus partibus. sed quia principalibus obligationibus accedunt pignora ideo subnectitur hic Ru. de pignoribus.

Debitor. Licet debitor cedat pignori non tamen liberatur. b. d.

Quamuis. Habens specialem ypothecam ac etiam generalem non recurrit ad generalem in preiudicium secundi creditoris si specialis sibi sufficiat ad debitum. b. d.

Creditores. Creditor fm formam pactionis autoritate et sine iudice potest ingredi possessionem rei sibi obligate. urbanius tamē fit cum iudice. b. d. Diuiditur in duas ptes. primo ponit quid potest facere creditor q̄ pactus est de ingrediendo fm iuris rigorem. secundo ponit quid facere debet de urbanitate. secunda ibi. Et tamen.

Cum te pecuniam. Necessitas rei familiaris non est iusta causa rescindendi pignus contractum. b. d.

Preses. Collusio debitoris vel prescriptio que contra eum cucurrit non nocet creditori ius suum prosequenti. b. d.

In summa Expensas necessarias ob bonum publicum factas a creditore creditor potest a debitore repetere. b. d.

Quamuis Licet debitor sit cōdemnatus si non soluat non tollitur ius pignoris.

Si dominium. Fructus computātur in sortem et extenuant debitum. b. d.

Debitores. Creditor potest prosequi ius pignoris licet debitori non sit denunciatum vt soluat. b. d.

Si uxor. Licet de pignore instrumentum non sit confectum nihilominus creditor habet plenum ius. b.

Cum dominam. Debitor creditori potest cedere omne ius quod habet in pignore cū non obstet etatis ratio.

Distractis. In electione creditoris est agere personali contra debitorem vel ypothecaria contra possessorem pignoris.

Debitorem. Alienatio facta per debitorem non preiudicat creditori vti iure pignoris. b. d.

Et si frater. Mutuans alienam pecuniam suo nomine querit sibi ius pignoris et nō domino pecunie. b. d.

Quamuis Res empta ex pecunia mutuata non est obligata nisi de hoc specialiter vel generaliter conuenerit. b. d.

Sicut dim. Creditor tenetur de dolo lata culpa et leui non de casu fortuito. hoc dicit.

Creditor Oblatio consignatio et depositio debiti sufficiunt ad hoc vt possit agi pignoraticia. b. d.

Res obligatas. Extraneus soluens debitum pro alio non querit sibi ius pignoris. sed solutum repetere potest. b. d.

Secundus creditor. Secundus creditor offerens debitum primo creditori cōfirmat sibi pignus pro eo q̄ solvit et etiam pro vsuris non pro vsurarum vsuris. b. d.

Maior. Sicuti pignus nuda conuentione contrahitur ita nuda conuentione remittitur. b. d.

Persecutione In electione creditoris est agere personali vel ypothecaria q̄ est verum debitore possidente. extraneo autem possidente oportet q̄ primo agatur cōtra reum et fideiussores. b. d. cum auten. hic posita.

Seruo. Extincto pignore non extinguitur obligatio personalis. b. d.

Si tibi Creditor potest agere actione furti contra furem ratione rei pignorate. hoc dicit.

Super ypotbecis. Creditor cui obligata sunt omnia bona a debitore habs etiã obligatam miliciam ex pecunia sua emptam vere vel presumptiue.b.d. Diuiditur ista lex in tres ptes. Nam primo dicit de milicia empta filys vel cognatis. secundo dicit de milicia empta extraneis. tercio ponit quandam determinationẽ seu limitationẽ precedentiũ secunda ibi. Et ita obtinere. tercia ibi circa finem. q scilicet.

Ru. In quibus causis pignus tacite contrahitur

Uniuersa Bona debentis soluere tributa vel contrahentis cum fisco tacite sunt obligata fisco.b.d cum l.se.

Quamuis. Fructus rei obligate tacite sunt obligati sed res ex precio fructuum empta non est obligata.b.d.

Satis. Bona dotalia sunt tacite obligata pro administratione primipilani excussis tamẽ primis facultatibus primipili.b.d.

Si non inducta Licet inuecta et illata sint tacite obligata locatori tamen si nõ ostendantur esse inuecta et illata locator nõ pot ea retinere pretextu pensionis.b.d.

Si mater. Si mater pupilli ad secunda vota transiens non petierit eidem tutorẽ et quod ex administratione debeat non soluerit bona mariti sunt tacite obligata. b.d.

Sancimus Jura loquentia de rebus inuectis et illatis tacite obligatis locatori sunt cõmunia in omni loco.b.d.

Rubrica. Si aliena res pignori data sit.

Procuratori. Res non pot obligari p procuratorem non habentẽ spãle mandatũ vt generale cum libera nisi forte dominus eam erat solitus obligare vel nisi pecunia sit in rem domini versa.b.d.cum omnibus glo.

Si probaueris Res aliena non pot alij obligari sine scientia domini nisi de fraude domini appareat.b.d.

Curatori. Administratori alicuius rem domini pignorans non constituit ius in re nisi appareat pecuniam esse versam in vtilitatem domini hoc primo. Item filius non pot obligare rem patris eo viuẽte.b.d.cum l.se.

Cum res. Si res que nõ fuit in bonis debitoris tempe obligationis incipiat postea esse in bonis deb.toris confirmat pignus vtile.

Que. Obligans rem alienã nõ prius dicat dño et contraria pignoratitia tenetur.

Si in rem. Tutor procurator vel alius administrator obligando rem dñorũ eis nõ preiudicat nisi postea consensus dominorum accedat vel nisi de scientia eorum probetur b.d.cum.l.se.

Rubrica. Que res pignori obligari possunt.

Alumnos. In generali obligatione non veniunt ea que quis non esset spãliter obligaturus.b.d.

Cum constet. Obligato instrumento videntur obligata ea de quibus in instrumẽto fit mentio.b.d.

Si monumento Res religiosa non cadit in obligatione.b.d.

Nomen. Debitor ante denunciationem factam sibi a creditore sui creditoris potest soluere suo creditori post denunciationem autem factam non potest soluere sed exigi potest vtili actione.b.d.

Spem eorum Premium quod datur athlete non potest obligari.b.d.

Qui filios. Res que nõ sunt in bonis nostris non possunt obligari.b.d.

Executores. Deputati ad agricultu ram non possunt capi pignori.b.d.cum.l. se. et contra facientes puniuntur.b.d.auteñ. Agricultores.hic posita.

Si quis. Appellatione rerum vel bonorum in obligatione deductorum continẽtur presentia et futura.b.d.

Rubrica. Qui potiores in pignore habeantur.

Dictum est ſ. de pignoribus. verū quia quāq; circa idem pignus plures creditores cōcurrūt et dubitatur quis ſit potior idcirco ſubnectitur hec Ru. Qui potiores in pignore habeantur.

Qui pignus. Secundus creditor ſoluens priori vel conſignās et deponens id qđ ei debetur in locum prioris ſuccedit et cōfirmat ſibi pignus. b. d.

Si decreto. Cum plures creditores concurrūt circa idem pignus pretoriū et ſunt diuerſorum titulorū qui prior eſt tempore potior eſt iure. b. d.

Cum rempublicam. Habens ius pignoris in re prefertur agenti perſonali actione

Si fundum. Qui prior eſt tempe potior eſt iure. b. d. cum. l. diuerſis. ĵ. e.

Prior. Creditor prior nō habet neceſſe offerre ſecundo. ſed ſecundus offerens primo confirmat ſibi pignus. b. d.

Licet. Licet regulariter qui prior eſt tēpore potior eſt iure tamen ſi ex pecunia creditoris ſecundi res ſit empta et eidem ſpecialiter obligata ſecundus eſt potior. b. d.

Autentica. Item poſſeſſor. Iſta autentica ponit alium caſum ſpēales in quo prior tempe non eſt potior iure. Exemplificat dicit prior creditor negans rem eſſe eius a quo cauſam habet poſtea allegans ſe eſſe potiorem contra ſecundum creditorē nō auditur ymmo poſſeſſione priuatur. b. d.

Eos qui Habēs ius reale prefertur habenti priuilegium perſonale. b. d.

Cum tibi Secundus creditor nō offerens vel ſoluens priori creditori debitū ſuū eidem in aliquo non preiudicat. b. d.

Scripturas Si debitor debitū neget et ſcripturam fateatur preiudicat ſibi et ſcripturam probat contra eum non autem preiudicat aliis vtputa creditoribus ypotecam pretendentibus niſi forte haberet ſubſcriptionē trium teſtium. b. d. ſm Ja. butri.

Aſſiduis. Mulier habet priuilegium tam in perſonali actione q̄ in reali vt preponatur etiā creditoribus prioribus tpe tacitam ypotecā habentibus et hoc eſt verū niſi alia ws precedat. Itē hoc eſt verū in dote non in donatione ꝓpter nuptias. b. d. Idem dicitur principaliter in quilibet ptes. In prima pte ponit quaſdam rōes tam impulſiuas q̄ finales que deſerunt occaſionē legis condēde. In ſecūda pte ponit ſtatutū ſuum et quaſdā rōnes annectit. In tercia pte ponit quandā exceptionē a ſuo ſtatuto. In quarta ponit aliud dictum et eius deciſionē limitādo predicta. In quinta et vltima ponit quandam limitationē taliſecūda ibi. Ad hec omnia. tercia ibi. excepti quarta ibi. Hoc aūt. circa finem legis. quinta ibi. Quam legem.

Ru. De hijs qui in priorum creditorum loco ſuccedunt

Non omni modo. Extraneus cui pecunia debitor liberatur in locū prioris creditoris ſuccedit ſi hoc pacto credidit et vere eius pecunia ad creditorē peruenit vel ſi ipſe recta via creditori p debitore ſoluit. b. d. cuius lege ſequenti.

Ru. Si antiquior creditor pignus vendidit

Si vendidiſſet. Venditio facta ꝓpter mum creditorē non pōt p ſequētē retractari ſecus ſi ipſi creditori pignora ſunt vendita vt in ſolutum data. b. d.

Ru. Si communis res pignorata ſit.

Frater. Obligatio vnius ex conſortibus alijs non preiudicat. b. d.

Ru. de pretorio pignore.

Veteris Qui habet pretoriū pignus habet ius retinendi et vendicandi. b. d.

Ru. Si pign⁹ pignori da. ſit

Etiam. Pignus pōt dari pignori et q̄b pignoris uſufructū nō pōt alienare ꝓpter pietatē. ſecus in eo q̄ habet pignoris ꝓpter pietatem.

Si creditor. Si creditor pignus pignori vederit ſoluendo debitori poteſt recuperare actione pignoraticia. b. d.

¶ Rubrica. De remissione pignoris.

Si te manumissum. Presentia creditoris tempore manumissionis inducit remissionem pignoris. b. d.

Si probaueris. Presentia cum consensu tempore venditionis inducit remissionem pignoris. secus si ignorauit. b. d. cū l. se.

Si eo tempore. Si precedat monitō iudicis presentia cum taciturnitate inducit pignoris remissionem. b. d.

Creditricem. Qui reddit instrumētum debiti remittit pignus. b. d.

Si ypotbecas. Presens et tacens qñ fiscus vendit videtur remittere pignus. b. d.

Solita. Si res in qua semel remissus est pignus de nouo in dominio debitoris peruenerit pignus non reintegratur generalis obligationis vigore. b. d.

¶ Rubrica. Etiam ob cirographariam pecuniam pignus retineri posse.

Pignus. Per nouationem pignus extinguitur nisi fuerit repetita. Item pignus potest retineri etiam ob cyrographariam pecuniam contra principalem debitorem. sec' contra creditorem debitum offerentem.

¶ Rubrica. De distractione pignorum.

Creditor. Antequam pignus vendat debet moneri debitor cui tenebitur creditor in eo q fraudem cōmiserit. b. d.

Si residuum. Potest implorari officium iudicis ad conculcandam rationem inter creditorem et debitorem. b. d.

¶ Rubrica. Debitorem venditionem pignoris impedire non posse

Si sunt. Prohibitio debitoris facta in testamento vel inter vinos non impedit pignoris alienationē. Idem si non totum debitum offeratur. b. d.

¶ Rubrica. Si vendito pignore agatur.

Preses. Si creditor in distrahendo pignore dolum cōmittat debitori vtra ipsum actio competit in subsidium contra emptorē dolo participantem. b. d.

¶ Rubrica. De luitione pignorum.

Intelligere. Licet tollatur actio personalis tamen durat ypotbecaria. b. d.

Si vnus ex pluribus heredibus debitoris.

¶ Ru. De iure dominij impetrando.

Dominij. Nota istam l. contra eos q faciunt concedi licentiam a iudicibus nunciandi omnes suos debitores q non valeat nisi debitorum nomina expūmantur. hoc intendit loco summarij.

Si creditor. Per vnum actum cōtrarium recedit tur a priuilegio. b. d.

Vetustissimam. Antiqua observatione sublata debitor moneatur vt certo tpe soluat quo elapso a principe dominiū impetratur post quam impetrationē debitor infra biennium audietur q res legittime extimabit vt si quid vltra habeat restituat q quod minus accepit consequatur. b. d.

Rubrica. De pactis pignorum.

Qui pactus est. Pactum simile pacto legis cõmissorie in pignoribus nihil operatur. b. d.

Si fundi. Cessante causa pignoris pignus debet reddi. b. d. Vel aliter. Pactũ legis cõmissorie simile ex postfacto in pignoribus non reprobatur.

Quoniam Pactum legis cõmissorie in pignoribus reprobatur. b. d.

Rubrica. De exceptionibus sine prescriptionibus.

Licet unde vi. Que annalia sunt ad agendum perpetua sunt ad excipiendum.

Si quidem. Ponit tria dicta primo quando reus pro cõstanti de intentione actoris defidit. secundo quando pro cõstanti de ea confidit sed se exceptione munitũ asserit. tercio quãdo de intentione actoris dubitat. 7 hoc sufficiat pro summario. secunda ibi. Si vero. tercia ibi. Nam si.

Si quis advocatus. Exceptio dilatoria debet opponi añ li. otes.

Rubrica. De litigiosis.

Lite. Per litis contes. fit litigiosa res et actio nec potest in alium transferri.

Quicunq;. Si legatur res vel actio litigiosa debetur litis extimatio litigio apud heredem remanente. b. d.

Censemus Contractus habitus sup re litigiosa est nullus 7 qui ad eum scienter accesserit legittime puniet exceptis quibusdas casibus hac l. expressis. b. d.

Ru. de contrabenda et committenda stipulatione

Licet. Etiam scriptura priuata facies mentionem de pmissione in dubio intelligitur per stipulationem. b. d.

Si filie. Qui stipulatur filio suo querit sibi. b. d.

Si cum tuam. Alteri stipulari nemo potest. et qui pecuniam alterius exigit negoges. actione tenetur. b. d.

Secundum. Si quis stipulatur dare cui velit sibi stipulatur. b. d.

Nuda. Quando stipulatio penalis incipit a precedenti conuentõne nuda tunc cõmittitur cum super prima lis fuerit contes. b. d. fm vnam lec. Vel cum fuerit contes. super ipsa actione penali. b. d. fm aliam lec.

Scrupulosam. Sive post mortẽ suã sive cum moreretur sive pridie q̃ moreret qs fuerit stipulatus valet stipulatio. b. d.

Magnam. Dies interpellat p bone et vbi est dies et pena non admittitur more purgatio. b. d. fm lec. quam tenet Bar.

Veteris. Promissio dandi vel faciendi simpliciter concepta porrigitur ad promissoris heredes. Item si conferatur post mortem promissoris. b. d. cum l. fi.

Optimam Verba enunciatiua in otractibus prolata pbationem inter ipos cõtrahentes inducunt donec cõtrarium doceatur.

Rubrica. De inutilibus stipulationibus.

Ex stipulatione. Pupillus non põt obligari sine autoritate tutoris. b. d.

Libera. Stipulatio penalis non valet in matrimonijs. b. d.

Set inter. Inter absentes nõ potest cõtrahi stipulatio nec quis alteri stipulari. Item quando petetur interesse admittitur petitio incerta certificanda per sententiã. b. d.

Rubrica. De duobus reis stipulandi.

Cum quidam. Interpellatio vnius

ex reis stipulandi facta vni ex reis ꝓmittendi ꝓdest7 nocet omnibus correis.b.d.

¶ Rubrica.de fideiussoribus et mandatoribus.

Si lisias. Publicatio bonorum deb toris fideiussorem non liberat.b.d.

Creditori Fideiussori soluēti tenetur creditor cedere actionē personalem et ypothecariam.b.d.

Non recte Expressio eorum que tacite insunt nil operatur.b.d.7 ad hoc quotidie allegatur.

Donatione. In stipulatione nouante non intelligitur repetitus fideiussor in dubio

Si pater Subscriptio quam quis facit vt testis non obligat eum vt fideiussorem.

Si creditor Qui nō seruat fines mādati non habet actionem mandati.b.d.

Cum aliter Fideiussori soluenti debs cedi actio contra principalem et contra fideiussores.b.d.

Si barsatorem. Inuentus dicitur qui personaliter capitur.b.d.

Fuit liberum. Ex diuisione actionū quā creditor inter fideiussores facit exceptio pacti fideiussoribus competit.b.d.

Reos Electio non nocet creditori quin ad alium possit redire.b.d.

Sancimus. Qui ꝓmittit alium exhibere ad tempus finito tempe potest intra sex menses morā purgare eum exhibendo/vel eum ydonee defendendo quo tēpore elapso non auditur. Item casus superueniēs infra tēpus primum liberat ꝓmissorem.secus si eueniat infra tempus ad more purgationem concessum.b.d.

Si fideiussor Qui alium in iudicio sisti promisit sine scriptis si lis negligitur infra cursum duorum mensium liberatur.b.d.primo. Item in causa publica ꝓmissio in dubio intelligitur facta in scriptis.secus in causa priuata.b.d.

Generaliter Per electionem vnius non liberatur alius reus vel fideiussor/vel correus vel fideiussor et qō pōt fieri per pactus potest fieri per legem.b.d.

¶ Rubrica.de nouationibus et delegationibus

Delegatio Delegatio debitoris nō potest fieri nisi consentiente debitore sec' in nominis venditione.b.d.

Si delegatio Apud eum qui mādauit seu cessit actionem remanent directe 7 iō ei potest solui in tribus casibus hic expressis.

Non abstulit. Qui est factus procurator ad recipiendam pecuniam alio modo liberari non potest.b.d.

Nouatio Hodie nouatio in dubio non intelligitur facta nisi spāliter exprimatur

¶ Rubrica.de solutionibus et liberationibus.

Inquisitio. In generali sermone nō continetur psona loquentis.b.d.

Cum pro Non debet quis petere id cuius contrarium non esset postulaturus.

¶ Ru.de acceptilationibus

Jam tibi. Pupillus cum autoritate tutoris potest per acceptilationem liberari.

Si donationis Per aquilianam stipulationem7 acceptilationē secutam omnis tollitur obligatio nisi per restitutionē restauretur.hoc dicit.

¶ Ru.de euictionibus.

Emptor Venditor hereditatis nō tenetur de euictōne rerum singularium nisi specialiter se ad hoc astrinxerit.b.d.

Quoniam. Donator non tenetur de euictione nisi promiserit.b.d.

Qui rem. Antequam res euincatur non potest emptor contra venditionem habere regressum.b.d.

Si predium. Datio in solutum similis est emptioni 7 simili modo de euictione agit

Ex predijs Antequã res tradatur vel precium soluatur potest emptor petere, vt pignoris obligatio dissoluatur.

Non dubitatur. In contractu emptionis debetur euictio etiam si non promittat

Autore. Sufficit q denuncietur principali licet fideiussori ignorauerit.b.d.

Emptor. Emptor de euictione nõ agit si non denunciauit vel contumax fuit vel per iniuriam condemnatus.b.d.

Si controuersia. Si fit denũciatio et res euincitur de euictione agitur secus si non euincatur.b.d.

Si fines. Quod per actionẽ finiũ regũdorum euincitur in actõne ex rescripto p euictione venit. secus si nõ euincatur sed ex alia causa per iudicem adiudicetur.b.d.

Exceptione. Quem de euictione tenet actio etiam tanquam fideiussorẽ eũdem agentem repellit exceptio.b.d.

Sine. Etiam antequã res euincat pt ad interesse agi si hoc agatur.

Si ob causam Si venditio fiat a iudice pars obligatur de euictione et ideo eũ agentem repellit exceptio.b.d.

Sine possessio. Quem de euictõe tenet actio tanquã heredem principalis eundem agentem repellit exceptio.b.d.

Super empti. Re euicta agitur de euictione ad interesse precij fructuum 7 meliorationum.b.d.

Si cum questio. Re euicta p sententiam agitur ad interesse. secus si sponte restituentur.b.d.

Si status. Si emptor succubuerit habet regressum de euictione secũ si obtinuerit

Si obligata. Emptoris prescriptio p dest venditori.b.d.

Si parentes. Re euicta agitur de euictione etiam otra venditoris heredes nec ex eorum persona potest in integrum restitutio impetrari.b.d.

Empti. Etiam si post longum tempus res euincatur de euictione agitur si fuit legitime denunciatum.b.d.

Cum tibi. Ex stipulatione de indemnitate potest agi cum id pro quo res est obligata fuerit solutum.

Cum successores. Re euicta agit de euictione si fuit denunciatum vel si nõ potuit repiri cui denunciaretur.b.d.

Si post. Quãdo euictio imminet in limine contractus emptor non cogitur ad soluendum precium nisi sibi caueatur ydonee.

Si tibi. Re perempta non timet venditor periculum euictionis.b.d.

Si fundum. Qui emit rem alienã sciẽter non habet regressum de euictione etiam ad preciũ. secus si ignoranter.b.d.

Emptori Emptor põt se defendere etiã ex viribus venditoris.b.d.

Si permutationis. In contractu permutationis re euicta denunciatione solenniter facta agitur de euictione.b.d.

Non ex eo Bona fides p̃sumitur nisi probetur contrarium.b.d.

Heredem. Quem de euictione tenet actio vt fideiussoris heredem eundem agentem non repellit exceptio.b.d.

¶ Rubrica. Creditorem euictionem non debere

Cum iure. Qui vendit rem iure creditoris ad hoc tenetur vt doceat se creditorem tunc alijs potiorem aliter de euictione non tenetur nisi expresse promiserit vel in dolo fuerit.b.d.cum l.se.

¶ Ru. De patria potestate.

Si filium. Libertas a patria ptãte prescribitur longo tempore.b.d.

Nec filium. Contra negantem filium

esse in potestate pena per senatusconsultū 7 actiones preiudiciales sunt introducte et pater cogitur alere filium maiorem triēnio minorem autem triēmo cogitur mater lactare.

¶ De adoptionibus.

Cum in adoptiuis. Datus in adoptione alicui ex ascendentibus eis solis ex testamento 7 ab intestato succedit vt suus. datus vero extraneis ab eis ex testamento capit quantū eis relinquitur 7 non vltra ab intestato succedit vt suus succedit etiā patri naturali. Item per emancipationē omnia iura adoptionis tolluntur.b.d.

¶ Rubrica. de emancipationibus liberorum.

Si lex. Qui habet iurisdictionē ex lege municipali potest exercere inter volentes etiā non subditos 7 vires habebit apud oēs.

Jubemus parentes possunt emancipare filios absentes impetrato rescripto principis 7 eorum accedēte cōsensu. Item infantes sed eorum consensus non requiritur.

¶ Rubrica. De postliminio reuersis et redemptis ab hostibus.

Cum cognatos. Quando dubitatur an aliquis sit viuus vel mortuus non pōt adiri hereditas sed interim datur curator bonis.b.d.cum l.se.

¶ Ru. De donationibus.

Emptionum. Qui donat instrumēta emptionum videtur donare res emptas.

Si nominis. Cum actio ceditur debitoris consensus non requiritur.b.d.

Spem. Spes potest cedi.b.d.

Si functiones. Glo.legit hāc l. duobus modis.primo modo solutio tributorū non pbat quem esse dominum.b.d.

Si donatio. Verbum dono in vltis voluntatibus fideicōmissum inducit etiā pte absente.b.d.

Nec ambigi. Donatio que incipit a traditione potest perfici inter absentes.b.d.

Sensualis Assignatio in sensum nō piudicat domino non consentiēti sed si consenserit vel ipe pro alīs assignauerit videtur donare nisi pbetur otrarium.b.d.cum l.se.

Legem quam. Vt pactū donatōnis impleat ex stipulatione vel pscrip.ver.agit.

Nemo. Nemo videtur donare id de quo non cogitauit.b.d.

Nec ignorans. Donatio collata in filium in potestate non valet.b.d.

Cum de bonis. Donatio facta in filium emancipatum valet.b.d.

Portionem. Pars p indiuiso pōt donare.b.d.

Si aliquid. Breuitas epistole non viciat donationes.b.d.

Si filius Nemo dat quod non habet.

Eris alieni. Es alienum non sequitur fundum sed successionem vniuersalem b.d.

Siue. Filio emācipato pōt donari 7 facta donatio filio in ptāte p emancipationem cum patientia possessionis postea confirmatur

Si donationis. Actio furti iam facti ciuilis potest remitti.b.d.

Si auia. Mulier potest donare extraneis etiam res ab eius parentibus pfectas.b.d

Vice. Alius pōt p donāte subscribere.

Constante Mulier non potest donare dotem constante matrimonio.b.d.

Cum res. Vt pactum donationis impleatur agitur prescriptis verbis.b.d.

Si ea que. Res a me donata potest mihi redari.b.d.

Si patri. Donatio facta ab eo cui nō succedo nihil mihi preiudicat.

Donatio. Omnis donatio requirit insinuationem sm qō leges precipiunt scilicet si quantitatem taxatam excedit b.d.

Data. Donatō que debet fieri in scriptis duobus modis allegat etiā si fiat i pinctā psonā

Quisquis. Rei donate retinens vsu fructum rem videtur tradere.b.d.

In extraneos. Extraneis 7 ignotis potest donari.b.d.

In hac Donatio in vrbe debet insinuari coram magistro census. in alijs locis ante ꝓides ꝓuinciarū vel defensores ciuitatum.

In donationibus. In actis iudicialibus non sunt necessarij testes.b.d.

Secundum. Donationes in vrbe debent insinuari coram magistro census et non coram alio 7 extra facientes legittime puniunt

Illam subtilem. Mandatum ꝓcuratoris in rem suam seu actionis cessio morte mandatoris seu cedentis non extinguitur 7 ꝓcurator in rem suam ante litem contes.7 potest alium constituere.b.d.

Sancimus. Donatio vsq; ad trecentos aureos insinuatione non eget vltra debz insinuari nisi esset donatio impatoris 7 alijs facta ad pias causas que vsq; ad quingentos aureos ab insinuatione est libera.b.d.

Ne autem. Dubitꝑter immēsam donatōnem cōmunio rei inducitur licet dominio maioris partis ꝓtiū afferri 7 totū possidere alias res dividit si est dividua si vero individua in dām minoris ꝑtis transfertur ꝑ dicta potestas.b.d.

Si quis autem. In donationibus que diuersis tempibz celebrātur cuiuslibz ꝙtitas per se contemplatur.b.d.

Si quis autem. Donatio ānua in vita ꝛtrabentium collata ꝓ quolibet anno videtur vna per se sepata.secꝰ si ad heredes extenditur.b.d.

Si quis argentum. Qui donat argentum potest illud tradere in materia 7 specie et in pecunia signata.b.d.

Sed et si quis. Si donat res vel vniuersitas 7 interueniat traditio vera vl ficta donatio dicitur esse pfecta. si interueni at stipulatio ad pficiendum cōpellitur. si simplex ꝓmissio huiꝰ l. aucte vt pficiat ꝙpelletur.

Si quis pro redemptione. Donatio que fit in redemptionē captiuorum insinuatione non eget.7 iste qui hoc officium suscipit ad ipm explendū cōpellit. Item in donationibus quas magistri militū conferunt in milites 7 in hijs que donātur in repationē domus cōbuste 7 qō in casibus ꝓdictis pecunia sit expensa iuramēto ꝓbatur 7 donationes hodie vsq; ad quingētos aureos insinuatiōe non indigent.b.d.

Rubrica. de donationibus que sub modo.

Si doceas. Si pactum donationis non seruatur pōt res actione vtili vendicari et condicione ob causam agi.b.d.

Si rerum. Valet pactum quod post certum tempus res ad donantē reuertatur.

Quotiens. Ex pacto apposito traditioni rei mee alteri etiam extraneo et eius bered.bus actio potest queri.b.d.

Perfecta. Post perfectam donationē non potest ei cōditio adici inuito donatario

Si quid. Non refert qd ex eqpollentibus fiat.b.d.

Rubrica. de revocandis donationibus.

Et si perfectis. Donatio facta in libertum ex leui ingratitudine revocatur per patronum. secus in beredibus eius.b.d.

Si apud. Licet instrumēta donatōnis subtracta sint ꝓpter ea nō revocat donatio

Possessio. Sola penitentia donationem non revocat.b.d.

Cum profiteris Ex cā turpitudis donatoris non revocatur donatio.b.d.

Si donationem Non debet donatio rescindi per rescriptum.b.d.

Belles Quando donat mulier ꝓtia mariti vel filiorum non requitur.b.d.

Hijs solis. Donatio facta in filios ex causa ingratitudis revocatur a matre que ad secūdas nuptias nō transiuit vl aliter viciose non vixit.b.d.

Si vnquam. Donatio habet tacitas

conditionem si donator liberos non suscepit ideo iam natis liberis reuocatur.b.d.

Donationes. Donatio facta in liberos non reuocatur nisi ex cā ingratitudinis.

Generaliter. Donatio reuocatur ex causis hac l. insertis et si non reuocat donator eius heres reuocare non potest.b.d.

¶ Rubrica. De mortis causa donationibus.

Si donatione. Donatio causa mortis potest per fideicōmissum constitui.b.d.

Intestata. Potest mulier cā mortis donādo facere alium stipulari dotē suam salua falcidia seu legittima que liberis eius debetur.b.d.

Cum de mortis. Donatio cā mortis accedit vltime voluntati ⁊ insinuatione non eget si quinq; testes legittimi interueniant.

¶ Explicīunt casus breues libri octaui codicis.

¶ Incipiunt casus breues libri noni codicis.

¶ Rubrica. Qui accusare non possunt.

Dicius est. Cū duo crimina intentantur quorum vnū est p̄iudiciale ad aliud sup grauiori p̄cedit p̄nus.b.d. ſm veram lec.

Si cautiones Si tutor ad voluntatē pupilli accusat suo nomine ꝓprio se debet inscribere.b.d.

Qui crimen. Accusatio sine inscriptiōe non admittitur ⁊ accusator contumax extra ordinē ⁊ in expensis punitur.b.d.

Vxor. Mulier potest accusare si suam vel suorum iniuriā p̄sequit nisi sit alius ad quē magis p̄cipiat negociū ptineat b.d.cū l.se

Si ea. Qui tempe statuto a iudice nō accusat vel accusationē non p̄sequitur postea non auditur.b.d.

Accusationem. Qui semel desistit non admittit ad accusandum.b.d.

Non prohibentur Miles pōt accusare si suam vel suorum iniuriā p̄sequatur.

Non ignorat Non debet p̄ius quis admitti vt talis nisi p̄ius ꝓbet se talem.b.d.

Si crimen. Etiam qui suam vel suorum iniuriam p̄sequitur se debet inscribere.b.d.

Mata opera Incendiaria lege cornel de siccariis puniuntur.b.d.

De crimine. Qui regulariter accusari non pōt ad accusandū non admittitur nisi p̄ius examinetur an crimen de quo accusat ad causas exceptas pertineat.b.d.

Si magnum. Frater non pōt accusare fratrē nec pater filiū de crimine grauiori si suā iniuriā non p̄sequitur.b.d.hoc uit cū l.se.

Cum rationibus. Qui habs duos accusatos terciū accusare non pōt nisi suā vel suorum iniuriam p̄osequitur.b.d. Idem in l. Duos accusare.ff.e.

Iniquum Nutritus nō pōt suū nutritorem accusare nisi suam iniuriam p̄sequatur

Si sororem Frater fratrē seu sororem potest de leui crimine accusare.b.d.

Aleganda Accusatus non pōt accusatorem suū accusare de pari crimine vel minori p̄iusquā sit absolutus nisi suā p̄sequitur iniuriā poterit tñ accusationē ꝓponere non vt sup ea p̄cedatur sed vt subsedeatur donec causa p̄ma finiatur.b.d.

Si quis. Persona domestica non potest dñm domus accusare nisi in crimine leſe maiestatis.b.d.

Si liberti. Liberti non possunt accusare patronos.

¶ Rubrica. De accusationibus et inscriptionibus

Eos qui. Qui effodit terminos extra ordinem punitur.b.d.

Cuiusdam. Ꝓro suo interesse admittitur qs ad defendēdū aliū ī crimīe capitali

Reos. In capitali crimĩe admittit̃ procurator ad allegandas causas absentie. b. d.

Si accusatoribus. Absolutoria lata accusatoribus absentibus non pcõtumaciam est ipso iure nulla. b. d.

Non ideo Delinquẽs propter mandatum alterius non excusatur. b. d.

Absentem. Absens non põt damnari de crimine capitali 7 si fuerit damnatus sñia ẽnitra q̃ retractabit̃ p eũdẽ iud. cẽ vt supiorẽ

Ea quidem. In notoriis põt pinqsitionem procedi sed in non notoriis non põt nisi quis fuerit citatus. b. d.

Si quis se. Accusatio debet porrigi coram preside non coram officialibus. b. d.

Qui de crimine. Accusatus ó eodem non potest iterũ accusari. de alio crimine potest accusari ab alio etiam si ex eodẽ facto descẽdat nec debs sup uno pnunciari nec super alio plene fuerit cognitũ. b. d. Dicitur in d. p. primo ponit vtrũ liceat accusari. secũdo qualiter debeat procedi. scda ibi. Judex aũt. Terũ prima subdiuidit̃ q̃ primo loqr̃ qñ q̃s accusatur de eodẽ crimĩe. secundo qñ de diuersis bñtibus origiñ ex eodem facto. secunda ibi. Si tñ.

Qui explicandi. Qui alicui certas promittit pecuniam licet iudicem non corrũpat tamẽ corruptor punitur. b. d.

Si quis. Absolutus nõ põt iterũ accusari de eodẽ crimine nisi de puaricatione primi doceat̃ ó alio vero crimĩe potit accusari

Singuli. Non debet litteris vel relationibus publicarum psonarum credi sed rei veritas inquiri. b. d.

In causis. Non debet procedi sup crimine nisi certa 7 clara accusatio precesserit. alias index punitur. b. d.

Accusationis. Accusator debet se inscribere 7 detineri sicut accusatus donec cã examinet̃ 7 q torquet̃ nõ ds interrogari ó socijs

¶ Ru. de exhibendis reis.

Si miles. Si miles cõmisit delictũ ad magistrum militum remittetur. b. d.

Nullus. Reus dẽt carcerari nõ antẽ ligari nisi quincat̃ 7 venientibus ex lõginquo triginta dierum spacium statuitur. b. d.

Neminem. Nullus debet citari nisi mandato iudicis precedente. b. d.

¶ Ru. de custodia reorum.

In quacunq; Sive p accusationẽ sive p inquisitionẽ procedatur causa debet celeriter examinari 7 non debet differri 7 interim reus in carceribus positus non debet inferri nec in locis tenebrosis de die poni nec alias iniurias pati. b. d.

Si quis Si de crimine cõuincat̃ aliqs debet apud tribunal duci vt crimẽ cõfiteat̃ et certum appareat. b. d.

Quoniam. Carcer vbi ponũtur homines debet esse sepatus a carcere mulierũ

Ad commentariensis.

Si carceratus aufugit custos principalis pena qua ille debebat puniri punietur nec exhibendo suum familiarẽ liberat̃ sed custodi pricipali ex necessitate absente. Idem seruatur de eo cui cõmisit officium. b. d.

De hijs. Carcerati dñt puniri vel relaxari nisi infra triginta dies iudicibus nũciari pena otrafacietibus imminẽte.

¶ Rubrica. de pñatis carceribus inhibendis

Jubemus. Nõ licet hoĩes ĩ pñatis tenere carceribs 7 hoc põt p inqsitionẽ pcedi 7 index negligẽs punietur 7 reus huius criminis pena lese maiestatis punitur. b. d.

¶ Rubrica. Si reus vel accusator mortuus fuerit

Et si marcellus. Per mortẽ vnius accusati non extinguitur accusatio quo ad aliam de eodem crimine accusatum. b. d.

Si is quem. Mortuo accusato etiã liberatur accusator. b. d.

Si vt proponis Licet mortuus sit qui de falso facto instrumẽto accusabatur potest accusari qui eo vtitur. b. d.

Defunctis. Defuncto reo extinguitur accusatio nisi seipsum occiderit. b. d.

Si quis. Si pendente appellatione, a sententia qua tacite venit bonorum adeptio reus vel accusator decesserit pena extinguitur sed si bona adimantur expresse durat cā ppter quam bona adimuntur.b.d.

¶ Rubrica. Si quis imperatori maledixerit.

Si quis. Qui maledicit imperatori est ad ipsum remittendus vt ex psona eius q dixit extimetur nec est ab alio puniendus.

Ru. Ad l. iul. maiestatis.

Etiam Qui contra legem iudicat ꝯ legem iuliam maiestatis non incidit.b.d.

Alienam. Qui iuramentū prestitū nō obseruat in banc l. non incidit.b.d

Si quis alicui. Ex hac l. accusati torquētur nec aliquo priuilegio excusant. Ides in accusatore et consocijs.b.d.

Nullus Potest quis suū priuilegiū allegare ne torqueat pretereā in crimine lese maiestatis.b.d.

Quisquis. Qui pditionē fecerit vel tractauerit otra principē vl eos q sibi assunt punitur morte 7 publicatione bonorū 7 eius filij non sunt capaces hereditatū vl legatorū nec ad testimoniū honores vel officia admittunt. filie ex hereditate paterna nl capiāt. ex bonis vero maternis legittimā tm capiāt. vxores eorū vtes recupent. 7 idē de socijs et pticipibus dicti criminis. sed q pditionē reuelauerit venia dignus erit 7 premio.b.d.

Meminisse. De crimine lese maiestatis potest post mortem inquiri.b.d.

Post dini. Post mortē rei ō hoc crimine pōt queri vt eius damnet memoria 7 bona successoribus auferant 7 alienationes facte a die cōmissi criminis rescindantur.b.d.

¶ Ru. Ad legem iuliam de adulterijs et stupro.

Publico Uxores non pnt accusare viros de thoro violato. secus econuerso.

Graccus. Maritus et ei filij pnt ad ulterum vilem inuentū occidere impune. Si non erat vilis micius punientur.b.d.

Quamuis. Accusatore absente post crimen liquidatū potest ad diffinitiuam sententiam peruenirī.b.d.

Quoniam. Qui nō pt accusare de crimine nō potest excipe ad aliquē puniēdū.

Que adulterium. Domina capone potest de adulterio accusari secus de familia que hospitibus seruit.b.d.

Quamuis. Accusare de adulterio licet marito 7 alijs diuctis psonis nō extraneis

Cum vir. Crimen sodomie vltore gladio punitur.b.d.

Adulterij. In questōne adulterij exceptionis friuole reprobātur exceptiones legittime que pcessum respiciunt examinantur postea de crimine cognoscitur.b.d.

Si qui adulterij. Si absolutus ab adulterio pximitatis ptext'u postea cum ea matrimoniū contrabat ex hoc iure 7 de iure nascetur psumptio 7 ex primo adulterio quo fuerat absolutus poterit cōdemnari.

Si mulier Maritus quondā pōt accusare de stupro quod cōmittitur in vxore quā repudiauit.b.d.

Libertatem. Sicut libertas seruorum infra duos mēses a die diuōcij impedit ita infra duos mēses a die mrionij soluti p morte.

¶ Rubrica. si quis eam cui tutor fuerit corruperit.

Si tutor. Qui suā pupillā corrūpit deportatur bonis omnibus publicatis.b.d.

Ru. de mulieribus que seruis proprijs se iunxerunt.

Si qua. Que seruo pprio se iungit morte punitur et omnes ad denunciandū admittuntur. filij ex tali coniunctione nati inhabiles habeantur.b.d.

¶ Rubrica. Ad legem iuliam de vi publica et priuata.

Futoris. Quando pars quota bonorum devenit ad aliquem ex dispositione legali intelligitur cum onere debitorum. b. d.

Si confidis Si masculus vel femina includat violētia cōmittit & pena hui⁹ l. punit.

Si criminis. Violētia cōmissa circa res etiā boibus nō coactis hac l. punit. Iniuria cōmissa circa psonas ita demū hac l. punitur si coadunatis boibus facta fuerit. b. d.

Quoniam. Si tpe violētie ex pte infrētis vel defendētis aliqs moriat inferēs vim pena mortis punitur & appellare non licet.

Si quis ad se fundum. Spoliatus debet ciuiliter agere vel criminaliter accusare sed si sua autoritate pprium recuperauerit spoliatus legittime punief. b. d. pūo potit qd bēat facere spoliatus secundo ponit quid eum sequatur si iuris ordinem prętermiserit secunda ibi. Et si obmissa.

Seruos. Serui violētiā cōmittētes vltimo supplicio puniunt si ex pcepto dñi fecerunt in metallū damnātur alie pone legittie puniēt punit etiā iudex q crimen vindicare neglexit. b. d.

Crimen. Idem est rapere & recepta rem raptam. b. d.

Omnibus. Pre gentē armigerā coadunatam est crimē publicū l. iul. de vi. de quo etiam potest per inquisitionem procedi b. d.

¶ Ru. de raptu virginum.

¶ Rubrica. De emendatione seruorum.

Si virgis. Dns pcutiens seruū etiā si ex pcussione mortuus fuerit nō punietur. nisi occidendi animo hoc fecerit. b. d.

¶ Rubrica. De emendatione propinquorum.

In corrigendis Parētibus & consanguineis antiquioribs licet corrigere iuuenes et eos corrigendo pcutere dum tamen moderate nec cum atrocitate faciant. b. d.

¶ Ru. Ad l. coz. de siccarijs

Frater tuus. Qui aliquē absq; dolo occiderit pena homicidij non tenetur. b. d.

Is qui. Licet ad sui defensionē occidere aggressorem vel eum volentē pcutere et etiā cū volētē deobarare. b. d. cū d. ll. se

Eum qui. Homicidium casu cōmissum non punitur. b. d.

Is qui. Qui ad actū occidendi puenerit licet nō occiderit pena l. coz. de sic. punitur ac si occiderit. b. d.

¶ Rubrica. de maleficis et mathematicis.

Nemo. Puniuntur diuinatores et q diuinatores consulunt. b. d.

¶ Ru. de sepulcro violato. Autentica. Sed nec ante

Proximiores et cognati defuncti non pñt cogi nec vocari ad iudicium.

Ru. Ad l. coz. de falsarijs.

Si partus. Accusatio matris propter etatem filij non differtur. b. d.

Gatis aperte Qñ falsi cā differende solutionis gra obijcit execution non impedit.

Licet. Non videtur scripturam approbare qui eam falsam ignorat. b. d.

Falsi. Quādo iniuria principaliter respicit matrimoniū filius non pōt accusare parentem etiam si suam psequatur iniuriam.

Si falsos. Faciens falsum instrumētū non releuatur a pena si eo pfitetur se nō vsurū. sec⁹ in eo q ex solo vsu in penam incidit.

Querela. Accusationes criminales regulariter viginti annis tolluntur fere. & dicit fere ppter quasdas que minori tpe tollunt

Nec exemplum. Falsum non committitur sine dolo. b. d.

Si quis decurio. Dignitas superueniens non excusat notarium a tortura in questione falsi vbi expedit. Item per notarium fit des scripture imponitur. b. d.

Vbi falsi. In questione falsi vtriq; pti

incumbit onus pbandi. 7 eius pena est mortis vel deportationis. b. d.

Hamus. Quocūq; modo falsum cōmittatur p̄t de eo ciuiliter et criminaliter agi. b. d. cum l. se.

De bȳs qui sibi asscribunt in testamento. De falsa moneta.

¶ Ru. ad legem iuliam repetundarum. quando ciuilis actio criminali p̄eiudicet

A plerisq;. Diuiditur in duas partes. p̄imo ponit vnum dictum. secundo illud exemplificat per multa exempla. secunda ibi. **Sic veniq;.** Breuiter hoc intendit. Quādo ex vno facto oritur criminalis et ciuilis actio que p̄sequitur rem familiarem potest actor intentare vtranq; non simul sed vnā post aliā.

¶ Rubrica. de iniurȳs.

Si quando. Persone illustres siue agant siue conueniantur iniuriarum ciuiliter vel criminaliter causam possunt exercere p̄ procuratorē ipli tamen se inscribunt et in eos fertur sententia. b. d.

De famosis libellis.

¶ Ru. De bȳs qui latrones. De requirendis reis.

In pecuniarȳs. Sola citatio 7 libelli oblatio in causis pecuniarȳs non infamat. in criminalibus infamat de facto.

De questionibus. De abolitionibus

¶ Ru. Vt criminalis questio intra certum tempus terminetur Ad senatusconsultum turpilianum.

Quamuis. Remissio criminis non infringitur fide non seruata. b. d.

¶ Ru. de calumniatoribus. Rubrica. de penis.

Omnes quos. Temp' quo quis stat in carcere in exilio computatur. b. d. fin vsq; lec. Vel aliter. Qui tempus complevit in exilio carcerari non debet. b. d.

¶ Rubrica. de bonis proscriptorū seu damnatorū. Rubrica. de sententiā passis et restitutis.

Cum salutatus. Quando ille q est damnatus restituitur recuperat bona 7 famā nisi aliud sit expressum spāliter in restitutione sed si est ei concessa indulgentia solum pena remittitur et non recuperat bona nisi aliud sit expressum in indulgentia. b. d. vsq; ad fi.

In questione. Primo ponit vnā que stionem. secundo ponit aliam ex cuius determinatione apparet solutio p̄me. tercio ponit aliam. quarto ponit aliam questionem. quintam ad p̄cedentia. secunda ibi. Remotis tercia ibi. Tamē. quarta ibi. In quibus. quinta ibi. Ideoq;. Et breuiter hoc intendit. vltima voluntas filij facta patre existente in deportatiōe irritatur patre restituto quia in eius recidit potestatem. secus in contractibus inter viuos. et tutele datio euanescit si pater habuit bonos mores alias secus et quod abstulit deportatio hoc restituit restitutio. b. d. p̄ima p̄ticula legitur tribus modis.

¶ Explicunt casus breues libri noni codicis.

Incipiunt casus breues voluminis legum et primo libri primi institutionum.

Imperatoriam.

Istud probemiū diuiditur in quinq; partes. primo antipophorisando declarat qualiter duo sunt necessaria ad sustentationem imperatorie maiestatis. secūda ibi. Quor. declarat qualiter impator dedit opam vtriq; scz armis et legibus probando p exemplum. tercio ibi. Cunq;. declarat hoc q̄ liter mandauit hunc libꝝ cōponi per tres viros. quarto ibi. Igit. declarat qualiter mādauit hunc libꝝ diuidi in quatuor libros. q̄nto ibi. Sūma itaq;. cōcludit exhortando iuuenes ad studendū in hoc libro ꝓpter quod efficiuntur prudentes ad gubernandū rem publicam. 7. b. d. sustentatione et gubernatione reipublice duo sunt necessaria. scilicet leges et arma.

Rubrica de iusticia et iure.

Justicia est. Diuiditur in quinq; partes. primo ponit diffinitionē iusticie. secūdo ibi. Juris prudentia. ponit diffinitionē iuris prudentie. tercio ibi. Hūjus igitur. declarat a quibus esse incboandū. quarto ibi. Juris precepta. ponit precepta iuris. quinto ibi. Huius studij. ponit diuisionem iuris.

Rubrica de iure na. gen. et ci.

Jus naturale Ste titulus diuidit in tres partes. primo declarat membra diuisionis facte in fi. precedentis tituli. In secunda parte ponit aliam diuisionē. In tercia ponit circa que versatur ius ciuile. secunda ibi. Constat aūt. tercia ibi. Omne autē. Prima diuiditur in tres. primo ponit originem iuris naturalis et eius effectū. secunda ibi. Jus aūt ciuile vel gentium. cōiunctim tractat de iure ciuili et gentium assignando differentias in vsu. tercio assignando differentias in origine in. ℭ. Jus autem gentium.

Jus autē ciuile. Dic declarat q̄d sit ius ciuile et quid gentium. et ꝙ intendit

Cuilibet populo iurisdictionē habenti pmissum est sibi ius ꝓprium cōstituere quod ius ciuile id est ius statutoꝝ illius ciuitatis vocat quod vero ab omni gente equaliter custodit vocatur ius gentium. hoc dicit vsq; ad. ℭ. Jus autem gentium.

Jus autē gentiū. Dic repetit quid sit ius gentium vt addat et declaret per exempla melius q̄ fecerit in. ℭ. prece. Vel dic vt dixi. ū. in prin. ti. s. q̄ hic ponat differētiam inter ius naturale et gentium in origine. Et hoc dicit. Jus gentium est q̄d omni hūano generi cōmune est et quo gentes humane vtuntur et sibi cōstituerunt et ex hoc iure gentium introducta sunt bella captiuitates et seruitutes et quasi omnes contractus. Et adde q̄ ius gentium est ius quoddam q̄d fit eoipso q̄ gentes ceperunt naturali ratione inductum absq; aliqua ostitutione gentium vt fidem seruare. et isto tali iure quod habet cōcomitantiā cum iure naturali status serui est integer quia naturali ratione omēs liberi nascebantur vt hic in textu. Quoddam est ius gentium quo omnes gentes vtuntur quod sibi gentes cōstituerunt non ꝼm rationem naturalem sed q̄nq; contra vt bella captiuitates seruitutes et distinctiōes dominioꝝ. et de isto loquitur hic et l. ex iure. ff. de iust. et iure. et isto iure status seruoꝝ est annihilatus et seperatus ab alijs et nihil ꝓprii potest sibi quere. ff. de acquirē. re. do. l. Queritur.

Constat autē. Dic ponitur alia diuisio iuris quia quoddam est ius scriptum. quoddam non scriptum. De iure non scripto tractatur infra in. ℭ. ex non scripto. Jus scriptum consistit in sex hic nominatis.

Ex nō scripto. Dic est secunda pars seu secundū mēbrum diuisionis facte supra e. ℭ. Constat. in qua tractat de iure non scripto id est de iure cōsuetudinario. Et hoc dicit. Consuetudo vsū vtentium cōprobata pro lege seruatur. et ius scriptum habuit ortū a ciuitate athenienſi. Jus autem cōsuetudinariū a ciuitate lacedonioꝝ. b. d. Et sic patet q̄ tam ius scriptum q̄ cōsuetudinariū hāt ortum a grecis a quibus habuerunt decem tabulas et due addite fuerūt vt h. in g. in verbo. Institutis et l. ij. ℭ. ex pactis. ff. de ori. iu. et ibi. glo.

Sed naturalia Jus naturale est

immutabile sed ius statutariū mutatur qñq; per aliud ius 7 quandoq; per contrariā consuetudinem·b.d. Primum autem intellige q; ius naturale est immutabile scz in sui totalitate sed in sui specie in certis casibus aliter hoc seruatur vt in seruitute emācipatione 7 usucapione vt hic in g. 7 vide g.c.a nobis ō de ci.

¶ Omne autem ius.

Hic ponitur alia diuisio iuris quia quoddas ius tractat de personis quoddam de rebus 7 quoddam de actionibus.

¶ Rubrica de iure personaꝝ

Summa itaq;. Hic titulus diuidit in sex partes. Primo ponit diuisionem personarum. Secundo diffinitionem libertatis ibi. Et libertas. tertio diffinitionem seruitutis ibi. Seruitus. quarto quare dicant seruni ibi. Serui autem. quinto quot modis efficiatur quis seruus ibi. Serui aūt. sexto ponit differentiam ingenuoꝝ ibi. In seruoꝝ.

¶ Rubrica de ingennis.

Ingenuus. Hic declarat mēbra diuisionis posite in fi. prece. ti. videlicet q; liberoꝝ hominū 7 personaꝝ quidam ingenui 7 quidam libertini.

¶ Rubrica de libertinis.

Libertini sunt. Hic declarat secundum membrum diuisionis facte in fi. ti. s. de iure personaꝝ videlicet qui sunt libertini. Et diuiditur in tres partes. Primo declarat qui sunt libertini 7 quid mānūmissioꝝ vnde habēt ortum. secundo ibi. Multis aūt. quot modis inducatur manumissio. tercio ibi. Libertinorū. declarat quotuplex sit status libertinoꝝ

¶ Multis aūt.

Hic est secūda ps in qua declarat quot modis inducatur manumissio 7 b.d. q; pluribus modis. quādoq; fit in ecclesia presente plebe 7 antistite. qñq; in vindictam. i. virga pretoris qua tangebat caput manumissi dicendo aio te liberꝝ vt dicit hic g. qñq; fit extra iudiciū in pūtia amicoꝝ 7 qñq; testium. qñq; per epistolam. qñq; p testamētū. 7 quandoq; per codicillos. Alijs etiam modis seruus consequitur libertatē scz si vīdicat necē dñi sui. si accusat fabricatores falsē monete. si accusat raptores virginū 7 sanctimonialiū. Item si accusat transfugatos a militia vt C. pro qui. cau. fui premi. liber. acci. per totum.

¶ Libertinorum autem.

Olim erant tres species libertinoꝝ quia quidam per manumissionē consequebantur plenam 7 perpetuam libertatem 7 efficiebantur ciues romani. quidam consequebant minorē libertatem 7 dicebant serui latini 7 isti per l. nozbanā erant liberi toto tempe vite coꝝ 7 in fi. moriebant serui. Alij consequebant inferiorē libertatem 7 dicebantur dediticij. 7 isti per quandam. l. eliascentiā toto tempore coꝝ vite erant serui 7 in fi moriebant liberi vt colligitur in g. super verbo numero. Hodie per l. imperialē isti duo vltimi modi libertinoꝝ scilicet minoꝝ 7 inferioꝝ sunt correcti 7 solum remanet primus modus 7 prima spes libertinoꝝ scz vt omnes consequātur plenas libertatem 7 veri ciues romani efficiātur. b.d. vsq; ad fi. ti. Jura tamē patronatus bene durant etiam hodie videlicet vt libertus teneatur a iure patronū honorare eum nō vocare in ius sine venia 7 alia que habes in g. infra de suc. liber 7 l. fi. C. de bo. li.

¶ Rubrica Quibus licet manumittere vel non.

Non tamen Hic titulus diuiditur in tres partes. Primo ponit vnū casum in quo non est licitum manumittere. secundo ibi in. ¶. Eodem. ponit alium casus in quo olim nō licebat manumittere nisi in certa etate existē ti. tercio in. ¶. Cum igitur. corrigit secundus dictum 7 b.d. Non potest quis manumittere in fraudem creditoꝝ nisi sit testatoꝝ qui in defectum alioꝝ heredū etiam in preiudiciū creditoꝝ potest vnū seruū cum libertate heredem instituere cuius noīe bona defuncti vendātur 7 creditoribus satisfiat. quod ideo permissum est vt sic bona defuncti non vilacerent per creditores 7 defunctus iniuria afficiatur. b.d. vsq; ad. ¶. In fraudem.

¶ In fraudem

Quo ad hoc vt dicta libertas in testamento nō teneat in preiudiciū creditoꝝ duo requirunt scz fraudis cōsilium id est q; testatoꝝ reliquerit libertatem causa fraudandi creditores. Item rei euētus id est q; res ipsa non sufficiat ad satisfactionem creditoꝝ. b.d.

¶ Eadem lege. Minor. xx. annis olim obstante lege eliascentia nõpoterat dare libertates seruo suo nisi ex iustis ꝛ pbatis causis positis hic in textu. hodie aũt ex iure isto sufficit ꝙ quis cõpleuerit. xvij. an. ꝛ attigerit. xviij. vt possit post relinquere libertatem suis suis ad sui libitum in vltima voluntate. h. d. vsq; finem tituli.

¶ Rubrica de lege fusia. toll.

Lege fusia. Sublata lege fusia canina que permittebat inter vinos dare libertatem oĩbus seruis sed nõ in vltima voluntate nisi vsq; ad certũ numerꝰ hodie est licitũ cuilibet oĩbus suis dare libertatẽ nisi sint alique cause pbibentes de quibus dictum ẽ s. in prece. ti. h. d.

¶ Rubrica qui sui vel alieni iuris sunt.

Sequitur Diuidit in sex partes. Primo cõtinuat seipsam. secundo ibi. Nã quodam. ponit vnicã diuisionem personarꝰ. tercio ibi. Rursus. ponit aliam diuisiones. quarta ibi. Videamus. psequit membrꝰ sm prime diuisionis. quinto ibi. In potestate. declarat qui sunt in potestate dñorꝰ. sexto ibi. Sed is tpe. illam potestatem multipliciter restringit vsq; ad fi.

¶ Rubrica de patria potestate.

In potestate. Diuiditur in quatuor ptes. Primo declarat ꝙ nati ex iustis nuptijs sunt in potestate nostra. secundo ibi. Nuptie. declarat quid sint nuptie seu matrimoniũ. tercio ibi. Jus aũt. declarat quo iure est inducta patria potestas. quarto ibi. Qui ergo. Concludit qui dicanꝰ esse in potestate descendentium.

¶ Rubrica de nuptijs. Justas.

Diuiditur in sex ptes. Primo ponit qui possunt contrahere iustas nuptias secundo ibi. Ergo. ponit pbibitiones nuptiarum inter ascendẽtes ꝛ descendẽtes. tercio ibi. Inter eas. ponit pbibitiones inter collaterales. quarto ibi. Affinitatis. ponit pbibitionem ratione dignitatis. quinto ibi. Si vero vxor. ponit pbibitionẽ ratione honestatis sexto ibi. Illud certum. ponit pbibitionẽ ratione fuilis agnationis. septimo ibi. Si aduersus. annullat contra factũ ꝛ imponit penã. octauo ibi. Aliqñ. ponit qualit exãtes in potestate rediguntur in ptãte parẽtis ꝛ. h. d. Liberi hoĩes puberes scs masculus in. xiij. an. ꝛ femĩa in. xij. pñt matrimoniũ cõtrahere ꝛ cũ consensu parentũ si sunt in potestate eorũ. nisi ille in cuius essent potestate esset furiosus. quia tunc pñt cõtrahare cũ pater furiosus nequeat cõsentire. ꝛ donationẽ ꝓpter nuptias ostituant cũ auctoritate curatorꝰ ꝛ nobiliorũbꝫ ꝓpinquiorũbꝫ. h. d. vsq; ad. ¶. ¶.

¶ Ergo non omnes.

Secũda ps ꝛ. h. d. Inter ascendentes ꝛ descendẽtes in infinitũ nõ põt contrahi matrimoniũ sive sint ascendẽtes ꝛ descendẽtes sive naturaliter sive ciuiliter ꝑ adoptionẽ etiã finita adoptione.

¶ Inter eas. Tercia ps ꝛ. h. d.

Inhibitũ est contrahi. matrimoniũ inter fratrẽ ꝛ sororẽ sive sint ex eodem parente sive ex altero parentũ tm ꝛ sive sint naturales sive adoptiui durante adoptiõe. secus ea finita ꝛ sic nõ licet sibi cõferre matrimoniũ cũ sorore. Item nec cum filia vel nepte sororis vt in. ¶. Fratris aũt. sed bene licet cũ filia sororis adoptiue vt in. ¶. Eius vero. ꝛ filij duorꝰ fratrũ vel sororꝰ qui dicunt cõsobrini pñt de iure ciuili cõtrahere inter se vt in. ¶. duorꝰ aute. Itẽ nõ licet trahere cũ metertera ꝛ amita id est sorore patris vel matertera magna. nec cum amita magna. id est sorore aui vel ꝑ aui vt in. ¶. Item amitam. Hoc docet vsq; ad. ¶. Affinitatis.

¶ Affinitatis Quarta ps ꝛ hoc intendit.

Impedimẽto affinitatis pbibitum est trahi etiam soluto matrimonio cũ ꝓuigna quõdam aut nuru quõdam aut cũ socru quõdam ꝛ nouerca quõdam. sed si adhuc durat matrimoniũ tũc pbibitũ est cõtrahi cum eis duplici ratione scs affinitatis ꝛ qꝛ quis duplicẽ virũ vel vxorem eodem tpe habere nõ põt. pater tñ ꝛ filius pñt trahere cũ matre ꝛ filia ex alio viro. h. d. vsq; ad. ¶. Si vxor.

¶ Si vxor tua. Quinta pars. ꝛ. h. d.

Publica honestas impedit trahere matrimoniũ cũ filia quõdã vxoris susceptã ex alio

viro post diuortium primi mariti. Item impedit contrahere patrem cū sponsa filij. 7 econuerso. hoc dicit.

Illud certum. Sexta ps Et. h. d. Non solum consanguinitas 7 affinitas impedit liberos inuicem contrahere sed etiam suos manumissos. h. d.

¶ Si aduersus. Septima ps Et h. d. Nuptie prohibite nec appellantur matrimonij nec vir nec uxor nec filij inde nati sūt legitimi sed spurij vulgo quesiti 7 dos pro tali matrimonio prohibito data non tenet nec repeti potest. 7 contrahentes tales nuptias prohibitas puniuntur penis legalibus. h. d. vsq; ad ℔. Aliquando.

¶ Aliquando. Octaua 7 vltima pars. Naturales tm legitimant duplicit 7 in potestate patris reducunt. primo per dationē curie. secūdo per sequēs matrimoniū cū cōcubina contractū mediantibus instrumētis dotalibus. propter qō precedentes filij legitimātur 7 postea procreati etiam sunt legitimi. h. d vsq; ad fi. Legitimant. 7 tercio modo etiā 7 spurij. s. p rescriptū principis dicens nō obstāte tali lege vt est g. in auc. ex cōplex. C. de incest. nupt.

Rubrica de adoptionibus.

Non solum. Diuiditur in octo ptes Primo declarat an adoptati sunt i potestate adoptantis. secūdo ibi. Adoptio. declarat quotmodis fit adoptio. secūdo ibi. Sed hodie. Limitat primū dictū. quarto ibi. Cū autē. declarat que requirant ad arrogationes paberis. quinto ibi. Minorem. ponit aliquas causas impedientes 7 pmissiuas adoptiōis. sexto ibi. in. ℔. Femine. declarat an femine possunt adoptare. septimo in. ℔. Illud. tollit vnū dubiū circa arrogationē. octauo in. ℔. Apud. ponit de arrogatione seruorū. Et prima secūda 7 tercia ptes hoc intendūt. Etias per adoptionē efficitur quis in potestate alterius. 7 adoptio in genere diuiditur i duas species scz in arrogationē 7 in adoptionem. Arrogatio fit coram principe vel eius delegato. adoptio fit coram quocunq; iudice iurisdictionē habente. Item arrogatus transit in potestate arroagtoris cum oibus bonis suis. s. e. ti. ℔. Illud. sed adoptatus non imo remanet in potestate patris naturalis nisi detur in adoptionē alicui descendētiū qui tunc transit in eius potestatē. h. d. vsq; ad. ℔. Cū aūt

¶ Cum autem. Impubes nō potest arrogari nisi causa cognita scs an causa sit iusta 7 honesta 7 an expediat pupillo arrogari. 7 debet arrogator promittere notario stipulanti se restituturū omnia bona impuberis ex pupillari etate decedentis illis ꝑsonis qui successissent ei si arrogatus nō fuisset. Item arrogator non pōt talem arrogatū sine iusta causa emancipare vel exheredare. 7 tūc quādo subest iusta causa debet ei omnia sua bona restituere. si aūt sine iusta causa debet ei vltra eius bona dare quartā ptem sui boni scz eorū que ipse arrogatus habiturus fuisset ab intestato. h. d. vsq; ad. ℔. Minorē

Minorem natu. Nec est quinta ps 7. h. d. Minor nō pōt arrogare maiorem sed arrogator debet esse maior arrogato. xviij. annis. Et licet quis nō habeat filium tamen potest adoptare alium in loco nepotis vel pronepotis ex filio vt in verbo. licet. Item potest quis filium alienum adoptare in loco nepotis 7 econuerso nepotem inlocum filij vt in verbo. 7 tam filium. Item vbi auus adoptat aliquem loco nepotis ex filio suo debet interuenire consensus filij sed non econuerso quando auus det alteri in adoptionem nepotem ex filio vt in verbo. sed 7 si quis. 7 sit in potestate adoptantis vt qd fuit adoptatus ab auo paterno vel materno poterit adoptans adoptatū dare in adoptiones alteri vt in. ℔. In plurimis. Item spadones. i. quibus viridia amputata sunt spata vel gladio possunt adoptare 7 arrogare. sed castrati. i. caste nati non vt hic in. ℔. Sed illud. h. d. tot textus. vsq; ad. ℔. Femine.

¶ Femine quoq;. Femine non possunt adoptare. i. arrogare. C. e. l. mulierem nisi ex concessione principis. propter eorem liberos in acie principis defunctos. Item arrogatus transit in potestatē arrogatoris cum oibus suis liberis 7 bonis vt in. ℔. Illud. Et p adoptionem serui etiam impfectam factam a domino contingit libertas seruo. quinis adoptio non habeat defectus vt in. ℔. Apud cathonem. h. d. vsq; ad fi.

¶ Rubrica Quibus mo. ius pa. pot. sol.

videamus. Dic ti. diuidit in. vij. partes. primo ponit qualiter quis dissoluit a potestate alterius p mortē naturalē eius in cuius ptāte est. secūdo ibi. ℔. Cū aūt. ℔liter dissoluit p mortē ciuilē puta p deportationē vl damnationē in metallū. tercio in. ℔. Filiusfamilias. qualiter p dignitate. quarto in ℔. Si ab hostibus. ℔liter p captiuitatē. ℔nto in. ℔. Preterea. ℔liter p emāncipationē. sexto in. ℔. Sed si pater. ℔liter p adoptionē. septimo in ℔. Illud aūt. duo dubia dicit soluit vsq ad fi. Et p̄incipiū. h. d. Serui liberant a dñica ptāte p maū missionē 7 alīs modis positis. ē de liberti. ℔. Multis 7 in g. magna posita ibi dem in. ℔. fi. Filius vero liberat a patria potestate mortē patris si in eius ē ptāte vel morte aui si est in ptāte aui nisi supsit filius aui pater huius nepotis q tunc nepos recidit in potestate patris sui si ipe psonaliter pmanserit i ptāte aui vsq ad mortē ipsius aui. h. d. vsq ad. ℔. Cum autē.

Cum autem. Deportatio patris vl filij liberat a patria ptāte que p restitutiones p̄incipis recupatur. Relegatio autē patris vel filij non liberat a patria ptāte. Item ille q efficit funs pene vt q damnat in metallū vl subīcit bestijs desinit habere liberos in ptāte. h. d. vsq ad. ℔. Filiusfa.

Filiusfamilias. Dignitas militaris senatoria vel cōsularis nō liberat a patria potestate. sed hodie dignitas patriciat liberat a patria ptāte h. d. vsq ad. ℔. Si ab hostibus. Et etiam alīs modis filius liberat vide g. in l. fi. C. de decu. li. x. 7 in. ℔. Illud in aūc. stitutio que de dig. col. vi. 7. c. inde or de eta. 7 qua. 7 c. cū volūtate ō sen. ex.

Si ab hostibus. Filius capti ab hostibus interim liberat a patria ptāte s pater reuertens interim recupat oīa pristina iura fictione postliminij que fingit patrē nūq̄ captū 7 semp in ciuitate fuisse. Idem si filius capiat 7 reuertat. Et dicit postliminium qñ q̄s p hostes ductus fuit extra limīa impij 7 deinde infra limīa reuertit. siue relaxet ab hostibus siue recupet a dictis hostibus. h. d. vsq ad. ℔. Preterea.

Preterea. Per emancipationē dissoluit fili a patria ptāte. 7 forma olim tradita in emāncipando licitū est hodie patri emancipare filiū cōtā q̄cunq̄ iudice iurisdicti onē hñte 7 iura que fuant patrono in bonis liberti manumissi fuant regulariter patri emancipati. 7 si filius impubes emāncipet pater ei tutelam legittimā osequit. Item licitū est patri retento nepote vel pnepote in ptāte sua emāncipare filiū 7 ecōuerso. h. d. vsq ad. ℔. Sed 7 si pater.

Sed et si pater. Per adoptionē factā ab auo paterno vel materno ab alio ascendēti liberat filius a patria ptāte 7 transit in ptātem adoptantis. h. d. Et est ratio q cōcurrūt duo iura scs naturale 7 ciuile. qō secus est qñ extraneus adoptat vt. ē. ti. p̄mo Si uero paterna turalis.

Illud autē. Hic est septima ps in qua soluit duo dubia siue ponit duo p̄cepta 7. h. d. Nepos ex filio emāncipato est in ptāte aui si tpe emancipationis patris nepos erat ceptus alias nō. Item filius nō potest cōpelere patrē emāncipare filium nec econtra. h. d vsq ad fi.

Rubrica de tutelis.

Transeamus. Hic titulus diuidit in quatuor ptes. Primo otinuādo scip̄m ponit diffinitionē tutele. secūdo ibi. Tutores. ponit diffinitionē tutoz. tercio ibi. Itaq. ponit allusionē seu deriuationē huius vocabuli tutor. ārto ibi. pmissum est. incipit tractare de tutoribus testamētarijs q̄ dant puberib in testamento. h. d.

Permissum est. Pater potest in testamento dare tutorem filio quem habz in potestate. Item potest relinquere tutorem nepoti in aui potestate existenti si ille nepos post mortem aui non est recursurus in sui patris potestatē alias non. Item potest pater relinquere tutorem postumo qui si natus fuisset in vita patris natus fuisset in eius potestate. sed emancipato filio dari non potest in testamento cum non sit in potestate nisi per iudicem confirmet. h. d. vsq ad fi.

Rubrica Qui dari tutel. possunt.

Dari autem. Diuiditur in sex partes Primo ponit de filiofa. an possit dari tutor. secundo ibi. Et furiosus. ponit de seruo. tercio ibi. Furiosus. tractat de furioso 7 minore. ārto ibi. Ad certum. Declarat an tutor possit

dari ad tempus vel ex tpe. qui vlo ibi. certe. declarat an possit dari rei vel cāe. sexto ibi. Si quis. declarat an appellatione filioꝝ cō tineant postumi ⁊ an oneantur nepotes et b. d. etiam filiusfamilias potest dari tutor. similiter ⁊ seruus ppius cus libertate quā per leges con. equit. nō detur Et error viciat dationem tutoꝝ factam de suo ppio. ⁊ siliter datio facta sub hac cōditione. cum liber erit que conditio nō viciat in seruo alieno. Item furiosus ⁊ minor. xxv. an. potest dari tutor in testamento. ⁊ tunc erit tutor cum erit factus sane mentis. ⁊ maior. xxv. an. hoc dicit vsqꝫ ad. ℭ. Ad certum.

ℭ Ad certum tempus.

Tutor potest dari a testatore ad tempus. ex tempe. sub conditione ⁊ ante ⁊ post heredis institutionē vt hic. secus aūt in iudicio. quia non potest dari ad diem vel sub conditione ⁊ si det viciat dotem l. mutuo sub. ℭ. conditione. ff. de tute. quia actus legittimi.

¶ Si quis. Appellatione filioꝝ cō tinentur postumi sed non nepotes. sed appellatione liberoꝝ vel postumoꝝ bene continē tur nepotes. b. d. vsqꝫ ad fi.

ℭ Rubrica de legittima agnate.

Quibus. In precedētibus duob⁹ titulis tractat de tutoribus testamentarijs. mō hoc ti. tractat de tutoribus legittimis. Et diuiditur in qtuor ptes. primo declarat qui dicantur legittimi tutores. secundo ibi. sunt autē. declarat qui sunt agnati ⁊ cognati. tertio ibi. Q̄ō autē. declarat quando dicat̄ deficere tutela testamentaria vt sic sit locus legittime. quarto ibi. Sed agnationis. declarat qualiter tollatur ius agnationis ⁊ p consequēs cessat tutela legittima ⁊ b. d. vsqꝫ ad fi. Cessantibus tutoribus testamentarijs vocanturagnati qui dicuntur legittimi tutores. ⁊ agnati sunt qui descendunt per virilem sexum. cognati autē per femininū sexū. ⁊ dicit cessare tutor testamentarius quando pater non prouidit de tutore facto vel non facto. vel annullato testamento. vel si. puidit nō habuit effectū vt qꝫ tutor mortuus. viuo testatore. ⁊ ius agnationis tollitur per capitis diminutionē. ius vero ognationis non.

Rubrica de capitis diminu.

Est autem. Hic ti. venit ad declarationē. ℭ. Sed agnationis. s. ti. prece. Et diuiditur in quinqꝫ ptes. primo ponit diffinitionē capitis diminutionis. secūdo ibi. eaqꝫ. ponit diffinitionē scilicet quotuplex sit capitis diminutio. tercio ibi. Maxima. declarat membra. quarto ibi. Seruus autem. remouet duo dubia. quinto ibi. Q̄ō aūt. limitat ⁊ declarat dictū ℭ. sed agnationis. s. ti. prox. vsqꝫ ad fi.

Rubrica de legittima patrono

Ex eadem. Hic tractat de legittima patronoꝝ tutela que deferebatur nō ex verbis legis duodecim ta. sed exmēte. quia eo ipo ꝙ lex deferebat successiones libertino defertur etiam sibi tutela. Et qualiter succedat libertus patrono est glo. in. ℭ. Nostra aūt. s. qui. mo. ius pa. po. sol.

ℭ Rubrica de legittima parentum tutela.

Exemplum. Hic tractat de legittima tutela que nō deferebatur ex verbis ⁊ mēte nec exmente tm̄ legis. xij. ta. sed ex identitate rationum. nam l. xij. ta. nec ex verbis nec exmente vocabat patrē ad successiones filij emancipati ⁊ per ons nec ad tutelam. ss cum postea per iura noua vocetur ad successionem filij emancipati nec ecōtra l. memīm C. de legꝫ. hec. similiter vocatus fuit ad tutelam per rationē legis. xij. ta. que est ꝙ ꝙ vocatur ad successionē vocatur ad tutelam. vt s. ti. prece. ⁊. s. qui. mo. ius pa. po. sol. ℭ. preterea. ⁊ J. ti. i. in pān.

Rubrica de fiduciaria tutela

Est et alia. Hic tractat de tutela que non deferebatur ex verbis ⁊ mente nec exmente tm̄ nec exidemptitate rationis legis. xij. ta. que nullo modo vocabat fratrem ad successionē fratris emancipati nec econtra sed solum ppter caritatem sanguinis vocabat ad tutelam quia multus cōfidebat de eo ideo vocabatur fiduciarius vt hic ⁊. ff. de legit. tu. l. iij. sed hodie qui vocat̄ ad successionem vocatur ad tutelam.

¶ Rubrica de atti. tu. vel co qui ex le. iul. tu. da.

Ei cui nullus. In tutela suscipienda primo precedit tutor testamentarius. deinde legittimus. de quibus tractat in supioribus ti. deinde est locus tutoú datio seu p inquisitionē dato de quo tractat in hoc titulo. Et hic ti. diuiditur in tres partes. sicut de tribus iuribus facit mentionē. primo declarat qualiter olim per l. attiliam iuliam 7 titiā dabatur tutor vsq; ibi. Sed ex hijs. secūdo qualiter postea dabatur per cōsules 7 ptores vsq; ibi. Sed hoc iure. tercio q̄liter dabatur tempe iustiniani 7 qō ipe adducit vsq; in finem. 7 h. d. Quando pupillus non habebat tutorem testamentariū vel legittimū vel habebat datum a testatore sub conditione vel die vel etiam pure anteq; adiretur hereditas vel dum tutor erat captus ab hostibus pretor cum maiore tempe tribunoz per l. attiliam. poterat de tutore in ciuitate. 7 presides per l. iuliā 7 titiā. poterant in. p. uincijs. h. d. vsq; ibi. Sed ex hijs. Deinde ceperunt consules tutores dare per inquisitionē cogē do eos 7 faciendo satisfacere rem pupilli saluam fore. quod non erat. puisum per l. attiliam. h. d. secundo vsq; ad. ¶. Sed hoc. Deinde tempe iustiniani erat statutum q; tutor daretur a prefecto vrbis vel pretore in ciuitate. 7 in. p. uincijs a psidibus vel magistratibus delegatis ab eis. sed iustinianus addidit q; magistratus 7 defensores ciuitatū possint dare tutores per inquisitionē per se sine delegatione 7 iussu presidū si facultates pupilli non transcenderēt quingentos aureos. quia tutores finita tutela debent rationes reddere. h. d. vsq; in finem.

¶ Rubrica de au. tu.

Auctoritas. Diuiditur in quatuor partes. primo ponit an obligef pupillus cō trahendo. secundo ibi. Neq; tñ. an obligef hereditatem adeundo. tercio ibi. Tutor autem. quando debeat interuenire tutoris auctoritas. quarto ibi. Si inter. qualiter cōsulatur pupillo litiganti cum tutore suo.

¶ Neq; tamē. Pupillus sine tutoris auctoritate nō potest adire hereditatē nec sibi restitui nec bonoz possessionē petere q̄tumcūq; talis hereditas sit lucrosa.

¶ Tutor autem. Auctoritas tutoris debet imponi a tutore presente 7 per epistolam. Item debet imponi in ipo negocio vel contractu vel in cōtinenti post. ex interuallo aūt nō operatur. h. d.

¶ Si inter. Si interueniat iudiciū inter pupillum 7 tutorem datur curator pupillo in loco tutoris. qui desinit esse curator finito iudicio. h. d.

¶ Rubrica quibus modis tutela finitur.

Pupilli. Tutela finitur infrascriptis modis scz pubertate minoz. arrogatione vl' deportatione impuberz. reductione impuberz in seruitutem per ingratitudinē vel captiuitate condictionis euentū vsq; ad quā datus fuerit tutor. morte tutoris vel pupilli maxima vel media capitis diminutione tutoris sed mīma eius capitis diminutione solum tollitur legittima tutela. Itē quilibet capitis diminutione pupilli Item finito tempe vsq; ad qō fuit datus tutor. Itez si remoueatur vt suspectus vl' aliter se excuset. h. d. vsq; ad fi.

¶ Rubrica de curatoribus.

Masculi. Diuiditur in tres partes. primo declarat qualiter detur curator adultis 7 a quibus detur. secundo ibi. Furiosi quoq; qualiter detur furiosis. mente captis. pdigis surdis 7 mutis tercio ibi. Interdū. qualiter 7 quibus causis detur curator pupillis vsq; ad finem.

¶ Rubrica de satisda. tu.

Ne tamen. Diuiditur in tres ptes. primo declarat qui tutores teneātur satisdare 7 qui non. secundo ibi. sed si ex testamento. declarat q̄liter cōsulatur pupillo quando sunt plures tutores 7 omnes volūt administrare. tercio ibi. sciendum. q̄liter cōsulatur pupillo si tutores male gerentes non sunt soluendo finita tutela vsq; ad fi. Et prima pars. h. d. Tutores testamentarij vel datiui non satisdant. legittimi aūt sic. h. d. Et intellige q; datiui non satisdant. quia sunt dati a maiore iudice vel preside vel tutore. secus si a minore vt a magistratu vel defensore ciuitatis.

¶ Sed si ex testamento. Quando sunt plures tutores dati a testatore vel a iudice tunc siquidem est determīatū vel dispositum a testatore vel a iudice quis eoz administret ille administrabit. si non est

determinatum quē maior pars eoꝝ elegerit si nullus obligat alteri potest vnus offerri alteri 7 alter alteri q recipiat satisdationē ab aliꝝs vel si solus administret vel alteri satisdat 7 ille administrabit 7 si nullus offerat 7 sunt discordes inter se iudex se interponat et eos ad concordiam coget. b. d. vsq ad. ¶. Sciendum.

¶ Sciendum est. Si pro mala administratione tutele vel cure pupillus vel adultus non potest se cōseruare indemnē contra tutorem vel curatorē eoꝝ bonis excussis vel contra fideiussores eoꝝ nō ydoneos vt hic 7 l. i. 7 l. aduersus. C. de mgrā. datur in subsidium vtilis actio tutele vel neg. g. que dicitur actio subsidiaria contra magistratum 7 eius heredem qui magistratus non curauit q tutores vel curatores ab eo dati satisdent vel ydonee satisdarent nisi sit magistratus ad quē solum spectat dare tutorem non exigere satisdationē. h. d.

¶ Rubrica de excusa. tutoꝝ

Excusantur. Hic titulus diuiditur in. xvi. ptes. Primo ponit qualiter quis excusetur a tutela ꝓpter numeꝝ liberoꝝ. secūdo ibi. Item diuus. qualiter excusetur qui impenditur negocijs fiscalibus 7 reipublice. tercio ibi. Qui ptātem. qualiter excusetur ꝓpter potestatez 7 iurisdictionē. quarto ibi. Item ꝓpter. qualiter excusetur ꝓpter litem pendeñ. cum pupillo vel adulto. quinto ibi. Item tria. q̄liter excusetur ꝓpter numeꝝ tutelaꝝ. sexto ibi Sed 7 ꝓpter. qualiter excusetur ꝓpter paupertatem. septimo ibi. ꝓpter aduersam. qualiter excusetur ꝓpter infirmitatē. octauo ibi. Siliter. qualiter excusetur ꝓpter iniuriam litterarū. nono ibi. Item si ꝓpter. qualiter excusetꝝ ꝓpter inimicitias. decimo ibi. Item qui. qualiter excusetur ꝓpter controuersiā status. vndecimo ibi. Item maior. qualiter quis excusetur ꝓpter etatem. duodecimo ibi. Item in milite. qualiter quis excusetur ꝓpter militiā. decimotercio ibi. Item ratione. qualiter excusetur ꝓpter exercitiū arcium liberaliū. decimo quarto ibi. Qui aūt. in q̄ntum tempus possit se excusare. decimoquinto ibi. Qui tutelaz. qualiter quis excusetur a cura quondā pupilli sui vel vxoris sue. decimosexto ibi. Si quis

autē declarat q falsa excusatio nō ꝓdest Et h. d. Numerus liberoꝝ siue sunt in potestate siue emācipati 7 tam masculi q̄ femine scilicet tres in ciuitate romana 7 quatuor in ytalia 7 quinq in puincijs excusat a tutela vel cura sicut ab aliꝝs muneribus ciuilibus. Adoptiui autē liberi ꝓsunt patri naturali licet sint in adoptionē dati non patri adoptiuo nisi sit auus paternus 7 maternus. Itē nepotes ex filio nō ꝓsunt viuo filio sed eo mortuo succedūt loco patris 7 ꝓsunt solū pro filio. Ites nepotes ex filia non ꝓsunt. Ites filij mortui non ꝓsunt nisi sint mortui in acie principis qui per gloriā viuere intelliguntur h. d. vsq ad. ¶. Item diuus. Item postumi id est qui tempe creationis tutorum sunt in ventre vel postea nati non ꝓsunt sicut postea mortui non nocent. ff. e. l. y. ¶. Optet autē. Item optet ad hoc vt quis excusetur a muneribus ꝓpter filios q filij sint legittimi 7 naturales quia legittimi tm vt adoptiui non ꝓsunt nisi vt. s. dixi. nec naturales tm vt nati ex concubina. nec bastardi vt. ff. e. l. i. ¶. legittimos. ꝓsunt etiam liberi patri in alio quia habens filios ꝓferf nō habenti in ordine scribendi sedendi arrogandi. in albo. C de decu. li. decimo.

¶ Item diuus. Occupatus circa administrationē reiꝝ fiscaliū potest se excusare a tutela vel cura. Item absens reipublice causa potest se similiter excusare a tutela vel cura suscipienda. sed iam suscepta potest se excusare pro tpe quo durabat absentia pretendo q interim loco eius detur curator cuius officium finietur postq̄ tutor fuerit reuersus 7 tutelaz assumet. h. d. vsq ad. ¶. Et qui

potestatem.

¶ Et qui potestatem. Propter potestatem seu iurisdictionem quā quis habz excusatur a tutela vel cura suscipienda nō a iam suscepta. h. d.

¶ Item tria. Tres tutele diuersoꝝ patrimoniorum excusant a quarta. h. d. qō intellige vt hic in glo. nisi essent leuissime administrationes.

¶ Sed et ꝓpter. Propter paupertatem infirmitatē 7 impericiā litteraꝝ potest se quis excusare a tutela vel cura. h. d.

¶ Itē si ꝓpter inimicitias.

datus tutor in testamento ꝓpter inimicitiam
7 maliuolentiam potest se excusare sicut p-
pter inimicicias capitales existentes inter eũ
et testatorem non autem potest se excusare
qui primo habebat excusationem 7 promisit
patri pupilli administrare. nec etiam potest
quis se excusare ex eo ꝙ sit ignotus patri pu
pillorum nec cum eo noticiam haberet. hoc
dicit vsqꝫ ad. ℊ. Item si quis.

¶ Item si quis. Questio status
que fuit inter datum tutorem 7 patrem pupil
li excusat a tutela vel cura. similiter etiã etas
lx. annorꝫ. Minor autem. xxv. annorꝫ. nõ
potest esse tutor ideo excusatione non indi-
get. h. t. vsqꝫ ad. ℊ. Idem et in milite.

¶ Idem et in milite. Miles exi-
stens in militia nõ potest esse tutor vel cura-
tor etiam si velit. h. t.

¶ Item rome. Propter exercitiũ
liberalium arcium excusatur quis a publicis
muneribus 7 habens plures excusationes si
non probat in vna potest redire ad aliam.

¶ Qui autem excusare.
A muneribus publicis auctoritate sed vtilita
te priuatis vt tutela vel cura non appellatur
a datione sed existens inter tricesimum lapi-
dem debet se excusare a die nominationis
siue donationis vel scientie infra quinquagin
ta dies. existens vero vltra habet pro qbusli
bet. xx. miliaribus vnam diem 7 adhuc post-
ea. xxx. dies dum tamen non habeat minus
qꝫ quinquaginta dies ad se excusandum 7 si
eius excusatio fuerit reiecta tunc poterit ap
pellare l. Cum in vna. ℊ. Tutor. ff. de appel
la. a muneribus autem publicis auctoritate
7 vtilitate bene appellatur a nominatione. ff.
qñ ap. sit. in l. i. ℊ. Si quis tutor.

¶ Qui tutelam. Nota ꝙ qui fu
it tutor alicuius potest se excusare a cura ei⁹
nisi sit libertus vt hic in glo. in verbo. Cogen
dum. Item maritus non potest esse curator
vxoris sue.

¶ Rubrica de suspec. tuto.
Sciendum. Hic titulus diuiditur in
quatuor partes. Primo declarat qui possunt
cognoscere de suspecto tutore. secundo ibi.
Ostendimus. qui possunt accusari de suspe-
cto. tercio ibi. Consequens. qui possunt accu
sare de suspecto. quarto ibi. Suspectus. inci
pit tractare causas suspicionum vsqꝫ ad fi.

¶ Ostendimus. Quilibet tutor
testamentarius legittimus 7 etias datiuus põt
accusari de suspecto 7 remotus propter do
lum efficitur infamis vt infra e. ℊ. Suspect⁹.
nisi patronus cuius fame est parcendũ. non
exprimendo in libello eius dolum. sed suffi-
cit generaliter dicere ꝙ male 7 non diligen
ter administrauit negocia ipsius pupilli. de
quo per Bar. l. Hoc enim. ff. e.

¶ Consequens est. Quilibet ad-
mittitur ad accusandum de suspecto etiam
mulier. que tamen affectione 7 pietate pupil
li mouetur 7c. Impubes non potest accusa-
re suum tutorem de suspecto. pubes autẽ po
test suum curatorem cum consilio suoꝝ ne-
cessariorꝝ. h. t. vsqꝫ ad. ℊ. Suspectus.

¶ Suspectus autẽ. Quarta ps
in qua incipit tractare causas suspitionis 7 is
intendit. Qui mala fide in tutela versatur li-
cet sit dines 7 qui dolum in ea cõmittit. etias
anteqꝫ gerat est suspectus 7 remotus ꝓpter
dolum est infamis non si ꝓpter culpam. Ites
pendente accusatione de suspecto adminis-
tratio tutele interdicit 7 suspecti crimẽ mor
te tutorꝝ finitur. hoc dicit vsqꝫ ad ℊ. Si quis
tutor.

¶ Si quis tutor. Si tutor per
contumaciam se absentat vt pupillo non pre
stet alimenta. pupillus mittitur in possessio-
nem bonorꝝ tutoris dato curatore q res pa-
rituras distrahat. 7 si tutor perseverat in cõ-
tumatia remouebitur vt suspectus. si autem
tutor prius per mendatium pupillo deneget
alimenta dicens eum adeo inopem vt ali nõ
possit conuictus de mendatio remittitur pu
niendus extra ordinem ad maiorem iudicem
sicut remittitur puniendus qui data pecunia
tutelam redemit. hoc dicit vsqꝫ ad. ℊ. Li-
bertus.

¶ Libertus. Libertus fraudulēter gerens tutelam. vel curam filio⁹ vel nepotū patroni punitur vltra ordinem ⁊ vt suspect⁹ remouetur. Item licz accusatus de suspecto velit satisfare non tamen per hoc euitat quin remoueatur. ⁊ mali mores ⁊ mala cōuersatio in rebus pupillo faciunt tutores suspectū non aūt sola paupertas tutoris si alias esset diligens ⁊ fidelis. sed tunc potest ei adiungi curator. b. d.

¶ Explicium casus breues libi primi institutionū.

¶ Incipiunt casus breues libi secundi institutionū.

Rubrica de re⁹ diuisione

Superiori ¶ Iste titulus diuiditur in sex partes. primo continuādo ad sequentia ponit quintuplicē diuisionē re⁹ secundo ibi. Et quidem. declarat primū membr⁹ scz que sint res cōmunes de iure naturali. tercio ibi. Flumina. declarat que sunt respublice omniū. quarto ibi Vniuersitatis. declarat que sunt respublice vniuersitatis. quinto ibi. Nullius que sunt res publice que in nullius bonis sunt. sexto ibi. Singulo⁹. quot modis fiunt res singulo⁹. i. quot modis acquiritur dñius rei ⁊. b. d. Res diuiditur in quinq⁹ species. scz cōmunes publicas vniuersitatis nullius ⁊ singulo⁹. Cōmunia sunt aqua mare ⁊ littora maris in quibus licitum est causam edificare piscari ⁊ rethia siccare. Publica sunt flumina ⁊ portus ripe aūt fluminis sunt publice quo ad vsum⁊ ppetuas est eo⁹ quo⁹ predijs adherent. b. d. vsq⁹ ad. ¶. Vniuersitatis.

¶ Vniuersitatis. Nota q⁹ vniuersitatis sunt illa que sunt facta ad ornatus vel decorem vel causa necessitatis ciuitatis vt theatr⁹ palacium nauigium curia cōmunicatio ⁊ similia. ⁊ ista sunt vniuersitatis quo ad dominiū ⁊ quo ad vsum vt in g.

¶ Nullius autem. Res sacre v ecclesie cruces calices ⁊ silēs. Item res religiose vt sepulcra. Itē res sancte vt muri ⁊ porte ciuitatū in nullius bonis sunt. s. hominū vi uentium sed sunt in bonis dei vt hic in glo. in verbo. Nullius. b. d. vsq⁹ ad. ¶. Singulo⁹.

¶ Singulo⁹. Hic est sexta pars i qua tractat quot modis fiunt res singulo⁹ seu acquiratur dominiū re⁹ de iure naturali vel gentium vsq⁹ ad fines. ti. de hoc etiā vide g. hic in verbo. Iure ciuili. ⁊ latius per g. in l. i. ¶ nostre. ff. de acqui. re. do. Et diuiditur hec pars in tredecim partes. licut. xij modos vel plures ponit quibus acquiruntur rerum dominia de iure naturali vel gentiū. Primo qualiter acquiritur dominiū rerū occupatione venatione seu apprehensione alia lium. secundo in. ¶. Item ea que. qualiter acquiratur captiuitate. tercio in. ¶. Preterea. qualiter acquiratur alluuione ⁊ aqua⁹ inundatione. quarto in. ¶. Cum ex alio. qualiter acquiratur per cōmixtionē materie. quinto i ¶. Cum in suo. qualiter edificatione acquiratur. sexto in. ¶. Si ticius. qualiter acquiratur plantatione. septimo in. ¶. Littere. qualiter littera⁹ impositione. octauo in. ¶. Si quis aūt in aliena. qualiter pictura⁹ impositione. nono in. ¶. Si quis aūt. qualiter acquiratur cultura vel cura. decimo in. ¶. Thesauros. qualiter acquiretur inuentione. xi. in ¶. Per traditionē. qualiter acq̄ratur traditione. xij. in. ¶. Vendite. qualiter acquiratur venditione. xiij. in ¶. Hoc amplius. qualiter acquirat⁹ iactatione vsq⁹ ad fi. Et p̄n. hoc intendit. fere bestie pisces ⁊ volucres que in nullius bonis sunt naturali ratione occupāti cōcedunt. sed postq⁹ in suam libertatē se contulerunt desinunt esse occupantis. ⁊ p alius apprehendi p̄t. b. d. vsq⁹ ad. ¶. se.

¶ Apū quoq⁹. Apum ⁊ volucrum natura fera est ideo ip⁹e ⁊ ea⁹ fructus occupanti cedunt. Item aspectus ⁊ plecutio facilis conseruat dñium apū ex alueo volantium. b. d. vsq⁹ ad. ¶. Pauonū.

¶ Pauonū quoq⁹. In p̄cedētib⁹ ¶. tractauit de aīalibus p̄nis ⁊ naturaliter seris in q̄bus tradita regl'a ē occupātis fiunt ⁊ tādiu manēt eius q̄diu nō effugiūt eius aspectū et eo⁹ difficilius nō est persecutio. hic tractat de animalibus naturaliter feris. sed accidentaliter factis mansuetis vt pauones. columbe. cerui et alia animalia naturaliter fera.

sed accidentaliter facta mansueta vt habeãt
ꝺsuetudinẽ redeũdi. ⁊ istis ꝺꝫ locũ regla ꝙ
tamdiu sunt occupantis ⁊ possidentis ꝙ̃diu
retinent animũ ⁊ consuetudinẽ reueniẽdi po
stea fiunt occupantis. ⁊ ideo cum consue⸗
tudo inducatur ex duplici actu vt notat g. ī
l. de quibus. ff. de legi. ⁊ l. iij. C. de epis. au
di. videtur ꝙ si ista aĩalia non reuertunt̃ du
abus vicibus ꝺꝫs vel diebus cõsuetis ꝙ de
posuerũt animũ ⁊ consuetudinẽ reuertendi ⁊
possint apprehendi per aliũ.

¶ In saquenti autem. ℭ. gallinaꝝ. Tractat de animali⸗
bus naturaliter mansuetis vt gallinis ⁊ anse
ribus domesticis in quibus talis traditur re⸗
gula ꝙ q̃ntumcũ ꝙ̃ effugiant conspectũ do
mini possidentis ⁊ alibi se transferant tñ ma
nent eius ⁊ non acquirunt̃ occupanti ĩmo ap
prehendẽs lucrandi animo vel causa ouа vl̃
pennas cõmittit furtũ. ⁊ potest accusari furti
vt hic ⁊ ff. e. l. naturalẽ. ℭ. Pauonum. ⁊. ℭ.
Gallinaꝝ. Et b. ꝺ. In animalibus naturaliꝫ
feris sed accidentaliter mansuetis tamdiu re
tinetur dñium ꝙ̃diu hñt ꝺsuetudinẽ eundi ⁊
redeundi. sed in aĩalibus mansuetis natura⸗
liter retinetur dñium q̃cunq; vadant. b. ꝺ.
vsq; ad. ℭ. Item ea que.

¶ Item ea que. Hic ponit tres mo
ꝺos acquirendi dñium. vsq; ad. ℭ. Preterea.
scs ꝑ captiuitatẽ ꝑ inuentionẽ ⁊ ꝑ accessionẽ
Dicit ergo Captiuitate inuentione ⁊ accessi
one queruntur dñia reꝝ. b. ꝺ.

Preterea. Adiectum ꝑ alluuio⸗
nem agro alicuius iure gentium sibi acquiriꝫ
secus si non ꝑ alluuionẽ sed apparent̃ adꝫci⸗
ens terram ⁊ arbores alterius agri quia re⸗
manet ꝓꝓis dñi nisi postq̃ terra sit vnita ⁊
arbores radicitus apprehense sunt. hoc dicit
vsq; ad. ℭ. Insula.

¶ Insula que. Insula nata in mari
in nullius bonis est ideo occupanti concediꝫ
sed insula nata in medio fluminis est ꝯmunis
dñtium ꝓꝓia circa flumen ex vtraq; parte.
si nõ est in medio sed est ꝓximi oꝛ alteri parti
est cõmunis tm̃ dñtium ꝓꝓia ex illa parte
aquei Ager vero a flumine diuiso circũdatꝫ
remanet eius cuius ꝓmo erat. ⁊ si flumẽ mu
tauit alueũ ꝓmus alueus efficitur eoꝝ qui
circa eum ꝓꝓia possident. ⁊ secundus alue
us est publicus. qui secũdus alueus flumine
redeunte ad antiquũ alueum efficitur eoꝝ
qui circa eum ꝓꝓia possident. Item ager in
undatus aqua recedente remanet eius cuius
ꝓmo erat. b. ꝺ. vsq; ad. ℭ. Cũ ex aliena.

¶ Cum ex aliena. In hoc. ℭ. vsq;
ad. ℭ. Cum in sua. ponit quatuoꝛ modos ac
q̃rendi dominiũ. ⁊ ꝓmo per specificationẽ
id est nouã speciem ex alienis materijs vel su
is ⁊ alienis vsq; ad. ℭ. Si tamen. ibi qualiter
acquiraꝫ per accessionem sicut per texturam
vsq; ad. ℭ. Si duoꝝ. Item per confusiones
materiaꝝ vsq; ad. ℭ. Q. ꝺ. si frumentum. ibi
per cõmixtionem vsq; ad. ℭ. Cum in suo. Et
ꝓma pars hoc dicit. Species facta ex alie
na materia vel sua ⁊ aliena efficitur specificã
tis ⁊ eiusdem materie sibi dominiũ queritur
si talis species non est reducibilis ad materiã
ꝓmam. sed si est reducibilis dominium spe⸗
cificati est eius cuius fuerat materia. hoc di⸗
cit vsq; ad. ℭ. Si tamen.

¶ Si tamen. Accessione queri⸗
tur dominiũ. hoc dicit. Qui ergo bona fide
intexuit vestimẽto suo manicã de aliena pur
pura efficitur dominus purpure quia acces⸗
sorium sequitur naturam ꝓncipalis nec cu⸗
ratur an ꝓcioſius sit ꝙ̃ ꝓncipale.

¶ Si duoꝝ. Confusione ⁊ immix⸗
tione queruntur dominia rerum. hoc dicit.
vsq; ad. ℭ. Cum in suo. Si ergo ex volunta
te tua confudero ⁊ immiscuero meum vinus
vel conflauero meum argentum cum tuo. vl̃
me ũ mel cum tuo vino vt fiat mulsus ⁊ sit ter
cia species per se. vel meum argentum cum
tuo auro vt fiat electrus vt tercia species. vl̃
etiam si omnia predicta sunt confusa ⁊ cõfla
ta casu fortuito sine voluntate dominoꝝ in
omnibus istis casibus confusa ⁊ conflata effi
ciuntur cõmunia. ⁊ sic confusa ⁊ conflata si⸗
ue sint eiusdes materie siue diuerse. ⁊ siue cõ
fundantur siue conflentur ex voluntate do⸗
minoꝝ siue casualiter efficiuntur cõmunia.
nisi separari possint vt hic in glo. in verbo.
Placuit. secus autem si alter dominoꝝ vel
extraneus sine voluntate alterius domini cõ
fundat vel conflet rem suam cum aliena bo⸗
na fide faciendo terciam speciem. quia tunc
non est cõmunis sed efficitur ꝓpria specifi⸗
cantis. s. e. ℭ. Cũ ex aliena. ⁊ hic in g. in
verbo. Dominoꝝ.

¶ Cum in suo. Edificatione vt hic Item plantatione vt infra. e. ¶. Si ticius. Itē satione vt infra e. ¶. Qua rōe. querit dñus edificati plantati. ⁊ sati. h. d. vsq; ad. ¶. Littere. vel sic quo ad primā ptem Edificans in suo solo de alienis tignis efficitur dñs edificij ⁊ dñs tignoꝝ retinet eoꝝ dñium non tñ potest ea vendicare q̄diu in edificio sunt. si postea sic nisi eoꝝ estimationē fuerit secutus h. d. vsq; ad. ¶. Ex diuerso. ⁊ ibi. h. d. Edificanti mala fide de sua materia in alieno fundo pdit dñium materie que querit dño soli si aūt edificat bona fide licet perdat dñium materie tñ si est possibile ope retentionis recupat estimationē materie cū expensis. h. d vsq; ad. ¶. Si ticius.

¶ Si ticius. Nota q̄ planta cedit solo. ⁊ siue quis plantet alienam plantā in suo vel suam plantā in alieno solo. planta efficit dñi soli postq̄ egit radices nō ante. Preterea arbor mea quando est in campo meo vel in finibus campi mei si agat radices in tuo fūdo efficitur tua. ⁊ si cōmuniter in tuo ⁊ meo tunc efficit cōmunis q̄ arbor intelligit illius in cuius fundo egit radices.

¶ Qua ratione. Satione querit dominium satoris. h. d. Si ego seui in tuo agro meū frumentū siue bona fide siue mala efficit tuū ⁊ semen cedit solo postq̄ coaluit. si si seui bona fide tunc ope retentionis si sum ī possessione possum mihi cōsulere vt nō pmittam te colere nisi soluas preciū ⁊ expensas vt hic in tex. ⁊ non solū sata p aliū cedunt solo sed etiam semia ⁊ plante que ex se nascunt.

¶ Littere quoq;. Littere etiam si auree sint cedunt cartis. ⁊ sic artificiū seu opera cedit materie. ⁊ qualitas seu accidēs cedit substantie ⁊ liquidū cedit arido. ⁊ hoc est verū in pictura quo ad directū dñium non q̄ ad vtile. h. d. vsq; ad. ¶. Si quis aūt.

Si quis autem. Bone fidei possessor facit fructus īdustriales suos ideo eos cōsumptos restituere nō tenetur. secus in male fidei possessore. h. d. vsq; ad. ¶. Is aūt.

¶ Is autem. Vsufructuarius nō facit fructus suos nisi ab eo vel alio eius noīe sint collecti. ⁊ ideo si decedat añ fructus collectos nō transmittit eos ad heredem cum sit limitus vsufructus. sed spectant ad hereditatem. ⁊ fetus aialium est in fructu nō aūt partus ancille. Item vsufructuarius gregis vine aꝝ ⁊ arboꝝ debet in locum capitus gregis ⁊ arboꝝ deficientiū alia subrogare. h. d. vsq; ad. ¶. Thesauros.

¶ Thesauros. Thesaurus īuētus ab aliquo in agro suo vel in loco religioso vt sacro efficitur ipsius ⁊ sibi in totū cedit sed inuentus in agro alieno priuato vel publico vel cesaris vel ciuitatū acquiritur pro medietate inuentori ⁊ pro alia medietate domino agri. ⁊ adde g. xij. q. v. c. Si quid inuenisti.

¶ Per traditionē Per traditionem rei corpalis queritur dñium rei tradite. h. d vsq; ad. ¶. Vendite. ⁊ vic per traditionē me diante cōsensu vt nota. ¶. de acq. pos. per procuratorē. Item per traditionē vel quasi aut aliud quod loco traditionis habet infra e. ¶ Interdum. Item intellige traditionē cū causa ydonea ⁊ abili ad translationē dñij facta a vero dño vel quasi dño vt no. ¶. de pac. l. traditionibus. Item intellige vbi scriptura non est de substantia vt hic in g. fi. in verbo Transfertur.

¶ Rei vendite Rei vendite ⁊ tradite non aliter transfert dñium in accipientem q̄ si precium fuerit solutum vel aliter eo nomīe satisfactū vt fides de eo habita. Item non refert ad translationes dominij an quis tradat rem per se vel procuratorem vel aliū eius voluntate. Item interdum sine traditione sed ex patientia domini permittentis rem suam penes aliquē remanere transfertur dominium. Item per traditionem clauium transfertur dominiū rei. hoc dicit vsq; ad ¶. Hoc amplius.

¶ Hoc amplius. Apprehensione rei proiecte in vulgus vt pro derelicto acquiritur dominiū apprehendenti. non si sit proiecta vi tempestatis vel de perdita. hoc dicit vsq; ad fi.

¶ Rubrica de rebus corporalibus et incorporalibus.

Quedā. Supra tractauit impator de rebus corpalibus. hic aūt ⁊ in se. ti. vsq; ad

ti. de vsuca. tractat tm̃ ō rebus ĩcorpalibus fm g. h. d. Res est generale nomẽ ad corpalia ⁊ incorpalia. Corpales sunt que sui natura tangi pñt siue sint apte nate vt tangi possint licẽs aliqñ p difficultatẽ quedã sint que tã gi nō possint vt sunt res dimerse in pfundum maris vt dicit hic g. in verbo. sui natura. Res vero ĩcorpales sunt que sui natura tangi nō pñt. vt hereditas. vsufructus. obligationes. ⁊ seruitutes. h. d. vsq; ad fi.

¶ Rubrica de seruitutibus rus. et vr. predior.

Ruſticoꝝ. Seruitus realis est duplex scs rustica ⁊ vrbana. Rustica est que habẽ in ꝑdio rustico. Vrbana est que habẽ in ꝑdio vrbano. Et vtraq; potest ostitui inter vinos ⁊ in vltima voluntate. h. d. vsq; ad fi. ti.

¶ Rubrica de vsufructu.

Vsufructus. In pcedenti ti. tractauit de seruitutibus realibus tam vrbanis q̃ rusticis. hic aũt ⁊ in se. ti. tractat de seruitutibus psonalibus. Et diuidit in q̃tuor ptes. Primo declarat q̃d est vsufructus. secundo ibi. Vsufructus. q̃liter ostituatur vsufructus. tercio ibi. cõstituit in q̃bus rebus ostituatur vsufructus. q̃rto ibi. finit q̃liter finit vsufructus Et. h. d. Derẽpta substãtia pmit vsufructus ostitutus in ea. ⁊ ostituit vsufructus in vltima volũtate ⁊ inter vinos. nõ tñ põt ostitui in perpetuũ. Item ostituit ꝓprie in rebus que vsu nõ cõsumunt. ostituit quasi vsufructus cũ cautione. h. d. vsq; ad. ¶. finitur.

¶ Finitur aũt. vsufructus finit istis modis scs morte vsufructuarij. ⁊ eius maxia vel media capitis diminutione. ⁊ nõ vtendo debito tpe. ⁊ acquisitione vsufructus facta a ꝓprietario mediãte cessione vel alio modo ⁊ interitiõe rei in qua ostitit vsufructus. ⁊ vsufructus finitus reuertit ⁊ solidat cum ꝓprietate. h. d. vsq; ad fi.

¶ Rubrica de vsu et habitatione.

Eysdem istis. In pcedenti ti. tractauit de vna seruitute psonali scs vsufructu. hic tractat de alijs duabus fruitutibus psonalibus de vsu ⁊ habitatiõe ⁊. h. d. Vsus ⁊ vsufructus pificant q̃ ad ostituẽdi ⁊ finiendi modu. sz differũt q̃ntũ ad fructuũ pceptionẽ ⁊ habitationẽ ⁊ alteri cessionẽ. h. d. vsq; ad. ¶. Sed si cui.

¶ Sed si cui. Nota hic q̃ habitatio est terciũ ius psonale sepatũ ab vsufructu ⁊ vsu nã ptim cõuenit cũ vno ⁊ ptim cũ alio. conuenit em cũ vsufructu. q̃ sicut vsufructuarius põt alijs locare. ita ⁊ hãs habitationes. Sed discordat q̃ habitatio nõ finit nisi morte. nõ aũt nõ vtendo nec capitis diminutiõe ⁊ ẽ ratio. q̃ potius cõsistit in facto q̃z in iure. q̃ sine alimẽtis ⁊ habitatione viuere nõ possumus. sz vsufructus finit multis modis vt. ō. ti. primo.

¶ Rubrica de vsuca. et longi temp. pre.

Iure. Tex. ō. in ꝑce. ti. in fi. ostinuat hũc ti. Et ꝓn. huius ti. h. d. Reiecta vsucapione antiqua hodie res mobiles vsucapiunt trienio ĩmobiles vero inter pñtes decennio. int absentes. xx. pscribunt. h. d. vsq; ad. ¶. Ds aliquando.

¶ Sed aliquãdo Liber homo res religiosa vel sacra ⁊ seruus fugitiuus nõ pñt vsucapi. h. d. vsq; ad. ¶. Furtiue.

¶ Furtiue. Res furtiua vel vi possessa nõ põt vsucapi nisi in ptãtẽ dñi reuertat. ⁊ vẽdens rem alienã sciẽter cõmittit furtum ideo res vt furtiue nõ põt vsucapi. secus si vendat ignoranter putãs esse suam iusto ductus errore. q̃ tunc nõ efficit furtiua põt ideo vsucapi h. d. vsq; ad. ¶. Res fisci.

¶ Unde in rebus. Nota hic q̃ vẽdens sciẽter rem alienã cõmittit furtũ. ⁊ iõ cũ res sit affecta vicio furtiuitat nõ põt vsucapi vt hic ⁊ siliter donans rem alienã cõmittit furtũ. C. p dona. l. ij.

¶ Quod aũt. Nota hic q̃ occupãs possessionẽ rei ĩmobilis vacantẽ siue vacuã. q̃ inter vacantẽ ⁊ vacuã nõ est differẽtia vt di. g. magrã. in l. fi. C. vñ vi. licet ipse occupans nõ possit pscribere ꝓpter malã fidẽ verã vel psumptã. eo q̃ q̃ suũ nõ est ad aliũ ptinere scire ds. tñ si alij bona fide accipienti ex iusto titulo tradat ille recipiẽs pscribere poterit longo tpe. x. vel. xx. ãnoꝝ vt hic sed ipse occupans nõ põt pscribere nisi spacio. xxx. annoꝝ vt dicta l. fi. sed hodie vide cuĩ. malefidei. C. de pscrip. lon. tẽ. ⁊ hic g.

¶ Res fisci. Res fisci nō vsucapitur longo tpe igitur mobilis triennio ⁊ īmobilis decēnio vel xx. secus in re vacante interdū fisco nunciata. h. d. Et nota hic bonam g. in verbo. potest.

¶ Nonissime Res viciosa nō potest vsucapi. Item titulus putatiuus impedit vsucapionem. h. d. vsq; ad. ℊ. Diutina.

¶ Diutina. Heres vtitur accessione defuncti in vsucapione cōplenda ⁊ siliter emptor vtitur accessione venditoris. h. d. vsq; ad. ℊ. Si eam rem. cū. ℊ. se. Si igitur defunctus bona fide ⁊ iusto titulo possedit rem nouem annis. heres cōtinuando dictā possessionem etiā mala fide p annū ꝓficit ꝓscriptionē. secus si defunctus possedit mala fide nam non attendit bona vel mala fides heredis sz testatoris penes quē fuit possessio secus si possessio non fuit penes defunctū sed defunctꝰ emit ⁊ possessio tradita fuit heredi q; ei tunc nocet eius mala fides. ff. e. l. Heres eius.

¶ Edicto diui. Emens a fisco vēdente rem alienā vt suam vel a procuratore cesaris vendente rem patrimonialē cesaris vel auguste statim est securus. sed cōtra fiscū habet dñs regressum ad pciū ⁊ infra quadriennium. h. d. vsq; ad fi.

¶ Rubrica de donationibus.

¶ Est autem. Supra tractauit de acq̄sitione rei p vsucapionē. hic tractat de acq̄sitione p donationē. Et diuidit in quatuor ptes. Primo tractat de donatione causa mortis. secūdo ibi. Alie aūt. tractat de donatione inter vinos. tercio ibi. est ⁊ aliud. tractat de donatione ante nuptias. quarto ibi. erat olim. decidit specialē casum donationis libertatis facte suo vsq; ad finē. Et prima ps h. d. Donatio causa mortis est que fit cogitatione mortis. ⁊ tribus modis reuocat. ⁊ qua si p oīa equipat legatis. h. d. vsq; ad. ℊ. alie autem.

¶ Alie autem donationes. Hic tractat de simplici donatione inter vinos ⁊. h. d. donatio inter vinos est que fit ob merā liberalitatē donātis sine vlla cogitatione mortis. ⁊ ꝓficit etiā nudo cōsensu donatoris in scriptis. ⁊ sine scriptis. ⁊ hec donatio debet insinuari si trāscendat summā quingētoꝝ aureoꝝ exceptis quibusdam. h. d. vsq; ad. ℊ. Est autem ⁊ aliud.

¶ Est autem. Donatio que fit a marito vxori in recōpensatione dotis olim vocabat donatio añ nuptias q; solū añ nuptias fieri poterat ⁊ nō pꝰ. sz hodie sic dos ante mīmoniū ⁊ post mīmoniū ꝯstitui pōt ⁊ ꝯstituta augeri ita ad eius dotis silitudinē pōt ista donatio. ⁊ sicut est mutata eius cōstitutio ⁊ augmentū ita ⁊ eius nomē mutatū est vt nō vocetur ante nuptias. sed ꝓpter nuptias. h. d. vsq; ad. ℊ. Erat autem olim.

¶ Erat autem. Hic declarat speciālem casum in libertate data seruo cōmuni ab vno ex dñis ⁊. h. d. Si alter dñoꝝ olim dabat libertatē suo suo cōmunis ps eius accrescebat alteri dño ⁊ sic dñs eam pdebat. nec seruus libertatē ꝯsequebat. sed hodie seruus ꝯsequit libertatē in totū soluto pcio sue ptis alteri dño a socio dante libertatem.

¶ Rubrica quibus alienare licet vel non.

¶ Accidit. In pcedentibus titulis posuit aliquos modos acquirendi dominia rerū puta p vsucapionē. In hoc aūt titulo ponit aliquos casus in quibus nō pōt acquiri dñium reꝝ quia dñs eoꝝ phibetur alienare vt sunt res dotales ⁊ res pupilli. Et prima ps. h. d. fundus dotalis phibetur alienari vel obligari phibenti. l. iulia. que lex corrigit in duob⁹ Primo quia phibebat solum alienare res dotales in ytalia existentes. Secūdo quia phibebat solum alienationes que fiebant inuita muliere. ⁊ sic pmittebat eas alienari ea volente. sed hodie vbicūq; sint res dotales nō possunt alienari etiam vxore volente. h. d. vsq; ad. ℊ. Contra autem.

¶ Contra autem. Creditor pignus licet non habeat eius dominium tamē potest alienare ⁊ dominiū in emptorem trāsferre ꝑm formam. l. fi. C. de int do. impe. hoc dicit vsq; ad. ℊ. Nunc admonendi.

¶ Nunc admonendi. Hic ponit alium casum in quo licet quis sit minus rei tñ non potest eam indistincte alienare ⁊. h. d. Pupillus solus non potest sine tutoris autoritate rem suas alienare. nec etiā

mutuando transferre dominium pecunie: ideo eam extantem vendicat. ⁊ cōsumptā bona fide condicit ⁊ si mala fide etiam ad exhibendum agit. ⁊ soluere volens debitū pupillare vt consequatur plenariā liberationē debet soluere cum tutoris auctoritate ⁊ sententia seu precepto iudicis mediante. alias si solvat soli pupillo sine tutore ⁊ precepto iudicis si pecunia salua vel pupillus ex ea factus est locupletior. soluenti paratur exceptio dōli. sed si est consumpta vel perdita cōpellitur debitor iterꝫ soluere. Sic econtra pupillus soluens sine tutoris auctoritate non trasfert eius pecunie dōnium. h. d. vsqꝫ ad fi.

¶ Rubrica per quas perso. no. acqui. Acquiritur.

Supra posuit aliquos modos per quos nobis omnia reꝫ acquirūtur per nosmetipsos. hic ponit qualiter p alios nobis acquirūtur. Et diuiditur principiū in duas partes. Primo ponit qualiter nobis acquirit singulariter. secūdo qualiter vniuersaliter siue per vniuersitatē. secunda ibi in. ¶. Hactenus. Prima pars subdiuidit in ꝙtuor ptes. primo qualr acquirit patri p filiū. secūdo ibi. Item nobis. ¶liter per seruū querat dño. tertio ibi. De bis aūt. qualiter per seruum fructuariū queratur fructuario. quarto ibi. Idem placet. qualiter per liberꝫ hominē vel seruū alienū bona fide possessum acquirit bonefidei possessori. Et prima ps hoc dicit. olim quicqd querebat filius in potestate existēs querebat patri excepto peculio castrensi vel quasi. hodie aūt qnicqd querit filius ex re patris querit patri. qō aūt querit aliunde vel ex suo labore vel ex sua ꝓpria fortuna querit sibi quo ad ꝓpietatem ⁊ patri quo ad vsufructum. Item pater emancipando filium olim poterat sibi retinere pleno iure terciam ptem bonoꝝ filij. hodie aūt retinet solū vsumfructum immediate bonorum filij. hoc dicit vsqꝫ ad ¶. Item nobis.

¶ Item nobis.

Per seruū queritꝫ domino etiam inuito. ⁊ queritꝫ non solū ꝓpietas ⁊ dōnium rei sed etiam possessio ⁊ vsucapiendi cōditio. ⁊ in hereditate adita p seruū debet precedere iussus dōni. h. d. vsqꝫ ad. ¶. De bis.

¶ De bis aūt.

Seruus fructuarius querit fructuario in duobus casib⁹ tm̄ scz ex re vel ꝓpter rem fructuarij ⁊ ex opibus suis. qō autē querit extra hos casus duos querit dño ⁊ nō fructuario. h. d. vsqꝫ ad. ¶. Idēqꝫ placet. Sed seruus vsuarius scs in q̄ quis habet solū nudū vsus querit vsuario ex re vsuarij nō ex opis suis qz vsuarius non pōt locare opas sui sed solū opis eius vti in re sua vt l. per seruū. ff. de vsu. ⁊ habi.

¶ Idemqꝫ placet.

Seruus alienus vel liber hō bona fide possessus acquirit ad similitudinē fui fructuarij in duobus casibus bonefidei possessoꝝ tā dōniū qꝫ possessionē scs ex opa sua. ⁊ ex re bonefidei possessoris. Sed postqꝫ fuus alienus bona fide possessus fuerit vsucaptus acquirit vsucapiēti ex oībus casibus. h. d. vsqꝫ ad. ¶. Ex bÿs.

¶ Ex bis itaqꝫ.

Per liberā pſonā nostro iuri nō subiectā nec quā bona fide possidemus vel in q̄ nō habemus vsufructū vl vsus nobis nō acquirit excepto ꝓcuratore q̄ querit dño possessionē ⁊ dōnium ⁊ vsucapiendi conditionem. h. d. vsqꝫ ad. ¶. Hactenus.

¶ Hactenus.

Etiam p vniuersitatē querunt nobis dōnia de qbus modis infra tractat in se. ti. h. d. vsqꝫ ad fi. et sunt sex modi quibus queritur per vniuersitatem vt dicam infra de lega. in ꝓin.

¶ Rubrica de testa. ordi. Testamentū.

Hic ti. solēnis ⁊ notabilis cōtinuat ad ꝓcedēn. s. ti. i. ¶. fi. in fi. Et diuidit in tres ptes. primo recipiendo ius antiquū tractat de testamēto in scriptis. secūdo ibi. testes. declarat q̄ pōt esse testes in testamēto. tercio ibi inxta fi. in. ¶. sed ꝙ quid amplius tractat de testamēto sine scriptis. ⁊ prima ps h. d. Sublata triplici antiqua forma testationis hodie pōt fieri testamētū in scriptis cū subscriptione testatoris ⁊ subscriptiōe ⁊ signaculo septē testiū vno otextu. ⁊ pōt testes oēs signare vno anulo. ⁊ cū plibus anulis. ⁊ cum suo ⁊ alieno anulo. h. d. vsqꝫ ad. ¶. Testes.

¶ Testes aūt

Illi nō pōt esse regl̄iter testes in testamēto q̄ nō hōt testamēti factionem passiue id est quibus non pōt relinqui in testamēto. Item nō pōt esse testis mulier impubes ⁊ alij hic nomīati. h. d. vsqꝫ ad. ¶. Sed cum aliquis.

Sed cum aliquis debet inspici c
ditio testis puta que erat tempore quo ad=
hibitus fuit ad testimonium ⁊ non vera con=
ditio ⁊ error cōmunis facit ius. b. d. vsq; ad
¶ Pater. licet ergo testis in testamento de=
beat esse liber vt. s. e. in pin. tamen si vere
erat seruus ꝛ cōmuni opinione reputabat li
ber tempore quo fuit adhibitus ad signādus
testamentū in scriptis vel acceptus a tabel=
lione in testamento nuncupatiuo ꝓpter hoc
non annullatur testamentū licet opponatur
q; vnus ex testibus erat seruus vl' infamis vt
hic. ⁊ ꝓpter cōmunē errorem qui facit ius.

¶ Pater necnon Pater ⁊ filius
etiam in potestate existens possunt simul esse
testes in testamento extranei. ⁊ similiter duo
fratres in eiusdem potestate existentes. ⁊ si=
militer plures de eadem domo q̄ntumcūq;
coniūcti possunt simul adhiberi testes testa=
mentis ⁊ alīs negocīs extraneo⁹. hoc di=
cit vsq; ad. ¶. In testibus.

¶ In testibus Filius nō potest esse
testis in testamento patris nec pater in testa
mento filij etiaꝫ militis in expeditione nō de
gentis nec domesticū testimoniū admittitur
etiam in testamentis. b. d. vsq; ad. ¶. Ꝛ nec
heres. in expeditione non degentis ideo di
xi quia quando filiusfa. miles persistit in acie
bellica pōt testari quōcūq; velit etiā suo san
guine rutilanti scribendo. ideo nimi⁹ si pa=
ter tunc admittitur ꝓpter necessitatem. l. mi=
lites in expeditione. C. ō testa. mili. secus q̄n
non est in expeditione sed in domo sua quia
tunc exigitur solennitas iuris cōmunis. ff. de
testa. mili. ¶. i.

¶ Ꝛ neq; heres Heres ⁊ in eius
potestate existens ⁊ ille in cuius potestate est
ipse heres ⁊ fratres eius heredis in eadem po
testate exīntes nō possunt esse testes in testa
mēto sublata differentia iuris antiqui. quod
ꝓhibebat emptorem familie. id est heredita=
tis que obtinet vicem heredis ⁊ in eius pote=
state existentes esse testes in testamento ⁊ ip
sum heredem ⁊ ei in potestate coniūctos p̄=
mittebat. b. d. vsq; ad. ¶. Legatarīs.

¶ Legatariis Legatarij ⁊ fidei cō
missarij quia sunt singulares ⁊ non vniuersa=
les successores possunt esse testes in testamē
to. ⁊ similiter possunt hīj in quo⁹ sunt pote=
state ⁊ qui in eo⁹ potestate sunt. b. d. vsq; ad
¶. Nihil autem.

¶ Nihil autē Nota q̄ testamentus
potest scribi in tabulis ligneis vel lapideis ⁊
in cartis de bombice ⁊ in mēbranis ⁊ in car
tis de corio ⁊ etiam in alia materia apta ad
scribendum vt in tabulis coreis vel etiam de
terra vt hic.

¶ Si q̄s autē Hic tractat de testam
to nūcupatiuo sine scriptis. ⁊ b. d. Testamē
tum nuncupatiuū sine scriptis. id est sine so=
lennitatibus est quādo testator nuncupat id
est declarat suam vltimam voluntatē coram
testibus. hoc dicit vsq; ad finem.

¶ Rubrica de testamento militari.

Supradicta. Milites in expeditiōe
degentes sunt p̄uilegiati vt possunt facere
testamentū sine solennitatibus requisitis in te
stamentis paganor⁹. si aūt non sunt in expe=
ditione ꝛ in domibus suis vl' alīs locis tunc
non habent p̄uilegium ideo debent testari
fm ius cōmune sicut testantur pagani. b. d.
vsq; ad. ¶. Sed testari.

¶ Sed testari. Miles est p̄uilegi=
atus quia licet sit filiusfa. tamen testari potest
cum solennitatibus a iure cōmuni requisitis.
b. d. vsq; ad. ¶. Plane. ⁊ hoc ver⁹ q̄n nō est
in expeditione alias si est in expeditione po=
test testari quōcūq; velit sicut alīj milites qui
non sunt filiusfa. fm g. hic in verbo. cōmuni.

¶ Plane. P̄uilegia cessa militibus
tunc habent locum quando constat eos ve=
re voluisse testari. secus si non vere sed ioco
se vel solatiose heredem instituerunt. hoc di
cit vsq; ad. ¶. Quinimmo.

¶ Quinimmo Licet miles sit mu=
tus ⁊ surdus tamē testari pōt ⁊ p̄uilegia mi=
litibus concessa circa solennitatem testandi
que ita demū p̄osunt eis q̄n sunt in expedi=
tione ⁊ etiam ante facta testamenta iure mi=
litari durant post missionem vsq; ad annum
⁊ conditio apposita in testamento eueniens
post annū trahitur retro. hoc dicit vsq; ad.
¶. Sed et si quis.

¶ Sed et si quis. Testamentus
minus solenne ante militiam factum pōt a fa
cto milite ex noua voluntate confirmari. Itē

miles post capitis diminutiones potest testm̃ prius factum ex noua voluntate confirmare hoc dicit vsq; ad. ¶. Sciendum.

¶ Sciendum tñ. Sicut miles libro ita ⁊ filiusfa. potest testari de castrēsi pecunia ⁊ filiusfa. nō miles testatur de quasi castrensi licet debeat testari fm ius cōmune.

¶ Rubica quibus non est permis. fa. tes.

Non tamen. In hoc ti. tractatur de personis que testari nō possunt. Et diuiditur in septem partes siue septem gradus p quos quas enumerat que testari possunt. Et primo de filiofa. secūdo ibi. Preterea. po nit de impubere. tercio ibi. Item furiosi. quarto ibi. Item pdigus. quinto ibi. Item surdus. ponit de surdo ⁊ muto. sexto ibi. Cecus. ponit de cecco. septio ibi. Eius qui. ponit de captо ab hostibus. Et prima ps. h. d. filiusfa. non potest etiaz pte consentiente nec valet eius testamentū ante factum licet effi ciatur sui iuris. fallit in castrensi vel quasi. de quo filiusfa. potest testari cū illud sit eius p prium qđ nō acquirit patri nec tenetur cōmu nicare fratribus ante emācipatis. h. d. vsq; ad. ¶. Preterea.

¶ Preterea. Impubes ⁊ furiosi testari nō possunt. ⁊ testamentū prius factū qđ erat inutile nō conualescit eo facto pubere vel sane mentis qđ aūt factum est ante furorem vel dum habet dilucida intervalla valet ⁊ tenet. h. d. vsq; ad. ¶. Item pdigus.

¶ Item prodigus. Prodigus cui est interdictum bonis. testari non potest. sed testamentum factum ante interdictionē valet ⁊ tenet. ⁊ non annullatur per interdictionem bonoꝝ postea ei factam. h. d. ⁊ hoc est verum qñ est facta interdictio a iudice vt hic. ⁊ l. Is cui bonis. ff. de testa. sed si est facta ipso iure a lege vt ppter crimē hereſ vel crimē lese maiestatis tunc testamentū etiā pus factū irritatur vt hic in glo. in verbo. Interdicta.

¶ Item mutus. Mutus ⁊ surdus testari non possunt. sed testamentū ante pfectum nō viciatur ppter morbū supeuenientē. h. d. Qui aūt tardesiue impfecte audit q surdus appellatur vt dicit glo. in l. fi. ff. de le. ¶. tm. bene potest testari. ⁊ omnes actus facere alios sicut pfecte audiens vt hic in textu

¶ Cecus aūt. Cecus non potest testari nisi cū solēnitatibus positis in l. hac cō sultissima. C. qui testa. fa. pos. ⁊ ¶. hic declarat solennitates.

¶ Eius qui. Existens apud hostes vt quia sit captus ab hostibus vl si datus obses nō potest testari sed testamentū ante factum valet fictione postliminij si reuertat ⁊ fictione legis cornelie si ibi decedat. h. d.

¶ Rubica de exhereda. liberorum.

Non tamen. Hic ti. cōtinuatur ad pcedentia vt in glo. i. Et diuiditur in septem ptes. primo tractat an ⁊ qualiter filij in ptāte debent instituī vel exheredari. secundo ibi. postumi. qliter postumi debent instituī vel exheredari. tercio ibi. postumoꝝ. an nepotes ex filio viuo debeant exheredari. quarto ibi Emācipatos. an emācipati debeāt instituī vl exheredari. quinto ibi. Adoptiui. an adoptiui debeant instituī vel exheredari. sexto ibi. Sed si expeditione. an miles teneat instituere vel exheredare. septio ibi. Pater. tractat an auus maternus vel mater ⁊ p lineam maternā ascendētes teneant instituere vel exheredare. ⁊ prima ps. h. d. volens facere testm̃ validū debet filiū in potestate instituere. vel nōiatim ⁊ nō inter ceteros exheredare. alias testm̃ est nullū. etiā si filius viuo testatore moriatur. filie aūt ⁊ femine ⁊ alij descendentes post filios ex virili sexu nō ānullabunt testm̃ de iure veteri. licet nō essent instituti sed habeant ius accrescendi ⁊ poterant inter ceteros exheredari. ⁊ nōiatim exheredatus dicitur cuius psona certa demōstrat siue per exp̄ssionē ppij nōis siue appellatiui. h. d. vsq; ad. ¶. Postumi.

¶ Postumi quoq; Postumi liberi debent sicut iam nati instituī vel exheredari. ⁊ eoꝝ cōditio par est alijs. cum nascit postmus rumpit testm̃ nisi nascat ab oriuus. erat tñ differentia inter postumū masculū ⁊ femīaz. qz masculus debebat instituī vl exheredari nōiatim. sed femīa poterat exheredari inter ceteros. h. d. vsq; ad. ¶. Postumoꝝ Sed postea impator statuit infra. e. ¶. ſs nostra. qđ masculi ⁊ femīe ⁊ tam postumi q̄z iam

nati si nō instituunt debēt nōiatim exheredari·ſz hodie postumus nō pōt exheredari quia nō pōt cōmittere cām ingratitudinis l·si quis in suo. C. leg. C. de inof. teſ·7 hic in g· rumpit. Et intellige hic de postumis descēdentibus p virilem sexū l·postumi p virilē·ff. de inius·teſ.7 dicit postumus id est post humū patris natus 7 post eius mortē siue etiā post teſtm 7 ante mortē patris dicta l. postumi·

Postumo ℣· Si testator hās filium 7 ex eo nepotes 7 ambos in ptāte recte vult testari ne eius teſtm rumpat debet post filiū institutū vel exheredatū substituere vel exheredare nepotē ne filio sublato de medio ante mortē testatoris nepos incipiat tenere pmū locū suitatis 7 rumpat teſtm ad silitudinē postumi postea nati. h·t. vſqz ad. C. Emancipatos. Non habet igit necesse testator precise instituere vel exheredare nepotē ex filio in potestate cū filius pcedens in gradu teneat pmū locū suitatis scz pma iura successionis sed causatione cōpellit instituere vel exheredare nepotē ex filio ī ptāte. ne si filius añ mortē testatoris moriat nepos accrescēdo id est incipiēdo tenere primū locū successionis tanqz suus 7 agnatus repiens se preteritum rumpat testamentum.

Emancipatos· Emancipati liberi olim de iure ciuili debebāt instituī vl exheredari de necessitate·sed de iure pretorio emancipati liberi tam masculi qz femīe debebant institui vel exheredari 7 masculi debebant exheredari nōiati 7 femīe poterāt inter ceteros alias vero si instituebant vel exheredabant ex pugnabāt teſtm p otra tabulas b·t. Erant igitur emancipati olim incogniti 7 in nullo succedebant pl·xij.ta.ſz pretor post ea equitate plenus vocat eos ad successionē de iure suo scz p suas bo· poſ. vt hic 7 in·C· Emancipati infra de here. que ab intes. postea vero interuenit impator statuēs qp isti emancipati nō solū venient ad successionē de iure pretorio sed etiā de iure ciuili scz p constitutiones 7 pl·imperiales 7 ita debeāt emancipati instituī vel exheredari cū iusta 7 legittima causa sic filius in ptāte vt infra e. C. Nostra. qz sublata est differētia emancipationis 7 patrie ptātis.

Adoptini· Adoptini liberi sunt ī stituendi vel exheredandi a patre adoptiuo qñ in eius sunt potestate vt qz sunt dati in adoptionē auo vel pauo materno vel paterno qū filius fuisset emancipatus. 7 interim durāte adoptione pater naturalis 7 legittimus non tenet eos instituere vel exheredare ſz postqz sunt emancipati a patre adoptiuo tunc pater adoptiuus nō tenet eos instituere vl exheredare sicut filios emancipatos. h·t. vſqz ad. C. Sed hec quidē·7 vide. C. de adop. cum in adoptinis.

Sed quidē. Sublata differentia que olim erat inter filios masculos 7 feminas p virile sexū descendētes vt. ē. e. in pn. 7 inter postumos masculos 7 femīas vt·ē. e. C. Postumi. 7 inter emancipatos vt. ē. e. C. emancipatos debent hodie omēs instituī vel nōiati exheredari alias oēs pñt rumpere teſtm etiā si sint adoptini. h·t. vſqz ad C. Sed licet peditione.

Sed si expeditione. Preteritio militis in expeditione degentis sci enter facta de filio iam nato vel postumo habet p exheredatione. h·t. secus si nō sit in expeditione qz tūc debet testari iure cōi vt ī g· Item secus si ignoranter pterijt vt qz putabat filiū mortuū vel vxorē nō pregnantē qz tunc non tenet testamentum·

Pater vel auus. Preteritio matris 7 auī materni 7 aliorū ascēdentiū p linea maternā habet p exheredatione 7 eos testā p querelā inof. teſ. expugnant. h·t. Sic ecōuerso pteritio descēdentiū ex linea materna facta de ascēdentibus habet p exheredatione vt in glo. pma·

Rubrica de heredibus instituendis.

Heredes. Diuiditur in duas ptes sm g·ru. Primo ponit q possint instituī heredes vſqz ad·C. Si plures. 7 in. C. fi. secū do ponit qliter debent instituī vſqz ad. C. fi. Prima ps diuidit in tres. primo ponit an 7 qñ possit instituī Fuus ppius. secundo ibi. Alienus qs. an possit istitui fu⁹ alteri⁹. i. vnius solius. tercio ibi. Fuus pluriū. an possit institui fuus pluriū. 7 primo. h·t. Liber hō 7 tam fuus ppius qz alienus pōt hēres instituī 7 fuus ppius olim instituī nō poterat sine libertate hodie vero eoipso qp instituit heres nō habita mentione libertatis intelligitur sibi relicta libertas. 7 fuus ppius dicit in q qs hēt ppitatē licet a filius hēat vsufructū·h·t. vſqz ad C. Est aūt.

¶ Est aũt Seruus de adulterio cũ eius dña cõmisso accusatus non potest ab ea heres cum libertate instituí. h. d.

¶ Alienus seruus Non dicitur suus ꝛ ꝓpius suus testatoris in quo testator habet solũ usufructum ꝛ alius ꝓprietatem. ꝛ ideo nõ põt eum instituere heredẽ cũ libertate expssa. h. d. Nec etiã tacita libertas cõpetit sibi q̃uis testator eum instituat heredẽ nõ habita mentione libertatis q̃ secus est in testatore qui habet solam ꝓprietatẽ vt no. s. e. ¶ Proprius.

¶ Seruus a dño. Quando seruo dat libertas ꝛ hereditas ex testamẽto domini tunc erit liber ꝛ hæres necessarius. si aũt hereditas sibi cõpetit ex testamẽto ꝛ libertas ex manumissione inter viuos tunc erit heres voluntarius. si aũt dñs seruũ heredẽ instituit cũ libertate alienet añ eius mortẽ tunc seruus nõ erit liber nec heres p se. sed hereditatẽ acquiret emptori. h. d. vsq; ad. ¶. Alienus.

¶ Alienus quoq; Seruus alienus heres institutus acquirit hereditatẽ dño suo si pmanet in eius ptãte donec adeat. alias si est alienatus querit nouo dño vel sibi ip si si est liber tpe aditionis. ꝛ suus alienus potest heres instituí post mortẽ dñi sui sicut potest institui suus hereditarius ꝛ seruus alicuius postumi. h. d. vsq; ad. ¶. Seruus pluriũ.

¶ Seruus pluriũ. Seruus pluriũ dñoꝝ ab extraneo heres institutus acquirit vnicuiq; dño iubenti p dñica portione. h. d. Si aũt vnus ex dñis iubeat adire ptem suã ꝛ alius nolit iubere tũc ps eius accrescit iubenti. ne quis decedat p pte testatus ꝛ pte intestatus.

¶ Hereditas plerũq;. Propria diuisio hereditatis est in xij. partes quaꝝ nota hic ponũtur ꝛ l. suum meũ. ¶. fi. ff. e. põt tñ testator diuidere in plures ꝛ pauciores partes put vult. hoc dicit vsq; ad. ¶. Et si plures.

Et si plures. Si per testatorem nõ sunt partes diuise inter heredes omes vocãtur equalit si totus as est distributus a testatore inter aliquos heredes ꝛ alij sunt ꝓmi vel postea sine ptibus instituti isti sine ptibus vocant in dimidiũ totius assis. ꝛ si totus as non fuit distributus vocant in id qõ supest ꝛ idẽ in dispondio ꝛ tripondio. ĩ. e. ¶. Et si plures vncie. ꝛ qñ aliqua ps vacans non distributa supest heredes vocant in eam ptem. p portionibus sibi assignatis. ꝛ econuerso si aliqua ps deest admittit ꝛ detrahitur unicuiq; p rata ꝛ ps deficiens suppletur. h. d. vsq; ad. ¶. Heres ꝛ pure.

¶ Heres et pure. Heres potest instituí pure ꝛ sub cõditione sed nõ ad certũ tempus. nec etiam certo tempore. sed si fiat subducitur tempore de medio ꝛ remanet institutio pura. hoc dicit. Et ratio huius quare quis nõ potest instituí ad certam diẽ vel tẽpus. vt ex certo die vel tpe. ne quis repiatur decedere p parte tpis testatus ꝛ p pte tẽpis intestatus. sed bñ põt instituí ad tpus vel diẽ incertã puta cũ capere poterit q̃ dies incertus habet ꝓpter conditione ꝛ conditio trahit retro quare fingitur tunc fuisse heres.

¶ Impossibilis. Conditio impossibilis adiecta in institutionibus vel legatis et fideicõmissis nõ viciat. sed cõditione reiecta remanet institutio legatũ ꝛ fideicõmissum. pura. hoc dicit.

¶ Si vero plures. Vbi plures cõditiones copulatiue adiciuntur institutioni oẽs debent impleri. sed vbi adiciunt alternatiue sufficit alteram impleri. h. d.

¶ Sibi quos. Etiã extraneus ignotꝰ ꝛ quẽ testator nũq; vidit põt heres instituí.

¶ Rubrica de vulga. substi.

potest aũt. Continua hũc titulũ ad precedeñ. vt in glo. ex qua no. q̃ substitutio vocatur secunda institutio nam omnis substitutio est conditionalis institutio quocunq; gradu fiat quia omnis substitutio que fit post ꝓmam institutionẽ dicitur secũda sicut oẽs nuptie sequentes post ꝓmas dicunt secũde nuptie vt in glo. C. de secũdis nuptijs. in ru. Et sunt quidq; genera substitutionũ vulgaris pupillaris exemplaris breuiloqua ꝛ cõpendiosa vt in g. mgrã. infra ti. i. ¶. qua ratione. Et h. d. Testator põt in suo testamẽto apponere q̃tcũq; gradus heredũ seu substitutoꝝ voluerit. ꝛ vltimo substituto põt substituere seruũ suum necessariũ heredẽ in subsidium.

¶ Et plres. Onus plibus ꝛ plẽs

vni ac etiã sibi inmicẽ pñt hẽredes sbstitui. ⁊ ꝟ vltimo casu ptes adiecte in institutione intelligunt tacite in substitutione repetite. ⁊ substitutus substituto ꝓmo instituto itelligit substitutus v tricꝫ. h. d. vsqꝫ ad. ℭ. Si fuum.

¶ Si seruũ. Substituto vulgariter alieno suo instituto quẽ tñ testator putabat libeꝛ admittit cũ dño instituti ad ꝗrtam ptẽ hereditatis. secus si testator sciuisset eũ suũ h. d. vsqꝫ ad fi.

¶ Ru. de pupil. substi.

¶ Liberis. Filio impuberi potest substitui vulgariter ⁊ pupillariter. ⁊ substitutus succedens ex vulgari. efficit heres patri ⁊ pupillo. h. d. vsqꝫ ad. ℭ. Qua ratione

¶ Qua ratione. Filio furioso vel mente capto põt a patre fieri substitutio exẽplaria. ad exẽplũ pupillaris substitutionis introducta. que exspirat adueniẽte sanitate sicut pupillaris exspirat aduenie̅te puberta te. h. d. vsqꝫ ad. ℭ. Igitur.

¶ Igitur. In pupillari substitutione solennit ordinata duo quodãmodo sunt testãmẽtũ patris ⁊ alteꝛ filij. h. d. Vel sic. testm paternũ otinẽs pupillarẽ substitutionẽ q̃ ad qd dicit vnũ ⁊ q̃ ad qd duo censent testã.

¶ Si in aũt. Pater timẽs ne substitut pupillarit eius filio insidiet vite filij põt i suo testõ facere expꝛessas vulgarẽ ⁊ facere pupillarẽ in scriptis ⁊ secretis si tñ vtrãqꝫ faciat expꝛessas valet ⁊ tenet. h. d. vsqꝫ ad. ℭ. nõ solũ.

¶ Non solũ. Etiã liberis ipuberibus põt fieri sbstitutio pupillaris in q̃ veniũt oĩa bona pupilli etiã aliũde cꝫ a patre quesita. ꝟ d. vsqꝫ ad. ℭ. ⁊ quecũqꝫ.

¶ Et quecũqꝫ. Dicta in iã natis etiã hñt locũ ⁊ in postumis. h. d. Sicut igit pater põt substituere vulgarit ⁊ pupillarit filio ipuberi iam nato vel etiaꝫ substituere pupillarit filio exheredato. ita etiã põt filio postumo.

¶ Liberis aũt. Pupillaris substitutõ ẽ pas ⁊ sequela testamẽti paterni in tm q̃ si nõ valet paternũ nec pupillare. h. d.

¶ Singulis aũt. Põt pater pupillariter substituere cuilibs filioꝝ ipuberi. ⁊ tũc qlibet dicitur decedere testatus si moriatur in pupillari etate. Item potest pupillariter substituere vltimo tm morienti. ⁊ tunc ille solus decedet testatus ⁊ alij intestati. h. d. vsq ad. ℭ. Substituitur.

¶ Substituitur Pater potest notatim pupillariter substituere ꝓpꝛio nolle designando substitutũ. ⁊ etiã generalit p hec verba. Quisquis mihi erit heres sit heres filio meo. ⁊ tunc admittit solũ substitutus qui est heres p se ⁊ nõ p aliũ. ⁊ admittit p hereditaria portione. h. d. vsqꝫ ad. ℭ. Masculo.

¶ Masculo igitur Substitutio pupillaris durat in masculo vsqꝫ ad. xiij. an cõpletũ. ⁊ in femia vsqꝫ ad. xij. ⁊ extraneo nõ exãti in ptãe nõ põt sbstitui directe. nec etiaꝫ exãti in ptãte si est pubes. sed per fideicõmissum bene potest substitui. h. d. vsqꝫ ad fi.

¶ Ru. quibus mo. tes. infir.

¶ Testamentũ. Cõtinua vt in g. s. tra. ctauit de validitate testamẽti tã respectu solennitatũ reqsitaꝝ vt. s. de testa. per totũ cꝫ respectu pietatis. s. institutiõis filioꝝ vel exheredationis vt. s. de exhere. p totũ veꝝ quia testm solennit factũ mltotiens rumpit ex casu supueniẽte qz nihil adeo est firmũ sub sole quin possit rũpi. aut. de nup. ℭ. Nuptias. iõ hic dicit qbus modis rumpat test. ⁊ hoc intẽdit. Testm solenniter factũ rumpit per filiũ postea arrogatũ vel adoptatũ quasi agnatione postumi. h. d. ⁊ intellige ꝺ adoptato ab aliquo ascendenti in cuius ptãte transit alias nõ rumpit testm patris adoptiui quia nõ tenet eũ instituere ss solũ succedit ab itestato.

¶ Posteriore. Scõm testamentũ ex quo potuit adiri hereditas de iure ciuili tũ pit primũ si tñ ex ipso secũdo nõ adeat heres vitas res reducit ad causam intestati ꝓmo testamẽto rupto. ⁊ secũdo absqꝫ additione hereditatis effectũ habere nõ valente. h. d. vsq ad. ℭ. Sed ⁊ si quis.

¶ Sed et si quis Per testm in q̃ est heres institutus etiã in certis rebus rumpitur primũ in quo aliquis vl plurit institutus põt tñ in secũdo testamẽto ofirmari illud qꝺ depositũ erat in primo vt si institutus in secũdo teneat p fideicõmissum restituere institutum in primo. h. d. vsqꝫ ad. ℭ. alio aũt.

¶ Alio aũt. Per capitis diminutionẽ

testatoris testm̃ p̃ius factum irritā. 7 testm̃ q̃nq̃ est nullū. q̃nq̃ ruptū 7 q̃nq̃ irritū licꝫ in effectu inter hec tria nō sit differentia. qꝛ q̃libet modo testm̃ nō valet neq̃ tenet. sed cōmodius est differentias reꝝ ꝑpꝛijs vocabulis designare q̃ pmiscuis verbis. b. d. vsq̃ ad. ¶. Non tamen.

¶ Non tamen Testm̃ capitis diminutione testatoris irritū factū recōualescit ō iure p̃toꝛio si testatoꝛ p̃sūnū statū mortis tpe recup̃auit alias nō. b. d. vsq̃ ad. ¶. Ex eo

¶ Ex eo aūt. Sola pn̄a vel alia voluntate inpfecta p̃mū testm̃ nō annullā. sꝫ ita demū si sequēs voluntas rite ordinata fuerit 7 pfecta. b. d. vsq̃ ad. ¶. Eadem.

¶ Eadē oratione. Etiā impatoꝛ ex testō nō solenni vel etiā solenni in quo causa litis cōstitutus sit. s. causa vitandi vel mutandi iudiciū nō capit hereditatē. b. d. vsq̃ ad fi.

¶ Rubꝛica de inof. test.

Quia. Exheredatus ex quauis linea s. paterna materna vel ꝑteritus a materna. ī tentat querelā inofficiosi testam̃ti p quā iudicis officio testm̃ rumpit. b. d. vsq̃ ad ¶. nō tm̃

¶ Non tantū. Querela inofficiosi testamēti nō solū datur descendētibus vt s. e. in ꝑn. sed etiā datur ascendētibus id est patribus. Item cōpetit collateralibus scꝫ fratribus 7 soꝛoꝛibus cōsanguineis turpi ꝑsona instituta. b. d. vsq̃ ad. ¶. Tam autē.

¶ Tam aūt. Filij naturales 7 legitimi 7 adoptiui 7 adoptati excludunt a querela si p̃nt alio remedio q̃ p querelā cōsequi ius suū. Item excluditur quis a querela q̃ si est ei aliquid relictū 7 si est minus quarta supplet sibi iudicis arbitratu. b. d. vsq̃ ad. ¶. si.

¶ Si tutoꝛ. Licet filius exheredatus exñs tutoꝛ alteri⁹ petat tutoꝛio noīe legatū relictū pupillo suo a patre ipsius tutoris nō tñ repellitur a querela suo noīe intentanda Item ecōuerso tutoꝛ agens querela noīe pupilli exheredati 7 succūbens non excludit a petitione legati ipsi tutoꝛi in eodem testam̃to relicti. b. d. vsq̃ ad. ¶. Igitur.

¶ Igitur quartā. Filius ita demū excludit a querelando testm̃ si sit sibi relicta quarta etiā quoq̃ relicti titulo. 7 si plures sint filij sufficit eis vnam quartā relinquere inter eos diuidendam. p virili. b. d. vsq̃ ad fi.

¶ Rubꝛica de bere. qua. et dif.

Heredes. Triplex est oditio heredū 7 suus a dño institutus dicit esse heres necessarius. qꝛ statim post mortē dñi inuitus fit heres quartā tñ post mortē dñi si sepatōes impetret añq̃ bona hereditaria attingat sibi acquirit. nec pōt a creditoꝛib⁹ dñi inquietari. ſ d. Et ad hoc q̄ suus sit necessarius heres debet vtrūq̃ scꝫ hereditatē 7 libertatē oseq̃ ex testō dñi scꝫ de here. insti. ¶. Seruus aūt alias esset heres extraneus q nō cōpelleret adire si nollet. ſ. e. ¶. Seruus q̄ꝫ.

¶ Sin aūt. Sui 7 necessarij heredes dicunt liberi 7 descendentes p lineā masculinā tpe mortis testatoris scꝫ in eius ptāte exñtes q̄ꝝ ꝑma causa est in succedēdo 7 licet de iure ciuili inuiti sint heredes tñ ō iure p̃toꝛio datū est eis bñficiū abstinendi. b. d. vsq̃ ad. ¶. Ceteri.

¶ Ceteri Non exñtes in ptāte testatoris tpe mortis testatoris ipsius vt filius emancipati vl̄ q̃ntū ad matrē etiā nō emācipati vl̄ suus institutus 7 a viuo testatoꝛe manūmissus dicūt heredes extranei. b. d. vsq̃ ad ¶. extra

¶ In extraneis. Heres extraneus vt hereditatē ex testamēto osequā dēt tribus tpibus esse capax scꝫ tempe testamēti mortis testatoris. 7 aditionis hereditatis. et media tpa nō nocent. 7 testamēti factio sumitur in actiua 7 passiua significatione. b. d. vsq̃ ad. ¶. Extraneis.

¶ extraneis vero. Suis 7 extraneis heredibus cōpetit ius deliberandi an velint acceptare hereditatē vel nō sed hereditate apprehensa amplius repudiare non p̃nt nisi sit minoꝛ q per bñficiū restitut ōis bredlitatē aditā repudiare pōt. b. d. vsq̃ ad ¶. sciē.

¶ Siendū. Propter grāde es emergens olim ex maioꝛi. xxv. an. adita hereditate subueniebā ne vltra vires hereditarias teneret. hodie vero absq̃ dicto remedio per cōfectionē solennis inuētarij siendā p hꝛedē de rebus hereditarijs idem beneficium consequit. b. d. vsq̃ ad. ¶. Item extraneus.

Item extraneus hereditas adit̃ nulla voluntate heredis verbis vel facto declarata si heres sciat testatorem mortuum extestatum ab itestatore se pro herede gerere dicit̃ q rebus hereditarijs se imiscet vt dñs. h. d. Vel breui. Extraneus hereditatẽ adire pot verbo vel facto heredẽ se demonstrãdo. h. d.

Sicut aũt Sicut hereditas aditur solo animo ita solo aĩo extrinsecus tñ declarato repudiat̃. et surdus et mutus intelligens potest adire hereditatem. h. d.

Rubrica de legatis.

Post hec Continua vt in g. et in pãtex. et h. d. Licz inre fm ogruũ modũ debẽt otinuari tñ ex causa fit intermissio. h. d.

Legatũ itaq; Legatum est donatio quedã qd licz olim diuersis solẽtatibus verboꝝ fieret. hodie quibuscũq; verbis aptis ad legandũ absq; solẽnitate relinquit̃ p q̃ psequendo tres sunt pdite actiones. h. d. vsq; ad ℔. Sed non vsq;.

Sed nõ vsq; Hodie legatorum et fideicõmissorum exequata ẽ natura licz olim inter ipsa multiplex esset differẽtia. et natura ratio facilius cognoscit̃ cũ ꝺ eis doctrina traditur q̃q; q̃ ꝺiunctim cum alia. h. d. vsq; ad ℔. Non solum.

Non solum. Etiã rẽ alienã sciens testator legare pot quã heres redimere tenet̃ si pot et legatario pstare. et si non pot eius estimatiõs pstare ds nisi sit this res legata cuius nõ sit cõmerciũ. q̃ casu nõ det̃ estimatio. et onus pbandi testatorẽ sciuisse rẽ alienã incũbit legatario ĩ asserenti. h. d. vsq; ad ℔. ſs.

Sed si rem Si testator leget alteri scient̃ rẽ suã pprãm alteri obligatã heres tenetur eam luere et legatario tradere nisi testator exp̃sse senserit q̃ legatarius eam luat h. d. vsq; ad ℔. Si res aliena.

Si res aliena Qui ex cã lucrativa rẽ osecutus est nõ poterit ex alia causa lucrativa estimationẽ petere q̃ due cause lucrative respectu eiusdẽ rei et psone ocurrere nõ pñt. secus si vna causa fuerit onerosa. et q̃ primo estimationẽ ex vna causa osequit̃ nõ impedit̃ ex alia oseq; rem. h. d. vsq; ad ℔. ea quoq;. Vel breuius due cause vna lucratiua et alia onerosa pñt circa eãdẽ rem et in eãdẽ psonã ocurrere. secus si sint due cause lucrative q̃ nõ pñt ocurrere etiã si trahant originẽ a psonis diuersorum. h. d.

Ea quoq; Res que nõ est ĩ esse sperat̃ legari pot. h. d. vsq; ad ℔. Si eadem. secus si nõ est nec esse sperat̃ fm g.

Si eadem Legatarij eiusdem rei ꝺiuncti et disiuncti admittunt̃ et q̃libet p portione virili et portio vnius deficiẽtis accrescit alteri. h. d. Vel latius. Legatũ reiectũ pluribus ꝺiunctis re et verbis vel disiunctis verbis re tñ ꝺiunctis equalit̃ ꝺinidit̃ inter eos et portio vnius deficientis ad legatariũ sibi ꝺiunctũ deuolui. h. d. vsq; ad ℔. Si cui.

Si cui fundus. Si quis rei alicui sibi legate pprietatẽ fuerit assecutus ex cã onerosa et vsũfructũ ex causa lucrativa tunc ꝺequit̃ ex testamẽto estimationẽ pprietatis.

Sed si rem Res ppria legatarij ẽ inutiliter legatur. et legatũ puꝝ qd ab initio nõ tenuit nõ pot ex causa abili supueniẽti habilitari. h. d.

Si quis rem In legatis veritas attendit̃ et ꝑualet opinioni. h. d.

Si rem suam. Legatũ nõ reuocatur licz postea res legata alienet̃ p testatorem ex necessitate vel obliget̃ in totũ vel p parte. h. d. vsq; ad ℔. Si quis debitori.

Si quis debitori Creditor pot legare liberationẽ debiti imperpetuũ vel ad tpus sed debitori inutilit̃ legat debitũ nisi creditor ex legato aliqd cõmodũ ꝺequat̃ et legatũ qd ab inicio cõmodũ afferre potuit nõ viciat̃ licet deueniat ad casus q̃ cõmodũ nõ afferat. h. d. vsq; ad ℔. Sed si vxori.

Sed si vxori. Valet legatũ dotis recepte a marito vxori factũ si aut̃ maritus legat vxori dotẽ quã in rei veritate nõ accepit ds si ẽ exp̃ssa certa q̃ntitas p se vel p platos ad alind. sec. si nõ est exp̃ssa h. d. notabiliter.

Si res legata Interitu rei legate vel maũmissione fni alieni legati sine culpa heredis ꝺtingente heres liberat̃. secus si fuit̃ legatũ ipse heres scienter vel ignoranter aut is cui ꝺonauit manumiserit. h. d. vsq; ad ℔. Si quis ancillas.

¶ Si quis ancillas.
Legatis duabus rebus principalibus media
te ista copula cū vna pempta debet altera
sed si vna alteri est accessoria tunc perem
to legato q̄ ad principalē rem extinguit quo
ad accessoriam. b. d. vsq; ad. ¶. si grex.

¶ Si grex. Legatū gregis tenet
quantumcūq; diminuat vsq; ad vnam ouē vel
plurium augeat. Item in legato domus ce
dunt columne posit legatū in domo adiecte
Item peculio legato id q̄ accedit vino te
statore debet cuicūq; legatario. si aūt acce
dit post mortē testatoris & ante aditā heredi
tatem debet suo in testamēto maūmisso cui
peculium est legatū non aūt debetur alteri.
b. d. vsq; ad. ¶. Peculium.

¶ Peculium aūt. Seruo in vl
tima voluntate maūmisso nō intelligit pecu
liū legatum nisi testator exp̄sse legauerit. sed
suo maūmisso inter vivos intelligit in dubio
peculiū relictū nisi exp̄sse adimat. Item ap
pellatione pecuⁿ legati nō cōtinet nec per
legatariū recipit id q̄ in rōnes dñi impēdit
Item peculiū intelligitur legatū suo cui dñs
reliquit libertatē cū onere q̄ rationes reddat
& aliqua cōsignet. b. d.

¶ Tam aūt. Tam corpalia q̄ in
corpalia vt iura & actiones legari possunt et
per exactionē debiti extinguit substātia lega
ti. Item qualitercūq; legatū cōtineat vtili
tatem legatarij valet & tenet. b. d.

¶ Si generaliter. Si testator de
certis rebus quas habet leget incertā electio
est legatarij & ius eligendi ad heredē trans
mittit licet olim secus esset. Item pluribus le
gatarijs q̄bus cōpetit optio discordantibus
inventū est ne legatū pereat q̄ sorte dirimat
quis debeat in electione preferri. b. d. vsq ad
¶. Legari.

¶ Legari aūt. Illis potest lega
tum relinqui qui possunt ex testamēto cape.
b. d. Non igitur tenet legatū factū alicui ab
intestato scz in codicillis. ¶. Non tm̄. infra d̄
codicil. nisi ille possit capere ex testamēto id est
esset habilis vt posset instituī in testō vt hic.

¶ Incertis. Incertitudo p̄sone lega
tum libertatē & tutele dationē viciat & alieno
postumo potest hodie hereditas & legatū re
linqui. b. d. vsq; ad. ¶. Si quis.

¶ Si quis in nomine.
Error in p̄prio nōie p̄nōie cognōie vl agno
mine non viciat si de corpe constat. b. d.

¶ Huic proxima. Falsa demon
stratio nō viciat si de corpe constat. Item falsa
causa similiter nō viciat nisi sit adictionaliter pla
ta. b. d. Et nota hic glo. notabilē & adde ple
niorē in rubrica. ff. de condi. & demon.

¶ An seruo. In legatis puris respi
cimus eor̄ valorē tpe testamēti & in eis regu
la catboniana vendicat sibi locū in cōditiona
libus vero tpus exītis conditionis inspicit & ad
ea non pertinet regula catboniana. b. d.
Vel sic. Legatū seruo a dño suo herede in
stituto nō valet si legetur pure. sec⁹ si sub cō
ditiōe. is legatū dño a suo eius instituto etiā
pure valet & tenet. b. d.

¶ Ante heredis. Ante & post et
inter mediā heredis institutionē pōt hodie le
gatū & libertas relinqui. Item hodie tenet le
gatū q̄d offert post mortē vel in tpus p̄ximus
morti. heredis vel legatarij. b. d. vsq ad. ¶.
Pene quoq;.

¶ Pene quoq;. Olim legatum a mi
lite noīe pene factus nō tenebat hodie secus
nisi sit impossibile aut p̄hibitū vel legibus in
terdictum. Et intellige olim scz de iure anti
quissimo añ tempa. ff & de hoc tempe loquit
hic. sed tempe. ff. bene poterat fm Bar. in l.
multa. ff. de condi. & demō. nō ergo poterat
olim heres g̃uari sub pena scz q̄ aliquid face
ret vl nō faceret. sed hodie pena adiecta vs
p modū solutiōis scz q̄ heres teneat solvere
tm̄ si non implet voluntatē defuncti. siue eti
am per modū p̄uationis.

¶ Rubrica de adep. lega.
Dicit glo. rubrice q̄ ambulatoria est vltima
voluntas. ex quo patet q̄ nemo potest talit
eius testamentū firmare etiam cum iuramē
to vel alio modo quin possit mutare. quia ne
mo potest sibi imponere legem a qua nō lice
at discedere de quo p bar. in l. si quis. in p̄n.
ff. de le. ij.

¶ Ademptio. Legatū relictū in testō
pōt in eodē testō vel in alio vel in codicillis
postea factis adimi vel ab vno in alium trans
ferri. hoc dicit vsq; a d fi.

¶ Rubrica de lege falcidia.

Supereſt. Olim conceſſa erat licentia teſtatori totū ſuū patrimoniū per legata diſtribuere nulla detractione per heredē facienda. hodie autē vſq; ad dodrantē legare poteſt. ⁊ quarta per falcidiā reſecatur que penes vnū vel plures heredes remanere debz

¶ Moniſſime. Omniſquiſq; inſtitutor debet habere quartā ſue portionis vt l. falcidia ceſſet alias de legatis ab eo qui q̄rtam nō habet falcidia detrahitur. quia in ſingulis heredibus ratio legis falcidie ponēda eſt. h. d. vſq; ad. ¶. q̄ntitas. Vel ſic breuius. Portio vnius coheredis non onerata parti alterius onerati nō pficit. h. d.

¶ Quantitas. Computatio patrimonij p̄o habenda ratione legis falcidie inſpicitur tpe mortis teſtatoris ideo ex augmēto vel diminutione poſtea ɔtingente nō mutatur cōputatio que fuit tempe mortis teſtatoris. h. d. vſq; ad. ¶. Cum autē.

¶ Cum autem. Ratio legis falcidie debet haberi p̄mo deducto ere alieno ⁊ funeris impenſa. ⁊ falcidia eſt quarta pars omniū bonor. h. d. vſq; ad fi. Vel ſic. In cōputatōe falcidie p̄mo debet deduci es alienum. funeris īpenſa. ⁊ legata que falcidiā nō patiunt vt ſunt p̄cia fuor maūmiſſor de inde parificant legata vltra vires patrimonij relicta. ⁊ deinde detrahitur falcidia de eo quod ſupereſt. h. d.

¶ Ru. de fideicōmiſ. heredi.

Nunc tranſeamus. Fideicōmiſſum qō olim nulla iuris neceſſitate ſed pudore fidei p̄ſtabatur a tempibus diui auguſti citra ad neceſſitatē reſtituendi p̄tor officio reductū eſt. h. d. vſq; ad. ¶. In p̄mis.

¶ In p̄mis. Vt fideicōmiſſum ex teſtamento peti poſſit requirit in illo teſtamento heredis inſtitutio. ⁊ fideicōmiſſum pōt relinqui de tota hereditate vel eius pte ⁊ pure ⁊ ſub conditione ⁊ in diem. h. d.

¶ Reſtituta aūt. Quāuis heres p fideicōmiſſum reſtituat hereditatē alteri. tñ remanet heres ⁊ actiones vtiles actiue ⁊ paſſiue per ſenatuſcōſultu. ac etiam poſtea per p̄tor edictum tranſeūt in fideicōmiſſariū. h. d. vſq; ad. ¶. Sed quia.

¶ Sed quia. Granato reſtituere totam hereditatē pmittit retinere quartam p ſenatuſconſultū pegaſianū actionibus hereditarijs ei ⁊ otra eum in ſolidum cōpetentibus. Et ei cui reſtituta eſt hereditas abſq; aliquo onere remanēte niſi inter eū ⁊ granatū cautio de ſuſtinēdis oneribus interpoſita ſit h. d. vſq; ad. ¶. Ergo ſiquidem.

¶ Ergo ſiquidē. Trebellica diſponebat q̄n dodrantē tm̄ quis granabitur reſtituere pegaſianū vero q̄n vltra dodrantes h. d. vſq; ad. ¶. Sed ſi recuſet. Vel lacius. Quando quis vſq; ad dodrantē granabat reſtituere tunc habebat locus ſenatuſconſul tum trebellianū. p quod iura hereditaria trā ſibāt in fideicōmiſſariū p̄o dodrante. ⁊ p̄o quarta pte remanebāt penes heredē de iure ciuili. ſi vero vltra dodrantē quis granatus erat reſtituere tunc erat locus pegaſiano. p quod heres ſponte adiens oīa onera hereditaria ſuſtinebat ſed per ſtipulationes interponendas p̄uidebatur vt in q̄ntum quis de hereditate habebat in tm̄ teneretur. h. d.

¶ Sed ſi recuſet. Heres recuſans adire hereditatem. cogebat eam adire ⁊ reſtituere ⁊ omnes actiones hereditarie tranſibant in eum. h. d. vſq; ad. ¶. Sed q̄.

¶ Sed quia ſtipulationes.

Sublatis ſtipulationibus antedictis ⁊ pegaſiano ſenatuſcōſulto remoto ⁊ eius auctoritate trebelliano attributa heres rogatus etiam innitus adit ⁊ reſtituit ex trebelliano tm̄ per qō quarta heredi oīo ſeruat. ⁊ actiones in heredem ⁊ fideicōmiſſariū p̄o rata ſcinduntur niſi totam hereditatem reſtituat. quo caſu omēs hereditarie actiones in fideicōmiſſariū tranſferunt. h. d. vſq; ad. ¶. Nihil aūt

¶ Nihil autē. Sicut fideicōmiſſarius vniuerſalis poteſt cogere heredē adire ⁊ reſtituere ita pōt fideicōmiſſarius p̄cipuarius. h. d. vſq; ad. ¶. Si quis vna.

¶ Si quis vna. Granatus reſtituere hereditatē retenta. p̄te eius ſub nomīe quote. p ea parte ſuſtinet onera hereditaria ſec⁹ ſi retenta certa re vel q̄ntitate q; tūc nō teneret ad onera hereditaria etiam ſi victus vel q̄ntitas ɔtineret maximā p̄tem heredi tatis. Item remedia trebelliani etiam bāt lo-

cū in herede pticulari. h. d. vsq; ad. ¶. pterea

¶ Preterea. Etiaz ab intestato succedens potest qs grauare vt hereditatē totaz vel ptem vel rem aliquā vel q̄ntitatē alteri restituat. Item fideicōmissarius pōt grauari vt id quod pcipit vel etiam aliud restituat alteri in totū vel p pte. h. d. vsq; ad. ¶. Et quia.

¶ et quia. Si heres fideicōmissus in minus solenni voluntate hereditatē relictā neget fore relictam iurare vel soluere cogit in rato tñ p̄ius de calumnia a fideicōmissario nec audit postea volens se tueri q; ex minus solenni voluntate fuit relictū h. d. vsq; ad fi.

¶ Rubrica de singulis re. per fideicō. relic.

Potest autē. Ab herede legatario vel quocūq; alio ex defuncti iudicio cōmodum sentiente potest singulare vel pticulare fideicōmissum rei testatoris heredis vel extranei relinqui 7 eatenus quis grauari potest quatenus ornat. h. d. vsq; ad. ¶. Cū aūt.

¶ Cum autē Rogatus per fideicōmissum rē alienā p̄stare tenet eaz luere si pōt 7 fideicōmissario p̄stare alias eius estimationē. Ites libertas potest p fideicōmissum relinqui seruo testatoris vel fideicōmissarij vel extranei si extraneus fuū vendere velit vel ad hoc cōpelli possit alias fideicōmissum stat in suspenso. h. d. vsq; ad. ¶. Qui autē.

¶ Qui autem. Directo manumissus qui orcinus dicit est libertus testatoris. Sed mañumissus p fideicōmissum ab alio est libertus mañumittentis scz heredis vel legatarij. Et verba fideicōmissum importantia sunt illa p que imp̄tatur q; quis capiat ō manu alterius. Directa vero sunt per que quis capit a seipso sine ministerio alterius. h. d.

¶ Rubrica de codicillis.

Ante augusti. Jus codicillorum olim nō erat in vsu sed fuit introductū tam ex p̄incipis obseruantia a dimplētis voluntatē lentuli in codicillis declaratā q̄z ex consilio p̄p̄rincipes declarato. h. d. vsq; ad. ¶. Non aūt.

¶ Non autē. Etiam ab intestato decedēs codicillari potest 7 olim codicilli postea firmū subsequens rumpebant nisi forent cōfirmati in eodem, hodie vero ante vel post testamentū facti intelliguntur ipso iure in testō p̄cedenti vel sequēti cōfirmati nisi appareat eos reuocatos esse. h. d. vsq; ad. ¶. Codicillis. p̄imū aūt intelligit q; pōt quis ab intestato codicillari fm l. cōficiunt. ¶. codicillari. ff. e.

¶ Codicillis autē. Hereditas directo in codicillis dari vel adimi nequit. directo aūt hereditas testamento data pōt in codicillis p fideicōmissum adimi 7 in eis non potest substitutio fieri nec in institutioni conditio adici. Item vnū 7 plures pōt quis conficere codicillos. 7 confectio codicillorum solennitatē nō desiderat. h. d. vsq; in fi.

¶ Explicium casus breues libri secūdi institutionū.

¶ Incipiunt casus breues libri tercij institutionū.

¶ Rubrica de heredita. que ab intesta. deferuntur.

Intestatus. Quis dicit decedere intestatus plūbus modis hic expressis. hoc dicit vsq; ad. ¶. Intestatorū.

Intestatorum. In successione ab intestato p̄ma causa est suorum fanorū heredū. in quorum numero cōputant liberi naturales 7 legittimi vel legittimi tm̄ vel ab inicicio naturales tm̄ sed ex causis hic insertis legittimati h. d. vsq; ad. ¶. Ita demum.

¶ Ita demū Liberi in ptāte constituti q̄s progenitā gēdus 7 patrie ptātus nemo p̄cedit q̄z quis nō sint p̄mi gēdus ad successiōes intestati ceteris p̄feruntur suiq; heredes vocantur. h. d. vsq; ad. ¶. Postumi.

¶ postumi quoq;. Postumus etiā pōt esse suus heres. Item heredib⁹ acq̄rit hereditas ipso iure ignorantibus 7 inuitis tam pupill' q̄z furiosis absq; autoritate vel aditione alicui⁹ tutoris vl' curatoris. h. d. vsq; ad ¶. Int'.

¶ Interdū Aliqñ accidit vt q nō est suus tpe mort' defūcti efficiat' suus 7 q̄ tūc ē suus postea desinat esse suus. h. d. vl' sic. Ēnficio postliminij q suus heres nō ē post reuersionē ab hostibus suus heres efficit. et crimē lese maiestatis i duobus casibus q̄ ad succōs facit ius suitatis extingui. h. d. vsq; ad. ¶. cū filius.

¶ Cum filius. Nepotes ꝑmortui filij licz sint posteriores in gradu q̄z filius tamē succedūt in locum sui patris simul cū patruo licet ibi succedunt in stirpes. Et idem cū pnepotibus cum nepote. b. d. vsq̄z ad. ¶. Cū aūt ⁊ idem hodie in nepotibus ex filia.

¶ Cum antē. Utrū quis sit sit suus vel possit esse suus inspicit tempus testituti testamenti licet tempe mortis defuncti suus nō essz viuo auo conceptus deinde mortuo patre natus in eius locum succedens efficit suus heres auo post mortē vero aui conceptus ad eius hereditatē nō admittit vllo iure b. d. vsq̄z ad. ¶. emancipati.

¶ Emancipati. Emancipati liberi de iure ciuili erant incogniti ⁊ ideo ad successionē parentū ab intestato nō veniebant sed iure prętorio cum suis liberis admittunt per bonoꝝ possessionem vnde liberis. b. d. vsq̄z ad. ¶. At hȳ qui.

¶ At hȳ qui Si filius emancipat⁹ detur in adoptionem a patre naturali eides durante adoptione non succedit. ea vero finita per emancipationē tunc si est emancipatus admittit ad eius successionē de iure ꝓtorio per bonoꝝ possessionē vnde liberi sed si est emancipatus post mortem naturalis patris tunc per bonoꝝ possessionē vnde liberi nō admittitur. b. d. vlq̄z ad. ¶. Eadem hec.

¶ Eadem hec. Filius emāncipatus ⁊ alteri in adoptionē datus durante adoptione potest ꝓteriri in testamēto patris naturalis nec rumpit de iure ꝓtorio per extra tabulas sic rūpūt filius ī ptāte ⁊ filius emācipatus nec ab alio emācipat⁹ nec ab alio adoptatus. sil⁹ filius adoptatus ⁊ ab adoptiuo patre emācipatus pōt ꝓteriri in testō patris adoptiui nec illud rumpit de iure ꝓtorio per cōtra tabulas. b. d. vsq̄z ad. ¶. Admonendi.

¶ Admonendi. Hic limitat qd̄ s. dixit in. ¶. At hȳ q in ver. p⁹ mortē. b. d. Licet emancipatus a patre ⁊ ab alio adoptatus ⁊ demū post mortē prīs naturaliter emācipatus a patre adoptiuo non succedit in bonis patris naturalis de iure prętorio per vnde liberi vel vnde legittimi extātibus alīs filīs in potestate vel emancipatis vel alys agnatis tamen eis deficientibus admittitur per bo. pos. vnde cognati. b. d. vsq̄z ad. ¶. sed ea

¶ sed ea. Hodie filius in adoptionē datus a patre naturali ius sui heredis nō perdit sed eidem patri naturali perinde succedit ex testamento ⁊ ab intestato ac si in potestate manssisset. Adoptiuo vero patri cum naturalibus ab intestato succedit. sed conditio testamento prętiri potest impune vel persone nō extranee datus sit in adoptionem quo casu instituī vel exheredari debet a patre adoptiuo. b. d. vsq̄z ad. ¶. Item vetustas.

¶ Item vetustas. Exclusa vetusta dispositione antiquoꝝ imperatores statuerunt q̄ nepos vel neptis ex filia si masculus moritur ad eius successionē cū diminutione tercie partis vocatur. si vero moritur femina tunc nepotes ⁊ neptes tam ex masculo q̄z ex femīa cum eiusdem tercie partis diminutiōe veniunt ad ad eius successiones gradu agnatoꝝ excluso. b. d. vlq̄z ad. ¶. Sed nos.

¶ sed nos. Olim agnati exītibus nepotibus vel neptibus ex femina vel masculina linea admittebant ad quartā ptem in successione ab intestato. hodie vero ad dictam ptem nō veniunt. ⁊ cū nepotes vel neptes ex femina ex psona matris cū filio defuncti succedunt fit diuisio hereditatis nō in capita sz in stirpes. b. d. vsq̄z in fi.

Rubrica de legit. agna. suc.

In successione ab intestato primo vocantur descendentes. deinde solum vocabantur soli agnati ⁊ tercio cognati. ideo dicto de descendētibus sequit de agnatis ⁊ eoꝝ successionibus.

¶ si nemo. Post suos ⁊ eos qui cum suis vocantur succedunt ab intestato agnati qui dicuntur per virilem sexum coniuncti sine sint agnati naturaliter siue ciuiliter p adoptionē. h. d. vsq̄z ad. ¶. Ceterus.

¶ Ceterum Agnata preter sorores ad successionem defuncti ab intestato pmediam inrisprudentiam excludebatur licet prętoris beneficio per vnde cognati suoꝝ ⁊ agnatoꝝ gradibus deficientibus admitterētur postea vero per constitutiones imperiales in successione vnde cognati sublata est differētia sexus. b. d. vsq̄z ad. ¶. Hoc etiam.

¶ Hoc etiam. Filij sororis consanguinee vel vterine licz cognati sint vocantur ad successionē auũculi simul cum agnatis. i. nepotis ex fratre defũcti nõ cũ fratribus defuncti ⁊ fit diuisio in capita nõ in stirpes. b. d vsqz ad. ¶. Si plures.

¶ si plures. In successione agnatorũ pcedens gradus pferẽ sequẽti si ille in pcedẽti sit solus vnus siue plures ⁊ pximus gradus attendit ab intestato tpe mortis defuncti vel testamento facto tempe quo testamentũ destituit. b. d. vsqz ad. ¶. Placebat.

¶ Placebat. Scõm ius legũ. xij. tabularũ in successionibus agnatorũ ab intestato nõ habebat locũ successoriũ edictũ de gradu in gradũ sed de capite in caput sic qz tñ quo ad onus tutele pdictũ edictũ successorum locum habebat de gradu in gradum statutum fuit vt etias habeat locum in cõmodo succedendi. b. d. vsqz ad legittimã. Et hõ. declaratio de successorio edicto.

¶ Ad legittimã. Pater olim tancz agnatus successerat filio emancipato si eum emancipauerat contracta fiducia. i. expamẽdo ꝙ seruabat sibi pater fidutiã ⁊ ius succedendi sibi filio. hodie vero licet nõ expãmat intelligit reseruatũ sibi vt tancz agnatus sibi succedere possit. b. d.

Rubrica de senatusco. tercu.

Continuatur. Quãuis mater ⁊ filius sint inuicem cognati qz tñ ex speciali pui sione succedunt sibi inuicem tancz agnati vt innuit infra de suc. cõ. in pn. ideo post illos agnatos antecz tractet generaliter de cognatis ponit de successione matris ad filium ⁊ econuerso.

¶ Lex. Pater a successione filij ⁊ econuerso pl. xij. tabu. excludit ptoris tñ bñficio inuicem sibi p vnde cognati succedũt ss postea p terculianũ si mater ingenua habebat tres filios ⁊ libertina quatuor ex successione ipsarũ ab intestato admittebat. b. d. vsq ad. ¶. Preferunt. Sed hoc ꝙ dicit de tribus ⁊ quatuor filijs corrigit. ĵ. e. ¶. Si em ingenua.

¶ preferuntur. Filij ab intestato descendẽtes siue sit masculus siue femĩa pferunt in successione ⁊ matrẽ excludũt. similiter pater ⁊ frater defuncti sanguineus matrem excludũt sororẽ aũt defuncti sola matrẽ non excludit sed cũ ea admittit. sed sororẽ cum fratre bene excludũt matrẽ. b. d. vsqz ad. ¶. ss.

¶ sed nos. Hoc autẽ quod hic dicitur ꝙ pater ⁊ frater defuncti excludũt matrem corrigitur in. ¶. se. ⁊ illud etiam corrigitur per ius aut.

¶ sed nos. Exclusa superiori differentia impator statuit ꝙ mater ⁊ etiam tres vel q̃tuor filios nõ bñs ad successionẽ filij defuncti admittitur indistincte agnatis exclusis nisi sororẽ defuncti supsit vna vel plures consanguinea vel vterina que sorores in dimidiã vocantur ⁊ mater in aliam dimidiã. sed si supfuerint fratres sanguinei vel vterini vnus vel plures soli vel cum sororibus pariter admittuntur cum matre ⁊ fit diuisio in capita. b. d vsqz ad. ¶. Sed quẽadmodũ. sed vide glo.

¶ sed quemadmodum. Mater negligens filio infra annũ tutorẽ petere vel etiam in locũ excusati vel remoti alium postulare ab eius impuberis decedentis successione repellit. Item filio naturali sicut legittimo mater succedit. b. d. vsqz ad fi. ⁊ hõ nili sit illustris vt in glo.

¶ Rubrica de senatusco. ozfi. per contrarium.

Filij ⁊ nepotes ⁊ ceteri descendẽtes tam emãcipati cz in ptate exñtes ⁊ tam legittimi cz naturales tm ⁊ vulgo quesiti succedũt matri ⁊ aue ⁊ ascendentibus maternis exclusis agnatis ⁊ cognatis. Itẽ portio vnius defecta repudiatiõe vel alia causa accrescit coheredi ⁊ ius accrescendi transit ad heredẽ. b. d. vsqz ad fi.

¶ Rubrica de suc. cogna. post suos.

Non existentibus personis que per vnde liberi vel vnde cognati possent ad successionem intestati venire ad eius successionẽ vocãtur cognati cum quibus vocantur agnati emancipati exceptis fratre et sorore. qui licet essent emancipati vocantur simul cum fratribus non emancipatis exclusis agnatis ⁊ cognatis vlteriorẽs gradus. b. d vsqz ad. ¶. Hoc etiam. Hodie autem iste differentie tolluntur quia sublata est differentia agnationis ⁊ cognationis ⁊ pariter succedunt salua gradus prerogatiua vt no. infra eodem. ¶. fi.

¶ Bos etiam. Cognati ex latere adoptiui 7 vulgo quesiti a ꝓtore p bonoꝝ posſ. vnde cognati vocanť. b. d. vſq; ad. ¶. hoc lo.

¶ Hoc loco. Bonorum possessio vnde agnati datur legittimis heredibus vſq; ad decimũ gradũ. cognatis vero vſq; ad sextũ. 7 natis ex sobrino 7 sobrina ad septimũ. b. d. vſq; in fi.

¶ Rubrica de gradi. cogna.

¶ Hoc loco. In succedẽdo admittitur ꝓximior in gradu modo vt videať q̃to gradu quisq; sit subiunxit hic titulum de gradibus. 7. b. d. Cognatio est genus diuisum in tres gradus. s. ascendentiũ descendentiũ 7 collateraliũ. Et in ascendentibus 7 descẽdentibus est dare primũ gradum de iure ciuili nõ autẽ in collateralibus. Et que sunt in primo secundo 7 tercio gradu hic declarat vſq; ad. ¶. Quarto gradu.

¶ Quarto gradu. In quarto quĩto 7 sexto gradu sunt ꝑsone hic enumerate ex triplici linea scz ascendentiũ descendentium 7 collateraliũ. b. d. vſq; ad. ¶. Hactenus.

¶ quinto gradu. In quinto gradu sunt descendẽtes ascendẽtes 7 collaterales ꝫ. 7 infra hic descripti. b. d.

¶ sexto gradu. In sexto ḡdu sunt ascendentes 7 descendentes 7 collaterales ꝫ. 7 infra. hic descripti. b. d.

¶ Hactenus Persona adita ꝑsone per carnis ꝓpagationẽ gradũ facit. Item facilius demonstrať res per demõstrationẽ ad oculum q̃ nõ ad oculum b. d.

¶ Rubrica de serui. cogna.

Illud certissimũ. Coniuncti cognatione fuili etiã facti liberi sibi inuicẽ non succedebant. hodie vero posť libertatẽ consecutã pentis liberis etiam in fuitute conceptis succedunt 7 ecõnerso patrono excluso b. d. vſq; a. ¶. Repetitis.

¶ Repetitis. Nota q̃ uis sit regula q̃ qui ꝓximior est in gradu sit prior in successione vt hic fallit tñ q̃q; vt qui est remotior ĩ gradu sit potior in succedendo vt patet in liberis qui q̃ntũcunq; sint in longissimo gradu excludunt agnatos 7 cognatos ꝓximiores sine sint liberi ĩ ptãte siue emcãpati 7 sine sint nati ex masculo siue ex femĩa nec ꝫ hodie corrigiť q̃ in succedẽdo prima causa est liberoꝝ in infinitũ omnibus alĩs exclusis vt hic.

¶ Rubrica de succes. liberto.

Hũc de bonis Premitte fm gl. in verbo olim q̃ quatuor fuerũt iura disponentia de successione liberto. primũ fuit ins l. xij. tabu. secundũ fuit ius ꝓtorium ibi in. ¶. q̃ de causa. tercium fuit ius legis papie ibi in. ¶. Postea. quartũ fuit ius nouũ in ¶. Sed nostra. 7 primũ. b. d. per l. xy. ta. patronus ad successionem liberti ab intestato liberis etiã adoptiuis extantibus excludebať. sed nõ extantibus liberis admittebať. Condito autẽ testamento libertus eum excludere poterat in totum. b. d. vſq; ad. ¶. Qua de causa.

¶ qua de causa De iure pretorio libertus nullos liberos habens condito testamẽto dimidiam suoꝝ bonoꝝ patrono relinquere tenebatur. sed liberi ipsius liberti in potestate 7 emancipati 7 in adoptionem dati nisi foxent exheredati patronũ totaliter excludebant ex testamento 7 ab intestato cum adoptiuis autem libertis patronus ab intestato in dimidiam vocabatur. hoc dicit vſq; ad. ¶. Postea.

¶ Postea Liberto magis centum sex tertiaꝝ relinquente pautiores tribus liberis bñte patronus p l. papiam tã ex testamẽto q̃ ab intestato debebat in virilem portionem cum liberis admitti. tres vero liberi vel plures in totum patronum excludebant b. d. vſq; ad ad. ¶. Sed nostra.

¶ Sed nostra. Exclusis supra dictis iuribus antiquis hodie liberto minori centenario id est nõ habenti in bonis valorẽ centum aureoꝝ patronus nõ succedit nisi ab intestato non extantibus liberis. sed eo existente maiore centenario 7 liberos non habente vel habente sed exheredatos patronus debet habere terciam ꝓ sua legittima ex testamento. Ab intestato autẽ succedit in totum liberis non existentibus 7 post patronũ succedunt descendentes patroni in infinitum 7 collaterales vſq; ad q̃ intũ gradũ salua gradus prerogatiua 7 fit diuisio in capita. b. d. vſq; ad. ¶. Sed hec.

¶ Sed hec de bijs. Licet olim esset differentia in successione libertoꝝ ⁊ a liter latinis ⁊ deditijs succederet cꝫ alijs. hodie tñ inter libertos nulla differentia manet sed in omnibus libertis vnicus est modus succedendi ſm dispositā. s. in. ¶. precedenti statutus. b. d. vsqꝫ in fi.

¶ Rubrica de assigna. liberto.

In summa. Patronus duos vel plres liberos in eius ptāte bñs pōt vni coꝝ assignare libertū p quā assignationē ille solus q̄ ad oīa patronus reputabit⁊ si sine liberis decedat ille cui assignatio facta est iuspatronatus ad alios reuertit. Emātipato autē assignari nō pōt imo si post emancipationē assignetur euanescit assignatio ⁊ assignatio potest fieri ꝫbuscūꝫ verbis ⁊ etiā nutu. b. d. vsq ad fi.

¶ Rubrica de bonoꝝ pos.

Jus bonoꝝ. Bonoꝝ possessiones a ptore introducte fuerūt emēdādi supplēdi vl corrigendi iuris ciuilis gratia que cōpetūt in successionibus ex testāto ⁊ ab intestato b. d. vsqꝫ ad. ¶. Quos aūt.

¶ Quos aūt. Pretor nō pōt facere qē heredē ipso iure sed in effectu. q. loco heredis habet⁊ bonoꝝ possessiones de iure ptorio sunt inuente. vt successionū materia ampliet b. d. vsqꝫ ad. ¶. Sunt aūt.

¶ Sunt aūt Bonoꝝ possessiones ex testamento sunt due. s. cōtra ta. ⁊ ſm ta. Ab intestato vero erant octo bonoꝝ possessiones que enūerant hic. b. d. vsqꝫ ad. ¶. is eas

¶ Sed eas quidē. Ex decē bonorū possessionibus ics duabus ex testamento ⁊ octo ab intestato olim a ptore introductis imperator q̄tuor coarcxit ⁊ remouit ⁊ sex dimisit adiecta septīa extraordinaria. Et sunt iste. s. bonoꝝ possessio ſm ta. ctra ta. vñ liberi vñ legittimi siue agnati vñ cognati. vñ vir et vxor. ⁊ septima extraordinaria que habet locū vbicūꝫ alicui defertur successio p bonorū possessiones ex l. noua ics a l. xij. ta. citra nec expāmit nomē bo. pos. tam ex testamēto q̄ ab intestato. b. d. vsqꝫ ad. ¶. Cum igitur.

¶ Cum igitur. Tempus statutum ad bonoꝝ possessiones petendas est annus in liberis. ⁊ in alijs centū dies vtiles. ⁊ in alijs bo. pos. bēt locū successoriū edictū ⁊ pōt coram iudice sine aliqua solennitate bo. pos. agnosci. b. d. vsqꝫ ad fi.

¶ Rubrica de acquisi. p arro.

Continuatur sic quia dictū est. s. de acquisitione per vniuersitatem ex testamento vl ab intestato nūc quia ⁊ alij sunt modi quib⁹ acquiritur per vniuersitatē vt per arrogationem Item per adiectionē bonoꝝ quandoꝝ libertatū causa vt in ti. se. ⁊. s. per quas perso. no. acqui. ¶. fi. ⁊ dixi. s. de le. ī p̄n. ideo de bijs modo subijcit.

¶ est et alterius. Licet olim ⁊ omnia bona arrogati exceptis bijs que capitis diminutione pereunt acquererent pleno iure arrogatori hodie tñ ad similitudinem filij naturalis querunt solum quo ad vsufructum viuente arrogato. sed eo mortuo in arrogatione sine liberis ⁊ pentibus ei succedit arrogator. de gestis tñ per arrogatū añ arrogationē nō tenetur arrogator licet possit nōie filij cōueniri. quo nō defendente fit missio in possessionē bonoꝝ arrogati. b. d. vsqꝫ in fi.

¶ Rubrica de eo cui li. causa bona adjciuntur.

Accessit. Causa seruandaꝝ libertatū pōt vnus ex seruis cui sit relicta libertas vel etiam alius extraneus vel etiam fiscus petere sibi adjci bona defuncti cuius hereditas nō aditur dūmodo petens p̄donee caueat creditoribus vel vni oīm nōie recipienti se satisfactuꝝ quo facto libertates tam directe cꝫ fideicōmissarie sortientur effectū. b. d. vsq ad. ¶. Hoc rescripto.

¶ Hoc rescripto Aditio bonoꝝ fauore libertatū ⁊ testatoris fuit inuenta ⁊ siue libertates fuerunt relicte in testamento siue ī codicillis ab intestato fit aditio bonoꝝ causa eaꝝ conseruandaꝝ que aditio tunc demum locum habet quando certum est nullū successorem extare ex testamento vel ab intestato. b. d.

¶ Si is qui. Licet heres institut⁹ qui repudiauit possit restitui vt adeat hñficio minoris etatis non ꝓpterea intelligitur aditio

bonoꝝ nec libertas iam prestita renocatur. Et aditio bonoꝝ fit vbi sunt libertates in vltima voluntate relicte non si date sint interuinos nisi fiat aditio vt nō queraꝫ an fuerint in fraude relicte·h.t.vsqꝫ in fi·

¶ Rubrica de succes·subla·

Erant aūt· Olim erant due alie successiones siue acqsitiones p vniuersitatē videlicz cū creditor cū magna solēnitate accipiebat oīa bona debitoris7 illa vēdidit ꝓpria auctoritate. Item cū mulier libera se iungebat suo efficiebaꝫ serua 7 oīa eius bona domīo fui querebaꝫ que due acquisitiones hoc iuriguntur.h.t.vsqꝫ in fi·

¶ Rubrica de obligatiōibus

Nunc transeamus· ¶Primo ponit diffinitō obligationis.secūdo duplex diuisio·tercio vnius mēbri subdiuisio. secunda ibi. Omniū.tercia ibi·Quaꝫ.7 p intellectu p̄mitte qđ habeꝫ in fi·huius ti.scz ꝙ differentia est inter tractū obligationē 7 actionem Et hic no. de triplici obligatione.s. naturali tm̄.ciuili tm̄·ac naturali 7 ciuili sil·

Ru·qui·mo·re contra·obli·

Re contrahit· Obligatio re trahitur mutui datione.qđ consistit in rebus que pōdere numero vel mensura tinent. 7 mutuū appellaꝫ.qꝛ fit de meo tutum.h·t.vsqꝫ ad. ¶. Is quoqꝫ.

¶ Is quoqꝫ· ¶Per errorē solues indebitum potest dicere pinde ac si mutuasset.7 pupillus cui est indebitū vel mutuū solutum sine tutoris auctoritate nō teneꝫ·Item soluens indebitū magis videꝫ detrahere qꝫ trahere.ideo ex quasi tractu oritur obligatio·h.t.vsqꝫ ad.¶. Item is.Et hic no·de q̄ duplici indebito.

¶ Item is cui· Non solum īmutuo sz etiā incōmodato trahitur obligatio re ipsa Est tñ differentia inter mutuū 7 cōmodatū qꝛ in mutuo transfertur dōium sed nō incōmodato·Item recipiens mutuū teneꝫ de dolo 7 omni culpa 7 casu fortuito. sed cōmodatarius teneꝫ de dolo 7 omni culpa sed non de casu fortuito nisi culpa p̄cedat casum7 cōmodatū debet esse gratuitū alias si interueneꝛit ꝓtiū erit locatio·h.t.

¶ Preterea· Etiam in depositō cōtrahit obligatio re ipsa 7 depositarius teneꝫ solum de dolo lata culpa 7 mala electio depositarij est in culpa.h·t.vsqꝫ ad.¶.Creditoꝛ.7 vide glo.in verbo Dolo.

¶ Creditoꝛ quoqꝫ· Obligatio pignoris contrahitur etiam re ipsa 7 creditoꝛ pignoris teneꝫ de dolo 7 lata culpa 7 leui 7 non de casu fortuito.h.t.vsqꝫ ad fi.

¶ Rubrica de verbo.obli·

Verbis· Obligatio verbis tractapellaꝫ stipulatio 7 pducit ex interrogatione p̄cedente 7 rñsione subsequēte. 7 ex ea oritur duplex actio scz certi ditio ex stipulatione 7 actio ex stipulatu. Et dicit stipulatio quasi obligatio firma·h.t.vsqꝫ ad.¶.In hac.

¶ In hac. Olim in tractanda stipulatione reqrebaꝫ verboꝝ formula hic inserta qua hodie reiecta attenditur sensus 7 intellectus verbis tñ cognitis declaratus.7 in eius cōceptione linguaꝝ diuersitas nō curatur dūmodo se stipulātes intelligant.h·t vsqꝫ ad.¶.Omnis.

¶ Omnis stipulatio. Oīs stipulatio aut est pura aut sub cōditione vel in diem. Et stipulatione in diem statim debetur promissus sed ante diem peti non potest 7 dies in stipulatione appositus intelligit gratia pmissoris apponi.h.t.vsqꝫ ad.¶. Ac si ita.

¶ Ac si ita. Stipulatio annua ad vitas stipulatoris est pura.7 transit ipso iure ad heredes stipulatoris.licet exceptione repellatur.h·t·vsqꝫ ad.¶.Sub conditione.

¶ Sub cōditione· In stipulatione conditionali non nascitur obligatio ante euentū cōditionis Et stipulatio cōcepta sub conditione que non potest impleri in vita stipulatoris sortitur effectus 7 peti potest im̄ post eius mortem. Item licet moriantur contrahentes pendente conditione tñ spes transmittit ad heredes·h·t.vsqꝫ ad.¶.Loca.

¶ Loca etiam· Stipulatio contineꝫ locum solutionis est pura sed habet in se dilationem accessus ad locum 7 impossibilitas accessionis ad locum viciat stipulationem h. t.vsqꝫ ad·¶. Conditiones.nisi esset ordinatum per ꝓcuratoꝛes vt in glo·

Conditiones.

Condítio que est de ꝓterito vel pñti nō suspendit obligationē sed si est vera statim ꝑducit actionē. ⁊ si ē falsa impedit eā oīri. b. d. vsq; ad. ℭ. Non solū secus aūt est in cōditione de futuro que obligationē suspendit vt. s. e. ℭ. Sub cōditione.

Non solum.

Etiā facta pñt in stipulationē deduci sive sint in faciendo sive in nō faciendo sive ptim in faciendo sive ptim in nō faciendo. ⁊ in eis vtile est addere penam b. d. vsq; in finem.

Rubrica de duo. re. stipu. Et stipulandi.

Duo vel plures promissores ⁊ stipulatores viriliter ꝑmittere ⁊ viriliter stipulari in dubio ꝓsumunt nisi aliud actū sit tacite vel expresse q; sunt duo rei stipulandi vel debendi scs vnius ⁊ einsdē obligationis ⁊ rei. Et dictio eadē ostitutionē duoꝝ reoꝝ. ꝑmittendi ⁊ stipulandi inducit Et solutio vnius correoꝝ vel solutiōis receptio totalē obligationē extinguit. Et disparitas dūmodo nō interueniat in re vl' q̄ntitate cōstitutiōs duoꝝ reoꝝ nō ꝓpedit. b. d. vs in fi.

Rubrica de stipu. seruo. Seruus.

Quicq̄d seruus stipulat' sive stipulet' sibi sive dño suo sive o seruo sive ꝑsonaliter querit dño si vinit. alias querit hēredi ꝓsonā dñi repñtanti. nisi stipulet' eius tm ꝑsonā respiciens. q; tūc sibi soli ⁊ nō dño querit. b. d. vsq; ad. ℭ. Seruus cōis.

Seruus cōis.

Seruus cōis sibi vl' dñis sub appellatiuo noīe vel ipsonal'r stipulando ꝑ dñicis portionibus querit eisdes sed si ꝓꝛis noībus eoꝝ exꝑssis stipulet' tūc querit ꝑ virilibus nisi iussu vnius stipl'atus sit q; tūc solū iubenti querit. Item q̄ nō potest queri vni ex dñis queritur alteri. b. d.

Rubrica de dini. sti. Stipulationū.

Stipulatio in genere generalissimo otinet q̄tuor species scs stipulationes iudiciales. ꝓtorias. conuentionales ⁊ cōmunes. Judicialis stipl'atio est que a mero iudicis officio q̄cūq; ei iustū ⁊ equū videt' fuerit introducta. Pretoria est que a ꝓtore mortuo iubet' interponi ⁊ a iudice viuo cōcedit'. Conuētionalis est que a cōuentione ꝑtiū descendit. Cōmunis est que nō in totū ꝓtoria nec in totū iudicialis est sed ex vtraq; ꝑtem assumit ⁊ terciam speciem facit. sive cōis est que vtrāq; in se includit scs iudicialē ⁊ ꝓtoriam. b. d. vsq; ad fi.

Rubrica de inuti. stipu. Omnes res.

Res que in reꝝ natura nō sunt ⁊ que ab hoīm cōmercio sunt exē ꝑte in stipulationē deduci nō ꝑnt. Et euētus rei ad quē nō tendit ꝑs status rei nō est cōsiderandus. Item res deueniēs ad casum a q̄ nō potest incipere viciat'. Jem liber hō q nō est in nostro cōmercio tpe stipulationis inutiliter etiā sub ꝯditione deducit'. b. d. vsq; ad. ℭ. Si quis alium.

Si quis aliū.

Factū alienū ꝑmittēdo q̄s regularit' nō obligat'. sec⁹ si ꝑmittat factū suū ⁊ curatoꝝ. b. d. vsq; ad. ℭ. Si quis alī.

Si quis alī.

Alteri stipulari vel pacisci nemo pōt ꝑterq; ei cuius iuri subiect⁹ est. extraneus tñ pōt adici ad solutionē. Item stipulatio facta sibi ⁊ extraneo valet solū ꝓpte stipulantis immediate. Item pater potest stipulari filio. b. d.

ꝓterea.

Stipulatio viciat' ex diuersitate rñsionis. Item ratione subiectionis ⁊ ꝓtātis. Item rōe mozbi b. d. vs ad. ℭ. Pupl'.

Pupillus aūt.

Pupillus maioꝛ infante etiā sine auctoritate tutoꝛis obligari nōt pōt. Item o sensus ⁊ auctoꝛitas patris nō sufficit vt filiusfa. ipubes possit se obligare. b. d. vsq; ad. ℭ. Sed si impossibilis.

Sed si impossibilis.

Impossibilis cōditio de natura affirmatiue adiecta stipulationi ipsum viciat. negatiue vero opposita q; dicit' potius necessaria q̄ ipossibilis stipulationē nō viciat nec suspendit si ꝓ pura habetur. ⁊ ex ea ꝓtinus agi potest.

Item verboꝝ.

Inter absentes nō pōt otrahi stipulatio. ⁊ stat' instrō donec ꝑ bet' otrariū. q̄ ꝑbat' si reus ꝑbat se alibi tota illa die fuisse q̄ dicat instrumentū. b. d. vsq; ad. ℭ. Post mortem.

post mortē.

Potest ita o̅ci stipulatio vt post mortē stipulatoꝛis vel ꝑmissoꝛis vel pūdie q̄ moꝛiat' alter ipsoꝝ. ꝑmissor ad aliquid teneat'. b. d. vsq; ad. ℭ. Item si quis.

¶ Item si quis. Dies executionis precedens ex stipulatione diem obligationis trahitur ad diem perfecte obligationis. Item valet stipulatio cuius executio retardatur cū moriet stipulator promissor vel tercius. h. d. vsq; ad ℓ. Si ita.

¶ Si ita scriptū. Solennitas intrinseca quā verboꝝ expressio est apta cōprehendere psumit interesse in stipulatiōe. Item quot sunt res in stipulatiōe deducte tot sunt stipulationes. Ideo vna viciata nō sequitur propterea alia viciari. h. d. vsq; ad ℓ. alteri. Hoc aūt vltimū intellige qñ stipulatio est copulatiue cōcepta. secus si alternatiue nisi in summis vt no. g. s. e. ℓ. Preterea.

¶ Alteri stipulari. Regulariter alteri stipulari vel pacisci nemo pōt nisi sit adiecta pena vel nisi sua interesit vari ei cui stipulat. h. d. vsq; ad ℓ. Item nemo.

¶ Item nemo. De eo qō futuꝝ est suū vel de suo sibi dando quis inutiliter stipulatur. Item dissensus adhibitus circa rem in stipulatione deductā viciat stipulationē. h. d. vsq; ad ℓ. Quod turpi.

¶ Quod turpi. Stipulatio continens in se turpe vel ob turpem causam cōcepta reputat inutilis. Et cōditionalis stipulatio ad heredē stipulatoris transmittit et extra promissoris heredes. h. d. vsq; ad ℓ. Qui ɪ̄ anno

¶ Qui hoc anno. Quādo vna prestatio est facienda petit in fine tēpis. Item in pstatione sine solutione eius qō in stipulatione deductū est intelligitur tm tpus q̄ debitor cōmode dare vel facere posset qō. pmittit. h. d. vsq; ad fi.

¶ Rubrica de fideiuss.

Pro eo. Pro principali obligato solet accedere fideiussor vt creditori cautius sit. prudenter qui fideiussor potest accedere cuiuscūq; obligationi etiā naturali tm etiā quōcūq; cōtracte. h. d. vsq; ad ℓ. Fideiussor.

¶ Fideiussor. Obligatio fideiussoria est ad heredē trāsitoria. et tam aī q̄ post obligationē pōt intercedere fideiussor. h. d. vsq; ad ℓ. Si plures. Et intellige q̄ transit ad heredem actiue et passiue. i. ad heredē fideiussoris et creditoris. Et ɪ̄ qñ de sui natura obligatio est ad heredem transitoria vt est regulariter in contractibus et quasi.

¶ Si plures. Plures fideiussores p vno reo intercedentes in solidū tenent sed a creditore conuenti bñficium diuisionis diui adriani opponere pōt cū oēs sunt tpe litiscō. soluendo. q̄ bñficio amisso sibi īputet qui in solidū exactus est. Extra fideiussores nō habitus regressum. sed tm extra reū pncipalē. h. d. vsq; ad ℓ. Fideiussores.

¶ Fideiussores. Fideiussor nō pōt in plus obligari q̄ pncipalis re loco tpe vel causa. Et in tantū dē vel minus bñ pōt obligari. h. d. vsq; ad ℓ. Si quis aūt.

¶ Si quis aūt. Actio mādati datur fideiussori extra reū pncipalē ad recupandū id qō p eo soluit. Item verbis grecis pōt accipi fideiussor. h. d. vsq; ad ℓ. In stipula.

¶ In stipulationibus.

In dubiū stando est scripture de eo qō ostenditur in ea. h. d. Vel sic. Obligatio fideiussoria in dubio psumit solēniter intercessisse ices mediante interrogatione p̄cedente et rñsione sequēte. h. d. Vel sic. Solēnitas intrinseca psumitur in scriptura intercessisse si verba sunt apta cōprehendere illā. h. d. Et de solennitate intrinseca et extrinseca p Bar. in l. sciēdum. ff. de verbo. obli.

¶ Rubrica de littera. obli.

Olim. Exceptio nō numerate pecunie que cōpetit cū quis ex causa se aliqd recepisse in scriptura confessus est infra biēniū efficaciter opponit. Elapso vero biēnio nisi debitor clare pbet sibi numeratū nō esse exceptione nō numerate pecunie mīme se defendit licet olim dictū tpus esset alias limitatus. h. d. totus titulus.

Rubrica de obli. ex consen.

Consensu. Quidam sunt tractus q̄ solo consensu pficiunt et pariūt obligationē et actionē vt est emptio venditio locatio cōductio mandatū et societas. Et ideo dicunt pficere solo cōsensu q̄ in eis q̄ntū ad substantiā obligationis nō requirit scriptura sicut in obligatione litteraꝝ nec requrunt verba vel pōtia trahentiū sicut in stipulatione sed inter absentes sine verbis mediante organo nūcij vt epla fieri pōt. nec requirit res sicut in tractibus q̄ re pficiunt vt est cōmodatū depositū

societas ⁊ pignus. Item in hijs suppleꝛ officium iudicis in ꝗntũ ex bono ⁊ equo visum fuerit. sed in stipulationibus ꝗtenus stipulatio intercessit. b. d. in terminis ⁊ in summa. Vbꝛ bene vius. Dolo consensu etiam inter absentes adhibito absq; re verbis litteris vl̃ pñtia oꝛitur obligatio in venditione locatione mandato ⁊ societate.

¶ Rubꝛica de emp. et ven.

Emptio. Emptio ⁊ venditio sine scripto ꝛtrahiꝛ solo consensu sed in scriptis celebranda nõ est pfecta donec cõtractus fuerit in mundũ redactus de ptiũ volũtate ⁊ ideo ãñ põt discedi ipune nõ tñ sine pena arrarũ si que data sint. b. d.

¶ Precium autẽ. Venditio sine certo põcio nulla est ⁊ in contractibus nõ recedit ur ab arbitratoꝛis psona. b. d. vsq; ad. ¶. Item precium. Et sic nota hic regulam q; sine re ⁊ precio non ꝛsistit pfecta venditio.

¶ Item precium. Preciũ qõ exigitur in venditione ds ꝛsistere in pecunia numerata si aũt ꝛsistit in spẽ tunc erit ꝛtractus innoĩatus. Item ꝑualet opinio que validioꝛibus rõnibus ⁊ argumẽtis defendiꝯ h. d. vsq; ad. ¶. Tum aũt. Et intellige sane q; põcium debet determĩari in pecunia certa ⁊ determĩata sed postea in solutione bene põt solui vna res p pecunia volente creditoꝛe nõ autẽ eo inuito.

¶ Tum aũt. Rei vendite in spẽ oñe periculũ ⁊ cõmodũ ⁊ incõmodũ ptinet ad emptoꝛẽ etiã ante traditionẽ nisi in ea venditoꝛ dolũ culpam vel moꝛã cõmiserit ꝗ tunc eiꝰ noĩe ꝺueniꝯ. Et cum quis ideo tenetur q; habet actionẽ eam cedendo liberatur. b. d. vsq; ad. ¶. Emptio.

¶ Emptio etiam. Etiã sub cõditione põt venditio ꝛtrahi. ⁊ accidentalia cõtractus possunt in voluntate alterius ꝛtrahẽ tiũ ofꝛri. b. d. vsq; ad. ¶. Loca.

¶ Loca sacra. Emẽs res ignoꝛantẽ que nõ sunt ĩ cõmercio hoĩs putãs eã ĩ cõmercio esse ꝛtra venditoꝛẽ agit ad totale interesse. b. d. vsq; ad fi. Et intellige q; agit ad totale interesse q; venditoꝛ sciebat rem nõ esse in cõmercio ⁊ emptoꝛi ignoꝛabat vt hic.

¶ Rubꝛica de loca. et cõduc.

Locatio. Locatio silitudinem habet cum venditione qꝛ vtraq; cõsensu pficitur et in vtraq; debet solutio persistere in pecunia certa ⁊ determĩata a pincipio vel ex postfacto ex declaratiõe tercij certi. ⁊ in vtraq; cõferatur declaratio pcij ⁊ mercedis ĩ arbitriũ alterius certi. si aũt ꝛtrahentes mercedem inter se ex postfacto determĩandã ꝛtulerũt nõ erit locatio sed ꝛtractus innoĩatus pducens actionem ꝑscriptis verbis. b. d. vꝭ ad. ¶. pte.

¶ Preterea. Si in locatione nõ inueniat merces siue precium in pecunia certa ⁊ determĩata nõ erit locatio sed ꝛtractus innoĩatus ex quo cõpetit actio ꝑscriptis verbis. b. d. vsq; ad. ¶. Adeo. Et intellige vt dixi. ꝫ. ti. i. ¶. Item pcium. valet q; a pincipio debet certa pensio in pecunia determinari sed in solutione. ꝛc.

¶ Adeo aũt. Contractus emphiteoticus est ꝛtractus p se a venditione amptione locatione ⁊ ꝺuctione ꝺñs in quo si de casu foꝛtuito nihil est actũ inter ptes tunc si perit res liberaꝯ emphiteota. Sed si pro pte nulla liberabiꝯ arte. b. d. vꝭ ad. ¶. Item.

¶ Item queritur. Conuentio de ope faciendo ex materia artificis p certo põcio recipiendo transit in ꝛractũ venditionis si autẽ ex materia ꝺuctoꝛis tunc etit locatio b. d. vsq; ad. ¶. Conductoꝛ.

¶ Conductoꝛ aũt. In ꝛtractu locationis sunt ꝯsiderada ꝺuenda ⁊ omia alia que veniunt ex natura ꝛtractus. b. d. vsq; ad. ¶. Qui pro vsu.

¶ Qui pro vsu. Locatoꝛ de leui culpa tenetur. ⁊ cõtractus locationis transit ad conductoꝛis beredem. b. d. vsq; ad fi.

¶ Rubꝛica de societate.

Societatem. Oĩm bonoꝝ ⁊ vnius negationis tm̃ ꝛtrahi põt societas in qua lucrũ ⁊ damnũ venit equaliter ꝺiuidendũ nisi aliud actum sit. b. d. vsq; ad. ¶. De illa.

¶ De illa. Pactum inter socios appositum sup equalitate lucri ⁊ damni valet ⁊ tenet qñ alter socioꝝ plus altero confert in re seu opa vl̃ industria. Et pactum q; vnus sentiat lucrũ ⁊ damnũ intelligiꝯ si cõpensatione facta lucri ⁊ damni supest de lucro. b. d. vꝭ

ad. ℔. Illud. Si autē plus debes lucrari nō confert plus in re vel in opa tunc pactum ratione fraternitatis annullat vt dicit g. l. si nō fuerint. ff. e. 7 hic in verbo. adeo.

¶ Illud quoq; Pars adiecta in lucro tacite videtur adiecta in damno 7 ecōuerso. b. d. vsq; ad. ℔. Manet.

¶ Manet autē. supra posuit de societate cōtrahenda nunc vero ponit quinq; modos quibus societas soluitur scz renunciatiōe. siue ctrario ꝺsensu morte socij. finito negocio. publicatione 7 bonoꝝ cessione. Item texto 7 septimo. s. interemptione reꝝ 7 nouatione facta p stipulationē vel per iuramentū acceptum vt hic in g. in verbo ꝺcedit. Et. b. d. Societas soluitur renūciatione postq; renūciatione quelita nō cōmunicat sed sunt acquirentis nili malicioſe societati renunciatus sit. b. d. vsq; ad. ℔. Soluit.

¶ Soluitur aūt. Societas morte vnius socioꝝ duoꝝ vl pluriū dissolvitur nisi actum sit q; supstites remaneāt socij. Item finitur societas finito negocio cuius gratia ē ctractab. dicit. usq; ad. ℔. Publicatione.

¶ publicatione. Publicatione 7 bonoꝝ cessiōe soluit societas b. d. vis ad ℔. so.

¶ Socius socio. In actione p socio venit dolus lata culpa 7 leuis que leuis culpa estimat vel nō adhibet tantā diligentiā coibus rebus quantū adhibere solebat ꝓprijs tpe societatis cōtracte 7 mala electio est inculpa. b. d. vsq; ad fi.

¶ Rubrica de mandato.

¶ Mandatum. Mandatū ctrahitur quinq; modis obligatorijs vt in exemplis hic positis. 7 mandatū factum gratia mandatarij tm̄ est supuacuū 7 non obligatoriū. b. d. vsq; ad. ℔. Tua tm̄.

¶ Tua tantū. Mandatū factū gratia mandatarij nō tam mandatū q; cōsilium reputat 7 ideo tale ꝺsiliū nō est obligatoriū nisi in ꝑsonam certam 7 determinatā sit collatum. b. d. vsq; ad. ℔. Illud quoq;. Vel sic. Mandatarij tm̄ gratia fit mandatū cedes mādatur aliquid qō eius vtilitatē tm̄ ctinet sine exꝑssione certe ꝑsone que mandati ꝑpēs obligatoria nō censet. sed mandatū cū exꝑssione certe ꝑsone cū qua mandatū exequi debeat est obligatoriū. b. d.

¶ Illud quoq;. Mandatū reiꝑ pis seu ctra bonos mores nō est obligatoriū b. d. vsq; ad. ℔. Is qui. Et intellige q; nō est obligatoriū inter mādantes 7 mandatariū ꝛs in ꝓiudiciū tercij in cuius pernicie emanauit mandatū bñ obligat mandatorē illi tercio et reipublice offense vt dicit g. ē. ℔. ꝓximo.

¶ Is qui exequitur. Fines mandati diligenter sunt custodiendi eos excedens nō agit mandati ꝓ q; excesſit. b. d. vsq; ad. ℔. recte. Et intellige q; non agit ꝓ eo qui excessit etiam si esset vtiliter factum.

¶ Recte quoq; Mandatū reinte gra reuocari potest. Item mandatū reinteg finitur morte mandatoris vel mandatarij nisi mandatarius morte mandatoris ignorās exequatur mandatū. quia tunc de equitate sub tenitur ei. b. d. vsq; ad. ℔. Mandatū.

¶ Mandatum. Mandatū suscipe est voluntatis sed postea illud ꝺsummare est necessitatis nisi renunciet. Et qui mādato nō renunciat vel intempestiue renunciat tenet nisi rationalis causa eū excuset. Et mandatū potest fieri pure. in die. 7 sub ꝺditione. b. d. vis ad. ℔. In summa.

¶ In summa. Mandatū debet esse gratuitū alias merces interueniēs facit mandatum transire in aliam speciem contractus b. d. vsq; in finem.

¶ Rubrica de obli. que. ex quasi. contrac. nas.

¶ Post genera. Cum alienius negocia gerunt sine mandato bincinde oritur negociatoꝝ g. s. directa que datur dño negg. ad exigendas rationes a gestore que regulariter tenetur de dolo 7 lata culpa 7 leui 7 etiam de leuissima quando alius diligentior erat gesturus. Et contraria que negg gestoꝝ cōpetit. b. d. vsq; ad. ℔. Tutores.

¶ Tutores qui. Actio tutele nascitur ex contractu inter tutorē 7 pupillū Et ꝺ directa tutele ꝺpetit pupillo finita tutela contra tutorem vt reddat rōnem administratōis 7 contraria tutele datur tutori contra pupillus si quid ꝑpendit. vel in aliquo obligatus est ꝓ pupillo. b. d. vsq; ad. ℔. Item si inter.

¶ Itē si inter. Inter habentes bñtes rem cōmunem aliter cē ex societate otracta quasi otrahitur. Item hēres adeundo dicitur otrahere cū legatarijs. b. d. vsq; ad. ¶. Itē is

¶ Item is cui. Qui soluit indebitum quasi otrahere dicit ex quo indebiti cōditio oritur. que tñ cessat vbi quis soluit indebitū a se ex causa. que per negationē crescit vt aquilee 7 legato; pijs 7 venerabilibus locis relicto;. b. d. vsq; ad finem.

¶ Rubrica per quas perso. no. acqui. obli. Expositis. Non solum p nosmetip; sos sed etiam per suos 7 liberos in ptāte nostra constitutos nobis acquirit. s. p suū in totū 7 per liberos quo ad vsufructū tm. aduenticio;. b. d. vsq; ad. ¶. Item p.

¶ Item p liberos. Etias p suos alienos 7 liberos bona fide possessos nil queritur ex duabus causis. s. ex re nostra 7 opa nostra quod etiā in suo fructuario suā. b. d vsq; ad. ¶. Cōmunē.

¶ Cōmunē aūt. Seruus cōmunis acquirit dñis p dñica portione nisi vni nōtim vel iussu vnius fuerit stipulatus q; tūc illi tm acquirit. b. d. vsq; ad fi.

¶ Rubrica qui. mo. tol. obli. Tollitur aūt. Solutione eius qō debetur vel etiā alterius rei creditore volente facta p debitorem vel alium etiam debitore inuito 7 ignorante omnis tollit obligatio. b. d. vsq; ad. ¶. Item si reus.

¶ Item si reus. Solutio pncipalis liberat fideiussorem 7 econuerso. b. d.

¶ Item per acceptilationem. Nedum vera solutione sed etiā ficta 7 ymaginaria p acceptilationē inducta tollit obligatio solum tñ verbis otracta. i. stipulatione. i. nō alio modo cōtracta nisi prius in aquilianā stipulationē deducat. Item acceptilatio potest fieri verbis grecis 7 etiam p parte debiti tm. b. d. vsq; ad. ¶. Preterea.

¶ Preterea. Olim interuētu noue psone que etiam tm naturaliter obligatur fiebat nouatio. 7 idem etias si prior debitor secundo se obligat aliquid bñdo vel distrahē do priori obligationi q̄ effectum osequat. hodie aūt fit nouatio nisi agatur exp̄sse is manet vtraq; obligatio. b. vsq; ad. ¶. hoc am.

¶ Hoc amplius. Obligationes que osensu cōtrahunt contrario dissensu re integra ipso iure dissoluunt. b. d. vsq; ad fi.

¶ Explicium casus breues libri tercij institutionū.

¶ Incipiunt casus breues libri quarti institutionū.

¶ Rubrica de obliga. que ex delic. vel quasi nas.

Quom expositum. Diuiditur in sex ptes. primo cōtinuat seipsum. secūdo ibi. furtum. ponit diffinitionē furti. tercio ibi. Furtum aūt. ponit derivationē siue allusionē vocabuli. q̄rto ibi furto; ponit ei⁹ diuisionē 7 mēbra diuisionis declarat. q̄nto ibi. pena manifesti. ponit penā furti. sexta ibi. furtū aūt. sic p̄sequit ponēdo casus dubios i quibus sit furtū vsq; ad fi. ti.

¶ Furtum aūt. Nota hic vnde dicit furtum nā dicitur a furno. i. nigro. quia vt plūm fit i pe nigro. i. de nocte si aūt fiat de die tunc minus punit fur. l. i. 7. ff. de furt. balq; nox aggrauat delictū l. grat⁹ C. de adul.

¶ Furto; aūt. Furtū diuiditur in duo genera. s. manifestū 7 nō manifestū. fur manifestus est q̄ deprehendit cū deferē vl cōtra eum furē cū clamore occurrit anteq; portet ad locū destinatū. Fur nō manifestus est q̄ rem ad destinatū locū portauit añq; cum ipsa re deprehendat. b. d. vsq; ad. ¶. ceptū.

¶ Conceptū. furtū. Quatuor spēcies actionis furti que olim intentabant sicut actio furti concepti oblati. phibiti 7 nō exhibiti sunt sublate quia hodie scienter recipiens 7 celans rem furtiuā tenet furti nec manifesti b. d. vsq; ad. ¶. Pena.

¶ Pena manifesti. Pro furto manifesto est pena quadrupli p nō manifesto du-

pli·7 nō solum ille cōmittit furtū q cōtrectat rem animo lucrandi sed etiam ille qui vtit re ad malum vsum q̄ debeat.h.t.

¶ placuit aūt· Dēs re ad aliū vsum q̄ fuit sibi cōmodata ita demū tenet furti si nō putauit dñm p̄missu⁹ si aūt putauit dñs p̄missu⁹ siue vere siue falso putet nō tenetur furti.h.t.vsq̄ ad.¶.Unde illud.

¶ Unde illud· In delictis de facili obrabilibus in exēplū extendunt regle iuris in penā delinquentis.h.t.vsq̄ ad·¶· Interdum.

¶ Interdū aūt· Pro filio surrepto cōpetit patri vel alteri in p̄tate habenti actio furti.h·t·vsq̄ ad.¶. Aliquādo.

¶ Aliquādo aūt. Dñs subtrahēs creditori rem quā sibi pignorauerat cōmittit furtum.h.t.vsq̄ ad.¶.Interdum.

¶ Interdū furti. Prestans sciēter opem 7 consiliū aut opem tm vt furtum cōmittatur tenetur furti.nō aūt qui solo animo cōsulit alicui vt furtū cōmittatur h.t.vs ad·¶.Dū qui.

¶ Dū qui· Si filius surripiat patri furtum 7 res efficitur furtiua 7 inusucapibilis·filius tn nō tenetur furti sed ei p̄stans opem bene tenetur·h.t.vsq̄ ad.¶·Furti aūt.

¶ Furti aūt· Actio furti datur ei cuius interest q̄uis nō sit dñs qui p re sibi pignorata subtracta agit furti etiā otra dñm ripientem.h·t.vsq̄ ad.¶.Item si.

¶ Item si fullo· Qui rei alieni custodiam p̄stare tenetur sicut est fullo 7 sarcinator qui rem polliendam aut sarcinandā conduxit. agit furti cū ipse ex locato dño teneatur si est soluendo in totū.alias in dñm transfertur actio·Item emptor bone fidei rei alie ne licet per traditionē nō fiat dñs tamen ea subtracta agit furti.h.t.vsq̄ ad.¶.que aūt.

¶ Que aūt· Re cōmodata subtracta domino datur electio agendi contra furem vel otra cōmodatariū.q̄⁹ vno scienter electo.vel per cōmodatarium domino satisfacto·eidem dño nō cōpetit amplius ius vari andi siue cōmodatarius in totū fuerit soluendo siue in pte.h.t.vsq̄ ad.¶.Sed 7 is.

¶ Sed et is· Pro re subtracta depositario nō sibi sed dño cōpetit actio furti.h·t·vs ad.¶·In summa. Et ratio est quia eius nō interest ex quo non tenetur nisi de dolo 7 lata culpa.

¶ In summa· Impubes tenet furti si est p̄ximus pubertati 7 doli capax.h.t.vsq̄ ad ¶·Furti·Proximus aūt pubertati masculus a decimo anno 7 medio·ā·7 femīa a nono 7 medio·ā.vt hic in g.

¶ Furti actio· Actio furti dat ad penā tm.conditio furtiua 7 rei vendicatio datur ad rem.sed rei vendicatio aduersus quēlibet possessores·conditio aūt furtiua aduersus furem vel eius heredem tm.h.t.vs in fi.

¶ Rubrica vi bono.rap.

Qui reū. Contra raptorē bonor⁹ q tenetur etiam furti datur specialis actio vi bonor⁹ rap·infra annū vtiles ad quadruplum· post annū vero simplum.que actio etiaz p̄o vna re singulis cōpetit.h.t.vs ad.¶.q̄dru.

¶ Quadruplum autem· In actione vi bo·rap·in q̄druplo inest simplum quod cōtinet rei estimationē siue sit raptus manifestus siue nō. secus in actione furti·h.t.vsq̄ ad·¶·Quia tn.

¶ quia tn· Quia contra raptorē dolosum tm habebat locum actio de vi bonorū rap.7 nō otra errantem in iure qui excusabatur·Ne apiatur via malicys fuit facta noua constitutio p impatorem in qua statutum est bodie q⁹ rapiens rem penes alium ostitutam restituit rē·7 p̄inde eius dñio si res erat rapientis· si vero aliena tunc restituit rem 7 eius estimationē siue res rapta erat mobilis, siue īmobilis.h.t.vsq̄ ad.¶.Sane.

¶ Sane in hac· Actio vi bo. rap· datur ei cuius interest rem raptā nō fuisse ad silitudinē actionis furti·h.t.vsq̄ ad fi.

¶ Rubrica de lege aquil·

Damni· Hic titulus diuiditur p̄incipaliter in tres ptes. Primo tractat de primo capite legis aquil. multa de ea ponenda exempla.secūdo ibi in.¶.fm caput.tractat de tercio capite multa de eo ponendo exempla omisso secūdo capite q⁹ non est in vsu.tercio

ibi in. ¶. Cetez. tractat de actione descen-
dente ex maleficio damni dati vsq; ad fi. Et
in prin. b. d. Occidens nō iure suum alienus
vel alienam quadrupedē que pecudū nume
ro cōtinetur tenet ex primo capite legis aq-
sollere dño serui vel aīalis quāti res plurimi
fuit in eo anno. b. d. vsq; ad. ¶. Quod aūt.

¶ Quod aūt. Appellatione qua-
drupedū pecudū numero cōprehensaz cō
tinent solum aīalia que cōgregatim pascunt
nō aūt amialia fera nec alia que gregatim
nō pascunt. b. d. vsq; ad. ¶. Iniuria.

¶ Iniuria aūt. Damnū iniuria datū
dicit qđ nō est iure datū. Item licitū est oc-
cidere vbi aliter periculū euitari nō pōt. Ites
occidens casu lege aquil. nō tenet nisi culpa
precedat casum. Item pro hoīe occiso casu in
ludo facto in loco deputato ab hoīe consue
to nō datur aquilia. b. d. vsq; ad. ¶. Itē si.

¶ Item si putator. Putans arbo-
rem ppe viam nō āmonens transeuntē tenet
si transiens ledatur. secus si ammonuit vl pu
tabat seorsum a via. b. d. vsq; ad. ¶. Preterea.

¶ Preterea. Medicus curā egri de-
reliquēs vl male secans egrū est in culpa iō
aquilia tenetur ad estimationē serui q̄nti plu
rimi valuit infra annū. b. d. vsq; ad ¶. Impetu

¶ Impetu quoq; Ductor aīalis
cuius ductoris infirmitate vel imperitia dam
nū datū est ab aīali tenet aquilia. b. d. vsq;
ad. ¶. Hys aūt.

¶ Hys autem verbis.
Occidens seruū vel aīal alterius tenetur q̄n
ti plurimi fuit in aliqua pte preteriti anni. 7 qz
hec actio non est penalis ideo non datur ad
heredem. b. d. vsq; ad. ¶. Illud.

¶ Illud. In actiōe legis aquilie ve
nit nō solum damnū rei pempte sz oīe illud
qđ ex occisione rei secutū fuerit tam in pden
do q̄ in acquirendo. b. d. vsq; ad. ¶. Libez.

¶ Libez est. Pro seruo occiso cō-
petit dño tam ciuilis actio aquilie q̄ crimi
lis accusatio l. coz. de siccarys. b. d. vsq; ad.
¶. fm caput. Et hoc vez. qñ fuit occisus vo
lo quia cornelia requirit dolum. si autē fuisz
occisus culpa tñ etiam leuissima tunc nō agit
cornelia sed aquilia.

¶ Caput secundū. Reiectio secū
do capite l. aqui. ex tercio capite punit oīe
illud damnū dolo vel culpa cōmissus excep-
ta morte sui vel quadrupedis numero pe-
cudum cōtente. Et punitur q̄nti plurimi res
valuit. xxx. diebus proximis. b. d. vsq; ad. ¶.
Ceterum.

¶ Ceterū placuit. Vbi datur dam
nū de corpe in corpus habet locum directa
actio l. aqui. vt hic in prin. 7 in. ¶. sed si quis
sed vbi de nō corpe in corpus habet locū uti
lis acqui. vt in. ¶. ideoq;. sed vbi de nō cor-
pore in nō corpus vt in. ¶. sed si nō corpe. hz
locum actio in factum subsidiaria l. aquil. b.
d. vsq; ad finem.

¶ Rubrica de iniuriis.

Generaliter. Iniuria est genus qđ
sub se tres cōprehendit iniurias speciales scz
cōtumeliam culpam iniquitatē 7 iniusticiam.
b. d. vsq; ad. ¶. Iniuria.

¶ Iniuria aūt. Iniuria cōmittit nō
solum re sed etiam verbis 7 scriptis. 7 tam ille
cōmittit iniurias qui facit q̄ illi cuius volo fit
b. d. vsq; ad. ¶. Patitur.

¶ Patitur aūt. Qui iniuriatur fi-
lio dicitur etiam iniuriari patri 7 similiter qui
iniuriatur filie alicuius nupte dicit etiam iniu
riari eius patri 7 marito 7 socero. sed ecōuer
so pro iniuria facta marito nō agit vxor. b. d
vsq; ad. ¶. Seruis.

¶ Seruis aūt. Pro iniuria atroci
facta suo agit dñs. nō pro leui nisi in eius cō
tumeliā facit. Item p iniuria illata suo fructu
ario agit proprietarius 7 nō fructuarius nisi in
eius cōtumeliā fiat. Item pro iniuria illata li
bero homini vel seruo alieno bona fide pos-
sesso agit bonefidei possessor si in eius cōtu-
meliam fiat alias nō. b. d. vsq; ad. ¶. Pena.

¶ pena aūt. Olim pena iniuriaz erat
talliōis p mēbro abscisō. p fracto vero erat
pena pecuniaria. hodie autem actio iniuri-
az est pretoria pena est tñ pecuniaria p in-
dicem fm q̄litatem iniurie 7 psonaz estiman
da 7 in tribus casibus actio iniuriarum est
ciuilis ex l. coz. introducta. b. d. vsq; ad. ¶.
Atrox.

¶ Atrox. Quia iniuria que est atrox

grauius punitur q̄z alia que non sit atrox. s. e. ℊ. finis. ff. e. l. p̄tor edixit. ℊ. posse. ideo nunc declarat que dicatur iniuria atrox. ℣. b. d. Iniuria estimat̄ atrox tribus modis scs ex facto ex psona ℣ ex loco tam in patrefamilias q̄z in filiofa. b. d. vsq; ad. ℊ. In summa Adde quartū modū scs ex tempe vt dicta l. pretor. ℊ. Atrocem.

¶ In summa. ℙro omī iniuria potest agi ciuiliter vel crimīaliter. Ciuiliter cū petitur estimatio iniurie per iudicem facienda. Crimīaliter cū petitur iniuriantē puniri iudicis arbitrio. Et in actione iniuria illustres ℣ supillustres per pcuratores agere ℣ se defendere possunt. b. d. vsq; ad. ℊ. nō solus

¶ Non solum. Actione iniuria tenetur faciens iniuriam ℣ dolose fieri faciēs. b. d. vsq; ad. ℊ. Hec actio.

¶ Hec actio. Actio iniuria dissimulatione aboletur. ℣ iniuria semel remissa nō potest per penitentiā resuscitari. hoc dicit vsq; in finem.

¶ Rubrica de obliga. ex quasi delic.

¶ Si iudex. Judex per impiciam male iudicans obligatur ex quasi maleficio ℣ condemnat̄ inq̄ntus equū visum fuerit iudicanti b. d. vsq; ad. ℊ. Item is.

¶ Item is. Ex deiecto effuso vl̄ appenso ex domo habitationis alicuius tenetur inhabitans actione in factū ex quasi maleficio ad penas hic descriptas. b. d. vsq; ad. ℊ Si filiusfamilias.

¶ Si filiusfa. Si ex domo habitationis filiūfa. seorsum a patre habitātis aliq̄d eiectum effusum vel appensum fuerit non tenetur pater sed tenetur ipse filius sicut tenet̄ quando facit litem suam male iudicando. b. d. vsq; ad. ℊ. Item exercitor.

¶ Item exercitor. Exercitor nauis caupo vel stabularius tenentur actione in factum ex quasi maleficio p̄ro furto vel dolo eorum quorum opis vtūtur ℣ hec actio datur heredi sed nō in heredē. b. d. vsq; in fi.

¶ Rubrica de actionibus.

¶ Supereſt. ℙrimo cōtinuat. secūdo diffinit. tercio diuidit. secunda ibi. Actio. tercio ibi. Omnium.

¶ Actio aūt. Hec est secunda pars in qua ponit diffinitio actionis in genere que etiam ponitur in l. nihil. ff. e.

¶ Omniū aūt. Hec est tercia pars in qua ponuntur diuisiones actionū. Et principalis diuisio actionū vsq; in fi. ti. Est in sex partes. prima diuisio est q̄ omnis actio aut ē in rem aut in psonam vt hic. secūda diuisio ē. omnis actio aut est p̄toria aut ciuilis. ī. e. ℊ sed iste. tercia diuisio est. quia actionū quedā sunt penales. quedam rei psecutorie. quedas mixte vt infra. e. ℊ. sequens. quarta diuisio ē. quia omnis actio aut cōpetit ad simplū aut ad duplum aut triplū aut quadruplū vt infra. e. ℊ. Oms aūt. quinta diuisio est q̄ actionum quedā sunt bonefidei quedā stricti iuris vt infra. e. ℊ. actionū. sexta diuisio est q̄ actionū quedam sunt psecutorie solidi. quedam non. vt infra. e.

¶ Sed sunt preterea. Sed cōmunis diuisio omniū actionū est in. xij. partes vt dicit g. infra. e. ℊ. pterea. iuxta fi. ℣ has. xij. diuisiones actionū fecit Johannes in arborem actionū. prima ps diuiditur in quatuor. quia primo tractat de actionib⁹ psonalibus. secūdo ibi. ac cū eo. tractat de realibus que cōpetunt p̄ro rebus corpalibus tercio ibi. eque. tractat de realibus que cōpetunt p̄ro rebus incorpalib⁹. quarto ibi. quod genus. ponit differentiā inter eas que dant̄ p̄ro rebus corporalibus et eas que dantur p̄ro rebus incorpalibus cum quadā exceptione. Et iste. ℊ. b. d. vsq; ad. ℊ. eque. Actio p ut est genus diuiditur in duas species quarum vna est actio psonalis qua cōuenit̄ qui tenet̄ aliqua obligatione descendente ex cōtractu vel ex maleficio vel ex varijs figuris causarum. Alia est realis qua cōuenitur quis nō quia aliqua ex premissis causis sit obligatus sed quia rem alienam corpalem possidet. b. d.

¶ Eque si agat. Hic est tercia ps in qua ponit de actionibus realibus cōpetentibus p̄ro rebus incorpalibus p̄ro quibus dātur due actiones scs cōfessoria ℣ negatoria. Et primo tractat de confessoria. secūdo de negatoria ibi. ℣ econtra. tercio ponit vnā differentiā cū exceptione inter actiones reales

que dantur pro rebus corporalibus et eas que dantur pro incorporalibus ibi quod genus. Et. b. d. Et qui habet fruitutem realem vel personalem in predio rustico vel vrbano datur actio in rem que confessoria appellatur. Et neganti fruitutem competere datur negatoria et inter actiones in rem pro incorporalibus competentes et actiones in rem p corporalibus est differentia quia iste dantur possidenti. ille autem non dantur possidenti sed detinenti. nisi in duplicibus iudicijs in quibus possidenti datur actio. h. d. vsq; ad. ¶. Sed iste.

¶ Sed iste quidem. Supra tractauit de actionibus ciuilibus tam in rem q̄z in personam et tam pro rebus corporalibus q̄z incorporalibus. Modo hec est secunda principalis diuisio in qua tractat de actionibus ptorijs. Et diuiditur in tres quia primo de ptorijs in rem. secundo de ptorijs in psonā ibi. In psonam quoq; tercio de ptorijs penalibus in. ¶ Penales. Et iste. ¶. h. d. Etias quasi dño id est ei qui nō dño bona fide et iusta causa rem acquisiuit competit actio in rem pro re quā vsucapere poterat que actio publiciana appellatur. h. d. vsq; ad. ¶. Rursus.

¶ Rursus ex diuerso. In precedenti. ¶. dixit quando aliquis petit rem que vere adhuc vsucapta nō erat. hic autem econuerso quando petitur res que vere vsucapta erat vt vult hic g. i. Et hoc intendit contra eū qui absens causa reipublice aut in hostium potestate constitutus fuit et rem pntis vsucapit datur infra annū ex quo desijt abesse actio ptoria que vtilis rescisoria appellat. Q̄ etiam locum habet in alijs ex alia iusta causa impeditis. b. d. vs ad. ¶. Itē si quis in fraudem. et pmitte q̄ est iudicium rescindens et iudicium rescisoriū. Rescindens est cum petit restitutio in integrū officio iudicis aduersus obstaculum vsucapionis et prescriptionis. Iudicium rescisoriū est cum quis post restitutionem cōcessam petit rem vtili actione sibi restituta que primo directa erat. et de ista rescisoria actione a ptore restituta tractatur hic. l. fi. ¶. ex qui. cau. ma.

¶ Item si quis. Alienata per debitorem in fraudem creditoris. excussis bonis debitoris sic reuocātur ac si alienata nō fuissent per paulianam actionem. b. d. vs ad ¶. Item fuiana.

¶ Item seruiana. Dñs fundi vltro mus agit pro rebus coloni vel inquilini sibi ō iure tacite obligati actione fuiana. Alius vero creditor pro rebus sibi expresse obligatis agit quasi seruiana que ypotecaria appellatur b. d. vsq; ad. ¶. Inter pignus.

¶ Inter pignus. Ypotecaria cōpetit tam pro re pignorata q̄z ypotecata. Et pignus proprie est in re mobili tradita. alias ypotheca constituitur. b. d. vsq; ad. ¶. in psonam.

¶ In personam. Supra tractauit de actionibus realibus ptorijs a. ¶. sed iste. vsq; huc licet immiscuerit aliquas psonales. s. e. ¶. Item si quis in fraudem. Hic aūt incipit tractare de actionibus ptorijs psonalibus scs de actione de constituta pecunia. et de actiōe de peculio. et de actione in factum que descendit ex iureiurando. et. b. d. Actio de constituta per quā sublata est actio receptitia datur contra eum qui constituit nudo pacto sine stipulatiōe se solutu⁹ id ad quod ipse cōstituens tenebatur naturaliter et ciuiliter vel naturaliter tm. b. d. vsq; ad. ¶. actiones aūt.

¶ Actiones aūt. Actio de peculio datur contra patrem vel dñm ex contractu filij vel serui q̄tenus est in peculio. b. d. vsq; ad. ¶. Item si quis.

¶ Item si quis. Actio in factus que descendit ex iuramēto pstito aduersario deferente datur iuranti pecuniā sibi deberi contra eum qui detulit iuramentū soluere recusantē. b. d. vsq; ad. ¶. Penales.

¶ Penales quoq; In precedentibus a. ¶. In psonam. hucusq; tractauit de actionibus ptorijs psonalibus rei psecutorijs hic autē tractat de actionibus ptorijs psecutorijs pene scs de corrupente album ptoris et de vocante parentē vel patronū in ius sine venia. Et pro istis duabus datur actio in factum ad penam q̄nquaginta aureo⁹. Item de eo qui exemit per se vel alium vocatus in ius contra quē datur actio in factum in q̄ntū iuratum fuerit in litem. et. b. d. Contra corrumpentē edictum ptoris et contra vocantem parentē vel patronum in ius sine venia et contra eximentē vel cuius dolo eximit vocatus ad iudicium datur actio in factum penalis que est ptoria. b. d. vsq; ad. ¶. pinduciales.

¶ Et in eum. Hic tractat de alia actione in factū sīc̄ ad penā l. aureo⁹ cōpetē tē que descēdit ex edicto p̄toris posito. ff. de in ius vo. l. q̄ncq. §. p̄tor ait. scz otra vocantē in ius sine venia pentes vtriusq; sexus etiā naturalis tm̄ 7 etiā adoptiuos. intelligēdo pentes etiā in infinitū vt hic in g. 7 cōprehēdit etiā socer 7 socrus q; loco pentū sunt. vt no. g. in l. generalit. ff. e.

¶ Jtē aduersus Hic tractat de actione in factū descendēte ex edicto ne q̄s eū q in ius vo. est vi exi. q̄ō edictū colligit ex rubro. ff. ne q̄s eū q in ius vo. est. 7 hic nō ē determīata q̄ntitas ī quā reus odemnet sicut est ī p̄cedētibus actionibus. sz odemnat inq̄ntus actor in litē iurauerit l. pe. §. i. ff. e.

¶ Preiudiciales. Hic tractat imperator de tribus actionibus p̄iudicialibus 7 realibus que dicūt p̄iudiciales in rē. 7 sic iste. §. tria dicit. Primo q̄t sint actiones p̄iudiciales 7 dicit q; sint tres scz de libertate 7 seruitute Jtē de libertinitate 7 ingenuitate. Jtē de ptu agnoscendo. Secūdo dicit an sint in rē vl in psonā 7 rñdet q; sunt ī rē. Tercio dic an sunt ciuiles vel p̄toie 7 rñdet q; due sunt p̄toie. s. vna de ingenuitate 7 libertinitate 7 alia de ptu agnoscēdo. sed tercia. s. de seruitute 7 libertate est ciuilis. 7 iō. h. d. Tres actiones q; vna est de libertate 7 seruitute. 7 alia de libertinitate 7 ī genuitate 7 tercia de ptu agnoscē do dicunt p̄iudiciales 7 in rē. h. d. vsq; ad. §. sic itaq;. et dicit p̄iudicial q; facit p̄iudicium alīs q̄ibus vt interis sileāt donec ista agitat 7 q; ī ea vertit res magni p̄iudicij vt ē cā stat⁹

¶ Sic itaq; Supra tractauit de actionibus realibus 7 psonalibus mō. ex oībus eis infert q̄ndā illationē cū exceptione ponēs p̄priā naturā realiū 7 psonaliū actionū. 7 in q̄ differant inter se. 7 iō hic. §. diuidit in tres ptes. primo ponit illationē ex p̄cedētibus vt hic in p̄n. secūdo ponit exceptionē in. §. plane. tercio ponit natura realium 7 psonaliū 7 differentia inter eas in. §. appellamus Et. h. d. Actio psonal ad vandū nō pōt attēptari p re sua nisi otra furē. 7 actōes in rē dant ad vēdicandū. psonales aūt dant ad vandū vl faciendū. h. d. vsq; ad. §. sequēs. Vel lacius Actio psonalis que dat ad vandū vt sunt cōditiōes que sunt psonales actiones nō pōt intentari p re p̄priā ratione dñij osequēdi p̄pt regulā q̄ō meū est tē. q; esset sibiipsi otrarius actor quod fallit contra furem. hoc dicit.

¶ Sequēs alia. Hic ponit tercia diuisio cōis ad oēs actiones. s. q; quedā actōes sunt p̄secutorie rei. quedā pene. 7 quedā rei 7 pene. Rei p̄secutorie sunt q̄ñ peto quod mihi abest 7 tibi adest siue sit actio realis siue psonalis vt in actiōibus hic enūeratis ī textu puta mutui. cōmodati. depositi. mādati. p socio exēpto 7 vendito. locato 7 oducto. Fallit in actione depositi in q̄tuor casibus in q̄bus est mixta. s. tumultus 7 incendij ruine naufragij Persecutorie pene tm̄ sunt que penā tm̄ plequunt vt actio furti. j. e. §. penā. Et dicunt penales tribus modis vt infra in g. in. §. conducto. Mixte dicunt que p̄sequūt rē 7 penā vt actio depositi in q̄tuor casibus infra. e. §. plane. actio vi bo. rap. infra. e. §. vi aūt. actio legis aq̄lie infra. e. §. sed 7 legis. 7 actio ex testamēto otra differētes soluere legata reliicta venerabilibus locis infra. e. §. Jtem ista. Diuidit §. iste. §. in tres ptes. p̄mo tractat ō rei p̄secutorijs meris tā in rē q̄ in psonā adij ciendo unā rei p̄secutoriā mixtā. scz actionem depositi in q̄tuor casibus secūdo in penalib⁹ meris. tercio de mixtis. secūda ibi. ex maleficijs. tercia ibi. vi bo. rap. 7 hic. h. d. in summa Actiōes reales sunt rei p̄secutorie. 7 etiā psonales ille que oriunt ex otractu. excepta actione depositi que ē mixta ad rē 7 penā ī q̄tuor casibus. h. d. vsq; ad. §. ex maleficijs.

¶ Ex maleficijs. Dixit. s. de actionibus rei p̄secutorijs tm̄ tā in rē q̄ in psonam excepta actiōe depositi in q̄tuor casibus tm̄. nūc dicit de p̄secutorijs pene tm̄. 7 ō mixtis que sunt p̄secutorie rei 7 penes ilt. 7 ps intendit Actionū descēdentiū ex maleficijs quedam sunt p̄secutorie pene tm̄ vt actio furti. 7 quedā mixte tā rei q̄ pene vt actio vi bo. rap. et actio l. aq̄l. 7 actio cōpetēs p legatis relictis pijs locis retardata solutione vsq; ad vocationē in iudicio. h. d. vsq; ad. §. quedā actiōes.

¶ Jtē mixta. Licet in p̄cedētibus sit sūmatus. tñ dic q; ponit hic tercia actio mixta scz p̄secutoria rei 7 pene. 7 iūge. §. oēs aūt. in. §. sz illa. cū isto. §. Et dic q; actio ex testō p legatis relictis venerabilibus locis ē penalis ex duplici capite scz si q̄ētus neget tria legata fuisse facta. vel etiā si ofiteat 7 sciēter p̄crastinet 7 differat soluere q̄sq; iussu iudicis cōueniatur vt dicto. §. sed illa.

¶ Quedā actiōes. Iste. §. fm di.

et g. adicit terciū membꝝ ad pmā diuisionem actionū que posita fuit a ꝓn. huius ti. ibi dictum fuit ꝙ oīum actionū quedā sunt in rem ⁊ quedas in psonā. vez ꝝ quedā sunt que sapiūt naturam realiū ⁊ psonaliū ⁊ iste appellant mixte ideo de eis hic dicit. Del ſm Jo. fa. dixit in pcedenti. ℊ. de mixtis actionibus scs de plecutorys re ⁊ pene. nunc vero de mixtis scs tam in rem qꝫ in psonā. Et dic ꝙ actio mixta sumit in iure tribus modis. Aliqñ dicit mixta que dat ad rem ⁊ penam vt. ſ. in pce. ℊ. Aliquādo dicit mixta in q̄ vterq litigatoꝝ est actor ⁊ reus. ⁊ ita sumit in istis tribus iudicijs familie herciscun de cōmuni diuidun do ⁊ fi. regū. vt l. in tribus. ff. de iudi. ⁊ in interdicto vti possidetis qđ similiter pōt appellari mixtū vt infra de interdic. ℊ. duplicia. tercio sumitur actio mixta id est que sapit naturā realiū ⁊ psonaliū actionū vt in ſ. ℊ. Et vltra istas tres actiones positas hic in tex. sunt plures alie actiōes mixte tam in rē qꝫ in psonas que ponunt hic in g. in verbo. agros. Et iste. ℊ. ſ intendit. Actio familie herciscūde cōmuni diui. fi. regū. sunt mixte qz sapiunt ptim naturā realium ⁊ ptim naturā psonaliū in q̄bus si res pōt equaliter diuidi et eq̄liter ꝑ diuiſo assignari ⁊ eq̄liter fiet diuisio et assignatio. si nō pōt tunc index assignabit rē vel maiorē ptem vni quā cōdemnabit alteri ī certa q̄ntitate pecunie. b. d. vsq ad. ℊ. Omnes.

¶ Omnes autem actiones.

Hic ponit q̄rta diuisio actionū que est ꝙ quedā dant ad simplus. quedā ad duplū. quedā ad triplum. ⁊ quedā ad q̄druplus. Et diuidit iste. ℊ. in tres ptes vsq ad. ℊ. actionū. qz primo ponit vnā diuisionē actionū videlicet ꝙ quedā dant in simplum tm̄ rē. secundo ibi in. ℊ. In simplū agit. ponit exempla. tercio infra in. ℊ. sed furti quedam ne. manifesti. no. differentiā inter actones penales ab origine ⁊ penales ex accidenti. Et. b. d. Actio descendens ex cōtractu regulariter dat ī simplus. ſ descēdens ex delicto quādoqꝫ dat in duplus. vt actio furti nō mānifesti ⁊ actio l. aq̄l. ex inficiatione ⁊ actio de seruo corrupto. ⁊ actō cōpetens ꝑ legato relicto ꝑ loco corde soluto. quādoqꝫ dat in triplū vt ꝺicio ex lege cōpetēs ytra inserentē in libello maiorē summā qꝫ debeat vt aduersarium maiori solutione sportularum oneret. qñqꝫ in antē dat in q̄druplū vt actio furti manifesti. qđ metus cā. actio in factus de calūniatoribus ⁊ cōditio ex lege cōtra executores litium plus debito exigentes. b. d. vsq ad. ℊ. sed furti quidā. Del sic. Natura actionū se pōt extendere vsq ad penā quadrupli. vltra autē quadruplum nulla actio se extēdit. Et actiones descendentes ex ytractu regulariter dant tm̄ in ſmplum. b. d. vsq ad. ℊ. In duplum.

¶ In duplū autē.

Actiones hic posite dant in duplum. b. d. vsq ad. ℊ. Tripli.

¶ Tripli vero.

Actor petens p dolū in libello maiorē q̄ntitatē qꝫ debebat vt reū maioribus grauet expēsis tenet in triplo eius damni qđ reus passus fuerit. in q̄ triplo cōtinet simplus pro damno. b. d. vsq ad. ℊ. Quadrupli.

¶ Quadrupli aūt.

Supra posuit de actiōibus que dant ad penā dupli ⁊ tripli. nunc tractat de hijs que dant ad penā q̄dropli q̄tuor notando actiones. ſ. actiones furti manifesti. qđ metus causa. ⁊ actionē in factus que dat ex titulo de calumniatoribꝰ. ⁊ ꝺitionē ex lege que datur ytra executores litius plus debito exigentes Et. b. d. Actio furti manifesti. ⁊ actio qđ metus causa. ⁊ actio ī factus de calumniatoribus. ⁊ cō ꝺitio ex lege ytra executores plus debito exigē tes dant in q̄druplum. b. d. vsq ad. ℊ. sed furti. Et attende ꝙ actio qđ me. cā est penalis ad qua duplū accidentaliť. ſ. si res nō restituat infra e. ℊ. Item actio de eo. et alie tres sunt penales naturaliter ab ipso inicio.

¶ Item ex lege.

Nota ꝙ ꝺitio ex lege dat ad q̄druplū ytra executores litius maiorē solutionē exigētes nolle ipoztulaꝝ qꝫ debeāt vt hic ⁊ in aut. vt litigan. in. ℊ. hoc ꝙs ꝑcipimus col. ix. ſ ytra actorē plus petentē vt grauet reꝝ maiori solutiōe sportulaꝝ executoribꝰ tribuēda dat ꝺitio ex lege ad triplū. vt no. ſ. e. ℊ. triplo

¶ Sed furti quidē.

Hec est tercia ps diuisionis posite. ſ. e. ℊ. oēs aūt. In q̄ ponit ꝺifferentiā inter actiones penales ab oꝛigine ⁊ penales ab accidente vsq ad. ℊ. Actionū. Et. b. d. Actio furti nō manifesti ⁊ sui corrupti differunt ab actōne legis aquil. ⁊ in q̄tuor casibus ab actione depositi. qz ille sunt penales originaliť. iste autē sunt penales accidenaliter scs secuta negatione. b. d. vsq ad. ℊ. Sed illa.

¶ Sed illa que.

Hic ponit differentiā inter actionē l. aq̄l. ⁊ depositi ad duplū. ⁊ actiones ex testō ꝑ relictis venerabilibus locis. qz ille sunt penales solū ex capite negationis. hec vero actio ē penal ex capite negatiōis ⁊ retardatiōis ⁊. b. d. Actio ex testō cōpetens ꝑ legatis relictis venerabilibꝰ locis dat in duplū ytra negātē vl etiā ytra confitentē sed differentē soluere

dicta legata quousq; iussu iudicis cõueniatur. alias aũt dar solũ in simplũ. b. d. vsq; ad. ℊ. Itẽ.

¶ Item actio. Hic ponit differentiã inter actionẽ qõ me. causa que dat ad penã quadrupli ⁊ alias actiones de quibus. s. dixit in. ℊ. quadrupli que similiter dant ad penã quadrupli vt ẽ actio furti manifesti. Actio in factũ de calũnian tibus. ⁊ cõditio ex lege contra executores litium post debito exigentes vt quia in illis post cõmissum delictũ statim est cõmissa pena. sed in ista actione qõ me. causa nõ statim est cõmissa pena sed demũ lata sententia super pena quadrupli vsq; ad quã sententiã reus habet facultatem retinendi rem per metũ ablatam ⁊ euitandi penã vt hic ⁊ l. si cum emptione. ℊ. satis clement. ff. qõ me. causa ⁊ iste. ℊ. b. d. in summa. Inter ceteras actiones penales ad quadruplum actio qõ me. causa habet naturam separatam vt detur reo facultas euitandi penam. b. d. vsq; ad. ℊ. Actionus. Et est ista actio personalis in rem scripta.

¶ Actionũ autẽ. Hic ponitur quinta generalis diuisio actionũ videlicet q; quedã sunt bone fidei. ⁊ quedã stricti iuris. et dicuntur bonefidei id est quia magis exuberant in bonitate. ⁊ dicuntur stricti iuris id est minus exuberãtis vt sunt omnes ille actiones ab hijs hic enũeratis. ⁊ iste. ℊ. diuiditur in duas partes vsq; ad ℊ. Preterea quasdã. quia primo enumerat. xvij. actiones bonefidei. secundo colligit vnam differentiam que olim erat inter actiones bonefidei ⁊ stricti iuris. secunda ibi in. ℊ. In bonefidei. Et hoc dicit. Actiones bonefidei sunt. xvij. que hic enumerantur. b. d. vsq; ad. ℊ. In bonefidei.

¶ Fuerat autem. Hic. ℊ. licet sit sũmatus cum precedenti in genere tamen in specie hoc intendit. Actio rei vxoria que olim pro dote competebat est hodie transfusa in actionem ex stipulatu cum omni suo iure que actio est priuilegiata respectu ypotece ⁊ prioritatis prelationis. hoc dicit vsq; ad. ℊ. In bonefidei.

¶ In bonefidei. In hoc. ℊ. colligitur quedam differentia que olim erat inter actiões bonefidei ⁊ actiones stricti iuris. Et diuiditur in tres partes. Primo ponit differentiam. secundo illam remouet. tercio ponit exceptionẽ. secũda ibi. Sed nostra. tercia ibi. excepta. et. b. d. Olim actionibus bonefidei directo apponebatur exceptio compensationis et hodie ipso iure compensatio de quantitate opposita, sed actionibus stricti iuris opponebatur exceptõ doli hodie vero hec differentia tollitur ⁊ tam actio bonefidei q; stricti iuris opponitur cõpensatio directo exceptã actione depositi. b. d. vsq; ad. ℊ. preterea

¶ Preterea quasdam. Supra in pce. ℊ. tractauit imperator de actõibus bonefidei que sunt arbitrarie ex natura earum quia iudex estimat ex bono ⁊ equo quantũ actor psequi debeat vt in. ℊ. In bonefidei. venit enim ex natura earum ex equitate restitutio fructuũ ⁊ interesse ⁊ aliarum accessionum. verum quia sunt ille actiones arbitrarie non ex natura ipsarum sed preter naturam ⁊ ex mero iudicis officio ⁊ sunt stricti iuris. ideo hinc sumpta occõne continuat hic imperator de actiõibus arbitrarijs. Et quia in istis arbitrarijs potissime occurrunt multa incerta iõ iudex debet curare quatũ possibile est certã ferre sententiam vt infra. e. ℊ. Curare. qui. ℊ. est cõmunis ad omnes actiones. Et diuiditur hic. ℊ. i tres partes. quia primo ponit quare dicantur arbitrarie. secundo ibi. Sed iste. ponit an arbitrarie sint reales vel personales. tercio ibi. In hijs declarat qualiter officium iudicis debeat arbitrari in istis arbitrarijs. Et. b. d. Actiones tam reales q; personales in rem tamẽ scripte que dãtur ad restituendum vel exhibendum vel soluendum in loco conuento vel noxe dedendũ sunt arbitrarie quia officio iudicis fit cõdemnatio prout estimauerit negotio de quo agitur conuenire hoc dicit vsq; ad. ℊ. Curare.

¶ Curare autem. Iste. ℊ. est cõmunis ad omnes actiones fm di. vt dixi supra precedẽti. ℊ. Et. b. d. Judex certam ferre ds sententiam vbi potest etiam si incerta quãtitas sit petita vt ẽ interesse. hoc dicit vsq; ad. ℊ. Si quis agens.

¶ Si quis agens. Dictum est supra i ℊ. Tripli. q; plus petens punitur in triplo. nunc autẽ in hoc. ℊ. declarat quot modis dicat quis plus petere. Et primo declarat qualiter plus petens olim puniebatur vsq; ad. ℊ. Plus autẽ. Ibi declarat quot modis dicatur quis plus petere ponendo exempla vsq; ad. ℊ. Sed hec quidem. Ibi autem ponit penam de iure hodierno imposita plus petenti. Et principaliter. b. d. Si actor in libello plus petat q; debeat iure veteri cadebat a tota causa nisi in duobus casibus scs quando deceptus erat sui facilitate quia minor. vel q; errabat in facto in quo etiam prudens errasset. b. d. vsq; ad. ℊ. Plus autem.

¶ Plus autem. Plus dicitur quis petere quatuor modis scz re te pore loco et causa. Re vt cū petit maiorem quātitatē pecunie vel alterius rei cū sibi debeatur. Tem pore cum petit ante diē vel cōditionis eventum. b. d vsq; ad. ¶. loco.

¶ Loco plus. In actione arbitraria dicitur quis plus petere cū simplicit agit in alio loco cū conuento. non facta mentione de loco cōuento. quia simpliciter agēdo aufert interesse 7 vtilitatē debitam quā habet in loco cōuento. Si autem agatur in loco cōuento tunc simpliciter agi potest. b. d. vsq; ad. ¶. Huic autem.

¶ Huic aūt. Causa plus petere dicitur qui vnū tm ex pluribus alternatiue promissis petit quor electio est promissoris. b. d. vsq; ad. ¶. Preterea.

¶ Preterea si quis. Hic ponit aliud exemplum quando quis petit plus causa. Nam plus causa. i. electione sublata dicit qs petere vbi aufert electionē reo ad soluendum. Aut est in obligatiōe alternatiua vt. s. ¶. px. 7 in obligatione generis vt hic. Et. b. d. plus causa etiā petere dicitur qui petit speciem certam 7 determinatā a reo generaliter obligato qui habet electionē soluendi quā speciē velit cūsdē generis. b. d. vsq; ad. ¶. sed hec.

¶ Sed hec quidē. Pena plus petētis nō ē hodie vt actor cadat a causa vt olim sed petentis plus tempe pena est vt duplicētur inducie. 7 petens plus re loco vel causa punitur in triplo expensarum in sportulis erogatarum. b. d. vsq; ad. ¶. Si minus.

¶ Si minus. Supra dixit qñ plus petit actor qualiter puniat. hic aūt declarat imperator qñ actor minus petit quid fieri debeat quo casu nō punitur in aliquo sed remanet sibi saluū ius suū in alio iudicio fm g. licet possit sibi opponi exceptio tocius petēdi fm Bar. l. quidem estimauerūt. ff. si cer. pe. Et in sequenti. ¶. ponit quādo actor ponit aliud pro alio per errorem quo casu potest corrigere errorem suum in eodem iudicio.

¶ Si quis aliud. Petens vnam rem pro alia vel ex vna causa pro alia nō potest eam mutare post petitionē. i. post litis cōtestationē. sed potest in alio iudicio rem vel causam debitā intentare. b. vsq; ad. ¶. sunt.

¶ Sunt preterea. Hec est sexta principalis diuisio huius tituli vt dixi. ē. ¶. Omniū. sed glo. hic cum facit. xij. diuisiones refert se ad. xij. diuisiones Jo. in arbore non ad sex diuisiones principales huius ti. Et. b. d. In actiōe de peculio ex futura calculi cōputatione dependet inquantū debeat condemnatio fieri. b. d.

¶ Item si de dote. In actione de dote repetenda cōdemnat maritus inquantū facere potest habita ratione ne egeat. b. d vsq; ad. ¶. ppter. Est igitur hic libellus incertus 7 sententia redditur certa.

¶ propter retentionem. Propter impensas factas a viro in re dotali dos minuitur nec insolidum restituitur. b. d. vsq; ad. ¶. sed et si quis.

¶ Sed et si quis. Actio que dat contra patrē vel patronū socium vel donatorem datur solum inqntum facere possunt b. d. vsq; ad. ¶. cōpensationes.

¶ Cōpensationes. Exceptio cōpēsationis opposita extenuat debitū petitū. b. d. vsq; ad. ¶. eū quoq;. Et intellige cp hic cōpēsatio fuit opposita 7 admissa 7 nō repbata.

¶ Eum quoq;. Cedens bonis habet beneficiū vt in postea quesitis nō oneniat nisi inqntū facere potest. b. d. vsq; ad fi.

¶ Rubrica Quod cū eo qui in alie. po. ges. est.

Textus continuat seipm licz g. aliā otinnationē addat. Et declarat rubricā sic qō scz agit id est agi potest de peculio vel de in rem verso vl iussu otra patrē 7 dñm. de eo negocio. qō negociū dicet esse gestū cū eo scz filio vl suo qui est in ptāte alterius vt. C. e. in. ru.

¶ Quia tñ. Materia tractata ī vno tipōt latius tractari 7 explicari in alio ti. Et c bligatiōes filiorum 7 suorum qī eodē iure regulātur. b. d. vsq; ad. ¶. Si igitur.

¶ Si igit. Hic incipit tractare de sex actiōibus siue negociis gestis p suū 7 filiū ex qbus oneniat pater 7 dñs scz de actione qō iussu. exercitoria institoria tributoria de peculio 7 de in rem verso. Et ista pn. b. d. pro otractu sui iussu dñi celebrato dñs tenet insoliduū actiōe qō iussu. b. d. vsq; ad. ¶. eadē rōe.

¶ Eadem rõe. Qui ꝓposuit fuũ suũ vl alienũ vel etiã libeꝝ hoĩem negotiationi nouali tenet ex eo ɔtractu exercitoria insolidũ. Et si ꝓposuit alteri negociatiõi tenet institoria si tñ gratia nauis vl illius negociatiõis ɔtractus fuit celebratus. b. d. vsq; ad. ¶. Introduxit.

¶ Institoria tunc Dic. ¶. summat⁹ fuit cũ. ¶. ꝑce. sed nota q; ꝓponens aliquem alicui alteri negociationi q; nauali vt taberne stabulo mense vel alteri negociationi tenet insolidũ contrahẽtibus cũ tali ꝓposito actiõe institoria vt hic

¶ Introduxit. Pro ɔtractu fui negociãtis in merce peculiari dño sciẽte dat ɔtrahẽti actio tributoria ɔtra dñm vt ꝓrata pte ɔtribuat inter se et creditores id q; est in merce vl inde receptũ et min⁹ distributũ. b. d. vis ad. ¶. ꝑterea

¶ Preterea. Hic tractat de duab⁹ alijs actionibus in quibus quis tenet ex ɔtractu alterius scz de actione de peculio et de in rem verso Et. b. d. Pro gesto vel cõtracto cũ fuo sine voluntate dñi cõpetit ɔtra dñm actio de in rẽ verso ꝓ eo q; est versum in vtilitatẽ dñi. et actio de peculio ꝓ eo q; nõ est versum q̃tenus facultates peculij paciuntur. b. d. vsq; ad. ¶. Cum autẽ.

¶ In rem autem domini. Hic. ¶. est summatus cũ ꝑce. Sed nota q; q̃n id q; extraneus gessit ɔtrahendo cũ fuo vl filio ẽ versum in rẽ patris et dñi tũc pater et dñs tenent insolidũ si totũ est versus. et si ꝓ pte ẽ versus et ꝓ pte ɔsumptum a filio vel fuo aget ꝓ pte verse in solidũ actione de in rẽ verso. et ꝓ pte cõsumpta agetur de peculio vt hic in. ¶. Itaq;

¶ Cũ aũt Peculiũ intelligit id q; supest deducto eo q; dño vel patri debet vl alijs ꝑsonis in eoꝝ ptãte exñtibus. nõ tñ deducet q; ab ordinario fuo debet fuo eius vicario. b. d. vsq; ad. ¶. Ceterum.

¶ Ceterũ. dubiũ. Actio q; iussu exercitoria et institoria ɔcurrũt cũ actiõe de peculio et de in rẽ verso is stulte facit actor q illis omissis intentando istas magis se grauat onere ꝓbandi b. d. vsq; ad. ¶. Is quoq;.

¶ Is quoq; Actio tributoria ɔpetit cũ actione de peculio et de in rem verso. et qz actor q̃n plus ɔsequit ꝓ vnã q; ꝑ aliam datur sibi facultas actionẽ sibi magis cõpetentẽ eligere. b. d vsq; ad. ¶. Que diximus.

¶ Que diximus. Que dicta sunt in fuo hñt locũ in filiofamilias excepta actiõe mutui filiofa. et facti que nõ datur regulariter in patrẽ vel filiũ etiã sui iuris effectũ obstante exceptione macedoniani. b. d. vis ad. ¶. Illud i summa

¶ Illud in summa. Ex cõtractu filij vel serui in actione q̃ iussu de in rem verso institoria et exercitoria põt directe agi cõtra patres et dñm et ab eis ꝑ cõtrahentes condici ac si cum ipsis contractum esset. b. d. vsq; ad fi.

¶ Rubrica de noxa. actio.

Ex maleficijs. Pro delicto fui dñs tenet noxaliter vel hs electionẽ emendandi damnũ datũ aut dandi fuũ ꝓ noxa ꝓ qua datione trãsferit dñium fui quẽ tñ cogit damnũ passus mittere fuo sibi damnũ resarciente. b. d. vis ad ¶. Sunt autem.

¶ Sunt autẽ. Actiões noxales inuẽte fuerũt quedã a lege ciuili. xij. tabularũ et quedã a pretore. b. d. vsq; ad. ¶. Omnis autẽ.

¶ Omnis aũt. Noxalis actio sequit quẽcũq; possessorẽ fui delinquẽtis et etiã ipsum seruũ factum liberi vel de libero factum seruus b. d. vsq; ad. ¶. Si seruus.

¶ Si seruus. Ex delicto serui cõmisso i dñm nõ nascit obligatio ɔtra ipm fuũ etiã manumissum nec etiã ɔtra aliũ in cui⁹ ptãtem trãsierit. Et econuerso ex delicto dñi cõmisso in fuum nõ agit cõtra dñm ꝑ ipm manumissum vel aliũ in cuius ptãtem trãseat vt in. ¶. quemadmodũ. Et obligatio iam nata ex delicto fui alterius extinguit ꝑ acq̃sitionẽ dñij factã a damnũ passo que non resuscitat licet postea eũ alienet. b. d. in terminis et in summa. vsq; ad. ¶. Sed veteres.

¶ Sed veteres Olim actio noxalis tam ꝓ fuo q; ꝑ libero cõpetebat et vterq; ꝓ noxa dari poterat. q̃ hodie solũ in fuo pmanet cũ ipse filius ex suo delicto teneat. b. d. vsq; ad fi.

Rubrica si quadru. pau. fe. di. Aialiũ. Si aĩal alicuius pauperem fecerit. i. damnũ dederit ɔtra sui gñis cõsuetudinẽ tenet dñs noxali actione in factũ de pauperie q̃ liberat dando aĩal ꝓ noxa. secus si dederit damnũ fm naturã et ɔsuetudinẽ sui generis. Itẽ ex fuga fracta a dño post damnũ datũ liberatur dñs fere b. d. vsq; ad. ¶. Hic sunt.

Hec sunt. Edilicio edicto ꝓhibet qs tenere aĩal ferũ iuxta locũ publicũ p quẽ iter fit. ⁊ si tenuerit ⁊ bouem libe⁊ leserit odẽ nat̃ iñtũ iudici equũ videbitur. si aũt alias res damnificauit tenet̃ ad duplũ damni dati ⁊ etiam de pauperie. b. d. vsq; in fi.

Rubica de bꝰ per quos agere pos.

Nũc admonẽdi. Olim nemo pote rat alieno noĩe agere vel expiri nisi in certis casibus. hodie aũt ꝓpt̃ cõmoditates ⁊ necessitates hoĩm statutũ est q; regularit̃ qlibet pot esse ꝓcurator alterius ⁊ eius nomĩe agere ⁊ expiri. h. d. vsq; ad. ℔. ꝓcurator.

Procurator. Procur. tã pñs q; absens ⁊ ignorãs ⁊ sine solẽnitate verbo⁊ etiã absente aduersario ostitui pot. b. d. vs ad fi.

Rubica de satisdatiõibus.

Satisdationũ. Diuidit in duas ptes q; ꝑmo ponit ius antiquũ scs que satisdatões olim prestabant. secundo ponit ius nouũ scs que satisdationes hodie prestent ibi. s hodie. ⁊ ꝓncipiũ ꝫ intẽdit. Olim quẽtus reali siue suo siue alieno noĩe satisdabat de iudicato solui ꝫ agẽs reali suo noĩe nõ satisdabat rẽ ratã haberi. ⁊ idẽ in tutoꝛib⁹ obtinebat ni si in casib⁹. psonali vero agẽs actiõe suo noĩe nõ satisdat s alieno noĩe agẽs satisdat rẽ ratã haberi sicut in reali. quẽtus aũt psonali actione suo noĩe nõ satisdat. sed quentus alieno noĩe satisdat etiã hodie de iudicato solui. b. d. vsq; ad. ℔. s hodie. vt breuius. Olim agẽs psonali vel reali suo noĩe nõ satisdabat s agens alieno noĩe satisdabat vtroq; casu rẽ ratã haberi. quẽtus vero reali suo vel alieno noĩe satisdabat iudicatũ solui. s quentus psonali suo noĩe nõ satisdabat s alieno noĩe

Sed hodie aliter. Hodie suo noĩe quentus siue reali siue psonali actiõe nõ satisdat de iudicato soluẽdo s satisdat de iudicio sisti. p qlitate psone iudicis arbitrio si immobilia nõ possidet quã satisdationẽ si presta re non pot̃ statur sue iuratoꝛie cautioni. b. d. vsq; ad. ℔. Sinautem.

Sinaũ p. Cũ dubitat̃ de mãdato ꝓcuratoꝛis actoꝛis exigit̃ cautio de rato etiã si sit ꝓcur. tutoꝛis curatoꝛis ⁊ alio⁊ admĩstratoꝛ alia⁊ rerũ. b. d. vsq; ad. ℔. Sin vero.

Sin vero. Supra dixit de ꝓcuratoꝛe actoꝛis q cauet de rato qñ dubitatur de mãdato ⁊ de defendẽdo dñm in cã recõuentiõis. nũc dicit de ꝓcuratoꝛe q debet cauere de iudicato soluẽdo sine interueniat añ litis ot̃k. siue post. ⁊ idẽ in defensoꝛe. Et. b. d. Reus añ litis ot̃k. ⁊ post pot̃ ꝓcuratoꝛẽ ostituere qui ꝓcuratoꝛ tenet̃ satisdare de iudicato soluẽdo a q̃ satisdatione dñs pot̃ eũ releuare satisdãdo ꝓ eo tã in iudicio q; extra sb̃ ypoteca re⁊ sua⁊. ⁊ ꝓcuratoꝛ interueniẽs post litis ot̃k. a dño debet satisdare q; dñs aderit tpe sñe alias fideiussoꝛ soluet iudicatũ ⁊ hãc satisdationẽ de iudicato soluẽdo prestat etiã defensoꝛ sine manifesto. ⁊ predicta debẽt seruari in toto romano impio. b. d. vs ad fi. ti.

Rubica de ppe. et tpa. actiõe in here. et cõtra here.

Hoc loco. Hic ti. diuidit̃ in d. p. Primo ponit metas actionũ tã ãnaliũ q; ptuarũ secũdo ibi in. ℔. nõ aũt oẽs. ponit que sint trãsitorie ad hæredes ⁊ que nõ. ꝑma subdiuidit̃ in tres ptes. ꝑmo ponit metã actionũ ciuiliũ secũdo pretoꝛia⁊ ibi. eas vero. tercia excipit a pretoꝛijs realibus ibi. aliqñ tñ. ⁊ a pretoꝛijs crimĩalibus ibi. furti q̃z. Et ꝓncipiũ. b. d. actiones exiure ciuili descendẽtes olim erãt perpetue hodie vero per cõstitutiones sunt certo tpe limitate. Pretoꝛie vero penales olim ⁊ hodie sunt ãnales excepta actione furti manifesti. reales vero sunt perpetue. b. d. vsq; ad. ℔. Non autem oĩs.

Non aũt. Actiones penales ex maleficijs vel q̃si descendẽtes bñ dant̃ hæredibus sed nõ cõtra hedes nisi fuerit litis ot̃k. cũ defuncto. h. d. vsq; ad. ℔. supereſt.

Supereſt. Si reus cõdemnãdus soluet pendente iudicio absoluit̃ ab obseruatione iudicij. b. d. vsq; ad fi.

Rubica de exceptionibus.

Sequitur. Exceptiões sunt inuẽte ad excludendas actiões inique ꝓpositas vt ex ceptionibus ꝫ enũeratis. b. d. vs ad. ℔. ap.

Idem iuris. Hic tractat de exceptiõe nõ nũerate pecunie. ⁊. b. d. ꝓmittẽs restituere pecuniã quã spabat ex cã mutui sibi nũerari obligat̃ ⁊ conueniri pot̃. s otra petentẽ

pōt opponere exceptionē·h.d.vſq ad.¶·pte

¶ Preterea. Hic tractat de exceptionibus pacti de nō petendo. Et ſi intendit. p pactū de nō pt̄ēdo nō tollit obligatio p̄cedens ipſo iure. ſi ꝛra agentē parat̄ excepti facti pacti de nō pt̄ēdo·h.d.vſq ad.¶ eque

¶ Eque ſi debitor. Hic tractat de exceptiōe iuriſiurādi in actiōe pſonali.⁊ in.¶ ſe·tractat in actione reali.⁊ de vtraq; vide.g.ſ.ō actō.¶. Itē ſi qs ī verbo. deberi.⁊ h.d Juramentū pſtitū a reo q̄ nihil debet nō tollit p̄iorē obligatioē. ſed ꝛra pt̄entē dat̄ exceptio iuriſiurandi·h.d.vſq ad.¶. Jn bȳs.

¶ Jn bȳs quoq; Hic loquit̄ in exceptione iuriſiurādi in reali actione pſtiti.⁊ ſi intendit. Licet poſſeſſor q̄uētus reali iuret rē ſuā eſſe nō ꝓp̄terea deſinit actor eſſe dñs ſi p̄mo erat dñs. ſed ſi ite; vēdicet ſibi obſtat exceptio iuriſiurādi p̄ſtiti.h·d·uſq ad.¶. Itē ſi.

¶ Itē ſi in iudicio. Hic tractat de exceptione rei iudicate.⁊.h.d. Sn̄ia abſoluꝛoria tā in reali q̄; in pſonali nō tollit p̄ceden tē obligationē. ſi inducit exceptionē rei iudicate ꝛra actorē nouit̄ agentē.h.d.vſq ad.¶ Hec exempli.

¶ Hec exempli cauſa.
Ex mlt̄is ſufficit gratia exempli pauca referre⁊ otenta in eo qō fit relatio hñtur p exp̄ſſis. Itē exceptiōes ex diuerſis ptibus iuris p ficiſcunt̄.h·d.vſq.ad.¶· Appellant̄.

¶ Appellant̄. Hic ponit̄ diuiſio exceptionū vſq ad fi.quia alie ſunt pemptorie ſiue ꝓpetue. alie dilatorie ſiue tpales.⁊ p̄mo d·de pemptoriis. ſecūdo de dilatoriis ibi in ¶.tpales.⁊.h.d. Exceptiones pemtorie ſunt que oī tpe opponi p̄nt⁊ obſtāt agētibus⁊ actiones pimūt vt eſt exceptio doli mali met⁹ ⁊ pacti de nō pt̄endo in ꝓpetuū·h.d.vſq ad ¶·tpales.

¶ Tpales. Exceptiōes tpales ſeu dilatorie ſunt que dilationem tempoꝛis tribuunt⁊ actiones differūt vt exceptio pacti de nō petendo vſq ad certū tps. q̄ oppoſita ꝛra pt̄entē añ tpus nō ſolus dilatat ſed tpis duplicationē inducit⁊ expenſa; refectionē añ q̄; audiat̄ agendo finito tpe·licet olim amitteret actionem.h·d·vſq ad.¶. Preterea.

¶ Preterea etiam. Exceptio pcuratoria eſt dilatoria que repellit militē⁊ mulierē ab agendo noīe alieno nō noīe ſuo. h·d vſq ad·¶. Eas vero.

¶ Eas vero. Infamis pōt ꝓſtitui et ꝓſtituere ꝓcuratorē·h·d.vſq ad fi.

Rubrica de replicationibus.

Interdū. Sic̄ exceptio excludit actiōs ita replicatio exceptiōs·h.d.vſq ad.¶.Rur.

¶ Rurſus interdū Oltra exceptiones⁊ replicatiōes introducte ſunt duplicationes⁊ triplicationes⁊ etiā vlteriores gradus defenſionū introduci poſſunt.h.d.vſq ad·¶. Exceptiones.

¶ Exceptiones aūt Exceptiones rei coherētes vt pacti de nō pt̄endo cōpetē res principali debitori cōpetūt etiā fideiuſſori. ſecus ſi ſint exceptiōes pſone debitoris cohærentes ceſſiones bono;·h·d·vſq ad fi.

Rubrica de interdictis.

Sequit̄. Hic ti·p̄n. diuidit̄ in tres ptes ſic̄ tres ponunt̄ diuiſiōes ĩterdicto;. p̄ma diuiſio eſt ibi in.¶.ſūma· ſecūda ibi. ſequēs diuiſio·tercia ibi in.¶.tercia diuiſio.⁊ p̄n.h.d. interdicta nihil ſunt niſi quedā verba p̄cepto ria vel ꝓhibitoria a ꝓtore ꝓcepta⁊ diſpoſita ſeu ꝓpoſita cū certis ſolēnitatibus inter duos ꝓtendētes maxime ſup poſſeſſione vel quaſi. h.d.vſq ad.¶.Summa.

¶ Sūma aūt. Hic ponit̄ p̄ma diuiſio ĩterdicto; trimēbris.⁊.h.d.Quedā ſunt ĩterdicta ꝓhibitoria vt ſunt iſta ſcs ne vis fiat ei.⁊ de mortuo inferēdo.⁊ ne quid ī loco ſacro⁊ flumīe publico⁊ ſiliā. Quedā ſunt reſtitutoria vt q̄; bono;⁊ vñ vi. Quedā vero exhibitoria vt de libero hoīe⁊ de liberis exhibendis que iō vocant̄ interdicta q̄ſi ius inter duos redditū.h.d.vſq ad.¶. Prohibitoria.

¶ Prohibitoria. Interdicta q̄bus p̄toꝛ ꝓhibet aliq̄d fieri vt eſt illud ne q̄d ī loco ſacro⁊ illud ne q̄d flumīe publico⁊ ſiliā ſunt ꝓhibitoria·h.d.vſq ad.¶. Reſtitutoria.

¶ Reſtitutoria ſunt. Supra dixit de interdictis ꝓhibitoriis. hic vero tractat de reſtitutoriis vt ſunt interdicta q̄; bono;⁊ q̄ rū legato; licꝫ ꝓpie dicant̄ decreta.⁊.h.d. Interdictū q̄; bono;⁊ vñ vi ſunt ĩterdicta reſtituēde poſſeſſionis.h.d.vſq ad.¶.exhibi.

Exhibitoria sunt. Supra tractauit de interdictis phibitoriis ⁊ restitutoriis. hic tractat de interdictis exhibitoriis scz de libero homine exhibendo ⁊ de liberto exhibendo ⁊ de liberis exhibēdis. ⁊. h. d. Hec interdicta scz de libero homīe exhibendo et de liberto exhibendo ⁊ de liberis exhibēdis vocant exhibitoria. Et dicunt interdicta q̄si inter duos reddita. h. d. vsq; ad. ℔. sc.

Sequens diuisio. Hec est secunda diuisio interdictoꝝ trimembris que potius potest dici subdiuisio quia hic subdiuidūtur interdicta que ad rem familiarē ptinent. ff. e. l. ij. hec autē interdicta ⁊ subdiuisio est talis quia quedā sunt adipiscende possessionis. quedā retinēde ⁊ quedā recupande. Et primo tractat de interdictis adipiscende. secundo ibi in ℔. retinende. tractat de interdicto retinende. tercio in ℔. recupande. tractat de interdictis recupande possessionis. Et iste ℔. adipiscende. h. d. Interdicta adipiscende possessionis sunt interdictū quo bonoꝝ q̄ dat̄ succedenti de iure p̄torio p̄o adipiscenda possessione bonoꝝ hereditatis extra possidentē p̄ herede vel p̄o possessore. Et interdictū saluianū q̄ dat̄ locatori p̄o adipiscenda possessione bonoꝝ cōducto obligatoꝝ dño p̄o mercede rei locate. h. d.

Retinende possessionis. Hic ponitur secundū membꝝ diuisionis facte. s. e. ℔. se. nam in p̄ce. ℔. dixit de interdictis adipiscende possessionis. h vero dicit de interdictis retinende possessionis vt sunt ista quatuor scz interdictū de superficiebus de itinere actuq; p̄uato ⁊ de aqua deducēda de riuo vel ex castello vt hic in g. in verbo ingēs similiter ⁊ ista duo interdicta vti possidetis ⁊ vtrobi de quibus hic tractat licet q̄nq; in cō sequentiā interdictū vti possidetis sicut etiam recupande possessionis vt si iuste possideo ciuiliter ⁊ volo recup̄are naturalem possessionem quā alius possidet a me iniuste scz vi clā vt p̄cario vt l. si duo. ff. vti pos. ⁊ ibi Bar. Et hic. ℔. vsq; ad. ℔. recupande. diuiditur in q̄tuor ptes. primo ponit cōuenientiā inter ista duo interdicta scz vti possidetis ⁊ vtrobi respectu cause possessionis primo terminādo. secundo ibi. sed interdicto quidem. declarat p quibus rebus detur vti possidetis ⁊ p̄o quibus vtrobi. tercio ibi. q̄ vis. remouet vnam differentiam que olim erat inter hec interdicta retinende possessionis. quarto ibi. possidet. declarat qualiter quis dicatur possidere vsq; ad. ℔. recupande. Et p̄incipium. h. d. Anteq; deueniatur ad questionē p̄prietatis inter aliquos mouendā sunt inuenta interdicta possessionis vti possidetis ⁊ vtrobi. p que quis primo potest dicere possidere ⁊ cōmodo possessionis vti quia nisi constet de possessione nō potest ostare lis quis in petitorio actor ⁊ quis reus esse debeat. h. d. vsq; ad. ℔. sed interdicto.

Sed interdicto. Hec est secunda pars in qua declarat p̄o quibus rebus debent hec duo interdicta ⁊ in quo cōueniant ⁊ discōueniant olim ⁊ hodie. Et. h. d. vti possidetis p̄o rebus īmobilibus. vtrobi p̄o rebus mobilibus cōpetit. ⁊ in vtroq; ille obtinet qui litis cōtestationē tempe solus possidet nō tamen ab aduersario vi clam vel p̄cario reiecta antiqua differētia possessionis que erat inter hec duo interdicta. h. d. vsq; ad. ℔. possidere.

Possidere aūt. Supra dixit q; agens illis duobus interdictis debet possidere alias nō cōpetunt ei. modo declarat q̄liter ⁊ quando quis dicatur possidere. Et. h. d. potest quis possidere per seipm ⁊ per aliū vt colonū inquilinū depositarium vel cōmodatariū quia is possidet cuius nomīe possidetur. Item potest quis solo animo possidere ⁊ possessionem iam quesitam retinere. nō autē potest solo animo possessionem acquirere. h. d. vsq; ad. ℔. recuperande.

Recuperande. Dictum est. s. in. ℔. adipiscende de interdictis adipiscende possessionis vt sunt quoꝝ bonoꝝ legatoꝝ interdictū saluianū ⁊ silia. Item dictū ē de interdictis retinende possessionis in. ℔. retinende vt sunt vti possidetis ⁊ vtrobi ⁊ silia. Nunc vero tractat de interdictis recuperande possessionis vt est interdictum vndevi. Et. h. d. de iecto per vim de possessione rei īmobilis vt fundi vel edium dat̄ interdictū vnde vi ad ad recupandam possessionē etiam si a deiecto ex iteruallo possederit vi clā vel p̄cario Ites dat̄ restitutio si quis in tantum que punit

detinentem in omissione rei ppie vel estimatione rei aliene per vim ablate. Item datur actio l.iul. de vi publica vel priuata. Et appellatione armoꝝ etiam fustes ⁊ lapides cõtinent. b.d. in termis vsq ad. ℊ. tercia diuisio

¶ Tercia diuisio. Hic ponitur tercia diuisio interdictoꝝ scilicet q quedas sunt simplicia quedam duplicia. que diuisio verificatur ⁊ exemplificatur ex prima diuisione posita. s. in pin. in. ℊ. Sũma autem. nam ibi dictum fuit q interdictoꝝ quedam sunt prohibitoria quedam restitutoria ⁊ quedam exhibitoria. modo dicit q omnia restitutoria ⁊ exhibitoria sunt simplicia quia in eis vnus est actor ⁊ alter reus. Sed phibitoꝝ aliqua sunt simplicia. i. in quibus apparet quis est actor ⁊ quis reus vt est interdictũ ne quid in loco sacro vel flumine publico fiat. ⁊ aliqua duplicia in quibus quilibet vtitur ptibus actoris ⁊ rei vt vti possidetis ⁊ vtrobi. Hic aũt in versiculo phibitorioꝝ nõ facit nouã diuisionem interdictoꝝ sed declarat hanc terciam diuisionem subdistinguendo primũ membrũ prime diuisionis posite. s. c. ℊ. Sũma autẽ. Et b.d. Interdicta simplicia sunt in quibus apparet quis actor ⁊ quis reus vt sunt omnia interdicta restitutoria exhibitoria ⁊ quedam phibitoria in quibus apparet quis actor ⁊ quis reus vt interdictũ ne quid in loco sacro vel ĩ loco publico ⁊ in flumine publico ⁊ similibus. Duplicia vero sunt interdicta phibitoria in q̃bus quilibet sustinet partes actoris ⁊ rei vt vti possidetis ⁊ vtrobi. b.d. vsq ad. ℊ. de or.

¶ De ordine. Hodie interdicta absq solennitate antiqua pponi possunt ⁊ p eis actio in factum vendicat sibi locum. b.d. vsq in fi. Interdicta eĩm ppie loquendo nõ sunt actiones sed loco actionũ hũtut ⁊ lato sumpto vocabulo verbo actionis continent l. actionis. ff. de actio. ⁊ obli.

¶ Rubrica de pe. te. liti.

Nunc autem admonendi.

Hic titulus diuidit principaliter in duas ptes quia primo punit temeritatẽ litigantium seu temeraria ⁊ improba iudicia inherentiũ. secũdo ibi. Omniũ aũt. declarat a quo actu iudicium sumat exordium. Prima diuiditur in tres. Primo punit temeritatẽ litigantium pena piurij. secundo ibi. Hoc autẽ. punit in pena pecuniaria damnoꝝ ⁊ expensaꝝ. tercio ibi. ex quibusdam. punit in pena infamie. Et principium. b.d. Temeritas litigantiũ tripli ci pena coercet scs piurij pecuniaria ⁊ infamie. prima pena puniuntur reus ⁊ actor atq causaꝝ patroni q̃ omnes in principio litis debent iurare de calumnia licet etiam alias penas q̃q reus patiatur ex natura actionis accidentaliter ⁊ primordialiter. b.d. vsq ad ℊ. Hec autem.

¶ Hec autem. Hic ponit secundam penam que imponitur temere ⁊ pterue litigãti. Et. b.d. Reiecta pena solutionis decime ptis litis que olim imponebatur improbe litiganti hodie cõdemnat in damnis ⁊ expens. b.d. vsq ad. ℊ. ex quibusdam.

¶ Ex quibusdam. Hic ponit tercia pena que imponitur temere litiganti scs q damnatus efficitur infamis nõ tamen semper sed in quibusdam iudicijs. Et. b.d. Ex maleficio damnatus vel pactus infamatur vt est in actione furti vi bonoꝝ rap. iniuriaꝝ ⁊ de dolo. Item ex contractu damnatus q̃q infamatur vt est in directa actione tutele mandati ⁊ depositi ⁊ p socio. b.d. vsq ad. ℊ. olim

¶ Omniũ aũt. Supra statuit improbatoꝝ qualiter debeãt puniri temeraria iudicia facientes. Modo hec est secunda pars principalis huius tituli ĩ qua declarat a quo actu dicatur iudiciũ inchoari. Et. b.d. Judicium incipit ⁊ capit exordium a citatione seu ab in ius vocando que citacio seu in ius vocando est interdicta certis personis scilicet liberis ⁊ libertis nõ obtenta venia a iudice pena l. au reoꝝ cõtra facienti iminente. b.d. vsq ad fi.

¶ Rubrica de offi. iudi.

Superest.

Hic titulus diuidit in q̃q partes. Primo pmittendo regulam generalem declarat quale sit officiũ iudicis in actione personali in qua vnum est in obligatione ⁊ aliud in facultate soluendi. secundo ibi. ⁊ si in rem. declarat quale sit officium iudicis in actiõe reali. tercio ibi. ⁊ si hereditas. quale sit super actione vti. quarto ibi. si ad exhibendum. quale sit in actione pparatoria. quinto ibi. Si familie. quale sit in duplicibus iudicijs vsq ad fi. ti. Et pn. b.d. Judex debet iudicare fm leges ⁊ consuetudines. ⁊ iõ in actione noxali non debet auferre reo beneficiũ a lege concessum soluendi aliud pro noxa. b.d. vsq ad. ℊ. ⁊ si in rem.

¶ Et si in rem. Hic declarat circa que debs versari officiū iudicis in actione re ali. ff. b. d. si agatur actione reali officiū iudi cis mercenariū deseruiens actioni intentate vertit ex natura actōis circa absolutionē vl' odemnationē fm qō platū est. cū tñ cōdem natoria pfertur hec tria veniūt officio indi cis nobili scs rei fructuūq; pceptoꝝ restitu tio et satisdationis receptio de litis estimatio ne soluenda si infra terminū assignatū nō re stituat. b. d. vsq; ad. ¶. Et si.

¶ et si hereditas. Supra declarat circa que debet versari officiū iudicis in acti one pſonali et reali singulari. hic aūt decla rat circa que debet versari officiū iudicis in actione vniuersali et mixta in rem et in pſonas vt est petitio hereditatis que est vlis et est mi xta realis scs respectu reꝝ petitaꝝ in quibus odemnat' possessor ad restituendū et est pſo nalis respectu pſonaliū pstationū in quibus condemnat' ad dandū l. si bonefidi. ¶. petitio ff. de. pe. here. Et iste. ¶. b. d. In petitiōe he reditatis ds fieri restitutio fructuū officio iu dicis sicut in singulari reali iudicio. Itē in fru ctibus pceptis et pcipiendis est differentia in ter p̄donem id est otinuū malefidei possesso rem et bonefidei possessorē. Item post litis cō testatōes veniūt fructus pcepti et cōsumpti et fructus pcipiendi. b. d. vſq; ad. ¶. si ad exhi.

¶ Si ad exhibendū. Condem natus in actione ad exhibendū nō liberatur simpliciter exhibendo rem sed debet eam ex bibere in ea causa in qua erat tpe cepti iudi cij cum restitutione fructuū medio tpe pcep toꝝ et si reus de p̃ti nō valeat exhibere de bet cauere de exhibendo infra dilationem a iudice statuenda. Et si nō exhibeat neq; ca ueat debet iuramento in litem actoꝝ delato ad eius interesse cōdemnari. b. d. vsq; ad. ¶ Si familie.

¶ Si familie Hic declarat quale de bet esse officiū iudicis. et circa que debs ver sari in tribus iudicijs diuisoꝝjs seu duplicib⁹ iudicijs. Et primo in iudicio familie hercis. se cundo in cōmuni diuidūdo ibi. Et si cōmuni diuidundo. tercio in iudicio finiūregūdoꝝ ibi. Si finiūregūdoꝝ. quarto remouet vnū dubium seu ponit vnam regulam ad oīa tria iudicia ibi. quod autē istis iudicijs. vsq; in fi. Et hoc intendit In iudicio familie hercis. et cō muni diuidūdo inter duos vel plures vertē ti si est de plibus rebus diuidendis debet iu dex assignare vnam rem vni et alteras alteri et si ps vnius pualet debet eum in pecunia al teri cōdemnare vsq; ad equalitatē. si aūt vni ca res sola venit dividenda tūc adiudicatur vnicuiq; pro equali portione si cōmodā reci pit diuisionē alias si nō recipit tota vel maior ps adiudicat' vni et cōdemnat' in pecunia al teri danda vsq; ad equalitates. Item in istis iudicijs qui pcipit omnes fructus vel maiorē ptem eoꝝ vel in re male versatus est odem natur in pecunia alteri pro pte sibi cōtingen te. b. d. vsq; ad. ¶. Si finiū.

¶ Si finiumregundoꝝ. In iudicio finiūregundoꝝ potest iudex si vi dit expedire terminos euidentius optere di stingui q̄q olim distincti fuerint adiudicare de pte vni⁹ alteri. eū p pte adiudicata ī q̄nti tate equalenti alteri danda odemnatio. Is quoq; qui termīos finales remouit vel agrū terminandū metiri passus nō est per iuramē tum in litem aduersario deferendū a iudice puniendus est. b. d. vsq; ad. ¶. quod autē.

¶ quod autē. Per adiudicatio nem factam ex aliquo istoꝝ trium p̄missorum iudicioꝝ transfertur dominiū. b. d. Et intel lige scs pro ea parte que nō spectabat ad eū cui fit adiudicatio que magis intellectu q̄q de monstratione pcipitur.

Rubrica de publicis iudicijs

¶ Publica iudicia. Hic ti. diuiditur principaliter in duas ptes. ¶. primo ponit dif ferentiā esse inter iudicia ciuilia p̄nata et pu plica declarando ethymologiā huius voca buli publica. secūdo ibi. publicoꝝ. ponit di uisionē publicoꝝ iudicioꝝ. Et istud p̄ncipium hoc intendit. Judicia que ex delictis pu blicis descendūt ab actionibus ciuilibus dif ferunt. Et publica iudicia ideo dicūtur quia cuilibet de populo eorum prrsecutio cōpe tit. b. d. vsq; ad. ¶. Publicoꝝ.

¶ publicoꝝ iudicioꝝ. Ex iudicijs publicis quedā sunt capitalia. s. que inferunt mortem naturalem vel ciuilem. alia vero non capitalia vocantur. hoc dicit vsq; ad. ¶. Publica.

¶ publica aũt. Hic incipit declarare in ſpecie que ſunt publica iudicia vſq; ad fi. ti. quia viſo que ſunt crimĩa publica remanet regula q̃ cetera ſunt p̃uata vt hic ⁊ l. j ff. de pub. iudi. Et iſta ſunt quaſi oĩa iudicia capitalia de quibus hic tractat vſq; ad finẽ. exceptis quibuſdã vt. j. patebit. Et p̃mo tractat de l. iul. maieſtatis in iſto. ¶. qui hoc intendit. Cõmittens p̃ditionẽ ꝺtra impatorem vel rem publicã romanoꝝ punit corpis examĩatione ⁊ etiam poſt mortem damnat eius memoria. b. ꝺ. vſq; ad. ¶. Itẽ lex iulia.

¶ Item lex iulia de adul.

Lex iulia de adulteriis p quã puniunt crimina adulterij ⁊ ſtupi eſt publici iudicij. b. ꝺ. vſq; ad. ¶. Item lex cornelia.

¶ Item lex cornelia.

Iſta lex cor. ꝺ ſicca. puniẽs homicidas ⁊ eos p quos nõ ſtat quomin⁹ homicidiũ cõmittat telo cõputat inter publica iudicia ⁊ appellatione teli ꝺtinet quicqd emittit cauſa aliũ occidendi. b. ꝺ. vſq; ad. ¶. eadẽ lege.

¶ Eadem lege.

Supra poſuit vnũ caput legis cor. q̃ punit cõmittẽs ſeu cõmittere volẽs hoĩcidiũ cũ telo. ꝺ ponit aliud caput eiuſdẽ l. cor. q̃ punit cõmittens hoĩciꝺiũ veneno vel arte magica vel publice vendens mala medicamẽta. Et. b. ꝺ. perimẽs hominẽ veneno vel arte magica vel publice vẽdens mala medicamẽta punitur le. cor. de ſicca. b. ꝺ. vſq; ad. ¶. Alia.

¶ Alia deinde

Lex pompeya de paricidijs etiam cõnumerat inter publica iudicia qua lege puniunt paricidiũ dolo cõmittẽtes mandantes vel aſſentientes ſpeciali ⁊ acerrima pena hic inſerta. b. ꝺ. vſq; ad. ¶. Itẽ lex cor. de falſ. Et ſequitur lex pompeya. q̃ pompeyus ſtatuit hanc penã vt. ff. e. in g. ru.

¶ Item lex cornelia.

Lex cornelia de falſis inter publica iudicia numeratur. que penam mortis irrogat ſuo. ⁊ ꝺportationẽ cũ publicatione bonoꝝ libero q̃ ſcienter falſum inſtrm̃ vel teſtamentũ ſcripſerit ſignauerit recitauerit vel ſubiecerit. vel ſignum adulterinũ impoſuerit. b. ꝺ. vſq; ad. ¶. Item lex iulia.

¶ Item lex iulia de vi.

Vis illata cũ armis vel ſine armis punitur p l. iu. que ſimil⁹ inter publica iudicia numerat b. ꝺ. vſq; ad. ¶. Sinautem.

¶ Sinautem per vim.

Raptor virginis vel vidue vel ſanctimonialis punitur in amputatione capitis ipſius raptis ⁊ omniũ opem ferentiũ. b. ꝺ. vſq; ad. ¶. Item lex iulia.

¶ Item lex iulia peculatus.

Subtrahẽs res publicas. vl̃ pecũias ſacras vel religioſas punit p l. iul. de portationis pena. Judices vero ⁊ officiales pecunias publicas ſubtrahentes ⁊ eis auxiliantes vel ſciẽter ſuſcipientes capitali pena puniunt. b. ꝺ. vſq; ad. ¶. Eſt ⁊ inter.

¶ Eſt et inter publica.

Lex fania de plagiarijs inter publica iudicia numerat que penã irrogat capitalẽ. b. ꝺ. vſq; ad. ¶. Sunt preterea. Et ideo ꝺicitur l. plagiaria quia cõmittens hoc crimẽ plagij infert alteri magnã plagã id eſt doloꝝem vt cũ quis p̃mat patrẽ filio abducto ⁊ maritũ vxore abducta ⁊ dñm ſuo abducto vt hic in g. re.

¶ Sunt preterea

Hic tractat de aliĩs quatuor publicis iudicijs. et. b. ꝺ. lex iulia ambitus ⁊ repetũdarũ ꝺ annona ⁊ de reliquis ſunt publica iudicia que non animaduerſionis penã ſed alias penas irrogant. Et per predicta ſatis demonſtratiue de publicis iudicijs dictũ eſt de quibus lacius in pandectis ⁊ ff. continetur. b. ꝺ. vſq; ad finem libri. Et eſt lex iulia ambitus introducta cõtra ambientes. ambiẽtes. i. deſiderantes ⁊ impetrantes indebite honoꝝem vel dignitatem p pecuniam.

¶ Explicĩunt caſus breues quarti libri inſtitutionum

¶ Incipiunt casus breues libri Collationum.

¶ Rubrica.

IN nomine domini nostri ihesu christi de heredibus et falcidia.

Occupatis nobis. Cōmunis rei publice cura occupat principē ad cogitādū pro republica 7 subiectorum vtilitas 7 eorus interpellatio legis condēde occasionē pbēt liberis et parentibus interdū etiā fratribus ex necessitate debita portio debetur alijs ex voluntate. b. d. vsq; ad ¶. Hijs igitur.

¶ Hijs igitur. Non implens heres et bonorat⁹ quilibet inobediens omni cōmodo de hereditario est priuandus vltra legittimā portionem applicando suo ordine psonis inferius enumeratis. Et hec regula iuris fallit si defuncti voluntas est illegittima. Item cuius lex representat factū vt libertatis fauore vel odio eius cui debetur ꝓpter culpam vel moram ipsius. b. d.

Si quis. Heres cui ex necessitate portio legittima debet' indeuotus omī cōmodo hereditario vltra legittimam priuandus est applicando psonis suo ordine enumeratis.

Hec quidem. Heres extraneus 7 quilibet bonorat⁹ inobediēs omni cōmodo hereditario priuatur suo ordine applicando psonis enumeratis exheredatis penitus exclusis vocatis a iure heredibus effectis. b. d.

Hinc nobis. Si heres inuentarium fecerit scōm legis figuram nulla vsus maligni tate legis falcidie beneficio vtetur nisi a testatore petitus fuerit nec vltra vires hereditarias cōuenietur inuentario autem non facto nullo gaudet legis beneficio. b. d. vsq; ad ¶. Non autem.

¶ Non autē dabimus. Heres substantie defuncti mensuram subtiliter agnoscens vni vel quibusdā integraliter legatis psolutis omnibus alijs in solidum soluere compellitur penitentia 7 incōstantia repulsa nisi inopinabile emergat damnum tempore instantie cause 7 solutioni statuto. hijs obtinentibus in omni vltima voluntate et psonibus oībus minoribus dūtaxat exceptis.

¶ Rubrica. de non eligendo secundo nubentes.

Imperator iustinianus.

Casus breuis in constitutione totali vsq; ad fi. ti. est. Mater secūdo nubens filio non succedit in lucro antenuptialis donationis filia superstite. Et matri nō licet in eo lucro vnū ex filijs preeligere 7 alienatione lucri facta a matre postea nubente secundo alienatio quandoq; cōfirmatur in totum quandoq; in parte hijs obtinentibus pariter in patre 7 matre 7 mater filio succedit in bonis eius nubat secundo vel non et in penam secundarū nuptiarum nubens secundo donationis ꝓpietatem amittit vsufructum retinēdo 7 si donatio consistit in rebus immobilibus eas mater recipiet si in mobilibus cautionem exiget nisi viri substantia eas habeat hijs obtinentibus et in permixtis rebus et pactis de lucrando appositis mulier que nil de dote dedit nil lucrabitur de donatione que ptem dedit pro parte lucrabitur quia equalitatis 7 iusticie sumus amatores. Vltimo precipit hanc cōstitutionem diuulgari b. d. Casus breuis vsq; ad ¶. Hoc autem. Mater filio non succedit in lucro antenuptialis donationis filia superstite liberorum electione matre iure prohibita in dicto lucro. b. d. vsq; ad ¶. Hoc autem.

¶ Hoc autem. Alienatione facta a matre de lucro antenuptialis donationis ea secundo nubente est in suspenso et ea premoriente superstitibus filijs euacuatur in totum filijs autem ante matrē premortuis extātibus eorum liberis ofirmatur nō in totū sed ex pacto non existentiū filiorum alias si filijs ipa successerit in totum alienatio confirmat' in totum hijs obtinētibus pariter in patre et matre. b. d.

Cum igitur. Mater filio in bonis omnibs excepta antenuptiali donatiōe succedit nubat secundo vel non anticquis constitutionibus non obstātibus 7 rōnibus pluribus cō probantibus. et. b. d. vsq; ad ¶. Ante vero.

Ante vero. Mater filio non succedit

in lucro antenuptialis donationis supstite filia in mixtõnis rõne sublata bgs obtinẽtibus in preteritis casibus ⁊ dependentibus. b. d.

Aliud vero. ¶ Mulier secundo nubẽs donationis ꝓpietatem amittit ⁊ si in immobilibus rebus cõsistit recipiet eas si vero in mobilibus recipiet cautõnem nisi viri substantia eas bẽat bꝫs obtinentibus ⁊ in pmixtis rebꝫ.

Illud quoq; ¶ Pactis inter virũ ⁊ vxorem de lucrãdo appositis mulier que nil omnino de dote dedit nihil de donatione lucrabitur que vero ptem dedit ptem lucrabit donationis. b. d.

Rubrica. Ut determinatus sit numerus clericorum.

Casus. ¶ In ecclesia matori ⁊ alijs sibi adiacentibus ⁊ subiectis clericorũ numerus fm facultates debet esse statut⁹ ⁊ obseruari ne ad inopiam ecclesie deducantur pena contrafacientibus imminente. b. d. vsqꝫ ad finẽ.

Rubrica. De fideiussoribus et mandatoribus.

Casus. ¶ Reo et fideiussore pñtibus primo reus. reo absente primo fideiussor est cõueniendus dilatione sibi statuta ad reũ repñtandum lege antiqua non obstãte. b. d. vsqꝫ ad ℭ. Sed neqꝫ.

℣ Sed neqꝫ. ¶ Hypothecaria actio cõtra extraneos pignorum possessores intentari non debet nisi prius reorum ⁊ fideiussoris omnibus facultatibus excussis bꝫs obtinentibus ⁊ in omnibus creditoribus ⁊ successoribus b. d. vsqꝫ ad ℭ. Ꝙ autem.

℣ Quod autem de cetero. ¶ Creditor qa debitore debitũ recipe nõ valet cõpellitur in solutum res eius immobiles meliores recipe subtili earum estimatione facta omni pro euictõne pstita cautela quã debitor possibile est prestare emptore nullo apparente argẽtarioꝝ sponsionibus in suo statu manẽtibus. Ultimo pcipit diuulgari. b. d. vsqꝫ ad fi. ti.

Rubrica. De monachis.

Casus. ¶ Monachalis vita purgat a peccato ⁊ monasteriũ edificari debet autoritate episcopi cum oꝛõnibus ⁊ cruce ⁊ monachus post trienniũ est ordinãdus si vite pbs bilis esse reperiatur nulla interim ei mota qõne aliter nõ nisi fuerit absolutus monacho antem monasteriũ relinquẽte reddẽdus est dominio cũ rebus ⁊ monachi simul debent degere nisi heremite esse velint. b. d. vsqꝫ ad ℭ. Si quis autem

℣ Si quis autem. ¶ Monachus monasteriũ ingressus monasteriũ relinquẽ nõ debꝫ excã aliqua qa ipso ingressu sue ꝺo legittime dedicauit liberis legittima portiõe seruata ac vxori dote ⁊ lucro annuptiali aliaꝝ substãtia apud monasteriũ ꝑpetuo remanẽte. b. d. vsqꝫ ad ℭ. Ordinationem.

Ordinationem. ¶ Casus breuis est vsqꝫ ad ti. Abbas eligẽdus ⁊ ordinãdus est optimus meritis ⁊ virtute ⁊ non ex ordine pterẽpore bꝫs obtinẽtibus generaliter in omnibus Ultimo pcipit diuulgari. b. d.

Rubrica. Quomodo oporteat episcopos et reliquos.

Casus. ¶ Administrationes ⁊ iurisdictiones pape ⁊ principis distincte sunt. Epus ordinãdus est honestus ⁊ gloria frugẽs bona eruditus verbo ope ⁊ corꝑis sapientia cõtraditione nullo apparente vel repulso pena contrafacientibus imminente. b. d.

Sed etiam. ¶ Epus ordinãdus non est priusqꝫ coram eo sacre legãtur regule et responderit se eas velle seruare. b. d.

Et hanc non pecunijs. ¶ Epus ꝑ pecuniã ordinatus dignitatẽ amittit amb tam et habitã ac etiã ordinatoꝝ quilibs alius suffragatoꝝ dignitatẽ suam amittit ꝑ cuniam reddit in duplum. b. d.

Oportet. ¶ Epo ordinando ante ordinationem predicta omnia coram omi fideli populo predicẽda ⁊ denũcianda sunt. b. d.

Si quis autem talis. ¶ Epus ordinãdus est contradictore nullo apparente vel repulso alias ordinatio facta nõ valet pena cõtrafaciẽtibus imminẽte. b. d.

Hec de deo. ¶ Clericus ordinãdus est boni testimonij vir litteras omnino sciens cõcurrentibus quibusdã que in epi ordinatiõe statuta sunt. b. d.

Quanta igitur. Diaconissa ordinari debet etatis l. annorū 7 nō minoris nisi ex necessitate imminēte pudicicia 7 castitatē seruari cōpellitur pena cōtrafaciēt. bs imminēte

Semel autem. Clericus ordinem susceptum relinquere non debet. b. d.

Sed neqꝫ effusas. Ecclīarū olim antiquus numerus seruari debet vltra numerum ostituti pmanere dēnt in eorū locum alij creandi nō sunt donec ad antiquā quantitatē mensurā. Vltimo precipit diuulgari et ab oībus trafaciētes publice denūciari. b. d.

¶ Secunda collatio.

Rubica. de non alienandis aut permu. eccle. re.

Casus. Res immobiles ecclie maioris vrbis cōstantinopolitane et ecclīarū sue dioc. alienā gīaliter pbibētur pena trafaciēt. bns imminēte alienatione in casū pmissa omni fraude 7 circūuentione remota. b.

Nos igitur. Leges leonis 7 anastasij ad oēs eccl'as 7 ad omnē locū venerabilē 7 ad oēs clericos 7 plātos extendūtur vt earū res immobiles 7 que īmobiliū nole trahētur alienari nō possint alienationis nole gīaliter sampto pena lege leonis statuta cōtrafacientibs imminēte bȳs obtinentibs in futuris casibus in pteritis vetera iura seruētur. b. d.

Et autem lex. Regulariter alienatō pbibetur sed qz oīs regula est piculosa 7 infirma exceptiōibus indiget vt in auxiliū eas habeat et firma postea remaneat. b. d.

Sinimus. Principi pmutare licet cum ecclīa pre meliori vel equali vtilitate reipub lice exigēte 7 pragmatica forma precedente omni alia alienatione prohibita. b. d.

Emphitheosim autem. Ecclīarū et locorū venerabilium res in emphitheosim dari pnt in psonā accipiētis 7 duorum successorū 7 viri 7 vxoris si de eis spēaliter dictū fuerit aliter non. b. d.

Quia vero leonis. Ecclesiarū res pensionē eandē reddētes in emphitheosim dari pnt p eadē pensione cōta ab inicio fuit statuta diminuta ad plus in sexta pte pensione vero ob cladē minuta p constante pensione in emphitheosim dari debent 7 si res sit preciosa pnā aut nullā reddēs pensionem re subtiliter extimata pensio cōstitui debet que in xx. annis faciat extimationē

Scire autem. Emphitheota si canonem nō soluerit p biennū cadit a iure suo et reddere rem cōpelletur 7 pensionē p tempe preterito soluere 7 damnū emendare nulla p meliorationē retētione competēte. et b. d vsqꝫ ad ¶. Quod autem.

¶ Quod autem

Res immobiles ecclīarū alienari pbibētur in quācūqꝫ psonā siue sint integre siue ruinose nisi in emphitheosim a iure pmissam extimatione subtiliter facta p architectos reuolutione siue machinatione remota. 7 b. d. vsqꝫ ad ¶. si quis autem

Si quis autem voluerit.

Res ecclie cedi pōt ad tempus accipe volenti ad vsufructū re alia eiusdē redditus statim in eius cōpensatione ecclie data vt tpe finito vtraqꝫ res pleno iure ad ecclias redeat et b. d. vsqꝫ ad ¶. Quia vero leonis.

¶ Quia vero leonis.

Iconomi res ecclīarū in casibus pbibitis alienantes pena lege leonis afficiūtur emptor preciū amittit 7 rem cū fructibus reddit donatarius rem donatā cū fructibs reddere cōpellitur 7 aliā eque bonā. pmutator rē datā amittit 7 acceptā rem cum fructibus reddere cōpellitur. 7 b. d. vsqꝫ ad ¶. Si aūt creditor

¶ Si autem creditor.

Creditor qui p pecunia numerata rem immobilem ecclie pignori accipit regulariter a cōtractu cadit 7 pecuniā pdit nullā habiturus actionē otra ecclesiā sed otra yconomū vl' p latum bȳs obtinentibus etiā in abbatissis fallit si ecclesie necessitatas vel maxima vtilitas immineat quo casū generalis pmittitur ypotheca spāli pbibita. 7 b. d. vsqꝫ ad ¶. Si ve-

¶ Si vero in perpetuam.

Emphitheota qui rem in emphitheosim acceperit legis obseruatione omissa rem reddit 7 p vedit pdit soluturus p soluere tenebatur p vno quoqꝫ anno. tabellio q scripsit instrumentum in exilium damnat' 7 ab officio remouetur iudex vero dignitate spoliatur 7 bona eius publicātur bȳsdē penis seruād s7 in bȳs qui super rebus sacris celebrant otractus nisi pro captiuorum redemptione. eadē similiter obseruatione obtenta sup alienatiōe ciuilius

panum. ⁊ b. d. vsq; ad ℭ. qui vero.

¶ Quia vero verisimile

Regulariter res immobiles ecclesiarū alie-nari phibētur oī priuilegio cessante oī cōpul sione ⁊ violētia phibitis ecclīarū et monaste riorum penitus interdicta pena cōtrafaciēti bus imminēte. ⁊ b. d. vsq; ad ℭ. Sicut aūt.

¶ Sicut autem vsq; ad fi. ti. Dā nosa possessio ecclie nec vari nec recipi dēt pena ⁊trafaciētibus imminēte ⁊ hec l. gñalis et omnibus licētia datur sme metu calumnie venū ciandi ⁊ ab omnib; iudicibs de cetero debet obseruari. insup iustinianus confirmat l. leonis pretereq; in casibus huic legi nostre cō trarijs. Vltimo precipit banc legē seruari et publice diuulgari. b. d. vsq; ad fi. ti.

¶ Rubrica. Vt iudices sme quoquo suffragio.

Omnis enim Casus summarius dig nitates ⁊ administratiōes gratis fieri debent nullo suffragiorū nomine dato alias oīa mala sequūtur cū a radice pcedit auaricie que mr est omnium malorū antiquo iure penit9 subla to. ⁊ b. d. vsq; ad ℭ. Illud tamen.

¶ Illud tamen Casus. Duabus p uincijs vnitis ⁊ sub vno comite ⁊ vna admi-nistratione in locū duarū ostitutis idē salari um debet9 p vna quod olim prestabat9 p utra q; cū piculo functionū publicarū vno tamē nomine. s. comitis nūcupādo ⁊ b. d. vsq; ad ℭ Nulli quoq;.

Nulli quoq; Regulariter nulli in dici licet p. puincias loci seruatores mittere pena cōtrafacientibus imminente. b. d.

Volumus Precepit iustinianus iudi-ces eligi gratis ⁊ de eorū electōne tractant sequtur de eorum iurisdictione videre. Casus Judices q. puincias regūt iurisdictionē a le-ge habent in priuatos in pecuniarijs ⁊ crimi nalibus causis omnib; ⁊ in milites in fiscalibs et criminalibus causis ⁊ etiā in officiales ⁊ iu dices qui de principis curia emanāt ⁊ ptātes bñt de eis ad principem referendi. et b. d.

Sic igitur Administratores iusiurādus prestare oñt vt in littera d;t maxime iudices et eorū officiales si deliquerint pena hac l. statuta punient. ⁊ b. d. vsq; ad ℭ. Eos autē.

¶ Eos autem. Administratores pronunciarū ipsi ⁊ eorū assessores ⁊ qui circa eos sunt iusticiam in publicis ⁊ priuatis causis debent seruare ⁊ deuotos paterne tractare et indeuotos punire. b. d.

Si quis autem Administratores in officio vel actione eius delinquētes etiā offi cio durante pena a lege statuta puniēdi sunt licencia data pruincialibs eorū delicta epo vel archiepo nunciandi vt per eos relatione ad principē facta in locis vbi fecerūt iniusti ciam punīātur vt eorū pene sint alijs in exem plum. b. d.

Necessitatem habente. Administrator in pronūcia officio finito l. di ebus debet cōmorari redditurus oībus rō-nem. ⁊ si ante fugerit ab omnibus capi potest epo causas ex nō scripto examinātē necessi-tate imminente. b. d.

Illud videlicet. Continua supius subditis pridit. hic pridet iudicibus ⁊ admī stratoribus. Casus b. Subditi iudicibus nul lam debent inferre iniuriā sed fauorem nisi in eorum deliquerint officio pena mortis immi nente. ⁊ iudices iusticiā oībus oñt seruare ⁊ supiores inferiorib; oppressionē inferre nō os et subditi publica tributa cū omni deuotiōe sme diminutione letant oñt psoluere ⁊ pro nostro ihesu christo de hac l. offerre qui eis dedit patrias habitare cante ⁊ ppias faculta tes hr firmissime. b. d. vsq; ad ℭ. Q autem.

Quod autem. Judices iurisdictio nem bñt aduersus omēs omni priuileg iocef sante pena ⁊trafacientibus imminente. a.

Interdicimus autem. Nemini licet loci seruatores vel similes in p-uinciam destinare vt ob hoc iure pena cōtra facientibus imminēte ⁊ iudices iusiurandum et cautionē debent prestare. Vltimo preci pit diuulgari. b. d.

Scriptum exemplar edicti. Noticiā horū q̄ ab vnaquaq; administratione debent preberi demōstrat hec l. penam con trafacientibus statuens. b. d.

Scriptum exemplar hmōi. Judices ⁊ ciuitatū defensores pro admini-stratōne nec dare nec recipere l. cs a subdis

exadmīstratiōe nisi in defectū sui salarij iure
iurādo ab eis pstando pena cōtrafaciētibus
imminēte.b.d.

¶ Rubrica. Jusiurandum
quod prestatur ab bys.

¶ Hoc ergo. Sacramēti substātiā
docet iurisq; iurandi formā demōrat ꝛ pnam
ostēdit hec constitutio.b.d.

Rubrica. Ut ecc̄.ro.C.an
norū prescriptione gaudeat.

¶ Legum origine. Ecclesia ro
mana cū ecclesijs sibi subiectis cētenaria gau
deat pscriptione in cōtractibus cāis rebus et
actōnibus omnibus pena hāc legē nō seruan
tibus imminē e ꝛ.b.d.

Ru. De referenda. sa. palla.

Cum alijs. Numer⁹ referēdariorū i
mre vni puenire dz nō in plibus vltra nume
rum iam constitutis in secundo statu manen
tibus pena otrafacientibus imminente. b.d.

¶ Ru. de incestis nuptijs.

Hoc incestis Masculi ꝛ mulieres il
licitas otrahētes nuptias pena eadē hic sta
tuta sunt puniēdi. substātia eorū liberis extā
tibus applicata vel fisco.b.d.

Et hec quidem Pena legis huius in
nuptijs futuris obtinet ꝛ nō in pteritis añ hāc
l. dissolutis nec etiam in postea dissolutis in
tra biennīū. in nuptijs vero vltra biēnīū con
trahentibus sub eadē equalitate ꝛ pena pomnia
locum habet.b.d.

Habitatum. Naturales liberi nuptijs
et nuptiabs cumētis cū eorū pre et matre
legitime interueniētibus efficiūtur legittimi
p oia legittimis et ā ex prioi mrimonio solu
to existētibus ꝛ etiā liberi post dotalia instrā
nati bys obtinētibus etiā nullis natis vel na
tis et mortuis. Vltimo pcipit diuulgari.b.d.
Vel sic et breuius. Liberi naturales p matri
monium legitimant in oi casu ꝛ quo ad oia.

¶ Collatio tercia.

Rubrica. de lenonibus.

Et antiquis Lenones qui inuēcu'as
decipiūt ꝛ ad vitā mi.erā deducūt vltio sup
plicio puniēdi sunt. pena. x. librarū auri ꝛ bo
mus publicatiōe dño dom⁹ imminēte nullā
cōtra hāc l. cautione valitura vt fideiussiōe
ꝛ b.d. vel dic breuius. lenones mulierū hac
l. phibent pena otrafacientibs imminente.

Ru. de defensoribus ciuitatū

Nisi velociter. Defensores ciuitatus
dñt eligi honesti viri fide digni ꝛ ciuitatū no
biliores ꝛ p circulū pstito iureiurando ab e
lectoribus antiqne solennitate seruata.b.d.

Jusiurandum. Defensor ciuitatis iur
iur. pare dz in biēnio solo administraturus
ofirmādus a pfecto ꝛ remouēdus volūtaria
exercēs iurisdictionē ꝛ nō cās meri vel mixti
impij pside nō volēte iurisdcōes ei⁹ impedire

Deinde eo3. Defensor publica exigē
dēt tributa ꝛ inordīati agētes videre ꝛ publi
cam rōnē tumultū ꝛ officiales pūcie dñt ei
auxilū impiri ꝛ ex puinciali curia vnū exce
ptorem et duos officiales habere.

Et indicare. Defensores indicare dñt
in pecuniarijs cāis vsq; ad aureos trecentos
quētione in vetito exāine phibita appellati
one ad pside pmissa. iniuria defensoris ab of
ficialibus vetita successoris electione māda
ta et habitatione publica ꝛ officiali. p actorū
custodia gratis administratione pcedente q
nec dare nec accipe licet salaria publica.

Audient quoq; Defensores le
uia crimina audient ꝛ castigationi cōpetenti
tradē pena v. librarū cōtra hāc l. facientibus
statuta vltra biēnīū defensoris officiū mīme
durāte nisi tota ciuitas nullo reluctāte elege
rit eum. Vltimo pcipit diuulgari ꝛ in omne
euum seruari.b.d.

Ru. de mensura ordi. cle.

Legem Numerus clericorū antiquus
dēt seruari ꝛ nullo casu augeri ꝛ in defun
ctorum loco nulli⁹ dz substitui donec ad an
tiquū numerū pueniat manēbs antea ordi
natis in eo in quo sunt scemate sed si ī vna ec
clesia in qua cleric⁹ mort imminuta est cleri
corū multitudo ꝛ in alia ecclia supabundat
debet eligi et assumi clericus ex ea ecclia et
ad aliā transferri ꝛ nō nona ordinatione cre
ari. Vltimo precipit diuulgari.b.d.

Ru. de mandatis pncipum.

Ex libris antiquis.

Punus ostonis ponit casus breuis vsq; ad ℔ Sit tibi. Exordio ꝑmisso admistratores mu das dnt fuare man⁹ 7 fiscalia tributa vigilāt inspicē 7 exigē 7 pacē ciuitatibs dare 7 inter ciues inducē 7 seditiões phibere. b. d. vsq; ad ℔. Sit tibi.

Sit tibi. Ca. bre. vsq; ad ℔. Deniq; Judices lites cū oī eqtate audire dnt 7 breues lites 7 viliū psonarū ex nō scripto ognoscere et iudicare 7 puidere ne occasione iudicialiū expēsarū damnificēt subditi 7 ne subditi ꝓpter ipoz̄ negligētiā ad nr̄as accedāt curiam

Deniq; opetens Admistratores puidere dnt ne iudices 7 officiales de nr̄a curia venientes ledant subiectos 7 eos punire 7 ꝓcepta contra ius vel vtilitates publicā nō suscipe nisi scōa iussio emanauerit 7 vbertate necessariorū operū ciuitatū diligētiā omnē adhibē 7 delinquētes castigare opētēti vl̄ decenti pena omi ꝓuilegio cessante 7 puidere ne officiales subiectos iniurijs afficiant 7 malos expellere. b. d.

Sed neq; Judices in cāis ciuilibs securitatē idistincte dare nō dnt ꝑs cū aliqua cāe cognitiõe 7 si dederit transcēdere nō ds xxx dierū inducias. 7 si interī reus ꝙueniat ōduci dēt in publico r̄n̄suris oīb̄s securitate ei fuata forma hic tradita obfuata. delinquētibs nō ē dāda fidātia 7 si dēt nō ē fuāda nec etiā tributarijs ē dāda. 7 infra tēpla decenter exactio fieri dēt. b. d. Vl̄ breui⁹. Fidātia i cāis ciuilibs dāda nō ē vltra xxx. dierū inducias interim ꝙuētione admissa securitate fuata. ꝑs delinquētibs 7 tributarijs nō ē dāda fidātia

Eoges autem Exactores tributoz̄ scripturas de susceptō claras facere dnt pena otrafaciētibs iminēte 7 collatores ad solutionē tributoz̄ fm̄ osuetudinē opellēdi sunt statī. exponētiū cāis dicentiū se nō opelli solvere subtiliter exaīnatis postea vēditiõe rerum in tributoz̄ solutiõe cessantiū piculo vēditoz̄ celebrāda si emptor min⁹ idone⁹ inueniatur. b. d. Vl̄ dic breui⁹. Exactor tributorum scripturā de susceptō clarā facere dēt et tributarius ad solutionē tributoz̄ statī dēt compelli 7 rerū cessantiū in solutiõe tributorum venditio fieri dēt piculo venditoris.

Illud tamen Judices 7 milites siue ꝺna puīcia ad puīciā alia pficiscāt siue ciuitates siue puīcie circueat nō dnt tributa gratis expendere nec angarijs afligere collatores sed suo salario viuere nec dnt iudices curiales inscūq; sint dignitatis loci fuatores mittere.

Neq; occasione Preses ꝓmittere nō dēt occasione religionis puincia ꝺmoueri et si otra laicū crimē canonicū moueat cū epō cognoscere debet et descidere. b. d.

Oportet autem Delinquētiū bona publicari non dnt sed generi relinqui. b. d.

Patrocinia. Patrocinia iuste dnt pstari 7 salaria licita pcipi et hoc ptinet ad officium presidis. b. d.

Sed etiam suscipientes. Nullus agricolas alienos suscipe vel occulta re dēt in eadē vel alia puincia 7 pses puīcie fis publicis destinatis eos dēt ad suā puīciā renocare pena otrafacientibus imminente.

Titulos. Nullus titulos pdijs aliēis aut argasterijs imponere dēt pena otrafacienti imminēte nec dēt qs arma deferre nec ꝓp̄m in turbas sollicitare. 7 banc ostonem diuulgari iubet. b. d.

Rubrica. de triente et semisse et successoribus.

Nam quidem magne. Liberis apparētibus triēs aut semis scōm liberoz̄ numerū quoquo relicto titlo debet antiqua l. cessante hijs obtinētibus in omnibus qbus quarta portio p l. de inoffi. test. debetur exceptis liberis curialiū qbus dēt nona tm̄ sed liberis apparētibus vsufructu portionis debite defraudari non pnt. b. d.

Neq; illo Tercie ptis diminutō que a l. antiqua nepotibus 7 pnepotibus auferebatur hodie correctiões capit ad equalitatis mēsuram redacta 7 filij ex nuptijs sine dote nati 7 etiā legittimati p nuptias tanq; legittimi ꝓmia succedūt. natur̄ales vero filij ex legitimo concubitu nati legittimis liberis ex voto defuncti non extātibus ex testō succedere pnt vsq; ad medietatē totius substātie 7 ab intestato in duas vncias cū eoz̄ mr̄e pcipiendas sed si sit aliquis hūit ꝺcubinarū multitudinē 7 ex eis filios isti ab oī successione penitus excludūtur 7 pcul ab hac l. modis oībus repelluntur. b. d.

Illud quoq; Collatio datoz̄um ab

intestato et ex testamēto fieri debet nisi expſ
sum sit aliud dictū sit oibus que prius de collati
onibus a nobis dicta sunt ꝯfirmatis. b. d.

Et ꝙ sepe. Dimitio bonorū a parente
ter liberos facta nō aliter valet nisi in testō
fuerit facta vl in alia scriptura pentū l libero
rum omniū subscriptionē continente. b. d.

Studium vero. Qui scripturā ꝓpriā
vel numerationē in ea cōtentā abnegat reus
actor vel ꝓcurator sit pena dupli ē puniēd⁹
nisi aduersariū ꝓbationis onere sua ꝯfessiōe
relevauerit in expēſ nihilomin⁹ ꝯdēnād⁹. ſz
si post inficiationē numeratione ꝓbata ad so
lutionē ocurrerit solvere nihilomin⁹ ꝯpellet.

Illud quoꝙ. Possessor q rē eius eē
de quo actor affirmauit ne ganit et post ꝓba
tionē actor ꝯfitetur ad exceptionē decurrēs
pr⁹ rei possessiōe p̄natꝫ ꝯ iure suo audiat.

Quod autem ab aliquibus.
Liberi ex ancilla libera vel liberta vl ancil
la postea manumissa nati nuptijs et nuptiali
bus documētis intervenientibus legittimi effici
unt sive alij nati fuerit et viuūt sive nati mor
tui sunt sive nulli nati sunt p⁹ ea. Solvio p. di.

Rubrica. de filijs ante dotalia.

Devenerit. Constō nona ſad interp
tationē antiquarū adiecta in eisdē cāibus locū
bet in quibs interptatis legibus locus est et iō
in casibus pendētibus locū bēt sniā vel trāsa
ctione nondum finitis. b. d.

Rubrica. de administranti bus officijs.

Nam quid Judices appellationū et
eorū officiales in cāibus appellationū in qbs
officiū est cōmune in iudicio sil exaīnationes
facere dñt et gestis pticipare. b. d.

Rubrica. de armenijs.

De armenijs Mulieres q ad modō
et masculi ad successionē venire dñt antiquo
iure cessante hijs obtinētibs in cāibus pēden
tibus et nō in pteritis sniā vel transactione fi
nitis vel tpis diuturnitate roboratis. b. d.

Collatio quarta.

Rubrica. de nuptijs.

Iurime. Constō ad futura trahit in
preteritis aūt vetera iura seruētur dispositio
vltime volūtatis que legibus nō repugnat p
lege fuatur et nuptias ꝯsensus facit dotalius
instrumentorū augmento nō egens. b. d.

Distrahuntur. Drionia quadrupl
diſſoluūtur vel distrabūtur sicut in lra otine
tur vel distinguitur et qñq; poccasionē incul
pabilē alterutro regionē eligente qñq; poc
casionē necessariā marito agere que a natu
ra viris sunt data infra triēniū non valente.

Sed etiam captiuitatis.

Drioniū captiuitate alterutri⁹ nō dissoluit
nisi incertū sit viuere pſonā que ab hostibs ca
pta est tūc pſona que in ciuitate remāsit libē
post quinquēniū nubere poterit vote et dona
tione ad vnumquēq; redeunte. b. d.

Quod autem ꝓius. Drimonium
nō dissoluit alterutro in metallo dāmato qz
nemo bñ natus ex supplicio fit seruus. b. d.

Si vero decretum. cōiuge alieni⁹
ad fruitutē redacto. nuptie dissoluūt nuptie
aūt cū suo dño ignorāte cōtracte nulle sunt
ab ipo inicio et iō dissolui nō pñt nuptie vero
cū suo vel ancilla ꝯtracte dño exp̄sse vel ta
cite ꝯsentiēte vl cū seruo a dño eo languēte
derelicto valent nec dissoluuntur. b. d.

Deportatio tamen.

Deportatio non soluit matrimonium. b. d.

Monimus autē. Milite ad milicias
accedēte vxor si bonas solpitatis eius nō ac
cepit et cū ꝓueritate a duce belli mortuum
esse audierit et p x. ānos expectauerit et a pri
cipe gratiam impetrauerit licite cum alio nu
ptias contrahere poterit. b. d.

Minores itaq; Viro atq; vxori ex
cāis hic enumeratis matrimoniū dissoluere
pmittitur ei tantū modo pena imminente qui
dissolutioni causam prebuit. b. d.

Si vero altera. Vxor si diuorciū si
ne cā fecerit vel diuorciū cām ꝓbuerit penas
legittimas patietur et ante quinquēniū nupti
as ꝯtrahere nō poterit alias aūt añ annū tm
nō licet ꝓpter sobolis ꝯfusionē vir aūt in oīi
casu qñcūq; nuptias ꝯtrahere pmittitur.

Has itaq;. Viro licēcia datur in tribs
casibs a iustiniano additis diuorciū celebra
re et dotem lucrari. b. d.

Adscripticio Adscripticō nuptias

contrabere cū muliere libera etiā dño ꝛsen
tiente nō pmittit pena ꝛtrafaciētibꝫ īminēte.

Sic itaq; Matrimonio sine dote ⁊ do
natione ꝛstituto; alterutro ex eis culpā ad di
uorcium cōmittēte ille vlq; ad quadraginta
libras auri substātiā bñs vel maiorē c. libraꝝ
auri quātitate dānificabit alias quarta parte
substātie sue ⁊ mulieri culpā ad diuorciū p̄bē
ti añ quīquēniū nubere nō licet alias añ ānū
tm̄mō non licet ꝓpter seminis ꝛfusionē.

Est quoq; Liberis in ptāte ꝛstitutis
vel emācipatis diuorciū cū vxoribus suis in
parentū suoꝝ lesionē facere nō pmittitur.

Heinceps autem Inequalitas ī quā
titate dotis ⁊ donationis pmittitur in quātita
te ⁊ qualitate p̄hibet in equalibꝫ autē ptis in
quātitate appositis maiꝰ ad minꝰ trabitur.

Soluto igitur Parēs soluto mr̄imo
nio morte vl bona gratia si ad secūdas nupti
as nō puenerit licenciā bēt lucrū om̄e ex pri
mo ꝓueniēs mr̄imonio alienādi ꝛs si expresse
nō alienauerit filiꝫs Quare plumit eis instituit
sol. vel cū extraneis vel cū preteritis. exhere
datis qdes exclus mortuoꝝ portionibus ad
eorum filiꝫs transmissis. b. d.

Primo quidē Soluto matrimonio li
beris nō extātibus vxor añ ānale tps ad secū
das veniēs nuptias penas patit legittimas ī
famie abolitione de facili obtēta. liberis aūt
extātibus impetrari pōt abolicio iuris solen
nitate seruata. b. d.

Si vero expectet Parēte ad secū
das nuptias nolāte liberis nō extātibus lu
cra sunt pentum pleno iure. liberis aūt extā
tibus ꝓpietas est liberoꝝ ⁊ vsufructus pen
tum admīstratiōe pente cōpetēte extra casti
gationē filioꝝ alienatiōe penitus interdicta
alias vēdicatio filiꝫs ē pmissa nulla ꝑscriptio
ne currente nisi xxx. annorum incipiente cur
rere cum sui iuris fuerint effecti ⁊ puberes
electiōe liberoꝝ pentibus penitus interdcā

Quoniam infirmas

Parente ad secūdas nuptias nolāte liberis
ꝰstitutibus filioꝝ vno postea absq; filiꝫ de
functo lucrū redit ad parentē ꝓ rata portiōe
ex pacto nō exñtiū liberoꝝ reliquū vero ad
filiꝫ beredes puenire debet ⁊ p eadē portiōe
alienatio ꝛfirmat que alienatō pfecte in totū
valet si mater postea oībus liberis successerit
bꝫs obtinētibus ⁊ si filiꝫ pentū ꝓueneriṫ be
reditates ⁊ nullius beredes exist̄t ingratitu
dine vbiq; ꝑpedimētū ad tale lucrū afferēte

Optime vero Parēti ad secūdas nu
ptias nolanti nō licet largiri vel relinquere
plus secūdo viro vl vxori q̄ vni liberoꝝ pri
oris matrimonij vel quā ei in quē minus stu
lit ⁊ qō plus dederit a liberis revocari pote
rit nisi liberi pentibus essent ingrati. b. d.

Quia vero hactenus.

Plus tpe mortis binubi pentis inspiciēdū est

Hec illud quoq; Parēte ab inte
stato decedēte post secūdas nuptias liberis
ex ambobus mr̄imonijs extātibus tercijs nu
ptijs nō ꝛtractis res sue ꝓpie et lucra legato
rum ⁊ fideicōmissoꝝ ad om̄es filios equal
ter pueniṫ lucra vero dotis et donationis
ꝓpter nuptias ad filios tm̄ ex eo mr̄imonio
susceptos a quo descēderūt veniṫ.

Quia vero lucra. Parētes filiꝫs
lucra mr̄imonio soluto diuorcio seruare co
guntur quēadmodū ⁊ si morte idē fuādū est
etiā in lucris sup in dotatis vxoribus effectis.

He augmentis autem.

Parētibus ad secūdas nuptias nolāntibus li
beris p̄rioꝝ mr̄imonio exñtibus nō licet do
tē vl donationē ꝓpter nuptias diminuere ne
aliqd aduersus filios p̄rioris mr̄i. machinari
videantur. b. d.

Si vero solum. Vsufructus vxori
aut viro relictus nō amittit p secūdas nupti
as nisi expssim aliud dictus sit sed vsufructus
dotis vel donatiōis ꝓp secūdas nuptias non
amittit etiā si a morīēte milites sit dictū. b. d.

Quoniā omnino Pater vsufructū
p filius sibi acquisitū nō amittit p secūdas nu
ptias. in castrēsi vero ⁊ quasi castrensi pecu
lio nihil innouatur. b. d.

Mater tamen. Donatio a mre in fi
lios facta nō revocat ꝓpter ingratitudinē nisi
ex cāis tribꝰ mre ad secūdas nuptias nolāte

Non tamen. Mulier ad secūdas ve
niens nuptias viri p̄rioris dignitatē ⁊ p̄mile
gia pdit sed secundi acquirit et retinet. b. d.

Jocundumq; Liberta nupta p̄rono
soluto postea mr̄imonio diuorcio ad fas nup
tias pueniṙe non poterit ⁊. b. d.

Eiusdem quoque. Mater oibus fide dignior est ad filiorũ educationẽ nisi ad fas accesserit nuptias ꝛ.b.d.

Dotes aũt. Dos ostãte matrimonio cõstitui nõ dẽt alias donationis instar obtinet ꝛ maxime si ad fas puenerit nuptias ꝛ.b.d.

Cinautem. Mater deserta tutela filiorũ legitimorũ vl naturaliũ cõtra sacrm ꝛ añ rationes redditas ad fas trãsliẽs nuptias easdem patitur pẽnas quas ꝛ mulier ante tempus luct⁹ nubẽs ꝛ dissolutionẽ pẽnarũ eisdẽ modis sequitur.b.d.

Placet quoque. Pater filio cautiones pstare opellit de soluendo legato sub dicioẽ relicto si fas otraxerit nuptias.b.d.

Sed et si quis. Clerici vltra lectores ꝛ cãtores nuptias otrahere nõ possunt sol cãtoribus ꝛ lectoribus pmittitur sed si ad fas puenerit nuptias ad maiorẽ sacerdotẽ ꝛ cũ mẽ accẽdere nõ debẽt ꝛ laycꝰ vxore etiã dimissa nõ ex virginitate suscepta ꝛ vnica ad sacros ordines pmoueri nõ ds.b.d.

Que vero nunc. Legatũ sub cõdicioẽ nuptiarũ pbibẽdarũ relicto a viro vxorii vl extraneo valz ꝛ cõdicio fuari ds alias legatũ amittit ꝛ solutũ restitui ds cũ fructibus ꝛ accessioẽ medij tpis iuratoria vel fideiussoria fm pconarũ ꝛ rerũ qualitatẽ prestita cautione.hoc.dicit.

Et qz parum. Mater si donatio añ nuptias in rebus imobilibus ostat eas accipe ds et vtiꝛ frui arbitrio boni viri si vero mobilibus rebz testatoris substãtia nõ sit ydonea eã filijs dividere ds ꝛ cautionẽ accipe de solvendis vsuris vsq ad tertiã ptem cẽtesime .si vero in pmixtis osistat fuãdũ est idẽ ī pte q ad ptẽ quod in toto quo ad totũ seruatur.b.d

Hinc nos alia. Dat ad fas nuptias veniẽs quãdocꝫ liberis ex testõ succedit sicut extraneorũ quilibz ab ītestato aut cũ fratribus defuncti succedit ī bonis a pẽ pueniẽtibz in vsufrcũ tm ī residuis in totũ excepta añnua ptiali donatioẽ ī que succedit ī vsufrcũ tm in gratitudis semp racione seruata ꝛ.b.d.

Ingratitudinẽ aũt. Fratres ingratitudis racione tribus ex causa succõne fratrũ excludũtur bẽs obtinẽtibus in futuris casibus ꝛ pendentibus ꝛ.b.d.

Et illud aũt. Mater filio in lucro añ nuptiaꝝ donatioĩs nõ succedit nisi in vsufrcũ bẽs optinẽtibus in casibus futuris ꝛ in pteritis pẽdẽtibꝰ nõdũ sñia vel trãsactioe finitis.b.

Et quoniam. Dat cũ solꝫ fribz ꝛ cũ pmixtꝫ ī virilẽ porcionem succedit filio.b.d.

Illud quoque super hoc. Justinianus pnceps equalitatẽ bortaꝝ inequalitatẽ pmittit pntibs puisioẽ salrĩ bĩta erga filios in lĩa portioe bẽs optinẽtibus in futuris casibs in preteritis vetera iura seruẽtur

¶ Rubrica. de appellatiõibus et intra que tempora. nteriorum legum.

appellare licet oibus ĩter dierũ x. spaciũ a recitatione sniẽ numerandũ ꝛ ī iis in consistorio pncipis sperat moueri cã intacta pmanet nec tempus applacionis exercẽde statutũ currit ꝛ a minoribus iudicibus ad maiores gradatĩ appellandũ est ꝛ clarissimis ad spectabiles ꝛ a spectabilibus ad illustres ꝛ a delegat a pncipe ad antiquos rome iudices et.b.d.

¶ Rubrica. de cõsulibus. onsulatus nomen.

Cõsules ipi ꝛ eorũ vxores ꝛ mres ĩ ludis vũ ꝛ p sessibz spgere pñt argẽtũ ꝛ ex argẽto muneribus ppm honorare aurũ aũt spgere eis nõ licz qz soli pncipi aurũ otemnere pstat fortune fastidiũ pena otrafacientibus imminẽte

Rubrica. vt nullus mutuans agricole teneat.

Propter anariciã creditorũ Legẽ in locis qbusdã agricol subueniẽtẽ extẽdit hec ostõ ad milites iubẽs eos legẽ eãdẽ seruare pena otrafacientibus imminente.

Rubrica. Nullum credentes agricole tenere illius terram em ourã atqꝫ inhumanã.

Creditores ab agricolis actionũ ꝛ vsurarũ nomine exigere pñt pro modio octauã ptes modij pro soluendo vnam siliquam ꝛ nõ amplius. bẽs obtinentibus in omni euo ꝛ loco pena contrafacientibus imminente.

¶ Rubrica. de restitutiõibus et ea que parit in xi. mense.

Decursus Res restitutõnis onere pu re vel in diẽ certũ grauate ꝓhibent alienari et obligari sub ꝺitiõe aũt vel in diẽ incertã grauare alienare pñt. sed cũ ꝓpria ambulant fortuna qꝫ ꝺitiõe vel exñte ad eũ reuertunt cui ꝺari iusse sunt excepta dotis vel ꝺonatio nis ꝓpter nuptias obligatõe et exactione ob quas cãs alienatio pmittit antiquo iure subla to et omni cõuentione remota. l. v.

Sunum siquidem. Mulier añ annũ paries cũ manifestũ et indubitatũ est ex viro ꝑmortuo ptũ editũ nõ esse ealdẽ pnas pter quas subdit mulier nubens ante tps luctus et vsufructu antenuptialis ꝺonatiõis pmittit.

¶ Ru. de tabellionibus et vi. protbocolla. tem pauloante.

Tabellio a ptibus rogat ꝺet p se audire negociũ et ipe met scribere nec alij ꝺelegare pena cõtrafa cieti iminẽte et officiũ in vrbe ꝺstantinopol. suscipe ꝺet cozã magistro cẽsus et in documẽ tis ꝓtbocolla ꝺimittere bꝫs obtinẽtibs aliqñ in vrbe ꝺstantinopol. et etiã in pincꝫs. l. v.

¶ Collatio quinta.

Rubrica. de ecclesiasticarum rerũ immobilium alienatione et circa leges.

Ecclesia ꝓpter fisca le debitũ regulariter rebus mobilibs nõ exñti bus res imobiles alienare põt et in solutũ da re sed ꝑ priuato debito solã in solutũ ꝺationem facere põt cõsensu accedẽte cũ iurisꝺo ꝺo suprioris et oĩm ibidẽ ꝺefuientiũ de susce pto adhibita cautione excepta maiori eccl'ia cũ sibi adiacẽtibus. Vltimo ꝑcipit diuus.

Rubrica. de iureiurando a moriente prestito.

Semper hanc Jusiurãdo a moriẽ te pstito in quo mẽsurã sue substãtie facit mã festũ inter heredes suos eã diuidẽdo ab hꝛe ꝺibus suadũ ẽ pẽa ñ suãtibs iminẽte credi toribs tñ ex hoc nullũ p ud ciũ gñatur. l. v.

Rubrica. vt preponatur no. imp. docu.

Illud omni. in vocumtis vs eẽ tpm ꝺesignio vt ꝺies principis et sulis et ꝺies mẽs quo officii instrm et cõmẽoratõ ciuitatis si hoc consuetudo fuerit certis claris et notis lris in sertis in eis. Vltimo ꝑcipit diuulgari. l. v.

Rubrica. Scenicas non solũ

Nouimus. illicite rei iusiurãdũ suadõ nõ ẽ pẽa exigẽtibs iminẽte. l. v. Vt ꝺic clari us. Lenones a mlieribus fideiussores vel iur randũ in impiã et obturpẽ opationẽ obser uabũt exigẽ nõ ꝺñt piurij pẽa extorquẽtibs nõ aũt mlieribus iminẽte quimo pecuniaria pena lenonibs iusiurãdũ exñtibs et indicibus negligẽtibs ꝓposita mlieribs applicãda. l. v.

Ru. vt nõ fiant pig. pro alijs

Inhonestos nemĩ licꝫ fm pignora tionis formã aliũ ꝑ alio exigere pena extrafa cietibs iminẽte et ꝺonatiões equaliter ab impa tore in priuatos et ecõtra valẽ ꝺñt gestis mo numentorũ nõ exigẽtibus. Vltimo ꝑcipit di.

Rubrica. de exhibendis et introducendis reis.

Plurimi. Reus in iudicio exhibẽ dus nõ ẽ de pulicia in vrbẽ ostãtinopol. vel ꝺ pulicia in aliã pulicã nisi prius actor fideiussi onẽ pstiterit quãtitatẽ certã pmittẽs si litẽ nõ exequat aut exequẽs nõ vincat et reo opente si actor ifra x. ꝺies ñ occurrerit reꝰ a iudicio di mittẽdꝰ ẽ eo exacto qꝺ pmissus est si qd ampli us reus se expendisse iurauerit a iudice taxa tione premissa. l. v.

Illud quoq; reo vocato ad iudiciũ modis oĩbs offerri ꝺs libellꝰ et. ꝛ. x. ꝺierũ ꝺi latio ꝺliberatoria ꝺulgeri et ab eo fideiussor ꝺari et sportule solui et medio tpe index ꝓhit recusari vel associari nisi sit is quẽ pecijt alio recusato et xx. ꝺiebs elapsis litis ꝺtestatio fieri debet et litis ꝺtestatõ aliter facta ꝑ nihilo est hñda.

Si vero etiam quidem.

Reo iudicio iusti iurãte et a iudicio recedẽte co gẽdꝰ ẽ ad iudiciũ venire alias actor ĩ possessi one bonorũ eiꝰ fm mẽsuram ꝺebiti ꝺclarati summati cognito ꝺ negocio mittẽdꝰ ẽ reo pꝰ iudicio redeũte res ei nõ restituẽtur nisi prius actori ꝺanũ soluerit et fideiussionẽ pstiterit.

Optimum quoq; Milicia que vē di potest vel ad bere des tranire p̄t pignoꝛi obligari7 nō aliter nisi noīatim pecunia vt milicia emeretur mutuo data fuerit alias filij et vxoꝛ defuncti oibus p̄ponunt eis aūt non existentibus tunc alijs etiā creditoꝛibus hoc p̄bebetur auxilium. b. d.

Quoniā vero ad clemētiam Viro aut muliere locuplete p̄mortuo mīrimonio sine dote7 donatione cōsistēte cōiuge inope supstite quarta poꝛtio substātie mortis supstiti debet liberis quotcūq; supstiti bus legato in quartā poꝛtionē cōputādo7 supstiti ad res suas ꝑpuas datur actio7 defenso creditoꝛibus mortue p̄sone in ipis rebs exclusis. Vltimo p̄cipit diuulgari. b. d.

Rubꝛica Constitutio que ex **asscriptitio est libera**

In quadam. Partus ventrē sequit7 ecclesie ad inuicē p̄mutare p̄t cū vtriusq; idemnitate iuriādo7 supioꝛis autoꝛitate accedente. Vltimo p̄cipit diuulgari. b. d.

Ru. vt de cetero commutati **ones ecclesiastica. rerū non.**

Legem Ecclesia cū p̄incipe p̄mutare p̄t vt res apud p̄cipē ꝑpetuo p̄maneāt nec ad p̄iuatos pueniāt hijs obtinētibus in futuꝛis cāb⁹ tm7 eccl'e res suas ad inuicē i empbitheosim ꝑpetuā dare p̄t excepta maioꝛe ecclesia. Vltimo p̄cipit diuulgari. b. d.

Rubꝛica. Et ea que vocan **tur insinuatiua super clericis.**

In plurimis. Insinuatiua a clicis in eccl'is ordinatis nulli excipe licꝫ nisi ordinatis in maioꝛi eccl'ia a q̄b⁹ p̄mittit' fm consuetudinē pena ꝛtrafaciētibs iminēte. Vltiō p̄cipit di.

Rubꝛica. Et clerici qui rece. **dunt alijs pro eis.**

Plurimi. Clerici in eccl'ijs suis residentiā ꝛtinuā facere d̄nt7 ab eis nō recedē alias i locū eoꝝ alij subꝛogādi sunt cū eoꝝ emolumētis7 residētes postea remanētes nō sunt suscipiēdi nec emolimēta eis restitui d̄nt et p̄ono clericū suo supioꝛi p̄nitari p̄mittitur vt ab eo ordinet' exaīnādus p̄i⁹ ab eo vt ydoneus ordinet'7 nō aliter. Vltimo p̄cipit di.

Ru. de hijs qui ingredi **tur ad appellandum.**

Volubile. appellāti a lege ad appellationē exercēdā ān⁹ indulget7 ex iusta cā biennīū appellatoꝛe q̄dē in biēnio cām terell' q̄ete. Victoꝛi cū mēsis vn⁹ supest cām ꝓseq p̄mittit' vt aut firmet' aut infirmet' sīa7 vtroq; cāū appellatoꝛe i expēt' odēnādo neutro aūt occurrēte sīa firma p̄manet hijs obtinētibus in casibus futuris ac etiaꝫ in ꝓteritis pēdentibus nondum finitis. b. d.

Illud etiam iudicamus.

Regulariter ex documētis publicis sol'7 ñ p̄iuatis cōpatio fieri d⁹ fallit regula i documētis que ex archiuo publico ꝓferunt'7 publicū hnt testīoniū iriurādo d̄ calūnia p̄stito

Quia igitur nos Jusiurādū calumnie gn̄ aliter sel' i iudicio i iudicio d⁹ p̄stari i eo q; nullus i tota lite exigꝫ ꝓbatiōes quā ñ putauit sibi necessariā. Vltimo p̄cipit diuul'.

Rubꝛica. Et in p̄iuatis do. **mibus sacrum ministerium.**

Et p̄stis agere. Sacra mīsteria p̄hibent' celebꝛari in domibs p̄iuat' sine auctē supioꝛis oꝛatoꝛia vero oꝛdis cā p̄mittūt'7 etiā clericis in eis inuocari pēa ꝛtrafaciētibs iminēte hijs obtinēbus in cāibs futuris7 etiā i pēdēt.bus coꝛrectiōe nō inīneniēte. Pl. p. di.

Rubꝛica. Et defuncti seu fu. **eoꝝm non iniurietur.**

Qui varietatem Creditoꝛes moꝛtuoꝝ būdis7 moꝛtuis7 funer.bs eoꝝ ac familie domus in rebs eoꝝ iniuriam inferre ꝓhibēt' absq; ḋcreto iudiciali pēa ꝛtrafaciētibs iminēte

Illud etiam recte Ordinari⁹ iudex publicis occupatiōibs impedit⁹ cām siliarijs p̄t delegare sīa sibi refuata dūmō audiat ter.7 sīa ꝓferat7 appellationē interpositam suscipiat. iudex aūt appellatōis7 ōlegat⁹ sic delegare nō p̄t pēa cōtrafaciētibus iminēte

Ru. Et mobilia antenuptia **lis donationis.**

Caulam. Maritus res īmobiles īdo
natione antenuptiali ꝯsistentes alienare nō
potest ꝯsentiēte etiā vxore alienatione bīta
pro non facta in rem actione mulieri cōpetē
te nisi secundo ꝯsensit post bienniū viro locu
plete existente alienationes ꝓhibitiōe in do
te multomagis obtinēte. Oltīo precipit di.

Ru. de noui operis nuncia.

Preterea. Nulli licet edificare in hac
regia ciuitate intra terminos a iure etiā per
missos ꝑincipal'r vt vicino noceat 7 sibi p
sit edificare velit pena ꝺtrafacientibus immi
nente. Oltimo precipit diuulgari. b. d.

Ru. vt facte noue ꝺstitutiōes post insinuationem earum.

Semper. Cōstitutiones noue in vrbe
cōstantinop'l. cōdite cuiuscūq; tenoris exi
stant post duos mēses ex quo insinuate sunt
dñt ibi obseruari in ꝓuincys aūt post duos
mēses ex quo directe sunt 7 palā factē vna
quaq; ciuitate ita q; nullus de cetero occasi
onē sumere possit alicuius ignoātie testamē
to aūt cōdito añ ꝺstōnes ꝺditas vel post pu
blicatā innotescerēt obseruādū est 7 valēt licz
sup viuētibus testatoribs nō fuerit postea mu
tatum 7 filiū relictas sibi a patribus tres vnci
as ex testamētis ante ꝺstōnes factis vel post
añ ipsarū insinuationē ꝑcipiāt 7 nō vltra nisi
adiectū sit testamētis qđ ad supplemētū age
re possit. Oltimo precipit diuulgari. b. d.

Ru. vt nullus fabꝛicet oratoria que.

Nulli licz fabꝛicare mōasteria
ecclias vl' oratoria ꝑter voluātatē epi epo in
choante edificiū statutis clericoꝝ mēsura et
expēf necessarijs 7 si ad hoc nō est sufficiēs
tūc ex ꝺcessione epi ecclīam vetustate corru
ptam vel neglectā reedificare poterit 7 epi i
suis eccl'is residentiā facere debēt 7 eas non
relinquere vltra tps a iure statutū 7 res ec
clesiarū īmobiles sine decreto sup'ioris ideſt
epi vl' archiepi vl' duoꝝ epoꝝ ō sua sinodo
alienari nō dñt. Oltimo ꝑcipit diuulgari.

Ru. vt ab illustribus et qui super eam dignitatem sunt.

necunq; Sup illustres 7 illustres in
pecuniarijs cāis 7 iniuriarū crimīe p. procura
tores litigare dñt 7 nō p se absurditatis vitā
de gra oibs alijs post ꝓdictos licēcia ꝺcessa
vt. p. curatores ordinēt 7 lites per se exerceāt
Oltimo precipit diuulgari. b. d.

Rubꝛica. vt ordinarie prefecture vrbane.

Plurimo. Coll'one dignitatis 7 ad
ministrationis sol'a etiā añ administrationē sus
ceptas curiales liberā ur a curiali fortuna is
coll'one honoꝛis seu dignitatis sola absq; ad
ministratione nō liberat' curialis a curiali for
tuna sed manet sub antiqua fortuna solum lu
cratus honorē. Oltimo precipit diuulgari.

Rubꝛica. vt omnes obedi ant iudicibus prouinciarum.

Quam quidem In ꝓuincia in q̄ fortū
qs sortit' illic ē oueniēdus vtroq; pāte vt al
tero iusticia vbiq; fruata sīta ordēatoria vel
absolutoria sequat' oī ꝑiuilegio cessante nisi
pragmatica sanctio aliud statuerit vel aliud
acciderit ꝑter appellationē oibus ꝓtegēdi
delinquētes adepta licēcia bȳs obtinentibs
in omī tpe 7 locis oībus pena ꝺtrafacientibs
imminente. b. d.

Collatio sexta.

Rubꝛica. Quibus modis naturales effi. legit.

Recte. Liberi naturales p nuptias le
gittimant' qnīmo etiā p pīncipis rescriptū in
casibus. iiij. adoptionis mō sublato. b. d.

Illud quoq; Nuptie inter ꝑsonas li
beras ex ꝺsensu 7 tractatu aliq; ꝓmunt' q̄n
cūq; sup illustros 7 illustres absq; votalibs
instrumētis nuptias ꝺtrahere nō p̄nt milites
honesti negociatores 7 q in ꝓfessiōe dignioꝝ
sunt nuptias in eccl'a ꝺtrahere p̄nt in facie ec
clesie etiā sine nuptialibs documētis scriptura
tñ interueniēte agricola aūt 7 milites obscuri
nuptias recte ꝺtrahē p̄nt ꝺsensu solo etiā sine
documētis nuptialibs 7 scriptura. 7 cū ita rei
rando 7 liberi nati ex odibilibus nuptijs non
sunt nominādi liberi. Oltimo ꝑcipit diuul.

Rubꝛica. vt bȳs qui obligatas se habere perhibent.

Omnia quidem Creditor vl' debitor minoris ei⁹ curã vel tutelã suscipe nõ ds ne eius furet' pbationes 7 tutelã vel curã susceptam credito vl' debito postea supueniẽte sine adiũcto nõ admĩstrabit 7 ab inicio debs hoc confiteri vel iurare 7 si tacuerit cadit ab actione 7 solutõ ei non pderit nec cessionem actionũ otra minores ab aliquo suscipiet pena otrafaciẽtibus ĩminẽte bȳs obtinentibus in omni curatori.b.d.

Quoniam autem. Tutor 7 curator minorũ pecunias mutuo dare nõ dñt pculo nõ imminẽte 7 mobilis sit minorũ substãtia tũc illud solũ mutuo dare pñt qd ad dispensationẽ minorũ 7 familie sue sufficiet reliqua pecunia in depositũ collata vl' in emptionem prediorũ uersa 7 tutor 7 curator decreto iudicis 7 cũ iureiurãdo tutelã 7 curã suscipere debent. Vltimo precipit vnulgari.

Rubrica. De fide instrumentorum et cautela.

Nouimus. Princeps falsitatibus obuiare vult que sepe omittũt' in collatõe lr̃arũ ad imitationẽ 7 mutationẽ verarũ lr̃arũ quia eorũ fides et cognitio plerũq; dubia est qr dens ad hoc impatorẽ cõstituerit.b.d. Vel dic breuius. Instrumẽtorũ falsitatibus obuiãdum est que plerũq; in collatõnibs instrumẽtorũ cõmittitũr pluribus rõnibus boc cõprobantibus.b.d.

Si quis igitur Scriptura otractus depositi mutui vel alterius triũ testiũ cautelã bñs testiũ depositione exhibita 7 cõpatione facta fidẽ accipit ab vtroq; 7 scripture cum testibus magis q; sole scripture testibus dissimili fides est adhibenda. scriptura vero facti testium cautela facta creditor in fide debitorum totũ suspẽdit negociũ iurisiurãdi religione dilata comparatione facta.b.d.

Sed et si instrumenta. Instrumẽta publica testiũ egẽt pñtia 7 cõparationes tabellione 7 testibus non apparẽtibs dñt a iudice fieri cũ oĩ subtilitate iurisiurãdi a pferente prestito 7 instrumẽtorum veritas per tabellionẽ discipulũ 7 annumeratorem 7 testes declarãtur 7 eis nõ existẽtibus tunc p compationẽ ex qua vna quedam colligitur 7 efficitur fides iurisiurandi a pferente 7 petẽte cõpationẽ prestito instrumẽtorũ insinuatõ ptium pfessio liberant legũ antiquarum cõfirmatione facta.b.d.

Oportet vero in bȳs. Contractus celebratus in scriptis ab impito litterarũ quinq; testiũ 7 tabellionis eget solennitate sed sine scriptura factus aut testibs iurĩu' pbatur infra libr̃ã aũt auri vel in villa otractus celebratus nulla indiget solẽnitate bȳs obtinẽtibs in futuris casibs in pteritis vetera iura seruãtur. Vltimo pcipit vnulgari

Rubrica. Hec constitutio interpretatur priorem constitutionem.

Causa talis. Cõstitutio de monachis loquẽs de bȳs q ingred ũtur monasteriũ et eorũ substãtijs in casibus futuris obtinet 7 in pteritis iura vetera fuãtur. Vltio pcipit vi.

Rubrica. Ut non luxurientur otra naturã nec iurent.

Omnibus Sodomie 7 etiã blasphemie et iuramẽta de deo que deũ ad iracũdiã p uocãt modis obus pbibenk pena vltimi supplicij otrafaciẽtibus imminẽte.b.d.

Rubrica. Ut liberti de cetero non egeant anulo auri.

Perfectis bonis. Manumittens manumissus ciuẽ denũ ciat rõanũ 7 ius aureorũ anulorũ 7 regñatiõis ipa manumissione ei largit' reuerẽtia 7 honore 7 iure in fututẽ reuocãdi patrono debitis reseruatis nisi a patrono ei remissus fuerit qnĩmo liberti 7 liberte p ingennis quo ad nuptias reputãtur 7 nuptijs cũ ancilla sua otractis nuptialiũ documentorũ oscriptiõe ipa 7 liberi ex ea nati ingenui efficiunt' rõnibus pbus boc cõprobãtibus. Vltimo precipit vnulgari.b.d.

Rubrica. Apud quos oporteat causam dicere.

Rem. Monachi 7 moniales in cãis eorũ cõueniunt' coram epo q disponẽ ds q'r dẽant rndere an p abbates vl' alios an p seipos 7 celerit' de cã cognoscẽ ds 7 iudicare honeste at q; sacerdotal'r fm leges 7 sacõs regl'as ciuiles aũt nõ erũt eis iudices deinde pcipit vnul'. et penã statuit otrafaciẽtibs. Vltio declarat ad quos direxit banc constitutionem.b.d.

Rubrica. De questore.

Semper Officium questoris in inquirendis psonis in vrbe ꝺstantinopolitana cõmorantibus cõsistit vt pscrutetur qui ibi sint et vnde venerint ⁊ qua occasione ⁊ cuius vite sint etiã si ꝺstantinopolitane sint ciuitatis ciues et eoꝝ cãs ⁊ negocia facere celeriter expediri ⁊ extraneos ad suam puinciam cũ literis suis remittere ⁊ alios expellere ⁊ validos ⁊ potentes opari facere exceptis lesis ⁊ canis qui dimitti debent pena contrafacientibus imminente. b. d.

Rubrica. Constitutio que dignitatibus liberat.

Quicquid. Dignitates patrinatus ⁊ consulatus a patria liberant ptãte sola collatione ⁊ generaliter omnis alia dignitas et omne singulũ a curiali fortũa liberare valẽs liberat a patria ptãte adinstratione accedente qnĩmo dignitas ẽpalis a patria liberat potestate. b. d.

Rubrica. de iudicibus.

Senone. Judices denomĩat principes eos leges scire iubens vt per se cognoscant ⁊ iudicent exceptis adinstratoribus qui suorum supplent pñtia assessoꝝ. sedere autẽ debent mane meridie et vespe ⁊ appellationes suscipe cognoscẽdas per eos quibus nostre leges suscipiunt. b. d.

Audient igitur. Judices delegati lites omnes audire debent ꝺm formã rescripti ⁊ appellationes suscipe casibus qbusdam exceptis ⁊ eas infra mẽses duos iniciari sportulis ⁊ litis sumptibus licitis tantũmõ exigendis vnoquoq; iudice duobus exceptoribus ⁊ executoribus vtẽte ⁊ iudice quolibet a principe remoto subrogatio a principe fieri debz iudicibus duobus aureis pro eoꝝ mercede in ꝺtestatione ⁊ duobus in fine ab vtraq; parte prestandis nisi lis sit modica. ⁊. b. d.

Oportet autem. Judices omnino vicium victoꝝ regulariter in expenſ cõdẽnare debẽt ꝺm qꝺ iuratum fuerit taxatione premissa nisi eis aliter visum fuerit ꝓpter negocii varietatẽ legibus alijs omnibus huic legi nõ ꝺtrarijs ꝺfirmatis. et b. d. vsq; ad ℔. qꝛ vero

Quia vero multe. Compromissum sine pena cũ iurisiurandi religione factum non valet sed cum pena cum iureiurando valet cõpromisso aũt sine pena cum iuramẽto facta si arbiter volo pnunciat a deo penas periurij sustinebit. si vero ignorantia nihil ei erit preter iurisiurãdi reuerentiam omnibus antiquis legibus cõfirmatis in casibus nostre legi non contrarijs. b. d.

Nostros tamen Judices omnes excepto prefecto pretorij appellationes omnibus modis suscipe debent ⁊ omnis iudex custodiat leges in iudicando iussione principis non obstãte ⁊ appellationẽ recipiat pena ei imminente si cõtrafecerit et iudices si dubitauerint relationẽ principi facere pñt consulto. Ultimo precipit diuulgari. b. d.

Rubrica. Vt clerici apud ꝓpꝛios episcopos audiantur.

Plurimas Apud ꝓpꝛios clericus epm̃ in pecuniarijs causis cõueniendus est q ex nõ scripto ⁊ sine damno cãm decidere ds nisi ptes ꝺsentiant formã in scriptis fuari sed si cause natura vel alia difficultas epm̃ cognoscere impediat tũc ciuiles iudices cãm decidere pñt celeriter sed si clericus de criminali cõueniat tũc ciuilis iudex cãm infra duorum mensiũ spaciũ decidere debet si vero de crimĩe ecclĩastico tunc epꝰ solus causam decidere debet hijs obtinẽtibus in casibus turis tm̃ legibus antiqs ꝺfirmatis in casibus legi nostre non ꝺtrarijs. Ultimo precipit diuulgari. b. d.

Rubrica. de consanguineis et vterinis fratribus.

Multis Fratres ꝺsanguinei ⁊ vterini fratres in successione fratris sui pferunt fratribus et cõsanguineis tm̃ ⁊ vterinis tantũ sed consanguinei tantũ ⁊ vterini tantum supstites fm̃ leges veteres ad successionẽ vocãtur. hijs obtinentibus in casibus futuris solummodo. Ultimo precipit diuulgari. b. d.

Rubrica. de armis.

Magnum. Princeps arma publica fieri iubet sed priuata fieri ⁊ vendi a priuatis pbibet penam statuens cõtrafacientibus ac iudicibus negligentibus cultellos autem minores fieri ⁊ vendi a priuatis permittit. Ultimo precipit diuulgari. b. d.

Rubrica. de deposito ⁊ denũciati. inquilinorum.

De deposito Nulli licet depositarũ rerum aut panũ aut pensionũ interdictionẽ aliquibus personis facere pena ⁊ trafaciẽtibs imminente omnibus interdicto defensionibs remotis. Ultimo precipit vinulgari. b. d.

¶ Collatio septima.

Rubrica. Quibus modis na. effi. sui.

Naturalium. Justinianus exordit naturalitatis et seruitutis ⁊ libertatis ⁊ legitimationis ius ostendẽs docetq; modum legitimationis per curie oblationẽ ⁊ successiones eorum active et passiue formãq; tradit modum al um annectẽdo legittimãdi. scilicet per institutionẽ heredis in honorẽ curie factã et per rescriptum principis. b. d.

Tribus autem alijs. Nuptijs contractis cũ cõcubina dotalibus instrumẽtis confectis liberi primogeniti legitimi efficiũtur siue postea alij liberi nati sunt ⁊ viuant siue decesserint siue nulli nati fuerint quinimo etiã priusq; cõcepti ⁊ post dotalia instrumẽta nati legittimi efficiũtur liberis legittimis existentibus vel non.

Illud tamen a nobis. Pater filios naturales prescriptũ principis legittimare põt legittimis liberis nõ extantibus si concubina nõ est sine peccato vel existimatione celata est vel mortua est vel alias cũ eo nuptie impediũtur ꝓpter sacerdociũ vel alias cãm quinimo moriẽte patre si naturales in testamẽto scripserit heredes volẽs eo sibi eẽ legittimos successores filij ex rescripto a principe impetrato efficiũtur legittimi. Et gñaliter sciendũ est q; ita demũ legittimi efficiũtur si ab inicio filij cõsenserint vel ex postfacto ratum habuerint q̃buscunq; modis legittimatio precesserit adoptionis mõ antiqtus obtinuit p̃ matiõe liberorũ hodie penit⁹ sublato.

Discretis igitur. Naturales liberi legittima sobole supstite antiquo iure patri in vna vncia succedũt tantũmõ cum sua matre dividẽda. Cõcubina vero in media vncia solummõ ac legittimis non supstitibus antiquissimo iure patre et matre nõ extãtibus vsq; ad tres vncias tm̃modo succedunt q̃ aũt plus est reuocatur. iure nouo in sex vncias succedunt legitimis nõ extãtibus. Jure vero nouissimo in vnã vnciã succedũt cũ matre pcipiendam q̃ amplius datũ fuerit reuocatur. Cõcubine vero mediam vnciam dare pmittitur sed legittimis liberis non extãtibus nec ascẽdentibus licentia parẽti oceditur omnia bona sua eis relinquere reliquam vero subiectã ad naturales ⁊ transmittere potest ab intestato vero parẽte ꝺfuncto legittima sobole nõ existante duas vncias accipe debent. Et alẽdi sunt legittima etiã cõiuge nõ extãte. bñe obtinentibus in libris naturalibus ex cõcubina tu legittimo natis vnica existente concubina sublata differẽtia masculorũ ⁊ feminarum. Naturales aũt liberi a legittimis supstitibus et etiam cõiuge supstite alẽdi sunt. de nepotum naturaliũ successione vetera iura seruẽtur in successione parentũ naturaliũ ⁊ eorum alimentis eadem cõpensatio a liberis naturalibus prestãda est. puisione tutele ⁊ cure in antiquis legibus facta seruãda liberi aũt ex dã nato coitu nati non sunt nomĩandi nec alẽdi nec ad successionẽ vocãdi. Ultimo precipit vinulgari. b. d.

¶ Rubrica. de testibus.

Testium. Testium vtilitas ꝓpter probationes adinuenta est ⁊ testiũ fasitatibs obuiandum est legibus antiqs cõfirmatis de probibitione aliquorũ testiũ loquẽtibus ⁊ testes bone opinionis ⁊ fame ⁊ noti esse debent ignoti aũt et vilissimi ⁊ ad testimoniũ festinantes ⁊ se offerẽtes nõ admittãtur vt eorum dictis credatur sine tormentis. b. d.

Et licet. In solutione vel cõfessione solutiõis debiti in scriptis testes adhibẽdi sunt rogati non fortuiti vel transeũtes sicut etiam in testamẽtis seruatur antiquo iure sublato.

Si vero quidam. Testi qui contradicit sibiipsi non est adhibẽda fides. testibus contradicentibus adminicem veracioꝝ proferentibus ⁊ dignioꝝbus et numeris pluribus cedendum est. testes autem falsum testimonium proferentes puniendi sunt erroꝛe autem dicentibus parcẽdum est. b. d.

Quia vero sepe multi.

Litigator qui dicit testificata ⁊ in causa cō clusit etiā si semel tm̄ testes ꝓduxit vltra testi um ꝓductione vti non poterit alias potest vti etiam quarta ꝓductione cum iuramento etiā sme pncipis iussione. b. d.

Et quando scimus.

Lite mota in vrbe testibus in pūncia ꝓducē dis. vel econtra. Ab vrbe in pūnciam vel a pūncia apud aliquem eloquentissimum iudi cem vel defensorē ciuitatis recipiēdi sunt di ctis eorū litteris iudicis clauſ ipius sigilli mu nimine roborātis transmittēdis bus obtinen tibus in ciuilibus causis. In criminalibs vero cogendi sunt coram iudice venire vt si res ex egerit tormentis adꝫciantur. b. d.

Si vero dicatur. Testis qui seruus esse dr si liberum se dicat a natiuitate recipiē eius testimoniū di putationū tpe questione seruata. si vero ex manumissione debet ante eam oñdere sinaūt dicat se ꝓbatōnes in pm ptu nō bñe ⁊ iurauerit recipiant eius testimo nium d sputationū tpe reseruata qōne bmōi

Si vero quis dicat.

Inimici noti a testimonio repelluntur ignoti admittūtur saluo iure disputationū tempe.

Quoniam vero. Mediatores seu psenete vtroꝫ sentiente ad testimoniū īuiti cogūt alio vero dissentiēte volentes tm̄mō admittūtur. vtroꝫ vero dissentiente nō ad mittuntur. b. d.

Et hoc vero multociens.

Testes ex causa ante litis cōtes. ꝓduci pñt p te aduersa legittime citata ea pñte vel etiam absente ⁊ venire nolente integro iure sibi re seruato ad disputandū sup dictis eorum. le gibus antiquis confirmatis in casibus l. nre nō cōtrarijs. Ultimo precipit diuulgari. b. d.

Rubrica. de immensis donationibus in filios factis.

De immensis Donatione immensa a parente facta in aliquē vel aliquos liberorus alijs liberis gratis legittima portio ex necessi tate debetur aucta ad trientē vel semissem ī gratitis liberis penitus exclusis. Ultimo pre cipit diuulgari. b. d.

Rubrica. Et sme prohibitiōe matres et debi. et credi.

Super. Matres creditrices ⁊ debitrices nihilominus ad curam ⁊ tutelā admittunt in reiurando nup. nō otraben. sublato. Ultimo precipit diuulgari. b. d.

Rubrica. Et ex actione instā te dotis pme et secunde.

Hudum Rebus pme aut secūde ex dri in dotem datis a parētibus in bonis ma riti mulieri cui actio in rem competit ⁊ liberis eius restitui debēt eis nō apparentibs tūc pa or tempe potior habetur in iure et ipa ⁊ eius liberi ⁊ dote ꝓmissa ⁊ oblata ⁊ signata post ea mulier ex pacto lucri faciet donationem ꝓpter nuptias ac si solusset dotem. Ultimo precipit diuulgari. b. d.

Ru. de administrantibus officijs.

Quam quidem nouimus.

Administrator administrās si pūnciā vere ll querit citra pncipis iussionē crimine lese ma iestatis punitur sed postea administratione fi nita ante l. dies discesserit antiquis penis pu nietur ⁊ successor pdecessori amicabilē epi stolam de suo debet aduētu destinare ⁊ cele riter ⁊ cōtinuatis diebus sine mora ad desti natam pūnciam accedere pdecessor eo ad ueniente deponit administrationē ante p duo os dies sed recedere non debet ante aduen tum successoris ⁊ vsqꝫ ad ipius aduentū emo lumenta publica pcipe debet pcipit prefe cto pretorio q̄ hoc faciat obseruari. Ultimo iubet diuulgari. b. d.

Ru. de executoribus et de bijs qui conueniuntur.

Quoniam. Actor libellū reo dirige re non debet paulsꝫ cautionē legittime ex ponat q̄ infra duos menses lites otestabitur alias omne damnū cōuento restituat in du plum non transcēdente cautione xxxvi. au reos ⁊ cōuentio ⁊ reconuentio mox a pūnci pio coram eodē iudice fieri debēt alias con uentōis cā finita reconuentio fieri poterit coā iudice quocunqꝫ antiqua calumnia cessante Ultimo precipit diuulgari. b. d.

Rubrica de equalitate dotis et propter nuptias donationis.

Quoniam. In dote donatione pro pter nup. constituenda et augmentis earum equalitas per omnia seruari debet dotis augmento vere et non ficte celebrato. b. d.

Hijs consequens. Mulier dotis priuilegijs aduersus oēs creditores viri etiā si eorum pecunia res sit empta vel refecta vti potest exceptis creditoribus quorum pecunia militia empta est. b. d.

Quia vero. Dotem p filia a patre data et in ipius patrimonio reuersa non licet patri filie denuo nubenti diminuere nisi patris substātia sit diminuta quo casu fm facultates dos erit constituenda. b. d.

Illud quoq; Filia cum fratribus ad paternam successionē veniens dotem cōferre debet aut tanto minus in suam portionem accipere viro locuplete existente viro autem ad inopiā denicto si mulieri potest imputari cur dotem non exegit viro incboante male vti substantia sua tunc etiam dotem conferre cogitur vel tanto minus accipere. Quod quidem pcedere potest cum mulier sue pubertatis et perfecte etatis existeret et cum pater ei consentit agenti et cū dos est magna alias solam actōnem licet inanem conferre debet hijs obtinentibus in omnibus parentibus a quibus dos fuit profecta si de eorum successio ne queratur. Ultimo precipit diuulgari. b. d

Rubrica. de duobus reis promittendi.

Nonimus. Duo rei pmittendi cōstituuntur si adiectum fuerit vnumquēq; insolidum teneri tunc etenim vtroq; pāte et solnē do existente singuli pro pte conueniūtur et cōmuniter examinatur negocium et fertur sniā sed altero non existente idoneo in totum vel pro parte vel absente aliter insolidum vel in eoq; alter soluere non potest conueniatur et alius qui presens est per iudicem ordinarium ad iudicium venire compellitur hijs obtinentibus in futuris casibus tantummodo. Ultimo precipit diuulgari.

Rubrica. de tempore non solute pecunie.

Omnes pecunie Exceptio non nūmerate dotis viro veteri toto tempe matrimonij et postea infra annum competebat hō die vero soluto matrimonio intra biennium exceptio predicta competit et etiam postea vsq; ad annum eo autem soluto post biennīū intra decennium dicta exceptio viro et hēredibus eius competit solummō vsq; ad mēses tres. Matrimonio aūt soluto post decenniū in maiori nullo locus est remedio hijs obtinentibus matrimonio soluto modo quocunq;. exceptio predicta in scriptis vel in iudicio debet opponi in minoribus vero restitutio dat etiam post annos x. vt non transcendat duodecim annos a tempe nuptiarum. heredi autem eius datur annus sed si minor minori vel maiori succedit qnquēnium ei datur. hijs obtinentibus in futuris casibus ac in pteritis aliud ius statuitur. Ultimo precipit di. b. d.

Rubrica. Neq; virum ex dote neq; mulierem ex sponsali.

Ea quidem Parentes matrimonio soluto diuortio aut morte aut bona gratia nubant secundo vel non liberis lucrum seruare coguntur quo ad ppietatem vsufructu solum retento. b. d.

Ru. de appellationibus. Subiectorum nostrorum.

Appellatione a sententia interposita cōpromisso postea facto de lite biennij tempus nō currit quātumcunq; tempore causa apud arbitros duraverit nisi postquā litigator arbitros deseruerit biēnij tempus transierit. hijs obtinentibus in casibus futuris tantūmodo.

Collatio octaua.

Rubrica. de testamentis imperfectis.

Constantino Testamentum in scriptis imperfectū inter liberos valet si pater edoctus litteras ppria manu claris litteris et

non per consequentiam scripsit liberorum nomina et vnciarum numerum 7 signa rerum et in eo legata fideicõmissa et libertates relinq poterũt et dimissiones bonorũ a pente in liberis facte valent dũmõ subyciatur ip.us parẽtis et liberorum subscriptio vel saltum parentum. Vltimo precipit vnulgari.

Rubica. de restitutionibus.

Negocium audiuimus. Heres rogatus simpliciter vniuersam restituere hereditatem quartam portionẽ retinere debet 7 tres restituere sed heres rogatus restituere quicquid post mortem suã supererit tres partes retinere debet et quartã restituere fallit in casibus quatuor in quibus eam diminuere licet alias de suis facultatibus supplere cogitur q si non potest in rem 7 ypotheca fideicõmissario cõpetit actio cautione prestanda de quarta restituẽda nisi a testatore fuerit remissa hys obtinẽtibus in omnibus casibus 7 plon.s. Vltimo precipit vnulgari.

Rubica. de puule. dotis here. mu. non prestan.

Una nobis. Heretici appellãtur q non sũt membra sancte dei eccle catholice et qui sanctã cõmunionẽ in ecclesia catholica a sacerdotibus nõ recipiũt 7 priuilegia dotis mulieribus catholicis tantũmodo accedũtur 7 non hereticis nisi ad fidem fuerint conuerse. Vltimo precipit vnulgari. b. d.

Ru. de nauticis vsuris.

Legem. A prefecto pretorio editam iustinianus cassat 7 reuocat licet fuerit insinuata. et iubet negocia decidi scõm cõmunes leges. Vltimo precipit vnulgari.

Rubica. Hec constitutio innouat consti. que pres. c. an.

Quod medicamenta. In negocijs in qbus priuato x. vel xx. vl xxx. annorũ prescriptio currit quadragenaria prescriptio solũmodo cõtra ecclesiã currere debet vsucapione triẽnij 7 quadriẽnij prescriptione in suo roboze duraturis hys obtinentibus in casibus futuris et in pendẽtibus nõdũ sententia vel transactione sop.tis. b. d.

Rubica. de litigiosis.

Multa quidem. Litigiosa res est intelligẽda de cuius dominio disceptatur aut per conuentionẽ iudiciariã aut per pces principi oblatas 7 aduersario legittime cognitas alienatione rei litigiose prohibita pena cõtra facientibus immunete regulariter acceptis dilationibus et ypothecis 7 legatis 7 legatario herede litigante cause adesse pmittitur 7 creditori de precio rei sibi nõ satisfacto rem vẽditam a quolibet possidente auocare concedit nisi possessor ist creditor et tempore potior inueniatur. b. d.

Ad excludendas. Judex prudere debet libellum pulsato non porrigi nec spoliatas ab eo exigi nisi prius actor in libello per se vel per tabularios se inscribat 7 fideiussores prestet de lite cõsequenda 7 q si victus fuerit iniuste litem mouisse decimã ptem quãtitatis in libello compsse nomine iniuriarum 7 expensarum prestabit 7 si fideiussorem dare non potest iuratoriam cautionẽ prestet et nisi hoc actum fuerit reus non compellitur ad iudicium venire pena cõtra facientibus imminente nisi partium consensu aliter fuerit ordinatum. b. d.

Omnem vero. Actor qui actionem proposuit aduersario suo in iudicio requisito cautam agere compellitur et si lite cõtestata pcessit qui distulerit iudex ordinarius et delegatus edictis aut voce preconia actorem ad iudicium legittime citare curabunt iusticiam omnibus seruaturi lite autem non contestata libello oblato reo requisito actoris presentias sui facere recusante actor legittime citãdus est eo autem recusante venire anni vnius spacium ei indulgetur 7 eo nõ comparente veritate subtilius pquisita iudex legittimã secundum iusticiam pferat sententiam actore quidem ante sententiã comparente 7 postea iterum a iudicio recedente ab omni cadat actione lege antiqua obtinente actione nondum proposita hys obtinentibus in casibus futuris tantummodo. Vltimo precipit vnulgari

Rubica. Et neq; miles neq; federatus.

Cum dei beniuolentia

Dilites vel federatos nullus pñatus dominij aũt possessioni sue obfuet seu occultet sed intra xxx. dies ab insinuatione huius.l. eos expellere debet pena cõtrafacientibs imminente nullo cõtra banc legem valituro re scripto. Ultimo precipit divulgari.b.d.

Rubrica. Et divine institones subscripti.l.i.

Nostre serenitatis. Divine institones subscriptionẽ questoris debent hre qua si cõtineatur inter quos ꝛ ad quẽ iudicem et per quã psonam ipi fuerint directe pena contrafacientibus imminẽte. Ultimo preci. di.

Rubrica. In medio litis non fi.sa.foꝛ.

Omnia Judices sacras institiones aut formas in medio litis impetratas sequi non dñt sed leges ꝛ nulli iudici licet sniam principis retractare relatione pmissa pena cõtra facientibus imminente bijs obtinentibus in causis futuris ac etiam pendẽtibus nondum finitis. ꝑdicta in causis quatuor fallũt in qbs in medio litis licitum est supplicare et iudices sacras formas ꝛ institiones principis sequi dñt et acta in scriptis redigi facere ꝛ inter ea hec lex inscribi debet. Ultimo precipit di.b.d.

Rubrica. Et cum de appel. cogni.

Deruenit. Judices appellationũ fin leges que tempe sñe diffinitiue obtinebant iudicare dñt bijs obtinentibus in omnibus causis et sententijs ꝛ suggestionibus etiam si none legis ad negocia preterita referãtur.

Sed et hec presenti.

Judices si pars vna cõcluserit in causa ꝛ suis allegatõnibus renunciauerit altera vero ps renunciare recuset dilationibus tribus etiam ad maliciam supandam ei datis iudex amplius eam non expectans sentẽtiam pferre debet legibus conseruantem.b.d.

Aliud quoq;. Parenti non licet liberos preterire vel exheredare etiam si legitimam eis reliquerit portiones nisi institutiõis iure eis reliquerit vel ingrati probent ingratitudinis cauſ apparẽte in testamento expſſis causis ingratitudinis hic nomiatis sub numero xiiij. comprehensis.b.d.

Si quis de predictis.

Liberi furiosi si curam eius neglexerint a patre sane mẽtis effecto exheredari pñt extraneo aũt curam eius suscipiẽte denunciatiõe liberis in scriptis facta eius curam negligentibus patre in furore mortuo extraneus q obsequium et diligentiã ei exhibuit ad eius successionem admittitur euacuato testamento quo ad institutionem liberorum in alijs vero capitulis in sua firmitate manente.b.d.

Si unum de predictis.

Liberi et ꝓpinqui captiui ac etiam extranei q redemptionẽ eius neglexerint ex testamento et ab intestõ eius successione pñãtur devolvenda ecclie et convertenda in captiuorum redemptione. testamento in alijs capitulis in sua firmitate manẽte exceptis minoribus x. ꝛ viij. annis licentia omnibus pmissa dcis minoribus dũtaxat acceptis res captiui ꝑ ipi' redemptione alienare. necessitate captiui postquã redierit imposita tales contractus ratos habere.b.d.

Si quis de parentibus.

Parentes catholici liberos hereticos exheredare pñt sed parẽtes hereti liberos aut ꝓpinquos catholicos a sua successione excludere non pñt et ex liberis diverse fidei cõstitutis soli catholici ad hereditatem vocantur nisi hereticis ad fidem postea convertãtur liberis autem omnibus hereticis exñtibus ꝓpinqui catholici ad successionẽ vocãtur. omnibus autem ꝓpinquis hereticis ostitutis si hereticis sunt clerici ecclia succedit intra annus alias fiscus bijs obtinẽtibus tam ex testõ qꝫ ab intestõ vltimos cõfirmãtur leges de hereticis loquentes.b.d.

Sine igitur. Parentum ꝛ liberoꝝ testamenta liberis vel pentibus exheredatis seu ꝓteritis legittima inserta cã ꝛ approbata valent ꝛ suam obtinẽt firmitatẽ. cã vero non inserta vel non legittima vel legittima ꝛ non ꝓbata nullũ liberis vel pentibus exheredatis seu ꝓteritis ꝓiudicium generaꝝ. euacuato testamẽto et ab intestato successione delata in alijs capitulis testamẽto suam vim obtinẽte. causis ex qbus parentes exheredari pñt hic nominatim expressis et enumeratis rationibus pluribus hec oĩa approbantibus. b.d.

Deminimus. Hemini licencia daꝝ

heredibus ꝓpinquis aut familiaribus defun
cti vllam ingetudinem vel molestiã alicuius
cause occasione ante ix. dierum spaciũ infer
re alias omnia inualida sunt. nullo creditoꝝ
interim circa temporalẽ prescriptionẽ preiu
dicio generando.b.d.

Ad hoc aliud. Qui constituit vel
spopondit p se vel p alia p̃ona vicens satis=
faciam obligatur in quãtitate quã dixit si ve=
ro copulatiue dixerit satisfiet tibi a me et ab
alio illo ꝺsentiẽte ipe pro rata tenetur sinaũt
dixit alternatiuetũ c illo nõ ꝺsentiẽte ipe in to
lidum tenet. si vero impsonaliter dixerit nul
lus tenetur salua manente actione aduersus
eum contra quem de iure competit. hijs ob
tinentibus etiam in casibus pendentibus nõ
dum finitis. Vltimo precipit diuulgari. b.d

¶ Rubrica. Vt liceat ma
tri vel aui.

Diuersis capitulis.

Parentes et extranei liberis sub parentum po
testate cõstitutis res suas donare et relinque
re p̃nt additione adiecta ne pentibus eorum
vsufructus vel vllum pticipiũ acquiratur ad
ministratione liberis maioribus pmissa et in
minoribus pmissione legittima adhibita legi=
bus antiquis in suo robore durantibus in ca
sibus legi nostre non contrarijs.b.d.

Ad hoc autem et illud.

Liberi de libera muliere nati cum qua nup
tie esse potuerunt a pente modo hic tradito
legittimi appellati non adiecto naturales le
gitimi efficiuntur et verbis ad vnum platis
etiam aliꝰ pderit quia nuptie presumuntur et
manifestantur.b.d.

Hoc quoq;. Liberi nati ex nuptijs qui
buscunq; legittime ꝺtractis licet non solen=
nibus ad paternã hereditatẽ cum liberis na=
tis ex nuptijs solennibus vocantur siue pre=
cesserint eos siue sequantur.b.d.

Quia vero legem.

Maximis decorati dignitatibus vsq; ad illu
stres contrahere nuptias aliter non p̃nt nisi
dotalia scribãtur instrumenta nuptie tamen
prius contracte remanent exceptis barbaris
dignitatis cuiuscũq; exãtibus reliquis autes
omnibus solo affectu nuptias permittitur cõ
trahere.b.d.

Quia vero legem.

Legibus antiquis portionẽ quartam preben
tibus vxori primo cõmemoratis bodie matri
monio in vote exãte et soluto sine cã vl' mor
tem liberi in casu vtroq; legittimi sunt et ad
parentũ hereditatem vocantur et vxor bodie
superstitibus liberis vsq; ad tres quartã acci
piet portionem alias virilem liberis cõmuni
bus ꝓprietate seruata eis autem nõ extantibs
dominio etiam potiatur. viro modis omnibs
ab hmõi beneficio exclusoꝝ.b.d.

Illo indubitanter.

Nulla dignitas pbibet bodie nuptias cũ mu
liere libera humili vel vili contrahere dotali
bus instrumentis interuenientibus in religs au
tem psonis dignitate carẽtibus affectu so
lo nup. cõtrahere pmittitur iure antiquo sub
lato.b.d.

Illud quoq;. Diuortio celebrato
libi ad parentũ hereditatẽ nihilominus vo
cantur et alendi sunt apud parentem qui di
uorcij cãm preelit expẽs alterius parẽtis cul
pam diuorcij cõmittentis nisi alter esset in=
ops tunc apud locupletẽ alendi sunt hgs pa
ter obtinentibus in parentibus et liberis om
nibus.b.d.

Quia vero plurimas.

Marito atq; vxoꝝ diuorcium celebrare per
mittitur ex cãis legittimis hic enumeratis so=
lummodo. pena cõtrafacientibus imminente.
hoc dicit.

Quia vero ex consensu.

Nuptie regulariter ex cõsensu non dissoluũ
tur nisi castitatis ocupiscẽtia dote et donatio
ne ꝓpter nuptias liberis cõuersata altero an
te vel vtroq; postea alias nuptias cõtrahẽ
te vel luxuriose viuẽte delinquẽtium substan
tie ad filios d̃nt puenire filijs minoribus gu
bernatore legittimo dato. liberis vero nõ ex
istentibus ad fiscum substãtia eorum peruenĩ
re debet.b.d.

Quod autem a nobis.

Mulier viro quantocunq; tpe in expeditiõe
pmanserit expectare debet licet nunciũ vel
litteras sospitatis eius non susceperit si vero
mortuum maritũ esse audierit non licebit ei de
nuo nubere nisi iuramẽto ducis belli eũ mor
tuum esse intellexerit anni cursu expectato
pena cõtrafacientibus imminente.b.d.

Predictis itaq; ¶ Matrimonia etiaꝫ ex causis tribus supioribus distrabi possunt in quibus precedentia iura seruẽtur cãis precedentibus solis remanẽtibus reliqs sublatis

Quia vero quidam. ¶ Matrimonio sme cã soluto vir ⁊ mulier peccantes pena legittima puniunt qñmo ⁊ officiales ⁊ iudices negligẽtes.b.d.

Si quis autem. ¶ Si maritus vxores flagellis vel fustibus verberauerit sine cã legittima mrimonii ꝓpterea soluere non licet sed vir vxori de sua substantia tm̃ dare opelitur quantum facit tercia pars donationis antenuptialis.b.d.

Hys quoq; ¶ Si de vxoris adulterio cum aliquo extra eccliam maritus suspicatur testationibus ex scripto coram tribus testibus factis si postea illum inuenerit sue vxori conueniẽtem in locis suspectis viro licitũ est eum p̃mere alias viro licitum est iuris solennitate ꝓuata iudici eũ tradere qui nulla alia ꝓbatione exquisita sñam in eum ꝓferre dẽt et executioni mãdari si vero intra eccliã inuenerit aliquam talia delinquẽtem tũc iuris solennitate ꝓuata marito licitum est eos defensori eccle vt a iudice tanquã adulterij rei puniãtur.idem in filiabus ⁊ neptibs est seruãdum hys obtinẽtibus in casibus futuris ⁊ pendẽtibus nondum finitis. ¶ Ultimo ꝓcipit diuulgari.b.d. ¶ Vel dic.adulterium p̃sumptum iuris p̃sumptione ꝓbatum punit sic et verum p̃dicta qñq; sua manu p̃missa hys obtinentibus.vt.s.b.d.

Collatio nona.

Rubica. de hereditatibus que ab intestato defer.

Plurimas Omnis generis ab intestõ successio in tribus gradibus diuiditur id est descẽdẽtium et ascendentium ⁊ ex latere in successione quidẽ patris vel filyfamilias. Prima causa est descendẽtium p̃mi quidem gradus equaliter. ceteri in stirpẽ vocantur vsufructu parenti ꝓuato sublata differẽtia sexꝰ et patrie potestatis.

Consequens autem. parentes descendẽtibus succedunt liberis non extantibus gradus ꝓgatiua ꝓuata eũdem autem gradũ obtinentes equaliter admittuntur cũ quibus fratres et sorores ex vtroq; parente coniuncti vocãtur vsufructu cessante omni sublata differẽtia antiqua.

Reliquum est. ¶ Fratres ⁊ sorores ex vtroq; parẽte defuncto coniũcti descendẽtibus ⁊ ascendẽtibus non extãtibus ad eorũ successionẽ vocantur ceteris exclusis. eis autem non extãtibus vocãtur fratres ex altero pente ⁊ cum p̃dictis filij fratrũ vocantur cõiunctionis distinctõe ꝓhibita. filys frm̃ hmõi p̃uilegio solũmodo indulto ⁊ supstitutibus fribus defuncti cum ascendẽtibus filij fratrum penitus excluduntur. sed filij fratrum patruꝰ defuncti licet tercium gradũ obtineant preferuntur.b.d.

Si vero neq; fratres. ¶ Post fratres et filios fratrum omnes a latere cognati frm gradus ꝓgatiuam ad successionem vocãtur in capita sublata differentia sexus agnationis ⁊ cognationis ⁊ patrie ptãtis.

Ex hys autem Tutela legittima defertur legittimis frm gradum ⁊ ordinẽ quo ad hereditatem vocãtur si idonei sunt differentia sublata agnationis ⁊ cognationis mulieribus repulsa matre ⁊ auie exceptis que omnibus ex latere cognatis p̃feruntur testamẽtarijs solis eas p̃cedentibus. pluribus aũt in eodem gradu exãtibus idoneior eligẽdus ẽ tutele periculo omnibus imminẽte hys obtinẽtibus in catholicis. in hereticis aũt vetera iura seruãtur. hec locum habent in futuris casibus solummodo. ¶ Ultimo ꝓcipit diuul. b.d.

Rubica. de sponsalicia largitate specialis tractus sit.

Sponsaliciam largitatem. ¶ Sponsalicia largitas specialis cõtractus est et ex omni parte valet cuiuscunq; quantitatis sit ⁊ sine insinuatione.b.d.

Et hoc quoq; ¶ Minores ex quo testari possunt libertates etiam relinquere p̃nt antiqua lege vacante.b.d.

Et hoc insuper Exemplo non creditur et ex eo nõ fit hodie exactio nisi p̃ originale vel per testes fiat probatio.b.d.

Hoc quoq; sancimus.
Appellationis tempus ipso iure non currit si per iudicem steterit quo minus cām examiet et sententiam proferat.b.d.

Aliud ad hoc capitulum.
A sententia prefecti pretorio appellare nō licet sed supplicare intra decem dierū inducias que executioni demādabitur fideiussione prestita supplicatione etias porrecta alias nō retractationis iure illi quando qui se grauatum putauerit.b.d.

Ad hoc quoq;. Minore restitutionem petēte vt ab hereditate se abstineat creditores in pētia cōstituti vocandi sunt. omnibus aūt vel quibusdā in absentia constitutis et legittima vocatis ⁊ trium mensium spacio expectatis restitutio nihilominus indulgēda est curatore bonis dato ⁊ de bonis inventario facto.b.d.

Rursus sancimus Malefidei possessore alienante emptori bonefidei dño rei scienter prescriptio longi temporis currit domino autē rei ignorante xxx. annoꝝ exigitur p̄ scriptio bona fide possessori pfectum nō afferente. domino aūt rei quibusdā annis pñte et quibusdā annis absente tunc semp decennium tot anni ei adiici dēt quot annis ex decennio fuit absens. hīs obtinentibus in futuris casibus tantummodo.b.d.

Quia vero ante. Testm̄ vires suas obtinet siue testator per se siue per aliū nomen heredis scribat vacante lege que contrarium asserebat.b.

Legem vero. Legem pbibentē res ab ecclesia ad principem pueniētes transferri ad alios corrigit hec constitutio tam in casibus preteritis q̄ futuris.b.d.

Si quando autem.
Falcidia cessat in re a testatore alienari pbibita. hīs obtinentibus in casibus pendētibs nondum finitis. Vltimo precipit diuulgari.

Rubrica. de alienatione et empbiteosi. Multis et diuersis.

Res immobiles vel quasi eccle maioris vrbis constantinopolitane ⁊ locorum venerabilium sibi subiectorum alienari pbibent exceptis venerabilibus monasteriis. emphitheosis vero permittitur in persona accipiētis et heredum successorum pensione diminuta ad plus in sextam ptem. in plaustris vero proximarum villarum si redditus hñt aliquos intergro canone debeāt in emphiteosim. si vero nullos hñt dētur put melius poterint. si vero emphiteota alienauerit aut in impialem domum aut in alios tunc ordinatoribus venerabilium locorum electio datur ⁊ tractus hmōi approbandi vel improbandi.b.d.

Si vero quedam. Ecclesia domos ruinosas in emphiteosi pepetuam dare pōt pensione statuta in pte tercia eorum que stā tibus edificijs colligebātur soluenda a principio ex postfacto autem solnēda tercia pte stabitur medietas pensionis reedificationes aucte emphiteota vsuro materia deposita domus.b.d.

Si vero aliquis.
Eccla maior et alie supradicte ecclesie rem immobilem nomine vsus et locationis ⁊ pignoris et etiam nomine emphiteosi perpetue alienare possunt solennitate debita obserua ta in personis yconomoꝝ̄ et quibusdā aliis alienatione penitus interdicta ⁊ dictis in maiore ecclesia in domibus lapsis statutis extēsis ad omnia loca.b.d.

Hoc etiam super hīs.
Ecclesia debitis obnoxia si ex mobilibus solui nere non valet potest rem īmobilem pignori specialiter obligare creditore inuento et vēdere potest eo non inuento ⁊ creditori rēmediocrem in solutum dare rei iusta extimatione facta addita in precio decima parte et a creditore ecclesie vtilitate pbata iuris forma et solennitate seruata.b.d.

Hoc vero iubemus.
Ecclesie omnes excepta maiore ecclesia cōstantinopol. ⁊ venerabilibus locis ei subiectis permutare adinuicem possunt cum alterius indemnitate iuris solennitate seruata ea vero que ab imperiali domo processerunt nullo modo alienari possunt nec etiam monasteria. predium autem inutile propter onera fiscale alienari permittitur excepta maiore ecclesia. yconomis et similibus in ppinquis suis alienatione penitus interdicta.b.d.

Si vero quis locator.

Conductore vel emphiteota rem acceptã deteriorem faciente vel canonẽ per biennii non soluente deici potest de re ꝛ damnũ solvere ꝛ etiam pensionẽ cogendus est nulla p melioratione actione ei competenti ecclesia vero eum expellere nolẽte exigere potest qõ sibi debetur. b. d.

Sanctissimas vero.

Ecclesie res immobiles suas alienare inbent pro captivorum redemptione nisi specialiter earum alienatio fuerit interdicta. Iberosoli morum eccl'ia res immobiles alienare legitime potest precio statuto legittime sterilis autem possessio in ecclesiam alienare phibetur fallit pro captivorum redemptione ꝛ pro debiti solutione. b. d.

Si vero preter hec.

Qui ad contractus vetitos accessit ꝛ ab ecclesia rem accepit eam ecclie cedere cõpelli tur cum fructibus ꝛ redditibus futuri tempis nullam eidem actione contra ecclesiam competente ad eum precium vel ad debitum vel ad aliud pena etiam exilij perpetui tabellionibus imminente hjs obtinentibus in futuris casibus tantummodo. Oltimo precipit divi. hoc dicit.

¶ Rubrica. Ut iudi. non exp. sac. inf.

Quoniam Judices vt exonerent se rõne odij vitandi relationem ad principem facere non dñt sed ipi per se sm iusticiã et leges pnunciari debent que sententia executioni legittime mittatur nisi ab ea fuerit appellatum ꝛ si duo aut plures iudices fuerint et discordẽt omnes suam sententiã dñt pferre. Oltimo precipit divulgari. b. d.

¶ Rubrica. Ut litigantes iurent.

Presentem legem. Principales psone ꝛ eis similes in quacunqꝫ lite coram iudice quocunqꝫ mota iusiurãdũ sub forma hic tradita prestare coguntur partibus in pñtia coram iudice ostitutis sed si psone conditio vel natura non patiatur eas ad iudicem venire tunc iudex iusiurandũ ad eas mittere debet parte vero vtraqꝫ vel vna tantum in puincia altera exĩte tunc coram loci iudici iusiurandum prestari debet pena recusanti iurare imminẽte. b. d.

Si quis aũt ex litigatoribus

Litigator pñia ductus si psonam declarauerit ꝛ pbauerit veniam meretur sed ille qui vocationem vel pmissionẽ suscepit penam hic a iure statutam patitur. litigator autẽ si pbare nequerit iureiurando innocẽtie ab eo ꝓstito q dicebatur suscepisse pẽa dignꝰ est. Sed p iurio postea detecto de periurio puniendꝰ est tutoribus ꝛ curatoribus iurisiurãdi necessitate et pene piculo imminẽte iudicibus puidentibus ne ipostrule illicite exigãtur. Referendaꝝ principis iussiones adimplentibus criminis suis contentis ꝛ alienis se non immiscentibꝫ hjs obtinẽtibus in casibꝫ pẽdẽtibus et futuris. Oltimo pre. divulga. b. d.

¶ Rubrica. de ecclesiasticis titulis.

De regulis Princeps sacras regulas in sanctis iuꝝ. consilgs expositas cõfirmat et precipit p legibus obseruari ꝛ sedes ordinat ꝛ disponit omnia que pnilegia ecclꝝ et venerabilibus locis indulta ofirmat. b. d.

Ad hec sancimus.

Ecclesie immunitatẽ hñt a sordidis ꝛ extraordinarijs muneribus exceptis hjs que pertinent ad refectionẽ ꝛ edificationẽ itinerũ pontium ꝛ viarum et similium et libere sunt a lucrationum descriptione. b. d.

Pro temporalibus.

Prescriptiones omnes x. xx. xxx. annorũ aduersus pnatos currẽtes in ecclesia ad xl. annos extenduntur hoc obtinẽte etiam in legatorum ꝛ hereditatũ exactiõe ad pias causas relictorum. b. d.

Si quis autem voluerit.

Monasteriũ et oratoriũ p eꝝm cum oronibꝫ et cruce inchoari dñt ꝛ fabricatores ipsi ꝛ eorum heredes compellendi sunt adimplere.

Si quis in sua domo.

Qui in domo vel sub vrbano pdio ecclesiasti cum ministerium celebrare presumpserit aut

alīj celebrare concesserit etiam clericis dominium amittit ⁊ ecclesie applicatur. sed si domino rei ignorante aliquis pmiserit ipe debs puniri et non dominus. b. d.

Si quis in nomine mag. dei.

Hereditas et legatum deo relictum ecclesie illius loci in quo testator domicilium habuit debetur si vero relictum est vni sanctorū et eiusdem nominis ibi plures sunt ecclesie pauperi debetur sed si in ciuitate non sit eccl'a eiusdem nominis sed in territorio ei debetur si nec in territorio est tunc episcopo. b. d.

Si quis edificationem.

Si quis oratorium edificari miserit debet infra annos quinq; compleri sed xenodochius intra annum ⁊ heredes adimplere cogendi sunt a psona designata. epō autem loco inutilium personarum alios eligere debet. b. d.

Si quis autē pro redemptōe

A testatore p redemptione captiuorum aut alimentis pauperū hereditate vel legato relictis psona designata fm testatoris volūtatē omnia adimplere debet. psona aūt non designata eps vel yconomus adimplere debet. licet testator aut donator phibuerit. si vero psona designata semel ⁊ secūdo āmonita adimplere distulerit omni lucro pīuatur ⁊ eps vel supior fm testantis voluntatem distribuere debet. b. d.

Si autem heres.

Falcidia cessat in relictis ad pias cās ⁊ heres soluere recusans infra vi. menses ad fructus ⁊ vsuras tenebit ⁊ annale legatum alienari non potest nisi in puincia remota fuerit relictum. b. d.

Interdicimus autem.

Episcopi et administratores venerabiliū locorum res ab eis acquisitas post epatum seu administrationis sue tempe alienare phibentur regulariter fallit si ad pias causas alienent ⁊ post eorum obitum earum rerum pro pietas rebus no alienatis ad ecclesiam puenire debet res autē ante epatum a quocūq; vel postea cōiunctis psonis acquisitas alienare possunt ⁊ ab intestato eis defunctis sine legitimo successore successio ptinet ad eccl'iam

Jubemus autem.

Heretici ecclesiarū res ab ecclesia nullo mō recipere possunt et heretici ac iudei spelunam sine sinagogam ostituere non debent.

Orphanotrophi vero.

Orphanotrophi tutorum et curatorum fungūtur officio nec satisdare coguntur administrationem autem suscipere coguntur alias debent sub pītia psonarum publicarum et ex necessaria causa res alienare possunt sed rationem reddere non coguntur ⁊ eades pīuilegia indulgētur ecclesie sancte marie sanctonis que obtinet ecclesia maior constanti. Ultimo precipit diuulgari. b. d.

¶ Rubrica. De fratrum filij successione.

Grās emendare leges.

Fratres et fratrum filij ex vtroq; parente cōiuncti cum ascendentibus defuncti ad succedendum vocantur antiqua l. cessante ⁊ innouatio donationis ꝓpter nup. omissa mulieri non preiudicat viro autē nocet ⁊ pentes a secundis nuptijs se abstinētes ꝓpietatis ꝓtionem pro mero liberorū pcipiunt pene autem dissoluentiū matrimoniū sine cā pariter locum habent tam in viroꝝ q̄ vxore. Ultimo precipit diuulgari. b. d.

¶ Rubrica. De resti. fidei commissi.

Tanta nobis. Restitutio fideicommissi conditione existente fieri debet et phibitio alienationis facta filijs ꝓtijs eorū nominibus demonstratis non extenditur vltra filios phibitio autem alienationis facta vt in perpetuum in familia res remaneāt ⁊ nūqnā de nomine defuncti egrediātur vltra quartā generationem non extenditur ⁊ familie appellatione etiam nurus cōtinetur ⁊ vltimo superstite de familia res ad eum peruenientes postea possunt in quācunq; psonam alienari hijs obtinentibus in omnibus casibus et personis. b. d.

¶ Rubrica. Et nulli iudicum liceat habere.

Que ad vtilitatem.

Nulli regulariter licet loci seruatores aut similes per puinciam mittere vel admittere, fallit diuina iussione et cā imminēte expeditionis tempe vel publicarū exactionū occasione vel extra iudicem

accusatum noīe loci fuatozis bīs etiaz cāibz cessante ſz iudicis noīe vtente pſide pincie cū suis officialibz sibi omne auxiliū pſtāte oī cōsuetudine penitus sublata. iudices aūt ne cessitate īminēte pincīā suis dñt expēlis cir cuire pena ɔtrafaciētibus īminēte. pſtita a iu dicibus cautela 7 p prebita bīta p soluēdis pecungs publicarum exactionum nisi ſpāles iudices ad hoc fuerint destinati. b. d.

Et hoc peruenit ad nos.

Nullus lucrozū occasione iniqtates 7 iniusti cias facere debet pena ɔtrafaciētibus īminē te iudicibz ozdinarys ac etiā delegatis a pn cipe appellatiōes suscipiētibus qbus pēdēti bus nil īnouare dñt iudices dñt delinquētes punire fm leges 7 nō alios p alīs ɔpbēdere nec victīs damna inferre nec pignozationes siue repsalias facere nec delicta renēdere pe na contrafacientibus imminente. b. d.

Si vero quis reprehensorum

Crimīosus edictis ltīmis enocādus ē 7 eo la titante iudex ltīme pcedere dēt eo vero in p uincia alia degēte ɔprebēdēdus est 7 ad lo cum delicti translmittēdus inibi suppliciū pas surus pena ɔtrafacientibus imminente. b. d.

Et hoc vero iubemus.

Judex alterius iudicis successoz iussionē pde cessoz suo factas adimplere dēt nisi sit cōtra ius vl utilitatē publicā 7 nisi secūda iussio e manauerit idē fm qd est fuādū in precepto iudicis cuiuslibet. b. d.

Quia vero et huiusmodi.

Creditoz q filios debitoz psumpserit debiti occasione retinere a debito cadit 7 tātūdem debit retento aut parentibus eius 7 cozpali bus penis subīcietur alias afficietur. b. d.

Et illud vero.

Vxoz si crediti instro ppio sentiat viro in damnū suū vel suā sub stantiā aut seipam p eo obligatā facit ipo iu re non tenetur nisi manifeste pbetur pecuniā in ipsius utilitatem foze conuersam. b. d.

Necessarium.

Nulla mulier in cāis ciuilibus vel crimīalibz in carcerē includi dz vel a masculis custodiri sed in crimībus gra uissimis mulier debet custodiēda cōmitti in crimīe adulterij masculus pena legittima hic statuta est puniēdus. Adultera vero cōdem nata in monasteria mittēda est. licēcia viro p missa intra bienniū eam recipiēdi viro aūt id recusante vl premoztuo manebit vxoz in mo nasterio omni tempe vite sue substantia ipius applicata descendētibus vel ascendentibus vel monasterio pactis dotalibus in omni ca su viro seruatis. b. d. Vel aliter. Nulla mulr in causis ciuilibz dēt includi vel custodiri in criminalibz vero cōmittēda est fideiussoz vl iuratozie cautioni vel mulieribz. in crimīe ve ro adulterij masculus pena ltīma puniēdus est femīa vero in monasteriū fozma hic tradi ta mittenda est. hoc dicit.

Quia vero aliquid.

Matrimonio sine cā diuozcio aut ɔsensu so luto delinquentes in monasteria mittēdi sunt pena legittima eis īminēte ac etiā eoz mini stris recōciliato aūt mrionio cō ensu utriusq; priusq; in monasteriū mittant pena remittit. sed altero recusante ille solus penā meretur hīs obseruandis in omnibus locis et ab om nibus iudicibus et episcopis. b. d.

Si quis vero accusatus.

Accusatus de adulterio 7 absolut quoquo mō si postea eidem mulieri inueniatur turpi ter conuersatus vel matrimonio copulatus matrimoniū nō valet pena eidē 7 mulieri le gittima īminēte nulla alia req̄sita pbatione.

Quia vero nos.

Pene cozpales 7 pecuniarie hodie minuunt certo modo pterquā in crimīe lese maiestatis

Rubrica. De differen tes iudices.

Ex quo deus.

Episcopi debent iudices ad iusticiam faciē dam compellere aut per se aut p litteras ad pncipem directas 7 iudice exīte suspecto adiungi sibi dēt eps litigatoz autem pncipē adiēs priusq; iudicē vl epm puniendus est.

Si eum contigerit.

Episcopus de iniusticia iudicis 7 lesione sub ditozum iudicare debet 7 leso damnum fa cere emēdari pena cōtrafacientibus imminē te in ciuitate aūt iudice non existente subdi ti adire debent defensozem qui per se vl cum episcopo iudicare debet et clerici et mona chi et episcopi litteris sui superioris muniti ve nire debent iudices insuper puidere debent ne spoztule illicite exigantur. b. d.

Rubrica de nauticis vsuris

Prouinciam Leges antique et cõsuetudines in vsuris nauticis obseruari debent perpetuo 7 inuiolabiliter.b.d.

Rubrica de interdictis collegijs.

Imperator cesar.

Heretici cõuenticulas 7 adulterata baptismata facere prohibentur pena contrafaciẽtibus imminente.b.d.

Rubrica de raptis mulieribus que.

Legis interpretationem.

Mulier rapta substantiam raptoris lucratur nisi suo nupserit raptori quo casu ad suos parentes vl' ad fiscũ debet puenire hijs obtinẽtibus in casibus futuris ac etiã preteritis.

Rubrica de collatoribus et alijs capitulis.

Quecunq; Dispositiones ac denunciationes collationũ p singulas prouincias et ciuitates collatiõibs fieri dñt tpibus oportunis exẽplarijs petẽtibs datis 7 fiscaliũ quãtitate oñsa 7 soluẽtibus de suscepto securitate prestita ac exactoribus 7 iudicibs ac etiã collatoribus pena otrafaciẽtibus imminẽte licẽcia grauato appellandi pmissa.

Eos autem qui Exactores exactionem inchoare non dñt nisi prius insinuauerint mandatum hoc obseruãdo 7 in priuatis negocijs 7 executores in causis priuatis nullam cognitionẽ vel executionem habere debent et debitor debitoris tributarij in subsidium debiti veritate patefacta cõueniendus est 7 exactorum excusatio ex eo q̃ in loco sacro resideant admitti non dñt aduersus eos qui ab eis se lesos esse dicunt 7 exactores iustis ponderibus 7 mensuris vti dñt.

Iubemus nullam.

Exactores pecuniam tributariam sine dilatione 7 diminutione prebere debent nulla etiam a possessoribus et habitatoribus diminutione facta pena otrafaciẽtibus imminẽte 7 singulãnis eps cũ v. primatibus rõnem exigere debet exactorum 7 nominatorum piculo omnibus alijs phibita cõmissione rationcinia exigendi nisi ex iussione pncipis hoc processerit omnibus loci seruatoribus mittendis. etiã si episcopi sint adempta licencia pena otrafacientibus imminente.b.d.

Ad hec prohibemus.

Regulariter loci seruatores 7 eis similes prohibentur. fallit si iudex ex causa iusta ad pncipiam venire impediatur tunc enim vicarium mittere potest. Item cum ex iussione pncipis in aliam pnnciam vel regionẽ mittitur.

Iubem' autem Judices omnes per le delinquẽtes requirere dñt 7 non per latronum insecutores vel similes. pena cõtrafaciẽtibus imminẽte 7 iudices per pnnciam pfici sci dñt expensis eorum administratione finita qnquaginta diebus in prouincia permanere nisi ex iussione pncipis euocent' alias leso sacramẽto prestito omne damnũ ei fm quod inrauerit emendare cogẽtur 7 pene pecuniarie fisco applicare debent. Vltimo pcipit diuulgari.b.d.

Rubrica de sanctissimis episcopis.

De gubernatione.

Clerici et primates decreta electionũ in pfessionis tribus que episcopum eligant conferre debent sacris canonibus 7 institutionibus et hic dispositis obseruatis eis quidẽ eligere negligentibus electio devolvitur ad superiorem et si post electionẽ de se factam de crimine fuerit accusatus ante ordinationẽ differri debet donec de crimine iudicetur 7 non per pecunias sed meritis eligatur 7 ordinetur. eps post electionẽ de se factam ante ordinationẽ 7 pprias res aut partẽ earum ecclie cõferre pterare debet pena cõtrafaciẽtibus imminẽte 7 ordinatus in epm a seruili assricticia liberat fortuna sed non ac curiali vl' officiali qnimo etiam a patria ptãte liberat hijs obtinẽtibus in causis futuris 7 non in pteritis.b.d.

Neo aũt amabiles episcopos

Tutele 7 cure officiũ episcopis 7 monachis regulariter interdicit' pspiteris 7 alijs clericis pmittit' in casibus. s regulariter psonis ecclesiasticis secularia negocia interdicuntur.

fallit in casibus a iure permissis pena contra facientibus imminente. b. d.

Nulli vero iudicum.

Nulli iudici licitum est episcopos ad testimonium exhibendum coram se compellere is ad eos mittere debet vt propositis euangelijs dicant que nouerunt et a iudice in iudicio venire cogendi nō sunt in aliqua causa ciuili vel criminali pena cōtrafacientibus imminente.

Interdicimus autem.

Episcopi in ecclesijs suis residentiam facere debent ⁊ non eas relinquere sine licencia sui superioris vel principis iussione et tunc non amplius anno q̄no pena contrafacientibus imminente patriarche et archiepiscopi debent episcopos sub se constitutos quolibet anno ad se conuocare ⁊ disponere omnia que agenda sunt et episcopi et clerici ad tabulas ludere vel participes vel inspectores ludi vel spectaculorum fieri p̄hibentur pena contrafacientibus imminente nec cogendus est episcopus clericum suum ab ecclesia sua dimittere et alijs dare. b. d.

Omnibus autem episcopis.

Episcopi et p̄sbiteri sine iusta causa aliquē excōmunicare non debēt alias a superiore absolutio fieri debet pena contrafacientibus imminente et episcopo non licet p̄prijs manibus percutere aliquem ⁊ episcopus ab episcopatu repulsus non debet postea redire. b. d.

Clericus autem. P̄sbiteri ⁊ clerici ac etiam diaconisse ordinari debent q̄ sint recte fidei vite honeste et caste viuentes ⁊ etiam volentes contradictore nullo apparente alias differenda est ordinatio pena contrafacientibus imminente. b. d.

Sed neq; curialem.

Curiales et officiales non debent clerici ordinari nisi monachicam vitam xv. annis impleuerint pena cōtrafacientibus imminente. In preteritis autem casibus vetera iura tuentur et clerici ex meritis et virtute et non per symoniam ordinari debent ecclesie tamen in qua ordinātur bona sua ante ordinatōnem ⁊ post offerre possunt. b. d.

Seruus si sciente.

Seruus domino sciente et non contradicente clericus potest ordinari eo ignorante non potest et si in clero constitutus ad secularem vitam redierit domino suo reddēdus est ascripticij vero preter dominorum voluntatē possunt clerici ordinari. b. d.

Si quis oratoria domum.

Clerici a patrono p̄sentari debent episcopo si digni sunt ab episcopo ordinari alias episcopus quoscunq; putauit meliores poterit ordinare et clerici in suis ecclijs residentiam facere debent. b. d.

P̄sbiteros autem.

P̄sbiteri ⁊ clerici omnes res quocunq; modo ad eos peruenientes in suo dominio et potestate habere debent et eis licet donare et de eis testari liberis autem et parentibus eorum legittima portione relicta licet sub eorum fuerint potestate. b. d.

Reuerendissimis.

P̄sbiteri diaconi et alij clerici si in causa pecuniaria vel criminali falsum perhibeant testimonium pena hac l. statuta puniendi sunt. hoc dicit.

Si quis autem contra aliq.

Clerici et monachi et simules p̄sone coram episcopo in causa pecuniaria conueniendi sunt et iudicandi et per iudicem ciuilem sententia executioni mādari debet nisi ab ea fuerit appellatum. Et si iudex ciuilis causam examinet et sententiam confirmet executioni eam tradat nec licet secundo appellare. Si vero iudex sententiam infirmet tunc licet ab eo appellare sc̄m legis ordinem. sed si episcopus ex delegatione cognoscat appellari debet ad delegantem in criminali vero causa clerici coram episcopo accusari. quinymmo etiam coram ciuili iudici episcopo negligēte iusticiam facere. iudex ciuilis causam examinabit. in pecuniaria quidem causa cautione sub ypotheca rerum suarum sola p̄standa. in criminali vero causa sub cautela legittima p̄sona dimittenda de ac clesiastica vero causa index ciuilis nullam cognitionem habere debet sed episcopus solus. hoc dicit. Vel aliter. Clerici et monachi coram episcopo in causa pecuniaria conueniendi sunt in criminali coram episcopo vel iudice ciuili ad electionem actoris episcopo autem negligente iurisdictio ad iudicem ciuilem deuoluitur in p̄fessu iuris forma seruata p̄out hac l. disponitur. hoc dicit.

Si quis vero sanctissimorũ.

Episcopus ab epõ vel alio conuentus cõue niendus est sub archiepõ 7 a patriarcha ap pellandum est archiepus vero coram patriar cha cõueniẽdus est et iudicandus nulla fide iussione vel cautione pro lite exigenda. Del vic breuius. Epi coram archiepõ et archie piscopus coram patriarcha conueniẽdi sunt appellatione ad supiorem deuoluenda.b.d.

Iconomos. Iconomus et similes 7 eo rum bere des ratiocinia coram epõ reddere coguntur 7 ad archiepm appellare licitũ est sed archiepiscopo iudicante ad patriarcham appellandum est.b.d.

Si quis episcopus aut cleri.

Episcopi et clerici in vrbe cõstanti. degẽtes ibi conueniẽdi non sunt lite in pincia conte stata alias coraꝫ pfecto pretorio conueniendi sunt. apocrisariꝫ autem ad patriarchas vl̃ me tropolíticos destinati interim cõueniendi nõ sunt nisi de hoc mandatum habuerint vel ali quos conueniãt vel ibi contraxerint et epi et clerici legationis tempore conueniri non de bent et clerici et monachi citandi sunt et exe quenti sine iniuria loci reuerẽtia obseruata 7 monachi per se ant per procuratorem monaste riꝫ cãm agere debent sportularũ quantitas le gittima in personis supradictis et casibus ta xata. hoc dicit.

Presbiteris autem et diaco.

Presbiteri et clerici in domo ppria vxorẽ vel mulierem habere non dñt nisi omnẽ effugiãt suspitionem. Episcopus vero nullã mulieres penitus secum habere debet. Diaconissa ve ro cum viro de quo potest esse suspitio habi tare non debet pena contrafacientibus im minente.b.d.

Si quis autem cum sacra ministeria. Qui iniuriam infert in eccl'a dum sacra ministeria celebrãtur verbera et exilium sustinere debet. ille vero qui sacra mi nisteria conturbauit capite puniẽdus est hoc etiam idem et in letaniꝫ fuandũ est 7 letani as laici facere non dñt sine epo 7 clericis pe na contrafacientibus imminẽte.b.d.

Jubemus igitur Abbas eligendus est non fm gradum sed ex meritis et virtute idem in abbaticis 7 similibus fuandum est.

Si quis autem ad monasticã

Ingressus monasterium si notus est põt statĩ monachus ordinari. si vero dubius differri debet per triẽnium dño eum intra id temp' repente sibi cum iura mẽto reddẽdus est ali as ordinãdus est monachus dño rebus red ditis. eo autem postea ad seculare vitam re deunte dño reddẽdus est 7 monachi in vno babitaculo dñt morari sed sepatim dormire nisi necessitatis causa. hꝫs obtinẽtibus etias in monasteriꝫs feminarũ et viri a femine mo dis omnibus sepandi sunt rebus cõmunibus inter eos diuisis 7 femine sibi eligere põt pre sbiterum aut diaconũ ab epo ordinandum. hoc dicit.

Sed et hoc presenti.

Donatione facta seu relicto dimisso sub con ditione aliqua vel pure sed substitutione vel restitutione facta sub aliqua de dictis condi tionibus bonoratus persona monasterium in grediente vl̃ clerico alicuius eccl'ie facto seu diaconissa effecta tales conditiones inuali de et pro non scriptis habẽtur 7 monachi cle rici et diaconisse vita honesta seruata ad pia opera ea expendere et relinquere põt alias cõpetunt monasteria cum alia eorum substã tia nullo hmõi priuilegio aduersus priuilegiũ valituro.b.d. Del vic breuius. Monasteriũ et ecclesia liberorũ 7 nuptiarum loco accipi untur nullo priuilegio contra priuilegiatum valituro.b.d.

Si qua mulier aut vir.

Mulier aut viro ingrediẽte monasterium li beris non extãtibus res eius cõpetũt mona sterio liberis vero extãtibus rerũ suarũ ante ingressum monasteriꝫ dispositione non facta post ingressum licet ei inter filios distribuere legittima portione nulli diminuta vel ppria sua pona filꝫs cõnumerata suã sibi retinere portionem que monasterio petere dẽat eo antem morte puento filꝫ leg ttimas pcipient portionẽ rel qua sba monasterio cõpetente. hoc dicit.

Sponsalibus quoq.

Sponsalibus factis alterutri eorum pmissum est in monasteriũ ingredi absq arrarũ pena Matrimonio vero stante quilibet ex eis mo nasterium ingredi potest pactis dotalibus i ter eos seruatis vtroq autem monasterium ingrediente lucra dotis et donationis propp ter nuptias cessare debẽt nisi alter alteri spõ te aliquid largiatur.b.d.

Nullam vero Parentibus liberis monasterius ingredientibus aut econtra nulla licencia datur eos velut ingratos exhere dare vel ex monasterio abstrahere. h. d.

Si monachus. Si monachus reliquerit suum monasterium ⁊ aliud ingrediat res eius priori monasterio competūt et monachi non debent circuire civitatē sed in suis monasteriis permanere ⁊ si monachus reliquerit monasterium ⁊ ad vitam secularē pervenerit pena legittima hic statuta est puniendus. h. d.

Si quis rapuerit. Raptores monialium et similes capitali pena et bonorum amissione damnātur et partes eorum bonis raptoris ecclesie applicātur annali prescriptione currente contra ecclesiam histrionibus habitu monachali vtendi interdicta licencia pena legittima eis imminente hys obtinentibus non tantum in casibus futuris sed etiam in preteritis. Ultimo precipit diuulgari. h. d.

¶ Explicunt casus breues collationum domini Jacobi de beluiso.

¶ Incipiunt casus breues libri primi feudorum.

¶ Rubrica. Quibus modis feudum acquiratur.

Quia de feudis. Titulus iste diuiditur in tres partes. primo de personis que feudū dare pñt secundo de feudi acquisitiōe et retentione. tercio de natura feudi. secunda pars ibi. Et quia. tercia ibi ℣. Qui notandū est. vsqz ad fi. Itē prima pars subdiuidi potest in tres ptes. primo continuatio ad sequentē materiā. secūdo quia persone ecclīastice ⁊ quando possunt feudum dare. tercio que persone seculares. secunda pars incipit in ver. Feudum. tercia in ver. Marchion. Casus summarius vsqz ad ℣. Et quia. Feudum dare possunt prelati ecclesiarum si ecclie est consuetudo nobiles seculares et qui ab eis feudum accipiunt. h. d.

¶ **Et quia.** Iste ℣. continuatur ad precedentia in hunc modum. dictum est supra in principio vsqz ad ℣. presentem. de prima parte rubrice scilicet de personis que feudum dare possunt. sequitur de secūda et tercia parte rubrice. scilicet de acquisitione ⁊ retentione feudi. Diuiditur autem iste ℣. vsqz ad ℣. notandus. in tres partes. primo tractat de acquisitione ⁊ retentione feudi iure antiquo et nouo. scō ō successiōe filie in feudū tercio de successiōe feudi iure nouissimo. prima ps durat vsqz ad ℣. hui⁹ aūt notā ō. scō

ad ℔. hoc quoq; sciendum. tercia vsq; ad ℔ notandum. Casus. Vasallus ipo viuo nó pr̃ uatur feudo. ipo vero mortuo ad filios equa liter pertinet feudum et si filij non sint ad ne potem 7 ad fratres eius non extantibus si feu dum est paternum vel nouum 7 per pactum est actum. filie vero in feudum non succedũt nouissimo autem tempore collaterales vsq; ad septimum gradum descendentes masculi in infinitũ succedunt b. d. vsq; ad ℔. notãdũ

¶ Notandum autem.

Casus. Feudum quod datur a capitaneis vl̃ regis valuasoribus ꝓpriam, habet naturam. quod vero a minoribus datur ꝓpriam naturã non habet duobus casibus exceptis que in littera cõmẽtur. b. d. vsq; ad fi. ti.

Rubrica. de feudo guardie et castaldie.

Item illud Titulus iste diuiditur i duas partes. In prima tractat de vita feudi castaldie vel guardie quod datur p mercede alicuius rei. secundo de contẽtione eius feudi inter dñm et vasallum. prima ps durat vsq; ad ℔. si vero. secunda durat vsq; in fi. ti.

Casus. Feudum guardie et castaldie 7 illud quod pro mercede alicuius rei datur elapso anno reuocari potest nisi ad certum tempus detur. sed si castaldie ꝓpij feudi dicãt se possidere non defendant ibi possessionẽ nisi de suo iure ꝓbent. b. d. vsq; ad ℔. Si vero.

¶ Si vero Et sciatis q; iste ℔. est valde subtilis 7 glo. intelligit eum vno modo. 7 fm glo. vasallus hic ignoranter accepit in feudum castaldie quod erat ꝓprium et simplex. pone ergo casum fm glo. Casus. Quidã miles regius nomine ꝓpij 7 recti feudi tenebat quoddam castrum factus est castaldio et accepit illud ignoranter vt feudũ castaldie anno elapso. curia vult ab eo auferre castrum miles dicit est feudum rectum ꝓprium 7 simplex. curia negat. queritur quid iuris. Rñdet q; nisi probet per pares curie vel breue testatum se antequã castaldio factus esset vel pꝰ quam castaldie esse desijt inuestituram accepisse non poterit defendere possessionem et domio cogetur restituere. b. d. fm Ja. de bel. vel fm pe. de ser.

Rubrica. Qui successores teneantur feudum dare.

Si vero archiepiscopus.

Titulus iste diuiditur in duas partes. prima pars loquitur de prelato qui feudum quod alius tenet ab ecclia alteri ipo viuente cessit in diem incertum in feudum. secunda loquitur de laico. prima pars durat vsq; ibi Laici vero. secunda vsq; in fi. Casus. Successor prelati non cogitur inuestituram a predecessore factam 7 non expletam de feudo quod alius tenet ratam habere nisi eo sentiente qui feudum tenet sit alius inuestitus. inuestiens autẽ cogitur eam adimplere sibi ap to. sed laici successor cogitur ind. stincte adã plere inuestituram a ꝑdecessore factam. b. d

Rubrica. de controuersia inuestiture.

Si autem controuersia.

Casus. Inuestitura facta coram paribus vel per breue testatum dominus tenetur inuesti tum mittere in possessionẽ si vero in possessio ne fuerit 7 lis ei moueatur a dño sibi datur defensio per iuramentũ si non tunc dño dat vasallus est de alio feudo tunc domino re mittitur sacramentũ. b. d. fm Ja. de bel.

¶ Item si vasallus.

Quia inter alias cõtrouersias est ista que se quitur ideo subsequẽter ꝺ ea tractat ad sum marium intellectũ attende vsq; ad ℔. Si ga de manio. Casus. Si vasallus possidet feu dum nomine recti feudi dñs autem dicat eũ nomine guardie possidere. domio incumbit ꝓbatio. et si probauerit vasallus cõdemnabi tur nisi vasallus ꝓbet se legitime inuestitũ a dño postquã in guardiam ab eo accepit. domino vero in ꝓbatione deficiẽte vasallo datur defensio idem est si vasallus dixerit se nomine recti feudi possidere. dominus autẽ dixerit se pro pignore vedisse. b. d.

¶ Si mulier. Nota hic argumentũ q; si creditor emit pignus desinit esse pignus nisi esset simulata et de simulatione staret p certa indicia. Extra quero quid ad iudicem secularem de pignoribus. Respõdeo index

secularis pōt cognoscere de vsuris quando causa vsurarū incidit actioni pignoraticie q̄ diabolicū esset dicere q̄ iudex secularis nō posset plene cognoscere inter laicos de pignacti. sed secus si principaliter et per se mouetur questio vsuraria aduerte vt intelligas si pignorauit tibi rem pro centū 7 non est dubium de quantitate mutuata sed de fructibs reductis quos creditor pretendit tanquam lucrum sortis iudex secularis cognoscit. vt. ff. de sol. licia. sed si petitur contractus rescindi tanquam vsurarius 7 hoc negatur quia non apparet q̄ sit ex sua qualitate ecclīastica est cognitō. vt nota. xi. q. i. in summa. de iudicijs dispendiosam. 7. c. i. de vsu. et p̄ panor. de liasa. Item de reatu vsuriorum nō cognoscit iudex secularis sed de computo sine calculo vsurarum tantum fm quosdam 7 multa alia fm bar. vide.

¶ Si quis de manso.

Dic fm Ja. de bel. Casus inter dñm et vasallum sit contētio de incremēto feudi si dominus curie sibi aliquid retinuit tunc vasalli est pbatō. aut nihil sibi retinuit vasallus tenet incrementum. 7 si vasallus possidet tunc iuramento suo statur aut non possidet 7 tunc incrementum amittit nisi probet legittime. b. d

Kursus. Si secundus vasallus accipiat inuestituram de feudo a primo vasallo cū eius incremēto 7 aliquid accedat huic feudo viuente primo vasallo totum incrementum est ipius vasalli secundi. si vero post mortem primi vasalli decedentis sine liberis 7 sic apertis feudum domino tunc totum incrementum spectat ad dominus vt in secundo huius ff. responso.

Rubrica. Quibus modis feudum amittatur.

Quia supra dictum est.

Casus primus feudi amittendi est si dominus prelium campestre habuerit et vasallus eum morantem in prelio dimiserit non mortuum nec ad mortem vulneratum. b. d.

¶ Sed si cum filia.

Hic ponit alios quatuor casus priuatiōis feudi. primus est si vasallus iacuit cum filia domini. scōs est si cum nupta ex filio. tercius si cum filia nupta. quartus si cum sorore domī in domo domini.

¶ Similiter si dominum.

Prosequitur adhuc culpas que psonā decernunt 7 dic q̄ sunt alie quatuor culpe. Prima si dñm assilierit scilicet in psonam vt differat a casu sequēti. secundo si fecerit insultum ad castrū dñi sciens dñm vl dñam ibi esse 7 quādam subaudiūt maxime si sciens ibi dñm vel dñam esse. ar. ad hoc. ff. de furtis. l. Si qs ex domo. tercio si fratrem suū scilicet ipius vasalli occiderit. alij dicūt idem si fratrē dñi dū tamen pditorie. quarto si nepotē suum scz filium fratris. ex istis culpis feudum amittit.

¶ Aut si libellario.

Nota hic q̄ aliqñ cōtractus or derelictū. ō ff. si. l. labeo

¶ Kursus si fidelis.

Nota q̄ iste ff. videtur facere contra rōnem videlicet q̄ vasallus possit refutare in preiudicium iuris quesiti alteri. ar. ff. quemadmo. ser. amit. l. Si per partem. ff. fi.

¶ Preterea.

Qui consentit iura sua perdit et aliena fortificat. b. d.

¶ Item si duo fuerint.

Ad euidentiam premitto sicut dictum est in ff. Cum vero cōradus. q̄ feudum quod incipit a duobus fratribus dicitur inter se nouū et in tali feudo non succedit vnus alteri siue vacet alterius pars per decessum siue bere de siue per excessum culpe nisi in pacto aliud contineatur.

Rubrica. Episcopum vel abbatem vel dominum pleb.

Item si episcopus.

Dicit ergo primo. Episcopus abbas vel abbatissa vel dominus pleb. non pñt de cetero infeudare res ecclīarum sibi subiectarū que vocantur tituli. secundo dicit q̄ rectores ecclesiarum de cetero in feudum dare nō pñt ea que antiquitus non sunt solita in feudum dari tamen si que ante constitutionē vrbani data erant per eos abbates abbatissas vel dños plebis de rebus ecclīar ūsibi subiectarum firma permanere concedit.

¶ Cum etiam Notabilis est iste ℔. Femina posita in copula cum masculo non succedit simul cum eo sed ita demum si masculus non est.b.d.

Rubrica de natura feudi.

Natura feudi. Pone q imperator vel rex francorum creauit aliquem ducem 7 inuestiuit eum de ducatu. vel marchionem 7 inuestiuit eum de marchia. vel comitem et inuestiuit de comitatu. vel baronem 7 inuestiuit eum de baronia. nunqd potest pro libito deuestire. Respondetur q non sed demum ꝓpter cōmissam culpam seu felloniam.

Idem iuris. Quod dixit in principe idem dixit in maximis et maioribus valuasoribus sed in valuasoribus minoribus feudus q ipis dabatur olim erat vile et abiectum et non stabile quia poterāt ipm reuocare p. libito voluntatis. hodie secus quia quod nō pōt maiores non possunt minores.

Rubrica de successione feudi

Hoc quoq. Istum ℔. intelligo sic. In paterno feudo non in nouo. pone ergo. Duo fratres in antiquo feudo successerunt feudum peruenit ad vnum tm̄ vel ad vtrūq pro parte per diuisionem deinde alter ptem suam alienauit vel fecit inuestire filiam suam et decessit sine filio masculo. queritᵉ ad quē pertinet feudum. certe ad fratrem superst tē vl̄ ad proximos agnatos olim vsq ad quartum gradum hodie vsq ad septimum.b.d.

¶ Filia vero. Duo dicit. secunda pars ibi. In alio. Et vsq in fi. hoc intendit. Filia non succedit in feudo licet vasallus decesserit sine herede masculo nisi inuestitura facta fuerit in patrem vt filij et filiē succedāt in feudum tunc enim succedit filia demū masculis non relictis. Item succedit filia aliquā do si per se est inuestita. si feudum habet inicium a fratribus non succedit vnus alteri nisi vt dictum sit.b.d.

Rubrica. Qui successores teneantur feudum confirmare.

Si quis inuestitus. Dinidit ti. in duas partes. primo de inuestitura facta a laico alicui de alieno beneficio. secundo de inuestitura facta a prelato eodem casu. secunda pars incipit ibi. Hoc est ista. Casus est notabilis. Inuestitura pape potentior est quam iusiurandum de renū. c. cum inter. 7 ibi nota Item facta inuestitura a laico de alieno feudo in diem vel sub conditione sortitur effectum vasallo mortuo sine successione sine ꝑ mortuatur inuestitor sine inuestitus sine tenēs feudum. sed pure facta inuestitura nō valet facta vero inuestitura ab ecclesiastica ꝑsona modo predicto non sortitur effectum si ꝑmortuatur inuestitor antequā feudum tenens vel si sub conditione vel tempore antequam conditio vel tempus existat.b.d.

Rubrica. de contentione inter dominum et vasallum de inuestitura.

Si fuerit. Dinide in quatuor ptes. primo datur forma dirimēde cōtentione qñ vasallus possidet vel ꝑbat. secundo quando dominus. tercio quando vasallus ꝑtendit inuestituram rei quam pro pignore accepit. quarto de effectu feudi guardie 7 castaldie. secūda incipit in ℔. Ceterum. tercia in ℔. Similiter quarta in ℔. Insuper. Casus. Orta contentione inter dominū et fidelem de inuestitura debet vel p ptes curtis testimoniū ꝑbēre vel per iuramentum possessoris iurantis cum duodecim sacramētalibus solūmodo. Feudum autē guardie vel castaldie quādocunq post annum auferri potest.b.d.

Rubrica. de contentione inter me et dominum.

Si contentio Dinide in duas ptes. In prima pte finali superstes partem feudi recipit quā possidet vel alienauit de feudo de quo est contentio. In secunda pte nullam recipit partem vel nullam possidet per se vel p alium. secunda ibi. Si vero nullam. Casus. Fratri superstiti defertur iusiurandū si ptem habeat in eo feudo de quo est contentio inter eum et dominum sed si nullam habet partem datur domino.b.d.

¶ Rubrica. de feudi alienatione.

Si clientulus Divide ℭ. vsq; in fi. in quatuor ptes. primo que alienatio 7 ad quē modum ut premissa. secundo cui possit fieri alienatio. tercio de effectu alienationis quādo sine voluntate domini facta est alienatio et quādo cum volūtate 7 quando primo agnato facta est alienatio. quarto de successione feudi marchie 7 comitatus an locum habeat secunda ibi. Unde potest. tercia ibi. Sed si clientulus. quarto in ℭ. In feudo.

¶ Rubrica. de feudo marchie ducatus et comitatus

De marchia Divide casum. primo in duas ptes. primo de successione feudi dignitatem hūtis an locū habeat. secundo de successione aliorum feudorum. prima vsq; ad ℭ Si capitanei. secūda vsq; in fi. Casus breuis Dantur due regule. prima est. In feudis dignitatum non succedit heres nisi sit investitus secunda est. In alijs feudis succedunt filij 7 nepotes 7 filij vel nepotibus defunctis sine descendētibus succedunt eis fratres 7 nepotes immo consobrini. b. d.

¶ Si duo fratres.

Nota q; plus operatur pactum quam lex.

¶ Rubrica. An maritus succedat uxori in beneficio

Si femina. Divide in tres ptes. primo tractat an maritus succedit uxori in feudo femineo. secundo an filij. tercio ponitur declaratio precedentiū. secunda incipit ibi. et si ipsa. tercia ibi. hoc dicimus. Casus. Maritus uxori non succedit in feudo etiam femineo nisi specialiter sit investitus. filie etiaz nō succedunt matres etiam in eodem feudo de rigore nisi specialiter sit dictum vel si fuerint investite sed de equitate bene succedunt hoc obtinet in capitaneis et maioribus et minoribus valuasoribus. b. d.

¶ Rubrica. De feudis datis minimis valuasoribus

Si minores Casus. Minores valuasoribus minimis feudis auferre pñt qñcunq; precio tamen restituto si quod acceperint.

¶ Rubrica. quibus modis feudum amittatur.

Si capitanei Si vasallus seniorem id est dñm suū in bello dimiserit vel credētiā in damnū eius manifestauerit vel senioris uxorem adulterauerit vel scienter seniores assilierit vel similem culpam cōmiserit feudo carebit. b. d. Nota q; similes culpe similem exigunt penam.

¶ Rubrica. Apud quem vel quos controuersia feudi diffiniri debeat

Si contentio Divide capl'm in duas ptes. primo tractat de contentione int' capitaneos. secundo de otentione inter valuasores minores vl' maiores. secunda incipit ibi Si vero. Casus. Si contentio est inter capitaneos ō bñficio impator est index. si vero ē contētio inter valuasores maiores vel minores tunc pares curtis vel index curie cognoscunt. b. d.

¶ Si vasallus Si vasallo legittime feudum alienāte postea sine herede decedēte vel eius herede sine herede feudū dño aperitur 7 quicquid factum est revocatur.

¶ Rubrica. Constitutiones feudales de loth. imperatoris quas ante ia. b. p. in curia. ro. condi. obser.

Si quis. Casus. Precipit impator institutionem edictā sup bñficijs militū 7 successiue et culpa cum cōsilio virorum prudentū ab omnibus obseruari. b. d.

¶ Si quis miles. Decedēte milite vasallo succedit sibi filius 7 nepos ex eo 7 frater qnīmo et patruus si feudū sit avitum.

¶ Ru. de beneficio fratris.

Si quis. Divide capl'm in duas ptes primo ponitur regula. secundo exceptiones a regula. secunda incipit ibi. Nisi pinvestituram. Casus datur regula 7 exceptiōes a regula. Regula est q; filius fratri defuncto sine filio non succedit in feudo novo. Fallit regula si tempe investiture p pactū aliud cōuenit. Item si de omnibus bonis est emptū. Itē

si frater est inuestitus vtriusq; nomine dom no sciente. Itē si frater acq̄sinit in bostē regis

Rubrica. de feudo sine culpa non amittendo.

Sancimus. Casus. Datur regula. Regulariter aūt miles vasallus feudum non amittit nisi culpa rōnabili cognita 7 conuicta

¶ Si quis miles vasallus feudo priuatur alienādo cum vxore dñi cōcūbēdo 7 in pugna cū posset inuadere eum dimittēdo.

Rubrica. Quo tempore miles inuestituram petere dēat.

Sancimus. Casus. Datur regula et instantie. Regula est. si miles infra annum 7 mensem post mortē dñi nō petat inuestitu ā ab eius herede vel post mortē patris a dño pdit feudū. Fallit regula si iusta causa impediatur vel mortis vel capitalis inimicicie vel infantia vel iusta absentia. b. d.

¶ Si qnis Casus. Traditur regula que est q; si dñs de bñficio sui militis aliū inuestiuit vel feudum sui militis alienauit p nō facto habetur. b. d.

¶ Sancimus vt nemo.

Primo datur regula q; miles non pōt deuestiri a dño sine culpa cognita 7 cōuicta p lamenta pariū. secundo queritur quid si pares sniam tulerunt otra milites 7 miles ad imperatorem appellauit miles in possessione p seuerare dēt p vi. ebdomedas 7 ad impatorem accedere cū paribus qui laudarūt vt p eum causa diffiniatur. b. d.

¶ Rubrica. de otentione inter dominum et vasallum de inuestitura.

Si quis miles. Diuide capl'm in duas ptes. in prima possidet vasallus. in secunda dñs. secunda ibi. Et si dñs. Casus. si inter militem vasallū 7 dñm sit cōtentio de inuestitura dño deficiēte in pbatione vasallo possidēti defertur iusiuran. dño aūt possidē te militi vasallo incumbit pbatio. eo autē in pbatiōe deficiēte dño dabitur iusurandus

Rubrica. quemadmodū feudum ad filiam pertineat.

Si quis sine Primo datur regula secundo exceptiones a regula. Regula est. Vasallo defuncto sine liberis filia non succedit in bñficio patris. Fallit regula bic in duobus casibs. primus si filia a dño redemerit feudū. secūdus est si dñs inuestiuit filiā pter amorem et seruicium patris. b. d.

Rubrica. Quibus modis feudum constitui potest.

Sciendum est. Traditur regula et regule declaratio. Regula est q; feudū sine inuestitura non pōt cōstitui. Declaratio. Vasallus iubente dño ingressus est possessionem castri nomine feudi sine alia ꝑpria inuestitura et dum vixerit quasi noīe feudi potest retinere. sed eo defuncto heres non succedit in feudo. b. d.

Si dominus. Datur regula que est. Si clericus de alieno beneficio aliū inuestiuit 7 prius moriatur cū feudū sibi apiatur exhumaniter feudū nec successor tenetur habere ratam inuestituram. b. d.

¶ Rubrica. Si inter dominum et vasallum de inuestitura lis oriatur.

Si inter dominum. Diuide capl'm in tres p'es. primo tractat qualiter sit faciēda pbatio si otentio est inter dominum laicum 7 vasallū. secundo de otumacia vasalli. tercio qualiter sit faciēda pbatio si cōtentio est inter dñm clericū 7 vasallum. secunda incipit. Si vero. tercia ibi. In clerico rum. Casus. Orta otentiōe inter dñm et vasallum deficiēte pbatione possessoris sacro cā diffiniet. sed si testes interfuerint debs fieri p testes pbatio qui si veritatē dicere recusant dñt cogi a comite vel a ꝑpō vel ab imperatore ad quē accedere debet vasall' cum iussu dñi si interim qete possidet vsq; ad ānū sed si interim nō iuerit p se vel p alium dñi sacramēto cā decidet. In clericoꝝ aūt inuestitura omnes testes pitet admittuntur. b. d.

Si quis Diuide in duas ptes. in prima dñs possidebat 7 vasallus erat actor. In secunda ecōtra. prima durat vsq; ad §. se aūt.

secunda vsq; in fi. Casus. Orta contentione inter dñm 7 vasallū si vasallus dicit se vt patrem suū inuestitū debet ꝓbare p testes saltem duos suā intentionē 7 eo in ꝓbatione ꝺficiēte deferť dño possidēti qui iurabit cum xp̄ī. sacr̄alibus 7 nolente iurare deferť actori qui iurabit etiā cum xp̄ī. sacr̄alibus. vtroq; nolente iurare dñs possessor absolnitur vasallo aūt possidēte si possidet per annū sciēte dño 7 non cōtradicente solus debet iurare sine alīs. alias autem non. b. ꝺ.

¶ Rubrica. de feudo dato in vicem legis cōmisso rie reprobando.

Si quis Casus. Feudum non pōt constitui sub pacto legis ꝺmissorie quia non sub ꝓtextu pecunie sed amore dñi dandū ē.

Si quis inuestierit.

Si dñs inuestiuit aliquē de beneficio sui militis ſm placentinos non tenet inuestitura sine consensu eius cuius est feudū. sed ſm mediolaneñ. et cremoneñ. valet inuestitura si nullū gr̄atur ꝓindiciū ei cuius est feudū ꝓdicta inuestitura potest habere effectū decedente vasallo sine successore. b. ꝺ.

Quidam obligauit.

Diuide in tres ꝑ. primo ponitur thema 7 qō. secūdo rn̄sio in qua quidē primo defertur sacramentū filio vasalli. In tercia pte deferť filio dñi. sc̄da ibi. vnde viri. tercia ibi. si aūt. Casus. Filio militis dicēti patrē inuestitū de pignore et .xxx. annis noie feudi possedisse defertur iusiurandū vt iuret cum xp̄ī. sacr̄alibus forma hic tradita. sed eo nolente iurare defertur filio dñi quia si iurare recuset cogitur filium militis inuestire. b. ꝺ. Ja. de bel.

¶ Explicīunt casus breues libri primi super vsi. feu.

¶ Incipiunt casus breues secundi libri feudorum.

¶ Rubrica. de feudi cognitione.

Robertus Diuide c. in ꝺ. ptes. primo tractat quo iure vniuersaliter 7 gr̄aliter oms cause decidātur. secūdo quo iure cause feudi spāles. Fa incipit ibi. vsus tn̄ feudi. Casus. Cause gr̄aliter aut decidūtur iure romano aut legibus longobardorū aut cōsuetudine. sed cause feudales decidūť cōsuetudine que vincit legem in hac pte licz cōtrarium dici soleat. cōsuetudine aūt deficiēte decidi pn̄t etiam lege scripta. b. ꝺ.

¶ Sciendum est Feudū ostitui potest etiam in rebs īmobilibus aut solo cohe rentibus aut in bīs que inter īmobilia cōputāt̄. feudum autem acquiritur duobus modis. scilicet inuestitura aut successione. b. ꝺ.

Rubrica. quid sit inuestitura

Inuestitura. Diuide c. in quinq; ptes primo ostendit quid dicatur inuestitura 7 coram quibus debeat fieri. Fo qualr̄ ꝓbetur inuestitura dño possidente. tercio qualr̄ ꝓbeť vasallo possidēte vel quasi. quarto qualr̄ ꝓbetur si dominus non habet pares. qnto quo iure ꝓbentur pacta in feudo apposita. ꝓpter ꝓpriam naturā vsus prima pars durat vsq; ¶. Si enim. secunda vsq; ad ¶. Si vero vasallus. tercia vsq; ad ¶. Si aūt inuestitura. quarta vsq; ad ¶. Preterea. quinta vsq; ad finē. Dsq; aūt ad ¶. Si em̄. determīatur qd sit īuestitura. et quidā dicunt. Inuestitura alia ꝓpria et possessio. alia abusiua vt qñ basta vel aliud coporeū ponꝛgitur a dño vasalli pro inuestitura. secūdo ꝺr coram quibus debeat fieri hec inuestitura 7 quidem fieri debet coram paribus dñi duobus saltem non coram alīs sed quidam ꝺtrarium dixerunt. b. ꝺ.

¶ Si enim a domino

Casus. Comes militem inuestiuit abusiue de castro per anulum non tradidit possessionē Vasallus agit ꝺtra dñm 7 petit fieri inuestituram ꝓpriam. id est possessionē sibi tradi dominus negat se nullam inuestituram fecisse. Querit qualiter fieri debeat probatō. Respondetur q; per pares curtis vel per publicum instrumentū a paribus ꝺfirmatum. Qō si veritatem dicere recusent. tunc a domino cogi debent iurare q; huius rei nesciant veritatem. Et postea actor alios poterit ꝓducere testes. eo autem deficiente in ꝓbatione est in electione dñi an velit iurare vel differre

si dominus velit potest compellere testes iurare licitū est vasallo etiā p extraneos testes pbare. eo aūt tunc in pbatione deficiente electio iurisiurandi defertur domino. b. d.

¶ Si vero vasallus.

Casus. Vasallus possidet feudum camere vt canene qō bis vl'ter recepit a dño dominus petit rem suam a vasallo vel denegat soluere feudum 7 negat inuestiturā. queritur qualiter ostulatur vasallo possidenti vel quasi. Respondeo non est opus sibi pbatione sed dat sibi electio vt iuret vel deferat. b. d. vsq; ad ¶. Si vero.

¶ Si vero inuestitura.

Casus. Contentio erat inter dñm et vasallus de inuestitura dño vel vasallo possidēte feudum dños non habet pares. queritur qual'r fiet pbatio. Rñdetur q vasallus pbare potest per quosl bet testes extraneos vel per publicum instrm aut inopia pbationū emergente cā iureiurādo decidetur. b. d.

¶ Preterea. Casus.

Contentio est inter dñm et vasallū de pactis appositis inter eos preter oditionē feudi vel naturam vt quia dños allegat pactum in sui fauorem vel dicit feudū datum sub tali oditōne vt vasallus associet vxorem suam ad ecclesiam festiuis diebus dño quidē incumbit pbatio. Eo aūt in pbatōne deficiente vasallo defert' iusiurandum Sed quid ecōtra vasallus allegat pcm factū in sui fauorē otra feudi cōsuetudinem. Forte de filiarum successione certe vasallus debet pbare pactum alioquin domīo defertur insiurandū. b. d.

¶ Rubrica. Per quos fiat inuestitura.

¶ Inuestitura

diuide. c. in quinq; ptes. primo ondit que psone pñt inuestiturā facere. secundo que res pñt dari in feudo. tercio que psone pñt accipe in feudū. quarto an per aliū quis possit facere et recipe in uestituram. et hoc an femina possit dare feudum. secunda ibi Sed et res. tercia in ¶. Donam vero. quarta in ¶. Sed vtrū. quinta i ¶ Feminam. Casus vsq; ad ¶. sed 7 res due dātur regule in pin. huius capituli. prima est q vetus inuestitura fieri potest etiam a maiore vel a quocunq;. sed est notandū q si simpliciter fiat inuestitura intelligitur facta ō insto feudo nisi aliud sit dictū. secūda regla est q noua inuestitura nō pōt fieri ab alio quā ab eo qui habet legittimā bonoū administratio nem. qui enim alienare prohibetur sua bona nec in feudum dare potest. b. d.

¶ Sed et res

Casus. Traditur regula 7 instātia. Regula est. Res cuius alienatio pbibetur in feudum dari non pōt. Fallit regula in duobus casibus. primus est si vasallus vendit agnato pximo qui successurus est in rem feudalem quā licet pbibeatur alienare sibi tamē pōt vendere. Fallit 2o quia vasallus rem feudalem quā pbibetur alienare dat alij in feudū quod pōt etiā cuilibet extraneo nisi dederit in fraudē consuetudinis vel legis pcio accepto sub coloze inuestiture tunc reuocato pcio ab agnato pximioze q accepit inuestituram poterit ab eo reuocari. b. d.

¶ Personam vero.

Regula est talis q regulariter omnis pona potest accipere feudum nec distinguit si sit liber vel seruus nisi ignozātia ptendat' in dāte

Ser. ¶ Si vtrum.

Casus. Datur regula q inuestiturā pōt quis facere et accipere per alium quinimo et per procuratozem. b. d.

Feminam quoq;

Nota q femina pōt esse dura feudi licet regulariter non posset esse vasalla feudi primi Item nota q femina posset hre vasallos 7 fidelitatē q inde habebit iurisdictionē tanq; domina feudi quia ista sunt iura annexa.

Nulla

Casus. Datur regula 7 exceptio Regula est dños non cogit' facere inuestituram vasallo si fidelitatē sibi recusat facere. q feudum ōza fidelitate seu a fide. Fallit regula si ppactum cōtrarium actum est. b. d.

¶ Rubrica. Quid precedere debeat an inuestitura an fidelitas.

Vtrum.

diuide. c. in duas p. primo qd pcedē dēat an inuestitura an fidelitas. 2o qd est fidelitas. Fa incipit ibi. Fidelitatem. Casus. Queritur hiciquid pcedere debeat an inuestitura an fidelitas. Respōdetur inuestitura

Queritur etiã quid dicat fidelitas. Rñdetur q̃ fidelitas dr iuramentũ fidelitatis quod vasallus p̃stat domino. b. d.

Rubrica. Qualiter debeat vasallus iurare fidelitatem

Qualiter. Diuide c. in duas ptes. primo tradit forma iuramti qđ p̃stat vasallus domino. secundo forma iuramenti qđ p̃stat subditus vel domesticus dño. secũda ibi. Si vero domesticus. Casus. Vasallus dño iurare dẽt q̃ sibi erit fidelis 7 q̃ credentiã sibi commissam non manifestabit. domesticus aũt et subditus adire debet notatim fuare vitam membrum mentem et eius rectum honorem.

Rubrica. de forma fidelitatis

In epistola. Diuide c. in duas p. primo datur forma iuramti qđ p̃stat vasallus dño. Fo dñs vasallo ad eandẽ vicẽ astringit. prima vsq; ad ℔. dñs. Fa vsq; ad fi. Casus. Forma iurisiurãdi p̃stãdi a vasallo dño traditur in decretis in qua sex memorie bñe vasallus dẽt videlicet ĩcolume tutũ honestũ vtile facile possibile q̃ verba quẽ intellectũ sapiant exponit lra. qnĩmo dr etiã suo dño auxiliam et p̃siliũ p̃stare. dẽt etiã dñs vasallo vicem mutua sibi p̃stare qđ 7 vasallus dño. b. d. Fm ia. de bel. Nota q̃ nõ lics obliuisci de eo qđ gs tenet aliq facere p̃sertĩ sub vĩcio iuramẽti dsonat l. magnã. C. ỗ otra. 7 omit. sti. Nota oĩa ista verba sup̃adcã in tex. qr tex. expoit.

Rubrica. de noua forma fidelitatis.

Est et alia. Casus. Traditur noua forma iurisiurandi fidelitatis quod p̃stat vasallus dño planus est vide tex.

Investitura. Casus. Dñs vasallum p anulum investiuit dño p̃stitit iuramẽtũ quer̃ an dñs debeat cogi vasallũ mittere ĩ possessionẽ bñficij. Rñdetur q̃ sic. 7 si differat tenebitur sibi ad omne interesse. b. d.

Rubrica. de investitura de re aliena facta.

um de re. Diuide c. in q̃q ptes. primo oñdit quo casu debet actio vasallo ỗ evictione otra dñm re feudali evicta. secũdo an possit vasallus rem feudi a possidẽte vendicare 7 se defendere si ouenĩatur. tercio an possit fuitutẽ ĩponere rei feudali. quarto ad quẽ ptinet additamentũ abueniens in re feudali. quinto an tercia vel quarta que debet vxori in bonis viri decedẽte marito sibi dẽat in rebus feudalibs. Fa ĩcipit ibi in ℔. Rei aũt tercia in ℔. qđ ergo. quarta in ℔. ecõtrario. quinta in ℔. quãuis. Casus vsq; ad ℔. rei aũt Comes militẽ de re aliena vel alĩ obligata investiuit in feudum res evicta est a vasallo. querit an bẽat actionẽ p evictiõe otra dñm 7 in quẽ. et rñdet aut vasallus fuit sciẽs 7 nõ agit de evictiõe nisi sit stipulatus vel pact9. si ignorans agere põt vt aliud eiusdẽ extimatõnis sibi p̃stetur sed in dominio non distinguitur scientia vel ignorantia. b. d.

Rei antẽ Casus. Querit hic nunquid vasallus rem feudi possit vẽdicare a possidente vl si ouenĩat possit se defendere dño etiam absente. Rñdetur q̃ bñ põt 7 fuitutes rei debitas petere potest et retinere. b. d.

Quid ergo Vasallus dolo vel culpa vel negligẽtia imposuit fuitutẽ rei feudali postea feudũ est reuersum ad dñm. queritur an sibi p̃iudiciũ gñetur. Rñdetur q̃ nõ licet longo tempe durauerit seruitus. b. d.

Econtrario Casus. Vasallus ad ditamentũ fecit feudo. querit an accrescat feudo. Rñdetur q̃ aut id quod additũ est p se subsistere põt vt est predictũ 7 non accrescit feudo. aut nõ est p se subsistens vt seruitus et accedat feudo 7 datur regula qr vasallus p̃t feudi meliorẽ facere additionẽ non deteriorẽ in alterius p̃iudicium. b. d.

Quamuis Miles quidã vasallus bñs feudũ amplũ decessit supstite cõiuge in ope. querit an vxor quartã vel terciã que sibi debet de iure cõmuni in bonis viri p̃mortui possit accipe de feudo. Rñdeo q̃ non quia feudũ alienari nõ p̃t in alium qnĩmo nec pignori obligari. b. d.

Rubrica. Qualiter olim feudum alienari poterat.

Est enim optima. Diuide in quinq; ptes. primo in iure nouissimo phibetur oĩs alienatio. Fo casũ enumeratio qbus p̃mittebatur de iure antiquo. tercio enumeratio quorũdã casuũ quibus ỗ iure antiquo erat phibita. quarto que persone

poterant ꝓhibere alienationē ⁊ rem alienatā redimere. quinto qñ dñs possit ꝓprietatē rei feudalis alienare. Fa incipit ī ℔. Si vero. tercia in ℔. donare. quarta in ℔. porro quīta in ℔. de illa. Casus vsq; ad ℔. Si vero. Olī optima ꝺsuetudine ꝓhibebat ꝛed nō simplr feu di aliēatio ꝺuersimode ꝑm varietatē locorū ⁊nec impator lotharius omnē interdixit alienationē. Et quidē antiquo tpe reg'ari er p mittebatur vēditio ꝓ parte ꝺimidia feudi.

¶ Si vero in totum.

Casus. Permittebatur alienatio de iure antiquo si vasallus in totum vel in ptē volebat in feudū dare bona fide nō in fraudē etiā dño inuito vel ignorāte. Si vasallus dño dissentiente vēdebat vel in feudum dabat si decedebat sine berede vel feudū refutabat nec culpa sua amittebat alienatio rescindebaf et reuertebatur feudū ad dñm nisi accipiēs a priori dño volebat feudū recognoscere et sibi seruire. b. ꝺ.

¶ Donare.

Casus enumerātur in q⁹ bus etiā de iure antiquo alienatio fuerat ꝓhibita videlicet donare ꝓ anīa iudicare. in dotem ꝓ filia dare. locatio tamen ꝓmittebatur nisi fiat in fraudem. b. ꝺ.

¶ Porro.

Olim antiquo iure si vasallus alienabat ꝑtem feudi etiā licite sine ꝺsensu dñi dñs poterat recolligere ab emptore ꝓ equali precio nisi dñs sciens renūciauerit iuri suo exp̄sse vel tacite p annū. sed p̄scriptōe xxx. annorū repellebatur sciēs ⁊ ignorās agnati aūt vasalli ꝓximiores ꝑferebantur dño in ꝓbando et redimendo. b. ꝺ.

¶ De illa.

Casus. Queritur an comunus possit ꝓprietatē feudi alienare. Rñdef q⁹ seruādum est q⁹ statutum est ꝑ l. cōradi. b. ꝺ.

Rubrica. Quis dicatur dux comes marchio

Qui a principe.

Diuide in duas ꝑ. primo oñdit que ꝑsone nobilitētur ꝑ feudum et ponitur declaratio graduū nobilitatis feudi. Fo que sint ꝑsone que non nobilitenf. Fa ī ℔. ceteri. Casus. Dux dicif qui a principe ꝺ ducatu est inuestitus. marchio qui de marchionatu. comes qui de comitatu. Qui aūt ē inuestitus a principe vel a ptāte aliqua ꝺ plebe vel de plebis ꝑte capitaneus appellatur. Qui autē capitaneus est inuestitus antiquo iure valuasorib⁹ maiorib⁹ sunt inuestiti valuasini id est miores valuasores appellabātur et hoc feudū ꝓprias nō habet naturas. sed hodie est exequata, cā mō quantū ad retentōnē feudi quia sine culpa a nemini pōt auferri. hodie aūt qui a valuasori bus q̄buscūq; feudum accipiunt plebei sunt nec nobilitātur per feudū nam qui soldatā accipiunt non nobilitātur ꝑ hoc feudū. vltio declarat quid dicaf soldata. b. ꝺ. Ja. Nota fm bar. q⁹ soldata est p̄statio quedā annua ⁊ gratuita que a neutra ꝑte tranlit in beredē. mortē enim ꝺantis vel accipiētis finitur. Bar.

¶ Rubrica. de gradibus succe. in feu.

Der successionem.

Diuide c. in quatuor ptes. primo quaf̄ feudum acquiratur. Fo de successione linee descendentis masculine ⁊ femine. tercio ꝺ successione linee transuersalis pmissa vel ꝓhibita. quarto de ꝺtentiōe orta occasione successionis. Fa incipit in ver. mortuo enī. tercia in ℔. hūc vero. quarta in ℔. si vero dño. Casus vsq; ad ℔. Si enī ticius. Feudū acquirit̄ ꝺuestitura ⁊ successione nam vasallo mortuo. prestitura ⁊ successione nam vasallo mortuo. primā cā est scz liberorum masculorum filiorum nepotū ⁊ aliorum descēdētiū sed filie neptes et pneptes nō succedūt ipe nec agnati ex eis nisi feudū sit femineū vel ex eo pacto acquisitum. nō extātibus aūt liberis succedūt fres. primo et filij fratrū demū agnati vltiores si feudum sit paternum. b. ꝺ.

Rubrica. de fratribus de no no beneficio inuestitis.

Si duo fratres.

In feudo nō bēt locum ius accrescēdi inter eos qui ꝓtendunt primam seu primogenitalē inuestituram. b. ꝺ.

Si duo fratres.

Diuide in duas ꝑ. primo frater acquisiuit feudū gratis redimē do vel sua pecunia. Fo cū equis ⁊ armis communibus dño ignorāte. Fa incipit ibi. q⁹ si cū Casus. Duo fratres mortuo pr̄e remāserunt in domo cōmuni vel simul habitādo alter ex eis acquisiuit feudū postea gratis vel sua pecunia. queritur an mortuo acquirēte sine berede sibi succedat frater. rñdeo q⁹ non. quia si de communibus bonis esset emptum tunc fructus ex feudo pueniētes essent cōmunes.

Deinde ō: frater cum equis ōmunibus vel pe cunia ante feudū acquisiuit. queritʼ an frater sibi succedat eo defuncto sine berede. rñdetʼ q; nō. sed potest frater ab eo partem petere eius quod de cōmuni est impensum. b. d.

Rubica. de inuestitura quā ticius accepit a sempronio

Sempronio. Casus. Maritus nō succedit uxori in bñficio ea mortua sine berede

Rubica. de vasallo decrepite etatis.

Quidam vasallus. Casus. Si vasallus decrepite etatis feudum resignauerit vt filij inuestiantʼ et inuestiti sunt postea decedēte altero filiorum post inuestituram fratre supstite et sine berede frater sibi succedit et non reuertitur ad dñm q; feudū adhuc paternum ō: et non nouum. b. d.

Rubica. de inuestitura in maritum facta.

Vasallo. Diuide c. in tres ptes. primo ondit cōas quibs dirimitʼ otentio orta in maritum filie vasalli 7 agnatū vasalli. fo a quot queliter fieri debet pbatio orta cōtrouersia inter dñm et agnatos defuncti. tercio cōtrouersia inter vasallos cōā qbus sit dirimēda. secunda ibi in ¶. Item placet. tercia in ¶. Illud. Casus vsq; ad ¶. Item placet. Si otento est inter maritū filie vasalli 7 agnatum de beneficio an sit paternū vl nouū quō dirimi debeat cōā iudice ordinario vel arbitro nō coram domino vel eius curia. b. d.

Rubica. de otrouersia feudi apud pares terminanda.

Si inter dominum. Casus. Si cōtentio est inter dñm et vasallū de feudo pares curtis cognoscūt. et aut otentiūt dñs et vasallus in eligēdis pibus tunc quos elegerūt erunt iudices. aut dissentiūt tūc dñs primo eligit vnū vl plures ex paribs quos voluerit secūdo vasallus eligere poterit fm numerum a dño approbatū. Vltimo est sciendū q; q si delitatem dño iurauit non est eligēdus pro pari altero dissentiente. b. d.

Rubica. de eo qui sibi et beredibus suis masculis et feminis inuest. ac.

Qui sibi. Diuide in. d. p primo an femina succedat in feudo facta inuestitura accipienti p se 7 beredibs suis masculis 7 femis supstite masculo. secūdo an vasallus debeat recognoscere feudū p feminā masculo existēte. secūda ps incipit in ¶. nam et illud. Casus Si vasallus p se et beredibus suis masculis 7 bjs deficiētibus feminis accepit femina non succedit in bñficio quādiu masculus supereſt qnīmo nec debet vasallus qui feudū a vasallo recepit p feminā recognoscere si masculus supereſt. b. d.

Quidam et illud. Casus. Quidam comes habebat in feudū quoddā castrum a rege francie quod castrū infeudauit ticio de inde decessit iste comes duobs filijs relictis demū decessit vnus filioū relicta filia tātū alter vero ōcessit supstite filio masculo. queritur a quo iste ticius feudū debeat recognoscere 7 an debeat facere fidelitatē femīe. rñdetur q; facit fidelitatē masculo tm 7 ita fuit iudicatū licet alij dixerūt debere fieri fidelitatem filie p parte patris sui. b. d.

Rubica. de duobus fratribus a capitaneo inuest.

Duo fratres. Casus. Si duo frēs sitʼ de nouo bñficio a capitaneo fuerint inuestiti vt quādiu ipi vel eoꝝ beredes masculi viuerent 7 masculis deficiētibus femine feudū bręnt decedente postea vasallo altero si masculus vel femina ex eo supest fratri non succedit alias succedit. b. d.

Rubica. an remoueri debeant testes qui pa. esse desi.

Si inter dominum. Si inter dñm 7 vasallū otentio est de inuestitura illi qui pares fuerūt tpe inuestiture non remouēt a testimonio licꝫ ō fuerint eē pares.

Rubica. de controuersia inter vas. et episcopum.

Ex eo. Diuide in quatuor p. primo ponitʼ thema 7 cō. secūdo allegatio p pte vasalli. tercō allegatō 7 rñsio p pte dñi. quarto

responsio ad q̃nem ⁊ declaratio omissint indices et q̃ eoꝝ sit officiū. Fa in §. opponit. tercia in §. dño. quarto in §. Sed laudatū. Casus. Si inter ep̃m ⁊ vasallū est otentio de investitura ab ei⁹ p̃decessore facta pares curie cognoscūt prius tñ debet investiri ō suo ꝓprio ⁊ recto feudo q̃ ꝑcipal' q̃ dirimat'.

Rubrica. de eo qui arma bellica deposuit.

Miles. Miles seculi qui factus est miles dei ex eo q̃ venerabilē domū intravit ⁊ feudo renunciavit feudum amittit.

Rubrica. de milite vasallo qui contumax est.

Dominus. Divide in .v. p. primo qual'r p̃cedat' otra vasallū dño querimoniā exponente de eo q̃ incidit in culpā. Fo qual'r p̃cedatur otra dñm vasallo dicēte se ab eo spoliatum feudi possessione. Fa ps incipit in §. Si vero vasall⁹. Casus. Si dñs oqueral' de vasallo dicens eum in culpā incidisse p quā meretur amittere feudē dēt vasallus ter a curia citari vn̄. vel x. dierū spacio in vnaquaq̃ vocatione statuto. ⁊ si otumax fuerit dñs debs mitti in possessionē feudi ⁊ expectabit' vasallus vsq̃ ad annū. ⁊ si veniat ante restituit' ei possessio. si nō veniat pdit possessionē ⁊ feudum. Si vero ecōtra vasallus conquerit' de dño dicēs se spoliatū ab eo tūc vasallus ds adire curiā ⁊ curia cū reverētia dēt dñm cogere q̃ restituat possessionē. et si otumax fuerit dñs vasallus poterit adire maiorē ptātē. et si p. eueret dñs in otumacia vasallus poterit eundem prędare. b. d.

Rubrica. In quibus casibus feu. amit.

Obertus. Divide in duas p. primo pater scribit filio dicēs q̃ cāe amittēdū feudus nō possunt sub regla diffiniri. ⁊ subdit qual'r vasallus se debeat hre erga dñm suū. secundo differt seu describit dupl'r qd sit bñficiū secūda ps incipit in §. bñficiū. Casus. primo pater scribit filio p̃mittens excusationē sui dicens q̃ cāe quibus feudū amittit' non p̃nt sub regla diffiniri. Et addit qual'r vasallus otra dñm se debeat hre. postea diffinit bñficium dupliciter quod dic vt in littera. b. d.

Rubrica. Qne sunt prima causa beneficij amittendi.

Prima autem causa. Divide in tres p̃tes. primo ponit' enumeratio cārū q̃bus feudū amittat' in spē. Fo enumeratio cāꝝ in gñe. tercio ad quos feudū amissus dēat devolui. prima ps durat vsq̃ ad §. prędictis modis. secūda vsq̃ ad §. denicq̃. tercia vsq̃ ad fi. Casus vsq̃ ad §. est ⁊ alia. Si vasallus ab hēde dñi vl' heres vasalli a dño non petīt investituram infra annum ⁊ diem amittit beneficium. b. d.

Est et alia. Casus. Si dñs a vasallo petierit fidelitatē investiturā pollicēdo nec ītime requitus eam p̃stare voluerit cum bñficium tale sit vnde fidelitas fieri debeat tanquam ingratus feudū amittit. b. d.

Item si vasallus. Casus. Vasallus amittit feudū si cū dño nō init in plio dū putuit. Itē si dñm nō certiorauit sciens sibi magnum piculū iminere quod euitare posset. Itē si cōcubuit cum filia nuru vel sorore domini manente in capillo. b. d.

Soro si dominum. Casus vsq̃ ad §. denicq̃. Vasallus amittit feudū si dñm assultierit vl' vicū in quo p̃sidet. gressus est vl' impias man⁹ in eū ingesserit vl' alias graves vl' inhonestas iniurias intulerit vl' vite eius insidiat⁹ fuerit veneno gladio vl' alio mō. Item si dño suo iusticiā facere noluerit. Itē si dño facere fuiciū recusaverit cū potuit. Itē si dñm ōtulit ⁊ inde grauē p̃monij factura sibi ītulit vl' si cognouit dñm inclusus nec eum liberavit cū potuit. Et merito ex p̃dictis cāis feudū amittit. q̃ boc⁊ naturāl' et civilis rō suadere videt' si p̃cū tenet' cāe q̃bs filij exheredāt' ⁊ liberti in suitutē revocat' et repudia fiunt ⁊ donatiōes revocātur. ⁊ q̃ natura equitatē ante oculos bñs in silibus aut maioribus cāis si que de novo emerserit iudicare debebit feudū amitti debere. Sed ē sciendū q̃ vasallus nō amittit feudū ex oī cā sic. E. ō bys q. vt idig. nō oportet ex qua cāis opio gravat' q̃ interdū degnat ptē feudi alienando et tamen retinet beneficium. b. d. vsq̃ ad §. denicq̃. Ja. bel.

Denicq̃. Querit hic si vasallus commiserit cā amittēdi feudum ad quem debeat

deuenire an ad dñm an ad successores vasalli. Rñdet distinguēdo. aut vasallus deliquit in dñm ⁊ tūc reuertit ad dñm vt habeat sue iniurie vltionē. aut peccat in aliū vt qz fratrē occidit vl' paricidiū cōmisit tunc nō ad dñm sed ad pximos pinet. Si aūt vasallus fundū alienauit extra ostionē lotharij qz dñm cōtemnere videtur feudū ad dñm reuertitur. b. d.

Rubrica. Si de feudo vasallus ab aliquo interpellatus fuerit.

Negocium tale est.

Diuide in tres ptes. primo ponit thema ⁊ qō secundo rñsio quid iuris sit qñ certū est vasallum victus esse de feudo. tercio quid iuris sit qñ dubiū est an sit victus de feudo vl' alia re sua. secūda incipit in ver. et ut negocio. tercia in ver. Sed si dñs. Casus. Extraneus vasallus mouet otrouersiā de feudo. vasallus dño denūciauit ⁊ eum defenderet feudum victum est scilicet dño rēnuēte eū defendē queritur an vasallo dñs teneat de victione et inquātū. rñdet si certū est forē victū tunc dñs tenebit de victione vasallo vt aliud sibi in feudū restituat eiusdē extimationis vel det nūmos qui uertātur in spē que fit in feudum aut est dubium feudum esse victum et agit de victione et si non pbet dómino de tertur iusurandum. b. d.

Rubrica. Si de feudo defunc. mi. fuerit controuersia inter dominum et ag.

Si de feudo. Si contētio est inter dñm et agnatos defuncti agnati interim ante litem finitā ostituēndi sunt in possessiōe vtroqz aūt in pbatione deficiēte agnati deferetur iusurandum. b. d.

Duobus. Casus. Comes vl' baro ō bñficio sui militis quod ad eū reuerti spabatur post eius mortē aliū inuestiuit militē que ritur qñ sumat effectum inuestitura hec. Rñdeo ⁊ sumat effectum cū feudū sibi vel hēredi suo fuerit aptum. Sed inuestitura facta a prelato eodē modo non capit effectum nisi sibi apiatur. et in tali inuestitura nō exigit cōsensus eius de cuius feudo pcedit. b. d.

Vasallus. Casus. Si vasallus dño inficietur feudū vel feudi ptem aut eius cōditionem victus postea de mendacio pdit feudum et eius conditionem. b. d.

Si quis per xxx. Casus. Quidam per xxx. annos rem alicuius tanqz in feudum possedit ⁊ p ea fuicium pstitit domino pscribit in feudum. b. d.

Si clericus. Si vasallus clericus vl' monachus efficiatur feudum amittit.

Et si vasallus. Vasallus feudū non amittit etiam si omni anno dño se nō pñtet.

Omnes filij. Casus. Vasallo mortuo filijs pluribus supstitibus omnes fidelitatem facere dñt domino si feudū indiuisum tenēt. Sed si feudum ex diuisione ad vnū puenit ille solus tenebitur fidelitatem facere. b. d.

Adoptiuus. Datur regula ꝙ filius p adoptionem non succedit in feudo. b. d.

Mulier feudum. Mulier feudū hns decessit supstitibus filijs ex primo et secundo matrimonio. queritur qui succedāt in feudo Rñsio ꝙ filij primi matrimonij. b. d.

Naturales. Regula datur ꝙ naturales filij etiā legittimati nō succedūt in feudum. b. d. Querit quid si legittimati sunt p principem eo adiecto ꝙ succedāt in feudū Respondeo tunc succedunt simul cū legitimis. ppter supmam principis ptātem. Ita glo. Idem Ja. bel. et pe. de cer.

Si minori. Si minori quatuordecim annis detur feudum non cogitur facere fidelitatem ⁊ nihilominus tenet feudum. b. d.

Si quis decesserit.

Si filius impubes succesit vasallo non cogitur facere fidelitatē nec seruicium psonale potest pstare tamen si alius pro eo sponte facit admittitur. b. d.

Ticius filios. Casus. Miles quidem non habens filios partē feudi vendidit sepo extraneo et partem agnato suo remotioris gradus sempronius gradus proximioris vult partem reuocare ab agnato. queritur an possit ⁊ qualiter. Rñdetur ꝙ mortuo vasallo potest reuocare ab agnato nullo dato precio. sed vasallo viuo potest partem recuperare si

filios non habet. a sensu contrario littere potest etiam sine precio. In duobus tamen casibus repellitur agnatus primor primus est si consensit alienationi expresse. secundus si tacite quia scivit et tacuit per annum. b. d.

Si facta. Facta a domino de feudo abusiua investitura. id est que pollicetur realem et effectiuã possessione cogitur dñs vas. mittere in possessionẽ nec liberatur interesse prestando. b. d.

Filij nati. Nobilis cum ignobili contraxit matrimoniũ ea conditione q̃ filij ex ea nati patri in feudum non succedũt qõ sepe in regno contigit queritur an mortuo patre in feudo succedant. Rñdetur q̃ non. b. d.

Licet. Si vasallus domino suo seruicium non obtulit aliquo tempore sed petente eo nunc̃ recusauit prare seruiciũ. queritur an pdat feudum. Rñdetur q̃ non si tamen sciat domino aliquid periculum magnum imminere debet sponte abic̃ denũciatione sibi auxilium impiri. Inde queritur quid si dominus inuenerit dare pecuniã alicui infra dies nec soluere potest et incurrit periurium an vasallus tenebitur eum a periurio pecunia sua liberare Respondet q̃ non. b. d.

Si vasallus Si vasallus culpam cõmittit per quam meretur pdere bñficium descendentes sibi non succedũt sed agnati qui quarto gradu sunt. b. d.

In generali. Miles vasallus gñaliter alienauit omnia bona sua. queritur an in gñali alienatione ctineatur feudum. Rñdeo q̃ nõ nisi nominatim sit dictum. b. d.

Si vasallus. Si vasallus feudum ignorans alienauit feudum non amittit. et sibi restituendum est non dño. tenebitur tamen ad interesse emptori ignoranti. b. d.

Vasallus. Casus. Si vasallus domino feudum sciens inficiatus est feudũ amittit. ignorans aũt non amittit. Sed si dubitat vasallus conuentus a domino potest dubitanter respondere. b. d.

Beneficium. Datur regula et exempla Regula est. Vasallus bñ alij infeudare põt equali psone. Fallit si in fraudem legis fecerit. hoc dicit.

Si vasallus Datur regula q̃ vasallus de suo feudo agere potest et conueniri etiã domino ignorante qñmo et transigere sibi licet et quod fecit firmum haberi debet. b. d.

Domino committente. Casus. Datur regula q̃ si dñs cõmisit felloniam per quã si eam cõmitteret vasallus in dominum amitteret feudum dominus etiã perdere debet feudi pprietatem b. d.

Feudum. Confirmatur hec regula q̃ si vasallus cõmittat culpam per quam meretur amittere feudũ amittit feudũ siue feudũ habeat ppriam feudi naturã siue nõ. Casus. Comes sabaudie decessit mihi castrũ in feudũ eo pacto q̃ habeam ipm et heredes mei masculi et femine et cui dederim. queritur vtrũ istud feudũ pdatur per felloniam. Rñdetur q̃ sic antec̃ alienet. sed si alienauit emptor per felloniam suam non perdit. b. d.

Ticius Casus. Ticius et sempronius successerunt patri in feudũ feudũ ex diuisione peruenit ad sempronium in totũ vel forte pro parte ticius fecit pactum cum sempronio de eo feudo non petendo ab eo vel heredibus suis decessit sempronius sine filio masculo extraneo herede relicto. ticius petit feudũ ab herede ex successione ad se deuolutũ. queritur an sibi obstet exceptio pacti. Rñdeo q̃ non. b. d

Rubrica. de pace tenenda et eius violatoribus.

Fredericus. Diuide c. in x. ptes. primo ponit qualiter sit puniendus laicus si pacem violauerit. secũdo qualiter clericus debeat puniri eodem casu. tercio qualiter recipiator pacem violantis. quarto qualiter diffinitur contentio orta inter duos vel plures vasallos. quinto qualiter pceddum est si rusticus militem vel miles rusticum vel miles militem de pace violata pulsauerit. sexto quemadmodum statuitur regulariter libertas a comite. septimo qua pena sit puniendus arreator tanc. octauo de pena latronũ et furium et in

obediētiū. nono si ministeriales inter se guer
ram habuerint quo iure sibi pcedendum. de
cimo quo quisq; loco possit pabulare equum
suum. secunda pars incipit in ℭ. Si clericus.
tercia in ℭ. Si index. quarta in. ℭ. Si duo.
quinta in ℭ. Si rusticus. sexta in ℭ. Post na
tale. septima in ℭ. Si quis rusticus. octaua in
ℭ. Publici latrones. nona ī ℭ. Si ministeria
les. decima 7 vltima in ℭ. Quicunq;. Casus
vsq; ad ℭ. Si clericus. Imperator adulatur
omnibus suadens q; debeant seruare paces
et statuit penam otra non seruantes dicēs q;
qui hominem infra pacis edictum occiderit
capite puniatur nisi per duellū pbet quod se
cit ad sui defensionē verūtamen si manifestū
est q; voluntarie 7 non ad sui defensionē hoc
ciderit non admittitur pbatio per duellum 7
pena capitis punitur hoc habet locum in cō
parente violatore pacis si non fugerit bona
mobilia publicātur immobilia permittuntur
heredibus iuramēto prestito ab eis q; nullū
inde emolimentū prestabūt sibi sed si postea
contra fecerint priuantur hereditate et fisco
applicatur. si vero infra pacis edictum ali
quis hominem vulnerauerit manus ei ampu
tabitur nisi pbet per duellum q; ad defensio
nem sui hoc fecerit et de bonis procedetur
simili modo sicut supius dictum est. si autē ali
quis sine sanguinis effusione percussit vl' abs
q; percussione aliqua inuaserit pena pecu
nia punietur. b. d. vsq; ad ℭ. Si clericus.

ℭ Si clericus.

Casus. Clericus pa
cem violauit vel pacis violatorem recepta
uit si quidem comparet in iudicio pena pecu
niaria punitur. si vero est inobediēs pena ma
ioꝛ est puniendus. b. d.

ℭ Si index.

Casus. Domin⁹ castri
violatorem pacis receptauit vt eum repre
sentet cum omnibus bonis suis mobilibus
sub iuramento eum abduci permittat aut si
hoc non faciat punietur. b. d.

ℭ Si duo.

Contentio est inter
duos de eodem beneficio quorum vnus pro
duxit inuestitorem alter non illius qui dici
tur inuestitus prius attestationis recipiantur
et sic ille qui produxit inuestitorem probare
poterit ydoneis testibus de iure suo sine con
trouersia possidebit et si de rapina conuict⁹
fuerit alteruter eorum punietur in duplus et
carebit beneficio. b. d.

ℭ Si tres vel plures.

Casus. Contentio est inter tres vel plures
de beneficio qui producunt diuersos inue
stituros et dubium est quis possideat bene
ficium sine rapina queritur qualiter index
procedere debeat in causa respondetur q;
inquirere debet veritatem a duobus boni
testimonij hominibus in pronincia eoꝝ cō
morantibus et cognita veritate ille quē osti
terit possessoꝛem esse obtinebit nisi ab ad
uersario aliud probatum fuerit. b. d.

ℭ Si rusticus.

Casus. Rusticus militem de pace violata
pulsauit 7 verū esse iurauit certe miles mi
litari manu se expugnare debebit. si autes
miles rusticū de pace violata pulsauerit vl'
iurauerit verū esse. rusticus autem diuino
aut humano iudicio ignorantiam suam pur
gabit vel cum duodecim testibus ydoneis
si vero miles militem pro pace violata aut a
liqua capitali causa pulsauerit per duellum
probare non poterit nisi probauerit se mili
tem natione. b. d.

ℭ Post natale.

Casus. Impera
toꝛ precipit ciuitatibus q; post natale sancte
marie prideant q; sit rerum libertas. 7 sta
tuitur pena non seruantibus eoꝝ deliberationem et statuta. b. d.

ℭ Si quis rusticus.

Casus. Precipit imperatoꝛ q; rusticus ar
ma non portet nec mercatoꝛ qui negocian
di causa per pruinciam transit. nec miles ad
palacium comitis. precipit etiam q; nullus
laqueos seu recia tendat ad capiendas ve
nationes nisi aduersus apes et lupos et sta
tuitur pena contrafacientibus. b. d.

ℭ Publici latrones.

Cas. Publici latrones antiqua damnātur
sententia deinde dicitur quicunq; aduoca
ciam suam vel suum beneficium male tracta
uerit et a domino requisitus se non emenda
uerit postea priuatus est per sententiam suo
iure si tandem ausu temerario aduocaciam
vel beneficium inuaserit pro violatore pa
cis habetur. b. d.

¶ Si quis Si furatus est aliquis va
lorē quinq; solidorū vel amplius laqueo sus-
pendatur. si vero minus scobis ⁊ fo2pice ex-
co2retur ⁊ toudat. Demū o2 si ministeriales
alicuius dnī inter se guerrā hñt iudex eos
ad pacē ⁊ dcord. ā reducere dēt. Subsequē
ter o2 qcunq; transitū faciet cū equo p terrā
aliquā pōt equū suū saturare iuxta viā. ⁊ pōt
etiam vti alba viridi ⁊ silua sine vastatione et
damno alicuius. b. d.

¶ Hic finitur lex. deinde cō
suetudines regni incipiunt.

Dominо guerram.

Diuide in qnq; ptes. prima loqtur qñ vasall⁹
debeat dñm adiuuare. Fo qñ dēt fuicū pre
stare. tercio feudo finito ad quē debeat pti-
nere incremētum feudi q̄ō feudo accreuit fa
cto vasalli. quarto ad quē debeat ptinere in
cremētum fructuū industrialiū. qnto otra q̄s
debet vasallus adiuuare dñm. Fa ps incipit
in ℣. Adhuc. tercia in ℣. ℟. vasallus. quarta
in ℣. hys osequēter. quinta in ℣. otra omnes
Casus. Dñs bēt guerram. queritᵉ qñ vasallus
dēat eū adiuuare. Rñsio aut iuste bēt guer-
ram. et certū est. vel dubitat. tūc dēt ipm ad
iuuare ad defendendū eū ꝫ ad offendendū
pōt si vult nō tñ cogit⁹ nec ꝓpter hoc pdit feu
dum fm obertū ⁊ gerardū. ⁊ vtuntur eo ar
gumēto q: si dñs est exc̄icat⁹ vel a rege bā
nitus nō tenetur vasallus eū adiuuare nisi fu
erit restitutus ergo nec ipm iniuste facientem
dēt cogi adiuuare. Alq; vero dicūt q; indistī
cte eū adiuuare tenet. b. d. vsq; ad ℣. ad hec

¶ Ad hec. Datur regula ⁊ instantia a
regula ⁊ regule declaratio. Regula est. Va
sallus nō cogitur dño offerre fuicū ⁊ quāto
cunq; tpe steterit q; seruicū nō pstiterit feu
dum nō amittit. Fallit regula in tribs cāsibus
qui sequūtur. Primus si recusauit facere fui-
cium quod dēt ad diē ex pacto. scōs si sibi a
dño est denūciatū. tercio si sciuit dñm obī
ri vel ei mortē iminere ⁊ cū potuit nō iuuit
Regule declatio. q; arbitrio iudicis hoc re-
seruatur quia varie ex cāsis ⁊ personis diffinit
hoc dicit Ja. bel.

¶ Hys consequenter.

Casus. Vasallus defunctus est sine filio reli
cto extraneo herede ⁊ sic feudū reuertit⁹ ad
dñm. Queritur de fructibs eius anni. Rñsio
distinguitur aut vasallus decessit añ marciū
⁊ tūc fructus oēs eiusdē anni ptinēt ad dñm
aut añ augustū ⁊ tūc fructus eius āni ptinent
ad heredē vasalli. aut post augustū ⁊ tūc oēs
fructus anni pcipiet dñs. Quidā dixerūt in-
distincte oēs fructᵘ pēdētes ad dñm ptinere

¶ Contra omnes. Casus. Que
situm est otra quos vasallus dēt dñm adiuua
re. Rñdetur q; otra oēm hominē qnimo⁹ cō
tra patrē ⁊ filiū ⁊ fratrē sed non otra dominū
antiquiozem. b. d.

¶ Rubrica. de filys natis
ex matrimonio ad mo2
ganaticam contracto.

Quidam. An consuetudo possit
disponere circa substātiā matrimonij. vide
extra de spō. c. i. Sup vote. no. ⁊ successiōe
p̄ter hic beres. ⁊ v. de quod no. in c. statutū.
e. ti. et c. i. de bere. li. vi. in noua. Casus. Qui
dam nobilis ex nobili muliere suscepit filios
ea mortua nō valēs otinere accepit mi⁹ no
bilem ea ditione q; nec ipa nec filij ex ea na
ti de bonis ei⁹ aliqd habeāt. decessit postea
supstitibus filys vtriusq; mrimonij. filij nati
ex hoc mrimonio nō succedūt patri in bonis
ꝓpys extātibus filys primi mrionij alias bñ
succedūt eis non extātibus sed in feudo nul-
lo casu succedere possunt. b. d.

Ru. de beneficio femine.

Si femina. Diuide. Duas ptes. primo
loquitur de successione femine que in feudo
femineo succedit. secūdo de succession one cle
rici. secūdaī ℣. ex hoc illud. Ca. Filie mīi in
feudo feleo succedūt masculis nō extātibus
fm ober. ū ⁊ gerardū. ꝫ fm alios nō succedūt
nisi p pactū sit actū. hīc est q; nec cleric⁹ suc
cedit in feudo pīno etiā si postea habitū de
posuerit. Idem est in monacho quia etiā feu
dum ante quesitum perdit. b. d.

Rubrica. Si vasallus pīue-
tur feudo cui deferatur.

Si vasallus. Filius non succedit pīi
in feudo nec agnatio vsq; ad tercīū gradū.
qñq; nec descendētes in infinitū si vasallus
conquirat domino gratiam sibi faciēte nō ex
tantibus agnatis. b. d.

Ru. qui testes sunt necessarij ad nouã inuestituram pro.

Sine clericus. Diuide in duas ptes primo q̃r pbet nouã inuestitura. Fo qualr ve tus. Fa incipit in ℣. de veteri. Casus. Nouã inuestitura pbatur p testes pes curtis aut per bene testatũ a pibs ofirmatus siue dñs sit laicus siue clic⁹ nec aliter facta valet etiã si dñs ofiteat factã alij otra testãtur. 7 dr nouã inuestitura q̃n feudũ de nouo 7 primo querit. vel tus aũt inuestitura pbari pt testibus qbuscũ q̃ paribus vel masculis tñ nõ feminis. b. d.

Ru. de ofuetudine recti feudi

Sicut non licet ignorare gñales leges ita nõ licet ignorare gñales ofuetudines. d. Ja. de ar. ℭ. de sum. tri. cunctos populos.

Sciendum. Diuide in d. p. primo tractat qbus modis acqritur feudũ. Fo qualr p betur nouã inuestitura. Fa incipit in ℣. quod aũt dcm est. Casus. Feudũ acqritur inuestura 7 successiõe vl ex eo q̃ bẽtur p inuestitura vt si dñs dixerit corã curia vasallo vade ĩ possessionẽ feudi et ipse acqritur sibi feudus ac si pria facta eẽt inuestitura qñmo 7 si vasallus pannũ tenuit bñficiũ dño pñte 7 nõ otradicente 7 fuiciũ ei⁹ quasi a vasallo recipiẽdo si vasallus hoc pbet p testes vl p iuramentũ vasallus obtinebit nisi a dño otrariũ pbet. hoc in prima pte. In secũda pte dr q̃ nouã inuestitura pbat p pares curtis si bñt pares vel admittantur etiã extranei si dominus habet pares et absunt expectandi sunt. b. d.

Sacramentum Diuide in quinq̃ ptes. primo oñdit cui dabũtur sacra si cõtentio est de feudo. Fo qualr 7 cũ qbus iurek in cã feudi. tercio an iurek de calũnia in cãis feudalibs. quarto an liceat vasallo accusare dñm vl otra eum testimoniũ reddere. qnto qualr sit dirimẽda otentõ orta inter dñm et vasallũ. Fa incipit ĩ ℣. Si aũt a iudice. tercia in ℣. quibusdas. quarta in ℣. Silr. qnta in ℣. Jtẽ si inter dñm. Casus. Quesitũ est cui insurandũ dẽat deferri in cãis feudalibs an actori vl reo. Rñdek q̃ nõ pt dari regula sz relinquitur arbitrio iudicis q interdũ ofert actori interdũ reo interdũ neutri 7 tũc demũ defertur si psumptio est p eo cui datur 7 iudicẽ moueat. si nulla est psumptõ p actore tũck deferk reo possidẽti vel absoluek sine iuramẽto. Deinde dr aut iuramẽtũ deferk a pte aut a iudice. si a pte aut iurare dẽt cũ xij. sacrãlibus vel pentibs vl extraneis vl pmixtis. 7 an iuratur de facto suo 7 iurare debet sine mentione scie aut de facto alteri⁹ 7 iurat fm cõscias. Quidã tñ dixerũt nũq̃ dẽre iurare fm conscias. b. d. vsq̃ ad ℣. In qbusdam.

In quibusdam. Casus. Cõtentio est inter dñm 7 vasallũ de feudo. queritr an vasallus a dño poterit exigere inramentũ calũnie. 7 rñdek q̃ nõ qr impator hoc pbibet sed nec dñs exigere pt a vasallo. aliqn si exegerit 7 ipe cogek iurare qr qõ q̃sq̃ iuris 7c̃.

Similiter. Vasallus nõ pt dñm accusare vl otra eus testimoniũ ferre in cã civili vl crimiali. 7 si otra fecerit feudũ amittit.

Item si inter dominum. Casus. Si otentõ est de bñficio inter dñm 7 vasallũ. dño possidẽte vasallo aũt in pbatione deficiẽte absoluitr dñs sine iuramẽto. si vasallo possidẽte 7 dño in pbatiõe deficiente si lõga est possessio vasalli sibi deferk sacrm si nouã non defertur sibi sed domino nisi presumptio sit pro vasallo. b. d.

Ru. de lege conradi.

Lex conradi Diuide in duas p. primo ponit tenor legis cõradi. Fo quedã distinctio fm ofuetudinẽ mediolan. Fa incipit in ℣. si talis. Casus. Si inter capitaneos regis est qõ corã rege debet diffiniri pl. cõza. si vero int valuasores corã pibus curie. si mediolani nõ fuatur dicta l. Sed distinguit aut otentio ẽ inter duos quocũq̃ fuerint de bñficio regali tunc corã rege decidit qõ. cetere vero coram paribus curie. b. d.

Si inter pares. Diuide in tres ptes. primo oñdit cor̃ quo sit dirimẽda otẽtio orta inter pares. Fo an dñs possit feudum alienare et quo casu. tercio an vasall⁹ possit feudum alienare vel alij dare et quo casu. secunda incipit in ℣. ex eadem lege. tercia in ℣. Similiter. Casus. Si contentio est inter duos vasallos quorũ uter dicit feudum sprium esse siue pducãt eũdẽ investitorẽ siue diversum cã diffiniri debet corã iudice vl arbitro. verũtñ si ambo pducũt vnũ 7 eundem investitorẽ si dñs possidenti sine fraude gari sare voluerit ille obtinebit nisi aduersarius contra probauerit. b. d.

Ex eadem lege. Diuiditur in duas ptes. primo recitat omnes gñal consuetudo spālis consuetudo mediolañ. Incipit in ℣. q mediolañ. Casus. Datur regula fm gñalē cōsuetudinē que talis est. dñs sine vasalli voluntate feudū alienare nō pōt. sed hec regla non seruat mediolani. Sed distinguitur. aut dñs alienat feudū totū sine cura maioꝛi. aut equali ꝛ pt. aut inferioꝛi ꝛ nō licet sine vasalli volūtate. aut alienat ptem feudi ꝛ non pt sine volūtate. aut alienat feudū totū cū cura etiā inferioꝛi ꝛ tūc licet etiā sine volūtate vasalli. Alij aliter dixerūt. b. d.

¶ Similiter. Casus. Datur regula ꝛ exceptio a regla ꝛ exceptionis declaratio. Regula est q nō pt regi vasallus feudū sine volūtate dñi alienare. Exceptio ē nisi det alium in feudum. Exceptiois declaratio est si det equali psone. scz ii miles est det sibi militi ꝛ cuilibet vasallo licz alij in feudū dare vsq; in infinitū. Jn quibusdā tñ curijs obtinuit q si pueniat ad quartā psonā feudū amittat. et reuertitur ad dñm. Recto qdez qui alij dat in feudū suū feudū dare dēt ea lege qua ipe hs. Si aliter dederit alia lege feudum amittit. Alij aliter dixerunt. b. d.

¶ Hic incipit ti. Si fuerit oratio. de inuestitura inter dominum et vasallum.

Si fuerit. Si otentio est inter dñm et vasallū aut vasallus feudū inficiat et dñs otra eū pbet ꝛ tūc amittit feudū. aut dubitāter respondet et nō amittit feudū. scz fm alios si fraudulēter negauit pdit ꝛ non aliter. b. d.

Rubrica. de clerico qui inuestituram facit.

Clericus. Diuide c. in quatuoꝛ p. primo loquit de inuestitura facta a clerico de rebus ppriis. secundo de inuestitura facta a clerico de rebus ecclie quas tenet inuestitoꝛ tercio de inuestitura facta a clerico de rebs ecclie quas tenet alius in feudū. quarto de inuestitura facta ab archiepo et epo ꝛ alijs clericis de rebus ecclie que a nemie detinētur. secūda ps incipit in ℣. quicunq;. tercia in ℣. vbi vero. quarta in ℣. et ideo. Casus. Si clericus fecit inuestituꝛā de ppriis suis bonis eiꝰ successoꝛ cogit eam ratā hre. Si vero de rebus ecclīasticis siqdē possessio rei p bñficius inuestiture est apud eum qui inuestire debet et inuestitoꝛ et eius successoꝛ cogitur eam ad implere. hec oīa obtinēt ꝛ in laico inuestitoꝛe. Si aūt clericus de bñficio sui militis alius inuestiuit aut pure ꝛ non valet. aut in diem vel sub oditione ꝛ tūc valet etiā sine volūtate vasalli. tñ si prius decesserit inuestitoꝛ q; feudū retinens successoꝛ eius nō cogitur ratā hre. sed si viuēte feudū sibi apiatur ipe cogit adimplere. Jnūp sciendū est q; archiepus mediol. quod tempe sui introitus inuenit in dñico nō pōt dare in feudū sed si feudū postea apiat bñ pōt postea in feudū dare. Epi aūt et alij clerici qō in dñico inuenerūt ꝛ feuda postea apta ꝛ olim et hodie in feudum dare pñt.

Rubrica. An mutus vel imperfectus feudum retineat.

Mutus. Casus. Miles feudum hns decessit filio supstate qui est mutus vel aliter impfectus. querit an sibi succedat in feudum. Rñdetur q; sic fm obertū ꝛ gerardū et plures alios. b. d. Sed alij otra dixerūt qz feudo ser uire non pt sicut nec clericus vel femina. Sup per materia ista Ja. de raneñ. sic dicit. Mutus vero vel alius impfect⁹ succedit ꝛ hoc si vtilitate suadēte recept⁹ est nec lāguoꝛ āimi damnū inbonis afferat. ff. de vsuca. l. iusto ℣. eum qui. Multe sunt et varie opi. fm bar. quas recitat. hs verioꝛ ē fm ipm bar. tex. opi.

¶ Rubrica. An ille qui interfecit fratrem domini sui feudum amittat.

Si quis interfecerit. Diuido in tres ptes. primo vasallus interfecit fratrem domini non tamen pditionaliter. secundo interfecit fratrem suum pditionaliter vel aliam felloniam cōmisit. tercio peccauit in dominum. secunda incipit in ver. sed si fratrem. tercia in ver. cum autez. Casus. Vasallus fratrem domini sui interfecit certe nō amittit feudum. sed si fratrē suū occiderit pditionaliter vel aliam felloniam cōmisit vt sine verecundia in curia esse non possit feudum amittit. ꝛ transit ad agnatos. sin aūt peccauit in dominum renertitur ad dominum. b. d.

Non cogitur. Casus. Datur regula hic videlicet q; vasallus nō cogitur se offerre domino cogitur tamē seruire si potest.

Rubrica. de vasallo qui ostra ostitutionem lotb. feu. alie.

Si vasallus Diuide in duas p. primo ondit quātū punitur vasallus qui feudū alie nauit. Fo an liceat vasallo feudū refutare. Fa in ℔. quod si voluerit. Casus. Si vasall⁹ bñficium alienauit. querit inquātum puniatur. respondetur aut in totū alienauit et pdit totum. aut p pte 7 pdit p ea pte. Et ideo si ostra vnū dominorum fecit felloniam perdit feudum pro ea pte quia et refutare ꝑt feudū p parte vnius dñorū qnīmo refutare sibi licet etiam sine volūtate dñi 7 post refutationē nō tenet sibi fuire ſz nō licet sibi postea dñm offendē.

¶ Rubrica. de alienatione feudi paterni.

Alienatio. Diuide in tres p. In prima pbibetur vasallo feudū alienare etiā voluntate dñi agnatis nō osentientibs. Fo pbibetur inuestiturā fieri in filiā agnatis non cōsentiētibus. tercio pmittit alienatio inter agnatos. secūda incipit in ℔. nec in filiā. tercia in ℔. Et licet. Casus. Vasallus feudū pr̄num etiā dñi volūtate alienare nō pōt nō osentientibus agnatis. Nec etiā ꝑt vasallus filiā suam inuestiri facere a dño agnatis nō osentiētibus nec ratū hñtibus. sed agnatis licet alienare 7 ad libellum dare nec dicitur libellus sed quasi refutatio erit. b. d.

Si inter dominum. Si inter dñm 7 vasallū est otentio de beneficio coram paribus ds diffiniri. verū tamen si vasallus petit a dño prius de suo recto feudo quod ab eo babsme otrouersia debere inuestiri audiēdus est. Sed si nihil bēt ab eo p feudo nisi de quo est cōtrouersia debs primo tota causa diffiniri coā paribus. b. d.

Non est consuetudo. Casus. De fellonia aut de infidelitate fm cōsuetudinem mediolaneñ. non fit pugna. sed fm l. longonbar. sic. b. d.

Rubrica. de capitulis cōzadi

Hec sunt capitula. Diuide in quatuor ptes. primo ondit quo tēpore vasallus vel eius hæres dēat petere veterem inuestiturā. Fo. pbibet feudi alienatio. tercio quantū vasallus dēat dare dño in adiutorium si non vadit cum eo ad exercitum. quarto an ecclesia p̄tinetur feudo propter culpā prelati. Fa pars Icipit in ℔. pterea. tercia in ℔. Similr. quarta in ℔. Iterū. Casus. Si vasallus vel eius beres infra annū 7 diem veterem nō petierit inuestiturā a dño vel hērede cuius feudū amittit. Fm mediolaneñ. nō fuatur. b. d. vsqz ad ℔. preterea.

¶ Preterea.

Si vasallus feudū alienauit dominus reuocare poterit feudū nulla prescriptione obstante. b. d.

¶ Similiter.

Casus. Miles vasallus nō iuit romā cū impatore vel rege vl ad hostes. queritur qō adintoriū dño p̄stare debeat qz nō vadit cum dño. Rñdet q̄ in lombar. plus soluāt cē in aliquibs ptibus mundi. qz de modio soluere dñt denariū xij. in alemānia vero terciā ptem fructus eiusdem āni.

¶ Item si.

Casus. Ecclia fundū bēt a rege ꝑlatus ecclie culpā cōmisit ostra dñm per quā debet amittere feudū. querit an ecclesia pdat feudū. Rñdetur q̄ sic eo prelato viuente. sed post mortem eius reuertitur ad successorem. b. d.

Rubrica. de controuersia inter masculum et feminam.

Item sciendum. Diuide in tres p. primo tractat qualiter decidatur otentio orta inter agnatum et feminā. secūdo qualiter otentio orta est inter dominū et feminā. tercio qualr inter dñm et emptorē. secūda incipit in ℔. Sed inter dñm. tercia in ℔. Itē si sit. Casus. Si cōtentio orta est inter agnatū 7 filiam domini agnato dicente feudum filia negante deficitente filia in probatione agnato cum xij. sacramentalibus defertur iuramō Si vero contentio est inter dominū et filiam domino dicente feudū filia negante deficiētibus pbationibus filie defertur iusurandus Si vero otentio est inter dñm 7 emptorē feudi. dño dicente feudū emptore negante. domino deficiēte in pbatione emptoꝛi defertur iusurandum. Quidam tñ distinguere volūt aut magna ps eorū que vasallus tenet in loco vbi res est quā vendidit est feudū tunc p̄sumptio est pro domino contra emptorē alias pro emptore et non pro domino. b. d.

¶ Rubrica. de controuersia inter dominum et emptorem.

Domino Diuide in duas ptes. primo ponitur dictum. Fo declaratio. Fa incipit in ver. quo restituto. Casus. Vasallus vēdit feudum alicui dño vēdicat ab emptore emptor denunciauerit vasallo si quidē vasallus iurare pōt q̄ ignorāter vendidit feudum credens ppriam rem esse erit in electione emptoris an velit dño cedere feudū an velit restituere vasallo et si restituerit vasallus retinebit in feudum. Deinde rñdet tacite obiectioni que posset fieri nōne alienatiōe facta dño feudū aperiatur quō hoc pcedet. Rñsio. Illud pcedet q̄n a sciente feudū vendit. Vltimo dr quod dictum est in vēditiōe locum habet in qualibet alienationa. b. d.

¶ Rubrica. de controuersia inter vasallum et alium de beneficio.

Si causa. Vasallus agere 7 conueniri pōt p feudo 7 p pte feudi etiā dño absente 7 quasi p re ppria et transigere pt bona fide et si otra eū iudicatū est vel ab eo transactum dominus cogitur postea ratum habere etiam feudo sibi aperto. b. d.

Rubrica. Quid iuris sit si p alienationem feudi vasallus id recuperet.

Non pdest pnia vbi culpa est executa. secus si res est integra vl incōtinenti purgetur culpa. ff. de in inte. resti. l. diuus.

Preterea. Diuide in tres ptes. primo ponitur recitatio iuris antiq. Fo iuris noui quando vasallus post alienationē feudi factā domino ignorāte feudū recupauit. tercio quando dñi volūtate vēdit 7 postea recupauit vl non. secūda ps incipit in ver. hodie. tercia in ¶. pfecto. Actus vero simil nō inducit restaurationem depditi. b. d. Fallit vbicūq; desinit inesse desinit actio petere. ff. de alie. iudi. ex hoc edicto. ¶. pe. Si dñs remittat penas vasallo an dicatur vera donatio. dic q̄ magis requirit indulgētia. 7 ideo nō requirit insinuatio. ff. de dona. modus. et l. in edibs. ¶. i Casus. Olim ante ostitutionē lotharij licitū erat vasallo feudū in totum vel p pte alienare et si feudum alienabat et postea ipm recuperabat reuertebat in cām feudi. sed hodie non licet vendere p aliqua re7. si vendiderit dño ignorāte vel p libellū vl aliter alienauit et id postea recupauit nō retinebit p feudo is de iure ppio si eo mō recupauit. si vero ad libellū vēdit dñi volūtate adhuc retinet feudum. si vero postea vasallus recupauit p libellum nō retinebit p bñficio. sed si dños feudum refutauerit retinebit ad libellum. b. d. Ja. de bel.

¶ Rubrica. An agnatus vel filius defuncti repudiata hereditate. pos.

Si contigerit Diuide in duas ptes primo tractat an agnatus possit hereditates agnati repudiare et feudū retinere. Fo an filius vasalli possit hereditatē repudiare 7 feudum retinere. Fa ps incipit in ver. Si vero. Casus. Si agnatus succedit agnato vasallo in feudum 7 in hereditate eius pōt refutare hereditatē 7 feudū retinere nec cogit debitus hereditariū soluere nisi de fructibs eius anni quo vasallus decessit fm pmissas distinctiones Si vero filius succedit vasallo pri in feudū et hereditate. nō pōt hereditatē repudiare 7 feudum retinere sed oīmode cogēdus est debitum paternū soluere nisi vtrūq; repudiet. veruntamē si agnatis dissentientibs de feudo sit a dño quasi de nouo bñficio ineptit tūc potest hereditatē pīnā repudiare 7 feudū retinere nec debitū hereditariū soluere pcellet b. d. Ja. bel. Et ratio est quia filius dēt oriri a patre sed agnatus non oritur ab agnato. C. de here. insti. l. nec apud.

Ru. An apud iudicē vel curiā domini quesi. feu. debeat ter.

Ex eo Diuide in tres p. primo ponitur thema. Fo qō. tercio rñsio. Fa ps incipit in ¶. quesitū. tercia in ¶. est rñsum. Casus. Vasallus decessit sine filio miles qui dā petijt a dño de ei⁹ feudo ineptiri p⁹ ineptitura sibi factā a gnato ab eo feudū sibi vēdicāt quasi pīnū ipe dicti feudū nouū cē. queritur coza quo cā dēat diffiniri. Rñdet q̄ coza pibs curie nō coza dño q̄ cā q̄ammō ad dñm spectare videt. 7 licet aliter p se nō possit alterū trahē ad curie iudicium curia tamen eos vocante nemini licet curie iudicium declinare. b. d.

Rubrica. Qualiter dominus priuetur secunda proprietate.

Ex facto. Casus. Queritur an dñs ꝑter felloniã cõmissas in vasallum feudi pro prietate ꝓpriet̃ur. sicut ecõtra vasallus feudo Rñdeo nõ sic. Sed alij aliter dicunt. b. d.

Rubrica. de feudo non habente propriam feudi naturam.

Si quis. Miles accepit castrũ in feudum à duce vt ipse 7 sui heredes quibs deberit id habeant. querit an hoc feudus hẽat ꝓpriam feudi naturã. Rñdeo non quia alienare põt feudũ vasallus indistincte. et illi in quem alienauerit non retinebit ꝓ feudo. Scienduꝫ tamen ꝙ vasallus ex eisdem causis amittit ex quibus feudum amittitur.

Rubrica. de eo qui finem fecit agnato de feudo paterno.

Tres erant agnati vnus eorum habebat feudum paternũ alter eorũ fecit finem 7 refutationẽ sibi et suis heredibus 7 cui id feudum dederit mouit postea qui feudũ hẽt agnatus ꝙ refutanit petit etiã totũ. alius ptẽ eo pacto non obstãte. queritur an obstet exceptio pacti. Rñdet ꝙ non obstat dcm̃ pactũ q̃ ꝑsonale fuit. sed si pactũ esset reale vel si refutauerit vt dñs eum quasi de bñficio nouo inuestiret tũc pactũ obstaret 7 succederet in feudo

Rubrica. de natura successionis feudi.

Successionis Diuide in duas ptes Primo determinat clare que ꝑsone succedere debeãt in feudũ. Eo subdit quedã qõ dubitabilis circa ius succedẽdi in feudũ. secũda incipit in ℭ. dũmodo scias. Casus. Ascẽdentes non succedũt in feudũ. descendẽtes masculi succedũt in infinitũ. femina autẽ non succedit nisi ex pcõ vel nisi feudũ sit femineũ paternũ vꝫ quod a supioribus est acquisitus Miles quidẽ bñs bñficiũ decessit supstitibus filijs quatuor 7 ex diuisiõe ad vnũ puenit feudum decessit iste supstitibus duobus vl̃ tribus filijs 7 ex diuisione puenit minor. Itẽ minor 7 iste supstitibus duobus 7 ad vnũ ex diuisione puenit feudũ ꝓfatum nunc mouit iste vltimus sine liberis queritur quis sibi succedere debeat. Rñdet ꝙ omnes qui ex linea sunt ex qua iste fuit qui vltimo mortur succedunt in feudum. si nulli supersunt tunc omnes alie linee equaliter vocantur. b. d.

Rubrica. de capitaneo qui curiam vendidit

Quidam capitaneus. Casus. Capitaneus quidã in curte sua bñficium militi dedit postea vendidit curiã simplr̃ nõ habita mẽtione de bñficio. querit an bñficium cedat in venditione. Rñdeo ꝙ nõ nisi de eo nominatim actum sit. b. d.

Quesitum. Si filius vasalli dñm offendit ex cã ꝑ quã dẽat pater amittere feudum pr̃e mortuo postea feudũ amitttit nec succedit in eo. b. d.

Si voluerit Si vasallus cogitauerit dñm offendere nec ad actũ ꝓduxerit feudũ non amittit. qnĩmo etiã si laborauerit feudũ non amittit nisi dño insidiatus fuerit. Vel sic. Dispositõ solius animi ad delictũ nõ ꝓficit delictum sed insidie habentur ꝓ delicto contra dominum cõsummato.

Similiter. Casus. Feudũ nõ trãsit ad feminã licet per pactũ sit actum si vasallꝰ supereſt. Alij contra dixerunt. b. d.

Filius. Filius non põt hereditate patris repudiare 7 paternum feudum retinere. agnatus autem hoc potest.

Si contentio Si cõtentio est inter vasallum et emptorẽ 7 feudo vasallo deficiente in ꝓbatione electio iurisiurandi datur emptori. b. d. s. de controuersia inter vasallum et feminam. ℭ. fi.

Similiter. Feudum non potest constitui sub pacto legis cõmissorie. b. d.

Similiter. Feudum dari põt ad certum et determinatum seruicium. b. d.

Rubrica. de prohibita feudi alienatione per lotharium.

Imperialis. Diuide in quatuor ptes. primo impator exordiť. Fo pbibet alienationem. tercio penã imponit trabẽtibs. quarto notario scribẽti. secunda ps incipit in ver. per multa. tercia in ver. si qs aũt. quarta in ver. notariũ. Casus. Impator laborat et inuigilat cõmodis subiectorum 7 ideo bita diligenti deliberatõne cũ sapiẽtibs pbibet gñaliter fraudẽ alienari a vasallis sine voluntate dñorum suorũ 7 si vasallus trafecerit precõ et beneficio carebit. Notarius vero q scripsit instrm officio suo pnabitur 7 fit infamis.

Satis bene. Diuide in tres ptes. prio ponit thema. Fo questio. tercio rñsio. secũda incipit in ver. defuncti. tercia in ver. quã amputantes. Casus. A duobs dñis miles diuersis tpibus bina quesiuit bñficia decessit relictis duobs filgs. filg diuiserũt postea bũficia inter se et ad vnũ ex diuisione puenit bñfitũ pius a patre quesitũ. ad alterũ puenit quesitum posterius 7 qlibet suo dño iuranit fidelitatem simplr nullo añ posito excepto impatore alamanico deinde mortť frater ad quez puenit bñficiũ posterius 7 frater supstes sibi succedit in bñficio dñs eius bñficij petit ab eo fidelitatẽ pstari simplr nullo ante posito si frater defunctus fecerit. querit an sit audiendus. Rñdetur q non qz semp in iuramento debz quis pferre dñm suum antiquiorẽ 7 hoc etiã habet locũ si bñficium in secundã tercias vel etiam quartã gñationẽ puenerit vel in infinitum. b. d.

Quoniam Si vasallus intra annũ et diem dolose non petierit investiturã amittit feudum. si vero iusta causa impeditus non secerit non perdit feudum. b. d.

Rubrica. de pace iuramento seruanda et firmanda.

Hac edictali. Diuide in quinq ptes. primo ponit impator pacẽ iuramẽto firmatã ab omnibus seruari. secundo statuit penã nõ seruãtibus. tercio pbibet cõuenticulas receptatores 7 illlicitas exactiões. quarto confirmat sacra puberũ licita 7 cassat illicita. quinto redit ad materiã feudorũ. secõa ps incipit ibi. siq s vero. tercia in ℔. conuẽticulas. quarta in ℔. Itẽ sacra puberũ. quĩta in ℔. adhuc. Summa 7 secũda ps vsq ad ℔. cõuẽticulas. subdiuidiť in sex ptes. primo pcipit pacez ab oĩbus fuari 7 determinat qui iurare debeant pacem. secũdo osulit p quem modus seruare debeãt pacẽ. tercio punit pnatos si non seruant pacẽ. quarto punit crimĩa omissa p eos qui nõ fuant pacẽ. quĩto punit iudices negligentes fuare 7 seruari facere pacẽ. sexto punit inopes nõ valẽtes solvere penã statutã. secũda incipit in ℔. Si quis vero. tercia in ℔. opidũ vero. quarta in ℔. Iniuria. quĩta in ℔. Judices. sexta in ℔. Si vero. Casus vsq ad ℔. Cõuenticulas. Primo impator pcipit pacem ab oĩbus obseruari. 7 statuit q omẽs iurare debeãt a xviij. ãno vsq ad lxx. pacẽ fuare 7 in fine vniuscuiusq quĩquẽnij oĩa sacra renouari. deinde osulit oĩbus q si ius aliqõ eis opetit otra aliquẽ adire debeãt iudicẽ et ltimũ postulare pdictũ. statuit insup penã nõ fuantibus maiorbs mediocribs 7 minorbus qnimo p iniuria 7 furto et homicidio legittima pena etiã puniẽtur. Imponiť etiã pena in dictam penã solvẽdam aliquis dinoscať ino pia laborare luat in corpore. b. d.

℔. Si quis vero temerario. Ibi. Quinquagĩta libras. Nota hic q maiori pena puniť nobilẽ q ignobiľ. et pt esse rõ qz quãto qs maior est vel maiori dignitate tãto magis dr peccare 7 otẽnere videť. vt. C. de epis. et cle. l. pbr eri. vide quã plurimas bonas qõnes 7 notabilia fm bar. in isto ℔.

ℭ Conuenticulas.

Diuiside in qnq p. vsq ad ℔. Itẽ sacra. primo pbibz 7 punit cuenticulas. Fo bortať eos ad penã imponendã. tercio pbibet 7 punit receptatores. quarto punit recusantẽ iurare pacem quĩto pbibet 7 punit illicitas exactiões. scõa in ℔. Eps. tercia in ℔. receptatoribus. quarta in ℔. pterea. qnta in ℔. Illicitas. Cal. Prohibet impator omnibus ne faciant cõuenticulas vel coniuratiões aliquas de cã. 7 cuilibet cõiuratorũ imponit penã vnius libre auri primo. secundo bortatur episcopos q violatores istius l. punire debeant censura ecclesiastica. tercio pbibet omnibus ne recipient violatores huius legis alioquin pari pena puniẽtur. quarto dicitur q. si quis noluerit iurare pacem bona eius pubľicabuntur et domus eius destruetur. quinto pbibet fieri exactiones illicitas max me ab ecclesijs et statuit contrafacientibus penam in duplum. hoc dicit.

Item sacramenta.

Diuide in duas p. primo impator ofirmat sacramenta puberū licita. secundo cassat illicita. secunda ibi. p vim aūt. Casus. Impator ofirmat sacramēta puberū spōte facta inper cōtractibus rerū suaꝝ 7 pcipit inuiolabiliter obseruari. demū cassat iuramēta p vim 7 metum extorta etiā a maioribs maxime ne queri mōiā faciāt maleficiorū cōmissorū 7 nullus momenti esse vult ca. b. o. Ja de bel.

Ad hec

Diuide in tres ptes vsqꝫ ad fi. ti. primo pbibet subdito vendēti rem xpiāne vēdat iurisdictionē imperatoris. secūdo ostendit q vasallus amittit feudū si dño rem infeudatam tranffert in eccliam. tercio ostendit q vasallus amittit feudū si non iuerit cū dño in expeditione romā aut non soluerit stipēdia p quātitate feudi. secūda ibi in ¶. Si vero. tercia in ¶. Set aūt. Casus vsqꝫ ad fi. ti. primo statuit imperator q si aliquis vendit rem xpiam q nō vendat iurisdictionē imperatoris 7 si contrafecerit non valebit. secundo ostendit q si vasallus rem infeudatā otulit ecclesie per aliquem modum vasallus amittit feudū nisi per gratiam ecclesia apud eū dimiserit. tercio ostendit q si vasallus legittime vocatus nō iuerit cū dño in expeditione romā aut stipendia p quātitate feudi non soluerit feudum amittit. b. o.

Rubrica. de prohibita feudi alienatione per fre. imperialem

Diuide in octo ptes primo pbibet gñaliter omnē alienationē 7 penam imponit. secundo decreto fieri fraudes legi. tercio pcipit inuestiturā a quolibet maiore xiij. annorū peti infra annum et diem. quarto iubet vasallo cū dño mittere vel congrue satisfacere. quinto pbibet diuisionē alicuius feudorum. sexto pbibet ne filius vel domesticus vel vasallus dñm dñi sui offendere debeat. septimo determinat qs dēat esse iudex inter vasallos vel inter dñm 7 vasallū octauo pcipit q ab oī sacramēto fidelitatis nomīatim excipi dēat psona imperatoris. scda ps ibi in ¶. Callidis. tercia in ¶. pterea si quis quarta in ¶. Firmiter. quinta in ¶. pterea ducatus. sexta in ¶. Insup. septima in ¶. pterea si inter. octaua in ¶. Illud quoqꝫ. Principiū aūt vsqꝫ ¶. pterea si quis. subdiuide in tres ptes. primo impator exoratur. secūdo pbibs gñaliter omnē alienationē in futurū 7 cassat factam et penam imponit otrafacientibs. tercio pbibet fraudem legi fieri 7 statuit penas secunda incipit ibi. hac edictali. tercia ibi. ical lid. s. Casus. Impator primo exoratur 7 dicit q semp studet subiectorū cōmoda inuestigare. 7 addit q multi vasalli ante hāc l. feudū alienabāt p quod vtilitates dñorū 7 imperij valde diminute erāt. 7 ideo de cōsilio procerum gñaliter pbibet omnē alienationē feudi fieri in futurū 7 cassat alienationes factas in pteritum nulla pscriptione obstante. 7 qui contrafecerit amittit feudū 7 emptori beneficium dei feudi cogitur reddere pcium. pbibet etiā fraudem fieri huic legi videlicet q vasalli sub colore inuestiture precio accepto non debeant vendere feudum alioquin emptor et venditor beneficio 7 precio carebunt. 7 tabellio qui scripsit instrumētū priuabitur officio erit infamis 7 manū amittet. b. o.

Callidis

Hic loquit qñ fit fraus ō cōtractu ad alium otractū q dum vasallus vult rem vendere fingit se in feudum dare p modico precio. hic enim interuenit dolus in fraudem legis cōmissus sic 7 alias C. māda. l. p diuersas igitur otractus est nullus 7 quia ineſt huic otractui delictum feudum liberere vertatur ad dñm et expone libere id est ipo iure. Non tamen poterit dominus sua autoritate possessionem apprehendere quam bonefidei emptor detinet quia in ea non habet causam ab ipo dño tē. vide Bar.

Preterea si quis.

Si vasallus maior xiij. annis non petijt investituram a dño vel ab herede dñi per negligentiam amittat feudum. b. o.

Firmiter.

Si vasallus legittime etatis non iuerit cum domino in expeditione vel non ibi miserit alium pro se domino accetabilem vel non soluerit domino dimidiam ptem redditus feudi vnius anni feudū amitti

Preterea ducatus.

Casus. Ducatus marchia et comitatus non diuiduntur. Aliud diuisionem recipit si consortes volunt ita tamen q omnes qui feudi partem habent fidelitatem facere debent. deinde dicit q vasallus pro vno feudo non debet cogi habere plures dominos quinimmo et dominus feudi sine valuasoris voluntate ad alium transferre potest. b. o.

¶ Insuper Casus. Filius vas. offendit dñm patris sui aut pater a dño requisit⁹ debet eus ducere ad satisfaciendū dño aut filium a se separe alioqn p̄inabitur feudo. si aūt pater vult eum ducere filius aūt otēnit patre postea mortuo filius nō succedit in feudum nisi p̄ius dño satisfecerit. Idem etiā seruabitur de domesticis vasalli. Idem dicit si vasallus vasalli dñm domini offendit feudū amittere debet nisi per seruicium vel p fuicō alterius domini sui hoc fecerit quē sine frau de ante habuerit7 requisitus a dño suo pat⁹ sit facere. 7 si vasallus idemq; dominus a domino suo requisitus suum vasallum offendit non requisiuit vt domino suo satisfaciat feudum amittit.

¶ Rubrica. Que sunt regalie.

Regalie Nota ergo q̄ ad regē ita q̄ non ad alium nisi ex regia cōcessione vel largitate p̄tinent infra scripta videlicet archimandria quod est nomen gabellarum vel licencia faciendi arma vel quedā milicia questuaria reseruata imperatori vel quedā auctoritas puta faciendi admiralium in mari vl in terra ducem exercitus vel aliquid quod a solo impatore cōsuenit concedi. ar. ff. de bīs qui no. infa. l. atbletas. ¶. de signatores. Item que publice dicūtur regalia. et que dicant vie publice7 que priuate habeē ff. ne quid in loco publico. l. ij. ¶. pretor. Item omnes portus ad regem p̄tinent. Et qui dicātur portus habetur. ff. de ver. sig. l. portus. Item omnia flumīa nauigalia sunt eius. ff. de flumi. l. quominus. et hoc ponit an. de ysernia de molendinis et vsu aque per mediū predictorum meorum. in flumine nauigabile decurrētis. 7 recitat opīonem cōmunem et remittit ad Rof. in interdicto ne quid in flumine publico ripa ve eius ¶. fi. Item ripe fluminum publicorum vel ripatica que soluūt transeūtes p nauicu las de ripa ad ripam vbi est de cōsuetudine. Quid de alueis fluminum publicorum. qdā dicunt q̄ aqua est cōmunis alueus quod dic vt no. ¶. ff. de re. diui. l. quedam vero in lectura. Extra no. q̄ pedagium p securitate p̄ statur vnde qui soluit pedagiū nō potest capi p̄ p̄salijs dicit odof. ¶. Ne filius propatre autentica habita ibi omnino vide podof Item tellonia. 7 littera exponit quid sit dcm tellonia. id'est vectigalia. 7 dicitur a tollo is quia tolluntur a transeuntibus rōne soli publici vt. l. i. ff. de publi. Bar.

¶ Rubrica Quot testes sint necessarij ad probandum feudi ingratitudinem.

Imperator henricus augustꝰ vniuerso populo si vasallus. Ad probandum ingratitudinē delicti quīq; testes requiruntur idonei opi. integre et manifeste probantes. h. o.

Rubrica. de notis feudorum

Notandum quia moris est in fi. libri suppone re regulas 7 aliquas cōclusiones idcirco actor huius operis quasdam notulas 7 regulas elicit concludendo per eas terminans opus suum. vide fm bar. cōclusiones in qualibet materia feudorum. Bar.

¶ Expliciunt subtiles et pertutiles casus breues feudorum secundum dominum baldum de perusio vtriusq; iuris doctorem.

¶ Nota legem super pace constantie quam glosauit baldus de pusio quia valet ad feuda et ad multas alias materias.

Incipiunt casus breues libri decimi codicis

Rubrica. De iure fisci.

Si prius. In dubio donatarius a fisco conuentus ypothecaria debet pbare donationem p̄cessisse vt absolutio subsequat. b. d. Fm primā lec. Del sic. In dubio donatarius reuocatoria conuentus a fisco debet probare donationē precessisse vt absolutio subsequatur. b. d. Fm aliam lecturā.

Instar. Computatio facta a tabularijs seu calculatoribus vim sñe nō habet quo ad condemnationē vel absolutionē nisi per iudicem confirmetur. b. d. Fm vtrāq; lec.

Si minori. Debitori fisci soluenti restituitur res eius indebite alienata. b. d.

Certa forma. Publico bonorū statu integro remanente non impedit quem succedere. b. d.

Prohibitum. Nuncijs principis non credit sine litteris et ipis volētibus bona aliorum recipere quilibet cuius interest pōt resistere de facto. b. d. Diuide. q; primo ponit vnū dictum. secundo dat remediū ad obseruationem illius dicti. tercio ponit qñ officialibus est credendū. secūda ibi. vt omnio. tercia ibi. tunc enim.

Justas. Legit duobus modis. Fm primū b. d. Procuratore fisci agente ante tps actō primitur sicut quilibet priuato agente añ tps b. d. In secūdo modo legitur in p̄scriptione fm quem. b. d. Contra fiscum negligentē sic prescribitur sicut contra priuatum.

Facultas. Cōtra fiscum licet cuilibet se defendere et ante sñam bona non auferuntur post sñam sollicite inuestigabunt qō etiam in officialibus locū habet. b. d. Primo ponit vnū dictū. secundo rōnem dicti. tercio ex bijs ponit vnā cōclusionē. quarto effectus illius cōclusionis. qnto circa predicta monet vnum dubium et determinat. secunda ibi. reum. tercia ibi. Nisi ergo. quarta ibi. vt cum. quinta ibi. Pane.

Qui in contractibus.
Qui in fraudem fisci super rebus fisco incorporatis contraxerit punit in quadruplū.

Super. Lex data et consuetudo antiqua in creatione officialium est seruanda.

Eorum. Legit tribus mōis. Fm primā lec. b. d. Bona delinquentis mortui nō pertinent ad fiscum nisi viuēs fuerit condemnatus. b. d. Del sic fm secundam lec. vbi crimē extinguitur morte bona non auferuntur ab heredibus nisi de crimine condemnatione secuta. b. Del sic fm terciam lec. Bona eius q metu criminis se occidit non auferuntur heredibus sine accusatione ꝓposita et condemnatione secuta. b. d.

Rubrica. De conuencionibus fisci debitorum.

Non iniusta. Dec. l. legitur tribus modis. Fm primam lec. b. d. Fideiussor officij alium non potest conuenire nisi principali excusso etiam si de bonis debitoris principalis aliquid emerit. b d. Del sic fm secundam lec. Ex tacita ypotheca nō potest conueniri possessor nisi principali discusso. b. d. Del sic fm terciam lec.. Debitor debitoris non potest conueniri a fisco nisi principali excusso. b. d.

Fisco. Cautio que non pbat contra fiscum sed contra officialem facit vt officialis primo conueniatur. b. d.

Quoniam. Si diuersa est administratio a iudice vel ab ipsis officialibus primo cōueniuntur gerentes et fideiussores et nominatores ipius cū q̄ deueniatur ad collegam. b. d.

Bij qui. Debitores fisci summatim exiguntur nec possunt impetrare vt eodem mō sui debitores exigantur sed eorum exactō in ordinario iudicio differtur. b. d.

Inter Scriptura ꝓpria non facit fidem pro scribente vel eius herede etiam si fiscus successerit. b. d.

Rubrica. De fide instrumentorum et iure aste fiscalis.

Quod in libello Si probatur q̄ in venditione rei debitoris fisci debita solennitas non seruetur trabitur res cum fructibus perceptis et percipiendis.b.d.

Duple. Nec l. dicit idem quod p̄cedens. Si in venditione debita solennitas non fuatur res vendita non retrabitur.b.d. vsq; ad fi.

Et si instrumenta. Emptio a fisco et alia que requirunt ad acquisitionem dñij possunt prosequi etiam absq; scriptura.b.d

Si tempora. Infra tempus sub astatione statutū quilibet veniens admittitur licet res iam alteri vendita fuerit.b.d.

Quencunq; Venditio facta a fisco solenniter non retractatur, pretextu rescripti vel minoris etatis.b.d.

Si quis. Qui solenniter emit a fisco solum ad preciū tenetur non ob aliud debitum conuenitur.b.d.

Rubrica.de venditione rerum fiscalium.

Forma Ratione p̄is fiscus potest vendicare totum.b.d.

Rubrica.ne fiscus rem quam vendiderit euincat.

Grauissimum. R.cōtinet summarium eius quod dicitur in nigro.

Rubrica.de bijs qui ex publicis rationibus.

Si quis. Qui accepit pecuniā mutuam ab officialibus tenetur in quadruplū.

Sciant omnes. Qui aurum fiscale mutuo sumpserit absq; licencia principis 7 q dederit pena hic inserta punitur.b.d.

Ru.de penis fiscalibus.

Rem suam. R.continet summarium nigri.

Rubrica.de vsuris fiscalibus

Eius summe. Pene ex mora non accedunt vsure.b.d.

Si sub pignore. Fiscus qui successit in locum priuati vtitur iure priuati.b.d.

Fiscum. Fiscus non potest stipulari vsuras vltra legittimum modum vsurarum nec ab alio stipulatas exigere.b.d.

Rubrica.de sententijs adnersus fiscum.

Ru.de bonis vacantibus

Scire. Etiam ex priuilegio ciuitates non succedunt in bonis vacātibus et si occupauerint auferuntur.

Si quando. Si creditur res per principem integro statu intelligit cum pertinentijs cum omni iuo iure et instrumētis 7 omnibus fructibus 7 mancipijs que in ea sunt.b.d. Ut breuius. Beneficia principū sunt largissime interpretanda.b.d.

Si quando. Si res fisco deferūtur primo solenniter dñt exaīari per procuratorē cesaris.secundo dñt incorporari per procuratorem fisci.et tituli sine autoritate lūpiorū non debent scribi 7 otrafaciēs grauissime punietur

Vacantia. Bona eius q nullo modo aliquē successorē habet deferūtur in fiscum heredem.b.d.

Si vacantia. In principijs vbi non est procurator cesaris de principis curia certi officiales destinantur quorū sollicitudine bona vacātia sub pside inuestigātur 7 de eis inuentarium oficitur et principi scribitur et cōmittens fraudē pena hic inserta punit.b.d.pīo ponit dictū secūdo illud oñdit.tercio punit cōmittētes fraudē.secunda ibi. Que forma. tercia ibi. Nam si quid.

Ru.de delatorib⁹.

Si ei qui. Si relinquitur tacite capaci non defertur in fiscum.b.d.

Monente Qui defert ex necessitate officij vel ex p̄cepto iudicis penam delationis non sustinet.b.d.

Nulla. Qui ad suam defensionem aliū nominat non videtur deferre.b.d.

Ex varia. Qui occurrit ad defensionem reipublice vt delator non punitur.

Omnes. Judices non admittunt sine fisci patrono et male deferentes ex consuetudine grauissime puniuntur. b. d.

Seruum. Seruus punitur si dñm deferat preterq̃ in crimine lese maiestatis. b. d.

¶ Rubrica. de petitis bonorum sublatis.

Quisquis. Bona que deferũtur in fiscum nemo potest sibi impetrare et cõfessio facta ad petitionẽ alterius nõ valet. sec⁹ si feret motu ꝓpio principis b. d. primo ꝓbibet quem petere. secundo ãnullat cessionem facta ad petitionẽ petẽtis. tercio validat cõcessionem ꝓpio motu factã. secũda ibi. Sed quoniã. tercia ibi. Si quid autem.

Omnes. Nullus admittit ad impetrãdũ res delatas in fiscum seu fiscales impetrans et officiales curie principis qui bȳs impetrãtibus opam darent vt scriberẽt legitime punirentur. b. d. Primo ꝓbibet impetrationem in genere. Do enumerat quasdã psonas de q bus magis videbat dubitari. tercio punit officiales talibus rescriptis assentiẽtes. vltio. l. istam extendit ad alias res fiscales. Fa ibi. Et fit. tercia ibi. Sed vix. quarta ibi. pari forma et est. l. ista quasi glo. et declaratio precedẽtis legis.

¶ Rubrica. de bȳs qui se deferunt.

Is cuius. Grauatus tacite de restituendo non capaci si se dẽferat lucrat tertiam. vxor vero non capacis defuncti se deferens lucratur dimidiã q facta diuisione oppositionem occultator vero legitime puniret. b. d. primo loquitur qñ heres rogatus tacite de restituẽdo non capaci se defert. secundo qñ vxor non capacis cui debet fieri restitutõ defert se. tercio punit heredẽ occultantem. Fa ibi. Qꝫ si ab vxore. tercia. et tũc occultator

¶ Rubrica. si liberalitatis imperialis socius.

Jubemus. Inter socios liberalitatis facte etiã inter vinos est locus iuri accrescẽdi etiam post dominium vnicuiq; quesitum.

¶ Rubrica de thesauris.

Nemo. Querere thesaurũ in ꝓpio omnibus licet. in alieno suo nolle nullo mõ lics. et si thesaurus inuẽtus fuerit a fortuna inter inuentorẽ et dñm diuidet. b. d. Et primo loquitur in gñe. secundo in specie in volẽte quere thesaurũ in suo. tercio in querẽte in alieno. quarto puniũtur faciẽtes ctra constões quinto loquit de inuentiõe a fortuna. secunda ibi. nam in suis. tercia ibi. In alienis. quarta ibi. Qꝫ si nobis. quinta ibi. Qꝫ si forte.

¶ Rubrica. de annonis et tributis.

Is quidem. Onus eris alieni est psonale q nõ inter heredes ꝑ bẽditarȳs portionibus diuidet. onus annonarȳ q tributorũ ẽ reale q ꝑpt qs possidet et fructũ pcipit onerat.

Indictiones. Ad onera realia quis non tenetur in plusq̃ de re possideat. b. d.

Omnes. Omnes dñt soluere quod pãceps imponit et officiales non possunt augere vel minuere. b. d.

Omnes omnino Omnes coguntur soluere publicas functiones cum non sit munus extraordinarũ et nemo excusatur. b. d

Pro locis Qui plus de fructibus re colligit plus soluit. qui minus minus. b. d.

In fraudem. Rescriptum quo cõcedit immunitas a muneribs ordinarȳs nõ valet

Nemo. Ad opandũ seu portandũ nõ debet quis mitti lõgius sed debet itineris rõ adhiberi. b. d.

Mediterranes Non est faciendum illud in quo plus expenditur q̃ de cõmodo participatur. b. d.

Obsistere. Tribus modis legit. Fm primã lec. b. d. Si vtilit dñi infra tpa hic statuta non soluũt tributa dño priuantur et ad dñm directum dñinm reuertit. b. d. Vel sic Fm aliam lec. Si exactores infra tpa hic statuta fisco nõ soluũt dñi repetunt ab eisdẽ. b. d. Ita lec. non placet. Scõm terciã lec. b. d Si empbitheota vel sibi similis infra tpa non

solvit dominus exigitur.b.d.

Judices. Judicibus negligẽtibus totum salarium aufertur.b.d.

Illud. Compositio facta cum subditis p tributis est seruãda. Item thessalonicen. ecclesia habet imunitatẽ oũ tñ extranei ipius ecclesie ptextu prestationẽ non fugiant.

¶ Rubrica. de inditionibus

Omnes omnino. Inditio munus ordinarius est ideo ab hac nõ excusant q excusationẽ ab extraordinarijs muneribus bñt

Particulari. Ante tempus solutiõis debet singulis puincys notificari vt se prepa rent ad inditionẽ solvendam.b.d.

¶ Rubrica. de superindicto

Nibil. Superindictum solus princeps po nit 7 ad alterius litteras qs cogeꝫ exsoluere

¶ Rubrica. de exactoribus tributorum.

Sucenarij. Exactores non debẽt exigere nisi eos qui cõtinẽtur in breuibs seu abstractis sibi datis a tabulario.b.d.

Nemo primo puidet debitoribus exactis otra officiales. secũdo puidet otra istos debitores nõ solvẽtes. tercio ponit rõnẽ. Fa ibi. Del certe. tercia ibi. Qui facultate. Prima pertinet duplicẽ pusionẽ. pbibet eñ iniuriam fieri debitoribus. Fo pmittit eis q de hoc querelam exponãt cum securitate cozas preside. In Fa pte siliter ponitur duplex pusio. primo q debitores otumaces capiant et custodiãtur a familia. Fo q si hoc nõ sufficit capiãtur eozũ bona 7 de bijs fisco satisfiat. Tercia pe est plana.

Quotiens. Qui debitorem captum eximit ad id quod fisco et priuato debetur tenetur.b.d.

Actores. Officiales tenentur ad solvenda tributa ne ipsis cessantibus ceteri onerentur.b.d.

Apparitores. Exactores dñt remittere iniuriam in scriptis quid exactum est et quid non vt ex eozum scriptura officiũ redatur instructum.b.d.

In fiscalibz. Ad petitionem exactorum cogitur preses facere exactionem.

Missi. Ista.l. primo ponit quid sit officium exactozum. secundo punit iudices 7 officiales pmittẽtes eis vt aliquid faciunt otra officium. tercio ponit quid iudices bñt facere. quarto ad quid tenẽtur si negligũt. quinto eis puidet. Fa ibi. Judices. tercia ibi. Cum iudicem. quarta ibi. Quid si vltra. quinta ibi. Judicibus quoqꝫ.

Si diuina. Si domus impialis vel ecclesia res tributarias licite emerit et tributa non solverit ei auferuntur et ciuitati assignabuntur vt integre tributa solvantur.b.d.

¶ Rubrica. de superactionibus tributorum.

Quicquid. Qui plus exigit in duplum tenetur et ꝓpter consuetudinẽ capitaliter punietur.

¶ Rubrica. de capiendis et distrahendis pignoribus.

¶ Ru. de apocis publicis.

Ad inferiorum. Descriptio non assumit effectum qñ presidibus intimetur 7 p eos recipiatur. Jtẽ suscepꝛores seu thesaurarij de suscepto facere cautionẽ solennẽ dñt et exactores puiciales dñt singulis quatuor mẽsibus rõnem sue exactionis transmittere 7 quod ex causa lucratiua ceperint scribere. q contrafecerit punietur.b.d.

Semel. Qui habet instrumentũ securitatis seu solutionis solennit factũ non debet amplius molestari.b.d.

Quicunqꝫ Qui ostendit tribus ꝓximis annis se soluisse presumitur etiam supioꝛe tẽpore soluisse nisi otrarium probetur.b.d.

¶ Rubrica. de canone largitionalium titulorum.

Omnem. Quod pticulares exactores exigunt debet dari thesaurario qui est in illa puincia ꝓxima vt totum simul deuoluat ad fiscum.b.d.

Neqꝫ sacrarum Susceptoribus ad

prouinciam missis non debet pmitti vt p seip
sos exigant sed iudices ordinarij exigere de
bent. qui si permiserint punientur.

Precepit Notarij crimine non grauan
tur ad munera que psone laborem iniungũt
et qui eos grauauerit punietur et p officium
superioris iudicis defendentur. b. d. vsq; ad ℭ
Illud.

ℭ **Illud.** Electio et defensio susceptoris spectat ad pconsulẽ et pfectum non ta
men ad presidem. b. d.

Precipimus. Si littere iudicis aliquid extra veterẽ consuetudinẽ extineant presumuntur erronee nec eis est credendum. b. d

℣ **Rubrica. De opere a collatoribus exigantur.**

℣ **Rubrica. De immunitate nemini concedenda.**

Hijs nostre. Qui falsum instrm̃ immunitatis cõscripserit igne est cõburendus et oẽs ad solutionẽ canonis sunt cogendi.

Per bitiniam. Munitio agrorum et maris debet fieri facta expensa p̃o quantitate patrimonij possessoris. b. d.

℣ **Rubrica. De reconditis in publicis horreis.**

Omnia. Non debet tangi de fructibus nouis donec cõsumant antiqui. Item licitum est cõmisceri fructus corruptos cum incorruptis et ad ipdicta per superiorem officialis suffi
ciens deputet. b. d. Tres ptes habet vt col
ligitur ex summario.

Cum ad quamlibet. Rectores debent per seipsos inspicere domos ne ex pluuia corrũpant frumẽta publica

Nulli. Species in horreis publicis de
positas nullus debet in suam vtilitatem con
uertere alias deportabitur. b. d.

℣ **Rubrica. Vt nemini liceat in cõparatione specierum se excusare.**

De collatiõe donatorum aut reuelatorum. De collatione eris.

℣ **Eris.** P̃o ere potest solui aurum tã
ti valoris. hoc dicit.

ℭ **Rubrica. de discussionib⁹**

Quotiens. Si extimator male extimat ipse tenetur. b. d.

℣ **Rubrica. De indulgentijs debitorum.**

Ne casu. Ita. l. legitur in glo. pluribus modis. Fm primã lec. b. d. Licet solues tributa apocã de soluto pdiderit põt tñ ex libris cãis de solutione apparere et nõ põt quis petere ab officiali vt iterũ faciat apocã de recepto si primã quis amiserit. b. d. Facit. l. Si quis ex argentarijs. ff. de edendo.

Per singulas. Ab onere discutiendi et extimandi patrimonia nullus excusatur nec etiam miles nec etiam militans. b. d.

℣ **Rubrica. de decurionibus et filijs eorum.**

Si cum te. Pater si ad decurionatũ filij consensit p eo tenet et heres eius p⁹ facta excussione extra principalem cũ veniatur ad fideiussorem. b. d.

Obseruare. Ad officium rectorũ ciuitatis pertinet cõuocare consilium et facere eligere officiales et eis electis nũciare et si voluerint põt appellare et qui male nominat tenetur ad sumptus. b. d.

Cum adoptiuum. Filius adoptiu⁹ habet priuilegiũ filij decurionis. b. d.

Filios. Filijfamilias põt esse consiliarij et pater tenetur p̃o eis si consenserit. Item militans potest esse consiliarius. b. d.

Licet. Onus frater non tenet p alio in officio delinquẽte licet bona sint indiuisa.

Infamia. Qui pdit visum non pdit officium. secus si sit infamis. b. d.

In albo. Qui bẽt filios p̃ferre nõ bñti

Si vltra. Qui excedit ānū lxx.bs excusationem a muneribus psonalibus.

A muneribus. Id qđ dicit ꝑses sua sñia non ꝑt dare excusationē est verū nisi excusaretur ꝓpter morbū quē ostaret esse ppetuum vt ff. de excu.mu.l.i.in pūn. Item hoc verū est qñ ꝑses pnunciat excusando. secus si ꝓpter delictū ppetuo nō pmitt'etur ipm̄ ad decurionatus officiū aspirare vt j. l.pxi. et l.infamia. ꝯ.c.

Nemo. Null⁹ iudex ꝑt dare īmunitatē a muneribꝰ sed sol⁹ pnceps ex causa non ex ꝑssa alias potest quilibet iudex ordinarius ad quē appellat' vt infra. Qui etate. 7 q morbo 7 qui liberis.

Vniuersos. Consiliarij nō debent exercere officiū tabellionatus b.d.

Si ad magistratū. Si qs in acceptādo officiū fuerit contumax loco ei⁹ alī⁹ eligitur qui interim bona cōtumacie habet 7 cōtumax duplicato tēpore officiū exercere debet hoc dicit.

Vacatis. Rescripta cōcedentia īmunitatem sunt cassa nec valent 7 si cōsensu ciuiū vel curie cōcedantur b.d.

Circensium. Judex ciuitatis facit officiales suos fugientes ad curiam reuocari expensis ipsius fugientis b.d.

Curiales. Decurioēs habēt īmunitatē ab extraordinarijs muneribus b.d.

Eos. Qui non sequitur conditionem patris sequitur conditionem matris.b.d.

Prouidendum. Nouiter creat⁹ de curia non tenetur pro debito ꝑdecessorum.

Si quis. Numerus duodecim liberoꝝ a muneribus realibus.b.d.

Curiales. Officialis nō cogit' exire loco cum in quo seruire tenet' nisi ex causa.b.d.

Quidam. Qui ꝑ textū ficte religionis onus euitat retrabitur 7 qui⁹ eius loco substituuntur capient bona sua.b.d.

Priuilegio. Priuilegiū quod qs hēt ex ordine pdit' ꝓtrariū osen us.b.prō. Jtē inspicitur conditio patris potius ꝙ ati.b.fo

Procuratores. Decuriōes dñt exercere actiones rei publice.b.d.

Ex omnibus. Pōt qs extrabi de domo vt acceptet officiū 7 occultatio punit'.

Fabricenses. Etiā de collegio fabrū censiū curiat' extrabit' 7 collegiū punietur.

Omnes. Primo dicit decuriōes nō esse cruciādos in corpe. Fo punit iudices ꝛrafacientes. tercio punit' ceteros officiales. Fa ibi. q si quis. tercia ibi. Officium.

Si quis. Cōsiliarius nō debet ostitui procurator et constituens punietur.b.d.

In filijs. Primo dicit vet'a iura fūa ri in filijs decurionū. Fo q officiū aduocatōnis non liberat quē a curia. tercio q vbi non exigit' obsequiū qz non expedit ius nō pditur quarto q filij magistroꝝ non bñt īmunitatē a curia. Fa ibi. eos. tercia ibi. q si. quarta ibi. q autem.

Quotienscunq;. Rescripto nō potest quis a curia liberari.b.d.

Ne quis. Jn pēa nō dz ocedi q bēat bonorē ānexū nisi ei q a curia aufugerit.

Quilibet. Decuriones 7 alij officiales in eorum officio delinquētes plumbatorum ictibus feriantur.b.d.

Militaribus. Militāres et alij magnates nihil habent cōmune cum curialibus et si eos offendant punientur.b.d.

Nominationum Sufficit duas partes consiliariorum adesse.

Ad subeūda. Diuites sufficiētes sunt eligendi ad officia.b.d.

Curiales. Officiales licet efficiant ibi comites dñt tamen obedire suo iudici.

Quamuis. Bona eius qui quacūq; fraude curiam euitat si per annū stumax fuerit applicabuntur curie.b.d.

Quis tam. Vbi alij sunt ydonei et sufficiētes nō cogunt' alij stinuare officium hoc dicit.

Generali. Vbi non bētur copia iudicis pōt ꝓpria aūcte capi curialis 7 ad curiā duci

et eius questio debet infra tres mēses termi-
nari alias iudices punientur.b.d.

Si quis decurio. Si decurio dede
rit se militie retrahet nec inuabit prescriptiōe

Alexandrinis. Primo dicit q decu
riones alexandrie etiā si sint aduocati nō pñt
cōmeare extra ciuitatē cum ibi debeāt subire
munera. Fo dicit q si qs subīt ola munera
ita q sit antiqor decurio p ibiēniū incipit bñe
dignitatē cōtinuā 7 sic efficit comes remanet
tamen decurio.b.d.

Si quis. Leg. k duobus mōis. Fm primū
b.d. Supior tenet confirmare electionē factā
ab inferiori.b.d. Vel sic fm aliā lec. Partes
pñt petere a iudice vt confirmet tractū ab
eis factum licet eorum consensus sufficiat et ad
hoc faciendum iudex tenetur.b.d.

Hocticij. Primo accedit priuilegio do-
cticio. scdo dicit q illustris dignitas liberat
quem a curia.b.d.

Neminem. Primo ponit certas dig
nitates que non liberāt a curia. Fo indulget
priuilegiū vt possit fruari p statutū. tercio li-
mitat hoc q nō habeat locū in alīs qui bñt
dignitatē ante imperium conditoris pñtis. l.
qrto ponit qsdā dignitates que oīno liberāt
a curia. Fa ibi. Ne tamē. tercia ibi. Eos vero
quarta ibi. Nos autem.

Sine. Primo repetit verba precedentis
constōnis ad litteram. Fo eam determinat. se
cunda ibi. Hīs enim.

Curialibus Primo ponit intentio
nem conditoris pñtis l. Fo ponit suū statutū cō
numerādo duodecim dignitates que liberāt
a curia. tercio remouet omnes modos alios
per quos stingebat liberatio. Fa ibi. Si quis
tercia ibi. Alīs autem.

Ru. Si seruus aut libertus ad decurionatum aspirauerit

Libertus. Libertus q nō bēt ius anu
lorum aureorum nec est restitutus natalibus
cum pena remouetur a curia.b.d.

Preses Si seruus scienter patitur se ad
dignitatem vocari remouebitur 7 punit si au
tem ignoranter reuocabitur tantum.b.d.

Ru. de predīs curialium.

Si quis. Decuriones nō pñt vendere
bona imobilia sine decreto alias non valet
venditio et emptor pdit precium et restituit rē
cum fructibus.b.d.

Nec venditio. Venditio rerū 7 libe
ratio debitorū ad curiā ptinentiū nō dēt re-
solui sine decreto curie 7 quicqd ex eo redi-
gitur ds reso'ui ad curiā et eodē modo dñt
fieri locationes.b.d.

Curiales. Decuriones nō pñt vende
re. alios aūt tractus nō prohibentur celebra
re et decretum non potest interponi sine cō
sensu maioris partis decurionum.b.d.

¶ Rubrica. quando 7 a quibus quarta pars debetur

Si decurionum. Si extraneus de
curioni successit curia debet bñe quartam.

Deminimus Curiales dñt bñe quar
tam extraneo succedente curiali non tamen
in singulis rebus sed omniū facta diuisione.

Ad filiorum. Descēdentes curi-
ales vel femine nupte curialibus vel extra-
nei curiales succedūt in totū non curiales vl
curialibus nō nupte quartam dare curie de
bent. et cui nubant per triennium expectāt.

¶ Rubrica. de imponenda lucratiuorū descriptione.

Descriptionis Diuiditur in duas p.
primo ponit summarium suum. secundo illud
declarat. Fa ibi. Et si pater. Item secunda
subdiuiditur. quia primo loquitur qñ relinq-
tur diuunctis proximis ascendētibus vel descen
dentibus. secundo qñ relinqtur alīs. tercio
declarat que sunt cāe lucratiue et que non.
quarto ponit quāto tpe durat onus titulo-
secūda ibi. Ceteri. tercia ibi. Lucratiuas ve-
ro. quarta ibi. Res vero.

¶ Ru. de prebendo salario. Si curialis relicta ciuitate rus habitare maluerit.

Curiales. Oēs curiales reuocant in ciuitate et locus in q̄ in rure bītāt publicāt

¶ Rubrica. de municipibus

Cum te. In loco originis cogitur quis subire munera. b. d.

Si vt proponis. Sortit qs sorte ex persona sui manumissoris licet de necessitate manumiserit. b. d.

Filios. Filius segtur originē pris nō mris nisi ex alia cā ciuitati matris sit astrictus. b. d

¶ Rubrica. de incolis.

Non tibi. Postq̄ qs transtulit incolatum nō pot ad vocari ad munera.

Nec ipsi. Scolares nō dnt ostituere domiciliū in loco in q̄ studēt nisi in illa ciuitate nisi p x. ānos steterint vel alia rōne ostituerint idem in patre filium visitante. b. d.

Cum neq; Propter solā possessionem quis non vocatur ad munera. b. d.

Priuilegio. Origo et domicilium facit quē vocari ad munera nisi per priuilegium sit aliud expressum. b. d.

Ciues. Nec. l. diuiditur in duas ptes. primo ponit qualit̄ qs efficiat ciuis. Secunda liter qs efficiatur incola. Fa ibi. Incola.

Mulieres. Ex psona maritorū mulieres sortiuntur dignum fore. b. d.

Ru. de muneribꝫ ⁊ honoribꝫ

Sicut honores. Cōtinuatio honorum ⁊ munerū impedit in bys que sunt idē vt quasi intualla vero in bys tm̄ que sunt idē vere locū bnt. Itē in dubio fidemissor nō tenet nisi ad id quod principali potest iniungi. b. d

Interualla. Frater ꝓpter fratrē nō habet vacationem sed ꝓpter alios ydoneos nondū grauatus qs recte excusatur. b. d.

Ru. de muneribꝫ patrimoni.

Non videtur. Onus alimētandi eqs decurionum est patrimoniale. b. d.

Professio. Philosophi nō dnt habē immunitatem a muneribus patrimonialibus.

Etiam. Minores nō excusantur a muneribus patrimonialibus. b. d.

Quantum. Sup iurisdictiones sunt munera patrimonialia. b. d.

Rubrica. Quemadmodum ciuilia munera inducuntur.

Cum te. Non debet quis eodē tempore habere plura officia. b. d.

Ru. de bys qui sponte munera publica susceperunt.

Veterani. Qui patit̄ se creari decurionē videt̄ suo priuilegio renūciasse nisi sub boc pacto officiū acceptauerit scilicet saluo suo priuilegio. secus si ad aliū honorē se eligi passus fuerit. b. d. cum duabus ll. se.

Eos qui. Liber hō q̄ spōte curie se ipm̄ tradit se obligat nō suos liberos q̄ncūq; genitos. sec⁹ si naturales filios curie offerat

Ru. de bys qui a principe vacationem acceperunt.

Rubrica. de vacatione muneris publici.

Muneris. Vacatio simplicit̄ accessa nō porrigit̄ ad munera ordinaria que imponuntur. l. senatusc̄ōsulto ostōne principum et alia dicuntur extraordinaria. b. d.

Ru. de decretis decurionum

¶ Rubrica. de excusationibus munerum.

Etiam. Qui gert negocia principis nō bnt vacationē a muneribꝫ nisi sint ex illis offic̄ys quibus sperat esse concessum. b. d.

Placet. Pses vl̄ alius index nō pt collectam imponē ꝫ si necessitas imminet ꝺs scribisp̄fecto ⁊ p̄fect⁹ rescribet principi q̄ hoc pmittet.

Priuate. Predia emphiteotica p̄cipis extraordinarias p̄rationes non subeūt. b. d. primo ponit dictū. Secunda remouet dubiū. tercio assignat vnā rōnē. Fa ibi. qm̄. tercia ibi caro.

Eas qui. Apthonotarij notarij referendarij bnt imunitatē ab extraordinarijs muneribus. b. d.

Maximarum. Primo ponit quasdã dignitates que hñt ĩmunitatẽ a sordidis muneribus. Fo dicit alios palatinos nõ hre ĩmunitatem nisi doceant. tercio dicit circa magistros scientiaꝝ fuanda iura antiqua. quarto nominat munera sordida. quinto liberat quorundam possessiones a quibusdã prestationibus extraordinarijs. sexto ⁊ vltimo declarat ꝓdicta locũ hre dignitate durãte vel finita. Ea ibi. Ceteros. tercia ibi. Rectores. quarta ibi. Sordidorum. quinta ibi. Legatis. sexta ibi. Doctamen.

Sordidorum. Priuilegiũ psonale non transit in successorem. b. d.

Euidenter. Predia principis ꝓpria vel emphiteoticaria ab extraordinarijs et sordidis muneribus sunt exempta. b. d.

¶ Rubrica. Quibus prestationibus vel muneribus nemini liceat se excusare.

Comparationi. In ista. l. prima et in alijs duabus se. ponunt quedã munera a quibus nemo excusat aliquo priuilegio nec curatur siue sint ordinaria siue extraordinaria vel sordida. b. d. totus iste titulus.

¶ Rubrica. Qui etate se excusant.

Cum vos affirmetis. Studentes hñt immunitatẽ a muneribus personalibus vsq; ad triginta annos. b. d.

Cum filios. Ista. l. dicit idem quod precedens q; studentes liberãtur a muneribs personalibus non aũt a muneribus prionalibs.

Manifesti. Maiores quinquaginta annis excusantur a muneribus psonalibus. b. d

Ru. Qui morbo se excusant

Si ea cecitate. Orbatus vtroq; oculo excusatur a muner. bus psonalibus secus si vno tantum. b. d.

Cum auricularij. Debilitas ꝓpter morbum habet excusationem. b. d.

Casus. Patris infirmitas non liberat filium a muneribus psonalibus. b. d.

¶ Rubrica. de hijs qui numero liberorum.

Cum facultates. Facultates filioꝝ non onerant patrem. b. d. Et. l. se. d. Sicut pñ ita mater excusat ꝓpter numeꝝ liberoꝝ.

Eos qui. Numerus liberoꝝ excusat patrem non filiũ si sufficiẽs reperitur. Itẽ propter paupertatẽ qs a muneribus excusatur.

¶ Rubrica. de professoribus et medicis.

Cum te medicũ. Medicus donec sit in exercitu habet ĩmunitatẽ a muneribus personalibus alias non nisi alio priuilegio vel ex alia causa excusetur. b. d.

Grãmaticos. Doctor qui non legit vtiliter scolaribus potest reprobari. b. d.

Nec intra. Non sufficit eẽ ỏ collegio medicoꝝ nisi spẽaliter ĩmunitas sit concessa

Magistros. Non debet quis admitti ad docendũ nisi prius fuerit approbatus et examinatus ⁊ alia habuerit que requiruntur in actu docendi. b. d.

Reddatur. Qui se gerit ꝓ doctore cum non fuerit examinatus ⁊ approbatus nõ excusatur a muneribus. secus si fuerit approbatus. b. d.

Archiatri. Medici qui salarium conse quuntur ex publico ita paru s sicut magnis seruire tenẽtur sed salarium ab infirmis non capient. b. d.

Si quis. Non debet in locum magistri defuncti alius subrogari nisi fuerit approbatus et licet non subrogetur in numerum subrogatur in gradum. b. d.

Grãmaticos. Magistri scientiarum q fuerũt palatini hñt ppetuã ĩmunitatẽ ab oĩ bus vinẽtibus ipi ⁊ eoꝝ filij ⁊ coniuges.

¶ Rubrica. de atbletis.

Atbletis. Qui tribs plijs fuerit corona tus q̃ũ vnũ rome fuerit excusat a muneribs

Rubrica. de bȳs qui non impletis stipendȳs.

Ignominie. Infamia remouet quem ab honoribus non a muneribus 7 grauamīe

Cum ob. Causarie missus ante finem milicie ꝺsequitur imunitatē a muneribus nō autem priuilegia veteranorum. b. ꝺ.

Veteranis. Duobus modis legitur hec. l. primo modo dicit priuilegia veteranorum ꝺsequitur qui xx. annis militauerit in religione vel vexillatione. secus si in coborte.

Rubrica. quibus muneribus excusantur bȳ qui post impletam.

Non alios. Princ pales cōductores non conductores conductoꝝ vectigaliū habent immunitatem. b. ꝺ.

Rubrica. de libertinis.

Conditio Libertini non habent excusationem a muneribus. b. ꝺ.

Rubrica. de infamibus.

Infames. Infames remouentur a dignitatibs nō a muneribs realibs vl̄ pticularibs.

Ru. de reis postulatis.

Reos. Pendente processu criminali non potest quis ad honores vocari. b. ꝺ.

Qui in exilium dati vel ordine moti sunt.

Ru. De filiisfamilias 7 quē admodum pater pro bȳs teneatur.

Patrem Qui ꝺsentit decurionatui filiī emancipati non obligat secus si ille filiꝰ erat in ptāte 7 ille videt ꝺsentire q nō dissentit.

Cum appellasse. Appellare a nominatione facta de filio est consentire.

Si bȳ qui. Filius q est in ptāte cū patre ad idem munus vocari non debet, secus si sit emancipatus. b. ꝺ.

Si in periculo. Pater non tenetur pro filio curatore creato sed qui eum nomīauit tenetur. b. ꝺ.

Rubrica. de periculo successorum parentis.

Si de propio. Onus dignitatis que site per patrem transit ad heredes. b. ꝺ.

Rubrica. de mulieribus, in quo loco munera.

Eam que. Mulier in loco domicilij mariti subit munera psonalia patrimonialia vero in loco in quo est patrimonium. b. ꝺ.

Rubrica de legationibus

Transmarina. Legatio transmarina tribuit vacationē biennij secus si proxima qualis legatio non tribuit. b. ꝺ.

Seniores Qui dignitates suffragio receperunt nō bñt vacationē a muneribus propter dignitatē sed si legati fuerit habent propter legationem. b. ꝺ.

Si quod In bȳs que publicā vtilitatem respiciunt nō valet reformatio facta a prouincialibus etiam ꝺsentiente preside nisi per prefectum vel principē fuerit approbata. b. ꝺ

Quotiens. Non debet mitti legatio ad principē nisi volūtate consilij et autoritate superioris. b. ꝺ.

Ru. de excusatione artificū.

Artifices. Hic expssi habent imunitatem a psonalibus muneribus tam magistri quam discipuli. b. ꝺ.

Rubrica. de potionibus ad munera nominandis.

Si ipse. Justa est causa appellandi si potius alter debebat nominari. b. ꝺ.

Rubrica. si propter inimicicias creatio facta sit.

Si propter. Creatio facta de aliquo propter inimicicias facit aliquem appellare si vult. b. ꝺ.

Rubrica. de sumptuum recuperatione.

Muneribus. Electus qui habet excusationem recupat sumptus quos fecit in lite ab eo qui eum nominauit. b. d.

Rubrica. Si post creationem quis decesserit

Si ante diem. Onus subeundi munera non transit ad heredes mortuo patre.

Rubrica. de tabularijs.

Nullus. Si ad aliquã militiam vel aliud officium tabulary transeunt remouentur infra quinquenniũ non postea. b. d.

Quicunq; Si decurio officium notariatus assumpserit priuilegio decurionatus amittit. b. d.

Generali. Seruus non potest esse tabellio et si dñs eum sciuerit tale officiũ assumere parti adinteresse tenetur. seruus vero fustigabitur. b. d.

Poetas. Hic ponit nomina quorũdã officialium qui debent illi officio obedire et sunt obligati ipi et eorum filij nec debent ad alia officia transire.

Rubrica. de susceptoribus prepositis ⁊ arcbarijs.

Susceptores. Susceptores debent a soluente suscipe sine mora alias puniũtur. b. d. Diuide. quia primo precipit susceptores sine mora suscipere. secundo puidet volenti soluere. tercio punit susceptorem negligentem recipe. quarto punit iudicem negligentẽ condemnare. secunda ibi. Nam si volens. tercia ibi. Et qui. quarta ibi. q autem.

Juxta. Adnominatores susceptorum in subsidium deuenitur nec licet alios emere

Susceptores. Solnitur ei qui est officialis tempore solutionis non ei qui fuit tempore quo fieri debuit solutio. b. d.

Neminem Non debet quis in officio reformari nisi primi officij rationes reddiderit. Item ratio singulis ãnis debet reddi. Itẽ officiales non debent esse perpetui sed ãnales vel ad plus biennales. b. d.

Modios. Primo precipit esse modios vel mensuras in vnaquaq; ciuitate eneas vel lapideas ad quas in dubio recurrat. Secundo punit cõmittentes fraudes in mẽsuris. tercio ponit quantum tributũ nomine mensure debet solui. secunda ibi. Ita vt. tercia ibi. vt submotis.

Securitates. Tria dicit. Primo q securitates facte a susceptoribus a viuo qñ fit rõ debet eis imputari p introitu quãtum ocurrit in illa apoca seu securitate de recepto. secunda ibi. Et accepta. dicit q ratio susceptoris et discussio rõnis debet fieri in apparatu. tercia ibi. Et. oẽs. dicit q securitates que pferũtur dñt approbari ⁊ acceptari ab officialibus.

Si aliquid. Non potest quis exercere officium in quo semel deliquit. b. d.

Quos tabularios. Diuide. quia primo dicit q in qualibet prouincia debent esse duo susceptores quoꝝ vnus suscipiat aurũ alius alias species et dñt esse duo notarij videlicet cuilibet susceptori, deꝝ vnus. secunda ibi. Scire aũt. dicit q susceptoris auri nihil habet cõmune cũ susceptiõe aliarum specierũ et q debet solui vni non dẽt solui alij. tercia ibi in ver. Si iudices. punit iudices in quinq; libris auri ⁊ eos officiales pena capitis si predicta non obseruauerint.

Humilioribus. Primo dicit in gñe decuriones non vexandos officijs vilibus. secunda ibi. Susceptorem. dicit q officium exigendi collectam pro vestibus pertinet ad officiales proconsulis vel ad eos qui alias hoc facere soleuerunt. tercia ibi. Horus. dicit q decuriones spectat de predictis petere ratõnem et inuenire ad hoc homines sufficientes quarta ibi. Nec enim. assignat rationem. quinta ibi. Hanc igitur. concludit ad predictas ponendo vnam rationem.

¶ Rubrica. de ponderatoribus et auri illatione.

¶ Rubrica. de auri ⁊ plumbi persecutoribus.

Auri. Susceptores non debent pecuniam acceptam sine licencia in massam redigere et habita licencia non dñt retardare

¶ Rubrica. de bijs qui ex publica collatione illata sunt.

Nullus. Pecuniam publicam non potest quis accipere mutuo vel alio titulo in suam vtilitatem conuertere. b. d.

Sciant. Susceptum per iudicem nō potest in aliam necessitatem transferri. b. d.

¶ Rubrica. de auro coronario.

¶ Rubrica. de arenarchis

Arenarche. Sindicos ad denuncianduꝫ maleficia seu milites ad capiendū malefactores consilium ciuitatis debet preponere non iudex solus siue alius rector. b. d.

¶ Explicinnt casus breues libri decimi codicis.

¶ Incipiunt casus breues vndecimi libri codicis.

¶ Rubrica. de lustralis auri collatione.

Dillam. Nauicularij portantes res annonarias habēt plenam securitatem eundi et redeundi. b. d.

Cum naucleorum Quando id quod per personas aliquas fierī debet fit per circūstantes expensis publicis fiet. b. d.

Judices. Legitur duobus modis. Fm vnum modum. b. d. Si iudicis patiūtur tpe recte nauigatiōis naucleros in suo territorio cōmorari puniūturi pi municipes. b. d. Vel aliter fm alium modū legendi intelligit hec l. de iudicibus qui patiuntur naucleros detineri.

¶ Rubrica. de predijs et omnibus rebus nauicularioꝝ.

Bonum. Etiam ad cōmodum principis res nauicularioꝝ cum onere suo veniūt hoc dicit.

¶ Rubrica. de nauibus non excusandis.

Multi. Naues que sub nomine ⁊ titulo alieno excusantur publicantur. b. d.

Jubemus. Istam l. habemus de verbo ad verbum. ſ. de sacrosan. eccl. et. h. d. Nulla nauis ob necessitatē publicam excusatur aliquo priuilegio inserto corpe iuris vel non et contrafaciens pena hic inserta punit.

¶ Rubrica. Ne quid oneri publico.

¶ Rubrica. de naufragijs.

Quotiens. Cum de naufragio queritur examinādi sunt duo vltres de naui quibus venitur ad alios. et hec nauigatio debet melius scire debent veritatē et eis deficienti fieri a Kalendis aprilis vsqꝫ ad Kalendas octobris. b. d. Diuide. Primo dicit ꝙ testes examinari debent super naufragio. secundo que pone. tercio quo tempe debeat nauigari. secunda ibi. Circa magistros. tercio ibi. Susceptiones.

De sub mersis. Cum de naufragio peritur summatim examinatur et ex eo q̄ in illa cognitione repitur pōt per inquisitiones ꝓcedi 7 causa debet infra biēnium termīari aut nauicularius absoluitur 7 iudex tenetur b.d. Primo ponit qualiter iste cāe examinen tur quia summatim et lenato velo. Fo dat po testatē iudicibus ꝓcedēdi. tercio statuit ter minum isti instātie 7 iudici penā imponit. Fa ibi. Et si quis q̄. tercia ibi. Si vero.

¶ Rubrica. de metallarijs et metallis.

Cum procuratores. Officiales ad exigendū metallum non dēt aspirare ad aliam dignitatē nisi prius illud of ficium perficiant. b.d.

Rubrica. de muri legulis.

Monetarios. Ascriptus ad tuendas monetam pncipis non liberatur alicui⁹ pri uilegio dignitatis. b.d.

Qui textrini. Qui occultat aliquem ex textoribus punitur trium librarū auri.

Edicimus. Mulier notabilis nubens monetario si post ptestationē non recedit ef ficitur monetaria. sed mulier ascripticia nisi post ptestationem a dño retractetur eiusdē cōditionis efficitur. etiā monetario non pōt extraneo nubere. b.d. tres ptes habet. Fa ibi Si qua vero. tercia ibi. Sed vt monetas.

Muri leguli. si muri leguli ad aliā dignitatem transierint ad ꝺditionē ꝓpriam re trahuntur et res alienate per eos reuocātur nisi emptor voluerit illam ꝺditionē subire.

Priuate. Qui assumūtur vt presint ali cui collegio hominū ꝺditionatoꝝ nō admit tunt nisi ex rescripto nisi satisfecerint idonee hoc dicit.

Rubrica. de vestib⁹ olobrijs.

Auratas. In hac. l. phibet impatores tes de quibus in Rubrica fieri ab alijs q̄ a suis textoribus. b.d.

Bellena Non dēt lane vel pāni tingi aliquo colore sīc color muricis. b.d.

Rubrica. de fabricensibus.

Omnibus. Pecunia p̄ specie nō dēt solui fisco. b.d.

Primicerium. Primicerius fabricē sis post biennīū habet vacationē a muneribs et singulis biennijs ad salutandū pncipem admittitur vt prector. b.d.

Stigmata. Fabricēsibus sicut tironi bus signa brachijs infigūtur ad que signa re cognoscūtur et qui eos celauerint cū eorum liberis fabrice redduntur.

Si quis consortium. Hic ponitur ordo qualiter quis ad fabricen sium ordinem potest conuolare.

Jure. Fabricenses cum sobole debēt fabrice seruire et vnus tenet pallio de corpe

Eos qui Fabricensiū vxores et liberi durante officio vel finito non pōt nisi coram prefecto pretorio vel mgro officioꝝ conueniri.

¶ Rubrica. de veteris nūmismatis potestate.

Pro imminutione. Minuta extimatione floreni minuitur extima tio rerum que vendūtur ad florenum. b.d.

Vniuersos. Omnes aurei dēt accep pi equali extimatione et ꝺtrafaciens grauissi me punitur. b.d.

¶ Rubrica. Nulli licere in frenis et equestribus sellis

Nulli Primo loquitur de ornamentis que fiunt circa equos. Fo de bijs que fiūt cir ca testamenta hominū. tercio loquitur de fa cientibus istas species sic ornatas. Fa ibi. De cetinis. tercia ibi. Nulli.

¶ Rubrica. de classibus. Rubrica. de collegiatis.

Qui sub pretextu. Primo dicit q̄ qui intrat vnum collegium et soluit munera alteri⁹ collegij de quo exiuit debet de nouo extrabi et alius in locū eius subrogari requisitis primatibus collegiorum Idem si decederet. b.d.

¶ Quod autem. Qui supernumerum admittuntur in collegio non gaudēt beneficio collegij.b.d

de studijs liberalibus vrbis rome.

¶ Ru. de bonoratorum vehiculis.

de metropoli berinto.

Propter multas. In eadem puincia possunt esse due magistre ciuitates.

¶ Rubrica.de canone frumentario vrbis rome.

Nautici. Nauta debet ostiteri se recepisse species incorruptas quod debet approbari assumpto officialiū tempore quo dātur et quo restituuntur.b.d.

Si quis. Annullat omnia priuilegia concedentia remissionem cautionis.

Neminem. In l.precedēti prohibuit remissionem cautionis.hic prohibet cautiōis mutationem.7.b.d. Nullus pōt petere cautiōis mutationem et impetrata priuilegia a iudice non admittātur.et impetrātes in duplum puniantur.et iudices qui cautiones in proprios vsus conuertunt puniuntur.b.d.

¶ Rubrica. de frumento vrbis constantinopolitane.

Nulli. Quod debet dari in pane non debet solui in frumento. Item exinordinata administratione crescit caristia.b.d.

Auri. Quantitas statuta ad emptionem frumenti non potest minui nec ad alios vsus conuerti et quid de ea fit in publicū scribi.otrafacientes puniūtur in duplum et lucrum perdunt.b.d.

Ru. de annonis ciuilibus.

Annonas. Annone ciuiles non dātur pro titulis dignitatum sed pro meritis.b.d.

Tentum. Legitur duobus modis.primo de frumento distribuendo inter milites. secundo de distribuēdo inter pauperes 7 hoc magis placet.b.d.

¶ Rubrica. de mendicantibus validis.

Cuntis. Qui sine necessitate publice mendicant pōt inspici et qui eos inspexerit et prohiberit et esse prohauerit oīum eorum obsequium si sunt serui vel eorū colonatum si sunt liberi salua oīs accusatione serui corrupti.

¶ Ru. de nautis tiberinis

¶ Ru. de frumento alexandrino.

In extimatione primo confirmat salarium quod pfectis orientis statuerat quibusdam officialibus positis ad cōgregandū frumentum ad ciuitatē alexandrinā et etiam ad tuendam substātiam nauicularioꝝ que erat obnoxia reipublice.vt.ō. de pdys nauicularium p to. Fo. prohibet ad ad aliquod officiū aspirare decuriones et officiales precipit eligi.puisione pfecti. Fa ibi. atq; vt curialibus

Siurnos primo addit certam quātitatem frumenti p quolibet die pro alimētis alexandrine ciuitatis. Fo reuocat nomen cuiusdam officij. tercio dicit hōdas quasdā mēsuras que vocantur tessere et eas iubet signari 7 suo nomine nūcupari.b.d. Fa pribi. Et perisocbocegie. tercia ibi. Et tessere.

¶ Rubrica. de alexandrine ciuitatis primatibus.

Corporatos. Tria dicit. primo dicit decurionibus alexandrinis concedi īmunitatem purgādi fluminis nili. Fo pro illo munere cōcedit posse assumi de munere vectigali ptinente ad imperium certā quantitatem tercio iubet q illud quod inde minuit ex vectigali nauium repleatur. Fa ibi. Et p tenore tercia ibi. Vt ex titulo.

¶ Ru. de iure reipublice.

Aures. Respublica non habet tacitas ypothecam nili ex speciali priuilegio vel ex pacto.b.d.

Si secundum legem.

Ciuitas facit fm sua statuta nō reuocatur per pīsdem.b.d. Duobus modis legit. primo

ꝑ dicat ſm legem id eſt p̄uilegiū et non eſt dubium. ſecundo vt dicamus ſm legem id ē ſm conſuetudinē vel ſtatutū. et iſta eſt bona

¶ Rubica. de adminiſtrationibus rerum publicarū.

Fundum. Conductor non p̄t expelli de conductione donec vectigal ſoluit. b. d.

Contra eos. Si officialis eſt negligens in exigendo cautionē de legato vel fideicōmiſſo p̄ſtando tenetur adintereſſe.

¶ Rubica. de vendendis rebus ciuitatis.

Si ſine. Venditio pura et pfecta non debet a republica reuocari licet per aliū maius p̄tium offeratur. b. d.

Quamuis. Locatio pfecta non reuocatur licet alius maiorem locationē offerat.

Si qua. Immobilia ciuitatis et mobilia que ſeruādo ſeruari non p̄nt ꝓpter vtilitatem ciuitatis p̄mittūtur alienari autoritate p̄incipis in vtraq; roma. in alijs vrbibus autoritate p̄ſidis et conſenſu cuiuslibet poſſeſſoris. b. d. primo p̄mittit alienationē. ſecundo ponit modum alienādi in p̄incijs. b. d.

¶ Rubica. de debitoribus ciuitatum.

Non p̄ius. Debitores ciuitatum nō poſſunt in eis habere bonorē niſi p̄ius debitum ſoluant. b. d.

Apud eos. Prima ps eſt clara. ſecunda ps incipit ibi. Et q; nepbas. Et b. d. breuiter. Excuſſo debitore ciuitatis cōueniuntur poſſeſſores p̄o rata eius que poſſident cōditione ex. l. iſta. b. d.

¶ Rubica. de periculo nominatorum.

Hȳ que. Electores officialiū publicorum non tenēt̄ p electis licet p̄o eis fideiuſſores nō receperint ſi tpe depoſite adminiſtrationis ſoluendo fuerint. b. d.

Si ſucceſſoris. Nominator tenetur p nominato officiali. quantum ipſe cōuenit ex perſona alterius ab eo nominati. b. d.

¶ Rubica. de periculo eorum qui p̄o magiſtratibus interueniunt.

Fideiuſſores. Fideiuſſores magiſtratuum tenent̄ reipublice adintereſſe nō ad pnā in qua mgr̄at̄ delinquēdo incurrunt.

¶ Rubica. Quo ordine quis conueniatur.

Et ſi duobus. Adminiſtratores ciuitatis tenētur inſolidū ſi eis adminiſtratio ſit ſil' ceſſa. ſecus ſi p portionibus diuiſ. primo tñ gerens ꝺuenit̄ q; ſi vno mortuo alij in adminiſtrando culpā admiſerint p tali culpa bꝰ redes mortui non tenentur. b. d.

Quotiens. Si duobus p indiuiſo adminiſtratio eſt iniūcta quiſq; cōueniēdus eſt p̄iuſq; notatus. ſed ſi p̄o ſeparatis portionibus tunc primo adminiſtrator deinde fideiuſſor poſtea notator vltimo loco collega.

Si ita. Q̄ officiū eſt diuiſus int̄ officiales p̄ius ꝺuenitur nominator q; collega alias ſecus. b. d. ſm verum intellectum.

Cum te. Si adminiſtratione diuiſa vn' collegarū pecuniā collocauerit quā reſpublica ꝺſequi non p̄t eo mortuo bꝰ eius cōueniēdus eſt. ſo poſſeſſor. tercio nominator quarto collega. b. d.

¶ Rubica. ne quis liber in.

¶ Rubica. ſumptus iniuncti muneris ad omnes collegas pertinere.

Cum ad munus Si ex pluribus officialibus electus expenſas totius muneris ſupportauerit p rata eas repetet a collegis.

Rubica. de bȳs qui ex officio quod adminiſtrauerūt.

Tenoris. Debitor reipublice ſi reperitur minus ydoneus adminiſtrator tenetur ad ſortem quam ei mutauit non autem ad vſuras. b. d.

Ru. de solutionibus ⁊ liberationibus debitorũ ciuitatis.

Cautiones. Apoce dissoluto a suis publicis ofecte ita demũ debitoribs solnẽtibus psunt si a curatore reipublice sunt subscripte aut pecunia soluta in vtilitatem publicã est uersa nõ aliter. ⁊ si dolo sui publici debitor curatori soluerit pecuniã ẽ omissa et tenetur curator de peculio eius serui et debitor remanet obligatus. b. d.

¶ Rubrica. de spectaculis et scenicis et lenonibus.

Non inuidemus Dic impator permittit qbusdã q gnici appellãt celebrare spectacla maxie si ipi velint ea facẽ eor expẽs

Quisquis. Accipiẽs equũ deputatũ spectaculis ⁊ eo vtens ad suũ cõmodum in vna libra auri punitur. b. d.

Eos qui. Deseruientes in sacris nullo afficiuntur supplicio. b. d.

Si que. In loco in q̃ pãcipis imagines cõsecrãtur nõ dñt fieri spectacula turpia puta corpis vl̃ veste luctuosa in alĩs locis non prohibentur. b. d.

Nemo Nullus iudex festiuitates ciuitatis ipedire ds aliqua necessaria ad ludos tollẽdo vl̃ aliud faciẽdo pq̃ ipediat publica festiuitas ofaciẽs vt violator legis punitur.

Lenones Si pres vl̃ dñi filiabus vel ancill̃ peccãdi necessitatẽ imponũt pnãtur dñio et pãte ⁊ pnt dicte filie ⁊ ancille ire ad defensionẽ. et si insistunt faciendo eas peccare puniuntur pena huius legis. b. d.

Ru. de expensis ludorum.

Cũ presidẽ Pecunia deputata ad spectacula in refectionẽ muror põt conuerti. ipis refectis causa pristina remanet. b. d.

¶ Rubrica. de aqueductu.

Aquarum Illi p q̃ pdia aqua publica trãsit a sordidis muneribs sunt imunes. ⁊ aqueduct⁹ formas purgare tenent̃ ⁊ si fuerit negligẽtes eor pdia publicant̃ Itẽ inter dextrã et sinistrã locor p que talis aqua decurrit dẽt eẽ latitudo xv. pedũ. ⁊ si in dicta latitudine arbores pullulauerit sunt excidẽde

Si quis de cetero. Derinãs aquas de publico aqueductu ad fundum suum puniatur fundo. b. d.

Eos. Auertẽs aquã d̃ publico aqueductu dẽt ipas ducere p castellũ vl̃ alias p vnũ foramẽ ne mrices fistule corrũpãt ofaciens pdit bñficiũ et punitur in corpore.

Usum aque. Jus vtẽdi aqua de publico aqueductu nõ turbat̃ si tãto tpe qs ev̄ q̃ eius otrariũ in memoria nõ existat. Item ir rigãtes agros vel ortos furtiuo mõ de aqua publici aqueductus p̃mantur. b. d.

Si quis Hñs bñficiũ ducẽdi aquã ex publico aqueductu dẽt ipm intimare pfectõ et nõ alĩ et index q̃ otrafecerit quinquaginta libris auri punit̃ ⁊ si aqua tm̃ abũda q̃ sufficit at toti ciuitati totũ supfluũ uiuidi dẽt inter eos qbs p̃uilegiũ ẽ accessus ius ducẽdi aquã

Omnis. Seruit⁹ aqueducẽde ad aliqua loca p̃uata ex aqueductu palatij adiani etiã p̃scriptũ ẽ pbibita. ⁊ otrafaciẽs in centũ libris auri punit̃. ⁊ ds eẽ latitudo aque ductus pducti x. pedũ mũda oibus arboribus. et sicut p pfectũ formã dicti aqueduct⁹ fieri fecit ita fecit obseruari. Itẽ pt dictus pfectus pdia ⁊ dom⁹ p̃uator ingredi ⁊ ingrẽdi ne aliquis subtrbat dictam aquam. b. d.

Ad reparationem. Pecunia ex vectigalibs redacta p repatione aqueduct⁹ ds expẽdi dãdo eam oparijs aqueductus. ⁊ bñficies ius ducẽdi aquas ex publico aqueductu nihil soluere tenentur fisco ex eo. b. d.

Hac lege. Prefectus uertẽs aqueductui aurũ deputatũ ad aliud opus de suo rectui aurũ deputatũ ad aliud opus de suo recsarcire tenet̃. et dẽt aurũ predictũ in arcba separata reponi. b. d.

Diligenter. Fons publicus ab inicio vel ex postfacto public⁹ effectus vsui p̃ua torum nõ applicat̃ etiã rescripto ⁊ sup hoc nõ obstat reipublice p̃scriptio longi tempis.

Decernimus. Nullus dẽt ex fõte publico vl̃ ex ripis q̃ manuscularia appellant̃ aq̃ subtrahẽ ⁊ otrafaciens ipam restituẽ tenetur publico aqueductui. Itẽ iuxta publicos aqueductus nllus p̃t plãtare arbores ne aqueductus publico noceat. ⁊ que facientiũ pdia

publicatur ad que aqua deriuata fuerit et arbores plātate fuerint et dicta pena non remittitur etiaz p sacros apices. ⁊ aquarū publicarū custodes signent in manibus vt recognoscantur ⁊ non trabātur ad aliū vsum. ⁊ nō tenētur hȳ ad angarias vl pangarias. ⁊ si aliquis ipsoz̄um decesserit in eius locū est alius subzogādus cū impzessione dictoz̄ signoz̄.

Diuinam Dec. l. confirmat p̄cedētes l. scz q̄ nulli liceat aquā ducere de publico aque ductu. ⁊ imponit aliā penā supza illas penas que per leges p̄cedētes imponuntur.

Ru. de venatione ferarum. Occidendoz̄um. Bestias.

Iste ti. vult dicere q̄ qñ iste fere bestie capiuntur p duces militū ⁊ conducūtur p aliquā ciuitatem vel comitatum q̄ non debent ibidem moz̄ari vltra septem dies. b. d.

Rubrica. de agricolis et censitis.

Nunc̄ Tempe quo agricola insistit sature vel messi vel vindemie non vocat ad munera extraordinaria. b. d.

Si quis Non p̄t qs vendere p̄diū ⁊ eis retinere agricolas in dicto p̄dio existētes.

Quisquis Facta donatione seruoz̄us fundi p principē videtur facta donatio fundi et ideo donatarius ad fundi tributa tenet et idem est si aliquis occupauerit seruos p̄dij deserti domino patiente.

Hȳ penes Dñi non coloni vel censiti p eoz̄ p̄dijs soluere tributa tenent ipi tñ coloni vel ascripticij p̄o fundis quos habet tributa persoluent. b. d.

Homini Si terre annua p̄statione fru menti locatio facta est tenet colon⁹ ad ipas nō ad p̄stationē pecuīe nisi cōsuetudo sit vt ñ obstāte pcō pecuīa p̄beat. b. d. fin verā lec.

Omnis Ascripticius colon⁹ vel inqlin⁹ fugiens non obstāte ditione sexus vel alia redire cōpellatur ad p̄dium vnde fugit p p̄sidem. b. d.

Quemadmodū Sicut coloni originarij abscz̄ terra non alienātur ita nec etiā censiti ⁊ nō licet cū minima pte fundi tenēdo maiozem vēdere dictos censitos. Item vēdēs totum fundum omnes eius colonos transferre tenet et vēdēs p̄tem tenet transferre illos qui in ea p̄te steterūt. et si secus fuerit emptio et venditio celebzata emptoz̄ preciū pdet et venditoz̄ poterit rem vendicare et etiā heres eius sine moza et lōgi tpis p̄scriptione. Item q̄ libet intelligitur malefidei possessoz̄ q cōtra legem mercat. b. d. Et ex p̄dictis pat q̄ hec lex diuiditur in sex ptes. Ita ibi. neqz̄ vero. tercia ibi. sed tñ solidas. quarta ibi. et emptoz̄. quinta ibi. et si aliqua. sexta ibi. malefidei.

Ale diuitius Hodie natus ex ascripticio et serua vel ex ascripticia et seruo vētris sequtur conditionē. Item inter suos ⁊ ascripticios modica differētia est cū suus cū peculio ⁊ ascripticius cū terra alienari possit per dñm.

Cum scimus Sola confessio vel scriptura in qua enūciat q̄ qs se alteri⁹ ascripticium asserat nō p̄iudicat nec statū mutat nisi sit aliis adminiculis approbata scilicet ex diuturna p̄scriptione quā faciūt filij ascripticij q viuente p̄e p. xxx. ānos cōtinuos terrā nō coluit. nō ꝓpterea liberat⁹ ē a conditiōe ascripticia cū pater eius tpe sue vite culture satisfecerit.

Cum satis Ascripticius fugiēs sicut seruus sui furtū facit licet liber sit et ideo a tali fortuna non liberat xxx. annoz̄ spacio sed cū sua sobole idem ascripticius remanet. Item effecti colonarie conditionis p culturā assiduā xxx. annoz̄ sunt liberi ⁊ eoz̄ filij licet omes astricti sint conditioni p̄dicte et si tanto tpe filij non steterint in cultura. Item dñi possessionū non dñt eisdē violentias inferre aut veterem redditū consuetudinē imutare. contrafacientes eisdem adinteresse tenētur nec poterunt ob hoc cultura agroz̄ deserere. Item nullus dēt colonū vel ascripticiū alienum occultare ⁊ suscipiens etiam ignoranter nisi restituat ipm penis hic insertis tenetur. b. d.

Si qui ascripticie Mulieres cum ascripticijs mrimoniū contrahētes nō pdūt ipe nec eaz̄ posteri libertatem et natus ex ascripticio et libera muliere vētris conditionem sequtur. Item dñi taliū ascripticioz̄ p̄nt eos extrahere a tali matrimonio autoritate ꝓpria et etiā castigare si iudicis copia nō sit. qō si nō fecerint ad eoz̄ damnū negligētia redūdabit

Rubrica. de capitatione ciuilibus censibus eximenda.

Plebs vrbana. Ciues romani habitantes in vrbe effugiunt onus capitationis b. d. fm vnam lecturam.

Rubrica. In quibus casibus coloni capite censiti.

Quisquis colonus. Colonus exactus per dñm otra ꝯsuetudinē p̄stationis antiquam accusare pōt eum ⁊ si dominus conuenitur punitur ꝑut hec l. notabiliter dicit.

Omnes. Receptans colonū tributarium fisci debētem dño sensum annuū scienter restituere ipm cōpellitur dño⁊ etiam censu non soluto tenetur soluere fisco tributa si tamen receptans est vsus opis dicti coloni gratis alias contra ipsum fugientē habebit recursus quo existente non soluendo otra debitores ipsius recurritur. b. d.

Immunitas. Immunitas capitatiōis nisi ꝑbatione concessa non tenet. b. d.

Originarios. Coloni originarij non liberantur ex p̄uilegio nec ex censu non soluto longo tempe ⁊ ad aliquā dignitatē aspirare non possunt. b. d.

Seruos. Ascripticij et censiti penes dños dñt remanere et ipsos ignotos recep tans etiam ignotanter punitur in duodecim libris argenti. tenetur etiā receptās vnum ex eis cum vno altero similis extimatōnis ipsum restituere. b. d.

Diffinimus. Natus ex vtroq; pente censitus vel patre tantū censitus est. Item si dñs duoꝝ fundorum inquilinū vnius trāstulerit ad culturā alterius ⁊ ad diuersos dños dicti fundi puenerint dñs eius fundi ex quo est facta translatio tenetur reddere domino alterius fundi cū agnatione taliū colonoꝝ. hoc dicit.

Si coloni. Colonus bona fide possessus fugiens apud alium restituitur ꝑmo bone fidei possessori. et postea cā originis agit b. d. Vel aliter. Illead quē puenit possessio cum vicio eam restituet pristino possessori. licet careat titulo. b. d.

Colonos. Coloni glebe ascripti cā bonorum non inquietantur. b. d.

Mulier. Copulans cum alia consortium cum sua sobole reuocatur. b. d.

Per colonum. Colonus contrahendo dño circa dñium non pat p̄iudicium. hoc dicit.

Colonos. Coloni ascripticij ad vnum honorem etiam humiliorꝫ milicie vocantur nec etiam magisterie potestatis apparitores constituuntur. b. d.

Litibus. Si de terre dominio inter dominum et colonum est disceptatio cum locatio negatur forma infra scripta seruatur de restituendo fructus et redditus sine procrastinatione si dominus obtinuerit in causa que satisdatio durabit triennio et postea reuocatur. Si vero colonus hoc facere noluerit vel non potuerit tunc redditus in auro cōsistentes deponuntur. Si vero consistant in speciebus iudicis venduntur arbitrio et p̄cium modo p̄dicto postea sequestratur. Publicas autem functiones soluet dominus vel colonus fm consuetudinem antiquit' obseruatam. hoc dicit vsq; ad finē. Diuiditur in duas partes principales. Primo enim ponitur quando est questio de terre dominio inter dominum et colonum quid fieri debeat de fructibus dicte terre et quo ordine p̄cedatur vsq; ad ver. Hoc de redditibus. Ibi est secunda pars principalis in qua ponitur qs os soluere publicas functiones p̄o terra locata an domin' vel colonus cum inter dominum et colonum terre de terre dominio questio agitatur. et est vna lectura fm quam posui summarium et est vera et approbat' in glo. sper verbo. Restituat.

Coloni. Coloni censiti licet respectu aliorum sint liberi tamen quo ad personas dominorum quibus tributa p̄stant quadam seruitute tenentur ascripti et ideo eos in iudicium vocare non possunt p̄o causis ciuilibus nisi ratione superexactionis sed p̄o publicis criminibus eos accusant si suam vel suorum iniuriam p̄sequantur. b. d.

Ru. de colonis palestinis.

Cum p alias. Coloni palestini non possunt a curia recedere sicut alij et eoꝝ dñis dare revocandi plena potestas. b. d.

Ru. de colonis circensibus

Per vniuersam. Circenses capitationis tributa nō pstant sed tributa terrena nō tñ pñt a terra discedere. et occultans et retinens colonū circensem ipsm restituet dño cū peculio et cū agnatione et punitur in duas libras auri. b. d.

Ru. de colonis illiricianis.

Colonos. Coloni illiriciani origine a terra se separe nō possunt. contra facientes revocant. et revocati subdunt in vinculis. Item receptantes eos licet incognitos puniunt.

Ru. de omni agro deserto.

Cum diuus. Predia deserta decurionibus loci cui subsunt assignari debēt cū immunitate triennij et si insufficientes sunt ad dicta onera supportanda debent diuidi et possessionibus fertilibus assignari. b. d.

Si quis. Possidens fundos steriles et fertiles tributarios si alienat fertiles et ob hoc efficitur nō soluendo tenet ad tributa fertiliū et sterilium emptori. b. d.

Quicūq; Accipientes pdia deserta cum immunitate trienny debent cauere ydonee q dicta predia nō relinquent cū dāno reipublice. b. d.

Heredes. Scriptus heres a tributario debitore etiā onus fundoꝝ sterilium agnoscere cogatur. et si hereditati renunciat cogitur cedere omnibus bonis que ex aliquo titulo a debitore percepit. b. d.

Qui vtilia. Possidens pdia sterilia et fertilia nō pōt renūciare sterilibus et fertilia retinere sed oībus debet cedere vt pariter oīa curialibus deferantur. b. d.

Vt quisquis. Prediū sterile desertū iniūgi debet possidenti fundum fertilem dñicum vel temploꝝ. et si nullus reperitur volens dictū pdium possidere antiquo possessori restituatur prestita cautione soluēdi tributa et alias publicas functiones. hoc dicit.

quicunq; Qui patrimonialē fundū sterilem sua cultura fertilem fecit ipm debet p petuo possidere et ipsum relinquere heredib⁹ tancq̄ ꝓprium et ille cui assignata sunt predia sterilia tributa pñtia nō pterita soluit et etias pro pñtibus gaudet immunitate alij gaudere nō debent. Item equator cum videt predia sterilia curare debet pro posse vt assignent predijs vicinis fertilibus vt non cogatur quis suscipere predia sterilia. b. d.

qui agros. Agrū sterilē et tributariū et desertū quilibz auctoritate ꝓpria potest invadere sive invadēs sit vicinus sive nō. sed dñs deserens infra biennium recupare pōt restitutis expensis cultori q̄ elapso nō audit. b. d

qui fundos. Possidens fundos ō quibus in textu et eides alij fundi steriles assignentur q̄ sibi detur electio q̄ aūt remanet steriles aut vtroq̄ suscipiat. b. d.

qui p potentiā. Si fiscus alicui succedit qui fundos steriles et fertiles possidebat et occupavit cogitur steriles ex eades substantia pportione acceptare. b. d.

Locoꝝ Si predia deserta p eōtores alicui assignant antiq̄ dñi p edicta vocātur q̄ si veniūt infra sex menses bona recuperantes et debita tracta psolvūt sed si p dictum tpus cōtumaces extiterint ppetuo possidens possidebit et soluet tributa futura nō pterita.

Hac diffinitione. Ad tributa p dū sterilis nullus possidens fertilia cogit nisi postq̄ assignatus fuerit. b. d.

Omniū. Dñi pdioꝝ debēt requiri vt solvāt tributa cōtracta et ipsis cessantibus assignantur volentibus soluere. b. d.

pura. Si curialibus patientibus et apud acta facientibus pdia esse alicuius tributa quis soluerit apud soluentē remanet ppetuo dñius pdioꝝ et nulla repetēdi data licētia

Si quis. Accipienti fundum patrimonialē sterilē sub certi canonis annui pstatione nō debet augeri canon ex meliorationē.

Rubrica de fundis limitrofis terris et paludibus.

Quicunq; In limine imperij nullus debet esse castelli detentor nisi is cui per principem detentio est cõmissa. contra facientes pena hic inserta puniuntur. b. d.

Agros. Agri limitanei sũt vacui ab omni munere donec per milites possidentur si tñ alienati fuerint lege phibente vendicanť nõ obstante tpis ꝓscriptione. b. d.

Rubrica de pascuis publicis vel priuatis.

Cũ nulla. Si quis conduxit pascua publica vl etiã ipsius pncipis p certa annua pẽsiõe apposito pacto q ibi possint depasci alia publica seu principis & postea conductor vult soluere maiorem pensionẽ ad finem vt dicta alia ibi depasci non possint hoc nõ potest. hoc dicit.

Insignis. Hic mãdat imperator magistro militũ vt alia militus nõ dimittat pascere in pratis publicis. qõ si nõ curauerit obseruare vna cũ eius officio in duodecim libris auri punitur que pena eius interponitur denastantibus prata puatoꝝ puinciales tñ debent pudere in q̃ loco alia militum sine damno puincialium depascantur. b. d.

Prata. Prata puincialiũ nõ debent fatigari molestia militum pncipis. b. d.

Ru. de fundis patrimõialibus

Si quis. Accipiens fundũ fiscalem in emphiteosim perpetuã ipsum donat etiam irrequisito fisco. b. d.

Patrimoniales. Si pro re emphiteotica patrimoniali tempe debito soluta pensio nõ phetur minori ipso iure nõ infertur pena sed tutori & curatori cessantibus. b. d.

Quicunq;. Emphiteota ob sterilitatẽ nõ poterit petere remissionem mercedis & rescriptum in ctrarium impetratũ per surreptionem nõ tenet. Item fundus fiscalis cõcessus est emphiteosim perpetuam emphiteota nõ potest auelli licet alius offerat meliorem conditionem. b. d.

Fundi. Si fundi patrimõiales pncipis in emphiteosim conceduntur apposito pacto vt ratione canonis nõ soluti nõ incidat in cõmissum ob hoc nõ releuatur emphiteota a soluta canonis prestatione. b. d.

Si quis. suscipiens ab equatore fundum desertum ipsum perpetuo possidet

Hỹ qui. Donatarius pncipis rem sibi donatam possidet in concussam & eam in alium potest transferre. b. d.

Quicunq;. Accipiens in emphiteosim a fisco debet cauere de nõ deserendo sub ypoteca suoꝝ bonoꝝ alias satisdare tenetur. quã satisdationẽ si magistratus omiserit ad suum redundat periculũ. b. d.

Omnes. Fundi limitosi militibus assignati etiã per rescriptum vel annotationem in emphiteosim vel iure dñij in aliũ transferri nõ pñt & trãslati reuocantur. b. d.

Fundos. Si fundi patrimoniales fertiles aliquibus sunt cõcessi & sterilis pequator debet sterilia fertilibus congregare vt sic olum pensio prestetur & diuisio fiat sterilium equa lance & fertilibus aggregenť.

Jus emphiteotici.

Hec l. diuidit in duas partes. pmna ps legitur tribus modis. primo in glo. prima huius l. Alijs duobus modis in glo. ultima. Fm primã lecturam b. d. istud prin. pensio emphiteoteci predij fisco deprehendit per emptorem nõ obstante pacto q venditor soluere debeat nisi principis iudicio fuerit firmatũ. b. d. et hec lectura placet & est vera. Secunda ps huius l. legit tribus modis. primo modo qui emit pdiũ patrimoniale emphiteoteciũ nõ inuatur ex vetustate tpis quo venditor soluit cautiones q minus ipse soluere teneat. Secũdo modo legitur q ille qui possidet pdium emphiteoticiũ nõ emit nec in eo habz aliquẽ titulũ sed ipsius pdiũ viciose acquisiuit & ideo nõ inuat ex vetustate tpis q̃n ipse cautionẽ soluere teneat. licet nõ soluit. Tercio modo legit fm mo. q nõ loquat de ꝓscriptione libertatis contra prestationem canonis. sed q loquatur de prescriptione ipsius iuris emphiteoteci vt ipsius ius nõ prescribatur longo tempore id est triginta annis q nõ soluit canonem. Et finom nes istas lecturas ista l. breuiter dicit. Emẽs fundũ emphitioticiũ patrimoniale nõ inuitat suo pacto ius ꝓstande pensionis ãn eã solue re teneat nisi fuerit pncipis iudicio affirmatum si per vetusta tempa ipsam pensionẽ non

soluerit sed emptor. Itē habens ius pdū emphiteoteci nō perdit ipsius vetusto tempore is dicit fm vnam lecturam.

possessores Emphiteote fundos patrimoniales per allodiū emere nō coguntur dñim vero vtile habent sicut a principe vl'a lio ex quocūq; titulo acquisissent.b.d.

Nulli. Predia patrimonialia hic notata alienari nō possunt pena otra facientibus imminente.b.d.7 est localis hec l.vt glo.dicit

Jubemus. Qui per q̄draginta annos fundū patrimonialē vel templo; possederit vel alterius iuris cum titulo vel sine nullā pro ipso molestiā vl' questionē pati pōt sed soluet canoni debitū. Si vero ab inicio pbet possessor dempto canone a principe pdiū sibi fuisse cōcessum a canonis prestatione etiam securus est.b.d.

¶ Rubrica de mancipijs et colonis patrimonialiū.

Emphiteotecarius Si villa locata in emphiteosim cōceditur nō possunt coloni vsurpare totū territoriū eiusdem 7 vniuersas aquas 7 fontes eiusdem sed fructum debent percipere de bijs in quibus cultura requiritur 7 vti aqua quatenus est ad culturam necessaria reliquū vero cedet emphiteot'.

Libertates. Manumissio facta de mācipio fundi patrimonialis a nō dño rescindit' per procuratorē cesaris.b.d.

Cognouimus. Emptor fundi patrimonialis tenetur stare colono quem si expulerat possessione priuatur.b.d.

Super. Coloni ad aliquā militiā cōuolantes reuocantur ad antiquam culturā. Itē milites veterani quieti donati rei rustice operam dare non debent.b.d.

¶ Rubrica de fugitiuis colonis patrimonialibus.

Quicunq;. Coloni patrimoniales vel saltuēses nō obstantibus aliquibus stipendijs que pmerserint reuocantur ad primeuā culturam agro;.b.d.

Quisquis. Suscipiens vel occultās colonū patrimonialem pena hic inserta punitur.hoc dicit.

Cuiuscunq;. Omnes ascripticij ad agriculturam pdio; patrimonialiū si ad aliquā militiam cōuolauerint reuocant'.b.d.

¶ Ru.de predijs channatis.

Si liber. Natus ex vno pente chānato altero libero channat' est.natus ex ascripticio vel ex seruo alieno 7 ancilla dñica vel ascripticia vel serua priuati vel ex colono vl' seruo dñico semp sequit' ditionē pent' liberi

¶ Rubrica de diuersis pdijs vrbanis.

pro edibus Edificās in solo publico soluere debet placitam pensionē p edificio si expediat reipublice alias solum edificio vendicatur.b.d.textus cū glo.

Restaurationē Tercia pars canonis qui redigitur ex fundis 7 locis reipublice sufficit ad restaurationē muro;.b.d.

Eos qui Emptor reipublice vel tēplorum ipsam perpetuo possidebit nec ab eo potest auelli licet alius offerat meliorē ditionē

Si quis Alienatio rei emphiteotice fiscalis facta a priuato vel etiam a ciuitate sub pacto ne teneatur ad canonem tenet sed pactum est irritum.b.d.

¶ Rubrica de locatione predio; ciuilium

Diui patris Predia principis que impetuū locantur sunt locanda diuitibus 7 aljs cū prestatione fideiussionis ydonee 7 officialis pdicta negligens tenetur de suo resarcire omne detrimentū.b.d.

Fundi Colonis perpetuis fundo; publico; nō auferunt' fundi licet alius meliorē offerat conditionem.b.d.

Loca Sub astatione locatio perpetua fundo; publico; ita vendicat sibi locum sicut in vendicatione.b.d.

Congruit Si finita locatione conductor primus offert tm quantū nouus in locatione prefertur.b.d.

¶ Predia. Predia domus augustalis in ꝑpetuū locata ad aliū nō ꝑñt transferri sō aliquo ꝓtextu q̄diu pensio soluat. et comes rer̄ ꝓuata ꝫ otra faciens punit. Item ꝑdiū augustale ꝓnceps potest donare ei cui locauerit imꝑpetuū vel ad tpus. Itē ꝓmus cōductor cōductione finita si in licitatione offert tm̄ q̄ntū alius ꝓfertur. si vero rem cōduxerit imꝑpetuū omni tempe est securus. b. d.

Ru. de cōductoribus et procuratoribus siue actoribus p.

¶ Conductores. Cōductores fūdor̄ domus auguste cū agere volūt vel excipere experiri debent ordinario iure 7 nulli alior̄ patrociniū ꝓstare debent aut executionis ministeriū 7 contra facientibus pena imponitur nec est ꝑnitentie locus. b. d.

Ru. quibus ad conductionē ꝑdior̄ fiscaliū accedere nō l3

¶ Nullus. Palatini milites ꝓhibentur a locatione fundor̄ principis. hoc dicit.

¶ Rubrica de collatione fundor̄ fiscalium.

¶ Ordinarior̄ Preses ꝓuincie 7 sui officiales possunt exigere cōductores dñicos 7 etiam impartiri fauorē curialibus cesaris volentibus facere dictā exactionē. b. d.

¶ palatinos. Palatini transmissi p comitē rer̄ ꝓuator̄ ad ꝓsidem cum litteris vt sint solliciti circa exactionē pensionū fiscaliū non debent inferre aliquam cōcussiones. cōtra facientes puniuntur facta relatione de l3 ꝓfecto ꝓtorio. b. d.

¶ Omnia. Omnia predia ex quacūq̄ causa ad fiscum ptinentia a transuectione publica ꝫ specier̄ ꝫ non habent ímunitatē. hoc dicit.

¶ Rubrica de ꝓuilegijs domus auguste vel rei ꝓuate

¶ ꝓuatas. Ad extraordinaria munera vel superindicta contra fiscales possessores non agitur. b. d.

¶ Rem ꝓuatam. Predia ꝓncipis a transuectiõe publica ꝫ specier̄ ꝫ nulla tenus hodie excusantur sicuti nec predia ꝓuator̄ licet aliquādo excusata fuerint q: vltra solitum locum tales species portabantur quod hodie fieri nō ꝑmittitur. b. d.

¶ pro tironibus. Hic dicit imꝑator q̄ cū certus redditus assignatus esset militibus certe militie 7 ad huius redditus ꝓstationem predia ꝓuincialium tenentur conferre q̄ etiam predia ꝓncipis ad hoc tenent. b. d.

¶ Absit. Instructiones publice pontium 7 platear̄ ꝫ inter sordida munera nō numerant 7 ideo nemo excusatur ab eis. b. d. Concordat. ſ. de sacrosanctis ecclesijs lege Ad instructiones.

¶ Excepto. Nullus a superindicto excusatur nisi possessio ꝓncipis. b. d.

¶ Ru. de grege dominico. ꝓpositis.

¶ Subtrahens equū de grege dñico ipsius restituet 7 in vna libra auri punitur. subtrahens autē de grege ꝓuati punitur ī media libra a qua pena releuatur si eū obtulerit sponte. b. d.

¶ Ru. de cupressis ex luto.

¶ Si quis. Ementes 7 vendentes arbores cupressi in locis hic notatis puniunt. b. d.

¶ Omnes. Autoritate ꝓpria nullus potest in luto damnēsi incidere cupressos nec etiam eas collapsas alibi transportare. 7 contra faciens punitur. Item plantans cupressus non potest ob hoc aliam incidere sed ꝓ tali plantatiome a fisco vnam liberam auri cōsequitur. hoc dicit.

¶ Explicunt casus breues vndecimi libri Codicis.

¶ Incipiunt casus breues duodecimi libri codicis.

Rubrica de dignitatibus.

Sicut proponis. Mulier dignitatem patris vel aui illustris retinet dum tamen nubat clarissimis. b. d.

Nec famosis. Notati infamia iuris aut facti scelere aut turpitudine vite ad dignitates non ascendunt.

Senatorum. Scribe senatorem habet immunitatem a muneribus sordidis et etiam extraordinarijs. b. d.

Nemo Senatoribus non potest absque principis conscientia aliquod munus indici. b. d.

Ne quis. Negociantes artes vilissimas ad dignitates non aspirant. et aspirantes expelluntur ab eis. b. d.

Quoniam. Judex volens in urbe edificia struere senatorum substantias non vocat.

Jus. Senatores in quorum numero est imperator sunt defendendi ab omni iniuria.

Senator. Natus ex eo qui post natiuitatem adeptus est dignitatem senatoriam non sequit dignitatem primam. si vero natus sit senatoria dignitate durante licet fuerit ante ceptus eius sequitur dignitatem. b. d. Et sic duo dicta ponit hec. l. Primo quis quis nascitur ex patre qui postea senator efficitur. Secundo de eo q nascitur post senatoriam dignitatem et accipitur ante

Judices Judices in officio furta vel scelera omittentes penis hic insertis puniuntur.

Mulieres. Uxores durante matrimonio vni genere nobilitantur et eius forum sequuntur et eius domicilium. b. d.

Clarissimis. Clarissimi et spectabiles possunt proficisci sine licencia quo volunt b. d. Concor. j. e. l. fi.

Si grauius. Illustres de criminibus impediti in carcerem non detrudūtur sed committuntur custodie militari et per aliquem iudicem non puniuntur. sed de commissis per eos fit relatio principi. constituti vero in dignitate minori puniuntur p prefectū pretorio.

Quotiens. Illustres conuenti ciuiliter vel criminaliter ad satisdationē iudiciariā nō vrgentur sed eorum committit iuratorie cautioni qua neglecta per eos vel eorum procuratores fit missio in eorum bona in ciuili. et in criminali tam quam piuri dignitate spoliatur et absque relatione puniuntur p iudices. Item dicti illustres criminaliter et ciuiliter conuenīri non possunt sine scriptura. b. d.

Jubemus. Vocati p principem ad aliquam dignitatem maiorem vel minorem possunt de vrbe et de puincijs absque licentia principis comitatum adire. b. d.

Rubrica. de consulibus et non spargendis ab bijs pecunijs.

Antiquitus. Inter bonos eandem dignitatem ille debet precedere q prius dignitatem est adeptus etiam si posterior eandem fuerit assecutus pluries. si tñ prior in consulatu principiatus bonorem fuit assecutus post eum q est in consulatu posterior in principiatu prior hoc casu prefertur. b. d.

Ordinem Hodie consules prohibentur vrbem spargere pecunia ne cupiditate lucri populus eos sequatur sed eorum meritis. et pecunia que p eos iactabatur expendatur in opus aqueductus. et quilibet consul expendere debet centum pondera auri. b. d.

Nemini. Nullus potest eligi patricius nisi primo alteram dignitatem hic insertam fuerit adeptus. Item bonus dignitatem consularem absque administratione in opus aqueductus debet expendere centum pondera auri.

Sancimus Si cui acceditur administratio dignitatis diu ante acesse non videtur de nouo dignitas acedi imo illis potiet honoribus quibus potiretur si eidem ab inicio administratio acessa fuisset nec soluet centum libras auri in aqueductu si tempe dignitatis concesse soluit. b. d.

Sancim. Filiusfa. electus in principiū a pria patre liberat quo triplici argumento probat

Ru. de prefectis pretorio.

Prefectum. Prefectus vrbis et prefectus pretorio et magister peditum et militum licet habeant dignitates discretas tamen omnes sunt paris gradus et ille prefertur qui primo fuit in dignitate electus. b. d.

Quisquis. Dignitate deposita ppl̃a res in pari gradu dignitatis existẽtes illie è po tior qui prius fuit in dignitate eiusdẽ. b. d.

¶ Rubrica. De prepositis sacri cubiculi.

Sacri. Custodiẽtes cubiculũ pnci pis vel auguste eãdẽ dignitates habẽt quã p fectus vrbis 7 pfectus ptorio 7 magister militũ 7 hac dignitate deposita nulla est int̃ eos di scretio fuata tñ reuerẽtia tẽporis b. d.

Hac nostre. Cubicularij principis eti am añ ad victus officiũ eligãtur gaudent ĩmunitate extraordinarioꝝ munerũ. 7 dignita te finita nõ recipiũt bolpites ĩuiti. 7 pfides in otrariũ faciẽtes pena hac lege ĩfta puniũt.

Cubicularios. Cubicularij principis 7 auguste nõ coguntur respõdere nisi co ram officiorum mgrõ. b. d.

Jubemus. Si dñs principi fuũ suum in cubiculariũ obtulit ilico tñs fu⁹ libertatẽ adipiscitur 7 ea vtitur inter vivos 7 in vltima voluntate. 7 eidẽ ab ĩtestato 7 ex testamento succedatur p agnatos 7 cognatos quib⁹ ofici ẽtibus fiscus ei⁹ bona occupat tãq̃ vacantia si aũt dño ignorãte vl̃ invito cubicular⁹ fac tus est infra quĩquẽniũ p dñm cũ peculio vẽ dicatur 7 pdcã etiã ad cubicularias extẽdũ tur. b. d.

Jubemus. Cubicularij dignitate deposita cum vadunt extra vrbem poterunt vti cingulo dignitatis. b. d.

¶ Rubrica. De primicerio 7 secundario.

Preclaram. Primicerij vltra biẽniũ in officio militare nõ cogũtur. 7 si a palatio p annũ se absentauerĩt vnũ gradũ milicie per dunt si per biẽniũ duos si p triẽniũ tres. si p q̃driẽniũ quatuor. si p quĩquẽniũ nõ primice riorũ ss tribunoꝝ nomine nõ etiã ordine vtũ tur. 7 ls ob absentiã quĩquẽnij ab officio sint remoti tñ onẽ discussoꝝ 7 peq̃toꝝ nõ gra uant̃. 7 inter eos progatiã tpis est bñda que nulla ratione potest calcari 7 hoc officio fini to ad officium magistri officiorum sunt assu mendi. b. d.

Precipua. Notarij principis ls senec tute deposuerit officium ac maiorẽ dignita tem fuerint adepti non ob hoc notarioꝝ no men perdunt sed notariorum 7 dignitatis se cunde retinet priuilegia. nec possunt esse di scussores aut pequatores aut similem digni tatem cum administratione habere. cõtrafa cientes puniuntur. b. d.

¶ Rubrica. Ut dignitatum ordo seruetur.

Si quis. Usurpãs scienter honores sibi indebitum crimine sacrilegij punitur. b. d.

Omnes. Habentes dignitatem 7 ad ministrationem pferuntur habentibus eandẽ sine administratione 7 postea sequũtur qui di gnitatem solam bẽnt 7 administrationes de posuerunt. 7 hij habere dicuntur dignitates vacantem. postea illi quibus dignitas cũ ad ministratione in absentia cõmittit̃. quarto illi quibus dignitas a principe oceditur in p sentia sine administratiõe. 7 hij honorarij ap pellant̃. quinto hij quibus illustris dignitas sine administratione omittitur. Item admini strationem hñtes pferuntur vacantibus. Jtẽ vacantes preferuntur honorarijs in silĩ dig nitate constitutis nõ indispari vt prefectus va cans prefertur prefecto honorario. Item non debet appellari quis vacans si habet digni tatem postea conceditur administratio.

¶ Rubrica. De magistris sacrorum scriniorum

Viris. Magistri notariorum actorũ ma gne curie etiam dignitate finita vna cum eo rum filijs a grauamine priuato et publico sunt immunes et pena grauanti hos impuni tur. et durat priuilegium. b. d.

¶ Rubrica. De comitibus consistorianis.

Eos qui. Comites consistoriani sunt illi qui steterunt in principis consistorio 7 pro cõ sulibus adequantur. b. d.

Rubrica de prepositis. et tribunis scolarum.

Prepositos. Prepositi scolarum id est illi qui sunt per principē ad aliquod officium deputati adorare pñt inter quos palatini etiam numerant si eis data fuerit primi ordinis comitiua cum administratiōe et deposito officio si non aspirauerint ad maiorē dignitatē pares sunt comitibs egipti et diocet. pontice alij vero milites soluta milicia numerant inter eos qui fuerunt prouincias duces. h. d.

Rubrica. de comitibus rei militaris.

Qui contemplatione. Dissus ob suam pbitatem ad ptes transmarinas custodiendas illis dignitatis insignibs adornatur quibus pconsules. h. d.

Eos qui. Dissus principaliter ad defendendū aliquā prouinciam citra mare similis est duci administranti aliquā prouinciam excepto duce pontice et egipti. h. d.

Rubrica. de comitibus et archiatris sacri palatij

Archiatros. Archiatri id est militantes inermi milicia intra palatiū principis si primi gradus miliciam obtinuerūt eam dignitatem adipiscunt quā duces et vicarij principis qui milicia administrauerūt et etiam comites primi ordinis. h. d.

Rubrica. de comitibus qui prouincias regunt.

Eos qui Comites qui gubernauerunt prouinciam deposito officio priuilegijs dignitatis vicarie funguntur. h. d.

Ru. de professoribus qui in urbe constantinopolitana.

Gramaticos. Gramatici sophiste et iurisperiti qui per viginti annos sciam docuerunt in constantinopol. ciuitate p illius ciuitatis cetum in arte docendi extimandi sunt digna dignitate qua funguntur vicarij principis

Rubrica. de silenciarijs et decurionibus.

Decuriones. Post depositum decurionatus officiū decurio pt eligere vtrus velit esse magister officiorum domestico. vl comes et ptātē principem adorandi habet et salutandi administratores ipius. h. d.

Omnisquisq. Decurio et silenciarius a tironus et equorum prestatione bētur īmunis nec pstare cogit collatiōes extraordinarias que mulcte imponuntur. h. d.

Decurionibus. Priuilegia data decurionibs et silēciarijs p hāc l. confirmāt et eis cōfuant lics ascenderīt dignitatē nec eis piudicatur īmoc p aliqō gñale vel spāle rescriptū disponēs otrariū. Itē a muneribs hic descriptis sunt īmunes. hoc tñ priuilegiū tres decurionestm bēbūt et tercio senatores. et ita demū si p otinuas xij. ānos pegerīt inculpatū eorum officiū et si decuriones senatores fuerīt electi īmunitatē bñt. et honore curie letant cū geti traditi fuerīt. et iudex pdicta nō obfuās x. libras auri pena mulctat. h. d.

Ale ad diuersa Silēciarij et eorum vxores ciuiliter et criminaliter sunt ueniēdi coram officiorū magistro. h. d.

Jubemus. Silēciarij in ptāte positi quicquid acquīt retinēt tanq castrēse peculiū nec eis p pentes auferre pōt nec post pentū obitum frībus oferre tenent nec etiā tenent ofere dcīs frībs illud qō pentes vel alij eis dōauerīt rōe milicie suprādcē. Itē excusant a tutelis et curis. et filij iporum īuiti ad pturā nō vocant et p hāc l. nō drogat priuilegijs eis dat

Ru. de domesticis et protect.

Domestici. Domestici et protectores principis salutantes vicarios pfecti ipos osculari pñt ac etiā oēs dñt eis reuerētiā adhibere.

Primicerius. Primicerius domestico rū et protectorum fungit dignitatē spectabili. alij subsequētes in gradu vsq ad numerū denarium inter clarissimos nominant ita tñ q qui prior est in loco prior sit in ordine. h. d.

Si quis domesticorum. Domestic. vl protector q sine licētia principis se absentat a curia ñ ex cā reipublice si p biēnū absēs fuerit poē dns p. qntū ī ordīe ipo

triennio in gradu decimo ponetur. si quadriennio loco nouissimo erit hñdus. si quinquennio spoliandus erit cingulo. b. d.

Lege si domesticus vel ptector ante finitum officium decesserit heres eius salariū totius anni ac etiam subsequētis percipiet.

Ru. de prepositis laborum.

Qui prepositi. Prepositi laborū durante officio sunt clarissimi. eo finito inter cōsulares habentur. b. d.

Rubrica. de proximis sacrorum scriniorum.

Proximos. Proximi sacrorū scriniorum ea dignitate funguntur que vicarij principis et opposito deposito sunt preponēdi vicarijs qui post vicariatum sunt et eorū officium est finitum. Item onus descriptionis nullomodo subire cogunrur. b. d.

In sacris. Militantes in sacris scrinijs ordinarios vl' spectabiles iudices in puincia exñtes salutare nō cōpelluntur nec etiam accedere ad consilium et eis non debet denegari accessus ad principē et eis debet in salutatione reuerētia adhiberi ac etias dari ptās sedendi cum iudice. primates et apparitores si cōtrafeceriut trinas libras auri nomine pene soluant. b. d.

In scrinijs. Qui militauerit in sacris scrinijs per vinginti annos. si quieti postea fuerint per principem destinati cōsularem retinent honorem nec possunt quoquomodo ab impartito acio separari. b. d.

Jubemus. Possessio militātis in scrinijs tributū solum canonice inditionis pster. a ceteris vero muneribus non vexatur. et si ad maiorem ascenderit dignitatem non pdit ob hoc puilegia scriniorū. b. d.

Peculiari Omnis militās in sacris scrinijs cuiuscūq; sit gradus ad principē habet accessum siue sit inter parissimos ratione sui gradus siue inter spectabiles. b. d.

Pro biennio. Officium militantis in sacris scrinijs qō olim durabat biennio hodie ad vnum annum restringitur. b. d.

Hnicuiq; Militantes in scrinijs vltra numerum loco deficientium succedūt sm ordines gradus eorum nisi qui posterior ipso est laborum compatione supat antiquiorem in ordine quia tunc succedit in locum defuncti excluso priore in ordine nisi defunctus teneatur illi q est in ordine prior quia tūc posterior licet melior in locum defuncti non succedit sed primus qui est in ordine et subrogatus illud salarium obtinebit quod in. l. hac describitur et p successione soluet quātitatem hic descriptam. et si primus in ordine ne peruniam soluat recusauit succedere in locum defuncti in gradu posterior admittetur et si aliquis de numero dictorū proximorum scrinioruum decesserit qui repudiauit locum vnius defuncti poterit locum istius defuncti de nouo acceptare offerendo pecuniam. b. d.

Proximos. proximi sacroꝝ scriniorum longo tpe. pbiter militauerit in sacris scrinijs finito tpe cingulo comitiue sacri salacij dum viuunt potiuntur et nibilominus omnia pui uilegia eis data salua manent.

In sacris Militans in sacris scrinijs q antecū conueniret in iudicio cōmeatu accepto se absentauit durante tpe cōmeatus predicti conueniri non potest. et etiam ab inditionibus munerū publicorum officō deposito sunt immunes et domus quas in puincia possident onere metatorum non vexantur. b. d.

Hac parte. Militantes in sacris scrinijs principis dñt esse quinquagintaduo videlicet vigintiquatuor super epistolis viginquatuor super libellis conuentionalibus. quatuor qui sunt omnibus predictis seniores nec duplici officio fungi possunt. b. d.

Si quis. Si militans in sacris scrinijs cesserit in eius locū alius subrogatus fuerit salarium ei debitū inter creditores diuidet hereditate nōdum adita scilicet in puilegio rum prerogatiua ea vero adita salarium heredibus debetur de pterito tpe et etiam residui temporis. b. d.

In sacris. Militantes in sacris scrinijs et eorū parentes vxores liberi coloni ascripticij et sui eorū ciuiliter et criminaliter cōsa officiorum magistro sunt cōuenīendi et si in puincia cōueniāt satisdare nō cogunt de iudicio sisti licet īmobilia nō possideāt sed eorū iuratorie cautiōi amittit et nole sportulas nt' soluēt nā executores agētiū i rebs vnū solidū pstabūt

et cum ingrediẽtur iudicium dicti magistri
soluent duos solidos et pro editione actoꝝ
notarijs dimidium solidum. et si litigant co-
ram delegato vel arbitro eidem nomine spor
tularum vnum solidum tantum prestabũt. p
omnibus vero alijs in iudicio agitãdis tercia
solidi tantum. Item si non coram magistro sed
coram alijs iudicibus maioribus super ãnalis
ciuilibus tutela vel curatione vel nunciatiõe
noui operis conueniãtur illos sumptus faciẽt
in tali iudicio quos facere tenẽtur coram o ffi
ciorũ magistro. si vero conueniant coram p-
fecto vel fisci patrono aut orbicano prefecto
vel apud arbitectos illos sumptus presta-
bunt nomine sportularum quos coram arbi-
tris prestare tenẽtur et non vltra sine per se si
ue per procuratores litigent. et ad predictas
sportulas tenentur cum processus ordinarie
agitatur in scriptis secus si extra ordinem. Itẽ
dictis militãtibus donec militãt et etiam de-
posito officio priuilegia data sunt salua q ob
equalitatem in iudicijs obseruandis priuile-
gia eis competentia circa prestatiõẽ spor tu
larum ad aduersarios porrigũt. Item mu-
tatione loci priuilegia eis concessa non per-
duntur. b. d.

Comperimus. Ponit quomodo
aduitores scriniariorum qui questorum adiu
tores appellant ex iuris dispositione non po
terant esse nisi duodecim in scrinio sacre me
morie hoc est in scrinio magistri. in scrinijs
vero sacrarum epistolarum et libellorum cõ
uention alium que sunt scrinia inferiora solus
septem coadiutores dictorum scriniariorum
esse poterant. postea vero propter importu
nitatem quorũ dam multi superadditi sunt q
ideo statuit imperator non faciendo preiudi
cium illis qui nunc sunt q nulli alij pñt eligi
in hoc numero coadiutorum durante nume
ro predicto qui per l. statutus fuerat. Fo di-
cit q si aliquis ex dictis coadiutoribus ad la
triculense officium fuerit vocatus aut etiã fu
erit dimissus in numero scriniariorꝝ cum pri
mo esset coadiutor q põt in locum sui alium
subrogare dum tamen libellum offerat viro
illustri significãdo personam illius quem sub
rogari vult et tempus et dictus subrogãdus
ordinari debet pro tanto tpe pro quanto li-
bellus fuit porrectus illustri. tercio dicit q
coadiutor qui alium in sui locum subrogari
peti si erat prior in ordine coadiutor ipse sub
rogatus erit prior licet ille subrogatus fuerit
de numero memorialium inferioris ordinis.
quarto dicit q hoc in alijs officijs obseruа-
tur. hoc dicit.

Hac lege. Adiutores cum conueniun
tur sine scriptis eorum nomen sola voce sui. I
cit demonstrari alias tam in scriptis qꝫ in sen
tentia qꝫ in actis demõstrandũ est. Item si ad
iutores cõmeatu accepto se absentauerunt
durãte absentie tempore in integrum debẽt
habere salarium ac si presentes essent. Item
nullus in locum vacantis adiutoris debet in
stitui quousqꝫ plenus est numerus per legem
statutus. b. d.

Certe quidem. Primo facit mentio
nem de legibus circa adiutores statutis que
disponebant q nullus de numero adiutorũ
qui nunc sunt diminui debet licet sint vltra
numerum. vt. ſ. e. l. Comperimus. nec alius
subrogandus nisi adiutor surrogari petẽs ad
latriculense officium vel ad locum secundo
rum scriniariorũ conuolauit. Secũdo dicit
q subrogatus tenebit locum vltimum adiu-
toris si adiutor surrogãs similiter erat vltim⁹
non obstante q talis subrogatus erat de pri
mo numero scriniariorũ. Tercio facit mẽtio
nem de quadam pragmatica sanctiõe qua
erat prouisum vt non solum in casibus predi-
ctis sed etiam vbi per casum fortuitum impe
diebatur seruire petere in sui locum aliũ sub
rogare posset. Quarto corrigit hanc prag-
maticam sanctionem statuens q in predictis
duobus casibus tantũ adiutor possit petere
alium in sui locum subrogari. Quinto man-
dat q duodecim adiutores tantũ sint in scri
nio sacre memorie id est registri. septem vero
in alijs duobus scrinijs libellorum et epla-
Vltimo mandat q nullus possit vltra nume
rum addi confirmando certa capitula.

Rubrica. de agenti bus in rebus.

Nullus. Nullus de numero agẽtiũ
in rebus locum mortui per pecuniã debet in
uadere sed in locum eius ille debet succede
re qui in gradu post eum erat primus q digꝫ
nus labore. b. d.

Nulli. Agens in rebus deponendus vl
eximendus de libro agentium non est pa li-
quem iudicem ad cuius officium non spectat
connitio contra eos. b. d.

Matricularij. Matricula agentium in rebus non debet nisi esse. xlviij. quorū qui libet preest ducentis et centenariorū ducēti archorum vero dñt esse. cc. l. et equites. ccc quinquaginta. Item si quis de numero ducenariorum decesserit heres eius ex testamento vel ab intestato totum salariū percipit et propter hoc nullus alius in locum eius subrogādus est per illud tempus quo defuncti officium durare debebat ne duobus salarijs res publica fatigetur. Item nullus qui non sit descriptus in matercula p̄dictorum registrata in memorialibus principis salarium vel p̄mium habebit. b. d.

Ex eo. Nullus de numero centenariorum in rebus agentiū morā cōtrahens in ciuitate cōstantinopol. conueniri pōt coram alio q̄ coram officiorum magistro in causa ciuili vel criminali quo p̄uilegio non vtitur si extra illam ciuitatē degat vel deposito officio hoc dicit.

Rubrica. De prepositis agentium in rebus.

Agentes. Prepositi agentiū in rebus sunt per ordinem faciendi de anno in annum ad quod officium negociatores et curatores alienarum possessionū non possunt assumi sed illi solum quos labor et sufficiens approbat testimonium. Item primicerij et tertiacerij scriniariorum ad hoc assumendi non sunt quia duobus officijs deseruire nō p̄nt. et si tale officium susceperint non poterūt habere nisi primiceriatus salarium et si tale officium morbo etate senio impericia vel alio casu ad mpleri non pōt pt seruire per substitutum eiusdem scrinij cartularum morbis optimis preditum. scientia et pericia eruditum et suo periculo si tamen seruire volens multos ob rempublicam sustinuit labores. b. d.

Hac saluberrima. Agentes in rebus et eorum vxores serui et liberi in modo sportularum soluēdo siue agāt siue conueniantur illud p̄uilegium sortiuntur quod scriniarij de quibus dictum est. ē. titulo secundo. l. in sacris. et. l. fi. nec cogit conuentus dare fideiussorem extraneum de iudicio sisti sed solum de numero in rebus agentium et per hoc p̄uilegium non tollantur alia p̄uilegia eis concessa. b. d.

Rubrica. De principalibus in rebus agentibus.

Agentes. Finito labore agentis in rebus agens princeps agentium creandus est nec potest ad aliquas publicas vel p̄natas functiones vocari nisi de principis conscientia nec vexari potest coram aliquo iudice nisi coram principe nec patronus causarum potest ignorante principe contra eum aliquid postulare contrafaciens pena decem librarum auri punitur. b. d.

Omnia. Omnes agentes in rebus sunt sub eorum principe conueniendi etiam si senatoria dignitate p̄fulgeant. actus vero soliti expediri per cetum senatus expedirent̄ per ipsos aliquo rescripto surreptitio nō obstāte.

Proconsularis. Princeps agentiū in rebus decoratur dignitate proconsulari.

Ex agentibus. Principes agentes in rebus possunt habere domesticos quorum industriam et fidem putant esse comproba tam licet illi domestici eodē officio sepe fuerunt et si in victo officio per xxv. annos seruire non potuerunt corporis valitudine impediti et ob hoc honorariā dignitatē principis beneficio transmigrauerint bijsdem p̄uilegijs et beneficijs potientur quibus potitus fuerat princeps agentium. b. d.

Eos qui. Vicariane dignitatis titulo honoratur qui princeps agentium aut magister officiorum est effectus. b. d.

Principes. Princeps agentiū in rebus cingulo comitiue primi ordinis fungitur.

Quicunq;. Militans in scola agentium si fuerit de corpore coartalium licet princeps agentium factus sit filium ciuem obligatum relinquit sed si ipm susceperit postq̄ princeps factus fuerit liber erit a curia. b. d.

Multis Agentes in rebus cõuenti nomine sportularum coram maioribus iudicibs soluent vnum solidum executoribus. apparitoribus vero pfidis vel alicuius vicarij terciã partem solidi fideiussorem etiam de iudicio sisti de numero dare possunt. et si possident immobilia in vrbe vel pincia non satisdant is eorũ iuratorie cautioi cõmittit nec ueniri nec citari pñt nisi in scriptis. pro scribẽdo vero rescriptum principis vel libellum in libro iudicis soluent executoribus solidum ⁊ cum exemplum actorũ petitur soluẽt vnum solidũ pro scribenda vero epistola citatoria non vltra tres solidos. si vero coram arbitris litigauerint ipsis arbitris vnum solidum. patrono fisci dimidiam solidi. notarijs vero pro editione cartarum ⁊ pro toto negocio vsq; ad finem pagendo dimidiam ptem parte solidi. ⁊ pro introducendo iudicio cum agant coram maioribus iudicibus quatuor solidos. ⁊ si coram eisdem conueniãtur duos solidos. ⁊ vltra quantitates predictas siue agant siue conueniantur vexandi non sunt. b. d.

Rubrica. de curiosis ⁊ stationarijs.

Curiosi. Denuncians maleficium punitur si non probat et ideo pro delicto non incarceratur. b. d.

Agentes. Officium agentiũ in rebus est curam habere super euectionibus publici cursus portando pecuniam per pinciam naues cõducendo et animalia inferendo annonam et alius officialis de hoc se nõ debet intromittere et ptrafaciens punitur. Itẽ pro animali incursu publico non deducto nõ est licitum officiali pecuniam accipere. ptrafaciens quadruplum restituet. b. d.

Per id tempus. Condemnatio prefecti facta de agente in rebus est nulla nisi talis agens aliquid ptra bonestatẽ vel dec⁹ sui officij cõmiserit quia tunc grauius punietur.

Agentes. Agentes in rebus singuli p singulas pincias sunt mittendi qui in euectionibus inspiciẽdis curam tantũ habebũt et nihil habebunt cum alijs iudicibus vel pincialibus. et alios illicite non vexabũt. de causis non cognoscent et non detrudent in carcerem. hoc dicit.

Rubrica. de palatinis sacrarum largitionum.

Pro capitibus. Palatini pro capitibus coram et rugis tantum pensitationẽ fisco soluent ab alijs vero muneribus sordidis vacant. b. d.

Nullus. Thesaurarij vel officialis comitis thesaurorũ semel repertus culpabilis in officio iterato ad eandem militiam non aspirabit nec etiam aliam acquirere potest.

Fusco. Singulis annis vnus ex palatinis mitti debet ad regendum principatũ domorum capadocie. b. d.

Nihil. Palatini nihil habent cõmune cum alijs iudicibus pouinciarum sed excepta reuerentia que eis debetur non solum pitudices minores verum etiam per maiores iudex debet in suo officio deseruire. b. d.

Quidam. Effectus princeps palatinorum ad aliam dignitatem conuolare non potest. hoc dicit.

Ab officijs. Preses palatinus iniungere non potest sordidum munus. b. d.

Placuit. Palatini transmissi per pouinciam ab vno elapso singuli liberantur. hoc dicit.

Non aliter. Nullus officium sacrarum vel pinatarum largitionum assumere potest nisi mediante principis inuocatione. hoc dicit.

Palatinos. Palatini adiutores et primicerij finito officio sicut agentes in rebus a prebitione tyronum ceterumq; muneribus sordidis sunt immunes. b. d.

Ad similitudinem. Officium palatini quod olim durabat biennio hodie anno concluditur sicut scriniariorum officium. b. d.

Viros. In ciuitate constantinopolitana palatinus apud prefectum vrbis nõ compellitur litigare nisi pro seruitutibus domibus vel annonis questio moueatur in pincia vero cognoscit preses contra palatinum sed in causa criminali contra eum non ferat

sententiam nisi ex suggestiõe comitis sub quo militat palatinus.

Inter. Palatini primicerij tres scriniorum primicerij et tribuni pretoriani militari dignitate funguntur et nulla potest eis iniungi necessitas publica vel priuata.b.d.

Jubemus. Palatini principes tantum eisdem prime legis funguntur quibus palatini sacrarũ largitionum et ideo primicerij et primates scriniorũ principis finito officio inter militantes tribunos numerantur et nulla sollicitudine negocij publici vel priuata pñt vrgeri.b.d.

¶ Rubrica de stratoribus.

Per omnes. Omnis solidus stratorius. id est presidentibus stabulis principis stipendij nomine vandus est et in offerẽdo equos principi si prouincialis stratori aliquid dederit ob hoc quod ei non licet accipe punietur et si iudex hoc sciens eum punire neglexerit centum librarum auri pena punit. hoc dicit.

Rubrica de castrensianis.

In officio. Castrensiani et ministeriani officio finito per lapsum biennij alius subrogatur ipse vero ad idem officium nullatenus eligetur.b.d.

Si quis. Si vltimus inter ministerianos gradum prime secunde et tercie forme inter castrẽsianos fuerit adeptus scribẽdus est in matercula tercie persone.b.d.

Isij qui. Militantes in hac milicia et eorum matres et vxores non possunt conueniri in causa ciuili vel criminali nisi sub comite castrensianorum.b.d.

Ante omnia Officiales sigillatim annexi coram illustri officiorum magistro ipi et eorum filij et vxores conueniendi sunt exceptis tributarijs et munerum functõibus et delictis in prouincia cõmissis ꝓpter que conueniri possunt etiam coram alijs iudicibus Item dicti officiales gaudent priuilegio circa sportulas quia non tenentur eas soluere nisi hm modum hic descriptum fideiussorem etiam de iudicio sisti dare possunt de eorum numero et vbi dari non possunt cõmittitur eorum iuratorie cautioni.b.d.

¶ Rubrica de decanis.

Qui ex corpore. Quatuor ex decanis qui primum locum in ordine tenuerũt per biennium ad primiceriatus officiũ assumuntur et alij in locum eorum debent subrogari transacto biennio.b.d.

Mostre. Decani adherentes famulationibus principis coram illustri officiorum magistro sunt conueniendi.b.d.

¶ Rubrica de priuilegijs eorum qui in sacro palatio militant.

A palatinis. Palatini a cunctis muneribus sordidis sunt immunes ipi et eorum filij et nepotes et ipis vel eorum mancipijs nulla iniuria debet inferri contrafaciens punit hoc dicit.

De cubiculis. Cubicularij principis quilibet vacatio concessa est et memoriales scriniorum libellorum et epistolarũ et etiam palatini et agentes in rebus et filij et nepotes eorum ad honores vel munera non vocãtur inuiti et a personalibus et corporalibus muneribus sunt immunes.b.d.

Ex aula. Descendentes ab aliquo officio aule principis licet sint ydonei et experti tamen ab omnibus oneribus eisdem iniunctis sunt immunes.b.d.

Omnes. Qui missionẽ meruit ab officio quod in palacio principis exercebat aliquas dignitates vel prouincias sunt assumpti contrafaciens pena hic inserta punitur.

¶ Rubrica de priuilegijs scolarum.

Viris. Magister militum milites senatores suos scolares verberare vel degradare

non potest sed istud spectat ad officium magistrum. Item magister militum suos domesticos senatores decenarios vl centenarios facere non potest contrafacienti pena imminē te. Item qui phibetur esse domesticus perpetuo vel ad tempus alio nomīe assumpto. colore quesito non est assumendus. b. d.

Hac lege. Militans in aliqua milicia q stipendijs decursis primicerius factus est omnibus primilegijs sibi cōpetentibus pfruatur. et etiam in causis ciuilibus coram officiorum magistro tantum cogitur rndere. in criminalibus vero causis hoc primilegiū non sortitur ne crescat flagitiorum auctoritas vel publica vacillat vtilitas. b. d.

Quotiens. Si scolaris alicuius scole coram officiorum magistro conuenit ciuiliter vel etiam criminaliter non cogitur dare fidei iussorem extraneum sed de suo numero dū tamen numerariū et quinq primates eiusdē scole ex triginta viris eiusdem numerandis a primicerio usq ad trginta retro det in fidei iussores. et si quinq ex dcis primatibs in fidei iussores dare non potest tunc vnus extraneus cum numerario dari potest. quod primilegium habet locum in eis et eox vxoribus etiam viduis et matribus viduis et liberis et seruis eorum et nomine spectantiū per se vel p procuratores rndentes prestabunt fm ordines hic descriptū siue coram arbitris vel officiorum magistro. vel coram moderatore prouincie ex delegatione cognoscēte lis agitetur i scriptis vel sine scriptis tam ex iure dispositione q ex voluntate ptium. Item si cūmeatum acceperit per spacium quinq mēsum non pōt illo cūmeatu durante cōueniri ciuiliter si criminaliter vel pro publicis functionibus tantum

¶ Rubrica. de castrensi omnium palatinorū peculio

Omnes. Palatini bōtes aliquod primilegium quicquid quesierint in officio morantes ex donis principis aut eorū industria principe conscio retinent tanq castrense peculius et a labore castrorum non sunt immunes

¶ Rubrica. Qui militari possunt vel non possunt.

Si. Milicie volentes militare se debent offerre ei qui ius habet pbandi. s. officiorum magro. Item nullus cā litis vitande militare pt.

Non tantum. In fraudē ciuilius munerum nullus armate milicie nomen potest assumere. b. d.

Cura. Coloni vel saltuenses ad milicias armatam volentes vel inuiti admittendi non sunt. b. d.

Omnes. Curialis vel coartalis conditionis existentes ad armatam miliciam non assumuntur. b. d.

Eis quidem. Nemo potest habere vl affectare duas milicias 7 diuersi generis aut dignitatem 7 miliciam eodem tempore dra facientes 7 dra impetrans 7 iudex impetranti non resistens penis bis insertis puniuntur.

Super seruis. Serui post hanc legē conditas malicia adepti dñis scientibus sunt liberi 7 iuri patronatus non subiecti sed si eis ignorantibus in seruitutē redigūtur sed q añ banc legem militabāt. et adhuc militāt siquidem dñis scientibus idem quod s. si eis ignorantibus infra triginta dies tantum pmittitur eos a milicia vocare. b. d.

Si quis seruum. Dñs patiēs seruū in dignitate esse primabitur. dñio 7 iure patronatus sed si eo ignorante seruus ipam fuerit adeptus. tunc xl. dies tantum ex quo sciuit datur sibi vendicandi ptās. b. d.

¶ Rubrica. de re militari.

Stipendia. Miles captus ab hostibus dum ibi est stipendium vel donatiuum habere non potest.

Cohortis. Implens xxx. stipendia p cohortes munera sordida non tenet subire.

Milites. Missus a milicia ignominie cā est infamis et dignitatem assequi non potest. morari tamen potest vbiq preterq in locis interdictis. b. d.

Defunctorum. Bona militis deserentis in desertione defuncti confiscantur. b. d.

Cum allegatis. Desertor indulgentia principis restitutus non habetur perinde ac si militasset in castris 7 idem p eodem tpe stipendium non petit. b. d.

Semel. missus a milicia ex cā egritudis

factus sanus instaurãdus nõ est. tamen mitti non debet nisi medicis hoc denunciantibus et iudice hoc inquirente. b. d.

Frustra. Damnatus ex crimine militari miles existens non infamatur etiaz factus veteranus. b. d.

Si quis dans opam vt barbari romanos depredẽtur vel predam factam cum eis dividens vivus comburitur. b. d.

Quicunq;. Miles qui a principe meruit familiam suam ad se venire coniugẽ suaz tantum potest facere venire. b. d.

Tribuni. Tribuni vel milites in loco deputato stare debent non per possessiões vagari contrafaciens punitur. b. d.

Cum supra. Quando milites stant supra ripam fluminis in berba virenti nullus in loco illo se balneare debet nec etiam equos lauare ne cõmune aque poculũ corrumpat vel videntium oculi infestẽtur. sed volens p̃dicta facere vadat ad inferiorẽ partem fluminis 7 ibi stet in loco secreto ita q̃ videri nõ possit. b. d.

Nemo. Miles deputatus ad principis custodiam vel de alio numero sine licencia principis vacare non debet aut aliena negocia pagere pena otrafaciẽtibus imminẽte 7 in tali obsequio milites retinens in quinq; libris auri punitur. Item miles ad principẽ in ambasiatorem missus incõtinenti se offerat viris illustribus sub quoz̃ regimine est vt statim cõmeatum accipiat. Item milites repti vagari p̃ prouinciam per presidem puniuntur. b. d.

Contra publicam.

Miles de vno numero ad alium se transferre non põt nisi vtilitatis publice cã pinceps concesserit contrafaciens punitur. b. d.

Milites. Miles armate milicie agrorum cultui. custodie animaliũ. marsimonio q̃ questui non est deputandus pena deputanti imminente. b. d.

Militares. Milites ciuilem curam nõ debent assumere. b. d.

Neminem. Nullus in aliquo numerum militum potest militare sine licencia principis si tamẽ aliquis de numero deficiat magister militum et vox belli in illius locum aliũ subrogabit facta p̃ius declaratõne p̃incipi fm huius legis tenorem otrafaciens punitur.

Nam collatores. Milites stãtes in p̃tibus oziẽtis obedire debent iussibus ducis belli et in causis ciuilibus et criminalibus non rñdent magisterio potestati. sed duci p̃dicto. Item spoztulas soluunt modo hic descripto. 7 conueniũtur singulariter vel totz numerus militum. Item duces de cã cognoscẽtes possunt audire et audiẽtiam alteri denegare. Item si milites in vno loco constituti ad ducem in alio loco degẽtem accesserint collatores non sunt expensis grauandi si nulla necessitate cogẽte accesserint sed necessitate imminẽte ipi per xxx. dies sibimet expensas ministrent postea collatores. Item milites conuenti ciuiliter ante negocium pactum nõ possunt ab eodem criminaliter cõueniri coram diuersis iudicibus vel ecõuerso contrafaciẽs punitur. Item per banc legem non derogat iurisdictioni magisterie potestatis cum omẽs duces sint ei subiecti. b. d.

¶ Rubrica. de castrensi peculio militum.

Si in potestate. Filius in potestate militans que ob eam causam accepit ex dono a patre vel matre vel aliis p̃inquis vel amicis et que ei occasione milicie sunt questa in castrensi peculio numerãtur non autẽ matris hereditas vel predium donatum.

Errat. Licet quis militet non p̃terea liberatur a patria potestate. b. d.

Cum allegas. Hereditas fratris quesita militanti in castris in castrensi peculio numeratur. b. d.

Jus castrens. Milites scriniarij 7 exceptores et ceteri militantes habent castrense peculium. b. d.

¶ Rubrica. de erogatione militaris annone.

Repetita. Tempore expeditionis militibus debet dari panis bucella vinū ac acetum lardum ⁊ carnes veruenticie duobus videlicet diebus bucella tercio die panis integer vno die vinum et alio die acetum et vna die lardum et duobus carnes. b. d.

Cenaticorum. Milites vt aliquid ad cenā habeāt a prouincialibus nihil pñt accipe

Sicut. Annonarie species p prouinciales tribuende sunt militibus existētibus in castris vicinioribus. Item milites cōstituti in castris veteranis duas ptes tantū annone ibidē retinere dñt tercio vero ptem extrabere.

Actuarij. Constituti ad describēdū militares annonas si infra xxx. dies annonas acceptam et militibus assignatā non ostēderunt p publicū instrm tam rei publice qz militibus de suo inferre coguntur. b. d.

Fortissimi. Militibus pstanda ē annona singulis diebus aut ante lapsum anni. et si eam noluerint accipere cōmodo fisci applicatur. b. d.

Aulli. Qui tempe sterilitatis annonam neglexit recipe de publico tempe caristie precium ipius aut annonā non petit b. d.

Prouincialium. Fenum militibus et vexilliferis oportunum etiam scolariū tribunis et comitibus illustribus ad domū habitationis eorum apportatur.

Excellentia. Omnis irrogatio ānone p susceptores facta in scriptis est redigenda. et etiam quātitas ipius annone susceptequas debet principi declarari ⁊ si quid vltra acceperit qz scripserit in duplum tenetur.

Jubemus. Post kalendas nouembris militibus vinum nouum non vetus tribuitur. hoc dicit.

Prouincialibus. Exactor militaris annone cum prouincialibus nullum debet habere cōmercium ad hoc vt omnem summā infra annum possit conferri. b. d.

Septem. Septem diebus fori non venduntur res precio meliori. b. d. fm vnam expositionem. Vel aliter. Vbi milites pro annona es accipiunt extimari debet annona prout venditur in foro venalium. b. d.

Lege. Miles impediens exactionem annone aut consuetam exberationem pena hic inserta punitur. b. d.

Js scolaribus. Exactor militaris annone scolari ad numerum regendū reputato vnum solidum prestabit deputato ad onꝰ prestandi equis annonā salarium dabit vna cum annona ⁊ suis heredibus ipo defuncto.

Annonas. Annone debite ex publico vniuersis officijs et sacri palacijs ministeriis sacris quoqz scrinijs et ceterū amminiculis dignitatum preberi eis debent in precio taxato. b. d.

Per hanc. Erogator annone iurare debet se officium legaliter et fm iusticiā peracturum et sua manu numerari debet militibs annonam eis debitam. Item actuarius cum milite negocians potest pacisci vt pro quolibet solido tremissem recipiat et terciam ptes solidi vltra autes ex pacto recipe non potest sub pretextu plixitatis temporis. et si ratione pactionis inter militem ⁊ actuario aliqua cōtrouersia oriatur erogator militi det quod ei debetur. sed id poterit ad petitionnem actuarij sequestrari donec inter eos lis finem debitum accipiat. sed si inter actuarium ⁊ milites absentes cōmeatu recepto questio est militibus res debita sequestrabitur apud deuotissimos principis si tamen milites qui cōmeatum receperunt sunt de numero xxx. quibus cōmeatus fuerit cōcessus ⁊ actuarius de pactione publicum ostenderit instrumentum. Item tribunus triginta militibus tantum pōt dare licenciam cōmeandi et si pluribus deuerit licenciam cōmeandi illi non habebunt stipendium. sed erogator ipsum rationi publice reportabit ipse tamen tribunus eisdē de suo proprio satisfaciet. Item decē primates ex principis deuotissimis vnusqsqz apud scole iuratos dēt deponere apud acta sub suo aspectu vnumquēqz militem recepisse de manu erogatoris annonam ei debitam et banc relationem tribuno et deuotissimis principis transmittere de tribus mensibus in tres menses et postea notificare principi. Item erogator pecuniam publicam quam recepit debet inter milites infra duos tres vel quatuor mēses erogare ꝺsiderata loci distantia et si hoc facere distulerit omne damnum resartiet militibus quod ex dilatione sunt passi. Item si

erogator huius legis p̄cepta violauerit aut in officio aliquod icelus cōmiserit penis hic ī sertis ordie hic scripto punitur. Item salarium debitum militibus defunctis. filijs 7 vxoribus militem p erogatorem p̄stabitur. b. d

Cum sepe. Milites deputati ad custodiam alicuius persone vel loci annonam de publico non recipiant sed a custodita persona sed solum habebunt de publico. Jtē milites non debent ad custodiā alicuius deputari sine licencia principis inscripta obtenta contrafaciens pena hic inserta punitur. b. d

¶ Rubrica. de excoctione et translatione militarium annonarū.

Opinatores. Opinatores delegati vt militibus annonā exigant et eis soluant a puincialibus non petunt panis excoctionum nisi sit inter eos consuetudo contraria. b. d.

In excoctione. Ab excoctione panis nulla domus etiam principis excusatur. et si procurator dñi cui panis coquēdus mādatur contumaciter facere neglexerit punit ipse et dominus si fuerit conscius. b. d.

Rubrica. de militari veste.

Omnem. Canonē vestiū a Kalēdis septēbris vsq; ad kalē. aprīl. respublica soluet

Prouincie. Prouincie tradie p quibuslibet viginti iugis seu capitibs anno q̄libet vnā vestē p̄stabūt ad vsus militū sicbia 7 misia p trigīta iugis seu capitibus q̄ in egipto 7 p tibus orientis seruant. 7 si vestē nō bnt loco eius aureū vnū p̄stabūt exceptis bos roenatis ysaria q ad aurei p̄stationē non tenentur.

Fortissimis Ad vestē militis non p̄sta bunt bini tremisses sed vnus solidus. b. d

Militares. Quiq; ptes p̄cij vestis militaris in pecunia dñi vari fortissimis militibus. debilibus vero sexta pars in panno.

¶ Rubrica. de metbicis et themeticis.

Si quis. Mensor deputatus p epithe-

meticos ad hospicia mensuranda 7 militibus danda seu assignāda si in hospicio domus scripserit nomen militis cui fuit hospicium assignatum 7 postea abouerit punitur pena falsi.

In qualibet. Obiunq; princeps est vel milites sub principe militantes p hospitā dis dictis militibus dñi domus debet domus diuidere in tres ptes 7 vnam ptem p se eligere secundā quā optauerint milites eis tradere terciam vero ptem dño domus illi ter relinquere sed ab hac ingetatiōe argasteria mercemonys deputata sunt īmunia si tñ in tercia pte domus militibus assignata stabulum deficiat in argasterio ptem p stabulo dñt habere. Item illustribus assignabunt dimidiam domū eorum eis tñ electionē fuata contrafaciens punit pena hic inserta. hoc dicit.

Cunctos. Judicibus indicibus q de cā cognoscendi potestatem bnt non dñt eorum pretores id est indices ordinarij adiri. b. d.

Fabricentium. Domus fabricentium ad hospites recipiendos non grauatur. b. d.

Deuotum. Nullus miles ad p̄lius publicum vel priuatū p̄t accedere et cōtra facientē tanquā sacrilegū quilibet p̄t repellere et administrator q eum admiserit punit solumq; dictis militibus transeūtibus hospitare licet nihil p se vel pro animalibus ab hospitāte querēt vel exigent sine hospitās inuit? sine volens det in hospicio residentiā inuitis dñis domorum non faciēt. contrafaciens punit

Omnes. Hospitātes milites in domibus hospitationū suarū nullā aliā discussionis vel pensionis dñt inbire molestiā. Item nullus dēt impetrare vt a munere hospitādi milites sit immunis nisi domus grauaretur cōtrafaciens punitur et carebit impetratis.

Hac lege. Quidam in hac l. nominati dum viuunt et post mortē eor heredes. filij pentes. nepotes fratres. sorores. 7 vxores eorum tres domos a molestia recipiēdi milites habent immunes quidam duas. quidam vnā tantum. quidam dimidiam tantum. b. d.

Decem. Tribuni decem primiceriorum immunitatem habent ab hospite recipiendo in domibus quas tenent in vrbe constantinopolitana. b. d.

Rubrica. de commeatu.

Ne cui. Tempore expeditionis nullus militibus cõmeatum dare potest contrafaciens capite punitur. b. d.

Quicunq; Qui de scriniis aut agentibus in rebus aut etiam palatinis qui sacrarum et pauatarum remunerationũ comitibus obsecundant si vltra tempus cõmeatꝰ cum arbitrio animi vacationẽ accepit et qui per quadriennium desidea officio non seruiuit vltra quadriennium stetit pena hic inserta punitur. b. d.

Si quis sine. Qui sine cõmeatu anno biennio triẽnio quadriẽnio vacauerit modo hic scripto punitur. b. d.

Rubrica. de tyronibus.

Rubrica de latorum vel itinerum custodia.

Ru. de desertoribus et occultatoribus.

Si quis. Recipiens sciẽter desertorẽ in agro vel domo si est actor vel procurator capite punitur sed domus vel p̃dium ofiscat si ipsius est dñs. Itẽ manifestãs desertorẽ p̃miatur. Item defector est qui tpe belli absentauit se a signis. Itẽ si seip̃m p̃diderit venia meretur punitur em̃ desertor pena mortis quas si index dissimulauerit vl gratia distulerit ipe punitur. b. d.

Si desertores. Desertor inuẽtus resistens vt rebellis oppũmit. Itẽ diligens dẽt esse index ne sub p̃textu alicuius licentie desertor possit euadere. b. d.

Rubrica. de veteranis.

Cum introissent. Veterani gaudent p̃uilegijs hic insertis. b. d.

Prouidendum. Veteranus factus p̃rector nullis iniurijs est pulsandus otrafaciens fm qualitatẽ facti p rectores p̃uincie est puniendus. b. d.

Veterani. Veteranus qui se latrocinio dedit p̃uilegijs nudatus cõpetentibus pẽis a rectore prouincie punitur. b. d.

Nullus. Veteranus effectus inuitus vel nolẽs militat ꝛ sñia otra eum lata tali ordine furato nõ valet nisi dum ipe militabat quõ ad cognitionẽ esset deducta qꝛ tunc ibi finitur licet veteranus sit effectus nisi spãli p̃uilegio contrarium sibi sit indultum. b. d.

Ru. de numerarijs et actuarijs.

Horax Numerarij fulẽtes rectoribs in diuerꝛ obsequis tormẽtis ꝛ laceratoribs puniũt

Qui numerarij. Numerarij ofulariũ q bodie tabularij appellant tormẽtis subiũctũt nisi iudicibus vel alijs ad p̃uincia per p̃incipẽ destinatis nota debitoꝝ subtractoꝝ testificatiõe mõstrauerit vt eis iudicãtibs ocẽ fesci debitores ad solutionẽ opellant tẽpuꝝ tabulariorum triennio concluditur. b. d.

Numerarios. Tabularij p̃fecti p̃torio angulum et ordinem milicie retinent.

Omnibus In p̃uincia duo numerarij id est tabularij collocãt vnus ad rõciniũ archefiscal alius sup titul largitionalibs. i. sup donis que p̃cipi largiunt nullusq; de alterius officio se intromittat ꝛ otrafaciens punitur ꝛ celans talem culpam similiter est puniendus.

Exceptores Licet scriptor alicui iudici obsequẽs efficiat decurio non desinit esse scriptor et agnoscere dẽt munera ciuilitatis et pacto officio ad p̃priam curiam redibit.

Ne diuci? Numerarij a colone actuariorum abstinere dñt otrafaciens punitur.

Actuarios Actuarij fm consuetudinem antiquã sunt ordinãdi. et si aliter actum fuerit ab eis non valet et ipse faciens punitur.

Scriniarios. Scriniarij vel numerarij non possunt a prefecto pretorio pecuniam sumere mutuo vel aliquid pro expensis publicis alicui promittere. b. d.

Memini. Nullus in numero militum numeratus actuarius fieri potest nec actuarius officio depositio ad aliquam militiam aspirare. hoc dicit.

Nulli scriniario. Scriniarius nullos numerarios vltra quaternas vices hẽ põt

nec etiam cartularios interpellato tpe nō cō tinuato. et debet esse in numerario interual lum biennij in cartulario anni. Item numera rius ad sollicitudinem cartularg non pōt de scendere. Item numerarij sunt qui sunt scrini ariozum oziētis aliane dioceſis eligūtur de numero hic notato. Si vero pōtice vel cara tiane eligi pñt ꝗs scriniarg duxerīt eligēdos Instrumenta quoꝙ ab eis facienda solenni landa sunt solēnitate hic descripta alia suspi tione falsi non carent exceptis instrumentis hic notatis. b. d.

Magnitudinis. Officium actuarij qō olim durabat biēnio hodie dcludit anno

Rubrica. de cursu publico et angarijs et perangarijs.

Presidibus. Presides et rōnales qui bus per rem publicā annona subministratur p pecozibus gubernandis vsurpare non pñt bubulcos. Itē nullus cū annona aliam viam debet tenere nisi p cursum publicū excepto pfecto ptozio cui p cursum publicū ꝓficiscē di licencia est concessa. b. d.

Euectiones. Nullus index custos pu blici cursus pati debet p publicum cursus ire nisi vadens primo seriē siue euectionis oñdat et volens resistere aut vltra tempus vebere vbi reptus fuerit retinebitur ꝛ fm qualitatem psone p iudicē competētem punietur. b. d.

Pari. Pamphilus appellat qui licentiā bñs de duobus vebendis terciū euebit aut euectionē extra ozdinē facit. Si aūt fm licē ciam sibi datā quis euebat nō dēt delictū re putari siue euectionē facit euectioni prepo. i tus siue nulio. b. d.

Euectionum. Senatus habet ptātes euectionis cum ad principē vadit vocatus.

In omnibus. Stabula puincialium non debent fieri sumptu publico sed expenſ puincialium pro quibus habebunt stercus.

Iudicibus. Faciende euectionis co pia denegat excepto pfecto ptozio et offici ozum magistro nisi ad transmittendas publi cas functiones euectionem faciant pena con trafaciente imminente. b. d.

Grauissime. Super animalibus pū blicis ad euectionem cursus publici deputa tis nullus cōtractus locationis vel emptiōis tenet. pena grauissima ꝯtrafacientibus immi nente. b. d.

Non patimur. Non debent rustici qui vpo bonei appellāt̄ pducentes equum per publicum indigna spoliatiōe vexari pēs contrafacientibus imminente. b. d.

Publici. Exhibitio cursus publici fm consuetudinem locozum cōmittitur vbi plau stra faciant onerari. b. d. vel aliter. Currus debent onerari fm consuetudinem. b. d.

Si quis. Vitiens equū in cursum publi cum non mittēdum quadruplum precij victi equi fisco restituat. b. d.

Is tantummodo. Legati gentium principi non subdita ꝙ cursu publico pñt vti.

Nemo. Subtrabēs mulionem eue ctionibus deputatū decem libras argenti fi sco persoluat. b. d.

Animalia. Curare debet ne equozum vsui publico deputatozum pabula carioꝛ p cio vendantur. ꝛ etiam vt non teneat prouin cialis viliori precio vendere. b. d.

Comperimus. Prouinciales et curi ales ad prestandū animalia indebita ad cur sum publicum non grauātur quia satis est si conferunt in pabulis et pecunys deputato rum cursui publico. b. d.

Nemo. Nullus vncum postꝙ vn catum suum intrauit vti debet cursu publico sed iumentis propꝛijs quod eriam obseruat in officialibus cartularys pena contrafacie tibus imminente. b.

Nullus Etiam ecclesia tempe expedi tionis non excusatur ab angarijs. b. d.

Rubrica. de tracta toꝛijs et statuis.

Tractatorie. Licencia data pro ania libus vebendis ad arripiendum iter debet bi duum contineri. ad mozam vero trahendam quinqꝙ dies tantū et nulli debet dare pro se et necessarijs sibi personis nisi illis tantum q animalia vsui publico deputata persequunt̄

¶ Rubrica de apparitoribus prefectorum pretorio.

Prefecture. Comicularij prefectorū completo munere principis purpuram adorant et cum sunt ocio donati ad aliquod officium non denocantur. b. d.

Prefectianos. Prefectiani exactiones prouincialium facere non debent nec etiam habere custodiam horreorum contrafaciens punitur. b. d. Et sunt prefectiani officiales prefecti.

¶ Rubrica. de apparitoribus prefecti vrbis.

Preter eos. Qui administrauerunt officia in prouincia officio finito principis purpuram non adorant. b. d.

¶ Rubrica. de apparitoribus magistrorum militum

Numerarios Numerarij illustrium completa milicia et principatus munere fungenti gaudent priuilegijs hic insertis. Item qui sunt de numero militantiū gaudēt priuilegijs qui vero sunt vltra numerū nō. b. d. cū. l. se.

¶ Rubrica. de apparitoribus pro consulis et legati.

Officio. Obsecundans proconsuli vel legato non debet curialis vel assciptus alicui corpori sed si assciptus est debet restitui et apparitores legatorū dñt esse quadrigenti. b. d. cum. l. se.

¶ Rubrica. de coartalibus principum.

Omnes. Stationarij non debent facere exactiones nec aliquem in carcerē mittere etiam si crimen sit manifestum. contrafaciens punitur. b. d.

Nullus. Nullus iudex volentem militare approbare debet sine sacra approbatoria nec permittetur etiam vere exceptis prouincie officialibus qui cursus publici sollicitudinem sustinent.

Solita. Solita priuilegia concessa per dñm diocleciānum principē confirmantur et et etiam extendūtur. put. j. describitur.

Quicunq; Primipilarius aliene prouincie si multos habet filios vnū loco sui substituet alterum tradet curie. alios vero ōputabit milicie cui volet si vero duos tantū habet satisfaciet curie et cohorti. si vero vnū tātum habet tradet ordini sue patrie. priuilegio contra hoc indulto nullatenus valituro. et qui fuerit ciuitati obsequio aggregatus cogi poterit tam ipse q̄z eius pater alium filium producere curie deputandū qui se ob priuilegius patris excusando nolebat curie deseruire ostendendo quomodo in patris priuilegium successit.

Si apparitor. Apparitor criminosus fugiens citandus est q̄ nisi infra talem diem venerit contra eum proferetur sententia ordinatoria. et ipso non comparente ordinabitur hoc dicit.

Ordinariorum Apparitores quorūcunq; iudicum non possunt scribi in numero aliquorum militum aut contemplatione alicuius stipendij releuari priusq̄z primipili rationem reddiderit nec etiam petere vt quieti ponentur. Item soluta milicia ob delictū nō ob hoc quietem accipiet et bona talis delinquentis illi milicie relinquuntur. b. d.

Per illiricum In illirico centū apparitores singulis iudicibus obsecundēt et non vltra ad q̄e obsequia nō deputabūtur iniq sed illi tm q sollicitudines debitas exequunt hoc dicit.

Quicunq; Ad officium emendi cartas vel tabulas vbi acta publica describunt nullus deputatur nisi prius suum nomen in matricula scribi fecerit. b. d.

Si quis. Exemptus de gregi coartalium propter crimen si voluerit ad idem sacramentum repedare allegare debet et ostēdere principis oraculum ex certa scientia cōcessum. b. d.

A977 90

Si coartalis. Apparitor coartalis vt cohorti obnoxius et eius filij nulla temporis p̃scriptione obstante ad aliam militiam cõuolantes retrahi p̃nt ad p̃priam conditionem. qõ etiam in omnibus deputatis alicui negociationi vel ergasterio obseruandum est vt non possint ad aliqua p̃uincialiũ officia uolare

Nullum. Nullus primipilaris vel coartalis ad aliquam militiã aspirabit etiam ex annotatione principis quod si fecerit statim restituendus est curie ciuitatis vnde oriũdus est. hoc dicit.

Quisquis. Obligati cohorti etiam ex priuilegio principis concesso motu p̃prio ad dignitatem aliam nõ aspirabunt sed carebũt effectu priuilegij ⁊ cõmodum coartalis militie non habebunt. b. d.

Rubrica. de diuersis officijs et apparitorũ bus iudicum.

Si quando. Astrictus cartarũ officio ac ratõcinijs publicis si ad militiam uoluerit ad primam officiũ reuocatur ⁊ in locum talis reiecti substituitur alius quem merita dignum faciunt. b. d.

Nullus. Qui soluitur a militia ad eandem non aspirabit sine licentia principis ⁊ impetrans contrarium per obreptionẽ punitur in quinq; libris auri. b. d.

Nullus apparitor.

Apparitor p̃fecti necessitatis obtentu aut etiam priuati negocij nõ reuocatur ad obsequia ciuitatis vnde oriũdus est nec in qua larẽ sum ostituit pena imminẽte vocãtibus et ipis acceptantibus qõ obfuatur in domesticis ⁊ protectoribus in rebus agentibus palatinis et scriptoribus. b. d.

Quicunq;. Apparitor ob culpam vel negligentiã motus officio per sñam ad nullam militiam aspirabit imminẽte contrafacienti pena grauissima. b. d.

In bijs. In bijs officijs nullus debet fieri proconsul asie comes orientis prefectus augustalis vel eorum vicarius nisi per sacri scrinij probatoria consecretur pena contrafaciẽtibus imminente. b. d.

Ad splendidiorẽs.

Qui militiam inferioris gradus pfecit ad maiorem potest accedere dum tamẽ faciat pposito honoris adipiscendi non cupiditate lucri vel vt possit iam cõmissa occultare vel abilij in futurum delinquere. b. d.

Viros. Duces et apparitores et limitanei castrorum sub officiorum magistro cõueniuntur non tñ per hoc derogatur iurisdictioni magistri militum tracie ⁊ illirici qui ex consuetudine in eos iurisdictionem habent. hoc dicit.

Probatorias. Memoriales ⁊ agentes in rebus et apparitores prefecti pretorio orientis non sortiuntur premia militie nisi fm consuetudinem sint eorum electiones manu principis approbate non per litterarum exẽplia et nisi approbatum sit eos esse fideles et christianos. b. d.

Hac sanctione. Approbatio facta principẽ de militare volente habẽs subscripti onem principis ⁊ administrantiũ sub quibus ipe militare debet ipi traditur exemplũ vero eorundẽ iudicum subscriptionẽ bñs apud officia dimittitur. Item istis approbatorijs egent tantum illi de quibus fit mẽtio in l. proxima. et qui alio modo militant puniuntur.

Rubrica. de executorĩ bus et exactoribus.

Ne per diuersarum.

Ne apparitores vel palatini exactores per prouinciam vagando inferant prouincialibus molestiam periculum gestorum per eos pertinet ad eos quorum sunt apparitores vel exactores. hoc dicit.

Quicunq;. Deputatus ad vnũ officium se non intromittet de officio suo college. hoc dicit.

Siue ex pretoriano.

Exactor infra annum debet ostendere quid exegit et si non exegit causam debet denotare cur non exegit alias punitur. b. d.

Contra. Facienti exactionem vltra modum potest licite resisti. et si probatur criminosus potest puniri. b. d.

Sancimus. Exactor prefecti preto rio antecꝫ exactionem publicarū pecuniarum susceptam. impleat aliam suscipere non potest si tamen fuerit necessitas duas exactiones simul in eadem prouincia faciēdas suscipere potest sed non tres pena contrafacientibus imminente. b. d.

¶ Rubrica. de lucris aduocatorum.

Si quis. Cognoscens se lesum a decenarijs cētenarijs vel aduocatis pandat iniuriam vt dicti officiales conuicti puniātur.

¶ Rubrica. de primipilo.

Cum ex sola. Solum ex causa primipili filius non existens heres patris potest conueniri pro patre. in alijs vero secus.

¶ Rubrica. publice letitie vel consulum nunciatores.

Publice. Portans triumphalia noua principis suum salarium debet eōsequi nō autem ab illis quibus portat aliquid vltra percipere. pena contrafacientibus imminente. Et etiam officiales qui predicta dissimulant puniuntur. b. d.

¶ Explicunt casus breues super toto corpore iurium ciuilium.

colorchecker DIGITAL SG
DCSG - UBU # MX - 7181
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
x-rite
mm
0
1
2
3
4
5
6